

RIUSU COCAREBA

**Mai Ęjaguë Jesucristo
ba'iyete toyani jo'case'e'ë**

**El Nuevo Testamento
de Nuestro Señor Jesucristo
en el idioma siona**

El Nuevo Testamento
de Nuestro Señor Jesucristo
en el idioma siona,

Intendencia del Putumayo, Colombia, S. A.

Primera edición, 1982
Publicado por
©La Sociedad Bíblica Internacional
de Nueva York

Segunda edición, 2009
Publicado por
© Wycliffe Bible Translators

Licencia Creative Commons

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).

No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

- Al reutilizar o distribuir la obra, tiene que dejar bien claro los términos de la licencia de esta obra.
- alguna de estas condiciones puede no aplicarse si se obtiene el permiso del titular de los derechos de autor
- Nada en esta licencia menoscaba o restringe los derechos morales del autor.

INDICE

SAN MATEO	1
SAN MARCOS.....	33
SAN LUCAS.....	53
SAN JUAN	89
HECHOS	115
ROMANOS	149
1 CORINTIOS.....	164
2 CORINTIOS.....	179
GALATAS	189
EFESIOS.....	196
FILIPENSES.....	202
COLOSENSES	206
1 TESALONICENSES.....	210
2 TESALONICENSES.....	213
1 TIMOTEO.....	215
2 TIMOTEO.....	219
TITO	222
FILEMON	224
HEBREOS.....	225
SANTIAGO.....	237
1 SAN PEDRO	241
2 SAN PEDRO	246
1 SAN JUAN	249
2 SAN JUAN	253
3 SAN JUAN	254
JUDAS.....	255
APOCALIPSIS	257

Riusu Cocareba

SAN MATEO

Toyani Jo'case'e

Los antepasados de Jesucristo

1 ¹Yureca, Jesucristo ira bain ba'isi'cuare toyani jo'case'e ba'iji. Baguë ira bain ru'ruña ba'isi'cua yua David, Abraham, ja'ancua bateña.

²Abraham yua Isaac pè'caguë baquëña. Isaac yua Jacob pè'caguë baquëña. Jacob yua Judá, Judá yo'jecua, bacua pè'caguë baquëña.

³Judá yua Tamarni huejani, Fares, Zara, bacua pè'caguë baquëña.

Fares yua Esrom pè'caguë baquëña. Esrom yua Aram pè'caguë

baquëña. ⁴Aram yua Aminadab pè'caguë baquëña. Aminadab yua

Naasón pè'caguë baquëña. Naasón yua Salmón pè'caguë baquëña.

⁵Salmón yua Rahabni huejani, Booz pè'caguë baquëña. Booz yua

Rutni huejani, Obed pè'caguë baquëña. Obed yua Isaí pè'caguë

baquëña. ⁶Isaí yua mai ira taita ba'isi'quë David pè'caguë baquëña.

Mai ira taita ba'isi'quë David, yua Israel bain què'rë ta'yejeiye ëjaguë

ba'iguëbi yua Urías rënjo hua'jesi'coni huejani, Salomón pè'caguë

baquëña.

⁷Salomón yua Roboam pè'caguë baquëña. Roboam yua Abías

pè'caguë baquëña. Abías yua Asa pè'caguë baquëña. ⁸Asa yua

Josafat pè'caguë baquëña. Josafat yua Joram pè'caguë baquëña.

Joram yua Uzías pè'caguë baquëña. ⁹Uzías yua Jotam pè'caguë

baquëña. Jotam yua Acaz pè'caguë baquëña. Acaz yua

Ezequías pè'caguë baquëña. ¹⁰Ezequías yua Manasés pè'caguë

baquëña. Manasés yua Amón pè'caguë baquëña. Amón yua

Josías pè'caguë baquëña. ¹¹Josías yua Jeconías, Jeconías

yo'jecua, bacua pè'caguë baquëña. Ba'iguëna, ja'anrën yua

Israel bain preso zeanni sasirën baquëña, Babiloniana sasirën.

¹²Ja'nca preso zeanni sasi'cua ba'ijënna, ja'nrebi Jeconías yua

Salatiel pè'caguë baquëña. Salatiel yua Zorobabel pè'caguë baquëña.

¹³Zorobabel yua Abiud pè'caguë baquëña. Abiud yua Eliaquim

pè'caguë baquëña. Abiud yua Eliaquim pè'caguë baquëña. Eliaquim

yua Azor pè'caguë baquëña. ¹⁴Azor yua Sadoc pè'caguë baquëña.

Sadoc yua Aquim pè'caguë baquëña. Aquim yua Eliud pè'caguë

baquëña. ¹⁵Eliud yua Eleazar pè'caguë baquëña. Eleazar yua Matán

pè'caguë baquëña. Matán yua Jacob pè'caguë baquëña. ¹⁶Jacob yua

José, María ënjë, baguë pè'caguë baquëña. María yua Jesusni t'ya

raco'ë, Cristo hue'eguëni.

¹⁷Ja'nca ba'iguëna, Abraham ba'isirënbi David ba'isirën t'ëca,

ja'anrënte cuencueto, catorce pè'caguë sanhuë zin jojosi'cua bateña.

Ja'nrebi, David ba'isirënbi Israel bain preso zeanni Babiloniana sasirën

t'ëca, ja'anrënte cuencueto, catorce pè'caguë sanhuë zin jojosi'cua

bateña. Ja'nrebi, preso zeanni sasirënbi Cristo t'ya raisirën t'ëca,

ja'anrënte cuencueto, catorce pè'caguë sanhuë zin jojosi'cua bateña.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸Yureca Jesucristo t'ya raise'ere quëato, ñaca baji'i. Baguë pè'cago María yua Joseni huejaja'go baco'ë. Yuta huejama'icua

ba'ijënna, Riusu Espíritubi bagona ti'anni, Ta'yejeiguë sëani, Riusu zin t'ya'yejei'ya re'huabi. Re'huaguëna, bago bainbi masihuë. ¹⁹Ja'nca masijënna, bago huejaja'guë José hue'eguë, re'o bainguë ba'iguëbi bainni gu'aye caye güeguë, Bagote ro yahue jo'cani senjoza ro'taguë baji'i. ²⁰Ja'nca ro'taguë ba'iguëna, Riusu anje hua'guëbi gaje meni, Josebi ëroruna canni ëñaguëna, baguëni quëani achobi:

—José, David bainguë, Maríani huejaye huaji yëye beoye ba'ij'ën. Riusu Espíritubi bagona ti'anni, zin t'ya'yejei'ya re'huaguëna, zimbë ba'igo. ²¹Ja'nca zimbë ba'igobi zinre t'ya raigona, baguë mamire JESUS hue'yoj'ën. Baguë bain gu'a juchana zemosi'cuare t'ëani, bacua juchare senjoni, bacuani baja'guë sëani, ja'nca baguëte hue'yoj'ën, anjebi guansegüë cabi.

²²Yua Riusu ira coca canni jo'case'e, baguë ira bainguë raosi'quë toyani jo'case'e, ja'anre ro'tani, güina'ru ba'ija'guë caguë, yure ba'yete cuencuëni si'aye re'huabi. Ba coca toyani jo'case'e yua ñaca baji'i:

²³Romi zingobi zin nëceni, zinre t'ya raija'go'co.

T'ya raigona, baguë mami yua Emanuel

hue'yosi'quë ba'ija'guë'bi, toyani jo'case'e baji'i.

Ja'an mami yua bain cocabi cato, Riusu yua mai naconi te'e ba'iji, caji.

²⁴Ja'nrebi, Josebi sëta rani, Riusu anje guanseni jo'case'e'ru güina'ru yo'obi. Maríani huejani babi. ²⁵Ja'nca huejani baguëta'an, bago zin ru'rureba t'ya raisi'quëni t'ya raiye t'ëca, Josebi María naconi zin cu'emaji'i. Cu'ema'iguëbi, bago zin t'ya raigona, baguëte JESUS hue'yobi.

La visita de los sabios de Oriente

2 ¹Jesús t'ya raisi jobo yua Belén hue'ebi, Judea yija ba'i jobo. Bain ta'yejeiye ëjaguë Herodes hue'ebi ja'anrën. Ja'nca ba'iguëna, ma'choco ëñajën ye'yesi'cuabi ënsëguë eta rai ca'ncobi rani, Jerusalenna ti'anni, ²coca senni acha bi'rahuë:

—Judío bain ta'yejeiyereba ëjaguë ba'ija'guë yuara t'ya raisi'quë, çjarore ba'iguë'ne baguë? Yëquëna'bi ënsëguë etajei yijare ba'ijën, ba ma'chocote ëñani, baguë t'ya raise'ere masihuë. Ja'nca ëñani, ma'chocobi saguëna, be'teni ti'anhuë. Ti'anni, baguëna gugurini réañu cajën ba'iyë yëquëna, senni achajën ba'ë.

³Senni achajën ba'ijënna, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodesbi achani, gue ro'taye beoye ba'iguë, ai quëquëbi. Si'a Jerusalén bain'ga baguë naconi te'e quëquëjën ba'ë. ⁴Ja'nca quëquëjënna, Herodesbi pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, si'acuani choini, ñë'coni, bacuani si'a jëja senni achabi:

—Ba Cristo ba'ija'guë çjarona t'ya raisi'quë ba'ija'guë'ne? senni achabi.

⁵Senni achaguëna, bacua sehuohuë:

—Belén huë'e jobo, Judea yija ba'i jobo, ja'anruna të'ya raisi'quë ba'ija'guë'bi. Riusu ira bainguë raosi'quëbi ñaca toyani maina jo'cabi:

⁶Belén huë'e jobo bain, Judea yijare ba'icua, mësacuabi yua ai ta'yejeiyereba ba'icua ba'ija'cua'ë. Judea yija ëja bain ba'ija'cuare ro'tato, te'eguëbi mësacua huë'e jobobi rani, yë'ë bain Israel bain cacuare guansegüë ba'ija'guë'bi, maina toyani jo'cabi, quëani achohuë bacua.

⁷Quëani achojëna, ja'nrebi Herodes yua ba ma'choco ëñajën ye'yesi'cuare yahue choini, bacua ma'choco ëñasirënbare senni achabi. ⁸Senni achani, masini, ja'nrebi, bacuare Belenna saoguë cabi:

—Mësacua sani, ba zin hua'guë ba'iyete re'oye senni achani cu'ejë'ën. Cu'eni, tinjani, ja'nrebi yë'ëna quëa rajjë'ën. Yë'ë'ga baguëna sani gugurini rëanza, cabi.

⁹Ja'nca caguëna, bacua saë'ë. Sani ëñato, bacua ma'choco ënsëguë etajei yija ëñase'e yua ja'ansirure sëji'i. Ja'nca së'iguë, bacuare sabi. Sani, ba zin hua'guë ba'i huë'ena ti'anni, ja'anruna nëcajaji'i. ¹⁰Nëcajaiguëna, ma'choco ëñajën ye'yesi'cuabi ba ma'chocore ëñajën, ai bojoreba bojojën baë'ë. ¹¹Ja'nca bojojën, ba huë'ena cacani ëñato, ba zin hua'guë yua baguë pë'cago María naconi baji'i. Ba'iguëna, bacua yua baguëna gugurini rëanjën, baguë ta'yejeiye ba'iyete ro'tajën, ai bojohuë baguëre. Ja'nca bojojën, bacua gajonganre a'nqueni, ai ro'i bonsere inni, baguëna ro insihuë. Zoa curi, incienso, mirra, ja'an ma'ña sëñete baguëna ro insihuë. ¹²Insini, ja'nrebi ëoruna canni ëñato, Riusu quëabi: Herodes ba'iruna se'e go'ima'ijë'ën, canni ëñobi. Eñoguëna, bacua yua tin ma'abi sani, bacua yijana go'imate.

La huida a Egipto

¹³Ja'nca gotena, Josebi ëoruna canni ëñato, Riusu anjebi ëoruna cabi:

—Yua huëijë'ën. Ba zin hua'guë, baguë pë'cago, bacuare sani, Egipto yijana gatijë'ën. Baruna ti'anni, yë'ë quëaye tëca bëani ba'ijë'ën. Herodes yua ba zin hua'guëte huaza caguë, baguëte cu'e ganoji, ëoruna cabi.

¹⁴Caguëna, José yua ja'ansirën huëni, ba zin hua'guë, baguë pë'cago, bacuare ñamibi sani, Egipto yijana gatini saë'ë. ¹⁵Sani ti'anni, Herodes junni huesëye tëca bëani baë'ë. Riusu ira bainguë raosi'quë canni jo'case'e'ru: “Yë'ë Zinre Egipto yijabi etaye choë'ë” ja'an canni jo'case'e'ru güina'ru yo'o güesebi Riusu.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶Yureca Herodes yua ma'choco ëñajën ye'yesi'cuare ëjoni jëhuabi. Bacua yijana go'ise'ere achani, Yë'ëre ro coquehuë caguë, ai bëinreba bënji'i. Ja'nca bëinguëbi si'a zin hua'na samu tëcahuëan bacua go'ye ba'icua, ëmëcua, Belén huë'e jobo ca'nco ba'icua, ja'ancuare huani senjojë'ën guansegüë cabi. Ma'choco ëñajën ye'yesi'cua case'ere ro'tani, zin hua'na ba'i tëcahuëanre cuencueni, ja'nca guansegüë cabi. ¹⁷Ja'nca ba'iguëna, Riusu ira bainguë raosi'quë Jeremías hue'eguë, baguë coca canni jo'case'e'ru güina'ru baji'i:

¹⁸Ramá yijana achato, ai ba'iyë ai jëja ota oiye baji'i. Ira pë'cago ba'isi'co Raquel baco'ë.

Bago mamacua junni huesësi'cua ba'ijëna, ai ota oco'ë bago. Zin hua'na beogo sëani, yequëcuabi bagoni bojo güeseye poremaë'ë, canni jo'cabi Jeremías.

¹⁹Ja'nrebi, Herodesbi junni huesëguëna, Riusu anjebi gaje meni, José yua Egipto yijare ba'iguëna, baguë ëo cainsiruna ëñoni, baguëni cabi:

²⁰—Yua huëijë'ën. Ba zin hua'guë, baguë pë'cago, bacuare sani, Israel yijana go'ijë'ën. Zin hua'guëni huani senjoñe yëcuabi yua junni huesëhuë, cabi.

²¹Caguëna, José yua ja'ansi'quë huëni, ba zin hua'guë, baguë pë'cago, bacuare sani, Israel yijana goë'ë. ²²Goni, ti'an bi'rani achato, Arequelao hue'eguëbi yua Judea bainni guansegüë baji'i. Baguë pë'caguë Herodesbi junni huesëguëna, baguëbi bëani, bainni guansegüë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Josebi achani, Judeana saiye ai huaji yëguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi ëoruna canni ëñato, Riusu anjebi baguëni coca yihuoguë cabi. Ja'nca caguëna, Josebi huëni, ba zin hua'guë, baguë pë'cago, bacuare sani, Galilea yijana quëñëni saji'i. ²³Ja'nca quëñëni sani, ti'anni, Nazaret huë'e jobona bëani baji'i. Riusu ira bain raosi'cua canni jo'case'e: “Nazareno bainguë casi'quë ba'ija'guë'bi” zoe canni jo'carena, güina'ru baji'i Jesusre.

Juan el Bautista en el desierto

3 ¹Ja'nrebi jë'te, Juan Bautizaguëbi Judea yija beo re'otona ti'anni, bainni coca quëani acho bi'rabi:

²—Riusu ba'i jobo ëñoja'ñe yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, mame recoyo re'huani ba'ijë'ën, quëani achoguë baji'i Juan.

³Juan ba'iyete cato, Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguëbi baguë ba'ija'yete zoe cocare toyani jo'cabi:

Riusu bainguëbi beo re'otona ti'anni, ai jëja coca bainni quëani achoja'guë'bi: “Mai Eñaguë rai ma'a re'huaye'ru re'huajë'ën. Te'e ruin ma'are baguëte yo'ocajjë'ën” quëani achoja'guë'bi, toyani jo'cabi Isaías.

⁴Ja'nca toyani jo'caguëna, Juanbi ti'anni güina'ru yo'obi. Baguë cañare ëñato, camello rañabi tëonse'e baji'i. Ga'ni tëinme baguë sëri seihuëte tënji'i. Baguë aonre ëñato, ba yija bu'nsu, o'a baya, ja'an baji'i. ⁵Ja'nca ba'iguëna, ai jai jubë bainbi, Jerusalén huë'e jobo, Judea yija, Jordán ziaya ca'nco, ja'anruanbi rani, Juanni achañu cajën raë'ë. ⁶Ja'nca raicuabi bacua gu'a jucha beoru quëareba quëatoca, Juanbi bacuare Jordán ziyana bautizabi.

⁷Ja'nca bautizaguëbi, fariseo bain, saduceo bain, ja'ancuabi bautiza güesejañu cajën rajjënna, bacuani bëñe ëñani cabi:

—iMësacua yua ro aña jubë se'ga'ru ro coquejën raisi'cua'ë! Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua sëani, ¿queaca jëaye ro'taye'ne? ⁸Mësacua yua gu'a juchare senjoni, mësacua recoyo mame re'huani ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. ⁹Ro mësacua coca, Yëquëna yua taita Abraham mamacua sëani, Riusubi yëquënanani bëinma'iji catoca, ro huacha ro'tayë mësacua. Riusubi ënjo'on ba'i gatabëanbi inni, Abraham mamacua re'huaye yënica, ja'nca re'huaye poreji. ¹⁰Gu'a sunqui cueye'ru yo'oji Riusu. Zu'ubobi inni, re'oye guë'tosibo ba'iguëna, si'a sunquire ëñani, gu'a sunqui ba'itoca, aon quëinma'itoca, yua ba sunqui sita ru'rubi cueni, sunquire taonni, toana ëoji. Ja'nca yo'oye'ru gu'a bainni yo'oye ro'taji Riusu, caguë quëabi Juan. ¹¹Mësacua gu'a jucha ro'tajën ba'ise'ere beoru jo'cani senjotoca, mësacuare ocona bautizayë yë'ë. Ja'nca bautizaguëta'an, yequë, yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi yuara raiye ba'iji. Baguëca yua Riusu Espiritu naconi, toa naconi, mësacuare bautizaja'guë'bi. Quë'rë ta'yejeiye ëjaguëre sëani, yë'ë'ga ro yo'o conguë yo'oye'ru, baguë guëon jul'iyete sacaiye porema'inë yë'ë. ¹²Trigo aonra'carëan tutuna huëaye'ru yo'oguë rajji. Baguë huëa macabi inni, aonra'carëanre tutuna huëani, hui'ya sëohuëan senjoguëna, trigo aon se'ga baguë aon re'huaruna ayani baji. Ja'nrebi, hui'ya sëohuëanre chiani, toana senjoni ëoji. Ba toare cato, gare yayaye beoye ba'iji. Baguë bain conjën ba'icuanani ja'nca'ru re'huani baji. Yequëcua conma'icuanani toana senjoni ëoji, quëabi Juan.

Jesús es bautizado

¹³Ja'nca bautizaguë ba'iguëna, Jesusbi Galilea yijabi rani, Jordañana ti'anni, Juanni bautiza güeseye ro'taguë raji'i.

¹⁴Ja'nca ro'taguë raiguëna, Juanbi baguëni ënse ëaye cabi: —Yë'lë yua ro yo'o conguëre'ru ba'iguëna, më'lë yua yë'ëni bautizare'ahuë. Ja'nca sëani, ïmë'lë guere ro'taguë yë'ëna raiguë'ne? cabi.

¹⁵Caguëna, Jesús sehuobi:

—Re'oji. Yureca Riusu re'oye ro'taguë ba'iyete güina'ru yo'ojën ba'ina'a. Ja'nca sëani, yë'ëre yureca bautizajë'ën, caguë sehuobi.

Ja'nca sehuoguëna, Juanbi baguëte bautizabi. ¹⁶Bautizaguëna, ja'nrebi Jesús yua ziayabi etabi. Etani, ja'ansirën guënamë re'otore ëñato, pico re'otobi joni a'nqueguëna, Riusu Espiritubi eta rani, ju'ncubo ba'iyë'ru ëñoni, Jesusna gaje meni tuabi.

¹⁷Tuaguëna, ja'nrebi guënamë re'otobi coca achoni raobi:

—Ënquë yua yë'lë Zin ai yësi'quë'bi ba'iji. Baguëni ai bojoyë yë'lë, quëani achoni raobi.

Jesús es puesto a prueba

4 ¹Ja'nrebi, Jesús yua Riusu Espiritute baguëna, Espiritubi baguëte beo re'otona sabi. Saguëna, zupai huatibi Jesusni coqueza caguë, baguëte choji'i.

²Jesús yua cuarenta umuguseñare ja'anrute ba'iguë, gare aon aiñe beoye ba'iguëna, ai aon gu'abi baguëre. ³Aon gu'a ju'inguëna, ja'nrebi, zupai huatibi baguëna ti'anni cabi:

—Më'lë yua Riusu Zin bani'ga, ën gatabëanre inni, aonbëan'ru re'huani ainjë'ën, cabi.

⁴Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Bañë. Riusu coca ñaca toyani jo'case'e ba'iji: “Aon aiñe se'gabi ba'ima'icua'ë bain. Riusu cocarebare cato, si'ayebi recoyo aon sëani, ja'anbi recoyo huajëreba huajëjën ba'iyë bain” caguë sehuobi.

⁵Sehuoguëna, ja'nrebi, zupaibi baguëte sani, Riusu huë'e jobo Jerusalén casi jobona ti'anni, Riusu uja huë'e mi'chiyona mëani, nëconi, ⁶baguëni cabi:

—Më'ëbi Riusu Zin bani'ga, yijana chajë'ën. Riusu coca yua ñaca caji:

Riusu anje sanhuëni më'ëre cuiraye guanseji. Guanseguëna, gatana junjama'iñe cajën, më'ëre ëñajën cuirajën, më'ëre tëani bayë, toyani jo'case'e ba'iji, cabi zupai.

⁷Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Yequëru'ga toyani jo'case'e ba'iji ën coca: “Mai Ëjaguë Riusuni ro coquejën choima'ijë'ën.” Ja'nca toyani jo'case'e sëani, më'lë case'ere yo'oma'iñë yë'lë, caguë sehuobi.

⁸Sehuoguëna, ja'nrebi zupaibi yua baguëte ëmë cubë na'miñona mëani, si'a ën yija re'otoña, ta'yejeiye ba'i joboan ba'iguëna, te'e jëana baguëni ëñoni, ⁹baguëni cabi:

—Ai re'otoña si'ayere më'lëna insini, ba re'otoña ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'lë. Yë'lëna gugurini rëantoca, ja'an beoru më'lëna insiyë yë'lë, cabi.

¹⁰Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Yë'lë ba'irubi quëñëni saijë'ën, zupai huati. Riusu coca yua ñaca caji: “Mai Ëjaguë Riusu se'gana gugurini rëanni, baguë se'gani conjën ba'ijë'ën” toyani jo'case'e sëani, më'lë case'e'ru yo'oma'iñë yë'lë, caguë sehuobi.

¹¹Ja'nca caguë sehuoguëna, zupai huatibi baguëte jo'cani saji'i. Saiguëna, Riusu anje sanhuëbi rani, Jesusre conjën cuirahuë.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹²Ja'nrebi, Jesús yua Juan ba'iyete achato, preso zeansi'quë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, ja'nrebi Jesús yua Galilea yijana

saji'i. ¹³Sani, Nazaret huë'e jobore jo'cani, Capernaum huë'e jobona ti'anni, baruna bëani baji'i. Capernaum yua jai zitara yëruhua baji'i. Zabulón, Neftalí, ja'an yija re'oto huë'e jobo baji'i. ¹⁴Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguë ba'isi'quëbi coca toyani jo'caguëna, yure güina'ru yo'obi Jesús. Isaías coca toyani jo'case'e yua ñaca baji'i:

¹⁵Zabulón yija, Neftalí yija, ja'an yijaña yua jai zitara yëruhua ba'i ma'a ca'nchorëte ba'iji. Jordaña que ca'ncona ti'anji. Ja'an yija si'aye yua Galilea casi yija ba'iguëna, judío bain jubë ba'ima'icua'bi ja'anruna ti'anjën ba'iyë.

¹⁶Ja'an yija bain yua Riusu ba'iyete ro huesë hua'na ba'ijën, zijei re'oto ba'iyë'ru baë'ë. Ja'nca ba'icua'bi, ai mia re'oto ëñoguëna, ai bojojën ëñahuë. Junni huesëse'e'ru ba'icua'bi, zijebëte ba'ijën, ai sa'nti hua'na ba'ijëna, mame umuguse ñatani saoye'ru bacuani ëñose'e ba'iji. Ja'nca ëñose'e ba'iguëna, ai bojoye huanoji bacuare, toyani jo'cabi Isaías. Toyani jo'caguëna, Jesús yua baruna yure ti'anbi.

¹⁷Ti'anni, ja'nrebi, si'a bainni quëani acho bi'rabi:

—Riusu ba'i jobo ëñoja'ñe yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca sëani, mësacua gu'a juchare jo'cani, mësacua ro'tajën ba'ise'e beoru mame re'huani ba'ijë'ën, quëani achoguë cabi.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸Ja'nrebi, Jesús yua Galilea zitara yëruhuana sani, mejabëbi ganiguë, ëñato, Simón caguëbi, baguë yo'jeguë Andrés hue'eguë naconi ba'ijën, hua'ire yojën baë'ë, hua'i yoye ye'yesi'cua sëani. ¹⁹Hua'ire yojëna, Jesusbi bacuani coca caguë choji'i:

—Mësacua yua yë'ëni te'e conjën raijë'ën. Mësacua yua hua'i yoye ye'yesi'cua ba'ijëna, bainre yoye mësacuan ye'yoyë yë'lë, caguë choji'i.

²⁰Caguë choiguëna, bacua hua'i yorëanre ja'ansiruna gare jo'cani, baguëni te'e conjën saë'ë.

²¹Saijëna, baguëbi se'erë sani ëñato, Zebedeo mamacua samucua, Santiago hue'eguë, baguë yo'jeguë Juan naconi baë'ë. Bacua pë'caguë Zebedeo naconi yogute ba'ijën, bacua hua'i yorëanre ta'njën ñuë'ë. Ja'nca ñu'ijëna, Jesusbi bacuani choji'i. ²²Choiguëna, bacuabi ja'ansirën bacua pë'caguëte jo'cani saë'ë. Ba yogute gare jo'cani, Jesusni te'e conjën saë'ë.

Jesús enseña a mucha gente

²³Ja'nrebi, Jesús yua si'a Galilea yijana saiguë, bain ñë'ca huë'eñana cacani ye'yoguë, Riusu ba'i jobore bojo cocare quëani achoguë, si'a rau bacuare huachoguë ganiguë baji'i.

²⁴Ja'nca yo'oguë ba'iguëna, si'a bain Siria yijare ba'icua'bi achani, bacua bain rauna ju'incua, ja'si yo'ocua, huati bacua, hue'nhue rau bacua, gara rau bacua, ja'ancuare Jesusna sani ëñohuë. Sani ëñojëna, bacuare huachobi. ²⁵Huachoguëna, ja'nrebi, yequëcua ai jai jubë bain, Galilea yija, Decápolis yija, Jerusalén huë'e jobo, Judea yija, Jordaña que ca'nco, si'aruan ba'icua'bi Jesús naconi te'e conjën saë'ë.

El sermón del monte

5 ¹Bain jubëbi raijëna, Jesusbi bacuare ëñani, cubë na'miña quëñëni mëji'i. Mëni ti'anni bëaguëna, baguë bain concuabi baguëna ti'an raë'ë. ²Raijëna, Jesusbi yihuo cocare bacuani ye'yoguë cabi:

La verdadera dicha del hombre

³—Ro porema'i hua'nabi Riusu Espiritute cu'etoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusu ba'i jobo ëjacua'ru ruinj'a'cua'ë.

⁴Bain gu'a juchare ro'tajën ota oitoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusubi bacua oiyete senjoni jo'caja'guë'bi.

⁵Riusu yëye se'gare yo'oye cu'ejën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Bacua yua ëja bain ba'iyë cu'ema'ñe cayë. Riusubi si'a yija ëjacuare bacuare re'huaguë ba'ija'guë'bi.

⁶Aon gu'ana ju'incua aon cu'eye'ru re'oye yo'oye ai cu'ejën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusubi yajisi'cuare bacuare re'huaguë ba'ija'guë'bi. Riusubi re'oye yo'oye bacuare conja'guë'bi.

⁷Bainni ai oijën conjën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusubi bacuare'ga ai oiguë congüë ba'ija'guë'bi.

⁸Gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Ja'an ba'icuabi Riusuni ëñajën ba'ija'cua'ë.

⁹Bainni sa'ñeña bojo güesejën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Bacua yua Riusu mamacua casi'cua ba'ija'cua'ë.

¹⁰Yequëcubi yë'ë bain re'oye yo'oyete ëñani, bacuani je'obatoca, yë'ë bainbi ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusu ba'i jobo ëjacua ruinja'cua'ë.

¹¹Mësacua'ga je'obani, mësacua hui'ya cani, yë'ëre concua ba'iyete ai bëinjën, ro coquejën, gu'aye cajën ba'itoca, mësacua'ga bojoreba bojojën ba'ijë'ën. ¹²Riusu ira bain raosi'cuare'ga ai gu'aye yo'ojën ba'ë'ë, ja'anrë. Yureca, mësacua'ga ai je'obajën ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ijë'na, mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'anni, baguë bayete ro coreba coja'cua sëani, mësacua ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën.

Sal y luz del mundo

¹³Mësacua yua onhua huanoñe'ru bainni re'oye ëñojën ba'icua'ë. Ja'nca ëñojën, re'oye yo'ojën ba'ijë'na, bacuabi huaji yëjën, gu'aye yo'oye yëma'ñe. Ja'nca ëñojën ba'icuata'an, onhua huanoñebi carajeitoca, se'le mame re'huaye gare porema'ñë. Gu'a onhua ba'itoca, senjoñe se'ga ba'iji, bain za'nguruna.

¹⁴Mësacua yua mia re'oto ëñoñe'ru ba'ijën, bainni re'oye ëñojën ba'icua'ë. Huë'e jobote cubëna yo'otoca, si'a bainbi ëñañe poreyë. ¹⁵Majahuëte zëonni, guënarobi meñe jaoni ta'pimajën ba'iyë mai. Si'a huë'e bainbi ëñaja'bë cajën, ëmëna roeyë.

¹⁶Ja'nca sëani, mësacua yua mia re'oto ëñoñe'ru, bainni re'oye ëñojën ba'ijë'ën. Ja'nca ëñojën ba'itoca, bainbi mësacua re'oye yo'ojën ba'iyete ëñani, mësacua Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëte ro'tani, Riusu ta'yejeiye ba'iyete ai re'oye cajën bojoyë.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷Riusu ira guansesi coca toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, ja'anre cato, gare quëñoni senjoguë raima'ë'ë yë'ë. Ba coca case'e yua Riusu te'le ruiñe ba'i coca ba'iji. Ja'anre bainni masi güesequë raisi'quë'ë yë'ë. ¹⁸Ja'an cocare cato, guënamë re'oto, yija re'oto carajeiye tëca, te'le cocara'huërëte gue toñe beoye ba'ija'guë'bi. Ru'ru Riusu coca cani jo'case'e'ru si'aye güina'ru yo'ose'e ba'ija'guë'bi. ¹⁹Ja'nca sëani, bainguëbi te'le guansesi coca cani jo'case'e'ru tin yo'oni, yequëcuani tin yo'oye ye'yotoca, ja'anguëbi yua Riusu ba'iruna ti'anni quë'rë yo'jereba ba'iguë hue'eguë ba'ija'guë'bi. Bainguëbi si'a guansesi coca cani jo'case'ere te'le ruiñe yo'oni, yequëcuani te'le ruiñe yo'oye ye'yotoca, ja'anguëbi Riusu ba'i jobona ti'anni, quë'rë jaiguëreba ba'iguë hue'eguë ba'ija'guë'bi. ²⁰Mësacua ganreba yihuoguë cayë yë'ë. Ira coca ye'yocua, fariseo bain, bacua re'oye yo'oye'ru quë'rë re'oye yo'ojën ba'ima'itoca, mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'añe porema'ñë.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹Mësacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyë. Bainre huani senjoñe beoye ba'ijë'ën, caji. Bainre

huani senjotoca, Riusu bënni senjoñe ba'ija'guë'bi. Ja'an coca guanseni jo'case'e ba'iji. ²²Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mësacua ni'ca yihuoguë cayë: Mësacua bainni bëinjën ba'itoca, bënni senjoñe mësacua ba'ija'guë'bi. Mësacua bainni gu'aye catoca, ëja bain bënni senjoñe mësacua ba'ija'guë'bi. Mësacua bainni, Gu'a bainguë'ë më'ë, mësacua catoca, Riusubi bënni, baguë toana senjoni ëoye ba'ija'guë'bi.

²³Ja'nca ba'iguë sëani, më'ëbi më'ë gue jo'ya ma'carëte Riusuna ro insiza caguë, misabëna sani jo'ca bi'rani, ja'nrëbi më'ë bainguë bëinguë ba'iyete ro'tatoca, ²⁴më'ë gue ma'carë bayete Riusuna insima'ijë'ën. Ja'anre ru'ru ca'ncorëna jo'cani, ja'nrëbi më'ë bainguëna sani, baguëni menajë'ën. Baguë naconi te'le bojoguë ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iguë, ja'nrëbi yo'je, Riusu misabëna sani, më'ë gue ma'carë bayete Riusuna ro insiye poreyë.

²⁵Yequëbi rani, më'ë gu'aye yo'oye më'ëni cani, më'ëre ëja bainna sa ëaye yo'otoca, ru'ru baguëni besa ro'ini baguëni menajë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, baguë yua ëja bainguë bënni senjoñete më'ëre jo'casi. Jo'caguëna, ëja bainguëbi më'ëre soldado ëjaguëna insiji. Insiyuëna, soldado ëjaguëbi më'ëre preso zeanni, ya'o huë'ena guaoji. ²⁶Guaoguëna, më'ë si'a curi ro'iyete tëca gare etaye beoye ba'iyë. Ja'anre si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷Mësacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyë. Romini yahue baye beoye ba'ijë'ën caji. Ja'an coca guanseni jo'case'e ba'iji. ²⁸Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mësacua ni'ca yihuoguë cayë: Yeconi yahue ba ëaye gu'aye ro'taguë ba'itoca, yua gu'a bainguë ruiñe më'ë. Bagoni yahue basi'quë'ru gu'aye yo'osi'quë ba'iyë.

²⁹Më'ë jëja ñacogabi gu'a juchare yo'oye ëaye ro'tatoca, më'ë ñacogate rutani senjojë'ën. Te'le ñacoga se'gare beoguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji më'ëre. Si'a më'ë ga'nihuë Riusu toana senjoni ëose'e ba'itoca, quë'rë ai gu'aye ba'iji. ³⁰Më'ë jëja ëntë sarabi gu'a juchare yo'oye ëaye ro'tatoca, më'ë ëntë sarare tëyoni senjojë'ën. Te'le ëntë sara se'gare beoguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji më'ëre. Si'a më'ë ga'nihuë Riusu toana senjoni ëose'e ba'itoca, quë'rë ai gu'aye ba'iji.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹Ira coca guanseni jo'case'e yua ñaca'ga caji: "Më'ë rënjore jo'cani senjotoca, ru'ru senjo cocare utina toyani, bagona insijë'ën" caji. ³²Ja'nca case'e ba'iguëta'an, yë'ëca mësacua ni'ca yihuoguë cayë: Si'a bain rënjore jo'cani senjocua, bagobi yequëni yahue bama'itoca, ja'ancuabi bagoni ai gu'aye yo'oyë. Bagote gu'a romigore re'huayë. Y si'a bain jo'cani senjosi'coni huejani bacua, ja'ancua yua bagoni yahue baye'ru bajën ba'icua'ë, cayë yë'ë.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³Mësacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyë. Mësacua Riusuni cuencueni ganreba catoca, ro coqueye beoye Riusuni cuencueni ganreba cajën ba'ijë'ën. Riusuni cuencueni case'e'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën, guanseni jo'case'e ba'iji. ³⁴Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mësacua ni'ca yihuoguë quë'ayë: Mësacua yua ganreba coca canica, Riusuni cuencueye beoye ba'ijë'ën. Guënamë re'oto mamire cuencueye beoye ba'ijë'ën, Riusu jëja ba'i jobo sëani. ³⁵Yija re'oto mamire'ga cuencueye beoye ba'ijë'ën, mai Ta'yejeiye Riusu jëja guansegüë ba'i jobo sëani. ³⁶Mësacua sinjobëre'ga cuencueye beoye ba'ijë'ën. Mësacua yua te'le raña ju'inse'le

re'huaye gare porema'iñë. ³⁷Ja'nca sèani, mèsacuabi “Ja'nca ba'iji” caye yètoca, ja'an se'gare cajë'ën. Mèsacuabi “Bañë” caye yètoca, ja'an se'gare cajë'ën. Què'rë jëja catoca, gu'aye se'ga cayë, yihuoguë cayë yë'ë.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸Mèsacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyë. Yequëbi mël'ëni ja'si yo'otoca, mël'ë ñacogare totaye, o mël'ë gunjiñëre hua'huaye, ja'anre yo'otoca, mël'ë yua baguëni güina'ru ja'si yo'o güeseye poreyë, guanseni jo'case'e ba'iji. ³⁹Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mèsacuani ñaca yihuoguë quëayë yë'ë: Mël'ëni gu'aye yo'oguëni güina'ru baguëni gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Yequëbi mël'ë jëja huayohuana huaitoca, yequë huayohuare'ga baguëna bonëni huai güesejë'ën. ⁴⁰Yequëbi mël'ë ëntë sara canre tëatoca, mël'ë guayoni se canre'ga baguëna insijë'ën. ⁴¹Yequëbi baguë carga te'e kilómetro hua'oye mël'ëni guansetoca, baguë naconi samu kilómetro hue'oni saiguë bojojë'ën. ⁴²Yequëbi bonsere sentoca, baguëna insijë'ën. Yequëbi mël'ë bonsere prestaye sentoca, baguëni ënseye beoye ba'ijë'ën.

El amor a los enemigos

⁴³Mèsacua yua ira coca guanseni jo'case'ere masiyë. Mèsacua gaje bainni ai yëjën ba'ijë'ën. Mèsacuare je'o bacuani ai güereba güejën ba'ijë'ën, guanseni jo'case'e ba'iji. ⁴⁴Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mèsacuani ñaca yihuoguë quëayë: Mèsacuare je'o bacuani què'rë yëjën ba'ijë'ën. Mèsacuani bëinjën ganicuata'an, bacua ba'iyete Riusuni ujjajën ba'ijë'ën. ⁴⁵Ja'nca re'oye yo'ojën ba'itoca, mèsacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi baguë mamacuare mèsacuare re'huani baji. Baguë yua gu'a bain re'o bain, si'acuani te'e cuiraguë conji. Ënsëguëte mia güeseguë, oco güeseguë, si'acuana jo'caguë, te'e conji. ⁴⁶Mèsacuani ai yëjën ba'icua se'gani ai yëjën ba'itoca, Riusu ro insija'ye ai caraji mèsacuare. Impuesto curi tëacua, ja'ancua yua gu'a bain ba'icuata'an, bacuabi sa'ñeña ai yëjën ba'iyë. ⁴⁷Mèsacua bain se'gani saludaye cajën ba'itoca, ai caraji mèsacuare. Ro ën yija bain yo'oye'ru què'rë yo'omajën ba'iyë mèsacua. Judío bain jubë ba'ima'icua'ga ja'anre yo'ojën ba'iyë. ⁴⁸Mèsacua yua te'e ruiñereba yo'ojën ba'ijë'ën. Mèsacua Taita Riusu, guënamë re'oto ba'iguëbi te'e ruiñereba yo'oguë ba'iyë'ru, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën.

Jesús enseña sobre las buenas obras

6 ¹Mèsacuabi re'oye yo'oto, bainbi ëñaja'bë gare ro'taye beoye ba'ijën, mèsacua re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tajën ba'itoca, mèsacua Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi mèsacua coja'yete gare insima'ija'guë'bi.

²Ja'nca sèani, mèsacua yua bonse beo hua'nana curi insijën, yequëcuani quëaye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'iyë. Yëquëna yua re'o bain'ë cajën, ro coquejën, bain ñë'ca huë'ëña, huë'e joboreba ba'iruan, bain ba'iruanna sani, yëquëna re'oye yo'oyete ëñani re'oye caja'bë cajën, curi beo hua'nana curi insiyë. Ja'nca yo'ojën, Riusu insija'yete coñu ro'tacuata'an, Riusuna coye beoye ba'ija'cua'ë bacua. Ja'nca ro'tajën yo'oye'ru mèsacua yo'oye beoye ba'ijë'ën. ³Curi beo hua'nana curi insinica, mèsacua yua caye beoye ba'ijën, ⁴ro yahue insijën ba'ijë'ën. Ja'nca insijën ba'itoca, mèsacua Taita Riusu se'gabi ëñani, baguë bayete mèsacuana insireba insija'guë'bi.

Jesús enseña a orar

⁵Mèsacua yua Riusuni ujato, yequëcuabi yë'ë ujjayete ëñaja'bë ro'taye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën

ba'iyë. Yëquëna yua re'o bain'ë cajën, ro coquejën, bain ñë'ca huë'ëña, huë'e joboreba ba'iruan, bain ba'iruanre nēcani ujjaye ai yëyë bacua. Ja'nca yo'ojën, Riusu insija'yete coñu ro'tacuata'an, Riusuna coye beoye ba'ija'cua'ë bacua. Ja'nca ro'tajën yo'oye'ru mèsacua yua yo'oye beoye ba'ijë'ën. ⁶Mèsacuabi Riusuni ujato, mèsacua cain sonohuëna cacani, anto sa'rore ta'pini, ja'nrebi te'e hua'guë ba'iguëbi yua mël'ë Taita Riusuni yahuera'rë ujjajë'ën. Ja'nca ujjajëna, mël'ë Taita se'gabi ëñani, baguë bayete mël'ëna insireba insija'guë'bi. ⁷Riusuni ujato, zoe rajeiyyereba ujjaye beoye ba'ijë'ën. Gu'a bainbi ai zoe rajeiyyereba uja cocare cani achotoca, Riusubi què'rë re'oye achaji ro'tajën, ro ta'yejeiye cajën ba'iyë. ⁸Mèsacua yua bacua ujjajën caye'ru caye beoye ba'ijë'ën. Mèsacua Taita Riusuni senni achajëna, baguëbi mèsacua carayete ru'ru masiji. ⁹Ja'nca sèani, mèsacua yua ñaca ujjajën ba'ijë'ën:

Yëquëna Taita, guënamë re'otore ba'iguëna, si'acuabi mël'ë ta'yejeiye ba'iyete ruiñereba ro'tajën ba'ija'bë.

¹⁰Mël'ë ba'i jobo yuara yëquëna ti'anja'guëta'an ba'ija'guë. Si'acua ën yija ba'icuabi mël'ë yëye'ru yo'ojën ba'ija'bë, guënamë re'oto ba'icua yo'ojën ba'iyë'ru.

¹¹Yëquëna aon aiñë, yure umuguse aiñete insijë'ën.

¹²Yëquëna gu'aye yo'ose'ere huanë yeni ro'tama'ijë'ën. Yëquëna yequëcua gu'aye yo'ose'ere huanë yeni ro'tamajën ba'iyë'ru, mël'ë'ga ja'nca yo'ojë'ën.

¹³Ai guaja ba'iyete yëquëna jo'cama'ijë'ën. Yëquëna gu'a ma'a ganiñete quëñoni bajë'ën. Mël'ë se'gabi ta'yejeiyyereba pore ëjaguë sèani, mël'ëni caraye beoye go'sijë cocare cani tonjën bojojën bañuni. Ja'nca raë'ë.

¹⁴Mèsacuabi Riusuni ujjajën, mèsacuani gu'aye yo'osi'cua banica, bacua gu'aye yo'ose'ere huanë yeye cajë'ën. Ja'nca catoca, mèsacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi mèsacua gu'aye yo'ose'ere'ga huanë yeye caji. ¹⁵Mèsacuabi ja'nca huanë yeye cama'itoca, mèsacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi mèsacua gu'aye yo'ose'ere gare huanë yema'iji.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶Mèsacuabi aon aiñë jo'canica, ro sa'nti hua'na'ru ëñojën ba'ima'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'iyë. Yëquëna yua re'o bain'ë cajën, ro coquejën, yëquëna aon aiñë jo'cayete ëñani yëquëna re'oye yo'oyete masija'bë cajën, bacua ziañare sa'nti ziaña ba'iyë'ru ai yo'ojën re'huayë. Ja'nca yo'ojën, Riusu insija'yete conji bañu ro'tacuata'an, Riusuna coye beoye ba'ija'cua'ë bacua. Mèsacua yua bacua yo'ojën ba'iyë'ru yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷⁻¹⁸Mèsacuabi aon aiñë jo'canica, Bainbi masima'ija'bë cajën, mèsacua sinjobëte ëcobi so'onni, mèsacua ziare zoani, yahue aon aiñë jo'cajë'ën. Mèsacua Taita Riusu se'gabi masija'guë cajëna, baguë se'gabi ëñani, baguë bayete mèsacuana insija'guë'bi.

Riquezas en el cielo

¹⁹Ën yija bonse yua ro bu'juni si'aji. Ro pu'ncani si'aji. Jiancuabi ro inni sayë. Ja'nca sèani, ja'an ponsere ro bëyoni baye beoye ba'ijë'ën. ²⁰Riusu ba'i jobo baja'yete què'rë ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anre cojënna, gare bu'juma'ine ba'ija'guë'bi. Gare pu'ncani si'ama'ine ba'ija'guë'bi. Jiancuabi gare inni saye porema'ija'cua'ë. ²¹Riusu ba'i jobo baja'yete ro'tajën ba'itoca, ai recoyo bojojën ba'iyë mèsacua. Ën yija bonsere ro'tajën ba'itoca, ja'an se'gare conji baja'cua'ë mèsacua.

La lámpara del cuerpo

²²Mèsacua ñaco yua recoyo majahuë'ru ba'iji. Mèsacua ñacobi te'e ruiñë yo'oye yètoca, si'a recoyo yua miañereba

miaji. ²³Mésacua ñacobi gu'aye yo'oye yëtoca, si'a recoyo yua zijepèru ruinjì. Ja'nca sèani, mésacua yua èñare bajèn, re'oye ro'tajèn ba'ijè'èn. Yequèrè mésacuabi mia recoyo baye ro'tacuata'an, izijei recoyo se'ga bajèn ba'ima'ine!

Dios y el dinero

²⁴Samu èjacuani sehuoye mésacua porema'inë. Ja'nca sehuojèn ba'itoca, yequèni ai gu'aye ro'tani, yequèni ai yèreba yèyè. Ru'ru ba'iguèni conreba conni, yequèni ai je'lo bayè mésacua. Ja'nca sèani, Riusuni ai yèjèn ba'itoca, bonsere te'le yèye porema'inë mésacua.

Dios cuida de sus hijos

²⁵Yureca, mésacuani yihuoreba yihuoyè yè'è. Mésacua bonse carayete oiye beoye ba'ijè'èn. Mésacua aon aiñe, gono uncuye, can ju'iyè, ja'anre oiye beoye ba'ijè'èn. Riusubi mésacua ro aon aincuare re'huaguè, ro caña ju'iyè se'ga re'huamaji'i. ²⁶Mésacua yua bi'an hua'na ba'iyete èñani ye'yèjè'èn. Ba hua'nabi aon tanma'icua ba'iyè. Aon tèama'icua ba'iyè. Aon aya huè'èña beoyè. Ja'nca ba'icua'eta'an, mésacua Taita Riusu guènamè re'otore ba'iguèbi bacua aonre insiji. Ja'nca insiguèbi mésacuare ro'taguè, bi'an hua'nani bojoye'ru mésacuani què'rè ta'yejeiye bojoguè ro'taguè cuiraji. ²⁷Mésacua bonse carayete oitoca, gare què'rè zoe ba'iyè mésacua porema'inë.

²⁸¿Mésacua queaca ro'tajèn, caña ju'iyete coni baja'ma cajèn oiye'ne? Jo'ya corore irayete èñani ye'yèjè'èn. Jo'ya coro se'gabi re'lo canre tònma'iji. Riusubi jo'ya coro re'oye èñoñe jo'cabi. ²⁹Mai ira bonse èjaguè ba'isi'què, Salomón hue'eguè ba'isi'què, baguè caña ju'iguè ba'ise'e yua ai re'lo cañara ba'ise'eta'an, jo'ya corobi ta'yejeiye ai re'oye èñoji. ³⁰Riusu se'gabi jo'ya corore cuiraji. Yure umuguse jorini, ja'nrebi miato güeanni si'aguèreta'an, Riusubi jo'ya corore ai re'oye cuiraji. Ja'nca cuiraguèbi mésacuare'ga què'rè ta'yejeiye ai re'oye cuiraye masiji. Ja'nca sèani, mésacua ro ro'tajèn ba'iyete jo'cani, baguèni si'a recoyo ro'tajèn ba'ijè'èn.

³¹Riusubi mésacuani ai re'oye cuiraye masiguè sèani, mésacua bonse carayete oiye beoye ba'ijè'èn. “Aonre bani ainja'ma, gonore bani uncuja'ma, cañare bani ju'ija'ma” ja'anre caye beoye ba'ijèn, bonsere oimajèn ba'ijè'èn. ³²Gu'a bain se'gabi ja'an bonsere cu'ejèn ba'ijè'ènna, mésacua bonse caraye si'ayete masiji Riusu. ³³Ja'nca ba'iguèna, Riusu ba'i jobo ba'iyete ru'ru si'arèn ro'tajèn, baguè re'oye yo'oye'ru re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'ojèn ba'itoca, mésacua bonse caraye si'ayete mésacuana insireba insija'guè'bi Riusu. ³⁴Mésacua miato ba'ija'yere'ga oiye beoye ba'ijè'èn. Miato ti'añe tèca èjoni, ja'nrebi ja'an umuguse ba'iyete ro'taye poreyè. Yure umuguse ba'iyè ai yo'ojèn ro'taye se'gare ba'iyè.

No juzgar a otros

7 ¹Yequècua gu'aye yo'ose'ere cama'ijè'èn. Ja'nca cama'itoca, Riusubi mésacua gu'aye yo'ose'ere cama'iji. ²Mésacuabi yequècua gu'aye yo'ose'ere bèinjèn cajèna, Riusubi güina'ru mésacua gu'aye yo'ose'ere bëingüè caja'guè'bi. Mésacua cuencue ro'rohuèbi güina'ru cuencueni insiguèna, Riusubi ja'ansi ro'rohuèbi cuencueni mésacuana insija'guè'bi. ³⁻⁴Mè'è bainguè ñacogana èñani, Hui'yara'carète rutacaza caguè, yua jai hui'ya maca mè'è ñacogate ba'iguèna, ja'anre ro ro'taguè rutama'itoca, ¿queaca mè'è bainguè ñaco ba'i macare rutacaguè'ne? ⁵Mè'è ñaco ba'i macare rutaye ro'tama'itoca, ro coqueguè yihuoyè mè'è. Ru'ru mè'è ñacoga ba'i maca, ja'anre rutani, ja'nrebi, ai re'oye èñañe poreguèbi sani, mè'è bainguè ñacogana re'oye èñani, baguè hui'yara'carète guaja beoye

rutacaiye poreyè mè'è. Mè'è bainguè jucha yo'ose'ere senjoñe yihuoye yènica, ru'ru mè'è gu'a juchare jo'cani senjojè'èn.

⁶Riusu insini jo'case'ere gu'aye yo'ocuaana insima'ijè'èn. Jo'ya yai hua'nana insiye'ru ba'iji. Bacuabi ro coca yo'oni, mésacuani concuyè. Ai re'lo gatara'carèan ai ro'ira'carèan cuchi hua'nana insiye'ru ba'iji. Bacuabi ro za'nguni senjoñè.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷Mésacua yèyete jo'caye beoye senreba sentoca, Riusubi insiji. Mésacua yèyete jo'caye beoye cu'ereba cu'etoca, mésacua cu'eyete tinjañè. Huè'ena ti'anni, jo'caye beoye je'njuni achotoca, huè'e ba'icuabi mésacuana ancoyè. ⁸Riusuni jo'caye beoye sentoca, Riusubi insiji. Riusuni jo'caye beoye cu'etoca, Riusu ba'iyete tinjañè. Riusu anto sa'rona jo'caye beoye je'njuni achotoca, Riusubi ancoji.

⁹Mésacua zin hua'nabi aonbète mésacuani sentoca, ¿gatabète insiye mésacua? Bañè. ¹⁰Ziaya hua'ire sentoca, ¿ñañe insiye mésacua? Bañè. ¹¹Mésacua yua gu'a bain ba'icuabi mésacua zin hua'nana re'lo aon insiye masicuata'an, mésacua Taita Riusu guènamè re'oto ba'iguèbi yua, si'acua baguèni senni achajèna, bacuana què'rè ta'yejeiye baguè bayete ai re'oye insiye masiji.

¹²Ja'nca ba'iguèna, yequècuan re'oye yo'oye cato, bacua yua mésacua yèye'ru mésacuani re'oye yo'ojèna, mésacua'ga güina'ru bacuani re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn.

La puerta angosta

¹³Se'e baguè bainni ye'yoguè yihuobi Jesús. Mésacuabi Riusu ba'i jobona ti'anni carajeiye beoye ba'iyè yènica, rèño sa'robi cacajè'èn. Yequè sa'ro jai sa'ro sèani, ai jai jubè bainbi cacani, jai ma'aja'an guaja beoye ganicuata'an, gare huesèni ñaca ba'iruan carajeiyè. ¹⁴Ba rèño sa'robi cacato, ba ai yo'ojèn ba'i ma'aja'an ai guaja ganicuata'an, Riusu ba'i jobona ti'anni carajeiye beoye ba'ijèn, huajèreba huajèjèn ba'ija'cua'è. Rèño jubè bain se'gabi ja'an ma'are tinjani ganini ti'añè.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵Yequècuan rani, Riusu coca quèacua'è yèquèna ro coquejèn cajèna, mésacua èñare bajè'èn. Bacua yua Riusu bain ba'iyè, oveja hua'na ba'iyè, ja'an ba'iyè'ru èñocuata'an, airu yai hua'na yo'oye'ru Riusu bain jubète ro huesoni si'aye ro'tajèn raiyè bacua. ¹⁶Bacua yo'o yo'oyete èñani, bacua ba'iyete masiye poreyè mésacua. Sunqui quèinnete ro'tani, bacua ba'iyete masiye poreyè. Miu sunquiñare èñato, èyere tinjama'inë. Susina èñato, higo uncuere tinjama'inë. ¹⁷Re'lo sunqui banica, re'lo uncue quèinji. Gu'a sunqui banica, gu'a uncue quèinji. ¹⁸Re'lo sunqui banica, gu'a uncue gare quèinma'iji. Gu'a sunqui banica, re'lo uncue gare quèinma'iji. ¹⁹Si'a sunqui yua re'lo uncue quèinma'itoca, ro cueni taonni, tè'cani, toana senjoni èose'e ba'ija'guè'bi. ²⁰Ja'nca sèani, güina'ru re'lo bain, gu'a bain, bacua ba'iyete masiye yènica, bacua yo'o yo'ojèn ba'iyete èñani masijè'èn.

No todos entrarán en el reino de Dios

²¹Ai jai jubè bainbi yè'èni, Èjaguè, Èjaguè cajèn ba'icuata'an, bacua yua Riusu ba'i jobona gare ti'anma'ija'cua'è. Yè'è Taita Riusu guènamè re'oto ba'iguè, baguè yèye'ru yo'ojèn ba'icua, ja'ancua se'gabi baguè ba'i jobona ti'anja'cua'è. ²²Yè'è èñojai umugusebi ti'anguèna, ai jai jubè bainbi yè'èni cajèn ba'ija'cua'è: “Èjaguè, Èjaguè, yèquèna ai re'oye yo'ojèn ba'ise'ere masiyè mè'è. Mè'è ba'iyete ro'tajèn, mè'è cocare quèani achojèn ba'è. Mè'è ba'iyete ro'tajèn, huati hua'ire etoni saojèn ba'è. Mè'è ba'iyete ro'tajèn, ai ta'yejeiye yo'o

yo'ojën, bainni ëñojën ba'ë'yë yëquëna. Ja'nca sëani, më'ëna ti'ansi'cua'ë yëquëna” cajën ba'ija'cua'ë. ²³Ja'nca cajën ba'ijënna, yë'ëbi bacuani bëinguë sehuoja'guë'ë: “Mësacuarë huesëguë'ë yë'ë. Yë'ë ba'iru quëñëni saijë'ën. Ro gu'aye yo'ojën ba'icua'ë mësacua” sehuoja'guë'ë yë'ë.

Las dos bases

²⁴Ja'nca sëani, yë'ë coca case'ere achani te'e ruiñe yo'ocua ba'iyete cato, gatabana huë'e yo'osi'quë'ru ba'iyë bacua. Masiguëbi ja'nca yo'oji. ²⁵Ja'nca yo'oguëna, ja'nrebi ai tëñe ocoquëna, ai co'jeya raiguëna, ai jëja tutuguëna, ba huë'ebi tainmaji'i. Jai gatabana gui'isi huë'e sëani, ai jëja babi. ²⁶Yequëcua yë'ë coca case'ere ro achani te'e ruiñe yo'omalicua ba'iyete cato, mejabëna huë'e yo'osi'cua'ru ba'iyë bacua. Ro ro'tajën ba'i hua'nabi ja'nca yo'oyë. ²⁷Ja'nca yo'ojënna, ja'nrebi ai tëñe ocoquëna, jai co'jeya raiguëna, ai jëja tutuguëna, ba huë'ebi ma'mani gurujaji'i. Ai jëja gurujani meani huesëbi” cabi Jesús.

²⁸Ja'nca caguë, baguë yihuo cocare cani tējibi. Tējiguëna, si'a bain hua'nabi ai bojojën achahuë. ²⁹Bacua ira coca ye'yocua ye'yojën ba'ise'e'ru quë'rë ai ta'yejeiyera ye'yoguë bajl'i Jesús.

Jesús sana a un leproso

8 ¹Ja'nrebi, Jesusbi ba cubëbi gajeguëna, ai jai jubë bainbi baguë naconi saë'ë. ²Saijënna, yureca yequëbi, gu'a ca'nmi rauna ju'inguëbi Jesusna ti'anni, baguëna gugurini rëanni, baguëni cabi:

—Ëjaguë, më'ëbi yë'ëre onica, yë'ë gu'a raure tënoni huachojë'ën, huachoye poreguë sëani, cabi.

³Caguëna, Jesusbi baguë ëntë sarare mi'nani, baguëni pa'rioni cabi:

—Më'ëni oiguë huachoyë yë'ë. Huajë hua'guë ba'ijë'ën, cabi.

Caguëna, ja'ansi'quë baguë gu'a ca'nmi rau yua gare tënosi'quë bajl'i. Huajë rajl'i baguë.

⁴Huajë raiguëna, Jesusbi baguëni yihuoguë cabi:

—Achajë'ën. Më'ë huajë raise'ere yequëcuanu gare quëaye beoye ba'ijë'ën. Ëñe se'gare yo'ojë'ën. Pairina sani, më'ë huajë raise'ere ëñojë'ën. Ëñoni, Moisés ira coca guansegüë ba'ise'e'ru, jo'ya hua'guë case'ere inni, pairini quëani achoni, misabëna tëoni ëocaija'guë caguë, pairina insijë'ën, më'ë yua huajë raisi'quë sëani. Ja'nca yo'otoca, bain hua'nabi më'ë huajë raise'ere ëñani masiyë, cabi Jesús.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵Ja'nca cani, ja'nrebi sani, Capernaum huë'e jobona ti'anbi. Ti'anguëna, soldado ëjaguëbi baguëna ti'an rani, ⁶cocare senni achaguë cabi:

—Ëjaguë, yë'ë yo'o conguëbi huë'ere ba'iguë, garasi'quë uinguë, ai yo'oji, cabi.

⁷Caguëna, Jesusbi:

—Ja'nca ba'ito, baguëni huachoguë saiyë, cabi.

⁸Caguëna, soldado ëjaguëbi ënsegüë cabi:

—Yë'ë huë'ëna raima'ijë'ën, Ëjaguë. Më'ë yua ai ta'yejeiye ëjaguëte sëani, yë'ë huë'ëna caca güeseyë porema'inë yë'ë. Si'aye ëñaguë sëani, so'obi ëñani huachojë'ën. Ja'nca huachoye catoca, yë'ë yo'o conguëbi huajë rajja'guëbi. ⁹Yë'ë yua ja'nca senni achaguëbi yequëcua yë'ë ëjacuani sehuoye bayë. Yequëcua soldado hua'nani guanseye bayë yë'ë. Te'e soldado hua'guëni, Saijë'ën catoca, baguë saiji. Yequëni, Raijë'ën catoca, baguë raji. Yë'ë yo'o conguëni, Yë'ë case'e'ru yo'ojë'ën catoca, güina'ru yo'oji baguë. Ja'nca sëani, më'ë raima'ijë'ën caguë señë yë'ë, cabi.

¹⁰Ja'nca caguëna, Jesús yua gue ro'taye beoye achaguë, yua bain jubë baguë naconi raisi'cuana bonëni, bacuani yihuoguë cabi:

—Ënquë soldado ëjaguëbi yë'ëni ai ta'yejeiye recoyo ro'taji. Si'a Israel bain recoyote ëñato, baguë recoyo ro'taye'ru ai caraji bacuare. ¹¹Mësacuanu ganreba cayë yë'ë. Ai jai jubëan bain yequëruan bain ti'an raisi'cua yua Riusu ba'i jobona ti'anni, Abraham, Isaac, Jacob, bacua naconi guënamë re'otona në'ëcani aonre ainjën bojojën ba'ija'cua'ë. ¹²Ja'nca ba'ijënna, Israel bainreba Riusu cuencuesi'cuata'an, bacuabi ti'ani raisi'cuana bonëni, bacuani yihuoguë cabi:

—Ënquë soldado ëjaguëbi yë'ëni ai ta'yejeiye recoyo ro'taji. Si'a Iñe porema'ija'cua'ë. Zijei re'otoreba ba'iruna bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'icua'bi ai oijën, zemeñoana concujën, ai yo'ojën ba'ija'cua'ë, yihuoguë cabi Jesús.

¹³Ja'nca cani, ja'nrebi soldado ëjaguëna bonëni, baguëni cabi: —Yua më'ë huë'ëna go'ijë'ën. Më'ëbi si'a recoyo ro'taguëna, güina'ru yo'ose'le ba'iji, cabi.

Caguëna, baguë yo'o conguëbi te'e jëana huajë rajl'i.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴Ja'nrebi, Jesús yua Pedro huë'ëna cacani ëñato, Pedro huagobi rau jayoni unco'ë. ¹⁵Ja'nca uingona, Jesusbi bago ëntë sarana pa'robi. Pa'roguëna, bago rau jayoye tëni saji'i. Tëni saquëna, bagobi huajë hua'go huëni, baguëni cuira bi'rago.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶Ja'nrebi na'iguëna, ai jai jubë bain huati bacuare Jesusna sani ëño huë. Ëñojënna, baguë yua te'e coca se'ga cani, huati hua'ire etoni saobi. Saoni, si'a rauna ju'incuare'ga huachobi. ¹⁷Ja'nca huachoguëbi Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías cani jo'case'e'ru güina'ru yure yo'oguë bajl'i. “Maire pa'npo ëaye ba'iguëna, maire conreba conji. Maibi rauna ju'injënna, maire huachoyereba huachoji” cani jo'case'e ba'iguëna, güina'ru yure yo'oguë bajl'i Jesús.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸Ja'nrebi, quë'rë jai jubëan bainbi Jesusre të'ijejiye nëcajënna, Jesusbi bacuare ëñani, baguëre concuani: Que të'huina je'ëñu cabi. ¹⁹Caguëna, yequëbi ira coca ye'yoguëbi ti'anni, Jesusni cabi:

—Ëjaguë, më'ëni conguë saza, si'a më'ë ganijeija'ruan, cabi.

²⁰Caguëna, Jesús sehuobi:

—Airu hua'i hua'nabi gojeñana caincua'ë. Ca hua'i hua'nabi ziaroan tuijën caincua'ë. Ja'nca ba'iyeta'an, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yua umeni cainru gare beoguë'ë yë'ë, sehuobi.

²¹Sehuoguëna, yequë, baguëte conguë ba'iguëbi cabi:

—Ëjaguë, ru'ru yë'ë taita ju'insi'quëni tañe bayë. Tanni tējini, më'ëre conguë te'e saiyë, cabi.

²²Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Yë'ëna te'e conguë rajjë'ën yurera'rë. Yë'ëre recoyo bojoma'icua, junni huesësi'cua'ru ba'ijën, ja'ancua se'gabi bacua bain junni huesësi'cuare tanja'bë, cabi.

Jesús calma el viento y las olas

²³Cani, ja'nrebi yoguna cacaguëna, baguëre concuabi baguë naconi je'ënni saë'ë. ²⁴Sani, jobo zitara ba'ijënna, ai jëja tutu rabi. Raguëna, ai jai të'a jë'ëcani, yoguna cacaguëna, oco bu'i bi'rabi. Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua cainsi'quë unji'i. ²⁵Ja'nca uinguëna, bacuabi sëtoni cahuë:

—Ëjaguë, huëni ëñajë'ën! iMaibi huesëni carajeyë! huaji yëjën cahuë.

²⁶Cajëna, baguë cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën, yë'ëni si'a recoyo ro'tama'ijën, ro quëquëjën ba'iyë'ne? cabi.

Cani, ja'n'rëbi huëni, Tutu saojë'ën, zitara të'a cuaujaijë'ën caguë guansebi. Guanseguëna, tutu'ga, zitara'ga ja'anse'ebi nëcajaji'i. Gare tutuye beoye bajji'i. ²⁷Ja'nca ba'iguëna, bacuabi ai ëñajën rëinjën, sa'ñëña senni achajën cahuë:

—¿Yua gue bainguëguë'ne ba hua'guë? Baguëbi guanseguëna, tutu'ga, jai zitara'ga ja'anse'ebi achani, ja'ë'ë cani guajaji'i, cahuë.

Los endemoniados de Gadara

²⁸Ja'n'rëbi, que të'huina jenni, Gadara yijana ti'anhuë.

Ti'anjënna, samucua huati zemosi'cuabi bain tansi re'ohuëbi etani, Jesusna tëhuo raë'ë. Huati zemosi'cua sëani, ai coca cu'ejën ba'ijënna, yequëcuabi baruna saiye huaji yëhuë.

²⁹Yureca Jesusna tëhuo rani, ai güijën cahuë:

—¿Më'ë guere ro'taguë raquë'ne ëñjo'on? Më'ë yua Riusu Zin ba'iguë'ë. ¿Yëquënanani ai yo'o güeseja'guëbi quë'rë ja'anrë raquë? güijën senni achahuë.

³⁰Senni achajënna, cuchi jubë ai ba'i jubëbi so'orë ba'ijën, aonre cu'ejën, aonre ainjën ba'ë'ë. ³¹Ba'ijënna, huati hua'i zemosi'cuabi Jesusni senreba sen'ë:

—Yëquënanani etoni saotoca, ba cuchi jubëna saojë'ën.

Bacuana cacaye yëyë, senni achajën cahuë.

³²Cajëna,

—Saijë'ën, cabi.

Caguëna, huati hua'ibi bainre jo'cani, etani sani, cuchi jubëna te'e cacahuë. Cacajënna, ja'ansirën si'a jubëbi hue'nhue raguëna, jaba të'ntëbana huë'huëni, rëi zitarana tonni rui huesëhuë.

³³Runi huesëjënna, cuchi cuiracuabi quëquëni, gatini saë'ë. Huë'e jobona sani, si'aye quëani achomate. Huati zemosi'cua ba'iyere'ga quëani achomate. ³⁴Quëani achajënna, ja'n'rëbi huë'e jobo bain si'acuabi Jesusni tinjajën raë'ë. Rani, Jesusni ëñani, yëquëna yijabi etani gare saijë'ën sen'ë.

Jesús sana a un paralítico

9 ¹Ja'nca senni achajënna, Jesusbi yua yoguna cacani, baguë huë'e jobona go'i bi'rabi. ²Goni ti'anguëna, ja'n'rëbi, yequëcuabi garasi'quëte camare uinguëna, Jesusna sani ëñohuë. Eñojënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua recoyo ro'tayete masini si'ani, garasi'quëni cabi:

—Bojo recoyo bajë'ën, mami. Më'ë gu'a jucha yua gare tënose'e ba'iji, cabi.

³Caguëna, ja'n'rëbi, ira coca ye'yocuabi sa'ñëña yahue ro'tajën nüë'ë: “Baguë yua Riusuni gu'aye caji” ro'tajën bën'ë. ⁴Ro'tajën bëinjënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua yahue ro'tase'ere masini, bacuani cabi:

—¿Mësacua guere gu'aye ro'tajën bëinë'ne? ⁵Bainbi “Më'ë gu'a jucha yua tënose'e ba'iji” caye porecuata'an, “Huëni ganijë'ën” catoca, bacua huachoye porema'inet masi güeseyë. ⁶Ja'nca ba'iyeta'an, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi bain gu'a juchare tënoñe poreguë'ë. Ja'anre mësacuanani ëñohë yë'ë, cabi.

Cani, ja'n'rëbi garasi'quëni cabi:

—Yureca huëijë'ën. Më'ë camare inni, më'ë huë'ena saijë'ën, cabi.

⁷Ja'nca caguëna, baguë yua huëni baguë huë'ena saji'i.

⁸Ja'nca saiguëna, bain hua'nabi quëquë ëaye ro'tajën, Riusuni bojoreba bojojën, ro bainre huachoye poreguë re'huasi'quëre sëani, baguëni ai re'oye cajën ba'ë'ë.

Jesús llama a Mateo

⁹Ja'n'rëbi, Jesusbi se'e sani ëñato, Mateo hue'leguëbi impuesto curi co huë'ere ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, Jesusbi: —Yë'ëna te'e rani conjë'ën caguë choji'i.

Choiguëna, baguë yua huëni, baguëna te'e conguë saji'i.

¹⁰Saiguëna, ja'n'rëbi jë'të, Jesusbi huë'ere ba'iguë, aon ainguë ñu'iguëna, yequëcua impuesto curi cocua, yequëcua gu'a bain casi'cua, ai jai jubëbi rani, Jesús, baguëre concua naconi aon ainjën te'e bëahuë. ¹¹Bëajënna, fariseo bainbi ti'anni ëñahuë. Ja'nca ëñacuabi Jesusre concuani bëinjën senni achahuë:

—¿Mësacua ëjaguë guere yo'oguë, impuesto curi cocua, gu'a bain, bacua naconi aon ainguë te'e ñu'iguë'ne? senni achahuë.

¹²Senni achajënna, Jesusbi achani, bacuani sehuobi:

—Huajëjën ba'icuabi ëco yo'oguëte senma'iñë. Rauna ju'incua se'gabi ëco yo'oguëte señë. ¹³Riusu coca toyani jo'case'e ëñere ye'yejë'ën: “Bain oijën concuare cu'eyë yë'ë. Hua'ire huani misabëna ëocuare cu'ema'iñë yë'ë.” Ja'an cocare ye'yejë'ën. Yë'ë re'o bainguë'ë cajën ba'itoca, bacuare choiguë raima'ë'ë yë'ë. Yë'ë gu'a bainguë'ë cajën ba'itoca, ja'ancuare choiguë raisi'quë'ë yë'ë, cabi Jesús.

La cuestión del ayuno

¹⁴Ja'n'rëbi, Juan Bautizaguëre concuabi rani, Jesusni senni achahuë:

—Yëquëna, fariseo bain, yua aon aiñe jo'cajënna, ¿më'ëre concua guere ro'tajën, aon aiñe jo'cama'iñe'ne? senni achajën cahuë.

¹⁵Cajëna, Jesús sehuobi:

—Ro huacha ro'tajën ba'iyë mësacua. Huejaja'guëbi yuta ba'iguëna, baguë huejaye concuabi aon aiñe jo'caye gare porema'iñë. Ja'nca porema'ijënna, huejaja'guëre preso zeanni quëñoni gare sai umuguse ti'anguëna, ja'anrën bacuabi aon aiñe jo'caja'cua'ë cabi.

¹⁶Cani, ja'n'rëbi bacuani yeque yihuo cocare quëabi:

—Mame canbi ira canna ja'chemajën ba'iyë. Ja'nca ja'chetoca, mame canbi guë'nguëguëna, ira canbi quë'rë se'e ye'reni gu'ajeji. ¹⁷Bisi ëye jo'cha huajë jo'chare yua ira ga'ni jo'cha corohuëanna ayamajën ba'iyë. Ayatoca, huajë jo'chabi ira ga'ni corohuëanre juejueni jañuni si'aji. Ga'ni corohuëan'ga gu'a corohuëan'ru ruinjï. Huajë bisi ëye jo'cha banica, mame ga'ni jo'cha corohuëanna ayajë'ën. Ja'nca ayatoca, bisi ëye jo'cha, ga'ni corohuëan'ga gare huesëye beoye ba'iji, cabi Jesús.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

¹⁸Ja'an cocare caguë ba'iguëna, yequë bainguë, bain ëjaguë ba'iguëbi caca rani, Jesusna gugurini rëanni, baguëni coca senni achaguë cabi:

—Yë'ë mamacobi yurera'rë junco'ë. Ja'nca ba'igoreta'an, raijë'ën. Më'ë ëntë sarare bagona pa'rotoca, go'ya raija'go'co, cabi.

¹⁹Ja'nca caguëna, Jesusbi huëni, baguë naconi saji'i. Baguëre concua'ga te'e conni saë'ë. ²⁰Ja'nca saijënna, yeco, u'chu rauna ju'ingobi, si'a sara samu tëcahuëan ju'in hua'go ba'igobi baguë yo'jeja'an rani, baguë can yëruhuate pa'rogo. ²¹“Baguë can se'gare pa'róni huajëza” cago pa'rogo. ²²Ja'nca pa'rogona, Jesusbi bonëni, bagoni ëñani cabi:

—Bojo recoyo bajë'ën, mami. Më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tasi'co sëani, huajë raë'ë më'ë, cabi.

Caguëna, bagobi ja'ansi'ru huajë raco'ë.

²³Ja'n'rëbi, Jesús yua bain ëjaguë huë'ena ti'anni ëñato, bain hua'nabi ai ota oijën, ro hui'ya güijën ba'ë'ë. Yequëcuabi músicate sa'ntijën juë'ë. ²⁴Ja'nca yo'ojënna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacua etani saijë'ën. Mamacobi ju'inmaco'ë. Ro canni uingo bago, cabi.

Ja'nca caguëna, baguëni bëinjën, ai jayajën chohuë.
²⁵Chojëna, yequëcuabi bacuare hue'sena etohuë. Etojëna, Jesusbi cacani, ba romi zin hua'go ëntë sarana zeoguëna, bagobi huëni nëcago. ²⁶Ja'nca nëcagona, bainbi Jesús huachose'ere ëñani, si'aruanna quëani achohuë.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷Ja'nrëbi, Jesusbi barubi sani ganiguëna, samucua ñaco ëñama'icubabi baguë yo'jeja'an be'tejën, ai jëja güihuë:
 —Taita David bainguë, yëquëna hua'nani oiguë conjë'ën, güijjën cahuë.

²⁸Cajëna, Jesús yua huë'ena cacani ba'iguëna, ñaco ëñama'icubabi baguëna caca raë'ë. Raijëna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—¿Mësacua yë'ë huachoye poreyete si'a recoñoa ro'taye? senni achabi.

Senni achaguëna,

—Ro'tayë, Ëjaguë, sehuohuë.

²⁹Ja'nca sehuojëna, Jesusbi bacua ñacore pa'roni, bacuani cabi:
 —Mësacuabi yë'ëni recoyo ro'tajëna, yë'ë'ga güina'ru mësacuani huachoguë ba'iyë cabi.

³⁰Caguëna, bacua ñaco yua ja'ansirën sëtani ëñani huajë raisi'cua baë'ë. Ba'ijëna, Jesusbi bacuani si'a jëja yihuoguë cabi:
 —Mësacuare huachose'ere yequëcuani gare quëani achoye beoye ba'ijë'ën, cabi.

³¹Caguëna, ba hua'nabi sani, Jesús re'oye yo'oni conse'ere si'a bainni quëani achojën ganihuë.

Jesús sana a un mudo

³²Ja'nca saijëna, ja'ansirën yequëcuabi yi'o ma'tëbë ba'iguë, gu'a huati baguë, ja'anguëte Jesusna sani ënohuë. ³³Ënojëna, Jesusbi baguë gu'a huatire etoni saoguëna, ba bainguëbi coca ca bi'rabi. Ja'nca ca bi'raguëna, bain hua'nabi ai ëñajën rëinjën cahuë:
 —Yure yo'ose'le'ru Israel yija bainbi gare ëñama'isi'cua ba'iyë, cahuë.

³⁴Cajëna, fariseo bainbi ti'an rani, bëinjën cahuë:
 —Gu'aye yo'o'ji baguë. Zupai huatibi conguëna, ja'nca huati hua'ire etoni saoye poreji, cajën bën'ë.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵Ja'nrëbi, Jesús yua si'a huë'e joboña, si'aruan bain ba'iruanna saiguë, bacua ñë'ca huë'ëñana cacani ye'yoguë, Riusu ba'i jobo cocare quëani achoguë, rauna ju'incua, si'a rau ba'iyë bacuani huachoguë, ja'anre yo'oguë baji'i. ³⁶Ja'nca ba'iguëbi bain jubëni ai sa'ntiguë, oireba oiguë ëñabi. Chao hua'na caguë, ro porema'i hua'nabi oveja hua'na cuiraguë beo hua'na'ru ba'iyë ëñoñë bacua, ro'taguë ëñabi Jesús. ³⁷Ja'nca ëñani, ja'nrëbi, baguëte concuani cabi:

—Queruna ëñajë'ën. Aon tanse'ebi yuara ya'jise'e sëani, yuareba tëaye ba'iji. Riusu ba'i jobo cu'ecuare tëani baye cayë.
³⁸Ja'nca sëani, mai Ëjaguë Riusu yua bainre tëani ba Ëjaguë ba'iguëna, baguëni ñaca senreba senni achajën ba'ijë'ën: Më'ë bainre tëani baye ro'taguë sëani, më'ëre yo'o' concua, më'ë tanse'ere tëacaicua, ja'ancuare cuencueni, më'ë bainre tëaye raojë'ën, senni achajën ba'ijë'ën, cabi Jesús.

Jesús escoge a los doce apóstoles

10 ¹Ja'nrëbi, Jesusbi baguëte concua si'a sara samucuaré choiguëna, baguëna ti'an raë'ë. Ti'an raijëna, bacuare gu'a huati hua'ire etoni saoye porecuare re'huabi. Si'a bain ju'incua, si'a rau ju'incua huachoye porecuare bacuare

re'huabi. ²Ba cuencueni re'huasi'cua yua ñaca hue'ecua baë'ë: Ru'ru, Simón caguëni Pedro hue'yobi. Yequë, Andrés, Pedro yo'jeguë baji'i. Yequë Santiago, yequë Santiago yo'jeguë Juan, ja'an samucua Zebedeo mamacua baë'ë. ³Yequë Felipe, yequë Bartolomé, yequë Tomás, yequë Mateo impuesto curi coguë baji'i. Yequë Alfeo zin Santiago, yequë Lebeo, Tadeo'ga hue'eguë baji'i. ⁴Yequë Simón hue'eguë celote jubë baji'i. Yequë Judas Iscariote, Jesús je'o bacuana insini senjoja'guë baji'i. Ja'an hue'ecuare cuencueni re'huabi Jesús.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵Ja'ancua si'a sara samucuaré cuencueni re'huani, bacuani coca guansegüë saobi:

—Judío jubë ba'ima'icuaana saima'ijë'ën. Samaria yija huë'e joboñana gare saimajën ba'ijë'ën. ⁶Israel bain se'gana saijë'ën. Riusu bain quëñëni saisi'cua, oveja hua'na ro quëñëni huesësi'cua'ru ba'iyë, ja'ancua se'gana sani, ⁷bacuani ñaca quëani achojë'ën: “Riusu ba'i jobo yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji” quëani achojën ba'ijë'ën. ⁸Ja'nca ba'icubabi rau ju'incuare huachojë'ën. Junni huesësi'cuare go'ya rai güesejë'ën. Gu'a ca'nmi rau bacuare tënoni huachojë'ën. Huati hua'ire etoni saojë'ën. Ja'nca yo'oye porecu'ru ro'iyë beoye re'huasi'cua sëani, mësacua yua bainre conjën, bacua ro'iyë senma'ijë'ën.

⁹Mësacua yua curire gare saye beoye ba'ijë'ën. ¹⁰Bonse turubëte sama'ijë'ën. Te'e ëntë sara can se'ga sajë'ën. Guëon ju'iyete sama'ijë'ën. Ro'ojën sai tubëte sama'ijë'ën. Yo'ore concuani ba'icua aonre ro insiye ba'icua sëani, mësacua ja'nca saijë'ën.

¹¹Sani, huë'e jobona ti'anto, re'o bain banica, bacuare cu'eni, mësacua saiye tëca, bacua huë'ena bëani ba'ijë'ën. ¹²Ja'an huë'ena ti'anni, baru bainni saludajë'ën. ¹³Re'o bain ba'itoca, mësacua bojojën saludase'ere bacuana jo'cajë'ën. Gu'a bain ba'itoca, jo'cama'ijë'ën. Mësacua saludase'ere go'iyë quëñojë'ën. ¹⁴Yequëre baru bainbi mësacuani bojomajën, mësacua coca quëani achoyete achaye güejën ba'itoca, barubi quëñëni saijë'ën. Ba huë'e jobobi saijën, ba bainbi ëñajëna, mësacua guëon ba'i ya'ore cue'nconi tonjë'ën. Ja'nca yo'otoca, bacua gu'a jucha yo'ose'ere masiyë. ¹⁵Mësacuani ñaca ganreba quëayë. Sodoma, Gomorra, ja'an huë'e jobo bainni bënni senjoja'ñe'ru, bacua yua quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë, Riusu ëñojai umugusebi ti'anguëna.

Persecuciones

¹⁶Yureca, mësacuare saoguëna, mësacua yua oveja hua'na airu yai jubëna ti'anja'cua'ru ba'ijën, mësacua saiyë. Ja'nca sëani, aña hua'na masiye ro'tareba ro'taye'ru ai masiye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuata'an, ju'ncubo hua'na gu'aye yo'oye beoye ba'iyë'ru, gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷Mësacua ëñare bajë'ën. Yequëcuabi mësacuani bëinjën, mësacuare preso zeanni bacua ëja bainna sani nëcoja'cua'ë. ¹⁸Yequëcuabi mësacuare zeanni, yë'ë bain concuare sëani, mësacuare bain ta'yejeiye ëjacua ba'iruanna sani nëconi ëñoja'cua'ë. Ja'nca ëñojëna, mësacua yua yë'ë ba'iyete gu'a bainni quëani achoye poreyë. ¹⁹Ja'nca preso zeanni nëcojëna, mësacua sehuoja'yete ru'ru ro'taye beoye ba'ijën, huaji yëmajën ba'ijë'ën. Mësacua sehuoja'rën ti'anguëna, Riusubi mësacua coca sehuoja'yete quëaji. ²⁰Mësacua se'gabi ba sehuo cocare ro'tama'ija'cua'ë. Mësacua Taita Riusu Espíritubi quëaguëna, ja'an cocare sehuoja'cua'ë mësacua.

²¹Ja'anrën ti'anguëna, bainbi ba yo'jecuani preso zeanni huani senjo güeseja'cua'ë. Yequëcua'ga ba mamacuare preso zeanni, huani senjo güeseja'cua'ë. Yequëcua'ga ba pë'caguë sanhuëre preso zeanni, huani senjo güeseja'cua'ë. ²²Mësacua yua

yè'è bainrebare sèani, si'a bainbi mèsacuani ai je'o èñaja'cua'è. Je'o èñaja'cuata'an, yè'èni si'a recoyo jo'caye beoye ro'tajèn ba'ijè'èn. Ja'nca ro'tatoca, carajei umuguseña ti'anguèna, Riusubi mèsacuani téani baja'guè'bi. ²³Mèsacuabi te'e huè'e jobona sani, mèsacuare je'o batoca, yequè huè'e jobona gatinì saijè'èn. Ja'nca saijè'èna, mèsacuani yihuoreba yihuoyè yè'è: Riusu Raosi'quèreba ba'iguè'bi yè'è gaje rai umuguse ti'anguèna, si'a Israel bain huè'e joboña èñajèn saie porema'liñè mèsacua.

²⁴Ye'yeguè'bi yua baguè ye'yoguè'ru què'rè ta'yejeiye baye porema'iji. Yo'o conguè'bi baguè èjaguè'ru què'rè ta'yejeiye baye porema'iji. ²⁵Ye'yecuabi bacua ye'yocua te'e masijèn te'e ta'yejeiye ba'iyè'ru ruintoca, re'oji. Yo'o concuabi bacua èjacua ba'iyè'ru ruintoca, re'oji. Yè'è yua Riusu ba'i jobo èjaguè ba'iguè'na, bainbi yè'èni Beelzebú Zupai Huati cahuè. Ja'nca cacuabi què'rè se'e yè'è bainrebare gu'aye caja'cua'è.

A quién se debe tener miedo

²⁶Ja'nca caja'cua ba'ijè'na, bacuani huaji yèye beoye ba'ijè'èn. Riusubi bacua gu'aye yo'oni yahuese'e beorure èñoni, si'acuani masi güeseja'guè'bi. ²⁷Yè'è'bi mèsacuani yahue coca caguè'na, beoru si'a bainni què'ani ahojèn ba'ijè'èn. Mèsacuabi bain yahue coca cayete achato, si'a bainni güijèn què'ani ahojèn ba'ijè'èn. ²⁸Ro èn yija bainni huaji yèye beoye ba'ijè'èn. Mèsacua èmèje'len ga'nihuè se'gare huani senjoñe poreyè. Riusu se'gani huaji yèjèn ba'ijè'èn, bain recoyore gare carajei güeseye poreguère sèani.

²⁹Samu bi'an hua'nare te'e curi so'corè naconi coye poreyè. Ja'nca choa ma'carè ro'licuareta'an, Riusubi ga bi'an hua'guè'ni ro'taguè, gare huanè yeye beoye ba'iji. Riusubi yèma'itoca, bi'an hua'guè te'eguè se'gabi junni to'inma'iji. ³⁰Mèsacua sinjobè rañare'ga cuencueguè, mèsacua ba'iyè si'ayete masiji Riusu. ³¹Ja'nca sèani, bainni gare huaji yèye beoye ba'ijè'èn. Si'a bi'an jubè'ru mèsacuani ai re'oye èñaguè, mèsacuani què'rè ta'yejeiye ai yèguè ba'iji Riusu.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

³²Bain jubè'bi achajè'na, mèsacua yua ñaca cajè'èn: Yèquè'na yua Jesucristo baincua'è cajè'èn. Ja'nca catoca, Yè'è'ga, Taita Riusu guènamè re'oto ba'iguè'bi achaguè'na, yè'è bainreba concua ai re'o hua'na'è caguè què'ayè yè'è. ³³Yequè'na, bain jubè'bi achajè'na, yè'è ba'iyete gu'a güeye catoca, yè'è'ga, yua Taita Riusu guènamè re'oto ba'iguè'bi achaguè'na, bacuare gu'a güeye cayè yè'è.

Jesús, causa de división

³⁴Bainni sa'ñeña huaiye beoye ba'iyete jo'caguè raimaè'è yè'è. Mèsacuabi ja'anre huacha ro'tama'ijè'èn. Bainni sa'ñeña huai güesequè raè'è yè'è. ³⁵Yequè'ni baguè pè'caguè'te huaiye ro'ta güese'yè yè'è. Yeconì bago pè'cagote huaiye ro'ta güese'yè yè'è. Yeconì bago huagote huaiye ro'ta güese'yè yè'è. ³⁶Je'o bacuare cu'eto, bain te'e huè'e ba'icua'è cayè.

³⁷Pè'caguè sanhuè'te yè'è're'ru què'rè yèguè'bi yè'è bainguè ba'iyè porema'iji. Mama hua'nare yè'è're'ru què'rè yèguè'bi yè'è bainguè ba'iyè porema'iji. ³⁸Yè'è'è naconi te'e yo'o conguè ba'iyè baji. Yè'è yua ai yo'oye'ru güina'ru ai yo'oye yèma'iguè'bi yua yè'è bainguè ba'iyè porema'iji. ³⁹Bainbi ro bacua ba'iyè se'gare ro'tatoca, junni si'aye se'ga ba'iji bacuare. Yè'è ba'iyè ro'ina güeye beoye junni huesètoca, ja'ancuabi go'ya rani, huajèreba huajèjèn ba'ija'cua'è.

Premios

⁴⁰Yequè'cuabi mèsacuani te'e ruine èñajèn ba'itoca, yua yè'è're'ga te'e ruine èñajèn ba'iyè. Yè'è'ni te'e ruine èñajèn ba'itoca, yua yè'è Taita yè'è're raosi'què're'ga te'e ruine èñajèn ba'iyè. ⁴¹Yequè'cuabi Riusu bainguè raosi'què'ni te'e

ruine èñani bojotoca, Riusu bainguè raosi'què bojoja'ye'ru bojojèn ba'ija'cua'è. Yequè'cuabi re'o bainguè'ni te'e ruine èñani bojotoca, re'o bainguè'ni bojojèn ba'ija'ye'ru bojojèn ba'ija'cua'è. ⁴²Yequè'cuabi yè'è bainguè yè'è're conguè te'eguè se'gani te'e ruine èñani, què'rè yo'jereba ba'iyè'ru baguè'ni oco se'gare uncuatoca, Riusubi baguè ro insija'ye ro'tase'ere baguè'ni gare jo'caye beoye insija'guè'bi, yihuoguè cabi Jesús.

Los enviados de Juan el Bautista

11 ¹Ja'nrè'bi, Jesusbi baguè're concua si'a sara samucuanì coca yihuoni tèjini, baguè'bi sani, bain huè'e joboña ti'anni, baguè cocare què'ani achoni, bainre ye'yoguè baji'i.

²Ba'iguè'na, Juanbi, ya'o huè'ere preso guaosi'què'bi Cristo yo'oguè ba'iyete achani, baguè're concua samucuarè choini, bacua naconi ³Jesusni coca caguè saobi:

—¿Mè'è yua ba Cristo raija'guè ba'iguè'guè? Ba'ima'itoca, ¿yèquè raija'guè'ni èjoye baye mai? Jesusni senni achaguè saobi.

⁴Saoguè'na, Juanre concuabi Jesusna ti'anni, senni achahuè. Senni achajè'na, Jesús sehuobi:

—Mèsacua yua Juanna go'ini, mèsacua yure èñase'e, mèsacua yure achase'e, ja'anre baguè'ni què'ajajè'èn. ⁵Ñaco èñama'icua'bi yua ñaco huajè'yè. Guèon garasi'cuabi yua ganiñè. Gu'a ca'nmi rau bacuabi tènosi'cua ba'ijèn, huajè raiyè. Ganjo achama'icua'bi ganjo achayè. Junni huesèsi'cuabi go'ya raiyè. Riusu bojo coca yua bonse beo hua'nani què'ani achose'ebi ba'iji. ⁶Yè'è'ni güeye beoye recoyo ro'tajèn ba'icua'bi ai ba'iyè ai bojoreba bojojèn ba'iyè, sehuoguè cabi Jesús.

⁷Canì, bacuabi go'ijè'na, Jesús yua bain jubè'ni Juan ba'iyete què'a bi'rabi:

—Mèsacua yua beo re'otona sani, Juanre èñañu cajèn, ¿neni èñañe ro'tare'ne? “Ro jèja beo hua'guè, jè'je sahua tutu taonse'ru ba'iyè èñajaiñu” ja'anre èñañe gare ro'tamaè'è mèsacua. ⁸¿Neni èñañe ro'tare'ne mèsacua? “Èjaguè caña ju'iguè'te èñajaiñu” ja'anre èñañe gare ro'tamaè'è mèsacua. Èja bain caña ju'icua, yua me'najeiñe ba'icua, ja'ancua yua ta'yejeiye èja bain huè'èñare ba'iyè. ⁹¿Neni èñañe ro'tare'ne mèsacua? “Riusu coca què'aguè'te èñajaiñu” catoca, mèsacua yua te'e ruine ro'tahuè. Aito. Riusu coca què'acua si'acua'ru yua què'rè ta'yejeiye èjaguè'te mèsacua èñahuè. ¹⁰Riusu ira coca toyani jo'case'ere èñato, èn coca yua Juanre toyani jo'case'è ba'iji:

Mè'è're què'aguè'te ru'ru saohuè, mè'è rai ma'are re'huacaguè'te, toyani jo'case'e ba'iji.

¹¹Ja'nca toyani jo'caguè'na, mèsacuani què'ereba què'ayè yè'è. Juan Bautizaguè'bi yua Riusu coca què'aye raosi'cua si'acua'ru què'rè ta'yejeiye èjaguè'bi ba'iji. Ja'nca ba'iyeta'an, Riusu ba'i jobo ba'icuarè èñato, baru ba'iguè què'rè yo'jeguèreba ba'iguè'bi yua Juan'ru què'rè èjaguè'ru ba'iji.

¹²Juan Bautizaguè ba'isirèn'bi yurerèn tèca gu'a bainbi Riusu ba'i jobona huañu cajèn, ai je'o èñajèn ba'iyè. ¹³Riusu ira bain raosi'cua, ira bainguè ba'isi'què Moisés naconi, si'acuabi Riusu ba'i jobore què'ani ahojèn, Juan ba'iyè tèca ja'nca cajèn ba'è'è. ¹⁴Mèsacuabi recoyo ro'taye poretoca, Juan yua Riusu ira bainguè raosi'què Elías hue'eguè te'e ba'iguè'bi. Ja'anguè'bi yua bainna raija'guè baji'i. ¹⁵Yureca ganjo banica, achani ye'yèjè'èn.

¹⁶Yureca, bain hua'na yureña ba'icua ¿queaca yo'ojèn ba'iyè'ne? Zin hua'na sa'ñeña huere yo'ocua'ru ba'iyè. Yequè'cuabi yua yequè'cuani coca cayè: ¹⁷“Yèquè'na'bi jurihuè'ani juijèn ba'iyeta'an, mèsacua conjèn pairamaè'è. Sa'ntiye gantajèn ba'iyeta'an, mèsacua conjèn ota oimaè'è.” Ja'nca cajèn ba'iyete yureña bain ba'iyè. ¹⁸Juanbi rani, baguè

aon aïne jo'cani, bisi ëye jo'cha gare uncuye beoye ba'iguëna, mësacuabi Ro ro'taguë yo'o hua'guë'bi ba'iji, baguëte cajën ba'ë. ¹⁹Ja'nrëbi yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi rani, aonre anni, gonore uncuguëna, mësacuabi yeque cocabi yë'ëre cajën, Aon ain huati'bi. Jo'chana güebe huati'bi. Gu'a bain, impuesto curi cocua, ro bacua gu'a gajeguë ba'ite, yë'ëre cajën, yë'ëre jayayë mësacua. Ja'nca cacuata'an, Riusu masiyete ëñañe yënica, Riusuni ye'yereba ye'yecua bacua yo'oyete ëñajë'en, cabi Jesús.

Los pueblos desobedientes

²⁰Cani, ja'nrëbi, baguë huë'e joboñana sani ta'yejeiye yo'o yo'oni ënosiruanre ai bënguë ca bi'rabi, baruan bainbi bacua gu'a juchare gare jo'caye beoye ba'icuaire sëani:

²¹—Mësacua Corazín huë'e jobo bain, ai bënni senjoñe ba'ija'guë'bi mësacuare, cayë. Betsaida bainre'ga, ai bënni senjoja'ñe cani jo'cayë mësacuare. Riusu ta'yejeiye yo'ose'e, mësacua ëñose'e, ja'anre Tiro bain, Sidón bain, bacuani ëñose'e ba'itoca, ai ba'irën bacua gu'a juchare jo'cani senjore'ahuë. Costal cañare sayani, yë'tëbi bacua sinjobëanna yu'yujën ba'ire'ahuë, bacua jucha senjose'ere eñojën ba'icua. ²²Riusu cuencuesi umuguse ti'anguëna, Tiro, Sidón, ja'an bainre bënni senjoja'ñe'ru mësacuani quë'rë ta'yejeiye ai jëja bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. ²³Mësacua Capernaum bainre'ga ai bënni senjoja'ñe cani jo'cayë yë'ë. ¿Mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'añe ro'taye? Bañë. Ba toana senjoni saoye se'ga ba'ija'guë'bi mësacuare. Riusu ta'yejeiye yo'o yo'ose'e, mësacua ëñose'e, ja'anre yua Sodoma bainni ëñose'e ba'itoca, ja'an huë'e jobobi yureña tëca ba'iguë ba'ire'abi. ²⁴Riusu cuencuesi umuguse ti'anguëna, Sodoma bainre bënni senjoja'ñe'ru mësacuani quë'rë ta'yejeiye jëja bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Vengan a mi y descansen

²⁵Cani, ja'nrëbi, Jesús yua Taita Riusuni ujaguë cabi: —Taita, më'ë yua guënamë re'oto, yija re'oto, si'a re'oto ta'yejeiye ëjaguë'ë. Yë'ë coca yure quëani achoguëna, bain masi ëjacua si'aye ye'yese'cua'ë cajën ba'icuaata'an, ja'an cocare masiye porema'iñë bacua. Bacua masiyete ënsehuë më'ë. Yequëcua zin hua'na ba'iyë'ru ba'icua'bi “Ye'yeye caraji yë'ëre” cajënna, ja'ancuani yë'ë cocare masi güesehuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ëni ai bojoguë, surupa cayë yë'ë. ²⁶Më'ë yëse'e se'gare yo'osi'quë sëani, më'ë bainre ai re'oye conhuë më'ë, ujaguë cabi.

²⁷Ujani ja'nrëbi bainni yihuoguë cabi:

—Yureca, yë'ë Taitabi yë'ëna si'ayete insini jo'cabi. Yë'ë Taita se'gabi yë'ëre masiji. Yequëcua bañë. Yë'ë se'gabi yë'ë Taitare masiyë. Yequëcua bañë. Yë'ëbi yë'ë Taita ba'iyete yë'ë bain cuencuesi'cuani ëñoguëna, ja'nrëbi yë'ë Taitani masiye poreyë bacua. ²⁸Ai jëja yo'o yo'ojën guajasi'cua, ai rëquëye hue'ojën guajasi'cua, mësacua si'acua yë'ëna rajjë'en. Raitoca, mësacuani te'e ruinë bëani huajë güese'yë yë'ë. ²⁹Yë'ëna rani, yë'ë ba'iyete ye'yeye, ja'an se'gare hue'ojën ba'ijë'en. Huëjeiye'ru ba'iji. Yë'ë yua jëja guanseye beoye ba'iguë'ë. Ro yo'jereba ba'iguë'ru ëñoguë'ë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ëna rani, te'e ruinë bëani huajjë'en. Mësacua yua recoyo re'lo huanone ba'ijë'en. ³⁰Ja'nca ba'icua'bi yë'ë ba'iyete ye'yejën, rëquëye beoye hue'ojën, yë'ëre guaja beoye conjën ba'ijë'en, yihuoguë cabi Jesús.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

12 ¹Ja'nrëbi, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesús yua trigo aon zio re'otobi ganiguë, baguë concuare aon gu'aguëna, aon za'zaboanre tëani, aonra'carëanre ain bi'rahuë. ²Ja'nca yo'ojënna, fariseo bainbi ëñani, Jesusni bënjën cahuë:

—Eñajë'en. ¿Më'ëre concua queaca ro'tajën, aonre tëaye'ne? Yo'o yo'oma'i umuguse sëani, mai ira coca toyani jo'case'ere'ru tin yo'oye porema'iñë, bënjën cahuë.

³Cajënna, Jesusbi sehuobi:

—Mai ira coca toyani jo'case'ere ëñajën, David yo'ose'ere cato, ¿ja'an quë'rore mësacua ëñamate'ne? Baguëre concua naconi ganini, aon gu'aguëna, ⁴Davidbi Riusu huë'ena cacani, baru ba'i aonbëan Riusuna jo'case'ere inni ainguë ba'nji. Pairi bain se'gabi aïne porejënna, yequëcua aïne porema'iñeta'an, Davidbi inni ainguë, baguëte concuare'ga aonguë ba'nji. ⁵¿Yequë quë'rore'ga mësacua ëñamate'ne? Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, pairi bainbi Riusu huë'e yo'o ma'carëanre yo'ocuata'an, jucha beoyë caji. ⁶Yureca mësacuani quëareba quëayë yë'ë. Riusu huë'e ta'yejeiye ba'iyete cato, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi quë'rë ta'yejeiye ba'iguë'ë. ⁷Mësacua yua ën coca toyani jo'case'e: “Bainre oijën concuare cu'eyë yë'ë. Hua'ire huani misabëna ëocaicuaire cu'ema'iñë yë'ë.” Ja'an cocare re'oye ye'yejën ba'itoca, mësacua yua jucha beo hua'nare ëñajën, Gu'a bain'ë ro'tajën bacuare cama'ire'ahuë. ⁸Yureca Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yua yo'o yo'oma'i umuguse ëjaguë'ë yë'ë, cabi Jesús.

El hombre de la mano tullida

⁹Cani, ja'nrëbi se'e sani, bacua ñë'ca huë'ena cacabi. ¹⁰Cacani ëñato, guënguësi sara baguëbi baji'i. Ba'iguëna, baru bainbi Jesusni senni achahuë:

—¿Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, bainre huachoye poreyë'ne? senni achahuë. Ro coquehuë. Baguë sehuoja'yete achahuë. Re'oye sehuoma'itoca, Gu'aye cahuë më'ë cañu ro'tajën, baguëni ja'nca senni achahuë.

¹¹Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua jubë ba'iguëbi oveja jo'yare baguë, yo'o yo'oma'i umugusebi gojena to'intoca, baguë ovejare oire bani, baguëte zeanni, huëani etoma'iguë? ¹²Ja'nca oire bani contoca, bainre coñe quë'rë ta'yejeiye yo'ojën ba'ijë'en. Ja'nca sëani, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, re'oye yo'oye poreyë mai, cabi.

¹³Cani ja'nrëbi guënguësi sara baguëni:

—Më'ë ëntë sarare mi'najë'en, cabi.

Caguëna, mi'nabi. Mi'nani, baguë yequë sara ba'iyë'ru huajë sara re'huabi. ¹⁴Ja'nrëbi, fariseo bainbi sani, sa'ñeña coca senni achajën: “¿Queaca yo'oni Jesusre huani senjoñe'ne mai?” senni achajën bën'ë.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵Ja'nca senni achajën ba'ijënna, Jesusbi masini, barubi etani saji'i. Sani, ai jai jubë bainbi rajjënna, si'a rau bacuare huachobi. ¹⁶Huachoni, Yë'ë yo'oguë ba'iyete yequëcua quëani achoye beoye ba'ijë'en, caguë yihuobi bacuare. ¹⁷Ja'nca yihuoguë, Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'leguë ba'isi'quë, baguë coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oguë baji'i:

¹⁸Yureca, yë'ë yo'o conguëte cuencueni bainna saolja'guë'ë.

Yë'ë ai yësi'quë'bi ba'iji.

Yë'ë recoyobi baguëni ai bojoguë ba'iyë yë'ë.

Baguëte saoguë, yë'ë Espiritute baguëna jo'caguëna, si'a bain judfo bain jubë ba'ima'icuaire'ga, si'acuana sani, Riusu ëñojai umuguse ti'anja'ñete bacuani quëani achoguë ba'ija'guë'bi.

¹⁹Bain huai cocare caye beoye ba'ija'guë'bi.

Jëja güiye beoye ba'ija'guë'bi.

Ai jëja coca cani achoma'iguëbi bain huë'e jobona ganini, güiye beoye ba'ija'guëbi.

²⁰Jëja recoyo beo hua'na banica, bacua recoyo ro'taye conja'guë'bi.

Yequécua yua ja'ancuare ro jo'cani senjoñe'ru
gare yo'oye beoye ba'lja'gué'bi.
Riusu ñojai umuguse ti'añe tēca, ja'nca
ba'lja'gué'bi baguē.

²¹ Ja'nca ba'iguēna, si'a bainbi baguē ba'iyete ro'tajēn,
baguē conja'ñete ñojēn ba'lja'cua'ē,
toyani jo'case'e ba'lji.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

²² Ja'nrēbi, yequécua bi ñaco ñama'iguē, yi'o ma'tēbē
ba'iguē, huati baguē, ja'anguēte Jesusna rani ñohuē. Rani
ñojēna, Jesusbi baguēte huachoguēna, ñaco ññani, coca ca
bi'rabi. ²³ Ja'nca huachoguēna, si'a bainbi ai ññajēn rēinjēn,
coca cahuē:

—¿Yureca gue'ne? ¿David mamaquēma'iguē baguē? cahuē.

²⁴ Ja'nca cajēna, fariseo bainbi achani, bēinjēn cahuē:

—Gu'a huati ñajaguē Beelzebú hue'eguēbi conguēna, huati
hua'ire ja'nca etoni saoye poreji baguē, cahuē.

²⁵ Cajēna, Jesusbi baguē ñacobi ññani, bacua yahue
ro'tase'ere masibi. Ja'nca masini, bacuani cabi:

—Te'e jobo bainbi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesēni
carajeyē. Te'e jubē bain, te'e huē'e bain, ja'ancuabi sa'ñeña
huatoca, si'acuabi huesēni carajeyē. ²⁶ Ja'nca ba'iguēna,
güina'ru, zupai huati concuabi sa'ñeña huatoca, bacua'ga
huesēni carajeyē. Ro huacha ro'tayē mēsacua. Zupaire
concuabi ja'nca yo'oma'ñē. ²⁷ Mēsacuabi cajēn, Beelzebú
conse'ebi huati hua'ire etoni saoyē yē'ē cajēn, ro huacha
cayē mēsacua. Ja'nca catoca, mēsacua bainbi huati hua'ire
etoni saojēna, ñnebi bacuare conguē'ne? ¿Zupai huatibi
conma'iguē? Ja'nca etoni saocuabi mēsacua gu'aye yo'ose'ere
ñojēn ba'lja'cua'ē. ²⁸ Yē'ēbi huati hua'ire etoni saoguēna,
Riusu Espiritu se'gabi yē'ēre conji. Ja'nca conguēna, Riusubi
baguē ta'yejeiye ba'iyete mēsacuana yuara ñogué ba'lji.

²⁹ Yequécua bi jēja baguē huē'ena jian cacaye yētoaca, ru'ru
jēja baguēni preso hueñe bayē. Baguēte preso huenma'itoca,
baguē bonsere jiañe porema'ñē. Zupai huati'ga ja'nncara'ru jēja
baguēna, yē'ēbi baguēni preso huenja'guē'ē.

³⁰ Yē'ē naconi te'e conma'icuabi yua yē'ēni je'o bayē.
Yē'ē naconi te'e yo'o yo'ojēn ba'ima'icuabi yua yē'ē bain
ñē'cosi'cuare saoni senjoñē.

³¹ Ja'nca sēani, mēsacuan yihuoreba yihuogué cayē yē'ē.
Bain gu'a coca ro bëyoni case'e si'ayete Riusubi huanē yeye
poreji. Riusu Espirituni gu'a coca ro bëyoni catoca, Riusubi
gare huanē yeye beoye ba'lji. ³² Yequécua, yē'ēni Riusu
Raosi'quēreba ba'iguēna, gu'a coca ro bëyoni catoca, Riusubi
huanē ye güeseye poreji. Riusu Espirituni gu'a coca ro bëyoni
catoca, Riusubi gare huanē yeye beoye ba'lji. Yure ba'irēn,
Riusu ñojairēn'ga, gare jo'caye beoye huanē yema'lji Riusu.

El árbol se conoce por su fruto

³³ Re'o sunquiñē banica, re'o uncuere quēinjī. Gu'a sunquiñē
banica, gu'a uncuere quēinjī. Ba sunqui uncuere ññani, si'a
sunquiñē ba'iyete masiye poreyē. ³⁴ Mēsacua yua aña hua'na
ba'iyē'ru ro coquejēn, ro gu'aye yo'ojēn ba'icua'ē. Ja'nca
sēani, mēsacua yua re'oye caye gare porema'ñē. Bain recoyo
ro'tayete masiye yētoaca, baguē yi'obo cayete achani ro'tani
masijē'ñ. ³⁵ Re'o bainguē banica, baguē recoyo re'oye ro'tani,
ai re'oye conji. Gu'a bainguē banica, baguē recoyo gu'aye
ro'tani ai gu'aye yo'oji. ³⁶ Mēsacuan ganreba yihuogué cayē
yē'ē. Riusu ñojai umuguse ti'anguēna, Riusubi si'a bain gu'aye
cani tonse'ere ro'ta güeseni, bacua gu'aye yo'ojēn ba'ise'ere
senni achaja'guē'bi. ³⁷ Ja'nca sēani, mēsacuabi re'o coca
cajēn ba'itoca, Riusubi re'o bain'ē mēsacua, caja'guē'bi.

Mēsacuabi gu'a coca cajēn ba'itoca, Riusubi gu'a bain'ē
mēsacua, caja'guē'bi, cabi Jesús.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Caguēna, ja'nrēbi, ira coca ye'yocua, fariseo bain naconi,
bacuabi Jesusna sani, coca senni achahuē:

—Ñajaguē, mē'ē ta'yejeiye ba'iyete ñojē'ñ. Ññañu, cahuē.

³⁹ Cajēna, Jesús sehuobi:

—Yureña bainbi Riusure ro jo'cani senjoñēn, yē'ēni ta'yejeiye
yo'o yo'oni ññoñete señē. Ja'nca sencuareta'an, Riusu ira
bainguē raosi'quē Jonás hue'eguē ba'isi'quē, baguē ba'ise'e
se'gare quēani masi güeseyē yē'ē. ⁴⁰ Jonás yua samute
umuguseña na'ljani ñatajani ba jai ziaya hua'ibi rēonsi'quē
ba'iguē ba'nji. Ja'nca ba'iguēna, yē'ē, Riusu Raosi'quēreba
ba'iguēbi güina'ru samute umuguseña na'ljani ñatajani yijana
tansi'quē ba'lja'guē'ē yē'ē. ⁴¹ Riusu ñojai umuguse ti'anguēna,
Nínive huē'e jobo bainbi huēni, yureña bain gu'aye ba'iyete
masi güeseja'cua'ē. Jonás coca quēani achose'ere achani
mame recoyo re'huasi'cua sēani, mēsacua gu'aye ba'iyete masi
güeseyē bacua. Yurera ba'iguēna, Jonas'ru quē'rē ta'yejeiye
ye'yoguēbi mēsacuana ti'anhuē yē'ē. ⁴² Riusu ñojai umuguse
ti'anguēna, sēribē ca'nco re'oto, baru ba'i ñjago ba'isi'cobi
huēni, yureña bain gu'aye ba'iyete ñojaja'go'co. Bago yua
Salomón masiye ye'yoyete achaza cago, ai so'ona sani baguē
cocare achago ba'nco. Yurera ba'iguēna, Salomon'ru quē'rē
ta'yejeiye ye'yoguēbi mēsacuana ti'anni yē'ē ta'yejeiye ba'iyete
mēsacuan ññoñete yē'ē.

El espíritu impuro que regresa

⁴³ Gu'a huatibi bainguēte etani saiguē, beo re'otona ganiguē,
bēani huajēye ba'irute cu'ejī. Cu'eni, re'orute tinjama'iguēbi
yua ⁴⁴ Yē'ē etasi huē'ena se'e goza caji. Ja'nca cani, baruna
go'ini ññato, yua huati beo huē'e, re'oye re'huani re'oye
yuase'e baji'i, bainguē recoyo. ⁴⁵ Ja'nca ba'iguēna, baguē
yua se'e sani, yequécua huati hua'i, te'e ñtē sara samucare
cu'ejī. Baguē'ru quē'rē gu'a huati hua'ire cu'eni, bacuare
choini, rani, si'a jubēbi ba etasi huē'ena cacani bēayē, bainguē
recoyona. Ja'nca bēajēna, ba bainguē yua quē'rē se'e ai
ba'iyē ai gu'ajaguē baji'i. Ru'rureba ba'ise'e yua quē'rē re'oye
baji'i. Yureña bain'ga ai gu'aye ba'ljēn, quē'rē se'e gu'ajejēn
ba'lja'cua'ē, cabi Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Yuta cani tējima'iguēna, yureca Jesús pē'cago, Jesús
yo'jecua, bacuabi ti'an rani, hue'se ca'ncore ñojēn, baguēte
choni raohuē. ⁴⁷ Raojēna, bacua raosi'quēbi Jesusni quēabi:
—Mē'ē pē'cago, mē'ē yo'jecua, bacuabi hue'se ca'ncore ñojēn,
mē'ēni choiyē, quēabi. ⁴⁸ Quēaguēna, Jesús sehuobi:
—¿Yē'ē pē'cago, yē'ē yo'jecua, jarocua'ne? senni achaguē
sehuobi.

⁴⁹ Ja'nca senni, ja'nrēbi baguē concuare ba bainni ññoni cabi:
—Yē'ē pē'cago, yē'ē yo'jecua yua ñño'on ba'icua'ē. ⁵⁰ Yē'ē
Taita Riusu guēnamē re'oto ba'iguē, baguē yēye'ru yo'ojēn
ba'icua, ja'ancuabi yua yē'ē yo'jegué sanhuē, yē'ē yo'jēgo
sanhuē, yē'ē pē'cago sanhuē ba'icua'ē, cabi.

La parábola del sembrador

13 ¹ Cani, ja'ansi umuguse, Jesús yua baguē ba'i huē'ebi
etani, zítara yēruhuana sani bēabi. ² Bēani, ai jai jubē
bainbi ñē'ca raē'ē. Ai jai jubē bain sēani, Jesús yua yoguna
cacani bēaguēna, bain jubēbi mejagu yēruhuate achajēn
ñēcahuē. ³ Achajēn nēcajēna, ja'nrēbi ye'yo cocabi bacuani ai
ba'iyē ai yihuogué quēani achobi:

—Bainguëbi zio yo'oguë saji'i. ⁴Sani, yijare re'oye re'huani tëjini, aonra'carëanre mo'gasi yijana yu'yuguë ganibi. Yu'yuguë ganiguëna, yequëra'carëanbi ma'ana to'inguëna, bi'an hua'nabi chiani uncueni si'ahuë. ⁵Yequëra'carëanbi gata yijana to'inguëna, ya'obi beanguëna, ai besa ticubi. ⁶Ja'nca ticuguëna, ja'nrebi ai ja'suye ënsëguëna, sita beo sahua sëani, ticubi cueneni junji'i. ⁷Yequëra'carëanbi miubëna to'inguëna, miubi irani hueanguëna, aonbi quëinmaji'i. ⁸Yequëra'carëanbi yua re'oye re'huasi yijana to'inguëna, aonbi irani, jorini, re'oye quënji'i. Quëinguëbi yequë sahuañabi cienra'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi sesentara'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi treintara'carëan quënji'i, caguë ye'yobi. ⁹Ye'yoni ja'nrebi, Mësacuabi ganjo banica, achani ye'yejë'ën, cabi.

El porqué de las parábolas

¹⁰Ja'nca caguëna, ja'nrebi baguëre conjën ba'icua bi rani, baguëni coca senni achahuë:

—¿Më'ë guere ja'ancuaní ye'yo cocabi yihuoguë caguë'ne? senni achahuë.

¹¹Senni achajënna, sehuobi:

—Riusubi baguë ba'i jobo ba'iyete mësacuani te'e ruiñe quëani, baru ba'i yahuese'ere mësacuani te'e ruiñe masi güesëji. Ja'ancuareta'an, banji. ¹²Mësacuabi ai ba'iyete ai batoca, quë'rë ai ba'iyete mësacuana insise'e ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi aireba coní baja'cua'ë. Ai ba'iyete beotoca, mësacua baye choa ma'carë se'ga batoca, beoru quë'ñeni tëase'e ba'ija'guë'bi. ¹³Ja'nca ba'iyete sëani, ja'ancuaní yihuoguë, ye'yo coca se'gabi bacuaní quëayë. Ñaco bacuata'an, ëñañe porema'ñë. Ganjo bacuata'an, achaye porema'ñë. Gue ye'yeyete beoye ba'icua'ë. ¹⁴Riusu ira bainguë raosi'quë, Isaías hue'eguë ba'isi'quëbi coca caní jo'caguëna, ja'ancuabi güina'ru yo'ojën ba'icua'ë. Ñaca caní jo'cabi Isaías:

Mësacuabi ganjo bacuata'an, mësacua achaye güecua'ë.

Ñaco bacuata'an, mësacua ëñañe güecua'ë.

Ja'anre bacuaní quëani achojë'ën.

¹⁵Bacuabi yë'ë ro'taye'ru ro'taye güecuare sëani, ja'nca bacuaní quëajë'ën.

Bacua recoñoa bain huanoma'ñe'ru ro'tajën ba'iyë.

Bacua ganjo gui'ise'e'ru ba'iyë.

Bacua ñaco ta'pise'e'ru ba'iyë.

Ruiñe ëñañe beoye baza cajën, ruiñe achaye beoye baza cajën, yë'ëre güecua'ru ruën'ë bacua.

Yë'ëna bonë rani, huacho güeseyete gare güejën ba'icua'ë, Isaíasni caní jo'cabi Riusu.

¹⁶Ja'nca ba'icua'ana, mësacua ñacobi te'e ruiñe ëñañe sëani, bojojën ba'ijë'ën. Mësacua ganjobi te'e ruiñe achacua sëani, bojojën ba'ijë'ën. ¹⁷Mësacuani yihuoreba yihuoguë cayë. Riusu ira bain ba'isi'cua, yequëcua re'o bain ba'ijën ba'isi'cua, bacuabi mësacua yure ëñañete ëñañe ëjocuata'an, bacuabi ëñañe poremaë'ë. Mësacua yure achayete achaye ëjocuata'an, bacuabi achaye poremaë'ë.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸Ja'nca ba'isi'cua ba'ijënna, mësacua yureca achajë'ën. Zio yo'oguë cocare mësacuani te'e ruiñe quëayë yë'ë. ¹⁹Bainbi Riusu ba'i jobo cocare achani, ro huesë ëaye achajën ba'itoca, zupai huatibi rani, bacua coca achase'ere bacua recoyo bayete tëani senjoji. Aonra'carëan ma'ana to'inse'e'ru ba'iyë bacua. ²⁰Yequëra'carëan gata yijana to'inse'ere ro'tato, ëñere ye'yejë'ën. Bainbi Riusu cocarebare achani, ja'ansirën bojojën ba'ijën, ba cocare ro'tayë. ²¹Ja'nca ro'tacuata'an, sita beo sahua ba'iyë'ru ba'ijën, jëja recoyo beocua'ru zoe ro'tama'ñë.

Yequëcua bi je'o ëñajën, hui'ya yo'ojënna, bacua yua Riusu cocareba ro'ire ai yo'ojën, ba cocare recoyo ro'taye jo'cayë. ²²Yequëra'carëan miubëna to'inse'ere ro'tato, ëñere ye'yejë'ën. Bainbi Riusu cocarebare achajën ba'icua'ana, ro ëñ yija ba'iyete se'gare ro'tajën, coquesi'cua'ru ruiñë. Bonse se'gare bani bojoza cajën, aonra'carëan hueanni si'ase'e'ru Riusu cocarebare recoyo ro'taye gare jo'cayë. Ja'nca jo'cajën, re'oye yo'oye gare ëñomajën ba'iyë. ²³Yequëra'carëan re'oye re'huasi yijana to'inse'ere ro'tato, ëñere ye'yejë'ën. Bainbi Riusu cocarebare achani, recoñoa re'huani, re'oye yo'oye ai ba'iyete ai ëñojën ba'iyë. Ja'nca ba'icua bi yequëcua yua cienra'carëan quëiñe'ru ba'iyë. Yequëcua yua sesentara'carëan quëiñe'ru ba'iyë. Yequëcua yua treintara'carëan quëiñe'ru ba'iyë, yihuoguë quëabi Jesús.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴Quëani ja'nrebi, se'e yeque ye'yo cocare bacuaní yihuobi:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeyete yëtoca, ëñ cocare achani ye'yejë'ën. Yequë bainguëbi baguë ziore tanguë, aonra'carëan re'ora'carëanre tanbi. ²⁵Tanguëna, ja'nrebi baguë bainbi ñamibi cainjënna, je'o baguëbi yahue rani, ro tayara'carëanre ba ziona yahue tanni saji'i. ²⁶Tanni saquëna, ja'nrebi re'hue aon sahuañabi irani quëinguëna, ba hui'ya taya'ga ba ziona ca'nquese'e baji'i. ²⁷Ba'iguëna, ba zio cuiracuabi yua bacua ëjaguëna sani quëani achohuë: “Ëjaguë, më'ë aonra'carëan tanse'e yua re'ora'carëan ba'itoca, ¿hui'yabi queaca huiguë'ne?” senni achajën cahuë. ²⁸Cajënna, baguë sehuobi: “Je'oguëbi tanguëna, hui'yabi huiji” sehuobi. Sehuoguëna, bacuabi cahuë: “Ja'nca ba'itoca, hui'ya tayare rutani senjoñu” cahuë. ²⁹Cajënna, baguëbi cabi: “Bañë. Ja'nca yo'oma'ijë'ën. Hui'ya tayare rutatoca, aon sahuañare'ga yequëre hui'ya naconi huacha rutama'ñe. ³⁰Si'aye te'e irani, aon tëarën tëca te'e iraja'guë. Ja'nrebi aon tëarën ti'anguëna, aon tëacuani quëaja'guë'ë yë'ë: Ru'ru mësacua yua hui'ya tayare rutani, jurëanre gueonni ëojaiñu cajën bëyojë'ën. Ja'nca bëyoni ja'nrebi, aonre tëani, yë'ë aon ayaruna ayajë'ën” caja'guë'ë yë'ë, cabi ba ëjaguë. Ja'an cocare achani, Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yejë'ën, yihuoguë quëabi Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹Quëani ja'nrebi yeque coca, ye'yo cocare bacuaní yihuoguë quëabi:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeyete yëtoca, ëñ cocare achani ye'yejë'ën: Yequë bainguëbi mostazara'carë te'era'carëte sani, baguë ziona tanbi. ³²Si'ara'carëan'ru quë'rë zinra'carë ba'ito'ga, yijana tanse'ebi irani, yua si'a sunquiñe'ru quë'rë jai sunquiñe'bi iraji. Ja'nca iraguëna, ca hua'i hua'nabi rani, bacua ziarioanre mostaza sunquiñë cabëanna suaye poreyë, yihuoguë quëabi Jesús.

La parábola de la levadura

³³Quëani ja'nrebi yeque coca, ye'yo cocare bacuaní yihuoguë quëabi:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeyete yëtoca, ëñ cocare achani ye'yejë'ën: Romi hua'gobi aonre boza cago, harina samute ro'rohuëanre cuencueni, ja'nrebi aon huo'co macare inni harinana ayani ja'mego. Ja'nca ja'megona, harinabë si'abëbi huo'cojaji'i, yihuoguë quëabi Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³⁴Ja'nca yihuoguë, ye'yo coca se'gare bain jubëanni quëani achobi. Ja'an coca se'gabi quëaguë,

³⁵Riusu ira bainguë ba'isi'quë coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oguë baji'i. Ëñ coca toyani jo'case'e' baji'i:

Yè'è yua bainni yihuozu caguë, ye'yo coca se'gare bacuani yihuoguë quëaja'guë'è yè'è.
 Èn yija re'huani jo'casirën ba'iguëna, Riusubi ja'an cocare ro'tani, bainni zoe quëamaji'i.
 Quëama'iguëna, yurera bainni quëaja'guë'è yè'è, toyani jo'case'e ba'iji.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶Ja'nrëbi, bain jubëanre yihuoni tëjini, bacuare jo'cani, huë'ena goji'i. Go'iguëna, baguëre concuabi baguëna ti'an rani, coca senni achahuë:

—Mè'è coca quëase'e, gu'a hui'ya taya ziona tanse'e, ja'anre yëquënanani te'e ruiñe quëajë'ën, baguëni senni achahuë.

³⁷Senni achajëna, baguëbi sehuobi:

—Ba aonra'carëan re'ora'carëanre tansi'quë yua yè'è'è. Bainguë'ru Raosi'quëreba'è. ³⁸Ba zio yua si'a èn yija re'oto'è. Ba aonra'carëan re'ora'carëanre ro'tato, yua Riusu bain'è. Riusu ba'i jobore ba'ija'cua'è. Ba hui'ya taya tanse'ere ro'tato, gu'a bain'è. ³⁹Ba je'o baguë hui'ya tanse'ere ro'tato, ja'anguë yua zupai huati'bi ba'iji. Aon tëarënnre ro'tato, èn yija carajeirënnre cayë. Aon tëacuare ro'tato, Riusu anje sanhuë'è cayë. ⁴⁰Gu'a hui'ya taya rutani gueonni ëoyete ro'tato, èn yija carajeirën ti'anguëna, ja'nca ba'ija'guë'bi. ⁴¹Yè'è yua Bainguë'ru Raosi'quërebabi yè'è anje sanhuëre choini, bain jubëan nê'casi'cuana saoja'guë'è yè'è. Saoguëna, bacuabi gu'a jucha yo'ojën ba'isi'cuare cu'eni, si'a gu'a bainre quë'neni, ⁴²baru ba'i toana senjoni saoja'cua'è. Saojëna, bacuabi ai oijën, ai ja'siye ai yo'ojën, bacuabi bacua zemeñoa cuncujën ba'ija'cua'è. ⁴³Ja'nca ba'ijëna, ja'nrëbi yequëcua re'oye yo'ojën ba'isi'cuabi Taita Riusu ba'i jobore ba'ijën, ènsëguë miañe'ru ai go'siyeiye ba'ija'cua'è. Yureca, ganjo bacuabi achani ye'yejë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴Caní, ja'nrëbi se'e ye'yo cocare yihuoguë quëabi:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, èn cocare achani ye'yejë'ën: Bainguëbi yequëcua ba yijana no'ani, a'ta bonse yahue tanni ta'pise'e ba'iguëna, tinjabi. Ja'nca tinjaguëbi ai bojoguë, ba bonsere se'e ta'pini, ja'nrëbi baguë baye si'aye bendieni, ba yija ëjaguëna sani, baguë yijare coní babi.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, èn cocare achani ye'yejë'ën: Go'siyei curi ëjaguëbi re'o curi perlara'carë te'era'carë quë'rë ta'yejeiye ai ro'ira'carëte tinjabi. ⁴⁶Ja'nca tinjaguëbi baguë baye si'aye bendieni, ja'anra'carëte coní babi.

La parábola de la red

⁴⁷Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, èn cocare'ga achani ye'yejë'ën: Yequëcuabi huanterëte sani, jai ziayana senjoni, ziaya hua'i hua'na si'a hua'i hua'nare yoni bahuë. ⁴⁸Ja'nca yoni bacuabi ziaya yëruhuana bëani, ba hua'ire cuencuehuë. Cuencueni, re'o hua'i hua'na ba'itoca, bacua sotoroanna ayani bahuë. Gu'a hua'i hua'na ba'itoca, senjohuë. ⁴⁹Èn yija carajeirën ti'anguëna, Riusu anje sanhuëbi güina'ru yo'oja'cua'è. Bain jubëanna sani, gu'a bainre quë'neni, re'o bainre re'huani baja'cua'è. ⁵⁰Ja'nrëbi, gu'a bainre sani, ba toana senjoja'cua'è. Senjojëna, bacuabi ai oijën ai ja'siye ai yo'ojën, bacua zemeñoa cuncujën ba'ija'cua'è, yihuoguë quëabi Jesús.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹Ja'nca yihuoguë quëani, baguëre concuani senni achabi: ¿Mësacua yua yè'è coca yihuose'e si'aye achare? senni achabi.

Senni achaguëna,

—Jaë'è. Achahuë, Èjaguë, cajën sehuohuë.

⁵²Sehuojëna, bacuani se'e yihuoguë quëabi Jesús:

—Ja'nca achatoca, mësacua yua Riusu ba'i jobo ba'iyete re'oye ye'yeye'cua ba'ijën, Riusu ira coca ye'yocua'ru si'a bainni ye'yoye porecua'è. Mësacua ja'anrë masise'e, mësacua yurera mame ye'yese'e, mësacua si'aye masiyete ro'tani, yequëcuanani te'e ruiñe ye'yojën ba'ijë'ën. Jai huë'le ëjaguë baye, ira ma'carëan, mame ma'carëan, ja'anre bani, baguë yo'o yo'oye yëtoca, si'a ma'carëanre ëñani, baguë yësi ma'carëte cuencueni, baguë yo'o yo'oye masiji. Ja'anguë ba'iyë'ru ba'iyë mësacua'ga, yihuoguë quëabi Jesús.

Jesús en Nazaret

⁵³Ja'nca quëani, baguë ye'yo cocare yihuoni tëjini, baguë yua huëni, baguë zinrën ba'isi jobona saji'i. ⁵⁴Sani ti'anni, bain nê'ca huë'ëña, baru ba'i huë'ëñana cacani, bainre ye'yobi. Ye'yoguëna, bain hua'nabi ai achajën rëinjën cahuë:

—¿Baguë coca ye'yose'e queaca ja'anre masiguë'ne baguë? ¿Baguë ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñose'e, queaca yo'oye poreguë'ne baguë? ⁵⁵Ro bainguë se'ga ba'iguëbi sunqui te'ntoguë mamaquë ba'iguë'bi. Baguë pë'cago yua María hue'ego. Baguë yo'jecua yua Santiago, José, Simón, Judas, ja'an hue'le hua'na ba'iyë. ⁵⁶Baguë romi yo'jecua si'acua yua mai naconi ba'iyë. Ja'nca sëani, ro mai hua'na ba'iyë'ru ba'iguëbi ¿queaca ja'an yo'oye poreguë'ne? cajën, ⁵⁷baguë cocare achaye güejën, baguëte te'e ruiñe ëñamajën ba'è'è. Baguëni ëñañe gu'a güejën ba'è'è.

Ja'nca ba'ijëna, Jesúsbi bacuani cabi:

—Riusu bain raosi'cua banica, si'acuabi bacuani te'e ruiñe ëñajën bojoyë. Bacua te'e jobo bain, bacua te'e huë'le bain, bacua se'gabi bacuani gu'aye ro'tajën, bacuani ëñañe gu'a güejën ba'iyë, cabi Jesús.

⁵⁸Ja'nca caguë, baru ba'icuabi baguëni recoyo ro'taye güecua sëani, baguë ta'yejeiye masiyete yua bacuani masi güeseye poremaji'i.

La muerte de Juan el Bautista

14 ¹Ja'an umuguseñabi si'a re'oto bainbi Jesús ba'iyete achani masijëna, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodesbi achani, ²baguë bain concuani cabi:

—Juan Bautizaguë'bi ba'iji baguë. Junni huesësi'quëbi yua go'ya raji'i. Ja'nca go'ya raiguëbi ta'yejeiye masiguë ëñoñe poreji, cabi.

³Herodes yua ja'anrë Juanre preso zeanni, ya'o huë'ena preso gueoñe guansebi. Herodías yua baguë yo'jegüë Felipe rënjo ba'igona, Herodesbi bagote tëani babi. ⁴Ja'nca tëani baguëna, Juanbi Herodesni bëinguë caguë baji'i.

—Bagote ja'nca tëani baguëbi ai gu'aye yo'ohuë mè'è, caguë baji'i. Ja'nca sëani, Baguëre preso zeanjë'ën, caguë guansebi.

⁵Guanseni, baguëni huani senjoja'ma ro'taguë yo'omaji'i, bain jubëni huaji yëguë sëani. Bacuabi Juanre ëñajën, Riusu raosi'quë'bi ba'iji ro'tajën ba'è'è. ⁶Ja'nrëbi, Herodes të'ya raisi tëcahuë'ru ba'iyë ti'anguëna, baguë bain choisicuabi nê'ca raijëna, Herodías mamaco romi zingobi cacani pairago. Pairagona, Herodesbi bagoni ëñani bojobi. ⁷Ja'nca bojoguëbi bagoni caní jo'cabi:

—Mè'ëni te'e ruiñe cayë yè'è. Mè'è gue gu'a ma'carëanre sentoca, mè'ëna roreba insiyë yè'è, cabi. ⁸Caguëna, ja'nrëbi pë'cagobi yihuogona, ba romi zingobi Herodesni senni achago cago:

—Juan Bautizaguë sinjobëte tëyoni, guëna re'ahuana tëoni, ënjo'ona rani, yè'ëni ëñojë'ën, cago senco'è bago.

⁹Cagona, Herodesbi ai sa'nti hua'guë runji'i. Ja'nca ruinguëta'an, baguë cani jo'case'e'ru tin yo'oye yëmaj'i, ba bain gajecuabi achasi'cua sëani. Ja'nrëbi, Juanni huani senjojë'en caguë, ¹⁰ya'lo huë'ena coca saobi. Saoguëna, bacuabi Juan sinjobëte tëyoni, ¹¹guëna re'ahuana tëoni raoni, ba romi zingona insihuë. Insijëna, bago pë'cagona sani ëñoço.

¹²Ja'nrëbi, Juanre conjën ba'licuabi rani, baguë ga'nihuëte sani tanhuë. Tanni ja'nrëbi, Jesusna sani quëahuë.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³Quëajëna, ja'nrëbi, Jesús yua yoguna cacani, bain beo re'otona quëñëni saji'i. Saiguëna, si'a bain jubëanbi achani, si'a huë'e joboanbi etani, ma'abi saijën, baguëni be'tehuë.

¹⁴Ja'nrëbi, Jesús yua baguë sairuna ti'anni, jeni, mëni, ai jai jubë bainre ëñabi. Ja'nca ëñani, bacuani ai oire babi. Bacua ju'in hua'nare huachobi. ¹⁵Ja'nrëbi na'iguëna, baguëre concuabi ti'anni, baguëni cahuë:

—Yua na'iji. Bain beo re'oto'ë ënjo'on. Ja'nca sëani, bacuare saojë'en. Huë'e jo'borëanna sani bacua aon aiñe coja'bë, cahuë.

¹⁶Cajëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Ja'nca saoma'ina'a. Mësacua se'gabi bacuani aon cuiraje'en, cabi.

¹⁷Caguëna, bacua cahuë:

—Yëquëna hua'na yua cinco jo'jo aonbëan, samu ziaya hua'i hua'na, ja'an se'ga bayë ënjo'on, cahuë.

¹⁸Cajëna:

—Ja'an aonre yë'ëna rani insijë'en, cabi.

¹⁹Cani ja'nrëbi, si'a bain hua'nani re'o tayahuëanna bëaye guansebi. Guansení ja'nrëbi, ba cinco jo'jo aonbëan, ba samu ziaya hua'i hua'nare inni, guënamë re'otore mëñe ëñani, Riusuni surupa cani, aonbëanre jë'yeni, baguëre concuana insibi. Insiyuëna, bacuabi yua bain hua'nana insihuë.

²⁰Insijëna, si'a hua'nabi anni yajihuë. Ja'nrëbi, aon anni jëhuasi mi'chirëanre chiani, doce jë'ëna bu'iyë ayahuë. ²¹Ba bain ainsicuare ëmëcua se'gare cuencuejëna, cinco mil baë'ë. Romi hua'nare, zin hua'nare cuencuemaë'ë.

Jesús camina sobre el agua

²²Ja'nrëbi, Jesús yua baguëre concuare choini, yoguna cacani, Të'huina je'ënjë'en caguë guansebi. Guansení, saijëna, baguë yua bain jubëanre quëani saobi. ²³Saoni tëjini, ja'nrëbi, cu re'otona sani, te'e hua'guë ba'iguëbi Riusuni coca ujabí. Ujani na'ijani, te'e hua'guë bají'i. ²⁴Ba'iguëna, baguëre concuabi yogute ba'ijën, jobo zitarate huahuajëna, ai jëja tutu raguëna, të'abi ai huëji'i. Huëiguëna, bacuabi ai yo'ojëna, ²⁵ñata ñamibi Jesusbi zitara canja'an ganiguë, bacuana ti'an rají'i. ²⁶Ti'an raiguëna, baguëre concuabi ëñani, ai quëquëreba quëquëjën güihuë:

—iHuatibi rajíi! quëquëjën güihuë.

²⁷Güijëna, Jesusbi ja'ansi'quë bacuani cabi:

—iMësacua jëja recoyo bajë'en! Yë'ë'ë. Quëquëye beoye ba'ijë'en, cabi.

²⁸Caguëna, Pedrobi baguëni cabi:

—Ëjaguë, më'ë ba'iyë te'e ruiñe ba'itoca, yë'ëre'ga zitara canja'an ganiñe guansejë'en. Më'ë ba'iruna ti'anza, cabi.

²⁹Caguëna, Jesusbi:

—Raijë'en, sehuobi.

Sehuoguëna, Pedro yua yogubi etani, zitara canja'an ganini, Jesús ba'iru tëca saji'i. ³⁰Sani, ja'nrëbi ba jëja tuture ro'tani, ja'nrëbi huaji yë bi'rani, baguë yua ruca bi'rabi. Ruca bi'rani, ai jëja güibi:

—iËjaguë, yë'ëre zeanni huëajë'en! cabi.

³¹Caguëna, Jesús yua ja'ansi'quë baguë ëntë sarare mi'nani, Pedrote zeanni, baguëni cabi:

—¿Më'ë guere yo'oguë huaji yëguë'ne? iYë'ë ta'yejeiye yo'oye poreyete recoyo ro'taye caraji më'ëre! cabi.

³²Caguëna, ba hua'nabi yoguna cacajëna, tutubi carajaji'i.

³³Carajeiguëna, yogu ba'licuabi Jesusna gugurini rëanni bojohuë.

—Riusu Zinreba'ë më'ë, cajën yo'ohuë.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴Ja'nrëbi, bacuabi je'enni, Genesaret yijana ti'anhuë.

³⁵Ti'anni mëijëna, baru bainbi baguëni masini, si'a ba re'otona coca saoni, ju'in hua'nare raye guansehuë. Ja'nca guansení, ju'in hua'nare rani, Jesusni ëñoni, ³⁶baguëni cahuë: Më'ë can na'mire pa'roye se'ga yëyë cajën sen'ë. Senni, si'a hua'na baguë canre pa'rocua, ja'ancuabi huajë raë'ë.

Lo que hace impuro al hombre

15 ¹Ja'nrëbi, fariseo bain, ira coca ye'yocua, Jerusalemni raisi'cuabi Jesusna ti'anni baguëni bëinjën senni achahuë:

²—¿Më'ëre concuabi guere yo'ojën, mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru tin yo'oye'ne? Bacua ëntë abumajën, aonre aincua sëani, ai gu'aye yo'ohuë bacua, bëinjën senni achahuë.

³Senni achajëna, Jesús sehuoguë cabi:

—¿Mësacua'ga guere yo'ojën, ro mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'oñu cajën, Riusu guansení jo'case'e'ru tin yo'oye'ne? ⁴Riusu coca guansení jo'case'ere ro'tajë'en: “Më'ë pë'caguëni, më'ë pë'cagoni te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'en” cani jo'cabi. “Bainguëbi baguë pë'caguë sanhuëni gu'aye catoca, baguëni huani senjojë'en” cani jo'case'e'ga ba'iji. ⁵Ja'nca cani jo'case'e' ba'iguëta'an, mësacuabi ro tin guansejën ba'iyë: “Mësacuabi mësacua pë'caguë, pë'cago, bacuani: Yë'ë baye si'aye Corbán ba'iji. Riusuna cuencueni jo'case'e'ë cayë. Ja'nca sëani, mësacuana insiye porema'iñë, ja'anre catoca, mësacua pë'caguë sanhuëni conni cuiraye yo'oma'ijë'en.” Ja'an cocare ro huacha ye'yojën ba'iyë mësacua. ⁶Ja'nca ye'yojën, mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere ye'yoñu cajën, Riusu coca guansení jo'case'ere ro huesoni senjojën ba'iyë mësacua. ⁷Ja'nca sëani, mësacuabi re'o bain ba'iyë ro cajën, ro coqueyë. Riusu ira bainguë ba'isi'quë, Isaías hue'eguë ba'isi'quëbi mësacua yure ba'iyete ai masiye quëabi:

⁸Judío bainbi Riusuni te'e ruiñe ëñañe'ru ëñojën, ro bacua yi'oboan se'gabi re'oye cajën, ro coqueyë.

Ja'nca cajën, bacua recoñoabi baguëni ro'tamajën ba'iyë.

⁹Ro coquejën, Riusuni ro gugurini rëanjën ba'iyë.

Ro ën yija bain ro'tase'e se'gare ye'yojën, Riusu cocareba'ë cajën, ro coqueyë, toyani jo'cabi Isaías, cabi Jesús.

¹⁰Ja'nca cani, ja'nrëbi, bain hua'nare choini, bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua te'e ruiñe achani ye'yejë'en. ¹¹Bain aon ainse'ebi gu'ajeiye beoye ba'iyë. Bain recoyo ro'tani case'e se'ga, ja'an se'gabi gu'ajejën ba'iyë, cabi.

¹²Caguëna, ja'nrëbi, baguëre concuabi baguëna sani quëahuë: —Më'ëbi yure coca caguëna, fariseo hua'na chao hua'nabi ai oijën, ai yo'ojën achahuë, quëahuë.

¹³⁻¹⁴Quëajëna, Jesús sehuobi:

—Bacua oijën ba'iyete ro'tama'ijë'en. Yë'ë Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi si'a sunquire, si'a sahuare ëñani, baguë tanma'ise'e banica, gare rutani senjoja'guë'bi. Ja'nca case'e sëani, bacua coca ye'yoyete achama'ijë'en. Banní te'e ruin ma'are ëñoñu cajën ba'icuata'an, ro coqueyë. Ñaco ëñama'icua'ru ba'iyë. Ñaco ëñama'iguëbi yua yequë ñaco ëñama'iguëni ma'are ëñoza caguë, baguëte satoca, ba samucuabi ro yorobëna tonni huesëyë, caguë sehuobi.

¹⁵Caguëna, ja'nrebi, Pedrobi baguëni coca senni achabi:
—Më'ë ye'yo coca yure case'e yëquënanani te'e ruiñe quëajë'n, senni achabi.

¹⁶Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—¿Mësacua yua ro huesë äaye achare? ¹⁷Ja'nca ba'itoca, mësacua te'e ruiñe achani ye'yëjë'n. Bain aon ainse'ebi guëtabë se'gana ti'anni, ja'nrebi ro anni saoye se'gabi etani huesëji. ¹⁸Bain recoyo ro'tani yi'obobi case'e'ga ja'anbi cajën, ro gu'ajëjën ba'iyë. ¹⁹Bainbi ro recoyo ro'tajën, gu'aye se'gare ro'tani, gu'aye yo'ojën ba'iyë. Bainre huani senjojen, ëmëcua romicua sa'ñeña ro yahue bajën ro a'ta yo'ojën, bonsere jianjën, ro coquejën bain gu'aye yo'ose'ere tinja cajën, bainre gu'aye cajën, ja'anre gu'aye yo'ojën ganiñë. ²⁰Ja'nca gu'aye ro'tajën, gu'ajëjën ba'iyë bain hua'na. Ëntë abumajën aon aintoca, bainbi gare gu'ajëye beoye ba'iyë, cabi Jesús.

Una extranjera que creyó en Jesús

²¹Ja'nrebi, Jesusbi sani, Tiro, Sidón, ja'anruan ba'i yijana etani saji'i. ²²Sani, ti'anguëna, yureca baru ba'i romigo, cananea baingobi Jesusna rani, ai güigo quëago:

—Ëjaguë, mai ira taita David bainguë, yë'ere oire bani conjë'n. Yë'ë zin hua'gobi huati zemosi'co ai yo'ogo, güigo quëago.

²³Güigo quëagona, gare sehuoye beoye baji'i baguë. Ba'iguëna, baguëre concuabi baguëni senreba sen'ë:

—Bagote saojë'n. Yëquënanani ai hui'ya güigo bago, senni achajën cahuë.

²⁴Cajëna, Jesús sehuobi:

—Israel bain yua Riusu bain quëñëni saisi'cua, oveja hua'na ro quëñëni huesësi'cua'ru ba'ijëna, ja'ancua se'gana raosi'quë'ë yë'ë, sehuobi.

²⁵Sehuoguëna, ba hua'go yua Jesusna gugurini rëanni cago:

—iËjaguë, yë'ë hua'goni conjë'n! cago.

²⁶Cagona, baguë sehuobi:

—Tin bainre ru'ru contoca, gu'aji. Bain zin hua'na aonre tëani, jo'ya yai hua'nana aonre, ja'ncara'ru yo'otoca, gu'aji sehuobi.

²⁷Sehuoguëna, bagobi cago:

—Te'e ruiñe cahuë më'ë, Ëjaguë. Ja'nca caguëta'an, jo'ya yai hua'nabi bacua ëjaguë aon zi'nga mesabi to'inse'ere aiñë, cago bago.

²⁸Ja'nca cagona, Jesusbi sehuobi:

—Mami, yë'ëni ai ta'yejeiye recoyo ro'tago, re'oye sehuohuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ë yëye'ru ba'iyë, güina'ru yo'ose'e'ë, sehuoguë quëabi.

Ja'nca quëaguëna, bago mamacobi ja'ansi'co huajë raco'ë.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹Ja'nrebi, Jesusbi etani sani, Galilea zitara yëruhuana ti'anni, ja'nrebi, cu re'otona mëni, ja'anruna bëani baji'i.

³⁰Ba'iguëna, ai jai jubëan bainbi baguëna ti'an raë'ë. Bacua bain ëntë saraña guëña garasi'cua, ca'jacua ñaco ëñama'icua, yi'o ma'tëbëan ba'icua, yequëcuare'ga Jesús guëon na'mi tëca rani umeni, baguëni ënohuë. Ëñojëna, bacuare huachobi baguë. ³¹Huachoguëna, bain hua'nabi ëñani, yi'o ma'tëbëan ba'isi'cuabi coca cajëna, ëntë saraña guëña garase'e ba'isi'cuabi huajë rajëna, ca'jajën ba'isi'cuabi te'e ruiñe ganijëna, ñaco ëñamajën ba'isi'cuabi ëñajëna, ja'nca huajë rajëna, bain hua'nabi ai ëñajën rëinjën, Israel bain Riusubi ai ta'yejeiye ëñasi'quë'bi ba'iji cajën, baguëni ai ta'yejeiye cajën bojuhuë.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³²Ja'nrebi, Jesús yua baguëte concuare choini, bacuani cabi:

—Ën bainbi samute umuguseña yë'ë naconi ba'ijën, aon aiñë beojëna, bacuani ai oire bayë yë'ë. Bacua yua ro aon gu'ana ju'incuabi ma'ana ro pa'npani gurujeima'iñë caguë bacuare saoye yëma'iñë, cabi.

³³Caguëna, baguëre concuabi sehuojën senni achahuë:

—Yua ën re'oto beo re'oto ba'iguëna, çbacua aon aiñë jarona cu'eye'ne mai? Ai jai jubë bain sëani, porema'iñë, sehuohuë.

³⁴Sehuojëna, Jesusbi senni achabi:

—¿Mësacua jo'jo aonbëan quejeibëan baye'ne? senji'i. Senni achaguëna:

—Te'e ëntë sara samubëanre bayë. Ziaya hua'ire'ga rëño hua'na, samu hua'nare bayë, sehuohuë.

³⁵Sehuojëna, Jesusbi bain hua'nani yijana bëa güesebi.

³⁶Bëa güeseni, ja'nrebi, jo'jo aonbëan te'e ëntë sara samubëanre, ba ziaya hua'ire inni, Riusuni surupa cani, ja'nrebi jë'yeni, baguëre concuana insibi. Insiaguëna, bain jubëana huo'hueni insihuë. ³⁷Insijëna, aon anni jëhuase'ere chiani, te'e ëntë sara samu jë'eña bu'iyë ayahuë. ³⁸Ba aon ainsicuare ëmëcua se'gare cuencuejëna, cuatro mil baë'ë. Romi hua'nare, zin hua'nare cuencuemaë'ë. ³⁹Ja'nrebi, Jesús yua bain hua'nare saoni, ja'nrebi yoguna cacani, Magdala yijana saji'i.

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

16 ¹Ja'nrebi, fariseo bain, saduceo bain, bacuabi Jesusna tëhuo rani, Baguëni huacha sehoo güeseñu cajën, Riusu ta'yejeiye yo'oni ëñoñë baguëni sen'ë. ²Senjëna, baguëbi yua sehuobi:

—Mësacua yua na'ito ba'iguëna, guënamë re'otona ëñani, “Majei pico sëani, re'o ñami ba'ija'guë'bi” cayë. ³Ja'nrebi ñataguëna, mësacuabi ëñani, “Majei picobi ënoaguëna, oco ca'niji” mesacua cayë. Mësacuabi: Ai masiye ro'tani quëayë mai, cajën, ro coquejën ba'iyë. Guënamë re'oto ba'iyete masini cacuata'an, yureña ba'ija'yete masini caye mësacua gare huesëcua'ë. ⁴Yureña bainbi ai gu'aye yo'ojën yë'ëni ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñoñë señë. Ja'nca sencuareta'an, gare ëñoñë beoye ba'iyë. Riusu ira bainguë raosi'quë Jonás hue'eguë ba'isi'quë, baguë ba'ise'e se'gare quëani masi güeseyë yë'ë, sehuoguë cabi Jesús.

Ja'nca cani, bacuare jo'cani saji'i.

La levadura de los fariseos

⁵Sani, baguëre concua naconi que të'huina jen'ë. Jenni ti'anni, baguëre concua yua aonre saye huanë yehuë cajën ba'ë'ë. ⁶Ja'nca cajën ba'ijëna, Jesusbi bacuani yihuoguë cabi.

—Mësacua ëñare bajë'n. Fariseo bain, saduceo bain, bacua aon huo'coye ro'tamajën ba'ijë'n, yihuoguë cabi.

⁷Caguëna, bacuabi sa'ñeña coca ca bi'rahuë:

—Aonre saye huanë yesi'cuare sëani, ja'nca maini yihuoji baguë, cahuë.

⁸Cajëna, Jesusbi bacua case'ere masini, bacuani bëinguë cabi:

—Yë'ëni recoyo ro'taye mësacuare ai caraji. ¿Mësacua queaca ro'tajën, aon saye huanë yese'e sa'ñeña caye'ne? ⁹Mësacuabi ñaco bajën, çguere ëñama'iñë'ne? Mësacua yua ro huesë äaye ba'ijën, yuta ye'yemajën ba'iyë. Yë'ëbi te'e ëntë sara jo'jo aonbëan naconi cinco mil bainni aonguëna, çmësacua ja'anre huanë yete? ¿Mësacua chiase'e, quejei jë'eña chiase'ere ro'tamajën huanë yete? ¹⁰Ja'nrebi, yë'ëbi te'e ëntë sara samu jo'jo aonbëan naconi cuatro mil bainni aonguëna, çmësacua ja'anre huanë yete? ¿Mësacua chiase'e, quejei jë'eña chiase'ere ro'tamajën huanë yete? ¹¹Mësacuabi ja'an ba'ise'ere huanë yema'itoca, yë'ë yure yihuoguë case'ere achani, aon sayete

camä'ë yë'ë. Mësacua yua ja'anre ro'tani masijë'ën. Mësacua yua ëñare bajë'ën. Fariseo bain, saduceo bain, bacua aon huo'coye ro'tamajën ba'ijë'ën, cahuë yë'ë, cabi.

¹²Caguëna, ja'nrebi, bacua yua se'e ro'tani, baguë coca yihuose'ere masihuë. Ro aon huo'coyete camaji'i baguë. Fariseo bain, saduceo bain, bacua coca ye'yoye, ja'anre ëñare bajën ro'tamajën ba'ijë'ën, cabi baguë.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³Ja'nrebi, Jesús yua Cesarea Filipino casi re'otona ti'anni, baguëre concuani coca senni achabi:

—Bainbi yë'ëre, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte cajën, ¿guëguëguë'ne yë'ëre caye'ne? senni achabi.

¹⁴Senni achaguëna, bacua sehuohuë:

—Yequëcuabi mël'ëre cajën, Juan Bautizaguë'bi mël'ëre cayë. Yequëcuabi, Elías'bi mël'ëre cayë. Yequëcuabi, Jeremías'bi, o yequë Riusu ira bainguë raosi'quë'bi mël'ëre cayë, sehuohuë.

¹⁵Sehuojëna, baguëbi senni achabi:

—Mësacua'ga cajën, ¿guëguëguë'ne yë'ëre caye'ne? senni achabi.

¹⁶Senni achaguëna, Simón Pedrobi sehuobi:

—Mël'ë yua Riusu Raosi'quëreba'ë. Ba Cristo ba'iguë'ë mël'ë. Mai Taita Riusu huajëreba huajëguë ba'iguë, baguë Zinreba ba'iguë'ë mël'ë, sehuoguë quëabi.

¹⁷Ja'nca quëaguëna, Jesusbi sehuoguë cabi:

—Simón, Jonás mamaquë, ai ta'yejeiye ai re'oye ba'ija'guë'bi mël'ëre. Ro ën yija bain hua'nabi ja'an cocare mël'ëni quëama'ë. Yë'ë Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi ja'anre quëaguëna, mël'ëbi achani masihuë. ¹⁸Yureca, mël'ëni ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Mël'ë yua Pedro hue'eyë. Hue'eguëna, mël'ë coca yure quëase'e yua te'e ruinë quëase'e sëani, jai gatabë jëja baye'ru gare carajeiye beoye ba'ija'guë'ë mël'ë. Ja'nca ba'iguëna, yë'ëbi ja'an coca quëase'ere jo'caguë, yë'ë bainreba jubëte ta'yejeiye re'huani yo'oja'guë'ë yë'ë. Ja'nca yo'oguëna, si'a zupaire concua gu'aye guansejën ba'icuabi yë'ë bainreba jubëte quëñoni senjoñe gare porema'ija'cua'ë. ¹⁹Ja'nrebi, Riusu ba'i jobo caca sa'ro re'hua ëjaguëre mël'ëre re'huaja'guë'ë yë'ë. Mël'ëbi ën yija ënseye guanseguëna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e ënseye caja'guë'bi. Mël'ëbi ën yija yo'oye jo'caye guanseguëna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e jo'caye caja'guë'bi, Pedroni yihuoguë cabi Jesús.

²⁰Cani ja'nrebi, baguëre concuani si'a jëja yihuoguë, baguë Cristo ba'iyë, Riusu Raosi'quëreba ba'iyë, ja'anre yequëcuanu gare quëama'ijë'ën bacuani yihuoguë bajji'i.

Jesús anuncia su muerte

²¹Ja'nrebi, Jesús yua baguëre concuani ñaca yihuoguë quëa bi'rabi:

—Yë'ë yua Jerusalén huële jobona sani, ai ta'yejeiye ai ja'siye ai yo'oye bayë. Ira ëja bain, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ja'ancuabi yë'ëni ai je'o bajën, ai gu'aye yo'ojën, yë'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjocureta'an, samute umuguseña bani, go'ya raija'guë'ë yë'ë, caguë, bacuani yihuoguë quëabi.

²²Quëaguëna, Pedro yua baguëte ca'ncona sani, baguëni bëinguë ca bi'rabi:

—iEjaguë, mël'ë case'ru gare beoja'guë'bi! iMël'ëni gare ja'nca yo'oma'ija'cua'ë! cabi.

²³Caguëna, Jesusbi Pedrona bonëni cabi:

—iQuëñëni saijë'ën! Mël'ëbi zupai huati caye'ru caguë, yë'ë yo'oja'yete ro gu'aye ënse ëaye yo'oyë mël'ë. Ja'nca sëani, Riusu ro'taye'ru tin ro'tayë mël'ë. Ro ën yija bain ro'taye'ru te'e ro'tayë mël'ë, cabi.

²⁴Cani, ja'nrebi baguëre concuani yihuoguë cabi:

—Bainbi yë'ëni te'e coñe yëtoca, bacua ba'iyete ro'tamajën ba'ija'bë. Yë'ë ai yo'oja'ye'ru ai yo'oye ro'tajën ba'icuabi yë'ë naconi te'e yo'o conjën raija'bë. ²⁵Ro bacua ba'iyete se'gare ro'tatoca, bacuabi huesëni si'ayë. Ro bacua ba'iyete ro'tamajën, yë'ë yo'ore satoca, bacuabi carajeiye beoye huajëreba huajëja'cua'ë. ²⁶Bainbi si'a ën yija ba'iyete bani, ja'nrebi junni huesëtoca, bacua bonse base'ere coye gare porema'inë. Ro guaja yo'o yo'osi'cua ba'iyë. Bacuabi gare se'e huajë rani bonse baye gare porema'inë. ²⁷Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi yë'ë guënamë re'oto yo'o concua naconi raiguë, yë'ë Taita Riusu ta'yejeiye go'sijeiyë'ru ai ta'yejeiye ai go'sijeiguëbi ti'an raija'guë'ë yë'ë. Ti'an rani, ja'nrebi, si'a bain yo'o yo'ojën ba'ise'ere cuencueni, bacua ro'ija'yete insija'guë'ë yë'ë. ²⁸Yureca, mësacuanu ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'icua yequëcua ënjo'on nëcacuabi yuta junni huesëma'inë. Ru'ru yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi ai ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë'ru guënamë re'otobi raiaguëna, mësacuabi ëñaja'cua'ë, cabi.

La transfiguración de Jesús

17 ¹Cani ja'nrebi, te'e ëntë sara te'e ba'i umuguse, Jesusbi yua ëmë cubëna mëji'i. Mëni, Pedro, Santiago, Santiago yo'jeguë Juan, bacua se'gare ja'anruna mëabi. ²Mëani, bacuabi ëñajëna, baguë ba'iyë yua tin ëñobi. Baguë zia yua ënsëguë ma'ñoñe'ru ai go'sijeji zia ra runji'i. Baguë caña yua mia re'oto ñatani saoye'ru ai ta'yejeiye ai pojeiyereba ai go'sijeji cañara runji'i. ³Ja'nrebi, Moisés, Elías, bacuabi gaje meni nëcahuë. Jesús naconi coca cajën nëcahuë. ⁴Ja'nca nëcajëna, Pedrobi Jesusni cabi:

—Ejaguë, imaibi ënjo'onre ba'ijëna, ai re'oye ba'iji! Ja'nca sëani, mël'ëbi yëtoca, samute huë'erëanre yo'ozaniñë. Te'e huë'erë mël'ëre yo'ocaiyë. Te'e huë'erë Moisesre yo'ocaiyë. Te'e huë'erë Elíasre yo'ocaiyë yë'ë, cabi.

⁵Yureca, Pedrobi yuta coca cani tējima'iguëna, picobë ai miañe ba'ibëbi nëca meni, bacuare na'oguëna, picobë sa'nahuëbi bain cocare achoni raobi:

—Ënquë yua yë'ë Zin ai yësi'quë'bi ba'iji. Baguëni ai ba'iyë ai bojoyë yë'ë. Baguëbi coca caguëna, mësacua achajën ba'ijë'ën, achoni raobi.

⁶Ja'nca achoni raoguëna, Jesusre concuabi ai ba'iyë ai achajën ruinjën, yijana tanni umehuë. ⁷Tanni umejëna, ja'nrebi Jesús yua bacuana pa'róni cabi:

—Mësacua huëijë'ën. Huaji yëye beoye gare ba'ijë'ën, cabi.

⁸Caguëna, bacuabi mëiñe ëñani cu'eto, Jesús se'gabi bacua naconi bajji'i.

⁹Ja'nrebi, cubëbi gajejën, Jesusbi bacuani coca guansebi:

—Mësacua guënamë toya yure ëñase'e yua yequëcuanu gare quëaye beoye ba'ijë'ën. Yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni tonni go'ya raiye tëca ja'nca quëaye beoye ba'ijë'ën, guanseguë cabi.

¹⁰Caguëna, baguëre concuabi baguëni senni achahuë:

—Ira coca ye'yocuabi, Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji cajën, ¿guere ro'tajën caye'ne? senni achahuë.

¹¹Senni achajëna, sehuoguë quëabi:

—Te'e ruinë cayë bacua. Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji. Si'aye mame re'huaguë raiji. ¹²Yureca, mësacuanu ganreba cayë yë'ë. Elíasbi yuara ti'an raisi'quë bajji'i. Ja'nca ba'iguëna, baguëre je'o bacuabi baguëte huesëjën, ro bacua gu'a ëase'ere baguëni gu'aye yo'ojën baë'ë. Ja'nca yo'ojën ba'icuabi yë'ëre'ga, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëna, yë'ëni ai gu'aye yo'ojëna, ai ba'iyë ai yo'oja'guë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

¹³Ja'nca quëaguëna, baguëre concuabi achani, Juan Bautizaguë ba'iyete quëaguëna, masihuë.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

¹⁴Ja'nrēbi, bain jubē ba'iruna ti'anjēna, yequēbi Jesusna ti'an rani, gugurini rēanni cabi:

¹⁵—Ējaguē, yē'ē zinni ai oire bani conjē'ēn. Hue'nhue neni, toana tainguē yua ziyana tonni ruiguē yo'oji. ¹⁶Ja'nca yo'oguēna, mē'ēre concuabi huachojabē caguē, baguēte rahuē. Raguēna, bacua poremaē'ē, cabi.

¹⁷Caguēna, Jesusbi bacuani cabi:

—iYē'ēni si'a recoyo ro'taye ai caraji mēsacuare! iRo ēn yija bain gu'aye ro'taye'ru ro ro'tajēn ba'iyē mēsacua! ¿Mēsacuan yuta quejei zoe ye'yoye baye'ne? ¿Mēsacua ye'yeye quejei zoe yuta ējoye baye'ne yē'ē? Ba hua'guēre yua yē'ēna rajjē'ēn, cabi.

¹⁸Cani, baguēte rajēna, ba gu'a hue'nhue huatini bēinguē guanseni cabi. Caguēna, huatibi etani saiguēna, zin hua'guēbi ja'ansi'quē huajē rajjē'i.

¹⁹Ja'nrēbi jē'te, ba concua se'gabi Jesusna rani senni achahuē:

—¿Yēquēna hua'na guere ba huatire etoni saoye poremate'ne? senni achahuē.

²⁰Senni achajēna, sehuobi:

—Mēsacuare yē'ēni recoyo ro'taye caraguēna, huatire etoni saoye poremaē'ē. Mēsacuan ganreba yihuogüē cayē. Mostazara'carē ai zinra'carē ba'iguēna, mēsacuabi ja'an se'gare'ru yē'ēni recoyo ro'tatoca, que cubēna, Ja'anse'e quēñēni yequēruna saijjē'ēn guansejēna, ja'anse'ebi quēñēni saiji. Mēsacuabi yē'ē poreyete te'e ruiñe recoyo ro'tajēn ba'itoca, si'aye yo'oye poreyē mēsacua. ²¹Ja'an huati hua'ire etoni saoye yē'toca, mēsacuabi aon aiñe jo'cājēn, Riusuni ujareba uajājēn ba'ijjē'ēn, sehuogüē cabi Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

²²Ja'nrēbi, bacuabi se'e Galilea yijare te'e ba'ijjēn ganijēna, Jesusbi bacuani yihuogüē quēabi:

—Yē'ē, Bainguē'ru Raosi'quēreba ba'iguēna, yequēcuabi yē'ēre preso zeanni, gu'a bainna insija'cua'ē. ²³Insijēna, bacuabi yē'ēni huani senjoja'cua'ē. Huani senjorena, ja'nrēbi, samute umuguseña bani, yē'ēbi go'ya rajja'guē'ē, quēabi. Ja'nca quēaguēna, bacuabi achani, ai ba'iyē ai sa'nti hua'na baē'ē.

El pago del impuesto para el templo

²⁴Ja'nrēbi, Capernaum huē'e jobona ti'anjēna, Riusu huē'e impuesto curi cocuabi Pedrona sani, baguēni senni achahuē:

—¿Mē'ē ējaguē yua ba impuesto curire ro'iguē? senni achahuē.

²⁵Senni achajēna:

—Jaē'ē. Ro'iji, sehuobi.

Ja'nca sehuoni, ja'nrēbi huē'ena ti'anni, ro'i cocare Jesusni senni achaza caguēna, Jesusbi ru'ru baguēni senni achabi:

—¿Guere ro'taguē'ne, Simón? Ēn yija bain ta'yejeiye ējacuabi impuesto curire senni achajēn, ¿jarocuani seña'ne? ¿Bacua te'e bainni, o tincuani ro'iyē seña? senni achabi.

²⁶Senni achaguēna, Pedrobi:

—Tincuani ro'iyē seña, sehuobi.

Sehuogüēna, Jesusbi cabi:

—Te'e ruiñe cahuē mē'ē. Ja'nca ba'iguēna, ta'yejeiye ējacua te'e bain yua gare ro'iyē beoye ba'icua'ē. ²⁷Ja'nca ba'itoca, impuesto curi sencuabi bēinma'iñe cajēn, ba curire roñu. Zitarana sani, huitose'enre senjoni, hua'ire maujē'ēn. Ru'ru mausi'quere inni, baguē yi'obote ya'oni ēñato, curi so'cohuare tinjaja'guē'ē mē'ē. Ja'an so'cohuate sani, mai samucua impuesto ro'iyete ba impuesto sencuana insijjē'ēn, cabi.

¿Quién es el más importante?

18 ¹Caguēna, ja'nrēbi, Jesusre concuabi baguēna rani, baguēni senni achahuē:

—Riusu ba'i jobona ti'anjēn, yēquēna jubē ba'icuaire ba'iguē, ¿jarogüēbi quē'rē ta'yejeiye ējaguē ba'ija'guēguē'ne? senni achahuē.

²Senni achajēna, baguē yua zin hua'guēre choini, bacua jobona nēconi ēñoni, ³bacuani yihuogüē cabi:

—Mēsacuan ganreba yihuogüē cayē yē'ē. Mēsacua ro'tajēn ba'iyete jo'cani, zin hua'na ro'tajēn ba'iyē'ru ro'tajēn ba'ijjē'ēn. Ja'nca ba'ima'itoca, Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'iñē. ⁴Ēn hua'guē zin hua'guē ba'iyē'ru ba'itoca, yequēcua ba'iyē'ru quē'rē yoljereba ba'iguē'ē yē'ē ro'taguē ba'itoca, ja'anguēbi Riusu ba'i jobona ti'anni, quē'rē ta'yejeiye ējaguē ba'ija'guē'bi. ⁵Yē'ē ba'iyete ro'tajēn, zin hua'na ēnquē'ru ba'icuan conjēn ba'itoca, yē'ēre'ga guina'ru ai conjēn ba'iyē.

El peligro de caer en pecado

⁶Zin hua'na ēnquē'ru ba'icuan yē'ēni si'a recoyo ro'tajēna, bacuare gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijjē'ēn. Bainguēbi yua te'eguēni gu'a jucha yo'o güesetoca, baguēni ai bēinreba bēnni senjoja'guē'bi Riusu. Ru'ru jai gata to'obēbi inni, baguē ñaje tēcana gueonni, baguēte jai ziyana senjoni rēotoca, baguēte quē'rē re'oye ba'ire'abi. ⁷Bainbi gu'aye yo'ojēn, yequēcuan jucha yo'o güesējēn ñu'ñujeima'iñē. Ja'nca ba'ijjēna, bacuani ai bēnni senjoñe cani jo'case'e ba'iji.

⁸Yureca, mē'ē ēntē sarabi, mē'ē guēonbi gu'a juchare yo'o ēaye ro'tatoca, tēyon senjotoca, quē'rē re'oye ba'ire'abi. Te'e ēntē sara se'ga, o te'e guēon se'ga baguēbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quē'rē re'oye ba'iji. Samu ēntē saraña, samu guēoña baguēbi jai toana senjosi'quē ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. ⁹Mē'ē ñacogabi gu'a juchare yo'o ēaye ro'tatoca, mē'ē ñacogate rutani senjotoca, quē'rē re'oye ba'ire'abi. Te'e ñacoga se'ga baguēbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quē'rē re'oye ba'iji. Samu ñacogaña baguēbi jai toana senjosi'quē ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'nca sēani, gu'a jucha yo'oye gare jo'cani senjojēn ba'ijjē'ēn.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰Ja'nca sēani, mēsacua ēñare bajēn, zin hua'na ēnquē zin hua'guē ba'iyē'ru gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijjē'ēn. Te'eguētere'ga gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijjē'ēn. Mēsacuan ganreba yihuogüē quēayē. Bacua anje hua'na ēñajēn cuiracuabi yē'ē Taita Riusu guēnamē re'oto ba'iguēte gare jo'caye beoye baguē naconi te'e ba'ijjēn ba'iyē. ¹¹Yē'ē yua Bainguē'ru Raosi'quēreba ba'iguēbi gu'a ma'ana ganijēn huesēcuare cu'eni, bacuare tēani baza caguē, ja'an raisi'quē'ē yē'ē.

¹²Mēsacua yua ēn cocare ro'tani ye'yējē'ēn. Jo'ya baguēbi yua cien oveja hua'na baguēbi, te'eguēbi quēñēni huesēguēna, ¿queaca yo'oguē'ne? Baguē oveja jubē, noventa y nueve ba'icua cu' jabana jo'cani, ba quēñēni huesēs'i'quēni cu'eguē saiji. ¹³Cu'eni, baguēte tinjatoca, mēsacuan ganreba quēayē, baguēte ai ta'yejeiye ai bojoji. Baguē oveja jubē noventa y nueve ba'icua quēñēni huesēma'isi'cuare bojoye'ru baguēte quē'rē ta'yejeiye ai bojoji. ¹⁴Ja'nca ba'iguēna, yē'ē Taita Riusu guēnamē re'otore ba'iguēbi ēncua zin hua'nani ēñaguē, Huesēni si'aye gare beoye ba'ija'bē caguē ēñaji.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵Mē'ē te'e bainguēbi mē'ēni gu'aye yo'otoca, baguēna sani, baguē juchare quēajjē'ēn. Quēaguēna, mē'ēni achani bojotoca, re'oji. Mē'ē bainguē naconi recoyo te'e zi'inni

ba'iyë. ¹⁶Më'ëni achaye güetoca, yequëcua më'ë baincua, te'egüë o samucuaire choini sani, më'ë te'e bainguë gu'aye yo'osi'quëni coca senni achajë'ën. Senni achaguëna, më'ë bain concuabi baguë sehuose'ere achani, baguë juchare te'e ruiñe masiye poreyë. Riusu ira coca toyani jo'case'le'ru güina'ru ba'ija'guë: Samucuabi o samutecuabi te'e quëatoca, te'e ruiñe quëayë, toyani jo'case'le ba'iji. ¹⁷Ja'nca senni achaguëna, ja'nrebi, gu'aye yo'osi'quëbi më'ë bain concua yihuojën cayete yuta achaye güetoca, baguë gu'aye yo'ose'ere si'a hua'na Riusu bainreba jubë ba'icuanu quëajë'ën. Quëaguëna, bacuabi yihuojënna, ja'nrebi yuta achaye güetoca, ro gu'a bainguë ba'iyë'ru baguëni ëñamajën ba'ijë'ën. Më'ë bain jubë ba'ima'iguë, impuesto curi coguë, bacua gu'aye ba'iyete ëñañe'ru, baguëni ëñamajën ba'ijë'ën.

¹⁸Mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua ën yija ënseye cajënna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e ënseye caja'guë'bi. Mësacuabi ën yija yo'oye jo'caye cajënna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e jo'caye caja'guë'bi.

¹⁹Naca'ga mësacuani yihuoguë quëayë. Mësacua jubë ba'icua samucua se'gabi te'e ro'tajën, Riusuni te'e sentoca, yë'ë Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi gare ënseye beoye mësacuare yo'ocajja'guë'bi. ²⁰Samucua o samutecu, yë'ë ba'iyete recoyo ro'tajën ba'icuanu te'eruna ñë'ca raijënna, yë'ë'ga bacua naconi te'e ba'iyë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

²¹Caguëna, ja'nrebi, Pedrobi rani, Jesusni coca senni achabi: —Ejaguë, yë'ë bainguëbi yë'ëni gu'aye yo'oni, ja'nrebi yë'ëni huanë yeye sentoca, yë'ëbi huanë yeye cayë. Ja'nrebi, se'le gu'aye yo'oni se'le huanë yeye sentoca, ¿quejei viaje baguëni huanë yeye cayë baye'ne yë'ë? ¿Siete tēca cayë baye yë'ë? senni achabi.

²²Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'an se'ga catoca, ai caraji më'ëre. Më'ë huanë yeyete senni achaguëna, gare jo'caye beoye baguëni setenta y siete tēca huanë yeye caguë ba'ijë'ën, cayë yë'ë, caguë sehuobi.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³Sehuoni ja'nrebi, bacuani se'le coca yihuoguë quëabi Jesús: —Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, bain ta'yejeiye ëjaguë yo'ose'ere ro'tani ye'yejë'ën. Baguëre yo'o concua curi debese'ere senni achaza caguë, bacuani te'ena, te'ena, choji'i. ²⁴Choiguëna, te'egüë, ai ta'yejeiye debe baguë, millón ja'o quë'rë ta'yejeiye debe baguëre ba ëjaguëna nëcohuë.

²⁵Nëcojënna, baguë debese'ere ro'iyë porema'iguëna, ëjaguëbi baguëte bendiye guansebi. Baguë, baguë rënjo, baguë zin hua'na, si'a jubëte bendieni, curi coní, ja'an curibi baguë debese'ere ro'iyë ba'iji, caguë guansebi. ²⁶Guanseguëna, ba yo'o conguëbi ëjaguëna gugurini rëanni, baguëni senreba senni achabi: “Ejaguë, yuta bëñe beoye ëjojë'ën. Si'aye bojora'rë ro'iyë yë'ë” senreba senji'i. ²⁷Ja'nca senni achaguëna, ëjaguëbi baguëni oire bani, baguë debese'le beorure tēnoni, si'aye huanë yeye caní, baguëte debema'iguëte re'huani etobi. ²⁸Etoguëna, ba yo'o conguëbi etani, yequë baguë gajeguë cien ja'o debesi'quëre tēhuobi. Tēhuoni, bëñni, baguë ñajemona zeanni, Më'ë curi debese'ere ro'ijë'ën cabi. ²⁹Caguëna, baguë gajeguëbi gugurini rëanni baguëni senreba senni achabi: “Yuta bëñe beoye ëjojë'ën. Si'aye bojora'rë ro'iyë” senreba senji'i.

³⁰Senguëna, baguë yua ëjoye güeguëbi baguë gajeguëte preso zeañe guansení, Më'ë ro'iyë tēca ya'o huë'ere ba'ijë'ën caní jo'cabi. ³¹Jo'caguëna, yequëcua baguë gaje concuabi baguë yo'ose'ere ëñani, ai oire bajën, bacua ëjaguëna sani, si'aye quëani achohuë. ³²Quëani achojënna, ëjaguëbi baguëte choini, baguëni bëinguë cabi: “¡Ai gu'aye yo'ohuë më'ë! Më'ëbi

senreba senni achaguëna, më'ë debese'le si'aye tēnoni, huanë yeye cahuë yë'ë. ³³Ja'nca më'ëni oire bani conguëna, më'ë gajeguëni güina'ru oire bani conre'ahuë më'ë” caguë bëñji'i. ³⁴Ja'nca bëinguëbi baguë ya'o huë'le si'nsecuare choini, Baguë si'aye ro'iyë tēca baguëni si'nsejën ba'ijë'ën, caguë guansebi, quëabi Jesús.

³⁵Ja'nca quëani, ja'nrebi bacuani ñaca yihuoni tējibi:

—Mësacua'ga më'ë te'e bainni te'e ruiñe oire bani, bacua gu'aye yo'ose'ere güina'ru huanë yeye cajë'ën. Ja'nca cama'itoca, yë'ë Taita Riusu, guënamë re'oto ba'iguëbi mësacuani güina'ru si'nseja'guë'bi, yihuoguë cabi Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

19 ¹Ja'nrebi, baguë cocare yihuoni tējini, Galilea yijabi sani, Judea yija, Jordán ziaya que ca'nco ba'i re'otona sani bajji'i. ²Sani ba'iguëbi, jai jubëan bainbi be'tejënna, bacua ju'in hua'nare huachobi.

³Huachoguëna, ja'nrebi fariseo bainbi ti'an rani, Baguëni huacha sehuo güeseñu cajën, baguëni cocare ro coquejën senni achahuë:

—Bainguëbi baguë rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, ¿ro baguë yëse'le'ru bagote jo'cani senjoñe poreguë? senni achahuë.

⁴Senni achajënna, sehuobi:

—¿Mësacua yua Riusu cocare queaca yo'ojën ye'yemate'ne? Ru'rureba ba'isirën, Riusubi bainre re'huaguë, ëmëguëte, romigote, re'huabi. ⁵Ja'nca re'huaguë, yua ñaca caní jo'cabi: “Yureca ëmëguëbi baguë pë'caguëte pë'cagote gare jo'cani, baguë rënjoni zi'inni ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iguëna, ba samucuabi te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë” caní jo'cabi Riusu. ⁶Ja'nca caní jo'caguëna, bacua yua samucua ba'iyë'ru ba'ima'ññ. Te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusu re'huani zi'insi'cuare sëani, ro bainbi gare quëñoñe beoye ba'ija'bë, cabi Jesús.

⁷Caguëna, baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿Moisesbi queaca ro'taguë, tin guansení jo'caguë'ne? Bain rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, bagote senjo cocare utina toyani bagona insijë'ën, caní maina jo'cabi, senni achahuë.

⁸Senni achajënna, sehuobi:

—Mësacua achaye gu'a güecua sëani, Moisesbi mësacua rënjore jo'cani senjoñe ënsemaji'i. Ja'nca ënsema'iguëna, Riusubi ru'rureba ba'isirënbi ja'nca ro'tamaji'i. ⁹Yë'ë'ga yureca ñaca yihuoguë cayë: Si'a bain rënjore jo'cani senjoni, bagobi yequëni yahue bama'itoca, ja'nrebi yeconi huejatoca, ai gu'aye yo'oyë. Si'a bain yua romigo jo'cani senjosi'coni huejani bacua, ja'ancua'ga ai gu'aye yo'oyë, cabi Jesús.

¹⁰Caguëna, baguëre concuabi baguëni cahuë.

—Yureca, bainbi bacua rënjo naconi ja'nca bajën ba'itoca, bainbi romi beocua ba'ire'ahuë, cahuë.

¹¹Cajënna, Jesús sehuobi:

—Si'a bainbi mësacua case'ere achani masiye porema'ññ. Riusu cuencuesi'cua se'gabi achani masiye poreyë.

¹²Ja'ancuabi huejaye porema'ññ cajën ba'iyë. Yequëcua yua zin cu'eye porema'icua'ru tē'ya raisi'cua ba'iyë. Yequëcua yua, bainbi re'huajënna, zin cu'eye porema'icua'ru re'huasi'cua ba'iyë. Yequëcua yua Riusu yo'ore yo'ozca cajën, ja'an ro'ire romi beocua ba'iyë. Ja'an coca caní jo'case'ere achani masiye porecua se'gabi ja'nca huejamajën ba'ija'bë, cabi Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³Ja'nrebi, yequëcua bacua zin hua'nare rani, bacuare Jesusni ëñoni cahuë. Më'ë ëntë sarañabi bacuana pa'róni, ujajë'ën cajën, ëñohuë. Eñojënna, Jesusre concuabi bacuani bëinjën caní ënsehuë. ¹⁴Ënsejënna, Jesusbi cabi:

—Zin hua'nabi yè'èna rajja'be. Bacuare ënseye beoye ba'ijè'ën. Zin hua'na recoyo ro'taye'ru ba'icua, Què'rè yolje bainguè'è yè'è cacua, ja'ancuabi Riusu ba'i jobo ba'icua'è, cabi.

¹⁵Cani ja'nrebi, baguè èntè sarañabi zin hua'nana pa'rioni, re'oye cani jo'cani, ja'nrebi saji'i.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶Saiguëna, ja'nrebi yequè bainguèbi Jesusna ti'an rani, baguëni senni achabi:

—Èjaguè, Riusu ba'i jobona sani, carajeiye beoye huajëreba huajëye yèyè. Baruna ti'anto, ¿ru'ru gue re'oye yo'oye baye'ne yè'è? senni achabi.

¹⁷Senni achaguëna, sehuobi:

—¿Mè'è queaca ro'taguè, yè'èni re'oye yo'oye cocare senni achaguè'ne? Riusu se'ga re'oguè'bi ba'iji. Baguè ba'i jobona sani, carajeiye beoye huajëreba huajëye yètoca, baguè coca guanseni jo'case'ere jo'caye beoye yo'oguè ba'ijè'ën, sehuobi.

¹⁸Sehuoguëna, baguè yua:

—¿Jaro coca? senni achabi.

Senni achaguëna, sehuobi:

—Bainre huani senjoma'ijè'ën. Yeconi yahue bama'ijè'ën. Bonselre jiamajè'ën. Coquema'iguè ba'ijè'ën. ¹⁹Mè'è pè'caguète, mè'è pè'cagote te'e ruiñe ènaguè ba'ijè'ën. Mè'è ja'ansi'què yèye ba'iyè'ru, mè'è te'e jubè bainre giina'ru ai yèguè ba'ijè'ën. Ja'an coca guanseni jo'case'ere yo'oguè ba'ijè'ën, cabi Jesús.

²⁰Caguëna, ba bainguèbi cabi:

—Ja'an si'aye yè'è zirnëna achani yo'oguè ba'iyè yè'è.

¿Guere yuta yè'ère yo'oye caraguè'ne? cabi.

²¹Caguëna, Jesús sehuobi:

—Mè'è yua gare re'ojeiye yënica, mè'è bonse si'aye injani bendiejè'ën. Bendieni, ba curi cose'ere curi beo hua'nana ro insijè'ën. Ja'nca insitoca, Riusu bayete ai ta'yejeiye ai coreba coja'guè'è mè'è. Ja'nca coja'guè sèani, yè'ère te'e conguè rajjè'ën, sehuobi.

²²Sehuoguëna, ba hua'guèbi achani, ai sa'ntiguè, ro recoyo oiguè saji'i, ai ba'iyè ai bonse baguèbi ro insini jo'caye yèma'iguè sèani.

²³Ja'nca saiguëna, Jesús yua baguère concuani yihuoguè cabi:

—Mèsacuani ganreba yihuoguè quèayè yè'è. Bonse èjacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yècuareta'an, ai jèjaji. ²⁴Ja'anre ai yihuoguè quèayè yè'è. Bonse èjacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yècuareta'an, ai jèjaji. Camello hua'guèbi guëna miu gojena cacaye'ru Riusu ba'i jobona ti'añe què'rè ta'yejeiye ai jèjaji bacuare, yihuoguè cabi.

²⁵Caguëna, baguère concuabi ai achajèn rèinjèn, baguëni senni achahuè:

—Ja'nca ba'itoca, ¿jarocuabi Riusu ba'i jobona ti'añe poreye'ne? Riusu bain tèani baja'cuabi gare beoye, ro'tayè yèquëna, senni achahuè.

²⁶Senni achaguëna, Jesusbi bacuani èñani cabi:

—Bain hua'na ja'ansi'cuabi ti'añe gare porema'icua'è. Riusu se'gabi bacuare tèani baye poreji. Si'aye yo'oye poreguè ba'iguè'bi, cabi.

²⁷Caguëna, Pedrobi sehuobi:

—Yèquënabi yua yèquëna bonse si'aye gare jo'cani, mè'èni te'e conjèn zi'inhüè. Ja'nca sèani, ¿Yèquëna guere coja'ye'ne? sehuoguè senji'i.

²⁸Senguëna, Jesús sehuobi:

—Mèsacuani ganreba quèani achoyè yè'è. Riusubi si'aye mame re'huani jo'caguëna, yè'è yua Bainguè'ru Raosi'quèreba ba'iguèbi yè'è jèja guëna seihuëna bëaguè, ai ta'yejeiye

ba'iguèbi bëani ba'ija'guè'è. Ja'nrebi, mèsacua'ga, yè'èni te'e conjèn zi'incua sèani, mèsacua jèja guëna seihuëan si'a sara samuhuëanna bëani ba'ija'cua'è. Bèani ba'ija'cuabi si'a Israel bain jubèan si'a sara samubèanre èñani, bacuani ai jèja guansejèn ba'ija'cua'è. ²⁹Yureca, bainguèbi baguè huè'e, baguè ma'yè sanhuè, baguè yo'je sanhuè, baguè pè'caguè, baguè pè'cago, baguè zin hua'na, baguè ba'i yija, ja'anre yè'è ba'iyè ro'ina gare jo'catoca, baguè yua què'rè se'e cien viaje'ru ta'yejeiye conì baja'guè'bi. Baguè'ga yua si'arèn ba'iguè, gare carajeiye beoye ba'ija'guè'bi. ³⁰Yequëcua què'rè èja bain ba'iyè yècuareta'an, què'rè yolje ba'icua'è re'huasi'cua ba'ija'cua'è. Yequëcua què'rè yolje bain ba'icua'è re'huasi'cua ba'ija'cua'è.

La parábola de los trabajadores

20 ¹Riusu bainbi baguè ba'i jobore ba'ijèn, ja'nca ba'iyè.

Zio èjaguè cocare achani, ja'anre ye'yejè'ën. Yo'oye concuare cu'eni choza caguè, zijèirèn sani, bainre tèhuobi.

²Tèhuoni, “Mèsacua si'a umuguse yo'oye contoca, te'e denario so'core ro'iyè” caguëna, “Re'o'ji. Conñu” cajèn saè'è. ³Satena, ja'nrebi rèno nèse ba'iguëna a las nueve'ru ba'iyè sè'iguëna, ba èjaguèbi se'e huè'e jobona sani èñato, yequëcua yo'oye cu'ecuabi ro èjojèn baè'è. ⁴Ba'ijè'ënna, ba èjaguèbi choini cabi: “Mèsacua sani yè'è èye ziona yo'oye conjè'ën. Mèsacua yo'oye oni tøjijè'ënna, re'oye ro'iyè” cabi. Caguëna, yo'oye conjèn saè'è. ⁵Ja'nrebi, mënerèba sè'irèn, ja'nrebi a las tres'ru ba'iyè, ja'anrèan'ga se'e huè'e jobona sani, yequëcua yo'oye concuare choini, baguè ziona giina'ru saobi ba èjaguè. ⁶Ja'nrebi, a las cinco'ru ba'iyè se'e sani èñato, yequëcua yo'oye beo hua'na choima'isi'cua baè'è. Ba'ijè'ënna, ba èjaguèbi, “Mèsacua ¿guere ro èjojèn nècaye'ne ènjo'on?” senni achabi. ⁷Senni achaguëna, “Èja bainbi yèquënare choimajè'ënna, ro ba'iyè” sehuohuè. Ja'nca sehuojè'ënna, ba èjaguèbi cabi: “Mèsacua'ga yè'è ziona sani, yè'è yo'oye conjè'ën” cabi. Caguëna, saè'è. ⁸Ja'nca sani tonni, ja'nrebi na'i si'aguëna, ba èjaguèbi baguè curi conni cuiraguète choini, baguète cabi: “Yua'è. Yè'è yo'oye consi'cuare choini, bacuare ro'ini saojè'ën. Què'rè yolje raisi'cuare ru'ru ro'ini, què'rè ru'ru raisi'cuare què'rè yolje ro'ini saojè'ën” cabi. ⁹Caguëna, ja'nrebi a las cinco choisi'cuabi curi ro'iruna rajjè'ënna, te'e denario so'core ga bainguè ba'iyè ro'iji. ¹⁰Ja'nca ro'iguëna, zijèirèn choisi'cuabi èñani, “Què'rè ta'yejeiye maire ro'ija'guè'bi” ro'tahuè. Ja'nca ro'tacuareta'an, bacuare'ga, ga bainguè ba'iyè te'e denario so'core ro'iji. ¹¹Ro'iguëna, bacuabi conì èñani, ba èjaguëni bëinjèn ¹²cahuè: “Què'rè yolje raisi'cuabi te'e hora se'ga yo'oye o'jè'ënna, yèquënare ro'iyè'ru te'e so'core ro'è'è mè'è. Yèquënabi si'a umuguse yo'oye o'jè'ën, ai ja'su yajijè'ënna, ai guaja yo'ohuè. Ja'nca sèani, yèquënare ai gu'aye yo'ohuè mè'è” cahuè. ¹³Cajè'ënna, ba èjaguèbi sehuobi: “Banhuè. Mèsacuani gu'aye yo'omaè'è yè'è. Mèsacuani yo'oye co'ne choiguè, te'e denario so'co ro'iyè cahuè. Mèsacuabi ja'anre masijèn, ¹⁴⁻¹⁵mèsacua denario so'co ro'ise'ere bani saijè'ën. Yè'è curi sèani, yè'è yèse'e'ru ro'iyè poreguèbi què'rè yolje raisi'cuana mèsacuare ro'ise'e'ru te'e ro'è'è yè'è. Ja'nca bacuare re'oye ro'iguëna, ¿mèsacua guere gu'aye ro'tajèn bëiñe'ne?” cabi ba èjaguè. ¹⁶Yureca ja'an cocare achani, Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yejè'ën. Què'rè yolje ti'ansi'cuabi què'rè jèja ba'icua'è re'huasi'cua ba'ija'cua'è. Què'rè ru'ru ti'ansi'cuabi què'rè yolje ba'icua'è re'huasi'cua ba'ija'cua'è. Riusubi ai jai jubè bainre choiguèta'an, rèno jubè se'gare baguè bainbare cuencueni re'huaji.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷Ja'nrebi, Jesusbi Jerusalén huè'e jobona saiguè, baguère concua si'a sara samucuare yahue sani, yihuoguè quèabi:

¹⁸—Yureca maibi Jerusalén huë'e jobona saiyë. Sani ti'anjënna, yequëcuabi yë'ère Bainguë'ru Raosi'quërebare preso zeanni, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ja'ancuana yë'ère preso insija'cua'ë. Insijënna, ja'ancuabi yë'ère gu'aye cajën, yë'ère huani senjoñe caja'cua'ë. ¹⁹Ja'nca cani, judío bain jubë ba'ima'icuaana yë'ère insija'cua'ë. Insijënna, bacuabi yë'ère jayajën, yë'ère si'nsejën, yë'ère huani senjoja'cua'ë. Huani senjoja'cuareta'an, samute umuguseña bani, Riusubi yë'ère huajëguëte go'ya rai güeseni jo'caja'guë'bi, yihuoguë quëabi Jesús.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰Ja'nrëbi, Zebedeo mamacua, Santiago, Juan hue'ecua, bacua pë'cago naconi Jesusna ti'an rajjënna, pë'cagobi baguëna gurgurini rëanni, Më'ëbi yë'nica, yë'ère re'oye yo'ocajjë'n cago senco'ë. ²¹Sengona, Jesús yua bagoni senni achabi:

—Më'ë ¿guere senni achago'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bago sehuogo:

—Më'ë ta'yejeiye re'otona ti'anni ba'iguë, yë'ë mamacuare re'oye ëñani, te'eguëni më'ë jëja ca'ncona bëa güeseljë'n. Yequëni më'ë ari ca'ncona bëa güeseljë'n, sehuogo senni achago.

²²Senni achagona, Jesús yua bago mamacuani sehuobi:

—Mësacuabi ro huesë ëaye sen'ë. Yequëcuabi yë'ëni ai ja'si yo'oja'cua'ë. ¿Mësacua güina'ru ai ja'siye ai yo'oye poreja'cua'ne? sehuoguë senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi:

—Ja'nca poreja'cua'ë yë'ëna, sehuohuë.

²³Sehuojënna, yua bacuani cabi:

—Mësacua yua yë'ë ai yo'oye ba'iyë'ru ai yo'ojën ba'ija'cuata'an, yë'ë jëja ca'ncona, yë'ë ari ca'ncona bëaye, ja'anre cuencueni caye porema'inë yë'ë. Yë'ë Taitabi ja'anre cuencueguë, baguë se'gabi ja'anruan bëani ba'ija'cuare cuencueni caja'guë'bi, cabi Jesús.

²⁴Caguëna, baguëre concua yequëcua si'a sara ba'icuabi achaní, Santiago, Juan, bacuani bëinjën ëñahuë. ²⁵Ja'nca ëñajënna, Jesusbi si'acuare choini, yihuoguë cabi:

—Ro ën yija bain ta'yejeiye ëjacuabi bacua bain, bacua yo'je ëjacua, si'acuani ai jëja guansejën ba'iyë. ²⁶Ja'nca ba'icuata'an, mësacuaca yua ja'nca guansemajja'cua'ë. Mësacua jubë ba'iguëbi ëja bainguë ba'iyë yëtoca, më'ë gajecuaní conni cuiraguë ba'ijjë'n. ²⁷Ru'ru ba'iguë ba'iyë yëtoca, më'ë gajecua yo'o congüë'ru ruingüë, bacuare cuirani congüë ba'ijjë'n.

²⁸Yë'ë'ga Bainguë'ru Raosi'quërebabi ba'iguë, yë'ère cuirani concuare cu'eguë raima'ë. Yequëcuani conni cuiraza caguë, bain zemosi'cuare etoye ro'taguë, junni tongüë raisi'quë'ë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹Ja'nca cani tonni, Jericó huë'e jobobi saiguëna, ai jai jubë bainbi baguëni conjën saë'ë. ³⁰Sajjënna, yureca ñaco ëñama'icua samucuabi ma'a yëruhuate ñuë'ë. Ñu'icuabi Jesús raiyete achaní, ai jëja güijjën cahuë:

—iËjaguë, mai ira taita David mamaquëbi ba'iyë më'ë! iYëquënaní oire bani conjjën! güijjën cahuë.

³¹Cajënna, bain hua'nabi bacuani bëinjën, Güima'ijjë'n, bacuani cahuë. Ja'nca cayeta'an, bacua yua quë'rë jëja güijjën cahuë:

—iËjaguë, mai ira taita David mamaquëbi ba'iyë më'ë! iYëquënaní oire bani conjjën! güijjën cahuë.

³²Güijjën cajënna, Jesusbi nëcajaní, bacuare choini, bacuani senni achabi:

—Mësacua ¿guere yë'ère seña'ne? senni achabi.

³³Senni achaguëna, bacuabi sehuojën sen'ë:

—Ëjaguë, yëquënaire ñaco re'huacajjë'n, sehuojën sen'ë.

³⁴Ja'nca senni achajënna, Jesusbi bacuani ai oire bani, bacua ñacore pa'robi. Pa'roguëna, bacuabi te'e jëana ñaco ëñani, baguë naconi te'e conni saë'ë.

Jesús entra en Jerusalén

21 ¹Ja'nrëbi, Jesús yua Jerusalén huë'e jobona ti'an bi'rani, Betfagé huë'e jo'borë cueñe ba'ijjën, Olivo cubë ca'ncore ba'ijjën, Jesusbi baguëre concua samucuare choini, ²bacuani coca cabi:

—Mësacua que huë'e jo'borëna saijjë'n. Burra hua'go, bago zin hua'guë naconi gueonni rëonsi'cuare tinjañë. Tinjani, ba hua'nare jo'chini, yë'ëna rajjë'n. ³Yequëcuabi mësacuani ënseto ñaca yë'ë case'e'ru sehuojjë'n: Mai Ëjaguëbi bacuare yëji. Jë'te bacuare go'yaji, cajën sehuojjë'n, cabi Jesús.

⁴Yureca ja'an cocare caguëna, Riusu ira bainguë raosi'quë quëani jo'case'ere ro'tajjë'n. Riusubi baguë cani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguëna, yureca Jesusbi baguëre concuani burrote inja'ñe guansebi. ⁵Riusu ira bainguë raosi'quëbi ru'ru ñaca quëani jo'cabi:

Yureca, Jerusalén huë'e jobo bain ba'ija'cuani quëani achojjë'n: Mësacua quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ti'an raiguëna, baguëte ëñajjë'n.

Ëja bain re'oye ëñoñe'ru re'oye ëñoñe beoye ba'iguëbi burrote tuiguë rajji, quëani jo'cabi.

⁶Ja'nrëbi, Jesusre concuabi baguë guansení case'ere achaní, güina'ru yo'ojën saë'ë. ⁷Sani, ba burra hua'go, bago mamaquë naconi, ba hua'nare injani rani, bacua cañate ba hua'nana tëojënna, Jesusbi tuabi. ⁸Tuaní saiguëna, ai jai jubë bainbi bacua cañate baguë sai ma'ana uanjjënna, yequëcuabi ju'cahuëanre tëyoni, ma'ana baguë sairuna uanhuë. ⁹Ai jai jubë bainbi ja'anrëna saijjën, yo'jena saijjën, ai bojora bojojën güihüë:

—iHosana! iAi bojoreba bojoñuni! iMai ira taita ba'isi'quë David mamaquëbi raiguëna, bojojën bañuni! iMai Ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi raoguëna, mai Ëjaguëni ai bojoreba bojojën bañuni! iHosana! güijjën cahuë.

¹⁰Ja'nrëbi, Jesús yua Jerusalén huë'e jobona ti'anguëna, si'a bain hua'na baru ba'icuabi huë'huë ganojjën, gue ro'taye beoye ëñajjën,

—¿Gueguëguë'ne? senni achahuë.

¹¹Senni achajënna, baguë naconi raicuabi sehuohuë:

—Riusu bainguë raosi'quë'bi ba'iji. Nazaret huë'e jobo, Galilea ba'i jobobi raisi'quë'bi ba'iji, sehuohuë.

Jesús purifica el templo

¹²Ja'nrëbi, Jesús yua Riusu uja huë'ena ti'anni cacabi. Cacani, bonse insicua, bonse cocua ba'ijjënna, bacuare etoni saobi. Curi sa'ñecua ba'ijjënna, bacua mesañare bonani taonbi. Ju'ncubo insicua ba'ijjënna, bacua ñu'i seihuëanre bonani taonbi.

¹³Ja'nca yo'oni, bacuani bëinguë cabi:

—Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Yë'ë huë'e yua si'a re'oto bain uja huë'e case'e'ë.” Ja'nca toyani jo'case'eta'an, mësacuabi ro jiancua gati huë'ere yë'ë huë'ere re'huahuë, bëinguë cabi Jesús.

¹⁴Caguëna, ja'nrëbi ñaco beocua, yequëcua ca'jacua, bacuabi Riusu uja huë'ena cacani Jesusna ti'anjënna, bacuare huachobi.

¹⁵Ja'nca huachoguëbi ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, pairi ëjacua, a coca ye'yocua, bacuabi ëñani, ai bën'ë. Zin hua'na'ga Riusu uja huë'ere ba'ijjën, “Mai ira taita David mamaquëbi raiguëna, ai bojoreba bojojën bañuni” cajën ba'ijjënna, bacuabi ai bëinjën, ¹⁶Jesusni senni achahuë:

—¿Ba zin hua'na coca cajëna, më'ë guere yo'ogüë ënsema'iguë'ne? senni achahuë.

Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Bacuare ënsema'iñë. ¿Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ën cocare ëñamate?

Zin hua'na, chuchu hua'na yuta ba'icua'eta'an,

Riusuni re'lo coca bojojën ca güesehuë më'ë,
toyani jo'case'ere ba'iji, sehuoguë cabi Jesús.

¹⁷Ja'nca sehuoni, bacuare jo'cani, jai huë'e jobobi sani, Betania casi jo'borëna ti'anni, baruna canji'i.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹⁸Canni ñatani, jai huë'e jobona go'iguëna, ai aon gu'abi baguëre. ¹⁹Aon gu'aguëna, higo uncuere tëani uncuera caguë, bañëna ti'anni ëñato, higo uncue gare beobi. Ja'o se'ga baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua bañëna bënni senjoñe cani jo'caguë:

—iGare se'e higo uncuere quëiñe beoye ba'ijë'ën, cani jo'cabi.

Cani jo'caguëna, ba higo sunquiñëbi te'e jëana cueneni si'abi.

²⁰Cueneni si'aguëna, Jesusre concuabi ai ëñajën rëinjën, baguëni senni achahuë:

—¿Bañë queaca yo'ogüë cueneni si'aguë'ne? senni achahuë.

²¹Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua yua huaji yëye beoye ba'ijën, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ë yua higoñëna yure yo'ose'e'ru quë'rë ta'yejeiye yo'oye poreja'cua'ë mësacua. Que cubëre'ga ta'yejeiye yo'oye poreja'cua'ë. Ën cocare cajën, “Ënjo'onbi gare quëñëni, ja'anse'ebi jai ziyana runi huesëjë'ën” ja'anre guansejëna, Riusubi ba cubëte ja'nca quëñoni rëoni huesoji. ²²Mësacuabi Riusuni coca senni achajëna, Riusubi si'aye gare ënseye beoye mësacuana insiji, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, yihuoguë cabi Jesús.

La autoridad de Jesús

²³Cani, ja'nrëbi Riusu uja huë'ena cacani, bainni ye'yo bi'rabi. Ye'yo bi'raguëna, pairi ëjacua, judío bain iracua, bacuabi ti'an rani, baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ënjo'ona rani ëjaguë yo'oye'ru yo'ogüë'ne? ¿Nebi më'ëre guansen raore'ne? senni achahuë.

²⁴Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë'ga yua mësacuani coca senni achayë. Senni achaguëna, mësacua yua te'e ruiñe sehuojë'ën. Ja'nca sehuotoca, ja'nrëbi, yë'ë ëjaguë ba'iyete mësacuani quëayë yë'ë. ²⁵¿Nebi Juanni bain bautizaye guansen raore'ne? ¿Riusu raosi'quë o ën yija bain raosi'quë baquë baguë? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi sa'ñëña yahue ca bi'rahuë:

—Baguë senni achase'ere sehuoye ai jëjaji maire. Riusu raosi'quë baji'i sehuotoca, Jesusbi maini: “¿Mësacua queaca ro'tajën, baguëni recoyo ro'tamate'ne?” cama'iguë. ²⁶Ja'nca ba'iguëna, “Bain raosi'quë baji'i” caye güeyë mai. Si'a bainbi Juan ba'ise'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu bainguë raosi'quë baji'i ro'tajën ba'icua sëani, tin caye huaji yëyë mai, sa'ñëña cahüë bacua.

²⁷Ja'nca cani, ja'nrëbi, Jesusni sehuohuë:

—Juan raose'ere huesëyë yëquëna, sehuohuë.

Ja'nca sehuojëna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacua ja'nca sehuotoca, yë'ë ëjaguë ba'iyete, yë'ë raose'ere mësacuani gare quëaye beoye ba'iyë yë'ë, cabi Jesús.

La parábola de los dos hijos

²⁸Cani ja'nrëbi, yeque coca bacuani yihuoguë cabi:

—Ën cocare achani ro'tani ye'yejë'ën. Yequë bainguëbi samu mamacuani babi. Ma'yë ba'iguëna sani, “Mami, yure umuguse më'ë sani, ziona yo'o yo'ogüë ba'ijë'ën” cabi. ²⁹Caguëna, “Bañë. Yëma'iñë” sehuobi. Ja'nca sehuoguëbi jë'te “Gu'aye sehuohuë yë'ë” se'e go'iyë ro'tani, ziona sani yo'o yo'obi. ³⁰Ja'nrëbi, baguë taitabi yequë mamaquë, ba yo'jeguë ba'iguëna sani, güina'ru cabi. Caguëna, baguë yua “Ja'ë'ë. Saiyë, Taita” sehuobi. Ja'nca sehuoguëbi yo'o yo'ogüë saimaji'i. ³¹Ja'nca ba'iguëna, mësacua ro'tani quëajë'ën. ¿Jaroguëbi baguë taita case'ere'ru yo'ogüë'ne? ¿Ru'ru ba'iguë o yo'je ba'iguë re'oye yo'ogüë'ne? senni achabi Jesús.

Senni achaguëna:

—Ru'ru ba'iguëbi re'oye yo'obi, sehuohuë.

Sehuojëna, Jesús yua bacuani bëinguë cabi:

—Mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Impuesto curi cocua, gu'a romi hua'na, gu'areba gu'ana ba'icuabi mësacua'ru quë'rë re'lo bain'ë. Riusu ba'i jobona ti'anjëna, mësacuaca bañë. ³²Juan bautizaguëbi yua mësacuana ti'an rani, re'lo bainguë'ru ëñoguëna, baguë quëani achose'ere gare ro'tamaë'ë mësacua. Ja'nca ro'tama'icua'eta'an, impuesto curi cocua, gu'a romi hua'na, bacuabi achani, si'a recoyo ro'tahuë. Ro'tajëna, mësacuabi ëñani, mësacua gu'a juchare senjoñe beoye gare ba'ë'ë. Juan coca case'ere gare ro'taye beoye ba'ë'ë mësacua.

La parábola de los labradores malvados

³³Yureca yeque cocare achani ro'tani ye'yejë'ën. Yequë bainguëbi bisi ëye ziore tanbi. Tanni, tu'ahuëte baguë zio tël'ijeiyë yo'oni, ëye tumu ro'rohuëte gatabëna te'ntoni, ja'nrëbi ëmë huë'ere nëcobi, ba zio ëñañete.

Ja'nca yo'oni tëjini, zio cuiracuacuaire choini, baguë ziore bacuana jo'cani, yequë yijana saji'i. ³⁴Sani, ja'nrëbi, ëye tëarën ti'anguëna, zio ëjaguëbi baguëre yo'o concuare choini, ëye tëase'ere injajë'ën caguë, baguë zio cuiracuana saobi. ³⁵Saoguëna, ja'nrëbi ti'anjëna, ba zio cuiracuabi te'e yo'o congüete zeanni huani, ja'nrëbi yequëni huani senjoni, yequëni gatabi senjojën huani senjohuë. ³⁶Ja'nca yo'ojëna, ba ëjaguëbi se'e yequëcua quë'rë jai jubë yo'o concuare saobi. Saoguëna, ba zio cuiracuabi bacuani güina'ru gu'aye yo'ohuë.

³⁷Yo'ojëna, ja'nrëbi yo'je, ba ëjaguëbi baguë zinre choiguë, “Yë'ë zinre saotoca, baguëni te'e ruiñe ëñañë bacua” ro'taguë, baguë zinre saobi. ³⁸Saoguëna, zio cuiracuabi baguëte ëñani, sa'ñëña coca cahüë: “Ëñajë'ën. Mai ëjaguë zinbi rai'te. Baguë taita bayete coni baja'guëre sëani, rajjë'ën. Baguëni huani senjoñu. Ja'nca yo'otoca, baguë yija baja'yete coni bayë mai” sa'ñëña cahüë. ³⁹Ja'nca cani, baguëte zeanni, baguëte huani senjoni, baguë ga'nihuëte zio hue'se ca'ncona jo'cani senjohuë, yihuoguë cabi Jesús.

⁴⁰Cani ja'nrëbi, ba bain achacuani senni achabi:

—Ja'nca huani senjojëna, ba zio ëjaguëbi rani, ¿ba cuiracuani guere yo'o'ja'guë'ne? senni achabi Jesús.

⁴¹Senni achaguëna, bacuabi sehuohuë:

—Ba zio cuiracuani ai jëja si'nseni, bacuani huani senjoni, ja'nrëbi yequëcua, ba zio tëaja'yete re'oye insicua, ja'ancuana cuiraye jo'caja'guë'bi, sehuohuë.

⁴²Sehuojëna, Jesús yua bacuani cabi:

—Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿ën cocare ro'tamate'ne? Ñaca caji:

Riusubi baguë gatabëte jo'caguëna, ro ën yija bain yo'lo concua huë'e yo'ocuabi ba gatabëte ëñani, gu'aji cajën, babëre senjohuë.

Senjocuata'an, ba gatabëbi yua quë'rë ze'en gatabë'ru re'huase'e baji'i.

Mai ëjaguë Riusubi ja'nca re'huaguëna, maibi ai ëñajën rëinjën ba'iyë, caji Riusu coca.

⁴³Ja'nca case'e sèani, mèsacuani ñaca quèareba quèayè. Riusu yua baguè ba'i jobore mèsacuana jo'casi'quèbi yurera mèsacuare quènoni senjoni, yequè bain re'oye cuirani conja'cua, ja'ancuana jo'caja'guè'bi. ⁴⁴Riusu gatabè jo'case'ere cato, bainguèbi ja'an gatabèna gurutoca, hua'huani si'asi'què'ru ruinji. Ja'an gatabèbi bainguèna to'intoca, ya'obè'ru ruinji. Bainbi yè'ère senjotoca, gurujani huesèyè. Si'nseni senjosi'cua'ru ruiñè, bacuana bëiñe cabi Jesús. ⁴⁵Caguèna, pairi èjacua, fariseo bain, bacuabi Jesús coca yihuose'ere achani, “Maire gu'aye cani jo'cabi baguè” cajèn, ⁴⁶baguèni preso zeanja'ma cajèn èñahuè. Bain hua'na si'a jubèbi Jesusre re'oye èñajèn, “Riusu bainguè raosi'què'bi ba'iji” cajèn baè'è. Ja'nca ba'ijèna, bainre huaji yèjèn, baguète preso zeanmaè'è.

La parábola de la fiesta de bodas

22 ¹Ja'n'rèbi se'e, Jesusbi bainre yihuoguè, bacuani coca cabi:

²—Riusu ba'i jobo ba'iyete masiye yètoca, hueja fiesta yo'ose'ere achani ye'yèj'èn. Bain ta'yejeiye èjaguèbi baguè zin huejaja'yete ro'tani, ai re'o aon fiestate yo'ocaji'i. ³Baguère yo'o concuare choini, bain choisi'cua raiye quèajajè'èn caguè saobi. Saoguèna, ba bain choisi'cuabi raima'iñè cahuè. ⁴Cajèna, se'e yequè yo'o concuani cabi: “Ba bain choisi'cuana sani quèajè'èn. Yureca aon fiestate re'huahuè. Huaca hua'na, toro zin hua'na jujusi hua'na, ja'an hua'nare huani, si'a aonre re'huani, mèsacua raiyete èjoyè yè'è. Ja'anre bacuani quèajè'èn” cani saobi. ⁵Saoguèna, yo'o concuabi quèajatena, ba choisi'cuabi ro güeye cani, yequèruana saè'è. Yequèbi baguè ziona saji'i. Yequèbi baguè bonse insiruna saji'i. ⁶Yequècuaca ba èjaguère yo'o concua raosi'cuare ro zeanni, ro gu'aye yo'oni, bacuani huani senjohuè. ⁷Ja'nca yo'ojèna, bain ta'yejeiye èjaguèbi ai bëinreba bènji'i. Ja'nca bëinguèbi baguè soldado jubète bacuani huaye saobi. Saoguèna, bain huani senjosi'cuare sèani, bacuani huani senjoni, bacua huè'e jobore èoni senjohuè. ⁸Ja'nca yo'ojèna, ba èjaguèbi se'e baguère yo'o concuani cabi: “Yua hueja fiesta yo'oyete gare re'huahuè yè'è. Re'huaguèna, choisi'cuabi gu'aye sehuojèna, bacuani gare ruiñe èñama'iñè yè'è. ⁹Ja'nca sèani, mèsacua yua huè'e jobo ma'añana sani, si'a bainre cu'ejani, fiestana raiye choijè'èn” cani, bacuare saobi. ¹⁰Saoguèna, baguère yo'o concuabi sani, bacua bain tinjasi'cuare choè'è. Re'o bain, gu'a bain, si'acuare choijèna, bacuabi rani, ba èjaguè fiesta huè'e bu'iyete teca ti'anhue.

¹¹Ti'anjèna, èjaguèbi cacani èñato, te'eguèbi yua hueja fiesta can beoguèna, ¹²èjaguèbi baguèni bëinguè cabi: “¿Mè'è queaca ro'taguè, hueja fiesta canre coma'iguèbi raquè'ne?” caguèna, gare sehuoye beoye baji'i. ¹³Ja'nca ba'iguèna, ba èjaguèbi baguè bain concuani cabi: “Baguèni zeanni, baguè guèonare baguè èntè sarañare huenni, baguète quènoni, hue'se re'oto, zije re'otona senjojè'èn. Ja'anru yua bain ai yo'ojèn ba'iru'è. Bacuabi ai oijèn, bacua zemeñoare cuncujèn ba'iyè cabi baguè” yihuoguè quèabi Jesús. ¹⁴Ja'nca yihuoni, ba achacuani se'e cabi: Riusubi ai jai jubè bainre choiguèta'an, rèño jubè se'gare baguè bainrebare cuencueni re'huaji, cabi Jesús.

El asunto de los impuestos

¹⁵Ja'nca caguèna, fariseo bainbi bacua gajecua sana, bacua naconi coca cahuè: “Jesusbi huacha sehuoja'guè cajèn, baguèni coquejèn senni achañu” cahuè. ¹⁶Cani ja'n'rèbi, bacua bain concua Herodes gu'a gajecua naconi, bacuare Jesusna saohuè. Saojèna, bacua yua Jesusna ti'anni, baguèni coca senni achahuè:

—Èjaguè, yèquènabi mè'è coca masiye ye'yose'ere achani, te'e ruiñereba'è ro'tajèn ba'iyè. Ro èn yija bain ye'yojèn ba'iyete achama'iguè, te'e ruiñe ye'yoguè'è mè'è. Èja bain achacua ba'itoca, mè'èbi gare huaji yèye beoye te'e ruiñe ba'i coca se'gare ye'yoguè'è. ¹⁷Ja'nca sèani, mè'èni coca senni achajèn raè'è yèquèna. Bain ta'yejeiye èjaguèbi impuesto curi ro'iyete senni achaguèna, ¿maibi baguèni ro'iyete baye? senni achahuè.

¹⁸Senni achajèna, Jesús yua bacua ro coque èaye case'ere masibi. Ja'nca masini, bacuani sehuoguè cabi:

—¿Mèsacua gu'aye ro'tajèn, guere yè'èni ro coquejèn, yè'èni ro zemo cocare senni achaye'ne? ¹⁹Impuesto curi so'core injajè'èn. Èñaza, cabi.

Caguèna, denario so'cohuete injani rahuè.

²⁰Rani ènojèna, bacuani senni achabi:

—¿Jaro bainguè ziabi curi so'cohuete sè'iguè'ne? ¿Gue mami hue'eguèbi sè'iguè'ne? senni achabi.

²¹Senni achaguèna:

—Bain ta'yejeiye èjaguè'bi sè'iji, sehuohuè.

Sehuojèna, baguè cabi:

—Bain ta'yejeiye èjaguè ba ma'carèan ba'itoca, bain ta'yejeiye èjaguèna go'yani insijèn ba'ijè'èn. Riusu ba ma'carèan ba'itoca, Riusuna go'yani insijè'èn, cabi Jesús.

²²Caguèna, bacuabi ai achajèn rèinjèn quèquèsi'cuabi ro jo'cani saè'è.

La pregunta sobre la resurrección

²³Ja'n'rèbi, yequècua, saduceo bain hue'ecuabi Jesusna èñajèn saè'è. Ja'ancua yua, Bain ju'insi'cua yua go'ya raima'icua ba'iyè, ja'anre cajèn ye'yojèn ba'iyè. Ja'nca ba'icuaabi Jesusna sani, baguèni coca senni achajèn, ²⁴baguèni cahuè:

—Èjaguè, Moisés coca cani jo'case'ere mè'èni senni achajèn raè'è. Maina ñaca toyani jo'cabi baguè: Bainguèbi zin beoguè banica, ja'anguèbi junni huesètoca, baguè yo'jeguèbi baguè rënjo jo'casi'core huejaye baji. Bagote huejani, baguè ma'yère zinre cu'ecaiye baji baguè, toyani jo'cabi Moisés. ²⁵Ja'nca toyani jo'caguèna, yureca yequècuabi yèquèna jubète baè'è. Ma'yèreba ba'iguèbi baguè yo'jecua, te'e èntè sara te'ecua naconi baè'è. Ma'yèreba ba'iguèbi baguè rënjoni huejani, zin beoguèbi junni huesèni, baguè rënjore ba yo'jeguèna jo'cabi. ²⁶Jo'caguèna, ba samu ba'iguèbi ba hua'jegoni huejani, güina'ru junni huesèbi. Ja'n'rèbi samute ba'iguè, te'e èntè sara samu ba'iguè tèca, si'acuabi bagoni huejani, güina'ru zin beocua junni huesèhuè. ²⁷Junni huesèjèna, ja'n'rèbi yo'je, ba hua'jogo'ga junni huesègo. ²⁸Ja'nca junni huesèsi'cuabi se'e go'ya raitoca, ¿bago yua jaroguè rënjo ba'ija'go'cone? Si'acua te'e èntè sara samucua bagoni basi'cua sèani, ¿mè'è guere quèaguè'ne? baguèni senni achani, baguè huacha sehuoye èjojèn nècahuè.

²⁹Èjojèn nècajèna, Jesusbi bacuani sehuoguè cabi:

—Mèsacua yua ai huacha ro'tajèn ba'icua'è. Riusu cocareba toyani jo'case'ere gare huesèjèn ba'icua'è. Riusu ta'yejeiye yo'o re'oyete poyete gare huesèjèn ba'icua'è mèsacua. ³⁰Bain junni huesèsi'cuabi go'ya raijèn, sa'ñeña gare huejama'icua ba'iyè. Riusu anje sanhuè guènamè re'otore ba'icua'ru ba'iyè bacua. ³¹Yequè cocare'ga mèsacuani yihuoye baye yè'è. Mèsacua yua Moisés toyani jo'casi pèbète anconi, toa zèinsi sahua quèrona èñani, bain ju'insi'cua go'ya raiyete ye'yèj'èn. Riusubi yua Moisesni ñaca quèaguè ba'nji: ³²“Abraham yua yè'èni Taita Riusu caji. Isaacbi yè'èni Taita Riusu caji. Jacobi yè'èni Taita Riusu caji” Riusubi quèaguè ba'nji. Ja'nca quèasi'què sèani, mai Èjaguè Riusubi bain junni huesèsi'cua, bacua Riusu

beogü'bi ba'iji. Bain huajécua, bacua Riusu se'ga ba'iguè'bi, sehuoguè cabi Jesús.

³³Ja'nca sehuoguèna, bain hua'nabi achani, baguè coca yihuoguè ye'yose'ere ai achajèn rën'è.

El mandamiento más importante

³⁴Jesús yua saduceo bainni ja'nca sehuoguèna, gare caye beoye ba'è. Ja'nca ba'ijènna, fariseo bainbi ja'anre achani, bacuabi n'è'cani ba'è. ³⁵Ba'ijènna, bacua jubè ba'iguè, ira coca ai re'oye ye'yesi'quèbi Jesús sehuoja'yete masiza caguè, Jesusna sani coca senni achabi:

³⁶—Èjaguè, Riusu coca guanseni jo'case'ere cato, ¿Gue cocabi què'rè ta'yejeiye ba'i coca ba'iguè'ne? senni achabi.

³⁷Senni achaguèna, Jesús sehuobi:

—“M'è Èjaguè Riusuni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn. M'è recoyo, m'è yacahuè, m'è ro'taye, ja'anbi m'è porese'e'ru si'a jèja baguèni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn.” ³⁸Ja'an coca yua què'rè ta'yejeiye ba'i coca'è cayè y'è. ³⁹Yeque coca ai ta'yejeiye ba'i cocare'ga maina guanseni jo'case'e ba'iji. Ñaca caji: “M'è te'e bainni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn. M'è ja'ansi'què yèguè ba'iyè'ru m'è te'e bainni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn” guanseni jo'case'e ba'iji. ⁴⁰Ja'an coca, samu guanseni jo'casi coca yua Riusu coca què'rè ta'yejeiye ba'i coca ba'iji. Moisés coca toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, si'ayete èñani masito, ja'an samu coca yure quèase'ebi què'rè te'e ruiñe ye'yoni èñosi coca ba'iji, sehuoguè cabi Jesús

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹Ja'nrebi, fariseo bainbi barure n'è'casi'cua ba'ijènna, Jesusbi bacuani ⁴²coca senni achabi:

—Mèsacua yua ba Cristo Raosi'quèreba ba'iyete ro'tato, ¿ja'an hua'guè, jaroguè zinguè'ne? Quèajè'èn yè'ère, caguè, senni achabi.

Senni achaguèna:

—Mai ira taita ba'isi'què David, ja'anguè zin ba'iji, sehuohuè.

⁴³Sehuojènna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—Ja'nca sehuoto, èñere ro'tani sehuojè'èn. Riusu Espiritubi Davidni ro'ta güeseguèna, Davidbi ñaca canni jo'cabi:

⁴⁴Riusubi yè'è Èjaguèni cabi:

“Yè'è jèja ca'ncona bëani, m'è j'e'o carajei n'èsebè tèca ba'ijè'èn” canni jo'cabi.

⁴⁵Ja'nca canni jo'caguè, Cristo raosi'quère David zin caye poremajil'i, baguète Èjaguè casi'què sèani, sehuoguè cabi Jesús.

⁴⁶Ja'nca sehuoguèna, si'acuabi ro caye beoye ba'ijèn ba'è. Ja'an umugusebi baguèni se'e coca senni achaye huaji yèjèn ba'è.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

23 ¹Ja'nrebi Jesús yua bain jubè, baguère concua, bacuani coca yihuoguè cabi:

²—Ira coca ye'yocua, fariseo bain, bacua yua Moisés coca toyani jo'case'ere èñajèn, bainni ye'yojèn quèacua ba'iyè.

³Ja'nca ba'ijènna, bacua quèaye si'aye achani re'oye ro'tajèn, te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'èn. Bacua yo'ojèn ba'iyete cato, ja'anre güina'ru yo'oye beoye ba'ijè'èn. Bacuabi ai coca yihuojèn quèacuata'an, bacua quèaye'ru te'e ruiñe yo'oma'icua ba'iyè.

⁴Bain hua'nani coca guansejèn, Te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'èn cajènna, ai jèja yo'ojèn guajayè. Ja'nca guajajènna, bacuaca gare coñe beoye ba'icua'è. ⁵Bacua yo'oyete cato, bainbi èñani maire re'oye ro'tajèn ba'ija'bè cajèn, ja'anre ro'tajèn, bacua yo'o ma'carèanne yo'ojèn ba'iyè bacua. Riusu coca toyani bacua canna sè'quese'ere ai ba'iyè ju'lijèn èñoñu cajèn, què'rè

zoa ma'carèan can yèruhuabi re'oye reojèn èñoñu cajèn, ja'anre yo'ojèn ba'icua'è. ⁶Aon fiestana saito, què'rè èja bain ba'iruna bëani ba'ijèn bojoñu cayè. Riusu coca ye'ye huè'ena saito, què'rè re'oruanna bëani ba'ijèn bojoñu cayè. ⁷Huè'e joborebana saito, bain saludayete ai bojojèn èjoyè. Bainbi bacuare saludato, Ta'yejeiye èjaguè catoca, ai bojoyè.

⁸Ja'nca ba'icuata'an, mèsacua yua ja'an saludayete cu'eye beoye ba'ijè'èn. Mèsacua yua te'e èjaguè se'gare achaye bayè. Mèsacua si'acua yua te'e bain ba'iyè. ⁹Mèsacuabi èn yija bainre saludatoca, Taitareba gare caye beoye ba'ijè'èn. Taita Riusu yua guènamè re'otore ba'iguèna, ja'anguè se'gani Taitareba saludajèn cajèn ba'ijè'èn, gañaguère sèani. ¹⁰Bainbi mèsacuani èjaguè caye, ja'anre cu'eye beoye ba'ijè'èn. Cristo se'gabi mèsacua èjaguè'bi ba'iji, gañaguère sèani. ¹¹Mèsacua jubè ba'iguèbi què'rè èja bainguè ba'itoca, m'è gajecuanani conni cuiraguè ba'ijè'èn. ¹²Què'rè èja bainguè'ru re'huasi'què baza catoca, què'rè yo'je bainguè'ru re'huasi'què ba'ija'guè'bi. Què'rè yo'je bainguè'ru, ro yo'o con hua'guè'ru re'huasi'què baza catoca, èja bainguè'ru re'huasi'què ba'ija'guè'bi, yihuoguè cabi Jesús.

¹³Ja'nca canni, ja'nrebi fariseo bain, ira coca ye'yesi'cua, bacuare ai bëinguè canni jo'cabi:

—Mèsacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyè yèquèna cajèn, ro coquejèn ba'iyè. Riusu ba'i jobona ti'añe yècuani ènsejènna, ai bënni senjoñe canni jo'case'e ba'iji mèsacuare. Mèsacua baruna ti'anma'icubi ba ti'añe yècuare ènseyè.

¹⁴Mèsacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, re'o bain ba'iyè yèquèna cajèn, ro coquejèn ba'iyè. Romi hua'je hua'na huè'èñare tèani, bacuare senjoni ja'nrebi, Re'o bain ba'iyè èñoñu cajèn, uja coca ro zoe senreba sencua sèani, ai bënni senjoñe canni jo'case'e ba'iji mèsacuare. Mèsacua yua què'rè ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'è.

¹⁵Mèsacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyè yèquèna cajèn, ro coquejèn ba'iyè. So'o bainguète cu'eni Riusu bainguère baguète re'huaza cajèn, si'a èn yija re'otona ro ganijèn ba'ijèn, baguète cu'eni tinjani, mèsacua cocare ye'yoni tèjjijènna, baguè yua mèsacua'ru què'rè gu'a bainguè re'huasi'quèbi ba'iji. Mèsacua naconi Riusu toana te'e saiji. Ja'nca yo'ocuare sèani, ai bënni senjoñe canni jo'case'e ba'iji mèsacuare.

¹⁶Mèsacua yua Riusu ma'a èñocua ba'iyè yèquèna cajèn, ro ñaco beocua'ru ba'ijèn, Riusu ma'a èñoñe huesècua'è. Ja'nca sèani, ai bënni senjoñe canni jo'case'e ba'iji mèsacuare. Èn cocare ro huesè èaye cajèn ba'iyè mèsacua: “Bainbi Riusu uja huè'ere ro'tajèn, ganreba coca cuencueni catoca, bacua ganreba coca cuencueni case'e'ru yo'oye jo'caye poreyè. Ja'nca porecuabi Riusu uja huè'e zoa curire ro'tajèn, ganreba coca cuencueni catoca, bacua cuencueni case'e'ru yo'oye bayè” cajèn ba'iyè mèsacua. ¹⁷Ja'nca cacuabi ro ro'tajèn, ñaco beocua'ru ba'ijèn, gu'aye yo'ojèn ba'iyè. Ba zoa curire ro'tajèn, ganreba coca cuencueni catoca, gare huè'ere yo'ojèn ba'iyè. Riusu uja huè'ere què'rè ro'tajèn ba'ijè'èn. ¹⁸Ja'nrebi yeque coca mèsacuabi ro ro'tajèn guansejèn ba'iyè: “Bainbi misabète ro'tajèn, ganreba coca cuencueni catoca, bacua cuencueni case'e'ru yo'oye jo'caye poreyè. Ja'nca porecuabi Riusuna insise'e, misabèna jo'case'e, ja'anre ro'tajèn ganreba coca cuencueni catoca, bacua cuencueni case'e'ru yo'oye bayè” cajèn ba'iyè mèsacua. ¹⁹Ja'nca cacuabi ro ro'tajèn ñaco beocua'ru ba'ijèn, ro huesè hua'na'ru ba'iyè. Riusuna insisi ma'carète ro'tajèn, ganreba coca cuencueni catoca, gare huacha yo'ojèn ba'iyè. Riusu huè'e misabète què'rè ro'tajèn ba'ijè'èn. Ba insisi ma'carète misabèna tèoguèna, re'o maca'è

caji Riusu. ²⁰Ja'nca ba'iguëna, misabète ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, babëna tēose'ere'ga ro'tajën, ganreba coca cuencueni cayë. ²¹Riusu uja hu'ere ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, Riusu yua ba hu'ere ba'iguë, ja'anguëre'ga ganreba coca cuencueni cayë. ²²Guënamë re'otore ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, Riusu jëja guëna seihuëre'ga ro'tajën ganreba coca cuencueni cayë. Riusure'ga ro'tajën, ganreba coca cuencueni cayë.

²³Mësacua, ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Menta, anís, comino, ja'an re'o sën ja'ore ro'tajën, décima parte ba'iyete quëñoni, ja'anre Riusuna insijën ba'icua'ë. Ja'nca insijën ba'icuata'an, Riusu jëja coca guanseni jo'case'ere ro ro'tajën, ro yo'omajën ba'iyë mësacua. Re'oye yo'oye, bainni oire bani coñe, Riusuni si'a recoyo ro'taye, ja'anre guanseni jo'case'e ba'iguëna, quë'rë jëja ro'tajën yo'ojën ba'ijë'ën mësacua. Ja'nca ro'tamajënna, ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji mësacua. Re'o sën ja'ore Riusuna insijënna, re'oye yo'ohuë. Ja'anre yo'ojën, Riusu jëja coca guanseni jo'case'ere'ga ru'ru quë'rë ta'yejeiye yo'ojën ba'ire'ahuë mësacua. ²⁴Ja'nca yo'omasi'cuabi Riusu ma'are bainni ëñocua ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën, ñaco ëñama'icua'ru ba'iyë mësacua! Mësacua aonre ainjën, taya hui'yare ëñani, rutani senjoñë. Ja'nca senjocuabi camello hua'guë jaiguëte ëñamajën, ja'anguëte ro ro'tajën rëoñë mësacua.

²⁵Mësacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Tasa ro'rohuë, guëna re'ahuë, ja'anre zoajën, guërëbë ca'nco se'gare zoajën ba'iyë mësacua. Yacahuëte zoaye beoye ba'iyë. Güina'ru, mësacua yua re'oye abujën, re'o bain'ru ëñojën, ro coqueyë. Mësacua recoyo ro'tayete cato, ai gu'aye yo'ocua ba'iyë. Ro coquejën jianjën, yequëcua bayete ro coquejën tëani bayë mësacua. Ja'nca ba'icua'ni ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji.

²⁶Mësacua fariseo bain, ro ñaco ëñama'icua'ru huacha yo'ojën, ru'ru guëna re'ahua yacahuëre zoajë'ën. Mësacua recoyo ro'taye, si'aye mame re'huani ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, re'o bainreba ruinjën ba'iyë mësacua.

²⁷Mësacua, ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Mësacua yua bain tansiruan, pojei re'cobi re'oye tēnosiruan, ja'anruan'ru ba'iyë mësacua. Ëmëje'en ba'i ca'ncona ëñato, ai re'o hua'na'ru ëñoñë mësacua. Ja'nca ëñocuata'an, ju'insi'cua gu'an tansiruan sa'nahuë ba'iyë ja'anra'ru ai gu'a recoñoa bayë mësacua. Si'si recoyo ro'tajën ba'icua'ë mësacua. Ja'nca ba'icua're sëani, ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji mësacua. ²⁸Bain hua'nabi mësacua'ni ëñato, re'o hua'na'ru ëñojën ba'iyë mësacua. Ja'nca ëñocuata'an, ro coquejën ëñoñë. Gu'a hua'na se'ga ba'iyë mësacua.

²⁹Mësacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë mësacua. Riusu ira bain raosi'cua, si'a re'o bain, junni huesësi'cuare ro'tajën, mësacua yua bacua tansiruanre re'oye re'huani ai re'o gatere nëconi jo'cajën, ³⁰ñaca cayë: “Yëquëñabi ba ira bain ba'isi'cua naconi ba'ijën ba'itoca, bacua naconi Riusu bainni te'e huani senjoma'ire'ahuë, gu'aye yo'ose'e sëani” cayë mësacua.

³¹Ja'nca cacua sëani, mësacua gu'aye yo'oyete ëñojën ba'iyë. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusu bainni huani senjojënna, mësacua yua bacua mamacua sëani, güina'ru yo'ocua ba'iyë mësacua. ³²Yureca, mësacua ira bain ba'isi'cua, bacua gu'a yo'o, ja'an yo'ore sani, Riusu ta'yejeiyereba raosi'quëni yuareba huani senjoja'cua'ë mësacua.

³³Mësacua yua aña hua'na'ru ro coquejën, ro gu'aye yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca ba'icua'ni Riusu bënni, ba toana senjoja'ñete

gare jëaye beoye ba'iyë mësacua. ³⁴Ja'nca ba'ijënna, yureca yë'ëbi yua Riusu bain raosi'cua, re'o bain masiye ëñocua, Riusu cocare yihuocua, ja'ancuare mësacuana saoni jo'cayë. Saoni jo'caguëna, mësacuabi yequëcua'ni crusa sa'cahuëna reoni, huani senjoja'cua'ë. Yequëcua'ni mësacua coca ye'yo huë'ëñana sani, si'nsemi, ja'nrëbi si'a huë'e joboñana bi'rajën, bacua'ni je'o bajën ba'ija'cua'ë. ³⁵Ja'nca ba'ijënna, Riusubi si'a baguë re'o bain huani senjosi'cuare ro'tani, mësacua jucha'ë caguë bëinja'guë'bi. Ru'ru Abel, re'o bainguë ba'isi'quë huani senjosi'quë, ja'anguëte ro'tani, ja'nrëbi yo'je, Berequías mamaquë Zacarías, Riusu huë'e misabë ca'ncore ba'iguëna huani senjosi'quë, si'acuare ro'tani, Mësacuabi huani senjohuë caguë ba'iji Riusu. ³⁶Ganreba mësacuani caguë quëayë yë'ë. Riusubi bënni senjoñe ro'taguë, yurera güina'ru mësacuani yo'oye ro'taji baguë.

Jesús llora por Jerusalén

³⁷Jerusalén bain, Jerusalén bain, mësacuani coca quëaye bayë yë'ë. Riusu ira bain raosi'cua si'acuani huani senjohuë mësacua. Riusu coca quëaye raosi'cuani gatabi senjojën, huani senjohuë mësacua. Mësacua mamacua'ni ai ta'yejeiye choini jëhuahuë yë'ë. Cura hua'gobi bago zin hua'nare choini, bago ganhua cabëan yijacuana ta'pini cuirago yo'oye'ru mësacua mamacua'ni güina'ru cuiraye yëhuë yë'ë. Ja'nca yëguëbi choiguëna, mësacua raiye güereba güehuë. ³⁸Ja'nca sëani, mësacuani bënni senjoñe cani jo'cayë yë'ë. Mësacua huë'e yua senjosi huë'e'ru ruinjü. ³⁹Yureca ën coca: “Riusu cuencuesi'quëbi raiguëna, baguëni bojoreba bojojën bañuni” ja'an coca cani jo'case'e ba'ija'ye tëca, mësacua yua yë'ëni gare se'e ëñama'icua ba'iyë, cani, ja'nrëbi bacua'ni jo'cani saji'ü Jesús.

Jesús anuncia que el templo será destruido

24 ¹Jo'cani saiguë, Riusu uja huë'ere jo'cani saiguëna, baguëte concuabi tēhuo rani, ba uja huë'ëña jai huë'ëñare Jesusni ëñohuë. ²Ëñojënna, Jesús yua bacua'ni quëabi:

—Mësacuabi ën huë'ëñare ëñajënna, mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Si'a huë'ëña yua ñañoni taonsi huë'ëña ba'ija'guë'bi. Gare te'e gatabë tuiye beoye ba'ija'guë'bi, quëaguë cabi Jesús.

Señales antes del fin

³Ja'nca quëani, ja'nrëbi, Olivo casi cubëna mëni bëaguëna, baguëte concua se'gabi tēhuo rani, baguëni yahue senni achahuë:

—¿Riusu huë'e quejeito taonni huesoye'ne? ¿Më'ë se'e raija'ye, ën yija carajeiye, ja'anrën ti'anja'ñete queaca masiye poreye'ne yëquëna? senni achahuë.

⁴Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua ëñare bajë'ën. Yequëcua'ni mësacuani ro coquema'ñe cajën, mësacua ëñare bajë'ën. ⁵Bainre coquecua ai ba'icua'ni rani, “Riusu Raosi'quëreba'ë yë'ë. Ba Cristo'ë yë'ë” cajën, ro coquejën ba'ija'cua'ë. ⁶Mësacua yua si'aruan guerra huayete achajën, quëquëye beoye ba'ijë'ën. Bain guerra huaja'ye yuara cuencuese'le ba'iguëna, ën yija carajeirën yuta ti'anma'iji. ⁷Bain jubëan yua sa'ñeña ai guerra huani ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Si'aruan yija ñu'cueye, aon gu'ana ju'ñe, ja'anna ai yo'ojënna, ⁸yuta ai yo'ojën ba'iyë ai caraji.

⁹Ja'nrëbi, yequëcua'ni mësacuani preso zeanni, mësacuani ai yo'o güeseja'cua'ë. Mësacuare huani senjoja'cua'ë. Mësacua yua yë'ë bainrebare sëani, si'a re'oto bainbi mësacuani bëinjën, je'o bajën ba'ija'cua'ë. ¹⁰Ja'nca ba'iguëna, yequëcua yë'ë

bainreba cacua, ai jai jubëbi yë'ë ma'a ëñose'ere gare jo'cani senjoja'cua'ë. Sa'ñeña ro coquejën preso zean güesejën, sa'ñeña je'o bajën ba'ija'cua'ë. ¹¹Yequëcua, Riusu bain raosi'cua'ë yëquëna cajën, ro coquejën, ai jai jubë bainni ai gu'aye yo'o güesejën ganija'cua'ë. ¹²Ja'n'rëbi, bain hua'nabi ai ta'yejeiye gu'lajejjën, bacua sa'ñeña ai yëjën ba'ise'ere gare jo'c aja'cua'ë. Riusute ai yëye jo'cajën ba'ija'cua'ë. ¹³Ja'nca ba'ija'yeta'an, yë'ëni si'a recoyo jo'caye beoye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tajën ba'itoca, carajeirën ti'anguëna, Riusubi mësacuanu tëani baja'guë'bi. ¹⁴Yureca Riusu ba'i jobo ba'iyë, ja'an cocareba ru'ru si'a ën yija bainna quëani achose'e ba'ija'guë'bi. Si'a re'oto bainbi ja'anre masija'bë caguë, ba cocare si'aruanna quëani achose'e ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëna, ja'n'rëbi, ën yijabi carajeija'guë'bi.

¹⁵Yureca Riusu bainguë ja'anrë raosi'quë Daniel hue'eguë, ja'anguëbi carajeirën ba'ija'guë, ba gu'aye huesoni si'aja'guë, ja'anguëte cani toyani jo'cabi. Ro ën yija bainbi ja'an gu'aguëni inni sani, Riusu uja huë'ena nëconi baja'cua'ë. Ën coca ëñacuabi te'le ruiñe ye'yeni masija'bë cayë. ¹⁶Ja'nca nëconi bajëna, Judea yija ba'icua'bi yua cu re'otona sani gatija'bë. ¹⁷Yequëcua, bacua huë'e ëmëje'en ba'irute banica, bacua huë'e bonsere injën gajema'ija'bë. ¹⁸Yequëcua huë'e jobo ca'ncoña ba'icua banica, bacua cañate injën go'ima'ija'bë. ¹⁹Romi hua'na zimbë ba'icua, zin chuchajën ba'icua, ja'ancua banica, ibacuare ai yo'ojën ba'ija'guë'ë! iChao hua'na! ²⁰Bacua sani gatija'rën ti'anguëna, sësëren, yo'o yo'oma'i umuguse, ja'anrën ba'ima'ija'ñe cajën, Riusuni ujjajën ba'ijë'ën. ²¹Ja'an umuguseña ti'anguëna, bainbi ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bainbi si'a Riusu re'huani jo'casi umuguseña ai yo'ojën ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ²²Ja'nca ai yo'ojën ba'ijëna, mai Ejjaguë Riusubi zoe ai yo'oma'i güeseji. Ai yo'o güesetoca, si'a bainbi gare huesëni carajeijën ba'ire'ahuë. Riusu bainreba cuencuesi'cuanu ai yëguë sëani, bainbi zoe ai yo'ojën ba'ima'ija'cua'ë.

²³Ja'an umuguseña ti'anguëna, yequëcua'bi mësacuanu coque äaye yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bacua'bi cajën, "Eñajë'ën. Querute ba'iji Cristo" o "Eñajë'ën. Eñjo'onre ba'iji" ja'anre catoca, bacuanu achaye beoye ba'ijë'ën. ²⁴Jai jubë bainbi Cristo'ë yë'ë cacua, Riusu raosi'quë'ë yë'ë cacua, ja'ancua'bi rani, bainni ro coquejën, Riusu ta'yejeiye masini ëñoñe'ru ëñojën, Riusu bain cuencuesi'cuare'ga coqueñu cajën ba'ija'cua'ë. ²⁵Yureca yë'ëbi mësacuanu ru'ru quë'aguëna, bacua coquejën case'ere ëñare bajën, achaye beoye ba'ijë'ën. ²⁶Ja'nca sëani, bacua'bi, "Eñajajë'ën. Cristo yua beo re'otore ba'iji" catoca, sani ëñama'ijë'ën. Yequëcua'bi, "Huë'e sa'nahuëreba ba'iji Cristo" catoca, bacua cocare ro'tama'ijë'ën. ²⁷Mëjjobi ënsëguë etajëi ca'ncobi jue'neni, ënsëguë rucajai ca'nco tëca miaguëna, ja'anre ro'tani, yë'ë se'le ti'an raija'yete masijë'ën. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë'bi te'le jëana gaje raija'guë'ë yë'ë. ²⁸Ga'nihuë'bi pu'ncaguë uinguëna, guëta caro hua'nabi ñë'ca raiyë. Ja'anre ro'tani, ëne se'ga masijë'ën: Bainbi gare gu'lajajjën ba'ijëna, Riusubi yua te'le jëana bënni senjoguë raija'guë'bi.

El regreso del Hijo del hombre

²⁹Ja'anrën ti'anguëna, bainbi ai yo'oni si'ajëna, ja'n'rëbi ja'an umuguseña bani, ënsëguë'bi gare yayajëija'guë'bi. Ña'anguë'ga gare se'le ëñoma'ija'guë'bi. Ma'choco hua'iga guënamë re'otobi tonni huesëni si'aja'cua'ë. Guënamë re'oto si'a re'otobi ai jëja ñu'cueja'guë'bi. ³⁰Ja'n'rëbi bain hua'nabi pico re'otona ëñato, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë'bi gaje raija'guë'ë yë'ë. Gaje raiguë ba'iguëna, si'a ën yija bain jubëanbi ëñani, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere

ro'tani, ai ota oijën güija'cua'ë. Yë'ë yua ai ta'yejeiye ba'iguë, ai go'siyeiye ba'iguë, pico re'otobi gaje raiguëna, yë'ëre ëñaja'cua'ë. ³¹Ja'nca gaje meni ëñoja'guë'bi yua coneta ai jëja juni, yë'ë guënamë re'oto yo'o concuanu coca guansegüë caja'guë'ë yë'ë: "Mësacua si'a yija ca'ncoña, si'a guënamë ca'ncoña, si'aruanna sani, yë'ë bainreba cuencuesi'cuare ñë'cojani rajë'ën" guansegüë cani, yo'o concuare saoja'guë'ë yë'ë.

³²Mësacua yua higo sunquiñë ja'o sariyete ëñani ye'yejë'ën. Bañëbi juinja cabëanbi irani, ja'n'rëbi ja'o sari bi'raji. Sari bi'raguëna, mësacuabi ëñani, Eñsëren ti'anji cajën ba'iyë. ³³Yë'ë coca yure case'ere'ga ro'tajën, ja'an ba'ija'ye ti'anguëna, güina'ru, mësacua yua Carajei umuguseña ti'anbi cajën, ja'anre masijën ba'ijë'ën, te'le jëana ti'anja'ñe sëani. ³⁴Mësacuanu ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yureña bainbi yuta junni huesëma'ijëna, yë'ë coca case'ru si'aye ru'ru ba'ija'guë'bi. ³⁵Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'anbi gare carajeito'ga, yë'ë cocareba cani jo'case'ebi yua carajeiye beoye ba'ija'guë'bi.

³⁶Ja'an umuguse ba'ija'ye, ja'an hora ba'ija'ye, ja'anre senni achatoca, bainbi gare huesëjën ba'iyë. Riusu guënamë re'oto yo'o concua'ga gare huesëjën ba'iyë. Yë'ë'ga, Riusu Zin ba'iguëca gare huesëguë ba'iyë. Taita Riusu se'gabi masiji.

³⁷Yë'ë gaje raija'yete masiye yëtoca, ira bainguë ba'isi'quë Noë, baguë ba'isi umuguseña'ru ba'ija'guë'bi. ³⁸Ja'an umuguseña, co'jeya yuta raimaguëna, bain hua'nabi bacua aon ainjën gono uncujën, yequëcua'bi romire huejajën, ja'nca yo'ojën ba'nhuë. Noebi baguë yoguna cacaguëna, ja'an umuguse tëca ja'nca yo'ojën ba'nhuë. ³⁹Ja'n'rëbi co'jeyabi rani, bacuanu gare huesoni si'aguëna, ba co'jeya raija'yete gare huesëjën ba'nhuë. Ja'nca huesëjën ba'ijëna, yë'ë gaje rairën'ga güinajëine ba'ija'guë'bi. ⁴⁰Ja'anrën ti'anguëna, samucuabi ziore ba'ijën, te'le yo'o yo'ojëna, te'eguëte sayë. Yequëni jo'cayë. ⁴¹Romi hua'na samucuabi huea toarote te'le ba'ijën, hueare toajëna, te'egote sayë. Yeconi jo'cayë.

⁴²Ja'nca ba'iguëna, mësacuaca ëñajën ba'ijën, Riusuni jo'caye beoye ujjajën ba'ijë'ën. Mësacua Ejjaguë ti'anja'rënre huesëcua sëani, ja'nca ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. ⁴³Eñe'ga achani masijë'ën. Huë'e ëjaguë'bi jiangüë raija'yete, ñami gue hora raija'yete masitoca, ëñaguë ëjoguë ba'ire'abi. Baguë huë'e bonsere jian güesema'ire'abi. ⁴⁴Mësacua'ga güina'ru yë'ë gaje raija'yete ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë'bi gaje raija'ye catoc, mësacuabi ro'tama'ijëna, te'le jëana gaje raija'guë'ë yë'ë.

El criado fiel y el criado infiel

⁴⁵Eja bainguëre yo'o concua yo'ose'ere ro'tajë'ën. Te'eguë'bi te'le ruiñe recoyo ro'taguëna, baguë ëjaguë'bi so'o sai bi'raguë, baguë huë'ere cuiraye guanseni, baguëni cani jo'cabi. "Yë'ëre yo'o concuanu bacua yo'o yo'oye guansegüë, bacua aon aiñe insiguë ba'ijë'ën" cani jo'cani saji'i. ⁴⁶Sani ja'n'rëbi jë'te, se'le rani ëñato, baguëre yo'o conguë'bi baguë huë'ere ai re'oye cuiraguë ba'itoca, baguëni ai bojoguë, baguëni ai conguë ba'ija'guë'bi. ⁴⁷Ja'nca ba'iguë, baguë huë'e, baguë yija, baguë bonse, si'ayete baguëre yo'o conguë re'oye yo'osi'quëna insini, baguë yo'je ëjaguëre re'huaguëna, ai bojoguë ba'ija'guë'bi. ⁴⁸Ja'nca ba'iguëna, yequë yo'o conguë re'oye yo'oma'iguëna, ja'anguëna güina'ru jo'cani so'ona saitoca, ja'anguë'bi gu'aye yo'oji. "Yë'ë ëjaguë'bi zoe sani raima'iji" caguë, ⁴⁹baguë gaje concuanu huani, güebe äaye ba'icua naconi aon anni jo'cha uncuni ba'iguëna, ⁵⁰baguë ro'taguë ba'ima'i umuguse, baguë huanë yeni ba'iguëna, baguë ëjaguë'bi joë ba'irënbu ti'an raija'guë'bi. ⁵¹Ja'nca ti'an rani ëñani, baguëni ai bënni senjoguë, gu'a bain ba'iruna jo'cani senjoja'guë'bi. Re'o

bain'ë yëquëna, casi'cuabi ro coquejënna, ja'anruna jo'cani senjosi'cua ba'ijën, ai ta'yejeiye oijën, bacua zemeñoare cuncujën ba'ija'cua'ë.

La parábola de las diez muchachas

25 ¹Yureca, Riusu ba'i jobo ba'iyete masiye yëtoca, yequëcua romi zincua si'a sara ba'icua quëaguëna, achani ye'yej'ën. Hueja fiestana saicuabi bacua majahuëanre sani, huejaja'guëni ëjoñu cajën saë'ë. ²Bacua jubë ba'icua, te'e ëntë sara ba'icua ro ro'tajën huesë hua'na baë'ë. Yequëcua te'e ëntë sara ba'icua ai masiye ro'tajën baë'ë. ³Ro huesë hua'nabi saijën, maja ro'rohuëanre samaë'ë, bacua majahuëanna queoyete. ⁴Masiye yo'ocua maja ro'rohuëanre bacua majahuëan naconi sahuë. ⁵Ja'nca sani ëjojënna, ba huejaja'guëbi yuta raimaquëna, si'acuabi umeni cainjën ëjohuë. ⁶Ja'nca ëjojënna, ñami jobo ba'iguëna, bainbi quëani acojën güiuhü: "¡Eñaj'ën! Huejaja'guëbi raiji. Baguëni tëhuojën saiñu" güiuhü. ⁷Güijënna, ba romi zincuabi huëni, bacua majahuëanre re'huahuë. ⁸Re'huani, ba huesë hua'na te'e ëntë sara ba'icua bacua masi gajecuanu cahuë: "Yëquëna majahuëan yaya bi'raji. Mësacua majare choa ma'carë insij'ën" cahuë. ⁹Cajënna, maja bacuabi sehuohü: "Bañë. Ja'nca yo'otoca, majabi ti'anma'iji. Mësacua yua maja bendiecuana sani coní baj'ën" sehuohü. ¹⁰Ja'nca sehuojënna, cojën saë'ë. Saisi'cua ba'ijënna, ba huejaja'guëbi ti'anbi. Ti'anguëna, yequëcua re'o majahuëan re'huasi'cuabi baguë naconi hueja fiesta huë'ena te'e cacahuë. Cacajënna, anto sa'ro yua ta'pise'e baji'i. ¹¹Ja'nrebi ba maja cojën saisi'cuabi rani, anto sa'rona choë'ë: "Ëjaguë, ëjaguë, ancoj'ën" cajiën choë'ë. ¹²Ja'nca choicuareta'an, huejaja'guëbi sehuobi: "Mësacuanu ganreba caguë quëayë. Mësacua yua tincuare sëani, mësacuanu huesëguë'ë yë'ë" sehuobi. ¹³Ja'nca ba'iguëna, ëñere achani ye'yej'ën. Mësacua yua Ëjaguë ti'an raiyete ëñajën ëjojën ba'ij'ën. Baguë rai umuguse, baguë raija'rën, ja'anre gare huesëja'cua'ë mësacua.

La parábola del dinero

¹⁴Ën cocare achani, Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yej'ën. Ëja bainguëbi so'o yijana saiza caguë, baguëre yo'o concuare choini, baguë bonserre bacuana jo'ca bi'rabi. ¹⁵Ru'ru ba'iguëna curi so'co cinco mil so'coña insibi. Yequëna samu mil so'coña insibi. Yequëna te'e mil so'coña insibi. Insini, bacuanu cahi: "Mësacua porese'ru negociajajën, curi jaijei güesejën ba'ij'ën" caguë, baguë curire huohuëni jo'cabi. Insini tējini, ja'nrebi saji'i. ¹⁶Saquëna, cinco mil so'coña cosi'quëbi ja'ansi'quë sani, negociajani, se'e yequë cinco milre ganani babi. ¹⁷Samu mil so'coña cosi'quë'ga sani, se'e yequë samu milre güinajeiñe ganani babi. ¹⁸Te'e mil so'coña cosi'quëca sani, yijana no'ani, baguë ëjaguë curire yahueni re'huani babi. ¹⁹Ja'nca yo'ojënna, ai zoe ba'iguëna, ba ëjaguëbi se'e goni, baguëre yo'o concuare choini, baguë curi insise'ere cuencueza caguë senji'i. ²⁰Senguëna, cinco mil so'co cosi'quë yua se'e yequë cinco milre ganasi'quëbi rani, ëjaguëni quëabi: "Ëjaguë, më'ëbi cinco mil so'coña yë'ëna insiguëna, se'e yequë cinco mil më'ëre ganacaë'ë. Më'ë curi sëani, se'e coní baj'ën" cabi. ²¹Ja'nca caguëna, ëjaguëbi sehuobi: "Ai re'oye jaijeini curi ganahuë më'ë. Yë'ë yua choa ma'carëte insiguëna, yë'ëre jo'cani senjoma'isi'quëbi ai re'oye yo'ohuë më'ë. Ja'nca sëani, quë'rë ta'yejeiye ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'ë. Yë'ë naconi te'e bojoguë ba'ij'ën" cabi. ²²Caguëna, ja'nrebi samu mil so'co cosi'quëbi baguë ëjaguëna rani quëabi: "Ëjaguë, më'ëbi samu mil so'coña yë'ëna insiguëna, yureca se'e samu milre më'ëre ganacaë'ë yë'ë. Më'ë curi sëani, se'e coní baj'ën" cabi.

²³Ja'nca caguëna, ëjaguëbi sehuobi: "Ai re'oye jaijeini curi ganahuë më'ë. Yë'ë yua choa ma'carëte insiguëna, yë'ëre jo'cani senjoma'isi'quëbi ai re'oye yo'ohuë më'ë. Ja'nca sëani, quë'rë ta'yejeiye ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'ë. Yë'ë naconi te'e bojoguë ba'ij'ën" cabi. ²⁴Caguëna, ja'nrebi te'e mil so'co cosi'quëbi rani, ëjaguëni quëabi: "Ëjaguë, më'ë yua ai jëja guanse ëjaguë ba'iguëna, masihuë yë'ë. Yequëcua yo'o yo'ose'ere tëani baguë'ë më'ë. Yequëcua zioña tanse'ere tëani baguë'ë më'ë. ²⁵Ja'nca ba'iguëna, më'ë curire huesoma'iñe caguë, më'ëni huaji yëhuë yë'ë. Më'ë te'e mil so'coña coní, sani, yijana no'ani yahueni re'huacaë'ë. Ja'nca yahueni re'huase'e ba'iguëna, më'ë curire coní baj'ën" cabi. ²⁶Ja'nca caguëna, ëjaguëbi bëinguë sehuobi: "Ai gu'aye yo'ohuë më'ë. Ro ñame hua'guë se'ga ba'iyë. ¿Yequëcua yo'o yo'ose'ere tëani baguë'ë yë'ë, caguë? ¿Yequëcua zioña tanse'ere tëani baguë'ë yë'ë, caguë? ²⁷Ja'nca catoca, yë'ë curire sani, curi re'hua huë'ena jo'care'ahuë më'ë. Ja'nca jo'catoca, yë'ëbi se'e rani coto, rédito naconi, curi jaijaquëna, coní bare'ahuë yë'ë" cabi. ²⁸Cani, yequëcua, baru nëcacuana bonëni cahi: "Baguë te'e mil so'coña tëani, diez mil baguëna insij'ën. ²⁹Ai ta'yejeiye cosi'quëna quë'rë ai ta'yejeiye insise'e ba'ija'guë'bi. Baguëte carajeiye beoye ba'ija'guë'bi. Choa ma'carë cosi'quëni baguë bayete tëase'e ba'ija'guë'bi, cayë. ³⁰Yureca ba yo'o conguë gu'a ñame hua'guëni zeanni, hue'se ca'nco, zije re'otoreba ba'iruna baguëte senjoj'ën. Ja'anru ba'icua ai oijën, bacua zemeñoare ai cuncujën ba'ija'cua'ë" cabi ba ëjaguë.

El juicio de las naciones

³¹Yureca yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi, yë'ë guënamë re'oto yo'o concua si'a jubë naconi se'e gaje raiguë, yë'ë jëja guëna seihuë go'sije seihuëna bëani, ³²si'a ën yija re'oto bain ñë'cosi'cuani ëñaja'guë'ë yë'ë. Eñani, yequëcua ca'ncorena quë'ñeni, yequëcua jo'caja'guë'ë yë'ë. Jo'ya ëjaguë yo'oye'ru, oveja hua'nare chivo jubëbi quë'ñe'ru, bainre quë'ñeja'guë'ë yë'ë. ³³Oveja hua'nare jëja ca'ncona quë'ñeñë. Chivo hua'nare ari ca'ncona quë'ñeñë. Ja'nca quë'ñe'ru bainre quë'ñeja'guë'ë yë'ë. ³⁴Ja'nca quë'ñe'ru quë'ñeni, ja'nrebi, yë'ë yua Ta'yejeiye Ëjaguë ba'iguëbi jëja ca'ncona quë'ñesi'cuani caha'guë'ë yë'ë: "Mësacua raij'ën. Yë'ë Taitabi mësacuanu cuencueni, mësacuanu ai re'oye yo'oye ro'tani, baguë ba'ijobore ën yija re'huani jo'casirëni mësacua re'huacaiguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, ja'an jobona ti'anni, si'arën ba'ijën, bojojën ba'ij'ën. ³⁵Yë'ë yua aon gu'a ju'inguë ba'iguëna, yë'ëre aon aonhuë mësacua. Oco ëa ju'inguë ba'iguëna, yë'ëre gono uncuahuë. Tinrubi raisi'quëbi ba'iguëna, yë'ëni bojojën, mësacua huë'ena cacaye choë'ë. ³⁶Can beohuë ba'isi'quë ba'iguëna, yë'ëna canre insihuë. Ju'inguë ba'iguëna, yë'ëre ëña raë'ë. Ya'o huë'ena zeansi'quë ba'iguëna, yë'ëna rani conhuë." Ja'an cocare bacuanu caha'guë'ë yë'ë. ³⁷Caguëna, ja'nrebi ba jubë re'o bainbi yë'ëni sehuoja'cua'ë: "Ëjaguë, më'ë case'ere achama'iñë yëquëna. ¿Më'ë aon gu'a ju'inguë ba'iguëna, yequëna quejeito aon aonre'ne? ¿Më'ë oco ëa ju'inguë ba'iguëna, yequëna quejeito gono uncuare'ne? ³⁸¿Më'ë tinrubi raisi'quë ba'iguëna, quejeito yëquëna huë'ena chote'ne? ¿Më'ë can beohuë ba'isi'quë ba'iguëna, quejeito më'ëre can insire'ne? ³⁹¿Më'ë ju'in hua'guë ba'isirën, më'ë ya'o huë'ena zeansirën, ja'anrean ba'iguëna, quejeito më'ëni ëñajën sate'ne, Ëjaguë?" sehuojën senni achaja'cua'ë. ⁴⁰Senni achajënna, yë'ë yua bacuanu sehuoja'guë'ë: "Mësacuanu quëareba quëayë yë'ë. Yë'ë bainreba, quë'rë yo'je ba'icua, ja'ancuanu re'oye yo'oni conjën, ja'nca yë'ëni ai re'oye yo'oni conhuë mësacua" sehuoja'guë'ë yë'ë.

⁴¹Ja'nca sehuoni, ja'nrebi ari ca'nco ba'icuana bonëni, bacuani bëinguë caja'guë'ë yë'ë: “Mësacua bënni senjosi'cua yua yë'ë ba'irubi quëñëni saijë'ën. Ba toa yayaye beoye ba'iguëna, zupai huati, baguë huati concua, bacua ba'i re'oto re'huani jo'case'e, ja'anruna sani, si'arën ba'ijë'ën mësacua. ⁴²Yë'ë yua aon gu'a ju'inguë ba'iguëna, mësacua yua yë'ëre aon aonmaë'ë. Oco ëa ju'inguë ba'iguëna, yë'ëre gono uncuamaë'ë. ⁴³Tinrubi raisi'quë ba'iguëna, mësacua huë'ena cacaye choimaë'ë. Can beohuë ba'iguëna, yë'ëre can insimaë'ë. Ju'inguë ba'iguëna, ya'o huë'ena zemosi'quë ba'iguëna, mësacuabi gare yë'ëre ëñajaimaë'ë” bacuani bëinguë caja'guë'ë yë'ë. ⁴⁴Caguëna, bacuabi sehuoja'cua'ë: “Ëjaguë, më'ë case'ere achama'iñë yëquëna. ÌMë'ë aon gu'a ju'inguë ba'isi'quë, më'ë oco ëa ju'inguë ba'isi'quë, më'ë tinrubi raisi'quë, can beohuë ba'isi'quë, ju'inguë ba'isi'quë, ya'o huë'ena zemosi'quë, ja'an ba'iguëna, quejeito më'ëni conmate'ne yëquëna?” sehuojën senni achaja'cua'ë. ⁴⁵Senni achajëna, yë'ëbi bacuani sehuoja'guë'ë: “Mësacuan quëareba quëayë yë'ë. Yë'ë bainreba, quë'rë yo'je ba'icua, ja'ancuare gare conmajën, ja'nca yë'ëre güinajeiñe conmaë'ë mësacua” sehuoja'guë'ë yë'ë. ⁴⁶Ja'nca sehuoguëna, bacuabi sani, yua gare caraye beoye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. Re'o bainca yua caraye beoye si'arën bojojën ba'ija'cua'ë” can, baguëre concuani yihuoni tējibi Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

26 ¹Ja'nca yihuoni tējini, Jesusbi baguëre concuani cabi: ²—Yureca samu umuguseña bani, pascua umugusebi ti'anji. Ja'anre masiyë mësacua. Ja'nca ti'anguëna, judío ëja bainbi yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë, yua yë'ëre preso zeanni, yë'ëni crusu sa'cahuëna roënu cajën, yë'ëni huani senjo güeseja'cua'ë, cabi.

³Ja'nrebi, pairi ëja bain, bain iracua, ja'ancuabi quë'rë ta'yejeiye pairi ëjaguë, Caifás hue'eguë, baguë huë'ena ñë'cani, ⁴sa'ñëña coca cajën, Jesusni yahuera'rë preso zeanni, baguëni huani senjoñu cahuë. ⁵Ja'nca cajën:

—Fiesta ta'yejeiye umuguse ba'itoca, preso zeañe porema'iñë. Zeantoca, bain hua'nabi ai jai jubë ba'ijën, yequërë maini bëinjën maini je'o ëñama'iñë, cahuë.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶Yureca, Jesusbi Betania huë'e jo'borëte baj'i. Simón hue'eguë, ira ca'mi raure junni huajë raisi'quë, baguë huë'ere baj'i Jesús. ⁷Ja'nca ba'iguëbi aon ainguë ñu'iguëna, romigobi ti'anni, ma'ña re'co, nardo casi re'co, alabastro gata ro'rohuëna rago. Ai roji'i ba re'co. Ja'anre rani, ba re'core Jesús sinjobëna jañuni tongo. ⁸Jañuni tongona, Jesusre concuabi ëñani, bagoni bëinjën, sa'ñëña cahuë: —¿Queaca ro'tago bago, ba re'core ro jañuni tonni huesogo'ne? ⁹Ba re'core bendietoca, ai curi con, bonse caracuana ro insiye porere'ahuë, sa'ñëña cajën, bagoni bën'ë.

¹⁰Bëinjëna, Jesusbi bacuani ëñani cabi:

—Mësacua ¿guere ro'tajën ënseye'ne? Ma'ña re'core yë'ëna jañuni tongo, ai re'oye yo'ogo bago. ¹¹Bonse caracuare cato, bacua yua mësacua naconi si'arën ba'iyë. Mësacua yëse'era'ru bacuana insiye poreyë. Yë'ëca mësacua naconi zoe ba'ima'iñë ënjo'on. ¹²Yureca bagobi yë'ë junni tanja'ñete ro'tago, yë'ë ga'nihuëte ma'ña re'cobi ru'ru re'huago. ¹³Mësacuan ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yë'ë bainbi Riusu cocarebare si'aruanna quëani ahojën, ënco ba'iyete gare huanë yema'iñë cajën, bago yure yo'ose'ere'ga quëani ahojën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴Ja'nrebi, Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre concua jubë si'a sara samucua ba'i jubë, ja'an jubë ba'iguëbi yua pairi ëja bainna sani, ¹⁵bacuani senni achabi:

—Jesusre mësacua insitoca, ¿mësacua quejeiye yë'ëre ro'iyë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bacua yua treinta curi so'coña, plata so'coñare baguëna insihuë. ¹⁶Insijëna, ja'nrebi, Judas yua Jesusre insini senjoñe ro'ta bi'rabi.

La Cena del Señor

¹⁷Ja'nrebi, judío bainbi Aon huo'coma'ise'ere aiñu cajën, ja'an fiesta umuguse ru'ru ba'i umugusebi ti'anguëna, Jesusre concuabi baguëni senni achahuë:

—¿Mai pascua aon ainru jarona sani re'huaye'ne yëquëna? senni achahuë.

¹⁸Senni achajëna, Jesús yua bacuani cabi:

—Mësacua yua huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anni, Ja'anguë hue'aja'guëni tēhuoni, ñaca quëajë'ën: “Mai Ëjaguëbi më'ëni coca senni achaguë raobi: Yë'ë carajeirën ti'anbi. Më'ë huë'ena sani, yë'ëre concua naconi pascua aonre ainzaniñë” quëajë'ën, can, bacuare saobi. ¹⁹Saoguëna, bacuabi sani, Jesús quëase'le'ru güina'ru yo'oni, pascua aonre re'huahuë.

²⁰Re'huajëna, ja'nrebi, na'i si'aguëna, Jesusbi ti'an rani, baguëre concua si'a sara samucua naconi bëani, aonre ain bi'rabi. ²¹Ja'nrebi, ainjëna, Jesús cabi:

—Mësacuan ganreba caguë quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'iguë, te'eguëbi yë'ëre yequëcuana preso insini senjoja'guë'bi, cabi.

²²Ja'nca caguëna, bacuabi ai sa'ntijën, te'ena, te'ena, baguëni senni acha bi'rahuë:

—¿Yë'ë'ye, Ëjaguë? senni acha bi'rahuë.

²³Senni achajëna, sehuobi:

—Yë'ë naconi te'e guëna re'ahuana aon ainguë, ja'anguëbi yë'ëre insini senjoja'guë'bi. ²⁴Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni toñe ba'iyë quëaji. Ja'nca quëase'eta'an, yë'ëre insini senjoja'guëte ai bënni senjoja'ñe can, jo'case'e ba'iji. iBaguë bënni senjoja'ñete ro'tato, chao hua'guë ai yo'oja'guë'bi! Baguë tē'ya raise'le beotoca, quë'rë re'oye ba'ire'abi baguëre, sehuoguë cabi Jesús.

²⁵Caguëna, ja'nrebi Judas hue'eguë, baguëte insini senjoja'guëbi Jesusni:

—¿Ëjaguë, yë'ë'ye? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesusbi:

—Jaë'ë. Më'ë case'le'ru güinajeiñe ba'ija'guë'bi, sehuobi.

²⁶Ja'nrebi, aonre ainjëna, Jesusbi ba'jo'jo aonbëte inni, Riusuni ujaguë, Surupa cabi. Cani ja'nrebi, aonbëte jë'yeni, baguëre concuana huo'hueni, bacuani cabi:

—Mësacua con ainjë'ën. Yë'ë ga'nihuë'ë, cabi.

²⁷Cani ja'nrebi, uncu ro'rohuëte inni, se'e Riusuni ujaguë, Surupa can, ja'nrebi ba uncu ro'rohuëte bacuana insini, bacuani cabi:

—Mësacua si'acuabi con uncujë'ën. ²⁸Yë'ë zie meni tonse'e'ë. Ai jai jubë bain gu'a juchana zemosi'cuare tēani re'huani baza caguë, bainni mame coca can, jo'caga'guë'ë cayë yë'ë. Ja'an ro'ire yë'ë zie yua meni tonse'e ba'ija'guë'bi. ²⁹Yureca, mësacuan quëareba quëayë yë'ë. Bisi ëye gonore gare se'e uncuma'iñë yë'ë ënjo'on. Yë'ë Taita ba'i jobona ti'anni, ja'nrebi ba gono mame re'huase'ere mësacua naconi te'e uncuni ba'ija'guë'ë yë'ë, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰Caguëna, ja'nrebi, Riusuni bojojën gantani, bacuabi Olivo casi cubëna saë'ë. ³¹Sani, Jesús yua bacuani quëabi:

—Yure ñami, mësacua si'acuabi, yë'ëre güejën, yë'ëre ro jocani senjoja'cua'ë. Riusu coca toyani jo'case'ere'ru güina'ru

yo'oja'cua'ë mäsacua. Ën coca toyani jo'case'ere achajë'n:
 “Oveja ëjaguëni huani senjojënna, oveja jo'ya hua'nabi ro bacua
 yësiruanna gatini saiyë” toyani jo'case'e ba'iji. ³²Ja'nca huani
 senjojënna, yua go'ya raija'guë'ë yë'ë. Go'ya rani ja'nrëbi,
 Galilea yijana mäsacua ru'runa sani, mäsacuare tëhuoja'guë'ë
 yë'ë, quëabi Jesús.

³³Quëaguëna, ja'nrëbi, Pedrobi baguëni cabi:

—Si'acuabi mël'ëre güejën senjocuareta'an, yë'ëca bañë, cabi.

³⁴Caguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Mël'ëni ganreba quëayë yë'ë. Yure ñami, curabi yuta
 yu'ima'iguëna, mël'ëbi samute ba'iyë Jesusre ëñama'iguë'ë yë'ë
 caja'guë'ë mël'ë, cabi.

³⁵Caguëna, Pedro yua baguëni cabi:

—Ja'nca cama'lja'guë'ë yë'ë. Mël'ë naconi te'e junni tonza
 ru'ru, cabi.

Caguëna, si'acuabi Jesusni güinajeiñe cahuë.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶Cajënna, bacua naconi sani, ja'nrëbi jo'ya re'ohuë,
 Getsemaní hue'eruna ti'anni, bacuani cabi:

—Mäsacua yua ënjo'ona bëani ëjojë'n. Yë'ëbi queruna
 ujaguë saiyë, cabi.

³⁷Cani ja'nrëbi, Pedro, Zebedeo mamacua samucua, bacuare
 quë'rë so'orë sabi. Ja'nca saguëbi recoyo ai sa'ntireba sa'ntiguë,
 ai yo'oguë baji'i. ³⁸Ja'nca ba'iguëbi bacuani cabi:

—Ai recoyo sa'ntiye huanoji yë'ëre. Junni tonja'ñe huanoji
 yë'ëre. Ja'nca ba'iguëna, mäsacua yua ënjo'ona bëani, yë'ë
 naconi te'e ëñajën ëjojën ba'ijë'n, cabi.

³⁹Cani ja'nrëbi, se'erë quëñëni, yijana gugurini umeni,
 Riusuni senreba senni achabi:

—Yë'ë Taita, mël'ëbi si'aye yo'oye poreyë. Yë'ë ai yo'oja'ye
 yurera ti'anguëna, mël'ëbi yë'ëre tëaye poreyë. Ja'nca
 poreguëta'an, ro yë'ë yëse'e se'gare yo'oma'ijë'n. Mël'ë yëye
 se'gare yo'ojë'n, ujaguë cabi.

⁴⁰Cani ja'nrëbi, baguëre concua jo'casiruna goni ëñato, cainsi
 hua'na uën'ë. Ja'nca uinjënna, Jesús yua Pedroni bëinguë cabi:

—¿Mäsacua yua te'e hora se'ga yë'ë naconi ëñajën ëjoye
 poremate'ne? ⁴¹Zupai huatibi coquema'lja'guë cajën, ëñajën
 ujjajën ba'ijë'n. Mäsacua recoyo jëja bacuata'an, mäsacua
 ga'nihuëte pa'npoye se'ga ba'iji, cabi Jesús.

⁴²Cani ja'nrëbi, se'e samu ba'iyë quëñëni, se'e Riusuni ujjaguë
 cabi:

—Yë'ë Taita, yë'ë ai yo'oja'ye ba'ima'lja'ma caguëta'an, mël'ë
 yëye'ru ai yo'oye baja'guë'ë yë'ë ujjaguë cabi.

⁴³Cani ja'nrëbi se'e goni ëñato, baguëre concuabi cainsi'cua
 uën'ë, ai ëo caiñe bacua sëani. ⁴⁴Ja'nca uinjënna, baguë yua se'e
 samute ba'iyë quëñëni, se'e Riusuni ujjani, güina'ru coca cabi.

⁴⁵Cani ja'nrëbi, se'e baguëre concuana go'ini, bacuani cabi:

—¿Mäsacua yua zoe canni huajëye ro'taye? Yureca re'oji.
 Yë'ë, Banguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte preso zeanrën
 ti'anbi. Yureca yequëcuabi yë'ëre preso zeanni, yë'ëre gu'a
 bainna insija'cua'ë. ⁴⁶Ja'nca sëani, huëijë'n. Saiñu. Yë'ëre ro
 coqueguë insija'guëbi yuara ti'anji, cabi Jesús.

Arrestan a Jesús

⁴⁷Ja'nca caguë, baguëre concuani yuta coca cani
 tëjima'iguëna, Judas hue'eguëbi ti'anbi. Jesusre concua si'a
 sara samucua, bacua naconi ba'iguëbi baji'i. Ja'anguëbi yua
 yequëcua naconi, ai jai jubë bain guerra hua hua'tiña, bain
 huaí cabëan, ja'anre bajën, Jesusre zeanjën raë'ë. Pairi ëjacua,
 judío bain ira ëjacua, bacuabi guansejënna, raë'ë. ⁴⁸Ja'nca
 rajjënna, Judasbi Jesusre insiza caguë ro'taguë, yua ba bainni
 ru'ru ën cocare quëasi'quë baji'i:

—Jesús ba'iruna ti'anni, baguëni muchaguë saludayë yë'ë.
 Ja'nca saludaguëna, ja'anguëni zeanni bajën, baguëte preso
 sajë'n, quëasi'quë baji'i Judas.

⁴⁹Ja'nca quëasi'quëbi yureca Jesusna ja'nsi'quë tëhuoni:

—¿Ba'iguë mël'ë, Èjaguë? cani, ja'nrëbi baguëni muchabi.

⁵⁰Muchaguëna, Jesús yua baguëni:

—¿Mël'ë gue raquë'ne? Senni achabi.

Senni achaguëna, ja'nrëbi ba bainbi Jesusre tëhuoni, baguëni
 preso zeanni bahuë.

⁵¹Zeanni bajënna, joë ba'irën, Jesús naconi ba'iguëbi
 baguë guerra hua hua'tire rutani, pairi ta'yejeiye ëjaguë yo'o
 congüëni huaguë, baguë ganjorote jue'reni tonbi. ⁵²Tonguëna,
 Jesús yua ja'anguëni cabi:

—Mël'ë guerra hua hua'tire se'e hua'ti re'hua corohuëna
 jëojë'n. Se'e yo'oma'ijë'n. Si'acua ja'an hua'ti naconi
 huatoca, ja'ansi hua'tibi huani senjosi'cua ba'lja'cua'ë. ⁵³Aito.
 ¿Porema'iñe yë'ë Taitare ujjaguë se'ne? Yë'ëbi Taita Riusuni
 ujjani sentoca, baguë guënamë re'oto yo'o concua si'a sara
 samu jubëan jai jubëanre te'e jëana yë'ëna raoni coñe poreji.
⁵⁴Ja'nca coñe poreguëta'an, yureca ja'nca yë'ëre conma'iji.
 Ja'nca contoca, baguë cocareba toyani jo'case'e'ru güinajeiñe
 yo'oma'ire'abi. Junni toñe ba'iji yë'ëre toyani jo'case'e sëani
 yë'ëre jëa güesema'iji cabi Jesús.

⁵⁵Cani ja'nrëbi, bain jubëanni coca cabi:

—Mäsacua yua guerra hua hua'tiñare bajën, bain huaí
 cabëanre bajën, ¿queaca ro'tajën, jianguë're'ru yë'ëre yahue
 zeanjën rate'ne? Mäsacua naconi si'a umuguseña Riusu uja
 huë're baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi mäsacuaní coca ye'yoguë
 ba'iguëna, mäsacuabi yë'ëni preso zeañe beoye baë'ë ja'anrë.
⁵⁶Ja'nca ba'iyeta'an, Riusu ira bain ba'isi'cuabi baguë cocare
 toyani jo'cajënna, Riusubi bacua case'e'ru ba'lja'guë caguëna,
 yureña bacua cani jo'case'e'ru güina'ru yo'ose'e ba'iji, cabi Jesús.

Ja'nca caguëna, baguëre concua si'acuabi baguëte jo'cani
 senjoni, ro gatini saë'ë.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷Ja'nrëbi, preso zeancuabi Jesusre sani, Caifás hue'eguë,
 pairi ta'yejeiye ëjaguë, baguë ba'iruna nëcohuë. Ira coca
 ye'yocua, ira ëjacua, bacuabi ñë'casi'cua baë'ë. ⁵⁸Pedro'ga
 Jesusre so'o be'teguë, yua pairi ta'yejeiye ëjaguë huë'e yija tëca
 ti'anbi. Ti'anni, Jesús carajeyete ëñaza caguë, soldado hua'na
 naconi bëani baji'i.

⁵⁹Ba'iguëna, pairi ëjacua, si'a ëja bain ñë'casi'cua naconi,
 bacuabi Jesusre huani senjoñe cañu cajën, baguë gu'aye
 yo'ose'ere tinjañu cajën ba'icuata'an, baguëte gu'aye caye
 poremaë'ë. ⁶⁰Yequëcua, ai jai jubë ba'icua, Baguë gu'aye
 yo'ose'ere ëñahuë yë'ë cajën, ro coquejën quëacuata'an,
 baguëni huani senjoñe caye yuta poremaë'ë. Ja'nrëbi gu'aye
 cacua samucubi nëca rani ⁶¹cahuë:

—Ënquëbi gu'aye caguëna, yequë'nabi achahuë: “Riusu uja
 huë'e, bain yo'osi huë'ere taonni senjoñë yë'ë. Taonni senjoni,
 ja'nrëbi, samute umuguseña bani, ba huë'ere se'e yo'oyë yë'ë”
 cabi baguë, gu'aye cajën coquehuë.

⁶²Ja'nca cajënna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi nëcani, Jesusni
 senni achabi:

—¿Gare sehuoye beoye ba'iguë mël'ë? Bacuabi mël'ë gu'aye
 yo'ose'ere quëajënna, ¿mël'ë guere yo'oguë sehuoma'iguë'ne?
 senni achabi.

⁶³Senni achaguëna, Jesús gare caye beoye nëcabi. Gare
 sehuoye beoye baji'i. Ja'nca ba'iguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi
 baguëni bëinguë cabi:

—Mai huajëguë ba'i Riusubi ëñaguëna, cuencue coca cani te'e
 ruñe quëajë'n. ¿Mël'ë yua ba Cristo Raosi'quë'guë?

¿Mai Ējaguē Riusu Zin'guē mē'ē? Te'e ruñe sehuojē'en, bēinguē cabi baguē.

⁶⁴Caguēna, Jesús sehuobi:

—Mē'ē case'e'ru ja'nca ba'iguē'ē yē'ē. Mai Ta'yejeiyereba Ējaguē Riusubi baguē Bainguē Raosi'quēre yē'ēre re'huani raoguēna, baguē jēja ca'ncona bēani ba'ija'guē'ē yē'ē. Bēani ba'iguē, ja'n'rēbi pico re'otobi gaje raiguēna, mēsacuabi yē'ēre ēñaja'cua'ē.

⁶⁵Ja'nca caguēna, pairi ta'yejeiye Ējaguēbi bēinreba bēinguē, baguē cañate zeanni ye'reguē cabi:

—Riusuni gu'aye cabi baguē. Yua baguē gu'a jucha quēacuare se'le cu'ema'ina'a. Baguēbi Riusuni gu'aye caguēna, mēsacuabi achahuē. ⁶⁶Ja'nca sēani, ¿Queaca yo'oja'cua'ne mēsacua caye'ne? senni achabi.

Senni achaguēna, bacuabi:

—Baguēni huani senjoñe ba'ija'guē'bi, sehuohuē.

⁶⁷Sehuoni, yua baguē ñacona canbi gueonni nēcojēna, yequēcuabi baguē ziana go tutuhuē. Yequēcuabi baguēre jēja huaē'ē. Yequēcuabi bacua ēntē abēbi baguēni huaē'ē. ⁶⁸Ja'nca huaijēn, baguēni bēinjēn senni achahuē:

—¿Jaroguēbi mē'ēni huaquē'ne? iMē'ē yua Riusu Raosi'quēreba ba'ie caguē sēani, masini quēajē'en! cahuē.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹Yureca Pedrobi huē'e yijare ñu'iguēna, romi zingo yo'lo congobi baguēni tēhuoni cago:

—Mē'ē'ga Jesús, ba Galilea bainguē, baguē naconi baē'ē, cago.

⁷⁰Gagona, Pedrobi sehuoguē, si'acuabi achajēna, cabi:

—Banhuē. Mē'ē caye achama'iguē'ē yē'ē, cabi.

⁷¹Ja'nca cani, bain caca sa'ro tēca quēñēni gatiguēna, yeco romi zingobi baguēte ēñani, baru ba'icuanu coca quēago:

—Ēnquēbi Jesús Nazareno naconi te'e baji'i, quēago.

⁷²Quēagona, Pedro yua Riusu achayete senni achaguē, bacuani cuencue cocare ganreba cabi:

—Banhuē. Ba bainguēte gare ēñama'iguē'ē yē'ē. Baguēte huesēguē'ē yē'ē, cabi.

⁷³Caguēna, ja'n'rēbi jē'te, baru ba'icuanu Pedroni tēhuoni cahuē:

—Aito. Jesusre consi'quē baē'ē mē'ē. Mē'ēbi Galilea bain caye'ru caguēna, masihuē yēquēna, cahuē.

⁷⁴Cajēna, baguē yua ai jēja sehuobi:

—Banhuē. Yē'ēbi te'e ruñe cama'itoca, Riusubi ēñani, yē'ēni huaija'guē. Mēsacuabi ba bainguēte cajēna, baguēte gare huesēguē'ē yē'ē, sehuoguē cabi.

Caguēna, ja'ansirēn curabi yuji'i. ⁷⁵Ja'nca yu'iguēna, Pedrobi Jesús coca case'ere ro'tajaji'i: “Curabi yuta yu'ima'iguēna, mē'ēbi samute ba'ie yē'ēre huesēye caja'guē'ē mē'ē.” Ja'an coca case'ere ro'tani, ja'n'rēbi sani, si'a recoyo oireba oji'i.

Jesús es entregado a Pilato

27 ¹Ja'n'rēbi ñataguēna, pairi Ējacua, judío bain ira Ējacua, si'a Ēja bainbi ñē'cani, sa'ñeña coca cajēn, Baguēre sani huani senjo güeseñu cajēn, ²baguēte preso zeanni huenni, romano bain ta'yejeiye Ējaguē Pilato hue'eguēna sani nēcohuē.

La muerte de Judas

³Yureca Judas hue'eguē, Jesusre insini senjosi'quēbi Jesús huani senjoja'ñete ēñani, Baguēni ai gu'aye yo'ohuē yē'ē caguē, baguē treinta so'coña plata so'coñare inni, pairi Ējacua, ira Ēja bain, bacuana go'yani ⁴quēabi:

—Ai gu'aye yo'ohuē yē'ē. Gu'aye yo'oma'iguēni ro zeann güesehuē yē'ē, quēabi.

Quēaguēna, bacuabi sehuohuē:

—¿Mē'ē queaca ro'taguē, ja'an cocare yēquēnani quēaguē raquē'ne? Mē'ē se'ga masijē'en, sehuohuē.

⁵Ja'nca sehuojēna, baguē plata so'coña Riusu huē'e ba'iruna ro senjoni jo'cani saji'i. Sani ja'n'rēbi, bisimebi baguē ñaje tēcana gueonni, ja'nsi'quēbi huajē gui'ini reani junji'i.

⁶Ja'n'rēbi, pairi Ēja bainbi ba plata curi senjose'ere chiani, sa'ñeña cahuē:

—Yureca, Ēn curi yua bainguēni huani senjoñe ro'ise'ere sēani, Riusu huē'e gajonguna ayaye porema'ñē cajēn, ⁷guere yo'oye'ne senni achajēn, bacuabi sani, sotoroan re'huacua yija, ja'an casi yijare ba curibi cohuē. Yequē yijaña raisi'cuabi junni huesētoaca, ba yijana bacuare tañu cajēn, ba yijare cohuē. ⁸Ja'nca ro'tani cojēn, ja'an yija yua zie yija hue'yohuē. Hue'yojēna, yure umuguseña tēca ja'nca hue'ēji. ⁹Yureca Riusu ira bainguē ba'isi'quē Jeremías hue'eguēbi cocare cani jo'caguēna, bacua yo'ose'e yua ēñe'ru güina'ru baji'i: “Ja'n'rēbi ba plata so'coña treinta so'coña Israel bain ro'tani bacua bainguēte ro'ie, ja'an so'coñabi inni, ¹⁰soto re'huacua yijare cohuē. Mai Ējaguē Riusu yē'ēni ēñose'ru güina'ru cohuē” cani jo'case'e baji'i.

Jesús ante Pilato

¹¹Yureca Jesusbi romano bain ta'yejeiye Ējaguē ba'irute nēcabi. Nēcaguēna, ba Ējaguēbi coca senni achabi:

—¿Mē'ē yua judío bain quē'rē ta'yejeiye Ējaguē'guē? senni achabi.

Senni achaguēna, Jesusbi:

—Ja'nca ba'iguē'ē yē'ē, sehuobi.

¹²Pairi Ēja bainca, ira bainca baguē gu'aye yo'ose'ere cajēna, gare sehuoye beoye baji'i Jesús. ¹³Yureca ja'nca sehuoma'iguēna, Pilatobi baguēni jēja senni achabi:

—Bacuabi mē'ēre aireba gu'aye cajēna, ¿mē'ē guere yo'oguē achama'iguē'ne? cabi.

¹⁴Caguēna, Jesús yua gare sehuoye beoye nēcabi. Ja'nca nēcaguēna, Pilatobi gue ro'taye beoye ēñabi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵Yua ja'an fiesta umuguseña ba'iguēna, Pilatobi si'a tēcahuēan preso zeansi'quē bain sensi'quē te'eguēte etoguē baji'i. ¹⁶Yure tēcahuē, ja'an gu'aye yo'osi'quē Barrabás hue'eguē yua preso zeansi'quē baji'i. ¹⁷Ja'nca ba'iguēna, bain ñē'casi'cua ba'ijēna, Pilatobi bacuani senni achabi:

—¿Jaroguēni tijoni etoye seña'ne mēsacua? ¿Barrabasre etoye o Jesús, ba Cristo hue'eguēte etoye seña? senni achabi baguē.

¹⁸Pairi Ējacua yua Jesusre ro bēinjēn insijēna, Pilatobi ja'anre masibi. Ja'nca masiguēbi ja'an cocare bainni senni achabi.

¹⁹Yureca baguē jēja ñu'i seihuēte ñu'iguēna, baguē rēnjobi baguēna cocare quēago raogo:

—Ba re'lo bainguēni gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijē'en. Yure ñami ai gu'a ēo caingo ēñahuē. Baguē ba'iyete ēñani ai yo'ohuē yē'ē, quēago raogo.

²⁰Ja'n'rēbi pairi Ējacua, judío bain ira Ējacua, bacuabi bain naconi coca cajēn, Barrabasni etoye senjē'en. Jesusni huani senjoñe senjē'en, cajēn bainni cahuē. ²¹Cajēna, Pilatobi se'e bacuani senni achabi:

—Ba samucua preso zeansi'cuare ro'tajē'en. ¿Jaroguēni tijoni etoye'ne yē'ē? senni achabi.

Senni achaguēna, bacuabi:

—Barrabasni tijoni etojē'en, cajēn sehuohuē.

²²Ja'nca sehuojēna, Pilato yua bacuani senni achabi:

—Ja'nca catoca, ¿ba Jesús, yua Cristo casi'quē, ja'anguēte guere yo'oye'ne yē'ē? senni achabi.

Senni achaguëna, si'a jubëbi:

—iCrusu sa'cahuëna quenni reojë'n! sehuohuë.

²³Sehuojëna, Pilatobi se'e senni achabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, ja'nca caye'ne baguëre? ¿Gue gu'a jucha yo'oguë baquë'ne baguë? senni achabi.

Senni achaguëna, bain jubëbi quë'rë se'e ai güijën sehuohuë:

—iBaguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'n! güijën sehuohuë.

²⁴Ja'nca sehuojëna, Pilatobi se'e sehuoye porema'iñe masibi. Guerra huëoye se'ga ba'iguëna, bacuani se'e sehuoye jo'cani, ja'nrebi ocore inni, baguë ëntë sarare zoani tonguë, bainni cabi:

—Mësacuabi ënquë re'o bainguëni huani senjoñe yëtoca, mësacua se'ga yo'ojë'n. Yë'ëca baguë huani senjoñete sehuoma'iñë, cabi.

²⁵Caguëna, si'a jubë bainbi sehuohuë:

—Baguëni huani senjoñe guansequëna, yëquëna, yëquëna zin hua'na yuta raima'icubabi baguëre huani senjoñete Riusuni sehuoja'cua'ë, cajën sehuohuë.

²⁶Ja'nca sehuojëna, Pilatobi Barrabasni tijoni etoni, ja'nrebi Jesusre si'nseni, huani senjoñe guansebi.

²⁷Guansequëna, Pilato soldado hua'nabi Jesusre Pilato huë'e yijana sani, bacua soldado gajecua, si'a jubëre choë'ë.

²⁸Chojëna, bacuabi sani, baguë cañate rutani, ja'nrebi bajacu can ëja bain canre inni, baguëna sayahuë. ²⁹Sayani, miu ma ga'huare tëonni, baguë sinjobëna tëohuë. Ëja bain guanse tëcabëre'ga inni, baguë jëja ëntë sarana zean güesehuë. Ja'nca yo'oni, ja'nrebi baguëna gugurini, baguëni ai jayajën cahuë:

—iCarajeiye beoye huajëni ba'ijë'n, judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë! jayajën cahuë.

³⁰Ja'nca jayani ja'nrebi, baguëna go tutuni, ja'nrebi baguë jëja tëcabëbi rutani, baguë sinjobëna huaë'ë. ³¹Ja'nrebi, baguëni jayani tējini, baguë bajacu canre rutani, baguë cañate baguëna sayani ja'nrebi, Baguëte crusu sa'cahuëna quenni roñu cajën sahuë.

Jesús es crucificado

³²Sani, ja'nrebi Cirene bainguë Simón hue'eguëni tēhuoni rantoni, Jesús crusu sa'cahuëte cuanni tēoni sajë'n cajën guansequë.

³³Guanseni ja'nrebi, Jesusre sani, Gólgota casiru, sinjo gu'anbë casiru, ja'an cubëna ti'anhüë. ³⁴Ti'anni, gu'a jo'cha sënje naconi ja'mese'ere inni, Jesusni rurajëna, baguë yua ro ne'neni jo'cabi.

³⁵Ja'nrebi, baguëte crusu sa'cahuëna quenni reoni, soldado hua'nabi, Baguë cañate inni baja'cuare masiñu cajën, gata toyasira'carëanre sa'ñeña ña'goni tonni ëñahuë. ³⁶Ja'nca ëñani, ja'nrebi bëani, baguë ba'iyete re'oye ëñañu cajën yo'ohuë.

³⁷Ja'nrebi, baguë gu'a jucha yo'ose'ere ro'tani, ën cocare toyani, ba crusuna së'ohuë: “Ënquë Jesús hue'eguë yua judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'bi ba'iji” toyani së'ohuë.

³⁸Yequëcuare'ga bain huani bonse jiancua samucua, ja'ancuare'ga Jesús naconi bacua crusu sa'cahuëanna gueonni retohüë. Yequëre Jesús jëja ca'ncona reohüë. Yequëre Jesús ari ca'ncona reohüë. ³⁹Ja'nrebi, bain hua'na ca'ncorë ganijën saicubabi Jesusni bëinsi ziaña ëñajën, baguëni bain ëyëjën ⁴⁰cahuë:

—Më'ëbi ro ro'tani caguë ba'isi'quë'ë. Riusu uja huë'ere taonni si'ani, ja'nrebi samute umuguseña mame huë'e yo'oyë yë'ë casi'quë sëani, yurera'rë ja'ansi'quë jëajë'n. Më'ë yua Riusu Zin ba'itoca, crusu sa'cahuëbi gajejë'n, bëinjën cahuë.

⁴¹Ja'nca bëinjëna, pairi ëjacua'ga, ira coca ye'yocua, ira ëja bain, bacua naconi Jesusni jayajën, sa'ñeña cahuë:

⁴²—Yequëcuabi ai yo'ojëna, bacua jëayete ëñoguë bajl'i baguë. Ja'nca ëñoguëta'an, ja'ansi'quëbi jëaye poremai'te baguë. Baguë yua Israel bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë banica, yurera'rë baguë crusu sa'cahuëbi tijini gajaja'guë. Tijini gajetoca, baguëni si'a recoyo ro'tayë mai. ⁴³Baguë yua Riusuni si'a recoyo ro'tayë yë'ë caguëna, Riusubi yurera'rë baguëte tēani conja'guë. Yë'ë yua Riusu Zinreba'ë casi'quë sëani, ja'nca yo'oja'guë Riusu, baguëni ai yëguë ba'itoca, baguëni jayajën, sa'ñeña cahuë.

⁴⁴Cajëna, jiancua'ga, baguë naconi retosi'cua, bacua'ga baguëni güina'ru te'e jayajën cahuë.

Muerte de Jesús

⁴⁵Ja'nrebi mëñereba së'iguëna, si'a re'oto beoru na'i si'abi. Samute hora ba'iyete tēca zije re'oto se'ga bajl'i. ⁴⁶Ba'iguëna, ja'nrebi, ënsëguëbi a las tres'ru së'iguëna, Jesusbi si'a jëja coca güini achobi:

—Elí, Elí ðlama sabactani? güini achobi. Bain cocabi cato, Taita Riusu, Taita Riusu, ðmë'ë queaca ro'taguë, yë'ëre jo'cani senjoguë'ne? güini achobi Jesús.

⁴⁷Güini achoguëna, yequëcua baru ba'icubabi achani:

—Mai ira bainguë ba'isi'quë Elíasni choi'te baguë, cahuë.

⁴⁸Caní, bacua jubë ba'iguëbi besa sani, can së'ohuëre inni, zoa huansoyo na'miñona huenni, sënje jo'cha re'cona huahuani saënni, Jesusbi zu'nzuja'guë caguë, baguë y'i'obona nēcoguëna, ⁴⁹baguë gajecubabi cahuë:

—Yo'oma'ijë'n. Yequëre Elíasni rani, baguëte tijoni gachoma'iguë cajën, ëjoni ëñañu, cahuë.

⁵⁰Cajëna, ja'nrebi Jesús yua se'e ai jëja güini achoni, ja'nrebi junni tonbi. ⁵¹Junni tonguëna, ja'ansirën Riusu uja huë'e sa'nahuë retosi canbi samu tē'ntëña ba'iyete ja'anse'le yua jobora ye'reni saji'i. Ëmëje'enbi yijacua tēca ye'reni saji'i. Yija'ga ñu'cuguëna, gatabëanbi joni saji'i. ⁵²Bain tansiruan'ga a'nqueguëna, Riusu bainreba junni tonni tansi'cuani huajë hua'nare etobi Riusu. ⁵³Etoguëna, Jesús go'ya rairën ti'anguëna, bacuabi bacua tansiruanbi etani, Jerusalén huë'e jobo Riusu cuencuesi jobona sani ba'ijëna, ai jai jubë bainbi ëñahuë.

⁵⁴Ja'nrebi soldado ëjaguë, baguë naconi ba'ijën Jesusre ëñajën ba'icua, bacuabi yija ñu'cuesee, yequë yo'oguë ba'ise'ere'ga ëñani, gue ro'taye beoye quëquëni cahuë:

—Aito. Ënquëbi Riusu Zinreba bajl'i, cahuë.

⁵⁵Romi hua'na'ga so'orëbi ëñajën nēcahuë. Jesús naconi Galilea yijabi te'e rajjën, baguëni consi'cua baë'ë. ⁵⁶Ja'nca ba'icuaire cato, yeco María Magdalena, yeco María, Santiago, José bacua mamá baco'ë. Yeco, Zebedeo mamacua, bacua mamá baco'ë.

Jesús es sepultado

⁵⁷Ja'nrebi, na'i si'aguëna, Arimatea huë'e jobo bainguë José hue'eguë, ai bonse baguë, ja'anguëbi ti'anbi. Baguë'ga Jesús bainguë consi'quë bajl'i. ⁵⁸Ja'anguëbi yua Pilatona sani, Jesús ga'nihuëte senji'i. Senguëna, Pilatobi baguëna insini saoye guansebi. ⁵⁹Guansequëna, Josebi Jesús ga'nihuëte sani, re'ocan pojei canbi ga'nebi. ⁶⁰Ga'neni ja'nrebi. José tanja'ru, gata tē'ntëbana mame no'asi goje, ja'anruna sani, baguëte uanbi. Ja'nca uanni, jai gatabëbi bonani, ba tansi gojere taunni ta'pini jo'cabi. ⁶¹Ja'nca yo'oguëna, María Magdalena, yeco María naconi baë'ë. Jesús tansiru ca'ncorëte ëñajën ñuë'ë.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶²Ja'nrebi yequë umuguse, yo'ocan yo'oma'i umuguse ja'anreba'ba'i umuguse si'aguëna, pairi ëjacubabi, fariseo bain naconi Pilatona sani, ⁶³si'a jubëbi baguëni quëahuë:

—Ējaguë, ba Cristo ro coqueguë casi'quëbi yua huajëguë ba'i umuguseña ñaca caguë baji'i: “Samute umuguseña bani, go'ya rajja'guë'ë yë'ë” caguëna, baguë case'ere yure ro'tahuë yëquëna. ⁶⁴Ja'nca casi'quë ba'iguëna, yure samute umuguseña tēca ba'iguëna, baguë tansirute re'oye ëñajën cuiraye guansejē'ën. Yequërë baguëte conjën ba'isi'cuabi baguë ga'nihuëte jianni satoca, “Go'ya raisi'quë'bi” quëani achoma'ñe. Ja'nca ro coquejën yo'otoca, baguë Cristo ba'iyë ro coqueguë case'e'ru quë'rë ai gu'aye coquejën ba'ire'ahuë maire, Pilatoni cahuë.

⁶⁵Cajëna, Pilatobi sehuobi:

—Mësacua yua soldado jubëte bacua sëani, ja'ancuare baguëre tansiruna sani nëconi, mësacua porese'e ai re'oye ëñajën cuirajën ba'ijë'ën, sehuoguë cabi.

⁶⁶Ja'nca caguëna, bacua yua baguëre tansiruna sani, ba gatabë ta'pisibëte quëonni së'queni jo'cahuë. Jo'cani, soldado hua'na tansiruna jo'cahuë. Ja'nca yo'ojëna, jiancuabi ti'añe pormaë'ë.

La resurrección de Jesús

28 ¹Ja'nrebi, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse si'aguëna, semana ja'anrë ba'i umuguse, domingo umugusebi ñatani, María Magdalenabi, yeco María naconi Jesús tansiruna ëñajën saë'ë. ²Sani ëñato, yija ai jëja ñu'cuebi. Riusu anje congüëbi guënamë re'otobi gaje meni, ba gatabëte bonani quëñoni, babëre bëani ñuji'i. ³Anje ga'nihuë ba'iyete cato, mëjo jue'neñe'ru ëñobi. Baguë caña yua ai pojeiyereba ai pojei cañara baji'i. ⁴Ja'nca ba'iguëbi gaje raiguëna, soldado hua'na tansirute ëñacuabi ai quëquëreba quëquëjën to'ntojën, ja'nrebi junni garasi'cua'ru nëcajën ëñohuë. ⁵Ja'nrebi, Riusu anje congüëbi ba romi hua'nani cabi:

—Mësacua huaji yëma'ijë'ën. Mësacua yua Jesús, ba quenni reosi'quë, ja'anguëni cu'ejën raisi'cuare masiyë yë'ë. ⁶Ënjo'on'ga beoji baguë. Go'ya rajji'i. Baguë cani jo'case'e'ru güina'ru ba'iji. Rajjë'ën. Baguë uinsirute ëña rani masijë'ën. ⁷Yureca besa sani, baguëte concuani quëajajjë'ën: Ju'insi'quëbi go'ya rajji'i baguë. Go'ya raisi'quëbi yureca Galilea yijana mësacua ru'ru sani, mësacuanii ëjoji. Ja'anruna sani, baguëni tēhuoni ëñajë'ën. Ja'anre quëajajjë'ën. Yë'ë case'e'ru yo'ojë'ën, cabi.

⁸Caguëna, bacuabi ba tansirute jo'cani, besa saë'ë. Huaji yëjën, ja'nrebi ai bojoyereba bojojën, Jesusre concuana

quëajajjë'ën, huë'huëjën saë'ë. ⁹Ja'nca saijëna, yureca Jesusbi bacuani tēhuoni saludabi. Saludaguëna, baguë guëoñare gugurini su'ncajën, baguëni ai bojojën baguëni ai yëhuë. ¹⁰Ja'nca yo'ojëna, Jesús yua bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua huaji yëma'ijë'ën. Yë'ë bainrebana sani quëajjë'ën: “Galilea, yijana saijjë'ën. Sani yë'ere tēhuoni ëñaja'cua'ë” quëajjë'ën, cabi Jesús.

Lo que contaron los soldados

¹¹Caguëna, romi hua'nabi quëajjën saijëna, ba soldado jubë ba'icuabi huë'e jobona sani, pairi ëjacuani ba yo'oguë ba'ise'e si'aye quëahuë. ¹²Quëajjëna, pairi ëjacuabi si'a ira ëjacua naconi ñë'cani, sa'ñeña coca cani, ja'nrebi soldado hua'nana ai curire insijën, ¹³bacuani yahue yihuojën guansehuë:

—Mësacua yua bainna sani, ñaca quëajjë'ën: “Yëquënabi cainjëna, baguëre concuabi ñamibi ti'anni, baguë ga'nihuëte jianni samate” cajën quëajjë'ën. ¹⁴Ja'nca quëajjëna, Pilatobi achatoca, yëquëñabi baguëni re'o coca cajën, baguëni bojo güeseyë. Ja'nrebi mësacuanii bëñe beoye ba'iji, cahuë.

¹⁵Ja'nca cajëna, soldado hua'nabi bacua curire conii, pairi ëja bain guansese'ere'ru coca quëani achohuë. Quëani achojëna, yure umuguseña tēca judío bainbi ja'an cocare sa'ñeña quëani achojën ba'iyë.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶Ja'nrebi, Jesusre concua, si'a sara bain te'e bainguë, bacuabi Galilea yijana sani, Jesús quëasi cubëna më'ë. ¹⁷Mëni, ja'nrebi baguëni ëñani, baguëna gugurini rëanni, baguëni ai yëjën bojohuë. Bacua jubë ba'icua yequëcuaca baguëni si'a recoyo ro'taye huaji yëhuë. ¹⁸Ja'nca ba'ijëna, Jesusbi bacuana cueonni quëabi:

—Taita Riusubi cuencueguëna, guënamë re'oto, yija re'oto, si'aye bani, Ta'yejeiyereba Ējaguë ba'iguëbi si'aye baru ba'icuani guanseguë ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁹Ja'nca sëani, mësacua yua si'a jubëan bainna sani, yë'ë bainreba concuare re'huajjë'ën. Ja'nca re'huajjën, Taita Riusu, baguë Zin, baguë Espiritu, ja'ancua ba'iyete ro'tajjën, yë'ë bainrebare oco bautizajjën ba'ijjë'ën. ²⁰Ja'nca yo'oni, yë'ë yua mësacuanii guanseni jo'case'e'ru si'aye güina'ru ye'yojën ba'ijjë'ën, bacua te'e ruiñe yo'ojjën ba'ijja'yete. Ja'nca ba'ijjëna, yureca, mësacuare gare jo'caye beoye ba'iguë, ën yija carajëirën tēca mësacua naconi te'e congüë ba'iyë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

Riusu cocareba

SAN MARCOS

Toyani jo'case'e

Juan el Bautista en el desierto

1 ¹Yureca, Riusu cocarebare, baguë Zin Jesucristo ën yijana raise'ere toyani jo'cayë:

²Riusu ira bainguë raosi'quë, Isaías hue'leguëbi Riusu cocare uti pëbëna toyani jo'caguëna, ñaca toyase'e baji'i:

Achajë'ën, yureca.

Më'ëre quëaja'guëte ru'ru saohuë, më'ë rai ma'are re'huacaiguëte.

³Saoguëna, ja'anguëbi yua beo re'otona ti'anni, ñaca quëani achoja'guë'bi:

“Mai Ëjaguë rai ma'are re'huaye'ru re'huajë'ën.

Te'e ruin ma'are yo'ocaijë'ën baguëre”

toyani jo'case'e baji'i.

⁴Ja'nca ba'iguëna, yureca Juan Bautizaguëbi beo re'otona ti'anni, bainna ñaca quëani achobi: “Mësacua ro'tajën ba'ise'e beoru mame re'huani ba'ijën, bautiza güesejë'ën. Riusubi yë'ë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeni ro'tama'ija'guë cajën, ja'nca yo'ojë'ën” quëani achoguë baji'i Juan. ⁵Ja'nca quëani achoguëna, si'a bainbi baguëni achajaiñu cajën, baguëni tëhuojaë'ë. Judea yija, Jerusalén huë'e jobo, ja'anruanbi etani, baguëni tëhuojaë'ë. Tëhuojani, bacua gu'a jucha beorure Riusuni quëajën, Juanni bautiza güesehuë, Jordán zia yana.

⁶Yureca, Juanbi yua camello raña canre ju'iguë, ga'ni tainme baguë sèri seihuëte ténji'i. Bu'nsu, o'a baya, baguë aon ja'an baji'i. ⁷Ja'nca ba'iguëbi yua bainni ñaca quëani achoguë baji'i:

—Yequëbi, yë'ëru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguëbi yuareba raiye ba'iji. Yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguëte sëani, yë'ë'ga gugurini rëanni, baguëni yo'o coñe gare ti'anma'iguë ba'iyë. Baguë guëon ju'iyete ti'jeye ti'anma'iguë'ë yë'ë, baguëre. ⁸Yë'ëbi yua mësacuare oona bautizaguë'ë. Baguëca yua Riusu Espiritu naconi mësacuare bautizaja'guë'bi, quëani achoguë baji'i Juan.

Jesús es bautizado

⁹Quëani achoguë ba'iguëna, ja'an umuguseñabi Jesusbi Nazaret huë'e jobo, Galilea yija ba'i jobo, ja'an jobobi sani, Juanna ti'anjani, Jordán zia yana bautiza güesebi. ¹⁰Bautiza güeseni, ja'nrebi, guënamë re'otobi a'nqueni saoguëna, Riusu Espiritubi eta rani, ju'ncubo ba'iyë'ru ëñoni, Jesusna gaje meni tuabi. ¹¹Tuaguëna, ja'nrebi, guënamë re'otobi ñaca cani achobi:

—Më'ë yua yë'ë Zin ai yësi'quë'ë. Më'ëni ai bojoyë yë'ë, cani achobi.

Jesús es puesto a prueba

¹²Cani achoguëna, ja'ansirën, Riusu Espiritubi Jesusre beo re'otona sabi. ¹³Saguëna, cuarenta umuguseña barute ba'iguë,

airu hua'i hua'na naconi ba'iguëna, zupai huatibi ti'an rani, Yë'ëna rani conjë'ën, coqueguë choji'i. Choquëna, conmaji'i. Conma'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi baguëni cuirahuë.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴Ja'nrebi jë'te, Juanni preso zeanni guaorena, Jesusbi Galilea yijana sani, Riusu cocarebare bainni quëani acho bi'rabi. ¹⁵Ñaca quëani achoguë baji'i:

—Yua'ë. Riusu ba'i jobo ëñoja'ñie yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji.

Ja'nca sëani, mësacua ro'tajën ba'ise'e beoru mame re'huani, Riusu cocarebare achani, si'a recoñoa ro'tajën ba'ijë'ën, quëani achoguë baji'i.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶Ja'nca ba'iguëbi Galilea zitara yëruhuana sani, mejabëbi ganini ëñato, Simón hue'eguëbi, baguë yo'jeguë Andrés naconi ba'ijën, hua'ire yojën ba'ë'ë, hua'i yoye ye'yesi'cua sëani.

¹⁷Hua'ire yojëna, Jesusbi bacuani coca caguë choji'i:

—Mësacua yë'ëni te'e conjën rajjë'ën. Mësacua yua hua'i yoye ye'yesi'cua ba'ijëna, bainre yoye mësacuani ye'yoyë yë'ë, caguë choji'i.

¹⁸Caguë choiguëna, bacua yua ja'ansirën bacua hua'i yorëanre gare jo'cani, Jesusni te'e conjën saë'ë.

¹⁹Sajjëna, baguëbi se'erë sani ëñato, Zebedeo mamacua, Santiago hue'eguë, baguë yo'jeguë Juan naconi ba'ë'ë. Bacua pë'caguë Zebedeo naconi yogute ba'ijën, bacua hua'i yorëanre ta'nëjën ñuë'ë. ²⁰Ja'nca ñu'ijëna, Jesusbi bacuani choji'i. Choiguëna, bacuabi yua bacua pë'caguë Zebedeore jo'cani saë'ë. Yo'o concua naconi yoguna jo'cani, Jesusni te'e conjën saë'ë.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

²¹Sani ja'nrebi, Capernaum huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anrena, ja'nrebi, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi bain ñë'ca huë'ena cacani, bainni coca ye'yo bi'rabi. ²²Ai ta'yejeiye Ëjaguë masiye ye'yoyë'ru bacuani ye'yoguëna, bain hua'nabi ai achajën rën'ë. Bacua ira coca ye'yocua ye'yoyë'ru quë'rë ta'yejeiye ye'yoyë'ru baji'i Jesús. ²³Ye'yoyë'ru ba'iguëna, yequë bainguë gu'a huati cacasi'quë yua bacua ñë'ca huë'ere baji'i. Ja'nca ba'iguëbi yua te'e jëana güiguë cabi:

²⁴—¿Yëquëna ba'iru queaca ro'taguë raquë'ne Jesús Nazareno? Yëquënani ro huesoni si'aguë raisi'quë'ë më'ë. Më'ëre masiyë yë'ë. Më'ë yua Riusu Zin Raosi'quëreba ba'iguë'ë, güiguë cabi.

²⁵Güiguë caguëna, Jesusbi gu'a huatini bëinguë guanseni cabi:

—iCama'ijë'n, huati! iBa banguëte etani saijë'n! cabi.

²⁶Ja'nca caguëna, huatibi ba banguëte ai jëja hue'nhue yo'oni, ai jëja güiguë, banguëte etani jo'cani saji'i. ²⁷Etani saiguëna, si'a bain hua'nabi quëquësi'cua ba'ijën, sa'ñeña senni achajën cahuë:

—¿Gue'ne, yureca? ¿Guerebare ye'yoguë'ne baguë? iAi masi Ëjaguëbi rani, huati hua'ini coca guanseguëna, bacuabi achani yo'oyë! sa'ñeña cajën, ai ëñajën reinjën ba'ë.

²⁸Ja'nre'bi, si'a Galilea yija ca'ncoñana Jesús yo'ose'ere ai quëani achohuë.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹Ja'nre'bi, ba ñë'ca huë'ebi etajëna, Jesusbi Simón, Andrés, bacua naconi bacua huë'ena sani cacabi. Santiago, Juan, bacuabi conjën sa'ë. ³⁰Cacani ba'ijëna, Simón huago, baguë rënjo pë'cagobi rau jayogo uingona, Jesusni quëahuë. ³¹Quëajëna, baguë yua bago uinruna cacani, bago ëntë sarare zeanni, bagote huëabi. Huëaguëna, ja'ansirën rau go'yani huajëgo, yua bacuani cuira bi'rago.

Jesús sana a muchos enfermos

³²Ja'nre'bi na'iguëna, yua ënsëguë ruajaquëna, rau ju'incuaire, huati cacasi'cuare'ga, si'acuare Jesusna sahuë. ³³Sani, si'a huë'e jobo bainbi ti'anni, baguë anto sa'rore ñë'cani ëjohuë. ³⁴Ëjojëna, Jesús yua ai jai jubë bain si'a rau ju'incuan huachobi. Gu'a huati hua'i bain cacasi'cuare'ga guanseni, bacuare etoni saobi. Ja'nca saoni, huati hua'ibi coca caye yëjëna, ënsebi, baguëte masicuaire sëani.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

³⁵Ja'nre'bi, ñata ñamibi, yuta ënsëguë etama'iguëna, Jesusbi huëni, bain beoruna sani, Taita Riusu naconi coca uja bi'rabi. ³⁶Ujaguë ba'iguëna, Simón, yequëcua baguë naconi ba'icuabi Jesusni cu'ejën sa'ë. ³⁷Sani, baguëte tinjani, baguëni cahuë: —Si'a bainbi më'ëni cu'eyë, cahuë.

³⁸Cajëna, Jesusbi sehuobi:

—Cueñe ba'i huë'e joboñana saiñu. Ja'anruan bainre'ga Riusu cocarebare quëani achoza caguë, ja'an raisi'quë'ë yë'ë, sehuoguë cabi.

³⁹Ja'nca cani, si'a Galilea yija ca'ncoñana ganini, bain ñë'ca huë'eñana cacani, Riusu cocarebare bainni quëani achoguë, gu'a huati hua'ire etoni bi'rani saoguë baj'i'i.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰Ba'iguëna, ja'nre'bi, gu'a ca'mi rau ju'inguëbi Jesusna rani, baguëna gugurini rëanni, baguëni senreba senji'i:

—Më'ëbi yënica, yë'ë gu'a raure tënoni huachojë'n, huachoye pore Ëjaguë sëani, senguë cabi.

⁴¹Ja'nca caguëna, Jesusbi baguëni oiguë bani, baguë ëntë sarare mi'nani, baguëni pa'roguë cabi:

—Huachoye yëyë. Më'ë yua huajë hua'guë ba'ijë'n, cabi Jesús.

⁴²Caguëna, ja'ansirën gu'a ca'mi rau go'yani, yua huajë raji'i. ⁴³Huajë raiguëna, Jesús yua baguëte sao bi'rani, baguëni si'a jëja coca yihuoguë cabi:

⁴⁴—Achajë'n. Më'ë huajë raise'ere yequëcuan gare quëaye beoye ba'ijë'n. Ëñe se'gare yo'ojë'n. Më'ë pairina sani, më'ë huajë raise'ere baguëni ëñojë'n. Ëñoni, Moisés ira coca guanseguë ba'ise'ru, baguë casi jo'ya hua'guëre inni, më'ë pairina sani, pairibi huani ëocaija'guë caguë, jo'ya hua'guëre pairina insijë'n, më'ë yua huajë raisi'quë sëani. Ja'nca yo'otoca, bain hua'nabi më'ë huajë raise'ere ëñani masiyë, cabi Jesús.

⁴⁵Ja'nca cani saoguëna, ba huajë raisi'quëbi ro achani, baguë huajë raise'ere si'a bainna quëani achojaji'i. Ja'nca quëani achoguëna, Jesusbi, yua bainbi ëñajëna, huë'e jobona ti'añe poremaj'i. Beo re'otoña se'gare ba'iguëna, si'aruan ba'icuabi baguëni ëñajën sa'ë.

Jesús sana a un paralítico

2 ¹Ja'nre'bi, yequë umuguseña ba'iguëna, Jesús yua Capernaum huë'e jobona go'ini, baguë huë'ere ba'iguëna, bainbi achahuë. ²Ja'nca achani, yurera, ai jai jubë bainbi baguë huë'ena ñë'ca rani, huë'e bu'iyë ba'iyë sëani, anto sa'ro ba'iruna ti'añe porema'ë. Ja'nca ba'ijëna, Jesusbi Riusu cocarebare bacuani quëani achobi. ³Quëani achoguëna, yequëcua gajese'gacuabi garasi'quëni camare uingüëna, cuanni rahuë. ⁴Rani, ai jai jubë bain ba'ijëna, Jesusna cacaye poremajën, huë'e ëmëje'ena mëani, Jesús ëmëje'en ba'irute goje otani, garasi'quëre camare uingüëna, Jesús ba'iruna meñe gachohuë. ⁵Gachojën, Jesusbi huachoye poreji ro'tajëna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua recoyo ro'tayete masini, ba garasi'quëni cabi:

—Mami, më'ë gu'a jucha yua gare tënose'e ba'iji, cabi.

⁶Caguëna, ira coca ye'yocuabi achajën ñu'ijën, ja'ansi'cua bëinjën ro'tajën ba'ë: ⁷“¿Ba hua'guë queaca ro'taguë, ja'an cocare caguë'ne? Riusu se'gabi bain juchare tënoñe poreji. Yequëcua porema'iñë. Ja'nca sëani, baguë yua tëno cocare caguë, Riusure ro gu'aye caji” sa'ñeña ro'tajën ñuë'ë. ⁸Ro'tajën ñu'ijëna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua bëinjën ro'tase'ere masini, bacuani cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën, ja'nca ro'tajën bëiñe'ne? ⁹Bainbi, “Më'ë gu'a jucha yua tënose'e ba'iji” caye poreyë. Ja'nca caye porecuata'an, “Huëni, më'ë camare inni ganijë'n” catoca, bacua huachoye porema'iñete ëñoñë. ¹⁰Ja'nca ba'iyeta'an, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi bain gu'a juchare tënoñe pore Ëjaguë'ë. Ja'anre mësacuan ëñoñë yë'ë, cabi.

Cani, ja'nre'bi, garasi'quëni cabi:

¹¹—Yureca, huëijë'n. Më'ë camare inni, më'ë huë'ena go'ijë'n, caguë cayë yë'ë, cani achobi Jesús.

¹²Caguëna, baguë yua ja'ansirën huëni, baguë camare inni saji'i. Ja'nca saiguëna, si'a bainbi ai ëñajën reinjën, Riusuni bojoreba bojojën, re'o cocare baguëni cahuë:

—Yure yo'ose'e'ru maibi gare ëñama'isi'cua'ë, cahuë.

Jesús llama a Leví

¹³Ja'nre'bi jë'te, Jesusbi se'e Galilea zitara yëruhuana saji'i. Sani, si'a bain hua'nabi baguëna ñë'cajëna, bacuare coca yihuobi. ¹⁴Yihuoni tëjini, se'e sani ëñato, Alfeo mamaquë Leví hue'eguëbi impuesto curi co huë'ere ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, baguëni:

—Yë'ëni te'e conguë rajjë'n, caguë choji'i.

Caguë choiguëna, Levibi huëni, Jesusni te'e conguë saji'i.

¹⁵Ja'nre'bi jë'te, Jesusbi baguë bain concua naconi Leví huë'ere ba'ijën, aonre ainjën ñu'ijëna, gu'a bain impuesto curi cocua naconi ai jai jubëbi Jesusni te'e conjën, aonre aën'ë. Ai jai jubë bainbi baguëni te'e conjën ba'ë. ¹⁶Ba'ijëna, ira coca ye'yocua, fariseo bain naconi, bacuabi ti'anni, Jesusbi gu'a bain naconi te'e aon aingüëna, ëñahuë. Ja'nca ëñani, Jesús bain concuani bëinjën cahuë:

—¿Mësacua ëjaguë guere yo'oguë, impuesto curi cocua, gu'a bain, bacua naconi aon aingüë'ne? cajën bën'ë.

¹⁷Bëinjëna, Jesusbi bacua case'ere achani, bacuani coca sehuobi:

—Huajëjën ba'icuabi ëco yo'oguëte senma'iñë. Rauna ju'incua se'gabi ëco yo'oguëte señë. Yë'ë re'o banguë'ë cajën

ba'itoca, ja'ancuare choiguë raima'ë'ë yè'ë. Yè'ë gu'a banguë'të cajën ba'itoca, ja'ancuare choiguë raisi'quë'ë yè'ë, sehuoguë cabi Jesús.

La cuestión del ayuno

¹⁸Ja'nrëbi jè'te, Juanre concua, fariseo bainre concua, bacuabi aon aiñe jo'cajënna, yequëcuabi Jesusna sani, coca senni achahuë:

—Juanre concua, fariseo bainre concua, bacuabi aon aiñe jo'cajënna, ¿mè'ère concua guere yo'ojën aon aiñe jo'cama'iñe'ne? senni achahuë.

¹⁹Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Ro huacha ro'tajën ba'iyë mësacua. Huejaja'guëbi fiestare yo'oguëna, ja'anre ro'tajën ba'ijë'ën. Huejaja'guëbi yuta ba'iguëna, baguë bain choisi'cuabi aon aiñe jo'caye gare porema'iñë. ²⁰Ja'nca porema'ijënna, huejaja'guëre preso zeanni quëñoja'an umuguse ti'anguëna, ja'anrën bacuabi aon aiñe jo'caja'cua'ë, cabi.

²¹Cani ja'nrëbi, bacuani yeque ye'yo cocare quëabi:

—Mame canbi ira canna ja'cheye bañë. Ja'nca ja'chetoca, mame canbi guë'nguëguëna, ira canbi quë'rë se'e ye'reni gu'a can'ru ruinjì. ²²Bisi èye jo'cha huajë jo'chare yua ira ga'ni jo'cha corohuëanna ayaye bañë. Ayatoca, huajë jo'chabi ira ga'ni corohuëanre juejueni jañuni sani si'aji. Ga'ni corohuëan'ga gu'a corohuëan'ru ruinjì. Huajë bisi èye jo'cha banica, mame ga'ni jo'cha corohuëanna ayaye ba'iji, cabi Jesús.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

²³Ja'nrëbi, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi baguëte concua naconi trigo aon zio re'otobi ganijën, baguëre concuabi aon za'zaboanre tëa bi'rahuë. ²⁴Tëa bi'rajënna, fariseo bainbi ëñani, Jesusni bëinjën cahuë:

—Èñajë'ën. ¿Mè'ère concua guere yo'ojën, aonre tëaye'ne? Yo'o yo'oma'i umuguse sëani, mai ira coca guanseni jo'case'ru tin yo'oye porema'iñë, bëinjën cahuë.

²⁵Cajënna, Jesusbi sehuobi:

—Mai ira coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿David yo'ose'ere cato, ja'an quë'rore mësacua ëñamate'ne? Baguëre concua naconi ganini, aon gu'aguëna, ²⁶pairi ta'yejeiye ëjaguë Abiatar ba'isirën ba'iguëna, Davidbi Riusu huë'ena cacani, baru ba'i jo'jo aonbëan Riusuna jo'case'ere inni ainguë ba'nji. Pairi bain se'gabi aiñe porejënna, yequëcuabi aiñe porema'iñeta'an, Davidbi inni ainguë, baguëte concuare'ga aonguë ba'nji, sehuoguë cabi Jesús.

²⁷Cani, bacuani se'e yihuoguë cabi:

—Riusubi ru'ru banguëte re'huani jo'caguë ba'nji. Ja'nrëbi yo'je, yo'o yo'oma'i umugusere re'huani jo'caguë ba'nji, bain bëa huajëyete. Yo'o yo'oma'i umugusere re'huaguë, bainni ro guanseye ro'tama'iji Riusu. ²⁸Ja'nca sëani, yè'ë'ga yua Riusu Raosi'quërebabi yua yo'o yo'oma'i umuguse Èjaguë'ë, cabi.

El hombre de la mano tullida

3 ¹Ja'nrëbi se'e, Jesusbi bain në'ca huë'ere ba'iguëna, guë'nguësi sara baguëbi baji'i. ²Ja'nca ba'iguëna, fariseo bainbi yua Jesús huachoja'ye ëñañu cajën, yahue ro'tajën ëjohuë. Guë'nguësi sara baguëte huachotoca, “Ai gu'aye yo'ohuë mè'ë” cañu, ro'tajën ëjohuë, yo'o yo'oma'i umuguse sëani. ³Ja'nca ro'tajën ëjojënna, Jesusbi guë'nguësi sara baguëni cabi:

—Huëni raijë'ën. Bain joborana nëca raijë'ën, cabi.

⁴Cani ja'nrëbi, baguëbi raiguëna, fariseo bain barute ba'icuanì cabi Jesús:

—Mai ira ba'isi coca toyani jo'case'ere ëñato, yo'o yo'oma'i umuguse banica, ¿gue yo'o yo'oye poreye'ne mai? ¿Guere

caguë'ne? ¿Bainni coñe o bainni ja'si yo'oye caguë? ¿Rauna ju'inguëte huachoye o baguëni huesoni si'aye caguë? bacuani senni achaguë cabi.

Ja'nca senni achaguëna, bacuabi gare sehuoye beoye ba'ë'ë. ⁵Ja'nca ba'ijënna, Jesusbi si'acuare bonëjeiñe ëñaguë bënjì'i. Bacua achaye güejënna, ai sa'ntiguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi guë'nguësi sara baguëni cabi:

—Mè'ë ëntë sarare mi'najë'ën, cabi.

Caguëna, baguë yua mi'nani, huajë raji'i. ⁶Huajë raiguëna, ja'nrëbi, fariseo bainbi etani, Herodes bainna sani, bacuani coca senni achahuë:

—¿Queaca Jesusre huani senjoñe'ne mai? senni achahuë.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷Ja'nrëbi, Jesús yua baguëre concua naconi etani, zitarana sa'ë'ë. Saijënna, ai jai jubë bain Galileabi raisi'cua yua baguëni achajën be'teja'ë'ë. ⁸Judea, Jerusalén, Idumea, Jordán ziaya que ca'ncoña, Tiro, Sidón, ja'anruan bain'ga ai jai jubëbi Jesús yo'ose'ere achani, baguëna në'ca ra'ë'ë. ⁹Raijënna, baguëre concuani: “Yogute injani, yè'ère re'huacajjë'ën” cabi. Bain jubëbi baguëni quëon ëaye ba'ijënna, ba yogute re'huacaiye guansebi. ¹⁰Ai bainre huachosi'quë sëani, si'acua rau ju'incuabi ti'anni, baguëni pa'róni huajëñu cajën, baguëni quëon ëaye yo'ojën ba'ë'ë. ¹¹Gu'a huati hua'ibi yua baguëni ëñajën, baguëni gugurini rëanjën, baguëni güijën cahuë:

—iRiusu Zinreba'ë mè'ë! güijën cahuë.

¹²Ja'nca cajënna, Jesusbi bacuani si'a jëja guanseguë, Yè'ë ba'iyete quëani achoma'ijë'ën, cabi.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹³Ja'nrëbi yo'je, Jesusbi cubëna mëni ba'iguë, baguë bain jia'noni cuencueja'cuare choji'i. Choiguëna, baguëna mëni në'cahuë. ¹⁴Në'cajënna, si'a sara samucuaré, baguë naconi conjën ba'icuaré, Riusu cocareba quëani achocuaré, ja'ancuare jia'noni cuencuebi. ¹⁵Cuencueni, ju'incuare huacho ëjacua, gu'a huati hua'ire etoni sao ëjacua, ja'ancuare bacuare cuencueni re'huabi. ¹⁶Ba cuencueni re'huasi'cua yua ñaca hue'ecua ba'ë'ë: Simón caguëni Pedro hue'yobi. ¹⁷Ja'nrëbi Santiago, ja'nrëbi Santiago yo'jeguë Juan, Zebedeo mamacua ba'ijënna, jëja bacuare sëani, Boanerges hue'yobi. ¹⁸Ja'nrëbi Andrés, ja'nrëbi Felipe, ja'nrëbi Bartolomé, ja'nrëbi Mateo, ja'nrëbi Tomás, ja'nrëbi Alfeo mamaquë Santiago, ja'nrëbi Tadeo, ja'nrëbi Simón ja'an celote jubë ba'iguë, ¹⁹ja'nrëbi Judas Iscariote, Jesusre je'o bacuana insini senjoja'guë, ja'ancuare cuencueni re'huabi Jesús.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

Ja'nrëbi jè'te, Jesusbi baguëre concua naconi yequë huë'ena sani ti'anni, ²⁰ai jai jubë bainbi në'ca raijënna, bacua aon aiñe'ga porema'ë'ë. ²¹Ja'nca porema'ijënna, yequëcuabi, Loco hua'guë'ru ruinguë ba'iji baguë cajënna, Jesús te'e huë'e bainbi achani, Baguëte zeanni rañu cajën, baguëte zëanjën saimate.

²²Yequëcua'ga ira coca ye'yocua, Jerusalenbi raisi'cuabi baguëte gu'aye cahuë:

—Baguë yua gu'a huati ëjaguë Beelzebú hue'eguë, ja'anguë naconi zemosi'quë'bi ba'iji. Ja'nca sëani, Beelzebubi conguëna, gu'a huati hua'ire etoni saoye poreji, cahuë.

²³Cajënna, ja'nrëbi, Jesús yua bacuare choini, ye'yo cocabi bacuare bëinguë yihuoguë quëabi:

—¿Mësacua yua zupai huatire concua sa'ñeña etoni saoye poreye ro'taye? Ja'nca yo'oma'iñë. ²⁴Te'e jobo bainbi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesëni carajeyë. ²⁵Te'e huë'e bainbi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesëni carajeyë. ²⁶Ja'nca

carajejënna, güina'ru zupai huatire concuabi sa'ñeña huatoca, bacua'ga huesëni carajejiyë. Zupai'ga huesëni carajeji.

²⁷Yequëcuabi jëja baguë huë'ena jian cacaye yëtoca, ru'ru jëja baguëni preso hueñe bayë. Baguëte preso huenma'itoca, baguë bonsere jiañe porema'iñë. Huentoca, baguë bonsere tëani saye poreyë. Güina'ru, Zupaini huentoca, baguë zeansi'cuare tëani saye poreyë.

²⁸Mësacuani ganreba yihuoguë cani achoyë yë'ë. Si'a bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e, bacua gu'aye cani tonse'e, ja'anre huanë yeye poreji Riusu. ²⁹Ja'nca huanë yeye poreto'ga, Riusu Espiritute gu'aye cani tontoca, ja'an gu'a juchare gare huanë yeye beoye ba'iji Riusu. Ja'an gu'a juchare gare tēnoñe beoye ba'iji, cabi Jesús.

³⁰Bainbi Gu'a huati zemosi'quëbi ba'iji cajënna, ja'nca coca yihuoguë cabi Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹Ja'nrebi jë'te, Jesús pë'cago, baguë yo'jecua, bacuabi ti'an rani, hue'se ca'ncore ëjojën, baguëte choijajë'ën cani raohuë.

³²Raojënna, bain hua'na Jesús tël'jeiye ñu'icuabi baguëni quëahuë:

—Më'ë mamá, më'ë yo'jecua, bacuabi hue'se ca'ncore ëjojën, më'ëni choiyë, quëahuë.

³³Quëajënna, Jesús sehuobi:

—¿Yë'ë mamá, yë'ë yo'jecua, jarocua'ne? senni achaguë sehuobi.

³⁴Ja'nca sehuoni ja'nrebi, si'acuani bonëjeiñe ëñani, bacuani se'e cabi:

—Yë'ë mamá, yë'ë yo'jecua yua ënjo'on ba'icua'ë. ³⁵Riusu yëyete yo'ojën ba'icua, ja'ancuani, Yë'ë yo'jeguë, yë'ë yo'jego, yë'ë mamá, ja'anre bacuani cayë yë'ë, cabi Jesús.

La parábola del sembrador

4 ¹Ja'nrebi jë'te, Jesusbi zitara yëruhuate ba'iguë, bainni coca yihuo bi'raguëna, ai jai jubë bainbi ñë'ca raë'ë. Ai jai jubë bain sëani, Jesús yua yoguna cacani bëaguëna, bain jubëbi mejabë yëruhuate achajën ñuë'ë. ²Achajën ñu'ijënna, Jesusbi ye'yo cocabi bacuani ai yihuoguë quëabi:

³—Mësacua achajë'ën. Bainguëbi zio yo'oguë saji'i. ⁴Sani, yijare re'oye re'huani tëjini, aonra'carëanre mo'gasi yijana yu'yuguë ganibi. Yu'yuguë ganiguëna, yequëra'carëanbi ma'ana to'inguëna, bi'an hua'nabi chiani uncueni si'ahuë. ⁵Yequëra'carëanbi gata yijana to'inguëna, bean yija ba'iguëna, ai besa ticubi. ⁶Ja'nca ticuguëna, ja'nrebi, ai ja'suye ënsëguëna, sita beo sahua sëani, ticubi cueneni junji'i. ⁷Yequëra'carëanbi miubëna to'inguëna, miubi quë'rë ta'yejeiye irani hueanguëna, aon quëinmaji'i. ⁸Yequëra'carëanbi yua re'oye re'huasi yijana to'inguëna, aonbi irani, jorini, re'oye quënji'i. Quëinguëbi yequë sahuañabi treintara'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi sesentara'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi cienra'carëan quënji'i, caguë yihuobi Jesús.

⁹Yihuoni ja'nrebi, bacuani se'e cabi:

—Mësacuabi ganjo banica, achani ye'yejë'ën, cabi.

El porqué de las parábolas

¹⁰Ja'nrebi jë'te, Jesusbi te'e hua'guë ba'iguëna, baguëre concua si'a sara samucuabi, yequëcua baru ba'icua, bacuabi yua Jesús ye'yo coca te'e ruiñe quëayete senni achahuë.

¹¹Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Riusubi baguë ba'i jobo ba'iyete mësacuani te'e ruiñe quëani, baru ba'i yahuese'ere mësacuani te'e ruiñe masi güeseji. Yequëcuareta'an, banji. Baguë bain jubë beocuare sëani, ye'yo coca se'gabi bacuani beoru quëani achoyë, ñaca toyani

jo'case'e'ru ba'ija'ye: ¹²Ñaco bacuata'an, ëñani ye'yema'ija'bë caguë, ganjo bacuata'an, achani ye'yema'ija'bë caguë, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e yua mame re'huama'ija'bë caguë, ye'yo coca se'gabi bacuani quëaji Riusu, caguë sehuobi Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹³Caguë sehuoni, ja'nrebi ba ye'yo cocare bacuani te'e ruiñe quëabi:

—¿Mësacua yua yë'ë ye'yo coca case'ere achamate? Ja'nca achama'itoca, ñmësacua yua si'a ye'yo cocare queaca achaye poreye'ne? ¹⁴Aonra'carëan yu'yusi'quë yua Riusu cocareba quëani achoguë'ru ba'iji. ¹⁵Quëani achoguëna, yequëcuabi achajën, aonra'carëan ma'ana to'inse'e'ru ba'iyë. Riusu cocarebare achajënna, ja'nrebi jë'te, zupai huatibi rani, ba cocareba bacua recoñoana re'huase'ere quë'ñeni si'aji. ¹⁶Yequëcuabi achajën, aonra'carëan gata yijana to'inse'e'ru ba'iyë. Riusu cocarebare achani bojojën, ¹⁷sita saima'iñe'ru ba'ijën, ja'nji recoñoa bacuabi zoe beoye recoyo ro'tama'iñë. Yequëcuabi je'o ëñajën, hui'ya yo'ojënna, bacua yua Riusu cocareba ro'ire ai yo'ojën, ba cocare recoyo ro'taye jo'cayë. ¹⁸Yequëcuabi achajën, aonra'carëan miubëna to'inse'e'ru ba'iyë. ¹⁹Riusu cocarebare achajën ba'icua'ta'an, ën yija bonsere ba ëaye ro'tajën, ro coquesi'cua ruiñë. Bonse se'ga si'ayete bani bojoza ro'tajën, aonra'carëan huenni si'ase'e'ru Riusu cocarebare recoyo ro'taye gare jo'cayë. Ja'nca jo'cajën, re'o yo'o yo'oye ëñomajën ba'iyë. ²⁰Yequëcuabi achajën, aonra'carëan re'oye re'huasi yijana to'inse'e'ru ba'iyë. Riusu cocarebare achani, recoyona re'huani, re'o yo'o yo'oye ai ta'yejeiye ëñojën ba'iyë. Yequëcua yua treintara'carëan quëiñe'ru ba'iyë. Yequëcua yua sesentara'carëan quëiñe'ru ba'iyë. Yequëcua yua cienra'carëan quëiñe'ru ba'iyë, cabi Jesús.

La parábola de la lámpara

²¹Cani ja'nrebi, yeque cocare bacuani yihuoguë cabi:

—Majahuëte zëonto, ¿ro gajongu sa'nahuëna meñe jaoni ta'piye? ¿o cama yijacuana nëcoye? Bañë. Si'aruanna miaja'guë cajën, ëmëna reoyë. ²²Ja'nca ba'iyë'ru ba'iguëna, bainbi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere yahueye yëcuareta'an, Riusubi si'aye ëñoni, si'acuani masi güeseji. ²³Mësacua yua ganjo banica, achani ye'yejë'ën, yihuoguë cabi.

²⁴Cani ja'nrebi, yeque cocare bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua yua ye'yo cocare ëñare bajën, achajën ba'ijë'ën. Mësacua yua bainna cuencueni insijën ba'iyë'ru, Riusubi güina'ru mësacuana cuencueni insiji. Mësacua yua baguë cocarebare te'e ruiñe achajën ba'itoca, mësacuana quë'rë se'e ai ta'yejeiye insireba insiji Riusu. ²⁵Mësacuabi ai batoca, |quë'rë ta'yejeiye mësacuana insise'e ba'ija'guë'bi. Ai ba'iyë beotoca, mësacua baye choa ma'carë se'ga batoca, beoru quë'ñeni tëase'e ba'ija'guë'bi, yihuoguë cabi Jesús.

La parábola de la semilla que crece

²⁶Cani ja'nrebi, yeque cocare bacuani yihuoguë cani achobi:

—¿Riusu ba'i jobo queaca ba'iguë'ne? Aonra'carë yijana tanse'e'ru ba'iji. ²⁷Bainguëbi yijana tanni, ja'nrebi yequë umuguseña canni ñataguëna, aonra'carëbi ticuni iraji. ¿Queaca jojoni ticuguë'ne? sento, huesëji. ²⁸Yijana tanse'e yua ja'anse'ebi jojoni iraji. Ru'ru, ticu se'gabi jojoni irani, ja'nrebi aon za'zabo quëinji. Quënni, ja'nrebi yo'je, za'zabobi yayuni ya'jiji. ²⁹Ya'jiguëna, aon tēa umuguse ti'anguëna, aonre tëajën saiyë, yihuoguë cabi Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

³⁰Cani ja'nrebi, yeque cocare bacuani yihuoguë cani achobi:

—¿Riusu ba'i jobo queaca ba'iguè'ne? ¿Que ye'yo cocare quèaye'ne? ³¹Mostazara'carè ai zinra'carè, ja'an'ru ba'iji. Si'ara'carèan'ru què'rè zinra'carè ba'iguè'ta'an, ³²yijana tanse'ebi irani yua si'a sunquinhèa'ru què'rè jai sunquinhè irani, jai cabèan què'nquèna, bi'an hua'nabi ba sunquinhè sèsèyena ziaraan suani, bèa huajèye poreyè, yihuoguè cabi Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³³Ja'nca ye'yoguè, ye'yo coca se'gare ye'yoguè, Riusu cocarebare bainni ye'yoguè, bacua achaye porese'e'ru yihuoguè quèabi. ³⁴Bainre ye'yoguè, ye'yo coca se'gare quèabi. Baguère concuare ye'yoguè, si'aye te'e ruiñera quèani yihuobi.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵Yihuoni, ja'n'rèbi na'iguèna, baguère concuani: —Zitara que tè'huina je'ènu, cabi.

³⁶Caguèna, bacuabi bain jubète jo'cani, Jesusre, ba yogute ñu'iguèna, sahuè. Yequè bainbi bacua yoguanbi te'e conni saè'è. ³⁷Jesusre sajèna, ja'n'rèbi ai jèja tutu raguèna, tè'a yua huèni, oco yua yoguna cacaguèna, oco bu'i bi'rabi. ³⁸Ja'nca ba'iguèna, Jesús yua yogu sèri seiuhuète ba'iguè, sinjo tèobèna tèoni cainguè unji'i. Cainguèna, baguète sètoni cahuè:

—iÈjaguè! ¿Mè'è guere yo'oguè, mai huesèni si'ayete èñama'iguè'ne? huaji yèjèn cahuè.

³⁹Cajèna, Jesusbi sèta rani, huèni, tutu can jèjoni saoni, zitarana guanseguè cabi:

—iJa'anse'e guajè'èn! iJa'anse'e carajèjè'èn! cabi.

Caguèna, tutu'ga, zitara'ga, ja'anse'ebi carajaji'i. Gue tutuye beoye baji'i. ⁴⁰Ja'nca ba'iguèna, Jesusbi baguère concuani cabi:

—¿Mèsacua guere yo'ojèn, yè'èni si'a recoyo ro'tamajèn, ro quèquèjèn ba'iyè'ne? cabi.

⁴¹Caguèna, ba hua'nabi ai huaji yèjèn, ai èñajèn rèinjèn, sa'ñeña cahuè:

—¿Yua queaca ba'iguè'ne ba hua'guè? Baguèbi guanseguèna, tutu'ga, jai zitara'ga, ja'anse'ebi achani, Jaè'è cani carajaji'i, cahuè.

El endemoniado de Gerasa

5 ¹Ja'n'rèbi, zitarate je'enni, Gerasa yijana ti'anhuè. ²Ti'anni, Jesusbi mèi bi'raguèna, yua gu'a huati cacasi'quèbi bain tansi re'ohuèbi etani, tèhuo raji'i. ³Ja'anguè yua bain tansi re'ohuète ba'iguèna, yequècuabi que maca'ga, guèname'ga baguèni preso zeanni tayoñu cajèn yo'ocuata'an, jèja beohuè.

⁴Baguèni preso zeansi'cuabi guènameñabi baguè guèña, baguè èntè saraña, baguèni ai re'oye huento'ga, baguè yua ro tèteni si'aye se'ga yo'oguè baji'i. Ja'ansi'què yua baguè èntè sarañabi ra'nteni tèteni, ja'n'rèbi gatabi hua'huani guènameare jè'yeni si'aguè baji'i. Ja'nca ba'iguèna, baguèni zeanni hueñe porecuabi beohuè. ⁵Baguè yua umugusebi, ñamibi bain tansirute ba'iguè, cu re'otore ba'iguè, si'a jèja guiguè, gatabi ja'ansi'què huaiguè, ja'si yo'oguè baji'i. ⁶Ja'nca ba'iguèbi Jesusni, so'orèbi raiguèna, èñani, baguèna ai jèja huè'huèni tèhuoni, baguèna gugurini rèanni, ⁷baguèni cabi:

—¿Mè'è guere ro'taguè, yè'è ba'iruna raquè'ne, Jesús? Mè'è yua ba ta'yejeiyereba Èjaguè Riusu Zin'è. Riusubi èñaguèna, mè'èni senreba señè yè'è: Yè'èni ai yo'o güesema'ijè'èn, señè, guiguè cabi baguè.

⁸Jesús yua èn coca:

—Etani saijè'èn, gu'aye yo'o huati, ja'anre casi'què sèani, ai jèja guiguè cabi baguè.

⁹Caguèna, Jesusbi baguèni senni achabi:

—¿Mè'è gue mami hue'eguè'ne? senni achabi.

Senni achaguèna:

—Jai Jubè hue'eyè, jai jubè huati hua'i ba'icua sèani, sehuobi baguè.

¹⁰Sehuoni ja'n'rèbi, Jesusni senreba senji'i:

—Yèquèna huati jubète èn yijabi gare etoni saoma'ijè'èn, senguè baji'i.

¹¹Senguè ba'iguèna, cuchi jubè ai jai jubèbi cueñe ba'i cubè jabate ba'ijèn, bacua aonre cu'ejèn, aonre ainjèn baè'è.

¹²Ba'ijèna, huati hua'ibi Jesusni senni achahuè:

—Ja'an cuchi hua'nana yèquèate saojè'èn. Ba hua'nana cacaye yèyè, senni achahuè.

¹³Ja'nca senni achajèna, Jesusbi Saijè'èn cabi. Caguèna, huati hua'ibi ba bainguète jo'cani, cuchi hua'nana sani cacahuè. Cacani ba'ijèna, samu mil cuchi hua'na ba'iyè'ru ba'ijèn, ja'ansi'cua yua rèi tè'ntèbana huè'huèni, zitarana tonni runi huesèhuè.

¹⁴Runi huesèrena, cuchi cuiracuabi ai quèquèni, ja'n'rèbi huè'e jobo, huè'e jobo ca'ncoña, ja'anruan bainna sani quèamate. Quèajèna, bainbi èñajèn raè'è. ¹⁵Jesús ba'iruna rani èñato, huati hua'i basi'què yua caña sayasi'quèbi te'e ruiñe ro'taguè ñuji'i. Ja'nca ñu'iguèna, bacuabi ai huaji yèjèn èñahuè. ¹⁶Èñajèna, baru bain èñasi'cuabi huati hua'i etosi cocare, cuchi hua'na huesèsi cocare quèani achohuè. ¹⁷Quèani achajèna, Jesusni bacua yijabi gare saiye guansehuè.

¹⁸Guansejèna, ja'n'rèbi, Jesusbi baguè yoguna cacaguèna, huati hua'i etosi'quèbi Jesusni, Mè'è naconi te'e saza caguèna, ¹⁹Jesusbi ènseni, baguèni yihuoguè cabi:

—Mè'è huè'ena go'ijè'èn. Mè'è bainni yè'è conse'e, yè'è oiguè base'e, ja'anre quèani achajè'èn. Yè'è ta'yejeiye Èjaguèbi yè'èni ai re'oye conbi caguè, bacuani quèani achajajè'èn, yihuoguè cabi Jesús.

²⁰Caguèna, baguè yua sani, si'a bain Decapolis huè'e joboña ba'icuares Jesús conguè ba'ise'e si'aye quèani achobi. Quèani achoguèna, bain hua'na si'acuabi ai achajèn rè'n'è.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

²¹Ja'n'rèbi, Jesús yua yogubi jenni go'iguèna, ai jai jubè bainbi zitara yèruhuana ti'anni, baguèni tèhuo raè'è. Tèhuo rajèna, baguè yua ba yèruhuete ba'iguèna, ²²bain ñè'ca huè'e èjaguè Jairo hue'eguèbi raji'i. Rani, Jesusni èñani, baguè guèon na'mina gugurini rèanni, ²³baguèni senreba senji'i:

—Yè'è zin hua'gobi ai ju'in hua'go ba'igona, rajjè'èn. Mè'è èntè sarañare bagona pa'roni huachojè'èn. Huajè rajja'go caguè, bagote conjè'èn, senreba senji'i.

²⁴Senguèna, Jesusbi baguè naconi saji'i. Saiguèna, ai jai jubè bainbi baguèni be'tejèn, ai quèon èaye yo'ohuè. ²⁵Ja'nca yo'ojèna, u'chu rau ju'ingobi, si'a sara samu tècahuèan ju'in hua'go ba'igobi bain jubè naconi ba'igo, Jesusni be'tego baco'è. ²⁶Ba hua'go yua ai èco yo'ocuana saisi'cobi ai yo'ogo, bago curire bacuana ro'igo si'agoca gare huajè raima'igo, què'rè ju'in hua'go runco'è. ²⁷Ja'nca ba'igobi Jesús ba'iyete achani, Jesusna sani, yurera bain jubè naconi baguè yo'jeja'an sani, baguè canre pa'rogo. ²⁸Baguè can se'gare pa'roni huajèza cago yo'ogo. ²⁹Ja'nca pa'rogona, ja'ansirèn u'chu rau tècabi. Tècaguèna, Yè'ère rau tècaye huanoji ro'tago. ³⁰Ro'tagona, Jesús yua baguè ta'yejeiye poreyebi huachoye huanoguèna, bain jubè ba'iguèbi go'iyè bonèni, bainni èñani:

—¿Nebi yè'è can pa'roye'ne? senni achabi.

³¹Senni achaguèna, baguère concuabi baguèni cahuè:

—Èñajè'èn, Èjaguè. Bainbi mè'èna ai quèonjèna, ¿mè'è guere ro'taguè, mè'è can pa'rosi'cuare cu'eguè'ne? cahuè.

³²Cajèna, Jesús yua si'a bainna bonèjeiñe èñaguè, baguèni pa'rosi'core cu'ebi. ³³Cu'eguèna, ba hua'go yua ai huaji yègo to'ntogobi baguèna gugurini rèanni, bago yo'ose'e si'aye quèago. ³⁴Quèagona, baguè yua bagoni yihuoguè cabi:

—Mami, mē'ēbi yē'ēni si'a recoyo ro'tasi'co sēani, huajē raē'ē mē'ē. Ja'nca huajē raisi'co yua bojogo saijē'ēn. Mē'ē raure senjosi'cobi huajē hua'go ba'ijē'ēn, yihuoguē cabi.

³⁵Ja'nrēbi, Jesús yua coca canī tējima'iguēna, nē'ca huē'e ējaguē quē'robi Jaironi coca quēacuabi ti'anhuē. Ja'nca ti'ancuabi:

—Mē'ē zin hua'gobi junni huesēgo. Ja'nca sēani, mai Ējaguēte choima'ijē'ēn, cahuē.

³⁶Cajēna, Jesús yua bacua quēase'ere ro achani, nē'ca huē'e ējaguēni yihuoguē cabi:

—Hua'ji yēye beoye ba'ijē'ēn. Yē'ēni si'a recoyo ro'taye se'ga ba'ijē'ēn, cabi.

³⁷Ja'nca canī, bain jubēbi baguē naconi sai ēaye ba'ijēna, ēnsebi Jesús. Pedro, Santiago, Santiago yo'jegüē Juan, bacua se'gare sabi. ³⁸Sani, nē'ca huē'e ējaguē quē'rona ti'anni ēñato, bain hua'nabi ota oijēn, hui'ya giijēn, ai gu'aye achohuē.

³⁹Ja'nca yo'ojēna, Jesusbi cacani, bacuani cabi:

—¿Mēsacua guere ro'tajēn, ro ota oijēn giūye'ne? Zin hua'gobi ju'inmaco'ē. Cainsi hua'go se'ga ba'igo, cabi.

⁴⁰Caguēna, bacuabi baguēni ai jayajēn chohuē. Ja'nca chojēna, Jesusbi si'a hua'nare etoni saobi. Saoni ja'nrēbi, ba zin hua'go pē'caguē, pē'cago, baguē naconi raisi'cua, ja'ancua se'gare sani, zin hua'go uinruna cacahuē. ⁴¹Cacani, baguēbi yua bago ēntē sarare zeanni, bagoni:

—Talita, cumi, cabi. Bain cocabi cato, “Huēijē'ēn, mami, cayē” cabi.

⁴²Caguēna, ja'ansirēn, zin hua'go si'a sara samu tēcahuēan ba'igobi sētani huēni, gani bi'rago. Gani bi'ragona, bain hua'nabi ai ēñajēn rēn'ē. ⁴³Ēñajēn rēinjēna, Jesús yua bacuani si'a jēja guansegüē, Yequēcuani gare quēaye beoye ba'ijē'ēn cabi. Canī ja'nrēbi, bagote aon cuiraye guansebi.

Jesús en Nazaret

6 ¹Ja'nrēbi, Jesús yua barubi sani, baguēre concuabi conjēna, baguē yijana goji'i. ²Go'ini, ti'anni, yo'o yo'oma'i umugusebi bain nē'ca huē'ena sani, bainni coca yihuo bi'rabi. Yihuo bi'raguēna, ai jai jubē bainbi ai achajēn rēinjēn, sa'ñēña coca cahuē:

—¿Baguē coca ye'yose'e queaca ye'yeni masiguē'ne baguē? Ai masi ējaguēbi ye'yoguēna, ¿nebi baguēni ye'yore'ne? Baguē ta'yejeiye masiguē ēñoguēna, ¿nebi baguēte coñe'ne? ³Ro bainguē se'ga ba'iguēbi ro María mamaquē'bi ba'iji. Baguē yo'jecua Santiago, José, Judas, Simón, baguē romi yo'jecua'ga, si'acuabi ēnjo'on bain, mai naconi ba'icua'ē, cahuē.

Ja'nca cajēn, baguē cocare achaye güejēn, baguēte te'e ruiñe ēñamajēn baē'ē. ⁴Ja'nca ba'ijēna, Jesusbi bacuani cabi:

—Riusu bain raosi'cua banica, si'acuabi bacuani te'e ruiñe ēñajēn bojoyē. Bacua te'e huē'e bain, bacua se'gabi bacuani gu'aye ro'tajēn, bacuani te'e ruiñe ēñamajēn ba'iyē, cabi.

⁵Ja'nca caguē, yua baguē ta'yejeiye masiye baru bainni masi güeseye gare poremaji'i. Rau ju'in hua'na, te'e hua'na se'gare baguē ēntē sarañabi pa'roni huachobi. ⁶Baru bainbi yua baguēni recoyo ro'taye güecua sēani, ja'an se'gare yo'oye poreguē, gue ro'taye beoye bacuani ēñabi. Ja'nrēbi jē'te, yequē huē'e joboña cueñe ba'iguēna, baguē yua baruanna sani, bainni coca yihuobi.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁷Ja'nrēbi, Jesús yua baguēre concuare si'a sara samucuaire choini, bacuani cabi:

—Mēsacua yua huati hua'ire etoye porecuabi saijē'ēn caguē, bacuare samu baincua jubēanre cuencueni, tinruanna saicuaire re'huabi. ⁸Ja'nca re'huani, bacuani coca yihuoguē cabi:

—Mēsacua yua bonsere sama'ijē'ēn. Bonse turubē, aon, curi, ja'anre sama'ijē'ēn. Mēsacua ro'ojēn sai turubēan se'gare saijē'ēn. ⁹Guēon ju'i pe'perēanre ju'ijē'ēn. Te'e ēntē sara can ju'ijē'ēn. Samu caña sama'ijē'ēn. ¹⁰Mēsacua yua huē'e jobona ti'anni, ba huē'e jobobi saiye tēca te'e huē'e se'gare ba'ijē'ēn.

¹¹Yequērē baru bainbi mēsacua ni bojomajēn, mēsacua coca quēani achoyete achaye güejēn ba'itoca, barubi quēñēni saijē'ēn. Saijēn, bacuabi ēñajēna, mēsacua guēon ba'i ya'ore cue'nconi tonjē'ēn. Ja'nca yo'otoca, bacuabi bacua gu'a jucha yo'ose'ere masiyē. Ja'nca yo'ocua banica, Sodoma, Gomorra, ja'anruan bain bēnni senjoja'ñe'ru, bacua yua quē'rē ta'yejeiye bēnni senjosi'cua ba'ija'cua'ē, yihuoguē cabi Jesús.

¹²Ja'nca caguēna, bacuabi sani, Riusu cocare bainni quēani achohuē:

—Mēsacua gu'a jucha yo'ojēn ba'ise'ere beorure jo'cani, mame recoyo re'huani ba'ijē'ēn, quēani achojēn saē'ē.

¹³Ja'nca quēani achojēn, gu'a huati hua'ire ai ta'yejeiye etoni saojēn, olivo hui'yabebi jañuni tonjēn, rau ju'incua ai ta'yejeiye huachojēn baē'ē.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴Ja'nca yo'ojēna, bain ta'yejeiye ējaguē Herodes hue'eguēbi achabi. Si'a bainbi Jesús yo'oye porese'ere achani masihuē. Herodesbi ja'anre achani, coca cabi:

—Juan Bautizaguē'bi ba'iji baguē. Junni huesēsi'quēta'an, baguē yua go'ya raimaquē. Ja'nca go'ya raiguēbi baguē ta'yejeiye masini ēñoñe poreji, cabi.

¹⁵Caguēna, yequēcuabi:

—Riusu ira bainguē raosi'quē Elías'bi ba'iji, cahuē.

Cajēna, yequēcuabi:

—Banji. Yequē'bi. Riusu ira bain raosi'cua ba'icua, te'eguēbi ba'iji, cahuē.

¹⁶Cajēna, Herodesbi achani cabi:

—Banji. Juan'bi ba'iji. Baguē sinjobēte tēyoye guansehuē yē'ē. Guansegüēna, yurera go'ya raji'i baguē, cabi.

¹⁷Herodes yua ru'ru Juanre preso zeanni, ya'o huē'ena guaoye guansebi. Herodías ro'ina ja'nca yo'obi. Ja'ango yua Herodes yo'jegüē Felipe rēnjo ba'isi'cobi ba'igona, Herodes yua bagote tēani babi. ¹⁸Tēani baguēna, Juanbi baguēni bēinguē cabi:

—Mē'ē yo'jegüē rēnjore sēani, bagote tēani baye porema'iñē mē'ē, cabi.

¹⁹Caguēna, Herodíasbi yua Juanni bēingo, Baguēni huani senjoza cagoreta'an, Herodesbi ēnsebi. ²⁰Juan ba'iyete ēñani, re'o bainguē, jucha beo hua'guē ba'iguēna, Herodesbi ja'anre masiguē, bagote ēnsebi. Juanbi Riusu cocare quēani achoguēna, Herodesbi ro huesē ēaye achaguēta'an, baguēni bojoguē achabi.

²¹Ja'nca bagote ēnseguēna, jē'te ba'iguēna, Herodíasbi Juanni huani senjoñe poreyete ro'tago. Herodes tē'ya raisi tēcahuē'ru ba'iyē ti'anguēna, Fiestare yo'ozca caguē, baguē yo'je ējacua, baguē soldado ējacua, Galilea ējacua, bacuare choini, aon fiestare yo'obi. ²²Ja'nca yo'oguēna, Herodías mamaco, romi zingobi fiesta yo'oruna cacani pairagona, Herodes, baguē choisi'cua naconi, bacuabi bagoni ai ēa ēñani bojohuē. Pairani tējigona, Herodes yua bagoni cabi:

—Mē'ēbi gue gu'a ma'carēanre sentoca, mē'ēna ro insiyē yē'ē. ²³Ro coquema'iñē yē'ē. Mē'ēbi yē'toca, yē'ē guanse jobore cuencueni, jobo ba'iyē tēca mē'ēna ro insiyē yē'ē, cabi.

²⁴Caguēna, bagobi etani, bago pē'cagoni senni achago:

—Mamá, ¿guere seña'ne yē'ē? senni achago.

Senni achagona, Herodíasbi sehuogo:

—Juan Bautizaguē sinjobēte senjē'ēn, sehuogo.

²⁵Ja'nca sehuogona, ba romi zingobi ja'ansirēn Herodesna go'ini, baguēni sengo quēago:

—Juan Bautizaguë sinjobëte tÿoyj'ën. Tÿoyoni ja'nrëbi, guëna re'ahuana tÿoni, yurera'rë yë'ëna rani ëñoj'ën, cago sengo bago.

²⁶Ja'nca sengona, Herodesbi ai sa'nti hua'guë runji'i. Ja'nca ruinguëta'an, baguë ganreba case'e'ru tin yo'oye yëmaji'i, baguë gajecua achasi'cuare sëani. ²⁷Ja'nca ba'iguëna, Herodes yua ja'ansirën soldadote choini, Juan sinjobëte tÿoyoni rajj'ën caguë guansebi. ²⁸Guanseguëna, soldadobi ya'o huë'ëna sani, Juan sinjobëte tÿoyoni, guëna re'ahuana tÿoni, Herodesna rani jo'cabi. Jo'caguëna, Herodes yua ba romi zingona insiguëna, bago'ga sani, bago pë'cagona jo'cajaco'ë.

²⁹Jo'cagona, ja'nrëbi, Juanre consi'cuabi baguë huani senjose'ere achani, baguë ga'nihuëte injën ra'ë. Rani, baguë ga'nihuëte sani tanhuë.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰Ja'nrëbi jë'te, Jesús bain cuencueni saosi'cuabi se'e baguëna ñë'ca rani, bacua yo'ojën ba'ise'e, bacua ye'yojën ba'ise'e si'aye baguëni quëani achohuë. ³¹Quëani achojënna, Jesusbi bacuani cabi:

—Re'oji. Yureca rajj'ën. Bain beoruna sani, bëani huajëñu, cabi.

Ai jai jubë bainbi ëñajën, rajjën ba'ijëna, Bacuare conñu cajën yo'ojën, bacuabi yuta bacua aon aiñe poremaë'ë. Ja'nca sëani, Jesusbi bëani huajë cocare bacuani cabi. ³²Cani, bacua se'gare sabi. Sani, yoguna cacani, bain beo re'otona saë'ë.

³³Saijënna, ai jai jubë bainbi bacuare ëñani, Jesusre masini, bacua saija'runa ma'abi ru'ru sani ti'anhuë. Si'a joboña bainbi sani, baruna ti'anni ëjohuë. ³⁴Ëjojënna, ja'nrëbi, Jesusbi ti'anni, yogubi etani mëni, ai jai jubë bain raisi'cuani ëñabi. Ja'nca ëñani, bacuare ai oire babi. Oveja hua'na cuiraguë beocua'ru ba'ie ëñoñë bacua caguë, bacuani ai ba'ie coca yihuo bi'rabi. ³⁵Yihuoni na'ijaiguëna, baguëre concuabi rani, baguëni coca cahuë:

—Yua na'iji. Ën re'oto yua bain beo re'oto sëani, ³⁶bainre go'i güesëj'ën. Bacua yua cueñe ba'i huë'e jo'borëanna sani, bacua cainruan, bacua aon aiñe, ja'anre cu'ejab'ë caguë, bacuare go'i güesëj'ën. Aon beocua'ë bacua, cahuë.

³⁷Cajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua se'gabi bacua aonre aonj'ën, sehuobi.

Sehuoguëna, bacua senni achahuë:

—¿Yua yëquëna sani, samu cien denario so'coña ro'ie aonre coni rani bacuani aonre yëguë më'ë? senni achahuë.

³⁸Senni achajënna, Jesusbi sehuoguë senni achabi:

—¿Mësacua jo'jo aonbëan quejibëan baye'ne? Sani ëñaj'ën, cabi.

Caguëna, sani ëñani rani quëahuë:

—Te'e ëntë sarabëanre bayë. Samu ziaya hua'ire'ga bayë yëquëna, quëahuë.

³⁹Quëajënna, Jesusbi si'a bainni guanseguë cabi:

—Mësacua yua jubëan ñë'cani, re'o tayahuëanna bëani huajëj'ën, cabi.

⁴⁰Caguëna, yequëcua cien ba'icua'ru ba'ie, yequëcua cincuenta ba'icua'ru ba'ie, jubëan ñë'cani bëahuë. ⁴¹Bëajënna, ja'nrëbi, Jesús yua ba te'e ëntë sara jo'jo aonbëanre, ba samu ziaya hua'ire inni, mëñe ëñani, Riusuni bojoguë, Surupa cabi. Cani, aonbëanre jë'yeni, baguëre concuana insibi, bainni aonrete. Insini, güina'ru, ba samu ziaya hua'ire inni jë'yebi, si'a hua'na aiñete. ⁴²Ja'nca jë'yeni aonni, si'a hua'nabi anni yajihuë. ⁴³Anni yajirena, ja'nrëbi, Jesusre concuabi ba aon anni jëhuasi mi'chirëanre chiani, ziaya hua'i mi'chirëanre chiani, si'a sara samu jë'eñana bu'ie ayahuë. ⁴⁴Ba aon ainsicua, ëmëcua se'gare cuencueto, cinco mil baë'ë.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi baguëre concuani guanseguë cabi:

—Mësacua yua yoguna cacani, Betsaida huë'e jobona je'enni, ru'ru saijë'ën. Yë'ëbi yua bainre bacua huë'eñana go'i güeseyë, guanseguë cabi.

⁴⁶Caguëna, baguëre concuabi saë'ë. Saijënna, baguë yua bainre go'i güeseni, ja'nrëbi cubëna mëni, Riusu naconi ujabi. ⁴⁷Ujaguë na'iguëna, ñami ti'anguëna, Jesusbi cubëte te'e hua'guë ba'iguëna, baguëre concuabi jobo zitarate ba'ijën, go'ie tutuguëna, ai jëja ro'ajën, ro guajahuë. ⁴⁸Guajajën ñatajajënna, ñata ñami ba'iguëna, Jesusbi ëñani, bacua ba'iru tëca zitara canja'an ganiguë raji'i. Rani, bacuare tayojeyiye saiye'ru ëñoguëna, ⁴⁹bacuabi ëñani, Huatibi rajji ro'tajën, ⁵⁰ai quëquëreba quëquëjën, ai jëja güihuë. Güijënna, Jesusbi bacuani cabi:

—iMësacua jëja recoyo bajë'ën! iYë'ë'ë! iQuëquëye beoye ba'ijë'ën! cabi.

⁵¹Cani ja'nrëbi, bacua yoguna cacaguëna, tutubi carajaji'i. Carajaquëna, bacuabi gue ro'taye beoye ai ëñajën rën'ë.

⁵²Ëñajën rëinjën, Jesús ta'yeyiye yo'oni ëñoguë ba'ise'e, bain jubë aonguë ba'ise'e, ja'anre te'e ruiñe ye'yemaë'ë. Yuta bacua ye'yeni si'a recoyo ro'taye ai carabi bacuare.

Jesús sana a los enfermos de Genesaret

⁵³Ja'nrëbi, zitarate je'enni, Genesaret yijana ti'anhuë. Ti'anni, yogute gueonni, ⁵⁴mëijënna, bain hua'na baru ba'icua'ru Jesusre ëñani masihuë. ⁵⁵Masini ja'nrëbi, si'a ca'ncoñabi bacua ju'incuaire camañare uinjënna, Jesús ba'irute quëajënna, baguëna cuanni rahuë. ⁵⁶Ja'nca rajjënna, bacuare huachobi. Si'a baru ba' huë'e joboñana ti'anni, huë'e joboña ca'ncoñana ti'anni ba'iguëna, bacua rau ju'incuaire rani, bacua huë'e jobo ma'a yëruhuana uanni ëjoni, Jesusbi raiguëna, Më'ë can na'mi se'gare pa'roni huajëja'bë cajën, Jesusni sen'ë. Senjënna, si'acua baguëni pa'rocuabi huajë hua'na go'ya raë'ë.

Lo que hace impuro al hombre

7 ¹Ja'nrëbi, fariseo bainbi ira coca ye'yocua naconi, Jerusalenbi rani, ²Jesusre concuare ëñato, yequëcuabi bacua ëntë saraña si'si sarañare bajën, bacua aonre ainjën baë'ë. Ëntë abuma'isi'cuare sëani, fariseo bainbi bacuani bëinjën ëñahuë. ³Fariseo bain, si'a judío bainbi bacua aonre aiñe yëto, ru'ru ai tayejeiye ëntë abuyë. Bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë. ⁴Aon coruna sani rani, bacua ëntë yua re'oye abuma'itoca, bacua aonre ainma'iñë. Ro bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'ojën, bacua gono ro'rohuëanre zoaye, bacua sotoroanre, bacua guënarooanre re'oyera zoaye, ja'anre ai cuirajën yo'oyë. ⁵Ja'nca yo'ojën ba'icua, fariseo bain, ira coca ye'yocua, bacuabi Jesusre tÿehuoni, baguëni senni achahuë: —¿Më'ëre concua queaca yo'ojën, mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru tin yo'oye'ne? Ro si'si ëntë sarañate bajën, bacua aonre ainjën, ai gu'aye yo'oyë, senni achajën bën'ë.

⁶Ja'nca bëinjënna, Jesusbi sehuobi:

—Mësacua re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coqueyë. Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'leguëbi mësacua ba'iyete ro'tani, ai masiye toyani jo'cabi:

Judío bainbi Riusuni te'e ruiñe ëñañe'ru ëñojën, ro bacua yi'oboan se'gabi ro re'oye achoye cajën, ro coqueyë.

Ja'nca cajën, bacua recoñoabi baguëni ro'tamajën ba'iyë.

⁷Ro coquejën, Riusuni ro gugurini rëanjën ba'iyë.

Ro bain ro'tase'e se'gare ye'yojën, Riusu cocareba'ë cajën, ro coqueyë, toyani jo'cabi Isaías.

⁸Mësacua'ga Isafas toyani jo'case'le'ru güina'ru yo'ojën, ro coquejën ba'iyë. Riusu cocarebare ro jo'cani senjojën, ro bain yo'ojën ba'iyë'ru yo'ojën ba'iyë. Mësacua ocobëan, uncu ro'rohuëan, ja'anre re'oye zoañu cajën, ro mësacua ira bain yo'ojën ba'ise'le'ru güina'ru ro ta'yejeiye yo'ojën ba'iyë. ⁹Mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'le'ru güina'ru yo'oñu cajën, Riusu coca guanseni jo'case'ere ro jo'cani senjohuë mësacua. ¹⁰Riusu bainguë Moisesbi coca guanseni jo'cabi: “Më'ë pë'caguë, më'ë pë'cago, bacuare te'e ruiñe ëñaguë ba'ijë'ën. Bainguëbi baguë pë'caguë sanhuëni gu'aye catoca, baguëni huani senjojë'ën” guanseni jo'cabi. ¹¹Ja'nca guanseni jo'caguëta'an, mësacuabi ro tin ye'yojën, bainre ñaca cayë: “Mësacuabi mësacua pë'caguë, pë'cago, bacuani: Yë'ë baye si'aye Corbán ba'iji. Riusuna insise'e'ë cayë. ¹²Ja'nca insise'ere sëani, mësacuana insiye porema'ñë, ja'anre catoca, mësacua pë'caguë sanhuëni conni cuiraye yo'oma'ijë'ën.” Ja'an cocare huacha ye'yojën ba'iyë mësacua. ¹³Ja'nca ye'yojën, Riusu coca guanseni jo'case'ere ro carajei güesejën, ro mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere ro ye'yojën ba'iyë. Ja'nca yo'ojën, mësacua yequë yo'o ai ta'yejeiye ro yo'oreba yo'ojën ba'iyë, cabi Jesús.

¹⁴Ja'nca caní, ja'nrebi, bainre se'e choini, bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua si'acua yë'ëre achani ye'yejë'ën. ¹⁵Bain aon ainse'ebi gu'a bain'ru ruiñe beoye ba'iyë. Bain recoyo ro'tani case'e se'ga, ja'an se'gabi gu'ajeijën ba'iyë. ¹⁶Mësacua ganjo banica, achani ye'yejë'ën, caní achobi.

¹⁷Ja'nca caní, ja'nrebi, bainre jo'cani, baguë huë'ena go'ini cacaguëna, baguëre concuabi baguë ye'yo coca yure case'ere senni achahuë. ¹⁸Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—¿Mësacua'ga ro huesë ëaye achare? Ja'nca ba'itoca, mësacua te'e ruiñe achani ye'yejë'ën. Bain aon ainse'ebi bacuani gu'aye yo'o güesema'iji. ¹⁹Bain aon ainse'ebi bacua recoyona ti'anma'iji. Guëtabë se'gana ti'anni, ja'nrebi, ro anni saoye se'gabi etani huesëji, sehuobi.

Ja'nca sehuoguë, si'a aon re'o aon ba'iyë cabi. ²⁰Ja'nca caní, bacuani yihuoguë quëabi:

—Bain recoyo ro'tani yi'obobi case'e, ja'anbi cajën, ro gu'ajeijën ba'iyë. ²¹Bainbi ro recoyo ro'tajën, gu'aye se'gare ro'tani gu'aye yo'ojën ba'iyë. Ëmëcua, romicua, sa'ñeña ro yahue bajën, ro a'ta yo'ojën, ²²bonsere ro ëa ëñajën, bainre gu'aye cajën, bacua se'gare'ru huanofë ro'tajën, ro huesë ëaye yo'oreba yo'ojën ba'iyë. ²³Ja'nca gu'aye ro'tajën, recoyo se'gabi ro'tani yo'ojën, gu'ajeijën ba'iyë bain hua'na, yihuoguë quëabi Jesús.

Una extranjera que creyó en Jesús

²⁴Ja'nrebi, Jesúsbi sani, Tiro, Sidón, ja'anruan ba'i yijana ti'anbi. Ti'anni, Bainbi yë'ë enjo'on ba'iyete achama'ija'bë caguë, baru ba'i huë'ena cacani, te'eguë ba'iyë ro'tabi. Ja'nca ro'taguëta'an, te'eguë ba'iyë poremaj'i. ²⁵Yeco romigobi baguë ba'iyete achani, baguëna rani, baguë guëon na'mina gugurini réango. ²⁶Judía baingo beogo. Tin baingo, Sirofenicia baingo ba'igona, bago zin hua'gobi gu'a huati cacasi'co baco'ë. Ja'nca ba'igona, pë'cagobi Jesúsna rani, bago gu'a huati etoni saoye senco'ë. ²⁷Sengona, Jesúsbi ye'yo cocabi sehuobi:

—Yë'ë bain se'gare coñe bayë ru'ru. Tin bainre ru'ru contoca, gu'aji. Bain zin hua'na aonre tëani, jo'ya yai hua'nana aoñe, ja'nca yo'otoca, gu'aji, sehuobi.

²⁸Sehuoguëna, bagobi cago:

—Te'e ruiñe cahuë më'ë Ëjaguë. Ja'nca caguëta'an, zin hua'nabi aonre ainjën, bacua aon zi'ngare mesa yijacua tonjënna, jo'ya yai hua'nabi chiani aiñë, cago.

²⁹Ja'nca cagona, Jesúsbi bagoni quëabi:

—Ai re'oye sehuohuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ë huë'ena go'ijë'ën. Gu'a huatibi më'ë zin hua'gore gare jo'cani saji'i, quëabi.

³⁰Quëaguëna, bagobi go'ini ëñato, zin hua'gobi camate unco'ë. Gu'a huati gare etani saisi'quëbi baji'i.

Jesús sana a un sordomudo

³¹Ja'nrebi, Jesús yua Tirobi sani, ja'nrebi Sidonbi sani, Decápolis huë'e joboñabi sani, Galilea zitarana ti'anbi.

³²Ti'anguëna, yequëcua bacua bainguëte baguëna sani ëñohuë. Ja'anguë yua ganjo achama'iguë, hue'nhue coca caguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, baguëte ëñojën, Jesús ëntë sarabi pa'roni huachoye sen'ë. ³³Senjënna, Jesúsbi baguëte bain ba'irubi quëñoni, ca'ncona sabi. Sani ja'nrebi, baguë mëoñoabi yua ba bainguë ganjoroanna guioni, ba bainguë zemeñona gore tonni tëobi. ³⁴Ja'nca yo'oni ja'nrebi, mëiñe ëñani, ba bainguëni oire bani, ja'nrebi:

—iEfata! cabi. Bain cocabi cato, iJa'anse'e ti'jija'guë! cabi.

³⁵Ja'nca caguëna, ba bainguë ganjo, baguë zemeño, yua ja'anse'e ti'jiguëna, baguë yua huajë raji'i. Re'oye coca caye porebi. ³⁶Ja'nca huajë raiguëna, Jesúsbi bain hua'nani guansegüë, “Yequëcua gare quëani achoma'ijë'ën” guansegüë cabi. Caní, quë'rë guansese'eta'an, ba hua'nabi quë'rë caní achohuë. ³⁷Ja'nca caní achojën, ai ëama'iñereba ëñajën reinjën, coca cahuë:

—Baguë yo'o yua si'aye ai re'oye yo'oji. Ja'nca yo'oguëna, ganjo achama'icua achaye poreyë. Yi'o ma'tëbë ba'icua'ga coca caye poreyë, cajën bojohuë.

Jesús da de comer a cuatro mil personas

8 ¹Ja'nrebi, ja'an umuguseña ba'iguëna, ai jai jubë bainbi ñë'ca rajjënna, bacua aon aiñe beobi. Beoguëna, Jesúsbi baguëre concuare choini, bacuani cabi:

²—Ën bainbi samute umuguseña yë'ë naconi ba'ijën, aon aiñe beojënna, bacuani ai oire bayë yë'ë. ³Bacua huë'ena go'i güesetoca, bacua yua ro aon gu'ana ju'incuabi ma'ana ro pa'npani gurujaiyë. Yequëcua yua ai so'o raisi'cua ba'iyë, cabi.

⁴Caguëna, baguëre concuabi sehuoye senni achahuë:

—Yua ën re'oto beo re'oto ba'iguëna, ¿guere bacuani aon aoñe'ne mai? senni achahuë.

⁵Senni achajënna, Jesúsbi bacuani senni achabi:

—¿Mësacua jo'jo aonbëan quejeibëanre baye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Te'e ëntë sara samubëanre bayë, sehuohuë.

⁶Schuojënna, ja'nrebi, Jesúsbi bainre yua yijana bëaye guansebi. Ja'nca guanseni, ba aonbëan te'e ëntë sara samubëanre inni, Riusuni Surupa caní, ba aonbëanre jë'yeni, baguëre concuana insibi. Insiaguëna, bacuabi yua bain hua'nana huo'hueni insihuë. ⁷Ziaya hua'ire'ga samu réño hua'nare bahuë. Ja'an hua'ire Jesúsna insijënna, Jesúsbi ba hua'ire re'oye caní, bainna huo'hueye guansebi. ⁸Guanseguëna, si'a hua'nabi aon anni yajihuë. Anni yajirena, ja'nrebi, aon anni jëhuase'ere chiani, te'e ëntë sara samu jë'ëña bu'iyë ayahüë. ⁹Ba aon ainsicuare cuencueto, cuatro mil ba'icua'ru baë'ë. Ja'nrebi, Jesús yua bacuare go'i coca caní, ¹⁰baguëre concua naconi yoguna cacani, Dalmanuta yijana saë'ë.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹Sani ti'anjënna, ja'nrebi, fariseo bainbi Jesúsre tēhuo rani, baguëni coca senni acha bi'rahuë. Baguëni huacha sehuo güeseñu cajën, baguëni: “Ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñojë'ën.

Guënamë re'otobi etoni ëñojë'n senni achahuë. ¹²Senni achajëna, Jesusbi ai sa'ntiguë, bacuani bëinguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñojë'n yë'ère caye'ne? Mësacuanì ganreba caguë quëayë. Ta'yejeiye yo'o yua mësacuanì gare ëñoma'iñë yë'ë, cabi.

¹³Cani ja'nrëbi, bacuare jo'canì, yoguna se'e cacani, zitara të'huina se'e je'enni saji'i.

La levadura de los fariseos

¹⁴Ja'nca saiguëna, baguëre concuabi yogute ba'ijën, aonre saye huanë yehuë. Te'le jo'jo aonbë se'gare bahuë. ¹⁵Ja'nca bajëna, Jesusbi bacuanì guansegüë cabi:

—Mësacua ëñare bajë'n. Fariseo bain, Herodes bain, bacua aon huo'coye ro'tamajën ba'ijë'n, guansegüë cabi.

¹⁶Caguëna, baguëre concuabi sa'ñëna coca ca bi'rahuë:

—Aonre saye huanë yesi'cua sëani, ja'anre maini guansegüë cabi baguë, cahuë.

¹⁷Cajëna, Jesusbi bacuanì bëinguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, aonre saye huanë yehuë caye'ne? Mësacua yuta ye'yema'icua ba'iyë. Yuta ro huesë ëaye achajën ba'iyë. Mësacuare recoyo ro'taye ai caraji. ¹⁸Mësacua ñaco bajën, ¿guere yo'ojën ëñama'iñë'ne? Mësacua ganjo bajën, ¿guere yo'ojën achama'iñë'ne? Mësacuabi ro ro'tajën, ro huanë yejën ba'iyë. ¹⁹Yë'ëbi te'le ëntë sara jo'jo aonbëanre jë'yeni cinco mil bainre aonguëna, mësacuabi aon anni jëhuase'ere chiani, ¿quejei jë'eñara bu'iyë ayare'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Si'a sara samu jë'eña, sehuohuë.

²⁰Sehuojëna, baguë yua se'e senni achabi:

—Yë'ëbi te'le ëntë sara samu aonbëanre jë'yeni, cuatro mil bainni aonguëna, mësacuabi aon anni jëhuase'ere chiani, ¿quejei jë'eñara bu'iyë ayare'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Te'le ëntë sara samu jë'eña, sehuohuë.

²¹Sehuojëna, baguë yua bacuanì:

—¿Yuta achama'iñë mësacua? senni achabi.

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²²Ja'nrëbi jë'te, Betsaidana ti'anhüë. Ti'anjëna, yequëcuabi ñaco ëñama'iguëte Jesusna rani, Baguëte pa'róni huachojë'n, sen'ë. ²³Ja'nca senjëna, Jesusbi ñaco ëñama'iguëni ëntë sarana zeanni, huë'le jobo ca'ncona sabi. Sani ja'nrëbi, baguë ñacona gore tonni tëoni, baguë ëntë sarañabi baguëna pa'róni, ja'nrëbi, baguëni coca senni achabi:

—¿Më'ë guere ëñaguë'ne? senni achabi.

²⁴Senni achaguëna, ñaco ëñama'iguëbi sëtani ëñani sehuobi:

—Bainre ëñañë yë'ë. Bain ganicia ba'icua'eta'an, sunquiñëa ba'iyë'ru yë'ère ëñoñë, cabi.

²⁵Caguëna, ja'nrëbi, Jesús yua se'e baguë ëntë sarañabi baguë ñacona pa'roguëna, baguëbi se'e sëtani ëñato, si'aye te'le ruiñë ëñaguë baji'i. Gare huajë raisi'quë baji'i. ²⁶Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Ba huë'le jobona se'e saima'ijë'n. Yë'ë yure huachose'ere yequëcuani gare quëaye beoye ba'ijë'n caguë, më'ë huë'ena go'ijë'n guansenì jo'cabi Jesús.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

²⁷Ja'nrëbi jë'te, Jesús, baguëre concua naconi, bacuabi yua Cesarea Filipino huë'le joboña tëca saë'ë. Sani, ma'abi ganijëna, Jesusbi baguëre concuanì coca senni achabi:

—Bainbi yë'ère coca cajën, ¿güeguëguë'ne yë'ère caye'ne? senni achabi.

²⁸Senni achaguëna, sehuohuë:

—Yequëcuabi më'ère cajën, Juan Bautizaguë'bi, më'ère cayë. Yequëcuabi, Elías'bi, më'ère cayë. Yequëcuabi, Riusu bainguë raosi'quë'bi, më'ère cayë, sehuohuë.

²⁹Sehuojëna, bacuanì se'e senni achabi Jesús:

—Mësacua'ga cajën, ¿güeguëguë'ne yë'ère caye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, ja'nrëbi, Pedrobi sehuobi:

—Më'ë yua Riusu Raosi'quëreba'ë. Ba Cristo ba'iguë'ë më'ë, sehuobi.

³⁰Ja'nca sehuoguëna, Jesusbi bacuanì guansegüë:

—Mësacua yua ja'anre yequëcuani gare quëaye beoye ba'ijë'n, cabi.

Jesús anuncia su muerte

³¹Ja'nrëbi, baguëre concuare yihuoguë ca bi'rabi:

—Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba sëani, ai ta'yejeiye ja'siye ai yo'oye bayë yë'ë. Israel bain ira ëjacua, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ja'ancuabi yë'ère ai je'o bajën, yë'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjocuata'an, samute umuguseña ba'ini, go'ya raija'guë'ë yë'ë caguë, bacuanì te'le ruiñëra quëabi.

³²Ja'nca quëaguëna, Pedro yua baguëte ca'ncona sani, baguëni ai bëinguë cabi. ³³Caguëna, Jesusbi yua baguë yequë concuana bonëni, Pedroni bëinguë sehuoguë cabi:

—¡Quëñëni saijë'n! ¡Zupai huati caye'ru cayë më'ë! Riusu ro'taye'ru tin ro'tayë më'ë. Ro bain ro'taye'ru te'le ro'tayë më'ë, cabi Jesús.

³⁴Cani ja'nrëbi, baguëre concua, bain hua'na baru ba'icua, bacuare choini, bacuanì coca yihuoguë quëabi:

—Bainbi yë'ëni te'le coñe yëtoca, bacua ba'iyete ro'tama'ijën ba'ija'bë. Bainbi crusu sa'cahuëna ju'iñë ro'tani, yë'ë naconi te'le ganijën raija'bë. ³⁵Ro bacua ba'iyë se'gare ro'tatoca, bacuabi huesëni si'ayë. Yë'ë ba'iyë, Riusu cocareba, ja'anre quëani ahojën, ja'an ro'ina junni huesëtoca, bacuabi go'ya rani huajëreba huajëja'cua'ë. ³⁶Bainbi si'a ën yija ba'iyete conì bani, ja'nrëbi junni huesëtoca, bacua bonsere baye gare porema'iñë. Ro guaja yo'o yo'osi'cua ba'iyë. ³⁷Bacuabi gare se'e go'ya rani bonse baye gare porema'iñë. ³⁸Yë'ère gu'a güeni senjoñe ro'tatoca, yë'ë cocareba ye'yose'ere gu'a güeni senjoñe ro'tatoca, yë'ë'ga bacuare güeni senjoja'guë'ë. Ën yija bainbi ai gu'aye yo'ojën, sa'ñëna ro a'ta yo'ojën ba'ijëna, mësacuabi bacua naconi te'le conjën ba'itoca, yë'ë bënni senjo umuguseña t'anguëna, mësacuare güeni senjoja'guë'ë yë'ë. Yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi, yë'ë Taita Riusu naconi, baguë guënamë re'oto yo'o con hua'na naconi, ai ta'yejeiye ai go'siyeiye raiguë, yë'ë bainrebare inguë raija'guë'ë yë'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

9 ¹Ja'nca quëani, ja'nrëbi, bacuanì se'e yihuoguë cabi:

—Mësacuanì ganreba quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'icua yequëcua ënjo'on nëcacuabi yuta junni huesëma'iñë. Ru'ru, Riusubi ënjo'ona ti'anni, baguë ta'yejeiyereba yo'oye poreyete ëñoguëna, mësacuabi ëñaja'cua'ë, cabi Jesús.

La transfiguración de Jesús

²Ja'nrëbi, te'le ëntë sara te'le umuguseña ba'ini, Jesusbi yua ai ëmë cubëna mëji'i. Mëni, Pedro, Santiago, Juan, bacua se'gare ja'anruna mëabi. Mëani, bacuabi ëñajëna, baguë ba'iyë yua tin ëñobi. ³Baguë caña yua ai ta'yejeiye pojeiyereba ai go'siyei cañara runji'i. Caña zoacua si'acuabi baguë cañate zoatoca, ta'yejeiye pojei caña zoaye gare porema'iñë. ⁴Ja'nrëbi, Elías, Moisés, bacuabi gaje menì nëcahuë. Jesús naconi coca cajën nëcahuë. ⁵Ja'nca nëcajëna, Pedrobi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, imaibi ënjo'onre ba'ijëna, ai re'oye ba'iji! Ja'nca sëani, samute huë'erëanre yo'oñu. Te'le huë'erë më'ëna

yo'ocaiyë. Te'e hu'èrë Moisesna yo'ocaiyë. Te'e hu'èrë Elíasna yo'ocaiyë, cabi.

⁶Jesúsre concuabi ai quëquësi hua'na ba'ijëna, Pedrobi ro huesë éaye coca cabi. ⁷Caguëna, ja'n'rëbi, oco picobi nëca meni, si'acuare na'oguëna, picobë sa'nahuëbi bain coca achoni raobi: —Énquë yua yè'ë Zin'bi. Yè'ë ai yësi'quë'bi. Baguëbi coca caguëna, mësacua achajën ba'ijë'n, achoni raobi.

⁸Ja'nca achoni raoguëna, ba hua'nabi bonëjeiñe ëñani, Jesús se'gare ëñahuë. Yequëcuabi gare beohuë.

⁹Ja'n'rëbi, cubëbi gajëñ, Jesusbi bacua ëñase'ere yequëcuani quëani achoye beoye ba'ijë'n guansegüë cabi. Yè'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni tonni go'ya raiguëna, ja'n'rëbi, yequëcuani quëani achajë'n cabi. ¹⁰Ja'nca caguëna, bacua se'gabi bacua ëñase'ere yahue masijën, yequëcuani quëani achomaë'lë. Quëani achoma'icua'ga yua sa'ñeña coca senni achajën, baguë junni tonni go'ya raiye caguë, guere caguë'ne, sa'ñeña senni achajën baë'ë. ¹¹Ja'nca senni achajën, ja'n'rëbi Jesúsni senni achahuë:

—Ira coca ye'yocuabi, Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji cajën, ¿guere ro'tajën caye'ne? senni achahuë.

¹²Senni achajëna, baguë sehuobi:

—Te'e ruiñe cayë bacua. Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji. Si'aye mame re'huaguë raji. Ja'nca re'huaguë raiguëta'an, Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yè'ë ba'iyere'ga quëaji. Yè'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi ai ta'yejeiye ja'siye ai yo'oguë ba'iguëna, yequëcuabi yè'ëni je'o ëñajën ba'ija'cua'ë. ¹³Elías ba'iyete cato, mësacuaní ñaca quëayë yè'ë. Yua ti'an raisi'quë'bi baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Elíasre je'o bacuabi ro bacua gu'a ëase'e'ru baguëni güina'ru gu'aye yo'ojën baë'ë, sehuoguë quëabi Jesús.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

¹⁴Ja'n'rëbi jè'te, baguë yequë concua ba'iruna ti'anni ëñato, ai jai jubë bain, ira coca ye'yocua naconi baë'lë. Ira coca ye'yocuabi yua baguëre concua naconi bëin coca cajën baë'lë. ¹⁵Ja'nca ba'ijën, ja'n'rëbi, Jesúsni ëñani, si'a bainbi ai ëñajën rëinjën, baguëna besa sani saludahuë. ¹⁶Saludajëna, Jesusbi baguëre concuani senni achabi:

—¿Mësacua yua gue coca bacua naconi cajën ba'iyë'ne? senni achabi.

¹⁷Senni achaguëna, yequë bainguë ba jubë bain naconi ba'iguëbi sehuoguë quëabi:

—Éjaguë, yè'ë zin hua'guëte më'ëni ëñoguë raë'lë. Gu'a huati cacasi'quë sëani, yi'o ma'tëbë ba'iji. ¹⁸Baguëbi pasiguë saiguëna, ba huatibi baguëni hue'nhue yo'oni, baguëte yijana ro jëjoni saoni taonguëna, baguë yi'obobi chiri mëani to'inji. Mëani tonni, gunjire ai jëja guëonni, si'a ga'nihuë garani, ai yo'oji. Ja'nca ba'iguëna, më'ëre concuani huati etoye sen'ë yè'ë. Senguëna, bacuabi etoye poremaë'lë, cabi baguë.

¹⁹Caguëna, Jesúsni ai sa'ntiguë, baguëre concuani cabi:

—iYè'ëni si'a recoyo ro'taye ai caraji mësacuare! iRo bain ro'taye'ru ro'tajën ba'iyë mësacua! ¿Mësacua ye'yeyete quejei zoe yuta ëjoye ba'iyë'ne yè'ë? Ba hua'guëre yua yè'ëna rajë'n, cabi.

²⁰Caguëna, ba zin hua'guëre rajëna, ba gu'a huatibi Jesusni ëñani, zin hua'guëni ai jëja hue'nhue yo'obi. Yo'oguëna, baguë yua yijana tanni, bo'neguë uinguë, baguë yi'obobi chirire mëani tonni, ai yo'obi. ²¹Ai yo'oguëna, Jesús yua baguë pë'caguëni senni achabi:

—¿Quejei zoe huatire baguë'ne baguë? senni achabi.

Senni achaguëna, pë'caguëbi sehuobi:

—Baguë zinrëna gu'a huatire baji. ²²Gu'a huatibi cue'yonica, baguëni huani senjoza caguë, yua toabo, ziaya, ja'anruanna

jëjoni saoni tonji. Ja'nca ba'iguëna, më'ëbi poretoça, yëquënani oireba oiguë conjë'n, cabi.

²³Caguëna, Jesús cabi:

—Më'ëbi yè'ë poreyete si'a recoyo ro'tatoca, baguëni huachoyë yè'lë. Bainbi yè'ë yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi bacuare si'aye yo'ocaiji, cabi.

²⁴Caguëna, ja'n'rëbi, ba pë'caguëbi si'a jëja güiguë sehuobi:

—iMë'ëna si'a recoyo ro'tayë yè'lë! iMë'ëni si'a recoyo ro'tayë caratoca, yè'ëre oireba oiguë conjë'n! güiguë cabi.

²⁵Caguëna, ai jai jubë bainbi ñë'ca rajëna, Jesusbi ëñani, ba gu'a huatini bëinguë guansegüë cabi:

—Më'ë gu'a huati, yi'o ma'tëbë huati, ganjo achama'i güese huati, ja'an ba'iguëna, më'ëni si'a jëja guansegüë cayë yè'ë. Ba zin hua'guëre gare etani saijë'n. Baguëte gare se'e caca raima'iguë ba'ijë'n, cabi.

²⁶Caguëna, gu'a huatibi ai jëja güini, zin hua'guëni se'e hue'nhue yo'oni, ju'insi'quë'ru jo'cani, gare etani saji'i. Saiguëna, bain hua'nabi, Yua junji'i baguë, cahuë. ²⁷Cajëna, Jesusbi baguë ëntë sarare zeanni, baguëte huëabi. Huëaguëna, zin hua'guëbi huajë rani nëcabi.

²⁸Ja'n'rëbi, Jesús yua baguë huë'ena go'ini ba'iguëna, baguëre concuabi baguëni senni achahuë:

—¿Yëquëna hua'na guere yo'ojën, gu'a huatire etoni saoye poremate'ne? senni achahuë.

²⁹Senni achajëna, sehuobi:

—Mësacua yua aon aiñe jo'cajën, Riusuni ujareba uajën ba'ijë'n. Ja'nca yo'oma'itoca, ja'an huati hua'ire etoni saoye gare porema'iñë, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

³⁰⁻³¹Ja'n'rëbi, bacuabi barubi sani, Galilea ma'aja'an ganijaë'lë. Jesús yua baguëre concuani coca yihuoguë sëani, yequëcuabi baguë ganiñete masima'ija'bë caguë, bacua naconi yahue ganiguë saji'i. Baguëre concuani coca yihuoguë, baguë ba'ija'yete quëabi:

—Yè'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëna, yequëcuabi yè'ëre preso zeanni, gu'a bainna insija'cua'ë. Insijëna, bacuabi yè'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjorena, ja'n'rëbi, samute umuguseña ba'ini, yè'ëbi go'ya rajia'guë'lë, quëabi.

³²Quëaguëna, baguëre concuabi ro huesë éaye achahuë. Baguë coca yihuose'ere senni achaye huaji yëjën baë'ë.

¿Quién es el más importante?

³³Ja'n'rëbi, bacuabi Capernaum huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anni, bacua huë'ena cacani ba'ijëna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—¿Mësacua gue coca cajën rate'ne? senni achabi.

³⁴Senni achaguëna, ro sehuoye beoye achahuë. Bacuabi ma'a rajën, bacua quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'yete sa'ñeña ro'tajën, sa'neña cajën bëinjën raë'lë. ³⁵Ja'nca sëani, Jesusbi bëani, baguëre concua si'a sara samucuaré choini, bacuani yihuoguë cabi:

—Bainguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë yëtoca, quë'rë yo'je ba'iguë ruiñe baji. Si'a bain yo'oc con hua'guë'lë cajën, si'acuani conni cuiraguë ba'ijë'n, cabi.

³⁶Cani ja'n'rëbi, zin hua'guëre choini, bacua joborana rani nëcobi. Ja'n'rëbi, baguëte cuanni, si'nquina ñoni, bacuani yihuoguë cabi:

³⁷—Bainbi yè'ëni re'oye yo'oni coñe ro'tatoca, zin hua'guë, ënquë ba'iguëre'ru re'oye ro'tani yo'ojën conjë'n. Ja'nca yo'otoca, yè'ëni te'e ruiñe ëñajën ba'iyë. Yè'ëni te'e ruiñe ëñajën ba'itoca, yè'ë Taitare'ga, yè'ëre raosi'quë, ja'anguëre'ga te'e ruiñe ëñajën ba'iyë, yihuoguë cabi Jesús.

El que no está contra nosotros está a nuestro favor

³⁸Caguëna, ja'nrebi, Juanbi baguëni quëabi:

—Ëjaguë, yequë bainguë Më'ëni te'e coñë yë'ë, caguëbi huati hua'ire etoni saoguëna, yëquë'nabi ëñahuë. Ëñani, mai naconi te'e ba'ima'iguëre sëani, baguëte ënsehuë, cabi.

³⁹Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Ja'an yo'ocuare ënsema'ijë'ën. Yë'ëni coñë cacuabi ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñoni, ja'nrebi jë'te, yë'ëre gu'aye caye gare porema'inë. ⁴⁰Maini gu'aye yo'omajën ba'icucabi maire te'e conjën ba'iyë. ⁴¹Si'a bainbi, mëacuare, Cristo bainrebare sëani, Mëacuare re'oye conñu cajën, oco se'gare mëacuana uncuatoca, Riusubi baguë ta'yejeiye insija'ye ro'tase'ere bacuana jo'caye beoye insija'guë'bi, cabi Jesús.

El peligro de caer en pecado

⁴²Cani ja'nrebi, bacuani yihuoguë cabi:

—Zin hua'na ënquë'ru ba'icucabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajëna, ai bojoyë yë'ë. Bainguëbi yua te'e zin hua'guë se'gani gu'a jucha yo'o güesetoca, baguëni ai bënni senjoja'guë'bi Riusu. Ru'ru, jai gata to'obëbi inni, baguë ñaje tęcana gueonni, baguëte jai ziyana senjoni reotoca, baguëre quë'rë re'oye ba'ire'abi. ⁴³Më'ë ëntë sarabi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, më'ë ëntë sarare tęcani senjojë'ën. Te'e ëntë sara se'gare baguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu ëntë sarañare baguëbi ba toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'an toare yayoye gare porema'inë. ⁴⁴Baru ba'i peco hua'nabi gare carajeiye beoye ba'ijëna, baru ba'i toabi gare yayaye beoye ba'iji. ⁴⁵Më'ë guëonbi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, më'ë guëonre tęcani senjojë'ën. Te'e guëon se'gare baguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu guëonare baguëbi ba toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'an toare yayoye gare porema'inë. ⁴⁶Baru ba'i peco hua'nabi gare carajeiye beoye ba'ijëna, baru ba'i toabi gare yayaye beoye ba'iji. ⁴⁷Më'ë ñacogabi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, më'ë ñacogate rutani senjojë'ën. Te'e ñacoga se'gare baguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu ñacogañare baguëbi ba toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'an toare yayoye gare porema'inë. ⁴⁸Baru ba'i peco hua'nabi gare carajeiye beoye ba'ijëna, baru ba'i toabi gare yayaye beoye ba'iji.

⁴⁹Jo'ya hua'nare huani, Riusu misabëna uanni, toabi ëoni insito, ru'ru onhuabi so'oñe bayë. Riusu bain hua'na'ga Riusuna insisi'cua sëani, toana ëosi'cua ba'iyë'ru, yë'ë ro'ina ai yo'oye bayë. Ja'nca ai yo'ojën ba'itoca, quë'rë ai re'oye ba'iji. ⁵⁰Onhuabi so'ontoca, hua'ibi ai hua'i sënguë ba'iji. Gu'a onhua ba'itoca, onhua huanoma'inë ba'itoca, hua'i sënma'iji. Gu'aji. Mëacuaga'ga ëñare bajën, recoyo gu'ajeyiye beoye ba'ijë'ën. Sa'ñeña bojojën ba'ijë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

10 ¹Ja'nrebi jë'te, Jesusbi Capernaum huë'e jobobi sani, Judea yija, Jordán ziaya que ca'nco, ënsëguë eta rai ca'nco, ja'anruna saji'i. Sani, bainbi ñë'ca rajëna, baguë yo'oguë ba'ise'e'ru bacuani coca yihuoguë ye'yoguë baji'i. ²Ba'iguëna, fariseo bainbi ti'an rani, Baguëni huacha sehoo güeseñu cajën, baguëni cocare ro coquejën senni achahuë:

—¿Bainguëbi baguë rënjore jo'cani senjoñe poreguë? senni achahuë.

³Senni achajëna, Jesús sehuoguë senni achabi:

—Moisesbi coca guanseni jo'caguë, ¿guere mëacuani guansegüë'ne? senni achabi.

⁴Senni achaguëna, sehuohuë:

—Moisés coca guanseni jo'case'ere ëñato, bain rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, bagote senjo cocare utina toyani, bagona insijë'ën, cani jo'case'e baji'i, sehuohuë.

⁵Sehuojëna, Jesús cabi:

—Mëacuaga achaye güecuare sëani, Moisesbi ja'an cocare mëacuani guanseni jo'cabi. ⁶Ja'nca jo'caguë'ta'an, ru'rureba ba'isirën, Riusubi si'aye re'huani jo'caguë, bainre re'huaguë, ëmëguëte, romigote, re'huani jo'cabi. ⁷Ja'nca re'huani jo'cani, ën cocare guanseni jo'cabi: “Ëmëguëbi baguë pë'caguëte pë'cagote gare jo'cani, baguë rënjoni zi'inni ba'ijë'ën. ⁸Ja'nca ba'iguëna, ba samucabi te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë” guanseni jo'cabi Riusu. Ja'nca guanseni jo'caguëna, bacua yua samucua ba'iyë'ru ba'ima'inë. Te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë. ⁹Ja'nca ba'ijëna, Riusu re'huani zi'nzi güesese'e sëani, ro bainbi gare quë'ñema'ija'bë, cabi Jesús.

¹⁰Cani, ja'nrebi huë'ena ti'anni ba'ijëna, baguëre concuabi ba coca guansese'ere ro'tani, baguëni se'e senni achahuë.

¹¹Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Ëmëguëbi baguë rënjore senjoni, yeconi huejatoca, ja'anrë ba'isi'coni ai gu'aye yo'o'ji. ¹²Romigobi bago ënjëre senjoni, yequëni huejatoca, ai gu'aye yo'ogo, cabi Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³Ja'nrebi jë'te, yequëcucabi bacua zin hua'nare rani, Jesusbi baguë ëntë sarañabi bacuana pa'roni, bacuare re'oye cani jo'caga'guë cajën, baguëni tëhuohuë. Tëhuojëna, Jesusre concuabi bacuani bëinjën cani ënsehuë. ¹⁴Ënsejëna, Jesusbi ëñani, baguëre concuani bëinguë cabi:

—Zin hua'nabi yë'ëna rajja'bë. Bacuare ënsema'ijë'ën. Zin hua'na recoyo ro'taye'ru ba'icua, ja'ancuabi Riusu ba'i jobo ba'icua'ë. ¹⁵Mëacuani ganreba caguë quëayë yë'ë: Bainbi Riusu ba'i jobona ti'añe yëtoca, zin hua'na recoyo ro'tajën ba'iyë'ru yë'ëni si'a recoyo ro'taye bayë. Ja'nca recoyo ro'tama'icucabi Riusu ba'i jobona gare ti'anma'ija'cua'ë, cabi Jesús.

¹⁶Cani ja'nrebi, zin hua'nare cuanguë, baguë ëntë sarañabi bacuana pa'roni, bacuare re'o cocare cani jo'cabi.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁷Ja'nrebi, Jesusbi se'e saiguëna, yequë bainguëbi baguëna huë'huë rani, baguëna gugurini rëanni, coca senni achabi:

—Ëjaguë, më'ë yua re'o bainguëre sëani, më'ëni coca senni achaguë ra'ë. Riusu ba'i jobona sani, carajeiye beoye si'arën huajëguë ba'iyete yë'yë yë'ë. Baruna ti'anto, ¿guere ru'ru yo'oye baye'ne yë'ë? caguë senni achabi.

¹⁸Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, yë'ëre re'o bainguë ba'iyete caguë'ne? Riusu se'ga re'oye yo'oguë'bi ba'iji. Yequëcua re'oye yo'ocua beoyë. ¹⁹Më'ëbi carajeiye beoye huajëguë ba'iyete yëtoca, Riusu coca guanseni jo'case'ere yo'oguë ba'ijë'ën. Riusu cocare ëñato, “Yequëni yeconi yahue bani a'ta yo'oma'ijë'ën. Bainre huani senjoma'ijë'ën. Bonsere jianma'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete coquemajën ba'ijë'ën. Ro coqueye yo'oma'ijë'ën. Më'ë pë'caguëni pë'cagani te'e ruiñe ëñaguë ba'ijë'ën” ja'an cocare toyani jo'case'e ba'iguëna, më'ëbi masiyë, sehuobi Jesús.

²⁰Sehuoguëna, ba bainguëbi cabi:

—Ëjaguë, Riusu coca guansese'ere yë'ë zinrënna achani yo'oguë ba'iyë yë'ë, cabi.

²¹Caguëna, Jesusbi baguëni oiguë ëñani, baguëni yihuoguë cabi:

—Te'e yo'oye se'ga caraji më'ëre. Më'ë bonse si'ayete injani, bonse beo hua'nana ro insijë'ën. Ja'nca insitoca, Riusu bayete ai ta'yejeiye coreba coja'guë'ë më'ë. Ja'nca coja'guë sëani,

yè'ère te'e conguë, ro junni tonja'guè'ru ba'iyè yè'è naconi te'e conguë rajjè'ën, yihuoguë cabi Jesús.

²²Ja'nca caguëna, ba hua'guëbi achani, ai sa'ntiguë, ro recoyo oiguë, ai ba'iyè bonse baguëbi ro conma'iguë saji'i.

²³Saiguëna, Jesusbi bonëjeife ëñani, baguëre concuani cabi: —iBonse ëjacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuareta'an, ai guaja'ë bacuare! cabi.

²⁴Ja'nca caguëna, baguëre concuabi baguë cocare achani, ai sa'nti hua'na ruën'ë. Ruinjënna, Jesusbi bacuani se'e yihuoguë cabi:

—Mami sanhuë. iBonse ba ëaye ro'tacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuareta'an, ai guaja'ë bacuare! ²⁵Camello hua'guëbi guëna miu gojena cacaye yëtoca, ai guaja'ë baguëre. Bonse ëjaguë'ga Riusu ba'i jobona ti'añe yëtoca, quë'rë ai guaja'ë baguëre, cabi.

²⁶Caguëna, bacuabi ai achajën reïnjen, sa'ñeña senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, çjarocuabi Riusu ba'i jobona ti'añe poreye'ne? Riusu bain tëani basi'cua gare beoyë, cahuë.

²⁷Cajënna, Jesusbi bacuani ëñani cabi:

—Ro bain hua'na ja'ansi'cuabi ti'añe gare porema'iñë. Riusu se'gabi bacuare tëani baye poreji. Si'aye yo'oye poreguë ba'iguë'bi ba'iji baguë, cabi Jesús.

²⁸Caguëna, Pedrobi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, yëquënabi yua yëquëna bonse si'aye gare jo'cani, më'ëni te'e conjën zi'inhuë, cabi.

²⁹Caguëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuani ganreba yihuoguë cayë yè'ë: Bainguëbi baguë bonse, baguë huë'e, baguë ma'yë sanhuë, baguë yo'je sanhuë, baguë pè'caguë, baguë pè'cago, baguë rënjo, baguë zin hua'na, baguë ba'i yija, ja'anre yè'ë ro'ina, yè'ë cocareba quëani achoye ro'ina gare jo'cani, yè'ëni te'e conguë zi'intoca, ³⁰baguë yua quë'rë se'e yure ba'irënra cien viaje'ru quë'rë coni baja'guë'bi. Huë'eña, ma'yë sanhuë, yo'je sanhuë, pè'cago sanhuë, zin hua'na, baguë ba'i yijaña, ja'anre ai coreba coni baja'guë'bi. Baguëna, yequëcuabi baguëni je'o bajënna, ai ja'siye aireba yo'oguë baja'guë'bi. Ja'nrebi, ën yija carajeirën ti'anguëna, baguë yua gare ju'iñe beoye si'arën ba'ija'guë'bi. ³¹Yureña bain, ai ta'yejeiye ba'icuabi quë'rë ëja bain ba'iyè yëcuata'an, quë'rë yo'je ba'icua'ru re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Yure ba'icua quë'rë yo'je bain ba'icuareta'an, quë'rë ta'yejeiye ëja bain re'huasi'cua ba'ija'cua'ë, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³²Yureca, bacuabi ma'aja'an saijën, Jerusalén huë'e jobona ti'añe ro'tahuë. Jesusbi ru'ru saiguëna, baguëre concuabi quëquësi'cua ba'ijën, baguë yo'jena huaji yëjën be'teni saë'ë. Saijënna, Jesusbi bonëni, baguëre concua si'a sara samucuaré choini, yequëcua baguëre gu'aye yo'oja'yete bacuani quëani achoni, ³³bacuani yihuoguë cabi:

—Yureca, maibi Jerusalena saijënna, mësacua masiyë. Ja'anruna ti'anjënna, yequëcuabi yè'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëna, yè'ère zeanni, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, bacuana preso insija'cua'ë. Insijënna, bacuabi yè'ère huani senjoñe cani, gu'a bainna insija'cua'ë. ³⁴Insijënna, gu'a bainbi yè'ère jayajën, yè'ëni huaijën, yè'ère go tutujën, ga'ni za'zabobi yè'ère si'nsejën, ja'nrebi yè'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjojënna, ja'nrebi, samute umuguseña ba'ini, go'ya rajja'guë'ë yè'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

Santiago y Juan piden un favor

³⁵Quëaguëna, ja'nrebi, Santiago, Juan, Zebedeo mamacua ja'an hue'ecua, bacuabi Jesusna sani cahuë:

—Ëjaguë, yëquënabi senjënna, yëquënani re'oye yo'ojè'ën, cahuë.

³⁶Cajënna, Jesusbi:

—¿Mësacua guere yè'ëni senni achaye'ne? senni achabi.

³⁷Senni achaguëna, bacua cahuë:

—Yëquënabi më'ë go'sije re'otona ti'anni ba'ijënna, yëquënani re'oye ëñani, te'eguëni më'ë jëja ca'ncona bëa güesejè'ën. Yequëni më'ë ari ca'ncona bëa güesejè'ën, cahuë.

³⁸Cajënna, Jesusbi cabi:

—Mësacuabi ro huesë ëaye senni achajën ba'iyë. Yequëcuabi yè'ëni ai ja'si yo'oni, yè'ère huani senjoja'cua'ë. ¿Mësacua güina'ru ai ja'siye ai yo'oye poreye? caguë senni achabi.

³⁹Senni achaguëna, bacuabi:

—Ja'nca poreyë yëquëna, sehuohuë.

Sehuojënna, Jesús cabi:

—Mësacua yua yè'ë ai yo'oye ba'iyè'ru ai yo'ojën ba'ija'cuata'an, ⁴⁰yè'ë jëja ca'ncona, yè'ë ari ca'ncona bëaye, ja'anre cuencueni caye porema'iñë yè'ë. Yè'ë Taitabi ja'anre cuencueguë, baguë se'gabi ja'anruan bëani ba'ija'cuare cuencueni caja'guë'bi, cabi Jesús.

⁴¹Ja'nca caguëna, baguëre concua yequëcua si'a sara ba'icuabi achani, Santiago, Juan, bacuani bëinsi'cua ëñahuë. ⁴²Ja'nca ëñajënna, Jesusbi si'acuare choini, yihuoguë cabi:

—Ro bain ta'yejeiye ëjacuabi bacua bain, bacua yo'je ëjacua, si'acuani ai jëja guansejën ba'iyë. ⁴³Ja'nca ba'icuata'an, mësacua yua ja'nca guansema'ija'cua'ë. Mësacua jubë ba'iguëbi ëja bainguë ba'iyè yëtoca, më'ë gajecuan conni cuiraguë ba'ijè'ën. ⁴⁴Ru'ru ba'iguë ba'iyè yëtoca, më'ë gajecua ro'no conguë ruinguë, si'acuare conni cuiraguë ba'ijè'ën. ⁴⁵Yè'ë'ga Bainguë'ru Raosi'quë'bi ba'iguë, yè'ère conni cuiracuare cu'eguë raimaë'ë. Yequëcuani cuirani conza caguë, bain zemosi'cua etoye ro'taguë, junni tonguë raisi'quë'ë yè'ë, yihuoguë cabi Jesús.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶Ja'nca cani tonni, Jericó huë'e jobona ti'anni, baguëre concua naconi ganini, ja'an huë'e jobobi saiguëna, ai jai jubë bainbi baguëni conjënna, ñaco ëñama'iguë, Bartimeo hue'eguëbi ma'a yëruhuate ñu'iguë, curi senguë bajji'i. Timeo mamaqui bajji'i. ⁴⁷Ja'nca ba'iguëbi Jesús Nazareno raiyete achani ai jëja güiguë cabi:

—iJesús, mai ira taita David mamaquëbi ba'iguë'ru ba'iyë më'ë! iYè'ëni oire bani conjè'ën! güiguë cabi.

⁴⁸Güiguëna, bain hua'nabi baguëni bëinjën, Güima'ijjè'ën, baguëni cahuë. Ja'nca cacuareta'an, baguë yua quë'rë se'e jëja güiguë cabi:

—iDavid mamaquë, yè'ëni oire bani conjè'ën! güiguë cabi.

⁴⁹Ja'nca caguëna, Jesusbi nëcapani, bain hua'nani:

—Baguëte choijjè'ën, cabi.

Caguëna, bain hua'nabi ñaco ëñama'iguëte choini cahuë:

—Jëja bani huëijjè'ën. Ëjaguëbi më'ère choiji, cahuë.

⁵⁰Ja'nca cajënna, baguëbi yua baguë se canre tijoni senjoni, ja'nrebi besa huëni cha'caguë, Jesusna saji'i. ⁵¹Saiguëna, Jesusbi baguëni senni achabi:

—¿Më'ë guere yè'ère senguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, ñaco ëñama'iguëbi Jesusni:

—Ëjaguë, ñaco ëñañe yëyë yè'ë, sehuobi.

⁵²Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Yua huajëguë saijè'ën. Yè'ëni si'a recoyo ro'taguë sëani, huajë raë'ë më'ë, cabi.

Caguëna, baguë yua te'e jëana ëñani, Jesús naconi ma'aja'an te'e conni saji'i.

Jesús entra en Jerusalén

11 ¹Ja'nrēbi, Jerusalén huē'e jobona ti'an bi'rani, Betfagé, Betania, ja'an huē'e jo'borēan cueñe ba'ijēn, Olivo cubé ca'nacorē ba'ijēn, Jesusbi baguēre concua samucuar choini, ²coca cabi:

—Mēsacua yua que huē'e jo'borēna saijē'ēn. Burro bonsēguē yoni rēonsi'quē, yuta bain tuama'iguē ba'iguēna, ja'an hua'guēre tinjañē mēsacua. Tinjani ja'nrēbi, baguēte jo'chini rajē'ēn. ³Yequēcuabi ¿Mēsacua guere yo'ojēn ba burrote jo'chiye'ne? senni achatoca, mēsacua yua bacuani ñaca sehuojē'ēn: Mai Ējaguēbi baguēte yēji. Jē'terē baguēte go'yaji, cajēn sehuojē'ēn, cabi Jesús.

⁴Caguēna, bacuabi sani ēñato, bain ba'i huē'e ma'a yēruhuete ba'iguēna, burro bonsē hua'guē yoni rēonsi'quē baji'i. Ba'iguēna, bacuabi baguēte jo'chihuē.

⁵Jo'chijēna, yequēcuabi baru ba'icua bi bacuani coca senni achahuē:

—¿Mēsacua guere yo'ojēn, burro hua'guēre jo'chiye'ne? senni achahuē.

⁶Senni achajēna, bacua yua Jesús quēase'e'ru güina'ru bacuani sehuohuē. Ja'nca sehuoni, bacuare se'e ensema'ijēna, ba burro hua'guēte sahuē. ⁷Sani ja'nrēbi, Jesús ba'iruna ti'anni, bacua cañate burrona tēojēna, Jesusbi baguēna tuabi. ⁸Tuaguēna, ai jai jubē bainbi bacua cañate baguē sai ma'ana uanjēna, yequēcuabi ju'cahuēanre tēyoni, ma'ana uanhuē.

⁹Ai jai jubē bainbi ja'anrēna saijēn, yo'jena saijēn, ai bojora bojojēn güihuē:

—iAi bojoreba bojoñuni! iMai ta'yejeiyereba Ējaguē Riusu Raosi'quēbi maina ti'an raji'i! ¹⁰iMai ira taita ba'isi'quē David guanseguē ba'ise'e'ru quē'rē ta'yejeiye maini guanseguē congüē raji'i baguē! iRiusuni ai bojoreba bojojēn bañuni! güijēn cahuē.

¹¹Ja'nca güijēn cajēna, Jesusbi Jerusalenna ti'anni, Riusu uja huē'ena cacabi. Cacani, si'a ca'ncoña ba'i ma'carēanre ēñani, ja'nrēbi, na'iguēna, baguēre concua si'a sara samucua naconi Betaniana sani caē'n'ē.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹²Canni ñatani, ja'nrēbi, Betaniabi saijēna, Jesus eon gu'abi. ¹³Aon gu'aguēna, Jesusbi so'ona ēñato, higo sunquiñē ja'o sarisiñē baji'i. Ba'iguēna, bañēna sani uncuere cu'eguēna, beobi. Higo ya'jirēn yuta ti'anmaj'i. ¹⁴Ja'nrēbi, Jesús yua bañēre bēinguē cabi: —Bainbi yua mē'ē uncuere gare se'e uncuere beoye ba'ija'bē, cabi.

Ja'nca caguēna, baguēre concuabi achahuē.

Jesús purifica el templo

¹⁵Ja'nrēbi sani, bacuabi Jerusalenna ti'anhüē. Ti'anni, Jesusbi Riusu uja huē'ena cacani, bonse insicua, bonse cocua ba'ijēna, bacuare etoni sao bi'rabi. Curi sa'ñecua ba'ijēna, bacua mesañare bo'neni tantobi Jesús. Ju'ncubo insicua ba'ijēna, bacua ñu'i seiñuēanre bo'neni tantobi. ¹⁶Yequēcuabi bacua bonse ma'carēanre Riusu huē'e sa'nahuēbi rē'rējēna, Jesusbi ēñebi. ¹⁷Ja'nrēbi, Jesusbi bain hua'nare coca yihuo bi'rabi: —Riusu ira coca toyani jo'case'ere ēñato, ñaca caji: “Yē'ē huē'e yua si'a re'oto bain uja huē'e case'e'ē.” Ja'nca cani jo'case'eta'an, mēsacuabi ro jiancua gati huē'ere yē'ē Taita huē'ere re'huahuē, bēinguē cabi Jesús.

¹⁸Ja'nca caguēna, pairi ējacua, ira coca ye'yocua, bacuabi achani, baguēni bēinjēn, Baguēni huani senjoñu cacuata'an, baguēni huani senjoñe huaji yēhuē, ai bain hua'nabi baguē ye'yose'ere ai bojojēn achacuare sēani. ¹⁹Ja'nrēbi na'i si'aguēna, Jesusbi ba huē'e jobobi saji'i.

La higuera sin fruto se seca

²⁰Sani ñataguēna, baguēre concua naconi se'e rani, ma'abi ganini ēñato, higo sunquiñē baji'i. Gare güeanni si'a sita ju'insiñē baji'i. ²¹Ja'nca ba'iguēna, Pedrobi yequē umuguse case'ere ro'tani, Jesusni cabi:

—Ējaguē, ēñajē'ēn. Mē'ēbi ja'an sunquiñēna bēnni senjoni jo'caguēna, yure hueanni ju'insiñē ba'iji, cabi.

²²Caguēna, Jesusbi sehuobi:

—Mēsacua yua Riusuni si'a recoyo ro'tajēn ba'ijē'ēn. ²³Mēsacuani ganreba yihuoguē quē'ayē yē'ē. Mēsacua huaji yēye beoye ba'ijēn, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tajēn ba'ijē'ēn. Bainbi ja'nca recoyo ro'tajēn ba'itoca, bacuabi que cubēna coca guansejēn: “Ja'anse'ebi quēñēni, ja'anse'ebi jai ziayana tonni runi huesējē'ēn” ja'an cocare guansejēna, Riusubi ja'nca tonni rēoni huesoji. Bainbi Riusuni te'e ruiñe si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi bacua ujase'e'ru güina'ru yo'oji. ²⁴Ja'nca sēani, mēsacuani ganreba yihuoyē yē'ē. Mēsacuabi Riusuni coca senni achajēn, Riusubi yē'ē sensi ma'carē si'aye yē'ēna ēñeyē beoye insiji ro'tajēn ba'itoca, Riusubi si'aye gare ēñeyē beoye mēsacuana insiji. ²⁵Mēsacuabi Riusuni ujajēn, mēsacuani gu'aye yo'osi'cua banica, bacua gu'aye yo'ose'ere huanē yeye cajē'ēn. Ja'nca catoca, mēsacua Taita Riusu guēnamē re'oto ba'iguēbi mēsacua gu'aye yo'ose'e'ga huanē yeye caji. ²⁶Mēsacuabi ja'nca huanē yeye cama'itoca, mēsacua Taita Riusu guēnamē re'oto ba'iguēbi mēsacua gu'aye yo'ose'ere gare huanē yema'iji, cabi Jesús.

La autoridad de Jesús

²⁷Cani ja'nrēbi, baguēre concua naconi Jerusalenna sani ti'anhüē. Ti'anni, Jesusbi Riusu uja huē'ena cacani, si'a ca'ncoña ganiguēna, pairi ējacua, ira coca ye'yocua, judío bain iracua, bacuabi Jesusna tēhuoni, ²⁸baguēni coca senni achahuē: —¿Mē'ē queaca ro'taguē, ēñjo'ona rani, ējaguē yo'oye'ru yo'oguē'ne? ¿Nebi mē'ēre raore'ne? senni achahuē.

²⁹Senni achajēna, Jesús sehuobi:

—Yē'ē'ga yua mēsacuani coca senni achayē. Senni achaguēna, mēsacua te'e ruiñe sehuojē'ēn. Ja'nca sehuotoca, ja'nrēbi, yē'ē Ējaguē ba'iyete mēsacuani quē'ayē yē'ē. ³⁰¿Nebi Juanni bain bautizaye raore'ne? ¿Riusu raosi'quē, o ro bain raosi'quē baquē baguē? Mēsacua te'e ruiñe sehuojē'ēn, cabi Jesús.

³¹Caguēna, bacuabi sa'ñeña yahue senni acha bi'rahuē: —Baguē senni achase'ere sehuoye ai huaji yaye'ē maire. Riusu raosi'quē baji'i sehuotoca, Jesusbi maini: “¿Mēsacua guere yo'ojēn, baguēni recoyo ro'tamate'ne?” cama'iguē. ³²Ja'nca ba'iguēna, “Bain raosi'quē baji'i” caye güeyē mai, sa'ñeña senni achajēn baē'ē.

Bainre huaji yēcua sēani, Bain raosi'quē baji'i caye güehüē bacua. Si'a bainbi Juan ba'ise'ere te'e ruiñe ro'tajēn, Riusu bainguē raosi'quē baji'i, ro'tajēn baē'ē. ³³Ja'nca ro'tajēn ba'ijēna, judío bain ējacuabi huaji yējēn, Jesusni ñaca sehuohüē:

—Juan raose'ere huesēyē yēquēna, sehuohüē.

Ja'nca sehuojēna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mēsacuabi ja'nca sehuotoca, yē'ē Ējaguē ba'iyete mēsacuani gare quē'aye beoye ba'iyē yē'ē, cabi Jesús.

La parábola de los labradores malvados

12 ¹Cani ja'nrēbi, Jesús yua ye'yo cocabi bacuani caguē, ñaca yihuoguē quē'abi:

—Yequē bainguēbi bisi ēye ziore tanbi. Tanni, tu'ahuēte baguē zio bonējeñe ta'ntani, ēye tumu ro'rohuēte gatabēna te'ntoni, ja'nrēbi emē huē'ere gatabi nēcobi, ba zio ēñañete.

Ja'nca yo'oni tējini, zio cuiracaicare choini, baguë ziore bacuana jo'cani, ja'nrebi yequë yijana saji'i. ²Sani, ja'nrebi èye tèarèn ti'anguëna, zio èjaguëbi baguëre yo'o conguëte choini, Èye tèase'ere injajj'èn caguë, baguë zio cuiracuana saobi. ³Saoguëna, baguë yua sani ti'anguëna, bacuabi yua baguëte zeanni, huani, ro èye beo hua'guëre saoni senjohuë. ⁴Senjojënna, èjaguëna go'iguëna, èjaguëbi yequë yo'o conguëte choini, zio cuiracuana saobi. Saoguëna, baguëre'ga ai gu'aye yo'ohuë. Gatabi baguëni senjojën, baguë sinjobëna huajjën, baguëte saoni senjohuë. ⁵Senjojënna, èjaguëbi yequëre'ga bacuana saobi. Saoguëna, ba hua'guëre huani senjohuë. Huani senjojënna, èjaguëbi yequëcuare'ga te'enate, te'enate saobi. Saoguëna, zio cuiracuabi yequëcuani gu'aye hua'è. Yequëcuani huani senjohuë.

⁶Ja'nca yo'ojënna, ja'nrebi, zio èjaguëbi baguë zin ai yësi'quere ro'tani, “Yè'è zinre bacuana saotoca, baguëni te'e ruiñe èñañë bacua” caguë, baguë zinre saobi. ⁷Ja'nca saoguëna, zio cuiracuabi baguëte èñani, sa'ñeña coca cahuë: “Èñajj'èn. Mai èjaguë zinbi rai'te. Baguë taita bayete coni baja'guëre sèani rajj'èn. Baguëni huani senjoñu. Ja'nca yo'otoca, baguë yija baja'yete coni baja'cua'è mai” cahuë sa'ñeña. ⁸Ja'nca cani, baguëte zeanni, baguëte huani senjoni, baguë ga'nihuëte zio ca'ncona jo'cani senjohuë, yihuoguë quëabi Jesús.

⁹Quëani ja'nrebi, ba bain achacuani senni achabi: —Ja'nca huani senjojënna, ¿ba zio èjaguë guere yo'oja'guë'ne? Baguë yua zio cuiracuana sani, bacuare huani senjoni, ja'nrebi, baguë ziore yua yequëcuana cuiraye jo'caja'guë'bi.

¹⁰Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'ere èñajjën, ¿èn cocare èñamate'ne? Ñaca caji:

Riusubi baguë gatabëte jo'caguëna, ro bain yo'o concua huë'e yo'ocuai ba gatabëte èñani, Gu'aji cajjën, babëte senjohuë. Senjocuata'an, ba gatabëbi yua quë'rë ze'en gatabë re'huase'e bajj'i.

¹¹Mai Èjaguë Riusubi ja'nca re'huaguëna, maibi ai èñajjën rëinjën ba'iyë, caji Riusu coca, bacuani quëabi Jesús. ¹²Ja'nca quëani tonguëna, bacuabi Jesusni ai bëinjën, Baguë ye'yo cocabi yihuoguë, maire gu'aye caji cajjën, baguëni preso zean èaye ba'icuata'an, bainni ro huaji yëjën, baguëni preso zeanma'è. Baguëte ro quëñeni sa'è.

El asunto de los impuestos

¹³Ja'nrebi jè'te, judío èja bainbi fariseo bain, Herodes gu'a gajecua, bacuare choini, coca guansehuë:

—Mësacua yua Jesusna sani, baguëni coquejën, coca senni achajj'èn. Huacha sehuoja'guë cajjën, baguëni senni achajj'èn. Huacha sehuoguëna, ja'nrebi, baguëni preso zean güeseye poreyë mai, guansejën cahuë.

¹⁴Cajjënna, bacuabi Jesusna sani, baguëni senni achajjën cahuë:

—Èjaguë, yëquënabi mè'è coca masiye ye'yose'ere achani te'e ruiñereba'è ro'tajjën ba'iyë. Ro bain ye'yojën ba'iyete achama'iguë, te'e ruiñe ye'yoguë'è mè'è. Èja bain ye'yose'e ba'ito'ga, mè'è'è bacua ye'yose'le'ru güina'ru ye'yoma'iguë'è. Riusu ma'ana ganiñe se'gare te'e ruiñe ye'yoguë ba'iyë mè'è. Ja'nca sèani, mè'èni coca senni achaye yëyë yëquëna. Bain ta'yejeiye èjaguëbi impuesto curi ro'iyë senguëna, ¿maibi baguëni ro'iyë baye? ¿Ro'iyë, o ro'ima'iñe'ne? Quëajj'èn yëquëenate, senni achajjën cahuë.

¹⁵Senni achajjënna, Jesús yua bacua ro coque èaye case'ere masibi. Ja'nca masini, bacuani sehuoguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajjën, yè'èni ro coquejën, yè'èni zemo cocare senni achaye'ne? Curi so'corëte injajj'èn. Èñaza, cabi.

¹⁶Caguëna, bacuabi inni rani èñohuë. Èñojënna, baguë yua bacuani senni achabi:

—¿Gue bainguë ziabi curi so'corëte sè'iguë'ne? ¿Gue mami hue'eguëbi sè'iguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi:

—Bain ta'yejeiye èjaguë'bi sè'iji, sehuohuë.

¹⁷Ja'nca sehuojënna, Jesusbi bacuani yihuoguë cabi:

—Bain ta'yejeiye èjaguë ba ma'carëan ba'itoca, bain ta'yejeiye èjaguëna go'yaye insijjën ba'ijj'èn. Riusu ba ma'carëan ba'itoca, Riusuna go'yaye insijj'èn, cabi.

Ja'nca caguë sehuoguëna, bacuabi ai quëquësi'cua achahuë.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸Ja'nrebi, yequëcua, saduceo bain hue'ecuabi Jesusna èñajjën sa'è. Ja'ancua yua, Bain ju'insi'cuabi gare go'ya raima'icua ba'iyë, ja'nca ye'yojën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi Jesusna sani, baguëni coca senni achajjën cahuë:

¹⁹—Èjaguë, Moisés ira coca toyani jo'case'ere mè'èni senni achaye bayë yëquëna. Èn cocare maina toyani jo'cabi baguë: “Bainguëbi zin beoguë banica, ja'anguëbi junni huesëtoca, baguë yo'jeguëbi baguë rënjo jo'casico'core huejaye baji. Bagote huejani, baguë ma'yëre zinre cu'ecaiye baji baguë” toyani jo'cabi Moisés. ²⁰Ja'nca toyani jo'caguëna, yequë bain ba'ise'ere mè'èni quëaye bayë yëquëna. Ma'yëreba ba'iguëbi baguë yo'jecua, te'e èntë sara te'ecua ba'ijjën ba'nhuë. Ma'yëreba ba'iguëbi baguë rënjoni huejani, zin beoguëbi junni huesëguë ba'nji. ²¹Ja'nca junni huesëguëna, baguë yo'jeguë samu ba'iguëbi ba hua'jegoni huejani, baguë'ga güina'ru zin beoguëbi junni huesëguë ba'nji. Junni huesëguëna, samute ba'iguëbi güina'ru bagoni huejani, zin beoguëbi junni huesëguë ba'nji. ²²Si'a hua'na, te'e èntë sara samucuabi ja'nca bagoni huejani, zin beocuabi junni huesëjën ba'nhuë. Ja'nca junni huesëjënna, ja'nrebi, bago'ga junni huesëgo ba'nco. ²³Ja'nca junni huesësi'cuabi se'e go'ya raitoca, ¿bago yua jaroguë rënjo ba'ija'go'ne? Si'acua, te'e èntë sara samucuabi bagoni basi'cua sèani, ¿mè'è guere quëaguë'ne? baguëni senni achani, baguë huacha sehuoja'ye èjojën nëcahuë.

²⁴Èjojën nëcajjënna, Jesusbi bacuani sehuoguë cabi:

—Mësacua yua ai huacha ro'tajjën ba'icua'è. Riusu cocareba toyani jo'case'ere gare huesëjën ba'icua'è. Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye poreyete gare huesëjën ba'icua'è mësacua. ²⁵Bain junni tonsi'cuabi go'ya rajjën, sa'ñeña gare huejama'icua ba'iyë.

Bacua romi zincuare yequëcuana huejaye gare jo'cama'icua ba'iyë. Riusu guënamë re'oto yo'o concua'ru ba'iyë bacua.

²⁶Yeque cocare'ga mësacuani yihuoye bayë yè'è. Mësacua yua Moisés toyani jo'casi pëbëte anconi, toa zëinsi sahua quë'rona èñani, bain ju'insi'cua go'ya raiyete ye'yëj'èn. Riusubi yua Moisesni ñaca quëabi: “Yè'è yua quë'rë ta'yejeiyereba Riusu ba'iguë'è. Mè'è ira bain ba'isi'cua Abraham, Isaac, Jacob, ja'ancuabi yureña yè'èni recoyo te'e zi'inni ba'icua'è” quëabi Riusu. ²⁷Ja'nca quëasi'quë sèani, bain junni huesësi'cuabi Riusuni recoyo zi'iñe beoye ba'iyë. Bain huajjëcua, junni tonni go'ya raisi'cua, ja'ancuabi Riusuni recoyo te'e zi'inni ba'icua'è. Ja'nca ba'icua sèani, mësacuabi ai huachareba huacha ro'tajjën ba'iyë, cabi Jesús.

El mandamiento más importante

²⁸Ja'nca caguëna, yequë, ira coca ye'yoguëbi Jesús coca yure ye'yose'ere achani, Ai re'oye masiye sehuobi caguë, Jesusni coca senni achabi:

—Riusu coca guanseni jo'case'ere cato, ¿Gue cocabi quë'rë ta'yejeiye ba'i coca ba'iguë'ne? senni achabi.

²⁹Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Què'rè ta'yejeiye ba'i coca yua ène ba'iji: “Achajè'èn, Israel bain. Mai Èjaguè Riusubi yua gañaguè'bi ba'iji. Yeque èjaguè beoji. ³⁰Ja'nca ba'iguèna, mè'è Èjaguè Riusuni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn. Mè'è recoyo, mè'è ro'taye, mè'è ba'ie, ja'anbi mè'è porese'e'ru si'a jèja baguèni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn” maina guanseni jo'case'e ba'iji. Ja'an coca guanseni jo'case'e yua què'rè ta'yejeiye ba'i coca'è cayè yè'è. ³¹Yeque coca ai ta'yejeiye ba'i cocare'ga maina guanseni jo'case'e ba'iji. Ène ba'iji: “Mè'è te'e bainni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn. Mè'è ja'ansi'què yèguè ba'ie'ru mè'è te'e bainni ai yèreba yèguè ba'ijè'èn” guanseni jo'case'e ba'iji. Yeque guanseni jo'casi cocare cu'eto, què'rè ta'yejeiye ba'i coca beoji, cabi Jesús.

³²Caguèna, ba ira coca ye'yoguèbi Jesusni cabi:

—Ai masiye quèahuè mè'è, Èjaguè. Te'e ruiñereba ba'iji mè'è coca ye'yose'e. Mai Èjaguè Riusu yua gaña Èjaguè'bi ba'iji. Yeque èjaguè beoji. Ja'anre caguè, te'e ruiñe quèahuè mè'è.

³³Mai Èjaguè Riusuni ai yèreba yèjèn, mai recoyo, mai ro'taye, mai ba'ie, ja'anbi mai porese'e'ru si'a jèja baguèni ai yèreba yèjèn bañuni. Mai te'e bainre'ga ja'ansi'cua yèye'ru ai yèreba yèjèn bañuni. Ja'nca yèjèn ba'itoca, Riusubi si'a mai misabèna èoni insiye, ja'anna bojoye'ru què'rè ta'yejeiye bojoguè èñaji maire, cabi baguè.

³⁴Caguèna, ja'nrèbi, Jesús yua baguè case'ere achani cabi:

—Te'e ruiñe masiye sehuohuè mè'è. Ja'nca yèguè ba'itoca, Riusu ba'i jobona ti'añe ba'ija'guè'è mè'è, cabi Jesús.

Ja'nca caguèna, ja'nrèbi, bain hua'nabi Jesusni se'e coca senni achaye gare huaji yèhuè.

¿De quién descende el Mesías?

³⁵Ja'nrèbi, Jesusbi Riusu uja huè'ere ba'iguè, bainre coca ye'yoguè cabi:

—Ira coca ye'yocuabi Riusu Raosi'quèreba ba'iguè, Cristo hue'eguète bainni quèajèn, Mai ira taita David, ro baguè mamaquè se'ga ba'iji Cristo, quèajèn, ro huacha ro'tajèn ba'iyè.

³⁶Riusu Espiritubi Davidni ro'ta güesequèna, Davidbi ñaca cani jo'cabi:

Riusubi yè'è Èjaguèni cabi:

“Yè'è jèja ca'ncona bèani, mè'è je'o carajei ñèsebè tèca ba'ijè'èn” cani jo'cabi.

³⁷Ja'nca cani jo'caguèna, Cristo raosi'quère baguè mamaquè cayè poremaj'i, baguète Èjaguè casi'què sèani, ye'yoguè cabi Jesús.

Ja'nca caguèna, bain hua'na ai jai jubè ba'icuabi baguèni ai bojojèn achahuè.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸Ja'nrèbi, Jesusbi se'e ye'yoguè, ñaca cabi:

—Ira coca ye'yocuabi coca ye'yojèna, mèsacua yua èñare bajèn, bacuare achamajèn ba'ijè'èn. Èja bain ba'ie se'ga èñoñe yèyè bacua. Zoa can re'o canre sayani, si'aruanna èño èaye ba'ijèn ganiñè bacua. Bainbi re'oye achoye saludajèna, ai acha èaji bacuare. ³⁹Bain ñè'ca huè'èñana sani, èja bain bèaruan se'gare cu'ejèn ba'iyè. Aon fiestana sani, què'rè re'oruan se'gare cu'eni bèayè bacua. ⁴⁰Ja'nca ba'licuata'an, hua'je hua'nani ro coquejèn, bacua huè'èñare ro tèteni bayè. Riusuni zoe coca uajèn, Bain èñaja'bè cayè se'ga ba'ijèn, ro coqueyè. Ja'nca yo'ojèna, Riusubi bacuani què'rè ta'yejeiye bènni senjoja'guè'bi, cabi Jesús.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹Ja'nrèbi jè'te, Jesusbi Riusu huè'e curi gajongu ba'iruna sani, ca'ncorèna bèani èñato, bain hua'nabi bacua curire Riusuna insijèn, gajonguna ayajèn ba'è'è. Yequècua curi

èjacuabi ai ta'yejeiye ai curire ayajèn insihuè. ⁴²Ja'nca insijèna, ja'nrèbi, hua'je hua'go bonse beo hua'gobi rani, samu curi so'corèan, te'e centavo ro'irèan, ja'an se'gare ayago insigo. ⁴³Insigona, Jesusbi baguère concuare choini, bacuani cabi:

—Mèsacuanì ganreba quèayè yè'è. Ja'an hua'je hua'go bonse beo hua'gobi bago curire Riusuna insigo, si'a bain insiye'ru què'rè ta'yejeiye insigo bago. ⁴⁴Bacuabi a'ta curire bajèn, ro bacua jèhuase'e se'gare ayajèn insiyè. Bagoca bonse beo hua'gobi bago gaña so'corèanre insini si'ago, cabi Jesús.

Jesús anuncia que el templo será destruido

13 ¹Ja'nrèbi, Jesusbi Riusu huè'ebi eta bi'raguèna, baguète congüè te'eguèbi baguèni cabi:

—Èjaguè, èñajè'èn! iÈn huè'e ai re'o huè'e bèaji! iAi re'o gatabi re'huase'e ba'iji! bojoguè cabi.

²Caguèna, Jesús sehuoguè cabi:

—Mè'èbi èn huè'èña jai huè'èñare èñaguè, yè'è quèayete te'e ruiñe achajè'èn. Si'a huè'èñare èñaguè, yè'è quèayete te'e ruiñe achajè'èn. Si'a huè'èña yua ñañoni taonsi huè'èña ba'ija'guè'bi. Gare te'e gatabè tuiye beoye ba'ija'guè'bi, cabi Jesús.

Señales antes del fin

³Cani ja'nrèbi, Olivo casi cubè, Riusu huè'e ca'ncorète ba'iguèna, bacuabi mèni bèahuè. Bèani ja'nrèbi, Pedro, Santiago, Juan, Andrés, bacuabi Jesusni tèhuo rani, baguèni yahue senni achahuè:

⁴—¿Riusu huè'e quejeito tanni huesèguè'ne? ¿Mè'è coca yure quèase'e'ru ba'ija'ye queaca masiye poreye'ne yèquèna? senni achahuè.

⁵Senni achajèna, Jesús sehuobi:

—Mèsacua èñare bajè'èn. Yequècuabi mèsacuanì ro coquema'liñe cajèn, mèsacua èñare bajè'èn. ⁶Bainre coquecua ai jai jubè ba'icuabi rani, “Riusu Raosi'quèreba'è yè'è. Ba Cristo'è yè'è” cajèn, ro coquejèn ba'ija'cua'è.

⁷Mèsacua yua si'aruan guerra huayete achajèn, quèquèye beoye ba'ijè'èn. Bain guerra huaja'ye yuara cuencuese'e ba'iguèna, èn yija carajeirèn yuta ti'anma'iji. ⁸Bain jubèan yua sa'ñeña ai guerra huani ai yo'oja'cua'è. Si'aruan yija ñu'cuyee, aon gu'ana ju'liñe, ja'anna ai yo'ojèn, yuta què'rè se'e ai yo'ojèn ba'ija'cua'è.

⁹Mèsacua ai èñare bajè'èn. Yequècuabi mèsacua preso zeanni, èja bain ñè'casiruanna nèconi, mèsacua gu'aye caja'cua'è. Mèsacua bain ñè'ca huè'èñana sani, mèsacuanì gu'aye huaja'cua'è. Mèsacua yua yè'è cocare quèani achocuare sèani, èja bain ba'iruan, ta'yejeiye èjacua ba'iruan, ja'anruanna mèsacua rèrèni sani nècojèna, mèsacuanì nècanì coca sehuojèn ba'ija'cua'è. Ja'nca nècanì sehuojèn, yè'è ba'iyete bacuanì te'e ruiñe quèani achoye poreja'cua'è mèsacua. ¹⁰Èn yija carajeirèn ti'anguèna, ru'ru si'a joboña bainbi Riusu cocarebare achaye bayè. ¹¹Mèsacua preso zeanni nècojèna, mèsacua coca sehuoja'yete ru'ru ro'tamajèn, huaji yèye beoye ba'ijè'èn. Mèsacua sehuorèn ti'anguèna, Riusubi mèsacua coca sehuoja'yete quèaji. Mèsacua se'gabi sehuo cocare ro'tama'ija'cua'è. Riusu Espiritubi mèsacuanì quèaguèna, ja'an cocare sehuoja'cua'è mèsacua. ¹²Èn yija carajeirèn ti'anguèna, bainbi bacua yo'jecuanì preso zeanni bacuare huani senjo güeseyè. Pè'caguè sanhuè'ga bacua zin hua'nare preso zeanni huani senjoja'cua'è. Yequècua'ga bacua pè'caguè sanhuère preso zeanni huani senjo güeseja'cua'è. ¹³Mèsacua yua yè'è bainbare sèani, si'a bainbi mèsacuanì ai je'o èñaja'cua'è. Je'o èñaja'cuata'an, yè'èni si'a recoyo jo'caye beoye ro'tajèn ba'ijè'èn. Ja'nca ro'tatoca, carajeirèn ti'anguèna, Riusubi mèsacuanì tèani baja'guè'bi.

¹⁴Riusu banguë ja'anrë raosi'quë Daniel hue'eguë, ja'anguëbi carajeirën ba'ija'guë, ba gu'aye ñu'ñupei güeseni si'aja'guë, ja'anguëte cani toyani jo'cabi. Ro bainbi ja'anguëte inni sani, Riusu bain ñe'ca huë'ena nëconi baja'cua'ë. Ën core ëñacuabi te'e ruinë ye'eni masija'bë cayë. Ja'nca nëconi bajëna, Judea yija ba'icuabi yua cu re'otona sani gatija'bë. ¹⁵Yequëcua bacua huë'e ëmëje'en ba'irute banica, bacua huë'e bonsere injën gajema'ija'bë. ¹⁶Yequëcua huë'e jobo ca'ncoña ba'icua, ziore ba'icua banica, bacua cañate injën go'ima'ija'bë. ¹⁷Romi hua'na zimbë ba'icua, zin chuchajën ba'icua, ja'ancua banica, ibacuare ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë! iChao hua'na! ¹⁸Bacua sani gatija'rën ti'anguëna, Sësërën ba'ima'ija'ñe cajën, Riusuni uajajën ba'ijë'ën. ¹⁹Ja'an umuguseña ti'anguëna, bainbi ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bainbi si'a Riusu re'huani jo'casi umuguseña ai yo'ojën ba'ise'e'ru quë'rë ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ²⁰Ja'nca ai yo'ojën ba'ijë'ënna, mai Èjaguë Riusubi, Zoe ai yo'oma'ñe caji. Cama'itoca, si'a bainbi gare huesëni si'are'ahuë. Riusu bainreba cuencuesi'cuani ai yëguë sëani, bainbi zoe ai yo'oma'ñe.

²¹Ja'an umuguseña ti'anguëna, yequëcuabi mësacuani coque ëaye yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bacua coca, “Èñajë'ën. Querëte ba'iji” o “Èñajë'ën. Cristobi ënjo'onre ba'iji” ja'anre catoca, bacuani achamajën ba'ijë'ën. ²²Jai jubë bain, Cristo'ë yë'ë, cacua, Riusu raosi'quë'ë yë'ë cacua, ja'ancuabi rani, bainni ro coquejën, Riusu ta'yejeiye masini ëñoñe'ru ënojën, Riusu bain cuencuesi'cuare'ga coquejën ba'ija'cua'ë. ²³Ja'nca coquejën ba'ija'cuabi rajë'ënna, yë'ëbi mësacuani ru'ru quëaguëna, bacua coca coqueja'yete ëñare bajën, achamajën ba'ijë'ën.

El regreso del Hijo del hombre

²⁴Ja'an umuguseña ti'anguëna, bainbi ai yo'ojën carajeijë'ënna, ja'nrebi, ënsëguëbi gare na'ini huesëja'guë'bi. Ña'aguë'ga gare se'e miama'ija'guë'bi. ²⁵Ma'choco hua'iga guënamë re'otobi tonni huesëjën ba'ija'cua'ë. Guënamë re'oto si'a re'otobi ai jëja ñu'cueja'guë'bi. ²⁶Ja'nrebi, pico re'otona ëñato, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quë'bi ai ta'yejeiye ba'iguë, ai go'sijeiye ba'iguë, yijana gaje meni ëñoja'guë'ë yë'ë. ²⁷Gaje meni ëñoni yua yë'ë guënamë re'oto yo'o con hua'nani coca guansegüë caja'guë'ë: “Mësacua si'a yija ca'ncoña, si'a guënamë ca'ncoña, si'aruanna sani, yë'ë bainreba cuencuesi'cuare ñë'coni rajë'ën” guansegüë caja'guë'ë yë'ë.

²⁸Mësacua yua higo sunquinë ja'o sariyete ëñani ye'yejë'ën. Ja'añëbi juinja cabëanbi irani, ja'nrebi ja'o sari bi'raji. Sari bi'raguëna, mësacuabi ëñani, Ènsërëni ti'anji cajën ba'iyë. ²⁹Yë'ë coca yure case'ere'ga ro'tajën, ja'an ba'ija'yete ti'anguëna, güina'ru, mësacua yua, Carajei umuguseña ti'anbi cajën, ja'anre masijën ba'ijë'ën, te'e jëana ti'anja'ñe sëani. ³⁰Mësacuani ganreba yihuogüë quëayë yë'ë. Yureña bainbi yuta junni huesëma'ijë'ënna, yë'ë coca case'e'ru si'aye ru'ru ba'ija'guë'bi. ³¹Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'anbi gare carajeiguë'ta'an, yë'ë cocareba cani jo'case'ebi yua carajeiye beoye ba'ija'guë'bi.

³²Ja'an umuguse ba'ija'ye, ja'an hora ba'ija'ye, ja'anre senni achatoca, bainbi gare huesëjën ba'iyë. Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na'ga gare huesëjën ba'iyë. Yë'ë'ga, Riusu Zin ba'iguëca gare huesëguë ba'iyë. Taita Riusu se'gabi masiji.

³³Ja'nca ba'iguëna, mësacuaca ëñajën ba'ijën, Riusuni jo'caye beoye uajajën ba'ijë'ën. Ba joë ba'irën ti'anja'ñe huesëcua sëani, ja'nca ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. ³⁴Banguë so'o yijana saiyete ro'tani ye'yejë'ën. Ru'ru, baguëre yo'o concuare choini, baguë huë'ere cuiracaiye guanseni, si'acuani bacua yo'ore guanseni, ja'nrebi baguë huë'e anto sa'ro cuiraguëni, Yë'ë raiyete ai ëñaguë ëjoguë ba'ijë'ën cani, ja'nrebi bacuare

jo'cani saiji. ³⁵Mësacua'ga güina'ru ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Ba huë'e cuiracuabi bacua ëjaguë rajja'yete huesëyë. Mësacua'ga yë'ë ti'an rajja'rënre huesëyë. Ènsëguë ruajairën, ñami jobo, cura yu'irën, zijeirën, çquejeito ti'an raiguë'ne? cajën, mësacuabi huesëyë. ³⁶Yequë'rë cainsi hua'nabi yë'ë ti'an rajja'rën ëñamajën ba'itoca, yë'ëbi te'e jëana ti'an rani, mësacuare ëñani bojoma'ñe. ³⁷Mësacuani yihuoye'ru si'a bainni yihuoreba yihuogüë cayë yë'ë: Yë'ë ti'an rajja'rënre ëñajën ëjojën ba'ijë'ën, yihuogüë cani jo'cabi Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

14 ¹Ja'nrebi, judío bain pascua umuguse, bacua aon huo'coma'ise'e aiñe, ja'an umuguse yuta samu umuguseña carabi. Pairi ëja bain, ira coca ye'yocua naconi ñë'coni, Jesusni yahue preso zeañu cajën, Baguëni huani senjoñu cajën ba'ë'ë. ²Ja'nca ba'icuabi sa'ñeña cahuë:

—Fiesta ta'yejei umuguse ba'itoca, baguëni preso zeañe porema'ñe. Zeantoca, bain hua'nabi ai jai jubë ba'ijën, yequë'rë maire coca huajën ëñema'ñe, cahuë.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

³Yureca, Jesusbi Betania huë'e jobore baji'i. Simón hue'eguë, ira ca'mi raure junni huajë raisi'quë, baguë huë'ere baji'i Jesús. Ja'nca ba'iguëbi aon ainguë ñu'iguëna, romigobi ti'ango. Ma'ña re'co, nardo casi re'co alabastro gata ro'rohuëna rago. Ai roji'i ba re'co. Ja'anre rani, ja'nrebi, ro'rohuëte hua'huani, ba re'core Jesús sinjobëna jañuni tongo. ⁴Jañuni tongona, yequëcua barute ñu'icuabi bëinjën ëñahuë. Bëinjën ëñacuabi sa'ñeña coca cahuë:

—¿Queaca ro'tago bago, ba ma'ña re'core ro jañuni tonni huesogo'ne? Ai gu'aye yo'ogo bago. ⁵Ba re'core bendietoca, samute cien denario so'core con, bonse beo hua'nana ro insiye porere'ahuë, sa'ñeña cajën, bagoni bëinjën ëñahuë.

⁶Bëinjën ëñajë'ënna, Jesusbi cabi:

—Mësacua yua bago yëse'e yo'ogona, ëñeye cama'ijë'ën. Ma'ña re'core yë'ëna jañuni tongo, ai re'oye yo'ogo bago. ⁷Bonse beo hua'nare cato, mësacua naconi si'arën ba'ijë'ënna, mësacua yëse'e'ru bacuani re'oye yo'oye poreyë. Yë'ëca mësacua naconi zoe ba'ima'ñe ënjo'on. ⁸Ja'nca ba'iguëna, ëncobi bago porese'e'ru yë'ëni re'oye yo'ogo. Yë'ë junni tanja'ñete ro'tago, yë'ë ga'nihuëte ma'ña re'cobi ru'ru re'huago. ⁹Mësacuani ganreba yihuogüë quëayë yë'ë. Yë'ë bainbi Riusu cocarebare si'aruanna quëani ahojën, ënco ba'iyete gare huanë yema'ñe cajën, bago yure yo'ose'ere'ga quëani ahojën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Judas tradiciona a Jesús

¹⁰Ja'nrebi, Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre concua jubë ba'iguëbi, yua pairi ëja bainna sani, Jesusre mësacuana preso insijaza caguë, bacua naconi coca senni achabi. ¹¹Senni achaguëna, bacuabi, Curire më'ëna ro'iyë cajën, baguë senni achase'ere bojohuë. Ja'nca bojojë'ënna, Judasbi sani, Jesusre insini senjoñete re'huajaza caguë baji'i.

La Cena del Señor

¹²Ja'nrebi, judío bainbi, Aon huo'coma'ise'ere aiñu cajën, ja'an fiesta umugusebi ti'anguëna, bacua pascua aonre re'hua bi'rahuë. Oveja jo'yare huani, Riusubi yi'eni bojoja'guë cajën, ja'an hua'ire boye ro'tahuë. Ja'nca ro'tajën yo'ojë'ënna, Jesusre concuabi baguëni senni achahuë:

—¿Mai pascua aon aiñe jarona sani re'huaye'ne yëquëna? senni achahuë.

¹³Senni achajënna, baguë yua samucua baguëre concuare choini, bacuani guansegüë cabi:

—Mësacua yua huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anjënna, ocoëbë cuanguëbi mësacuanu tēhuoja'guë'bi. Tēhuoguëna, baguë naconi saijë'ën. ¹⁴Baguë ba'i huë'ena cacaguëna, mësacua yua ba huë'e ëjaguëni ñaca quëajë'ën: “Mai Ëjaguëbi mē'ëni coca senni achaguë raobi: ¿Jaro sonohuëna cacani, yē'ëre concua naconi pascua aonre aiñe'ne yē'ë?” Ja'an cocare ba huë'e ëjaguëni senni achajë'ën. ¹⁵Senni achajënna, ja'n'rëbi, baguë yua mësacuare samu ba'i huë'ena mëani, ëmëje'en ba'i sonohuë jai sonohuëte mësacuanu ëñoja'guë'bi. Ja'nca ëñoaguëna, mësacua ja'anruna cacani, mai pascua aonre re'huajë'ën, guansegüë cabi Jesús.

¹⁶Caguëna, baguëre concua saosi'cuabi huë'e jobona sani ti'anjënna, Jesús quëase'e'ru güina'ru baj'i. Ba'iguëna, ba huë'e sonohuëna cacani, bacua pascua aonre re'huahuë.

¹⁷Re'huajënna, ja'n'rëbi, na'i si'aguëna, Jesusbi baguëre concua si'a sara samucua naconi ti'anni, ¹⁸bëani, ba aonre ain bi'rani, bacuani coca quëa bi'rabi:

—Mësacuanu ganreba quëayë yē'ë. Mësacua jubë ba'iguëbi, yē'ë naconi te'e aonre ainguë ñu'iguëbi, ja'anguëbi yua yē'ëni ro coqueguë, yē'ëre yequëcuana preso insini senjoja'guë'bi, quëabi.

¹⁹Ja'nca quëaguëna, bacuabi ai sa'ntijën, te'ena, te'ena baguëna cueonni, baguëni senni acha bi'rahuë:

—¿Yē'ë'ye? ¿Yē'ë'ye? ¿Yē'ëbi ba'ija'guë'ye? baguëni senni acha bi'rahuë.

²⁰Senni achajënna, bacuani sehuobi:

—Mësacua jubë si'a sara samucua ba'i jubë ba'iguë, yē'ë naconi te'e guëna re'ahuana aon ainguë, ja'anguëbi yē'ëre insini senjoja'guë'bi. ²¹Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yē'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni toñe ba'ija'ye quëaji. Ja'nca quëase'eta'an, yē'ëre insini senjoja'guëte ai bëñe canu jo'case'e ba'iji. iBaguë bënni senjoja'ñete ro'tato, chao hua'guë ai yo'oja'guë'bi! Baguë tē'ya raise'e beonica, quë'rë re'oye ba'ire'abi baguëre, sehuoguë cabi Jesús.

²²Ja'n'rëbi, bacua aonre ainjënna, Jesusbi ba jo'jo aonbëte inni, Riusuni ujuguë, Surupa cabi. Cani ja'n'rëbi, aonbëte jë'yeni, baguëre concuana hu'o'hueni, bacuani cabi:

—Mësacua conu ainjë'ën. Yē'ë ga'nihuë'ë, cabi.

²³Cani ja'n'rëbi, baguë uncu ro'rohuëte inni, se'e Riusuni ujuguë, Surupa canu, ja'n'rëbi ba uncu ro'rohuëte bacuana insini, si'acuabi conu uncuahuë. ²⁴Uncujënna, bacuani cabi:

—Yē'ë zie meni tonse'e'ë. Ai jai jubë bain gu'a juchana zemosi'cuare tēani baza caguë, bainni mame coca jia'noni jo'caja'guë'ë yē'ë. Ja'an ro'ire yē'ë zie yua meni tonse'e ba'ija'guë'bi. ²⁵Yureca, mësacuanu te'e ruiñe quëayë: Bisi ëye gonore gare se'e uncuma'iñë yē'ë ënjo'on. Riusu ba'i jobona ti'anni, ja'n'rëbi ba mame gono re'huase'ere uncuini bojoja'guë'ë yē'ë, cabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶Caguëna, ja'n'rëbi, Riusuni bojojën gantani, bacuabi yua Olivo casi cubëna saë'ë. ²⁷Sani, Jesusbi bacuani quëabi:

—Yure ñami, mësacua si'acuabi, yē'ëre gu'a güeye ro'tajënna, yē'ëre ro'jocani senjoñë. Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oyë mësacua. Ën coca toyani jo'case'e ba'iguëna, mësacua achajë'ën: “Oveja ëjaguëni huani senjoñëna, oveja jo'ya hua'nabi ro gatini saiyë” toyani jo'case'e ba'iji. ²⁸Ja'nca huani senjosi'quë ba'ija'guëbi yua go'ya rajja'guë'ë yē'ë. Go'ya rani ja'n'rëbi, Galilea yijana mësacua ru'runa sani, mësacuare tēhuoja'guë'ë yē'ë, cabi Jesús.

²⁹Caguëna, ja'n'rëbi, Pedrobi baguëni cabi:

—Si'acuabi mē'ëre gu'a güeni jo'cani senjocuata'an, yē'ëca bañë, cabi.

³⁰Caguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Mē'ëni ganreba quëayë yē'ë. Yure ñami, curabi yuta samu ba'iyë yu'ima'iguëna, mē'ëbi samute ba'iyë yē'ëre huesëye caja'guë'ë mē'ë, cabi.

³¹Caguëna, Pedrobi si'a jëja sehuoguë cabi:

—Ja'nca yo'oma'ija'guë'ë yē'ë. Mē'ë naconi te'e junni tonza ru'ru, cabi.

Caguëna, si'acuabi Jesusni güina'ru cahuë.

Jesús ora en Getsemaní

³²Ja'n'rëbi jë'te, jo'ya re'ohuë, Getsemaní casiruna ti'anjënna, Jesusbi baguëre concuani cabi:

—Mësacua yua ënjo'ona bëani ëjojë'ën. Yē'ë ujuguë saiyë, cabi.

³³Cani ja'n'rëbi, Pedro, Santiago, Juan, bacuare quë'rë so'orë sabi. Ja'nca saguëbi recoyo ai sa'ntireba sa'ntiguë, ai yo'oguë baj'i. ³⁴Ja'nca ba'iguëbi bacuani cabi:

—Ai recoyo sa'ntiye huanoji yē'ëre. Junni toñe'ru ba'iji yē'ëre. Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ënjo'ona bëani, ëñajën ëjojën ba'ijë'ën, cabi.

³⁵Cani ja'n'rëbi, se'erë quëñëni, yijana gugurini rëanni, Riusuni senreba senji'i:

—Taita, mē'ëbi porenica, yē'ë ai yo'oni junni tonja'ñe jëayete yē'ëre ëñojë'ën. ³⁶Yē'ë Taita, mē'ëbi si'aye yo'oye poreyë. Yē'ë ai yo'oja'ye yurera ti'anguëna, mē'ëbi yē'ëre tēaye poreyë.

Ja'nca poreguëta'an, ro yē'ë yēse'e se'gare yo'oma'ijë'ën. Mē'ë yēse'e yo'ojë'ën, ujuguë senji'i Jesús.

³⁷Senni ja'n'rëbi, baguë concuare jo'casiruna go'ini ëñato, cainsi hua'na uën'ë. Ja'nca uijënna, Jesusbi Pedroni bëinguë cabi:

—Simón, ¿mē'ë guere yo'oguë cainguë'ne? ¿Rëño ñë'serë se'ga huajëguë ëjoye poremaquë? ³⁸Zupaibi coquema'ija'guë cajën, ëñajën uajën ba'ijë'ën. Mësacua recoyo jëja bacuata'an, mësacua ga'nihuëte pa'npaye se'ga ba'iji, cabi Jesús.

³⁹Cani ja'n'rëbi, se'e ujaza caguë quëñëbi. Quëñëni, baguë ja'anrë ujase'e'ru güina'ru ujabi. ⁴⁰Ujani, ja'n'rëbi se'e go'ini ëñato, baguëre concua ai ëo canni ju'incua sëani, yua se'e cainsi hua'na uën'ë. Ja'nca uincubabi sëtani, Jesusni coca sehuoye ro'tamajën baë'ë. ⁴¹Ba'ijënna, Jesusbi se'e ujuguë sani, ja'n'rëbi se'e go'ini, bacuani cabi:

—¿Mësacua yua zoe canni huajëye ro'taye? Yureca, re'oji. Yē'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte preso zeañe ti'anbi. Yureca, yequëcuabi yē'ëre preso zeanni, yē'ëre gu'a bainna insini senjoja'cua'ë. ⁴²Ja'nca sëani, huëijë'ën. Saiñu. Yē'ëre insini senjoja'guëbi yuara ti'anji, cabi Jesús.

Arrestan a Jesús

⁴³Ja'nca caguë, baguëre concuani yuta coca canu tējima'iguëna, Judas hue'eguëbi ti'anbi. Jesusre concua si'a sara samucua ba'i jubë ba'iguëbi baj'i. Ja'anguëbi yua yequëcuana naconi ai jai jubë bain guerra hua hua'tiña, bain huai cabëan, ja'anre bajën, Jesusni zeanjën raë'ë. Pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, judío bain ira ëjacua, bacuabi raojënna, raë'ë. ⁴⁴Ja'nca rajjënna, Judasbi Jesusre insini senjoñe ro'taguë, yua ba bainni ru'ru ën cocare quëasi'quë baj'i:

—Jesús ba'iruna ti'anni, baguëni muchaguë saludayë yē'ë. Ja'nca saludaguëna, ja'anguëni zeanni bajën, ëñajën ba'ijën, baguëte preso sajë'ën, quëasi'quë baj'i Judas.

⁴⁵Ja'nca quëasi'quëbi Jesús ba'iruna ti'anni, Jesusni tēhuoni saludaguë cabi:

—¿Ba'iguë mē'ë, Ëjaguë? canu, ja'n'rëbi baguëni muchabi.

⁴⁶Ja'nca muchaguëna, ja'nrebi, Jesusre preso zeanni sahuë.

⁴⁷Sajëna, ja'ansirën, Jesús naconi ba'iguëbi baguë guerra hua hua'tire rutani, pairi ta'yejeiye ëjaguë yo'o conguëni huani, baguë ganjorote cue'reni tonbi. ⁴⁸Ja'nrebi, Jesús yua baguëte zeancuani cabi:

—Mësacua yua guerra hua hua'tiñare bajën, bain huai cabëanre bajën, ¿queaca ro'tajën, jiansi'quë ba'iguëreta'an, yë'ëni yahue preso zeanjën rate'ne? ⁴⁹Mësacua naconi si'a umuguseña Riusu uja huë'ere ba'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi mësacuani coca ye'yoguë ba'iguëna, mësacuabi yë'ëre gare preso zeanmajën ba'ë ja'anrë. Ja'nca ba'ise'eta'an, Riusubi baguë coca toyani jo'case'e'ru yë'ëre preso zeañe ënsema'iji, cabi Jesús.

⁵⁰Caguëna, baguëre concuabi baguëte jo'cani senjoni, ro gatini saë'ë.

⁵¹Ja'nrebi yequë, bonsëguëbi Jesús naconi te'e saiguëbi baj'i'i. Ga'ne can se'gare ju'iguëna, Jesús zeansi'cuabi bonsëguëte zeanjënna, ⁵²baguë canre jo'cani senjoni, can beohuë gatini saji'i.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵³Ja'nrebi, preso zeansi'cuabi Jesusre sani, pairi ta'yejeiye ëjaguë ba'iruna nëcohuë. Nëcojënna, pairi ëjacua, judío bain ira ëjacua, ira coca ye'yocua, bacuabi ñë'cahuë. ⁵⁴Pedro'ga Jesusre so'orë be'teguë, yua pairi ta'yejeiye ëjaguë huë'e yija tëca ti'anbi. Ti'anni, soldado hua'na naconi bëani, bacua toana cuin bi'rabi.

⁵⁵Cuin bi'raguëna, pairi ëjacua, si'a ëja bain ñë'casi'cua naconi, bacuabi Jesusre huani senjoñe cañu cajën, baguë gu'aye yo'ose'ere cu'ejën ba'icuata'an, baguëte gu'aye caye ti'anmaë'ë. ⁵⁶Yequëcuabi ro coquejën, baguë gu'aye yo'ose'ere tinja cajën, bacua yua te'e camaë'ë. ⁵⁷Yequëcua'ga nëceni, baguë yo'oguë ba'ise'ere coquejën quëahuë:

⁵⁸—Baguëbi gu'aye caguëna, yëquë'nabi achahuë: “Riusu uja huë'e, bain yo'osi huë'ere taonni senjoja'guë'ë yë'ë. Taonni senjoni ja'nrebi, samute umuguseñabi yequë huë'e, bain yo'oma'isi huë'ere yo'oja'guë'ë yë'ë” cabi baguë, coquejën quëahuë.

⁵⁹Ja'nca quëacua'ga gare te'e quëamaë'ë.

⁶⁰Ja'nrebi, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi bacua jobona nëceni, Jesusni senni achabi:

—¿Gare sehuoye beoye ba'iguë më'ë? Bacuabi më'ë gu'aye yo'ose'ere quëajënna, ¿më'ë guere yo'oguë sehuoma'iguë'ne? senni achabi.

⁶¹Senni achaguëna, Jesús gare caye beoye nëcabi. Gare sehuoye beoye baj'i'i. Ja'nca ba'iguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi baguëni se'e senni achabi:

—¿Më'ë yua ba Cristo Raosi'quë'guë? ¿Mai ëjaguë Riusu Zin'guë më'ë? senni achabi.

⁶²Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë. Mai ta'yejeiyereba ëjaguë Riusubi baguë Bainguë'ru Raoja'guëre yë'ëre re'huani raoguëna, baguë jëja ca'ncona bëani ba'ija'guë'ë yë'ë. Pico re'otobi gaje meni raija'guë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi yë'ëre ëñaja'cua'ë, sehuoguë cabi Jesús.

⁶³Ja'nca caguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi bëinreba bëinguë, baguë cañate ye'reguë cabi:

—iYua baguë gu'a jucha quëacuare se'e cu'ema'ina'a!

⁶⁴Baguëbi yure gu'aye caguëna, mësacua achahuë. Riusuni gu'aye casi'quëre sëani, ¿mësacua gue si'nseyete caye'ne? senni achaguë cabi.

Caguëna, si'a jubëbi baguëni huani senjo güeseñu cahuë.

⁶⁵Cajëna, yequëcuabi baguëre go tutuni, ja'nrebi, baguë ziare canbi huenni ta'pini, baguëni cuehuë. Ja'nca cuejën, baguëni jayajën cahuë:

—¿Nebi më'ëni cuere'ne? Masiye ëñajë'ën, cahuë.

Soldado hua'na'ga Riusu huë'ere ëñacuabi baguë ziare cuejën huaë'ë.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶Ja'nrebi, Pedro yua huë'e yijare ba'iguë, toa ba'irute cuinguë ñu'iguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o concua jubë ba'igobi ti'anni, ⁶⁷baguëni ëñani, coca cago:

—Më'ë'ga Jesús Nazarenote te'e consi'quë ba'ë, cago bago.

⁶⁸Cagona, Pedrobi sehuobi:

—Banhüë. Baguëte gare huesëguë'ë yë'ë. Më'ëbi coca cagona, baguëre gare ëñama'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

Ja'nca sehuoni, bain caca sa'ro tëca quëñëni gatiguëna, ja'nrebi curabi yuji'i. ⁶⁹Yu'iguëna, ja'nrebi, ba yo'o congobi Pedroni se'e ëñani, baru ba'icuanu coca quëa bi'rago:

—Jesús Nazareno te'e consi'quë'bi. Baguëreba'bi, quëago.

⁷⁰Quëagona, Pedrobi se'e huesëye sehuobi. Ja'nrebi jë'te, baru ba'icuabi Pedroni se'e cahuë:

—Aito. Jesús consi'quë ba'ë më'ë. Galilea bain coca caye'ru cayë më'ë, cahuë.

⁷¹Cajëna, Pedrobi ai jëja sehuobi:

—Banhüë. Yë'ëbi te'e ruiñe cama'itoca, yë'ëre huaijë'ën. Mësacuabi ba bainguëte cajëna, baguëte gare huesëguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁷²Sehuoguëna, ja'ansirën curabi samu ba'iyë yuji'i. Yu'iguëna, Pedrobi Jesús coca case'ere ro'tabi: “Curabi yuta samu ba'iyë yu'ima'iguëna, më'ëbi samute ba'iyë yë'ëre huesëye caja'guë'ë.” Ja'an coca case'ere ro'tani, si'a recoyo oi bi'rabi.

Jesús ante Pilato

15 ¹Ja'nrebi ñataguëna, pairi ëjacua, judío bain ira ëjacua, ira coca ye'yocua, si'a ëja bainbi ñë'ceni, Jesús yua preso gueonsi'quë ba'iguëna, baguëte bain ta'yejeiye ëjaguë Pilato hue'eguëna sani nëcohuë. ²Nëcojënna, Pilatobi baguëni senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ëbi ja'nca caguëna, ja'nca ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

³Ja'nrebi, pairi ëja bainbi ai ta'yejeiye Jesusre gu'aye cani jëhuahuë. ⁴Cani jëhuajënna, Pilatobi baguëni se'e senni achabi:

—Bacuabi më'ëre ai ta'yejeiye gu'aye cajëna, ¿më'ë guere yo'oguë, sehuoma'iguë'ne? senni achabi.

⁵Senni achaguëna, Jesús yua gare caye beoye sehuomaji'i. Sehuoma'iguëna, Pilatobi gue ro'taye beoye ëñabi.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶Yua ja'an fiesta umuguseña ba'iguëna, Pilatobi si'a tëcahuëan preso zeansi'quë, bain sensi'quë, te'eguëte etoguë baj'i'i. ⁷Yure tëcahuë, guerra huañu caguë, bain huani senjosi'quë Barrabás hue'eguë yua preso zeansi'quë baj'i'i.

⁸Yureca, bain jubëbi Pilatoni, Më'ë yo'oguë ba'ise'e'ru yurera yo'ojë'ën cajën, te'e preso zeansi'quëre tijoni etojë'ën sen'ë.

⁹Senjënna, Pilatobi bacuani senni achabi:

—¿Judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë, ja'anguëte tijoni etoye seña mësacua? senni achabi.

¹⁰Pairi ëjacua yua baguëte ro bëinjën insise'ere masiguëbi bacuani ja'nca senni achabi. ¹¹Ja'nca senni achaguëna, pairi ëjacuabi bainni tin ro'ta güesejën, Barrabás tijoni etoye seña

bainre ca bi'rahuë. ¹²Ca bi'rajëna, Pilatobi bainni senni achabi:

—Ja'nca tijoni etoye sentoca, ðmësacua quë'rë ta'yejeiye ëjaguë, judío bain ëjaguë casi'quë, ja'anguëni guere yo'oye'ne yë'ë? senni achabi.

¹³Senni achaguëna, si'a jëja güijën sehuohuë:

—iBaguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'n! sehuohuë.

¹⁴Sehuojëna, Pilatobi bacuani se'le senni achabi:

—ðMësacua queaca ro'tajën baguëre caye'ne? ¿Gue gu'a jucha yo'oguë baquë'ne baguë? senni achabi.

Ja'nca senni achaguëreta'an, bain jubëbi quë'rë jëja güijën sehuohuë:

—Baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'n, güijën sehuohuë.

¹⁵Ja'nca güijën sehuojëna, Pilatobi, Bainbi bëinma'iñe caguë, bacua yëse'e'ru yo'obi. Barrabasre tijoni etoni, ja'nrëbi, Jesusre si'nseye guanseni, baguëte quenni reoja'cuana jo'cabi.

¹⁶Ja'nca jo'caguëna, soldado hua'nabi baguëte güenaro huë'e yijana sani, bacua soldado gaje concua si'acuaire choë'ë.

¹⁷Choini ja'nrëbi, bajacu can, ëja bain canre inni baguëna sayahuë. Sayani, miu ga'hua marote tëonni, baguë sinjobëna tëohuë. ¹⁸Ja'nca yo'oni ja'nrëbi, baguëni jayajën saludajën güihuë:

—iCarajeiye beoye huajëni ba'ijë'n, judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë! güijën cahuë.

¹⁹Ja'nca cajën, baguë sinjobëna tëcabëbi huajën, baguëre go tutujën, baguëni gugurini rëanjën, ai jayajën yo'ohuë. ²⁰Ja'nca jayani tëjini, baguë bajacu canre rutani, baguë cañate baguëna sayahuë. Sayani ja'nrëbi, baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojën sahuë.

Jesús es crucificado

²¹Sajëna, ja'nrëbi, Cirene bainguë Simón hue'eguë, Alejandro, Rufo, bacua taita ba'iguëbi yua zio re'otona saisi'quëbi raji'i. Raiguëna, soldado hua'nabi baguëte tëhuoni rantoni, Jesús crusu sa'cahuëte cuanni sajë'n guansehuë.

²²Guanseni ja'nrëbi, Jesusre sani, Gólgota casiru, sinjo gu'anbë casiru, ja'an cubëna ti'anhüë. ²³Ti'anni ja'nrëbi, gu'a jo'cha mirra ma'ña naconi ja'mese'ere inni, Jesusni rurajëna, uncumaji'i. ²⁴Ja'nrëbi, baguëte crusu sa'cahuëna quenni reohuë. Reoni, soldado hua'nabi, Baguë cañate coni baja'cuare masiñu cajën, gata toyasira'carëanre sa'ñeña senjojen ëñahuë.

²⁵Baguëte quenni reosirënre cato, ënsëguëbi las nueve'ru sëji'i. ²⁶Quenni reoni, ja'nrëbi, baguë gu'a jucha yo'ose'ere ro'tani, ën cocare toyani, ba crusuna së'ohuë: “Judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'bi ba'iji” toyani së'ohuë.

²⁷Yequëcuare'ga bonsere tëtëjën huaicua samucuaire Jesús naconi bacua crusu sa'cahuëanna reohuë. Yequëre Jesús jëja ca'ncona reohuë. Yequëre Jesús ari ca'ncona reohuë. ²⁸Ja'nca reojëna, Riusu ira coca zoe toyani jo'case'e'ru güina'ru baji'i: “Gu'a bain naconi cuencuesi'quë ba'ija'guë'bi” toyani jo'case'e ba'iguëna, bacuabi Jesusni güina'ru yo'ohuë.

²⁹Ja'nrëbi, bain hua'na ca'nco're ganijën saicuabi Jesusni bëinsi ziaña ëñajën, baguëni bain ëyëjën cahuë:

—iBa! Më'ëbi ro ro'taguë casi'quë'ë. Riusu uja huë'ere taonni si'ani, ja'nrëbi samute umuguseña mame huë'e yo'oja'guë'ë yë'ë casi'quë sëani, ³⁰yurera'rë ja'ansi'quë jëajë'n. Crusu sa'cahuëbi gajejë'n, bëinjën cahuë.

³¹Cajëna, pairi ëja bain, ira coca ye'yocua, bacua'ga Jesusni jayajën, sa'ñeña coca cajën baë'ë:

—Yequëcuabi ai yo'ojëna, bacua jëayete ëñoguë baji'i baguë. Ja'nca ëñoguëta'an, ja'ansi'quëbi jëaye gare porema'iji baguë. ³²Baguë yua Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguë, Israel bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë, ja'anguëbi ba'itoca,

yurera'rë baguë crusu sa'cahuëbi tijini gajeja'guë. Tijini gajetoca, baguëni si'a recoyo ro'tayë mai, sa'ñeña cajën baë'ë.

Cajën ba'ijëna, baguë ca'nco'rean reosi'cua'ga baguëni te'le jayajën cahuë.

Muerte de Jesús

³³Ja'nrëbi, mënera së'iguëna, si'a re'oto beoru na'i si'abi. Samute hora ba'iyë tëca zijei re'oto se'ga baji'i. ³⁴Ba'iguëna, ja'nrëbi, ënsëguëbi las tres'ru së'iguëna, Jesusbi si'a jëja coca güini achobi:

—Eloi, Eloi ðlama sabactani? güini achobi. Bain cocabi cato: Taita Riusu, Taita Riusu, ðmë'ë queaca ro'taguë, yë'ëre jo'cani senjoguë'ne? güini achobi Jesús.

³⁵Güini achoguëna, yequëcua baru ba'icuabi achani, sa'ñeña cahuë:

—Achajë'n. Riusu ira bainguë raosi'quë Elías hue'eguëte choiji baguë, cahuë.

³⁶Cani, bacua jubë ba'iguëbi besa hua'guë sani, sayabëte inni, sënje jo'chana ja'njeni, tëcabëbi jëoni, Jesusna mëani, baguëni rurani, baguë bainni cabi:

—Yua ëjojën bañuni. Yequëre Elíasbi rani, baguëte tijoni gachoma'iguë cajën, ëjoni ëñañu, cabi.

³⁷Caguëna, ja'nrëbi, Jesusbi ai jëja güini achoni, ja'nrëbi junni reabi. ³⁸Junni reaguëna, ja'ansirën Riusu uja huë'e sa'nahuë reosi canbi samu tëtëntëña ba'iyë ja'anse'e yua joboraja'an ye'rebi. Ëmëje'en ca'nco'bi yijacua ca'nco tëca ye'rebi. ³⁹Jesusbi güini achoni, junni reaguëna, soldado ëjaguëbi nëcaguë ëñani, ja'nrëbi coca cabi:

—Riusu Zinreba baji'i baguë, cabi.

⁴⁰Romi hua'na'ga so'orëbi ëñajën nëcahuë. Yeco María Magdalena baco'ë. Yeco María, Santiago bë'jeguë, José, bacua mamá baco'ë. Salome'ga baco'ë. ⁴¹Ja'ncuabi yua Jesús Galilea ba'isirën baguëte te'le conjën, cuirajën baë'ë. Yequë romi hua'na'ga ai jai jubë Jesús naconi Jerusalenna raisi'cuabi baguëni ëñajën nëcahuë.

Jesús es sepultado

⁴²Ja'nrëbi na'iguëna, yo'o yo'oma'i umuguse ja'anrë ba'i umuguse sëani, bain yo'o yo'oma'iñe re'huaye baji'i. ⁴³Ja'nca ba'iguëna, Arimatea huë'e jobo bainguë José hue'eguëbi Pilatona sani, Jesús ga'nihuëre senji'i. Judío ëja bain jubë ba'iguëbi ba'iguëna, si'a bainbi baguëni ai ruiñe ëñajën baë'ë. Ja'anguë yua Riusu ba'i jobo ti'an raija'yete ëñaguë ëjoguë ba'iguëbi yua jëja recoyo re'huani, Pilatona sani, Jesús ga'nihuëre senji'i. ⁴⁴Senguëna, Pilatobi, ¿Yure'ne junquë baguë? senni achani, ja'nrëbi, baguë soldado ëjaguëte choini, Jesús ju'inse'ere senni achabi. ⁴⁵Senni achaguëna, soldado ëjaguëbi, Yua ju'insi'quë ba'iji baguë, sehuobi. Ja'nca sehuoguëna, Pilatobi Jesús ga'nihuëte Josena insiye guansebi. ⁴⁶Guanseguëna, Josebi re'o can pojei canre coni, Jesús ga'nihuëte gachoni, ba canbi ganobi. Ganoni ja'nrëbi, bain tan goje gata tëtëntëbana te'ntose'e ba'iguëna, baguëte sani, ba gojena uanni, ja'nrëbi, jai gatabëbi bonani, ba gojere ta'pibi. ⁴⁷Ja'nca uanni ta'piguëna, María Magdalena, yeco María José mamá, bacuabi ëñahuë.

La resurrección de Jesús

16 ¹Ja'nrëbi, yo'o yo'oma'i umuguse si'aguëna, María Magdalena, María Santiago mamá, Salomé, bacuabi, Jesús ga'nihuëte ma'ña so'onjën sañu cajën, ma'ñiare cohuë. ²Coni ja'nrëbi, semana ja'anrë ba'i umuguse ñataguëna, zijei'rën ba'iguëna, bacuabi Jesús tansiruna saë'ë. ³Sajjën, sa'ñeña cahuë:

—Ba gatabëbi tansi gojena ta'pisibë ba'iguëna, çnebi maire bonani otacaija'cua'ne? cahuë.

⁴Canì ja'n'rëbi, ti'anni ëñato, ba gatabë ai jaibë ba'iguëreta'an, yua otani quëñose'e bajì'i. ⁵Ja'nca ba'iguëna, bacuabi ba tansi gojena cacani ëñato, bonsëguëbi jëja ca'ncore ñuji'i. Zoa can pojei canre ju'iguë bajì'i. Ja'nca ba'iguëna, romi hua'nabi gue ro'taye beoye ëñajën quëquëhuë. ⁶Quëquëjënna, bonsëguëbi bacuani cabi:

—Mësacua quëquëma'ijë'ën. Mësacuabi Jesús Nazareno crusu sa'cahuëna quenni reosi'quëre cu'ejënna, ëñjo'on beoji baguë. Yua go'ya rani saji'i. Baguëre uansirute ëñani masijë'ën. ⁷Yureca, mësacua sani, Jesusre concua, Pedro sanhuëni quëajajjë'ën: “Jesusbi mësacua ru'ru, Galilea yijana saji'i. Ja'nca saquëna, mësacua yua ja'anruna baguëte tëhuojën saijë'ën. Mësacuabi baguë quëase'e'ru, ja'anruna baguëte tëhuoni ëñaja'cua'ë” quëajë'ën, bonsëguëbi quëani achobi.

⁸Quëani achoguëna, romi hua'nabi ai quëquëreba quëquëjën, tansi gojebi besa etani sani gatihuë. Huaji yëjën ba'icuaabi yequëcuani gue quëaye beoye saë'ë.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹Yureca, semana ja'anrë umuguse ñataguëna, Jesusbi go'ya rani, María Magdalenana ru'ru gaje meni ëñobi. Ja'ango yua te'e ëntë sara samu gu'a huati hua'i cacasi'co ba'igo ba'nco. Ja'nca ba'isi'co ba'igona, Jesusbi ba huati hua'ire etoni saoguë ba'nji. Ja'nca ba'iguëbi yureca bagona gaje meni ëñobi. ¹⁰Ëñoguëna, ja'n'rëbi, bago yua, baguëre conjën ganisi'cua ai sa'ntijën ota oijën ba'ijënna, bacuana sani quëago. ¹¹Jesusbi go'ya rajì'i. Baguëni ëñahuë yë'ë, quëagona, bacuabi bago cocare achani, Te'e ruiñe cama'iñë më'ë, cahuë.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹²Ja'n'rëbi jë'te, Jesusbi baguëre concua samucua zio re'otona ganijën ba'ijënna, tin re'huasi'quë'ru gaje meni,

bacuani ëñobi. ¹³Ëñoguëna, bacuabi sani, yequë bacuare conjën gajecuaana quëajaë'ë. Quëajajjënna, bacua cocare'ga achani Te'e ruiñe cama'iñë mësacua, cahuë.

El encargo de Jesús a los apóstoles

¹⁴Ja'n'rëbi jë'te, Jesusre concua si'a sara te'ecuabi aon ainjën ñu'ijënna, Jesusbi bacuana gaje meni ëñobi. Ëñoni, baguëni te'e ruiñe ro'tama'isi'cua, recoyo ro'taye güesi'cua, ja'an ba'isi'cuare sëani, bacuani bëinguë cabi. Baguë go'ya raise'ere ëñasi'cuani te'e ruiñe recoyo ro'taye güecuarë sëani, bacuani bëinguë cabi. ¹⁵Ja'nca canì, ja'n'rëbi bacua yo'ore guanseni jo'cabi:

—Mësacua yua si'a yija re'otona sani, si'a bainni Riusu cocarebare quëani achojën ba'ijë'ën. ¹⁶Ba cocarebare si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuarë tëani baja'guë'ë yë'ë. Ba cocarebare ro'taye güecuarë ai ta'yejeiye bënni senjoja'guë'ë yë'ë. ¹⁷Ba cocarebare si'a recoyo ro'tajën ba'icuarë masiye yëtoca, ën cocare ëñani, bacuarë masijë'ën: Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete cajën, gu'a huati hua'ire etoni saoye poreyë. Tin cocare caye ye'yema'icuata'an, te'e jëana ba cocare caye poreyë. ¹⁸Aña hua'nare zeantoca, ña hua'nabi bacuani ja'si yo'oma'iñë. Eore uncutoca, gare ja'siye beoye ba'iyë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'icuaabi bacua ëntë sarañabi rau ju'incuarë pa'roni huachoye poreyë. Ja'anre ëñani, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'icuarë masijë'ën, guanseni jo'cabi Jesús.

Jesús sube al cielo

¹⁹Ja'nca guanseni jo'cani tëjiguëna, Riusubi baguëte guënamë re'otona mëabi. Mëaguëna, Riusu jëja ca'ncona bëani bajì'i. ²⁰Ba'iguëna, ja'n'rëbi, bacuabi sani, Riusu cocarebare si'a re'oto bainni quëani achojaë'ë. Quëani achojajjënna, mai Ëjaguë Jesusbi bacuani congüë bajì'i. Bacuabi ba cocarebare quëani achojajjënna, Jesusbi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguë, baguë cocareba te'e ruin cocareba ba'iyete si'a bainni masi güesequë bajì'i. Ja'nca raë'ë. Amén.

Riusu cocareba

SAN LUCAS

Toyani jo'case'e

Prólogo

1 ¹Yë'ë bainguë Teófilo: Cristobi mai naconi yo'oguë ba'ise'ere quëato, ai bain hua'nabi ja'an cocare toyani jo'cahuë. ²Yequëcua, baguë yo'oguë ba'ise'e beoru ëñasi'cuabi quëani achojënna, ai bain hua'nabi toyani maina jo'cahuë. ³Ja'nca jo'cajënna, yë'ë'ga bacua quëani toyase'e si'ayereba te'e ruiñe ëñani ro'taguë ye'yehuë. Ye'yeni, ja'nre'bi, baguë yo'oguë ba'ise'ere re'oye toyani jo'caza caguë, ën cocare te'e ruiñe toyani, më'ëna saohuë, ëjaguë. ⁴Bain ye'yose'ere te'e ruiñe masijë'ën, caguë, ën cocare re'oye re'huani, më'ëna saohuë yë'ë.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵Herodes yua Judea yija ëjaguë ba'isiren ba'iguëna, pairi bainguë Zacarías hue'eguë baji'i. Abías jubë bainguë ba'iguëna, baguë rënjo Isabel hue'egobi yua pairi jubë bain romigo baco'ë. Bago ira bainguë ba'isi'quë Aaron hue'eguë ba'nquëña. ⁶Ai re'o bain ba'ë, ba samucua. Riusubi ëñaguëna, gare te'e ruiñereba yo'ojën ba'ë. Riusu guanseni jo'case'e beoru achani, si'aye te'e ruiñe yo'ojën ba'ë. Ja'nca sëani, yequëcua bacuare gu'aye cañu ro'tacuata'an, poremaë'ë. ⁷Ja'nca ba'icuabi, bago gare zin beogo baco'ë. Zin garasi'co baco'ë. Si'a jubë yua ai ahuro hua'na ba'ë'ë.

⁸Ja'nre'bi, Zacarías yua Riusu huë'e ba'i ma'carëanre ëñaguë ba'iguë, baguë yo'o yo'obi, baguë yo'o yo'o umuguse cuencues'e sëani. ⁹Ja'an umuguse cuencuesi'quë sëani, Riusu huë'ena cacani, baguë ira pairi bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru güina'ru ma'ñare misabëna ëoni, Riusuna mëobi. ¹⁰Ja'nca cacani ëoguëna, bain jubëbi hue'sere ujjajën nëcahuë, ma'ña ëorën ba'iguëna. ¹¹Ujjajën nëcajënna, ja'nre'bi, Zacarías yua ma'ñare ëoni mëoguëna, Riusu anje hua'guëbi yua misabë jëja ca'ncona gaje meji'i. ¹²Gaje mequëna, baguë yua ai quëquë huesësi'quëbi caye beoye ëñabi. ¹³Ja'nca ëñaguëna, anje hua'guëbi cabi:

—Zacarías, quëquëma'ijë'ën. Më'ëbi Riusuni senni achaguëna, Riusubi achani conji. Ja'nca conguëna, më'ë rënjo Isabelbi yua më'ë zinre t'ëya raija'go'co. T'ëya raigona, baguë mami Juan hue'yojë'ën. ¹⁴Aireba bojoguë ba'ija'guë'ë më'ë, zinre baguë sëani. Yequëcua'ga ai jai jubë bainbi më'ë naconi te'e bojojën ba'ija'cua'ë. ¹⁵Riusubi ëñaguëna, ai re'o ëjaguë ba'ija'guë'bi. Jo'cha gare uncuye beoye ba'ija'guë'bi. Baguë t'ëya rai umugusebi Riusu Espiritu naconi te'e zi'insi'quë bojo recoyo baguë ba'ija'guë'bi. ¹⁶Ja'nca ba'iguëbi Israel bain gu'a ma'a ganicuani cu'eni rani, ba ëjaguë Riusuni recoyo se'e zi'in güeseja'guë'bi. ¹⁷Riusu bainguë raosi'quë ba'ija'guë'bi. Riusu ira raosi'quë Elías hue'eguë, baguë jëja recoyo baguë, yua

Riusu Espiritu naconi te'e zi'insi'quë ba'iguë ba'nji. Ja'nca ba'iguëna, më'ë zin yua güina'ru ba'ija'guë'bi. Yequëcua bi bacua zinca naconi je'o bajënna, yequëcua bi bacua p'ëcaguë sanhuë naconi je'o bajënna, baguëbi yua sa'ñeña je'o beoye ba'i güeseja'guë'bi bacuare. Achaye yëma'icua ni Ja'ë'ë sehuo güeseja'guë'bi. Sa'ñeña bojojën ba'i güeseja'guë'bi. Ba'i güesejuëna, se'e te'e ruiñe ro'tajën ba'ija'cua'ë. Bainbi bacua ëjaguë Riusuni te'e ruiñe ro'taja'bë caguë, bacua recoyo ro'tayete mame re'huaja'guë'bi baguë, cani jo'cabi Riusu anje hua'guë.

¹⁸Caguëna, Zacarías yua baguëni senni achabi:

—Më'ëbi coca quëaguëna, ¿queaca masiye'ne yë'ë? Yë'ë, yë'ë rënjo, yëquëna bi ai ahuro hua'na ba'ijënna, huesë ëaji, cabi.

¹⁹Caguëna, anje sehuobi:

—Yë'ë yua Gabriel hue'eguë, yua Riusu raosi'quë'ë. Baguëbi guansegüëna, më'ëna gaje meni, baguë bojo güese cocare quëahuë yë'ë. ²⁰Quëaguëna, më'ëbi te'e ruiñe ro'tama'iguë achamaë'ë. Ja'nca achama'isi'quë sëani, yua yi'o ma'tëbë ba'ija'guë'ë më'ë. Më'ë zin t'ëya raima'i nësebë, coca caye gare porema'inë më'ë, yë'ë case'e'ru ba'ija'ye t'ëca, anjebi sehuobi.

²¹Ja'nre'bi, bain jubë yua hue'se ca'ncore nëcajën, Zacaríasni ëjojën, ¿Guere yo'oguë baguë, sa'nahuë zoe ba'iguë'ne? cahuë. ²²Cajënna, ja'nre'bi baguëbi yua etani, bacuani coca caye porema'i hua'guë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, baguë guënamë toya ëñase'ere masihuë. Baguë ëntë sarañabi bacuani ro'ña'queye se'ga quëabi.

²³Ja'nre'bi, baguë cuencuesi umuguseña si'aguëna, Riusu huë'e yo'o ma'carëanre yo'oni t'ëjini, baguë huë'ena goji'i. ²⁴Go'iguëna, ja'nre'bi yo'je, baguë rënjo Isabelbi yua zin nëcago, te'e ëntë sara ñañaguë hua'ire huë'ena bëago, huë'ere etaye beoye baco'ë. ²⁵Ja'nca ba'igobi ja'ansi'co ro'tago: Yë'ë ëjaguë Riusubi yë'ëre ai re'oye conguëna, bainbi se'e yë'ë zin t'ëya raima'iñete gu'aye caye beoye ba'ija'cua'ë, ro'tago bojogo.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶Ja'nre'bi, te'e ëntë sara te'e ñañaguë hua'i zimbë ba'igona, Riusubi baguë guënamë re'oto yo'o conguë, Gabrielni guanseni, Galilea yija huë'e jobo, Nazaret huë'e jobo, ja'an jobona baguëte saobi. ²⁷Ja'anru ba'i romi zingo María hue'egoni coca quëaguë saobi Riusu. Bago yua José hue'eguë, ira ëjaguë ba'isi'quë David bainguë, ja'anguëni huejajaza cago ro'tago ba'igona, ²⁸Riusu anje hua'guëbi bagona ti'anni, bagoni saludaguë cabi:

—Bojogo ba'ijë'ën. Riusubi më'ë naconi ba'iguëna, baguë quë'rë ta'yejeiye consi'co'ë më'ë. Më'ëni ai re'oye ëñaguë sëani, si'a romicua'ru më'ëni quë'rë ai conji Riusu, cabi.

²⁹Caguëna, Maríabi ai quëquëni huesësi'cobi caye beoye ëñago. ³⁰Ja'nca ëñagona, anjebi bagoni cabi:

—Quëquëma'ijë'ën, María. Riusubi më'ëni re'oye ëñaguë, më'ëni ai re'oye conja'guë'bi. ³¹Më'ëbi yua zin nëcago, ëmëguëni të'ya raija'go'ë. Të'ya rani, baguë mami Jesusre hue'yoj'ë. ³²Ai ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'guë'bi. Mai ta'yejeiyereba Riusu Zin casi'quë ba'ija'guë'bi. Riusubi baguë bain ta'yejeiye ëjaguëre baguëre re'huaye ro'taji, baguë ira ëjaguë ba'isi'quë David ba'ise'e'ru. ³³Israel bain ëjaguë si'arën ba'ija'guë'bi. Gare carajeiye beoye guansegüë ba'ija'guë'bi, anjebi quëabi.

³⁴Quëaguëna, Mariabi cago:

—Ënjëre beogo sëani, ¿queaca zin ba'ija'go'ne? cago, senni achago.

³⁵Senni achagona, anjebi quëabi:

—Riusu Espiritubi më'ëna ti'anni, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi më'ëni guënamë pico naconi gaje meni, më'ëni na'oni baguëna, Riusu Zinre të'ya raija'go'ë më'ë. Të'ya raigona, Riusu Zin casi'quëbi Riusu cuencuesi'quë ba'ija'guë'bi. ³⁶Më'ë baingo Isabelre'ga ro'taj'ën. Të'ya raima'igo garasi'co case'eta'an, bago yua te'e ëntë sara te'e ña'aguë hua'i zimbë ba'igo. Ai ahuera hua'go ba'igota'an, ja'nca të'ya raija'gota'an ba'igo. ³⁷Bain yo'oye porema'icuata'an, Riusubi si'aye yo'oye poreji, anjebi quëabi.

³⁸Quëaguëna, Mariabi cago:

—Riusu yo'o con hua'go se'ga ba'i hua'go'ë yë'ë. Më'ë quëase'e'ru ba'iyë yë'ëre yo'oja'guë Riusu, cago sehuogo bago. Cago sehuogona, anjebi quëani tonni huesëbi.

María visita a Isabel

³⁹Ja'nrebi, Mariabi huëni, Yë'ë baingo Isabelni ëñajaza cago, cu re'oto huë'e jobo, Judea yija huë'e jobo, ja'anruna besa sac'o'ë. ⁴⁰Sani, Zacarías huë'ena ti'anni, Isabelni saludago. ⁴¹Saludagona, Isabelbi achagona, Isabel zinbi bago guëtäbë sa'nahuë yua ñu'cuebi. Ñu'cuguëna, Isabel yua Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni ba'igobi bojo recoyo bago runco'ë. ⁴²Runni, ja'nrebi, re'oye achoye Maríani bojogo ai jëja ujago cago:

—Riusubi si'a romicuare ëñaguëta'an, më'ëre quë'rë ta'yejeiye conguë baji. Më'ë zin të'ya raija'guëre'ga ai conji Riusu. ⁴³Më'ëbi, mai Ëjaguë pë'cagobi yë'ëni ëña raigona, ai bojoyë yë'ë. Riusubi bojo güeseguë, yë'ë hua'go, ro baingo ba'igote ai re'oye ëñani, Riusu re'huabi.

⁴⁴Më'ëbi yë'ëni saludagona, yë'ë zin sa'nahuë ba'iguëbi ja'ansirën ai bojoguë ñu'cuebi. ⁴⁵Më'ëbi Riusu coca quëase'ere achani, ja'nca ba'ija'guë ro'tago, ai bojogo ba'iyë më'ë, cago Isabel.

⁴⁶Cagona, Mariabi cago:

Yë'ë recoyo ai bojoyereba bojogo ba'iyë yë'ë.

⁴⁷Riusu ai ta'yejeiguë'bi ba'iji, cayë yë'ë hua'go, yë'ëre tëani baja'guëre sëani.

⁴⁸Baguë yo'o con hua'go se'ga ba'igona, yë'ëna re'oye ro'tani, yë'ëre tëani baji yë'ë hua'gore.

Ja'nca sëani, si'a bainbi yë'ëre ëñani,

Bagoni ai re'oye ai conji Riusu cajën bojoja'cua'ë.

⁴⁹Ta'yejeiyereba Riusubi yë'ëre conreba conguëna, ai bojoreba bojoyë yë'ë, Riusu se'ga re'oye ba'iguë sëani.

⁵⁰Si'a hua'na baguëna oijën gugurijën ba'itoca, bacuani oiguë, bacuani conji Riusu.

Ja'nca conguë, gare carajeiye beoye baguë bainre oiguë conji.

⁵¹Yequëcua ro bacua se'gare'ru huanoguëna,

bacuabi ai huacha ro'tajënna,

Riusubi yua bacuare te'e jëana etoni senjobi.

⁵²Yequëcua bain ta'yejeiye ëjacua ba'icua'eta'an, Riusubi bacuare etoni saoni, yequëcua ro porema'icua se'gare ëñani, bacuani ëja bain re'huani baji Riusu.

⁵³Yequëcua aon caracuare ëñani, bacuani ai re'oye conreba conguë insibi.

Yequëcua a'ta bonse bacua'eta'an, ro bonse beo hua'nare etoni saobi Riusu.

⁵⁴Mai ira bain ba'isi'cuani coca cani jo'case'ere ro'tani, güina'ru yo'oji Riusu.

Baguë bain Israel hue'ecua'ni gare huanë yeye beoye conji.

⁵⁵Abrahamre'ga ro'tani, baguëni ai oiguë ai re'oye conbi Riusu.

Abraham bain ba'ija'cua, yureña ba'icua, yequëcua yuta ba'ima'icua'eta'an, si'acuare ro'tani, gare carajeiye beoye conreba conji Riusu, cago María.

⁵⁶Ja'nca cani, ja'nrebi samute ña'aguë hua'i Isabel naconi bëani ba'igo, ja'nrebi bani tëjini, bago huë'ena goco'ë.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷Ja'nrebi, Isabel të'ya rai umuguse ti'anguëna, ëmëguëni të'ya raco'ë. ⁵⁸Të'ya raigona, bago bain gaje hua'nabi bagona ti'anni ëñajën, bago naconi bojoreba bojohuë, Riusu ai re'oye conse'e sëani. ⁵⁹Ja'nrebi, zin hua'guëbi te'e ëntë sara samute umuguseña baguëna, bainbi baguë go neño ga'nirëte tëyojën rani, Baguë pë'caguë mami Zacarías hue'ëja'guë, cahuë.

⁶⁰Cajënna, pë'cagobi:

—Banji. Juan hue'ëja'guë'bi, cago.

⁶¹Cagona, bacua cahuë:

—¿Më'ë guere cago'ne? Më'ë bain Juan hue'ecua beoyë, cahuë.

⁶²Ja'nca cani, ja'nrebi, baguë pë'caguëna bonëni, bacua ëntë saraña se'gabi ro ña'queni, mamaquë mami hue'ëja'yete senni achahuë. ⁶³Senni achajënna, Zacaríasbi uti ja'ore senni, ja'nrebi, Juan hue'ëji, toyani ëñobi. Ja'nca toyani ëñoguëna, bacuabi ai ëñajën rën'ë. ⁶⁴Ëñajën rëinjënna, ja'ansirënbi, Zacaríasbi, yi'obobi ti'jiguëna, yua Riusuni re'o cocareba bojoguë ca bi'rabi. ⁶⁵Ca bi'raguëna, baincuabi ai huaji yëjën, ba huë'ëbi sani, si'aye quëajënna, ba yo'ose'e si'a Judea yija cu re'oto ba'iruan'ga quëani achojaise'e baji'i. ⁶⁶Si'acua ja'an cocare achani ro'tani, sa'ñëña senni achahuë:

—¿Gueguë ba'ija'guëguë'ne ba zin hua'guë? senni achahuë.

Riusubi oiguë, baguëre ëñani consi'quëre sëani, si'a bainbi ëñani, ja'anre sa'ñëña senni achahuë.

El canto de Zacarías

⁶⁷Ja'nca ba'iguëna, Juan pë'caguë Zacaríasbi Riusu Espiritu naconi zi'inni, bojo recoyo runji'i. Runni, Riusu coca yihuoni raose'ere quëani acho bi'rabi:

⁶⁸Israel bain, mai Ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, baguë ba'iyete ro'tajën bojojën gantañuni.

Baguë bain jucha zemosi'cuani conguë raisi'quë'bi ba'iji.

Maire huajëreba ba'icua'eta'an etojeiguë raisi'quë'bi ba'iji.

⁶⁹Riusu raoja'guë, baguë bainguë David yo'je ba'ija'guë, maire tëani baja'guë, ja'anguëre mai ta'yejeiye ëjaguëre re'huani, maina raobi Riusu.

⁷⁰Baguë ira bain raosi'cua naconi quëani jo'case'e ba'iguëna, güina'ru maina quëani jo'cabi Riusu:

⁷¹Yequëcuabi maini je'o bajën, maire hueso ëaye yo'ojënna, Riusubi maire tëani, maini baye cabi.

⁷²Mai ira bain ba'isi'cuani oiguë, bacuani coca cani jo'case'ere ro'taguë, baguë cani jo'case'e'ru güina'ru yo'obi Riusu.

⁷³Riusu coca cani jo'case'e, mai ira bainguë ba'isi'quë Abrahamni ganreba cani jo'case'e ën coca baji'i:

⁷⁴Yequëcuabi maini je'o bajënna, maire tëani, maini baye cabi Riusu.

Maini baguë, baguë yo'o con hua'nare re'huani, Mësacua gare huaji yëye beoye yë'ëni conjën ba'ijë'ën, cabi.

⁷⁵ Si'a mai ba'i umuguseñabi baguë naconi ba'ijën, baguë ai yëreba yësi'cua ba'ijëna, te'e ruiñe yo'oculare maire re'huani baye cabi Riusu, cabi Zacarías.

Cani ja'nrebi, baguë zin hua'guëre ëñani, baguëte cabi:

⁷⁶ Ja'nca sëani, yë'ë mami, më'ë yua mai ta'yejeiyereba Riusu cuencueni raosi'quë'ë.

Baguë coca quëaja'guëre më'ëre re'huabi Riusu.

Më'ëbi ru'ru sani, mai Ëjaguë rai ma'are re'huaye bayë.

⁷⁷ Baguë bainna sani, bacua gu'a juchare jo'cani senjojëna, Riusubi bacuare tëani bani, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare ro'tama'iñe caja'guë'bi Riusu.

Ja'anre bacuani quëani achoye bayë më'ë.

⁷⁸ Mai Ëjaguë Riusubi maini ai oiguë conjì.

Mai hua'nabi ro porema'icureta'an, maini ai re'oye cuiraguë oiguë conjì.

Go'sijei umuguse ñatani saoye'ru maina ti'an rani, bojo recoyo ba hua'nare maire re'huani jo'caji.

⁷⁹ Ja'nca re'huani jo'caguëbi zijei re'oto ba'icua, gare bënni senjosi'cua ba'ija'cua, ja'ancuani baguë go'sijei re'otore te'e ruiñe masi güeseji Riusu.

Mësacua gare huaji yëye beoye yë'ëni te'e zi'inni conjën ba'ijë'ën caguë, maire choiji Riusu, gantaguë cabi Zacarías.

⁸⁰ Caguëna, ja'nrebi, baguë zin hua'guëbi irani, jëja baguë, te'e ruiñe ba'i recoyo re'huani bajì'i. Irani tëjini, ja'nrebi, bain beo re'otona sani, bëani bajì'i. Israel bainna sani quëa umuguse ti'añe tëca baruna bëani ba'iguë ëjobi Juan.

Nacimiento de Jesús

2 ¹ Ja'nrebi, bain ëjaguëreba, Augusto hue'eguëbi si'a bainni guanseguë, Si'acua mamire ëja bain uti pëbëna toya güesejë'ën caguë guanseni jo'cabi. ² Ja'nca guanseni jo'caguë, bain cuencuese'e, ru'ru ba'iyë cuencuese'e bajì'i. Ja'nca ba'iguëna, Cirenio hue'eguëbi yua Siria yija bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë bajì'i, ja'anrën. ³ Bainre cuencueye guanseguë, Si'acuabi mësacua të'ya raisi huë'e jobona go'ini, mësacua mamire ëja bain uti pëbëna toya güesejë'ën, guanseni tonni jo'cabi. ⁴ Ja'nca guanseni jo'caguëna, Josebi baguë huë'e jobona sai bi'rabi. Nazaret huë'e jobo, Galilea yija ba'i jobobi sani, Belén huë'e jobo, baguë ira ëjaguë ba'isi'quë David hue'eguë, baguë huë'e jobo, Judea yija ba'i jobo, ja'anruna sani, baguë mamire toya güesejaji'i. ⁵ Toya güesejaguë, Maríare'ga sabi, bago naconi huejaye ro'taguë sëani. Yua ira zimbë ba'igoni sabi. ⁶⁻⁷ Ja'nca sani, Belenna ti'anni, bain cain huë'ena cainru cu'eni jëhuani, cainru beoguëna, jo'ya hua'na be'jerëna sani cacani ba'ë. Ba'ijën, bago të'ya rairën ti'anguëna, bago zin ru'ru ba'iguëte të'ya rani, canbi ganoni, jo'ya hua'na aon aonguna uango.

Los ángeles y los pastores

⁸ Ja'nrebi, ja'ansi ca'nco jo'ya hua'na cuiracua ba'ë. Cuirajën ba'icuabi bacua oveja jo'ya hua'nare ñamibi ëñajën ba'ë. ⁹ Ja'nca ëñajën ba'ijëna, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'guëbi bacuana gaje meni ti'anbi. Ti'anguëna, ai go'sijei re'otora ti'anguëna, jo'ya ëñacuabi ai quëquësi'cua ëñajën ba'ë. ¹⁰ Ja'nca ba'ijëna, yo'o con hua'guëbi bacuani quëabi: —Quëquëma'ijë'ën mësacua. Bojo güese cocare mësacuani quëaguë raisi'quë'ë yë'ë. Si'a bainbi achani ai bojoreba bojoye'ë. ¹¹ Yure, ira ëjaguë David huë'e jobo, Belenre ba'iguë, Riusu raosi'quë të'ya raisi'quë'bi ba'iji. Mësacuana ti'an rani, mësacuare Riusu bainrebare re'huani baza caguë rajì'i.

Mai ta'yejeiyereba ëjaguë ba'ija'guëbi Cristo hue'eji baguë.

¹² Mësacuabi huë'e jobona sani cu'eto, Riusu Zin raosi'quëre tinjani ëñaja'cua'ë. Canbi ganosi'quëbi jo'ya hua'na aon aongute uinguëna, baguëte ëñani masija'cua'ë, cabi. ¹³ Caguëna, ja'nrebi, ai jai jubë anje hua'nabi te'e jëana gaje meni ti'anhuë. Ti'anni, si'a jubëbi Riusuni bojoreba bojojën gantahuë:

¹⁴ Mai ta'yejeiyereba Riusubi guënamë re'oto ëjaguëreba'bi ba'iji.

Baguë bain ai yësi'cua, yija re'otore ba'icuanu bojoguë, huaji yëye beoye ba'ija'bë caji, Riusure yo'o con hua'nabi gantajën quëahuë.

¹⁵ Gantani tonni, yua guënamë re'otona go'ijëna, jo'ya hua'na cuiracuabi sa'ñëña ca bi'rahuë:

—Belenna saiñu. Riusu raosi'quëre yure quëani achosi'quëni sani ëñajaiñu cahuë.

¹⁶ Cani, besa sani ëñato, María, José ba'ë. Zin hua'guëbi jo'ya hua'na aon aongute uinguëna, ëñahuë. ¹⁷ Ja'nca ëñani, ba zin hua'guë ba'iyë, anje hua'guë cani jo'case'ere bacuani quëahuë. ¹⁸ Ja'nca quëajëna, si'a hua'nabi ai bojoreba bojojën achahuë. ¹⁹ Ja'nca bojojëna, Maríabi ja'an si'aye ro'tani, bago recoyona re'huani, gare huanë yeye beoye baco'ë. ²⁰ Ja'nrebi, jo'ya hua'na cuiracuabi yua Riusu quëani achose'e beoru achani, Riusu yo'oni jo'case'e beoru ëñani, Riusuni bojoreba bojojën, baguëni gantajën go'ë. Riusure yo'o congüë quëase'e'ru güina'ru bajì'i, cajën bojojën go'ë.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ Ja'nrebi, te'e ëntë sara samute umuguseña ba'ini, ba zin hua'guë go neño ga'nirëte tëyo güeseni, baguë mami Jesús hue'yohuë. María yuta zin nëcama'irën, Riusure yo'o congüëbi gaje meni quëaguëna, ja'an mamire yure baguëte hue'yohuë.

²² Hue'yoni ja'nrebi pë'caguë sanhuë pa'roma'i umuguseña carajeiye tëca ba'ijën, Moisés coca canì jo'case'e'ru yo'ojën, tënosi hua'na runni tonni, ja'nrebi Zin hua'guëre Riusu huë'ena sani, Riusu conja'guëte re'hua güeseñu cajën, Jerusalén huë'e jobona sani, Riusu huë'ena cacahuë. ²³ Moisés coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ohuë:

Si'a zin hua'na ru'ru të'ya raisi'cua banica, Riusu conja'cuare re'hua güesejë'ën,

canì jo'case'e

sëani, Jesure sani, Riusu conja'guëte re'hua güesehuë.

²⁴ Ja'nca re'hua güesejën, Moisés coca toyani jo'case'e'ru yo'ojën, jo'ya ca hua'i hua'nare inni, samu jure hua'na, o samu ju'ncubo hua'na, ja'an hua'nare inni, misabëna ëoni Riusuna mëojën, zin hua'guëre Riusu conja'guëte re'hua güesehuë.

²⁵ Ja'nca re'hua güesejëna, yequë Simeón hue'eguëbi Riusu huë'ena cacani bajì'i. Ja'an ba'iguëbi ai re'o bainguë ba'iguë, Riusuni caraye beoye yo'o congüë te'e ruiñe yo'oye se'ga bajì'i. Israel bain etojeirëre ai ro'taguë, Riusu etojeiyete caraye beoye ëñaguë ëjoguë bajì'i. Ja'nca ba'iguëna, Riusu Espiritubi baguë recoyona gaje meni bëani, ba'iguë bajì'i. ²⁶ Bëani ba'iguëbi Simeonni masi güesejüë bajì'i: Më'ë yija yuta ba'iguë, Riusu raoja'guëte ëñaja'guë'ë më'ë, masi güesebi Riusu. Ja'nca masi güesejüë sëani, ²⁷ yureca Riusu Espiritubi saguëna, Simeonbi Riusu huë'ena cacani bajì'i. Cacani ba'iguëbi, Jesús pë'caguë sanhuëbi Riusu coca canì jo'case'e'ru yo'ojëna, bacuana ti'anbi. ²⁸ Ti'anni, zin hua'guëre inni cuanni ëñaguë, Riusuni ai bojoreba bojoguë cabi:

²⁹ Ah, Ëjaguë, më'ë coca canì jo'case'e'ru güina'ru yo'osi'quë sëani, yë'ë hua'guë më'ë yo'o con hua'guë se'ga ba'iguëbi më'ëni ai bojoreba bojoyë yë'ë.

Më'ë raosi'quërebabi ti'anguëna, yurera baguëni ai bojoguë ëñanë yë'ë.

Ja'nca ëñaguë, yureca bojo hua'guëbi junni, ën yijare gare jo'caye poreyë yë'ë, Ja'quë.
³⁰ Më'ë bainrebare re'huani baja'guëre raoguëna, baguëte yure ëñahuë yë'ë.
³¹ Si'a bainni baguëre ëñani masija'bë caguë raoguëna, yurera ti'an raisi'quë'bi ba'iji baguë.
³² Si'a ën yija bainni go'sijeje re'otorebare ëñoni masi güeseja'guë'bi ti'anguëna, bojoyë yë'ë.
 Judío bain jubë ba'ima'icua're'ga go'sijeiyete te'e ruiñe ëñoni, Israel bainre quë'rë ëja bainre re'huani jo'caga'guë'bi ba'iji ënquë, bojoguë cabi Simeón.
³³ Ja'nca caguëna, ba zin hua'guë pë'caguë sanhuë, José, María, bacuabi ai bojo recoyo re'huani baë'ë, bacua zinre case'e sëani. ³⁴ Ba'ijëna, Simeonbi bacuani ai re'oye caguë, ëñani jo'cani, ja'nrëbi Jesús pë'cago Maríani jë'te ba'ija'yete cani achobi:

—Achajë'ën. Riusubi ënquëre cuencueni raoguëna, ai bain Israel ba'icua'bi baguë yo'oguë ba'iyete ëñaja'cua'ë. Eñani, yequëcuabi baguëni zi'inni re'oye ba'ija'cua'ë. Yequëcuaba baguëni gu'a güejën, gu'aye ba'ija'cua'ë. Baguëte Riusu raosi'quërebare ro jo'cani senjojën, ³⁵ bacua gu'a recoyo ro'tayete te'e ruiñe masi güesejën ba'ija'cua'ë. Baguëte ro jo'cani senjojën gu'aye yo'ojëna, më'ëbi aireba sa'ntigo, si'a recoyo oireba oigo ba'ija'go'ë, cani jo'cabi Simeón.

³⁶ Cani jo'caguëna, yeco'ga Ana hue'egobi querë baco'ë. Riusu baingobi baguë cocare masini quëago baco'ë. Aser jubë baingo ba'igo, bago taita Fanuel hue'eguëna, ai ahuera hua'go baco'ë. Romi zingo ba'isirën huejani, bago ënjë naconi te'e ëntë sara samu tëcahuëan ba'igona, junni huesëguëña baguë.
³⁷ Junni huesëguëna, bago hua'jeni ba'irën yua ochenta y cuatro tëcahuëan te'e hua'go baco'ë. Ja'nca ba'igobi Riusu huë'e se'gare ba'igo, Riusu yo'o coñe se'ga ba'igo. Aon aiñe jo'cago, Riusuni ujago, jo'caye beoye Riusu yo'o se'gare yo'ogo.
³⁸ Ja'nca ba'igobi ja'ansirën Jesús pë'caguë sanhuëna ti'an rani, Riusu zin hua'guëni ëñani bojogo. Riusuni ai bojoreba bojogo, surupa cago, zin hua'guë ba'ija'yete bago bainni quëani acho bi'rago. Quëani achogona, bacuabi achani, Maire etoja'guëni ëjojën ba'icua'reta'an, yua ti'anbi cajën bojojën achahuë.

El regreso a Nazaret

³⁹ Ja'n'rëbi, Jesús pë'caguë sanhuëbi Moisés coca toyani jo'case'ru yo'oni tējini, bacua huë'e jobo Nazaretna goë'ë, Galilea yija huë'e jobo. ⁴⁰ Go'ini ti'anni ba'ijëna, zin hua'guëbi irani, ai jëja bani, ai masiye ye'yeguëna, Riusubi baguëni ai re'oye conni cuiraguë baji'i.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Yureca, Jesús pë'caguë sanhuëbi Nazaret huë'e jobore ba'ijën, si'a tëcahuëan Pascua umuguseña ba'iguëna, Riusuni bojojën yo'ojaiñu cajën, Jerusalén huë'e jobona saijën baë'ë.
⁴² Ja'nca ba'ijëna, Jesusbi si'a sara samu tëcahuëanre bani, baguë bain yo'ojën ba'iyë'ru yo'oguë, Pascua umuguseñabi Riusuni bojoñu cajën saijëna, baguë yua te'e congüë saji'i.
⁴³ Sani, Pascua umuguseña yo'oni tējini, baguë bainbi go'ijëna, Jesusbi Jerusalenna bëabi. Bëaguëna, baguë pë'caguë sanhuëbi huesëjën, ⁴⁴ Mai jubë bain naconi ba'ima'iguë baguë cajën, ma'abi go'ijën na'ijaë'ë. Na'ijani, ja'n'rëbi bacua bain ba'iruanna baguëre cu'e ganocuata'an, ⁴⁵ gare baguëre tinjamaë'e. Tinjamajën, ja'ansirën Jerusalenna bonëni, baguëni cu'ejën, se'e goë'ë.

⁴⁶ Go'ini, samute umuguseña baguëte cu'eni, ja'n'rëbi Riusu uja huë'ena cacani ëñato, Riusu coca masiye ye'yocua naconi ñu'iguë baji'i baguë. Ja'nca ñu'iguëbi bacuani ai coca

senni achaguë baji'i. ⁴⁷ Senni achani bacua cocare'ga masiye sehuoguë ba'iguëna, ba hua'nabi ai achajën rëinjën, sa'ñëña cajën, ¿Queaca masiye sehuoye poreguë'ne baguë? ro'tajën cajën, baguëre ëñahuë. ⁴⁸ Ja'nca cajën ëñajëna, baguë pë'caguë sanhuë'ga ti'anni, ¿gue'ne? sa'ñëña cajën, pë'cagobi Jesusni cago:

—Mami, ¿më'ë guere yo'oguë, bëani ba'iguë'ne? Më'ë taita, yë'ë, yëquënabi më'ëni ai cu'ejën ai sa'ntijën baë'ë, cago.

⁴⁹ Cagona, Jesús sehuobi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, yë'ëni cu'eye'ne? Yë'ë Ja'quë yo'o ma'carëanre yo'oguë bëaguëna, mësacua ro'tama'ñe? caguë sehuobi.

⁵⁰ Ja'nca sehuoguëna, baguë coca case'ere ro huesë ëaye achahuë.

⁵¹ Ja'n'rëbi, bacua naconi Nazaret huë'e jobona goji'i Jesús. Go'ini ba'iguë, bacua guanseyete achani jaë'ë caguë yo'oguë baji'i. Yo'oguë ba'iguëna, baguë pë'cagobi ja'an si'aye ro'tani, bago recoyona re'huani, gare huanë yeye beoye baco'ë.

⁵² Ja'n'rëbi, Jesusbi irani, ai jëja baguë'ru runni, ai masiye ye'yes'quë'ru ruinguëna, Riusubi baguëni ëñani bojoguë baji'i. Bain'ga baguëni re'oye ëñajën baë'ë.

Juan el Bautista en el desierto

3 ¹ Ja'n'rëbi, bain ta'yejeiye ëjaguëreba Tiberio hue'eguëbi bëani, quince tëcahuëan ba'iguëna, ja'an tëcahuë ti'anguëna, Judea bain ëjaguë Poncio Pilato baji'i. Herodes'ga Galilea bain ëjaguë baji'i. Herodes yo'jeguë Felipe yua Iturea, Traconite, ja'an bain ëjaguë baji'i. Lisania yua Abilinia bain ëjaguë baji'i. ² Ja'an tëcahuë, judío bain pairi ta'yejeiye ëjacua, Anás, Caifás, ja'ancia baë'ë. Ja'nca ba'ijëna, ja'an tëcahuë, Zacarías mamaquë Juanbi bain beo re'otore ba'iguëna, Riusubi baguëna ti'anni, Eñ cocare bainni quëani achojë'ën, caguë guansebi. ³ Caguë guanseguëna, Juanbi si'a Jordán ziaya ba'i re'otobi ganini, Riusu cocare quëani achoguë baji'i:

—Mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'e beoru jo'cani senjoni, bautiza güesejë'ën. Ja'nca yo'otoca, Riusubi mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere huanë yeni, gare mësacua recoyore mame re'huani tënoni baja'guë'bi quëani achoguë baji'i Juan.

⁴ Yua Juanre cuencueni raose'ere ro'tato, Riusubi baguëte ai zoe cuencuebi. Riusu ira bainguë ba'isi'quë Isafasbi ñaca toyani jo'cabi:

Riusu bainguëbi beo re'otona ti'anni,

Riusu cocare si'a jëja cani achoja'guë'bi:

Mësacua recoyore mame re'huani ba'ijë'ën.

Mai ëjaguë rai ma'are re'huaye'ru re'huani,

te'e ruin ma'are yo'ocajjë'ën baguëre.

⁵ Si'a yorobëan ba'itoca, yua beoru ya'obi pë'npëye ba'iji.

Cubëan ba'itoca, yua beoru quëroni ñañoni tonni,

senjoñe ba'iji.

To'nqueboan ba'i ma'a ba'itoca, yua te'e ruin ma'a

ba'iyë re'huaye ba'iji.

Gu'a ma'a ba'itoca, te'e ruiñe gani güeseye ba'iji.

⁶ Ja'nca re'huani ba'iguëna, Riusubi baguë bainre tëani,

baguë ba'i jobona sani baguëna, si'a bainbi

ëñaja'cua'ë, toyani jo'caguë ba'nji Isafas.

⁷ Ja'nca ba'iguëna, ai bainbi Juanna ti'anni, Bautiza güesejañu cajëna, Juanbi bacuani si'a jëja yihuoguë cabi:

—Mësacua yua aña hua'na'ru gu'aye ro'tajën raë'ë. Riusu bënni senjosi'cua yura ba'ija'cua sëani, ¿mësacua queaca jëaye ro'taye'ne? ⁸ Mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, mësacua mame recoyo re'huani ba'ijë'ën. Te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua sa'ñëña coca cajën ba'iyë'ru gare se'e cama'ijjë'ën: “Yëquëna yua Abraham re'o bain yo'je

ba'icuaire sëani, Riusubi bënni senjoma'iji" ro huacha ro'tayë mësacua. Mësacua ganreba cayë. Riusubi Abraham re'lo bainre re'huaye yëtoca, ënjo'on ba'i gatabëanre inni, baguë re'lo bainre guaja beoye re'huaye poreji. ⁹Gu'a sunqui cuye'e ru yo'oji Riusu. Zu'tubo re'oye guë'tosibobi inni, si'a sunquire ëñani, gu'a sunqui ba'itoca, aon quëinma'ifne ba'itoca, yua si'a sunqui sitare cueni, sunquire taonni, toana senjoni ëoji. Ja'nca yo'oye'ru yo'oye ro'taji Riusu, yihuoguë cabi Juan.

¹⁰Caguëna, bainbi baguëni senni achahuë:

—Ja'nca yo'oye ro'tatoca, yëquëna ¿queaca yo'oja'cua'ne? senni achahuë.

¹¹Senni achajëna, bacuani sehuobi Juan:

—Mësacua bainni oijën conjë'n. Samu ëntë sara cañare banica, te'e canre ëntë sara can beo hua'guëna ro insijë'n. Mësacua aonre bajën, aon beocuana huo'hueni ro insijë'n, sehuobi.

¹²Ja'nre'bi, impuesto curi cocuabi Bautiza güeseñu cajën, Juanna ti'anni, baguëni senni achahuë:

—Yequëna'ga ¿queaca yo'oja'cua'ne, E'jaguë? senni achahuë.

¹³Senni achajëna, bacuani yihuoguë cabi:

—E'ja bain guanseni jo'casi cocare ëñani, ja'an coca caye se'gare'ru yo'ojën, impuesto curire con bajë'n. Coqueye beoye yo'ojën, quë'rë ta'yeyeiye con bama'ijë'n, cabi.

¹⁴Caguëna, ja'nre'bi soldado hua'nabi Juanna ti'anni, baguëni senni achahuë:

—Yequëna'ga ¿queaca yo'oja'cua'ne? senni achahuë.

Senni achajëna, Juan sehuobi:

—Bain bõsere coqueye beoye tëtema'ijë'n. Mësacua jubë yequëcuabi si'aye cajën, Bain bõsere tëtëni baza cajën, bainre ro huai ëaye yo'ojën tëtëyë. Yequëcuabi bainre preso zean ëaye yo'ojën tëtëyë. Ja'an yo'oye'ru yo'omajën ba'ijë'n. Mësacua ëja bain curi ro'ise'ere con, ja'an se'gare bani, bojojën ba'ijë'n, caguë sehuobi Juan.

¹⁵Ja'nca sehuoguëna, bainbi achani, baguëte re'oye ëñajën, ¿Riusu raosi'quërebama'iguë baguë? sa'ñeña senni achajën ba'ë. ¹⁶Ja'nca senni achajën ba'ijëna, Juanbi si'acuani quëareba quëabi:

—Bañë. Ocona bautizaye se'ga ba'iguë'lë yë'lë. Yequëca yë'lë ba'iyë'ru quë'rë ta'yeyeiye ëjaguërebabi yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. Baguëbi bainre bautizado, Riusu Espiritu naconi, toa naconi, ja'anre gaje me güeseni, bainre bautizaja'guë'bi. Ai ta'yeyeiye ëjaguërebare sëani, baguëni yo'o coñe gare ti'anma'iguë'lë yë'lë. Baguë guëon ju'i co'rore ti'jeyë'ga gare ti'anma'iguë'lë yë'lë. ¹⁷Bain recoyo ro'tayete masiza caguë, baguë ñacobi ëñani, bain re'oye ro'taye, bain gu'aye ro'taye, ja'anre te'e ruiñe masija'guë'bi baguë. Trigo aonra'carëanre tutuna huëaye'ru yo'oguë raiji. Baguë huëa macabi inni aonra'carëanre tutuna huëani, hui'ya sëohuëan senjoguëna, trigo aonra'carëan se'gare baguë aon re'huaruna ayani baji. Ja'nca bani, ja'nre'bi hui'ya sëohuëanre chiani, toana senjoni ëoji. Ja'an toare cato, gare yayaye beoye ba'iji. Baguë bainrebare re'huani baji'yete quëayë. Yequëcua, baguëte güeni senjocare toana senjoni ëoja'guë'bi, bainni quëabi Juan.

¹⁸Ja'nca quëaguë, si'a bainni ai yihuoguë, Riusu bojo güese cocarebare quë'rë ai ba'iyë quëani achoguë baji'i. ¹⁹Ja'nca quëani achoguë, bain ëjaguë Herodesni ai bëinguë cabi: Më'lë yo'jeguë Felipe rënjore ro tëani baguë sëani, ai gu'aye yo'ohuë më'lë, bëinguë cabi. Herodías hue'egote ro tëani baguëre sëani, ai bëinguë cani, yequë baguë gu'aye yo'ose'ere'ga baguëni ro'ta güeseni, Herodesni bëin coca cani jo'cabi Juan. ²⁰Cani jo'caguëna, Herodes yua achaye güeguë, quë'rë se'e ai gu'aye yo'oguë, Juanni preso zeanni, baguëte ya'o huë'ena guao güeseni babi.

Jesús es bautizado

²¹Juanre zeanni guao güesesirën yuta ti'anma'iguëna, Juan yua bainre bautizaguë ba'iguëna, Jesusbi ti'an raji'i. Ti'an rani, Juanbi baguëte bautizaguëna, Jesusbi Ja'quë Riusu naconi coca ca bi'rabi. Ca bi'rani mëiñe ëñato, guënamë re'otobi ja'anse'e a'nqueni saoguëna, ²²Riusu Espiritubi eta rani, ju'ncubo ba'iyë'ru ëñoni, Jesusna gaje meni tuabi. Tuaguëna, guënamë re'otobi coca cani achobi:

—Më'lë yua yë'lë Zin ai yësi'quë'bi ba'iyë. Më'ëni ai bojoguë ëñañë yë'lë, guënamë re'otobi cani achobi.

Los antepasados de Jesucristo

²³Jesucristo ën yija ba'iguë ba'iyete cato, baguë bainre con bi'raguë, yua treinta tëcahuëan baye'ru babi. Bainbi ro'tani cato, baguë pë'caguë yua José baquëña. José pë'caguë yua Elí baquëña. ²⁴Elí pë'caguë yua Matat baquëña. Matat pë'caguë yua Leví baquëña. Leví pë'caguë yua Melqui baquëña. Melqui pë'caguë yua Jana baquëña. Jana pë'caguë yua José baquëña. ²⁵José pë'caguë yua Matatías baquëña. Matatías pë'caguë yua Amós baquëña. Amós pë'caguë yua Nahum baquëña. Nahum pë'caguë yua Elsi baquëña. Elsi pë'caguë yua Nagai baquëña. ²⁶Nagai pë'caguë yua Maat baquëña. Maat pë'caguë yua Matatías baquëña. Matatías pë'caguë yua Semei baquëña. Semei pë'caguë yua Josec baquëña. Josec pë'caguë yua Judá baquëña. ²⁷Judá pë'caguë yua Joanán baquëña. Joanán pë'caguë yua Resa baquëña. Resa pë'caguë yua Zorobabel baquëña. Zorobabel pë'caguë yua Salatiel baquëña. Salatiel pë'caguë yua Neri baquëña. ²⁸Neri pë'caguë yua Melqui baquëña. Melqui pë'caguë yua Adi baquëña. Adi pë'caguë yua Cosam baquëña. Cosam pë'caguë yua Elmadam baquëña. Elmadam pë'caguë yua Er baguëña. ²⁹Er pë'caguë yua Jesús baquëña. Jesús pë'caguë yua Eliezer baquëña. Eliezer pë'caguë yua Jorim baquëña. Jorim pë'caguë yua Matat baquëña. ³⁰Matat pë'caguë yua Leví baquëña. Leví pë'caguë yua Simeón baquëña. Simeón pë'caguë yua Judá baquëña. Judá pë'caguë yua José baquëña. José pë'caguë yua Jonam baquëña. Jonam pë'caguë yua Eliaquim baquëña. ³¹Eliaquim pë'caguë yua Melea baquëña. Melea pë'caguë yua Mena baquëña. Mena pë'caguë yua Matata baquëña. Matata pë'caguë yua Natán baquëña. ³²Natán pë'caguë yua David baquëña. David pë'caguë yua Isaf baquëña. Isaf pë'caguë yua Obed baquëña. Obed pë'caguë yua Booz baquëña. Booz pë'caguë yua Sala baquëña. Sala pë'caguë yua Naasón baquëña. ³³Naasón pë'caguë yua Aminadab baquëña. Aminadab pë'caguë yua Admin baquëña. Admin pë'caguë yua Arni baquëña. Arni pë'caguë yua Esrom baquëña. Esrom pë'caguë yua Fares baquëña. Fares pë'caguë yua Judá baquëña. ³⁴Judá pë'caguë yua Jacob baquëña. Jacob pë'caguë yua Isaac baquëña. Isaac pë'caguë yua Abraham baquëña. Abraham pë'caguë yua Taré baquëña. Taré pë'caguë yua Nacor baquëña. ³⁵Nacor pë'caguë yua Serug baquëña. Serug pë'caguë yua Ragau baquëña. Ragau pë'caguë yua Peleg baquëña. Peleg pë'caguë yua Heber baquëña. Heber pë'caguë yua Sala baquëña. ³⁶Sala pë'caguë yua Cainán baquëña. Cainán pë'caguë yua Arfaxad baquëña. Arfaxad pë'caguë yua Sem baquëña. Sem pë'caguë yua Noé baquëña. Noé pë'caguë yua Lamec baquëña. ³⁷Lamec pë'caguë yua Matusalén baquëña. Matusalén pë'caguë yua Enoc baquëña. Enoc pë'caguë yua Jared baquëña. Jared pë'caguë yua Mahalaleel baquëña. Mahalaleel pë'caguë yua Cainán baquëña. ³⁸Cainán pë'caguë yua Enós baquëña. Enós pë'caguë yua Set baquëña. Set pë'caguë yua Adán baquëña. Adán pë'caguë yua Riusu baquëña.

Jesús es puesto a prueba

4¹Yureca, Jesusbi Riusu Espírituna te'e zi'inni, recoyo bojoreba bojoguë, Jordán ziaya re'otore jo'cani saiguëna, Riusu Espíritubi baguëte beo re'otona sabi. ²Saguëna, cuarenta umuguseña ba'iguëna, zupai huatibi ti'an rani, Jesusni gu'aye yo'o güeseza caguë, baguëni coqueguë ca bi'rabi. Ca bi'raguëna, Jesusbi gare aon ainmaquë ba'iguëna, cuarenta umuguseña ba'iguëna, ai aon gu'abi baguëre. ³Aon gu'aguëna, zupai huatibi Jesusni gu'aye ro'ta güeseza caguë, ti'anni, cabi: —Më'ëbi Riusu Zin sëani, ën gatabëte inni, jo'jo aonbëte re'huani ainjë'ën, cabi.

⁴Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Bain hua'nabi aon aiñe se'ga yo'ojën ba'itoca, re'oye ba'ima'iñë. Riusu cocareba caní jo'case'ere te'e ruiñe ye'yejën ba'itoca, ai re'oyereba ba'ijën ba'ija'cua'ë.” Ja'an coca toyani jo'case'e sëani, më'ë case'ere yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁵Sehuoguëna, ja'nrebi zupai huatibi baguëte ëmë cubë na'miñona mëani nëconi, si'a ën yija re'otoñare te'e jëana ëñobi. ⁶Ëñoni, baguëni cabi:

—Ja'an si'ayete më'ëna insini, si'a ën yija re'otoña ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'ë. Yë'ëna insini jo'case'e sëani, yë'ë yëse'e'ru më'ëna insini jo'caye poreyë yë'ë. ⁷Ja'nca sëani, më'ëbi yë'ëna gugurini rëanni, ujatoca, si'a ëña re'otoña beoru më'ë se'gana ro insini jo'cayë yë'ë, cabi.

⁸Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Yë'ëre gare jo'cani saijë'ën, Zupai. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Mai Ëjaguë Riusu se'gana gugurini rëanni, baguë se'gana ujañën ba'ijë'ën” caji. Ja'nca toyani jo'case'e sëani, më'ë caye'ru yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁹Sehuoguëna, zupaibi baguëte se'e sani, Jerusalén huë'e jobona ti'anni, Riusu huë'e mi'chiyona nëconi, baguëni cabi: —Më'ëbi Riusu Zin sëani, yijana chajë'ën. ¹⁰Riusu coca caní jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Riusubi guanseguëna, baguë guënamë re'oto yo'o con hua'nabi më'ëre ëñajën cuirayë.

¹¹Gatana ju'njema'ija'guë cajën, më'ëre ëñajën cuirajën, më'ëre tëani bayë, toyani jo'case'e ba'iji, cabi.

¹²Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Riusu coca yequë ca'nco'ga ñaca caji: “Riusuni gu'aye yo'o güeseza cama'ijë'ën” toyani jo'case'e sëani, më'ë case'ere yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuobi Jesús.

¹³Sehuoguëna, zupai huatibi baguëni se'e yo'o güeseye ro'taye porema'iguë sëani, baguëte jo'cani sani, se'e zoe raimaji'i.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴Ja'nrebi, Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni ba'iguëbi ai ta'yejeiye yo'oguë, Galilea yijana go'iguëna, si'a bain ja'anruan ba'icuabi baguë ba'iyete ai caní achojën baë'ë. ¹⁵Si'a huë'e joboñana sani ti'anni, bacua ñë'ca huë'ëñana cacani, bainni coca yihuoguëna, si'acuabi bojojën, baguë ta'yejeiye ba'iyete ai re'oye caní achojën baë'ë.

Jesús en Nazaret

¹⁶Ja'nca ba'ijëna, ja'nrebi, Nazaret huë'e jobo, baguë zinzrën ba'isi jobona sani, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, baguë bain yo'ojën ba'ise'e'ru yo'oguë, bain ñë'ca huë'ëna cacani baji'i. Ja'nca ba'iguëbi bain jobona nëcani, ¹⁷Riusu coca toyani jo'case'ere caní achoza caguë, Isaías toyani jo'casi pëbëte insijëna, baguëbi inni anconi ëñato, ën coca toyasiru baji'i:

¹⁸Riusu cuencueni raosi'quëre sëani, baguë Espirituni yë'ëna gaje meni ba güesequëna, yë'ë yo'ore yo'ojë'ën, caguë guansebi yë'ëre.

Yë'ë bojo güese cocare bonse beo hua'nani quëani achojë'ën.

Recoyo ai yo'ojën sa'nti hua'nare bojo recoyo bacuare re'huajë'ën.

Jucha zemosicuana sani, bacua etojeiyete caní achojë'ën. Ñaco ëñama'icuaire se'e ëña güesejë'ën.

Je'o base'e ro'ire ai yo'ojën ba'icuana sani, bacua etojeiyete masi güesejë'ën.

¹⁹Riusu rani mame re'huaja'yete si'acuani quëani achoguë ba'ijë'ën caguë, yë'ëre cuencueni raobi Riusu, caní achobi Jesús.

²⁰Caní achoni tējini, uti pëbëte se'e ganoni, uti pëbë re'hua ëjaguëna go'yani, bëabi. Bëaguëna, si'a ñë'ca huë'e bainbi baguëni ai zoe ëñajën baë'ë. ²¹Zoe ëñajëna, Jesusbi bacuani coca ca bi'rabi:

—Ja'an coca caní jo'case'e ba'iguëna, yure umuguse Riusubi güina'ru yo'o bi'raguë, baguë Raosi'quërebare mësacuani ëñobi, cabi Jesús.

²²Caguëna, si'acuabi Jesus ba'iyete ai re'oye cajën, baguë re'o coca caní achose'ere ai bojoreba bojojën baë'ë. Yequëcuaca sa'ñëña senni acha bi'rahuë:

—¿José mamaquëma'iguë baguë? baguëte jayaye'ru cahuë.

²³Cajëna, bacuani sehuobi Jesús:

—Mësacua ira bain coca caní jo'case'ere ro'tajën, yequëre yë'ë ba'iyete güina'ru caye'ne? “Më'ëbi ëco uañe masinica, ja'ansi'quëre huachojë'ën” ja'an cocare ro'tani, yë'ë ba'iyete ro'taye mësacua? Yequë cocare'ga yë'ë ba'iyete ro'tajën, yë'ëre cama'iñë'ne? “Më'ëbi Capernaum huë'e jobo ba'iguë yo'ose'e, yëquëna achani masise'e, ja'an'ru güina'ru yëquëñani re'oye yo'ojë'ën, më'ë zinzrën ba'iguë ba'isi jobore sëani” ja'an coca yë'ëre cama'iñë'ne mësacua?

²⁴Ja'nca ro'tajën cacuare sëani, mësacua gu'a recoyo ro'tayete masiyë yë'ë. Riusubi baguë bainre coca caní achocuaire raoguëna, bacua zinzrën ba'ijën ba'isi jobo bainbi bacuani te'e ruiñe ëñamajën, bacuani bojoma'iñë. Ja'nca bojoma'icua sëani, Riusubi tinruan ba'icuaire quë'rë re'oye ëñaguë conji. ²⁵Riusu ira bainguë raosi'quë Elíasre ro'tajë'ën. Baguë ba'i umuguseña ba'iguëna, ai romi hua'je hua'na Israel yijare ba'ijën, ai yo'ojën bateña. Samute tëcahuëan jobo ocoma'iguëna, ai aon gu'ana ju'iñe ba'iguëna, Riusubi Elíasni baguë yo'ore guanseguëna: ²⁶Israel romi hua'je hua'nana conguë saima'ijë'ën. Sarepta bainguë, Sidón huë'e jobo ca'ncore ba'igona, ja'ango Israel bain jubë ba'ima'igore conguë saijë'ën caguë, baguëte saoguëna Riusu. ²⁷Riusu ira bainguë raosi'quë Eliseore'ga ro'tajë'ën. Baguë ba'i umuguseña ba'iguëna, ai ira ca'mi rau bacua Israel yijare ba'ijën, ai yo'ojën bateña. Ja'nca ba'ijëna, Riusubi Eliseoni baguë yo'ore guanseguëna: Naamán hue'eguë, Siria yijabi raisi'quë, ja'anguë se'gare conguë, baguë ira ca'mi raure huachojë'ën caguë, baguëte saoguëna Riusu, cabi Jesús.

²⁸Caguëna, si'acua ñë'ca huë'ere ba'icuabi achani, ai bëinreba bën'ë. ²⁹Ja'nca bëinjën, bacuabi Jesusre zeanni rërëni, huë'e jobo ca'ncona sani, ja'anru ba'i cubëna mëani, Ëmë të'ntëbana senjoni baguëre tonñu cajën, senjo ëaye yo'ojëna, ³⁰Jesusbi tijini, bacua joborebabi etajani saji'i.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

³¹Ja'nca sani, yequë Galilea huë'e jobo, Capernaum huë'e jobona ti'anni, yo'o yo'oma'i umugusebi bainbi ñë'cajëna, bacuani coca yihuo bi'rabi. ³²Yihuo bi'raguëna, bain hua'nabi achani, ai bojo recoyo re'huani, Ai masiyereba te'e ruiñe caguë, maire yihuoji baguë, sa'ñëña cahuë.

³³Ja'nrebi, yihuoguë ba'iguëna, yequëbi gu'a huati recoyo cacasi'quëbi bain jobona nëcani, ai jëja güiguë cabi:

³⁴—¿Mè'è guere yo'oguè raquè'ne, Jesús Nazareno? Yèquèna jobore jo'cani, gare saijè'ën. Yèquènani ro carajei güeseguè raiguèna, gare saijè'ën. Mè'è yua Riusu raosi'quèreba ba'iguèna, mè'èni masiyè yè'è, güiguè cabi baguè.

³⁵Güiguè caguèna, Jesusbi baguè huati cacasi'quèni ai bëinguè cabi:

—iCaye beoye ba'ijè'ën, huati! iBa bainguère jo'cani, etani saijè'ën! bëinguè cabi Jesús.

Caguèna, gu'a huatibi ja'an bainguète te'e jèana yijana taonni uanni, ja'nrebi baguète jo'cani etani saji'i. Baguète ja'si yo'oye beoye saji'i. ³⁶Saiguèna, si'a bain hua'nabi ai quèquèjèn, sa'ñeña senni acha bi'rahuè:

—¿Gue'ne yureca? Ta'yejeiye èjaguèrebabi coca guansequèna, gu'a huati hua'ibi bainre jo'cani etani saiyè, sa'ñeña cajèn baè'è.

³⁷Ja'nrebi, Jesus yo'ose'ere cani ahojèn, si'a ca'ncoña bainbi achani, bojo coca sa'ñeña cahuè.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸Ja'nrebi, yihuoni tëjini, Jesusbi ñè'ca huè'ebi etani sani, Simón huè'ena ti'anbi. Ti'anni bainbi quèajèna achato, Simón rënjo pè'cagobi ai rau jayoni uncoña. ³⁹Uingona, baguè yua bago uinruna cacani, ja'an rau jayoyete bëin coca cabi. Caguèna, bago rau yua ja'anse'e tëquèna, go'yago. Go'yani, bago yua ja'ansi'co huèni, bain cuira bi'rago.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰Ja'nrebi ènsèguè ruajaquèna, si'a bainbi bacua rauna ju'incua, si'a rau bacuare Jesusna sani ènojèna, bacuare huachobi. Baguè èntè sarañabi pa'roni ga ju'in hua'nani huachoguèna, si'a hua'nabi huajè hua'na saè'è. ⁴¹Gu'a huati hua'i cacasi'cuare'ga Jesusna sani ènojèna, Jesusbi coca guansequèna, huati hua'ibi ai güijèn, bainre jo'cani etani gare saè'è. Ja'nca güijèn,

—Mè'è yua Riusu Zinreba'è, güijèn cajèna, Jesusbi bëin coca caguè, bacua coca güijèna, ènsequè baji'i. Riusu raosi'quèrebare masijèna, Jesús yua bacua coca cayete ènsequè baji'i.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

⁴²Ja'nca ba'iguèbi canni ñatani, huè'e jobobi sani, bain beojèn ba'iruna ti'anni baji'i. Ti'anni ba'iguèna, bain hua'nabi huèni, ¿Jaron saquè'ne baguè? cajèn, baguèni cu'ejaè'è. Cu'ejani, baguète tinjani, Yèquèna naconi gare bëani ba'ijè'ën cajèn ba'icua'eta'an, ⁴³bacuani sehuobi Jesús:

—Porema'iñè. Si'a huè'e jobo bainna raosi'què sèani, Riusu bainrebare mame re'huani baja'yete yequè huè'e joboña bainni quèani achoguè saiyè yè'è, cabi.

⁴⁴Ja'nca cani, si'a Galilea yija huè'e joboñana sani, bain ñè'ca huè'eñana cacani, Riusu cocarebare quèani achoguè baji'i.

La pesca milagrosa

5 ¹Ja'nca ba'iguèbi yequè umuguse Genesaret zitara yèruhuana ti'anni ba'iguèna, ai èama'iñereba bain jubèbi baguèna ti'an rani, Riusu cocarebare achañu cajèn, si'a ca'ncoñabi baguèni jè'jejèn guiojèn baè'è. ²Ba'ijèna, Jesusbi ca'ncore èñato, samu yoguan mejabèna rèrèni tëosiguan baji'i. Hua'i yocuabi mëani, bacua huanterèanre zoajèn saimate. ³Te'e yogu Simón yogu ba'iguèna, Jesusbi cacani, Simonni, Choa ma'carè quèñèni huahuañu cabi. Cani, ja'nca quèñèni, Jesusbi yogute ñu'iguè, bain hua'nani coca yihuobi. ⁴Yihuoni tëjini, ja'nrebi Simonni cabi:

—Rèi zitara ba'iruna saiñu. Mè'è huanterèanre senjoni, hua'ire yojè'ën, cabi.

⁵Caguèna, Simonbi sehuobi:

—Èjaguè, yèquènabi yure ñami hua'ire yojèn ñata hua'nata'an, ro hua'i beo hua'na raè'è. Ja'nca ba'iyeta'an, mè'èbi guansequèna, huanterète se'e senjoni, èñana'a, cabi.

⁶Cani, ja'nrebi huanterète senjoni, ziaya hua'ire ai ta'yejeiye yohuè. Huanterè ye're èaye ba'iyè ai hua'i yohuè. ⁷Ja'nca yoni, bacua gajecua yequè yogute ba'ijèna, bacua èntè sarañabi ba'bojèn choè'è. Choni, bacuabi rajèna, samu yoguan ruca èaye ba'iyè tèca hua'ire bu'iyè ayahuè. ⁸Ayajèna, ja'nrebi, Simón Pedrobi ba hua'i yose'ere èñani, Jesusna gugurini rèanni, baguèni cabi:

—Ai gu'a bain hua'guè'è yè'è. Ja'nca sèani, Èjaguè, yè'ère jo'cani saijè'ën, cabi.

⁹Ja'nca caguè, Simón, baguè naconi ba'icua, si'acuabi bacua hua'i yo'ose'e ai ba'iyè yose'ere èñajèn, ai quèquèhuè. ¹⁰Simón gajecua Santiago, Juan, ja'an Zebedeo mamacua, bacua'ga güina'ru ai quèquèhuè. Quèquèjèna, Jesusbi Simonni cabi:

—Quèquèma'ijè'ën. Yureca bainrebare yoguè ba'ijè'ën, cabi. Jesús.

¹¹Caguèna, bacuabi bacua yoguanre rèrèni mëani, si'ayete gare jo'cani senjoni, Jesús naconi te'e conjèn, gare saè'è.

Jesús sana a un leproso

¹²Sani, yequè huè'e jobona ti'anjèna, ira ca'mi rauna ju'inguèbi yua Jesusna ti'anni, gugurini rèanni, baguèni senni achabi:

—Èjaguè, mè'èbi yènica, yè'è hua'guère huachojè'ën. Ta'yejeiye ba'iguè sèani, huachoye poreyè mè'è, cabi.

¹³Caguèna, Jesusbi baguè èntè sarare mi'nani, baguèna pa'roguè cabi:

—Aito. Yèyè. Huajè hua'guè ba'ijè'ën, cabi.

Ja'nca caguèna, ja'ansirèn, ira ca'mi rau beo hua'guè runji'i. ¹⁴Ruinguèna, Jesusbi baguèni guansequè cabi:

—Yequècuani mè'è huajè raise'ere gare quèamaquè ba'ijè'ën. Pairi se'gana saiguè ba'ijè'ën. Ja'nca ba'iguè, mè'è huajè raise'ere baguèni ènojè'ën. Ja'nca èñoni, ja'nrebi, ba hua'i èoye, Moisés guanseni jo'case'e'ru inni, misabèna tëoni èoni, Riusuna mëojè'ën. Ja'nca bojoguè yo'oguèna, bainbi mè'è huajè raise'ere masija'cua'è, cabi.

¹⁵Ja'nca caguèta'an, Jesús yo'ose'e, baguè ba'iyè cato, bain hua'nabi yua què'rè se'e sa'ñeña quèajèn, si'aruanna quèani ganojaè'è. Quèani ganojaijèna, ai bainbi, Baguè coca yihuoyete achañu cajèn, bacua rau huacho güesejèn raè'è.

¹⁶Raijèna, baguè se'gabi yua bain beo re'otona gatini sani, Taita Riusu naconi ujaguè baji'i.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷Ja'nrebi, yequè umuguse ba'iguèna, Jesusbi bainre coca yihuoguèna, yequècua fariseo bain, yequècua ira bain toyani jo'casi coca masiye ye'yocua, bacuabi achajèn ñuè'è. Si'a huè'e joboñabi raisi'cua baè'è. Galilea huè'e joboña, Judea huè'e joboña, Jerusalén, ja'anruanbi rani, Jesusre achajèna, Ja'què Riusubi ai ta'yejeiyereba congüèna, Jesusbi rau ju'incuare huachoguè baji'i. ¹⁸Huachoguè ba'iguèna, yequècuabi garasi'quèni camare uinguèna, cuanni rahuè. Rani, Jesusna cacani, Ènquere uanjaiñu cajèn ba'icua'ta'an, ¹⁹ai bain ba'ijèna, garasi'què naconi cacaye gare poremaè'è. Ja'nca sèani, huè'e èmèje'ena mëani, huè'e ja'ore otani, goje yo'ohuè. Yo'oni ja'nrebi, garasi'quère cama uinguèna, bain jobona mëne gachoni, Jesús ba'iruna uanhuè. ²⁰Ja'nca uanni, Jesusbi huachoye poreji cajèn, baguèni recoyo ro'tajèna, Jesusbi

baguë ñacobi ëñani, bacua ro'tase'ere masibi. Ja'nca masini, garasi'quëni cabi:

—Mami, më'ë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'e yua gare huanë yeni tonse'e ba'iji. Më'ë recoyo yua mame re'huani tënose'e ba'iji, cabi Jesús.

²¹Ja'nca caguëna, bain ye'yocua, fariseo bain naconi, bacuabi achani, ja'ansi'cua ro'tajën, ¿Baguë guere yo'oguë, Riusure gu'aye caguë'ne? Ro bainguë sëani, bain juchare gare huanë yeni toñe ti'anma'iji, ro'tajën ñuë'ë.

²²Ro'tajën ñu'ijënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua ro'tase'ere masini, bacuana bonëni cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën ja'nca ro'tajën cajën ñu'ĩne'ne? ²³Si'a bainbi “Më'ë gu'a jucha yua huanë yeni tonse'e ba'iji” caye poreyë. Caye porecuata'an, “Huëni, më'ë camare inni ganijë'ën” catoca, bacua huachoye porema'ĩnete masi güeseyë. ²⁴Ja'nca güesecuata'an, yë'ë yua Riusu raosi'quëreba ba'iguë sëani, bain gu'a juchare huanë yeni toñe pore ëjaguë'ë yë'ë. Ja'anre mësacuan yure ëñoñë cabi.

Cani ja'nreñi, garasi'quëni cabi:

—Achajë'ën. Më'ë camare inni, më'ë huë'ena go'ijë'ën cabi.

²⁵Caguëna, si'acuabi ëñajënna, garasi'quëbi yua ja'ansirën huëni, baguë camare inni, Taita Riusuni ai bojo coca caguë, baguë huë'ena goji'i. ²⁶Go'iguëna, si'a bainbi ai bojoreba bojojën, Riusuni ai re'oye ro'tajën cahuë:

—Riusurebabi ai ta'yejeiyereba ai re'oye yo'oguëna, gare ëñama'icuabi ëñañë mai, cahuë.

Jesus llama a Leví

²⁷Ja'nreñi, Jesusbi etani sani ëñato, impuesto curi coguë, Leví hue'eguëbi baguë curi corute ñuji'i. Ñu'iguëna, Jesús yua baguëni

—Yë'ëre te'e conguë rajjë'ën, caguë choji'i.

²⁸Choiguëna, Levibi te'e jëana huëni, si'aye gare jo'cani senjoni, Jesusni te'e conni saji'i.

²⁹Sani ja'nreñi jë'te, Jesusni bojoguë, Fiestare yo'ozca caguë, baguë gajecuar baguë huë'ena choji'i. Choiguëna, impuesto curi tëtëcua, yequëcua naconi, ai bainbi sani, Leví huë'ena ti'anni, Jesús naconi aon ainjën te'e bojojën ñuë'ë. ³⁰Ñu'ijënna, fariseo bain, bacua gaje ye'yocua naconi ti'anni, Jesusre yo'o concuan ëñani, bëin coca ca bi'rahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, gu'a bain naconi te'e ñu'ijën, aon ainjën, gono uncuñen conni ba'iyë'ne? Impuesto curi tëtëcua naconi te'e ñu'ijën, ai gu'aye yo'oyë mësacua, senni achajën bën'ë.

³¹Ja'nca senni achajënna, Jesusbi bacuani ye'yo coca caye'ru bacuani sehuobi:

—Hujë hua'nabi ëco yo'oguëte senma'ĩñë. Rauna ju'incua se'gabi ëco yo'oguëte señë. ³²Güina'ru, re'o bain casi'cua ba'itoca, bacuare choiguë raimaë'ë yë'ë. Gu'a bain se'gare choiguë raisi'quë'ë yë'ë, bacua gu'a juchare senjoni mame recoyo re'huacuare, caguë sehuobi Jesús.

La cuestión del ayuno

³³Sehuoguëna, bacua yua yeque cocare baguëni senni achahuë:

—Juanre yo'o concua, fariseo bainre yo'o concua, bacuabi Riusuni ujaye se'ga yo'oñu cajën bacua aon ainmajënna, ¿më'ëre yo'o concua queaca ro'tajën, güina'ru yo'oma'ĩne'ne? Ro aon ainjën, ro gono uncuñen yo'ocua'ë, senni achajën bën'ë.

³⁴Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua ¿queaca ro'tajën, bain hueja fiestana choisi'cuani aon ainma'ĩne guanse'ne? Huejaja'guëbi yuta ba'iguëna, aon aiñe gare jo'cama'ĩñë. ³⁵Ja'nca jo'camajënna, jë'te

yequëcua bi huejaja'guëte preso zeanni quëñoja'cua'ë. Ja'nca quëñojënna, ja'anrën ti'anguëna, yë'ëre yo'o concuabi aon aiñe jo'caja'cua'ë, sehuoguë cabi Jesús.

³⁶Ja'nca cani, ja'nreñi se'le yeque ye'yo cocare bacuani quëa bi'rahi:

—Ira ye'resi canre re'huaye yëtoca, mame ju'i canbi ye'reni, ira canna ja'cheni ta'nëñe gare yo'oma'icua'ë. Ja'nca yo'otoca, mame can yua gu'a can'ru ruinguëna, ira can ja'chese'ebi ai si'si ëñoji. ³⁷Bisi ëye jo'cha huajë jo'cha ba'itoca, ira ga'ni corohuëanna ayaye gare yo'oma'icua'ë. Yo'otoca, huajë jo'chabi huo'coni, ira ga'ni corohuëanre juejueni, jañuni huesëji. Ga'ni corohuëan'ga gu'a corohuëan'ru ruinjï. ³⁸Ja'nca sëani, maibi huajë jo'chare mame ga'ni corohuëanna ayayë. Ja'nca ayajënna, ba jo'cha, ba ga'ni corohuëan re'oye ba'iji. ³⁹Bisi ëye jo'cha ira jo'cha, ja'anre uncuye ye'yësi'cuabi yua huajë jo'chare uncuye güeyë. “Ira jo'cha yua quë'rë hua'i sëñera ba'iji” cajën, huajë jo'chare güecua'ë.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

6 ¹Ja'nreñi yequë umuguse, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi baguëre yo'o concua naconi trigo zio re'otobi ganijën, baguëre concuabi trigo za'zare tëani, bacua ëntë sarañabi bo'teni, trigora'carëanre huajë ainjën saë'ë. ²Ja'nca ainjën saijënna, fariseo bainbi ti'anni, bacuani bëinjën, coca senni achahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, mai ira coca toyani jo'case'ru tin yo'oye'ne, yo'o yo'oma'i umuguse sëani? senni achahuë.

³Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua yua mai ira coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿David yo'osi cocare ëñamate'ne? Baguëre concua naconi sani, aon gu'aguëna, ⁴baguë yua Riusu huë'ena cacani, Riusuna jo'casi aonbëan, jo'jo aonbëanre inni anquëña. Ainguë, baguëre concuare'ga aon huo'hueguëña. Riusu pairi bain se'gabi ja'an aonre ainja'bë cani jo'case'eta'an, David yua bain ta'yejeiye ëjaguë sëani, tin yo'oguëña. Ja'an coca toyani jo'case' ba'iguëna, ⁵yë'ë'ga Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, yo'o yo'oma'i umuguse ëjaguë'ë yë'ë, cabi.

El hombre de la mano tullida

⁶Ja'nreñi, yequë umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi bain ñë'ca huë'ena ti'anni, bainre coca yihuoguë bajji'i. Yihuoguë ba'iguëna, yequëbi baguë jëja ëntë sara guë'nguësi sara ba'iguë, ja'anguëbi bajji'i. ⁷Ba'iguëna, fariseo bain, ira coca ye'yocua naconi ba'ijën, Jesusni yahue ëñajën ëjohuë. Ja'an bainguëni huachotoca, baguë gu'aye yo'oyete cani achoñu cajën, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusre yahue ëñajën ëjohuë. ⁸Ja'nca ëjojënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua yahue ro'tase'ere masini, guë'nguësi sara baguëte choiguë cabi:

—Huëni rajjë'ën. Bain joborana nëcani ba'ijë'ën, caguë choji'i.

Choni, ba bainguëbi huëni raiguëna, ⁹Jesús yua bain hua'nani cabi:

—Yë'ëbi coca senni achaguëna, mësacua ro'tajë'ën. Mai ira coca toyani jo'case'ere ëñato, yo'o yo'oma'i umuguse ba'itoca, ¿gue yo'o yo'oye poreyë'ne mai? ¿Guere caguë'ne? ¿Bainni re'oye yo'oye, o bainni gu'aye yo'oye caguë? ¿Rauna ju'inguëte huachoye, o baguëte carajei güeseyë caguë? ¿Guere caguë'ne mai ira coca toyani jo'case'ere? senni achaguë cabi Jesús.

¹⁰Ja'nca senni achaguë, si'acuani bonëjeiñe ëñani, ja'nreñi guë'nguësi sara baguëni cabi:

—Më'ë ëntë sarare mi'najë'ën, cabi.

Caguëna, ba hua'guë yua baguë ëntë sara mi'nani, ja'ansirën huajë ëntë sara baguë runji'i. ¹¹Ja'nca ruinguëna, ja'an gu'aye ro'tacuabi ai bëinreba bëinjën, sa'ñeña coca ca bi'rahuë:

¿Queaca yo'oni baguëte carajei güeseja'ye'ne mai? senni achajën, Jesusni bën'ë.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹²Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi, Taita Riusu naconi ujjaza caguë, jai cubëna mëni, si'a ñami ujjaguë ñatajaji'i. ¹³Natajani ja'nrëbi, baguëre yo'o concuare choini, si'a sara samucuar cuencueni, Yë'ë ta'yejeiye yo'ore yo'ojën ba'ijë'ën caguë jo'cabi. ¹⁴Bacua mami hue'eyete cato, ñaca hue'ecua baë'ë: Simón hue'eguëte yua yequë mami Pedrote hue'yobi. Yequë Andrés, Simón yo'jeguë baji'i. Yequë Santiago, yequë Juan, yequë Felipe, yequë Bartolomé, ¹⁵yequë Mateo, yequë Tomás, yequë Alfeo mamaquë Santiago, yequë Simón hue'eguë cananista jubë baji'i. ¹⁶Yequë Santiago yo'jeguë Judas, yequë Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre preso zean güeseni senjoja'guë, ja'ancuare cuencueni, baguë ta'yejeiye yo'o concuare re'huabi Jesús.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷Ja'nca re'huani tējini, bacua naconi gajeni, te'e ruin yija ba'iguëna, baguëre yo'o concua naconi ti'anni, bainre yihuo bi'rabi. Ai jai jubë bain ñë'casi'cua baë'ë. Judea yija bain, Jerusalén huë'e jobo bain, Tiro, Sidón, ja'an huë'e joboña bain, ai jai jubëbi ti'an rani, Jesús cocare achañu cajën, Mai raure huacho güeseñu cajën raisi'cua baë'ë. ¹⁸Ja'nca ba'ijën, gu'a huati cacasi'cua'ga ti'an rajjënna, Jesusbi si'acuare huachobi. ¹⁹Ja'nca huachoguë ba'iguëna, bain hua'nabi, Baguë ta'yejeiyereba yo'oyete ëñani masiñu cajën, baguëni pa'ro ëaye yo'ojën baë'ë.

La felicidad y la infelicidad

²⁰Ja'nrëbi, Jesusbi baguëre yo'o concuani ëñaguë, yihuo cocare cabi: Mësacua yua yo'jereba ba'i hua'na ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. Riusu re'otorebare ba'ijën ai ta'yejeiye coreba cojën ba'ija'cua'ë.

²¹Mësacua yua Riusu ba'iyete quë'rë se'e masi ëaye ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. Riusuni te'e ruiñereba masija'cua'ë.

Mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ai oijën ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. Jë'te gare oiye beoye chojën bojojën ba'ija'cua'ë.

²²Mësacua yua yë'ë bainreba, Riusu Raosi'quëreba re'huasi'cua ba'ijënna, yequëcuabi ja'an ro'ina mësacuare ai je'o bajën, mësacuare saoni senjojën, mësacuare ro a'ta gu'aye ro'tajën, ai hui'ya cajën, ja'an ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ijënna, mësacuabi ai yo'ojën ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. ²³Ja'an umuguseñabi ai yo'ojën ba'icuata'an, mësacua ai bojoreba bojojën, Riusu guënamë re'oto insija'yete te'e jëana coja'yeta'an ba'iji yë'ëre cajën, ai bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. Ja'an gu'a bainbi mësacuan je'o bajën, bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru, Riusu bainre gu'aye yo'ojën ba'ise'e'ru, mësacuan güina'ru gu'aye yo'ojën ba'ija'cua'ë.

²⁴Yureca mësacua bonse ëjacua ba'ijën, ja'an bonse se'gare bojojën ba'itoca, ai bëiñe cani jo'case'e ba'iji mësacuare. Riusu insija'yete gare coye beoye ba'ija'cua'ë.

²⁵Mësacua yua ro ën yija ba'iyete bojoreba bojojën ba'itoca, mësacuare ai bëiñe cani jo'case'e ba'iji. Mësacua yua ai aon gu'ana ju'injën ba'ija'cua'ë.

Mësacua yua yureña ba'iyete se'gare ai bojojën, sa'ñeña gue güihuara chojën ba'itoca, ai bëiñe cani jo'case'e ba'iji mësacuare. Mësacua yua si'a recoyo ai sa'ntireba sa'ntijën ai oijën ba'ija'cua'ë.

²⁶Mësacua bainbi mësacua ba'iyete ai re'oye cajën ba'itoca, Riusu ro'tayete te'e ruiñe masijë'ën. Mësacuan bënni senjoja'ñeta'an ba'iji. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi güina'ru yo'ojën bateña. Yequëcuabi ti'anjën, Riusu raosi'quë'ë yë'ë coquejën cajënna, mësacua ira bain ba'isi'cuabi bacua ba'iyete ai re'oye cajën bateña. Mësacua bainbi yureña mësacuare'ga ai re'oye cajënna, Riusu bënni senjoja'ñete masijë'ën.

El amor a los enemigos

²⁷Yureca, mësacua, yë'ë cocare achani Jaë'ë cajën ba'icua, mësacuan ñaca yihuo yë'ë: Yequëcuabi mësacuan je'o batoca, bacuare ai oijën conjën, bacuan ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacuan ai bëintoca, bacuare re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'ën. ²⁸Yequëcuabi mësacuan gu'aye catoca, bacuan re'oye cani jo'caye se'ga ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacuan ai hui'ya yo'otoca, bacuan oire bajën, Riusuni senni achajën, bacua ba'iyete ujjajën ba'ijë'ën. ²⁹Yequëbi më'ë huayohuana huaitoca, më'ë yequë huayohuare'ga baguëni hua güesejë'ën. Yequëbi më'ë guayoni se canre tëteni batoca, më'ë ëntë sara canre'ga baguëna ro insijë'ën. ³⁰Yequëbi më'ë ba ma'carëanre sentoca, ënseye beoye baguëna ro insijë'ën. Më'ë bayete ro tëteni batoca, baguë se'e go'yayete senma'ijë'ën. ³¹Yequëcuabi re'oye yo'oye ro'tato, mësacuan re'oye yo'oye, mësacua yëyete ro'tajën, yequëcuare'ga güina'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën.

³²Mësacuare ai yëcua se'gani ai yëjën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oye ti'anma'icua ba'iyë. Gu'a bainbi güina'ru re'oye yo'oye masiyë. ³³Mësacuare re'oye yo'ocua se'gani re'oye yo'ojën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oye ti'anma'icua ba'iyë. Gu'a bainbi güina'ru re'oye yo'oye masiyë. ³⁴Mësacua bonse go'yajaicua se'gani bonse prestajën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oye ti'anma'icua baesacua yëyete ro'tajën, yequëcuare'ga güina'ru te'e ruiñe 'iyë. Gu'a bainbi bacua gu'a gajecuan bacua bonsere prestajën, Bacuabi ja'anre go'yaja'bë cajën ba'iyë. ³⁵Mësacuaca mësacuan je'o bacuan ai yëjën ba'ijë'ën. Bacuan re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'ën. Mësacua bonsere prestaye sentoca, ja'anre se'e con baye ro'tamajën, bacuana insijën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusu ta'yejeiye insija'yete ai coni baja'cua'ë mësacua. Riusu ta'yejeiyereba ba'iguë sëani, mësacuan caraye beoye ai conreba conguë ba'iji. Baguë yua ro gu'a bain, baguëni surupa gare cama'icua, ja'ancuare ai re'oye conguë sëani, mësacuare'ga quë'rë ta'yejeiye conreba conguë'bi ba'iji. ³⁶Ja'nca sëani, mësacua yua Taita Riusu oiguë bani coñete ro'tajën, mësacua güina'ru bainre oijën conjën ba'ijë'ën.

No juzgar a otros

³⁷Mësacua yua yequëcua gu'aye yo'oyete bëinjën cama'ijë'ën. Bacuare bënni senjo cocare caye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, Riusu'ga mësacuare bënni senjoma'ija'guë'bi. Bacuabi gu'aye yo'ojënna, Më'ë gu'aye yo'oni tonse'ere huanë yeye se'ga ba'iyë yë'ë, bacuan cajë'ën. Ja'nca catoca, Riusu'ga mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere ëñani, mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere huanë yeye se'gare caja'guë'bi Riusu. ³⁸Mësacua bonsere ëñajën, yequëcuana ro insijën ba'ijë'ën. Ja'nca ro insijën ba'itoca, Riusu'ga mësacuana ai insireba insija'guë'bi. Gare ënseye beoye insiguë, mësacua jai turubëna ayani, ña'goni guioni, turubë bu'iye tëca ai ayaye'ru mësacuana ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi Riusu. Mësacua yua, Bonsere bendieza cajën, bonsere cuencueni insijënna, Riusubi ëñani, mësacua cuencuese'e'ru güina'ru cuencueni mësacuana insija'guë'bi.

³⁹Mēsacua yua ěn cocare'ga ro'tani ye'yejĕ'ĕn. Nāco ěnama'iguĕbi baguĕ nāco ěnama'i gajeguĕni caguĕ: Raijĕ'ĕn. Saiņu. Ma'are mĕ'ĕni ěnoza caguĕ, ja'nrĕbi saitoca, ĩqueaca ma'are ěnoĕne poreguĕ'ne? Porema'iji. Si'a samucuabi saijĕn, yorobĕna te'e gurujani tonni husesyĕ. ⁴⁰Masiye ye'yoguĕna, baguĕ coca ye'yeguĕbi ye'yoguĕ'ru quĕ'rĕ ta'yejeiye masiye ti'anma'iji. Ti'anma'iguĕ, baguĕ uti ye'yeni tĕjini, baguĕ ye'yoguĕ ba'iyeru te'e ba'ija'guĕ'bi.

⁴¹Yureca, mĕ'ĕ gaje hua'guĕbi gu'aye yo'oguĕna, baguĕni bĕnni senjo cocare cama'ijĕ'ĕn. Baguĕ nācogana ěnani, Hui'ya zin'garĕte rutaza caguĕ, yua jai hui'ya maca mĕ'ĕ nācogate ba'iguĕna, ja'anre ro ro'taguĕ rutama'itoca, ⁴²ĩqueaca mĕ'ĕ gajeguĕ nāco ba'i zi'ngarĕte rutaguĕ'ne? Mĕ'ĕ nācoga ba'i macare rutaye ro'tama'itoca, ro coqueguĕ yihuoyĕ mĕ'ĕ. Ru'ru, mĕ'ĕ nācoga ba'i maca, ja'an jai hui'ya macare rutani, ja'nrĕbi ai re'oye ěnaĕne poreguĕbi sani, mĕ'ĕ gajeguĕ nācogana re'oye ěnani, ja'an hui'ya zi'ngarĕte guaja beoye rutaye poreyĕ mĕ'ĕ. Mĕ'ĕ gajeguĕni gu'a jucha yo'ose'ere senjojĕ'ĕn yihuoye ro'tatoca, ru'ru mĕ'ĕ gu'a juchare jo'cani senjojĕ'ĕn.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³Bain coca cayete achani, bacua recoyo ba'iyete masijĕ'ĕn. Re'o sunquiĕnĕ ba'itoca, gu'a uncue gare quĕinma'iji. Gu'a sunquiĕnĕ ba'itoca, re'o uncue gare quĕinma'iji. ⁴⁴Mēsacua yua si'a sunquire ěnājĕn, ba uncue quĕinse'ere ěnājĕn, ja'an sunquiĕnĕ ba'iyete masijĕ'ĕn. Miu sunquiĕnĕ ba'itoca, higo uncuere ja'aĕna tĕaye porema'ĩnĕ. Susihuĕ ba'itoca, ĕyere tĕaye gare porema'ĩnĕ. ⁴⁵Gũina'ru, re'o bainguĕbi coca catoca, re'oye se'gare caji, re'o recoyo baguĕ sĕani. Gu'a bainguĕbi coca catoca, gu'aye se'gare caji, gu'a recoyo baguĕ sĕani. Ja'nca sĕani, bain recoyo ba'iyete masiye yĕtoca, bacua coca cayete achani masijĕ'ĕn.

Las dos bases

⁴⁶Mēsacua jubĕ ba'icua yequĕcuabi yĕ'ĕre cajĕn, Ējaguĕ, Ējaguĕ, cajĕn ba'icuata'an, yĕ'ĕ cayete gare yo'oye beoye ba'iyĕ. ⁴⁷Yĕ'ĕna ti'an rani, yĕ'ĕ cocare te'e ruiĕne achani, gare gũeye beoye yo'otoca, ⁴⁸re'o huĕ'e yo'oguĕ'ru ba'iyĕ. Ja'an huĕ'ere yo'oguĕ, ai rĕiye no'ani, gata yija tĕca no'ani, huĕ'e ture gata naconi guioni, re'oye pĕ'npĕni, re'o huĕ'ere nĕcoji. Nĕcoguĕna, ja'nrĕbi, ziyabi ai col'jeya rĕoni, ai saoya ti'anguĕna, baguĕ huĕ'e gurujaima'iji, gata naconi guiose'e sĕani. ⁴⁹Yequĕbi yĕ'ĕna ti'an rani, yĕ'ĕ cocare ro achani, ro yo'oye beoye saitoca, gu'a huĕ'e yo'oguĕ'ru ba'iji. Ja'an huĕ'ere yo'oguĕ, bean goje no'aguĕ, huĕ'e ture re'oye guioma'iguĕ, huĕ'ere te'e ruiĕne nĕcoma'iji. Ja'nrĕbi, ziyabi ai col'jeya rĕoni, ai saoya ti'anguĕna, baguĕ huĕ'e yua te'e jĕana gurujani meaji, yihuoyĕ cabi Jesús.

Jesús sana al criado de un oficial romano

7 ¹Cani, bainre yihuoni tĕjini, ja'nrĕbi Capernaum huĕ'e jobona sani baji'i Jesús. ²Ba'iguĕna, romano bainguĕ soldado jubĕ ĕjaguĕbi baguĕ yo' conguĕbi rau neni ju'inguĕ ba'iguĕna, baguĕte ai oire baguĕ, ³Jesús ba'iyete achani, Yĕ'ĕ yo'o con huaguĕni huacho raija'guĕ caguĕ, judío ĕja bainni caguĕ guansebi: Jesusni quĕajajĕ'ĕn: Yĕ'ĕ yo'o con hua'guĕbi rau neni ju'inguĕna, huacho raija'guĕ caguĕ guanseni saobi. ⁴Saoguĕna, bacuabi Jesusna sani, baguĕni si'a jĕja senni achahuĕ:

—Romano ĕjaguĕbi ai re'oye yo'oguĕre sĕani, baguĕte conjĕ'ĕn. ⁵Yĕquĕna jubĕ judío bainni ai re'oye conguĕ, yĕquĕna nĕ'ca huĕ'ere yo'oye guanseni, si'aye roji'i. Ja'nca sĕani, baguĕ yo'o conguĕte huacho raijĕ'ĕn, senni achajĕn cahuĕ.

⁶Ja'nca cajĕna, bacua naconi saji'i. Sani, ti'an bi'rani, yuta so'orĕ ba'iguĕna, romano ĕjaguĕbi baguĕ gaje hua'na naconi Jesusna coca raobi:

—Ējaguĕ, mĕ'ĕni ro guaja choĕ'ĕ yĕ'ĕ. Mĕ'ĕ yua ai ta'yejeiye ĕjaguĕrebare sĕani, yĕ'ĕ huĕ'ena cacayete mĕ'ĕni choiye ti'anma'iguĕ'ĕ yĕ'ĕ. ⁷Yĕ'ĕ'ga sani, mĕ'ĕni choiye ti'anma'iguĕ'ĕ yĕ'ĕ. Ja'nca ti'anma'iguĕre sĕani, yĕ'ĕ huĕ'e ti'anma'ijĕ'ĕn. Mĕ'ĕ guanse coca se'gare caguĕna, yĕ'ĕ yo'o con hua'guĕbi huajĕ raija'guĕ'bi. Ja'an se'gare yo'ojĕ'ĕn caguĕ saoyĕ yĕ'ĕ. ⁸Ja'nca caguĕ saoguĕbi yequĕcua yĕ'ĕ ĕjacuani sehuoye bayĕ yĕ'ĕ. Yequĕcua soldado hua'nare guanseye bayĕ yĕ'ĕ. Yequĕni, Saijĕ'ĕn catoca, baguĕ saiji. Yequĕni, Raijĕ'ĕn catoca, baguĕ raiji. Yĕ'ĕ yo'o con hua'guĕre'ga, Yĕ'ĕ case'ru yo'ojĕ'ĕn catoca, te'e ruiĕne yo'o'ji baguĕ. Yĕ'ĕ case'ru te'e yo'ocua sĕani, mĕ'ĕ raima'iguĕ huacho coca guanseye se'ga cajĕ'ĕn, caguĕ raobi.

⁹Caguĕ raoguĕna, Jesusbi achani, romano ĕjaguĕ case'ere ai bojoguĕ, bain be'tejĕn raicuana bonĕni cabi:

—Ja'an soldado ĕjaguĕbi yĕ'ĕni ai recoyo ro'taji. Si'a Israel bain recoyo ro'tayete ěnato, baguĕ recoyo ro'taye'ru ro'taye ti'anma'ĩnĕ si'acua, cabi Jesús.

¹⁰Caguĕna, judío ĕja bainbi romano ĕjaguĕ huĕ'ena go'ini ěnato, baguĕ yo'o con hua'guĕbi gare huajĕ raisi'quĕ baji'i.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹Ja'nca ba'iguĕna, ja'nrĕbi, Jesús yua yequĕ huĕ'e jobo, Naĕn huĕ'e jobona saji'i, baguĕre yo'o conjĕn ye'yecua naconi. Ai bain jubĕ be'tejĕn saĕ'ĕ. ¹²Sani, huĕ'e jobo caca sa'rona ti'anni ěnato, bain hua'nabi ju'insi'quĕni tanza cajĕn, etajĕn baĕ'ĕ. Ju'insi'quĕ pĕ'cago hua'jeni ba'igobi gaĕna hua'guĕni hueansi'co baco'ĕ. Ai bain jubĕbi bagore conjĕn saĕ'ĕ. ¹³Ja'nca saijĕna, Jesusbi ai oiguĕ, bagoni cabi:

—Oima'ijĕ'ĕn cabi Jesús.

¹⁴Cani ja'nrĕbi, baguĕre tan ganjoguna ti'anni pa'roguĕna, bagu sacuabi nĕcajaĕ'ĕ. Nĕcajaijĕna, ja'ansi'quĕbi ju'insi'quĕni coca cabi:

—Huĕijĕ'ĕn, mami, yĕ'ĕbi cayĕ mĕ'ĕre, cabi Jesús.

¹⁵Caguĕna, ja'nrĕbi ba bonsĕguĕ junni uinguĕbi huĕni bĕani, coca ca bi'rabi. Coca ca bi'raguĕna, baguĕte ba pĕ'cagoni ěnobi. ¹⁶Ējoguĕna, si'a bainbi ai ěnājĕn rĕinjĕn, Taita Riusuni ai bojoguĕ cahuĕ:

—Riusu Raosi'quĕ ai ta'yejeiye ĕjaguĕbi maina ti'an raji'i. Baguĕ bainna rani, maini ai oiguĕ conjĕ. Baguĕ bainrebare re'huani, maire tĕani baza caguĕ raisi'quĕ'bi, cajĕn bojohuĕ bacua.

¹⁷Cajĕn bojogĕna, ja'nrĕbi yequĕcuabi achani, baguĕ yo'ose'ere si'a Judea huĕ'e joboĕana quĕani achojaĕ'ĕ.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸Quĕani achajajĕna, Juanre concuabi achani, Juanna sani, si'aye quĕahuĕ. Quĕarena, Juan yua baguĕre yo'o concuare samucare choini, bacuani guanseguĕ cabi: ¹⁹Mēsacua yua Jesusni senni achajajĕ'ĕn. ĩMĕ'ĕ yua Riusu Raoja'guĕreba cani jo'casi'quĕ ba'iguĕ'guĕ? Ba'ima'itoca, ĩRiusubi yequĕre raoja'guĕ'guĕ? Ja'an cocare baguĕni senni achani rani quĕajĕ'ĕn caguĕ, bacuare saobi. ²⁰Saoguĕna, bacuabi Jesusna sani ti'anni, baguĕre senni achahuĕ:

—Yĕquĕna yua Juan Bautizaguĕ raosi'cua'ĕ. Mĕ'ĕni coca senni achaye guansebi: ĩMĕ'ĕ yua Riusu Raoja'guĕreba cani jo'casi'quĕ ba'iguĕ'guĕ? Ba'ima'itoca, ĩRiusubi yequĕre raoja'guĕ'guĕ? Jesusni senni achahuĕ.

²¹Ja'nca senni achajĕn ěnato, Jesusbi ai bain hua'nani huachoguĕ baji'i. Yequĕcuabi rauna ju'injĕna, yequĕcuabi

huati hua'ire bajëna, yequëcuabi ñaco ëñama'ijëna, Jesusbi si'acuare huachoguë baj'i'i. ²²Ja'nca huachoguë, bacuani sehuobi:

—Mësacua yua Juanna go'ini, mësacua ëñase'e, mësacua achase'e, ja'an si'ayete baguëni quëajajë'ën. Ñaco ëñama'icuabi ñaco huajëyë. Ira ca'mi rau bacuabi huajë raiyë. Ganjo achama'icuabi ganjo huajëyë. Guëon garasi'cuabi se'e ganiñë. Junni huesësi'cuabi go'ya raiyë. Bonse beo hua'na'ga Riusu bojo güese cocare te'e ruiñe achaye poreyë. ²³Ja'nca sëani, yë'ëni jo'caye beoye recoyo ro'tajën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'ija'cua'ë. Ja'anre Juanna quëajajë'ën caguë, bacuare Juanna saobi.

²⁴Saoni, gotena, Jesusbi bain jubëni Juan ba'iyete quëa bi'rabi:

—Mësacuabi beo re'otona sani, Juanre ëñañu cajën, ñneni ëñañe ro'tare'ne? “Ro jëja beo hua'guë, jë'je sahua tutu taonse'e'ru ba'iguëte ëñajaiñu” cacuata'an, ai jëja recoyo babi Juan. ²⁵¿Mësacua neni ëñañe ro'tare'ne? “Ëjaguë caña ju'iguëte ëñajaiñu” cacuata'an, ja'nca ju'imaji'i. Ëjaguë caña ju'icua yua me'najeiñe ba'icua, ja'ancua yua ta'yejeiye ëja bain huë'eña se'gare ba'iyë. ²⁶¿Mësacua neni ëñañe ro'tare'ne? “Riusu coca quëani achoguëte ëñajaiñu” catoca, mësacua te'e ruiñe ro'tahuë. Aito. Riusu coca quëani achocua si'acua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguëni mësacua ëñahuë. ²⁷Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñato, yua Juanre ñaca toyani jo'case'e ba'iji:

Bain ëjaguë rai ma'are re'huacaija'guë caguë,
yë'ë coca quëani achoguëte bainna ru'ru saohuë yë'ë,
cani jo'cabi Riusu.

²⁸Ja'nca cani jo'caguëna, mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Juanbi yua Riusu coca quëaye raosi'cua si'acua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iji baguë. Ja'nca ba'iguëta'an, Riusu ba' jobona ëñato, baru ba'iguë quë'rë yo'je ba'i hua'guëbi Juanre quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ba'iji, caguë quëabi Jesús.

²⁹Ja'nca quëaguëna, bain hua'na, impuesto curi cocua ja'ancua yua Juanna sani bautiza güesesi'cua ba'ijën, ja'ancuabi achani, Riusubi te'e ruiñe yo'oji cajën baë'ë.

³⁰Ja'nca cajën ba'ijëna, fariseo bain, ira coca ye'yocua naconi, bacuabi yua Juan bautizayete güejën, Riusu insini jo'caja'ye, baguë coñete gare gu'a güejën senjohuë. ³¹Güejën senjojëna, Mai Ëjaguë Jesusbi bacuani quëabi:

—Yureña bain ba'iyete ¿queaca quëaye'ne yë'ë? ³²Zin hua'na sa'ñeña huere jo'ocua'ru ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, bacua gajecuani güijën cayë: “Yëquëñabi jurihuëte juijënna, ¿mësacua guere yo'ojën pairamate'ne? Yëquëñabi sa'ntiye gantajëna, ¿mësacua guere yo'ojën oimate'ne?” güijën cayë zin hua'na. ³³Ja'nca güijën cajëna, yureña bainbi güina'ru yo'ojën ba'iyë. Juan Bautizaguëbi rani, baguë aon aiñe jo'caguë, bisi ëye jo'cha uncuye beoye ba'iguëna, mësacuabi Ro hue'nhue huati hua'guë'bi baguëte cajën baë'ë. ³⁴Ja'nrebi yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi rani, aonre anni, gonore uncuguëna, mësacuabi yeque coca yë'ëre cajën, “Aon ain huati'bi. Jo'cha güebe huati'bi. Gu'a bain, impuesto curi cocua, ro bacua gajeguë'ru ba'i'te” yë'ëre ja'nca cajën ye'ere gu'a güeyë mësacua. ³⁵Ja'nca cacuata'an, Riusu masiyete ye'yeye yënica, Riusu bain baguë ba'iyete masicuare ëñani masijë'ën quëabi Jesús.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶Ja'nrebi, fariseo bainguë Simón hue'eguëbi Jesusre choiguëna, Jesusbi baguë huë'ena sani, baguë naconi bëani aon anji'i. ³⁷Aon ainguëna, yeco gu'a romigo ba'igobi ja'ansi huë'e jobore ba'igo yua Jesús ba'iyë, fariseo huë'ere aon ainguë ba'iyë, ja'anre achani, bago yua ma'ña sën re'core inni,

alabastro gata ro'rohuëna bu'iyë tëca queoni ayani, ³⁸fariseo huë'ena saco'ë. Sani ti'anni, Jesús yo'je, baguë guëoña ba'iruna rëanni, ai oco'ë. Oni, bago oise'ebi baguë guëoñana ai meoni tonni zoago. Zoani, bago rañababi cuenani, baguë guëoña ai muchani, bago ma'ña re'core baguë guëoñana jañuni zoani tongo. ³⁹Ja'nca yo'ogona, ja'an fariseo bainguë Simonbi bago yo'ose'ere ëñani ro'tabi: “Ënquë yua Riusureba Raosi'quë banica, bago gu'aye yo'ogo ba'iyete masire'abi. Bagoni ëñani, gu'a romigo ba'iyete masini ënsere'abi” ro'taguë ëñaguë ñuji'i. ⁴⁰Ro'taguë ñu'iguëna, Jesusbi cabi:

—Simón, më'ëni coca quëaye yëyë yë'ë cabi.

Caguëna,

—Cajë'ën, Ëjaguë sehuobi.

⁴¹Sehuoguëna, ye'yo cocare baguëni quëabi Jesús:

—Curi presta ëjaguëbi curi prestaguëna, samucuabi baguëni ro'ija'cua baë'ë. Yequëbi quinientos denario so'coña ro'ija'ye baj'i'i. Yequëbi cincuenta denario so'coña ro'ija'ye baj'i'i. ⁴²Si'a jubëbi baguëni ro'iyë porema'icua ba'ijëna, ba ëjaguëbi bacua ro'iyete se'e senmaji'i. Mësacua yua gare yë'ëre ro'iyë beoye ba'ijë'ën caguë, bacuani huanë ye cocare cani tonbi. Ja'nca huanë yeye caguëna, ¿jaroguëbi ba ëjaguëni quë'rë ta'yejeiye ai yëguë'ne? senni achabi Jesús.

⁴³Senni achaguëna, Simón sehuobi:

—Baguëni quë'rë ro'ija'ye ba'isi'quëma'iguë sehuobi.

Sehuoguëna, Jesusbi

—Te'e ruiñe sehuohuë më'ë cabi.

⁴⁴Cani, ja'nrebi ba romigona bonëni ëñani, Simonni se'e cabi:

—Ënconi ëñani ro'tajë'ën. Yë'ëbi më'ë huë'ena caca rani ba'iguëna, më'ëbi yë'ëni bojoguë conmaë'ë. Yë'ë guëoñare zoaye ocore gare guansemaë'ë më'ë. Ënco'ga bago oise'e se'gabi yë'ë guëoña jo'caye beoye zoani tongo, bago rañababi cuenago, ja'an se'ga yo'ogo. ⁴⁵Më'ëbi yë'ëni gare oiye beoye ëñani saludaguëna, ënco'ga yë'ë ti'ansirëmbi yë'ëni ai bojogo, yë'ë guëoñare muchago gare jo'caye beoye yo'ogo. ⁴⁶Më'ëbi hui'yabe re'core guansemaë'ë, yë'ë sinjobëna queoni jañuñete. Ënco'ga ma'ña re'core rani, yë'ë guëoñana queoni jañuni tongo. ⁴⁷Ja'nca yo'ogobi yë'ëni ai ta'yejeiye ai yëreba yëgo sëani, bago ai gu'a jucha huanë yese'ere bainni masi güesego. Yequëcua'ga choa ma'carë se'ga gu'aye yo'oni huanë ye güesëjen, yë'ëni ta'yejeiye yëma'icua ba'iyë cabi Jesús.

⁴⁸Cani ja'nrebi, ba romigona bonëni cabi:

—Mami, më'ë gu'a jucha yo'ogo ba'ise'e si'ayete huanë yeyë yë'ë cabi.

⁴⁹Caguëna, yequëcua ba aon aiñete choisi'cuabi yua sa'ñeña bëin coca ca bi'rahuë:

—¿Ënquë, bain juchare huanë yeye caguë, gueguëguë'ne? sa'ñeña senni achajën cahuë.

⁵⁰Cajëna, Jesusbi bagoni cabi:

—Yë'ëni si'a recoyo ro'tani bojogo sëani, Riusu ba' jobona ti'anni ba'ija'go'ë më'ë. Yureca jucha beogo, bojogo saijë'ën cabi.

Mujeres que ayudaban a Jesús

8 ¹Ja'nrebi jë'te, Jesusbi sani, ai huë'e joboña, bain ba'iruanna ti'anni, Riusu bojo güese coca, Riusu bainreba re'huani baja'yete quëani achoguëna, baguëre ta'yejeiye yo'o concua si'a sara samucuabi baguëni te'e conjën saë'ë. ²Conjën saijëna, yequë romi hua'na'ga baguëni conjën saë'ë. Romi hua'na ba'iyete ëñato, yequë romi hua'naca yua huati cacasi'cua baë'ë. Yequë romi hua'naca rauna ju'incua baë'ë. Ja'nca ba'isi'cua ba'ijëna, Jesusbi si'acuani huachoni gare huajë rai güesebi. María hue'ego'ga, Magdalena mami bago, yua te'e ëntë sara samu huati hua'i cacasi'co ba'igona,

Jesusbí si'a huati hua'ire etoni saoni senjoguëna, querë huajë raco'ë bago. ³Juana hue'ego'ga baco'ë. Bago ënjë Cuzabi Herodes meñe yo'je ëjaguë baji'i. Yeco Susana, yequëcua romi hua'na naconi ba'ijëna, Jesusbí si'acuani bacua rau base'ere huachobi. Huachoguëna, ba hua'na yua bacua porese'e Jesusni conjën, insijën ba'ë'ë.

La parábola del sembrador

⁴Ja'n'rëbi, ai jai jubëan bainbi si'a hu'ë'ë joboñabi etani, Jesusna ti'anni ba'ijëna, bacuani ye'yo coca caní acho bi'rabi:

⁵—Bainguëbi Aonre tanza caguë saji'i. Sani, yijare re'oye re'huani tējini, aonra'carëanre re'oye mo'gasi yijana senjoguë, yequëra'carëanre ma'ana tonguëna, bain za'nguye, bi'an uncueye, ja'anna huesëbi. ⁶Yequëra'carëanre senjoguë, gata yijana tonguëna, ticubi irani, ja'n'rëbi yija yaquima'iguëna, ro güeanbi. ⁷Yequëra'carëanre senjoguë, miubëna tonguëna, miubi irani huenni huesobi. ⁸Yequëra'carëanre senjoguë, re'oye re'huasi yijana tonguëna, aon sahuabi irani, aonre quënj'i. Aonra'carëan quëinse'ere cuencueto, cien viaje ba'iyë tëca quë'rë ta'yejeiye quënj'i, cabi Jesús. Ja'an ye'yo cocare caní, bainni si'a jëja cabi:

—Mësacua yua ganjo banica, te'e ruiñe achani ro'tajën ye'yej'ën cabi.

El porqué de las parábolas

⁹Ja'nca caguëna, baguëre yo'o concuabi huesë ëaye achajën baguëni senni achahuë:

—¿Gue cocare ye'yoguë caguë'ne, Ëjaguë? senni achahuë.

¹⁰Senni achajëna, baguë sehuobi:

—Riusubi baguë ba'i jobo ba'ija'yete caní achoza caguë, mësacuaní si'aye te'e ruiñe masi güeseji. Yequëcuareta'an banji. Bacuani caní achoto, ye'yo coca se'gare bacuani quëaji Riusu. Te'e ruiñe ye'yeye yëma'icua sëani, yë'ë cocare achani, ro huesë ëaye ba'icua'ë. Yë'ë ëñoñere'ga ëñani, ro huesë ëaye ëñajën ba'iyë bacua, caguë sehuobi Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹¹Caguë sehuoni, ja'n'rëbi zio tanguë cocare bacuani te'e ruiñe quëabi:

—Baguë yua aonra'carëan senjoguëna, yua Riusu coca caní achoye'ru ba'iji. ¹²Ma'ana tonsira'carëanre cato, bain hua'nabi Riusu cocare achani, ja'n'rëbi ro ro'tajën saiyë. Zupai huatibi rani, Riusu bënni senjoja'ñete jëama'ija'bë caguë, bacua coca achase'ere ro tēteni saoni senjoji. Bacuabi ro recoyo ro'tamajën saiyë. ¹³Gata yijana tonse'ere cato, Riusu coca achacua yequëcua ba'iyë. Riusu cocare achasi'cuata'an, ai bojoye achani, ja'n'rëbi sani, zoe beoye ba'ijën, ba cocare gare huanë yení jo'caní senjoñë. Be'su sita ba'iyë'ru ba'iyë bacua. ¹⁴Miubëna tonsira'carëanre cato, Riusu cocare achacua yequëcua ba'iyë. Riusu cocare achacuata'an, ën yija bonsere ba ëaye ba'ijën, ja'an se'gare ro'tani, Riusu yëyete gare se'le ro'tamajën, baguëte gare jo'caní senjoñë. Gare aon quëiñe beoye ba'iyë'ru ba'iyë bacua. ¹⁵Re'oye re'huasi yijana tonse'ere cato, Riusu cocare achacua yequëcua ba'iyë. Bacuabi achani, bacua recoyona re'oye re'huani, Riusu case'ere te'e ruiñe yo'oyë. Aon tēarën ti'añe tēca re'oye yo'o conjën, Riusu yëyete gare caraye beoye yo'ojën ba'iyë.

La parábola de la lámpara

¹⁶Bainbi majahuëte zëontoca, güenarobi ro meñe jaoni ta'pima'iñë. Cama yijacuana ro yahuema'iñë. Bañë. Hu'ë'ena ti'ancuabi re'oye ëñaja'bë cajën, majahuëte zëonni, ëmëna reoyë. ¹⁷Ja'nca caní jo'caguëna, ëñere ro'tani ye'yej'ën. Bain

hua'nabi gu'aye yo'oni gatiza cajën yo'ocuareta'an, Riusubi si'aye ëñani, bacua yo'ose'ere si'acuani masi güeseja'guë'bi.

¹⁸Ja'nca sëani, mësacua yua yë'ë cocare achani, te'e ruiñe ro'tajën ba'ij'ën. Riusu insise'ere ai coní batoca, quë'rë se'le ai coní baja'cua'ë. Riusu insise'ere choa ma'carë se'gare coní batoca, Riusubi ja'anre gare tēani, ro beo hua'guëre saoni senjoja'guë'bi, quëabi Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹Caguë quëaguëna, Jesús pë'cago, baguë yo'je hua'na naconi, bacuabi ti'an rani, ai jai jubë bain ba'ijëna, baguëna ti'añe porema'ë'ë. ²⁰Porema'ijëna, yequëbi Jesusni cabi:

—Më'ë pë'cago, më'ë yo'jecua, bacua yua hue'se ca'ncore nëcajën, më'ëni cu'eyë cabi.

²¹Caguëna, Jesusbí sehuoguë, si'acuani cabi:

—Bacuabi yë'ëre cu'ecuata'an, yë'ë cocare achani te'e ruiñe yo'ojën ba'icua, ja'ancua se'gabi yë'ë bainreba ba'iyë. Yë'ë mamá, yë'ë yo'jecua, ja'anre cayë bacuare, cabi Jesús.

Jesús calma el viento y las olas

²²Ja'n'rëbi, yequë umuguse, Jesús yua baguëre yo'o concua naconi ba'iguë, yua yoguna cacani, Que tē'huina sañu caguëna, bacuabi conjën sa'ë'ë. ²³Sani, jobo zitara ba'ijëna, Jesusbí umeni canji'i. Canni ba'iguëna, ai jëja tutu raiguëna, yogu yua oco bu'i bi'rabi. Bu'i bi'raguëna, Rucani huesëma'iñe cajën, ai huaji yëjën, ²⁴Jesusni sëtoni cahuë:

—Ëjaguë, conj'ën. Maibi rucani huesëyë cahuë.

Cajëna, Jesusbí huëni, gue tutu, gue zitara tē'a, ja'anre bëinguë caní, cuauye guansegüëna, si'aye beoru ja'anse'ebi cuauñi carajaji'i. ²⁵Carajaguëna, Jesús yua baguëre yo'o concuani bëin coca cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën, yë'ëni recoyo ro'tama'iñe'ne? cabi.

Caguëna, bacuabi ai quëquëjën, sa'ñeña senni achahuë:

—¿Ba hua'guë gue banguëguë'ne? Baguë coca guanseye se'ga caguëna, tutu'ga, zitara tē'a'ga ja'anse'ebi achani Ja'ë'ë caní cuauñi, cahuë.

El endemoniado de Gerasa

²⁶Cajëna, ja'n'rëbi que tē'huina ti'anni ëñato, Gerasa yija baji'i, Galilea je'eñera. ²⁷Ti'anjëna, Jesusbí mëji'i. Mëiguëna, baru banguë huati zemosi'quëbi baguëna tēhuo raji'i. Tēhuo raiguëbi yua huë'e ba'iyë jo'caní senjosi'quë baji'i. Can beohuë ba'iguë, bain tanru se'gare baji'i. ²⁸Ja'nca ba'iguëbi yua Jesusni ëñani, baguëna ti'anni, gugurini rëanni, baguëni ai jëja huaji yaye achoyereba güiguë cabi:

—Më'ë yua Ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu Zin sëani, ¿më'ë queaca ro'taguë raquë'ne, Jesús? Më'ëni senreba señë. Yë'ëni bënni senjoñe beoye ba'ij'ën, güiguë cabi baguë.

²⁹Jesusbí baguë huati etaye guansegüë sëani, ja'nca güiguë cabi baguë. Baguë huatibi yua baguëni ai hue'nhue yo'oguë baji'i. Ba'iguëna, baru bainbi güenameanbi inni, baguëni gueonza caní yo'ojëna, baguë ëntë sara gueonse'e, baguë güëon gueonse'e, ja'anre ro tēteni si'aguëna, huati hua'ibi ba banguëre beo re'otona sani bahuë. ³⁰Ja'nca ba'isi'quë ba'iguëna, Jesús yua baguëni senni achabi:

—¿Më'ë gue mami hue'eguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Yë'ë ai jai jubë hue'eyë sehuobi, ai jai jubë huati hua'í zemosi'quë sëani. ³¹Sehuoguëna, ja'n'rëbi, huati jubë yua Jesusni senreba senni achahuë:

—Ja'an rëi gojena saoni senjoma'ij'ë'ën yëquëna, cajën sen'ë.

³²Senjëna, ja'n'rëbi cubë jabare ëñato, ai jai jubë cuchi hua'na aon ainjën ba'ë'ë. Ba'ijëna, huati hua'ibi, Yëquëna

cuchi jubëna saojë'n, baguëni senni achajën cahuë. ³³Cani, Jesusbi bacuare saoguëna, huati hua'ibi ba bainguëte jo'ceni sani, cuchi hua'nana cacahuë. Cacajëna, cuchi hua'na, si'a jubëbi ro ro'tajën, huë'huëjën sani, të'ntëbana tonni, zitarana chani runi huesëhuë.

³⁴Runi huesëjënna, cuchi cuiracuabi ëñani, ja'nrebi huaji yëjën, besa huë'huëni sani, si'aruan huë'e jobo ti'añe tēca sani, cuchi runi huesëse'ere quëani achojaë'e. ³⁵Quëani achojaijënna, bainbi ëñajën raë'e. Jesusna rani, ëñato, huati etoni saosi'quëbi yua Jesús guëon na'mi ca'ncore ñuji'i. Caña yua ju'iguëbi, yua te'e ruiñereba ro'taguë ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, si'a bainbi ai huaji yëjën ëñahuë. ³⁶Ëñajënna, baguë huajë raise'ere ëñasi'cuabi yua bacuani quëahuë. ³⁷Quëajënna, si'acua Gerasa yija ba'icuabi ai huaji yëjën, Jesusna ti'anni, Ënjo'onbi gare go'ijë'n, cajën cahuë. Ja'nca cajënna, Jesús yua yoguna cacani go'i bi'rabi. ³⁸Go'i bi'raguëna, huati hua'ire saosi'quëbi yua Jesusni, Më'e naconi saza senni achaguë cabi. Caguëna, Jesusbi baguëte sehuoguë cabi:

³⁹—Ënjo'ona bëani ba'ijë'n, mami. Më'e huë'ena go'ini, Riusu conse'e, mël'eni ai re'oye yo'ose'e, ja'anre coca quëaguë go'ijë'n, caguë guansebi Jesús.

Caguë guanseguëna, baguë sani, Jesús conni yo'ose'ere si'a bainni quëani achojaji'i.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

⁴⁰Ja'nrebi, Jesús yua go'ini, Galileana ti'anguëna, bain jubëbi baguëni zoe ëjocua sëani, baguëni ai bojojën, baguëni saludahuë. ⁴¹Saludajënna, ñë'ca huë'e ëjaguë Jairo hue'eguëbi rajji'i. Rani, Jesusna gugurini rëanni, baguëni caguë senni achabi:

—Yë'e huë'ena sani, yë'e zin hua'gore ëñajajjën cabi.

⁴²Baguë zin hua'go gaña hua'go ba'igo, si'a sara samu tēcahuëan bagobi, ai ju'in hua'go baco'e. Ja'nca caguëna, Jesusbi congüë saji'i. Ma'abi saiguëna, ai bain be'tejën baë'e. Si'a ca'ncoñabi baguëni jë'jējën saë'e.

⁴³Ja'nca saijënna, yecobi u'chu rauna si'a sara samu tēcahuëan ju'ingo baco'e. Ëco yo'ocuana ëñogo ba'igobi bago curire bacuana insini si'agota'an, gare huajë raima'igo baco'e. ⁴⁴Ja'nca ba'igobi bain jubë naconi saigo, Jesús yo'jena ti'anni, baguë can na'mire pa'rogona, u'chu rau te'e jëana tēcabi.

⁴⁵Tēcaguëna, Jesús cabi:

—¿Nebi yë'e can pa'rore'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, si'acua, Banhuë cajënna, Pedro, baguë gajecua naconi, bacua cahuë:

—Ëjaguë, bain hua'nabi si'a ca'ncoñabi mël'ena jë'jējënna, ¿queaca ro'taguë, Nebi pa'rore'ne senni achaguë'ne? cahuë.

⁴⁶Cajënna, Jesús sehuobi:

—Yë'e huachose'e huanoguëna, yë'eni pa'rosi'core cu'eyë yë'e, cabi.

⁴⁷Caguëna, huajë raisi'cobi yua se'e gatiye porema'igo, yua ai huaji yëgo to'ntogo, Jesús guëon na'mina gugurini rëanni, baguëni pa'rose'e, bago te'e jëana huajë raise'e, ja'anre beoru quëago, si'acua ëñajënna.

⁴⁸Quëagona, Jesús cabi:

—Yë'eni si'a recoyo ro'tago sëani, huajë raë'e mël'e, mami. Ja'nca ba'igo sëani, bojogo saijë'n, cabi.

⁴⁹Caguë, yuta cani tējima'iguëna, ëjaguë Jairo bainguëbi coca quëaguë rajji'i. Rani, Jaironi cabi:

—Më'e zin hua'gobi yua junni huesëgo. Ja'nca sëani, yua mai Ëjaguëre se'e cama'ijë'n, cabi.

⁵⁰Caguëna, Jesusbi achani, Jaironi cabi:

—Oima'ijë'n. Më'e recoyo ro'taye se'ga ba'ijë'n. Bagobi huajë rajja'go'co, cabi.

⁵¹Ja'nca cani, baguë huë'ena sani ti'anni, yequëcuare cacaye ënsebi. Pedro, Santiago, Juan, ba romi zingo pë'caguë sanhuë, bacua se'gare baguë naconi sa'nahuëna guaobi. ⁵²Guaoni, si'a bainbi ba romi zingote aireba oijën sa'ntiye gantajën yo'ojënna, Jesusbi cabi:

—Mësacua oima'ijë'n. Romi zingo ju'inmaco'e. Ro cainsi'cobi uingo bago, cabi.

⁵³Caguëna, si'acuabi baguëni ai jayajën ai chohuë, bago junni huesëse'ere masicua sëani. ⁵⁴Ja'nca jayajënna, ja'nrebi, Jesús yua romi zingo ëntë sarana zeanni, bagoni jëja cabi:

—Huëijë'n, mami, cabi.

⁵⁵Caguëna, go'ya rani, te'e jëana huëco'e. Huëigona, Jesusbi bago bainni, Aon aonjë'n bagore, caguë guansebi. ⁵⁶Ja'nca ba'iguëna, bago pë'caguë sanhuëbi ai ëñajën rëinjënna, Jesusbi Bago go'ya raise'ere yequëcuani quëama'ijë'n, caguë cabi.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

9 ¹Ja'nrebi, Jesús yua baguëre yo'o concua si'a sara samucuar choini, huatire etoni saocuare, rau huachocuare, bacuare re'huabi. ²Ja'nca re'huani, bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'anni ba'ija'yete quëani achojaijë'n. Rauna ju'incuare huachojë'n. ³Mësacua sani, bonse, aon, ja'anre sama'ijë'n. Ro'ojën sai tubë, turubë, curi, yequë ëntë sara can, ja'anre gare saye ro'tama'ijë'n.

⁴Ja'nca sani, mësacuani bojojën ba'icua, bacua huë'ena cacani, ba huë'e jobobi saie tēca, ba huë'ena bëani ba'ijë'n.

⁵Yequëcuabi bacua huë'ena cacaye ënetoca, mësacuabi ba huë'e jobobi saijën, ja'anru bainbi ëñajënna, mësacua guëon ba'i ya'ore cue'nconi tonjë'n. Bacua gu'aye yo'ose'ere masija'bë cajën, ja'nca yo'ojë'n, cabi Jesús.

⁶Cani tējini, bacuare saoguëna, bacua saë'e. Si'a huë'e joboñabi saijën, Riusu bojo güese cocare quëani achojën, si'a bain rau bacuare huachojën baë'e.

Incertidumbre de Herodes

⁷Ja'nca yo'ojënna, Galilea ëjaguë Herodes hue'eguëbi yua Jesús yo'ose'e si'aye achani, ai ro'taguë ëñabi. Bain hua'nabi Jesusre cajën, yequëcuabi, Juan Bautizaguë'bi junni go'ya raisi'quëma'iguë, cahuë. ⁸Yequëcuabi, Riusu ira raosi'quë Elíasbi maina se'e gaje meni ba'ima'iguë, cahuë. Yequëcuabi, Mai ira bain ba'isi'cua Riusu coca casi'cua, ja'ancua'ru ba'ima'iguë. Maina gaje meni ba'ima'iguë, cahuë. ⁹Cajënna, Herodes'ga cabi:

—Juanni huani senjo güesehuë yë'e. Baguë sinjobëte tēyoye guansesi'quëta'an, ënquë ¿gue bainguëguë'ne? Bain hua'nabi baguë ta'yejeiye yo'ore cani achojënna, yë'ëbi achaguë, ¿guere yo'oye'ne yë'e? senni achaguë cabi.

Cani, baguë yua quë'rë se'e Jesusna ti'an ëaye yo'oguë, Baguëni ëñaja'ma caguëta'an, poremajji'i baguë.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰Ja'nrebi, Jesusre yo'o concua saisi'cuabi raë'e. Rani, bacua yo'ose'e beoru baguëni quëahuë. Quëajënna, bacuani cabi:

—Re'oji, mami sanhuë. Raijë'n. Bain beoruna bëani huajëjaiñu, caguë, bacuare Betsaida huë'e jobo cueñe ba'iruna huëoni sabi. ¹¹Sani ti'anjënna, bain hua'nabi bacua sairute masini, Jesusna be'tejën saë'e. Sani ti'anjënna, Jesusbi bacuani bojoguë ëñaguë, Riusu ba'i jobona ti'anni ba'ija'yete bacuani quëani achoni, bacua jubë ba'icua rau bacuare huachobi.

¹²Ja'nca yo'oguëna, ënsëguëbi ruajaguëna, baguëre ta'yejeiye concua si'a sara samucubi baguëni cueonni cahuë:

—Ējaguē, bain hua'nare go'i güesej'ën. Bacua aon, bacua cainru, ja'anre bain ba'iruanna sani cu'eni cainja'b'ë caguē, bacuare cani go'i güesej'ën. Beo re'oto'ë enjo'on, cahuē.

¹³Cajëna, Jesús yua bacuani sehuobi:

—Mësacua se'ga aon aonj'ën bacuare, sehuobi.

Sehuoguëna, bacua sehuoj'ën quëahuē:

—Te'e ëntë sara jo'jo aonbëan, samu ziaya hua'i, ja'an se'gare bayë yëquëna. Bacua yua ai jai jubë bain ba'ijëna, ¿yëquënabi bacuare cuiraye aon cojani raye yëguë m'ë? senni achahuē.

¹⁴Bain jubëre cuencueto, cinco mil ëmëcua ba'iyë'ru ba'ë.

Ja'nca senni achajëna, Jesús yua baguëre yo'o concuani cabi:

—Bain hua'nani jurëan b'ëa güesej'ën, cincuenta ba' jurëan'ru, cabi.

¹⁵Caguëna, ja'nca yo'oni tējijëna, bainbi jurëan b'ëahuē.

¹⁶Bëajëna, Jesusbi ba cinco jo'jo aonbëan, samu ziaya hua'i hua'nare, ja'anre inni, guënamëna mëiñe ëñaguë, Riusuni senni surupa cani, aonre j'ëyeni, baguëre concuana insibi, Bainni cuiraj'ën caguë. ¹⁷Ja'nrëbi, si'a hua'nabi yajiyë t'ëca aën'ë. Anni tējijëna, Jesusre concuabi aon ainj'ën j'ëhuase'ere chiani, si'a sara samu j'ë'ëña bu'iyë ayahuē.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹⁸Ja'nrëbi, Jesús yua te'eguë ba'iguë, Riusuni ujaguëna, baguëre yo'o concuabi baguëna ra'ë. Raijëna, bacuani senni achabi:

—Bainbi y'ë're cajën, ¿güeguëguë'ne y'ë're, cajën ro'taye'ne bacua? senni achabi.

¹⁹Senni achaguëna, bacua sehuohuë:

—Yequëcuabi cajën, Juan Bautizaguë'ë m'ë'ë cayë.

Yequëcuabi, Elías ba'iguë'ë m'ë'ë cayë. Yequëcuabi, Mai ira bain ba'isi'cua Riusu raosi'cua, ja'ancia ba'iyë'ru ba'iyë m'ë'ë cayë. Junni tonni go'ya raisi'quë'ë m'ë'ë cayë, sehuohuë bacua.

²⁰Sehuojëna, bacuani se'e senni achabi:

—Mësacua'ga y'ë're cajën, ¿güeguëguë'ne y'ë're, cajën ro'taye'ne mësacua? senni achaguë cabi Jesús.

Senni achaguëna, Pedro sehuobi:

—Riusu Raosi'quëreba'ë m'ë'ë. Baguë Cristo'ë m'ë'ë, sehuobi.

Jesús anuncia su muerte

²¹Ja'nca sehuoguëna, Jesús yua bacuani yihuoreba yihuoguë guansegüë, Yequëcuani y'ë'ë ba'iyete quëaye beoye ba'ij'ë'n caguë, ²²yua yeque cocare bacuani quëabi:

—Y'ë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, ai ja'si huanoñe

ba'ija'guë'ë y'ë'ë. Ira bain, pairi ëjacua, ira ba'isi coca ye'yocua, bacuabi y'ë're ai gu'a güejën, y'ë'ëni huani senjo güeseja'cua'ë. Huani senjo güesejëna, samute umuguseña ba'iguëna, y'ë'ëbi go'ya raija'guë'ë, bacuani cabi Jesús.

²³Cani ja'nrëbi, si'a bainni cabi:

—Bainbi y'ë'ë naconi te'e z'inni ba'iyë yënica, bacua ba'iyete huanë yeni, jo'cani senjoñe bayë. Si'a umuguseña bacuabi crusu sa'cahuëna ju'iñe'ru ba'iyë ro'tajën, bacua yëyete gare jo'cani, y'ë'ë yëye se'gare güeyë beoye yo'ojën, te'e coñe bayë. ²⁴Ro bacua ba'iyë se'gare ro'tatoca, bacuabi ro huesëni si'ayë. Y'ë'ë ba'iyë se'gare ro'tatoca, bacuabi huajëreba huajëj'ën ba'iyë.

²⁵Bacuabi te'e jëana carajetoca, ¿queaca ro'tajën, si'a ën yija bayete con baye ro'taye'ne? ²⁶Y'ë're gu'a güeguë senjoñe ro'tatoca, y'ë'ë coca ye'yose'ere gu'a güeguë senjoñe ro'tatoca, y'ë'ë'ga Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, y'ë'ë Taita naconi, Riusu guënamë re'oto yo'o concua naconi, ba in rai umugusebi ënsëguë ma'ñoñe'ru quë'rë ta'yejeiye rani, bacuare'ga güeguë senjoja'guë'ë y'ë'ë. ²⁷Ganreba yihuoguë, mësacuani quëani achoyë. Enjo'on ba'icuaire ëñato, yequëcuabi Riusu ba'i jobore ëñañe t'ëca, bacua junni huesëma'iñë, cabi Jesús.

La transfiguración de Jesús

²⁸Ja'nrëbi, te'e ëntë sara samute umuguseña ba'ini, Jesús yua Pedro, Santiago, Juan, bacuare choini, Riusu naconi coca ujañu caguë, bacuare ëmë cubë na'miñoña mëabi.

²⁹Mëani, baguë yua ujaguëna, baguë zia yua tin zia ëñoguëna, baguë cañare ëñato, ai pojeiyereba go'sijei cañare ëñobi.

³⁰Ëñoguëna, ja'ansirën samucua ëmëcuabi gaje meni eta rani, Jesús naconi coca cajën ba'ë. Moisés, Elías, ja'ancia ba'ë. ³¹Riusu ta'yejeiye go'sijeyereba ba'ijën, bacuabi gaje meni, Jesús naconi coca cajën, baguë junni tonja'ñete cahuë. Riusu re'huase'e sëani, Jerusalén hu'ë'e jobore ba'iguë junni tonja'ñete sa'ñeña cahuë. ³²Ja'nca cajëna, Pedro sanhuëbi ai ëo caincuata'an, cainmajën, Jesús go'sijeyete ëñajën, baguë naconi ba'icuaire'ga ëñajën ba'ë. ³³Ja'nca ëñajën, ja'an raisi'cuabi go'ijëna, Pedro yua Jesusni cabi:

—Ējaguë, maibi enjo'on ba'ijëna, ai re'oye ba'iji. Ja'nca sëani, samute huë'erëanre yo'oñu. M'ë'ëna te'e huë'erë yo'ocaiyë. Moisesna yequë huë'erë yo'ocaiyë. Elíasna yequë huë'erë yo'ocaiyë, cabi Pedro.

Ro ro'taguë cabi Pedro. ³⁴Yuta cani tējima'iguëna, oco picobi n'ëca meni, si'acuare na'oguëna, Jesusre concuabi ai quëquëhuë. ³⁵Quëquëjëna, picobë sa'nahuëbi bain coca achoni raobi:

—Ënquë yua y'ë'ë Zin ai yësi'quëreba'bi. Y'ë'ë cuencueni raosi'quëre sëani, baguëbi coca caguëna, mësacua achaj'ë'n, cani achobi.

³⁶Cani tējiguëna, bacuabi ëñato, Jesús yua te'e hua'guë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, bacua yua gare cayë beoye ëñahuë. Bacua ëñase'ere ro'tato, yequëcuani gare quëaye beoye ba'ë.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

³⁷Ja'nrëbi, yequë umuguse ñataguëna, bacua ba'i cubëbi gajehuë. Gajëjëna, ai jai jubë bainbi Jesusni t'ëhuoj'ën ra'ë.

³⁸T'ëhuoj'ën raijëna, ba jubë ba'iguë te'eguëbi Jesusni güiguë cabi:

—Ējaguë, m'ë'ëni senreba señe y'ë'ë. Y'ë'ë zin hua'guë gaña hua'guëre ëña raij'ë'n. ³⁹Gu'a huatibi baguëni hue'nhue yo'oguë, baguëte yijana taonni, y'obobi chiri mëañe t'ëca yo'oguë, baguëte ai ja'si güeseye gare jo'cama'iguë ba'iji. ⁴⁰Ja'nca ba'iguëna, y'ë'ëbi yua më're yo'o concuana rani, baguë huati etoni saoyete bacuani senni achahuë. Senni achato'ga bacua porema'ë, cabi baguë.

⁴¹Caguëna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacua yua ro ro'tajën, recoyo gu'aye ro'tajën ba'iyë. ¿Quejei zoe ro ye'yemajën ba'iyë'ne mësacua? Ro guaja ye'yo coca mësacuani caguë ba'iyë y'ë'ë, cani, ja'nrëbi, ba bainguëni: M'ë'ë zin hua'guëre y'ë'ëna raj'ë'n cabi.

⁴²Caguëna, zin hua'guëbi rai bi'raguëna, gu'a huatibi se'e baguëni hue'nhue yo'oni, baguëte yijana jëjoni taonbi. Taonguëna, Jesusbi ja'an huatini bëinguë cabi:

—Zin hua'guëre etani gare saij'ë'n caguëna, ja'ansirën etani gare saji'i.

Ja'nca saiguëna, Jesús yua zin hua'guëre huachoni, baguë p'ë'caguëna sani, huajë hua'guëre baguëna ëñobi. ⁴³Ja'nca ëñoguëna, bain hua'nabi ai bojoreba bojojën, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ai cani achojën ba'ë.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

Ja'nca ai bojoreba bojojën cajëna, Jesusbi baguëre yo'o concuani coca quëabi:

⁴⁴—Mësacua yua y'ë'ë cocare achaj'ë'n. Gare huanë yeye beoye achaj'ë'n. Y'ë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëna,

yequécua bi yè'ère gu'a jucha baguère'ru zeanni, yè'ère gu'a baina insini senjojèn ba'ija'cua'è, cabi.

⁴⁵Caguèna, baguè case'ere ro huesè èaye achahuè. Riusu coca yuta masi èama'ñere sèani, achani masiye ti'anma'è bacua. Ja'nca huesè èaye achacuabi Jesusni Te'e ruiñe quèajè'èn caye huaji yèhuè bacua.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶Ja'nrebi, Jesusre yo'o concuabi sa'ñeña cajèn, Mai jubè ba'icua ¿agueguèbi què'rè ta'yejeiye èjaguè ba'iguè'ne? cajèna, ⁴⁷Jesusbi bacuani èñani, bacua cayete masibi. Masini ja'nrebi zin hua'guère choini rani, baguè ca'ncona nècobi. ⁴⁸Nèconi, bacuani yihuoguè cabi Jesús:

—Yè'è ba'iyete ro'tajèn, ènquè zin hua'guèni conjèn ba'itoca, yè'ère'ga guina'ru conjèn ba'iyè. Yè'ère conjèn ba'itoca, Ja'què Riusu yè'ère raosi'què, baguère'ga guina'ru conjèn ba'iyè.

Mèsacua jubè ba'icua, què'rè yo'jereba ba'i hua'guè, ja'anguèbi mèsacua jubè què'rè ta'yejeiye èjaguè ba'ija'guè'bi, cabi Jesús.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹Caguèna, Juanbi baguèni cabi:

—Èjaguè, yequè bainguèni tèhuohuè yèquèna. Mè'è ta'yejeiye ba'iyete caguè, gu'a huati hua'ire etoni saoguè baj'i. Ja'nca yo'oguèna, mai jubè ba'ima'iguère sèani, baguère ènsehuè yèquèna, cabi.

⁵⁰Caguèna, Jesús cabi:

—Baguère ènsema'ijè'èn. Maini je'o bama'itoca, maini te'e yo'o conjì, cabi Jesús.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

⁵¹Ja'nrebi, Jesús guènamè re'otona go'irèn ti'anja'ñeta'an ba'iguèna, baguè yua, Yurera Jerusalén huè'e jobona te'e ruiñe saiza caguè, yo'o bi'rabi. ⁵²Ja'nca yo'oguè, baguè bainre ru'ru saobi. Saoguè, bacuani cabi:

—Yè'è yure ñami cain huè'ere cu'eni, ja'an bain naconi re'hua coca cajè'èn caguè, bacuare ru'ru saobi.

Saoguèna, bacuabi yua Samaria huè'e jo'borèna sani, cainrute senni achajèna, ⁵³Samaria bainbi ènsehuè. Jerusalenna te'e ruiñe saija'guère sèani, bacua huè'e jobona choiye yèma'è. ⁵⁴Yèmajèna, Santiago, Juan, bacuabi masini, Samaria bainre bèiñe ro'tajèn, Jesusni cahuè:

—Èjaguè, yèquèna hua'nabi guènamè re'otona guanseni, toare gachoni, ja'an Samaria bainni èoni si'añu. Riusu ira bainguè raosi'què yo'ose'e'ru guina'ru yo'oñu cajèna, ¿mè'è queaca ro'taguè'ne? senni achajèn cahuè bacua.

⁵⁵Senni achajèna, Jesusbi bacuani èñani, bèin coca sehuobi:

—Bañè. Ja'nca yo'oma'ijè'èn. Riusu Espiritubi mèsacua naconi ba'iguè, ja'anre yo'oye gare güeji. Ja'nca sèani, mèsacua ¿queaca ro'tajèn bainre ñu'ñujei güeseye caye'ne?

⁵⁶Yè'è, Riusu Raosi'quèreba ba'iguèbi yua bainre ñu'ñujei güeseye gare ro'tama'iguè'è. Bainre mame recoyo re'huaye, ja'an se'gare yo'oye ro'taguè ba'iguè'è yè'è cabi Jesús.

Cani ja'nrebi, bacuabi conjèn, yequè huè'e jobona saè'è.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷Ja'nca sani, ma'aja'an saijèn, yequè bainguèni tèhuojèna, baguè yua Jesusni cabi:

—Èjaguè, si'a mè'è sairuanna te'e conguè saiza cabi.

⁵⁸Caguèna, Jesús sehuobi:

—Yè'è èn yijare ba'iyè'ru ba'iyè yènica, raijè'èn. Airu hua'i hua'nabi yija gojeñana caincua'è. Ca hua'i hua'nabi bacua ziaroanre tuijèn caincua'è. Ja'nca caincuata'an, yè'è, Riusu Raosi'quèreba ba'iguè yua umeni cainru gare beo hua'guè'è yè'è, sehuoguè cabi.

⁵⁹Cani ja'nrebi, yequè bainguèni choiguè:

—Yè'ère te'e conguè raijè'èn, cabi.

Caguèna, baguè sehuobi:

—Èjaguè, yè'è taita ju'insi'quèni tanjaza ru'ru, sehuobi.

⁶⁰Sehuoguèna, Jesús yua baguèni cabi:

—Yè'èni recoyo bojoye güecua, recoyo ju'insi'cua'ru ba'icua, ja'ancua se'gabi bacua bain junni huesèsi'cuare tanja'bè. Mè'èca Riusu bojo güese cocare quèani achoguè raijè'èn, cabi Jesús.

⁶¹Caguèna, ja'nrebi yequèbi Jesusni cabi:

—Èjaguè, mè'ère te'e conguè saiza caguè, ru'ru yè'è baina sani gare sai cocare bacuani quèajani raiyè cabi.

⁶²Caguèna, Jesús sehuobi:

—Riusu yo'ore coñe porema'ñè mè'è. Yè'è yo'ore conza canì, ja'nrebi yequè yo'ore yo'oye ro'tatoca, gu'aji, sehuobi Jesús.

Jesús envía a los setenta

10 ¹Ja'nrebi jè'te, Jesusbi yequè bain setentacuare cuencueni, baguè coca quèani achocuare re'huani, samucua ba'i jurèanre què'ñeni, si'a huè'e jo'borèan baguè èñaguè saijai joboñana bacuare sao bi'rabi Jesús. Sao bi'raguè, bacuani yihuoguè ²cabi:

—Mèsacua yua saijèn, èn cocare ro'tajèn ba'ijè'èn. Ja'què Riusubi ai aonre tèani baye'ru tèani baye ro'taguèta'an, aon tēja'cua yua choa jubè se'ga ba'iyè. Ja'nca sèani, Riusuni ujajèn, Ja'què, mè'è cocareba quèani achojaicua què'rè jai jubè huèoni re'huani rajo'è. Mè'è aon tèani baja'cua ba'iyè'ru mè'è bain ba'ija'cuare ñè'coni re'huaja'bè cajèn, Ja'què Riusuni jo'caye beoye ujajèn ba'ijè'èn. ³Mèsacua yua yè'è cocare quèani achojèn, èñere'ga ro'tajèn ba'ijè'èn. Mèsacua yua jo'ya hua'na ba'iyè'ru ba'icua'eta'an, airu yai jobona saoye'ru mèsacuare saoyè yè'è. ⁴Mèsacua yua turubè, curi ayabè, guèon jui coro, ja'anre gare sama'ijè'èn. Te'e ruiñe se'ga saijèn, ma'ana tèhuocuare gare saludamajèn, te'e ruiñera saijè'èn. ⁵Sani, ja'nrebi bain huè'ena ti'anni, bainre saludajèn, “Èn huè'e ba'icua yua bojojèn ba'ijè'èn” cajè'èn. ⁶Cajèna, mèsacuani bojojèn sehuotoca, bacuani bojojèn ba'ijè'èn. Bojojèn sehuoma'itoca, bacuani bojoma'ine canì, ja'nrebi jo'cani se'e saijè'èn. ⁷Bojojèn sehuocua huè'ena ti'anni, ja'an huè'ena bèani ba'ijè'èn. Bacuabi cuirajèna, bacua aon, bacua gono, Riusu insise'ere sèani, conì ainjèn, bacuani bojojè'èn. Ja'an huè'e jobore ba'ijèn, ja'an huè'e se'gare ba'ijè'èn. Yequè huè'èñana cainjèn saima'ijè'èn. ⁸Ja'nca sèani, mèsacuabi bain ba'iruna ti'anni, mèsacuana bojojèn ba'icua'na cacani ba'ijèn, bacua aonre ainjèn, ⁹bacua rau ju'incuare huachojèn, bacuani quèani achojè'èn: Riusu bainrebare re'huani baja'yete cato, yua te'e jèana ti'anja'ñeta'an ba'iji, quèani achojèn ba'ijè'èn.

¹⁰Ja'nrebi, yequè huè'e jobona ti'anni, mèsacuani bojoma'itoca, bacua huè'e joboreba ba'iruna sani, si'acuani bèin coca cajè'èn: ¹¹Mèsacuabi yequèni bojoma'icua'ere sèani, mèsacua huè'e jobo ya'o sè'ase'ere yèquèna guèoñabi cue'nconi tonni gare jo'cayè ènjo'on. Ja'nca yo'ojèna, mèsacua yua èn cocare ro'tajè'èn: Riusu bainrebare re'huani baja'yete cato, yua te'e jèana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'anre cajèn, bacua bèni senjoa'ñete bacuani masi güesèjè'èn. ¹²Ja'an umuguse, Riusu cuencuesi umuguse ti'anguèna, Sodoma bainni bèni senjose'e'ru què'rè ta'yejeiye bèni senjosi'cua ba'ija'cua'è bacua, cabi Jesús.

Los pueblos desobedientes

¹³Cani ja'nrebi, yequè huè'e joboña bainni bèni senjoa'ñete quèa bi'rabi Jesús:

—Corazin huè'e jobo bain, Betsaida huè'e jobo bain, mèsacua yua ai yo'ojèn ba'ija'cua'è. Riusu ta'yejeiye yo'ose'e,

mésacuani ëñose'e, ja'anre Tiro bain, Sidón bain, ja'ancuani ëñoguë ba'itoca, bacua yua ai zoe ba'irën bacua gu'a juchare gare jo'cani senjore'ahuë. Bacua yua ai sa'ntiye ai oijën, costal cañare sayani, yë'tébi inni, bacua sinjobëna yu'yujën ba'fire'ahuë. ¹⁴Ja'nca sëani, Riusu cuencuesi umuguse ti'anguëna, Riusubi mésacuani ëñani, Tiro, Sidón, ja'an huë'e jobo bainni bënni senjoja'ñe'ru mésacuani quë'rë ta'yejeiye ai bënni senjoguë ba'ija'guë'bi. ¹⁵Mésacua Capernaum bainre'ga ai bënni senjoja'ñete quë'ayë yë'lë. Mésacuabi ro'tajën, Riusu ba'i re'otona ti'anja'cua'ë mai, cajën ba'icua'eta'an, ja'an jai toa se'gana ti'anja'cua'ë mésacua, caní jo'cabi Jesús.

¹⁶Ja'nre'bi baguëre concuani se'e caguë quë'abi Jesús:
—Si'a hua'na mésacua cocare te'e ruiñe achacuabi yë'lë cocare'ga te'e ruiñe achayë. Si'a hua'na, mésacuare gu'a güeni senjocuabi yë'lë'ga gu'a güeni senjoñë. Si'a hua'na, yë'lë'ga gu'a güeni senjocua'ga Ja'quë Riusu yë'lë'ga cuencueni raosi'quë'ga gu'a güeni senjoñë, cabi.

Regreso de los setenta

¹⁷Ja'nca caní tonni, baguë bain setentacuare saobi. Saoguëna bacuabi sani, baguë case'ere yo'oni, ai bojo hua'na rani, Jesusni quë'ahuë:

—Ëjaguë, yëquë'nabi më'lë ta'yejeiye ba'iyete caní achajën, si'a yo'ore ta'yejeiye yo'oye porehuë. Gu'a huati hua'i'ga yëquëna cocare achajën, yëquëna case'ere achani yo'ohuë, cajën bojohuë.

¹⁸Cajën bojojënna, Jesusbi quë'abi:
—Ja'nca raë'lë. Zupai huati'ga guënamë re'otore ba'iguë, mëjo jue'ne'ru te'e jëana tonni huesëguëna, ëñahuë yë'lë. ¹⁹Ja'nca sëani, mésacua achajë'n. Yë'lëbi mésacuare sao bi'raguë, ai ta'yejeiye ba'icua're mésacuare re'huahuë. Aña hua'na, buni hua'na, ja'an hua'nana za'nguto, gare ja'si yo'oma'iñë bacua. Zupai huati'bi ta'yejeiye je'lo baguëna, mésacuabi, baguëni quë'rë ta'yejeiyereba yo'oni, baguëre saoni senjoñë poreyë. Ja'nca porejënna, gare ja'si yo'oye beoye ba'iji mésacuare. ²⁰Ja'nca porecua ba'ijën, zupaire concuabi mésacuare achani yo'ojënna, ja'anre ro'tajën bojomajën ba'ijë'lën. Mésacua mami yua Riusu uti pëbëna toyani jo'case'e ba'iguëna, ja'an se'gare ro'tajën, ja'an se'gare bojojën ba'ijë'lën, cabi Jesús.

Jesús se alegra

²¹Ja'nca caní, Riusu Espíritu naconi bojo recoyo re'huani, ai bojoreba bojoguë, Riusuni ujaguë cabi:

—Taita Riusu, më'lëbi guënamë re'oto, yija re'oto, si'aye re'huani baguëna, më'lëni ai bojoreba bojoguë cayë yë'lë. Ro bain cocare ta'yejeiye ye'yeni masicuabi më'lë masi güeseyete masiye yëcuareta'an, bacuani masi güesemaë'lë më'lë. Zin hua'na ro'taye'ru ro'tacua, bacua se'gani më'lë ba'iyete masi güesehuë më'lë. Aito, Taita. Më'lë yëse'e sëani, ja'nca bacuani masi güesehuë më'lë, ujaguë cabi Jesús.

²²Ja'nca ujani, baguëre concuare quë'abi:
—Yë'lë Taita Riusubi si'aye yë'lëna insini jo'cabi. Yë'lë Taita se'gabi yë'lëre, baguë Zinre masiji. Yequëcuabi yë'lëre gare huesëyë. Yë'lë se'gabi yë'lë Taita Riusuni masiyë. Yequëcuabi baguëte gare huesëyë. Yë'lë, baguë Zin sëani, yë'lë yëye'ru yo'oguë, yequëcuani yë'lë Taita ba'iyete masi güeseyete poreyë. Ja'nca masi güeseguëna, bacua se'gabi baguëni masiyë, cabi Jesús.

²³Ja'nre'bi baguëre yo'lo concuare ëñani, bacua se'gani ñaca quë'abi Jesús:

—Mésacua yua yë'lëni ëñajën, yë'lë yo'lo yo'oyete ëñajën, bojoreba bojojën ba'ijë'lën. ²⁴Riusu ira bain raosi'cua, bain ta'yejeiye ëjacua, bacua yua yë'lë, Riusu Raoja'guëreba

ba'iguëte ëñani masiye yëcuata'an, yë'lëre ëñamaë'lë. Yë'lë cocare achaye yëcuata'an, yë'lëre achamaë'lë. Mésacuaca yë'lëre ëñani, yë'lëre achani, yë'lëni masicua sëani, ai bojoreba bojojën ba'ijë'lën, cabi Jesús.

Parábola del buen samaritano

²⁵Caguëna, ja'nre'bi ira coca toyani jo'case'ere ye'yoguëbi ti'anni, Jesusni huacha sehua güeseza caguë, baguëni coqueguë senni achabi:

—Ëjaguë, Riusu naconi carajeiye beoye si'arën ba'iyete yë'yë yë'lë. Ja'an ba'ija'yete baza caguë, ¿gue yo'lo yo'oye baye'ne yë'lë? senni achabi.

²⁶Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñaguë, ¿guere ye'yeguë'ne më'lë? ¿Gue coca caní jo'case'e ba'iguë'ne? senni achaguë sehuobi.

²⁷Sehuoguëna, ba hua'guëbi cabi:

—Ja'an cocare ëñato, ñaca caji: “Më'lë Ëjaguë Riusuni si'a recoyo bojoguë, baguëni ai yëreba yëguë ba'ijë'lën. Më'lë ba'iyete, më'lë ro'taye, ja'an naconi si'a jëja ta'yejeiye baguëni yëreba yëjën ba'ijë'lën. Më'lë ba'iyete te'e ro'taguë ba'iyete'ru më'lë te'e bain hua'nani re'oye ro'taguë, bacuare yëreba yëguë ba'ijë'lën.” Ja'anre caji Riusu ira coca toyani jo'case'e, caguë sehuobi baguë.

²⁸Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Te'e ruiñera sehuohuë më'lë. Ja'an caní jo'case'e'ru yo'otoca, Riusu naconi carajeiye beoye ba'ija'guë'lë më'lë, cabi Jesús.

²⁹Caguëna, ira coca ye'yoguëbi ja'ansi'quë ro'taguë, Bain hua'nabi yë'lë cocare achani, yë'lë masiye ro'tayete masija'be caguë, Jesusni se'e senni achabi:

—Më'lëbi te'e bainre caguëna, ¿jarocua'ne? senni achabi baguë.

³⁰Senni achaguëna, Jesusbi ye'yo cocare quë'aguë, baguëni sehuobi:

—Yequë bainguëbi Jericó huë'e jobona saza caguë, Jerusalemni saiguëna, ja'nre'bi bonse jiancuabi baguëni tēhuo rani, baguëni zeanni, baguë bonse, baguë caña, si'ayete tēteni, baguëni ai ja'si yo'oni, baguëni huani ya'tu güeseni, baguëte ju'in hua'guëre jo'cani senjoni saë'lë. ³¹Senjoni satena, ja'nre'bi pairi hua'guëbi ja'ansi ma'abi saiguë, ju'in hua'guëna ti'anni ëñaguë, ca'nco quëhuijani saji'i. ³²Saguëna, ja'nre'bi Riusu huë'e yo'lo congüë Levita bainguë'ga ti'anni ëñaguë, baguë'ga ro ca'nco quëhuijani saji'i. ³³Saguëna, ja'nre'bi Samaria bainguë tin jobo bainguëbi ti'anni ëñaguë, baguëca Chao hua'guë caguë, ju'in hua'guëni ai oire baguë, baguëre coñe se'ga ro'tabi. ³⁴Ja'nca ro'taguë, Baguë ja'si nesiruanre re'huaza caguë, hui'yabe, jo'cha, ja'anbi ja'ñeni, canbi re'oye huenbi. Huenni, baguë burro hua'guëna tēoni, bain cain huë'ena sani, baguëre cuira bi'rabi. ³⁵Cuirani ñatani, ja'nre'bi samu curi so'corëanre inni, ba huë'e ëjaguëna insini cabi: “Enquëre re'oye ëñaguë cuirajë'n. Quë'rë se'e ro'iyete banica, yë'lëbi se'e rani, më'lë ro'ise'ere go'yayë” cabi baguë, caguë quë'abi Jesús. ³⁶Quë'ani, Jesús yua baguëni senni achabi:

—Më'lë yua ëñere ro'tani quë'ajë'n. Ya'tu güesesi'quëbi ma'are uinguëna, ¿jaroguëbi baguëni ëñaguë, baguë te'e bainre yo'oye'ru yo'oguë'ne? ¿Queaca ro'taguë'ne më'lë? senni achabi Jesús.

³⁷Senni achaguëna, ira coca ye'yoguëbi sehuobi:

—Baguëni ai oire baguë consi'quë, ja'anguë baji'i. sehuobi. Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Ja'anguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, më'lë'ga güina'ru sani, bainre güina'ru oire baguë congüë ba'ijë'lën, cabi.

Jesús en la casa de Marta y María

³⁸Ja'nre'bi, Jesusbi se'e sani, baguëre concua naconi yequë huë'e jobona ti'anguëna, Marta hue'egobi baguëte choigona,

bago hu'e'ena cacani ëñabi. ³⁹Cacani ëñaguëna, yeco, María hue'ego, Marta yo'jego ba'igobi Jesús cocare achani ye'yeza cago, baguë guëon na'mi ca'ncona bëani achago baco'ë.

⁴⁰Achago ba'igona, Martabi bago yo'o ma'carëanre zoe yo'oni ya'ljani, Jesusna bonëni cago:

—Ëjaguë, yë'ë yo'jegobi ro'cuyoni, hu'e' yo'o ma'carëanre conma'igona, yë'ë se'gabi yo'oye porema'inë. Ja'nca sëani, ¿yë'ëre co'ne bagoni guanseye ro'tama'iguë mël'ë? cago.

⁴¹Cagona, Jesús sehuobi:

—Marta, Marta, ai sa'nti hua'go cayë mël'ë. ⁴²Yë'ë cocarebare achani ye'yetoca, re'oye ba'iji. Maríaca yë'ë cocare ja'nca te'e rui'ne achani ye'yegona, bagore gare ënsema'iguë ba'iyë yë'ë. Ja'an cocare bojogona, yequëcuabi bagoni gare sa'nti güeseye beoye ba'ija'cua'ë, caguë sehuobi Jesús.

Jesús y la oración

11 ¹Ja'nrëbi, yequë umuguseña ba'iguëna, Jesusbi sani, Riusuni ujaguë, coca senni tëjiguëna, baguëre yo'o con hua'guëbi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, yëquënani ujaye ye'yoj'ën. Juanbi baguëre yo'o concuani ujaye ye'yoguëna, yëquënare'ga güina'ru ujaye ye'yoj'ën senni achabi.

²Senni achaguëna, Jesús cabi:

—Mësacuabi Taita Riusuni ujanica ñaca ba'iyë caj'ën:

Yëquëna Taita, quënamë re'otore ba'iguëna, si'a bainbi mël'ë ta'yejeiyereba ba'iyete te'e rui'ne ro'tajën ba'ija'bë. Mël'ë bainreba jobore re'huaguë, yëquënare te'e jëana ëño rajj'ën.

Mël'ë guënamë re'oto ba'icuabi mël'ë yëye'ru yo'ojëna, ën yija bain'ga mël'ë yëye'ru güina'ru yo'ojën ba'ija'bë.

³Yëquëna aon ai'ne, yure umuguse ai'ne se'gare insij'ën.

⁴Yëquëna gu'aye yo'ojën ba'ise'ere huanë yeni ro'tama'ij'ën.

Yequëcuabi yëquënani gu'aye yo'ojëna, bacua gu'aye yo'ose'ere huanë yeye cani se'e ro'tama'ë'ë yëquëna.

Ja'nca ro'tamajëna, mël'ë'ga yëquënani güina'ru yëquëna gu'aye yo'ose'ere ro'tama'iguë ba'ij'ën.

Yëquënani gu'aye yo'oye ro'ta güesema'ij'ën.

Ja'anre yëquënare etojei güesej'ën, cabi.

⁵Cani, bacuani se'e yeque cocare ye'yo bi'rabi Jesús:

—Yequë bainguë yo'ose'ere ro'taj'ën. Ñami jobo ba'iguëna, baguë gajeguëbi ëñaguë raiguëna, aon beoguëna, baguëte cuirayete. Ja'nca beoguëbi yequë baguë gajeguë huë'ena sani, baguëni senni achaguëna: “Besa, samute jo'jo aonbëanre prestaj'ën. ⁶So'o bainguëbi yë'ë huë'ena ti'anguëna, baguëni aon cuiraye beoyë yë'ë” caguë quëaguëña. ⁷Caguë quëaguëna, baguë gajeguë huë'e sa'nahuë ba'iguëbi sehuoguëña: “Porema'inë. Anto sa'rore ta'pini tëjihue yë'ë. Zin hua'na naconi yua cain umesi'cua sëani, huëni insiye porema'inë yë'ë” sehuoguëña. ⁸Ja'nca sehuoguëna, hue'se nëcaguëbi jo'caye beoye se'e senni achaguëna, baguë gajeguëbi, Yë'ëre se'e hui'ya senma'ija'guë caguë, baguë yua huëni, baguë yëse'e insiguëña. ⁹Ja'nca insisi'quë sëani, mësacuare güina'ru quëayë yë'ë. Mësacua yëyete senreba sentoca, Riusubi insija'guë'bi. Jo'caye beoye ujajëna, Riusubi ai masiye sehuoja'guë'bi. Riusuni recoyo te'e zi'inni baza catoca, Riusubi baguë ba'iyete mësacuani masireba masi güeseja'guë'bi. ¹⁰Ën yija bain senreba se'ne'ru Riusuni senni achajën ba'ij'ën. Ën yija bainbi si'a jëja sentoca, bacua bainbi insiyë. Si'a jëja cu'etoca, bacuabi tinjañë. Si'a jëja je'njuni achotoca, bacua bainbi anconi caca güeseyë.

¹¹Mësacua'ga ën cocare achani ye'yej'ën. Mësacua zin hua'nabi ziaya hua'ire sentoca, ¿añare insiye mësacua? Bañë.

¿Jo'jo aonbëte sentoca, gatabëte insiye mësacua? Bañë. ¹²¿Cura ziare sentoca, bunire insiye mësacua? Bañë. ¹³Mësacua yua gu'aye yo'oye ye'yese'cua ba'ij'ën, mësacua zin hua'nani re'oye insini cuiraye masijëna, mai Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi quë'rë ta'yejeiye maini conni cuirareba cuiraye masiji. Maibi baguë Espiritu raoyete sentoca, gare ënseye beoye maina raoji Riusu, cabi Jesús.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

¹⁴Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi yi'o ma'tëbë bainguëni tëhuoni, baguë gu'a huatire etoni saoguë baji'i. Etoni tëjiguëna, ja'an bainguëbi coca ca bi'rabi. Coca caguëna, bain hua'nabi ai bojoreba bojojën ëñahuë. ¹⁵Ëñajëna, yequëcua'ga ai jayajën cahuë:

—Huati hua'i ëjaguë Beelzebú hue'eguë, ja'anguëbi conguëna, Jesusbi huati hua'ire etobi'te, jayajën cahuë.

¹⁶Cajëna, yequëcua'ga Jesusni huacha sehuo güeseñu cajën, baguëni ñaca senni achahuë:

—Ta'yejeiyereba yo'ore yo'oj'ën. Ëñaza, senni achajën cahuë.

¹⁷Ja'nca gu'aye cajëna, Jesusbi bacua ro'tayete masiguë, bacuani sehuobi:

—Te'e yija bainbi si'a jurëanre re'huani sa'ñeña guerra huatoca, si'a jubë gare ñu'ñu'jei'ën. Te'e huë'e bainbi sa'ñeña je'lo batoca, si'acua gare ñu'ñu'jei'ën. ¹⁸Ja'nca sëani, zupai jobobi güina'ru sa'ñeña huatoca, güina'ru jëja beoguë carajëji. Mësacuabi jaya coca cajëna, ja'nca sehuoyë yë'ë. Yureca Beelzebubi ¿queaca yë'ëre conguë'ne? ¹⁹Mësacua bain'ga huati hua'ire etoni saojëna, ¿jaro ëjaguëbi ta'yejeiye conguë'ne? Bañë. Mësacuabi yë'ëre jayajën cajën, mësacua ro huacha cayete si'acuan masi güeseyë. ²⁰Riusu se'gabi yë'ëre conguëna, huati hua'ire etoni saoyë yë'ë. Ja'nca conguëna, baguë bainrebare re'huani baja'yete ro'taj'ën. Te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji.

²¹Ën cocare'ga ro'tani, Riusu ta'yejeiye ba'iyete masij'ën. Yequë bainguë ai jëja baguëbi baguë hua guëna naconi baguë huë'ere re'oye ëñaguëna, yequëcuabi tëani saye porema'inë.

²²Yequë'ga baguë'ru quë'rë jëja baguëbi baguë huë'ena ti'anni, baguëni quë'rë ta'yejeiye huani saoni senjotoca, baguë huë'ena cacani, baguë hua guëna, baguë bonse beoru tëteni sani, baguë bainna hua'hueni insiji.

²³Yureca, yë'ëre re'oye ëñama'icua ba'itoca, yë'ëni gu'aye ro'taye se'ga ba'iyë. Yë'ëre yo'o conma'icua ba'itoca, yë'ë re'huase'ere ro'ñu'ñu güesejani senjoñë.

El espíritu impuro que regresa

²⁴Ën cocare'ga ro'tani, bain gu'ajeyete ye'yej'ën. Gu'a huatibi bainguëte etani saiguë, beo re'otona ganiguë, ¿Jarona bëani huajëye'ne yë'ë? caguë, cu'eni jëhuani, se'e ro'tani, Yë'ë etasi huë'ena goza cabi. ²⁵Ja'nca cani, baruna go'ini ëñato, yua re'oye re'huasi huë'e, yua re'oye yuase'e baji'i, bainguë recoyo. ²⁶Ja'nca ba'iguëna, baguë yua se'e sani, baguë gu'a gajecua te'e ëntë sara samucuaire tëhuoni choji'i. Baguë'ru quë'rë ta'yejeiye gu'aye ba'icuan choini, rani, si'a jubëbi ba etasi huë'ena cacani bëahuë, bainguë recoyona. Ja'nca bëani ba'ijëna, ja'an bainguë yua quë'rë ta'yejeiye ai gu'ajëguë baji'i. Ru'rureba ba'ise'le'ru quë'rë ta'yejeiye gu'aguë baji'i, ye'yoguë cabi Jesús.

La felicidad verdadera

²⁷Ye'yoguë caguëna, romi hua'go bain jubë naconi ba'igobi baguëni coca güigo cago:

—Imël'ë pël'cagobi mël'ëni të'ya rani, mël'ëni chuchasi'co sëani, ai bojoreba bojogo ba'ija'go! güigo cago.

²⁸Güigo cagona, Jesús sehuobi:

—Riusu cocare achani te'e ruiñe yo'ocua'ga bago bojoye'ru què'rè ta'yejeiye ai bojoreba bojojèn ba'ija'cua'è, caguè sehuobi.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹Ja'nca sehuoni, bain hua'nabi què'rè jai jubè ñè'cajèna, bacuani coca quèa bi'rabi:

—Yureña bainbi ai gu'aye ro'tajèn, yè'èni senni achajèn, Ta'yejeiyereba yo'ore yo'ojè'n. Èñaza, senni achajèn cajèna, Riusu ira raosi'què Jonás hue'eguè, baguè ba'ise'e se'gare yureña bainni masi güeseyè yè'è. ³⁰Jonás yua Nínive huè'e jobo bainna raosi'què ba'ise'e'ru yè'è'ga, Riusu Raosi'quèreba ba'iguè, yureña bainna raosi'què'è yè'è. ³¹Yecore'ga, ira baingo ba'isi'co, sèribè ca'nco bain ta'yejeiye èjago ba'isi'core ro'tani, Riusu bënni senjoja'ñete masijè'n. Bain ta'yejeiye èjaguè Salomonbi ai masiguè yihuoguèna, bagobi Salomón masiguè yihuo cocare achani masijaza cago, ai so'o sani baguèna ti'anni achagoña. Ja'nca achani masisi'core sèani, mèsacua yua bago yo'ogo ba'ise'ere ro'tani, yè'è cocareba yureña quèani achose'ere què'rè te'e ruiñe achani ye'yèjèn ba'ijè'n. Achaye güetoca, yè'è yua Salomon'ru què'rè ta'yejeiyereba masiguè sèani, Riusubi mèsacuani què'rè ta'yejeiye bënni senjojuè ba'ija'guè'bi. ³²Riusu cuencuesi umuguse ti'anguèna, Nínive huè'e jobo bainre'ga èñaja'cua'è mèsacua. Bacua yua Jonás coca quèani achose'ere achani, bacua gu'a juchare jo'cani senjoreña. Yureña'ga yè'èbi ti'an rani, Riusu cocarebare quèani achoguèna, mèsacua yua achaye güetoca, ai ta'yejeiyereba bënni senjosi'cua ba'ija'cua'è mèsacua, yè'è yua Jonas'ru què'rè ta'yejeiye ba'iguè sèani.

La lámpara del cuerpo

³³Mèsacua yua te'e ruiñe yo'ocua ba'iyè yènica, èn cocare achani ye'yèjè'n. Bainbi majahuète zèonni, ro'rohuèbi meñe jaoni ta'pima'icua ba'iyè. Majahuète gare yahueye beoye ba'iyè. Bain ti'ancuabi, re'oye èñaja'bè cajèn, majahuète zèonni èmèna reoyè. ³⁴Mèsacua ñaco yua mèsacua recoyo majahuè'ru ba'iji. Mèsacua ñacobi èñajèn, te'e ruiñe yo'oye ro'tatoca, si'a recoyo miañereba miaji. Gu'aye yo'oye ro'tatoca, si'a recoyo yua zijei recoyo'ru ruinjì. ³⁵Ja'nca sèani, mèsacua èñare bajèn, te'e ruiñe ro'tajèn ba'ijè'n. Ja'nca ro'tama'itoca, gu'a èase'e se'gare ro'tatoca, zijeiye se'ga ba'iji mèsacua recoyore. ³⁶Si'a recoyoreba te'e ruiñe ro'tajèn ba'itoca, gare zijeiye beoye ba'itoca, mèsacua yua gare jo'caye beoye te'e ruiñereba masini re'oye yo'oye se'ga ba'iyè. Majahuè re'oye miañe'ru te'e ruiñe èñani, te'e ruiñe masini yo'oye porecua'ru ruiñè mèsacua, yihuoguè cabi Jesús.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷Cani tējiguèna, fariseo bainguèbi baguèni choiguè, Yè'è huè'ena sani, yè'ère aon aiñe conjè'n caguè choiguèna, Jesusbi te'e congüè saji'i. ³⁸Sani ti'anni, fariseo bain yo'oye'ru yo'oma'iguè, baguè èntè sarañare bacua zoaye'ru zoamaquèna, baguère choisi'quèbi gu'aye ro'taguè èñabi. ³⁹Ja'nca èñaguèna, Èjaguè Jesusbi baguèni cabi:

—Mèsacua fariseo bainbi guèna ro'rohuèanre zoajèn, guèrèbè ca'nco se'gare zoacua ba'iyè. Sa'nahuè ca'ncore zoaye ro'tama'icua ba'iyè. Güina'ru, mèsacua recoyo gu'a recoyoreba se'ga ba'iyè. Ro gu'aye ro'tajèn, bain bayete ro tètèni bajèn, ⁴⁰mèsacua çqueaca ro'tajèn, ro huesè èaye yo'ojèn ba'iyè'ne? Mèsacuabi èmèje'en ca'nco se'gare èñajèn, Yè'è ga'nihuè Riusu re'huani jo'case'ere sèani, re'oye zoani re'huaza cajèn, mèsacua çqueaca ro'tajèn, mèsacua recoyo re'oye re'huani, Riusu yèyete

yo'oma'iñe'ne? ⁴¹Mèsacua yua bonse beo hua'nana insijèn, Riusu yèye'ru bacuana ro insiñu cajèn, ro yo'omajèn ba'ijè'n. Mèsacua recoyo oire bajèn, Bacuana te'e ruiñe conñu cajèn, Riusu yèyete yo'ojèn, bacuani te'e ruiñe conjèn ba'ijè'n.

⁴²Mèsacua fariseo bain gu'aye yo'ojèna, Riusubi mèsacuani ai bënni senjoja'guèbi. Mèsacua yua Riusu coca cani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oñu cajèn, mèsacua ma'ña sèñete inni, décima parte ba'iyete cuencueni, Riusu cani jo'case'ere cuencueni, baguèna insiyè mèsacua. Ja'nca insicuata'an, Riusu yèye'ru te'e ruiñe yo'omajèn, Riusuni gare yèye beoye ba'icua'è mèsacua. Ja'anre què'rè ta'yejeiye ro'tajèn, mèsacua cuencueni insiyè'ru yo'ojèn, què'rè ta'yejeiye yo'ojèn, Riusuni si'a recoyo yèjèn ba'ijè'n.

⁴³Mèsacua fariseo bain gu'aye yo'ojèna, Riusubi mèsacuani ai bënni senjoja'guè'bi. Mèsacua yua bain nè'ca huè'ena sani, èja bain ñu'i seihuè se'gana bèaye yèyè. Mèsacua yua huè'e joborebana sani, bain saludayete èjojèn, Èja bainre saludaye'ru yè'ère saludaja'bè cajèn, èjoyè mèsacua.

⁴⁴Mèsacua ira coca cani jo'case'ere ye'yocua, mèsacua fariseo bain, si'acuabi re'o bain ba'iyè'ru ro coquejèn èñojèna, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guè'bi mèsacuare. Bain tansiruan se'ga'ru ba'iyè mèsacua. Ro èmèje'en ca'nco se'gare re'oye èñocuata'an, ai ènto sèñe se'ga ba'iyè, sa'nahuè ca'ncore. Bain hua'nabi èmèje'en ca'nco se'gare èñajèn, Bain tansiruan ai re'oye èñoji cajèn, mèsacua gu'a recoñoa ba'iyete ro huesè èaye èñañè, bëinguè cabi Jesús.

⁴⁵Caguèna, ira coca cani jo'case'ere te'e ruiñe masiguèbi Jesusni cabi:

—Èjaguè, mè'èbi ja'an cocare caguè, yè'è, yè'ère conjèn ba'icua'è'ga caguè, yèquènare gu'aye achoye cayè mè'è, cabi.

⁴⁶Caguèna, Jesús sehuobi:

—Aito. Mèsacua, ira coca cani jo'case'ere te'e ruiñe masicuare'ga ai bënni senjoja'guè'bi Riusu. Mèsacua yua bain hua'nani ai guaja yo'o güesecuata'an, mèsacuabi güina'ru yo'oye beoye ba'ijèn, bacuani gare conmajèn ba'icua'è.

⁴⁷Mèsacuabi ai gu'aye ro'tajèn ba'ijèna, Riusubi mèsacuani ai bënni senjoñe ba'ija'guè'bi. Riusu ira bain cuencueni raosi'cua tansiruanre re'oye re'huajèn, re'oruan èñoja'guè cajèn, bojojèn yo'ojèna, Riusubi bënni. Mèsacua ira bain ba'isi'cuabi Riusu bain raosi'cuani huani senjosi'cuare sèani, mèsacua yua bacua ro'tajèn ba'ise'ere'ru güina'ru gu'aye ro'tajèn ba'iyè. ⁴⁸Mèsacua yua ja'an bain tansiruanre re'oye re'huajèn, mèsacua ira bain ba'isi'cua huani senjose'ere re'oye ro'tajèn, bacua ro'tajèn ba'ise'e'ru te'e ro'tacua'ru èñoñè mèsacua. Bacuabi Riusu bainni huani senjosi'cua ba'ijèna, mèsacua yua Riusu bain tansiruanre re'oye re'huajèn, güina'ru gu'aye yo'ocua'ru èñoñè mèsacua.

⁴⁹Riusubi mèsacua yo'ojèn ba'ija'yete te'e ruiñe masiguè sèani, ñaca cani jo'cabi: “Yè'èbi yè'è coca cani achocua, yè'è ta'yejeiye yo'ore concua, ja'ancuare re'huani, bainna saoguèna, bain hua'nabi ro cue'yoni, bacuani ro je'o bajèn, yequècuare ja'si yo'ojèn, yequècuare huani senjoja'cua'è” cani jo'cabi Riusu. ⁵⁰Ja'nca cani jo'casi'què sèani, baguè bain cuencueni raosi'cuare ro'taguè, baguè èn yija re'huani jo'casirènbì raosi'cua huani senjosi'cua ba'ijèna, yureña bain gu'aye yo'ose'e ba'iji caguè, mèsacuani sehuoye senja'guè'bi Riusu. ⁵¹Baguè ira bainguè raosi'què Abel hue'eguè, baguè huani senjose'ere ro'taguè, si'a jè'te raosi'cua huani senjose'ere ro'taguè, baguè bainguè Zacarías ba'isirèn tèca raosi'cua, si'acuare huani senjojèna, mèsacuani sehuoye senja'guè'bi Riusu. Zacarías hue'eguè ba'isi'quère cato, baguè yua misabè ca'ncorete nècaguèna, mèsacua ira bain ba'isi'cuabi baguèni huani senjohuè. Ja'nca sèani, mèsacuani ganreba caguè quèayè

yè'è. Riusu bain raosi'cua huani senjosi'cua si'acuare ro'taguè, yureña bainni sehuoye senji Riusu.

⁵²Mèsacua, ira coca te'e ruiñe masicua, ai bënni senjosi'cua ba'lja'cua'è. Riusubi baguè masiye ye'yose'ere bainna jo'caguèna, mèsacua se'gabi ro yahue re'huani, bainni gare ye'yomaè'è. Ye'yomajèn, bain hua'nabi ye'yeye yècua'eta'an, gare ènsehuè mèsacua. Ja'nca sèani, Riusubi mèsacuani ai bënni senjoja'guè'bi, caguè quèabi Jesús.

⁵³Ja'nca caguè quèaguèna, ira coca te'e ruiñe masicua, fariseo bain, bacuabi ai bëinreba bëinjèn, baguèni ai hui'ya senni achajèn baè'è. ⁵⁴Baguèni huacha sehuo güeseñu cajèn, baguèni coque èaye ro'tajèn, baguèni hui'ya senjèn, baguè sehuoyete ai achajèn baè'è.

Jesús enseña contra la hipocresía

12 ¹Ja'nca ba'icuata'an, què'rè jai jubèan bainbi Jesús cocare achañu cajèn, sa'ñeña jè'lejèn quèonjèn, baguèna ti'anhüè. Ja'nca ti'anjèna, Jesusbi baguère yo'o concuani ru'ru yihuoguè cabi:

—Mèsacua yua èñare bajèn, fariseo bain aon huo'coye, bacua yo'ojèn ba'iyè ja'anre èñani, gare yo'oye beoye ba'ijè'èn. Bacua yua èmèje'en ca'nco se'gare re'huajèn, Re'o bain ba'iyè yèquèna cajèn, ro coquejèn, ro gu'aye yo'ojèn ba'iyè. ²Bacuabi ro yahue gu'aye yo'ojèna, Riusubi si'aye èñani masiji. Si'a bain yahue gu'aye yo'ojèna, Riusubi si'ayerereba masini, si'ayete si'a bainni masi güeseja'guè'bi. ³Ja'nca sèani, mèsacua yahue case'e, zije re'oto cani jo'case'e ba'iguèna, Riusubi si'a bainni te'e ruiñera masi güeseja'guè'bi. Si'a bainbi te'e ruiñe achajèn ba'lja'cua'è. Mèsacua huè'ena yahue quèajèn ba'ise'e ba'itoca, si'a huè'e jobona quèani achose'e ba'lja'guè'bi.

A quién se debe tener miedo

⁴Mèsacua yua yè'è gaje hua'na ba'ijèna, mèsacuani yihuoguè quèayè yè'è. Yequècua mèsacuani huani senjo èaye yo'otoca, bacuani gue huaji yèye beoye ba'ijè'èn. Bain ga'nihüè se'gare huani senjoñe porecuabi mèsacua recoyo carajei güeseyè gare porema'inë. ⁵Riusu bënni senjoja'ñe se'gare huaji yèjèn ro'tajèn ba'ijè'èn. Gu'a jucha yo'otoca, mèsacuabi junni huesèjèna, Riusu yua ja'an toana mèsacuare senjoni saoye poreji. Ja'nca sèani, Gu'aye yo'oma'inë cajèn, Riusuni bëin güesemajèn ba'ijè'èn.

⁶Èn cocare ro'tani, Riusu ta'yejeiye conreba coñete masijè'èn. Bi'an hua'na te'e èntè sara ba'i hua'nare con misabèna èoye yètoca, samu curi so'corèan se'gare ro'iyè bayè mai. Ta'yejeiye ro'ima'inë ba'iguèna, Riusu'ga bi'an ba'iyete gare huanè yema'iji. ⁷Bi'an hua'na ba'iyete ai ro'taguè, mèsacua ba'iyere'ga què'rè ta'yejeiye ai ro'taguè ba'iji Riusu. Mèsacua sinjobè rañare'ga cuencueni, ga rañañè ba'iyè masiji Riusu. Ja'nca sèani, mèsacua yua gare huaji yèye beoye Riusu conreba coñete masijè'èn.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

⁸Èn cocare'ga mèsacuani yihuoguè quèayè yè'è. Bain hua'nabi achajèna, mèsacua yua yè'è ba'iyete quèani achojèn ba'ijè'èn. Yè'è yua Cristo bainguè'è. Riusu Raosi'quèreba bainguè'è yè'è, quèani achojèn ba'itoca, yè'è'ga mèsacua ba'iyete èñaguè, Riusu guènamè re'oto yo'o con hua'nabi achajèna, Yè'è bainreba yo'o concua ai re'o hua'na'è, cani achoja'guè'è yè'è. ⁹Yequècua yè'è ba'iyete ro'tajèn, bain hua'nabi achajèna, Cristo bain ba'iyete cani achoye yèma'inë yè'è, catoca, yè'è'ga, Riusu Raosi'quèreba ba'iguè, Riusu guènamè re'oto yo'o con hua'nabi achajèna, bacua ba'iyete güeni senjoñe caja'guè'è yè'è.

¹⁰Yè'è ba'iyete gu'aye catoca, ja'n'rèbi ja'an gu'aye case'ere huanè yeye senreba sentoca, Riusubi huanè yeni ro'tama'iguè ba'lja'guè'bi. Riusu Espiritu ba'iyete gu'aye catoca, ja'an gu'aye case'ere huanè yeye senreba sento'ga, Riusubi gare huanè yeye beoye ba'lja'guè'bi.

¹¹Yequècua mèsacuare preso zeanni, huè'e jobo èjacua, bain ta'yejeiye èjacua, bacua ba'iruanna nèconi gu'aye cajèna, mèsacua sehuo coca caja'yete ru'ru ro'tamajèn ba'ijè'èn.

¹²Mèsacua sehuorèn ti'anguèna, Riusu Espiritubi masi güesequèna, ja'an cocare èja bainni sehuojè'èn, cabi Jesús.

El peligro de las riquezas

¹³Caguèna, yequè, bain jubè naconi ba'iguèbi Jesusni cabi: —Èjaguè, yè'è ja'yèbi yèquèna taita bonse jo'case'ere yè'èna huo'hueni insiye yèma'iguèna, baguèni huo'hueye guansejè'èn, cabi.

¹⁴Caguèna, Jesús sehuobi:

—Bañè. Mèsacua bonse huo'hueye cama'iguè'è yè'è, cabi.

¹⁵Ja'nca cani, si'a hua'nani ñaca yihuoguè cabi:

—Mèsacua èñare bajèn, bonse ba èayete ro'tamajèn ba'ijè'èn. Bonse se'gare batoca, què'rè re'oye ba'iyè gare porema'inë mèsacua, cabi.

¹⁶Ja'nca cani, ye'yo cocare ñaca quèabi:

—Ai ta'yejeiye bonse èjaguè baquèña. Baguè aon tanse'ere èñaguè, ai aon tèa güesequèna. ¹⁷Ja'nca tèa güesequè, ja'ansi'què ro'taguèna: “¿Queaca yo'oye'ne yè'è? Ai aon tèase'e ba'iguèna, ¿jarona ayani baye'ne yè'è? Aon aya huè'èna ayaye ti'anma'inë sèani, ¹⁸yè'è rèno huè'èna ñañoni taonni, senjoni, què'rè jai huè'èna yo'oz, ro'taguè ba'iyè yè'è. Ja'nca yo'oni tējini, yè'è aonre ayani bani, ¹⁹ja'n'rèbi yè'è se'ga bojoguè caja'guè'è: Yè'ère ai re'oye ba'iji. Surupa. Gare se'e aon carajeiye beoye ba'lja'guè'è yè'è. Gare se'e gono uncuye carajeiye beoye ba'lja'guè'è yè'è. Ja'anna ta'yejeiye bojoguè, re'o recoyo huanone se'ga ba'lja'guè'è yè'è” ro'taguèna baguè. ²⁰Ja'nca ro'taguè ba'iguèna Riusubi baguèni caguèna: “Ro huesè èaye ba'i hua'guè'è mè'è. Yure ñami junni huesèja'guèta'an ba'iyè mè'è. Junni huesèguèna, mè'è re'o bonse ¿jarocuabi bëani baja'cua'ne?” caguèna Riusu. ²¹Mèsacua yua ja'an ye'yo cocare achajèn, ñaca ro'tajèn ba'ijè'èn. A'ta bonsere bëyoni ta'yejeiye bonse èjacua'ru ruñu cajèn yo'otoca, carajeiye se'ga ba'lja'cua'è. Riusuni yo'o conmajèn, Riusu insija'yete gare coye beoye ba'lja'cua'è, yihuoguè cabi Jesús.

Dios cuida a sus hijos

²²Ja'nca cani tonni, ja'n'rèbi jè'te, baguère yo'o con hua'nani yihuoguè quèabi:

—Mèsacua aon ainja'ñe, mèsacua caña ju'lja'ye, ja'anre ta'yejeiye ro'tamajèn ba'ijè'èn. ²³Riusubi mèsacuare ro aon aincuare re'huamaji'i. Riusubi mèsacua ga'nihuèanre re'huaguè, ro caña ju'iyè se'gare caguè jo'camaji'i. ²⁴Mèsacua yua bi'an hua'na ba'iyete èñani ye'yejè'èn. Ba hua'nabi gare aon tanma'icuata'an ba'iyè. Aon tèani re'huama'icuata'an ba'iyè. Bain hua'na re'huani baye'ru ba'ima'icuareta'an, Riusubi bacua aon ainjèn ba'iyè insiji. Ja'nca insiguè, mèsacua ba'iyete què'rè ta'yejeiye ro'taguè, mèsacuani què'rè re'oye conreba conni insiye masiji Riusu. ²⁵Mèsacuabi ro'tajèn, Què'rè jèja yo'oni què'rè zoa hua'guè'ru runza ro'tajèn ba'icuata'an, gare porema'inë mèsacua. ²⁶Ja'anre yo'oye poremajèn, mèsacua ¿queaca ro'tajèn mèsacua baja'yete ta'yejeiye cu'eye'ne?

²⁷Jo'ya coro irayete èñani ye'yejè'èn. Jo'ya coro se'gabi re'o canre tèonni ta'nène porema'iguèna, Riusu se'gabi jo'ya corore re'oye èñoñe re'huaye masiji. Bain ta'yejeiye èjaguè

Salomón hue'leguë ba'isi'quëbi ai re'o caña me'najei cañare ju'ini ai re'oye ëñoguëreta'an, Riusu jo'ya corona yua què'rè ta'yejeiyereba ai re'oye ëñoji. ²⁸Jo'ya corona yua rëño nësebè se'ga ba'iguë, ja'n'rëbi te'e jëana junni huesëguëna, Riusubi ja'an corofare ai re'oye re'huani jo'caji. Ja'nca re'oye re'huani jo'caye masiguëbi mësacua're'ga què'rè ta'yejeiyereba ai re'oye conreba coñe masiji. ²⁹Ja'nca masiguë sëani, mësacua yua ¿Queaca aon coní aife'ne? ¿Queaca gonore coní uncuye'ne? ja'anre ta'yejeiye ro'tamajën ba'ijë'ën. ³⁰Ro ën yija bainbi ja'an se'gare ai ro'tajën ba'icua'ta'an, mësacua Taita Riusu insiyete si'a recoyoreba ro'tajën ba'ijë'ën, mësacua carayete ai masiguë sëani. ³¹Riusu ba'i jobore ru'ru ro'tajën, Riusu yo'o coñe se'gare ro'tajënna, Riusubi si'a ën yija carayete mësacua'na insija'guë'bi.

Riqueza en el cielo

³²Mësacua yua yè'ë bainreba ai yësi'cua sëani, gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Mai Taita Riusubi mësacua'ni ai bojoguë, baguë ba'i jobo ba'ija'yete mësacua'na ai insireba insija'guë'bi. ³³Ja'nca sëani, mësacua bonsere bendieni, bonse beo hua'nana ro insijë'ën. Ja'nca yo'onica, mësacua yua gare carajeiye beoye què'rè ta'yejeiye coní baja'cua'ë. Riusu naconi guënamë re'otore ba'ijën, baguë insija'yete gare caraye beoye coní baja'cua sëani, ja'an se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anre bajënna, gare huesëni si'aye beoye ba'ija'guë'bi. Gare pu'ncaye beoye ba'ija'guë'bi. Gare jian güeseyeye beoye ba'ija'guë'bi. ³⁴Riusu insija'yete coní baja'cua sëani, recoyo bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Ro ën yija bonse se'gare ba ëaye ro'tatoca, rëño nësebè se'ga bojojën, Riusu insija'yete gare coye beoye ba'ija'cua'ë mësacua.

Hay que estar preparados

³⁵Riusu cuencuesi umuguse yua te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iguë sëani, mësacua te'e jëana sani ba'ija'yete re'oye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Guëon ju'i corore sa'yeni, Majahuëre zëonni saiñu cajën ba'iyeru ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. ³⁶Ëja bainguë yo'o concua ëñajën ëjojën ba'iyeru ba'ijë'ën. Bacua ëjaguëbi hueja fiestana saisi'quë ba'iguëna, Baguë yua joë ba'irën ti'anma'ija'guë cajën, baguë anto sa'rore ancoja'yete ëjojën bateña. ³⁷Ja'nca ëjojën ba'icua'na ti'anni, bacua'ni ai bojoguë, bacua'ni ai re'oye conreba conguëña. Ja'an ëjaguëbi bacua'ni bëa güeseni, bacua'ni re'o aon cuiraguëña. ³⁸Què'rë ñami jobo ba'iyeru ti'anni, baguëre yo'o concua ëjojën ba'icua're ëñani, bacua'ni ai ta'yejeiye ai insireba insiguë bojoguëña. ³⁹Mësacua yua ën cocare'ga achani te'e ruiñe ro'taye ye'yejë'ën. Huë'e ëjaguëbi bonse jiangüë rairën masinica, baguë ti'anja'ñete ëñaguë ëjoguë, baguë huë'ere jian güesema'ire'abi. ⁴⁰Mësacua'ga yè'ë in rai umugusera ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Yè'ë ti'anja'ñete ta'yejeiye ro'tama'ijënna, yè'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi te'e jëana ti'anja'guëta'an ba'iyë yè'ë, cabi Jesús.

El criado fiel y el criado infiel

⁴¹Caguëna, ja'n'rëbi Pedrobi baguëni senni achabi: —Ëjaguë, ën cocare ye'yoguë caguë, ¿yëquëna hua'na se'gani yihuoguë, o si'a bainni yihuoguë caguë më'ë? senni achabi. ⁴²Senni achaguëna, Jesús sehuobi: —Ëja bainguëre yo'o concua yo'ose'ere ro'tani masijë'ën. Baguëre yo'o conguë te'leguëbi te'e ruiñe recoyo ro'taguëna, baguë ëjaguëbi so'o sai bi'raguë, baguë huë'ere baguëna jo'caguë guansegüëña: “Yè'ëre yo'o con hua'nare bacua yo'o yo'oye guansegüë ba'ijë'ën. Bacua're aon cuiraye guansegüë ba'ijë'ën” caní tonni saquëña. ⁴³Sani, ja'n'rëbi zoe ba'irën se'e

rani ëñato, baguëre yo'o con hua'guëbi baguë huë'e ba'iyete ai re'oye cuiraguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, baguëni ai bojoguë, baguëni ai re'oye conguë ëñaguëña. ⁴⁴Baguë huë'e, baguë yija, baguë bonse, si'ayete baguëna jo'cani, baguë bain ëjaguëre baguëre re'huani, baguëni ai bojoreba bojoguë baquëña. ⁴⁵Yequë yo'o con hua'guë'ga baquëña. Baguë ëjaguëbi so'o saisi'quë ba'iguëna, yo'o con hua'guëbi ro'taguë, Yè'ë ëjaguëbi zoe raima'iji caguë, baguë gaje yo'o concua'ni ai je'o baguë, baguë ëjaguë aonre a'ta ainguë, baguë jo'chare uncuni güebeguë, ⁴⁶Yè'ë ëjaguëbi raima'iji caguëna, baguë ëjaguëbi te'e jëana ti'an rani, baguë gu'aye yo'ose'ere ëñani, baguëni zeanni, baguëni ai ta'yejeiye bënni senjoni, achaye güecua ba'iruna senjoni saoguëña.

⁴⁷Ja'nca ba'ise'le sëani, mësacua ro'tani masijë'ën. Ëjaguëre yo'o conguëbi baguë ëjaguë guansese'ere achani, baguë yo'o yo'oye masiguë, ja'n'rëbi baguë guansese'ere yo'oma'itoca, ëjaguëbi baguëni ai ta'yejeiye bënni senjoja'guë'bi. ⁴⁸Yequë yo'o conguëbi baguë ëjaguë guansese'ere huesëguë, ja'n'rëbi baguë yo'o guansese'ere re'oye yo'oma'itoca, ëjaguëbi baguëni ta'yejeiye bënni ma'ija'guë'bi. Güina'ru, mësacua'ni ai ta'yejeiye insini, ai ta'yejeiye masi güesetoca, mësacua yua què'rè ta'yejeiye te'e ruiñe yo'o coñe bayë.

Jesús es causa de división

⁴⁹Yè'ëbi ën yijana raiguë, bainni ai yo'o güeseguë raë'ë, jai toa zëonse'le ba'iyeru. Yuta toa zëoñe'ru yo'oma'iguë, te'e jëana zëonni, jai toa re'huayeru yo'oye ro'taguë'ë yè'ë. ⁵⁰Taita Riusubi ja'an toabi yè'ëni bautizaya ro'taguëna, ja'an bautizaja'ye tëca ai recoyo ja'siyereba ja'siguë ba'ija'guë'ë yè'ë. ⁵¹Mësacua yua yè'ë ba'iyete ro'tajën, ¿Bainni bojo güeseguë raisi'quë'bi ro'tajën ba'ima'iñe mësacua? Gare banhuë. Bainni sa'ñeña hua güeseguë raisi'quë'ë yè'ë. Sa'ñeña bënni güeseguë raisi'quë'ë yè'ë. ⁵²Yureñabi te'e huë'e bain ba'icua, te'e ëntë sara ba'icua ba'ijën, si'a jubëbi sa'ñeña je'o bajën, sa'ñeña huaye se'ga ba'ija'cua'ë. ⁵³Pë'caguëbi baguë mamaquëni je'o baguëna, mamaquëbi baguë pë'caguëni je'o baja'guë'bi. Pë'cago'ga bago mamaconi je'o bagona, mamacobi bago pë'cagoni je'o baja'go'go. Romi huacua banica, sa'ñeña ai je'o bajën ba'ija'cua'ë. Ja'nca sa'ñeña hua güeseguë raisi'quë'ë yè'ë, cabi Jesús.

Las señales de los tiempos

⁵⁴Ja'nca caní tonni, ja'n'rëbi, si'a bainni quëani achoguë cabi: —Mësacua yua ënsëguë ruajai ca'ncona ëñani, oco pico ba'itoca, Oco ca'niji cayë mësacua. Ja'nca cajënna, mësacua case'eru oco raji. ⁵⁵Ja'n'rëbi, sërübë ca'ncobi tutu ratoca, mësacuabi, Ja'su umuguse ba'ija'guë'bi cayë. Cajënna, mësacua case'eru ja'su umuguse ruinjí. ⁵⁶Mësacua yua oco raja'ye, ja'su umuguse ruinjí'ñe. ja'anre ai masiye quëacuata'an, ¿mësacua queaca ro'tajën, Riusu yureña yo'oja'yete ro huesë ëaye ba'iyene? Mësacua yua re'o bain ëñocuata'an, ro coquejën ba'iyë mësacua.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷¿Mësacua queaca ro'tajën, te'e ruiñe yo'oyete caní yo'oma'iñe'ne? ⁵⁸Yequëbi më'ëni preso zeanni ëja bain guanse huë'ena sa bi'ratoca, ru'ru më'ë pores'e'ru baguë naconi ro'i cocare caní tonjë'ën. Ëjaguë ba'iruna yè'ëre rërëni sama'iguë caguë, ja'nca baguëni caní tonjë'ën. Ja'anruna satoca, ëjaguëbi më'ëre ëñani, soldado hua'nana insiguëna, ya'o huë'ena guaoni baja'cua'ë. ⁵⁹Më'ëre ja'nca guaoni batoca, më'ë curi beoru ro'iyete tëca, ya'o huë'ebi gare etaye porema'ija'guë'ë më'ë, cabi Jesús.

Importancia de la conversión

13 ¹Caguëna, bain jubë ba'icubí Jesúsni coca quëahuë: —Ëjaguë, Galilea bainbí Jerusalén huë'e jobona ti'anni, Riusuni bojoñu cajën, bacua jo'ya hua'nare huani, misabëna tëoni ëo bi'rahuë. Ëo bi'rajëna, bain ëjaguë Pilatobi bacuare zeanni, bacuani huani senjoni, bacua zie yua bacua jo'ya hua'na zie naconi ja'meni jo'cabi quëahuë bacua.

²Quëajëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca huani senjosi'cua ba'ijëna, ¿Mësacua queaca ro'taye'ne? Mësacua yequërë ro'tajën, Ja'an Galilea bain yua bacua yija ba'icua'ru quë'rë gu'aye yo'ojën ba'isi'cua ba'imate, ro'tama'iñe mësacua? ³Bañë. Te'e ruiñe ro'tama'iñe mësacua. Mësacua'ga mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoma'itoca, mësacua'ga güina'ru carajeija'cuata'an ba'iyë. ⁴Yequëcua ëmë huë'e quëonsi'cuare'ga ro'tajë'n. Ëmë huë'e Siloere ba'iguë, ñañani taonni, ja'an dieciocho bain hua'nana quëonguëna, huajë junni huesëhuë. Ja'nca quëonni huesësi'cua ba'ijëna, mësacua ¿queaca ro'taye'ne? Si'a Jerusalén bain ba'iyë'ru quë'rë gu'aye yo'ojën ba'isi'cua ba'imate, ro'tama'iñe mësacua? ⁵Gare banhuë. Mësacua'ga mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoma'itoca, mësacua'ga güina'ru carajeija'cuata'an ba'iyë, cabi.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶Ja'nca caní, ja'n'rëbi ye'yo cocare caguë, bainni quëani achobi:

—Ën cocare achani, mësacua gu'a jucha jo'cani senjoñete te'e ruiñe ro'tajë'n. Yequë ëjaguëbi higo sunquiñëte baguë ziona tanni, samute tëcahuëan ëjoni ëñato, higo uncuere gare quëinma'iñe baquëña. ⁷Ja'nca quëinma'iguëna, ëjaguëbi baguë zio cuiraguëni cabi: “Ja'an sunquiñë gu'a sunquiñë'lë. Higo uncuere tëani uncueja'ma caguë, ro cu'eni jëhuahuë yë'lë. Cueni taonni senjoñë'n, ro irani ba'iñëre sëani” cabi baguë. ⁸Caguëna, zio cuiraguëbi sehuobi: “Banji. Cueni senjoma'iñu. Se'le yequë tëcahuë ëjona'a, ëjaguë. Bañë yijare re'oye mo'gani, re'lo yijare pë'npëni uanni, re'oye re'huazaniñë yë'lë. ⁹Ja'nca re'huani ëjoguëna, ja'n'rëbi yequë tëcahuë uncuere quëinma'itoca, cueni senjoñu” cabi baguë.

Jesús sana en día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰Ja'n'rëbi, yequë umuguse yo'lo yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesús yua bain ñë'ca huë'ena cacani, bainre coca ye'yoguëna, ¹¹romi hua'gobi me gurubë garani ju'ingo baco'ë. Dieciocho tëcahuëan gu'a huati cacasi'cobi te'e ruiñe nëcaye porema'i hua'go baco'ë. ¹²Ja'nca ba'igona, Jesúsni ëñani, bagoni choini, ja'n'rëbi bagoni quëabi:

—Yë'lë baingo, më'ë rau beo hua'go ba'ijë'n. Huati beogo, huajë hua'go ba'ijë'n, caguë quëabi.

¹³Ja'nca quëani, baguë ëntë sarañabi bagona pa'roguëna, ja'ansirën te'e ruiñe nëcani, Riusuni ai bojoreba bojogo ca bi'rago. ¹⁴Ja'nca huajëni bojogona, ñë'ca huë'e ëjaguëbi baguë yo'lo yo'oma'i umuguse huachose'ere ëñani, ai bëinreba bëinguë, bainni cabi:

—Te'e ëntë sara te'e umuguseña yo'lo yo'lo umuguseña ba'iguëna, ja'an umuguseña se'gare rani huacho güesejë'n. Yo'lo yo'oma'i umuguse ba'itoca, huacho güeseye beoye ba'ijë'n, bëinguë cabi.

¹⁵Caguëna, Jesúsni sehuobi:

—Mësacua judío ëja bainbí Riusu cocare te'e ruiñe yo'oñu cajën ro coqueyë. Mësacua jo'ya hua'na, toro, burro, ja'an hua'na ba'iyete ëñajë'n. ¿Yo'lo yo'oma'i umuguse ba'iguëna, mësacua yua bacuare jo'chini, oco uncuruna sani, ocore uncu

güesema'iñe? Aito. ¹⁶Ja'nca yo'ojën ba'icua sëani, ¿mësacua guere yo'ojën, bago huachoyete ënseye caye'ne? Ira taita Abraham baingorebare sëani, dieciocho tëcahuëan zupai huati cacani ba'iguëna, bagore yo'lo yo'oma'i umugusebi huachoye ënsema'ijë'n, cabi Jesús.

¹⁷Ja'nca caguëna, Jesúsni se'le je'lo ëñamajën, ro gati ëaye yo'lo bi'rahuë. Bain hua'naca Jesús ta'yejeiye yo'lo conse'ere ëñani, ai bojoreba bojojën baë'lë.

La parábola de la semilla de mostaza

¹⁸Ja'n'rëbi, Jesús yua ye'yo cocare cabi:

—Mësacua yua Riusu bainreba ba'i jubë re'huani baja'ye, ja'anre ye'yejë'n caguë, ¿queaca mësacua quëaye'ne yë'lë?

¹⁹Mostazara'carë ba'iyete ro'tani ye'yejë'n. Ai zinra'carë ba'iguëna, yijana tantoca, ai jai sunquiñë runni, jai cabëan quënguëna, ca hua'i hua'nabi ja'añëna ti'anni, bacua ziarioanre suayë.

La parábola de la levadura

²⁰Mësacua yua ën cocare'ga achani, Riusu bain re'huani baja'yete ye'yejë'n. ²¹Romi hua'gobi bago jo'jo aonbëanre yo'ogo, aon huo'coyete inni, harinabë naconi ja'mego. Ja'nca ja'megona, si'a harinabëbi ta'yejeiye huo'coni, ai jaibë'ru ruinjí, cabi Jesús.

La puerta angosta

²²Cani tonni, ja'n'rëbi se'le sani, Jerusalén huë'e jobona ti'añe tëca si'a bain huë'e jo'borëanna bonëni, bainre ye'yoguë bají'i. ²³Ye'yoguë ba'iguëna, yequëbi baguëni coca senni achabi:

—Ëjaguë, ¿më'ë bain ba'ija'cua, Riusu bënni senjoñe jëaja'cua, rëño jubë se'ga ba'ija'cua'ne? caguë senni achabi.

²⁴Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'añe ro'tanica, ja'an rëño sa'ro se'gabi cacani ba'ijë'n. Ai jai jubë bainbí ja'an sa'robi cacaye güejën, Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'ija'cua'ë.

²⁵Riusu cuencuesirën ti'anguëna, Riusubi ja'an sa'rore gare ta'piguëna, ai bain hua'nabi hue'se ca'ncore nëcajën, ja'an sa'rona je'njuni achojën caja'cua'ë: “Ëjaguë, yëquëna hua'nare ancojë'n. Cacaye yë'yë yëquëna” cajëna, baguëbi senni achaja'guë'bi: “Mësacua ¿jaro bain'ne?” senni achaguëna, ²⁶bacua sehuoja'cua'ë: “Më'lë bain'ë yëquëna. Më'lëbi yëquëna huë'e jobona ye'yo raiguëna, më'ë naconi te'e aon ainjën, gono uncuajën baë'lë yëquëna” sehuoja'cua'ë bacua. ²⁷Ja'nca sehuojëna, yë'lëbi bacuani quëaja'guë'lë: “Bañë. Mësacua yua yë'lë bain beojën, ro tin hua'na ba'icua'ë. Yë'lëni gu'aye yo'ojën ba'isi'cua sëani, gare saijë'n” quëaja'guë'lë yë'lë. ²⁸Quëaguëna, ba hua'nabi ai oijën, recoyo ai ta'yejeiye sa'ntijën, ai yo'ojën, bacua zemeñoan cuncujën nëcaja'cua'ë. Ja'nca nëcajën, Riusu bainreba jubëte ëñajën, mësacua ira bain ba'isi'cuare ëñajëna, Abraham, Isaac, Jacob, si'a Riusu bain zoe re'huani raosi'cua ba'ijëna, mësacua yua ro hue'se ca'ncona jo'cani senjosi'cua ba'ija'cua'ë. ²⁹Ja'n'rëbi mësacuabi se'le ëñato, judío bain jubë ba'ima'icua'ga si'a ca'ncoñabi ti'an rani, Riusu ba'i jobona cacani ba'ija'cua'ë. Cacani, Riusu naconi te'e bëani, baguë guënamë re'oto aonre ainjën bojoja'cua'ë. Ja'nca ba'ijëna, hue'se ca'ncore nëcacuabi ai oireba oijën ëñajë'cua'ë. ³⁰Ja'nca ëñaja'cua ba'ijëna, ën yija ba'icua quë'rë ta'yejeiye beoye ba'icua ba'ijëna, Riusubi bacuare ëñani, baguë bainre quë'rë ta'yejeiye ëjacuare re'huani baja'guë'bi. Yequëcua ën yijare ba'icua'ga quë'rë ta'yejeiye ba'icua ba'ijëna, Riusubi bacuare ëñani, quë'rë ta'yejeiye beoye ba'i hua'nare bacuare re'huani jo'caja'guë'bi, caguë quëabi Jesús.

Jesús llora por Jerusalén

³¹Quëaguëna, ja'ansi umuguse fariseo bainbí ti'an rani, Jesúsni quëahuë:

—Achajël'ën. Herodesbi mël'eni huani senjojaza caguëna, besa gatini saijël'ën, quëahuë.

³²Quëajëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Mësacua yua ja'an ro ca huatina go'ini quëajajjël'ën: “Yël'ëbi yure umuguse, miato, ja'an umuguseñabi huati hua'ire etoni saoguë, bain hua'nare huachoguë ba'ija'guë'ë yël'ë. Ja'n'rëbi que miato yël'ë yo'ore yo'oni tējija'guë'ë yël'ë” ja'an cocare baguëni quëajajjël'ën. ³³Ja'nca quëajajjël'ën caguë, ja'an samute umuguseña yël'ë yo'ore yo'oguë, Jerusalenna ti'anja'guë'ë yël'ë. Ja'nca ti'anni, Riusu bain raosi'cua yua Jerusalén huë'e jobo se'gare ba'ijën, huani senjosi'cua ba'ijëna, yël'ë'ga ja'an huë'e jobona sani, güina'ru junni tonja'guë'ë yël'ë.

³⁴Ja'an ba'ija'yete ro'taguë, Jerusalén huë'e jobo bain gu'aye yo'oyete ro'taguë, ai oireba oiyë yël'ë. Riusubi baguë bainre re'huani baguë coca quëani achocuare re'huani raoguëna, Jerusalén bainbi ro cue'yoni, bacuani huani senjoñu cajën, bacua gatabëanre inni, bacuani huani senjojën ba'icua'ë. Ja'nca yo'ojëna, bacuani ai zoe choini jëhuahuë yël'ë. Cura hua'gobi bago zin hua'nare choini, bago ganhua cabëan yijacuana jëoni guëoye'ru, yël'ë'ga ja'an bainni güina'ru cuirani baza caguë choiguëna, bacuabi ro cue'yoni yël'ëre gu'a güejën senjohuë. ³⁵Ja'nca senjojëna, bacuani ai bëinguë cani jo'cayë yël'ë. “Mësacua jubë si'acuare jo'cani senjoguëna, yël'ë bain ba'iyete gare porema'ija'cua'ë. Yël'ë cuencuesi umuguse ti'añe tēca mësacua gare se'e yël'ëni ëñama'ija'cua'ë. Ja'an umuguse ti'anguëna, mësacuabi yël'ëre se'e ëñajën, yël'ë ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe masijën, yël'ëre caja'cua'ë: Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ti'an raiguëna, baguëni bojoreba bojojën cani achoja'ma, yël'ëre cajën ëñaja'cua'ë” caguë quëabi Jesús.

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

14 ¹Quëani ja'n'rëbi, yequë umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, fariseo ëja bainguëbi baguëni aon choiguëna, baguë huë'ena sani ëñato, fariseo bain hua'nabi baguë yo'oja'yete ro yahue ëñañu cajën ba'ë. ²Yequë'ga baji'i. Rauna ju'inguë, ëntë sara ai ri'risi'quë baji'i. ³Ja'nca ba'iguëna, Jesúsbi ja'an fariseo bain, ira coca cani jo'case'ere te'e ruiñe masicua, ja'an si'acuani senni achabi:

—Mësacua ¿queaca ro'taye'ne? ¿Mai ira coca cani jo'case'ere yua yo'otoca, yo'o yo'oma'i umugusebi bainre huachoye poreye mai? senni achabi Jesús.

⁴Senni achaguëna, ba hua'na yua ro sehuoye beoye achahuë. Ja'nca sehuomajëna, Jesús yua ju'in hua'guëna bonëni, baguëte huachoni saobi. ⁵Saoni ja'n'rëbi, fariseo bainni cabi:

—iMësacuabi yël'ë yure yo'ose'ere bëinjën ëñajën, ro gu'aye ro'tayë! Mësacua jo'ya hua'na, burro, toro, ja'an hua'na ba'iyete ro'tani, yël'ë re'oye yo'ose'ere masiye ro'tajën ba'ijël'ën. Mësacua jo'ya hua'guëbi yo'o yo'oma'i umugusebi gojena gurujani to'intoca, mësacua yua ja'ansirën baguëte conjën rutayë, cabi Jesús.

⁶Caguëna, ba hua'nabi achani, ro sehuoye poremajën, baguëni ro ëñajën nëcahuë.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷Ja'n'rëbi ja'an bain hua'nabi ti'anni, aon ainruna bëa bi'rajën, ëja bain ñu'i seihuëan se'gare ëñani bëahuë. Ja'nca ëñani bëajëna, Jesúsbi bacuani yihuoguë quëabi:

⁸—Mësacua yua huejaja'cua aon ainruna choisi'cua banica, quë'rë jëja bain ñu'i seihuëanre cu'ema'ijjël'ën. Ja'anruna bëatoca, yequëre mël'ëru quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ti'anguëna, ⁹huejaja'guëbi mël'ëna ti'anni, mël'ëni coca cama'iguë: “Ën

ñu'i seihuë, ën ëjaguë ñu'i seihuë'ë” caguë ënsetoca, mël'ë yua ro huaji yaye ba'iguëbi quë'rë yo'je ñu'i seihuëna bëaye bayë mël'ë. ¹⁰Ja'anre ro'tajël'ën. Huejaja'cua aon aiñe choisi'quë ba'itoca, quë'rë ta'yejeiye beo hua'na ñu'i seihuëna bëajjël'ën. Ja'nca bëasi'quëreta'an, yequëre huejaja'guëbi rani, mël'ëni cama'iguë: “Raijël'ën, ja'yë. Quë'rë ta'yejeiye ëja bainguë ñu'i seihuëna bëajjël'ën.” Ja'anre catoca, yequëcua baruna choisi'cuabi mël'ëni ai re'oye ëñañë. ¹¹Mël'ëbi yua quë'rë ta'yejeiye ëja bainguë runza caguë yo'otoca, ta'yejeiye beo hua'guëre re'huasi'quë ba'ija'guë'ë mël'ë. Mël'ëbi yua ta'yejeiye beo hua'guë runza caguë yo'otoca, ai ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë ba'ija'guë'ë mël'ë, cabi Jesús.

¹²Cani ja'n'rëbi, ja'an aon choisi'quëna bonëni cabi:

—Mël'ëbi aon re'huani bainre choi bi'raguë, mël'ë bain hua'na, mël'ë gaje hua'na, yequëcua bonse ëjacua, ja'ancuare choima'ijjël'ën. Choiguëna, bacua'ga aon re'huani, mël'ëre'ga güina'ru aon choija'cua'ë. Ja'nca mël'ëre choijën, mël'ë aon re'huani choise'ere güina'ru go'yaja'cua'ë. ¹³Ja'nca sëani, mël'ëbi aon re'huani bainre choi bi'raguë, bonse beocua, guëon garasi'cua, ca'jacua, ñaco ëñama'icua, ja'ancuare aon choijjël'ën. ¹⁴Ja'nca choitoca, Riusubi mël'ëna ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi. Bacuabi mël'ëni sa'ñejën choiye porema'icua sëani, Riusu bainreba go'ya rai umuguse ti'anguëna, mël'ëbi bacua naconi Riusu ba'i jobona sani ba'iguëna, Riusubi baguë ba'iyete mël'ëna ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi, cabi Jesús.

La parábola de la gran cena

¹⁵Caguëna, yequëbi mesa ca'ncore ñu'iguëbi Jesusni cabi: Riusu bainreba baguë naconi te'e zi'inni aon ainjën ba'icua, ja'ancuabi ai bojoreba bojojën ba'ija'cua'ë, cabi.

¹⁶Caguëna, Jesúsbi baguëni cabi:

—Yël'ëbi ye'yo cocare caguëna, achajël'ën. Yequë ëja bainguë baquëna. Ai re'o aonre re'huani, ai jai jubë bainni choquëna.

¹⁷Choni ja'n'rëbi, aonre re'huani tējini, baguëre yo'o con hua'guëni guansegüëna: “Yël'ë bain choisi'cuana sani quëajajjël'ën. Yua'ë. Mësacua raijël'ën. Aonre re'huani tējihuë quëajajjël'ën” caguë guanseni saoguëna. ¹⁸Saoguëna, yo'o con hua'guëbi sani quëaguëna, si'a hua'na te'ena, te'ena, “Aon ainguë saiye porema'inë yël'ë. Yequë umuguse conjaguë'ë yël'ë” ca bi'rareña. Yequëbi “Mame zio yijare yure cohuë yël'ë. Ja'an yijana sani ëñañe bayë. Aon aiñe conguë saiye porema'inë yël'ë” caguëna. ¹⁹Yequë'ga “Toro hua'na si'a saracuare yure cohuë yël'ë. Bacua rëreye poreyete masiye bayë yël'ë. Ja'an yo'oja'guë sëani, conguë saiye porema'inë yël'ë” sehuoguëna. ²⁰Yequë'ga “Yureta'an romi hua'goni huejani bayë yël'ë. Mël'ë ëjaguëre aon aiñe coñe porema'inë” sehuoguëna. ²¹Ja'nca sehuojëna, yo'o con hua'guëbi go'ini, baguë ëjaguëni quëaguëna. Quëaguëna, ëjaguëbi ai bëinreba bëinguë, baguëre yo'o con hua'guëni caguëna: “Ja'nca raiye güesi'cua sëani, si'a huë'e jobona sani, bonse beo hua'na, guëon garasi'cua, ca'ja hua'na, ñaco ëñama'i hua'na, ja'an hua'nani choijani rajjël'ën” guansegüë caguëna. ²²Caguëna, yo'o con hua'guëbi choijani rani, baguë ëjaguëni quëaguëna: “Bainre choni rahuë, ëjaguë. Bacuare rani bëa güeseguëna, yequëcua raitoca, bëani aon aiñe ti'anji” quëaguëna. ²³Quëaguëna, ëjaguëbi caguëna: “Ja'nca ba'itoca, huë'e jobo ca'ncoña ma'añaja'an saiguë, si'a hua'na so'o ba'icua'ni choijani rajjël'ën. Yël'ë aon ain huë'e bu'iyete tēca ja'an bainni bëa güesejjël'ën.

²⁴Yël'ë bain ru'ru choisi'cuabi cue'yoni saisi'cua sëani, yël'ë aonre conni aiñe gare porema'ija'cua'ë” bëinguë caguëna, cabi Jesús.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵Yureca quë'rë jai jubëan bainbi Jesusni conñu cajën, baguëni be'tejajjëna, Jesúsbi bacuana bonëni quëabi:

²⁶—Mësacua yua yè'ère yo'o concua ba'iyè yënica, mësacua yo'ojèn ba'iyè si'aye gare jo'cajè'èn. Pè'caguè, pè'cago, rënjo hua'go, zin hua'na, ma'yè hua'na, yo'je hua'na, mësacua bain si'acuare ta'yejeiye ènamajèn, yè'ère con rajjè'èn. Mësacua yèse'elga gare se'e yo'oye ro'tamajèn, yè'è yèye se'gare yo'ojèn ba'ijjè'èn. Ja'nca yo'oma'itoca, yè'ère yo'o con hua'na ba'iyè gare porema'linè mësacua. ²⁷Yè'è ai yo'ogüè ba'iyè'ru güina'ru ai yo'oye yëmanica, yè'èni con raima'ijjè'èn. ²⁸Jai huè'ere yo'oja'guèni ro'tani ye'yejè'èn. Jai huè'ere yo'ozà caguèbi ru'ru ¿Guebi ro'ija'guè'ne yè'è? caguè, ja'an ro'ija'yete si'aye cuencueni masini, ja'n'rèbi huè'ere yo'o bi'raguèña. ²⁹Ja'an ro'ija'yete cuencuamani'ga huè'ere ro ro'taguè yo'o bi'rani, ja'n'rèbi se'nquehuè se'gare yo'oni, curi carajeiguèna, baguè bainbi ti'anni, ja'an huè'e tējima'ise'ere ènani, baguèere ai jayajèn caja'cuayeña: ³⁰“Ja'anguèbi jai huè'ere yo'ozà casi'quèta'an, yo'oni tējiye ti'anmaji'i” jayajèn caja'cuayeña. ³¹Bain ta'yejeiye èjaguè guerra huaja'yete ro'taguèna, mësacua achani ye'yejè'èn. Yequè èjaguèbi je'o baguè, veinte mil soldado hua'na naconi ti'an rai bi'raguèna, baguè jēja bayete cuencueni ro'taguèña baguè. Baguè soldado hua'na naconi, diez mil ba'icua naconi què'rè ta'yejeiye guerra huani, je'o baguèni saoni senjoñe porema'itoca, ³²je'o baguèbi yuta so'o ba'iguèna, baguèni coca saoguè, Huaye beoye ba'ina'a. ¿Guere mè'èna insiye'ne yè'è? senni achaguè saoja'guèguèña baguè. ³³Mësacua yua ja'anre ro'tajèn, mësacua yo'o conja'ñete re'oye ro'tajè'èn. Yè'èni yo'o coñe yètoca, ru'ru mësacua baye si'ayete gare jo'cani, yè'è yèyete yo'ojèn ba'ijjè'èn. Ja'nca yo'oye yèma'itoca, yè'èni yo'o coñe gare porema'linè.

Quando la sal deja de estar salada

³⁴Mësacua yua yè'è bain ba'iyè yënica, mësacua onhua ba'iyè'ru ènani ye'yejè'èn. Re'o onhua ba'iguèna, ai re'o huanoji maire. Re'o huanoñe carajetoca, re'o onhua ba'iyè gare se'e re'huaye porema'linè mai. ³⁵Gu'a onhua ba'itoca, yija tanse'ena pè'npèni, ja'anruna tanni, re'oye iroye porema'linè. Abono pèbè naconi ja'metoca, gu'aji. Ja'an gu'a onhuare senjoñe se'ga ba'iji. Mësacua yua ganjo banica, achani ye'yejè'èn, cabi Jesús.

La parábola del pastor que encuentra su oveja

15 ¹Caguèna, ja'n'rèbi impuesto curi cocua, gu'a bain, ja'an si'acuabi Jesusna ti'anni, Baguè coca caguèna achani masiñu cajèna, ²fariseo bain, ira coca cani jo'case'ere masicuabi Jesusre ai bēinjèn cahuè:

—Gu'a bainbi rajjèna, baguè yua ro bacuani bojoguè, bacua naconi te'e aon ain'te, bēinjèn cahuè.

³Ja'nca cajèna, Jesusbi ye'yo cocare bacuani quèabi:

⁴—Mësacua yua oveja jo'ya hua'na cuiraguè yo'ose'ere achani ye'yejè'èn. Cien oveja hua'nare baguèna, te'leguèbi quèñèni sani huesètoca, ¿guere yo'oja'guè'ne baguè? Mësacua yua masiyè. Baguè jubè ba'icua, noventa y nueve ba'icuare bacua aon ain yijana jo'cani, huesèsi'quèni oiguè, baguèni cu'ejaquèña. ⁵Cu'ejani, tinjani ènani, ai èama'ñereba bojoguèña. Ja'nca bojoguèbi baguè oveja hua'guère zeanni, baguè tanta cubèna tèoni, hue'oni, ⁶baguè huè'ena ti'anni, baguè gaje bainre choini quèaguèña: “Yè'è naconi te'e bojøjèn ba'ijjè'èn. Yè'è oveja hua'guèbi sani huesèsi'quèreta'an ba'iguèna, baguèere tinjani rahuè yè'è” caguèña. ⁷Ja'nca bojoguè caguèna, Riusu guènamè re'oto ba'icua'bi gu'a jucha yo'osi'què mame recoyo re'huase'ere ènani, güina'ru ai bojøjèn ba'iyè. Te'e gu'aye yo'osi'què se'gabi mame recoyo re'huaguèna, bacuabi ja'an hua'guère ènani, noventa y nueve re'o bainni bojoye'ru baguèni què'rè ta'yejeiye

ai bojoreba bojøjèn ba'iyè. Ja'an re'o bain cacuabi “Gu'a jucha yo'oma'isi'què'è yè'è. ¿Queaca yo'ogüè, mame recoyo re'huaye'ne yè'è?” ja'an cacua ba'ijjèna, bacuare ta'yejeiye bojoma'linè Riusu guènamè re'oto ba'icua.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸Romi hua'go curi so'corè huesosi'core'ga achani ye'yejè'èn. Ba hua'gobi si'a sara so'corèanre bani, te'e so'corète huesogoña. ¿Ja'nca huesoni, guere yo'ogo'ne? Mësacua yua masiyè. Majahuète zèonni, bago huè'ere yuago, ba so'corè tinjañe tèca si'a ca'ncoña ènago cu'ego yuagoña. ⁹Ja'nca yuani tinjani, ai bojo hua'gobi si'a bago gaje bainre choini quèagoña: “Yè'è naconi te'e bojøjèn ba'ijjè'èn. Yè'è curi so'corè huesèsi'quèreta'an ba'iguèna, tinjani bayè yè'è” cago bojogoña. ¹⁰Ja'nca bojogo cagona, Riusu guènamè re'oto yo'o con hua'na'ga gu'a jucha yo'osi'què mame recoyo re'huase'ere ènani, güina'ru ai bojøjèn ba'iyè. Te'e gu'aye yo'osi'què se'gabi mame recoyo re'huaguèna, bacuabi ai ta'yejeiye bojoreba bojøjèn ba'iyè, caguè quèabi Jesús.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹Ja'an ye'yo cocare cani, èn cocare'ga ye'yoguè cabi Jesús: —Yequè banguèbi samu mamacuare baguèña. ¹²Ja'nca baguèna, ba yo'jeguèbi caguèña: “Taita, yè'ère insija'yete si'aye cuencueni te'e jèana yè'èna insijjè'èn” caguèña. Caguèna, pè'caguèbi si'aye cuencueni, baguè samu mamacua si'acuana huo'hueni insiguèña. ¹³Insiguèna, yequè umuguseña ba'iguèna, ba yo'jeguèbi baguè baye si'ayete re'huani, ja'n'rèbi so'o yijana saquèña. Sani ba'iguèbi baguè curi carajeiye tèca ro a'ta gu'aye yo'ogüè baquèña. ¹⁴Ja'nca curi si'aguèna, ja'an yija aon carajei bi'raguèna, ba hua'guè yua aon gu'ana ju'in bi'raguèña. ¹⁵Ju'in bi'raguèbi ja'an yija èjaguèna sani, baguèni yo'o yo'oye senquèña. Senguèna, baguè cuchi hua'nare cuiraye saoguèña. ¹⁶Saoguèna, cuiraguè ba'iguèbi cuchi aon, aon hui'ya ga'ni, ja'anre ainja'ma caguèreta'an, ja'anru bainbi baguèna gare insimateña. ¹⁷Insimateña, ba hua'guè ja'ansi'què ro'taguèña: “Ai yo'oyè yè'è hua'guè. Yè'è taita yo'o con hua'nabi ai aonre anni jèhuajèna, yè'è hua'guè ro aon gu'ana ju'iniè. ¹⁸Ja'nca ju'inguè, yè'è taitana go'ini, baguèni caja'guè'è yè'è: Taita, Riusure, mè'ère ai gu'aye yo'ohuè yè'è. ¹⁹Mè'è zin beoguè'ru huè'ena ti'anhuè yè'è. Ro mè'è yo'o con hua'guère re'huani yè'èni bajjè'èn, taitani caja'guè'è yè'è” ro'taguè ñuquèña. ²⁰Ja'nca ro'tani, baguè yua huèni, pè'caguè huè'ena go'i bi'raguèña.

Go'i bi'rani, yuta so'orè raiguèna, pè'caguèbi baguèni ènaguèña. Ènani, baguèni recoyo ai oire baguè, yua baguèna huè'huèni tèhuojaquèña. Tèhuojani, baguèere su'ncareba su'ncani muchaguè bojoguèña. ²¹Ja'nca bojoguèna, mamaquèbi caguèña: “Taita, Riusure, mè'ère, ai gu'aye yo'ohuè yè'è. Mè'è zin beoguè'ru huè'ena ti'anhuè yè'è” caguèña. ²²Caguèna, pè'caguèbi baguèere yo'o con hua'nare choini, bacuani guansegüè caguèña: “Besa, re'o canre inni, baguèni sa'yejè'èn. Sutijei ga'huare inni, baguè mèoña jèojjè'èn. Guèon ju'i corore inni, baguèni sa'yejè'èn. ²³Ja'n'rèbi ja'an toro bonsèguè jujusi'quère zeanni huaijè'èn. Ai re'o aonre re'huani te'e ainjèn bojoñuni. ²⁴Yè'è mamaquè junni senjose'ere'ru ba'iguèbi go'ya rajji'i. Sani huesèsi'quèbi maina ti'an rajji'i” caguè bojoguèña. Ja'n'rèbi si'a hua'nabi aonre re'huani, sa'ñeña bojo bi'rareña.

²⁵Ja'nca bojøjèna, yequè mamaquè ma'yè ba'iguèbi ziona saisi'quèbi huè'ena goquèña. Go'ini, huè'ena ti'anni achato, bain hua'nabi música huaijèn, pairajèn bojoreña. ²⁶Ja'nca yo'ojèna, ba hua'guè yua yo'o con hua'guère choini, “¿Guere

bojoye'ne rajjeiye?" senni achaguëña. ²⁷Senni achaguëña, "Më'ë yo'jeguëbi ti'anguëña, ëjaguëbi toro bonsëguëre huani ainguë bojo güeseguëña, huajëguë ti'anse'ere bojoguë sëani" sehuoguëña. ²⁸Sehuoguëña, ba ma'yëbi bëinreba bënquëña. Huë'ë cacaye güeguëña. Güeguëña, pë'caguëbi etani, baguëni "Cacani bojoguë rani te'e conjë'ën" caguë, baguëni senreba senquëña. ²⁹Senguëña, sehuoguëña baguë: "Bañë. Ai zoe ba'irën më'ë naconi ai jëja yo'o yo'oguë ba'iguë, më'ë yo'ore guansegüëña, gare go'iyë sehuoma'iguë ba'ë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguë, yë'ë gaje hua'na naconi në'ë'ë cani te'e bojoza caguëreta'an, ro chivo bonsëguë se'gare yë'ëna gue insiye beoye ba'ë'ë më'ë. ³⁰Ja'an hua'guë'ga, më'ë mamaquë caguë, më'ë baye beoru ro conì sani, ro a'ta yo'oni, gu'a romi hua'nana ro insini senjosi'quë'bi. Ja'nca yo'oni se'le raquëña, më'ë yua ja'an toro bonsëguë jujusi'quëre ro huaicaë'ë baguëre" bëinguë caguëña. ³¹Caguëña, pë'caguëbi sehuoguëña: "Mami, yë'ë naconi si'arën ba'iyë më'ë. Yë'ë bayere'ga më'ë'ga te'le bayë. ³²Ja'nca masiguëta'an, yureña re'o aonre re'huani sa'ñeña te'le bojoñu cajën, tin yo'oye porema'inë mai. Më'ë yo'jeguë junni senjose'le'ru ba'iguëbi go'ya raji'i. Huesësi'quë ba'iguëbi yua huajë hua'guë maina ti'an raji'i" caguë sehuoguëña. Ja'an ye'yo cocare fariseo bainni quëabi Jesús.

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

16 ¹Ja'nre'bi, Jesús yua baguëre yo'o con hua'nani ye'yo cocare yihuoguë cabi:

—Yequë ëjaguë ta'yejeiye bonse ëjaguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi yequëre baguë bonse re'huaguëte cuencueni baguëña. Baguëña, baguë bainbi baguëña ti'an rani quëareña: "Më'ë bonse re'huaguëbi më'ë curi carajeiye tëca ro insini senjoji" quëareña. ²Quëarena, ba hua'guëre choini, baguëni bëinguë senni achaguëña: "Më'ë ðguere yo'oguë, yë'ë bonse re'le ruiñe re'huama'iguë'ne? Yureca yë'ë bonse re'huase'le, më'ë yo'ose'le beoru cuencueni toyani, yë'ëna rani ëñojë'ën. Yë'ë bonse re'quë'rë se'le re'huaye porema'inë më'ë. Më'ëre gare etoza caguë yo'oyë yë'ë" caguëña. ³Ja'nca caguëña, ba hua'guëbi ja'ansi'quë ro'taguëña: "Yë'ë ëjaguëbi yë'ëre gare etotoca, ðyë'ë guere yo'oye'ne? Yijana no'añe, ja'an yo'o yo'oye jëja beoyë yë'ë. Yequëcuanì curi señe huajë yaye'ë yë'ëre. ⁴Yua yë'ë yo'ojayete ro'tahuë. Yë'ë ëjaguëni ro'ija'cuare yë'ë gaje hua'nare re'huaza cayë yë'ë. Ja'nca re'huani, ëjaguëbi yë'ëre etoguëña, yë'ë yua bacua huë'ena ti'anguëña, yë'ëre bëa güeseja'cua'ë" ro'taguëña baguë. ⁵Ja'nca ro'tani, ja'nre'bi baguë ëjaguëni ro'ija'cuare te'enate, te'enate choi bi'raguëña. Choni, ru'ru ba'iguëbi ti'anguëña, "¿Yë'ë ëjaguëni quejeiye ro'iyë baguë'ne më'ë?" senni achaguëña. ⁶Senni achaguëña, sehuoguëña: "Olivo hui'yabe cien ro'rohuëanre ro'iyë bayë yë'ë" sehuoguëña. Sehuoguëña, "Më'ë ro'iyë cuencuesi ja'ohuare inni, besa cincuenta ro'rohuëan ro'iyë toyajë'ën" caguëña. ⁷Canì tonni, ja'nre'bi yequëbi ti'anguëña, "Yë'ë ëjaguëni ðquejeiye ro'iyë baguë'ne më'ë?" senni achaguëña. Senni achaguëña, "Trigo aon cien ro'rohuëan ro'iyë bayë yë'ë" sehuoguëña. Sehuoguëña, "Më'ë ro'iyë cuencuesi ja'ohuare inni, ochenta ro'rohuëan ro'iyë toyajë'ën" caguëña. Bacua ro'ija'yete gachoguëña. ⁸Gachoguëña, ja'nre'bi baguë ëjaguëbi ja'an cuencuesi ja'orëanre ëñani ro'tani, ja'ansi'quë caguëña: "Ai masiye coquebi yë'ëre" caguëña. Aito. Èn yijare ba'iyë ye'yesì'cuabi yua Riusu bainreba ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye masiye ro'tani yo'ocua'ë.

⁹Ja'nca masiye yo'ocua ba'ijë'na, bacua ba'iyete ro'tajën, më'sacua'ga ën yija bonse bajën, ën yija gaje bainre re'huañu

cajën, ja'an bonse bacuana huo'huejën ro insijën ba'ijë'ën. Ja'nca ro insijën ba'icuabi ën yija bonse carajeiye ëñani, Riusu guënamë re'totona ti'anni ëñato, ai bain gajecuabi më'sacuanì bojojën ba'ija'cua'ë.

¹⁰Më'sacua'ga rëño bonse ma'carëan se'ga bajën te'le ruiñe yo'ojën banica, ai bonse bani'ga, güina'ru te'le ruiñe yo'oja'cua'ë. Rëño bonse ma'carëan bajën, coquejën yo'ojën banica, ai bonse bani'ga güina'ru coquejën yo'oja'cua'ë. ¹¹Më'sacua'ga ën yija bonse bajën, te'le ruiñe yo'oma'itoca, Riusubi baguë guënamë baye ðqueaca më'sacua'na jo'caja'guëguë'ne? ¹²Yequëcua bonse re'huacajën, te'le ruiñe yo'oma'itoca, Riusubi baguë guënamë bayete më'sacua'na gare jo'caye beoye ba'ija'guë'bi.

¹³Yo'o con hua'guëbi samu ëjacuani bani, bacuani te'le coñe gare porema'iji. Ja'nca contoca, yequëni je'o baguë, yequëni ai yëreba yë'ji. Yequëni te'le ruiñe yo'o congüë, yequëni yo'o coñe güëji. Güina'ru, Riusuni yëreba yëjën coñe yë'nica, më'sacua bonse re'le yëye gare porema'inë, cabi Jesús.

¹⁴Caguëña, fariseo bainbi Jesús quëase'le si'aye achani, bonse baye ai yëcua sëani, baguëni ai jayajën cahuë.

¹⁵Jayajën cajë'na, Jesús sehuobi:

—Më'sacua yua ëmëje'en ca'nco se'gare re'o bain ba'iyë ro coquejën ëñojë'na, bain hua'nabi më'sacuare re'oye ëñajën bojoyë. Riusu'ga më'sacuare re'oye ëñama'iji. Më'sacua gu'a recoyore ëñani, më'sacua gu'aye yo'ojën ba'iyete masiji. Bain hua'nabi yequëcua ta'yejeiye ba'iyë'ru ba'iyete re'oye ëñani bojojë'na, Riusu'ga tin ro'taguë, ja'an bojoma'iji. Gu'aye se'ga ba'iji caji Riusu.

La ley y el reino de Dios

¹⁶Ru'ru, Moisesbi Riusu ira coca canì jo'case'ere bainna toyani jo'caguëña, ja'nre'bi jë'te, Riusu ira bain raosi'cuabi coca toyani jo'cajë'na, bain hua'nabi si'aye achani ye'yesì'cua ba'ë'ë. Juan Bautizaguë ba'irën tëca achani ye'yesì'cua ba'ijë'na, ja'nre'bi Riusubi baguë bojo güese coca, mame recoyo re'huani baguëña zi'inni bojojën ba'ì coca ja'an cocare canì acho bi'raguëña, si'a bainbi Riusuna ti'anni recoyo zi'inni ba'ifñu cajën, baguë cocare si'a recoyo achani yo'o bi'rahuë. ¹⁷Ja'nca ba'icuata'an, Riusu ira coca canì jo'case'ere gare carajei güeseye beoye jo'cabi Riusu. Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'anbi ru'ru carajei'ga'guë'bi.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸Bainguëbi baguë rënjo hua'gore jo'canì senjoni, ja'nre'bi yeconì huejani batoca, ro gu'aye yo'oye se'ga rëinji baguëre. Romigo jo'canì senjosi'conì huejani batoca, güina'ru ro gu'aye yo'oye se'ga rëinji.

El rico y Lázaro

¹⁹Më'sacua yua ën cocare achani, Riusu yo'oguë ba'ija'yete masijë'ën. Yequë bonse ëjaguë baquëña. Si'a umuguseña ai re'o caña me'najëi cañare sa'yeguë, ai re'o aon se'gare caraye beoye ainguë bojoguë baquëña. ²⁰Yequë'ga Lázaro hue'eguëbi bonse beo hua'guë si'a ga'nihuë ca'mi bu'isi'quë ba'iguë, yequëcua'bi cuanni rajë'na, bonse ëjaguë caca sa'ro ca'ncona bëani ëjoguë baquëña. ²¹Ëja bainguë aon zi'nga mesabi to'inguëña, porenica ja'anre conì anza caguë ro'taguë nñu'iguëña, yai hua'na'ga rani, baguë ca'mire ne'nejën bateña. ²²Ja'nca ba'iguëbi ai yo'oguë, yequë umuguse junni huesëguëña, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi gaje menì, baguëte cuanni, Riusu guënamë re'otona mëani, Riusu aon choisiruna bëa güesereña, Taita Abraham ca'ncona. Ja'nre'bi bonse ëjaguë'ga junni huesëguëña,

baguë bainbi baguëte tanreña. ²³Tanrena, ba hua'guë yua ja'an gu'aruna ti'anni, ai ja'sireba uguë baguëña. Ja'nca ba'iguëbi mëiñe ëñato, Taita Abraham baquëña. Lázaro'ga baguë ca'ncore ñuquëña. ²⁴Ja'nca ñu'ljën ba'ijëña, bonse ëjaguëbi güiguë caguëña: “Taita Abraham, yë'ë hua'guë oire bajë'ën. Ën toare ai ja'sireba uguëña, Lázarote yë'ëna raojë'ën. Baguë mëoñobi yua oona tanni, yë'ë zemeñona ti'ntini sësaye se'ga yo'oja'guë” güiguë caguëña. ²⁵Caguëña, Abrahambi sehuoguëña: “Më'ë yija ba'iguë ba'ise'ere ro'tajë'ën, mami. Më'ëbi ai re'oye ba'isi'quëbi me'najeiñe se'ga ba'iguëña, Lázarobi ai yo'oguë ba'isi hua'guëbi baji'i. Yureca, Riusubi baguëni oire bani conni bojo güesequëña, më'ëreca uye se'ga ba'iji. ²⁶Mai sa'ñeña ëñañe ai rëi yorobë ba'iguëña, më'ë ba'iruna saiye beoji ëñjo'onbi. Güina'ru, më'ë ba'irubi etani ëñjo'ona raiye gare porema'iñë” sehuoguëña Abraham. ²⁷Sehuoguëña, bonse ëjaguë ba'isi'quëbi caguëña: “Ja'nca porema'itoca, ën cocare më'ëni senreba seña yë'ë. Lázarote cuencueni, yë'ë bain huë'ena saojë'ën. ²⁸Yë'ë yo'je hua'na te'e ëntë sara hua'na ba'ijëña, bacuana sani, bacua gu'a juchare jo'cani senjojë'ën caguë quëaja'guë. Yë'ë ai yo'oguë ba'i re'otona raima'ija'bë caguë, bacuani coca yihuoguëte saojë'ën, taita” caguë senquëña. ²⁹Senguëña, Abraham sehuoguëña: “Saoye porema'iñë. Më'ë bainbi Riusu coca, Moisés toyani jo'case'e, Riusu ira raosi'cua toyani jo'case'e, ja'an cocare bacua sëani, ja'an cocare ëñajën ye'yeja'bë. Ye'yetoca, bacua gu'a juchare jo'cani senjoma'iñe yequëre” caguë sehuoguëña Abraham. ³⁰Sehuoguëña, baguë caguëña: “Bañë. Ira coca case'ere achama'iñë, taita. Ju'insi'quëbi etani sani, bacuani quëatoca, bacuabi achani mame recoyo re'hua'ja'cua'ë” caguëña. ³¹Caguëña, Abraham sehuoguëña: “Bañë. Moisés coca toyani jo'case'e, Riusu ira raosi'cua toyani jo'case'e, ja'anre ro achajën, te'e ruiñe yo'oye güetoca, ju'insi'quë etani sani quëaye'ga güina'ru ro achajën te'e ruiñe yo'oye güeja'cua'ë bacua” sehuoguë, baguëni coca cani tonguëña Abraham, quëabi Jesús.

El peligro de caer en pecado

17 ¹Ja'nca cani, ja'nrebi baguëre yo'o con hua'nani yihuoguë cabi:

—Bain hua'nabi yequëcuan gu'a jucha yo'o güesejën, gare carajeiye beoye gu'aye yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca ba'icua'ë bënni senjoja'ñe se'ga ba'iji bacuare. ²Ëncua zin hua'nani iracuabi te'eguë se'gani gu'aye yo'oye ye'yoto, bacuare quë'rë ta'yejeiye bënni senjose'e ba'ija'guë'bi. Jai to'obëbi bacua ñaje tēcana gueonni, jai ziyana senjoni rëoto'ga, bacuare bënni senjoñe ti'anma'ija'guë'bi. ³Ja'nca sëani, më'sacua'ga ëñare bajën, gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën.

Yureca më'ë yo'je hua'guëbi më'ëni gu'aye yo'otoca, baguëni bojora'rë bëin coca yihuoguë cajë'ën. Ja'nca caguëña, baguëbi mame recoyo re'huani, baguë gu'a jucha yo'ose'ere jo'cani, më'ë huanë yeni ro'tama'iñete sentoca, baguë gu'a juchare huanë yeni baguëni te'e bojoguë ba'ijë'ën. ⁴Ja'ansi umuguse te'e ëntë sara samu ba'iyë më'ëni gu'aye yo'oni, ja'nrebi më'ëni senni achaguë, Gu'aye yo'ohuë yë'ë. Se'e ro'tama'ijë'ën quëani sentoca, baguë gu'a jucha yo'ose'ere caraye beoye huanë yeyete sehuoni re'huani, baguëni bojoguë ba'ijë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

El poder de la fe

⁵Caguëña, ja'nrebi baguëre ta'yejeiye yo'o concuabi baguëña ti'an rani, baguëni senni achahuë:

—Yëquëñani quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'taye conjë'ën, sen'ë.

⁶Senjënna, sehuobi:

—Recoyo ta'yejeiye ro'taye yëtoca, mostazara'carëte ro'tani masijë'ën. Ai zinra'carëte sëani, ta'yejeiye irani, jai sunquiñë ruinjï. Më'sacua'ga güina'ru ta'yejeiye recoyo ro'tajën ba'itoca, ai ta'yejeiye yo'oye porëyë më'sacua. Ën sunquiñë si'ca seihuë tëtëni, huëni, jai ziyana sani tonni ruijë'ën” ja'an cocare cani guansetoca, bañë se'gabi achani ja'anse'e yo'oji.

El deber del que sirve

⁷Më'sacua yua yo'o con hua'na yo'oye bayete ro'tani masijë'ën. Ëja bainguëre yo'o con hua'guëbi baguë yo'ore yo'oguë, zio yijare re'huani, oveja jo'yare cuirani, ja'an yo'ore yo'oni na'ljani, ja'nrebi huë'ena go'ini ba'iguëña, ba ëjaguë ðgue coca baguëre caguë'ne? “¿Besa rani, më'ë aonre ainjë'ën” caguë? ⁸Banji. “Besa, yë'ë aonre re'huani, yë'ëre aonjë'ën. Yë'ë aonre ainguë, yë'ë gonore uncuguë ba'iguëña, më'ë yua yë'ë yëyete injani rani insijë'ën. Yë'ë aon anni tëjiguëña, ja'nrebi yo'je, më'ëbi aiñe poreyë” ja'anre guanseguë caji ëja bainguë. ⁹Ëja bainguëbi guanseguëña, yo'o con hua'guëbi si'aye te'e ruiñe yo'oni tëjiguëña, ëjaguëbi ðguere caguë'ne? “Surupa. Ai re'oye yo'ohuë më'ë” gare caye beoye ba'iji bain ëjaguë. ¹⁰Ja'nca ba'iguëña, më'sacua'ga Riusu yo'ore yo'o conjën, si'aye yo'oni tëjini, ñaca cajën ba'ijë'ën: “Yëquëña hua'nare yua Riusu yo'o con hua'na se'ga ba'ijën, gare ta'yejeiye beoye ba'icua'ë” cajën ba'ijë'ën, cabi Jesús.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹Ja'nrebi Jesúsbi se'e sai bi'raguë, Samaria, Galilea, ja'an yijañabi saji'i. ¹²Sani, yequë huë'e jo'borëna ti'anni ëñato, ira ca'mi rauna ju'incua si'a saracuabi baguëña tëhuo raë'ë. Tëhuo rani, so'orëbi ëñajën, ¹³baguëni si'a jëja güijën cahuë: —Ëjaguë Jesús, yëquëñani oireba oiguë conjë'ën güijën cahuë.

¹⁴Ja'nca cajënna, Jesúsbi sehuobi:

—Më'sacua yua pairi hua'na quë'rona sani, pairini ëñojë'ën, caguë sehuobi Jesús.

Sehuoguëña, bacuabi sai bi'rajën, ma'aja'an saijën, ëñatoca, yua ja'si tënosi'cua baë'ë. ¹⁵Tënosi'cua ba'ijëña, bacua jubë te'eguëbi Jesúsna bonëni raiguë, Riusuni ta'yejeiyereba bojoguë güiguë quëaguë baji'i. ¹⁶Ja'nca quëaguë ba'iguë, Jesús ba'iruna ti'anni, baguë guëon na'mi ca'ncona gugurini, meñe rëanni Jesúsni bojoguë, Surupa caguë baji'i. Ja'an ba'iguëbi Samaria yija bainguë baji'i. ¹⁷Ja'nca bojoguë caguëña, Jesús yua bain jubëni cabi:

—Ira ca'mi rauna ju'incua si'a saracua ba'icua'ni huachohuë yë'ë. ¿Yequëcua nuevecua guere yo'ojën surupa cajën raimate'ne? ¹⁸Ën hua'guë se'ga, tin yija bainguë ba'iguëbi Riusuni surupa caguë, Riusuni bojoguë raji'i. Yequëcua'ga raimaë'ë cabi Jesús.

¹⁹Cani, ja'nrebi huachosi'quëni cabi:

—Yua huëni saijë'ën. Më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tasi'quë sëani, huajë raisi'quë'ë më'ë, cabi Jesús.

Cómo llegará el reino de Dios

²⁰Caguëña, fariseo bainbi baguëña ti'anni, baguëni senni achahuë:

—Riusu bainreba mame re'huani baja'ye ðquejeito ti'anguë'ne? senni achahuë.

Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Ja'anrën ti'anguëña, bain hua'nabi ëñañe porema'ija'cua'ë.

²¹Ja'anrën ti'anguëña, bain hua'nabi Riusu ba'iyete recoyo huanoñe ba'ija'cua'ë. Ja'nca sëani, yequëcua'ni ro ro'tajën, “Ëñjo'ona ti'anni ba'iji Riusu” cajën, o “Ja'anruna ti'anni ba'iji

Riusu” cajën, ja'an cocare caja'cuabi ro huacha caja'cua'ë sehuobi Jesús.

²²Ja'nca sehuoni ja'nrebi, baguëre yo'o concuani yihuoguë quëabi:

—Mësacua yua yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, yë'ë gaje rairënre ëñajën ëjojën, ja'an umuguse rajja'yete ai cu'e ëaye ba'ija'cuareta'an, yë'ë ti'an raiye yuta caraguë ba'ija'guë'bi mësacua. ²³Ja'nca ba'iguëna, yequëcuabi rani, mësacua coquejën caja'cua'ë: “Riusu Raosi'quëbi ti'anbi. Ënjo'on ba'iji” catoca, o “Ja'anruna sani ëñañu” catoca, mësacua yua gare achamajën, bacua cayete yo'omajën ba'ijë'ën. ²⁴Yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ti'an rai bi'raguë, te'e jëana gaje raiguëna, si'a bainbi ëñañe poreja'cua'ë. Mëjo jue'neni si'a guënamë re'oto miañete ro'tani, yë'ë ti'an rajja'yete masijë'ën. ²⁵Ja'nca ti'an rajja'guë'ga yureca ta'yejeiye ai yo'oguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Yureña bainbi yë'ëre gu'a güejën senjojënna, ai yo'oguë ba'ija'guë'ë yë'ë. ²⁶Yureca, yë'ë ti'an rai umuguse yua Noë ba'isi umuguseña'ru güina'ru ba'ija'guë'bi. ²⁷Bain hua'nabi bacua aonre ainjën, bacua gonore uncuajën, romi huejajën, ro bacua yëse'e yo'ojënna, ja'nrebi Noë yoguna cacajën ba'i umuguse te'e jëana ti'anbi. Cacani ba'iguëna, ja'nrebi ziaya co'je raguëna, ja'an bain hua'na si'a hua'nabi rucani caraja'ë. ²⁸Yë'ë ti'an rai umuguse ba'ija'yete masiye yënica, Lot ba'isi umuguseña'ega ro'tajë'ën. Ja'anrën bain'ga bacua aonre ainjën, bacua gonore uncuajën, bonsere con bajjën, bonsere bendiejën, bacua zioñare tanjën, bacua huë'ëñare yo'ojën, ro bacua yëse'e yo'ojën ba'ë'ë. ²⁹Yo'ojën ba'ijjënna, Lotbi Sodoma huë'e jobobi gare saiguëna, ja'ansi umuguse Riusu toabi bacuana joë ba'irënbu tonni ëobi. Toa zi'nnga, toa gata, ju'ju sëñe ba'iguë guënamë re'otobi ai ja'suye tonni, si'a bainre joë ba'irën gare carajei güesebi Riusu. ³⁰Ja'nca ba'iguëna, yë'ë'ga bainna ti'an rai bi'raguë, güina'ru joë ba'irën ti'anja'guë'ë yë'ë.

³¹Ja'nca ti'an raiguëna, huë'e hue'se ca'ncore ñu'lijjën ba'icua'ga bacua bonsere cacani inma'ija'bë. Ziore ba'icua'ga güina'ru huë'ena go'ima'ija'bë. ³²Lot rënjo yo'ogo ba'ise'ere ro'tani, bago yo'ose'ere yo'oma'ijjë'ën. ³³Mësacua se'gabi re'oye baza cajën ro'tajjën ba'icua'ga ro huesëni carajeija'cua'ë. Mësacua ba'iyete ro'tamajjën, Riusuni coñe se'gare yo'ozca cajjën ro'tajjën ba'icuabi gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mësacua.

³⁴Yë'ë ti'an rai umugusere cato, ja'ansi ñami samucuabi te'e camana cainjën ba'ijjënna, te'eguëte in rani saja'guë'ë yë'ë. Yequëre jo'caja'guë'ë. ³⁵Romi hua'na samucuabi te'erute ba'ijjën hueare toajjënna, te'egore in rani saja'guë'ë. Yecore jo'caja'guë'ë. ³⁶Ëmëcua samucuabi ziore ba'ijjën te'e yo'ore yo'ojjënna, te'eguëre in rani saja'guë'ë. Yequëre jo'caja'guë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

³⁷Quëaguëna, bacuabi achani, baguëni senni achahuë: —¿Ja'an ba'ija'yete cato jaronu ti'anja'guë'ne mël'ë, Ëjaguë' senni achahuë.

Senni achajjënna, sehuobi:

—Huayo hua'na ñë'ca raiye'ru ba'ija'guë'bi. Ga'nihuëbi pu'ncaguë uingüëna, ba hua'nabi ñë'ca raiyë. Güina'ru, gu'a jucha jo'caye beoye yo'ojjën ba'icua ba'ijjënna, Riusubi yua te'e jëana bënni senjoguë rajja'guë'bi, sehuobi Jesús.

La parábola de la viuda y el juez

18 ¹Sehuoni ja'nrebi bacuani ye'yo cocare quëabi: —Mësacua yua Taita Riusuni ujjajjën, gare jo'caye beoye baguëni senreba senni achajjën ba'ijjë'ën. Ja'anre te'e ruiñe yo'ojjën ba'ijjë'ën caguë, ën cocare quëani achoguëna, achani yo'ojjën ba'ijjë'ën. ²Yequë huë'e jobo ëjaguë baquëña.

Ja'nca ba'iguëbi Riusuni re'oye ëñama'iguë baquëña. Bain hua'nare'ga re'oye ëñama'iguë baquëña. ³Hua'je hua'go'ga ja'an jobore ba'igobi, yequëbi bagoni ai je'o baguëna, ja'an ëjaguëna sani, baguë coñete senreba senni achago bacoña. ⁴Jo'caye beoye si'a umuguseña senni achago ba'igona, ëjaguëbi coñe güeguë ba'isi'quëbi bago señete ya'jani, ja'ansi'quë ro'taguëña: “Yë'ë yua Riusuni re'oye ro'tama'iguë, bainre'ga re'oye ëñama'iguëta'an, ⁵ja'an hua'je hua'gobi yë'ëni ai rajjera senni achago raigona, ai ya'jahuë yë'ë. Bago yua se'e hui'ya senni achago raima'ija'go caguë, bago sense'e'ru conja'guë'ë yë'ë” cani conguëña.

⁶Gu'a ëjaguëbi ja'nca bagoni conguëna, mësacua'ga Riusu coñete ro'tajjën ba'ijjë'ën. ⁷Mësacua yua Riusu bainreba cuencuesi'cua ba'ijjën, baguëni na'ijjani ñatajani senreba senni achajjën ba'ijjënna, mësacua gare ëjoye beoye conreba conguë ba'ija'guë'bi. ⁸Aito. Mësacua te'e jëana conja'guë'bi Riusu. Ja'nca conguë ba'ija'guëta'an, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi se'e raiguëna, ¿jarocuabi Riusuni si'a recoyo ro'tajjën, baguëni jo'caye beoye coca senni achajjën ba'ija'cua'ne? ¿Yequëre yë'ëni recoyo ro'tajjën ujjacuabi carajeima'ija'cua'ne? cabi.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹Caguëna, ja'nrebi yequëcua re'o bain ba'iyete cacuabi ti'anhuë. Ti'ancuabi yequëcua ba'iyete gu'aye cacua ba'ë'ë. Ja'nca ba'icuabi ti'anjjënna, Jesusbi ye'yo cocare bacuani cani achobi:

¹⁰—Samu bain hua'na ëmëcuabi Riusu huë'ena cacani, Riusuni ujjareña. Te'eguë yua fariseo ba'iguëna, yequë yua impuesto curi ro'iyete coguë baquëña. ¹¹Ja'an fariseo hua'guëbi cacani nëcaguë, ñaca ujjaguëña: “Ah, Taita Riusu, mël'ëni ai bojoguë, mël'ëni surupa cayë yë'ë. Yequëcua gu'a bain, bonse jiancua, ro coquecua, romicua ëmëcua sa'ñeña ro a'ta yo'o ëaye ba'icua, bacua yo'ojjën ba'iyete'ru yo'oma'iguë'ë yë'ë. Ënquë'ga impuesto curi ro'iyete co hua'guë, baguë gu'aye yo'oguë ba'iyete'ru gare gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë, re'o baingüë sëani. ¹²Yë'ë re'oye yo'oguë ba'iyete cato, ga semana ba'iyete samu umuguseña aon aiñe jo'caguë, si'a yë'ë curi con base'ere ëñani, décima parte ñë'serë ba'iyete cuencueni mël'ëna ro insiguë yo'oyë yë'ë” ujjaguë caguëña fariseo hua'guë.

¹³Caguëna, impuesto curi ro'iyete coguëbi ca'nco se'gare ba'iguë, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete te'e ruiñereba ro'taguë, yija se'gare ëñaguë, baguë coribana ai sa'ntiguë huaiguë, Riusuni ujjaguë caguëña: “Ja'quë Riusu, yë'ë hua'guë ro gu'a hua'guë se'ga ba'iguëreta'an, yë'ëni oire baguë conjë'ën” ujjaguë caguëña. ¹⁴Ja'nca ujjajjën cajjënna, mësacua yihuoguë quëayë yë'ë. Ba samucua si'a jubëbi huëni huë'ena go'lijjënna, Riusubi ja'an impuesto curi ro'iyete coguë se'gani re'oye ëñaguë bojo güesebi. Fariseo hua'guëca banbi. Si'a bain re'o bain ba'iyete ta'yejeiye cacua ba'ijjënna, Riusubi bacuare ëñani, ta'yejeiye beo hua'nare bacuare re'huani jo'caji. Si'a bain Ro ta'yejeiye beo hua'guë'ë yë'ë cajjën ba'ijjënna, Riusubi bacuare ëñani, baguë ta'yejeiye re'o bainre bacuare re'huani bajj, quëabi Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹⁵Ja'nrebi bain hua'nabi bacua zin hua'nare Jesusna sani, Bacuani re'oye pa'roja'guë cajjën, ti'an bi'rajjënna, Jesusre yo'o con hua'nabi bainni bëin coca cajjën, bacuani ënshuë. ¹⁶Ënsejënna, Jesusbi bain hua'na raiye choiguë, baguëre yo'o con hua'nani cabi:

—Zin hua'nabi yë'ëna rajjënna, ënseye beoye ba'ijjë'ën. Riusu ba'i jobo ba'ija'yete ëñato, ëncua zin hua'na ba'iyete'ru si'a

jubë ba'ija'cua'ë. ¹⁷Ja'nca sëani, mësacua re'oye ro'tajën yë'ë bainreba ba'ija'yete masijël'ën. Riusu bainreba ba'iyë yëcuabi zin hua'na ro'tajën ti'anja'ñe'ru güina'ru te'e ruiñe ro'tajën ti'anma'itoca, Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁸Ja'nrebi judío ëja bainguëbi ti'anni, Jesusni senni achabi: —Ëjaguë, më'ëbi re'o bainguë sëani, yë'ë senni achayete quëajë'ën. Yë'ë'ga Riusu bainguë runni baguë naconi carajeiye beoye ba'ijaza caguë, çgue yo'ore yo'oye baye'ne yë'ë? senni achabi.

¹⁹Senni achaguëna, Jesús sehuobi: —¿Më'ë queaca ro'taguë, yë'ëre re'o bainguë ba'iyë caguë'ne? Riusu se'gabi re'oguë ba'iguë'bi. Yequëcua bañë. ²⁰Ja'nca sëani, Riusu coca guansen jo'case'ere ro'taguë, ja'anre te'e ruiñe yo'oguë ba'ijë'ën: “Romini yahue bani a'ta yo'oma'iñe, bainni huani senjoma'iñe, bonsere jianma'iñe, bain ba'iyete ro coquejën cama'iñe, pë'caguë sanhuëni te'e ruiñe ëñañe” ja'anre te'e ruiñe yo'oguë ba'ijë'ën më'ë'ga, cabi Jesús.

²¹Caguëna, ba hua'guë sehuobi: —Ja'anre yë'ë zinrënna caraye beoye yo'oguë ba'iyë yë'ë sehuobi.

²²Sehuoguëna, Jesusbi achani, baguëni cabi: —Ja'nca yo'oguëta'an, yequë yo'o yo'oye se'ga caraji më'ëre. Më'ë bonse beor insini, curi con, bonse beo hua'nana ro insijël'ën. Ro insiguëna, Riusubi baguë guënamë re'oto bayete më'ëna ai insireba insija'guë'bi. Më'ë ën yija bonsere ja'nca gare insini jo'cani, ja'nrebi yë'ëni te'e conguë rajjël'ën, cabi Jesús.

²³Caguëna, baguëbi achani, ai bonse baguë sëani, ro sa'nti hua'guë runji'i. ²⁴Ja'nca ruinguëna, Jesusbi cabi: —Yua ai bonse bacuabi Riusu ba'i jobona ti'anni ba'i ëaye yo'ojën, ai guaja yo'ojën ba'iyë. ²⁵Camello hua'nabi guëna miu gojena cacani etajei ëaye yo'oto, ai guaja yo'oyë. Bonse bacua'ga Riusu ba'i jobona ti'anni ba'i ëaye yo'oto, quë'rë ta'yejeiye guaja yo'oyë bacua, cabi.

²⁶Caguëna, ja'anre achacuabi baguëni cajën senni achahuë: —Ja'nca ba'itoca, çjarocuabi Riusu ba'i jobona ti'añe poreye'ne? cajën senni achahuë.

²⁷Senni achajënna, Jesús sehuobi: —Bain hua'nabi ro yo'ojën, ta'yejeiye yo'oye porema'icuata'an, Riusubi si'aye ai ta'yejeiyereba yo'oye poreji, sehuobi.

²⁸Caguë sehuoguëna, ja'nrebi Pedrobi cabi: —Ëjaguë, yëquë'nabi si'aye gare jo'cani, më'ëni yo'o conjën, recoyo te'e zi'inhüë cabi.

²⁹Caguëna, Jesús sehuobi: —Mësacuan ganreba caguë quëayë yë'ë. Bain hua'nabi Riusu yo'o case'e se'gare yo'ozca cajën, bacua baye si'aye gare jo'cajën, bacua huë'e, pë'caguë sanhuë, ma'yë sanhuë, yo'je hua'na, rënjo hua'go, zin hua'na, ja'an si'ayete gare cu'e ëaye beoye jo'catoca, ³⁰Riusubi quë'rë ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi. Ën yija baye, guënamë re'oto baja'ye, ja'anre quë'rë ta'yejeiye ai insireba insiguë, bacuani baguë naconi gare carajeiye beoye ba'i güeseja'guë'bi Riusu, cabi Jesús.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³¹Ja'nca can, ja'nrebi baguëre yo'o concuare ca'ncona sani, bacuani quëabi:

—Yureca mai hua'nabi Jerusalén huë'e jobona saiye. Ja'nca sani, ti'anni ba'ijënna, ja'an bain hua'nabi yë'ëni ai yo'o güeseja'cua'ë. Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e si'aye

cani jo'case'e'ru güina'ru yo'ojën, yë'ëre Riusu Raosi'quëreba ba'iguëre ai yo'o güeseja'cua'ë. ³²Yë'ëre zeanni, judío bain jubë ba'ima'icuana insini senjojënna, bacuabi yë'ëni jayajën, yë'ëre ai gu'aye yo'ojën, yë'ëre go tutujën yo'oja'cua'ë. ³³Ja'nca yo'oni, ja'nrebi ga'ni za'zabobi inni, yë'ëre si'nnseni tējini, ja'nrebi yë'ëre huani senjoja'cua'ë. Huani senjojënna, samute umuguseña ba'ini, ja'nrebi go'ya rajja'guë'ë yë'ë, cabi.

³⁴Caguëna, ba hua'nabi ro huesë ëaye achahuë. Tin acho coca caguëre sëani, gare masiye porema'iñë mai, sa'ñeña cahuë.

Jesús sana a un ciego en Jericó

³⁵Ja'nca cajën, Jericó huë'e jobona ti'an bi'rajënna, ñaco ëñama'iguëbi bacua ma'a yëruhuare ba'iguë, bain hua'nani curi so'corëanre senni achaguë ñuji'i. ³⁶Ja'nca ñu'iguëbi achaguë, ai jai jubë bain saijënna, bacuani çMësacua guere ëñajën saiye'ne? senni achaguëna, ³⁷Jesús Nazarenobi rajji sehuojënna, ³⁸ba hua'guë yua, ai jëja güiguë cabi: —Yë'ë bainguë Jesús, David yo'je raisi'quë, yë'ë hua'guëre oireba oiguë conjël'ën ai jëja güiguë cabi.

³⁹Ja'nca güiguëna, Jesús ru'ru saicuabi baguëni bëinjën, Güiye beoye ba'ijël'ën cahuë. Cacua'ta'an, ba hua'guë yua quë'rë ta'yejeiye güiguë cabi:

—David bainguë yo'je raisi'quë, yë'ë hua'guëre oireba oiguë conjël'ën, güiguë cabi.

⁴⁰Ja'nca güiguë caguëna, Jesusbi nëcajani, Ja'an hua'guëre yë'ëna rajël'ën caguëna, baguëre cuanni rahuë. Rajënna, Jesusbi baguëni senni achabi:

⁴¹—¿Guere yë'ëre senni achaguë'ne më'ë? senni achabi.

Senni achaguëna, sehuobi: —Ëjaguë, yë'ëre ñaco ëña ëaji, sehuobi.

⁴²Sehuoguëna, Jesús cabi: —Më'ë ñaco ëñaguë ba'ijël'ën. Yë'ëni si'a recoyo ro'taguë sëani, huajë raë'ë më'ë, cabi.

⁴³Caguëna, ja'ansirën ñaco sëtani ëñabi. Riusuni ai bojoguë, surupa caguë, Jesusni te'e conguë saji'i. Ja'nca bojoguëna, bain hua'na'ga baguë ñaco sëtase'ere ëñani, Riusuni ai ta'yejeiye bojohuë.

Jesús y Zaqueo

19 ¹Ja'nrebi, Jesusbi se'e sani, Jericó huë'e jobona ti'anni, yequë ca'ncobi etani sai bi'raguëna, ²ai bonse ëja bainguë Zaqueo hue'eguëbi baji'i. Impuesto curi ro'iyë cocua, bacua ëjaguë baji'i. ³Ja'nca ba'iguëbi Jesusni ëñani masiza caguë, bë'je hua'guë sëani, bain ñë'casi jubë ba'ijënna, ti'anni ëñañe gare poremaquë baji'i. ⁴Ja'nca ëñañe porema'iguëbi quë'rë ru'ru huë'huëni, sicómoro sunquiniñ Jesús rai ma'a yëruhua ba'iguëna, tinja mëni ëjopi. ⁵Ëjoguë tuiguëna, Jesusbi ti'anni, ñaco mëne, Zaqueoni ëñani cabi:

—Zaqueo, besa gajeni, yë'ë naconi rajjël'ën. Yure umuguse më'ë huë'ena bëaye bayë yë'ë, caguë choji'i.

⁶Caguë choiguëna, Zaqueobi quere gajeni, Jesusni ai bojoguë, baguë huë'ena sabi. ⁷Ja'nca saguëna, bain hua'nabi ai bëinjën ëñajën, sa'ñeña cahuë:

—Ro gu'a bainguë huë'ena cacani bëaza caguë yo'oji baguë, cahuë.

⁸Ja'nrebi, Zaqueobi baguë huë'ere ba'iguë, Jesusni te'e ruiñe ro'taguë cabi:

—Ëjaguë, yë'ë bonse, jobo ba'iyë quëñoni, bonse beo hua'nana ro insija'guë'ë yë'ë. Yequëcuare'ga, yë'ë coqueguë têtes'icua ba'icua'ere'ga, gajese'ga ba'iyë bacua curire quë'rë se'e ba'iyë go'yaja'guë'ë yë'ë, cabi.

⁹Caguëna, Jesusbi quëabi:

—Ēnquē yua Taita Abraham banguērebare sēani, Riusubi baguē recoyo ro'tayete ēñani, baguē banguēre re'huani babi yure umuguse. ¹⁰Yē'ē yua Riusu Raosi'quēreba ba'iguēbi bain hua'na so'ona sani huesēsi'cuani cu'eza caguē, bacuare tēani baye ro'taguē raisi'quē'ē yē'ē, cabi.

La parábola del dinero

¹¹Ja'nrēbi, Jesusbi se'e sani, Jerusalén huē'e jobo tēca sani ti'an bi'raguēna, baguē naconi saicua, Zaqueoni coca case'ere achasi'cuabi ro'tajēn, “Riusu ba'i jobo yua te'e jēana ēñaja'ñeta'an ba'iji maire” ro'tajēn ba'ijēna, Jesusbi bacuani ye'yo cocare ¹²quēa bi'rabi:

—Yequē banguē, ta'yejeiye ēja bain jubē ba'iguēbi baquēña.

Ja'nca ba'iguēbi ja'ansi'quē ro'taguē, “Quē'rē ta'yejeiye ēja bain huē'e jobona sani, ēnjo'on bain ta'yejeiye ējaguē runni, ja'nrēbi rani bainni guanse bi'raja'guē'ē yē'ē” caguēña. ¹³Ja'nca canī, sai bi'raguē, banguēre yo'o concua si'a saracuare choiguēna, rataña. Ratenā, ga banguēna curi so'cohua ai ro'i so'cohuaire insini, bacuani yihuoguē caguēña: “Mēsacua curi so'cohuaire sani, bonsere conī bendiejen, Curi so'cohua quē'rē jaijeija'guē cajēn, yē'ē se'e raiye tēca quē'rē beyojēn ba'ijēn” canī tonni, ja'nrēbi bacuare jo'cani saquēña. ¹⁴Saquēna, baguē yija bain ai jai jubēbi baguēni gu'a güejēn, bacua bain hua'na rēño jurēte cuencueni, ējaguē saijai jobona saojēn, ta'yejeiye ēja bainni quēa güesereña: “Ja'an saiguēni gu'a güecua sēani, yēquēna ta'yejeiye ējaguēte banguēre re'huama'ijē'ēn” cajēn saoreña. ¹⁵Ja'nca cajēn saocuareta'an, bacua ta'yejeiye ējaguēre re'huasi'quē ba'iguēna, baguē yijana goquēña. Go'ini, ti'anni, ja'nrēbi banguēre yo'o concuare, baguē curi so'coñare insisi'cuare choiguē, bacua curi jaijeise'ere achani masiza caguē choquēña bacuare. ¹⁶Choiguēna, ru'ru ba'iguēbi ti'anni quēaguēña: “Ējaguē, mē'ē curi so'cohua naconi bonse cojani bendieni, si'a sara so'coñare se'e conī bahuē yē'ē” quēaguēña. ¹⁷Quēaguēna, ējaguēbi sehuoguēña: “Ai re'oye yo'oguē, curi jaijei güesehuē mē'ē. Yē'ē choa so'cohua se'ga naconi ai jaijei güesesi'quēre sēani, si'a sara huē'e joboñare mē'ēna jo'caja'guē'ē yē'ē. Jo'caguēna, ja'an bainni ēñaguē guanseguē ba'ijē'ēn” canī, banguēre saoguēña. ¹⁸Saoguēna, samu ba'iguēbi ti'anni quēaguēña: “Ējaguē, mē'ē curi so'cohua naconi bonse cojani bendieni, te'e ēntē sara so'coñare se'e jaijeini conī bahuē yē'ē” quēaguēña. ¹⁹Quēaguēna, ējaguēbi sehuoguēña: “Re'oji. Ja'nca jaijei güesesi'quēre sēani, te'e ēntē sara huē'e joboñare mē'ēna jo'caja'guē'ē yē'ē. Ja'an bainni ēñaguē guanseguē ba'ijē'ēn” caguē, banguēre saoguēña. ²⁰Saoguēna, ja'nrēbi yequē yo'o con hua'guēbi ti'an rani quēaguēña: “Ējaguē, mē'ē curi so'cohua insise'e, ja'ansi so'cohuaire conī bajē'ēn. Can tē'tērēna reani gueonni re'huani bacaē'ē yē'ē. Ja'ansi so'cohuaire mē'ēna go'yayē yē'ē. ²¹Mē'ē yua ai huaji yaguē ējaguēre sēani, mē'ē curi insise'ere jaijei güeseyē ai huaji yēguē baē'ē yē'ē. Mē'ēbi ai jēja guanseguē sēani, yequēcua yo'o yo'ose'ere tēani bayē mē'ē. Yequēcua tanse'ere'ga tēani bayē mē'ē” caguēña. ²²Caguēna, ējaguēbi ai bēinguē sehuoguēña: “Ai gu'aye yo'oguē, yē'ēre re'oye conmaē'lē mē'ē. Mē'ē coca case'e se'gare achani, mē'ēre bēnni senjoñe bayē yē'ē. Mē'ē yua yē'ē ba'iyete ja'nca masiguē, Ai jēja guanseguē yequēcua yo'o yo'ose'ere tēani bayē yē'ē caguē, ²³mē'ē ¿queaca yo'oguē, yē'ē curi insise'ere curi re'hua huē'ena jo'camaquē'ne? Jo'catoca, yē'ēbi raiguēna, ja'an curi quē'rē jaijeiguēna, conī bare'ahuē yē'ē” bēinguē caguēña. ²⁴Canī, ja'nrēbi baguē bain ja'anrute nēcacuani guanseguēña: “Baguē curi so'cohuaire tēani, si'a sara so'coña baguēna insijē'ēn” caguē guanseguēña. ²⁵Guanseguēna, ba hua'nabi sehuojēn senni achareña: “Ējaguē, mē'ē ¿queaca

ro'taguē, si'a sara so'coña baguēna quē'rē ta'yejeiye insiye ro'taguē'ne?” senreña. ²⁶Senjēna, sehuoguēña: “Mēsacuaire ganreba quēayē yē'ē. Ai jaijeiye re'huani baguēna quē'rē se'e ai insise'e ba'ija'guē'bi. Choa ma'carē se'gare baguēna, baguē baye si'ayete tēase'e ba'ija'guē'bi. ²⁷Yureca yē'ēni gu'a güesi'cuare te'e jēana zeanjani rajē'ēn. Bacuabi yē'ēre gu'a güejēn, bacua ta'yejeiye ējaguē ba'ima'ija'guē casi'cuare yē'ē ba'iruna rani, bacuani huani senjojē'ēn” caguē guanseguēña, quēabi Jesús.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸Ja'nca quēani, Jerusalén ma'aja'an se'e sani ti'an bi'rabi. ²⁹Ti'an bi'raguēbi baru so'o ca'ncoñare ēñato, Betfagē, Betania, ja'an huē'e jo'borēan baji'i. Olivo cubē casirute ba'iguēna, banguēre yo'o concua samucuare choini, ³⁰bacuani quēabi:

—Mēsacua yua ja'an huē'e jo'borēna saijē'ēn. Sani ti'anni, burro hua'guē bonsēguē yoni rēonsi'quēni ēñaja'cua'ē. Yuta bain tuama'iguē, ja'anguēni ēñani jo'chini rajē'ēn. ³¹Ja'nca jo'chi bi'rajēna, yequēcuabi “¿Mēsacua guere yo'ojēn, banguēte jo'chini saye'ne?” Ja'nca senni achatoca, “Mai Ējaguēbi banguēte yēji” cajēn sehuojē'ēn, cabi Jesús.

³²Caguēna, bacuabi sani ēñato, Jesús quēase'ru güina'ru baji'i. ³³Ja'nca ba'iguēna, burro hua'guēre jo'chijēna, ba burro bacuabi senni achahuē:

—¿Mēsacua guere yo'ojēn, burro hua'guēre jo'chiye'ne? senni achahuē.

³⁴Senni achajēna:

—Mai Ējaguēbi banguēte yēji, sehuohuē.

³⁵Ja'nca sehuoni, burro hua'guēre sani, Jesusna ti'anni insihuē. Insini, bacua guayoni se canre burro guērēbēna tēoni, ja'nrēbi Jesusni tua güesehuē. ³⁶Tua güeseni, Jesús yua Jerusalén ti'añe cueñe saiguēna, bacua guayoni se cañare baguē ru'ru sai ma'ana jaoni uan bi'rahuē. ³⁷Uan bi'rajēna, ja'nrēbi Jerusalemna ti'anni, Olivo cubē jaba ba'irute ba'iguēna, banguēre yo'o con hua'na te'e ai jai jubē ba'icua banguēre concuabi Taita Riusuni ai bojoreba bojojēn, Cristo ta'yejeiye yo'oguē ba'ise'ere quēajēn, ³⁸si'a jēja güini achohuē:

—Riusubi bojoguē raoguēna, mai ta'yejeiyereba ējaguēbi maina ti'an raji'i. Ja'nca sēani, guēnamē re'oto ba'icua si'acua ai bojoreba bojojēn bañuni. Mai ta'yejeiyereba ējaguē Riusuni ai ēama'iñereba bojojēn cañuni, güireba güijēn cahuē bacua.

³⁹Cajēna, fariseo hua'na, bain jubē naconi saicuaire Jesusni bēinjēn cahuē:

—Ējaguē, mē'ēre concuani bēinguē canī, bacua cayete ēnsejē'ēn cahuē.

⁴⁰Cajēna, sehuobi:

—Bañē. Ba hua'nabi caye beoye ba'itoca, ēn gatabēan ja'anse'ebi huēni güina'ru te'e güire'abi, sehuobi.

⁴¹Canī, Jerusalén huē'e jobona ti'an bi'rani, si'a jobore ro'tani oji'i. ⁴²Oiguē, ja'an huē'e jobo bainre ro'taguē cabi: —Yure umuguse yē'ē yua mēsacuaire ta'yejeiye bojo güesequē raisi'quēreta'an, mēsacua achaye güehuē. Riusubi yē'ēre raoguēna, mēsacua ñacobi ēñani masiye gare porema'icua baē'ē. ⁴³Ja'nca porema'icuaire sēani, ai yo'ojēn ba'ija'cua'ē mēsacua. Mēsacuare je'o bacuabi ti'an rani si'a huē'e jobo tē'ijeyē nēcajēn, etaye yēcuare ēnsejēn, mēsacuare si'a ca'ncoñabi ai ta'yejeiye huajēn ba'ija'cua'ē. ⁴⁴Ja'nca ba'icuaire mēsacuaire gare carajei güesejēn, mēsacua huē'e jobo tu'ahuēte gare ñañoni taonni, si'ayerebare gare ñu'ñuji güesejēn, mēsacuaire ai ta'yejeiye huaja'cua'ē. Mēsacua yua Riusu ēñaguē raisi umugusere gare ro'tamajēn huesēcuare

sëani, je'lo bacuabi ja'nca carajei güeseja'cua'ë, cani tonbi Jesús.

Jesús purifica el templo

⁴⁵Cani tonni, ja'nrebi Riusu uja huë'ena cacani, bonse bendiecuare gare etoni saobi. ⁴⁶Saoguë, bacuani cabi: —Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'e ën cocare ro'tajë'ën: “Yë'ë huë'e yua bain uja huë'e'ë” toyani jo'case'eta'an, mësacuabi ti'anni, ro gu'a huë'e, jian hua'na gati huë'ere ro re'huani jo'cahuë mësacua, caguë, bacuare etoni saobi.

⁴⁷Ja'nrebi, Jesús yua si'a umuguseña Riusu uja huë'ena cacani, bainni ye'yoguë baji'i. Ye'yoguë ba'iguëna, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, bain ëjacua, bacuabi Jesusni ai je'lo bajën, sa'ñeña senni achajën, “¿Queaca baguëni huani senjoñe'ne mai?” cajën ba'icuata'an, ⁴⁸bain hua'nabi baguë cocare ai re'oye achajën ba'ijënna, baguëni huani senjoñe poremaë'ë.

La autoridad de Jesús

20 ¹Ja'nrebi, yequë umuguse ba'iguëna, Jesús yua Riusu huë'ere ba'iguë, bainbi achajënna, bacuani ye'yoguë, Riusu bainreba mame recoyo re'huani baja'yete quëani achoguëna, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ira bain ëjacua, bacuabi ti'anni, ²baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ënjo'ona rani, ëjaguë yo'oye'ru yo'oguë'ne? ¿Jaro ëjaguëbi më'ëre ta'yejeiye caye guanseni raoguë'ne? senni achahuë.

³Senni achajënna, sehuobi:

—Ru'ru, mësacuani senni achaza. Quëajë'ën yë'ëre. ⁴¿Jaro ëjaguëbi Juanre bain bautizaguëre re'huani raoguë'ne? ¿Riusu re'huani raosi'quë, o bain re'huani raosi'quë baquë baguë? senni achabi.

⁵Senni achaguëna, bacua jubë se'ga sa'ñeña senni achajën, coca cajën baë'ë:

—¿Queaca sehuoye'ne mai? “Riusu raosi'quë baji'i” catoca, baguë yua “¿Mësacua queaca ro'tajën, Juan cani jo'case'ere recoyo ro'tamate'ne?” cama'iguë. ⁶“Bain raosi'quë baji'i” catoca, si'a bain jubëbi huëni, maini gatibi senjojën huaiyë, bacua yua Riusu raosi'quë ba'iyë ro'tacua sëani, sa'ñeña cahuë.

⁷Ja'nca cani, ja'nrebi Jesusna bonëni sehuohuë:

—Juan re'huani raosi'quëre huesëyë yëquëna, sehuohuë.

⁸Sehuojënna, Jesús cabi:

—Mësacua ja'nca sehuocuare sëani, yë'ëre re'huani raosi'quëre mësacuani gare quëama'iñë yë'ë cabi.

La parábola de los labradores malvados

⁹Cani ja'nrebi se'le yeque ye'yo cocare ja'an bainni quëabi:

—Zio ëjaguë baquëña. Bisi ëye ziore tanni, ja'nrebi yequëcua zio cuiracuana jo'cani, yequë so'o yijana sani zoe baquëña.

¹⁰Sani ba'iguëbi, bisi ëye téarën ti'anguëna, baguëre yo'lo congüete choini, zio cuiracuana saoguëña, ëye téase'ere coni raja'guëte. Saoguëna, ti'anguëna, zio cuiracuabi ba yo'lo congüë raosi'quëre zeanni ro ja'si yo'oni ëye beo hua'guëre go'yareña. ¹¹Go'yarena, baguë ëjaguëna ti'anguëna, zio ëjaguëbi se'le yequë yo'lo con hua'guëre saoguëña. Saoguëna, baguëre'ga güina'ru, gu'aye yo'oni, ro ja'si yo'oni, ëye beo hua'guëre'ga go'yareña. ¹²Go'yarena, se'le yequë yo'lo con hua'guëre saoguëna, bacua'ga güina'ru ja'si yo'oni, baguëte ro senjoni go'yareña.

¹³Ja'nca yo'orena, ëjaguëbi ro'tani, ja'ansi'quë caguëña: “¿Queaca yo'oye'ne yë'ë? Yë'ë zin hua'guë ai yësi'quëre bacuana saotoca, yequëre baguëni te'le ruiñe ëñani re'oye

yo'oma'iñe bacua” ro'taguëña baguë. ¹⁴Ja'nca ro'tani, baguë zin hua'guëre saoguëña. Saoguëna, zio cuiracuabi baguëni ëñani, sa'ñeña careña: “Eñajë'ën. Zio ëjaguë bayete coni baja'guë'bi rai'te. Ja'nca sëani, baguëni huani senjoñu. Junni huesësi'quë ba'iguëna, mai hua'nabi zio ëjacua ruinja'cua'ë” cahuë. ¹⁵Ja'nca cani, baguëni zeanni bani, zio ca'ncona sani, huani senjoreña, cabi.

Ja'nca cani, bain achacuani senni achabi Jesús:

—¿Mësacua queaca ro'taye'ne? ¿Zio ëjaguë queaca yo'o'ja'guëguë'ne? ¹⁶Ba hua'guë yua te'e jëana sani, zio cuiracuani huani senjoni, ja'nrebi yequëcuare baguë zio cuiracuare re'huani jo'caja'guë'bi, quëabi Jesús.

Quëaguëna, bain hua'nabi achani cahuë:

—Ai Riusume. Ja'nca yo'oma'ija'guë cahuë.

¹⁷Cajënna, Jesús yua bacuani ëñani cabi:

—Mësacua ja'nca cajën, Riusu coca toyani jo'case'e ën ca'nco toyani jo'case'ere ëñani ye'yejë'ën:

Judío bain ëjacua Riusu bainre ye'yojën

ba'icuabi Riusu cuencueni raoja'guëre

gu'a güejën senjoja'cuata'an,

Riusubi baguë bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguëre

re'huaja'guë'bi, toyani jo'case'e ba'iji.

¹⁸Ja'nca sëani, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ti'an raiguëna, yë'ëre gu'a güeye beoye ëñajë'ën. Yë'ëre gu'a güeni senjotoca, carajeiye se'ga ba'iji mësacuare. Ja'nrebi, yë'ëbi se'le ti'an raiguë, yë'ë güeni senjosi'cuare gare bënni senjo güeseja'guë'ë yë'ë, quëabi.

El asunto de los impuestos

¹⁹Quëaguëna, pairi ëjacua, ira coca masiye ye'yocua, bacuabi achani, sa'ñeña cahuë:

—Maire gu'aye caguëre te'e jëana zeanni bañu cajën ba'icuata'an, bain jubëni huaji yëjën, Jesusre zeanmaë'ë.

²⁰Ja'nca yo'omajën, Baguëre zeañe ti'anguëna, ëñajën ëjojën ba'ina'a cajën, bacua gu'a gajecuare choini, bacuani cahuë:

—Mësacua yua baguëni te'e ruiñe coca senni achaye'ru cajën, baguëni huacha sehuo güesejë'ën bacuani cani saohuë. Huacha sehuotoca, baguëni zeanni, bain ta'yejeiye ëjaguëna insiye ro'tahuë. ²¹Ja'nca ro'tajën, bacua gu'a gajecuare saojënna, Jesusna ti'anni ñaca senni achahuë:

—Ejaguë, më'ëbi te'e ruiñe masiye ye'yoguëna, achani bojoyë yëquëna. Më'ë yua bain hua'na ro ëmëje'en yo'oni ëñoñete

ro'tama'iguë, yua Riusu te'e ruiñe yo'oye yëyete ye'yoguë ba'iyë më'ë. ²²Ja'nca ba'iguë, yua yëquë'nabi coca senni achajënna, te'e ruiñe sehuojë'ën. ¿Romano bain ta'yejeiye

ëjaguëni impuesto curi ro'iyë baye yëquëna? ¿Baguëni ro'iyë, o ro'ima'iñe yëquëna? senni achahuë.

²³Senni achajënna, Jesús yua bacua coquejën senni achase'ere masini, bacuani sehuobi:

—Mësacua ¿queaca ro'tajën, ro coquejën yë'ëre senni achaye'ne? ²⁴Curi so'corëte inni, yë'ëni ëñojë'ën cabi.

Caguëna, so'corëte inni rani ëñoñuë. Eñojënna, Jesusbi senni achabi:

—Ën so'co bainguë, baguë mami toyase'e ¿gue bainguëbi së'iguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Bain ta'yejeiye ëjaguë'bi së'iji, sehuohuë.

²⁵Sehuojënna, Jesús cabi:

—Ja'nca ba'iguëna, bain ëjaguë re'huani jo'case'ere bain ëjaguëna insijë'ën. E'jaguë Riusu re'huani jo'cose'ere Riusuna insijë'ën, caguë sehuobi.

²⁶Ja'nca sehuoguëna, bain hua'nabi achajënna, baguëni huacha sehuo güeseye poremaë'ë. Ja'nca porema'icuabi baguë coca sehuose'ere ai ta'yejeiye ro'tajën, gare caye beoye baë'ë.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷Ja'nrëbi, yequëcua, saduceo bainbi Jesusni ëñajën saë'ë. Bacua yua ju'insi'cua se'e go'ya raima'iñë cajën ba'icua'ë.

Baguëna sani ti'anni, baguëni senni achahuë:

²⁸—Ëjaguë, Moisés coca toyani jo'case'ere ro'tajë'ën. Ñaca caji: Bainguëbi zin beo hua'guë junni huesëtoca, baguë yo'jeguëbi baguë jo'casi rënjoni huejani bani, baguë ma'yë ju'insi'quëre zin cu'ecaija'guë, toyani jo'case'e ba'iji. ²⁹Ja'nca ba'iguëna, yequëbi baguë yo'je hua'na naconi te'e ëntë sara samu hua'na bateña. Ma'yëbi huejani yuta zin beoguë junni huesëguëña. ³⁰Junni huesëguëna, samu ba'iguëbi baguë jo'casi rënjoni huejani, baguë'ga zin beoguë junni huesëguëña. ³¹Junni huesëguëna, yequëcua'ga, te'ena, te'ena, güina'ru bagoni huejani, si'acuabi zin beojën junni huesëreña. ³²Junni huesëjënna, ja'nrëbi yo'je, ba hua'go'ga junni huesëgoña. ³³Ja'nca ba'ini tonjënna, yua go'ya rai umuguse ti'anguëna, çjaroguë rënjo ba'ija'gogo'ne? ¿Si'acua, te'e ëntë sara samucuabi bagoni basi'cua sëani, queaca sehuoguë'ne më'ë? senni achahuë.

³⁴Senni achajënna, Jesusbi sehuobi:

—Ën yija bain, ëmëcua, romicua, bacuabi huejani bajën ba'icuata'an, ju'insi'cua go'ya raija'cua, yë'ë bainreba ba'ija'cua, ³⁵ja'ancuabi Riusu guënamë re'otona ti'anni, gare huejaye beoye ba'ija'cua'ë. ³⁶Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na ba'iyë'ru ba'ija'cua sëani, gare huejama'icua ba'ija'cua'ë. Ju'insi'cua go'ya raisi'cua sëani, Riusu mamacuareba ba'ija'cua'ë. ³⁷Ja'an Moises'ga yequë ca'ncore maina toyani jo'cabi. Zëinsi sahua quë'rona toyani jo'caguëna, Mai Ëjaguëreba Riusu, gaña Riusu ba'iguëna, Abraham, Isaac, Jacob, bacuabi baguëni te'e zi'inni uajajën ba'icua baë'ë, toyani jo'cabi. ³⁸Ja'nca toyani jo'caguëna, mai Ëjaguë Riusubi baguë bain huajëcua se'gare conji. Gare junni huesësi'cuare ro'tama'iji. Riusubi ro'taguëna, baguë bainreba si'acuabi huajë hua'na se'ga ba'iyë, caguë sehuobi Jesús.

³⁹Ja'nca caguë sehuoguëna, yequëcua, ira coca te'e ruiñe masicuabi cahuë:

—Ai re'oye sehuohuë më'ë, Ëjaguë, cahuë.

⁴⁰Cani, Jesusni se'e senni achaye huaji yëjën baë'ë.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹Ja'nrëbi, Jesús yua bain hua'nani senni achaguë, ro'ta güesebi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, Cristo raosi'quë yua ira ëjaguë ba'isi'quë David mamaquë ba'iji cajën, huacha ro'taye'ne?

⁴²Mësacua yua Salmo quë'rona ëñajë'ën. Ira ëjaguë ba'isi'quë David'ga ñaca toyani jo'cabi:

Riusubi yë'ë Ëjaguë raija'guëni cabi:

“Yë'ë jëja ca'ncona bëani, quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ijë'ën,

⁴³Më'ë je'o bacua carajei nësebë tëca” cabi.

⁴⁴Ja'nca toyani jo'caguë Cristo raosi'quëre baguë mamaquë ba'iyë caye gare poremaj'i David, baguëre Ëjaguë casi'quë sëani, cabi Jesús.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵Cani, si'a bain hua'nabi achajënna, baguëre yo'o concuana bonëni, yihuoguë quëabi:

⁴⁶—Ira coca toyani jo'case'ere ai masicua, bacua yo'ojën ba'iyete ëñare bajën, bacua ye'yoni yo'oye'ru yo'omajën ba'ijë'ën. Ro ëja bain ba'iyë se'ga ëñoñe yë'yë bacua. Zoa can re'o canre sayani, huë'le jobo si'a ca'ncoña ganini, ba huë'le joborebana ti'añë. Ti'anni, ta'yejeiye ëja bain ba'iyë ëñojën,

bain re'oye ëñajën saludayete ëjojën, ja'nrëbi bain ñë'ca huë'ena cacani, ëja bain ñu'i seihuëanre cu'eni bëayë. Aon choisi'cua ba'ito, quë'rë re'oruan se'gare cu'eni bëayë bacua. ⁴⁷Ja'nca yo'ocua sëani, hua'je hua'nani ro coquejën, bacua huë'ere ro tëteni bacua'ë. Riusuni ujato, ai zoe uajajën, bain ëñajën achaja'bë cajën, Riusuni ro ujacua'ë. Ja'nca yo'ojën ba'ijënna, Riusubi ja'ancuani ëñani, bacuani quë'rë ta'yejeiye bënni senjoguë ba'ija'guë'bi, quëabi Jesús.

La ofrenda de la viuda pobre

21 ¹Quëani ja'nrëbi, bonëni ëñato, curi ëjacuabi bacua curire Riusu huë'e curi gajonguna ayajën, Riusuna insijën baë'ë. ²Insijën ba'ijënna, hua'je hua'go bonse beoreba beogo ba'i hua'gobi ti'anni, samu curi so'corëanre ayago.

³Ayagona, Jesús cabi:

—Mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Ja'an hua'go, hua'je hua'go bonse beo hua'gota'an, yequëcua ayani insise'ru quë'rë ta'yejeiye Riusuna insigo bago. ⁴Ja'ancua yua bacua curi bani jëhuase'e se'gare rani ayani insijënna, bago chao hua'gobi bago aon co curire rani, beoru ayani insigo, Riusure bojogo sëani, cabi.

Jesús anuncia que el templo será destruido

⁵Caguëna, yequëcuabi Riusu huë'e ba'iyete cajën, Ai re'o gatabi yo'ose'e sëani, ai re'o huë'e bëaji cajën, Riusuna ro insise'ere bojojën cahuë. Cajënna, ja'nrëbi Jesusbi bacuani cabi:

⁶—Mësacua yua ën huë'e jai huë'ere ëñajën, re'oye cajënna, yequë umuguseñabi si'aye gare taonni senjose'e ba'ija'guë'bi. Gare te'e gatabë tuiye beoye ba'ija'guë'bi, cabi Jesús.

Señales antes del fin

⁷Caguëna, Bacuabi baguëni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿quejeito ja'an ba'ija'guëguë'ne? ¿Ja'an ba'ija'ye queaca masija'cua'ne yëquëna? senni achahuë.

⁸Senni achajënna, Jesús yihuoguë cabi:

—Mësacua ëñare bajën, coquejën cacuare achamajën ba'ijë'ën. Ai bainbi yë'ë ba'iyete coquejën, “Yë'ë yua Riusu raosi'quë'ë” cajënna, yequëcuabi “Carajei umuguse ti'anbi. Yua'ë” cajënna, bacua coquejën case'ere achama'ijë'ën. Bacua naconi te'e saima'ijë'ën. ⁹Yequëcua'ga guerra huayete cato, ëja bainre etoni senjoñe cato, mësacua yua ja'anre achajën, gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Ja'an si'aye ru'ru ba'iguëna, carajei umuguseña jë'te ti'anja'guë'bi cabi.

¹⁰Ja'nca cani, ja'nrëbi bacuani se'e yihuoguë quëabi:

—Te'e yijaña bainbi yequë yijaña bainni guerra huajën, ai yo'o güesejën ba'ija'cua'ë. ¹¹Yija ñu'cuyë'ga ai raijeija'guë'bi. Bain hua'nabi ja'an ro'ina ai yo'ojën, aon gu'ana ju'injën, si'a rau neni ju'injën, ja'an ba'ija'cua'ë si'a ën yija bain. Ja'nrëbi, guënamë re'otona bain gare ëñama'ise'ere ëñajën, ai quëquëjën, ai huaji yëjën, ro rënni ganocua se'ga ba'ija'cua'ë.

¹²Ja'nca ba'iguëna, ru'ru, mësacuani preso zeanni, mësacuani je'o bajën, bain ñë'caruanna sani, mësacuare si'nseye cajën, ya'o huë'ena guaojën ba'ija'cua'ë. Mësacuabi yë'ë bainrebare sëani, mësacuare zeanni, bain ta'yejeiye ëjacuana nëconi, mësacuani coca sehuo güeseja'cua'ë. ¹³Ja'nca yo'ojënna, mësacuabi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe cani achoye poreja'cua'ë. ¹⁴Ja'nca cani achoye porejën, mësacua jëa coca sehuoye, ru'ru gare ro'taye beoye ba'ijë'ën. ¹⁵Yë'ë se'gabi mësacuani te'e ruiñe masi güesequëna, mësacuabi ja'anre sehuojënna, mësacua je'o bacuabi achani, ro sehuoye beoye ba'icuareba ba'ija'cua'ë. ¹⁶Ja'nrëbi mësacua te'e bainbi mësacuani gu'aye yo'oja'cua'ë. Mësacua pë'caguë sanhuë, yo'je sanhuë, bain hua'na, gaje hua'na, bacuabi mësacuare

preso zeanni, yequë bainna insini senjojënna, mäsacua jubere ba'icuan, te'ecuan huani senjoja'cua'ë. ¹⁷Mäsacua yë'ë yo'ore yo'ocuarë säani, si'a bainbi mäsacuan je'ö bajën mäsacuan ai gu'a güejën ba'ija'cua'ë. ¹⁸Ja'nca ba'ija'yeta'an, mäsacua yua gare ja'si neñe beoye ba'ija'cua'ë. Huajë hua'na se'gabi etajiejën, gare te'e rañarëte huesoye beoye ba'ija'cua'ë mäsacua. ¹⁹Ja'nca säani, mäsacuabi gare jo'caye beoye si'a jëja recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ë naconi te'e bojojën gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë.

²⁰Ja'nrebi jai soldado jubëan guerra huajën raisi'cuabi Jerusalén huë'e jobo të'ijeieyë nëcajënna, mäsacuabi ëñani, ja'an huë'e jobo taonni carajeija'yeta'an ba'iyete masija'cua'ë. ²¹Ja'nca carajei güese bi'rajënna, Judea yija ba'icuabi cu re'otona te'e jëana sani gatija'bë. Jerusalén huë'e jobo ba'icua'ga te'e jëana etani saija'bë. Zio re'otore ba'icuabi Jerusalenna go'ie beoye ba'ija'bë. ²²Ja'an umuguseña ti'anguëna, Riusu bënni senjo umuguseña ba'ija'guë'bi. Baguë coca toyani jo'case'ru ba'ie, güina'ru ba'ija'guë'bi. ²³Ja'anrën ti'anguëna, romi hua'na zinbë ba'icua, yequëcua zin chuchacua, ja'ancuabi jëja beocua säani, ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Riusubi bainre ai bënni senjo bi'raguëna, si'a ën yija bainbi ai ja'sireba ja'siye ba'ijën, ai yo'oreba yo'oja'cua'ë. ²⁴Ai yo'ojën ba'ijënna, je'ö bacuabi ti'anni, te'ecuan guerra hua hua'tiñabi huani senjoja'cua'ë. Yequëcuan zeanni, tin yijañana sajënna, tin yijaña gu'a bain'ga ti'anni, Jerusalén huë'e jobore taonni senjojën, si'a bonsere za'nguni si'ajën, ai gu'aye yo'ojën, Riusu etoni saoye ba'irën tëca yo'ojën ba'ija'cua'ë.

El regreso del Hijo del hombre

²⁵Ja'nrebi, ënsëguë, ñañaguë, ma'choco hua'i, ja'anre ëñato, ai ba'ie ai huaji yaye yo'ose'le ba'ija'guë'bi. Si'a yijaña bainbi ta'yejeiye ai huaji yëjën, jai ziaya ai achoreba achoye, ziaya të'a ai jai të'a huëiguëna, ba hua'nabi ai quëquëreba quëquëjën ba'ija'cua'ë. ²⁶Ja'nrebi ën yijare ai huaji yaye ba'ija'yete ro'tajën, bacuabi ai ta'yejeiye ai huaji yëjën, guënamë re'oto'ga ai ta'yejeiye ñu'cuguëna, ai huaji yëjën, quëquëreba quëquëjën ba'ija'cua'ë. ²⁷Ja'nca ba'irënbi guënamë pico re'otona ëñato, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ai ta'yejeiyereba ñatani saoye'ru gaje meni rajia'guë'ë yë'ë. ²⁸Ja'nca säani, ën yija bainbi ta'yejeiye ai yo'ö bi'rajënna, yë'ë yure case'e si'aye ba'iguëna, ja'anrën ti'anguëna, mäsacua yua bojoreba bojojën, Mai ëjaguë yuara ti'an rajia'guë'ta'an ba'iji cajën, mäsacua etajiejete ëñajën ëjojën ba'ijë'ën, quëabi Jesús.

²⁹Ja'nca quëani, bacuani se'le ye'yo cocare yihuoguë quëabi: —Mäsacua yureca higo sunquiñë, yequë sunqui'ga ëñani Riusu ba'i jobo ti'anja'ñete masijë'ën. ³⁰Sunquiñëbi ja'ö sari bi'raguëna, mäsacuabi ëñani ënsërën ba'iyete masiyë. ³¹Güina'ru, yë'ë yure case'e, ai huaji yaye yo'oja'ye, ja'an ba'iguëna, Riusu ba'i jobo te'e jëana ti'anja'ñete masija'cua'ë.

³²Mäsacuan ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yureña bainbi yuta junni huesëma'ijënna, yë'ë yure quëase'le si'aye yua ru'ru ba'ija'guë'bi. ³³Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'an si'aye gare carajeija'guë'ta'an, yë'ë coca cani jo'case'le gare carajeiye beoye ba'ija'guë'bi.

³⁴Yë'ë ti'anjai umugusere gare huanë yema'inë cajën, mäsacua ëñare bajën, gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Riusuni gu'a güeni senjoma'inë cajën, ro'a'ta yo'oye, jo'chana güebeye, ën yija ba'ie, ja'anre recoyo huacha ro'tamajën ba'ijë'ën. Ja'an se'gare ro'tatoca, yë'ëbi te'e jëana ti'an raiguëna, bain hua'nabi gue ro'taye beoye ba'ijën, ro gati ëaye ba'ijën quëquëja'cua'ë. ³⁵Taongu quëone'ru ba'ija'guë'bi bacuare, si'a ën yija re'oto bainre. ³⁶Ja'nca ba'ija'guë säani, mäsacua'ga ëñare bajën, gare jo'caye beoye uajën ba'ijën, yë'ë in raiye tëca ëñajën ëjojën

ba'ijë'ën. Ja'an ba'ija'ye, Riusu bënni senjoja'ñe, ja'anre jëani, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëni bojojën tëhuojaiñu cajën, gare jo'caye beoye uajën ba'ijë'ën, quëabi.

³⁷Ja'nca quëaguë, si'a umuguse bain hua'nabi në'ca rajjënna, bacuani ye'yoguë na'ijani, ja'nrebi Olivo cubëna sani bëani ñatajaji'i. Ñatajani, yequë umuguse güina'ru Riusu huë'ena ti'an raiguëna, ³⁸si'a bain hua'nabi baguëre achajaiñu cajën, zijerën ti'an bi'rahuë.

Conspiración para arrear a Jesús

22 ¹Yureca, judío bain pascua umuguse, bacua aonbëan hu'o'coma'ise'ere anni Riusuni bojoñu cajënna, ja'an umuguse ti'añe choa ma'carë se'ga carabi. ²Ja'nca ba'iguëna, pairi ëjacua, ira coca re'oye masicua, bacuabi Jesusni huani senjoja'ma cajën, bain hua'nani huaji yëjën, yuta yo'omaë'ë. ³Ja'nrebi, zupai huatibi Judas Iscariote hue'eguë, Jesús bainreba jubë, si'a sara samucua ba'i jubë ba'iguëna ti'an rani, baguë recoyona cacani bëani baji'i. ⁴Ja'nca bëani ba'iguëbi Judasni ta'nhue güeseguëna, ba hua'guëbi pairi ëjacua, Riusu huë'e ëjacua, bacuana sani, bacua naconi Jesusre insijai cocare cani achobi. ⁵Ja'nca cani achoguëna, bacuabi ai bojojën, baguëni curi ro'ija'yete cahuë. ⁶Cajënna, Judasbi Re'oji sehuoni, ja'nrebi Jesusre yahue insini senjoñe ro'ta bi'rabi.

La Cena del Señor

⁷Ja'nrebi judío bain ta'yejeiye ba'i umuguse ti'anguëna, Aon hu'o'coma'ise'ere anni Riusuni bojoñu cajën yo'ö bi'rahuë. Ja'nca yo'ö bi'rajën, ru'ru bacua oveja bonsëguëre huani Riusuna boni mëoñe, ja'anre yo'ö bi'rahuë. ⁸Ja'nca yo'ö bi'rajënna, Jesusbi Pedro, Juan, bacuare choini, guansegüë cabi:

—Mäsacua sani, mai pascua aon ainja'ñete re'hua bi'rajë'ën cabi.

⁹Caguëna, bacuabi senni achahuë:

—¿Jarona sani re'huaja'ye'ne yëquëna? senni achahuë.

¹⁰Senni achajënna, sehuobi Jesús:

—Mäsacua yua jai huë'le jobona saijë'ën. Sani ti'anni, ja'nrebi ocobë tuiguë saiguëni tëhuoja'cua'ë. Tëhuoni, ja'an hua'guëna be'teni, baguë cacajai huë'ena cacajë'ën. ¹¹Cacani, ja'an huë'e ëjaguëni senni achajë'ën: “Mai ëjaguëbi më'eni senni achaguë raobi: ¿Yë'ëre concua naconi pascua aon ainru, jaro sonohuë'ne?” ja'anre ja'an huë'le ëjaguëni senni achajë'ën. ¹²Senni achajënna, ba hua'guëbi mäsacuare ëmëje'en ba'iruna mëani, jai sonohuë re'oye re'huase'ere ëñoja'guë'bi. Ja'nca ëñoguëna, ja'anruna cacani, mai pascua aon ainja'ñete re'huajë'ën cabi Jesús.

¹³Caguëna, ba hua'nabi sani, Jesús case'le'ru güinareba'ru ba'iguëna, bacua pascua aon ainja'ñete re'huahuë.

¹⁴Re'huajënna, ja'nrebi pascua aon ainrën ti'anguëna, Jesusbi baguëre yo'ö concua naconi sani, ja'an ñu'i seihuëanna bëani, ¹⁵ja'nrebi ba hua'guë yua si'a jubëni quëabi:

—Yë'ë junni tonja'ñe yuara ti'an bi'raguëna, mäsacua naconi pascua aon aiñete ai ro'taguë ba'isi'quëbi mäsacua naconi aon anni tëjiza caguë quëayë yë'ë. ¹⁶Ja'nca quëaguëbi Riusu ba'i jobona ti'anni ja'anru aon aiñe tëca, pascua aonre gare se'le ainma'ija'guë'ë yë'ë ënjo'on, cabi.

¹⁷Cani ja'nrebi, baguë uncu ro'rohuëre inni, Riusuni Surupa cani, baguëre concuan ëñani cabi:

—Mäsacua yua ën ro'rohuëre con, sa'ñeña hu'o'hueni uncujë'ën. ¹⁸Mäsacua achareba achajë'ën. Riusu ba'i jobo ti'añe tëca, ën jo'cha, bisi ëye su'rise'ere se'le uncuye beoye ba'ija'guë'ë yë'ë, cabi.

¹⁹Cani ja'nrëbi, jo'jo aonbëte inni, Riusuni Surupa cani, aonbëte jë'yeni, bacuana insini cabi:

—Yë'ë ga'nihuë'ë. Mësacua gu'a jucha senjoja'ñe ro'ire Riusuna insija'ye'ë. Ja'an aonre jo'caye beoye ainjën, yë'ëre ro'tajën ba'ijë'ën cabi.

²⁰Cani, aon anni tëjijënna, uncu ro'rohuëte inni, bacuana güina'ru insini cabi:

—Mësacua yua ën ro'rohuëte ëñani, Riusu mame cani jo'case'ere ro'tajën ba'ijë'ën. Yë'ë zie, mësacua gu'a jucha senjoja'ñe ro'ire jañuni tonguëna, Riusubi mame cocare cani, mësacua jo'caja'guë'bi.

²¹Ja'nca jo'caguëna, yë'ëre insini senjoja'guëbi yurera'rë mai naconi ënjo'onre ñu'iji. ²²Yureca yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi Riusu cuencuese'ere junni tonguë saiye yë'ë. Saiguëta'an, yë'ëre insini senjoja'guëte ai bënni senjoguë ba'ija'guë'bi Riusu, cabi.

²³Caguëna, ba hua'nabi sa'ñeña senni acha bi'rahuë: “¿Mai jubë ba'icua, jaroguëbi insini senjoja'guëguë'ne?” quëquëni, sa'ñeña senni achajën baë'ë.

Quién es el más importante

²⁴Ja'nrëbi yo'je ba hua'nabi sa'ñeña coca cajën, “Mai jubë ba'iguë çjaroguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguë'ne?” sa'ñeña senni achajënna, ²⁵Jesusbi bacuani cabi:

—Ën yija bain ta'yejeiye ëjacuabi bacua bainni ai jëja guanseyënna, bain hua'nabi bacuani ëñajën, “Maini conreba concua'ë” bacuare cajën ba'iyë. ²⁶Ja'nca ba'iyeta'an, mësacuabi bacua jëja guanseye'ru guansemajën ba'ijë'ën. Mësacua jubë quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguëbi quë'rë ta'yejeiye beo hua'guë'ru ba'ijë'ën. Quë'rë ta'yejeiye guansegüë ba'iguëbi bain hua'nani quë'rë ta'yejeiye conreba conguë ba'ijë'ën. ²⁷Te'leguëbi aon ainguë ñu'iguëna, yequëbi baguë aonre aonguëna, ja'anre ro'tani, çjaroguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguëguë'ne? Aon ainguë ñu'iguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iji, cayë yë'ë. Ja'nca caguëta'an, yë'ë yua mësacua naconi ba'iguë, mësacuani yo'o conguë ba'iyë yë'ë.

²⁸Yureca, mësacua yua yë'ë naconi jo'caye beoye te'le ba'ijën, yë'ë naconi te'le oijën, ai yo'ojënna, ²⁹mësacuare ta'yejeiye ëjacuare re'huaja'guë'ë yë'ë. Yë'ë Taita Riusubi yë'ëre ëjaguëre re'huani jo'caguëna, mësacuare'ga güina'ru ëjacuare re'huani jo'caja'guë'ë yë'ë. ³⁰Ja'nca re'huani jo'caguëna, mësacuabi Riusu ba'i jobona ti'anni, yë'ë naconi te'le ñu'ijën, aon ainjën, gono uncujën ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ijën, mësacua yua ëja bain ñu'i seihuëan guëna seihuëan si'a sara samuhuëanre ñu'ijën, Israel bain jubëan si'a sara samubëan bainni guanseyën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹Ja'nca cani, ja'nrëbi Pedroni quëabi:

—Simón, Simón, zupai huatibi Riusuni ai senji: Mësacua si'acuani tëani baza caguë, mësacuani ai yo'o güese yeji. Trigo aon jë'jebë suni toñe'ru mësacuare senjo güeseza caji. ³²Ja'nca caguëta'an, yë'ë yua më'ë ba'iyete ai senreba senni achaguë ba'iyë yë'ë. Më'ë gare caraye beoye si'a recoyo ro'taguë ba'ija'guë caguë, më'ë ba'iyete Riusuni senni achaguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca senni achaguëna, më'ë yua gu'a jucha yo'oja'yete senjoni, ja'nrëbi më'ë bain concuare oiguë conguë, bacuani jëja recoyo bacuare re'huajë'ën, cabi Jesús.

³³Caguëna, Simón cabi:

—Ëjaguë, jë'o bacuabi më'ëni zeanni, ya'o huë'ena guaoni, më'ëni huani senjotoca, yë'ë'ga më'ë naconi te'le sani, më'ëre te'le conguë junni tonjaza caguë quëabi.

³⁴Caguëna, Jesús sehuobi:

—Pedro, më'ëni ganreba quëayë yë'ë. Yure ñami, cura yu'ima'i ñësebë, më'ëbi yua yë'ëre huesëye samute ba'iyë caja'guë'ë më'ë, quëabi Jesús.

Se acerca la hora de prueba

³⁵Quëani, ja'nrëbi si'a hua'nani senni achabi:

—Mësacuare cuencueni bainna saosirënre ro'tajë'ën. Turubëan beo hua'na, curi ayahuë beo hua'na, guëon ju'i coro beo hua'na, ja'nca ba'ijën saisi'cuabi çguere carajën bate'ne mësacua? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Banhuë. Bonse caraye beoye gare baë'ë yëquëna, sehuohuë.

³⁶Sehuojënna, baguë cabi:

—Ja'nca ba'isi'cuata'an, yureca tin yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacua yua turubë, curi ayahuë, ja'anre batoca, inni sajë'ën. Guerra hua hua'ti beotoca, mësacua guayoni se canre bendieni, hua'tire con sa'ijë'ën. ³⁷Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani, yë'ë ba'ija'yete masijë'ën. “Gu'a bain naconi huani senjosi'quë ba'ija'guë'bi” caguë, yë'ë ba'ija'yete cani jo'case'le sëani, güina'ru huani senjosi'quë ba'ija'guë'ë yë'ë, quëabi.

³⁸Quëaguëna, bacuabi cahuë:

—Ëñajë'ën, Ëjaguë. Samu hua'tiña ba'iji cahuë.

Cajënna,

—Yua'ë, sehuobi Jesús.

Jesús ora en Getsemaní

³⁹Sehuoni ja'nrëbi, ja'an huë'ebi etani sani, baguë yo'ogüë ba'ise'ere yo'ogüë, Olivo cubëna mëni bëabi, baguëre yo'o concuabi conjënna. ⁴⁰Ja'nca ti'anni, bacuani yihuogüë quëabi: —Mësacuabi gu'aye yo'o ëaye beoye ba'ijë'ën caguë, Riusuni ujjajën ba'ijë'ën quëabi.

⁴¹Quëani, ja'nrëbi bacuare jo'cani, so'orë ba'iyë sani, gugurini rëanni, Riusuni ujjaguë cabi:

⁴²—Taita, më'ëbi yëtoca, yë'ëni ai yo'o güesema'ijë'ën caguëta'an, ro yë'ë yëse'le se'gare yo'oma'ijë'ën. Më'ë yëye se'gare yo'ojë'ën cabi.

⁴³Caguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'guëbi Jesusna gaje meni, baguëni jëja recoyo re'hua güesebi. ⁴⁴Re'hua güesequëna, Jesús yua ai ta'yejeiye ai yo'ogüë, quë'rë si'a jëja ujabi. Ja'nca ujjaguëna, baguë të'ribë ja'su yajiyë yua zie co'yohuëan jai co'yohuëan'ru ba'iyë yijana meni tonji'i.

⁴⁵Ja'nrëbi, ujani tëjini, baguë yua huëni, baguëre yo'o conca ba'iruna go'ini ëñato, yua cainsi hua'na uën'ë, ai sa'ntijën oijën ba'isi'cua sëani. ⁴⁶Ja'nca ba'ijënna, bacuani cabi Jesús:

—¿Mësacua guere yo'ojën, cainsi hua'na uiñe'ne? Huëni, gu'aye yo'o ëaye beoye ba'ijë'ën caguë, Riusuni ujjajën ba'ijë'ën cabi.

Arrestan a Jesús

⁴⁷Ja'nca caguë, yuta cani tëjima'iguëna, ai jai jubë bainbi raë'ë. Raijënna, Judas, Jesús bainguë cuencueni re'huasi'quë, baguë bain si'a sara samucua naconi te'le ba'isi'quëbi bacua rai ma'are ëñoguë raji'i. Rani, Jesusni muchaguë saludaza casi'quë ba'iguëbi Jesusna ti'anbi. ⁴⁸Ti'anguëna, Jesús cabi:

—Judas, yë'ëre, Riusu Raosi'quërebare ro coqueguë muchaguë, yë'ëre ro insini senjoza caguë ro'taguë raquë më'ë? senni achabi.

⁴⁹Senni achaguëna, Jesusre concua baru ba'icuabi baguëni zeanja'ñete ëñani, Jesusni cahuë:

—Ëjaguë, guerra hua hua'tiñabi zeanni, bacuani huani saofiü cahuë.

⁵⁰Cajënna, te'leguëbi hua'tibi inni huani, pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o con hua'guëni, baguë jëja ganjorote te'ntoni tonbi. ⁵¹Te'ntoni tonguëna, Jesús cabi:

—Se'le yo'oma'ijë'ën, cabi.

Cani, baguë ganjorote pa'roni, baguëni huachobi. ⁵²Huachoni ja'nrëbi, pairi ëjacua, Riusu huë'e ëjacua, bain iracua, ja'ancua, baguëni preso zeanjën raosi'cuani cabi Jesús:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, guerra hua hua'tiña, huai cabëan, ja'an naconi rani, jian hua'guëre'ru yë'ëni zeanjën rate'ne? ⁵³Si'a umuguseña mësacua naconi Riusu huë'ere ba'iguëna, yë'ëre gare zeanmaë'ë mësacua. Ja'nca yo'oma'isi'cuata'an, yure'ga mësacua yua zijei re'otore ba'ijën zemosi'cua sëani, mësacua gu'aye yo'o yo'oye porecua'ë cabi.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴Caguëna, ja'nrëbi Jesusre zeanni, pairi ta'yejeiye ëjaguë huë'ena sahuë. Sajënna, Pedro yua bacuani so'orëbi be'tebi.

⁵⁵Be'teni ti'anni, ja'an huë'e quë'ro ba'iruna toa suase'e ba'iguëna, ja'anru bain hua'nabi toa tël'ijeije ñu'ijënna, Pedrobi bacua naconi te'e bëani toare cunji'i. ⁵⁶Cu'inguëna, ja'anru romi zingo yo'o con hua'gobi baguëni ëñareba ëñani, bago gaje bainni cago:

—Ja'anguë'ga Jesús naconi te'e ba'isi'quë'bi cago.

⁵⁷Cagona, Pedro sehuobi:

—Bañë. Baguëre huesëguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁵⁸Sehuoguëna, ja'nrëbi jë'te, yequëbi baguëni ëñani cabi:

—Më'ë'ga bacua jubë te'e ba'iguë'ë cabi.

Caguëna, Pedro sehuobi:

—Bañë. Bacua jubë ba'ima'iguë'ë yë'ë, cabi.

⁵⁹Caguëna, ja'nrëbi, te'e hora ba'iyë ba'iguëna, yequëbi ti'anni, ai jëja caguë quë'abi:

—Aito. Ën hua'guëbi Jesús naconi te'e ba'isi'quë'bi, Galilea bainguë sëani, cabi.

⁶⁰Caguëna, Pedro cabi:

—Më'ë coca caye, yë'ë gare huesëguë'ë, cabi.

Caguëna, ja'ansirën, Pedrobi coca cani tējima'iguëna, cura hua'guëbi yuji'i. ⁶¹Yu'iguëna, mai ëjaguëbi bonëni, Pedroni ëñaguëna, Pedrobi baguë coca case'ere ro'tabi. “Yure ñami, cura hua'guëbi yuta yu'ima'iguëna, më'ëbi yua yë'ëre huesëyete samute ba'iyë caja'guë'ë” ja'an coca quëase'ere ro'tani, ⁶²ba hua'guëbi etani sani, ai sa'ntiguë oji'i.

Se burlan de Jesús

⁶³Ja'nrëbi, Jesusre zeanni bajën, baguëni ëñajën bacuabi baguëni jayajën hua bi'rahuë. ⁶⁴Huani, baguë ñacore can tël'ntëbi ta'pini gueonni, ja'nrëbi baguë ziana huajjën, baguëni senni achahuë:

—¿Nebi më'ëre huate'ne? Më'ë ñacobi ëñani masini quëajë'ën cahuë.

⁶⁵Ja'nca cajën, baguëni ai hui'ya jayajën, baguëni ai gu'aye yo'ohuë.

Jesús ante la Junta Suprema

⁶⁶Ja'nca yo'ojënna, ja'nrëbi ñataguëna, judío bain iracua, pairi ëjacua, ira coca ai masicua, si'a jubëbi ñë'ca rajjën, Jesusre zeanni, bacua ta'yejeiye ëja bain jobona nëconi, baguëni coca senni achahuë:

⁶⁷—¿Më'ë yua Riusu Raosi'quë'guë? Quëajë'ën yëquënani, cahuë.

Cajënna, baguë sehuobi:

—Yë'ëbi quëatoca, yë'ëre te'e ruiñe achama'iñë mësacua.

⁶⁸Yë'ë yua mësacua'ga coca senni achatoca, yë'ëre sehuoma'iñë. Ja'nca sehuomajën, yë'ëre etoni saoma'iñë mësacua. ⁶⁹Ja'nca yo'oma'ijjënna, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yua Ta'yejeiye Ëjaguë Riusuna go'ini, baguë jëja ca'ncona bëani ta'yejeiguë ba'ija'guë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

⁷⁰Caguë quëaguëna, ba hua'nabi baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'ija'guë ba'itoca, ¿më'ë yua Riusu Zin ba'iguë? senni achahuë.

Senni achajënna:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë. Mësacua caye'ru ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁷¹Sehuoguëna, bacuabi bëinjën cahuë:

—Achajë'ën. Baguë se'gabi Riusure gu'aye caguëna, achahuë mai. Ja'nca casi'quëre sëani, baguë gu'aye case'ere achasi'cuani se'e ëjoma'ina'a, cahuë.

Jesús ante Pilato

23 ¹Ja'nca cani, ja'nrëbi Jesusre se'e zeanni, romano ëjaguë Pilatona sani nëcohuë. ²Nëconi, baguëre gu'aye cahuë:

—Ënquëni ëñajë'ën, ëjaguë. Yëquëna bainni ai hui'ya coqueguë ye'yoguë, yëquëna bainre gu'aye yo'ocuare re'hua bi'rabi. Bain ta'yejeiye ëjaguëni impuesto curire ro'ima'ijjën quëabi baguë. Riusu Raosi'quëreba ba'iguë'ë yë'ë caguë, Ta'yejeiye ëjaguë runza caguë, maire ai hui'ya ye'yoguë caguëna, yëquënabi baguëni zeanni, më'ëna rahuë, ëjaguë, cahuë bacua.

³Ja'nca cajënna, Pilatobi Jesusni senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁴Ja'nca sehuoguëna, Pilato yua pairi ëjacua, si'a bain hua'na, bacuani cabi:

—Ënquëbi gare gu'aye yo'oma'iguë ba'iji. Si'nseye beoye ba'iji baguëre, cabi.

⁵Ja'nca caguëna, bacua yua quë'rë jëja achoni quëahuë:

—Banji. Bain hua'nani coqueguë ye'yoguë, bainre gu'aye yo'ocuare re'hua bi'rabi. Galilea yijare ru'ru ye'yoni, si'a Judea yijana ye'yoguë, ja'nrëbi ënjo'ona ti'anni, ai hui'ya caji, cahuë.

Jesús ante Herodes

⁶Cajënna, Pilatobi ¿Galilea bainguë'guë? senni achaguëna, ⁷Ba'iji sehuohuë bacua. Sehuojënna, Herodes hue'eguë, Galilea yija ëjaguë Jerusalemre yure ba'iguëna, Pilatobi Jesusre baguëna saobi. ⁸Saoguëna, Herodesbi baguëni ëñani, ai bojoguë ro'tabi. Yequëcua bi Jesús ba'iyete ai quëajënna, ai ba'irën baguëni ëña ëaguëna, bojoguë ëñani. Ja'nca ëñaguë, Ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñojë'ën. Eñaza cabi. ⁹Ja'nca caguë baguëni ai zoe senni achaguëreta'an, gare sehuoye beoye nëcabi Jesús. ¹⁰Nëcaguëna, pairi ëjacua, ira coca ai masicua, bacuabi huëni, Jesusre ai gu'aye cajën, si'a jëja quëahuë. ¹¹Quëajënna, Herodes, baguë soldado hua'na naconi, bacuabi Jesusni ai hui'ya jayajën, baguëni ai gu'aye cahuë. Cani ja'nrëbi, ai re'o caña ëja bain cañare inni baguëni jayaye'ru sa'yeni, baguëte Pilatona se'e go'yahuë. ¹²Ja'nca go'yajënna, Pilato, Herodes, bacua yua sa'ñeña ai je'o basi'cua ba'ijën, ja'ansi umuguse sa'ñeña bojojën, te'e gaje hua'na ruën'ë.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³Ja'nrëbi, Pilatona go'yasi'quëbi ti'anguëna, Pilatobi pairi ëjacua, bain ëjacua, si'a bain hua'nare ñë'coni, ¹⁴bacuani cabi:

—Mësacua yua ënquëre yë'ëna rani, Bainre gu'aye ye'yoguë ba'iji cahuë. Cajënna, yë'ëbi baguëni senni achaguë, baguë ba'iyete masiguë, mësacua gu'aye case'ere ba'iyë gare yo'oma'isi'quë'bi cayë yë'ë. ¹⁵Herodes'ga baguëni senni achani baguë ba'iyete masiguë, baguëte go'ya raoguë sëani, gu'aye yo'oma'iguë'bi ba'iji cabi baguë. Ja'nca gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, baguëni huani senjo güeseyë gare porema'iñë mai. ¹⁶Ja'nca porema'icua sëani, ga'ni za'zabobi baguëni si'nse güeseni, baguëni etoja'guë'ë yë'ë, cabi.

¹⁷Yureca pascua umuguseña ba'irèn ba'iguëna, Pilato yo'oguë ba'ise'e'ru si'a tēcahuëan preso zeanni basi'quë te'eguëte etoni bainna go'yaguë ba'ise'e'ru yo'oguë baji'i Pilato. Ja'nca yo'oguë ba'isi'quëbi Jesusre etoye caguëna, ¹⁸si'a jubë bainbi ai güireba güijjën, te'e cahuë:

—Baguëni huani senjojë'ën. Barrabás hue'eguëte etoni yēquënanani jo'cajë'ën güijjën cahuë.

¹⁹Güijjën cacuabi Barrabasre senni achajëna, ai gu'a bainguë baji'i. Bain hua'nare huëoguë, Eja bainni huani senjoñu caguë yo'oguëna, baguëni zeanni, ya'o hu'ëna guaoni bahuë.

²⁰Guaoni bajëna, Pilatobi Jesusre etojaza caguë, baguë etojaiyete bain jubëni caguëna, ²¹ba hua'nabi quë'rë si'a jëja güireba güijjën cahuë:

—Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën. Crusu sa'cahuëna quenni rojë'ën cajën, si'a jëja te'e güijjën ba'ë.

²²Güijjën ba'ijëna, Pilatobi samute ba'iyë bacuani se'e cabi:

—Gare gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, mësacua çguere güiye'ne? Baguëni huani senjoñe porema'iñë mai. Ga'ni za'zabobi huai güeseni, baguëni etoja'guë'ë yë'ë, cabi.

²³Caguëna, bacua yua quë'rë si'a jëja jo'caye beoye güijjën, Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën cajëna, ²⁴Pilatobi se'e caye jo'caguë, bacua sense'e, pairi ëjacuabi sen güesëjëna, ja'anre achani yo'o bi'rabi. ²⁵Ja'an gu'a bainguë preso zeansi'quëre senni achajëna, Pilatobi baguëte etoni saobi. Etoni saoni ja'nrebi, Jesusre bacuana jo'cani, Mësacua yua ënquëni bajën, mësacua yëse'e'ru baguëre bain be'rujën ba'ijjë'ën cabi.

Jesús es crucificado

²⁶Caguëna, ba hua'nabi Jesusre zeanni, Crusu sa'cahuëna quenni reojaiñu cajën, baguëre sahuë. Sani ëñato, Simón hue'eguë, Cirene bainguë, zio re'otona saisi'quëbi huë'e jobona raiguë baji'i. Raiguëna, baguëni tēhuoni zeanni, Jesús crusu sa'cahuëte baguë tanta cubëna tēoni, Jesús yo'je hue'eguë sajë'ën cajëna, ja'nca yo'obi.

²⁷Ja'nca hue'eguëna, ai jai jubë bainbi Jesusni be'tejjën sa'ë. Yequëcua romi hua'nabi baguëte ai jëja ota oijjën be'tejjën sa'ë. ²⁸Be'tejjën saijjëna, Jesusbi bacuana bonëni cabi:

—Mësacua Jerusalén romicua, yë'ere oimajjën ba'ijjë'ën. Mësacua ba'iyë, mësacua zin hua'na ba'iyë, ja'an se'gare ro'tani oijjën ba'ijjë'ën. ²⁹Mësacua ai yo'ojjën ba'ija'yete ro'tajjë'ën. Ja'an umuguseña ti'anguëna, bain hua'nabi mësacua ai yo'ojjën ba'ija'yete ëñajjën, ñaca caja'cua'ë: “Romi hua'na zin beo hua'na, zin tē'ya raima'isi hua'na, zin chuchama'i hua'na, ja'an hua'na ba'itoca, ai bojojjën ba'ija'bë” cajjën ba'ija'cua'ë bain hua'na. ³⁰Ja'anrën ti'anguëna, bain hua'nabi cu re'otona gati ëaye yo'ojjën saijjën, ai yo'ojjën, cubëanna caja'cua'ë: “Cubëan ñañani, yēquënanani te'e jëana ta'pini pē'npēja'guë” caja'cua'ë. ³¹Yureñabi juinja sunqui ba'irënbai ai gu'aye yo'ojjën ba'itoca, ju'insi sunqui ba'irën ti'anguëna, quë'rë ta'yejeiye gu'aye yo'ojjën ba'ija'cua'ë bain hua'na. Gu'aye yo'oma'isi'quëni yure gu'aye yo'otoca, yequëcua gu'aye yo'osi'cuani quë'rë ta'yejeiye gu'aye yo'ojjën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

³²Caguëna, yequëcua samucua gu'aye yo'osi hua'nare zeanni, Jesús naconi huani senjojjën sahuë. ³³Sani, sinjo gu'anbë casi cubëna ti'anni, Jesusre crusu sa'cahuëna quenni reohuë. Gu'aye yo'osi hua'nare'ga bacua crusu sa'cahuëanre reojjën, te'eguëte Jesús jëja ca'ncona reohuë. Yequëre Jesús ari ca'ncona reohuë. ³⁴Jesusre quenni reojjëna. Jesusbi ujaguë cabi:

—Taita, bacua gu'a juchare huanë yeni ro'tama'ijjë'ën, bacua gu'aye yo'ose'ere huesëcuare sëani, ujaguë cabi.

Caguëna, soldado hua'nabi, Baguë cañare tēani huo'hueni bañu cajjën, gata toyasira'carëanre sa'ñëna senjajjën ëñahuë.

³⁵Ëñajëna, bain hua'nabi baguëni ëñajjën nēcajëna, judío bain ëjacuabi baguëte ai jayajjën cahuë:

—Yequëcuani jëa güesesi'quëta'an, ja'ansi'quë jëaye porema'iji. Riusu cuencueni Raosi'quëreba banica, ja'nca yo'oja'guë, sa'ñëna cahuë.

³⁶Cajëna, soldado hua'na'ga baguëni jayajjën, sënje jo'chare baguëni uncuani, ³⁷baguëni cahuë:

—Më'ëbi judío bain ta'yejeiye ëjaguë banica, ja'ansi'quë jëajjë'ën cahuë.

³⁸Ja'nrebi yequëcuabi cocare toyani, baguë sinjobë ëmëje'en ca'ncona sēohuë. Griego coca, romano coca, hebreo coca, ja'anbi toyahuë: “Ënquëbi judío bain ta'yejeiye ëjaguë ba'iji” toyani sēohuë.

³⁹Yequë, gu'aye yo'osi'quë cueñe reosi'quëbi baguëni hui'ya cabi:

—Më'ë yua Riusu Raosi'quë, ja'an Cristo banica, ja'ansi'quë jëani, yēquënare'ga tēani sajë'ën, güiguë rejji'i. ⁴⁰Güiguë reguëna, yequë reosi'quëbi baguë gajeguëni bëinguë sehuobi:

—çMë'ë guere yo'oguë, Riusu bënni senjoñete huaji yëma'iguë'ne? Mai samutecuabi te'e reoni senjosi'cua ba'icua'ta'an, ⁴¹mai samucua se'gare mai gu'aye yo'ose'ere masini, maire reoni senjoñë. Ja'anguë'ga, gare gu'aye yo'oma'isi'quë ba'iji cabi.

⁴²Cani, yua Jesusni ëñani, baguëni senni achabi:

—Jesús, më'ë ba'i jobona ti'anni, yë'ë ba'iyete re'oye ro'taguë ba'ijjë'ën, cabi.

⁴³Caguëna, Jesús sehuobi:

—Ganreba më'ëni quëayë yë'ë. Yure umugusebi yë'ë naconi Riusu bojo güese re'oto, Riusu jo'ya re'ohuë, ja'anruna ti'anja'guë'ë më'ë, cabi.

Muerte de Jesús

⁴⁴Ja'nrebi, mëñereba ba'iguëna, si'a re'oto zijei re'oto'ru runji'i, samute hora ba'i ñësebë tēca. ⁴⁵Ruinguëna, ënsëguë na'ini huesëguëna, Riusu huë'e tēhuosi can yua jobora ye'reni saise'e baji'i. ⁴⁶Ja'nrebi, Jesusbi ai jëja güiguë cabi:

—Taita, yë'ë recoyore coni bajjë'ën, cabi.

Ja'nca cani, ja'nrebi junni reabi Jesús.

⁴⁷Junni reaguëna, romano bainguë soldado ëjaguëbi si'aye ëñani, Riusuni bojoguë cabi:

—Aito. Ja'anguëbi te'e ruñereba yo'oguë ba'isi'quë'bi, cabi.

⁴⁸Caguëna, bain hua'nabi Jesús junni tonse'ere ëñajjën raisi'cuabi ai oijjën, bacua coribare je'njujjën, Ai gu'aye yo'ohuë cajjën, bacua huë'ëñana sa'ntijjën go'ë'ë. ⁴⁹Go'ijjëna, si'acua, Jesusni masijjën ba'icua, romi hua'na Galileabi be'tejjën raisi'cua naconi, bacuabi so'orëbi ëñajjën nēcahuë.

Jesús sepultado

⁵⁰Ja'nrebi, yequë, re'oto bainguë, José hue'eguë, Arimatea huë'e jobo bainguë, baguëbi te'e ruiñe yo'oguë ba'iguëna, bainbi baguëni te'e ruiñe ëñajjën ba'ë. Judío bain ta'yejeiye ëjacua jubë bainguë baji'i. ⁵¹Ja'nca ba'iguëbi Riusu bainrebare mame re'huajjete ëñaguë ëjoguë baji'i. Judío ëja bain gajecua ro'tajjën ba'iyë'ru te'e ro'tama'iguë baji'i. ⁵²Ja'nca ba'iguëbi yua Pilatona ti'anni, Jesús ga'nihuëre senji'i. ⁵³Ja'nca senni, Pilatobi insi güeseguëna, Jesús ga'nihuëre gachoni, pojei canbi ga'nebi. Ga'neni ja'nrebi, mame tan goje, gata tē'ntëbana te'ntosi goje ba'iguëna, ja'anruna sani, re'oye uanni, jai gatabëre bonani, ja'an gojere ta'pibi. ⁵⁴Ja'an umuguse sábadu ja'anrë umuguse ba'iguëna, yo'o yo'oma'i umuguse yuara ti'anguë baji'i.

⁵⁵Ja'nca uanni ta'piguëna, romi hua'na, Galilea yijabi Jesús naconi raisi'cuabi yua Josena be'teni, ëñahuë.

⁵⁶Ēñani ja'nrebi, hu'e'ena go'ini, ma'ña sēnete baguē ga'nihuēre so'onja'ñete re'huahuē. Ja'nca re'huani, yequē umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguēna, ira coca toyani jo'case'ru ba'iyē bëani huajjēhuē.

La resurrección de Jesús

24 ¹Ja'nrebi, semana ja'anrē umuguse ñataguēna, zijeirēn ba'iyē cato, romi hua'nabi huēni, ma'ña sēñe re'huase'ere inni, Jesusre tansi gojena saē'ē. ²Sani ti'anni, gatabē goje ta'pisibēbi quēñose'e ba'iguēna, ³bacua yua ja'an gojena cacani ēñato, Ējaguē Jesús ga'nihuē beobi. ⁴Beoguēna, bacua yua huaji yējēn, gue ro'taye beoye ba'ijēna, samucua go'sijei cañare ju'icua bi te'e jēana bacua ca'ncona eta rani nēcahuē. ⁵Nēcajēna, bacuabi ai quēquējēn, yijana ēñañe se'ga baē'ē. Ba'ijēna, bacuabi cahuē:

—Jesucristobi go'ya raisi'quē ba'iguēna, ¿mēsacua guere yo'ojēn ju'insi'cua ba'iruna baguēte cu'eye'ne? ⁶Ēnjo'onre beoji. Go'ya rani yua saisi'quē'bi. Baguē Galilea yija ba'isirēn quēase'ere ro'tajjēn: ⁷“Yē'ē, Riusu Raosi'quēreba ba'iguēte zeanni, gu'a bainna insijēna, yē'ēre crusu sa'cahuēna quenni reoni, huani senjojēna, samute ba'i umuguse go'ya rajja'guē yē'ē” quēabi baguē, cahuē.

⁸Cajēna, bacuabi Jesús coca case'ere ro'tahuē. ⁹Ro'tani, baguēre tansi gojebi etani, Jesusre conjēn ba'isi'cua, ja'an oncecua, bacua ba'iruna go'ini, yequēcua'ga ba'ijēna, bacuani si'aye beoru quēani achohuē. ¹⁰Ja'an quēacua romi hua'nabi bacua mami hue'ecua yua María Magdalena, Juana, María Santiago pē'cago baē'ē. Yequē romi hua'na'ga bacua naconi baē'ē. ¹¹Ja'nca quēajēna, Jesusre conjēn ba'isi'cuabi ro achajjēn, bacua quēase'ere ro'taye güehuē. “Ro cayē bacua” ro'tahuē.

¹²Ja'nca ro'tacuata'an, Pedrobi huēni, Jesusre tansiruna huē'huēguē saji'i. Sani ti'anni, rēanni, cacani ēñato, baguē ga'nihuē ga'nesi caña se'gabi ca'n corēte unji'i. Ja'nca ēñani, gue ro'taye beoye huēni, baguē ba'i huē'ena bonēni goji'i.

En el camino a Emaús

¹³Ja'nrebi, ja'ansi umuguse, Jesusre conjēn ba'isi jubē ba'icua samucuabi Emaús huē'e jobo tēca ganijjēn saē'ē. Jerusalenbi can, once kilómetro ba'iyē ganiñe baē'ē. ¹⁴Ja'nca sani, sa'ñeña sajēn, yure umuguseña ba'ise'e si'aye senni achajjēn cahuē. ¹⁵Ja'nca cajēna, Jesusbi ti'anni, bacua naconi achaguē, te'e gani bi'rabi. ¹⁶Achaguē congüē ganiguēna, baguēte ēñacuata'an, baguēni masimaē'ē. ¹⁷Masimajēna, baguē yua bacuani senni achabi:

—¿Mēsacua gue cocare sa'ñeña cajēn ganiñe'ne? ¿Mēsacua guere sa'ntiye'ne? senni achabi.

¹⁸Senni achaguēna, te'eguē Cleofas hue'eguēbi sehuobi: —Yure umuguseña ba'ise'ere achamaquē mē'ē? Si'a ēnjo'on bainbi ja'anre masiyē, cabi.

¹⁹Caguēna:

—¿Gue ba'ise'ere caguē'ne mē'ē? senni achabi Jesús.

Senni achaguēna, sehuobi:

—Jesus Nazarenoni gu'aye yo'ojēn ba'ise'ere cayē. Riusu coca quēaguē raosi'quē ba'iguēna, Riusubi baguēni ai bojoguē ēñabi. Bain hua'na'ga baguēni ai bojojēn ēñajēna, baguē yua ai ta'yejeiyereba yo'oni, bain gare ēñama'ise'ere yo'oni ēñoni, te'e ruiñereba quēani achoguēna, ²⁰yēquēna ēja bainbi pairi ējacua naconi baguēte preso zeanni, baguēni huani senjo güesehuē. Baguēni crusu sa'cahuēna quenni reoni senjohuē. ²¹Yēquēna hua'nabi ro'tajjēn, “Israel bain zemosi'cuare etojani ēja bainre re'huaja'guē” cajjēn, baguē ja'an yo'oja'yete ēñajjēn ējojēn baē'ē. Ējojēn ba'ijjēna, yure umuguse samute umuguseña junni

tonse'e ba'iguēna, ²²yēquēna jubē ba'icua romi hua'nabi coca quēajjēna, gue ro'taye beoye achahuē yēquēna. Yure zijeirēn bacua yua Jesusre tansiruna sani ēñato, ²³Jesús ga'nihuē beoguēna. Ja'nca ēñani, se'e rani, Riusu guēnamē re'oto yo'o concuabi toyare ēñojēna, bacuabi ēñani rani quēahuē: “Go'ya rajji'i baguē. Riusu toyare ēñani masihuē yēquēna” quēajjēn raē'ē. ²⁴Quēajjēn rajjēna, yequēcua yēquēna jubē ba'icua bi baguēre tansiruna sani ēñato, romi hua'na quēase'ru güina'ru baquēna. Ba'iguēna, Jesusni gare ēñamateña, baguēni sehuojēn quēahuē.

²⁵Quēajjēna, ja'nrebi, Jesusbi baguē te'e conni ganicuani sehuobi:

—Jesucristo ba'iyete ye'yeye ai caraji mēsacua. Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere ēñajjēn, mēsacua ¿guere yo'ojēn, si'a recoyo ro'tama'iñe'ne? ²⁶Riusu raosi'quēbi yua ai ja'siye ai yo'oye babi. Baguēna, ja'nrebi jē'te, go'ya rajja'guē bajji'i. ¿Ja'an coca toyani jo'case'ere, guere ye'yemate'ne mēsacua? cabi Jesús.

²⁷Cani ja'nrebi, Riusu coca toyani jo'case'ere bacuani ēñoni, si'a ca'ncoñare ēñoni, baguē ba'ija'ye toyani jo'case'ere te'e ruiñe bacuani masi güesebi. Ru'ru, Moisés coca toyani jo'case'ere ēñoni, ja'nrebi Riusu ira bain raosi'cua si'acua bacua toyani jo'case'ere ēñoni, baguē ba'ija'yete bacuani te'e ruiñe masi güesebi. ²⁸Ja'an cocare masi güesequēna, ja'nrebi bacua sai jobona ti'anjēna, Jesusbi se'e saiye ēñobi. ²⁹Ja'nca ēñoguēna, bacuabi ēñejjēn, baguēni choē'ē:

—Yēquēna naconi te'e bëani ba'ijjēn. Ai na'iji cahuē.

Cajēna, bacua naconi cacani te'e bëabi. ³⁰Bëani ba'iguēbi bacua naconi bëani aonre ain bi'raguē, bacua jo'jo aonbēanre inni, Riusuni bojoguē can, aonbēanre jē'yeni, bacuana huo'hueni insibi. ³¹Insiguēna, ja'ansirēn baguēni ēñani masihuē. Masini, ja'nrebi baguēni se'e ēña bi'rato, gare beobi. Querē huesēbi. ³²Huesēguēna, sa'ñeña coca cahuē:

—Ēñajjēn, maire Riusu yo'ose'e, maibi baguē naconi te'e ganijjēn, baguē yua Riusu cocare quēani achoguēna, maibi achajjēna, bojo recoyora ai re'o huanobi maire. Ja'anre ro'tana'a, cahuē bacua.

³³Cani, bacua yua ja'ansirēn huēni, besa sani, Jerusalenna goē'ē. Go'ini ti'anni, Jesusre yo'o conjēn ba'isi'cua, baguē bain si'a sara te'ecua naconi ba'icua, ja'ancua tēhuohuē.

³⁴Tēhuojjēna, bacua ja'ansirēn quēani achohuē:

—Mēsacua achare bajjēn. Mai Ējaguēbi go'ya rajji'i. Simonbi baguēni ēñabi, si'a jēja quēani achohuē.

³⁵Quēani achojjēna, ja'nrebi bacua ma'a ganijjēn tēhuose'ere quēahuē. Ja'nrebi baguē yua jo'jo aonbēan jē'yeni huo'hueguēna, ja'nrebi bacua masise'ere quēahuē.

Jesús se aparece a los discípulos

³⁶Ba hua'na yuta sa'ñeña can, tējima'ijjēna, Jesusbi te'e jēana bacua joborana gaje meni ēñobi. Ēñoni, bacuani saludaguē cabi:

—Mēsacua bojo recoyo huanoñe ba'ijjēn cabi.

³⁷Caguēna, bacuabi na'oñe tēca quēquējēn, Huatibi rajji cajjēn ro'tahuē.

³⁸Ro'tajjēna, baguē cabi:

—¿Mēsacua guere yo'ojēn quēquēye'ne? Ro huacha ro'taye beoye ba'ijjēn. ³⁹Yē'ē entē saraña, yē'ē guēoña, ja'anre ēñani, yē'ēreba ba'iyete masijjēn. Yē'ēni pa'róni, yē'ē ba'iyete masijjēn. Hua'i, gu'an, ja'an bayē yē'ē. Huati banica, ja'anre beore'ahuē, cabi Jesús.

⁴⁰Cani ja'nrebi, baguē entē saraña, baguē guēoña, ja'anre bacuani ēñobi. ⁴¹Ēñoguēna, ru'ru bojojēn, ja'nrebi huaji yējēn, yuta baguē ba'iyete recoyo ro'taye poremaē'ē. Poremajjēna, baguē yua coca senni achabi:

—¿Mēsacua gue aon baye'ne? caguē, senni achabi.

⁴²Senni achaguëna, ziaya hua'i bosì ma'carë, o'a baya, ja'anre inni, rani, baguëna insini ëñato, ⁴³baguë yua conì, si'aye anji'i. ⁴⁴Anni ja'nrebi bacuani cabi:

—Mësacua naconi ba'isirënbi mësacuanì coca quëaguë ba'nhuë yë'ë. Quëaguë ba'iguëna, si'aye güinareba'ru yë'ëre yo'ose'e baji'i. Riusu coca, Moisés toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, ja'anre ëñato, yë'ë ba'ija'yete canì jo'case'e ba'iji. Ja'nca canì jo'case'e ba'iguëna, si'aye güina'ru baji'i yë'ëre. Salmo coca canì jo'case'ere'ga güina'ru baji'i yë'ëre, Riusu cuencuenì jo'case'e sëani, cabi Jesús.

⁴⁵Ja'nca canì ja'nrebi, Riusu coca toyani ja'case'ere bacuani te'e ruiñe masì güeseza caguë yo'oguë, ⁴⁶bacuani quëani achobi:

—Ñaca toyani jo'cabi Riusu: Baguë Raosi'quë, Cristo hue'eguëbi ai ja'siye ai yo'oguëna, ja'nrebi samute umuguseña ba'ini, junni tonsi'quëbi go'ya raija'guë'bi, canì jo'case'e ba'iji. ⁴⁷Go'ya raiguëna, ja'nrebi, baguë bainreba ba'icuabi ru'ru Jerusalén bainna sani, ja'nrebi si'a yijaña bainna sani, Riusu cocareba, gu'a jucha jo'canì senjoñe, mame recoyo re'huaye, ja'anre si'a bainni quëani achoja'cua'ë mësacua, canì jo'case'e ba'iji. ⁴⁸Mësacua yua

yë'ë yo'oguë ba'ise'ere ëñani masicua sëani, si'a bainni quëani achocuare mësacuare re'huahuë yë'ë. ⁴⁹Yë'ë Taita canì jo'case'ere ro'tani, baguë Espíritu raoja'yete cato, yë'ë se'gabi Espíritute mësacuana ti'an güeseni jo'caga'guë'ë yë'ë. Ru'ru, güenamëbi raoni jo'canì, mësacuanì ai ta'yejeiye yo'ore yo'o güeseja'guë'bi. Ja'anrën ti'añe tëca ënjo'on ba'i huë'e jobore ba'ijën ëjojël'ën, quëabi Jesús.

Jesús sube al cielo

⁵⁰Quëani ja'nrebi, baguë bain cuencuesi'cuare sani, huë'e jobo ca'ncona sabi, Betaniana ti'añe tëca. Ti'anni, baguë ëntë sarañare mëiñe huëani, bacuani re'o coca canì jo'cabi. ⁵¹Ja'nca canì jo'caguë, güenamë re'otona huahua mëni saji'i. ⁵²Mëni saiguëna, ba hua'nabi baguëni ai bojojën, baguëni gugurini rëanni, baguëni ai ta'yejeiye coca canì achohuë. Ja'anre yo'oni, ja'nrebi ai bojo recoyo re'huasi'cuabi Jerusalenna goë'ë. ⁵³Go'ini ti'anni, ba hua'na yua Riusu huë'ena cacani ba'ijën, Riusuni bojoreba bojojën, Riusuni gugurini rëanjën, baguëni surupa cajën, jo'caye beoye ja'nca yo'ojën baë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

Riusu cocareba

SAN JUAN

Toyani jo'case'e

La Palabra de Dios hecha hombre

1 Ru'rureba ba'ijën ba'isirën Riusu cocareba quëani achoguëbi baji'i. Riusu naconi baji'i. Ja'an cocareba quëani achoguë, Jesucristo hue'eguë, ja'ansi'quë yua Riusureba baji'i. ²Ru'rureba ba'isirën, ja'anguëbi yua Riusuni te'ereba congüë baji'i. ³Ja'nca ba'iguëbi, Riusubi ro'tani ëñoгуëna, si'aye beoru re'huani jo'cabi. Yequëcuabi re'huaye beoye baë'ë. Baguë se'gabi si'aye re'huani jo'cabi. ⁴Re'huani jo'caguë, ta'yejeiyereba huajë güeseguebi, si'a hua'nare huajë hua'nare jo'cabi. Ja'nca jo'caguëbi yua mia re'oto ñatani saoye'ru baguë te'e ruiñe ba'iyete bainni masi güeseni jo'cabi. ⁵Masi güeseni jo'caguëna, zijei re'oto ba'iguëna, zijei re'oto ba'iguë, zupai huati caguëbi yua baguë te'e ruiñe ba'iyete quëñoni senjoñe porema'iji. Mia re'oto ñatani saoye'ru ba'iguëna, zijei re'oto ëjaguëbi gare yayoye porema'iji.

⁶Yequë bainguë, Juan hue'eguë, Riusu raosi'quë, baguë yua bainna ti'anbi. ⁷Ti'anni, mia re'oto ñatani saoye ba'iguëte bainni quëani acho bi'rabi. Ja'an cocarebare quëani achoye raosi'quë baji'i. Bainbi achani, Ja'an ba'iguëni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, mia re'oto ñatani saoyebi ba'iguë, baguë cocarebare quëani achoguë raji'i. ⁸Ja'nca raiguë, ja'ansi'quë yua mia porema'iji. Mia re'oto ñatani saoye'ru ba'iguëna, zijei re'oto ëjaguëbi gare yayoye porema re'oto ñatani saoye poreguëbi beobi. Baguë ba'iyete quëani achoguë se'ga baji'i. ⁹Ba'iguëna, mia re'oto ñatani saoye poreguë, te'e ruiñereba ba'iguë, ja'anguëbi yuara bainna ti'an rani, baguë ba'iyete, baguë cocareba, ja'anre si'acuani te'e ruiñe masi güeseguë raiguë baji'i.

¹⁰Ja'nca raiguë yua si'a re'oto re'huani jo'caguëbi ti'anni baji'i. Ba'iguëreta'an, bainbi baguë ba'iyete ëñani, baguëte ro huesëjën baë'ë. ¹¹Ja'nca ba'ijënna, baguë te'e bain ba'iruna sani ba'iguëna, baguë te'e bainbi baguëte te'e ruiñe ëñamajën, baguëte bojomaë'ë. ¹²Bojomajënna, si'a bain baguëni te'e ruiñe ëñani bojojën ba'icua, baguë ba'iyete si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuani: Yë'ëna rani, yë'ë naconi te'e ba'ijë'n caguë, Riusu mamacuare bacuare re'huani babi. ¹³Ro bain mamacua ba'iyete'ru bacuare re'huamaji'i. Ro bain mamacua bayete cato, pë'caguë sanhuëbi, Zinre bañu cajën, zinre cu'ejënna, pë'cagobi zinre nëcani, zinre të'ya raigo. Riusu mamacua bayete cato, ja'nca ba'iyete'ru baguë mamacuare re'huama'iji. Baguë se'gabi mame re'huaguëna, baguë mamacua ruiñe.

¹⁴Yureca, Riusu cocareba quëani achoguë, baguë ba'iyete cato, baingobi të'ya raigona, bainguë runji'i baguë. Ja'nca ruinguëbi mai naconi ba'iguë, maini ai yëreba yëguë, te'e ruiñe ba'i coca se'gare maini quëani achoreba achoguë baji'i. Ja'nca

ba'iguëna, baguë ta'yejeiye ba'iyete ëñani masihuë yëquëna. Eñani masijën, Taita Riusu te'eguë Zin sëani, ai ta'yejeiyereba E'jaguë ba'iji. Ba'iguëna, baguëni ëñajën bojohuë. ¹⁵Ja'nca ba'iguëna, Juan'ga baguëni ëñani, baguë ba'iyete jëja quëani achobi:

—Ja'anguëbi ba'iji. Yë'ëbi coca quëani achoguë, baguë ba'iyete yua quëahuë yë'ë: Yë'ë jë'te raiguëbi yë'ë ba'iyete'ru quë'rë ta'yejeiye E'jaguëbi ba'iji, yë'ë'ru quë'rë ru'ru ba'isi'quë sëani, quëani achobi Juan.

¹⁶Ja'an E'jaguë yua maini ai ba'iyete ai yëguë ba'iji. Baguë baye si'aye carajeiye beoyete maina insireba insiji. ¹⁷Riusubi baguë ira coca guansese'ere Moisesni toya güeseni, maina jo'caguë ba'nji. Yureca, Riusubi baguë te'e ruiñe ba'i cocare maina jo'caye yëguë, Jesucristo hue'eguë naconi maina raoni, baguë yëguë ba'iyete maini masi güesebi. ¹⁸Bainbi Riusuni ëñañe yëcuata'an, gare ëñañe porema'inë. Porema'ijënna, baguë te'eguë Zin, baguë naconi te'e recoyo ba'iguë, ja'anguëbi Riusu ba'iyete maini ye'yoni masi guesebi.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

¹⁹Yureca, Juanbi Riusu cocarebare quëani achoguëna, judío bain Jerusalén huë'e jobo ba'icuabi Juan ba'iyete senni achayë saonü cajën, bacua pairi bain, levita bain pairite concua, bacuare Juan ba'iruna guanse saohuë. Saojënna, bacuabi sani, baguë ba'iyete senni achajënna, ²⁰sehuoni, coca bacuani te'e ruiñe quëabi Juan:

—Ba Cristo rajja'guë, ja'anguë beoyë yë'ë, caguë sehuobi.

²¹Sehuoguëna, bacua yua se'e baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿güeguëguë'ne më'ë? ¿Riusu ira bainguë raosi'quë Elías hue'eguëma'iguë? senni achahuë.

Senni achajënna, Juanbi:

—Bañë, sehuobi.

Sehuoguëna:

—Ja'nca ba'itoca, Riusu coca quëani achocaija'guë, ¿ja'anguë ba'ima'iguë më'ë? senni achahuë.

Senni achajënna,

—Bañë, sehuobi.

²²Ja'nca sehuoguëna, bacuabi senreba senni achahuë:

—Yureca më'ë ba'iyete yëquënanani te'e ruiñereba quëajë'n. Yëquëna ëja bainbi raojënna, bacuana go'ini më'ë ba'iyete quëaye bayë yëquëna. Ja'nca sëani, më'ë ba'iyete quëato, ¿gue coca yëquënanani quëaguë'ne? senni achahuë.

²³Senni achajënna, sehuobi:

—Yë'ë yua bain beo re'otona rani, cocare jëja quëani achoguë, ja'an ba'iguë'ë yë'ë. Riusu ira bainguë raosi'quë, Isafas hue'eguë, baguë coca cani jo'case'e'ru ba'iguë'ë yë'ë. “Mai E'jaguë rajja'guë sëani, më'sacua recoyo ro'tayete mame

re'huajë'n" cani jo'caguë ba'iguëna, ja'an ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi Juan.

²⁴Sehuoguëna, bacuabi, fariseo bain raosi'cua ba'ijën, ²⁵se'e Juanni senni achahuë:

—Yureca, Cristo, Elías, Riusu coca quëani achocaija'guë, ja'ancua beoyë më'ë. Ja'nca beotoca, ¿më'ë queaca ro'taguë, bainni bautizaguë'ne? senni achahuë.

²⁶Senni achajënna, Juanbi sehuobi:

—Yë'ëbi oco se'gabi bainni bautizayë. Bautizaguëna, yequëbi më'sacua jubë naconi ba'iguëna, baguëni huesëyë më'sacua.

²⁷Yë'ë jë'te raiguëbi yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iji. Ro yë'ë hua'guëbi gugurini rëanni, baguë guëon ju'iyete ti'jeje ti'añe porema'inë, caguë sehuobi Juan.

²⁸Juanbi Betania casirute bautizaguë ba'iguëna, baguëni senni achajën raë'ë. Jordán ziaya que ca'nco, ënsëguë eta rai ca'nco, ja'anru baji'i ba huë'e jobo.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹Ba'iguëna, ja'nre'bi, yequë umugusebi Juanbi Jesusni ti'an raiguëna, ëñani quëabi:

—Më'sacua ja'anguëni ëñajë'n. Riusu Raosi'quë'bi. Si'a bain gu'a jucha quëñoni senjoñe ro'ire, oveja huani insiye'ru huani senjosi'quë ba'ija'guë'bi baguë. ³⁰Yë'ëbi baguë ba'iyete ru'ru quëahuë. “Yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë, yë'ë'ru quë'rë ru'ru ba'iguëbi yë'ë yo'je rajji” quëahuë yë'ë. ³¹Yë'ë se'gabi baguë ba'iyete huesëguë ba'iguëta'an, Israel bainbi baguëni ye'yeni masija'bë caguë, oco bautizaguë raë'ë yë'ë, quëabi Juan.

³²Quëaguë, ja'nre'bi, se'e yeque coca quëabi:

—Yureca, Riusu Espiritubi ju'ncubo'ru gaje meni, baguëna tua raiguëna, ëñahuë yë'ë. ³³Yuta baguë ba'iyete huesëguë, Riusu coca quëase'ere ro'tahuë yë'ë. Yë'ëre oco bautizaye raoguë, ñaca yë'ëni quëabi Riusu: “Yë'ë bainguëte më'ëna saoguëna, yë'ë Espiritubi baguëna gaje meni, baguëna tuani ba'ija'guë'bi. Ja'anre ëñani, yë'ë Espiritu naconi bautizaja'guëte masijë'n” yë'ëni quëabi Riusu. ³⁴Quëaguëna, Riusu quëase'ru giina'ru ba'iguëna, ëñahuë yë'ë. Ja'nca ëñaguë, yua ñaca te'e ruine quëani achoyë yë'ë: Ja'anguëbi Riusu Zin ba'iji caguë quëayë yë'ë, cabi Juan.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵Ja'nca caguëbi, yua se'e yequë umuguse ba'iguëna, baguë bain concua samucua naconi ba'iguë, ³⁶yua se'e Jesusni ëñabi Juan. Jesús yua baru cueñe ganiguëna, Juanbi ëñani quëani achobi:

—Ëñajë'n. Riusu Raosi'quëbi ba'iji. Bain jucha ro'ire oveja misabëna huani boye'ru ba'ie ba'ija'guë'bi, quëani achobi.

³⁷Ja'nca quëani achoguëna, Juanre concua ba samucuabi achani, Jesusna be'tehuë. ³⁸Be'tejënna, Jesusbi go'ie bonëni ëñani, bacuani senni achabi:

—¿Më'sacua guere cu'eye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi sehuoni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿më'ë jaro huë'ere ba'iguë'ne? senni achahuë.

³⁹Senni achajënna,

—Rani ëñajë'n, sehuobi.

Sehuoguëna, bacuabi baguë naconi sani, baguë ba'i huë'ere ëñani, a las cuatro ba'ie'ru ba'iguëna, baguë naconi bëani ba'ijën na'ijaë'ë.

⁴⁰Ja'ancua samucua, Juan quëani achose'ere achani Jesusni be'tesi'cuare cato, te'eguë yua Andrés hue'eguë baji'i. Simón Pedro yo'jeguë baji'i. ⁴¹Ja'nca ba'iguëbi Jesusni ëñani tējini, besa huëni baguë ma'yë Simonni cu'ejaji'i. Cu'ejani, tinjani, baguëni quëabi:

—Cristo hue'eguëte tinjahuë yëquëna, cabi. Bain cocabi cato, Riusu Raosi'quërebare quëabi.

⁴²Quëani ja'nre'bi, Simonre Jesusna sani ëñobi Andrés. Sani ëñoguëna, Jesusbi baguëni ëñani, baguëni coca cabi: —Më'ë yua Simón hue'eguë, Juan mamaquë ba'iguëna, më'ëni yua Cefas hue'yoyë yë'ë, cabi. Judío bainbi ja'anre cajënna, yequëcuabi Pedro cayë.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³Ja'nre'bi, yequë umuguse ñataguëna, Jesusbi Galilea yijana sani, Filipeni tinjani, cabi:

—Yë'ëni te'e conguë rajjë'n, caguë choji'i.

⁴⁴Felipe yua Betsaida huë'e jobo bainguë baji'i, Andrés, Pedro, bacua ba'i jobo. ⁴⁵Ja'nca ba'iguëbi Jesusni conguë saji'i. Ja'nca saiguëbi yua Natanaelni tēhuobi. Tēhuoni, baguëni coca quëabi:

—Riusu Raosi'quërebare tinjahuë yëquëna. Moisés, Riusu ira bain raosi'cua, bacuabi baguë ba'iyete toyani jo'cajënna, baguëte tinjahuë yëquëna. Jesús Nazareno hue'ëji. José mamaquë'bi baguë, quëabi Felipe.

⁴⁶Quëaguëna, Natanaelbi sehuoguë cabi:

—Ro huere coca cayë më'ë. Nazaret huë'e jobona cu'eto, re'o bain beoyë, cabi.

Caguëna, Felipe sehuoguë cabi:

—Rani ëñajë'n, cabi.

⁴⁷Caguëna, sani ti'anjënna, Natanaelbi ti'an raiguëna, Jesusbi baguëte quëabi:

—Ëñajë'n. Israel bainguë te'e ruin recoyo baguëbi rajji. Gare coca coqueye beoye ba'iji, cabi Jesús.

⁴⁸Caguëna, Natanaelbi:

—¿Queaca masiguë'ne më'ë, yë'ë ba'iyete? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ëbi higo sunquinëte ñu'iguëna, Felipe yuta më'ëre choimaquëna, më'ë recoyona ëñani masihuë yë'ë, sehuobi.

⁴⁹Sehuoguëna, Natanaelbi baguëni quëabi:

—Ëjaguë, më'ë yua Riusu Mamaquë ba'iguë'ë. Më'ëbi quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iguë sëani, si'a Israel bainbi më'ëni sehuoye bayë, quëabi.

⁵⁰Quëaguëna, Jesusbi baguëni quëabi:

—Yë'ëbi më'ëni coca quëaguë: Higo sunquinë ñu'iguëna, më'ëni ëñahuë yë'ë, ja'an cocare më'ëni quëaguëna, ¿yë'ëni si'a recoyo ro'taguë më'ë? Yë'ë ta'yejeiye masise'ere ëñoguëta'an, më'ëbi yuta quë'rë se'e ta'yejeiye yo'ore ëñaja'guë'ë, quëabi.

⁵¹Quëani, ja'nre'bi, se'e baguëni coca yihuoguë quëabi:

—Më'sacuani ganreba yihuoyë yë'ë: Guënamë re'oto anconi saose'e ba'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o concuabi yë'ëna gajejën, guënamëna më'ijën yo'ojënna, ja'anre më'sacuabi ëñajën ba'ija'cua'ë, Bainguë'ru Raosi'quërebare sëani, yihuoguë cabi Jesús.

Una boda en Caná de Galilea

2 ¹Ja'nre'bi, samute umuguseña ba'iguëna, yequëcuabi huejajënna, Galilea yija bain Caná huë'e jobo ba'icuabi fiestare yo'ojën, Jesús pë'cagote choë'ë. ²Choni, Jesús, baguëre conjën ba'icua naconi, bacuare'ga choë'ë. ³Chois'cuabi ti'anni ba'ijënna, bisi ëye jo'cha carajeijaquëna, Jesús pë'cagobi baguëni quëago:

—Jo'cha si'abi, quëago.

⁴Quëagona, Jesusbi sehuobi:

—Mamá, ¿queaca ro'tago, yë'ëre ja'an cago'ne? Bainre yë'ë masiye ëñojaiñe yuta yë'ëre ti'anma'iji, caguë sehuobi.

⁵Sehuoguëna, bago yua fiesta aon tēocuan guansego:

—Më'sacua yua Jesús guanseyete achani yo'ojë'n, cago.

⁶Cagona, ca'nacorë ëñato, gata oco'bëan, te'e ëntë sarabëan, yequë sara te'ebë baji'i. Judío bainbi mame tēno güesëjën,

ja'anbëanbi oco rutani zoacual'ë. Ochenta litro, cien litro, ja'an ba'libëan baji'i. ⁷Ba'iguëna, Jesusbi fiesta aon t'ocucani guansegüë cabi:

—Que ocobëanna oco buni jo'caj'ën, cabi.

Caguëna, ai bu'iyë queoni jo'cahuë. ⁸Jo'caj'ëna, Jesusbi se'e bacuani guansegüë cabi:

—Yua ocobëan re'core eani, fiesta ëjaguëna sani insij'ën, cabi.

Caguëna, ja'nca eani sani insij'ëna, ⁹fiesta ëjaguëbi coni na'guni masibi. Bisi ëyë jo'cha baji'i. Oco se'gabi jo'cha'ru runquëna, huesëbi. Fiesta aon t'ocuca oco easi'cua sëani, bacua se'gabi masihuë. Ja'n'rëbi, fiesta ëjaguëbi ba huejaguëni choini ¹⁰baguëni cabi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, què'rë re'o jo'chare yo'je uncua güesegüëne? Fiesta yo'ocucabi ru'ru què'rë re'o jo'chare uncuyäë. Ja'n'rëbi, yo'je, bainbi ai jo'chare uncurena, gue gu'a jo'chare uncuyäë, cabi.

¹¹Yureca, Jesusbi ai ta'yejeiye masiye yo'oni ru'ru ënogüë, Caná huë'e jobo Galilea yija ba'i jobo ba'iguë ënogüëna, baguëre conjën ba'icucabi baguë ta'yejeiye ba'iyete ëñani, baguëni si'a recoyoreba ro'tahuë.

¹²Ro'taj'ëna, ja'n'rëbi, Jesús yua Capernaum huë'e jobona saji'i. Baguë p'ëcago, baguë yo'jecua, baguëre conjën ba'icua, bacuabi conj'ëna, saji'i. Sani, bëani, rëño ba'i umuguseña barute baë'ë.

Jesús purifica el templo

¹³Ja'n'rëbi, judío bain pascua umuguseña ba'iguëna, Jesusbi Jerusalén huë'e jobona saji'i. ¹⁴Sani, Riusu huë'ena cacani ëñato, bainbi bonsero negociaj'ën baë'ë. Huaca, coveja, ju'ncubo, ja'anre insij'ën, curi coj'ën baë'ë. Curi sa'ñej'ën cocua'ga baë'ë. ¹⁵Ja'nca ba'ij'ëna, Jesusbi bisi za'zabobi re'huani, si'a jubëte si'nzeni, Riusu huë'e hue'sena etobi. Etoni, curi sa'ñecua curi so'coñare senjoni saoni, bacua mesañare bo'neni tonbi. ¹⁶Tonni ja'n'rëbi, ju'ncubo insicuanu bëinguë cabi:

—Ëñe beoru chiani què'ñej'ën. Yë'ë Taita huë'ere ro bonse insi huë'ere re'huaye beoye ba'ij'ë'n, cabi.

¹⁷Ja'nca caguëna, baguë conjën ba'icucabi Riusu coca toyani jo'case'ere ro'tato, ñaca baji'i: “Riusu ba'i huë'ere yua re'o uja huë'ere te'e ruiñe ëñaja'bë caguëna, bacuabi yë'ëni ai bëinj'acua'ë.” Ja'an cocare ro'tahuë, Jesusbi gu'ayete etoguëna.

¹⁸Ja'n'rëbi, judío ëja bainbi Jesusna rani, baguëni ai bëinj'ën, senni achahuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, jo'ya hua'na insicuaré etoni saoguë'ne? ¿Nebi më'ëre guanse raore'ne? Riusubi guanseni raotoca, gue yo'o, më'ë ta'yejeiye yo'ore yo'oni yëquëni ënoj'ën. Eñotoca, më'ë raosi'quë ba'iyete masiyë yëquëna, cahuë.

¹⁹Caj'ëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuabi ën huë'e Riusu huë'ere taonni senjotoca, samute umuguseñabi mame huë'ere nëcoyë yë'ë, sehuoguë cabi.

²⁰Caguëna, judío bainbi bëinj'ën cahuë:

—Ën huë'e Riusu jai huë'e yo'ose'ere ro'tato, cuarenta y seis t'ëcahuëna ba'iguëna, bainbi yo'oni t'ëjihüë. Ja'nca yo'orena, ¿më'ë queaca samute umuguseña se'gabi nëcoyë ro'taguë'ne? caj'ën sehuohüë.

²¹Sehuoj'ëna, Jesusbi ba gata huë'ere ro'tamaji'i. Baguë ga'nihuëte ro'taguë, Riusu huë'e ba'iyë'ru ro'taguë, bacuani coca cabi. ²²Ja'nca casi'quë sëani, baguë junni tonse'ebi go'ya raiguëna, ja'anrën ti'anguëna, baguëre conjën ba'icucabi baguë yure case'ere ro'tani, Riusu cocareba, Jesús coca cani jo'case'e, si'a recoyo ro'tahuë.

Jesús conoce a todos

²³Yureca, Jesusbi Jerusalén huë'e jobore ba'iguë, judío bain naconi pascua umuguseña ro'tani fiesta yo'oguëna, ai jai jubë

bainbi baguë ta'yejeiye yo'oni ëñose'ere ëñani, baguëni si'a recoyo ro'tahuë. ²⁴Ja'nca ro'tacuareta'an, Jesusbi baguë recoyo ro'tayete bacuani masi güesemaji'i, si'a bainni te'e ruiñe masiguë sëani. ²⁵Yequëcua bain ba'iyë masini quëacuanu senni achama'iguë baji'i Jesús. Baguë se'gabi baguë ñacobi ëñani, bain recoyoreba ro'taj'ën ba'iyete te'e ruiñe masiguë baji'i.

Jesús y Nicodemo

3 ¹Ja'n'rëbi, fariseo banguë Nicodemo hue'eguë, judío bain ëjaguë ba'iguë, ²ja'anguëbi huëni, ñamibi Jesusna sani, coca cabi:

—Ëjaguë, Riusubi raoguëna, më'ëbi maini ye'yoguë raisi'quë'ë. Raisi'quëbi yua ai ta'yejeiye yo'oni ëñoñe më'ë. Riusubi conma'itoca, ja'anre yo'oni ëñoñe gare porema'ire'ahuë më'ë. Ja'anre ruiñe masiyë yë'ë, cabi.

³Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Më'ëni ën cocare ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Bainbi zin hua'na mame t'ëya raisi hua'na ba'iyë'ru ba'ima'itoca, Riusuni te'e zi'inni ba'iyë gare porema'inë, cabi.

⁴Caguëna, Nicodemobi coca senni achabi:

—Ira hua'guë ba'itoca, ¿queaca se'e mame t'ëya raisi hua'guë ruinguë'ne? Baguë mamá guëtabëna se'e cacani, mame t'ëya raisi'quë'ru etaye gare porema'iji, cabi.

⁵Caguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ëni ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Bainbi zin hua'na mame t'ëya raisi hua'na ba'iyë'ru ba'iyë yëtoca, oco zoaye'ru Espiritu gaje meñe, ja'anbi mame re'huasi'cua ba'iyë bayë. Ja'nca ba'ima'itoca, Riusuni te'e zi'inni ba'iyë porema'inë. ⁶Bain se'gabi t'ëya raitoca, ro bain recoyo ro'tayë'ru ro'taj'ën ba'iyë. Riusu Espiritu gaje meñebi mame t'ëya raisi'cua ba'iyë'ru ba'itoca, Riusu recoyo ro'tayë'ru ro'taj'ën ba'iyë. ⁷Ja'nca sëani, yë'ë coca yihuose'e: “Zin hua'na mame t'ëya raisi hua'na ba'iyë'ru mame t'ëya raisi'quë ba'ij'ë'n” yihuoguë caguëna, ro huesë ëaye beoye ba'ij'ë'n. ⁸Tutubi raiguë, ja'anse'ebi tutuguëna, më'ëbi ba tutu jubëte achayë. Ja'nca achaguëta'an, ba tutu raisirute huesëyë. Ba tutu saisirure'ga huesëyë më'ë. Ja'nca ba'iguëna, Riusu Espiritu gaje meñebi mame t'ëya raisi'cua yua tutu ba'iyë'ru güina'ru ba'iyë, Nicodemoni yihuoguë cabi Jesús.

⁹Caguëna, Nicodemobi se'e senni achabi:

—¿Queaca ja'an ba'iyë'ne? senni achabi.

¹⁰Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ë yua Israel bain ta'yejeiye ye'yoguë ba'iguëta'an, yë'ë yure yihuose'ere yua ¿guere ye'yemaquë'ne më'ë? ¹¹Më'ëni ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yëquëna achani ye'yese'ere bainni güina'ru quëaj'ën ba'iyë. Yëquëna ëñase'ere bainni güina'ru quëani achoyë. Quëani achoj'ëna, mësacuabi achaye güej'ën ba'iyë. ¹²Yë'ëbi ën yija re'huani jo'case'e, ja'an ba'iyete mësacuani quëaguëna, mësacuabi yë'ëre ro'tama'ë. Ja'nca ro'tama'icucabi, mësacuani Riusu ba'i jobo ba'iyete quëatoca, què'rë se'e yë'ëni ro'tayë beoye ba'iyë.

¹³Bainbi yua Riusu ba'i jobore huesëcua'ë. Baruna sani ëñacuare cu'eto, gare beoyë. Yë'ë se'ga masiyë, ba jobore. Banguë'ru Raosi'quëbi Riusu ba'i jobobi gaje rani, baru ba'iyete quëaye poreyë yë'ë, yë'ë ba'i jobo sëani. ¹⁴Ira banguë ba'isi'quë Moisés hue'eguëbi yua beo re'otore ba'iguë, baguë aña yo'oni te'ntose'ere ëmë tubëna reoni ënogüë ba'nji. Ja'nca ënogüëna, yë'ë'ga Bainguë'ru Raosi'quë yua güina'ru ëmëna reosi'quë ba'ija'guë'ë.

¹⁵Ja'nca ba'ija'guëna, si'a bain yë'ëni si'a recoyo ro'tacuabi yua si'arën ba'ij'ën, gare ju'ñe beoye ba'ija'cua'ë, caguë sehuobi Jesús.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶Yureca, Riusubi si'a bainni ai ba'iyë ai yëguë ba'iji. Ja'nca yëguë ba'iguëbi baguë Zin gaña hua'guëre maina raoni jo'cabi.

Si'a bain baguë Zinni recoyo ro'tacua, ja'ancuabi huesëni si'ama'iñe caguë, si'arën ba'ijën ju'iñe beoye ba'ija'bë caguë, baguë Zinre ja'nca maina ro'taguë raobi. ¹⁷Raoni, bainre si'nseguëte baguë Zinre re'huamaji'i Riusu. Baguë bainre tëani baja'guë caguë, baguëte re'huani, maina raobi Riusu.

¹⁸Riusu Zinni si'a recoyo ro'tatoca, maire bënni senjoñe beoye ba'iji. Ro'tama'itoca, bënni senjoñe se'ga ba'iji, Riusu Zin gaña hua'guëni si'a recoyo ro'tama'icua se'ani. ¹⁹Yureca, Riusu cocarebare quëani achoguëbi mia re'oto ñatani saoye'ru bainna ti'anbi. Ti'anguëna, bainbi mia re'otore ba'iyë yëma'iñë. Te'e ruiñe ba'i cocare achaye yëma'iñë. Zizei re'otore ba'iyë quë'rë cu'eyë, gu'aye yo'ojën ba'icua se'ani. Ja'nca miañe ëñotoca, gu'a recoyo ro'tajën ba'icua masiye poreyë. ²⁰Gu'aye yo'ocuabi yua mia re'otona ti'añe güeyë. Bacua yo'ojën ba'ise'ere ëñoñe güejën, gati ëaye se'ga ba'iyë. ²¹Te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ojën ba'icua'ga yua Riusu conguë yo'ose'le se'ga ba'iji cajën, mia re'otona ti'anni bacua yo'ojën ba'ise'ere masi güeseye yëyë.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²²Ja'nrëbi, ba'iguë ba'iguëna, Jesusbi baguëre conjën ba'icua naconi sani, Judea yijana ti'anni bëahuë. Ja'nca bëajën, bainre bautizajën ba'ë. ²³Ba'ijëna, Juan'ga Enón casirute ba'iguë, bainbi rajëna, bacuare bautizaguë baji'i, ai oco ba'iru, Salim cueñe ba'irute. ²⁴Yuta Juanni preso guaomatena, ja'nca bautizaguë baji'i.

²⁵Ja'nca ba'iguëna, baguëre conjën ba'icua judío bain naconi bain tëno cocare bëiñe cani, ²⁶yua Juanna sani, baguëni coca bëiñe cahuë:

—Më'ë naconi Jordaña que ca'nco ba'isi'quë, ja'an Jesús hue'eguëte ro'tajë'n. Më'ëbi baguë ba'iyete te'e ruiñe quëani achoguëna, baguë yua bainre bautizaguë ba'iji. Si'a bainbi bonëni baguëna sani, bautiza güesejën ba'iyë, cahuë.

²⁷Cajëna, Juanbi sehuobi:

—Riusubi insima'itoca, bainbi con baye porema'iñë. ²⁸Yë'ë quëani achose'ere achani masiyë mësacua. “Ba Cristo rajaja'guë, ja'anguë beoyë yë'ë” quëani achoguë ba'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi baguë ru'ru raosi'quë'ë yë'ë. ²⁹Mësacua yua huejaja'guë ba'iyete ro'tani ye'yejë'n. Baguë se'gabi ba huejaja'coni baji. Baguë gajeguë consi'quëbi banji. Gajeguëbi yua ca'nco nëceni, huejaja'guë coca bagoni cayete ai bojoguë achaji. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë'ga güina'ru ba'iguë, bainbi Jesús naconi saijëna, ai bojoreba bojoyë yë'ë. ³⁰Baguë se'gabi quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë'ru te'e ruiñe baji. Yë'ëca re'hue ba'iguë'ru ruiñe bayë, sehuoguë cabi Juan.

El que viene de arriba

³¹Yureca guënamë re'otobi raisi'quëbi quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iji. Yija ba'icua yija ba'iyë se'gare masijën, ja'an se'gare coca cajën ba'iyë. Guënamë re'oto ba'iguëca quë'rë ta'yejeiyereba Ëjaguë ba'iji. ³²Ja'nca ba'iguëbi baguë ñacobi ëñase'e, baguë ganjobi achase'e, ja'anre te'e ruiñereba quëani achoji. Quëani achoguëna, si'a bainbi baguë cocare ro achajën ba'iyë. ³³Baguë cocarebare achani recoyo ro'tatoca, Riusu yua te'e ruiñe ba'iguë'bi ba'iji cajën, bainni masi güesejën ba'iyë. ³⁴Yureca, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, Jesús hue'eguë, baguëbi Riusu cocarebare quëani achoji. Riusu Espíritu ta'yejeiye ba'iyete baguë naconi caraye beoye ba'iguë ba'iji. ³⁵Taita Riusubi baguë Mamaquëni ai yëguë ba'iguë, baguë baye si'ayete baguë Mamaquëna ro insini jo'cabi. ³⁶Ja'nca se'ani, Riusu Zinni recoyo ro'tacuabi si'arën ba'ijën, gare ju'iñe beoye ba'icua'ë. Riusu Zinni achaye güecuabi Riusu naconi

si'arën ba'iyë gare porema'iñë. Riusu bënni senjose'le se'ga ba'iji bacuare.

Jesús y la mujer de Samaria

4 ¹Ja'nrëbi re'hue, fariseo bainbi achato, Jesusre concua yua Juanre concua'ru quë'rë jai jubëte re'huani babi. Jesusbi yua Juan bautizaye'ru quë'rë jai jubë concuani bautizabi. Ja'anre case'le ba'iguëna, fariseo bainbi achahuë. ²Jesusbi bainre bautizamaji'i. Baguëre concua se'gabi bainre bautizajën ba'ë. ³Fariseo bainbi ja'an case'ere achajëna, Jesusbi masibi. Masini, Judea yijabi sani, Galilea yija sai ma'aja'an ganijaji'i. ⁴Ja'nca ganijani, Samaria yijabi saiye babi. ⁵Ja'nca saiguë, ja'nrëbi, Samaria yija huë'e jobo, Sicar casi jobona ti'anbi. Mai ira bainguë ba'isi'quë Jacob hue'esi'quë, baguë yija baguë zin Josena insise'e, ja'an ba'isi yija yua cueñe baji'i. ⁶Ti'anni ëñato, ba oco uncu goje Jacob no'ani jo'casi goje baji'i. Ba'iguëna, Jesusbi ganiguë guajabi. Ënsëguë mëñera së'irën ba'iguëna, ba goje yëruhuana bëabi. ⁷⁻⁸Bëaguëna, baguëre concuabi huë'e jobona aon cojën saisi'cua ba'ijëna, joë ba'irënbi Samaria baingobi oco eago raco'ë. Raigona, Jesusbi:

—Oco uncuajë'n yë'ëre, senji'i.

⁹Senguëna, sehuogo senni achago:

—Më'ë judío bainguë se'ani, ¿queaca ro'taguë, yë'ë, Samaria baingote oco senguë'ne? cago sehuogo.

Judío bainbi Samaria bainni güecuare se'ani, ja'nca senni achago bago. ¹⁰Senni achagona, Jesús sehuobi:

—Më'ëbi Riusu re'huani raosi'quërebare masitoca, yë'ëre, oco senguëte masitoca, më'ëbi güina'ru yë'ëni senre'ahuë. Sentoca, bain huajë ocore më'ëna uncuare'ahuë yë'ë, caguë sehuobi.

¹¹Sehuoguëna, bago cago:

—Më'ëbi oco ea maca beoyë. Ai rëi goje se'ani, ¿më'ë bain huajë ocore jarona eaguë'ne? ¹²Mai ira bainguë ba'isi'quë Jacobi ën gojere no'ani, yëquëna jo'caguë ba'nquëna. Baguë, baguë mamacua, baguë jo'ya hua'na, si'acuabi ën gojebi eani uncuajën ba'ñeña. ¿Ja'nca ba'iguë'ru quë'rë ta'yejeiguë ba'iguë më'ë? cago sehuogo bago.

¹³Cagona, Jesús sehuobi:

—Ën gojena eani uncuabi se'e oco ëaye ba'iyë. ¹⁴Yë'ë oco uncuayete con uncuabi gare se'e oco ëaye beoye ba'iyë. Yë'ë oco uncuayete con uncutoca, bacua sanjeiñe yacahuë ba'iyë re'huaji bacuare. Bain huajë oco se'ani, oco carajeiye beoye ba'iyë'ru ba'iguëna, si'arën ba'ijën, ju'iñe beoye ba'iyë bacua, caguë sehuobi.

¹⁵Sehuoguëna, bagobi cago:

—Ja'nca ba'itoca, më'ë oco cayere yë'ëna uncuajë'n. Uncuza. Se'e oco ëama'iñe cago, se'e ën gojena ea raimaco ba'iyë, cago.

¹⁶Cagona, Jesusbi:

—Ru'ru, më'ë ënjëre choijani raigo rajë'n, cabi.

¹⁷Caguëna:

—Ëmë beogo'ë yë'ë, sehuogo.

Ja'nca sehuogona, Jesús cabi:

—Te'e ruiñe quëahuë më'ë, Ëmë beogo'ë casi'co se'ani. ¹⁸Më'ë yua te'e ëntë sara ënjë sanhuëni basi'co ba'igona, më'ë yure ëmëguë baguë yua më'ë ënjëre'ru ro'tama'ijë'n. Ja'nca se'ani, te'e ruiñe quëahuë më'ë, cabi.

¹⁹Caguëna, bagobi quëquëni achago rëingo sehuogo:

—Më'ëbi Riusu coca masini quëacaiye'ru ba'iyë yë'ëre ëñoñë. ²⁰Yëquëna ira bain ba'isi'cuabi yua ën cubëna mëni, Riusuni gugurini rëanjën ba'nhuë. Më'ë bainbi, Riusuni gugurini rëañe yëtoca, Jerusalén huë'e jobo se'gana saiye poreyë, cayë, cago bago.

²¹Cagona, Jesús yua bagoni yihuoguë cabi:

—Yè'èbi coca yihuoguèna, ro'tago ba'ijj'è'n. Yurera, bainbi Taita Riusuni gugurini réañe yèjèn, èn cubèna mèima'innè. Jerusalenna saima'innè. ²²Mè'è bainbi gugurini réanjèn, bacuabi Riusuni ro'taye huesèyè. Yè'è bainca Riusuni ro'taye masiyè. Riusubi judfo bainre cuencueni, baguè tèani baja'guère bacua jubè ba'iguète cuencueni re'huabi. Ja'nca sèani, judfo bainbi Riusuni te'e ruiñe ro'taye masiyè. ²³Ja'nca ba'iyeta'an, yurera, bainbi Taita Riusuni gugurini réañe yètoca, gugurini réanrute cu'ema'innè. Baguèni si'a recoyo ro'tajèn, baguèni te'e ruiñe recoyo bojojèn ba'iyè bayè. Ja'nca baguèni ro'tajèn bojocuare cu'èji Riusu. ²⁴Riusubi yua ro bain ga'nihuè beoguèna, baguèni èñañe porema'innè mai. Ja'nca sèani, baguèni bojojèn catoca, baguèni si'a recoyo ro'tajèn, baguèni te'e ruiñe recoyo bojojèn ba'iyè bayè, caguè yihuobi Jesús.

²⁵Yihuoguèna, bagobi cago:

—Riusu Raosi'quèreba, Cristo hue'eguè, ja'anguèbi maina raiye ba'iji. Ja'anre masiyè yè'è. Ja'nca rani, maini si'ayete masi güeseja'guè'bi, cago sehuogo.

²⁶Sehuogona, Jesusbi quèabi:

—Yè'è yua ba Cristo ba'iguè'è. Mè'è naconi coca caguèbi ja'nca hue'eyè yè'è, quèabi Jesús.

²⁷Quèaguèna, ja'ansirèn Jesusre concuabi raè'è. Rani, romigo naconi coca caguèna, bacuabi èñajèn rèn'è. Èñajèn réincuabi bacuani coca senni achaye huaji yèhuè. Bagoni, ¿mè'è gue raco'ne? senmaè'è. Baguèni, ¿gue coca bago naconi caguè'ne mè'è? senmaè'è. ²⁸Ja'nca cama'ijj'enna, bago yua bago ocochète ro jo'cani senjoni ñoni, huè'e jobona goco'è. Go'ini, baru bainni quèago:

²⁹—Raij'è'n. Saiñu. Masi Èjaguète èñajaiñu. Yè'è yo'ogo ba'ise'e si'ayete masini, yè'èni te'e ruiñe quèabi. Ja'nca ba'iguèbi ¿Riusu Raosi'quèma'iguè yequèrè? cago quèago.

³⁰Cago quèagona, huè'e jobo bainbi Jesusni èñajèn sai bi'rahuè. ³¹Ja'nrebi, Jesusre concuabi baguèni coca guansejèn baè'è:

—Aonre inni ainj'è'n, Èjaguè, cahuè.

³²Cajèna, baguèbi sehuobi:

—Yeque aon bayè yè'è. Mèsacuabi ja'an aonre huesèyè, caguè sehuobi.

³³Sehuoguèna, sa'ñeña senni acha bi'rahuè:

—¿Queaca? ¿Yequècuabi rani, aon insimate baguèna? sa'ñeña senni achahuè.

³⁴Senni achajèna, Jesusbi coca quèabi:

—Banhuè. Riusu aonre cayè. Baguè yèye'ru yo'oye yè'ère raobi. Raoguèna, baguè yo'o guansese'ere beoru yo'oguè, ai ba'iyè ai recoyo bojojè yè'è. Ja'nca sèani, aon anni yajiyè'ru ba'iji yè'è recoyote. ³⁵Yureca, mèsacua bain coca cani jo'case'ere ro'tato, ñaca cajèn ba'iyè: “Gajese'ga ñañaguèan bani, aon tèarèni ti'anji” cajèn ba'iyè. Cajèn ba'ijj'enna, yè'èca yeque cocare yihuoguè quèayè: Mèsacua yua querure èñaj'è'n. Queru aon tanse'ebi yuara ya'jise'e sèani, yua tèaye ba'iji. Riusu ba'i jobo cu'ecuare tèani bayè cayè. ³⁶Zio èjaguète tèacaicuabi baguè ro'ise'ere con bayè. Güina'ru, yè'ère concuabi, bainbi si'arèn ba'ijjèn, ju'ñe beoye ba'ija'bè cajèn, bainni yè'è ba'i jobore cu'e güesejèna, yè'ère concuani premiote ro'iyè yè'è. Ja'nca si'arèn ba'ijj'enna, yè'è aon tansi'cua, yè'è aon tèasi'cua, yè'ère conjèn ba'icua caguè, si'acuabi ñè'cani, yè'è ba'i jobona ti'ansi'cuare èñani, te'e bojojèn ba'ija'cua'è. ³⁷Ja'nca sèani, te'e ruiñe cani jo'case'e ba'iji: “Yequèbi aonre tanguèna, yequèbi tèaji” cani jo'case'e ba'iji. ³⁸Mèsacuabi bainni ru'ru ye'lyoma'isi'cuata'an, bain recoyo ro'tayete ru'ru conjèn ba'iyè mèsacua, caguè yihuobi Jesús.

³⁹Ja'nrebi, Samaria baingobi bago bainni coca quèani achogo: “Yè'è yo'ogo ba'ise'e si'ayete masini yè'èni te'e ruiñe

quèabi” ja'anre quèani achogona, ai jai jubè bain ba Samaria huè'e jobo ba'icuabi Jesusni si'a recoyo ro'tahuè. ⁴⁰Ja'nca ro'tajèn, baguèna sani, Yèquèna naconi bèani ba'ijj'è'n, cajèn choè'è. Chojèna, samu umuguseña bacua naconi bèani bajji' Jesús. ⁴¹Ja'nca ba'iguèbi baguè cocarebare quèani achoguèna, yequècua'ga ai jai jubèbi achani baguèni si'a recoyo ro'tahuè. ⁴²Ja'nca ro'tajèn, ba romigoni cahuè:

—Yua baguèni si'a recoyo ro'tajèn bojojè yèquèna. Mè'è cocare achani baguèni si'a recoyo ro'tasi'cuata'an, yureca ja'ansi'quèbi baguè cocarebare quèani achoguèna, yèquènabi achajèn, baguèni si'a recoyo ro'tajèn, què'rè ai ta'yejeiye bojojèn ba'iyè. Baguè ba'iyete ai bojojèn ba'iyè. Baguè ba'iyete masini, Bain tèani baguèreba ba'iji cajèn, bojojèn ba'iyè yèquèna, cahuè.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³Ja'nrebi, samu umuguseña ba'ini, Jesusbi Galilea yijana saji'i. ⁴⁴Riusu raosi'cuabi bacua bain què'rona saitoca, bacua bainbi bacuani te'e ruiñe èñama'innè, case'e bajji'i. Jesús yua ja'ansi'quèbi ja'an cocare caguè bajji'i. Ja'nca sèani, Galilea yijana saji'i. ⁴⁵Sani ti'anguèna, Galilea bainbi baguèni ai bojohuè, Jerusalén huè'e jobo fiesta yo'ojèn saisi'cua sèani, Jesús yo'oguè ba'ise'ere, ja'anrute ba'ijjèn, èñani bojohuè.

⁴⁶Ja'nrebi, se'e sani, Caná huè'e jobona ti'anbi, Galilea yija huè'e jobo. Oco se'gabi bisi èye jo'chare re'huabi ja'anru. Ti'anni ba'iguèna, yequè huè'e jobo bainguè, Capernaum casiru, baru ba'i èjaguèbi bajji'i. Ja'nca ba'iguèbi, baguè mamaquèbi rau neni ju'inguèna, ⁴⁷Jesús ti'anni ba'iyete achabi. Judea yijabi rani, Galileana ti'anni ba'iyete achani, yua Jesusni èñaguè saji'i. Sani, baguè zinre rani huachoye senji'i, ai ju'in hua'guère sèani. ⁴⁸Senguèna, Jesusbi baguèni sehuobi:

—Yè'èbi ta'yejeiye yo'oni èñoma'itoca, mèsacuabi yè'èni te'e ruiñe recoyo ro'tama'innè, sehuobi.

⁴⁹Sehuoguèna, ba èjaguèbi jèja senji'i:

—Besa rani conj'è'n, Èjaguè. Yè'è zinbi yuara junni huesèguè ba'iji, caguè senji'i.

⁵⁰Senguèna, Jesús yua baguèni quèabi:

—Yua mè'è huè'ena go'ijj'è'n. Mè'è zinbi huajèji, caguè quèabi.

Quèaguèna, baguèbi achani, Jesús coca quèase'ere recoyo ro'tani goji'i. ⁵¹Go'ini ti'anguèna, baguère yo'o concuabi baguèni tèhuojèn raè'è. Rani:

—Mè'è zinbi huajè raji'i, cajèn quèahuè.

⁵²Quèajèna, baguè hora huajè bi'rasedere senni achabi. Senni achaguèna, sehuohuè:

—Na'itè, mènera ènsèguè sè'irèn ba'iguè, se'e te'e hora cuencuejèna, baguè rau jayoye tèji'i, sehuohuè.

⁵³Ja'nca sehuojèna, èjaguèbi ba horate ro'tani, Jesús quèase'e: “Mè'è zinbi huajèji” ja'an coca ja'ansi hora Jesús quèase'e sèani, ai ro'tani bojobi baguè. Ja'nca ba'iguèna, baguè, baguè huè'e bain, si'acuabi Jesusni si'a recoyo ro'tajèn baè'è.

⁵⁴Ja'nca baguète huachobi Jesús. Judeabi sani Galileana rani ba'iguèbi ta'yejeiye yo'ore yo'oni èñoguè, ba huachose'e yua baguè samu ba'i yo'o bajji'i.

Jesús sana al paralítico de Betzata

5 ¹Ja'nrebi, jè'te, judfo bainbi se'e fiesta yo'ojèna, Jesusbi Jerusalenna saji'i. ²Yua Jerusalén huè'e jobo anto sa'ro, Oveja casi sa'arobi cacani èñato, oco goje, bain abu goje ba'iji. Hebreo cocabi cato, Betzata casiru ba'iji. Te'e èntè sara huè'erèan ba goje yèruhua tè'ijeieye nècosi huè'erèan ba'iji. ³Ja'nca ba'iguèna, ai jai jubè bain rauna ju'incuabi ba huè'erèanre uinjèn baè'è. Yequècuabi ñaco èñama'icua baè'è.

Yequëcuabi ca'jacua ba'è. Yequëcuabi gu'nguë rauna ju'injën ba'è. Ja'nca ba'icua oco somoja'ñete ëñajën ëjohuë. ⁴Riusu anjebi somo güeseguëna. Anje yësirëni gajeni, oco somo güeseguëna. Somo güeseguëna, oco gojena ru'rureba cacaguëbi yua baguë gue gu'a rau tëcani huajë raiguëna. ⁵Ja'nca ba'iguëna, yequë banguë treinta y ocho tëcahuëan ju'inguë ba'i hua'guëbi barute ëjebi. ⁶Ëjoguëna, Jesusbi ti'anni, baguëte ëñabi. Ëñani, Chao hua'guë ai zoe ju'inguëbi uinji caguë, baguëni coca senni achabi:

—¿Huajëguë ruiñe yëguë më'è? senni achabi.

⁷Senni achaguëna, ju'inguëbi sehuobi:

—Oco gojena besa cacaye porema'iñë yë'è hua'guë. Ocobi somoguëna, yë'ère cacaye congüëbi beoji. Beoguëna, caca ëaye ba'iguëta'an, yequëbi ru'ru ti'anni cacaji, sehuobi.

⁸Sehuoguëna, Jesusbi coca guansebi:

—Yua huëni nëcaj'ën. Më'è camabëte inni saij'ën, guansegüë cabi.

⁹Caguëna, ja'ansirën huajë raji'i baguë. Huajë rani, baguë camabëte inni huëni saji'i. Judío bain yo'o yo'oma'i umuguse baji'i. ¹⁰Saiguëna, judío ëja bainbi huajë raisi'quëni tëhuoni, baguëni bëin coca cahuë:

—Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, më'è camabëte cuanma'ij'ën, ira coca ënseye case'e sëani, cahuë.

¹¹Cajëna, sehuobi:

—Yequë banguëbi yë'ère huachoni, “Më'è camabëte inni saij'ën” caguë guansegüëna, raiyë yë'è, sehuobi baguë.

¹²Sehuoguëna, baguëni senni achahuë:

—¿Jaro banguëbi më'ëni ja'nca guansegüë'ne? senni achahuë.

¹³Senni achajëna, sehuoye poremaji'i. Baguë rau huachosi'quëre huesëbi. Ai jai jubë bain ba'ijëna, Jesusbi yequëruna quëñëni saisi'quë baji'i. ¹⁴Saisi'quëbi jë'te rani, Riusu huë'ena cacani, ba huajë raisi'quëni tëhuobi. Tëhuoni, baguëni coca yihuogüë cabi:

—Yua huajë raisi'quë ba'iyë më'è. Ja'nca ba'iguë, yua se'e gu'aye yo'oye beoye ba'ij'ën. Gu'aye yo'otoca, yequëre ru'ru ba'ise'e'ru quë'rë ai ja'si yo'oguë'ru ruinma'iñë, cabi Jesús.

¹⁵Caguëna, baguë yua judío ëja bainna sani quëajaji'i. Jesús hue'ëji baguë, yë'ère huachosi'quë, quëabi. ¹⁶Ja'nca quëaguëna, judío ëja bainbi bëinjën, Yo'o yo'oma'i umugusebi baguë yo'o yo'oguëna, baguëni je'o ba bi'rahuë. ¹⁷Je'o ba bi'rajëna, Jesusbi bacuani coca quëabi:

—Yë'è Taitabi yurerën tëca baguë yo'ore yo'oguë ba'iji. Güina'ru yë'l'ga yë'l' yo'ore yo'oguë ba'iyë, quëabi.

¹⁸Ja'nca quëaguëna, judío ëja bainbi quë'rë bëinjën, baguëni huani senjo ëayete quë'rë yëhuë. Bacua yo'o yo'oma'i umugusebi yo'oye porema'iñete tin yo'oguëna, baguëni ai je'o bahuë. Baguë coca case'ere'ga achani, quë'rë se'e baguëni je'o bahuë. Baguë yua Riusubi yë'è Taita ba'iji caguëna, bacuabi bëinjën, Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iyë catoca, ai gu'aye caji baguë, ro'tajën achani bën'è.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹Bëinjëna, Jesusbi bacuani sehuoguë quëabi:

—Mësacuan ganreba quëayë yë'è. Yë'è yua Riusu Zin ba'iguëbi ro yë'è yëse'e yo'oma'iguë'è. Yë'è Taitabi yo' yo'oguëna, ja'anre ëñani, ja'an yo'o se'gare yo'oyë yë'è. Baguë Zin sëani, baguë yo'o yo'oye güina'ru yo'oguë ba'iyë yë'è. ²⁰Baguë Zinre sëani, yë'è Taitabi yë'ëni ai yëguë, yë'ëni bojoguë, baguë yo'o yo'oye si'ayete yë'ëni ëñoji. Ja'nca ëñoni, yë'ëbi ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëna, baguë yua quë'rë se'e quë'rë ta'yejeiye yo'ore yë'ëni ëñoji. Mësacubi jai ñacobi ëñajën rëinjën ba'ij'ën caguë, ja'nca yë'ëni ëñoji baguë. ²¹Yë'è

Taitabi bain junni huesësi'cuare huajëcuare mame re'huaguë sëani, yë'l'ga yë'l' yëye'ru bainre güina'ru huajëcuare mame re'huaye poreyë yë'è. ²²Yë'è Taita se'gabi bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere bacuani sehuo güesema'iji. Ja'an sehuo güeseye si'aye yë'ëna jo'cabi, yë'è yua baguë Zinre sëani. ²³Si'a bainbi yë'è Zinni te'e ruiñe ëñajën ba'ija'bë caguë jo'cabi baguë. Taitani te'e ruiñe ëñajën ba'iyë'ru, yë'è Zinni güina'ru te'e ruiñe ëñajën ba'ija'bë caji. Yë'ëni te'e ruiñe ëñama'itoca, yë'è Taitani güina'ru te'e ruiñe ëñamajën ba'iyë.

²⁴Mësacuan ganreba caguë quëayë yë'è. Yë'è cocarebare achani yë'ère raosi'quë ba'iyete ro'tacua, ja'ancuabi si'arën ba'ijën, gare ju'iñe beoye ba'iyë. Gare bënni senjoñe beoye ba'iji bacuare. Riusu naconi ba'ijën, carajeiye beoye huajëcua se'ga ba'ija'cua'è. ²⁵Mësacuan ganreba quëayë yë'è. Yë'è bain choirëni yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca choiguë, Bainguë'ru Raosi'quëre sëani, bainbi recoyo ju'inse'e'ru ba'icuata'an, yë'è choiyete achayë. Achatoca, recoyo mame huajë rani ba'iyë. ²⁶Yë'è Taita ja'ansi'quëbi si'arën ba'iguë, bain si'arën ba'iyë re'huaye masiji. Yë'l'ga baguë Zin sëani, si'arën ba'iguë, bain si'arën ba'iyë re'huaye masiyë yë'è. ²⁷Ja'nca ba'iguë yë'è Taitabi cuencueni raoguëna, yë'è, Bainguë'ru Raosi'quëbi bain juchare ëñani, bacuani sehuoye senja'guë'è yë'è. ²⁸Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua yë'è cocare achajën rëinma'ij'ën. Yurera bain ju'insi'cua tan gojefana tansi'cua, ja'ancuani choiguëna, bacuabi rani, yë'ëni achajën ba'ija'cua'è. ²⁹Achani, yë'ëna rani nëcaja'cua'è. Re'oye yo'ojën ba'isi'cuabi go'ya rani, se'e ju'iñe beoye ba'ijën, Riusu naconi si'arën ba'ija'cua'è. Gu'aye yo'ojën ba'isi'cuabi go'ya rani, Riusu bënni senjoruna sani, ai yo'ojën, ja'anrute si'arën ba'ija'cua'è.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰Yë'è se'gabi guanseza catoca, guanseye gare porema'iñë yë'è. Yë'è Taitabi guansegüëna, baguë cocare achani baguë cuencuese'ru güina'ru bainni masi güeseyë. Ja'nca masi güeseguë, bain juchare te'e ruiñe masini bacuare bënni senjoja'ñete te'e ruiñe cayë yë'è. Yë'è yëye se'ga yo'oye ro'tama'iñë. Yë'è Taitabi yë'ère raosi'quë sëani, baguë yëye se'gare yo'oye ro'tayë yë'è. Ja'nca sëani, bainre bënni senjoja'ñete te'e ruiñe cayë yë'è. ³¹Yë'è se'gabi yë'è ba'iyete quëani achotoca, yë'è guanseye poreyete te'e ruiñe masi güesema'iñë. ³²Yequë'ga yë'è ba'iyete quëani achoji. Ja'an quëani achoguëbi, yë'è guanseye poreyete yë'ère te'e ruiñe masi güeseyë. Ja'anguëbi yua yë'è Taita ba'iji. ³³Mësacua yua Juanna coca saoni senni achajëna, baguë yua te'e ruin cocare masini, te'e ruiñe quëani achoguë sehuobi. ³⁴Ja'nca sehuoguëna, ro bain quëani achose'e se'gare ro'tama'iñë yë'è. Ro'tama'iguëta'an, mësacua mame recoyo re'huasi'cua ba'ij'ën caguë, Juan quëani achose'ere mësacuan yihuogüë quëayë yë'è. ³⁵Juan yua majahuë re'oye miañe'ru, mësacua te'e ruiñe sai ma'are ëñoguëna, baguë ëñose'ere ëñajën, rëño ba'irën bojojën achahuë mësacua. ³⁶Bojojën achajëna, yë'è ta'yejeiye yo'oni ëñoguë, Juan coca case'ebi ëñoñe'ru yë'è ba'iyete quë'rë te'e ruiñe ëñoni, yë'è guanseye poreyete masi güeseyë yë'è. Yë'è ta'yejeiye yo'oni ëñoguë, yë'è Taitabi yo' güeseguëna, ja'nca yo'oni ëñoñë yë'è. Ja'nca yo'oni ëñoguëna, bainbi yë'è Taita Raosi'quërebare yë'ère masiye poreyë. ³⁷Yë'è Taita'ga yë'ère raoni, yë'è ba'iyete te'e ruiñereba ëñoguë baji'i. Baguëbi coca quëani achoguëna, mësacubi baguëte gare achama'icua'è. Baguë ba'iyete gare ëñama'icua'è. ³⁸Yë'è yua Riusu Raosi'quë ba'iguëna, yë'è cocare recoyo ro'tamajën ba'icua'è mësacua. Ja'nca sëani, baguë cocarebare yua mësacua recoñoa re'huaye beoye ba'icua'è. ³⁹Baguë cocareba

toyani jo'case'ere bojora'rë ñajën, Riusu naconi si'arën ba'iñu cajën, ba coca se'gare ai ba'iyë ai ye'yeyë mësacua. Ye'yecuata'an, yë'ë ba'iyete baru te'e ruiñe ñnose'ere gare ye'yema'iñë mësacua. ⁴⁰Yë'ë ba'iyete ye'yeye porecuata'an, yë'ëna rani recoyo ro'taye gu'a güeyë mësacua. Rani recoyo ro'tatoca, Riusu naconi si'arën ba'ire'ahuë.

⁴¹Re'o coca yë'ëre quëani achocua, ja'ancuani yëma'iñë yë'ë. ⁴²Mësacua recoyo ro'tayete masiyë yë'ë. Masiguëna, mësacua se'gabi Riusuni ai yëmajën ba'iyë. ⁴³Yë'ë Taitabi yë'ëre cuencueni raoguëna, yë'ëni te'e ruiñe ñnamajën, bojomajën ba'iyë mësacua. Ro yequë se'gabi rani, mësacua ta'yejeiye ëjaguë'ë yë'ë catoca, ja'anguëni te'e ruiñe ñajën bojojën ba'iyë mësacua. ⁴⁴Mësacua sa'ñeña se'ga te'e ruiñe ñajën bojocuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete cu'eye beoye ba'iyë. Ja'nca sëani, yë'ëni recoyo ro'taye beoye ba'iyë. ⁴⁵¿Mësacua guere ro'taye'ne? ¿Yë'ëbi Taita Riusu naconi coca caguë, mësacua gu'aye yo'oyete quëani, mësacuare bënni senjoja'ñe, Riusuni seña, ja'anre ro'taye mësacua? Bañë. Mësacuabi ñaca cacua'ë, Ira taita ba'isi'quë Moisés, baguë coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ocua sëani, Riusu naconi si'arën ba'ija'cua'ë cayë mësacua. Ja'nca cacuata'an, Moisés se'gabi mësacua gu'aye yo'oyete Riusuni quëani, mësacuare bënni senjoja'ñe senji. ⁴⁶Mësacua yua Moisés coca toyani jo'case'ere ñajën, te'e ruiñe ye'yema'ë. Te'e ruiñe ye'yeni, baguë quëani jo'case'ere recoyo ro'tanica, yë'ë coca te'e ruiñe quëani achose'ere ro'tajën ba'ire'ahuë, yë'ë ba'iyete quëasi'quë sëani. ⁴⁷Moisés coca toyani jo'case'ere ro'achani recoyo ro'tama'icua sëani, yë'ë coca yure quëani achoguëna, ja'an cocare quë'rë ai ba'iyë recoyo ro'tama'iñë mësacua, bacuani yihuoguë quëabi Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

6 ¹Ja'nrebi, Galilea zitara, Tiberias zitara'ga hue'eguëna, ja'anruna saisi'quë ba'iguë, yua que t'ëhuina jenni saji'i Jesús. ²Saiguëna, ai jai jubë bainbi, Jesús ta'yejeiye yo'oni ñnose'e, rau ju'incuare huachose'e, ja'anre ñnasi'cua sëani, Jesusni be'teja'ë. ³Be'tejaijënna, Jesús yua baguëre conjën ba'icua naconi cu re'otona saisi'quëbi bacua naconi baruna bëani bajji'i. ⁴Judío bain pascua umuguseña fiesta yo'oye bajji'i. ⁵Bëani ba'iguë, so'ona ñnato, bain jubëbi ra'ë. Raijënna, Jesús yua Felipe ni coca senni achabi:

—¿Queaca aon coní, ja'an bain jubëni aon aone'ne mai? senni achabi.

⁶Senni achaguë, ¿Felipe queaca sehuoja'guë'ne baguë? caguë, ja'an cocare senni achabi Jesús. Baguë yo'oja'yete yua ro'tasi'quë bajji'i. ⁷Senni achaguëna, Felipe sehuobi:

—Aon coní aone ti'anma'iji maire. Curi so'co samu cien ro'iyë coní huo'huetoca, ga bainguëbi choa zi'nga se'gare coji, sehuobi.

⁸Sehuoguëna, ja'nrebi, Andrés hue'eguëbi bajji'i. Jesusni congüë ba'iguë yua Simón Pedro yo'jeguë bajji'i. Ja'anguëbi coca quëabi:

⁹—Ënjo'on ba'iji zin hua'guë. Te'e ëntë sara jo'jo aonbëan cebadabëan, samu ziaya hua'i, ja'anre bajji baguë. Ja'nca ba'iguëta'an, ¿queaca ja'an se'gabi si'a jai jubëre aon aone'ne? senji'i.

¹⁰Senguëna, Jesusbi:

—Bainni bëa güesej'ën, cabi.

Caguëna, taya re'oto ai ba'iyë sëani, bëa güesejënna, si'acuabi bëahuë. Ëmëcua se'gare cuencueto, cinco mil ba'icua'ru ba'ë. ¹¹Bëajënna, ja'nrebi, Jesús yua ba cebadabëanre inni, Riusuni surupa caní, baguëre concuana insiguëna, bainna huo'huehuë. Ziaya hua'ire'ga inni güina'ru huo'hue güesequëna, bacua yëse'le aën'ë. ¹²Anni yajijënna, Jesús yua baguëre concuani coca guansebi:

—Aon anni jëhuase'ere chiani re'huajë'ën. Jo'cani senjoñe beoye ba'ij'ën, guanseguë cabi.

¹³Caguëna, cebada aon anni jëhuasi mi'chirëanre chiani, doce j'eña bu'iyë ayahuë. ¹⁴Ja'nca ayajënna, bainbi Jesús ta'yejeiye yo'oni ñnose'ere ai ñajën reinjën, sa'ñeña cahuë:

—Riusu bainguë maina raoja'ye caní jo'case'e ba'iguëna, yureca maina ti'ansi'quë ba'iji, cajën ñajën rën'ë.

¹⁵Ëñajën reinjën, sa'ñeña coca cajën, baguëni zeanni sani, mai ta'yejeiye ëjaguëre baguëte re'huani bañu cajënna, Jesusbi masini, cu re'otona quëñëni, te'e hua'guë ba'iguëbi ganini saji'i.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶Saiguëna, ja'nrebi, ënsëguë ruajairën ba'iguëna, Jesusre concuabi zitara yëruhuana gajehuë. ¹⁷Gajeni, Jesús yuta raimaquëna, Capernaum huë'e jobona go'iñu cajën, yoguna cacani, zitara je'en bi'rahuë, ñamibi. ¹⁸Je'en bi'rajënna, ja'nrebi, ai jëja tutuni, t'ëa huëji'i. ¹⁹Huëiguëna, cinco o seis kilómetro ba'iyë ro'ani ñnato, Jesusbi zitara canja'an ganiguë rajji'i. Ja'nca raiguëna, ai quëquëni huesëni ñnahuë. ²⁰Huesëni ñajënna, baguë cabi:

—Mësacua quëquëma'ij'ë'ën. Yë'ë yua Jesus'ë, cabi.

²¹Caguëna, ja'nrebi, bacuabi ai bojojën, baguëni yua yoguna guaoni bahuë. Guaoni bajënna, ja'ansirën bacua yija sairuna ti'ansi'cua ba'ë.

La gente busca a Jesús

²²⁻²³Ja'nca ba'ijënna, yequë umuguse ñnaguëna, bain jubëbi yuta que t'ëhui ba'ë. Jesús aon aonsiru, surupa caní aon huo'huesiru, ja'anrute ba'ë. Ba'ijën, zitara yëruhuana gajeni ñnato, Jesusre concua yua bacua yogubi saisi'cua ba'ë. Bacua se'gabi saijënna, Jesusbi bacua naconi saimaji'i cajën, gue ro'taye beoye ba'ë. Ba'ijënna, yequë bain Tiberias huë'e jobobi rani ba'ijënna, ²⁴Jesús, baguëre concua, bacua yua beoyë cajën, ba bain naconi yobi sa'ë. Capernaum huë'e jobona jenni, Jesusre cu'ēja'ë.

Jesús, el pan de la vida

²⁵Cu'ejani, je'ensi'quëre tinjahuë. Tinjani, baguëni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿quejeito më'ë raquë'ne? senni achahuë.

²⁶Senni achajënna, sehuobi:

—Mësacuani ganreba quëayë. Yë'ë ta'yejeiye yo'oni ñnose'ere ro'taye beoye ba'iyë mësacua. Ro mësacua aon anni yajise'le se'gare ro'tani, yë'ëre cu'ehuë. ²⁷Mësacua aon coye ro'ire jëja yo'o yo'oye beoye ba'ij'ën, besa carajeyiye sëani. Yë'ë aon insiye, ja'anre ro'tani, yo'o yo'oni coj'ë'ën. Coni aintoca, si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'iyë mësacua. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quërebare sëani, Taita Riusubi yë'ë ta'yejeiye yo'oye conjji, caguë sehuobi Jesús.

²⁸Sehuoguëna, baguëni senni achahuë:

—Riusu yo'o guansese'ere yo'oye yëtoca, ¿queaca yo'oye'ne yëquëna? senni achahuë.

²⁹Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Riusu yo'o guansese'le yua ëne ba'iji. Yë'ë yua baguë raosi'quërebare sëani, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ij'ën, sehuobi.

³⁰Sehuoguëna, baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, më'ë ta'yejeiye yo'ore yo'oni, yëquënaní ëñoj'ë'ën. Më'ë poreyete ëñañu cayë. Ëñani, ja'nrebi, më'ëni recoyo ro'tayë yëquëna. ¿Gue yo'ore yo'oni ënoquë'ne? ³¹Mai ira bain ba'isi'cuabi beo re'otore ba'ijën, ba maná aonre ainjën ba'ñeña. Riusu coca toyani jo'case'ere ba'iyë: Guënamë re'otobi aon tonni, bacuani aon aongüë bajji'i Riusu, case'le sëani, më'ë'ga ¿gue yo'ore yo'oni ënoquë'ne? senni achahuë.

³²Senni achajënna, Jesusbi bacuani yihuoguë quëabi:

—Mësacuanî ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Moisés aon guënamëbi to'inse'ere aintoca, bainbi huajëreba huajëmaë'ë. Yë'ë Taita se'gabi te'e ruiñe ba'i aonre insiji. ³³Yë'ë Taitabi baguë aonre guënamë re'otobi raoni jo'cabi. Raoni jo'caguëna, bainbi conî aintoca, huajëreba huajëyë bacua, yihuoguë quëabi.

³⁴Quëaguëna, bacua senni achahuë:

—Ëjaguë, ja'an aonre yëquënana jo'caye beoye insireba insijë'ën, senni achahuë.

³⁵Senni achajënna, sehuobi:

—Yë'ëbi yua ja'an aon ba'iyë. Yë'ëna rani aintoca, aon gu'aye beoye ba'iyë'ru ba'iyë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tatoca, oco ëaye beoye ba'iyë'ru ba'iyë. ³⁶Yureca, mësacuanî ëñere quëahuë. Yë'ëni ëñasi'cuata'an, yë'ëni recoyo ro'tama'iñë mësacua. ³⁷Yë'ë Taita bain cuencuesi'cuare si'acuare yë'ëna raoguëna, si'acuabi yë'ëna raiyë. Raijënna, yë'ëbi bacuani bani, bacuare gare senjoñe beoye ba'iyë. ³⁸Yë'ë yua guënamë re'otobi raiguë, yë'ë yëye se'ga yo'ozca camaë'ë. Yë'ëre raosi'quë, baguë yëye se'gare yo'ozca caguë raë'ë yë'ë. ³⁹Yë'ëre raosi'quë, baguë yëyete cato, ëñe ba'iji: Baguë bain cuencuesi'cuare yë'ëna raoguëna, te'e bain hua'guëreta'an gare huesoye beoye ba'iyë. Ja'nca ba'iguëbi, ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, si'acua ju'insi'cuare mame go'ya rai güeseja'guë'ë yë'ë. ⁴⁰Yë'ë Taita yëyete cato, ëñe ba'iji: Yë'ëbi baguë Zin sëani, si'a bain yë'ëni recoyo ro'tajën ba'icuabi si'arën ba'ijën, ai huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. Ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, bacuare mame go'ya rai güeseja'guë'ë yë'ë, caguë sehuobi Jesús.

⁴¹Caguë sehuoguëna, judío ëja bainbi baguë coca case'e: "Yë'ë yua guënamë re'otobi raisi'quë'ë. Si'a bain aon ba'iyë yë'ë" ja'an case'ere achani, baguëte sa'ñeña ai ⁴²bëinjën cahuë:

—¿Queaca ro'taguë caguë'ne baguë? Ba hua'guë Jesús hue'eguë yua José mamaquë se'ga ba'iji. Baguë taita, baguë mamá, bacuare masiyë mai. Ja'nca sëani, ¿queaca ro'taguë, Guënamë re'otobi raisi'quë'ë yë'ë caguë'ne? bëinjën cahuë.

⁴³Cajënna, Jesusbi cabi:

—Mësacua sa'ñeña cajën, yë'ëre bëin coca caye jo'cajë'ën. ⁴⁴Ro bain se'gabi yë'ëna rani recoyo ro'taye porema'iñë. Yë'ë Taitabi yë'ë ba'iyete ëñoguëna, bainbi yë'ëna raiye poreyë. Raijënna, yua ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, yë'ëbi yë'ë bainrebare mame go'ya rai güeseja'guë'ë. ⁴⁵Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere ro'tajë'ën. "Riusubi si'a bainni cocare ye'yoji." Ja'nca toyani jo'case'e sëani, si'acua Riusu ye'yose'ere achani ye'yecuabi yë'ëna raiyë. Raijënna, yë'ë bainrebare re'huanî ba'iyë.

⁴⁶Bainbi Taita Riusure gare ëñama'isi'cua ba'iyë. Yë'ë se'ga baguë ba'irubi raisi'quëbi yë'ë Taitare ëñasi'quë'ë. ⁴⁷Ganreba caguë, mësacuare quëayë yë'ë. Yë'ëni recoyo ro'tacua, ja'ancuabi yë'ë naconi si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ⁴⁸Yë'ë yua bain aon ba'iguëbi bacuani huajëreba huajë güeseyë. ⁴⁹Mësacua ira bain ba'isi'cuabi beo re'otore ba'ijën, maná aonre ainjën baë'ë. Ba'icuabi ja'an aonre ains'cuata'an, yurera junni huesësi'cua ba'iyë. ⁵⁰Yequë aonre cayë yë'ë. Ja'an aonre guënamë re'oto raose'le ba'iguëna, bainbi aintoca, ju'iñe beoye ba'iyë. ⁵¹Yë'ë yua ja'an aon ba'iyë. Huajëreba huajë güeseyë yë'ë. Bainbi ja'an aonre aintoca, si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'bë caguë, yë'ë ga'nihuëte insini jo'cayë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

⁵²Caguëna, judío ëja bainbi bëinjën, sa'ñeña coca senni achahuë:

—¿Baguë ga'nihuë mai aon aonë caguë, queaca maina insiyë poreguë'ne? senni achahuë.

⁵³Senni achajënna, Jesús yua se'e bacuani quëabi:

—Ganreba mësacuanî yihuoguë quëayë yë'ë. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quë ba'iguëna, yë'ë ga'nihuëte ainjën ba'ijë'ën. Yë'ë ziere uncujën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, mësacua recoyo huajëye beoye ba'iyë. ⁵⁴Yë'ë ga'nihuë aifne, yë'ë zie uncuye, ja'anre yo'ocuabi si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'iyë. Ba'ijënna, ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, bacuare go'ya rai güeseja'guë'ë yë'ë. ⁵⁵Yë'ë ga'nihuë yua bain aonreba re'huase'le ba'iji. Yë'ë zie yua bain gonoreba re'huase'le ba'iji. ⁵⁶Yë'ë ga'nihuë aifne, yë'ë zie uncuye, ja'anre yo'ocuabi yë'ë naconi te'e recoyo ba'icua'ru bojojën ba'iyë. Yë'ë'ga bacua naconi te'e recoyo ba'iguë'ru bojoguë ba'iyë. ⁵⁷Yë'ë Taita huajëreba huajëguëbi yë'ëre raosi'quë sëani, yë'ë'ga güina'ru huajëreba huajëyë. Ja'nca ba'iguë, yë'ëna aincuani huajëreba huajë güeseyë. ⁵⁸Riusu aon guënamë re'otobi raose'le, ja'an aonre cayë yë'ë. Ira bain ba'isi'cua ainse'ere cama'iñë, ju'insi'cuare sëani. Yë'ëna aincuabi si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'iyë, yihuoguë quëabi.

⁵⁹Ja'nca coca yihuoguë, judío bain ñë'ca huë'e Capernaum huë'e jobore ye'yoguë baji'i Jesús.

Palabras de vida eterna

⁶⁰Ja'an cocare quëani achoguëna, baguëre concuabi achani, yequëcuabi gue ro'taye beoye ba'ijënna, bacuabi ja'anre sa'ñeña cahuë:

—Ja'an coca ro'taye ai jëjaji. Achaye porema'iñë, cahuë.

⁶¹Cajënna, Jesusbi baguëre concua cayete masini, bacuani yihuoguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, yë'ë coca case'ere bëinjën achaye'ne? ⁶²Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quë ba'iguëbi yë'ë quë'ro raisiruna se'e mëiguë go'iguëna, ja'anre ëñatoca, ¿mësacua queaca ro'tajën ba'ija'cua'ne? ⁶³Riusu Espiritu se'gabi bainni huajë güeseji. Recoyo beotoca, bain ga'nihuë se'gabi huajëye porema'iji. Yë'ë coca mësacuanî quëani achoguë, bain recoyo huajë coca, ja'anre quëani achoguë, te'e ruiñereba ba'i coca'ë, caguë quëayë yë'ë. ⁶⁴Ja'nca quëani achoguëna, yequëcua mësacua naconi ba'icuabi yë'ëni recoyo ro'tama'iñë, cabi Jesús.

Jesús yua baguëni recoyo ro'tama'icuaire si'arën masiguë baji'i. Baguëni insini senjoja'guëre'ga masiguë baji'i. Ja'nca masiguëbi baguë yure case'ere quëabi. ⁶⁵Quëani ja'nrëbi, se'e coca cabi:

—Ja'nca ro'tama'icua ba'ijënna, yë'ë coca quëase'le: Yë'ë Taitabi yë'ë ba'iyete ëñoma'itoca, bainbi yë'ëna ti'añe porema'iñe mësacuanî quëahuë yë'ë, cabi.

⁶⁶Ja'nca caguëna, baguëte conjën ba'icua ai jai jubëbi baguëni coñe jo'cani quëñëhuë. Baguë naconi se'e saimaë'ë. ⁶⁷Saima'ijënna, baguëre concua, si'a sara samucua ba'icuani senni achabi:

—¿Mësacua'ga yë'ëre jo'cani saiye ro'taye? senni achabi.

⁶⁸Senni achaguëna, Simón Pedrobi sehuobi:

—Bañë. Yëquëñabi sani, yequëni ye'yetoca, bain huajë cocare ye'yoguëbi beoji. Më'ë se'gabi ja'an cocare ye'yoguëna, yëquëñabi ye'yeni si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ⁶⁹Ja'nca sëani, më'ëni si'a recoyo ro'tahuë yëquëna. Më'ë yua mai Ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu Zin, ba Cristo ba'iguëna, yëquëñabi më'ë ba'iyete ye'yeni masihuë, sehuoguë cabi.

⁷⁰Caguëna, Jesusbi bacuani quëabi:

—Mësacua si'a sara samucuaire cuencueni yë'ëre conjën ba'icuaire re'huahuë. Ja'nca re'huaguëta'an, mësacua jubë ba'iguë, te'eguë yua huati bainguë ba'iji, quëabi.

⁷¹Judas Iscariote, Simón mamaquë, ja'anguëte quëabi Jesús. Baguëte conjèn ba'licua, si'a sara samu ba'licua, bacua naconi cuencuesi'quëta'an, Jesusre insini senjoja'guëta'an ba'iji.

Los hermanos de Jesús no creían en él

7 ¹Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua Galilea yija se'gare baji'i. Judío ëja bainbi baguëte huani senjoñe yëjënna, Judea yijana saimaji'i. ²Saima'iguëna, ja'nrebi judío bain aon téase'ere bojojën, fiesta yo'oye baë'ë. ³Ja'nca ba'ijënna, baguë yo'jecuabi baguëni coca yihuo bi'rahuë:

—Ënjo'onbi sani, Judeana saijë'ën. Sani, më'ë ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, më'ëre concua baru ba'icuaabi ëñañe poreyë. ⁴Më'ë yua ënjo'onre ba'iguë, më'ë yo'ore ro yahuera'rë yo'ogüë ba'iyë. Ta'yejeiye yo'oni ëñocuabi ja'nca yo'oma'iñë. Si'a bainbi ëñani masija'bë cajën, bain jubëan ba'iruanna sani, bacua yo'o yo'oni ëñoñë. Ja'nca sëani, më'ë'ga më'ë ta'yejeiye yo'oyete si'a bainni ëñojaijë'ën, yihuojën cahuë.

⁵Ja'nca cajën, bacua'ga baguëni recoyo ro'tamajën baë'ë. ⁶Ba'ijënna, Jesusbi bacuani sehuoguë cabi:

—Yë'ë fiesta sairën yuta ti'anma'iji. Mësacua fiestana saiye yëjën, mësacua yësirën saiye poreyë. ⁷Bainbi mësacuani je'o baye beoye ba'iyë. Yë'ëca bain gu'a juchare masi güeseguë sëani, yë'ëni je'o bajën ba'iyë. ⁸Mësacua se'ga yua fiestana sani ba'ijë'ën. Yë'ëca bañë. Yë'ë fiesta sairën yuta ti'anma'iji, cabi Jesús.

⁹Ja'nca caguë, yua Galilea yijana bëani baji'i.

Jesús en la fiesta de Enramadas

¹⁰Ba'iguëna, baguë yo'jecuabi fiestana saë'ë. Satena, Jesus'ga yahuera'rë saji'i. Bainni ëñoima'iguë saji'i. ¹¹Sani ti'anguëna, judío ëja bainbi baguëni cu'eni ganojën, sa'ñeña senni achajën baë'ë:

—¿Jarote ba'iguë'ne baguë? senni achahuë.

¹²Bain hua'na'ga baguë ba'iyete sa'ñeña coca cajën baë'ë. Yequëcuabi: “Re'o bainguë'bi” cajënna, yequëcuabi: “Banji. Bainni ro coqueguë yihuo'te” cajën baë'ë.

¹³Yahue caye se'ga baë'ë. Judío ëja bainni huaji yëhuë.

¹⁴Fiesta yo'ojënna, jobo ba'i umuguseña ba'iguëna, Jesusbi Riusu huë'ena cacani, bainni ye'yo bi'rabi. ¹⁵Ye'yo bi'raguëna, judío bainbi achajën rëinjën, sa'ñeña coca cahuë:

—Aiguë yua uti ye'yema'isi'quëta'an, ¿queaca baguë masiyera masiguë'ne? senni achahuë.

¹⁶Senni achajënna, bacuani sehuobi Jesús:

—Yë'ë masiye se'gare ye'yoma'iñë yë'ë. Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguëna, baguë masiye se'gare ye'yoguë ba'iyë yë'ë. ¹⁷Yë'ë Taita yëye'ru yo'oye ro'tacuabi yë'ë ye'yoyete achani masiyë. Yë'ë Taita coca ba'itoca, masiyë. Yë'ë coca se'ga ba'itoca, masiyë bacua. ¹⁸Yequëcuabi ro bacua coca se'gare quëani achotoca, ro bacua ta'yejeiye ba'iyete yëyë. Yë'ëca bañë. Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguëna, baguë ta'yejeiye ba'iyete yëyë yë'ë. Ja'nca yëguëbi te'e ruiñe ye'yoguë ba'iyë. Yë'ë Taitabi coqueye beoye ba'iji.

¹⁹Moisesbi Riusu ira coca guansese'ere toyani, mësacuana jo'caguë ba'nji. Ja'anre mësacua masiyë. Masicuata'an, ba coca guanseni jo'case'ere yo'oye ro gu'a güeyë mësacua. Ja'nca yo'oye güecuabi ¿queaca ro'tajën, yë'ëni huani senjoñe ro'taye'ne? cabi Jesús.

²⁰Caguëna, bainbi sehuohuë:

—Bañë. Më'ëni huani senjoñe ro'tama'icua'ë yëquëna. Gu'a huati baguë sëani, güebe nesiquë'ru caguë cayë më'ë, sehuohuë.

²¹Sehuojënna, Jesús cabi:

—Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, yë'ëbi ta'yejeiye yo'o, te'e yo'o se'gare yo'oni ëñoguëna, mësacua si'acuabi ëñajën rën'ë.

²²Moisés yua bain go neño ga'nihuë tëyoye, ja'anre ye'yoni jo'caguë ba'nji, Moisesbi ye'yoni jo'caguëta'an, baguë ira bain ba'isi'cua, bacuabi ru'ru bacua zin hua'nani go neño ga'nihuëte tëyoyën ba'nhuë. Ja'nca ye'yoni jo'caguëna, yureñabi mësacuabi yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëta'an, zin hua'guëni go neño ga'nire tëyoyë. ²³Moisés coca guanseni jo'case'ere'ru güina'ru yo'o'ofu cajën, baguë go neño ga'nire tëyoyë. Ja'nca ba'iyeta'an, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, yë'ë yua bain raure huachoye ro'taguë, si'a ga'nihuë huajë ga'nihuëte mame re'huaguëna, ¿mësacua queaca ro'tajën yë'ëni bëiñe'ne? ²⁴Mësacuabi bain gu'aye yo'ose'ere caye ro'tatoca, ru'ru bacua gu'aye yo'ose'ere te'e ruiñe masini, te'e ruiñe cuencueni gu'aye cajë'ën. Bain yo'ose'ere ro besa ëñani, gu'aye yo'ose'ere'ë catoca, ro gu'aye cayë mësacua, cabi Jesús.

Jesús habla de su origen

²⁵Ja'nca caguëna, yequëcua Jerusalén ba'icuaabi sa'ñeña ca bi'rahuë:

—¿Judío ëja bain yua aiguëni huani senjoñe ro'taye? ²⁶Ja'nca ro'tacuata'an, si'a bain naconi ba'iguë, bacuani caraye beoye ye'yoguë ba'iji. Ba'iguëna, judío ëja bainbi ëñema'iñë.

¿Yequëre ëja bainbi baguë Cristo ba'iyete masima'iñë? ¿Riusu Raosi'quë'bi cama'iñë? ²⁷Ja'nca ba'iyeta'an, baguë quë'ro raisirute masiyë mai. Ba Cristo Raosi'quë'bi maini ëñoguëna, baguë quë'ro raisirute masiye porema'iñë mai, sa'ñeña cahuë.

²⁸Cajënna, Jesusbi Riusu huë'ere ba'iguë, bainre ye'yoguë, si'a jëja ñaca quëani achobi:

—¿Yë'ë ba'iyë, yë'ë quë'ro raisirute ja'anre masiye ro'taye mësacua? Yë'ë se'gabi ro ro'taguë raimaë'ë. Yequë, te'e ruiñe ba'iguëbi yë'ëre raobi. Ja'anguëni huesëyë mësacua. ²⁹Yë'ë'ga baguëre masiyë, baguë naconi te'e ba'iguë sëani. Baguëbi yë'ëre raoguëna, yë'ë raisi'quë'ë, quëani achobi.

³⁰Quëani achoguëna, baguëni preso zean ëaye baë'ë. Ba'icuata'an, baguëte zeanjai umuguse ti'anma'iñë sëani, baguëte zeanmaë'ë. ³¹Yequëcuaca ai jai jubëbi baguëni si'a recoyo ro'tani, sa'ñeña cahuë:

—Baguë se'gabi ba Cristo, ba Riusu Raosi'quëreba ba'iji. Baguë ta'yejeiye yo'oni ëñoose'ere ro'tato, quë'rë ta'yejeiye yo'oni ëñoguëte cu'eto, yequëbi beoji, sa'ñeña cahuë.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³²Ja'nca sa'ñeña cajënna, fariseo bainbi achani, pairi ëjacua naconi ñë'cani, Jesusre preso zeanjaijë'ën, soldado ëjacuani guanseni saomate. ³³Saojënna, Jesusna ti'anjënna, Jesusbi bacuani quëabi:

—Mësacua naconi yuta rëño ñësebë se'ga ba'iyë. Ba'ini, ja'nrebi, yë'ëre raosi'quëna go'lja'guë'ë. ³⁴Go'iguëna, mësacuabi yë'ëre cu'eja'cua'ë. Cu'eja'cuata'an, yë'ëre tinjañe porema'lja'cua'ë. Yë'ë quë'ro ba'lja'runa ti'añe porema'lja'cua'ë mësacua, quëabi.

³⁵Quëaguëna, judío ëja bainbi sa'ñeña ca bi'rahuë:

—¿Jarona saiye ro'taguë'ne baguë? Baguëni tinjañe porema'iñë caguë, ¿gue quë'rore caguë'ne? Yequëre mai te'e jubë bain saoni senjosiruan, ja'anruan griego bain ba'iruanna sani, ba griego bainni ye'yoye ro'taguë cama'iguë baguë. ³⁶Baguë coca case'ere achama'iñë mai. “Mësacuabi yë'ëre cu'ecuata'an, yë'ëre tinjañe porema'lja'cua'ë. Yë'ë quë'rona go'iguëna, më'ë sacuabi ti'añe porema'lja'cua'ë” caguëna, maibi achama'iñë, cahuë.

Ríos de agua viva

³⁷Ja'nrebi, fiesta umuguseña si'a bi'raguëna, quë'rë ta'yejei umuguse ba'iguëna, Jesusbi nëceni, bainni si'a jëja quëani achoguë cabi:

—Mësacua yua huajë oco ëaye ba'itoca, yë'ëna rani, yë'ëna conu uncuye'ru yë'ë ba'iyete ye'yëjë'ën. ³⁸Yë'ëni recoyo

ro'tatoca, Riusu coca toyani jo'case'e'ru ba'iyé mësacuaré güina'ru mame re'huaja'guë'ë yë'ë. Mësacua reconoa ai bojo huanofe'ru ba'iguëna, bain huajë oco yua carajeyé beoye ba'iyé'ru mësacuaré re'huaja'guë'ë yë'ë. Re'huaguëna, mësacuabi ai jai jubë bainni huajë güeseyete ëñoja'cua'ë, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, quëani achobi Jesús.

³⁹Ja'nca quëani achoguë, Riusu Espiritu huanofete cabi. Baguëni recoyo ro'tacuani Espiritu gaje meni ba'ija'ye, ja'anre quëabi. Jesús yuta junni tonni go'ya raima'iguë sëani, Espiritu gaje meni, baguë bainni baja'ye carabi.

División entre la gente

⁴⁰Ja'nca quëani achoguëna, bainbi baguë cocare achani, yequëcuabi cahuë:

—Riusu coca quëani achocaiguë, Moisés quëasi'quë, ja'anguë ba'iji baguë. Riusubi baguë raija'yete zoe quëaguëna, yua maina ti'anni ba'iji baguë, cahuë.

⁴¹Cajëna, yequëcuabi:

—Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'leguë ba'iji, cahuë.

Cajëna, yequëcuabi sehuohuë:

—Banji. Ba Cristo hue'eguëbi Galilea yijabi raima'iguë ba'iji.

⁴²Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ba Cristo yua ira ëjaguë ba'isi'quë David bainguë, Belén hu'e'le jobo bainguë, ja'an ba'iji, David hu'e'le jobo sëani. Ja'anre quëaji Riusu coca, cahuë.

⁴³Ja'nca cacua sëani, Jesús ba'iyete ro'tato, bainbi te'le ro'tamaë'ë. ⁴⁴Yequëcuabi baguëni preso zeañe yëcuata'an, baguëni zeanmaë'ë.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵Ja'nrebi, soldado ëjacuabi baguëni preso zeanmajën, pairi ëjacua, fariseo bain, ja'ancuana goë'ë. Go'ijëna, bacuabi bëinjën, coca senni achahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, baguëte zeanni ramate'ne? senni achahuë.

⁴⁶Senni achajëna, soldado ëjacuabi sehuohuë:

—Baguë ta'yejeiye ye'yose'ere quëani achoto, yequëcua coca ye'yocuabi ja'nca'ru masiye ye'yoye beocua ba'iyë, sehuohuë.

⁴⁷Sehuojëna, fariseo bainbi bëinjën cahuë:

—Mësacua'ga ro coque güesehuë. ⁴⁸Ëja bain, fariseo bain, ja'ancuare cu'etoca, baguëni recoyo ro'tacua gare beoyë.

⁴⁹Bain jubëca Riusu coca huesëcuabi yua baguë cocare achajëna, Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua se'ga ba'iyë, bëinjën cahuë.

⁵⁰Cajëna, Nicodemo hue'leguë, bacua jubë ba'iguë, Jesusni ja'anrë ñamibi ëñaguë saisi'quë, baguë yua bacuani cabi:

⁵¹—Riusu coca maina jo'case'ere ëñato, bainguë gu'aye yo'ose'ere case'e bani'ga, Baguëni te'le jëana si'nsema'ijë'ën caji. Ru'ru, baguë coca sehuoni quëayete te'le ruiñe achani masiye bayë caji, cabi baguë.

⁵²Caguëna, fariseo bainbi sehuohuë:

—Më'ë'ga ro Galilea bainguë'ru huesëguë cayë. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani masijë'ën. Riusu bain raoja'cua yua Galilea yijabi raicua beoyë caji. Ja'anre ëñani masijë'ën, sehuohuë.

La mujer adúltera

⁵³Ja'nca cajëna, ja'nrebi, si'acuabi bacua huë'ena go'imate.

8 ¹Go'ijëna, Jesusni Olivo casi cubëna sani mëji'i. ²Mëni, ja'nrebi ñataguëna, Riusu huë'ena goji'i. Goni, si'a bainbi baguëna raijëna, baguë yua bëani, bacuani coca ye'yoguë yihuobi. ³Yihuoguëna, ja'nrebi, Riusu ira coca ye'yocua, fariseo bain bacuabi romigote rani bacua jobona nëconi, Jesusni

ëñohuë. Gu'a romigo yequëni yahue bago ba'igoni, zeanni rahuë. ⁴Ja'nca rani, Jesusni quëahuë:

—Ëjaguë, ëncobi yequë naconi yahue bago ba'igo, gu'aye yo'ogo ba'igona, bagote preso zeanni rahuë. ⁵Moisés coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca guansegüë ba'nji: Ja'nca gu'aye yo'otoca, gatabi inni huani senjojë'ën, guansegüë ba'nji. Ja'nca guansegüë ba'iguëna, ¿më'ë'ga guere bagote caguë'ne? senni achahuë.

⁶Baguë sehuoyete masiñu cajën, ja'nca Jesusni senni achahuë. Gu'aye sehuotoca, baguëni preso zeañu cajën, ja'nca baguëni senni achahuë. Senni achajëna, Jesús yua rëanni, baguë mëñoñobi yijana coca toyabi. ⁷Toyaguëna, bacuabi yua quë'rë se'le ja'an cocare baguëni senni jëhuahuë. Senni jëhuajëna, baguë yua nëceni, bacuani cabi:

—Mësacua jubë ba'iguë, gu'a jucha yo'oye beoye ba'iguë ba'itoca, ja'anguëbi bagoni gata ru'ru senjoja'guë. Ja'nrebi, yequëcuabi gata senjoñe poreyë, cabi.

⁸Cani ja'nrebi, se'le rëanni, yijana toyabi. ⁹Toyaguëna, bacuabi baguë cocare achani, gu'a recoyo huanofe'ru baë'ë. Ja'nca ba'icuabi, te'ena, te'ena quë'ñeni saë'ë. Quë'rë iracuabi ru'ru saë'ë. Saijëna, Jesusni bëceni ëñato, ba romigo se'gabi te'le hua'go nëcago baco'ë. ¹⁰Ba'igona, yequëcuabi quë'ñesi'cua ba'ijëna, Jesusni bagoni ëñani bagoni senni achabi:

—¿Më'ëre gu'aye cacua jarona sate'ne? ¿Më'ëni bënni senjoja'cua beoye? senni achabi.

¹¹Senni achaguëna, sehuogo:

—Beoyë, Ëjaguë, sehuogo.

Sehuogona, Jesús cabi:

—Yë'ë'ga më'ëni si'nseye beoye ba'iyë. Se'le gu'aye yo'oma'igo saijë'ën, cabi.

Jesús, la luz del mundo

¹²Ja'anrebi, jë'te, Jesús yua bain nëcasi'cuani se'le coca quëani achobi:

—Yë'ë yua si'a bain reconoa miaguë, yë'ë cocare ye'yoguë masi güeseyë. Ja'nca masi güeseguëna, yë'ëni recoyo ro'tacuabi yë'ë ba'iyete te'le ruiñe ye'yeni, mia re'oto ñatani saoye ba'iruna ganijën ba'iyë. Gu'aye yo'oye gare jo'cajën, zijei re'otona gare se'le ganiñe beoye ba'iyë, quëani achoguë cabi.

¹³Caguëna, fariseo bainbi cahuë:

—Ro më'ë ba'iyete se'gare quëani achoyë më'ë. Ja'nca sëani, te'le ruiñe quëama'iguë, ro coqueguë ba'iyë më'ë, cahuë.

¹⁴Cajëna, sehuobi:

—Bañë. Te'le ruiñe quëayë yë'ë. Yë'ë ba'iyete quëani achoguëta'an, te'le ruiñe cayë se'ga ba'iyë yë'ë. Yë'ë quë'ro raise'ere masiyë. Baruna go'iyë'ga masiyë yë'ë. Mësacua ja'anre huesëcua'ë. ¹⁵Mësacua yua ro bain ro'taye'ru ro'tajën, bainre gu'aye cajën ba'iyë. Yë'ëca bainre ja'nca cama'inë. ¹⁶Bain ba'iyete masini caguë, te'le ruiñe se'ga cayë yë'ë. Yë'ë se'gabi bain ba'iyete masini cama'inë. Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguë, ja'an masini cayete yë'ëni ëñoji. ¹⁷Mësacua ira coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: Samucuabi te'le quëatoca, te'le ruiñe quëayë bacua, caji. ¹⁸Ja'nca caguëna, yë'ë ba'iyete quëacua yua samucua ba'iyë. Yë'ëbi yë'ë ba'iyete quëani achoyë. Yë'ë Taita yë'ëre raosi'quë, baguë'ga yë'ë ba'iyete quëani achoji. Ja'nca sëani, te'le ruiñe quëase'e ba'iji, sehuoguë cabi.

¹⁹Caguëna, bacuabi baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë Taita jarote ba'iguë'ne? senni achahuë.

Senni achajëna, sehuobi:

—Mësacua yua yë'ëre huesëcua'ë. Yë'ë Taitare'ga huesëcua'ë. Yë'ëre masinica, yë'ë Taitare'ga masijën ba'ire'ahuë, sehuobi.

²⁰Ja'an sehuoguë, Riusu huë'e curi gajongu ba'irute ba'iguë, bainni ye'yoguë baji'i. Ja'nca ye'yoguëna, baguëni preso zeañe beoye baë'ë, baguëte zeanjairën yuta ti'anma'ise'e sëani.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹Ja'nrëbi, Jesús yua se'e bacuani quëabi:

—Ënjo'onbi gare saiye yë'ë. Saiguëna, mësacuabi yë'ëre cu'eni, yë'ëre tinjama'ija'cua'ë. Ro gu'a jucha tënoma'isi'cuabi junni huesëye se'ga ba'iyë. Yë'ë go'ija'runa go'iguëna, mësacuabi be'teni saiye porema'inë, quëabi.

²²Quëaguëna, judío bainbi sa'ñeña cahuë:

—Ja'ansi'quëre huani huesë ëaye caji. Ja'nca sëani, baguë go'ija'runa saiye porema'inë mai caji, jayaye'ru cahuë bacua.

²³Cajëna, bacuani quëabi:

—Mësacuabi ro bain ro'taye'ru ro ro'tajën ba'iyë. Yë'ëca Riusu ro'taye'ru ro'taguë ba'iyë. Mësacuabi ën re'oto ba'icua se'ga ba'iyë. Yë'ëca bañë. ²⁴Mësacua ro gu'a jucha tënoma'isi'cuabi junni huesëye se'ga ba'iyë, quëani achohuë yë'ë. Yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, ja'an ba'iyete recoyo ro'tama'itoca, ja'nca junni huesëyë mësacua, quëabi.

²⁵Quëaguëna, bacuabi baguëni senni achahuë:

—¿Gueguëguë'ne më'ë? senni achahuë.

Senni achajëna, sehuobi:

—Yua yë'ë ba'iyete mësacuan ai quëani jëhuahuë yë'ë.

²⁶Mësacua ba'ijën yo'ose'ere quëaguë, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere masijë'ën caguë, ja'anre caye ai ba'iyete caraji yë'ëre. Yë'ë raosi'quë yua te'e ruiñe ba'iguëbi yë'ëni te'e ruiñe quëaguëna, yë'ëbi si'ayete bainni quëani achoguë ba'iyë yë'ë, caguë sehuobi.

²⁷Taita Riusure cabi Jesús. Ja'nca caguëna, bacuabi ro huesë ëaye achahuë. ²⁸Ja'nca huesëjënna, bacuani quëabi:

—Mësacuabi yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte ëmëna reoni senjoja'cua'ë. Senjoni, ja'nrëbi, yë'ë ba'iyete te'e ruiñe masija'cua'ë. Yë'ë case'e'ru ba'iyete masija'cua'ë. Yë'ë se'gabi ro yë'ë cocare quëani achoye beoye ba'iguë, yë'ë Taita ye'yoni ëñose'e se'gare quëani achoyë. Ja'anre ëñani masija'cua'ë mësacua. ²⁹Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguë, yua yë'ë naconi te'e ba'iji. Yë'ëre te'e hua'guëre jo'cama'iji. Jo'cama'iguëna, yë'ëbi baguë yëyete jo'caye beoye yo'oguëna, yë'ëni bojoi baguë, caguë quëabi Jesús.

³⁰Ja'nca quëaguëna, ai jai jubë bainbi achani, baguëni si'a recoyo ro'tahuë.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹Ja'nca recoyo ro'tajëna, Jesusbi bacua, judío bain ba'icuan yihuoguë cabi:

—Yë'ë cocarebare achani, jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ë bainreba ruiñë mësacua. ³²Ja'nca ruinjën, si'ayete te'e ruiñe masiyereba masiyë. Ja'nca masijën, mësacua yua gu'a juchana zemoni basi'cua ba'ijëna, mësacuan etoyë yë'ë, cabi.

³³Caguëna, bacuabi sehuohuë:

—Yëquëna yua ira taita ba'isi'quë Abraham, baguë mamacua sëani, yequëcuabi yëquënan zemoma'ë. ¿Më'ë guere ro'taguë, yëquënare etoyete caguë'ne? sehuohuë.

³⁴Sehuojëna, Jesús cabi:

—Mësacuan ganreba quëayë yë'ë. Gu'a jucha yo'ocuabi yua gu'a juchana zemosi'cua'ru ba'iyë. ³⁵Gu'a jucha zemosi'cuabi si'arën ba'ima'inë. Riusu bainreba se'gabi si'arën ba'iyë.

³⁶Yë'ë yua Riusu Zin sëani, mësacua zemosi'cuare etoye poreyë. Ja'nca etotoca, gare se'e zemosi'cua ruiñe beoye ba'iyë.

³⁷Mësacua yua Abraham mamacua ba'iyete masiyë yë'ë. Ja'nca ba'icuata'an, yë'ë cocarebare achaye gu'a güecua sëani, yë'ëni

huani senjoñe yëyë mësacua. ³⁸Yë'ë Taita naconi ba'iguë, baguë ëñoñete quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Mësacua taita zupai huatibi guansegüëna, mësacuabi achajën yo'ojën ba'iyë, cabi.

³⁹Caguëna, baguëni sehuohuë:

—Abraham yua yëquëna taita ba'iji. Yëquëna yua Israel bain sëani, re'o bain ba'iyë, cahuë.

Cajëna, Jesús cabi:

—Mësacua yua Abraham mamacuareba ba'itoca, Abraham yo'oguë ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojën ba'ire'ahuë. ⁴⁰Yureca yë'ëni huani senjo ëaye ba'iji mësacuare. Yë'ëbi Riusu te'e ruiñe ba'i cocarebare achani, mësacuan güina'ru quëani achoguëna, yë'ëni huani senjoñe yëyë. ¡Ja'nca yo'oma'iguë baji'i Abraham!

⁴¹Ro mësacua taita yo'oye'ru yo'ojën ba'iyë, cabi.

Caguëna, bacua yua baguëni bëinjën cahuë:

—Yëquëna yua huacha zinma'icua'ë. Riusu se'gabi yëquëna Taita ba'iji, cahuë.

⁴²Cajëna, Jesús cabi:

—Riusubi mësacua Taita banica, yë'ëni ai yëjën ba'ire'ahuë mësacua. Yë'ë yua Riusu ba'irute ba'iguëbi raë'ë. Yë'ë se'gabi raiye ro'tama'ë'ë. Baguëbi yë'ëre raoguëna, raisi'quë'ë yë'ë.

⁴³¿Mësacua queaca ro'tajën, yë'ë coca quëayete achama'inë'ne?

Yë'ëbi coca quëani achoguëna, mësacuabi achaye gu'a güejën ba'iyë. ⁴⁴Mësacua taita yua zupai huati se'ga ba'iji. Ja'nca

sëani, zupai yëye se'gare yo'oye ro'tajën ba'iyë mësacua. Ru'rureba ba'isirënbï bainni huani senjoñe yo'oguë ba'iji. Te'e ruiñe ba'i cocare achaye beoye ba'iji, te'e ruiñe ba'iyete ro'tama'iguë sëani. Baguë ro'tayete cato, coqueye se'ga ba'iji.

Coque huati sëani, si'acuan coque güeseji baguë. ⁴⁵Yureca, yë'ëbi mësacuan te'e ruiñe quëaguëna, yë'ëni achaye gu'a güeyë mësacua. ⁴⁶Mësacua jubë ba'icua, ¿gueguëbi yë'ë

juchare ëñoñe poreguë'ne? Beoji. Mësacuan te'e ruiñete quëaguëna, ¿queaca ro'tajën, yë'ë cocare ro'tama'inë'ne?

⁴⁷Riusu bainbi Riusu naconi te'e ba'ijën, baguë cocarebare achayë. Mësacua yua Riusu bain beocua sëani, baguë

cocarebare achaye gu'a güejën ba'iyë, cabi.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸Caguëna, judío bainbi sehuohuë:

—Yua më'ë ba'iyete masini, te'e ruiñe quëayë yëquëna.

Ro gu'a bainguë, Samaria yija bainguë'ë më'ë. Gu'a huati re'osi'quë'ë më'ë, sehuojën cahuë.

⁴⁹Cajëna, Jesús cabi:

—Bañë. Huati re'oma'isi'quë'ë yë'ë. Yë'ëbi yë'ë Taitani te'e ruiñe ëñaguëna, mësacua yua yë'ëni te'e ruiñe ëñamajën,

yë'ëni gu'aye cayë. ⁵⁰Ja'nca ba'icuata'an, bain te'e ruiñe ëñañete cu'ema'inë yë'ë. Bain recoyo ro'tayete masiguë,

ja'anguëbi Taita Riusu sëani, yë'ëre te'e ruiñe ëñañete cu'ëji. Ja'anguëbi bain juchare masini ëñoji. ⁵¹Mësacuan ganreba quëayë yë'ë. Yë'ë cocarebare achani yo'ocua, ja'ancuabi gare

junni huesëye beoye ba'iyë, cabi.

⁵²Caguëna, judío bainbi sehuohuë:

—Yua më'ë gu'a huati re'osi'quë'ë ba'iyete te'e ruiñe masiyë yëquëna. Abraham yua junni huesësi'quë ba'iji. Riusu ira bain

raosi'cua si'acuabi junni huesësi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'icua sëani, më'ë coca achani yo'ocuabi gare junni huesëye beoye

ba'iyë caguë, ro huacha ro'taguë cayë më'ë. ⁵³Yëquëna taita Abraham ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iyete catoca, ro coqueyë më'ë. Baguë yua ju'insi'quë ba'iji. Riusu ira bain

raosi'cua'ga ju'insi'cua ba'iyë. Më'ë ba'iyete caguë, ¿queacara ro'taguë quëaguë'ne? jayaye'ru senni achahuë.

⁵⁴Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë se'gabi yë'ë ta'yejeiye ba'iyete ëñotoca, ta'yejeiye

beoye ba'ire'ahuë yë'ë. Yë'ë Taita se'gabi yë'ë ta'yejeiye

ẽnoquẽ ba'iji. Mẽsacuaca baguẽte cajẽn, yẽquẽna Riusu ba'iji quẽayẽ. ⁵⁵Ja'nca quẽacuata'an, mẽsacua yua baguẽni huesẽcua'ẽ. Yẽ'ẽca baguẽni masiyẽ. Yẽ'ẽbi baguẽni huesẽye catoca, mẽsacua ro coqueye'ru, coqueguẽ ba'ire'ahuẽ yẽ'ẽ. Yẽ'ẽbi baguẽni masiguẽ, baguẽ cocarebare achani yo'oguẽ ba'iyẽ yẽ'ẽ. ⁵⁶Mẽsacua taita Abrahami yẽ'ẽ raija'yete masini, yẽ'ẽni ai bojoreba bojoguẽ baji'i, sehuobi Jesús.

⁵⁷Sehuoguẽna, judío bainbi cahuẽ:

—Mẽ'ẽ yuta cincuenta tẽcahuẽan beoyẽ. ¿Queaca Abrahamni ẽñañe poreguẽ'ne mẽ'ẽ? senni achahuẽ.

⁵⁸Senni achajẽna, Jesusbi sehuobi:

—Mẽsacuani ganreba quẽaguẽ'ẽ yẽ'ẽ. Abraham ba'ise'e'ru quẽ'rẽ ru'ru ba'iyẽ yẽ'ẽ, sehuoguẽ cabi.

⁵⁹Caguẽna, bacuabi yua gatara chiani, baguẽni senjoni huai ẽaye yo'ohuẽ. Yo'ojẽna, Jesusbi gatini, Riusu huẽ'ebi etani, bain jubẽna huesoni saji'i.

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

9 ¹Ja'nca sani, ja'nrebi, ñaco ẽñama'iguẽni ẽñabi Jesús. Baguẽ zinrẽna ñaco beora'bẽrẽ tẽ'ya raisi'quẽ baji'i. ²Ja'nca ba'iguẽna, Jesusre conjẽn ba'icuabi Jesusni senni achahuẽ:

—Ëjaguẽ, ¿baguẽ gue jucha ro'ire ñaco ẽñama'iguẽ tẽ'ya raisi'quẽ ba'iguẽ'ne? ¿Baguẽ jucha ro'ire o baguẽ pẽ'caguẽ sanhuẽ jucha ro'ire ñaco beoguẽ'ne? senni achahuẽ.

³Senni achajẽna, Jesús sehuobi:

—Banbi. Baguẽ jucha, baguẽ pẽ'caguẽ sanhuẽ jucha, ja'an ro'ire beobi. Riusu ta'yejeiye yo'oni ẽñoñe, ja'anna ñaco ẽñama'iguẽ ba'iji baguẽ. ⁴Umuguse carajeiye tẽca bainbi bacua yo'o yo'oye poreyẽ. Ñami ti'anguẽna, yo'o yo'oye gare porema'inhẽ. Yẽ'ẽ Taitabi yẽ'ere raoguẽna, baguẽ yo'o guansese'e yureña yo'oye bayẽ mai. Yẽ'ẽ yo'o yo'oye poreye ba'irẽnbi carajeiguẽna, yẽ'ẽ Taita yo'o guansese'ere yo'oye porema'inhẽ. ⁵Ja'anrẽn carajeiye tẽca, yẽ'ẽ yua umuguse ñatani saoye'ru bain recoñoa miañe ẽnoquẽ'ẽ, sehuoguẽ cabi.

⁶Cani ja'nrebi, gore raoni, yijana tonni, ya'ora'bẽrẽte re'huani, ñaco ẽñama'iguẽna sani, ja'an ya'obi baguẽ ñacona sẽ'quẽbi. ⁷Sẽ'quẽni ja'nrebi, baguẽni guanseguẽ cabi:

—Mẽ'ẽ yua Siloẽ casiru, ba oco goje ba'iruna sani, mẽ'ẽ ñacore zoajẽ'n, cani saobi. Bain cocabi cato, Oco Raose'e hue'eji.

Ja'nca cani saoguẽna, ñaco ẽñama'iguẽbi sani, ñacore zoani, ñaco ẽñaguẽbi raji'i.

⁸Raiguẽna, baru bain baguẽni ja'anrẽ masicuabi yua baguẽni ẽñani, sa'ñeña coca senhuẽ. Yequẽcuabi:

—¿Aiguẽ yua curi senguẽ ñu'iguẽ ba'isi'quẽma'iguẽ? senni achahuẽ.

⁹Yequẽcuabi:

—Baguẽ'bi, sehuohuẽ.

Yequẽcuaca:

—Banji. Tinguẽta'an, baguẽra'ru ẽñoji, sehuohuẽ.

Sehuojẽna, baguẽca:

—Baguẽ'ẽ yẽ'ẽ, sehuobi.

¹⁰Quẽaguẽna, bacuabi baguẽni senni achahuẽ:

—Ja'nca ba'itoca, ¿queaca mẽ'ẽ ñaco sõtani ẽñaguẽ'ne? senni achahuẽ.

¹¹Senni achajẽna, sehuobi:

—Ba bainguẽ Jesús hue'eguẽbi ya'obi re'huani, yẽ'ẽ ñacona sẽ'quẽni, yẽ'ẽni coca guansebi: “Siloena sani, ñaco zoajẽ'n” caguẽ saobi. Ja'nca cani saoguẽna, yẽ'ẽbi sani, ñaco zoani, ñaco sõtani ẽñahuẽ, sehuoguẽ quẽabi.

¹²Quẽaguẽna, bacuabi senni achahuẽ:

—¿Ja'an bainguẽ jaronã saquẽ'ne? senni achahuẽ.

Senni achajẽna:

—Huesyẽ, sehuobi.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³Sehuoguẽna, bacuabi baguẽte sani, fariseo bainni nẽconi ẽnohuẽ. ¹⁴Ja'an umuguse, Jesusbi ya'o sẽ'quẽni ñaco ẽñama'iguẽte huachoguẽna, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse baji'i. ¹⁵Ja'nca ba'iguẽna, fariseo bainbi ñaco sõtasi'quẽni baguẽ ñaco ẽñase'ere senni achahuẽ. Senni achajẽna, baguẽ sehuobi:

—Baguẽ yua ya'obi re'huani, yẽ'ẽ ñacona sẽ'queguẽna, zoajani ñaco ẽñahuẽ yẽ'ẽ, sehuoguẽ quẽabi.

¹⁶Quẽaguẽna, fariseo jubẽ ba'icua yequẽcuabi cahuẽ:

—Ba bainguẽ Jesús hue'eguẽ, baguẽ ba'iyete cato, Riusubi baguẽte raomaji'i. Yo'o yo'oma'i umugusebi yo'o yo'oguẽ, mai ira coca guansen jo'case'e'ru tin yo'oji baguẽ, bẽinjẽn cahuẽ.

Cajẽna, yequẽcuabi sehuohuẽ:

—Banji. Gu'a bainguẽ beoji. Gu'a bainguẽ ba'itoca, baguẽ ta'yejeiye yo'oni ẽñoñe porema'ire'abi, sehuohuẽ.

Sa'ñeña bẽiñe cajẽn sehuojẽn ba'ẽ'ẽ. ¹⁷Ja'nca cajẽn, ñaco beosi'quẽni se'e senni achahuẽ:

—Mẽ'ẽ'ga baguẽ ba'iyete ro'taguẽ, ¿guere caguẽ'ne? senni achahuẽ.

Senni achajẽna:

—Riusubi baguẽ coca quẽacaiguẽte re'huani baguẽte raobi, sehuobi.

¹⁸Ja'nca ba'iguẽna, judío bainbi ba ñaco sõtasi'quẽni ẽñani, baguẽ ñaco ẽñama'ise'e, baguẽ ñaco huachose'e, ja'anre ro'taye guẽhuẽ. Ja'nca ro'taye guẽcuabi baguẽ pẽ'caguẽ sanhuẽni choẽ'ẽ. ¹⁹Choni, bacuani senni achahuẽ:

—¿Ënquẽ yua mẽsacua zin'guẽ? ¿Baguẽ tẽ'ya raisirẽnbi ñaco beoguẽ baquẽ? Ja'nca ba'itoca, ¿queaca yo'oguẽ ñaco ẽñaguẽ ba'iguẽ'ne? senni achahuẽ.

²⁰Senni achajẽna, pẽ'caguẽ sanhuẽbi sehuohuẽ:

—Yẽquẽna zin hua'guẽ'bi ba'iji. Baguẽ tẽ'ya raisirẽnbi ñaco ẽñama'iguẽ'bi baji'i. Ja'anre masiyẽ yẽquẽna. ²¹Ja'nca masicuata'an, baguẽ ñaco yure ẽñaguẽ ba'iyete huesyẽ.

Baguẽni ñaco huachosi'quẽre'ga huesyẽ yẽquẽna. Yẽquẽna zinni senni achajẽ'n. Ira hua'guẽ sãni, baguẽ se'gabi sehuoye masiji, sehuohuẽ.

²²Judío ẽja bainni huaji yẽcua sãni, ja'nca bacuani sehuohuẽ. Judío ẽja bain yua ẽn cocare te'e cajẽn ba'ẽ'ẽ: Jesús yua Riusu Raosi'quẽreba ba'iyete quẽacua, ja'anre quẽacua ba'itoca, bacuare mai ba'i jubẽbi quẽñoni senjoñu cajẽn ba'ẽ'ẽ.

²³Ja'nca sãni, baguẽ pẽ'caguẽ sanhuẽbi, “Yẽquẽna zinni senni achajẽ'n, ira hua'guẽ sãni” sehuohuẽ.

²⁴Sehuojẽna, ja'nrebi, judío ẽja bainbi ñaco ẽñama'iguẽ ba'isi'quẽre se'e choni, se'e cahuẽ:

—Riusuni te'e ruiñe ẽñani, coqueye beoye quẽajẽ'n. Baguẽ gu'a jucha yo'oguẽ ba'iyete masiyẽ yẽquẽna, cahuẽ.

²⁵Cajẽna, baguẽ sehuobi:

—Gu'a jucha yo'oyete huesyẽ yẽ'ẽ. Ẽne se'gare masiyẽ yẽ'ẽ. Yẽ'ẽbi ja'anrẽ ñaco ẽñama'iguẽ ba'isi'quẽta'an, yure ñaco ẽñañe poreyẽ yẽ'ẽ, sehuobi.

²⁶Sehuoguẽna, baguẽni se'e senni achahuẽ:

—¿Guere mẽ'eni yo'oguẽ'ne baguẽ? ¿Queaca mẽ'ẽ ñacore sõtoguẽ'ne baguẽ? Quẽajẽ'n yẽquẽnani, senreba sen'ẽ.

²⁷Senjẽna, sehuobi:

—Mẽsacuani yuara quẽahuẽ yẽ'ẽ. Quẽaguẽna, mẽsacuabi achaye guẽhuẽ. ¿Mẽsacua queaca ro'tajẽn, ba cocare se'e achaye yẽye'ne? ¿Mẽsacua'ga baguẽre conjẽn ba'icua ruiñe yẽye? senni achabi.

²⁸Ja'nca senni achaguëna, baguëni ai bëinreba bëinjën sehuohuë:

—Bañë. Më'ë se'gabi baguëre conguë ba'iguë ruën'ë. Yëquënabi Moisesni conjën ba'iyë. ²⁹Riusubi Moisesni coca guanseni jo'caguëna, yëquënabi masiyë. Ja'anguëta'an, gu'aye se'ga ba'iji. Baguë raosi'quëre huesëyë yëquëna, sehuohuë.

³⁰Sehuojënna, ñaco sëtasi'quëbi cabi:

—¿Mësacua yua baguë raosi'quëre huesëye caye? ¿Mësacua ro huesë äyaye caye? Ja'anre huesëcuata'an, baguëbi yë'ë ñacore huachoni sëtobi. ³¹Riusubi gu'a bain ujayete achama'iji. Ja'an coca yua te'e ruin coca ba'iyete masiyë mai. Riusuni recoyo te'e ruiñe bojocua, bacua ujayete achaji. Baguëni te'e ruiñe ro'tajën, baguëni gugurini rëinjën, baguë yëye'ru yo'ojën ba'icua sëani, bacua ujayete achani conji Riusu. ³²Ñaco ëñama'iguë, baguë të'ya raisirën ñaco beoguë ba'itoca, çjarocuabi baguëni huachore'ne? Ja'an yo'oye porecua gare beocua ba'iyë. Ja'anguë se'gabi porebi, Riusu raosi'quë sëani. ³³Riusubi raoma'itoca, huachoye beoye ba'ire'abi, cabi.

³⁴Caguëna, baguëni bëinjën sehuohuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, yëquënani coca ye'yoguë'ne? Më'ë zinrënna gu'a juchana gare zemosi'quë'ë më'ë, cahuë. Cani, bacua ba'i jubëbi baguëte quëñoni senjohuë.

Ciegos espirituales

³⁵Quëñoni senjorena, Jesusbi achani, baguëte cu'ejani, baguëte tinjani, baguëni coca senni achabi:

—¿Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëni si'a recoyo ro'taguë më'ë? senni achabi.

³⁶Senni achaguëna, sehuoye senji'i baguë:

—¿Jaroguë'ne baguë? Yë'ëni quëajë'ën. Baguëni si'a recoyo ro'taza, cabi.

³⁷Caguëna, Jesusbi quëabi:

—Më'ë yua baguëni ëñahuë. Yë'ëbi yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë'ë. Më'ë naconi coca caguëbi yua ba Cristo ba'iguë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

³⁸Quëaguëna, cabi:

—Ëjaguë, më'ëni si'a recoyo ro'tayë yë'ë, caguë, Jesusni gugurini rëanbi.

³⁹Gugurini rëanguëna, ja'nrebi Jesusbi quëabi:

—Gu'a bain ba'iyë, re'o bain ba'iyë, ja'anre masiza caguë, ën yijana raë'ë yë'ë. Bainbi, Riusuni ye'yeyë caraji yë'ëre, catoca, ja'anre cacua, ñaco beocua ba'icua sëani, bacua ñaco sëtoni huachoye'ru yo'oguë, bacua ye'yeyete coñë yë'ë. Yequëcua, Riusuni ye'yësi'quë'ë yë'ë cajënna, yë'ëbi, ja'ancua yua yë'ë ba'iyete ye'yema'ija'bë caguë, ñaco ëñama'icua'ru bacuare re'huayë yë'ë, caguë quëabi Jesús.

⁴⁰Quëaguëna, yequëcua fariseo bain jubë ba'icua'ru ca'ncore achajën nëcajën, Jesusni senni achahuë:

—Yëquëna'ga çñaco ëñama'icua ba'iyë caguë më'ë? senni achahuë.

⁴¹Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacuabi: ñaco beocua'ë catoca, jucha beoye ba'ire'ahuë. Ñaco ëñañe poreyë cacua sëani, gu'a jucha yuta bayë mësacua, sehuobi Jesús.

El pastor y sus ovejas

10 ¹Ja'nca sehuoni, ja'nrebi, bacuani ye'yo coca quëabi: —Ganreba mësacuani quëayë yë'ë. Oveja jiancuare ro'tani ye'yeyë'ën. Bacuabi oveja guaosiruna cacaye yëtoca, anto sa'robi cacama'inë. Yo'je ca'ncobi yahue mëni cacayë, bacua yua oveja hua'nare jian äyaye ro'tacua sëani. ²Ovejani ba ëjaguëca banji. Ja'anguëbi anto sa'arobi cacaji. ³Anto sa'róna choiguëna, oveja cuiracaiguëbi baguëna ancoji. Ancoguëna,

jo'ya ba ëjaguëbi baguë oveja jo'ya hua'nare, ga mami hue'eguëte choiguëna, oveja hua'nabi achani, baguë naconi hue'se ca'ncona saiye. ⁴Bacua ëjaguë cayete achani masicuabi baguëna së'ajën, baguëni te'e conjën saiye. Saijënna, bacua ru'róna saiguë, baguë jo'ya jubë si'acuare etoni saji. ⁵Yequëbi choitoca, ja'anguë cayete huesë äyaye achajën, baguëna së'ama'inë. Baguë choiyete achani, quëñëni gatiyë, quëabi Jesús.

⁶Ye'yo cocabi quëaguëna, bacuabi ro huesë äyaye se'ga achahuë.

Jesús, el buen pastor

⁷Huesë äyaye achajënna, Jesusbi bacuani se'e yihuoguë quëabi:

—Ganreba mësacuani quëayë yë'ë. Yë'ë yua oveja guaosiru anto sa'ro ba'iyë'ru ba'iyë yë'ë. Oveja hua'nabi ba anto sa'ro se'gabi etani cacayë. Güina'ru, bainbi Riusu ba'i jobona ti'añe yëtoca, yë'ë se'gani si'a recoyo ro'taye bayë. ⁸Yequëcua, yë'ë ja'anrë raisi'cua, bainni coquejën ye'yocua ba'ijën, oveja jiancu'ru baë'ë. Bacuabi coqueye ye'yoyënna, yë'ë bainbi bacua chose'ere huesëjën, bacuana së'ama'ë. ⁹Oveja guaosiru anto sa'ro ba'iyë'ru ba'iyë yë'ë. Bainbi yë'ëni si'a recoyo ro'tatoca, bacuani tëani bayë yë'ë. Tëani baguëna, bacuabi bojajën, huaji yëye beoye ba'ijën, yë'ë bayete ai coreba cojën ba'iyë. ¹⁰Oveja jiancuabi oveja hua'nare jianni, huani si'aye, ja'an se'gare ro'tajën raiyë. Ye'yo cocare coquejën quëacuabi güina'ru ro'tajën ba'iyë. Yë'ëca huajëreba huajë güeseguë raisi'quë'ë. Huajë güeseguëna, bainbi bojo huanofë se'ga huajëreba huajëjën ba'iyë. ¹¹Jo'ya ëjaguë bani cuiraye'ru, yë'ë bainrebare bani, bacuani conreba coñë yë'ë. Bacuabi carajeima'inë caguë, bacua ro'ire junni tonza ro'taguë raisi'quë'ë yë'ë. ¹²⁻¹³Jo'ya ëjaguëbi yo'o conguë naconi jo'yare jo'catoca, ja'nca'ru bacuani conni cuirama'iji. Airu yaibi zeanguë raiguëna, yo'o conguë yua baguë ëjaguë oiye'ru jo'yani oiye beoguëbi ro huaji yëguë gatini saiji. Gatini saiguëna, airu yaibi oveja jubëna ti'anni, bacuani zeanni saoni senjoi.

¹⁴Jo'ya ëjaguë oiguë baye'ru, yë'ë bainrebani oiye bayë yë'ë. Bacuani te'e ruiñe masiyë yë'ë. Masiguëna, bacuabi yë'ëre te'e ruiñe masiyë. ¹⁵Güina'ru, yë'ë Taitabi yë'ëni te'e ruiñe masiguëna, yë'ëbi baguëni te'e ruiñe masiyë yë'ë. Ja'nca masiguëbi yë'ë bainrebani oiguë bani, bacua ro'ire junni tonza caguë raisi'quë'ë yë'ë. ¹⁶Yequë jubë bain, Israel bain jubë ba'ima'icua, ja'ancuare'ga bayë yë'ë. Bacuare'ga choiguëna, bacuabi yë'ë cocare achani, në'cajën raija'cua'ë. Në'cajën raijënna, si'acuani te'e jubëni baja'guë'ë yë'ë. Bacua ëjaguë te'e ëjaguë ba'ija'guë'ë yë'ë.

¹⁷Yë'ë bain ro'ire junni tonni, ja'nrebi se'e go'ya raija'guë'ë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë Taitabi yë'ëni ai yëguë ba'iji. ¹⁸Yë'ëbi Jaë'ë cama'itoca, yequëcuabi yë'ëni huani senjoñe porema'inë. Yë'ë se'gabi bain ro'ire junni toñe poreguë'ë. Junni tonni, yë'ë se'gabi se'e go'ya raiye poreguë'ë. Yë'ë Taitabi yë'ëre cuencuni raoguëna, ja'anre yo'oye poreguë'ë yë'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

¹⁹Yihuoguë quëaguëna, judío bainbi achani, sa'ñëna coca bëinjën cajën, te'e ro'tamaë'ë. ²⁰Yequëcuabi ñaca cajën baë'ë:

—Huati re'osi'quëbi ba'iji baguë. Ja'nca sëani, güebe nesi'quë'ru ro caguëna, baguë cocare achaye beoye bañu, cajën bën'ë.

²¹Bëinjënna, yequëcuabi ñaca sehuojën baë'ë:

—Banji. Huati re'osi'quë ba'itoca, baguë cocareba case'e'ru ro'tani caye porema'ire'abi. Huati hua'ibi ñaco ëñama'icua'ru huachoni sëtoye gare porema'icua'ë, sehuohuë.

Los judíos rechazan a Jesús

²²Ja'nrëbi jê'te, judío bain fiesta umuguseña, Riusu huê'e mame re'huase'ere ro'tañu cajën, fiestare yo'ojëna, Jesusbi Riusu huê'ere bajji'i. ²³Sësë ocoye ba'irën ba'iguëna, Jesusbi huê'le tubëan ba'iru Salomón casirute ganiguë bajji'i. ²⁴Ba'iguëna, judío bainbi baguëna tëhuoni, baguë bonëjeiñe ñë'cani, baguëni senni achahuë:

—¿Mê'ë quejeito më'ë ba'iyete yëquënëni te'e ruiñe masi güeseye ro'taguë'ne? Më'ëbi Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguë ba'itoca, yurera'rë yëquënëni te'e ruiñe quëajë'ën. Ja'anre achaye ai ëjoni jëhuahuë yëquëna, senni achahuë.

²⁵Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuani yë'ë ba'iyete yua ai quëani jëhuahuë yë'ë. Quëani jëhuaguëna, mësacuabi yë'ëni recoyo ro'tamaë'ë. Yë'ë Taitabi yë'ëre cuencueni raoguëna, baguë ta'yejeiye yo'oni ëñoguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca yo'oni ëñoguëna, yë'ë ba'iyete masiye poreyë mësacua. ²⁶Ja'nca masiye porecuata'an, mësacuabi yë'ë bainreba beocua sëani, yë'ëni recoyo ro'tama'icua ba'iyë. ²⁷Yë'ë bainreba ba'icuaabi yua yë'ë cocare achani, yë'ëna te'e conni zi'inë. Bacuani te'e ruiñe masiguë sëani, ²⁸bacuani huajëreba huajë güeseyë yë'ë.

Huajë güeseguëna, bacuabi carajeiye beoye ba'ijën, yë'ë naconi si'arën ba'ijën, gare junni huesëye beoye ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, bacuani senjoñe beoye ba'iguë, bacuani bayë yë'ë. Baguëna, yequëcuabi bacuani tëani baye porema'inë. ²⁹Yë'ë Taita yua quë'rë ta'yejeiyereba Èjaguë ba'iguëbi bacuare yë'ëna insini jo'cabi. Insini jo'caguëna, yequëcuabi baguë bainrebare tëani baye gare porema'inë. ³⁰Yë'ë Taita ba'iyë'ru, yë'ë'ga giüina'ru te'e ba'iyë, sehuoguë cabi Jesús.

³¹Sehuoguë caguëna, judío bainbi bëinjën, se'e gatere chiani, Jesusni senjoni huai ëaye ro'tahuë. ³²Ja'nca ro'tajëna, Jesusbi bacuani coca senni achabi:

—Yë'ë Taitabi cuencueni raoguëna, baguë ta'yejeiye yo'o, re'o yo'ore ai ta'yejeiye yo'oni ëñohuë yë'ë. Ja'nca ëñoguëna, ¿mësacua gue re'o yo'o yo'ose'ere ro'tajën, yë'ëni gata senjoni huaiyë'ne? senni achabi.

³³Senni achaguëna, bacuabi sehuohuë:

—Më'ë re'o yo'o yo'ose'e ro'ire më'ëni gata senjoma'inë yëquëna. Riusuni ai gu'aye casi'quëre sëani, më'ëni gata senjoni huaiyë. Ro bainguë ba'iguëbi Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iyë, cahuë më'ë. Ja'nca casi'quë sëani, ai gu'aye yo'oyë më'ë, sehuohuë.

³⁴Sehuojëna, Jesusbi bacuani quëabi:

—Mësacuabi ira coca toyani jo'case'e, mësacua ai yëse'e, ja'anre ëñatoca, ñaca caji: “Mësacua yua riusu sanhuë'ru te'e ba'iyë” cani jo'case'e ba'iji. ³⁵Riusureba coca sëani, yequëcuabi quëñoni senjoñe porema'inë. Baguë bain cuencuesi'cua, baguë cocarebare achani re'huasi'cua, ja'ancuare ja'nca quëani jo'casi'quë sëani, ³⁶¿mësacua guere ro'tajën, yë'ë, Riusu cuencueni raosi'quë ba'iguëte Riusuni gu'aye caguë ba'iyete caye'ne? Yë'ëbi yua Riusu Zin ba'iyë caguëna, yë'ëre gu'aye cahuë mësacua. ³⁷Mësacuabi yë'ë Taita yo'ore yo'oma'inë yë'ë, ro'tatoca, yua yë'ë cocarebare ro'tama'ijë'ën. ³⁸Ja'nca ro'tama'icuaabi yë'ë yo'o yo'oni ëñose'e se'gare ro'tani, ñaca ye'yejë'ën: Yë'ë Taita yua yë'ë naconi te'e ba'iguëna, baguë naconi te'e ba'iyë yë'ë. Ja'anre ye'yeni masijë'ën, quëabi Jesús.

³⁹Quëaguëna, bacuabi se'e baguëni preso zean ëaye yo'ojëna, baguëbi ro quëñëni saji'i.

⁴⁰Sani ja'nrëbi, Jordaña que ca'nco, ënsëguë etajëi ca'ncona sani bëabi. Juan ru'ru bautizaguë ba'isiru ba'iguëna, bëani bajji'i. ⁴¹Ba'iguëna, ai jai jubë bainbi baguëni ëñajën saë'ë. Sani, ëñani, sa'ñeña coca cahuë:

—Juan yua ta'yejeiye yo'oni ëñoma'iguëbi te'e ruiñe quëani achoguë bajji'i. Ènquë ba'iyë, ja'anre quëani achoguëna, te'e ruiñe se'ga bajji'i baguë coca, sa'ñeña cahuë.

⁴²Ja'nrëbi, bainbi ja'anrute ba'ijën, ai jai jubëbi Jesusni si'a recoyo ro'tahuë.

Muerte de Lázaro

11 ¹Ja'nrëbi, yequë bainguë Lázaro hue'eguë, Betania huê'e jobo ba'iguëbi yua rau neni ju'inguë bajji'i. María, Marta, bacua ma'yë ba'iguëbi bacua naconi te'e bajji'i. ²Ja'an María hue'egobi ma'ña re'cobi jañuni, mai Èjaguë guëonna tonni zoani, bago rañababi cuenago ba'ija'go baco'ë. Ja'nca ba'igo, yurera bago ma'yë Lázarobi rau neni ju'inguë bajji'i. ³Ja'nca ba'iguëna, baguë romi yo'jecuabi cocare Jesusna saoni quëahuë:

—Èjaguë, më'ë gajeguë ai yësi'quëbi ju'inji, cocare cani saohuë.

⁴Saøjëna, Jesusbi bacua cocare achani, baguë naconi ba'icuaabi cabi:

—Ja'nca ju'inguë ba'iguëta'an, gare junni huesëma'iji. Go'ya raija'guëta'an ba'iji baguë. Go'ya raiguëna, bainbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete ëñani masija'cua'ë. Yë'ë, Riusu Zin ba'iguëbi, Lázarobi go'ya raija'guëna, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni masi güeseyë yë'ë, cabi Jesús.

⁵Ja'nca caguëbi yua Marta, María, Lázaro, ja'ancuani ai yëguë bajji'i. ⁶Ja'nca ba'iguëbi baguë ju'iñete achani, yuta se'e samu umuguseña baguë ba'irute ba'iguë ëjobi. ⁷Ja'nca ëjoni ja'nrëbi, baguëre concuani cabi:

—Raijë'ën. Judea yijana go'iñu, cabi.

⁸Caguëna, bacuabi sehuohuë:

—Èjaguë, ¿më'ë queaca ro'taguë, ja'anruna go'iguë'ne? Yurera judío bain ja'anru ba'icuaabi më'ëni gatabi huani senjo ëaye yo'ohuë, sehuohuë.

⁹Sehuojëna, bacuani ye'yo cocabi yihuoguë quëabi:

—Huaji yëma'ijë'ën. Umugusebi ënsëguë yua si'a sara samu hora miaji. Mia re'oto ba'iguëna, maibi ma'aja'an ganijën, gurujaiye beoye ba'iyë, re'oye ëñañe porecua sëani. ¹⁰Ñamibi ganito'ga, gurujani taiñe se'ga ba'iyë, mia re'oto carajeise'e sëani, yihuoguë quëabi.

¹¹Jesús junni tonjairën yuta ti'anma'iguë sëani, ja'an cocare bacuani quëani achobi. Ja'nrëbi, se'e bacuani quëabi:

—Mai gajeguë Lázaro yua cainsi'quë ba'iguëna, baguëni sëttojaza, caguë quëabi.

¹²Quëaguëna, baguëre concuabi cahuë:

—Èjaguë, cainsi'quë ba'itoca, re'o'ji. Huajë raiye ba'iji, cahuë.

¹³Ja'nca cajën, huacha achasi'cua baë'ë. Jesusbi Lázaro junni huesëse'ere quëaguëna, baguë canni huajëye ro'tahuë. ¹⁴Ja'nca ro'tajëna, Jesusbi bacuani te'e ruiñe quëabi:

—Lázaro yua ju'insi'quë ba'iji. ¹⁵Mësacua yua yë'ëni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, Lázaro ba'iruna yuta saimaë'ë. Ja'nca saima'iguëbi mësacua recoyo ro'taja'yete bojoguë, yuara baguëna saiñu, cabi Jesús.

¹⁶Caguëna, Tomás hue'eguëbi yequë baguëre concuani cabi:

—Mai'ga saiñu. Mai Èjaguë naconi te'e junni huesëjajñu, cabi. Ja'nca caguëbi yequë mami Te'e Të'ya Raisi Hua'na hue'eguë bajji'i, yequë naconi te'e të'ya raisi'quë sëani.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷Ja'nrëbi, Jesús yua Lázaro ba'iruna sani ti'anni ëñato, gajese'ga umuguseña yua ju'insi'quëni tansi'quë bajji'i,

¹⁸Betania huê'e jobore, Jerusalén cueñe jai jobore. Samu

kilómetro jobo ba'iyë saito, ti'añë. ¹⁹Cueñe ba'iguëna, judío

bain ai jai jubëbi Marta, María, bacua ma'yë junni huesëse'ere

oijën, bacuani conjën raisi'cua ba'ë. ²⁰Ja'n'rëbi, Martabi yua Jesús ti'anse'ere achani, baguëna tëhuojaco'ë, Marfabi huë'ere ba'igona. ²¹Tëhuojani, baguëni cago:

—Ëjaguë, më'ëbi ënjo'onre ba'isi'quë ba'itoca, yë'ë ja'yëbi junni huesëma'ire'abi. ²²Ja'nca ba'iguëta'an, yurera ëñere masiyë yë'ë. Më'ëbi Riusuni sentoca, Riusubi më'ëna si'aye insini conjï, cago.

²³Cagona, Jesús quëabi:

—Më'ë ja'yëbi go'ya raija'guëta'an ba'iji, cabi.

²⁴Caguëna, bago sehuogo:

—Aito. Ja'nca go'ya raija'guë'bi. Carajei umuguse ti'anguëna, ju'insi'cuabi go'ya rani huajëja'cua'ë, sehuogo.

²⁵Ja'nca sehuogona, Jesusbi bagoni quëabi:

—Yë'ëbi yua bain ju'insi'cuare mame go'ya rai güeseye poreguë ba'iguë'ë. Huajëreba huajë güeseguë ba'iguë'ë yë'ë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tacua, junni huesëye ba'icuaata'an, ja'ancuabi huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ²⁶Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'icuaabi yua yë'ë naconi si'arën ba'ijën, gare junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. ¿Më'ë yua ja'anre si'a recoyo ro'tago? caguë senni achabi.

²⁷Senni achaguëna, sehuogo:

—Aito. Ro'tani, Ëjaguë. Më'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguë'ë. Riusu Zin ba'iguë'ë më'ë. Më'ë raija'yete ai zoe quëani achose'e ba'iguëna, yurera bainna ra'ë më'ë, sehuogo.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸Ja'nca sehuogo, ja'n'rëbi, bago yo'jago Maríana go'ini, bagote choini, yahue quëago:

—Mai Ëjaguëbi ti'anbi. Më'ëni choiji, quëago.

²⁹Quëagona, ja'ansirën huëni, etani, Jesús ëjoguë ba'iruna besa ëñago saco'ë. ³⁰Jesús yuta huë'e jobona ti'anmaji'i. Marta tëhuogo ba'isiru se'gare ëjoguë baji'i. ³¹Ja'nca etani saigona, judío bainbi bagote oijën conjën, bago etase'ere ëñani, Yequërë tansiruna oigo saigo cajën, bagoni yo'je be'tehuë.

³²Ja'n'rëbi, María yua Jesusna sani ti'anni, baguë guëon na'mina gugurini, baguëni cago:

—Ëjaguë, më'ëbi ënjo'onre ba'isi'quë ba'itoca yë'ë ja'yëbi junni huesëma'ire'abi, cago oco'ë.

³³Ja'nca oigona, judío bain concua'ga be'teni oijënna, Jesusbi ëñani, baguë recoyo oiguë, ai sa'ntiguë baji'i.

³⁴Ja'nca ba'iguë, bacuani senni achabi:

—¿Mësacua jarona baguëte tanre'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Ëjaguë, rani ëñajë'ën, sehuohuë.

³⁵Sehuojënna, Jesusbi oji'i. ³⁶Ja'nca oiguëna, judío bainbi ëñani cahuë:

—Lázaroni ai ba'ie ai oiguë, ai yëguë ba'iji, cahuë.

³⁷Cajënna, yequëcua bacua jubë ba'icuaabi cahuë:

—Baguë yua ñaco ëñama'icuaare huachosi'quë sëani, ¿queaca ro'taguë, Lázaroni huachomaquë'ne baguë? cahuë.

Resurrección de Lázaro

³⁸Cajënna, Jesusbi se'e recoyo ai sa'ntiguë oji'i. Oiguë, Lázaro tansiruna saji'i. Gata të'ntëba te'ntosi goje ba'iguë, gatabëbi ta'pini quëonse'e baji'i. ³⁹Ba'iguëna, Jesusbi:

—Gatabëte otani quëñojë'ën, cabi.

Caguëna, ja'n'rëbi, Marta, ba ju'insi'quë yo'jegobi Jesusni cago:

—Ëjaguë, gajese'ga umuguseña ju'insi'quë sëani, otatoca, ai ëto sëne ba'iji, cago.

⁴⁰Cagona, Jesusbi sehuobi:

—Marta, yë'ë quëase'ere ro'tajë'ën. Më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tatoca, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ëñañë më'ë, quëahuë yë'ë, sehuobi.

⁴¹Sehuoguëna, gatabëte otani quëñojuë. Quëñojënna, Jesusbi më'ëni ëñani, Riusuni coca cani achobi:

—Taita, më'ëbi yë'ë cocare achaguëna, më'ëni ai bojuguë, surupa cayë yë'ë. ⁴²Më'ëbi yë'ë cocare jo'caye beoye achaguëna, yë'ëbi masini bojoyë. Yureca, ënjo'on bain nëcacuare ro'taguë, yë'ë cocare më'ëni caguë ba'iyë yë'ë. Më'ëbi yua yë'ëre cuencueni raose'e, ja'anre si'a recoyo ro'taja'bë caguë, më'ëni ën cocare caguë ba'iyë yë'ë, cani achobi Jesús.

⁴³Cani achoni ja'n'rëbi, ai jëja güiguë cabi:

—iLázaro, huëni rajjë'ën! caguë choji'i.

⁴⁴Choiguëna, ju'insi'quëbi huajëni, huëni raji'i. Ja'nca raiguë, baguë ëntë sara, baguë guëon, baguë zia yua canbi re'o jobë huësi'quë baji'i. Ba'iguëna, Jesusbi guansegüë cabi:

—Baguë canre jo'chijë'ën, cabi.

Conspiración para arrestar a Jesús

⁴⁵Ja'nca yo'oguëna, judío bain María naconi rani baguë yo'ose'ere ëñasi'cua, ai jai jubëbi baguëni si'a recoyo ro'tahuë.

⁴⁶Yequëcuata'an, Jesusni recoyo ro'tama'ë. Ro'tama'icuaabi yua fariseo bainna sani Jesús yo'ose'ere quëahuë. ⁴⁷Ja'nca quëajënna, pairi ëja bain, fariseo bain, bacuabi ñë'cani sa'ñëña coca cahuë:

—Baguë yua ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, ¿queaca baguëni ënseye'ne mai? ⁴⁸Ënsema'itoca, quë'rë ai jai jubë bainbi baguëni recoyo ro'tayë. Ja'nca ro'tani bacua ëjaguëre baguëte re'huajënna, romano ëja bainbi rani, mai uja huë'e, Riusu huë'ere taonni senjoñë. Maini ai huajënna, maibi carajeiye, sa'ñëña cahuë.

⁴⁹Cajënna, yequë bacua jubë ba'iguë, Caifás hue'eguë, yua ja'an tëcahuë pairi ta'yejeiye ëjaguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi bacuani coca cabi:

—Mësacua yua ro huesë ëaye cayë. ⁵⁰Si'a jubë bainbi carajeima'ine cajën, te'eguë se'gabi junni huesëja'guë cayë mai. Ja'an ba'ija'ye yua quë'rë re'oye ba'ie ba'iji maire. Ja'anre caguë mësacua huesë ëaye cacuare quëani achoyë yë'ë, cabi.

⁵¹Caifás se'gabi ja'an cocare ro'tamaji'i. Ja'an tëcahuë pairi ta'yejeiye ëjaguëte sëani, Riusubi ja'an cocare baguëni ro'ta güeseguëna, Riusu ëñose'e yuta ti'anma'iguëna, quëani achobi baguë. Jesús junni huesëja'ye, Israel bain ro'ire junni huesëja'ye baji'i, quëani achobi baguë. ⁵²Israel bain ro'i se'gare Jesusni cuencuemaji'i Riusu. Si'a re'oto bain saoni senjosi'cua, Riusu mamacua ba'icuaare cu'eni, te'e jai jubëna choini ñë'coye ro'tabi Riusu. Ja'nca sëani, si'a bain ro'ire Jesús junni huesëja'yete cuencueni, Caifasni ro'ta güesebi Riusu, ⁵³Ja'nca sëani, judío ëja bainbi ja'an umugusebi Jesusni huani senjoñë ro'tajën, sa'ñëña coca cajën ba'ë.

⁵⁴Ja'nca cajën ba'ijënna, Jesusbi judío bain jubëan naconi se'e animaji'i. Yequëru, beo re'oto ba'iguëna, ja'anruna sani, Efraín casi jobona ti'anni, baguëre concua naconi bëani baji'i.

⁵⁵Ja'n'rëbi, judío bain pascua umuguseñabi ti'añe ba'iguëna, ai jai jubë bainbi Jerusalenna sai bi'rahuë. Riusubi maini te'e ruiñë ëñani bojoja'guë cajën, Riusu huë'ena cacani, bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru tëno güesehuë. Ja'n'rëbi, pascuabi ti'anguëna, fiestare yo'oye ro'tahuë. ⁵⁶Riusu huë'ere ba'icuaabi yua Jesusni cu'ejën, sa'ñëña senni acha bi'rahuë: —¿Mësacua guere ro'taye'ne? ¿Fiestana raima'iguë baguë? senni achahuë.

⁵⁷Fariseo bain, pairi ëja bain, bacuabi yua guanse cocare toyani jo'cajën cahuë: Jesús ba'iyete masitoca, yëquënani

quëani achoj'ën. Quëani achojënna, baguëni preso zeañë yëquëna, guansejën cahuë bacua.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

12¹Ja'nrëbi, pascua umuguseña ti'añe, te'e ëntë sara te'e umuguseña caraguëna, Jesusbi Betania huë'e jobona saji'i. Lázaro yua junni huesëni go'ya raisi'quë ba'iguëna, baguëna ëñaguë saji'i Jesús. ²Sani ti'anguëna, baru bainbi baguëni bojojën, aonre re'huacä'ë. Martabi aon cuiragona, Lázarobi baguë naconi aon ainguë ñuji'i, yequëcuabi conjënna. ³Ja'nca aon ainjënna, Maríabi ma'ña re'co jobo litro ba'iyete inni rago. Nardo casi ma'ña se'gabi re'huase'e sëani, ai ba'iyete ai roji'i. Ja'an re'core rani, Jesús guëonna jañuni tonni zoago. Zoani, bago rañababi cuenagona, si'a huë'e ca'ncona ma'ña sën re'otora runji'i. ⁴Ja'nca ruinguëna, ja'nrëbi, Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre concua jubë ba'iguë, Jesusre insini senjoja'guë, ja'anguëbi bëin coca cabi:

⁵—¿Queaca ro'tago, ma'ñare jañuni senjogo'ne? Bonse cocuana insitoca, samute cien denario so'core coní, bonse beo hua'nana insiye porere'ahuë mai, bëinguë cabi.

⁶Bonse beo hua'nani gare oiye beoye baji'i baguë. Jian huati sëani, ja'nca cabi. Bacua curi re'huacai ëjaguë ba'iguë, ba curire yua yahue insi'quë baji'i. ⁷Caguëna, ja'nrëbi, Jesusbi sehuobi:

—Bagote ënsema'ijë'ën. Yë'ëre tanjai umugusere ro'tago yo'ogo. ⁸Bonse beo hua'nabi si'arën mësacua naconi ba'icuata'an, yë'ëca banguë'ë, caguë sehuobi.

Conspiración contra Lázaro

⁹Ja'nrëbi, judío bain ai jai jubëbi, Jesusbi Betania ba'iguëna, achani, ëñajën saë'ë. Jesús se'gare ëñañe ro'tamaë'ë. Lázarore'ga ëñañe ro'tahuë, junni huesëni go'ya raisi'quëre sëani. ¹⁰⁻¹¹Ja'nca ëñañe ro'tajën, ai jai jubë judío bainbi Lázaroni ëñani, Jesusni si'a recoyo ro'tajën, bacua pairi coca ye'yose'ere jo'cani senjo bi'rahuë. Ja'nca sëani, pairi ëja bainbi Lázarore'ga huani senjoñe ro'tahuë.

Jesús entra en Jerusalén

¹²Ja'nrëbi, yequë umuguse ñataguëna, ai jai jubë bainbi Jerusalenna fiesta yo'ojën ti'anjën, Jesús raiyete achahuë. ¹³Ja'nca achani, ju'care tÿoni, Jesusni tÿhuojaë'ë. Tÿhuojaijën, baguëni bojojën, ai jëja caní achohuë:

—iRiusubi ai Ta'yejeiye E'jaguërebabi ba'iji! iBaguë cuencueni raosi'quëbi maina ti'anguëna, baguëni bojoreba bojojën bañuni! iIsrael bain ta'yejeiye ëjaguëre sëani, baguëni bojojën bañuni! jëja cajën baë'ë bain jubë.

¹⁴Ja'nrëbi, Jesús yua burro hua'guë bonsëguëte tinjani tuabi. Riusu ira coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'obi, ën coca jo'case'ere'ru:

¹⁵Mësacua Jerusalén huë'e jobore ba'icua yua huaji yëye beoye ba'ijë'ën.

Mësacua E'jaguë raiyete ëñani, baguëni masijë'ën.

Burro hua'guë bonsëguëte tuiguë rajji, caní jo'case'e ba'iji.

¹⁶Ja'nca ba'iguëna, Jesusre concuabi ja'an cocare ru'ru achaye huesëhuë. Ja'nrëbi yo'je, Jesús ta'yejeiye ëño umugusebi ti'anguëna, bacuabi yua Riusu coca toyani jo'case'ere ro'tani, ja'an cocabi Jesús yo'oja'yete quëani jo'case'e ba'iguëna, ro'tani masihuë.

¹⁷Ja'nrëbi, yequëcua Lázaro go'ya raise'ere ëñasi'cua baë'ë. Jesusbi Lázaroni raiye choni, baguëni go'ya raiye huëaguëna, bacuabi ëñani, yurera si'a bainni quëani achojën baë'ë. ¹⁸Ja'nca quëani achojënna, bainbi achani, si'a jubëbi baguë ta'yejeiye

yo'oni ëñose'ere masini, ja'anre ro'tani, baguëna tÿhuojën saë'ë.

¹⁹Tÿhuojën saijënna, fariseo bainbi sa'ñëña cahuë:

—Yua si'a bainbi baguëni conjën saiyë. Ja'nca sëani, mësacuabi ënseye beoye ba'iyë, cahuë.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰Yureca, yequëru bain, Jerusalenna fiesta yo'ojën saisi'cua, griego bain baë'ë. Riusuni gugurini rëañu cajën saisi'cua baë'ë. ²¹Ja'nca ba'icuabi Felipe hue'eguë, Betsaida huë'e jobo banguë, Galilea yijabi raisi'quë, ja'anguëna sani, baguëni coca senni achahuë:

—Jesús naconi coca caye yëyë yëquëna, cahuë.

²²Cajënna, Felipebi Andresna sani quëabi. Quëaguëna, ba samucuabi jubë sani Jesusni quëahuë. ²³Quëajënna, Jesusbi sehuobi:

—Yë'ë yua si'a bainna Raosi'quëreba sëani, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete ëñojairën yuara ti'añe ba'iji. ²⁴Ganreba mësacuani yihuoguë quëayë yë'ë. Aonra'carëte yijana tanni pu'ncani si'ara'carëte jo'cama'itoca, aon sahuabi irama'iji. Ai ba'iyete ai aon quëinma'iji. ²⁵Ja'nca ba'iguëna, bain ba'iyete ro'tato, güina'ru ba'iyë. Ro bacua ba'iyete se'gare'ru huanotoca, ro huesëni carajeyë. Bacua yure ba'iyete jo'cani senjotoca, Riusu ba'i jobona ti'anni, huajëreba huajëjën, gare carajeyiye beoye ba'ija'cua'ë. ²⁶Yë'ë yo'ore coñe yëtoaca, yë'ë cocarebare te'e ruiñe achani caraye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. Yë'ë yo'ore te'e contoca, yë'ë naconi Riusu ba'i jobore te'ereba ba'ija'cua'ë. Yë'ë yo'ore te'e ruiñe concua, ja'ancuare te'e ruiñe ëñani bojoi yë'ë Taitabi, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia su muerte

²⁷Cani ja'nrëbi, baguë junni huesëja'yete quëabi:

—Yureca, si'a recoyo ai sa'ntiguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguë, ¿gue cocare caye'ne yë'ë? “¿Taita, yë'ë ai yo'oguë junni huesëyete yë'ëre jo'cama'ijë'ën” caguë? Bañë. Junni huesëguë raisi'quë'ë yë'ë, ën yijana. ²⁸Taita, më'ë ta'yejeiye ba'iyete yurera ëñojë'ën, u'jaguë cabi.

Caguëna, ja'nrëbi, guënamë re'otobi coca caní achobi:

—Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete yuareba bainre masi güesehuë yë'ë. Ja'nca masi güeseni, se'e masi güeseja'guë'ë yë'ë, caní achobi.

²⁹Cani achoguëna, bain jubëbi barute nëcajën achahuë. Achani, yequëcuabi mëjo guruye'ru achoye quëahuë. Yequëcuabi:

—Anje hua'guëbi baguëni coca cabi, cahuë.

³⁰Cajënna, Jesusbi quëabi:

—Riusubi yuara mësacua achaye se'gare ba'ijë'ën caguë, guënamë re'otobi coca caní achobi. Yë'ë se'ga achaye ro'tamaji'i.

³¹Yureca Riusu bënni senjorën yua ti'anja'ñeta'an ba'iji. Gu'a bainni bënni senjoñe ba'iji. Zupai huati'ga bain recoyo ëjaguë ba'iguëna, Riusubi ja'anguëte saoni senjoñe ba'iji. ³²Ja'nrëbi, gu'a bainbi yë'ëni crusu sa'cahuëna reojënna, yë'ëbi yua yë'ë bainreba si'acuani choni ñë'coni bayë, caguë quëabi.

³³Ja'nca quëaguë, baguë crusu sa'cahuë junni tonja'ñete masi güesebi. ³⁴Masi güesequëna, bain jubë ba'icuabi sehuohuë:

—Yëquënbai Riusu coca toyani jo'case'ere ëñajën, Cristo carajeyiye beoye ba'iyete ye'yehuë. Ja'nca sëani, huacha cahuë më'ë. ¿Queaca ro'taguë më'ë, bainna Raosi'quërebabi crusu sa'cahuëna junni toñe ba'iji caguë'ne? ¿Bainna Raosi'quëreba hue'eguë, jaroguëguë'ne? sehuojën senni achahuë.

³⁵Senni achajënna, Jesusbi quëabi:

—Mësacua reconoana miaguë, yuta rëño ñësebë ba'irënbi yë'ë cocare mësacuani ye'yoguë masi güeseyete ba'iyë yë'ë. Ja'nca ye'yoguë masi güesequëna, mësacua te'e ruiñe ye'yëjën, re'o ma'ana ganijën ba'ijë'ën. Zije'i re'otona ganima'ñe cajën, re'o ma'aja'an ganijën ba'ijë'ën. Zije'i re'otona ganicuabi ro huesëjën, bacua carajeyete ëñama'ñë. ³⁶Ja'nca sëani,

mësacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Yë'ë yua bain recoñoana miañe ñño cocare recoñoa re'huani bajën, yë'ë bainreba ruinjë'ën, yihuoguë quëabi Jesús.

Quëani tējini, ja'nrebi, bain jubë ba'irubi quëñëni gatibi.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷Yuara Jesusbi ai ba'ie ai ta'yejeiye yo'oni, bainni ëñoguëta'an, baguëni recoyo ro'taye gu'a güehüë bacua.

³⁸Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguë, baguë coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'ohuë. Riusu zoe ba'irën quëani jo'case'e'ru güina'ru yo'ohuë bacua:

Ëjaguë, mai cocareba te'e ruiñe
quëani achose'eta'an, recoyo quëani achose'eta'an,
recoyo ro'tacuabi beoyë.

Riusu ta'yejeiye yo'oni ëñose'eta'an,
ëñañe güecua se'ga ba'iyë, cani jo'cabi Isaías.

³⁹Ja'nca cani jo'case'e sëani, yureña bain'ga recoyo ro'taye beoye ba'iyë. Ja'nrebi, Isaías yua se'e yequë cocare cani jo'caguë ba'nji:

⁴⁰Riusubi coca caguëna, recoyo ro'taye gu'a
güecua'ru saë'ë bacua.

Ñaco ëñama'icua ba'ie'ru ye'yeye beocua saë'ë bacua.
Bacua ñacobi ëñañe güejën, bacua recoñoabi
ro'tani yë'ëni ye'yeye gu'a güecua, ja'an'ru
ba'icua sëani, yë'ëna bonëni huajë raiye beoyë bacua,
cani jo'cabi Riusu.

⁴¹Isaíasbi yua Riusu Raoja'guëreba ba'iguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete ëñasi'quë sëani, ja'an coca Jesús ba'ija'yete cani, maina jo'caguë ba'nji.

⁴²Ja'an bainbi Jesusni recoyo ro'taye güecuata'an, yequëcubi Jesusni si'a recoyo ro'tahuë. Ëja bain'ga choa jurë baguëni recoyo ro'tahuë. Recoyo ro'tacuata'an, fariseo bainni huaji yëjën, bacua recoyo ro'tayete quëani achomaë'ë. Fariseo bainbi bacuani bacua jubë ñë'caye ënsema'iñe cajën, bacuabi huaji yëjën, bainre quëani achomaë'ë. ⁴³Ja'nca quëani achoma'icuaabi Riusu te'e ruiñe ëñañete cu'eye ro'tajën ba'icuata'an, ro bain ruiñe ëñañete quë'rë cu'ehuë.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴Ja'nrebi, Jesusbi bainni si'a jëja cani achobi:

—Yë'ë yua yë'ë Taita cuencueni raosi'quëre si'a recoyo ro'tacuabi yua yë'ë Taitare'ga si'a recoyo ro'tayë. ⁴⁵Yë'ëni ëñani masicuabi yua yë'ë Taitare'ga, yë'ëre cuencueni raosi'quëre ëñani masiyë. ⁴⁶Ja'nca yë'ëre raoguëna, si'a bainna yë'ëre cuencueni raosi'quëre ëñoguë raisi'quë'ë yë'ë. Mia re'oto ñatani saoye'ru bain recoñoana ëñoguë raisi'quë'ë yë'ë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tacuabi zije re'otona ro huesë hua'na'ru ganima'ija'bë caguë, bainni ëñoguë raisi'quë'ë yë'ë. ⁴⁷Bainbi yë'ë cocarebare ro achani, yë'ëni recoyo ro'taye güetoca, yë'ëbi bacua bënni senjoja'ñete cani jo'cama'iñë. Bainre bënni senjoja'ñete cani jo'caguë raimaë'ë yë'ë. Bain zemosi'cuare tëani baza caguë raisi'quë'ë. ⁴⁸Bainbi yë'ë cocarebare ro achani, yë'ëni recoyo ro'taye güetoca, yequëbi bacuare bënni senjoja'ñete bacuani masi güesëji. Ja'nca masi güeseguëbi yë'ë cocarebare cani jo'case'ere bacuani ro'ta güeseguëna, bacua bënni senjoja'ñete masiyë bacua, carajei umugusebi ti'anguëna. ⁴⁹Yë'ë se'gabi ja'an cocare ro'tani quëama'iñë yë'ë. Yë'ë Taita, yë'ëre cuencueni raosi'quë, ja'ansi'quëbi yë'ë coca te'e ruiñe caye, ja'anre guansen, yë'ëna jo'cabi. ⁵⁰Yë'ë Taitabi coca guansegüëna, te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'otoca, baguë naconi te'e ba'ijën, gare junni huesëye beoye ba'iyë. Ja'nca sëani, yë'ë Taitabi guansegüëna, baguë coca se'gare'ru güina'ru quëani achoguë ba'iyë yë'ë, cabi Jesús.

Jesús lava los pies de sus discípulos

13 ¹Ja'nrebi, pascua aon fiesta ja'anrë ba'i umuguse ti'anguëna, Jesusbi baguë Taitana yuara go'ie ro'taguë, ën yijare gare jo'cani go'ie, ja'anre masibi. Ja'nca masiguëbi baguë bainreba ën yijare ba'icuan ai oiguë bani, bacuani caraye beoye quë'rë ai yëguë baji'i.

²Ja'nrebi, pascua aon fiesta ba'iguëna, Jesús yua baguëre concua naconi, bacuabi aon ainjën ñuë'ë. Ñu'ijëna, zupai huatibi Judas Iscariote hue'eguë, Simón mamaquë casi'quë, ja'anguëni yuara gu'aye yo'oye ro'ta güesebi. Jesusre insini senjoñe baguëni ro'ta güesebi zupai. ³Ja'nca ba'iguëna, Jesusbi baguë Taita baye si'aye baguë Taitana cosi'quë baji'i. Baguë Taita cuencueni raosi'quëbi yua baguë Taitana go'ie baji'i. Ja'anre masibi Jesús. ⁴Ja'nca masiguëbi yua huëni nëcani, baguë ju'i canre rutani, toallare inni tëanbi. ⁵Tëanni ja'nrebi, baguë toalla tëinbëbi cuenabi.

⁶Ja'nca zoaguëbi yua Simón Pedro ba'iruna ti'anguëna, baguëbi yua coca senni achabi:

—Ëjaguë, ¿Yë'ë güeñare zoaye ro'taguë më'ë? senni achabi.

⁷Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ë güeñare zoaguëna, më'ëbi yureña ro huesë ëaye ëñañë. Jë'te, më'ëbi ro'tani masiyë, sehuoguë quëabi.

⁸Quëaguëna, Pedro yua ënseye cabi:

—Yë'ë güeñare gare zoama'ijë'ën, cabi.

Caguëna, Jesús cabi:

—Më'ë güeñare zoama'itoca, yë'ë naconi te'e ba'ie gare porema'iñë më'ë, cabi.

⁹Caguëna, Simón Pedrobi sehuobi:

—Ëjaguë, ja'nca ba'itoca, yë'ë güeña, yë'ë ëntë saraña, yë'ë sinjobë, si'aye zoajë'ën, sehuoguë cabi.

¹⁰Caguëna, Jesusbi yihuoguë quëabi:

—Abusi'cuabi yua si'a ga'nihuë tënosi'cua sëani, se'e zoaye bañë. Güeña se'gare zoaye bayë. Mësacua yua recoyo tënosi'cua ba'iyë. Te'eguë se'ga gu'a recoyo baguëbi ba'iji, quëabi.

¹¹Baguë insini senjoja'guëte masiguë sëani, “Te'eguë se'ga gu'a recoyo baguëbi ba'iji” cabi.

¹²Ja'nrebi, bacua güeñare zoani tējini, baguë ju'i canre se'e sayani, se'e ñu'i seihuëna bëani, bacuani yihuoguë cabi:

—Yureca, mësacua güeña zoase'ere ro'tani ye'yëjë'ën.

¹³Mësacuabi Masiguë, Ëjaguë, ja'anre yë'ëni cajën, te'e ruiñe cayë, mësacua Ëjaguëte sëani. ¹⁴Mësacua Ëjaguë ba'iguëbi mësacua güeñare zoasi'quë sëani, mësacua'ga sa'ñeña güeña zoajën ba'ijë'ën. ¹⁵Yë'ë zoase'ere ro'tani ye'yëjë'ën. Ro yo'o concua yo'oye'ru mësacuan güina'ru yo'ohuë yë'ë. Mësacua'ga güina'ru sa'ñeña yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁶Mësacuan ganreba quëani achoyë yë'ë. Yo'o concuabi bacua ëjacua'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë. Güina'ru, mësacua yua yë'ë yo'o coñe raosi'cua sëani, yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë mësacua. ¹⁷Mësacuabi ja'anre ye'yeni masitoca, ja'anre te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, ai bojoreba bojojen ba'iyë mësacua.

¹⁸Mësacuan yihuoguë, mësacua jubë ba'iguë te'eguëni ja'nca yihuoma'iñë yë'ë. Ja'anguëte masiye cuencueni re'huahuë yë'ë. Riusu coca toyani jo'case'e'ru: “Yë'ë naconi te'e aon ainguëbi yë'ëni je'o ëñabi” ja'an coca toyani jo'case'e'ru, güina'ru ba'ija'guë caguë, baguëte cuencuehuë yë'ë. ¹⁹Ja'an ba'ie yuta ti'anma'iguëna, mësacuan quëahuë yë'ë. Ja'an ba'ie ti'anguëna, mësacuabi ëñani, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëte te'e ruiñe masiyë. Ja'nca sëani, yureña mësacuan quëahuë yë'ë. ²⁰Mësacuan ganreba quëani achoyë yë'ë. Yë'ë cuencueni raosi'cuan te'e ruiñe ëñacuabi yë'ëre'ga te'e ruiñe

ëñacua ba'iyë. Yë'ëni te'e ruiñe ëñacuabi güina'ru yë'ëre raosi'quëni te'e ruiñe ëñacua ba'iyë, yihuogüë quëabi Jesús.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹Ja'nca quëani ja'nrebi, Jesús yua recoyo ai sa'ntiguë, ai oiguë quëabi:

—Mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'iguë, te'eguëbi yë'ëre coqueguë, yë'ëre insini senjoja'guë'bi, caguë cabi.

²²Caguëna, ja'nrebi, bacuabi sa'ñeña ëñajën, baguë casi'quëre huesë äaye cu'ehuë. ²³Ja'nca cu'ejëna, yequë bacua jubë ba'iguë Jesús ai yësi'quë, ja'anguëbi Jesús ca'ncore cueñe ñu'iguëna, ²⁴Simón Pedrobi baguë ëntë sarabi ña'queni, Baguë casi'quëre senni achani, yëquënanani quëajë'ën, senni achabi.

²⁵Senni achaguëna, Jesús ai yësi'quëbi yua Jesús ca'ncore cueñe ñu'iguë, Jesusni senni achabi:

—Ëjaguë, ¿jaroguëbi më'ëre insini senjoja'guëguë'ne? senni achabi.

²⁶Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yureca ën aon ma'carëte yë'ë aon ro'rohuëna tanni, yequëna insiyë yë'ë. Insiyuëna, ja'an coguëbi yë'ëre insini senjoja'guë'bi ba'iji, quëabi.

Quëani, ba aon ma'carëte baguë ro'rohuëna tanni, ja'nrebi Judas, Simón Iscariote mamaquë, ja'anguëna insibi Jesús.

²⁷Insiyuëna, Judasbi coguëna, ja'nrebi, zupai huatibi baguë recoyona cacani bëasi'quë baj'i. Ba'iguëna, Jesús yua Judasni cabi:

—Më'ë yo'o cuencuese'e yua besa sani yo'ojajë'ën, cabi.

²⁸Caguëna, yequëcua aon ainjën ñu'icubi baguë cocare ro huesë äaye achahuë. ²⁹Judas yua bacua curi re'huacaiguë sëani, yequëcubi Jesús case'ere ro'tajën, Fiesta yo'o ma'carëanre cojajë'ën cabi baguë, ro'tajën achahuë. Yequëcubi, Bonse beo hua'nana curi insijë'ën cabi baguë, ro'tajën achahuë. ³⁰Ja'nrebi, Judas yua Jesús aon ma'carëte cosi'quëbi ja'ansirën, ñami ba'iguëna, etani saji'i.

El nuevo mandamiento

³¹Ja'nca saquëna, Jesusbi coca yihuo bi'rabi:

—Yureca, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë, yë'ë ta'yejeiyereba ba'iyete yurera bainni ëñoja'ñe ba'iji. Ja'nca ba'iguë, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyere'ga bainni ëñoñë yë'ë. ³²Yë'ë yua Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete bainni ëñoguëna, Riusu'ga güina'ru yë'ë ta'yejeiyereba ba'iyete bainni ëñoji. Yurera ja'ansirën ja'nca ëñoji Riusu. ³³Yureca, mami sanhuë, yuta rëño ñësebë se'ga mësacua naconi ba'iguë, ja'nrebi, gare saiye yë'ë. Saiguëna, mësacuabi yë'ëre cu'ejën ba'ija'cua'ë. Judío bainni quëase'e'ru mësacuani güina'ru quëayë yë'ë: Yë'ë saija'runa ti'añe porema'ñë mësacua, quëayë. ³⁴Ja'nca sëani, mame guanse cocare mësacuani cani jo'cayë yë'ë. Sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën. Yë'ë yua mësacuani ai yëguë ba'ise'e'ru, güina'ru sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën. ³⁵Ja'nca sa'ñeña ai yëjën ba'itoca, si'a bainbi ëñani, yë'ë bainreba concua ba'iyete masiyë, yihuogüë quëabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁶Quëaguëna, ja'nrebi, Simón Pedrobi baguëni cabi:

—Ëjaguë, ¿jarona saiye ro'taguë'ne? caguë senni achabi. Senni achaguëna, sehuobi:

—Yë'ë saija'runa yure conguë saiye porema'ñë më'ë. Jë'te, më'ëbi conguë saiye poreyë, sehuogüë cabi.

³⁷Caguëna, Pedrobi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, ¿më'ë queaca ro'taguë, yure më'ëre conguë saiye porema'ñë caguë'ne? Më'ëbi junni huesëye ba'itoca, yë'ë'ga më'ë naconi te'e ju'injaza, caguë cayë yë'ë, cabi.

³⁸Caguëna, Jesús sehuobi:

—¿Yë'ë ro'ire ju'iñe ro'taguë më'ë? Më'ëni ganreba caguë quëayë yë'ë. Cura yu'irën yuta ti'anma'iguëna, më'ëbi samute ba'iyë yë'ëre ëñama'ñe caguë coqueja'guë'ë më'ë, sehuobi Jesús.

Jesús, el camino al Padre

14 ¹Sehuoni, ja'nrebi, se'e bacuani coca yihuobi:

—Mësacua recoyo sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Güina'ru, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. ²Yë'ë Taita ba'i jobore quëato, ai jai jobo ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, mësacuani te'e ruiñe quëahuë. Coqueye beoye quëaguë, mësacua ba'ija'rute re'huacaiguë saiye quëahuë yë'ë. ³Mësacua ba'ija'rute re'huacani, ja'nrebi, mësacuare se'e inguë raiyë yë'ë. Mësacua'ga yë'ë naconi te'e ba'ijë'ën caguë, mësacuare inguë raiyë yë'ë. ⁴Yë'ë sai ma'are yuareba masiyë mësacua, yihuogüë quëabi.

⁵Quëaguëna, Tomasbi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, më'ë saija'rute huesëyë yëquëna. Ja'nca huesëcua sëani, ¿queaca ba ma'are masiye poreyë'ne? senni achabi.

⁶Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Riusu ba'i jobona saiye yëtoca, yë'ë ba'iyë se'gare ye'yeni, ba ma'a masijë'ën. Te'e ruiñe ba'iyete masiye yëtoca, yë'ë ba'iyë se'gare ye'yejë'ën. Huajëreba huajëye yëtoca, yë'ë se'gabi bainni huajë güeseyë. Riusuna ti'añe yëjëna, yë'ë se'gabi ba ma'are ëñoñë. Yequëcua ba ma'a ëñocua beoyë. ⁷Mësacuabi yë'ëni masijën ba'isi'cua ba'ijëna, mësacua yua yë'ë Taitare'ga masijën ba'iyë. Yë'ë Taitare yure ëñani masihuë mësacua, sehuogüë quëabi Jesús.

⁸Quëaguëna, Felipebi baguëni cabi:

—Ëjaguë, Taita Riusure yëquënanani ëñojë'ën. Ëñoguëna, yëquënanabi ëñani, bojoye se'ga ba'iyë, cabi.

⁹Caguëna, Jesús sehuobi:

—Felipe, yë'ë yua më'ë naconi zoe ba'iguëna, ¿më'ë queaca ro'taguë, yë'ëni masima'iguë'ne? Yë'ëni ëñani masicubi Taita Riusure'ga ëñani masicua ba'iyë. Ja'nca sëani, ¿më'ë queaca ro'taguë, Taita Riusure yëquënanani ëñojë'ën caguë'ne? ¹⁰Yë'ë yua Taita Riusu naconi te'e ba'iyë. Taita Riusu'ga yë'ë naconi te'e ba'iji. ¿Ja'anre recoyo ro'tama'ñe mësacua? Yë'ëbi coca yihuogüë, ro yë'ë se'gabi ba yihuo cocare ro'tama'ñë. Yë'ë Taita yë'ë naconi te'e ba'iguë, baguëni yë'ëni yihuo cocare ro'ta güeseji. Baguëbi baguë yo'ore yë'ëni yo'o güeseji. ¹¹Yë'ë yua Taita Riusu naconi te'e ba'iguë, ja'anre quëaguëna, mësacua yua ja'anre si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anre ro'tama'itoca, yë'ë Taita yo'o yo'oni ëñose'e se'gare ëñani, si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. ¹²Mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Yë'ëni recoyo te'e ruiñe ro'tajën ba'icubi yë'ë yo'o yo'oye poreyë'ru güina'ru yo'oye poreyë. Ja'nrebi, yë'ëbi Taita Riusuna go'iguë sëani, quë'rë ta'yejeiye yo'o yo'oye poreja'cua'ë mësacua. ¹³Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, yë'ë yo'oyete yë'ëni senni achajën ba'ijë'ën. Ja'nca senni achatoca, mësacua señete si'aye yo'oyë yë'ë. Ja'nca yo'ogüë, Taita Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete bainni ëñoñë yë'ë. ¹⁴Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën sentoca, si'aye yo'ogüë ba'iyë yë'ë.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵Mësacuabi yë'ëni ai yëjën ba'itoca, yë'ë coca guanseni jo'case'ere yo'ojën ba'iyë mësacua. ¹⁶Ja'nca yo'ojën ba'itoca, yë'ëbi yë'ë Taitani ujaguë, yequë yihuogüë conguëte mësacuana raoye señë, mësacua naconi jo'caye beoye conguëte. ¹⁷Ja'anguëbi yua Riusu Espiritu sëani, Riusu te'e ruiñe ba'iyete mësacuani masi güeseji. Ro bain hua'nabi baguëte huesëjën, baguëni baye porema'ñë. Baguëni ëñani masiye gare porema'ñë. Mësacua reconoare ba'ija'guë sëani, mësacuabi

baguëni masijëna, mësacuare jo'caye beoye conreba conji baguë. ¹⁸Mësacuare yëhui hua'nare'ru ro jo'cani senjoñe beoye ba'iyë yë'ë. Jë'te, mësacuare conguë raiyë yë'ë. ¹⁹Yua rëño ñësebë ba'iguëna, ro bain hua'na yë'ëni recoyo ro'tama'icubi yë'ëni se'e ëñama'inë. Mësacuaca yë'ëni ëñaja'cua'ë. Yë'ëbi huajëguë ba'ija'guë sëani, mësacua'ga huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ²⁰Riusu Espiritu rai umuguse ti'anguëna, yë'ë yua yë'ë Taita naconi te'e ba'ija'guë'ë. Güina'ru mësacuabi yë'ë naconi te'e ba'ijëna, yë'ë yua mësacua naconi te'e ba'ija'guë'ë. Ja'anre te'e ruiñe masija'cua'ë mësacua. ²¹Yë'ë coca guanseni jo'case'ere achani yo'ocua, ja'ancuabi yë'ëni ai yëjën ba'iyë. Yë'ëni ai yëcua, ja'ancuani yë'ë Taitabi ai yëguë ba'iji. Yë'ë'ga ja'ancuani ai yëguë ba'iguë, yë'ë ba'iyete bacua recoñoa huanofë'ru bacuani ëñoñë yë'ë, yihuogüë quëabi Jesús.

²²Quëaguëna, yequë Judas, Iscariote hue'ema'iguë, baguëbi coca senni achabi:

—Ëjaguë, më'ëbi yëquënanani ëñoaguë, ro bain më'ëni recoyo ro'tama'icuanani ëñoama'inë cahuë më'ë. ¿Më'ë guere ja'an yo'oguë'ne? senni achabi.

²³Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ëni ai yëjën ba'icua, yë'ë cocarebare achani yo'ojën ba'icua, ja'ancuani ëñoja'guë'ë yë'ë. Yë'ë Taitabi bacuani ai yëguë ba'iji. Ja'nre'bi, yëquëna samucuabi bacuana ti'anni, bacua recoñoare te'e ba'ijën, bacuare gare jo'caye beoye ba'ija'cua'ë yëquëna. ²⁴Yequëcua yë'ëni yëma'icua, ja'ancuabi yë'ë cocarebare ro achajën, ro yo'omajën ba'iyë. Ro yë'ë se'gabi ba cocarebare ro'tama'inë. Yë'ë Taita yë'ë cuencueni raosi'quëbi yë'ëni ro'ta güesequëna, ba cocarebare mësacuani quëani achoyë yë'ë.

²⁵Yë'ëbi mësacua naconi yuta ba'iguë, yua ja'an cocare mësacuani yihuogüë quëahuë. ²⁶Riusu Espiritu yua mësacuana ti'anni, si'aye mësacuani ye'yoni masi güeseji. Yë'ëbi caguëna, Taita Riusubi baguë Espiritute mësacuana raoji. Raoguëna, Espiritubi yua mësacuani jo'caye beoye yihuogüë, te'e conguë ba'iji. Ba'iguë, yua yë'ë cocareba quëase'e si'ayete mësacuani ro'ta güeseji.

²⁷Yureca, mësacuare jo'cani saiguë, mësacua recoñoa bojo huano güese'yë yë'ë. Yë'ë se'gabi ja'nca bojo güese'yë poreyë. Ro bain se'gabi bojo güese'yë porema'inë. Ja'nca sëani, recoyo sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Recoyo huaji yëye beoye ba'ijë'ën. ²⁸Yua yë'ë coca ja'anrë quëase'ere achahuë mësacua: Yë'ëbi gare go'iyë. Go'ini, ja'nre'bi jë'te, mësacuani ëñaguë raija'guë'ë. Ja'nca quëaguëna, achahuë mësacua. Mësacuabi yë'ëni ai yëjën ba'itoca, mësacua yua yë'ë Taitana go'iyete achani, ai bojojën ba'ire'ahuë, yë'ë Taita yua yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë sëani. ²⁹Yureca, yë'ë go'irën yuta ti'anma'iguëna, mësacuani quëahuë. Mësacuabi yë'ë coca quëase'ere ro'tani, yë'ëbi goquëna, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën caguë, ja'nca yure quëahuë yë'ë.

³⁰Gu'a bain ëjaguë, zupai huati, ja'anguëbi raiguëna, yua rëño ñësebë se'ga mësacua naconi coca caguë ba'iyë yë'ë. Zupaibi yua yë'ëni ënseye porema'iguë ba'iji. ³¹Yë'ë Taita guansese'e se'ga'ru güina'ru yo'oguë ba'iyë. Yë'ë Taitani ai yëguë ba'iguëna, si'a bainbi ëñani yë'ë Taita ai yëguë ba'iyete masija'bë caguë, baguë guansese'e'ru yo'oguë ba'iyë yë'ë. Yureca raijë'ën. Saiñu, cabi Jesús.

La vid verdadera

15 ¹Caní ja'nre'bi, ye'yo cocare yihuogüë quëabi: —Bisi ëye sahua, te'e ruiñe ba'í sahua'ru ba'iyë yë'ë. Ba'iguëna, yë'ë Taitabi, ëye zio ëjaguë'ru ba'iguë, yë'ëre conni cuiraguë ba'iji. ²Yë'ë bain cuencuesi'cua yua ëye sahua cabëan'ru ba'iyë. Gue cabëbi ëyere quëinma'iguëna,

yë'ë Taitabi ëñani, Gu'aji caguë, ba cabëte tëntani senjoji. Gue cabëbi ëyere quëinguëna, yë'ë Taitabi ëñani, Quë'rë se'e quëinja'guë caguë, ba cabëte re'oye tël'cani cuiraji. Zio ëjaguëbi baguë ëye sahuaña tël'cani cuiraye'ru, yë'ë'ga yë'ë bainrebare conni cuiraguë, quë'rë re'oye yo'oye conquare bacuare re'huayë yë'ë. ³Mësacuaca yua yë'ë cocareba quëani achose'ere ye'yeni, si'a recoñoa tënosi'cua ba'iyë. ⁴Ja'nca sëani, yë'ëre zi'inni ba'ijën, yë'ë naconi recoyo te'e ba'ijë'ën. Yë'ë'ga mësacua naconi recoyo te'e ba'iyë. Ja'nca ba'ima'itoca, mësacuabi yë'ë Taita yëye'ru yo'oye gare porema'inë. Ëye cabëbi ëye sahuate zi'inni ba'ima'itoca, ja'anse'ebi ëyere quëiñe porema'iji. Ja'nca quëiñe porema'iguëna, güina'ru mësacuabi yë'ëre zi'inni ba'ima'itoca, mësacua ja'ansi'cuabi yë'ë Taita yëye'ru yo'oye gare porema'inë.

⁵Bisi ëye sahua ba'iyë'ru ba'iyë yë'ë. Mësacua yua ëye cabëan'ru ba'iyë. Ëye cabëanbi ëye sahuate zi'inë'ru güina'ru yë'ëre zi'injën, yë'ë naconi recoyo te'e ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, yë'ë'ga mësacua naconi recoyo te'e ba'iguëna, mësacuabi yë'ë Taita yëye'ru ai ba'iyë yo'oye poreyë. Ai ba'iyë ai ëye quëiñe'ru ba'iji mësacuare. ⁶Bainbi yë'ëna zi'inma'itoca, quëñoni senjoñe se'ga ba'iji bacuare. Ëye cabëan quëinma'inë'ru ba'iyë. Ba cabëan yua gu'a cabëan sëani, zio ëjaguëbi tënt'toni senjoji. Senjoni, ja'nre'bi cueneguëna, chiani toana senjoni ëoji.

⁷Ja'nca sëani, yë'ëna zi'inni ba'ijë'ën. Yë'ë naconi recoyo te'e ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, yë'ë cocareba quëani achose'ere ro'tani, recoñoa re'huani batoca, mësacua yëye'ru senni achajën uajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijëna, mësacua se'ne si'aye mësacuare re'huacaise'e ba'ija'guë'bi. ⁸Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ai ba'iyë ëye quëiñe'ru Taita Riusu yo'ore yo'oreba yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijëna, si'acuabi Taita Riusu ta'yejeiye ba'iyete ëñani masiye poreyë. Ja'nca ëñajën, Cristoni te'e ruiñe conjën ba'iyë, mësacuare cayë. ⁹Yë'ë Taita yua yë'ëni ai yëguë ba'iyë'ru, güina'ru mësacuani ai yëguë ba'iyë yë'ë. Yëguë ba'iguëna, yë'ë naconi recoyo te'e bojojën ba'ijë'ën. ¹⁰Yë'ë'ga yë'ë Taita guanse cocare yo'oguë, baguë yëguë ba'iyete masiguë bojoguë ba'iyë. Güina'ru mësacuabi yë'ë guanse coca caní jo'case'ere yo'ojën ba'itoca, yë'ë yëguë ba'iyete masijën bojojën ba'iyë.

¹¹Yë'ëbi bojo güesequëna, mësacua yua ai ba'iyë ai bojojën ba'ijë'ën caguë, ja'an cocare mësacuani ja'nca yihuogüë quëahuë yë'ë. ¹²Yë'ë guanse cocare cato, yua ñaca ba'iji: Mësacua yua sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën. Yë'ëbi mësacuani yëse'ru güina'ru sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën. ¹³Banguëbi baguë gajecua ro'ire junni tontoca, bacuani ai ba'iyë ai yëguë ba'iji. Quë'rë ta'yejeiye yëguë ba'iyë beoji. ¹⁴Mësacua yua yë'ë guanse cocare te'e ruiñe yo'otoca, yë'ë gajecua'ë cayë. ¹⁵Yë'ëre yo'o conjën ba'icua mësacuare se'e cama'inë. Yo'o conguëbi baguë ëjaguë yo'o yo'oyete huesëji. Yë'ëca yë'ë Taita cocareba masi güesese'e si'aye mësacuani quëahuë. Ja'nca sëani, mësacua yë'ë gajecua'ë cayë. ¹⁶Mësacua yua yë'ëna zi'inni ba'iyë ro'tama'ë'ë. Yë'ëbi mësacuani cu'e'jani cuencueni, yë'ë bainrebare re'huani bahuë. Mësacua yua yë'ë re'o yo'ore te'e ruiñe yo'oreba yo'ojë'ën caguë, yua mësacuare cuencueni jo'cahuë. Ai ba'iyë ëye quëiñe'ru mësacuabi yë'ë re'o yo'oreba yo'otoca, mësacuabi guajaye beoye yo'ojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, mësacua yëyete yë'ë Taitani senjë'ën. Senjëna, si'aye mësacuana ënseye beoye insiji. ¹⁷Yë'ë coca guansese'e: mësacua yua sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën, ja'anre ro'tani yo'ojën ba'ijë'ën.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸Ro bainbi yua mësacuani je'o batoca, sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Yë'ëni ru'ru je'o base'ere ro'tajë'ën. ¹⁹Mësacua yua ro bain jubë ba'icua ba'itoca, ro bainbi mësacuani ai yëjën

ba'ire'ahuë. Ro bain jubë beocua, yè'è bainreba cuencuesi'cua, ja'an ba'icuaire sèani, ro bainbi mèsacuani je'o bayë. ²⁰Yè'è coca quèase'le: “Yo'o concuabi bacua èjacua'ru què'rè ta'yejeiye beoyè” ja'an cocare ro'tajè'n. Ro bainbi yè'èni ai gu'aye huaitoca, güina'ru mèsacuare'ga ai gu'aye huaiyè. Yè'è coca quèani achose'ere achani yo'otoca, güina'ru mèsacua coca quèani achoyete achani yo'oyè. ²¹Mèsacua yua yè'è bainrebare sèani, bacuabi yè'è Taita yè'ère cuencueni raosi'quère ro huesèjèn, mèsacuani gu'aye yo'ojèn ba'iyè.

²²Yè'èbi bacuani coca quèani achoguè raima'itoca, bacua gu'a juchare huesèjèn ba'ire'ahuë. Yua bacuani quèani achoguè raisi'què sèani, bacua gu'a juchare masijèn, yua sehuo cocare caye porema'inë. ²³Yè'èni je'o bacuabi yè'è Taitare'ga je'o bayè. ²⁴Yè'èbi yua ta'yejeiye yo'o, yequécua yo'oye porema'inë yo'o, ja'anre yo'oni bacuani ènoma'itoca, bacua gu'a juchare sehuoye senma'ire'ahuë yè'è. Ja'an yo'ore ènasi'cuata'an, bacuabi yua yè'è, yè'è Taita, yèquèna samucuanu je'o bahuë. ²⁵Bacua ira coca toyani jo'case'le: “Ro ro'tajèn, yè'èni ro je'o bahuë” ja'an coca toyani jo'case'le'ru güinareba'ru yure yo'ohuë bacua.

²⁶Yureca, yè'è Taitana go'iguè, baguè Espíritu, ba te'e ruiñe quèani masi güeseguè, ja'anguète mèsacuani yihuoguè conreba conguè, yè'è ba'iyete te'e ruiñe quèani masi güeseji. ²⁷Mèsacua'ga yè'è naconi si'arèn ba'isi'cuabi yè'è ba'iyete te'e ruiñe quèani achojèn ba'ijè'n.

16 ¹Mèsacuabi yè'ère jo'cani senjoma'inë caguè, ja'an cocare mèsacuani yihuoguè quèahuë. ²Mèsacua yua yè'è bainreba sèani, yua bacua jubèanna nê'cajèna, mèsacuani saoni senjoñè. Yurera bacua gu'aye yo'ojairènbi ti'anji. Riusu yo'ore conjèn ba'ínu cajèn, mèsacuani huani senjo èaye yo'oyè. ³Yè'è, yè'è Taita, yèquènani gare huesècua sèani, ja'nca yo'oni jèhuajèn ba'iyè bacua. ⁴Yureca, ja'nca mèsacuani quèani achohuè yè'è. Bacua gu'aye yo'ojairènbi ti'anguèna, bacua gu'aye yo'oyete ènani, yè'è güina'ru quèase'ere ro'tajè'n.

Lo que hace el Espíritu Santo

Yurera, ja'an cocare mèsacuani quèahuë yè'è. Mèsacua yè'è naconi ba'icuaire sèani, ja'anrè mèsacuani quèamaè'è yè'è. ⁵Yurera, yè'è raosi'quèna go'iguèbi ja'an cocare mèsacuani quèahuë yè'è. Go'iguèna, mèsacuabi ¿Jaron saiguè'ne mè'è? yè'èni senma'inë. ⁶Ja'an cocare mèsacuani quèaguèna, mèsacua yua recoñoa ai sa'ntijèn ai oiyè. ⁷Oicureta'an, yè'è yua mèsacuani te'e ruiñe coca quèaguèbi gare saiguèna, ai re'oye ba'iji mèsacuare. Saima'itoca, Riusu Espíritubi mèsacuani yihuoguè conguè raima'iji. Saiguèca baguète mèsacuana raoyè yè'è. ⁸Raoguèna, baguèbi rani si'a bain gu'a jucha, bacua re'oye yo'oye caraye, Riusu benni senjoja'ñe, ja'anre bainni ènoni masi güeseji. ⁹Yè'èni recoyo ro'taye güecua sèani, bacua gu'a juchare ènoni masi güeseji. ¹⁰Yè'è yua se'è ènoma'iguèbi yè'è Taitana go'iguè sèani, re'oye ba'iyete bainni ènoni masi güeseji baguè. ¹¹Zupai huati ro gu'a bain èjaguè benni senjos'i'què ba'ija'guè sèani, Riusu benni senjoja'ñete bainni ènoni masi güeseji Riusu Espíritu.

¹²Yuta mèsacuani coca yihuoguè quèaye ai caraguèna, yè'èbi mèsacuani yure quèama'inë, mèsacua te'e ruiñe achajairèn yuta ti'anma'iguè sèani. ¹³Riusu Espíritu rairèn ti'anguèna, baguèbi yua Riusu te'e ruiñe ba'i cocare mèsacuani caraye beoye ènoni masi güeseji. ¹⁴Ja'nca quèani achoguè, yè'è ta'yejeiye ba'iyete ai ba'iyete ai èñoji baguè. Bainbi yè'èni gurgurini rèanni bojoja'bè caguè èñoji. Yè'è te'e ruiñe ba'iyete mèsacuani ènoni masi güeseji baguè. ¹⁵Yè'è Taita ba'iyete'ru güinareba'ru ba'iyè yè'è'ga. Ja'nca sèani, Riusu Espíritubi yè'è te'e ruiñe ba'iyete mèsacuani ènoni masi güeseye, ja'anre mèsacuani quèahuë yè'è.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁶Yureca, rëno nêserè ba'iguèna, mèsacuabi yè'ère èñañe beoye ba'iyè. Ja'nca ba'ini, ja'nrebi se'e rëno nêserè ba'iguèna, yè'ère se'e èñañe, quèabi Jesús.

¹⁷Quèaguèna, baguère conjèn ba'icua yequécua bi sa'ñeña coca senni achahuë:

—¿Baguè queaca ro'taguè, ja'an cocare quèaguè'ne? Rëno nêserè ba'iguèna, yè'ère èñañe beoye ba'iyè. Ja'nrebi se'e rëno nêserè ba'iguèna, yè'ère se'e èñañe, caji baguè. Cani, Yè'è Taitana go'iguè sèani, ja'an case'ere'ga quèabi. ¹⁸Rëno nêserè caguèna, maibi baguè cocare ro huesè èaye achayè, sa'ñeña senni achahuë.

¹⁹Senni achajèna, Jesusbi bacua cocare masiguè, baguèni senni achaye yèyete masiguè baji'i. Ja'nca sèani, Jesusbi bacuani coca senni achabi:

—Yè'èbi coca caguè: Rëno nêserè ba'iguèna, yè'ère èñañe beoye ba'iyè. Ja'nrebi, se'e rëno nêserè ba'iguèna yè'ère se'e èñañe, ja'an cocare caguèna, mèsacuabi ro huesè èaye achajèn, ¿ja'anre sa'ñeña senni achaye mèsacua? ²⁰Yureca, mèsacuani ganreba yihuoguè quèayè yè'è: Mèsacuabi ai oijèn ai sa'ntireba sa'ntijèna, gu'a bain si'acuabi bojora bojojèn ba'ija'cua'è. Ja'nca ba'iyeta'an, mèsacua yua sa'nti hua'na ba'icua bi yuara ai bojoreba bojojèn ba'ija'cua'è. ²¹Romigobi zinre tè'ya rai bi'ragona, ai ba'iyete ai ja'sina ju'ingobi sa'nti hua'go se'ga ba'igo, bago tè'ya rairèn ti'anse'le sèani. Ja'nrebi tè'ya rani tèjini, bago zinni ènani ai bojoreba bojogo. Bago sa'ntise'ere ro'tama'igo bojogo. ²²Güina'ru, mèsacuabi yureña ai sa'nti hua'na ba'iyè. Ja'nca ba'icua'at'an, yè'èbi se'e mèsacuani ènaguè raiguèna, mèsacuabi recoñoa ai bojoreba bojoja'cua'è. Ja'nca bojojèna, yequécua bi mèsacuani se'e sa'nti güeseye gare porema'inë.

²³Ja'anrèn ti'anguèna, mèsacua si'aye te'e ruiñe masijèn, yua yè'èni coca senni achaye beoye ba'ija'cua'è. Ganreba mèsacuani yihuoguè quèayè yè'è. Mèsacuabi yè'èni si'a recoyo ro'tajèn, Taita Riusuni baguè bayete sentoca, mèsacuani caraye beoye insireba insise'le ba'ija'guè'bi. ²⁴Yureca mèsacuabi yè'èni si'a recoyo ro'tajèn, yè'è bayete gare se'ne beoye ba'icua'è. Yureca, yè'è bayete Taita Riusuni senjè'n. Ja'nca sentoca, mèsacuabi ai ta'yejeiye coreba cojèn, ai recoyo bojojèn ba'ija'cua'è.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵Yureca, mèsacuani coca yihuoguè, ye'yo coca se'gabi quèahuë yè'è. Ja'nca quèaguè, mèsacuani Taita Riusu ba'iyete ai ruiñe quèajairèn ti'anji. Mèsacuani ye'yo cocabi se'e quèaye beoye ba'iyè. ²⁶Ja'anrèn ti'anguèna, mèsacua yèye'ru senni achaguèna, yè'èbi Taita Riusuni mèsacuare sencaiyete beoye ba'iyè. ²⁷Taita Riusubi mèsacuani, yè'èni ai yèjèn ba'icua sèani, mèsacuani ai yèguè ba'iji. Mèsacuabi yua yè'è Taita raosi'què ba'iyete si'a recoyo ro'tajèn, yè'èni ai yèjèn ba'iyè. ²⁸Yè'è Taitabi yè'ère raoguèna, bainna ènaguè raisi'què'è yè'è. Ja'nca raisi'quèbi yuara bainre jo'cani, yè'è Taitana go'iyè, yihuoguè quèabi Jesús.

²⁹Quèaguèna, baguère concuabi cahuè:

—Yurera mè'èbi yèquènani ro ye'yo cocabi quèama'inë. Te'e ruiñe ba'i cocabi quèaguèna, achayè yèquèna. ³⁰Mè'èbi yua si'aye te'e ruiñe masiguèna, yèquènabi ro huesè èaye beoye achayè. Ja'nca masiguèna, yèquènabi mè'ère, Riusu Raosi'què ba'iyete si'a recoyo ro'tayè, cahuè.

³¹Cajèna, Jesusbi sehuobi:

—¿Mèsacuabi yè'è ba'iyete si'a recoyo ro'taye caye? ³²Yurera ba'iguèna, yequécua bi saoni senjojèna, mèsacua si'a jubèbi yè'ère jo'cani senjoni, mèsacua huè'èna gare go'iyè. Ja'nca

go'ijën, yè'ère te'e hua'guère jo'cani senjoñë mäsacua. Ja'nca jo'cani senjocuata'an, yè'è yua te'e hua'guè beoyè, yè'è Taitabi coñe säani. ³³Yureca, mäsacuabi yè'èni si'a recoyo ro'tajën, recoyo bojo huanöñe ba'ijë'n caguè, ja'an cocare mäsacuani quèahuè yè'è. Mäsacuabi èn yijare ba'ijënna, zupaire concuabi mäsacuani ai je'o baja'cua'è. Ja'nca bacuata'an, mäsacua yua recoñoa bojoye se'gare re'huani ba'ijë'n. Yè'èbi zupaire concuare ènseye poreguè säani, recoyo bojoye se'ga ba'ijë'n, yihuoguè quèabi Jesús.

Jesús ora por sus discípulos

17 ¹Ja'nca yihuoguè quèani tëjini, Jesusbi mëñe èñani, Riusuni ujuguè ca bi'rabi:

—Taita, yureca më'è casirèn ti'anbi. Ja'nca ti'anguèna, yè'è ta'yejeiye ba'iyete bainni èñoj'è'n. Èñoguèna, yè'è'ga më'è ta'yejeiye ba'iyete bainni èñoñë. ²Mè'èbi yè'ère si'a bain Èjaguère re'huaguèna, yè'èbi më'è cuencueni raosi'cuare bani, bacuare si'arèn huajèreba huajècuare re'huayè yè'è. ³Mè'èbi te'e ruiñereba ba'iguè'è. Yequè riusu beoji. Yè'è'ga Jesucristo hue'eguèbi më'è raosi'quèreba ba'iguè'è. Ja'nca ba'iyè mai. Ja'nca ba'ijënna, maini si'a recoyo ro'tacuani si'arèn huajèreba huajècua ba'iyè.

⁴Yè'èbi èn yijana rani, më'è yo'o case'ere yo'oni tëjihue. Ja'nca yo'oguè, më'è ta'yejeiye ba'iyete bainni èñohuè yè'è. ⁵Ja'nca èñosi'quèbi më'èna go'iyè yè'è. Go'iguèna, yè'ère më'è naconi ta'yejeiye Èjaguère se'e re'huani, yè'ère baj'è'n. Èn yija re'huani jo'casirèn, què'rè ja'anrè èjaguè ba'ise'e'ru se'e yè'ère re'huani baj'è'n, Taita.

⁶Yua më'è ta'yejeiye ba'iyete më'è bainreba cuencueni raosi'cuani èñohuè yè'è. Mè'èbi si'a bainre èñani, më'è bainreba se'gani tëani bani, yè'èna raoni jo'caguèna, më'è bainreba säani, yè'èbi bacuani bani, më'è cocarebare bacuani te'e ruiñe quèani achohuè yè'è. Quèani achoguèna, bacuabi achani si'a recoyo ro'tahuè. ⁷Ja'nca recoyo ro'tajën, yè'è cocarebare achajën, si'aye më'è cocareba ba'iyè masijën, Te'e ruiñe caji Riusu cajën ba'iyè. ⁸Yè'èbi më'è coca quèani achose'ere bacuani te'e ruiñe cani achoguèna, bacuabi te'e ruiñe achani, yè'è yua më'è raosi'què ba'iyete te'e ruiñe masini, ja'anre te'e ruiñe recoyo ro'tahuè. ⁹Ja'nca säani, bacua ba'iyete ro'taguè, më'èni ujuguè ba'iyè yè'è. Si'a bainre ro'tama'iñë yè'è. Bacua se'gare më'è bainreba ba'ijënna, yè'èna raosi'cuare säani, bacuare ro'taguè, më'èni ujayè, Taita. ¹⁰Mè'è bainrebare yè'èna raoguèna, yè'èbi bacuani bani bojoguèna, yè'èni si'a recoyo ro'tahuè. Ja'nca ro'tajënna, bainbi bacua ba'iyete èñani, yè'è ta'yejeiye ba'iyete re'oye cajën ba'ija'cua'è.

¹¹Yureca, yè'èbi èn yijana se'e bëama'iñë. Bacua se'ga bëayè. Bèajënna, yè'èbi më'èna go'iyè. Go'iguèna, më'è yua jucha beoguè, më'è ta'yejeiye yo'oni èñoguè, bacuani congüè ba'ijë'n, Taita. Bacuare yè'èna raoni jo'caguè, yua mai recoyo te'e zil'inni ba'iyè'ru bacua, bacuare'ga recoyo te'e zil'inni ba'icua re'huajë'n. ¹²Yè'èbi bacua naconi ba'iguè, më'è raosi'cuare säani, më'èbi ta'yejeiye yo'oni congüèna, bacuare conni re'huani bahuè yè'è. Ja'nca conni baguèna, gu'a juchana bonèñe beoye ba'è'è. Te'eguè se'ga, gu'a juchana bonèni huesèja'guè, ja'anguè se'gabi gu'a juchana tonni huesèjaji'i. Mè'è cocareba toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'ye caguè, më'è cuencueni jo'case'e'ru güina'ru baj'i'i baguère.

¹³Yureca, më'èna go'iyè yè'è. Ja'nca go'iyè ro'taguè, bacua yua yè'è recoyo bojoye'ru güina'ru caraye beoye bojoreba bojoja'bè caguè, yè'è coca yure ujuguè cayè yè'è. ¹⁴Yua më'è cocarebare bacuani quèani achoni jo'cahuè yè'è. Ro bain ba'iyè'ru tin ba'icua säani, ro bain ba'icuabi bacuani je'o bayè. Yè'è yua ro bain ba'iyè'ru tin ba'iguèna, bacua'ga güina'ru

ba'iyè. ¹⁵Bacua ba'iyete ro'taguè, më'èni ujayè yè'è. Ro bain ba'irubi quèñoni baj'è'n senma'iñë yè'è. Zupai huatibi bacuani coquema'ija'guè caguè, bacuani èñaguè congüè ba'ijë'n. Ja'anre ujuguè señe yè'è, Taita. ¹⁶Bacuabi yua ro bain ba'iyè'ru tin ba'iyè. Yè'è yua ro bain ba'iyè'ru tin ba'iguèna, bacua'ga güina'ru ba'iyè. ¹⁷Te'e ruiñe ba'i recoñoa bacuare re'huani baj'è'n. Mè'è cocareba yua te'e ruiñe ba'i coca säani, ja'anbi bacuare te'e ruiñe ba'i recoñoa bacuare re'huani baj'è'n. ¹⁸Mè'è yua yè'ère bainna raoguèna, yè'èbi güina'ru bacuare bainna saohuè yè'è. ¹⁹Bacua yua më'è cuencueni èñose'e'ru më'è yo'ore sani te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bè caguè, yè'è'ga më'è cuencuese'e'ru junni tonguè saiye, Taita.

²⁰Yureca, bacuare ujuguèna, yequècuabi bacua cocare achani yè'èni si'a recoyo ro'tajënna, ja'ancuare'ga ujuguè ba'iyè yè'è. ²¹Si'a jubèbi recoyo te'e ro'tajën ba'ija'bè caguè ujayè yè'è. Mè'è yua yè'è naconi te'e recoyo ba'iguèna, yè'è'ga më'è naconi te'e recoyo ba'iyè. Bacua'ga güina'ru mai naconi te'e recoyo ba'ija'bè caguè ujayè, Taita. Ja'nca te'e recoyo ba'ijënna, si'a bainbi èñani, yè'è yua më'è raosi'què ba'iyete si'a recoyo ro'taja'bè caguè ujayè yè'è. ²²Mè'èbi yua më'è ta'yejeiye ba'iyete yè'èna jo'caguèna, yè'è'ga më'è ta'yejeiye ba'iyete bacuana jo'cahuè. Mai ba'iyè'ru recoyo te'e ba'ija'bè caguè, ja'nca jo'cahuè yè'è. ²³Yè'è yua bacua naconi recoyo te'e ba'iguèna, më'èbi yè'è naconi recoyo te'e ba'iyè. Ja'nca ba'ijënna, bacua yua mai te'e ruiñe ba'iyè'ru recoyo te'e ba'ija'bè cayè. Ja'nca ba'ijënna, si'a bainbi bacua ba'iyete èñani, yè'è yua më'è raosi'què ba'iyè, ja'anre masija'bè cayè. Mè'è yua yè'èni ai yèguè, bacuare'ga güina'ru ai yèguè ba'iyè më'è. Si'a bainbi bacua ba'iyete èñani, ja'anre masija'bè cayè.

²⁴Taita, ru'rureba ba'isirèn, èn yijare yuta re'huama'irèn, më'è ta'yejeiye ba'iyete yè'èna jo'cahuè më'è. Ja'nca jo'caguèna, yè'èbi më'èni èñere señe: Bacua'ga yè'è go'ija'runa saiye señe. Sani, yè'è ta'yejeiye ba'iyè, më'è jo'case'ere èñani masija'bè cayè. ²⁵Yè'è Taita, më'è se'gabi recoyo re'oye ro'tani congüèna, më'è ba'iyete masini bojoyè yè'è. Bacua'ga yè'è ba'iyè, më'è raosi'què ba'iyè, ja'anre masini bojoyè. Ro ba'icuaca më'è ba'iyete huesècua'è. ²⁶Mè'èbi yè'èni ai yèguèna, më'è bain cuencuesi'cuabi güina'ru yequècuani ai yèjën ba'ija'bè caguè, më'è ta'yejeiye ba'iyete bacuani èñohuè yè'è. Ja'nca èñoguè, bacuani què'rè se'e èñoguè ba'ija'guè'è yè'è, ujuguè cani tonbi Jesús.

Arrestan a Jesús

18 ¹Ja'nca ujani tonni, baguère conjën ba'icua naconi huèni, Cedrón casi yorobète je'enni, jo'ya re'ohuèna ti'anni, baguère concua naconi bëahuè. ²Ja'an bëani ba'irute masibi Judas, Jesusre insini senjosi'què hue'eguè. Jesús yua baguère concua naconi bëani coca caguè ba'isiru säani, ³Judasbi masini, pairi èjacua, fariseo bain, ja'ancuana sani, soldado jubè, bacua coñete senji'i. Senguèna, baguèni coñe saohuè. Saojënna, majahuèan, sunqui cabèan toa zèinse'e, guerra hua cabèan, ja'anre inni, Judas naconi sani, Jesús ba'iruna ti'anhuè. ⁴Ti'anjënna, Jesusbi bacua preso zeanja'ñete masiguè, bacuana tëhuoni senni achabi:

—¿Mäsacua gueguèni cu'ejën rate'ne? senni achabi.

⁵Senni achaguèna, bacuabi sehuohuè:

—Jesús Nazarenoni cu'ejën ra'è'è, sehuohuè.

Senhuojënna:

—Yè'è'è, quèabi.

Quèaguèna, Judas hue'eguè, Jesusre insini senjoguèbi bacua naconi tinja nëcaguè èñabi. ⁶Nècaguè èñaguèna, Jesusbi, “Yè'è'è” caguèna, bacuabi yo'jena go'iyè ta'è'n. ⁷Tantena, Jesús yua bacuani se'e senni achabi:

—¿Mésacua gueguëni cu'ejën rate'ne? senni achabi.

Senni achaguëna,

—Jesús Nazarenoni cu'ejën raë'ë, sehuohuë.

⁸Sehuojëna, Jesusbi cabi:

—Yë'ë'ë. Mésacua cu'eguë'ë, cahuë yë'ë. Yë'ëni cu'ejën raitoca, yë'ë bain concuare zeanma'ijë'ën. Bacuabi quëñëja'bë cayë, cabi.

⁹Jesús coca ja'anrë case'e: “Më'ë bain yë'ëna raosi'cua, bacua gare huesoye beoye re'huani bahuë” ja'an coca case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguë, Bacuabi quëñëja'bë cabi. ¹⁰Caguëna, ja'nrebi, Simón Pedro yua guerra hua hua'tire baguëbi yua ja'an hua'tibi rutani, pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o conguëni huani, baguë jëja ganjorote cue'reni tonbi. Malco hue'ebi ba yo'o conguë. ¹¹Cue'reni tonguëna, Jesusbi Pedroni cabi:

—Yo'oma'ijë'ën. Më'ë hua'tire hua'ti aya corohuëna jëjô'ë'ën. Yë'ë Taitabi cuencueni guansequëna, baguë yo'ore ai yo'oguë saiye bayë yë'ë, cabi.

Jesús ante Anás

¹²Ja'nrebi, soldado jubë, bacua ëjaguë, judío ëja bain naconi, bacuabi Jesusre preso zeanni, guënameanbi huenhuë. ¹³Huenni, ru'ru baguëte Anás hue'eguëna sani ëñohuë. Anás yua Caifás huaguë ba'iguëna, Caifás yua ja'an tëcahuë pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë bajji'i. ¹⁴Caifás yua judío ëjacuani yihuoguë: “Te'eguë se'gabi bain ro'ire junni huesëtoca, quë'rë re'oye ba'iyë ba'iji” ja'anre ja'anrë yihuosi'quë bajji'i baguë.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵Ja'nrebi, Simón Pedrobi, yua yequë Jesusre conguë naconi, Jesusre be'tebi. Be'teguëna, ba yequë conguë yua pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë Caifasre masiguëbi, Caifás huë'ena cacabi.

Jesusre be'teguë cacaguë, ¹⁶Pedrote, hue'se ca'nco nëcaguëna, jo'cabi. Ja'nca jo'cani, Caifasbi ba yequë conguëte masiguë sëani, ba yequë conguëbi anto sa'ro cuirago naconi coca cani, anto sa'rore anconi, Pedroni caca güesebi. ¹⁷Caca güesequëna, anto sa'ro cuirago, ba huë'e yo'o congobi Pedroni cago:

—¿Më'ë yua ba bainguë Jesús, baguëte consi'quëma'iguë?

senni achago.

Senni achagona, Pedrobi:

—Bañë, sehuobi.

¹⁸Yureca, ai sësëguëna, ba huë'e yo'o concua, soldado ëjacua naconi, bacuabi neo tëcabi toare zëonni, të'ijejiye nëcäjën cuin'ë. Pedro'ga bacua naconi te'e toa cunji'i.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

¹⁹Ja'nrebi, Jesusre pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iruna nëcojëna, pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi baguëni coca senni achabi. Baguëre concua ba'iyë, baguë coca ye'yoye, ja'anre senni achaguëna, ²⁰Jesús sehuobi:

—Si'a bainbi yë'ë coca ye'yoyete achani masija'bë caguë, bain në'ca huë'ëna, Riusu huë'e judío bain në'cani ye'yo coca achajën ba'iruan, ja'anruanna sani, yë'ë cocare ye'yoguë baë'ë yë'ë. Gare yahueye beoye te'e ruiñe ye'yoguë baë'ë yë'ë. ²¹Ja'nca sëani, ¿mésacua queaca ro'tajën, yë'ëni ja'an coca senni achaye'ne? Yë'ë achasi'cuana sani, bacuani senni achajë'ën. Bacuabi yë'ë coca ye'yose'ere masiyë, sehuoguë cabi.

²²Ja'nca caguëna, soldado ëjaguë Jesús ca'ncore nëcaguëbi yua baguë ëntë abëbi Jesús ziana cueni, baguëni bëinguë cabi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguëni ja'an cocabi sehuoguë'ne? cabi.

²³Caguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë yua gu'a cocabi sehuotoca, ¿gue gu'a cocare caye'ne yë'ë? Re'lo cocabi sehuotoca, ¿më'ë queaca ro'taguë, yë'ëni cuguë'ne? sehuoguë cabi.

²⁴Caguëna, Anasbi Jesusre preso huensi'quëre ta'yejeiye ëjaguë Caifasna saobi.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵Ja'ansirëni, Pedro yua hue'se ca'ncore cuinguë nëcaguëna, yequëcuabi baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë yua ba bainguë consi'quëma'iguë? senni achahuë.

Senni achajëna, Pedrobi ëñama'iñe caguë:

—Bañë, sehuobi.

²⁶Sehuoguëna, yequë pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o conguëbi coca cabi. Pedro yua yequë bainguë ganjoro cue'reni tonsi'quë, ja'anguë yua ënquë te'e ba'isi'quë bajji'i. Ja'nca ba'iguëbi Pedroni coca cabi:

—Më'ë yua Jesús naconi jo'ya re'ohuëte baë'ë. Ja'nca ba'iguëna, më'ëni ëñahuë yë'ë, cabi.

²⁷Caguëna, Pedrobi se'e Bañë sehuobi. Ja'nca sehuoguëna, ja'ansirën curabi yuji'i.

Jesús ante Pilato

²⁸Ja'nrebi, Jesusre zeanni, zijeirën ba'iguëna, Caifás huë'ebi bain ta'yejeiye ëjaguë huë'ena sahuë. Bacua yua judío bain sëani, Gu'ana pa'roma'iñu cajën, bain ta'yejeiye ëjaguëna cacamaë'ë. Bacua pascua aonre aiñe yëcuabi gu'ana pa'roye poremaë'ë. ²⁹Ja'nca sëani, bain ta'yejeiye ëjaguë, Pilato hue'eguëbi bacuana etani, coca senni achabi:

—¿Ënquë gue juchare yo'oguëna, mësacua caye'ne? senni achabi.

³⁰Senni achaguëna, sehuohuë:

—Gu'aye yo'osi'quë ba'ima'itoca, baguëte më'ëna insima'ire'ahuë yëquëna, sehuohuë.

³¹Sehuojëna, Pilato cabi:

—Mésacua se'gabi baguëte sani, mësacua ira bain coca toyani jo'case'e caye'ru, baguëni si'nsejë'ën, cabi.

Caguëna, judío bainbi cahuë:

—Yëquëna ira bain coca toyani jo'case'ere ëñato, yua Bainni huani senjoma'ijë'ën caguëna, baguëni te'e ruiñe si'nseñe porema'iñë yëquëna, cahuë.

³²Ja'nca cahuë. Jesús coca ja'anrë caguë ba'ise'e, baguë crusu sa'cahuëna junni huesëja'ye, ja'an coca case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguëna, ja'nca cahuë bacua. ³³Cajëna, Pilatobi baguë huë'ena go'iyë cacani, Jesusre choni, baguëni coca senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

³⁴Senni achaguëna, Jesusbi sehuobi:

—¿Më'ë se'gabi ja'anre ro'tani yë'ëni senni achaguë? ¿yequëcuabi ja'anre më'ëni quëare? sehuoguë senni achabi.

³⁵Senni achaguëna, Pilatobi sehuobi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ja'an senni achaguë'ne? Yë'ë yua judío bainguë ba'ima'iñë. Më'ë bain, judío bain pairi ëjacuabi më'ëre preso zeanni, yë'ëna rani nëcohuë. ¿Më'ë gue gu'aye yo'osi'quëguë'ne? senni achabi.

³⁶Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë yua ta'yejeiye ëjaguëta'an, ën yija bainre guansema'iñë yë'ë. Ja'nca guansequë ba'itoca, yë'ëre concuabi yure guerra huajën, judío bain yë'ëre preso zeañe ënsejën ba'ire'ahuë. Yequë jobo ëjaguë sëani, yë'ëre concuabi guerra huama'iñë, sehuoguë quëabi.

³⁷Quëaguëna, Pilatobi senni achabi:

—Ja'nca ba'itoca, ¿më'ë yua bain ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca ba'iyë yë'ë. Ja'anna të'ya raisi'quë baë'ë yë'ë. Te'e ruiñe ba'i cocare quëani achoguë raisi'quë'ë èn yijana. Te'e ruiñe ba'iyë ye'yeyë yëcua, si'acuabi yë'ë cocare achayë, sehuoguë quëabi.

³⁸Quëaguëna, Pilatobi:

—¿Te'e ruiñe ba'iyete queaca masiye'ne? senni achabi.

Jesús es sentenciado a muerte

Ja'nca senni achani ja'nrebi, se'e judío bainna etani, bacuani cabi:

—Baguë yua gu'aye yo'osi'quë ba'iyë huanoma'iji yë'ëre.

³⁹Ja'nca ba'iguëna, mësacua ira bain senni achajën ba'ise'e'ru yure tëcahuë'ga güina'ru yo'oye ro'tayë yë'ë. Mësacua pascua umuguseña sëani, çmësacua jaro bainguë preso zeansi'quëre etoye señe'ne? ¿Ènquë, mësacua ta'yejeiye ëjaguëte etoye yëye? senni achaguë cabi.

⁴⁰Caguëna, bacuabi yua si'a jëja cani achojën baë'ë:

—iBañë! iYequë, Barrabás hue'eguë, ja'anguëni etojë'ën! güijën cahuë.

Ja'an Barrabás hue'eguë yua bainre huani jian huati baj'i'i.

19 ¹Ja'nca cajënna, Pilatobi Jesusre sani, baguëte ga'ni za'zabobi si'nseyë guansebi. ²Ja'nrebi, soldado hua'nabi miu ma ga'huare baguëte tëonni, baguë sinjobëna tëohuë. Ja'nrebi, bajacu can ëjaguë canre inni, baguëna sayani, ³ja'nrebi, baguëna në'ca rani jayajën cahuë: —iAi zoe ba'irën huajëni ba'ijë'ën, judío bain ta'yejeiye ëjaguë! cahuë.

Ja'nca cajën, bacua èntë abëanbi baguëna cuehuë.

⁴Ja'nrebi, Pilato yua se'e etani, judío bainni cabi:

—Èñajë'ën. Baguëte mësacuanii ëñoguë rahuë. Gu'aye yo'osi'quë ba'iyë huanoma'iji yë'ëre. Ja'anre achani masijë'ën, cabi.

⁵Caguëna, Jesús yua miu ma ga'hua, bajacu can, ja'anre sayasi'quëbi etani nëcabi. Etani nëcaguëna, Pilatobi bacuani quëabi:

—Yureca ëñajë'ën. Bainguëbi nëcaji, quëabi.

⁶Quëaguëna, pairi ëjacua, soldado ëjacua, bacuabi ëñani, si'a jëja achoyë cahuë:

—iCrusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! iCrusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! güijën cahuë.

Cajënna, Pilatobi cabi:

—Mësacua se'gabi baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën. Gu'aye yo'osi'quë ba'iyë gare huanoma'iji yë'ëre, cabi.

⁷Caguëna, judío bainbi sehuohuë:

—Riusu guansenii jo'case'ere ëñato, Riusuni jayajën cacuare huani senjojë'ën guansenii jo'cabi Riusu. Ja'nca sëani, baguë yua Riusu Zin ba'iyë caguëna, baguëni huani senjoñë bayë, sehuohuë.

⁸Ja'nca sehuojënna, Pilatobi achani, quë'rë ai huaji yëguë baj'i'i. ⁹Ja'nrebi, baguë huë'ena go'iyë cacani, Jesusre se'e senni achabi:

—¿Më'ë jarobi raquë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesusre ro caye beoyë nëcabi.

¹⁰Nëcaguëna, Pilato cabi:

—¿Më'ë guere yo'oguë sehuoma'iguë'ne? Yë'ë yua bain ëjaguë sëani, më'ëni etoye poreyë yë'ë. Më'ëni crusu sa'cahuëna quenni reoye'ga poreyë yë'ë. ¿Ja'anre masima'iguë më'ë? cabi.

¹¹Caguëna, Jesús sehuobi:

—Taita Riusu, guënamë re'oto ba'iguëbi më'ëre bain ëjaguëre re'huama'itoca, yë'ëre guanseye gare porema'ire'ahuë më'ë.

Ja'nca sëani, yë'ëre preso zeanni më'ëna insisi'quë, ja'anguëbi quë'rë ai ba'iyë jucha baji, sehuobi.

¹²Ja'nca sehuoguëna, Pilatobi Jesusre etoye coca caguë baj'i'i. Ba'iguëna, judío bainbi si'a jëja güihuë:

—iBaguëte etotoca, më'ë ta'yejeiye ëjaguëbi bëinji! iBain ta'yejeiye ëjaguë casi'quë sëani, romano bain ta'yejeiye ëjaguëni gu'aye casi'quë ba'iji! güijën cahuë.

¹³Ja'nca cajënna, Pilatobi achani, Jesusre huë'ebi etoni, bainni baguëte ëñobi. Èñoni ja'nrebi, baguë jëja ñu'i seihuë, gata pë'npësiru, hebreo cocabi Gabata casiru, ja'anruna bëani, Justicia yo'ozä caguë baj'i'i. ¹⁴Ja'an umuguse yua judío bain pascua aon ain umuguse ja'anrë ba'i umuguse ba'iguëna, ja'an aonre re'huaye bahuë. Mëñera së'irën ba'iguëna, Pilatobi judío bainni cabi:

—iYureca, mësacua ta'yejeiye ëjaguëte ëñajë'ën! cabi.

¹⁵Caguëna, bacuabi si'a jëja güihuë:

—iBaguëni huani senjojë'ën! iBaguëni huani senjojë'ën! güijën cahuë.

Cajënna, Pilatobi coca senni achabi:

—Mësacua ta'yejeiye ëjaguëte sëani, çbaguëni crusu sa'cahuëna reoye caye? senni achabi.

Senni achaguëna, pairi ëjacuabi sehuohuë:

—Yëquëna ta'yejeiye ëjaguë beoji baguë. Romano bain ta'yejeiye ëjaguë se'gabi yëquëna ëjaguëreba ba'iji, sehuohuë.

¹⁶Ja'nca sehuojënna, Pilatobi baguëte crusu sa'cahuëna quenni reoye soldado hua'nana insibi. Insiuguëna, Jesusre sahuë.

Jesús es crucificado

¹⁷Ja'nca sajën, crusu sa'cahuëna reoru, sinjo gu'an casiru, hebreo cocabi Gólgota casiru, ja'anruna Jesusre sahuë. Baguë crusu sa'cahuëte baguëni cuan güesehuë. ¹⁸Sani ti'anni, baguëte crusu sa'cahuëna reohuë. Yequëcuare'ga, samucuare baguë naconi te'e reohuë. Te'eguëte baguë jëja ca'ncona reohuë. Te'eguëte baguë ari ca'ncona reohuë. Baguëte yua bacua joborana reohuë. ¹⁹Reojënna, Pilatobi baguë gu'aye yo'ose'ere ro'tani, “Jesús Nazareno, judío bain ta'yejeiye ëjaguë'bi baj'i'i” ja'anre toyani, Jesús crusuna sëoyë guansebi. ²⁰Sëoyë guanseguëna, judío bain ai ba'i jubëbi ja'an coca toyani sëose'ere ëñahuë, huë'e jobo cueñe ba'iruna reosi'quëre sëani. Hebreo coca, latín coca, griego coca, ja'an cocabi toyani sëose'e baj'i'i. ²¹Ba'iguëna, ja'nrebi, judío bain pairi ëjacuabi Pilatona sani, baguëni coca cahuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, “Judío bain ta'yejeiye ëjaguë'bi ba'iji” toyaguë'ne? Ja'anre tënoni, “Judío bain ta'yejeiye ëjaguëguëña” ja'anre toyani sëojë'ën, cahuë.

²²Cajënna, Pilatobi sehuobi:

—Bañë. Yë'ë coca toyani sëose'ere gare tënoñë beoyë ba'iyë yë'ë, sehuobi.

²³Ja'nrebi, soldado hua'nabi baguëte quenni reojën, baguë cañare inni bahuë. Gajese'gacua sëani, ga soldado hua'guëbi te'e canre babi. Jesús ju'i can se'gabi jëhuabi. Ta'nësiruan beoguë, ëmëje'en ca'nco bi yijacua ca'nco tëca, si'a can yua te'e jai can ganosi can baj'i'i. ²⁴Ja'nca ba'iguëna, soldado hua'nabi sa'ñeña cahuë:

—Èn canre ye'rema'ínu. Te'eguë se'gabi baja'guë cajën, Gata toyasira'carëanre senjoni ëñani, can coja'guëte masiñu, cahuë.

Ja'nca yo'ojënna, Riusu coca toyani jo'case'e: “Yë'ë cañate sa'ñeña huo'huejën, gata toyasira'carëanre senjoni ëñajën cohuë” ja'an coca toyani jo'case'e'ru güina'ru baj'i'i. Ja'nca yo'ohuë ba soldado hua'na.

²⁵Yureca, romi hua'nabi Jesús reosirute ëñajën nëcahuë. Jesús pë'cago, yeco bago yo'jago, yeco María'ga hue'ego Cleofas rënjo, yeco María Magdalena, ja'an hue'ecuabi ëñajën nëcahuë. ²⁶Ja'nca nëcajënna, Jesusre baguë pë'cagoni ëñani, ja'nrebi baguëre congüë ai yësi'quëre'ga ëñani, baguë yua baguë pë'cagoni cabi:

—Mamá, yè'ë congüete sani, më'ë zinrebare baguëte re'huani bajj'ën, cabi.

²⁷Cani ja'n'rëbi, baguëre congüeni cabi:

—Yè'ë pè'cagote sani, më'ë pè'cagore bagote re'huani bajj'ën, cabi.

Ja'nca caguëna, ja'n'rëbi, ba congüebi Jesús pè'cagote baguë huè'ena sani, baguë pè'cagore re'huani bani cuiraguë bajji'i.

Muerte de Jesús

²⁸Ja'n'rëbi, Jesús yua baguë yo'o yo'oni tējise'ere masiguë, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguë, ñaca caní achobi:

—Oco ëaji, caní achobi.

²⁹Cani achoguëna, vino jo'cha sënje jo'cha ba'iguëna, baru ba'icuabi sayabëbi inni, tēcabëna jëoni, sënje jo'cha ro'rohuëna ayani, baguë yi'obona mëani rurahuë. ³⁰Rurajëna, Jesusbi uncuni, ja'n'rëbi ñaca caní achobi:

—Yua yè'ë yo'o yo'oni tējise'e ba'iji.

Cani achoni, ja'n'rëbi, baguë sinjobëte meñe reani junni tonbi.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹Junni tonguëna, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse ja'anrë ba'i umuguse ba'iguëna, judío bainbi ju'insi'cua ga'nihuëanre crusu sa'cahuëanna jo'caye güehuë. Yo'o yo'oma'i umuguse yua ai ta'yejeiye ba'i umuguse sëani, ja'nca jo'caye güejën, Pilatona sani, ba reosi'cua guëõnare hua'huani, bacuare sani tañe sen'ë. ³²Ja'nca senni achajëna, soldado hua'nabi sani, Jesús naconi reosi'cua, bacua guëõnare ru'ru cueni jè'yehuë.

³³Cueni jè'yeni ja'n'rëbi, Jesusre ëñani, yua ju'insi'quëre sëani, baguë guëõnare cueni jè'yemaë'ë.

³⁴Cueni jè'yema'ijëna, te'e soldado hua'guëbi Jesús coribana baguë cuain peregëbi totabi. Totaguëna, ja'ansirën zie, oco, ja'anbi etabi. ³⁵Etaguëna, yè'ë yua ën cocare toyaguëbi ja'anre ëñahuë. Ja'anre ëñasi'quëbi masini, yua te'e ruiñe quëaye se'ga ba'iyë. Mësacuabi achani, Jesusni si'a recoyo ro'tajë'ën caguë, ja'anre ëñani, te'e ruiñe toyani jo'cahuë yè'ë. ³⁶Riusu coca toyani jo'case'e: “Baguë gu'anre gare cueni jè'yeye beoye ba'ija'cua'ë” ja'an coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguë, ja'nca bajji'i. ³⁷Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yequë quë'ro'ga ñaca caji: “Bacua totasi'quëni ëñaja'cua'ë” toyani jo'case'e ba'iji.

Jesús es sepultado

³⁸Ja'n'rëbi, Jesusbi junni huesëguëna, yequë Jesusre congüë, José hue'eguë, Arimatea huë'e jobo bainguë, ja'anguë yua judío ëja bainni huaji yëguë, Jesusni yahue congüë se'ga bajji'i. Ja'nca ba'iguëbi Pilatona sani, Jesús ga'nihuëte sani tañe senji'i. Senguëna, Pilatobi Jaë'ë cabi. Caguëna, Jesús ga'nihuëte inni sabi. ³⁹Saguëna, Nicodemo hue'eguë, ñamibi Jesusni ëñaguë saisi'quë, ja'anguëbi Joséni conbi. Ja'nca congüë, ma'ña, mirra, áloes, ja'an ma'ña ja'mese'e, treinta kilo ba'iyete inni rabi.

⁴⁰Raguëna, bacuabi Jesús ga'nihuëte ba ma'ña naconi yu'yujën, canbi ganoni tunahuë. Judío bainbi ja'nca bainre re'huani tañë. ⁴¹Ja'n'rëbi, jo'ya re'ohuë yua baguë crusu reosiru cueñe bajji'i. Ja'anruna ëñato, bain tan goje yurera gata tē'ntëbana te'ntose'e bajji'i. Yuta bain tanma'i goje bajji'i. ⁴²Ja'nca cueñe ba'iguëna, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse yuara ti'ña sëani, ja'an gojena ayani ta'pini tanhuë.

La resurrección de Jesús

20 ¹Ja'n'rëbi, semana ja'anrë ba'i umuguse ti'anguëna, María Magdalenabi ñata ñamibi huëni, Jesús tansiruna sacco'ë. Yuta zijei re'oto se'ga bajji'i. Sani ëñato, yua gata

ta'pisibë yua tansi gojebi otani saose'e bajji'i. ²Ja'nca ba'iguëna, bagobi huë'huëni sacco'ë. Simón Pedro, yequë Jesusre congüë ai yësi'quë, bacua ba'iruna huë'huëni quëajaco'ë:

—Yequëcuabi mai Èjaguë tansi gojere otani baguëte samate. Sarena, bacua sasirute huesëyë mai, quëago.

³Quëagona, Pedro yua ba yequë congüë naconi, bacuabi ba tansi goje tēca ëñajën saë'ë. ⁴Jëja huë'huëjën saë'ë. Ja'nca saijëna, ba yequë congüëbi Pedro'ru quë'rë jëja huë'huëni, tan gojena ru'ru ti'anbi. ⁵Ti'anni ja'n'rëbi, rëanni, sa'nahuëna ëñato, Jesús can ganoni tunase'ebi unji'i. Ja'anre ëñaguë, sa'nahuëna cacamaji'i. ⁶Ja'n'rëbi, Simón Pedrobi baguë yo'jena ti'an rani, tansi gojena cacabi. Cacani ëñato, Jesús can ganoni tunase'ebi unji'i. ⁷Baguë sinjo ba'isi can'ga yequë can naconi bajji'i. Ja'an can se'gabi re'oye re'huase'e ba'iguë, yua ca'nchorëte unji'i. ⁸Ja'nca ba'iguëna, ba yequë congüë ru'ru ti'ansi'quëbi tan gojena cacani, ja'anre ëñani, Jesús go'ya raise'ere si'a recoyo ro'tabi. ⁹Riusu coca toyani jo'case'e, Jesús go'ya raija'ye, ja'an cocare yuta huesëjën, yurera Jesús go'ya raise'ere si'a recoyo ro'tahuë. ¹⁰Ja'n'rëbi, ja'anre ëñani tējini, bacua huë'ena goë'ë.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹Go'ijëna, María Magdalenabi tansi goje hue'se ca'ncore nēcago oco'ë. Ja'nca oigobi rëanni, tansi goje sa'nahuëna ëñato, ¹²anje sanhuë samucua, pojei caña ju'icuabi yua Jesús ga'nihuë uinsirute ñuë'ë. Yequëbi guëõña ba'isirute ñuji'i. Yequëbi sinjobë ba'isirute ñuji'i. ¹³Ja'nca ñu'icuabi Mariani:

—¿Mè'ë guere oigo'ne? senni achahuë.

Senni achajëna, sehuogo:

—Yequëcuabi yè'ë Èjaguëte sarena, baguë sasirute huesëyë yè'ë, sehuogo.

¹⁴Sehuoni, ja'n'rëbi bonëni ëñato, Jesusbi nēcabi. Nēcaguëna, baguëte huesëgo. ¹⁵Huesëgona, Jesús yua bagoni senni achabi: —¿Mè'ë guere oigo'ne? ¿Neni cu'ego'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bago yua jo'ya re'ohuë cuiraguë ba'iyete ro'tago, baguëni sehuogo:

—Mè'ëbi baguë ga'nihuëte yequëruna sani jo'catoca, baguë jo'casirute quëajë'ën. Baguëte injaza, cago sehuogo.

¹⁶Sehuogona, ja'n'rëbi, Jesusbi:

—iMaría! cabi.

Caguëna, bago yua bonëni, hebreo cocabi baguëni:

—iRabuni! cago. Bain cocabi, Ye'yoguë, cago.

¹⁷Cagona, Jesús cabi:

—Yè'ëre su'ncama'ijë'ën. Yuta yè'ë Taitare mëni go'imaë'ë yè'ë. Yè'ë bainrebana sani, ñaca quëajë'ën: Yè'ë Taita Riusu yua mësacua Taita Riusu ba'iguëna, baguëna se'e go'iyë bayë. Ja'anre bacuani quëajajj'ën, cabi.

¹⁸Caguëna, María Magdalenabi Jesusre conjën ba'icuana sani, “Mai Èjaguëni ëñahuë yè'ë” cago quëago. Baguë coca case'ere bacuani quëago.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹Ja'n'rëbi, ja'an umuguse semana ja'anrë umugusebi na'iguëna, Jesusre concuabi, judío ëja bainni huaji yēcua sëani, bacua huë'ere ñë'cani, anto sa'roña ta'pini baë'ë. Ba'ijëna, Jesusbi bacua jobona joë ba'irubi eta rani nēcabi. Nēcani cabi: —Mësacua bojo recoyo huanoñe ba'ijë'ën, saludaguë cabi.

²⁰Ja'nca saludani ja'n'rëbi, baguë ëntë saraña, baguë coriba, ja'anre bacuani ëñobi. Eñoguëna, bacua Èjaguë ba'iyete ëñani, ai bojohuë. ²¹Bojojëna, Jesusbi se'e cabi:

—Mësacua bojo recoyo huanoñe ba'ijë'ën. Yè'ë Taitabi yè'ëre cuencueni raoguëna, güina'ru mësacuare cuencueni, bainna saoyë yè'ë, cabi.

²²Ja'nca cani ja'nrebi, bacuani seconi saoguë cabi:
—Mësacua yua Riusu Espiritute con bajë'ën. ²³Yequëcuabi bacua gu'a juchare jo'cani senjotoca, mësacua yua bacua juchare huanë yeye cajë'ën. Catoca, ja'ancuabi yua gu'a jucha beoyë. Yequëcuabi bacua gu'a juchare jo'cani senjoma'itoca, mësacuabi yua bacua juchare huanë yema'ïne cajë'ën. Catoca, ja'ancuabi yua gu'a jucha bayë, caguë quëani saji'i.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴Yureca, Jesusre conguë Tomás hue'eguë, yequë mami Te'e Jubë Hua'guë casi'quë baji'i, yequë naconi jubë të'ya raisi'quë sëani. Ja'anguëbi, Jesús eta raisirën, bacua naconi beobi.

²⁵Beoguëna, Jesusre concuabi jë'te baguëni:

—Mai Ëjaguëni yua ëñahuë yëquëna, quëahuë.

Quëajëna, baguë sehuobi:

—Baguë go'ya raise'ere ro'tama'inë yë'ë. Ru'ru baguë ëntë saraña quensiruanre ëñaza. Baguë ëntë saraña quensiruan, baguë coriba totasiru, ja'anre pa'roye porenica, baguë go'ya raise'ere ro'tayë yë'ë. Pa'roye poremanica, ro'tama'inë yë'ë, caguë sehuobi.

²⁶Ja'nrebi, ocho umuguseña ba'iguëna, Jesusre concua yua Tomás naconi ba huë'ere ñë'casi'cua ba'ijëna, anto sa'roña yua ta'pise'e baji'i. Ja'nrebi, Jesús yua bacua jobona eta rani nëcani:

—Mësacua bojo recoyo huanone ba'ijë'ën, saludaguë cabi.

²⁷Cani ja'nrebi, Tomasni cabi:

—Yë'ë ëntë sarañare ëñajë'ën. Më'ë ëntë sara mëoñoare mi'nani, më'ë mëoñobi yë'ë ëntë sarañare pa'rojë'ën. Ja'nrebi, më'ë ëntë sara mëoñoare mi'nani, yë'ë coriba totasi gojena sa'nsuni ëñajë'ën. Se'e ro'tama'ïne beoye ba'ijë'ën. Yë'ëni si'a recoyo ro'tajë'ën.

²⁸Caguëna, Tomasbi baguëni ëñani cabi:

—Yë'ë Ëjaguë, yë'ë Riusureba ba'iyë më'ë, caguë quëabi.

²⁹Quëaguëna, Jesús cabi:

—Më'ë yua yë'ëni ëñani, yë'ëni si'a recoyo ro'tahuë. Yequëcua yë'ëre ëñama'icuata'an, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, yua ai ta'yeyeye recoyo bojojën ba'ija'cua'ë, cabi.

El porqué de este libro

³⁰Yureca, Jesús yua baguëre concua naconi ba'iguë, ai ba'iyë ai ta'yeyeye yo'oni ëñobi. Si'aye ën pëbëna toyani jo'caye carabi. ³¹Ën pëbë toyase'e se'gare mësacuana jo'cahuë yë'ë. Mësacua yua Jesús, ba Cristo ba'iyë, Riusu Zin Raosi'quëreba ba'iyë, ja'anre recoyo ro'tajë'ën caguë, ën pëbëte toyani jo'cahuë. Baguëbi conguëna, huajëreba huajëjën ba'ijën ba'ijë'ën cajën, Jesusni si'a recoyo ro'tajë'ën.

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

21 ¹Ja'nrebi jë'te, Jesusre concuabi Tiberio zitara yëruhuete ba'ijëna, Jesusbi bacuani ñaca'ru ëñobi. ²Simón Pedro, yequë Tomás, Te'e Ju Hua'guë casi'quë, yequë Nataniel, Caná huë'e jobo Galilea yija huë'e jobo bainguë, yequëcua Zebedeo mamacua, yequëcua samucua, ja'ancua yua ñë'ceni ba'ë'ë. ³Ba'ijëna, Simón Pedrobi:

—Hua'ire yojaza, cabi.

Caguëna, ba yequëcuabi:

—Yëquëna'ga më'ë naconi te'e saiyë, cahuë.

Ja'nrebi, yogubi cacani sani, hua'ire yojën ñatajaicuata'an, hua'i tinjama'icua ba'ë'ë. ⁴Ja'nrebi, ñata bi'raguëna, Jesusbi zitara yëruhuete nëcaguëna, baguëre concuabi baguëte huesëhuë. ⁵Huesëjëna, bacuani caguë senni achabi:

—Mami sanhuë, ¿mësacua hua'i yore? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Banhuë, sehuohuë.

⁶Sehuojëna, bacuani cabi:

—Mësacua huanterëte jëja ca'ncona senjojë'ën. Ja'nca senjotoca, hua'i yoyë, cabi.

Caguëna, ja'nca senjohuë. Senjoni ja'nrebi, ai ba'iyë ai hua'i yojën, huanterë rëquëguëna mëa'ne porema'ë'ë. ⁷Ja'nrebi, Jesusre conguë ai yësi'quëbi Pedroni:

—Mai Ëjaguëbi querë ba'iji, cabi.

Ja'nca caguëna, Simón Pedrobi achani, baguë caña yo'yo'ogüë rutase'ere besa sayani, zitarana chani, yëruhuana yi'huaguë saji'i. ⁸Saguëna, ba yequë concuabi yogute ba'ijën, ba huanterë hua'i bu'isirëte rërëni sani je'ë. Zitara yëruhua yua so'yo' ba'imaji'i. Cien metro ba'iyë cueñe'ru baji'i. ⁹Jeni, ja'nrebi ëñato, toa yua neo tëca zëinse'e baji'i. Zëinse'e ba'iguëna, ziaya hua'i hua'guë te'eguë, aonbëan naconi, ja'anbi boguëna, ëñahuë. ¹⁰Ëñajëna, Jesús cabi:

—Ba hua'i yose'e, samu hua'nare injaijë'ën. Boni aiñu, cabi.

¹¹Caguëna, Simón Pedrobi yoguna cacani, huanterëte zeanni, yëruhuana rërëni mëabi. Mëani, ai ba'iyë ai ziaya hua'i, jaina ba'ijëna, huanterëte ai bu'iguëna, cuencueni ëñato, ciento cincuenta y tres ba'ë'ë. Ai ba'iyë ai ba'icuata'an, huanterëbi ye'remaji'i. ¹²Ja'nrebi, Jesusbi:

—Raijë'ën. Desayunote aiñu, cabi.

Caguëna, bacuabi yua baguë ba'iyete senni achaye huaji yëhuë. Mai Ëjaguë ba'iyete masihuë. ¹³Ja'nrebi, Jesús yua ba aonbëan bose'ere inni, bacuana huo'hueni insibi. Ziaya hua'ire'ga güina'ru inni insibi.

¹⁴Ja'nca bacuani ëñobi Jesús. Baguë go'ya raisirënbu bacuani ëñoguë, yureca baguë samute viaje eta rani ëñobi.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵Ja'nrebi, desayunote anni tëjihuë. Tëjini, Jesús yua Simón Pedrobi senni achabi:

—Simón, Juan mamaquë, më'ëbi ëñere ai yëguë, ¿yë'ëni quë'rë yëguë? senni achabi.

Senni achaguëna, sehuobi:

—Aito, Ëjaguë. Më'ëni ai yëguë ba'iyë yë'ë. Ja'anre masiyë më'ë, sehuobi.

Sehuoguëna, Jesusbi baguëni cabi:

—Ja'nca ba'itoca, oveja zin hua'nani aon cuiraye'ru, yë'ë bainni yë'ë cocarebare ye'yoguë ba'ijë'ën, cabi.

¹⁶Cani ja'nrebi, baguëni samu ba'iyë senni achabi:

—Simón, Juan mamaquë, ¿yë'ëni ai yëguë më'ë? senni achabi. Senni achaguëna, sehuobi:

—Aito, Ëjaguë, Më'ëni ai yëguë ba'iyë yë'ë. Ja'anre masiyë më'ë, sehuobi.

Sehuoguëna, Jesusbi baguëni cabi:

—Ja'nca ba'itoca, jo'ya baguëbi baguë oveja hua'nani cuiraye'ru, më'ë yua yë'ë bainre cuirani conguë ba'ijë'ën, cabi.

¹⁷Cani ja'nrebi, baguëni samute ba'iyë senni achabi:

—Simón, Juan mamaquë, ¿yë'ëni ai yëguë më'ë? senni achabi.

Ja'nca samute ba'iyë senni achaguë, “¿yë'ëni ai yëguë më'ë?” senni achaguëna, Pedrobi sa'nti hua'guë runni, baguëni sehuobi:

—Ëjaguë, më'ëbi si'aye masiguë sëani, yë'ë yëguë ba'iyete masiyë më'ë, sehuobi.

Sehuoguëna, Jesusbi baguëni cabi:

—Ja'nca ba'itoca, jo'ya baguëbi baguë oveja hua'nani cuiraye'ru, më'ë yua yë'ë bainre cuirani conguë ba'ijë'ën.

¹⁸Më'ëni ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Më'ë bonsëguë ba'isirënbu më'ëbi më'ë cañate sayani, më'ë yësiruanna saiguë ba'nhuë. Ja'nca ba'iguëta'an, më'ëbi ira hua'guë ruinguëna,

yequëbi më'ë ëntë saraña mi'nañe guanseni, më'ë cañate më'ëna sayani, më'ë yëma'iruna më'ëre saja'guë'bi, cabi.

¹⁹Ja'nca caguë, Pedro junni huesëja'yete quëani achobi Cristo. Riusu ta'yejeiye ba'iyete bainni masi güesequë, ja'nca junni huesëja'guë'bi. Ja'nre'bi jë'te, Jesusbi Pedroni:

—Më'ë yua yë'ëni te'e conguë rajë'ën, cabi.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

²⁰Caguëna, Pedrobi bonëni ëñato, ba conguë Jesús ai yësi'quëbi be'teguë raji'i. Ja'an raiguëbi yua pascua aon ainsirëmbi Jesús ca'ncore te'e ñu'isi'quë baji'i. “Ëjaguë, ¿güeguëbi më'ëre insini senjoja'guë'ne?” ja'anre senni achasi'quë baji'i. ²¹Ja'an ba'iguëbi raiguëna, Pedrobi baguëte ëñani, Jesusni senni achabi:

—Ëjaguë, ¿ja'anguë ba'iyete më'ë guere caguë'ne? senni achabi:

²²Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë in rai umuguse tëca ba'ija'guë catoca, ja'anre ro'ta ëaye beoye ba'ijë'ën. Më'ë yua yë'ëni te'e conguë raiye ro'taguë yo'ojë'ën, cabi.

²³Ja'nca caguëna, ja'nre'bi, Jesusre conjën ba'i jubëbi, Ja'an conguëbi junni huesëma'ija'guë'bi, sa'ñeña cani achohuë. Jesús yua baguë junni huesëma'ija'ñete camaji'i. “Yë'ë in rai umuguse tëca ba'ija'guë catoca, ja'anre ro'ta ëaye beoye ba'ijë'ën” ja'an se'gare cani jo'cabi Jesús.

²⁴Ja'an conguë yua yë'ë'ë. Yë'ë yua ën pëbë toyase'ere ëñasi'quë sëani, mësacuani toyani jo'cahuë yë'ë. Te'e ruiñe ba'i coca se'gare toyani jo'cahuë yë'ë. Ja'anre masiyë mai.

²⁵Jesusbi yeque yo'o ai ba'iyë yo'oni ëñoguëna, ën pëbëna toyaye carabi. Si'ayete toyani jo'catoca, ja'an uti pëbëan toyani jo'case'e ai ba'iyë sëani, ën yijana jo'caye ti'anma'iji, ro'tayë yë'ë.

Riusu ta'yejeiye yo'o conjën ba'isi'cua, Bacua yo'ojën ba'ise'e

La promesa del Espíritu Santo

1 ¹Yë'ë bainguë Teófilo, yë'ë ja'anrë toyani saose'e, Jesucristo ën yija ba'iguë yo'ose'e beoru toyani jo'caguë, më'ëni quëahuë yë'ë. Baguë yo'oguë ba'ise'e, baguë coca ye'yoni jo'case'e, si'aye, ²baguë guënamë re'oto go'isirën tēca yo'oni jo'case'e më'ëre quëani jo'cahuë yë'ë, ëjaguë. Ja'nca yo'oni jo'casi'quëbi yuta go'ima'iguë, ru'ru baguëre ta'yejeiye yo'ore concuani cuencueni jo'caguëna. Cuencueni jo'caguë, Riusu Espiritubi masi güesequëna, bacuani yihuo coca quëani jo'caguëna, bacua yo'ojën ba'ija'ye'te. ³Quëani jo'cani, ja'nrëbi junni tonni, go'ya rani, bacuani se'e ëñoguëna. Eñoni, cuarenta umuguseña bacua naconi te'e ba'iguë, baguë huajë rani ba'iyete bacuani te'e ruiñe masi güesequë, Riusu ta'yejeiye ba' jobore bacuani quëaguë baquëna.

⁴Ja'nca ba'iguëbi baguëre ta'yejeiye yo'o concuani si'a jëja yihuoguë quëani jo'caguë baquëna:

—Mësacua yua Jerusalén huë'e jobona bëani ba'ijë'ën. Yë'ë Taita Riusu cani jo'case'e'ru ba'ija'ye tēca ëjojën ba'ijë'ën. Yë'ë'ga mësacuani cani jo'cahuë. ⁵Juanbi bainre oco naconi bautizaguë ba'isi'quëta'an, Riusu mame bautizaja'yeta'an te'e jëana ba'ija'guë'bi mësacuare. Yureña ba'i umuguseñabi Riusu Espiritubi mësacuana gaje meni baja'guë'bi, quëani jo'caguëna Jesucristo.

Jesús asciende al cielo

⁶Caní jo'caguëna, ja'nrëbi ba hua'nabi baguë naconi te'e ba'ijën, baguëni senni achareña:

—Ejaguë, Israel bain ba'i yija tēani quëñose'e, ¿ja'an yijare bacuana go'ya güeseye ro'taguë më'ë, yureña? senni achareña.

⁷Senni achajëna, sehuoguëna baguë:

—Mai Taita Riusu yo'oja'yete mësacuani gare masi güesema'iji. Baguë se'gabi baguë yo'oja'rënre masiji. ⁸Baguë Espirituca mësacuana gaje meni baguëna, mësacuabi ai ta'yejeiyereba yo'oye poreja'cua'ë. Ja'nca porecuabi yë'ë ba'iyete si'a bainni te'e ruiñe quëani achoja'cua'ë. Ru'ru, Jerusalén bain, ja'nrëbi Judea yija bain, Samaria yija bain, ja'nrëbi si'a ën yija re'oto bain so'o ba'icuaní yë'ë junni tonni go'ya raise'ere te'e ruiñe quëani achojën ba'ija'cua'ë mësacua, sehuoguëna Jesucristo.

⁹Sehuoni tējini, bacuabi ëñajëna, guënamë re'otona huahua mëiguë, pico re'otona huesëguëna, ba hua'nabi gue ro'taye beoye ëñareña. ¹⁰Ja'nca mëiñe ëñajën nēcajëna, yequëcua, samucua, pojei canre ju'icubi bacuana ti'an rani, ¹¹bacuani senni achareña:

—Mësacua Galilea yija bain, ¿guere ro'tajën guënamë re'otona ro mëiñe ëñajën nēcaye'ne? Ja'an mëni saisi'quë, Jesús hue'eguëbi baguë sani huesëse'e'ru güina'ru se'e gaje meni raija'guë'bi. Mësacua yure ëñase'e'ru baguëni se'e ëñaja'cua'ë, quëani, ja'nrëbi sateña.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹²Satena, ja'nrëbi, Cristore concuabi yua Olivo casi cubëte ba'ijën, Jerusalén huë'e jobona te'e jëana gotëña. Cueñe ba'iruna go'ijën, yo'o yo'oma'i umuguse ganiñe poreye'ru, te'e kilómetro ba'iyé ganini ti'anreña. ¹³Ti'anni, bacua ba'i huë'ena cacani, ëmëje'en ba'i sonohuëna mëni bateña. Ja'nca ba'icubi ñaca hue'ecua bateña: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeo mamaquë Santiago, Simón hue'eguë cananista jubë ba'iguë, Santiago bainguë Judas hue'eguë, ja'an hue'ecua bateña. ¹⁴Ja'ancia si'a jubëbi Riusuni ujañu cajën, Jesús yo'jecua, Jesús pë'cago María, yequëcua romi hua'na, bacua naconi ñë'cani, si'a umuguseña Riusuni ujañën bateña. ¹⁵Ja'nca ujañën ñë'cajën, ja'an umuguseñabi Pedrobi baguë bainre coca caní achoza caguë, ja'an jubë ciento veinte ba'icua, bacua jobona nēcani, coca ca bi'raguëna:

¹⁶—Yo'je sanhuë, Riusu Espiritubi caní jo'ca güesequëna, mai ira bainguë ba'isi'quë David hue'eguë ba'isi'quëbi toyani jo'caguëna, yureña Riusu cocarebana toyani jo'case'e ba'iji. Ja'an coca toyani jo'case'ere ro'tato, Riusubi yureñabi mai jobona te'e ruiñe yo'o güesebi. Davidbi caní jo'caguëna, ¹⁷mai jubë bainguë ba'isi'quë Judas hue'eguëbi güina'ru yureña yo'obi. Yequëcubi Jesusre preso zeanni bañu cajëna, Judasbi Jesús ba'irute bacuare ëñoni conbi. Mai jubëre ba'iguë, Jesusre yo'o congüë ba'isi'quëta'an, Jesusre je'o bacuani ro yahue conbi. ¹⁸Congüëna, ba hua'nabi baguëni ro'ijëna, baguë gu'a curi naconi inni, yijare coní babi. Ja'nca coní baguëbi huajë junni, baguë sinjobëna tonquëna, baguë guëtabëbi juejueguëna, baguë guëta tu'u beoru roni tonni saji'i. ¹⁹Ja'nca huajë junquëna, si'a Jerusalén bainbi achani, ba yijare bacua cocabi Acéldama hue'yohuë. Zie yija hue'yosiru baji'i. ²⁰Judas gu'aye yo'ose'ere quë'rë te'e ruiñe masiye yëtoca, Salmo casi uti pëbëna ëñani masijë'ën. Naca caji:

Baguë huë'e yua bain senjosi huë'e'ru ruinja'guë.

Bain beo huë'e ba'ija'guë.

Se'e yequë quë'róna ëñani, ën cocare masijë'ën:

Yequëbi baguë yo'ore yo'oye cuencuesi'quë ba'ija'guë.

²¹Ja'nca toyani jo'case'e sëani, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ona'a. Mai jubë ba'icua cu'eto, si'a Jesucristo ën yija ba'iguë ba'ise'ere ëñasi'cua ba'iyë. ²²Juan bautiza güeserirëbi guënamë re'otona mëni saisirën tēca baguë naconi te'e conjën ba'isi'cuare sëani, te'eguëte cuencueni, mai naconi te'e yo'o con güeseñu. Jesucristo go'ya rani huahua mëise'ere ëñasi'quëre cuencueni, ja'an ëñase'ere quëani achoja'guë cajën, mai jubë naconi te'e ba'i güeseñu, caní tonguëna Pedro.

²³Caní tonguëna, ja'nrëbi si'a jubëre ëñani, samucua cuencueni nēcureña. Te'eguë, José hue'eguë, yequë mami Barsabás hue'eguë, Justo'ga hue'eguë, ja'anguëte cuencueni nēcureña. Yequëre'ga Matías hue'eguëre cuencueni nēcureña.

²⁴Ja'nca cuencueni nēcuni, Riusuni senni achareña:

—Ējaguē Riusu, mē'ēbi si'a bain recoyo ro'tayete masiguē sēani, ěncua samucua, yēquēna cuencueni nēcosi'cuare ěnani, ĵJaroguēni mē'ē ta'yejeiye yo'ore yo'oye re'huani jo'caguē'ne? ²⁵Judas yo'ore jo'cani senjose'ere ro'taguē, ĵjaroguēni mame re'huani jo'caja'guē'ne? Judasbi gu'aye yo'oni, baguē gu'a jucha ro'ire junni tonni, baguē bēnni senjoja'runa saosi'quē sēani, yēquēna bain cuencueni nēcosi'cuare ěnani, te'eguēni ja'an yo'ore yo'o güesejē'ën, Ējaguē, cajën, Riusuni senni achareña bacua.

²⁶Senni achani tējini, ja'nrebi yahueni toyasi gatagate uanreña. Uanni ěnato, Matías yua Riusu ta'yejeiye yo'o cuencuesi'quē baquēña. Yequēcua oncecua naconi te'e zi'inni baquēña.

La venida del Espíritu Santo

2 ¹Ja'nrebi Riusu jēja umuguse Pentecostés casi umuguse, judío bain ru'ru tēasi aon umugusebi ti'anguēna, Riusu bain si'acuabi te'eruna ñē'cani bateña. ²Ba'ijēna, te'e jēana guēnamē re'otobi ai jēja achoguēña. Ai jēja tutu raye'ru achoni, bacua ñu'ijēn ba'i huē'e beoru ai achoreba achoguēña. ³Ja'nca achoguēna, ba hua'nabi mēiñe ěnato, toa zemeñoa ba'iyeru huahua meni tonquēña. Ga bainguēna huo'hueni te'e toa zemeño tuaguēña. ⁴Tua mequēna, Riusu bain si'acua yua Riusu Espirituni si'a recoyoreba bani, bojo hua'na re'huani, ja'nrebi Riusu Espiritubi ca güesequēna, tin bain cocare ca bi'rareña.

⁵Ja'ansi umuguseñabi judío bain, Riusuni ai yējēn bojocua, si'a ěn yija re'otobi raisi'cuabi yua Jerusalén huē'e jobona ti'an raisi'cua bateña. ⁶Ja'nca ba'icuabi Riusu bain tin coca cayete achani, ai jai jubē bainbi ñē'cani, gue ro'taye beoye achareña. Ga bainguēbi baguē cocare achani, Yē'ē cocare queaca masiye caye'ne cajën, ai bojojēn achareña. ⁷Gue ro'taye beoye achajën, sa'ñeña bojojēn, sa'ñeña ca bi'rareña:

—Ja'an hua'na si'a hua'na ro Galilea bain ye'yema'isi'cua sēani, ĵqueaca yē'ē cocare caye poreye'ne? ⁸Yē'ē yija bain coca ĵqueaca caye masiye'ne bacua? sa'ñeña senni achajën, gue ro'taye beoye nēcureña si'acua.

⁹Ja'an bain achacuare ěnato, si'a hua'nabi tin yijañabi raisi'cua bateña. Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰Frigia, Panfilia, Egipto, Cirene que ca'ncoña yijaruan, Africa ba'iruan, ja'anruan bainbi raisi'cua bateña. Romabi rani ba'icua'ga bateña. Yequēcuabi judío bainreba bateña. Yequēcuabi tin yijañabi rani, judío bain ujayete ye'yesi'cua bateña. ¹¹Yequēcua'ga Creta, Arabia, ja'an yijañabi raisi'cua ba'ijēn, ga bainguē baguē yija cocare achato, Riusu bainbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete cani achojēn bateña.

¹²Ja'nca cani achojēna, ja'an bain ñē'casi'cuabi gue ro'taye beoye achajën, sa'ñeña senni achajën bateña:

—ĵGue'ne yureca? ĵQueaca maire yo'oguē'ne Riusu? senni achareña.

¹³Senni achajēna, yequēcua'ga Jesucristore yo'o concuani ěñajën, bacuare ro jayajën careña:

—Ro güebe neni, ro coca cayē bacua, careña.

Discurso de Pedro

¹⁴Cajēna, Pedro yua Riusu ta'yejeiye yo'o concua oncecua naconi ba'iguēbi nēcani, bainni si'a jēja coca ca bi'raguēña:

—Mēsacua judío bain, si'a Jerusalén huē'e jobo ba'icua, yē'ēbi coca caguēna, te'e ruiñe achajē'ën. ¹⁵Ēncua yē'ē bain concuabi güebema'iñē. Ēnsēguē yuta zijerēn sē'iguē sēani, mēsacua yua huacha ro'tahuē. ¹⁶Riusu yo'o'aja'yete cani jo'case'le'ru yureña maini yo'oni jo'caji baguē. Riusu ira bainguē cuencuesi'quē Joel hue'eguēbi toyani jo'caguēna, mēsacua achani masijē'ën:

¹⁷Ēn yija carajei umuguseña ti'anguēna, ěn yo'ore yo'o'aja'guē'ē yē'ē, caji Riusu.

Yē'ē Espiritute si'a bainna gacho meni tonguēna, ai recoyo bojojēn ba'ija'cua'ē bacua.

Ja'nca bojojēn, mēsacua mamacua, ěmēcua, romi zincua, si'acuabi yē'ē cocare masini cani achoja'cua'ē.

Mēsacua bain bonsēcuabi Riusu guēnamē toyare ěnani masija'cua'ē.

Mēsacua bain iracuabi Riusu ěo cainruna ěnani masija'cua'ē.

¹⁸Ja'an umuguseñabi ti'anguēna, yē'ē Espiritute gacho meni, yē'ē bain yē'ere yo'o concuani tonni baja'guē'ē yē'ē.

Ja'nca tonni baguēna, yē'ē ba'iyete bainna quēani achoja'cua'ē bacua.

¹⁹Ja'ansi umuguseñabi yē'ē yua ai ta'yejeiye yo'oni, guēnamē re'otona ěñoja'guē'ē.

Yija re'oto'ga ěñoja'guē'ē yē'ē.

Zie, toa, ai rēiye toa pico, ja'anre ěñoja'guē'ē yē'ē.

²⁰Ja'an umuguse Riusu ta'yejeiye ba'i umuguse, Jesucristo ti'an rai umuguse yuta ti'anma'iguēna, ěnsēguēbi zijei re'oto na'ini huesēja'guē'bi.

Ñañaguē'ga yua zie'ru majequē ruinja'guē'bi.

²¹Ja'nca ba'iguēna, bain hua'nabi Riusu ba'i jobona ti'anni si'arēn ba'iyete yēnica, Jesucristo ta'yejeiye coñete te'e ruiñe senreba senjē'ën, cani jo'cabi Riusu.

²²Ja'nca toyani jo'case'e sēani, mēsacua Israel bain, yē'ēbi yēhuo cocare mēsacuani quēani achoguēna, te'e ruiñe achani masijē'ën: Riusubi baguē Zin Jesucristore cuencueni, mēsacuana raoguēna, ai ta'yejeiyereba yo'oni mēsacuani ěñoguēna, mēsacuabi ěnani, baguē ta'yejeiye ba'iyete masihuē. ²³Ja'nca masicuata'an, mēsacua yua Riusu cuencueni jo'case'le'ru yo'ojēn, Jesucristore preso zeanni, gu'a bain naconi crusu sa'cahuēna te'e reoni, baguēni ro huani senjohuē. ²⁴Huani senjosi'quēreta'an, Riusubi ai ta'yejeiye Ējaguē sēani, baguēte go'ya rai güesebi. Mai ta'yejeiye Ējaguēre sēani, ju'insi'quēre gare jo'cani senjoñe poremaji'i. ²⁵Mai ira Ējaguē ba'isi'quē David'ga Jesús ba'ija'yete toyani jo'caguēña. Ēn cocare toyani maina jo'caguēña:

Yē'ē ějaguēbi yē'ē naconi te'e ba'iguēna, gare jo'caye beoye baguēni ěñañe poreyē yē'ē.

Yē'ē yua ñañaja'runa to'inma'iñe caguē, yē'ē jēja ca'ncona nēcani, yē'ere baji.

²⁶Ja'nca sēani, yē'ē yua ai bojo recoyo re'huani baguēni ai bojoreba bojoguē cani achoyē yē'ē.

Baguēbi yē'ēni masi güesequēna, yē'ē junni tonja'rēn ti'anguēna, yē'ē ga'nihuēbi gare pu'ncaye beoye ba'ija'guē'bi.

²⁷Yē'ē recoyote gare jo'cani senjoma'ija'guē sēani, yē'ē yua mē'ere yo'o con hua'guē ba'iguēna, yē'ē ga'nihuēte gare pu'nca güeseye beoye ba'ija'guē'ē mē'ē.

²⁸Yē'ē yua se'le go'ya rajja'guēre sēani, mē'ēbi yē'ēni ja'anre masi güesequēna, yē'ēbi mē'ēni ěnani, ai ta'yejeiyereba bojoguē ba'ija'guē'ē yē'ē, toyani jo'caguēña David.

²⁹Ja'nca sēani, yo'je sanhuē, David coca toyani jo'case'ere ro'tani ye'yējē'ën. Mai ira ějaguē ba'isi'quē Davidbi ja'an cocare toyani jo'cani, ja'nrebi junni tonguēna, baguē bainbi baguēte tanni jo'careña. Jo'carena, baguē ga'nihuēbi pu'ncani carajaquēña. Baguē tansiru yuta mai naconi ba'iguēna, ěnani masijē'ën. ³⁰Ja'nca pu'ncani huesēsi'quēta'an, Riusu ta'yejeiye yo'o'aja'yete quēaguē ba'nquēña. Riusubi ěn cocare quēani jo'caguēna, te'e ruiñe ro'taguēña baguē: Te'e ruiñereba quēani jo'cayē yē'ē. Mē'ē bainguē jē'te rajja'guēre cuencueni raoguēna, mē'ē ta'yejeiye Ējaguē ba'iyeru ai ta'yejeiye

Ējaguē ba'ija'guē'bi, quēani jo'caguēna Riusu, baguē Zin Jesucristore. ³¹Ja'nca quēani jo'caguēna, mai ira Ējaguē ba'isi'quē Davidbi achani, te'e ruiñe recoyo ro'tani, Cristo rajja'yete masiguēna. Masini, Cristo junni tonni go'ya rajja'yete toyani jo'caguēna. Yē'ē recoyote gare jo'cani senjoma'ija'guē caguē, Yē'ē ga'nihuēte gare pu'nca güeseye beoye ba'ija'guē caguē, Jesucristo ba'ija'yete toyani jo'caguēna. ³²Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguēna, Riusubi baguē Zin raosi'quēre, ja'ansi'quēre go'ya rai güesebi. Go'ya rai güesequēna, yēquēna hua'nabi ēñasi'cua ba'iyē. ³³Ja'nca go'ya rai güeseni, baguē jēja ca'ncona mēani baji. Ja'nca bani, baguē Espiritute baguēna jo'cani, baguē ta'yejeiyereba conguēte re'huani baji. Riusu ru'ruña quēani jo'case'e'ru te'e ruiñe yo'obi. Ja'nca yo'oguēna, mēsacua'ga yure umuguse Riusu ta'yejeiye yo'ose'ere achani ēñahuē. ³⁴Ja'nca sēani, Davidbi guēnamē re'otona go'ya rani mēimaquēna. Baguēbi ēn coca se'gare toyani jo'caguēna:

Riusubi yē'ē Ējaguēni cabi:

“Yē'ē jēja ca'ncona bēani ba'ijj'ēn,

³⁵ mē'ē je'o bacuani mē'ē guēon na'mina ti'anni

carajei güeseye tēca” toyani jo'caguēna David.

³⁶Ja'nca toyani jo'case'e sēani, Israel bain si'acuabi te'e ruiñereba achani masijj'ēn: Mēsacuabi ja'an Jesucristorebare crusu sa'cahuēna reoni, huani senjosi'cuata'an, Riusubi ta'yejeiyereba yo'oni, baguēni go'ya rai güeseni, baguē ta'yejeiyereba conguēte re'huani, mai Ējaguērebare maire ēñobi, cani achoguēna Pedro.

³⁷Cani achoguēna, bain hua'nabi achani, ai recoyo oijjēn, Pedroni, yequēcua Riusure ta'yejeiye yo'o concua, si'acuani senni achareña:

—Ja'yē sanhuē, ¿queaca yo'oja'cua'ne yēquēna? senni achareña.

³⁸Senni acharena, Pedrobi sehuoguēna:

—Mēsacua yua Riusuna ti'anni quēajj'ēn. Mēsacua gu'a jucha yo'ojjēn ba'ise'e beoru gare jo'cani, Yē'ē gu'a juchare gare se'e ro'tama'ijj'ēn cajjēn, Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete si'a recoyo ro'tajjēn, oona bautiza güesejēn ba'ijj'ēn. Ja'nca yo'onica, Riusubi baguē Espiritute mēsacuana gacho meni ton güeseja'guē'bi. ³⁹Ja'nca cani jo'casi'quē sēani, mēsacua, mēsacua mamacua rajja'cua, so'o yijañare ba'icua, si'acua baguē bain cuencuesi'cuani baguē Espiritute insini, si'acuani baguē bainre re'huani baja'guē'bi Riusu, sehuoguē quēaguēna Pedro.

⁴⁰Ja'nca quēani, se'e yeque cocare yihuoguē cani achoguēna:

—Ēn yija bain gu'ayereba yo'ojjēn ba'icuabi gare huesēni carajei'cua sēani, bacua jobobi gare quēñēni, Riusuni recoyo te'e zi'nzini, baguē bainreba ba'ijj'ēn, cani achoguēna.

⁴¹Ja'nca cani achoguēna, bain hua'nabi te'e ruiñe achani, baguē case'e'ru yo'o bi'rareña. Jesucristoni recoyo te'e zi'nzini oona bautiza güesereña. Ja'nca yo'ojjēn, ja'ansi umuguse samute mil bainbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tareña. ⁴²Ja'nca ro'tani, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi ye'yojēna, te'e ruiñe achani, gare jo'caye beoye Riusu yēye'ru yo'ojjēn bateña. Si'a jubēbi sa'ñeña recoyo te'e zi'nzini, sa'ñeña bojojēn, Riusuni te'e ujjajjēn, Riusu naconi te'e zi'nzini aon huo'huejēn, te'e ainjēn bateña.

La vida de los primeros cristianos

⁴³Ja'nca ba'ijjēn, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni jo'cajēna, bain hua'nabi te'e ruiñe ēñajjēn, ai ro'tajjēn, Riusu yēye'ru te'e ruiñe yo'oñu cajjēn yo' bi'rareña. ⁴⁴Si'acua, Jesucristo naconi recoyo te'e zi'nzini ba'icuabi bacua bonsere inni, sa'ñeña huo'huejēn, ro insijjēn bateña. ⁴⁵Bacua jubē ba'icua yequēcuabi ai bonsere bajjēn,

bacua bonsere insini curi coni, Cristo bain bonse carajjēn ba'icuana ro insijjēn bateña. ⁴⁶Si'a umuguseña bacuabi Riusu uja huē'ena nē'cani ujani, ja'nrebi jurēanbi bain huē'ēnana nē'cani, Riusu naconi te'e aonre ainjēn, Riusuni Surupa cajjēn, recoyo te'e bojoreba bojojēn bateña. ⁴⁷Riusuni cajjēn, Ai ta'yejeiyereba Ējaguē ba'iguē'ē mē'ē, cajjēna, si'a bainbi bacuani te'e ruiñe ēñajjēn bateña. Riusu bainbi ja'nca ai bojojēn ba'ijjēna, Riusubi se'e yequē bainre si'a umuguseña cuencueni, bacuani mame recoyo re'huani, baguē bain jubēna nē'ca güesequē baquēna.

Un cojo es sanado

3 ¹Ja'nrebi, yequē umuguse, ēnsēguēbi a las tres ba'iyē'ru sē'iguēna, Riusu bain ujjajjēn nē'cajairēn sēani, Pedro, Juan, bacuabi Riusu uja huē'ena mēi bi'rareña. ²Mēi bi'rani ēñato, garasi guēña baguēbi caca sarote tinja ñuquēna. Ganiñe porema'i hua'guēre sēani, baguē bainbi si'a umuguseña baguēre cuanni sani, Re'oyereba caca sa'rona jo'careña. Jo'cajēna, ba hua'guēbi ga bain hua'na ti'anja'cuani curi ma'carēte senguē ñuquēna. ³Ja'nca ñu'i hua'guēbi Pedro, Juan, bacuani curi ma'carēte senquēna. ⁴Senguēna, bacuabi baguēni ēñareña. Ēñani, Pedrobi baguēni caguēna:

—Yēquēnani ēñajj'ēn, caguēna.

⁵Caguēna, ba hua'guēbi Curi ma'carēte coni baza caguē ēñaguēna. ⁶Ēñaguēna, Pedrobi caguēna:

—Yē'ē yua curi ma'carēte gare beo hua'guēta'an, yē'ē bayete mē'ēna insini jo'caye yēyē yē'ē. Mai ta'yejeiyereba Ējaguē Jesucristo, Nazareno bainguē ba'isi'quēbi yo'o güesequēna, nēca mēni ganijj'ēn, caguē cayē yē'ē, caguēna.

⁷Cani ja'nrebi, baguē jēja entē sarare zeanni huēaguēna, ba hua'guēbi jēja ba guēñare re'huani, jēja jēo betogañare'ga re'huani, nēca mēquēna. ⁸Ja'nca nēca mēni, jēja cha'cani, ja'nrebi te'e ruiñe gani bi'raguēna. Gani bi'rani, bacua naconi Riusu uja huē'ena cacani, Riusuni ai bojoreba bojoguē, baguē se'gabi cha'caguē ganiguē baquēna. ⁹Ja'nca ba'iguēna, si'a bain hua'nabi ēñani, Riusuni bojoreba bojojēn careña. ¹⁰Ja'nca cajjēn, gue ro'taye beoye ēñajjēn, ¿Gue'ne yureca? sa'ñeña cajjēn, ba bainguēre masicuabi sañeña careña:

—Guēon garaguē ba'isi hua'guēbi Re'oyereba caca sa'rore ñu'iguē, curi so'corēanre senguē ba'isi'quēta'an, ¿queaca huajjē raquē'ne? sa'ñeña senni achajjēn, quēquējēn ēñareña.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹Yureca guēon garaguē ba'isi'quēbi huajjē rani bojoguē, Pedro, Juan, bacuani su'ncaguē zeanguē ba'iguēna, si'a jubē bainbi bacua ba'iruna huē'huējēn rateña, huē'e tubēan ba'iru, Salomón casiru. ¹²Ja'nca huē'huē rajjēna, Pedrobi bainni ēñani, bacuani coca cani acho bi'raguēna:

—Mēsacua Israel bain ¿queaca ro'tajjēn, ai yo'ojjēn ēñañe'ne? Yēquēna hua'na se'gabi guēon garasi'quēni huachomaē'ē.

Yequērē mēsacuabi ro'tajjēn, Riusu bainbi ta'yejeiye yo'oye masini huachomate, o Riusu bainbi Riusuni recoyo zi'nzini ba'ijjēn baguēni huachomate cajjēn, mēsacua ai huacha ro'tacua'ē. Yēquēna hua'nabi ro bain sēani, yēquēna se'gabi ta'yejeiye yo'oye gare porema'icua'ē. ¹³Riusu se'gabi ēnquēni ta'yeyeyiye yo'oni te'e ruiñe huachobi. Ja'an Riusu yua mai ta'yejeiyereba Ējaguē Riusureba'bi ba'iji. Mai ira bain ba'isi'cua, Abraham, Isaac, Jacob, bacuabi mai Ējaguē Riusuni ai recoyo bojojēn bateña. Ja'an Riusubi baguē Zin Jesucristoni ai bojoguē, baguē ta'yejeiye ba'iyete bainni masi güesequēna, mēsacuabi baguēre ro preso zean güeseni, ēja bainna insihuē. Insini, Pilatobi etoye yēguēna, mēsacuabi ai ēnseye cahuē. ¹⁴Gu'a bain hua'guēre etojj'ēn cahuē. Ja'nca cani, Riusu

raosi'quère, maire re'oye yo'osi'quère, Riusu ta'yejeiyereba cuencuesi'quère, ja'anguère roreba huani senjo güesehuè mäsacua. ¹⁵Maire huajëreba huajë güesequëni ro jo'cani, baguëni huani senjo güesesi'cuata'an, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oni, baguëni go'ya rai güeseni babi. Ja'nca go'ya rai güesequëna, yëquënabi ënani masihuè. ¹⁶Ja'nca ënani masini, baguè ta'yejeiye ba'iyete si'a recoyo ro'tani, ënquè guëoña garasi'què'ga si'a recoyo ro'tani Cristoni recoyo zi'inguëna, Cristobi baguëni huachoni, huajë guëoña baguère re'huabi, mäsacua te'e bainguère. Ja'nca sëani, mäsacua ëñajë'ën. Ènquëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguëna, Jesucristobi baguëni huachoreba huachobi.

¹⁷Yureca, yë'ë bain sanhuè, mäsacua, mäsacua ëja bain gu'aye yo'ose'ere cato, ro huesë ëaye yo'ojën, Jesucristoni huani senjo güesehuè mäsacua. Ja'nca ro huesë ëaye yo'osi'cuata'an, ¹⁸Riusu ru'rureba ro'taguè yo'oja'yete ro'tani masijë'ën. Baguè ira bain raosi'cuabi baguè cocare toyani jo'cajënna, mäsacua ëñani masijë'ën: Riusu Raoja'guërebabi ai yo'ogüè ba'ija'guë'bi, toyani jo'cajënna, mäsacua ëñani masijë'ën. ¹⁹Ja'anre te'e ruiñe masinica, mäsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, Riusuni si'a recoyo te'e zi'nzini bajë'ën. Ja'nca banica, Riusubi mäsacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'iguè ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëbi mäsacuare mame recoyo ba'icuaire re'huani, mäsacuani bojoreba bojo güeseja'guë'bi. ²⁰Baguè Zin Jesucristo, baguè ru'rureba raoja'ye ro'tasi'què, baguère cuencueni, mäsacuana raoguëna, mäsacua yua ai bojoreba bojocua ruinj'a'cua'ë. ²¹Ja'nca bojo hua'na ruinj'a'cua ba'ijënna, yureca Riusu cuencueja'rën ti'añe tëca Jesucristobi guënamè re'otore ba'iguè ëjaji. Riusu ira bain raosi'cuabi ja'nca maina toyani jo'careña. ²²Moises'ga mai ira bain ba'isi'cuani toyani jo'caguëna, mäsacua ëñani masijë'ën: “Mai Èjaguè Riusubi mäsacua bain jë'te ba'ija'cuare ëñani, baguè cocare quëaguëte yo'je cuencueni raoja'guë'bi. Yë'ëre cuencueni raose'e'ru baguëte cuencueni raoja'guë'bi. Ja'nca raoguëna, baguëbi coca canì achoguëna, mäsacua te'e ruiñe achani, yo'ojën ba'ijë'ën. ²³Te'e ruiñe achani yo'omanica, Riusu bain ba'iyete gare porema'ija'cua'ë. Riusubi mäsacuani gare carajei güeseja'guë'bi” toyani jo'cabi Moisés.

²⁴Si'a Riusu ira bain raosi'cua, Samuel, yequëcua jë'te raisi'cua'ga güina'ru toyani jo'cajën, Riusu cuencuesi'quërebabi ti'an rajja'guë'bi cajënna, yure umuguseña ti'an raisi'què bajji'i. ²⁵Riusubi ja'nca toyani jo'ca güesequè, mäsacua, baguè bain ba'ija'cuana baguè canì jo'case'e'ru yo'oni jo'ca güeseyero'tabi. Mäsacua ba'ija'yete ro'taguè, mai ira bain ba'isi'cuanaconi canì jo'caguè, Taita Abrahamni te'e ruiñe canì jo'caguëña: “Më'ë yua yë'ë cocare si'a recoyo ro'taguëna, si'a re'oto bain jubëanni bojo güeseja'guë'ë yë'ë” canì jo'caguëña Riusu. ²⁶Ja'nca canì jo'casi'quëbi yureña baguè Zinni go'ya rai güeseni, mäsacuana ru'ru raoni ëño güesebi. Mäsacuani re'oye yo'oni bojo güeseza caguè, baguè Zinre mäsacuani ëñoguëna, mäsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, baguëna ti'anni, recoyo te'e zi'nzini ba'ijë'ën, caguè yihuoguëña Pedro.

Pedro y Juan ante las autoridades

4 ¹Pedro, Juan, bacuabi yuta bain hua'na naconi ja'nca cajën yihuojënna, pairi ëja bain, Riusu huè'e ëjaguè, Saduceo bain, ja'ancuabi ti'an rateña. ²Jesucristo go'ya raise'ere quëani achojën ba'icuaire sëani, ja'ancuabi ti'an rani, bacuani bëinjën, ³bacuani preso zeanni, na'i si'aye sëani, bacuare ya'o huë'ena guaoni ta'pini, Miato tëca ba'ija'bë cajën goteña. ⁴Ja'nca preso guaosi'cua ba'ijënna, bacua coca achasi'cua ai jai jubëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tareña.

Ja'nca recoyo ro'tajën, ëmëcua se'gare cuencueto, cinco mil bain ba'iyete'ru bateña.

⁵Ja'nrebi yequè umuguse ñataguëna, si'a judío ëja bain, Jerusalén huè'e jobo ba'icua, bain iracua, ira coca masiye ye'yocua, ja'an si'acuabi ñë'ca rani, Pedro, Juan, bacuare coca senni achañu cajën, bacua ñë'caruna ti'anreña. ⁶Bacua pairi ta'yejeiye ëjaguè Anás hue'eguè, baguè te'e bain hua'na Caifás, Juan, Alejandro, bacua'ga ti'anni bateña. ⁷Ti'anni ba'icuabi guansejën, Pedro, Juan, ja'ancuare rani mai joborana nëcojë'ën canì, ja'nrebi rani nëcojënna, bacuani coca senni achareña:

—¿Mäsacua guere yo'ojën, ëjacua yo'oye'ru coca canì achojën rate'ne? ¿Gue ëjaguëbi mäsacua yo'oyete guanseguë'ne? cajën, bacuani bëinjën senni achareña.

⁸Senni acharena, Pedrobi, Riusu Espiritubi te'e ruiñe ca güesequëna, bacuani sehuo bi'raguëña:

—Mäsacua Israel ëja bain, judío ira ëja bain, mäsacua si'acua achajë'ën. ⁹Guëoña garasi'què huajë raise'e, ja'an re'oye yo'ose'ere yëquënani senni achatoca, mäsacuani te'e ruiñe quëayë yëquëna. ¹⁰Ja'nca quëajënna, mäsacua Israel bain si'acuabi achani masijë'ën. Mäsacua yua ënquè, guëoña garasi'què huajë raisi'quère ëñajë'ën. Baguëbi Jesucristo ja'an Nazareno bainguëni si'a recoyo ro'taguëna, Jesucristobi baguëni te'e ruiñe huajë rai güesebi. Ja'an Jesucristore ro'tajë'ën. Mäsacuabi baguëni huani senjo güesejënna, Riusubi ta'yejeiye yo'oni, baguëni go'ya rai güesebi. ¹¹Ja'an Jesucristo yua mai ta'yejeiyereba Èjaguè cuencuesi'quëreta'an, mäsacua Israel ëja bain, Riusu cocare te'e ruiñe ye'yoye cuencuesi'cuabi baguëte ro gu'a güeni senjohuè. Güeni senjosi'cuata'an, Riusu quë'rë ta'yejeiye Èja bainguè re'huasi'què bajji'i baguè. ¹²Ja'nca re'huasi'què sëani, baguè se'gabi bainre mame re'huani bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere senjoni, bain recoyo tënoñe poreji baguè. Yequëcua ja'nca tënoñe porecuare cu'eto, gare beoyë. Jesucristo se'gabi maire mame recoyo re'huani Riusu bainre re'huaye poreji, sehuoguè quëaguëña Pedro.

¹³Ja'nca quëaguè, gare huaji yëye beoye quëaguëna, judío ëja bainbi gue ro'taye beoye achajën, Ja'an hua'nabi ai masiye sehuoye poreyë careña. Ro uti ye'yema'isi'cuata'an, ¿queaca ta'yejeiye masiye'ne bacua? sa'ñeña senni achareña. Jesucristo bainreba cuencuesi'cua gare ba'iyë bacua careña. ¹⁴Ja'nca cajën, gue ro'taye beoye ëñajën, guëoña garasi'què huajë raise'ere te'e ruiñe masijën, bacuani gu'aye gare poremateña. ¹⁵Ja'nrebi sa'ñeña se'ga coca senni achajën ba'ihu cajën, ba hua'nare hue'se ca'ncona eto güeseni, ¹⁶bacua ba'ija'yete sa'ñeña coca senni acha bi'rareña:

—¿Mai hua'na queaca bacuani si'nseye'ne? Guëoña garasi'què huajë raise'ere gu'aye caye porema'iñë mai, Riusu ta'yejeiguè huachose'e sëani. ¹⁷Si'nseye porema'icuaata'an, bacua coca yua si'a bain naconi jaijeima'ija'ñe cajën, ëncuani si'a jëja yihuofu careña. Mäsacua yua Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete gare se'e quëani achoma'ijë'ën guanseñu careña. Mäsacuabi quëani achotoca, ai jëja si'nseyë yëquëna cañu careña, sa'ñeña.

¹⁸Ja'nca sa'ñeña senni achani tëjini, ba huana etosi'cuare se'e choni, bacuani si'a jëja guansereña:

—Mäsacua yua Jesucristo ba'iyete gare se'e quëani achoye beoye ba'ijë'ën careña.

¹⁹Carena, Pedro, Juan, bacuabi sehuoreña:

—Riusubi yëquënani ta'yejeiye guanseni jo'casi'què ba'iguëna, ¿queaca mäsacua guanse cocare achani yo'oye poreyë'ne yëquëna? Mäsacua se'ga ja'anre ro'tajë'ën. ²⁰Riusu ta'yejeiye yo'oni jo'case'e, yëquëna te'e ruiñe ëñani masise'e, ja'anre gare jo'caye beoye quëani achoye bayë yëquëna, sehuoreña bacua.

²¹Ja'nca sehuorena, judío ëja bainbi ro si'nsejei cocare cajën, bacuare etoni saoreña. Si'a bain hua'nabi ba bainguè huajë

raise'ere eñani, Riusuni ai bojoreba bojojën cajënna, ëja bainbi si'nse güeseye gare poremateña. ²²Guëoña garasi'quëni eñani, quë'rë cuarenta tëcahuëan baguëte masini, Pedro sanhuëni ro etoni saoreña.

Los creyentes piden confianza y valor

²³Etoni saorena, bacuabi ja'ansirën sani, bacua gaje concuana ti'anni, ëja bain case'ere bacuani quëareña. ²⁴Quëani tējijënna, si'a jubëbi te'e ujañën, Riusuni careña:

—Mai Eñaguë Riusu, më'ëbi si'a ën yija re'oto, si'a guënamë re'oto, si'ayete re'huani jo'cahuë më'ë. ²⁵Më'ë coca canì jo'case'ru giüina'ru yo'ojën ba'iyë bain hua'na. Më'ë Espíritubi mai ira bainguë ba'isi'quë Davidni canì jo'ca güeseguëna, Davidbi maini toyani jo'caguëña:

Riusuni ro'tama'icuabi çguere yo'ojën, ro bëin coca cajën, ro gu'aye yo'oye se'ga sa'ñeña ro'tajën ba'iyëne?

²⁶Ën yija bain ta'yejeiye ëjacuabi huëni, je'ò bajën, si'acuabi ñë'canì, Riusuni gu'a güejën, baguë Cristo raosi'quërebani gu'a güejën, baguë bainreba cuencuesi'cuani gu'a güejën, ro yo'oyë bacua, toyani jo'caguëña David.

²⁷Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, më'ëbi yureña giüina'ru yo'ò güesehuë, Eñaguë. Herodes, Poncio Pilato, romano bain hua'na, Israel bain hua'nabi ën huë'e jobore ñë'casi'cua ba'ijën, më'ë Zin Jesucristo te'e ruiñe cuencueni raosi'quë, ja'anguëni ai gu'aye yo'ohuë bacua. ²⁸Ja'nca gu'aye yo'ocuabi më'ë ru'rureba ro'tani yo'ò güesese'e se'gare yo'ohuë bacua. ²⁹Ja'nca yo'osi'cuabi yëquënanì yureña gu'aye cajënna, Eñaguë achajë'ën. Achani, yëquëna hua'nani conjë'ën. Më'ëre yo'ò concuare sëani, gare huaji yëye beoye ba'i hua'nare re'huani, më'ë cocareba te'e ruiñe quëani achocuare si'a jëja re'huani yo'ò güesejë'ën. ³⁰Më'ë Zin Jesucristoni te'e ruiñe masija'bë caguë, më'ë ta'yejeiye yo'ore yo'oni, rau bacuare huachoni bainre ëñojë'ën. Ja'an cocare Riusuni ujañën, te'e careña.

³¹Cani tējirena, bacua ñë'canì ba'i yijare ëñato, ai jëja ñu'cuguë baquëña. Ñu'cuguë ba'iguëna, Riusu Espíritubi ja'ansirën gaje meni, si'a baguë bain baru ba'icuanì baguëña. Ja'nca baguëna, bacuabi ai bojo recoyo re'huani, gare huaji yëye beoye Riusu cocarebare quëani acho bi'rareña.

Todas las cosas eran de todos

³²Ja'nca quëani acho bi'rajënna, ai jai jubë bainbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, si'a jubëbi recoyo te'e zi'nzini, sañeña te'e oireba oijën bojojën, bacua bonsere ëñajën, Yë'ë bonse se'ga beoji cajën, sa'ñeña hu'o'huejën conjën bateña.

³³Ja'nca ba'ijënna, Riusure ta'yejeiye yo'ò concuabi bainni ai ta'yejeiye ye'yojën yihuojën bateña. Jesucristobi go'ya raiguëna, te'e ruiñe ëñahuë yëquëna quëani achojënna, Riusubi baguë bainrebani ai re'oye yo'oguë baquëña. ³⁴Ja'nca sa'ñeña bojojën, bonse carajën ba'icua gare beoreña. Bacua jubë ba'icua yijañare bacua, huë'eñare bacua, ja'ancuabi yequëcuana insini, curire conì, ³⁵Riusure ta'yejeiye yo'ò concuana ro insireña. Ro insijënna, bacuabi si'a ba jubë bain carajën ba'icua hu'o'huenì insireña. ³⁶Bacua jubë bainguë José hue'eguëbi ja'nca yo'oguëña. Ja'an hua'guë yua levita bainguë ba'iguëbi Chipre jubobi raisi'quë ba'iguëna, Riusu ta'yejeiye yo'ò concuabi baguë oireba oiguë conse'ere eñani, baguëni Bernabé hue'yoreña, te'e ruiñe oiguë, bainre conguëre sëani. ³⁷Ja'anguëbi yijare bani, yequëcuana insini, curire conì, Riusure ta'yejeiye yo'ò concuana ro insiguëña.

El pecado de Ananías y Safira

5 ¹Yequëca Ananías hue'eguëbi, baguë rënjo Safira naconi yijare bani, ja'an yijare insini curi coreña. ²Ja'nca conì, Jobo se'gare yahue re'huani bañu caguë, jobo ba'iyete

Riusure ta'yejeiye yo'ò concuana sani, Mai yija insini curi si'ayete Riusuna ro insiyë yëquëna caguë jo'caguëna, ³Pedrobi sehuoguëna:

—Ai gu'aye ro'taguë yo'ohuë më'ë, Ananías. Zupai huatibi më'ëni ro coquesi'quë sëani, Riusu Espírituni ai coqueguë cahuë më'ë. ¿Më'ë queaca ro'taguë, më'ë yijare insini, curire conì, jobo ba'iyete yahue re'huani bani, ja'nrëbi jobo ba'iyete Riusuna ro insini, Yë'ë curi cose'e si'ayete ro insiyë yë'ë coqueguë quëaguë'ne më'ë? ⁴Më'ë yija sëani, më'ë se'gabi insini curi conì, më'ë yëse'e insiyë porere'ahuë. Ja'nca poreguëbi çguere yo'oguë, ro coqueguë raguë'ne? Bainni ro coqueye ro'taguëta'an, Riusurebani ro coquehuë më'ë, caguë quëaguëña Pedro.

⁵Quëaguëna, Ananíasbi achani, ja'ansirën huajë junni tanquëña. Junni tanni, yijana tanquëna, bain hua'nabi achani masini, ai huaji yëjën bateña. ⁶Ja'nca junni tanguëna, bonsë hua'nabi ti'an rani, baguë ga'nihuëte canbi reani re'huani sani tanreña.

⁷Ja'nrëbi samute hora ba'ini, Safirabi ti'anni, bago ënjë junni tanse'ere huesëgona, ⁸Pedrobi bagoni senni achaguëña:

—Më'ë, më'ë ënjë, më'sacua yija insini curi cose'e, ën curi ro insise'e ¿më'sacua si'aye cose'e ba'iguë? Quëajë'ën yë'ëre, senni achaguëña Pedro.

Senni achaguëna, bagobi sehuogoña:

—Ja'an curi'ë. Si'aye'ë, sehuogoña.

⁹Sehuogona, Pedrobi bagoni bëinguë caguëna:

—¿Më'sacua guere yo'ojën, Riusu Espíritute ro coquejën care'ne? Yureca achajë'ën. Më'ë ënjëre tanjën saisi'cuabi yuara raiyë. Ja'nca rajjën, më'ëre'ga tanja'cua'ë, caguëña Pedro.

¹⁰Caguëna, ja'ansirën huajë junni, Pedro ca'ncona tancoña. Tancona, bonsë hua'nabi cacani, ju'insi'conì eñani, bagote inni, sani, bago ënjë ca'ncona tanreña. ¹¹Ja'nca ju'insi'cua ba'ijënna, si'a Riusu bainbi masini, ai huaji yëjën bateña.

Muchos milagros y señales

¹²Ja'nrëbi, Riusubi conguëna, baguëre ta'yejeiye yo'ò concuabi ai ta'yejeiye yo'oni ëñojën, bain gare ëñama'ise'ere yo'oni ëñojën bateña. Ja'nca ba'icua, Bain hua'nani coca ye'yoñu cajën, bacuani Riusu huë'ena ti'an güeseni, Salomón casi tubëan ba'iruna ñë'conì Riusu cocare ye'yojën bateña. ¹³Ba'ijënna, yequë bainbi so'orëbi ëñajën, bacua jubëna zi'nziye huaji yëjën ba'icua'ta'an, Riusu bainni ai ruiñe ëñajën bateña. ¹⁴Yequëcua'ga ai jai jubëbi mai Eñaguëni si'a recoyo ro'tajën, ëmëcua'ga, romicua'ga, Cristo bain runteña. ¹⁵Yequëcua'ga bacua ju'in hua'nare cuanni sani, Pedrobi ti'anni huachojaguë cajën, bacua camana uanni, huë'e jobo sai ma'ana jo'canì ëjoreña. Yequëre Pedrobi bacua uinruanbi ro saitoca, baguë hue'eguë se'gabi bacuana pa'rotoca, huajëja'bë cajën ëjoreña. ¹⁶Yequëcua'ga tin huë'e joboña cueñe ba'iruanbi ti'an rajjën, bacua bain ju'incuare cuanjën, gu'a huatire bacuare rajjën, Riusu bainni bacuare ëñoñu cajën, Jerusalén huë'e jobona ti'anjënna, si'a hua'nare huachoreña.

Pedro y Juan perseguidos

¹⁷Ja'nrëbi pairi ta'yejeiye ëjaguë, Saduceo bain'ga baguë naconi ba'icua, ja'ancuabi Riusu bain ta'yejeiye yo'ò conse'ere ai ëa eñani bënteña. ¹⁸Ja'nca bëinjën, Riusure ta'yejeiye yo'ò concuani preso zeanni, jai ya'ò huë'ena guaoreña. ¹⁹Guaorena, ja'nrëbi Riusu guënamë re'oto yo'ò conguëbi ñamibi gaje meni ti'anni, ya'ò huë'e anto sa'rore a'nqueni, bacuare hue'se ca'ncona sani, bacuani quëaguëña:

²⁰—Më'sacua yua Riusu huë'ena sani cacani, Riusu cocareba, bain recoyo mame re'hua cocare bain hua'nana gare jo'caye beoye quëani achojën ba'ijë'ën, quëaguëña.

²¹Quëaguëna, Riusu bainbi baguë cocare achani, ñatani, Riusu huë'ena cacani, bainni ye'yo bi'rareña.

Ye'yo bi'rajëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi baguë gaje ëjacua, Israel bain ira ëjacua, ja'ancuare ñë'coni tējini, ja'nrebi ya'o huë'ena saoni, Ja'ancuare rani nëcoj'ën guansegüë caguëña.

²²Guansegüë caguëna, soldado ëjacuabi sani ëñato, preso zeansi'cuabi yua ya'o huë'e beoreña. Beojëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëna go'ini ²³quëareña:

—Ya'o huë'e yua re'oye guaosi huë'e ba'iguëta'an, mai ëñajën cuiracuabi re'oye ëñajën nëcajën ba'icuata'an, yëquë'nabi anconi ëñato, preso zeansi'cua gare beohuë, quëareña.

²⁴Quëajëna, pairi ta'yejeiye ëjaguë, baguë gaje ëjacua naconi, Riusu huë'e ëjaguë'ga, si'acuabi ja'an cocare achani, gue ro'taye beoye ba'ijën, sa'ñeña senni acha bi'rareña:

—¿Gue'ne yureca? ¿Quejeito ta'yejeiye yo'oni tējiiye'ne bacua? sa'ñeña senni achareña.

²⁵Ja'nrebi yequë bainguëbi ti'anni quëaguëña:

—Mësacua preso guaosi'cuabi yua Riusu huë'ere ba'ijën, bain hua'nani ye'yojën ba'iyë, quëaguëña.

²⁶Quëaguëna, soldado ëjaguëbi baguë soldado hua'nare choini, Riusu huë'ena sani, Bacuani preso zeañu cajën, bain hua'nani ai huaji yëjën se'e zeanreña. Bain hua'nabi yequë'rë gatara inni, maire senjoni huaima'iñe cajën, soldado hua'nabi ëñajën, bacuare zeanni rareña. ²⁷Zeanni rani, ëja bain jubëna nëcojëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi caguëña:

²⁸—¿Mësacua queaca ro'tajën, yëquëna ënsesi cocare ro achajën tin yo'ore'ne? Yëquë'nabi ënseye cajëna, mësacuabi Jesucristo ba'iyete gare jo'caye beoye quëani achojën, yëquëna ro'ina junni tonsi'quë'bi cajën, si'a Jerusalén bain masiye tëca quëani achojën ba'iyë mësacua, caguë bënquëña baguë.

²⁹Caguë bëinguëna, Pedrobi, baguë gaje concua naconi, baguëni sehuoreña:

—Riusu guansese'e se'gare achani yo'ocua'ë yëquëna. Bainbi tin guansetoca, yo'omajën ba'icua'ë yëquëna. ³⁰Mai Taita Riusu, mai ira bain ba'isi'cuani consi'quë, ja'an Riusubi Jesusre maina raoguëna, mësacuabi gu'a bainre huani senjoñe'ru baguëni crusu sa'cahuëna reoni, huani senjohuë. Huani senjorena, Riusubi baguëni go'ya rai güesebi. ³¹Go'ya rai güeseni, baguë quë'rë ta'yejeiyereba congüete re'huani, baguë jëja ca'ncona bëa güesebi. Ja'nca re'huasi'quë ba'iguëna, si'a Israel bainbi baguëna ti'anni, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyë poreyë. Si'a hua'nabi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, baguë ta'yejeiye tënoñete te'e ruiñe sentoca, bacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'iguë, bacuare mame recoyo tënoni ba'icua'ere re'huani baja'guë'bi baguë. ³²Ja'an si'ayete te'e ruiñe quëayë yëquëna, baguë ta'yejeiye yo'ose'ere ëñajën ba'isi'cua sëani. Riusu Espiritu'ga ja'an si'ayete masiguë, baguë cocare te'e ruiñe achani yo'ocuan gaje meni baji, sehuojën quëareña Pedro sanhuë.

³³Quëajëna, judío ëja bainbi ai bëinreba bëinjën, Bacuani huani senjoñu cajën ëñareña. ³⁴Cajën ëñajëna, yequë, bacua jubë ba'iguë, Gamaliel hue'eguëbi baquëña. Fariseo bainguë, Riusu coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe masiguë ba'iguëna, bain hua'nabi baguëni ai te'e ruiñe ëñajën bateña. Ja'anguëbi nëceni, Riusure concuare hue'sena etoni bayete guansegüëna. Guanseni, soldado hua'nabi etorena, ³⁵ba hua'guëbi si'a ëja bainni quëaguëña:

—Mësacua Israel bain, achaj'ën. Mësacuabi ëncuani huani senjoñe ro'tajën, mësacua gu'aye yo'oma'iñe cajën, mësacua ëñajën ro'tajën ba'ij'ën. ³⁶Ja'an bainguë ba'isi'quë Teudas yo'oguë ba'ise'ere ro'taj'ën. Yë'ë yua ëja bainguë runza caguë, cuatro cientos gajecuar huëoni, ta'yejeiye yo'o bi'raguëna, ëja bainbi baguëni preso zeanni huani senjojën ba'nhuë. Huani

senjorena, baguë gajecua bi ro gatini sani carajejën ba'nhuë.

³⁷Ja'nrebi jë'te, bainre cuencueni toya umuguseña ba'iguëna, yequë, Galilea bainguë Judas hue'eguëbi ta'yejeiye yo'oni, ai jai jubë gajecuar huëoguëna, baguëre'ga huani senjojën ba'nhuë. Huani senjorena, baguë gajecua'ga gatini sani huesjën ba'nhuë. ³⁸Ja'nca carajeisi'cua ba'ijëna, mësacua yua ëncuare gu'aye yo'oma'ij'ën. Ba hua'nabi ro bain yo'oye'ru yo'ojën ba'itoca, ja'ansi'cuabi gare carajeija'cua'ë.

³⁹Riusubi yo'o güesetoca, mësacuabi bacua yo'ore carajei güeseye gare porema'icua'ë. Ja'nca sëani, mësacua ëñare bajën, bacuani je'o bama'ij'ën. Je'o batoca, yequë'rë Riusu cuencuesere gu'aye yo'oma'iñe mësacua, caguë yihuoguëña Gamaliel. ⁴⁰Caguë yihuoguëna, si'a jubëbi achani, Ja'ë'ë cani yo'o bi'rareña. Riusure yo'o concuani choini, bacuani ga'ni za'zabobi si'nse güeseni, ja'nrebi bacuani guansegjën careña:

—Mësacua gare se'e Jesucristo ba'iyete cani achoma'ij'ën, cani, bacuare etoreña.

⁴¹Etorena, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi sani, bacua je'o bacuani ai yo'ojën ba'ise'ere ro'tani bojojën, Riusu ai yo'o güesese'e sëani, ai jëja recoyo re'huani ba'iñu cajën sateña. ⁴²Sani, Jesucristo ba'iyete quë'rë ta'yejeiye bainni quëani acho bi'rareña. Riusu huë'ena cacani, bain huë'eñana cacani, si'a umuguseña gare jo'caye beoye Jesucristo cocare quëani achojën bateña.

Se nombra a siete ayudantes

6 ¹Ja'nca quëani achojën ba'ijëna, Cristo bain jubëbi quë'rë se'e ai jaijeijateña. Jaijeijëna, ja'nrebi bacua jubë ba'icua griego cocare cacuabi yequë Cristo bain judío cocare cacuani gu'aye ca bi'rareña:

—Yëquëna romi hua'na ira hua'je hua'nabi si'a umuguseña curi insiruna ti'anni, ëja bainbi huo'huejëna, choa ma'carë se'ga coyë. Mësacua hua'je hua'naca quë'rë ta'yejeiye coyë, ca bi'rareña.

²Ca bi'rajëna, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, ba docecuabi si'a jubë Cristo bainre ñë'coni, bacuani quëani achoreña:

—Bainni aon huo'hueye se'gare yo'otoca, ai gu'aye ba'iji yëquë'nare. Riusu cocarebare quëani achoye jo'cani, ja'an yo'ore yo'otoca, gu'aji. ³Ja'nca sëani, yo'je sanhuë, mësacua te'e ruiñe ro'tani, mësacua bainre te'e ëntë sara samucuar cuencueni rani ëñoj'ën, bonse caracuana huo'hueja'cuare. Ja'ancuare cuencueto, re'o bain te'e ruiñe ro'tajën yo'ocua se'ga ba'ija'bë. Riusu Espirituni re'oye zi'nzisi'cua ba'ija'bë. Te'e ruiñe masiye concua ba'ija'bë. Ja'nca ba'ijëna, mësacuabi cuencueni rani ëñoj'ën. Ja'an yo'o yo'oja'cuare re'huani jo'caja'cua'ë yëquëna. ⁴Ja'nca re'huani jo'cajëna, yëquë'nabi Riusuni uajën, Riusu cocarebare quëani achojën, ja'an se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'cua'ë yëquëna, quëani achoreña.

⁵Quëani tējijëna, si'a hua'nabi achani, Ja'ë'ë, ja'nca yo'oñu cajën sehuoreña. Cajën sehuoni, ja'nrebi bacua jubë bainre ëñani, te'e ëntë sara samucuan cuencueni rareña. Ru'ru, Estebanre cuencuereña. Riusu Espirituni re'oye zi'insi'quëbi Cristoni si'a recoyoreba ro'taguëña. Ja'nrebi Felipe, ja'nrebi Prócoro, ja'nrebi Nicanor, ja'nrebi Timón, ja'nrebi Parmenas, ja'nrebi Nicolás Antioquía bainguë judío bain ujayete ye'yesi'quë, ⁶ja'ancuare cuencueni, Riusure ta'yejeiye yo'o concuana sani ëñoreña. Eñorena, Riusure concuabi Riusuni ujani tējini, bacua ëntë sarañare ja'an cuencuesi'cuana pa'roni, Mësacua yua Riusure yo'o concua cuencuesi'cua'ë, cani jo'careña.

⁷Cani jo'carena, si'a hua'na Cristo bainbi baguë cocarebare si'a Jerusalén bainna quëani achojëna, quë'rë ai jai jubë bainbi achani, Cristona recoyo te'e zi'nzini, quë'rë se'e

jaijeijateña. Judío bain pairi hua'na'ga te'e hua'nabi Cristo cocare achani, Cristo bain runteña.

Arrestan a Esteban

⁸Ja'nca jaijeijëna, bacua cuencuesi'quë Esteban hue'eguëbi Riusu Espirituna te'e ruiñe zi'insi'quë yua ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñoni, bain hua'nani ai re'oye conreba conguë baquëña. ⁹Ja'nca yo'oni, bainre conguëna, yequëcua judío bain ujaye ye'yesi'cuabi ai je'o bareña. Bacua uja huë'ere cato, Mai yëse'e se'gare yo'ocua'ë, ja'an hue'ecua bateña. Yequëcua'ga Cirene bain, yequëcua Alejandría bain, yequëcua Cilicia bain Asia yija ba'icua, ja'ancuabi Estebanna ti'anni, baguëni bëin coca cajën, Ai huacha cayë më'ë, ca bi'rareña. ¹⁰Ja'nca ca bi'racuareta'an, Estebanbi Riusu Espiritubi masiye sehuo güesequëna, bacua cayë'ru quë'rë ta'yejeiye ai masiye sehuoguëña. Ja'nca sehuoguëna, bacuabi se'e cayë beoye achacua bateña. ¹¹Ja'nca ba'icua bi' bonëni sani, bacua gu'a gajecua ti'anni, bacuani yahue ro'ijën careña. Carena, bacuabi Esteban ba'iyete coquejën quëareña:

—Baguëbi coca cato, Moisés coca toyani jo'case'ere ai gu'aye caji. Riusure'ga ai gu'aye caji, coquejën quëareña.

¹²Ja'nca coquejën quëajën, bain hua'na, judío bain ëjacua, ja'ancuani gue'rירה. Gue'rירה, bacuabi Estebanni ai bëinjën, baguëni preso zeanni, bacua ëja bain jubëna rëreni sani nëcoreña. ¹³Nëcorena, ja'an coquejën cacuabi nëceni quëareña:

—Ba hua'guëbi Riusu huë'e, Riusu coca toyani jo'case'e, ja'anre gare jo'caye beoye gu'aye cani achoguë ba'ite. ¹⁴Baguë ñaca cani achoguëna, yëquëñabi achahuë: Ba Nazareno bainguë Jesus bi te'e jëna ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ti'anni, Riusu huë'ere gare carajei güeseni, Moisés coca ye'yoguë ba'ise'ere senjoni huesoja'guë'bi, cani achoguë ba'ite baguë, quëareña bacua.

¹⁵Quëajëna, si'a jubë ëja bainbi achani, Estebanni jëja zia ëñañe'ru ëñato, baguë zia yua guënamë re'oto yo'o conguë zia'ru baquëña. Bojo recoyo baguë'ru ëñoguëña.

Defensa de Esteban

7 ¹Ja'nrebi pairi ta'yejeiye ëjaguëbi Estebanni senni achaguëña:

—Më'ëbi bacua quëase'ere achaguëna, ðte'e ruiñe cayë bacua? senni achaguëña.

²Senni achaguëna, Estebanbi sehuoguëña:

—Yë'ë bain hua'na, yë'ë ja'yë sanhuë, si'a hua'na achajë'ën. Mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere quëaguë, mësucuani sehuoyë yë'ë. Mai ta'yejeiyereba Riusubi mai ira bainguë ba'isi'quë Abraham Harán yijana yuta saima'iguë Mesopotamia yijare ba'iguëna, ³baguëni ëñoni, guansegüë caguëña Riusu: “Yua huëjë'ën. Më'ë yijare, më'ë bain ba'irute gare jo'ceni raijë'ën. Yequë yijare, më'ë ba'ijai yijare më'ëni ëñoja'guë'ë yë'ë. Ja'an yijana bëani gare ba'ijë'ën” caguëña Riusu.

⁴Caguëna, baguë yija, Caldea bain ba'i yijare gare jo'ceni, Siria yijana ti'anni, Harán huë'e jobona bëani, baguë taita junni toñe tëca baquëña. Ba'iguëna, Riusubi baguëni se'e choiguëna, ën yija Israel bain yijana ti'anni baquëña. ⁵Ja'nca bëani ba'iguëreta'an, Riusubi baguëni quëaguëña: “Ën yijare më'ëna insija'guë'ë yë'ëbi. Më'ë yija ba'ija'guë'bi. Më'ë bain yo'je ba'ija'cua'ga ën yijare baja'cua'ë. Yureña gare insiye beoguëbi jë'te insini jo'caja'guë'ë yë'ë” quëaguëña Riusu. Abraham yuta zin beo hua'guë ba'iguëreta'an, Riusubi ja'nca cani jo'caguëña.

⁶Cani jo'ceni, ja'nrebi Abrahamni se'e yeque coca quëaguëña: “Më'ë bain yo'je ba'ija'cuabi tin yijana sani, tin bain naconi bëani ba'ijëna, ja'an bainbi bacuani preso zeanni bacua yo'ore ai jëja yo'o güesejën ba'ija'cua'ë, cuatro cientos tëcahuëan

ba'iyë tëca. ⁷Ja'nca ba'ijëna, ja'an tin bainni ai jëja si'nsegüë ba'ija'guë'ë yë'ë. Si'nseni, ja'nrebi më'ë bain ba'ija'cuabi bacua yijabi etani, yë'ëbi raguëna, ën yijana ti'anni, yë'ëni te'e ruiñe yo'o conjën ba'ija'cua'ë ënjo'onre” quëaguë, Abrahamni cani jo'caguëña Riusu, quëaguëna Esteban. ⁸Cani jo'ceni, Riusubi guanseni, Abraham bain go neño ga'nire tëyoni senjoñe guanseni jo'caguëña. “Yë'ë bainbi yë'ë yo'oni insija'yete gare jo'caye beoye ro'tajën ba'ija'bë” caguë, ja'an yo'oyete guanseni jo'caguëña Riusu. Ja'nca guanseni jo'caguëna, Abrahambi baguë zin Isaac hue'eguëni bani, te'e ëntë sara samute umuguseña baguëna, baguë go neño ga'nire tëyoni senjoguëña. Ja'nrebi jë'te, Isaacbi irani baguë zin Jacobni bani, baguëre'ga baguë go neño ga'nire tëyoni senjoguëña. Jacob'ga güina'ru baguë zincua si'a sara samucua, mai ira taita ba'isi'cua, bacua go neño ga'nire tëyoni senjoguëña.

⁹Ja'an si'a sara samucua, Israel bain jubëan quë'rë ta'yejeiye ëjacua, ja'ancuabi bacua yo'jeguë José re'oye ba'iyete ëa ëñani gu'a güejën, baguëni ai bëinjën, baguëni zeanni tin bainna insini curi coní, baguëre senjorena, Egipto yijana sani yequëcuana insireña. Insirena, Riusubi ai ta'yejeiye conguë, ¹⁰José ai zoe ai yo'oguëna, Riusubi baguëte etoni, baguëte ëjaguë Faraonni ëñoni, baguëni José ba'iyete bojo güesequëña Riusu. Bojo güesequëna, Faraonbi José masiye yo'oyete ëñani, baguë yija Egipto yija, baguë baye, si'ayete Joseña jo'ceni, Si'aye bani guansecajjë'ën cani jo'caguëña.

¹¹Jo'caguëna, ja'nrebi jë'te, si'a Egipto yija, si'a Israel bain yija Canaan hue'e yija, si'a re'otore cato, ai aon gu'ana ju'in bi'rareña bain hua'na. Ju'in bi'rajëna, mai ira taita ba'isi'cuabi ai yo'ojën, aon beo hua'na bateña. ¹²Aon beo hua'na ba'ijëna, so'o bainbi ti'an rani, Trigo aon ba'iji Egipto yijare, quëajëna, taita Jacobi baguë mamacuare guanseni, Aon cojaijë'ën caguë saoguëña. ¹³Saoguëna, bacuabi sani coní rani ba'ijëna, ja'nrebi jë'te, se'e bacuare saoguëña. Saoguëna, Egipto yijana se'e ti'anni aon senni achajëna, Josebi baguë ma'yë hua'nani “Yë'ëbi Jose'ë. Mësucua yo'jeguë'ë yë'ë” quëaguë ëñoguëña. Quëaguë ëñoni, bacuare Faraonna sani ëñoguëña. ¹⁴Ëñoni, ja'nrebi baguë taita Jacobni coca saoni choquëña: “Më'ë, më'ë bain si'acua naconi gare raijë'ën. Ën yijana gare bëani ba'ijë'ën” caguë choquëña. Choquëna, si'a jubë Israel bain setenta y cinco ba'icua bi' Egipto yijana ti'anni, gare bëani bateña. Bëani ba'ini, Jacobi junni tonguëna, ¹⁶baguëre sani, Abraham tansi yijana tanreña. Abraham yija, Hamor bainna cosi yija, Siquiem casi yija, ja'anruna sani baguëre tanreña. Jë'te, mai ira bain ba'isi'cua'ga, ja'an si'a sara samucuabi junni tonjëna, bacuare güina'ru sani tanreña.

¹⁷Ja'nrebi, mai ira bain ba'isi'cuabi Egipto yijare ba'icua bi' quë'rë se'e jaijeijëna, Riusu cani jo'case'ere yo'oja'ye yuara ti'anja'ñeta'an baquëña, Abrahamni cani jo'case'ere. ¹⁸Ba'ijëna, ja'nrebi yequë ëjaguë Faraón, Joseni ëñama'isi'quëbi Egipto yijare guanse bi'raguëña. ¹⁹Guanse bi'rani, mai ira bain ba'isi'cuabi je'o bani, bacuani ai coqueguë gu'aye yo'oguë baquëña. Se'e jaijeima'ija'bë caguë, bacua ëmë zin hua'na chuchu hua'nare hue'sena jo'ceni senjo güesequëña. ²⁰Ja'nca senjo güesequëna, ja'an umuguseñabi mai ira bainguë ba'isi'quë Moisés hue'eguëbi të'ya raisi'quë baquëña. Riusubi ëñaguëna, ai zin re'o hua'guë baquëña. Ba'iguëna, baguë pë'caguë sanhuëbi samute ña'aguë hua'i bacua huë'ere baguëni bani cuirani, ²¹ja'nrebi se'e yahue baye poremajën, baguëre hue'sena jo'cajëna, Faraón romi zingobi baguëte inni bani, bago zinre'ru cuirago irogoña. ²²Ja'nca irogon, Egipto bain masiye yo'oye'ru ai masiye ye'yeni, ai ta'yejeiye yo'oni coca caguë runquëña Moisés.

²³Ja'nca runni ba'iguëbi cuarenta tëcahuëanre baguë, Yë'ë bain Israel jubë hue'ecua ni ëñajaza caguë saquëña. ²⁴Sani

ěňato, Egipto bainguěbi baguě bainguě te'leguěni ro hui'ya huaiguě baquěña. Huaiguě ba'iguěna, Moisesbi baguě bainguěni oiguě, Egipto bainguěni zeanni ja'ansirěn baguěni huani senjoguěña. ²⁵Huani senjoguě, ja'ansi'quě ro'taguěña: “Yě'ě bain hua'na Israel jubě hue'ecuabi yě'ě huani senjoguě conse'ere ěňani, Riusu cuencueni raosi'quěbi maire těani etoguě raisi'quě ba'iji, yě'ěre cama'ĩne bacua” ro'taguěña. Ja'nca ro'taguěreta'an, baguě bainbi baguě cuencueni raose'ere ro'tamateña. ²⁶Ja'nrěbi, yequě umuguse ěnataguěna, Moisesbi se'e ěňaguě saiguě, Israel bain samucuabi sa'ńeña huajěn bateña. Huajěn ba'ijěna, bacuana ti'anni caguěña: “Měsacua źguere yo'ojěn, sa'ńeña huaye'ne? Te'e bain sěani, huamajěn ba'ijě'ěn” caguěña. ²⁷Caguěna, gu'aye yo'oguěbi yua Moisesre ca'ncona jějoni saoni, baguěni běinguě caguěña: “Mě'ě źguere yo'oguě, yěquěna jubě Israel bainni guansegü'ne? ¿Nebi mẽ'ěre raoni, yěquěna ějaguěte re'huare'ne? ¿Nebi mẽ'ěre raoni, yěquěna ějaguěte re'huare'ne? ²⁸Mě'ě yua Egipto bainguěte na'itě huani senjose'e'ru yě'ěre'ga giina'ru huani senjońe ro'taguě mẽ'ě?” běinguě senquěña. ²⁹Ja'nca senquěna, Moisesbi huaji yěguě, yua Egipto yijabi etani, Madián yijana gatini saquěña. Baru bain naconi tingü'ru baquěña. Bacua quě'ro bain romi zingoni huejani, samu zin hua'na ěmęcuanı baguěña.

³⁰Ja'nca ba'iguěbi se'e cuarenta těcahuěan barure ba'ini, beo re'oto cueńe ba'iruna saisi'quěbi Sinai cuběna ti'anni ěňato, ja'anru ba'i sahua yua toa zěinse'e baquěña. ³¹Ba'iguěna, Moisesbi gue ro'taye beoye ěňaguě, Quě'rě se'e cueonni ěňaza caguě cueonguěna, Riusu guěnamě re'otobi raosi'quěbi Riusu cocare canı achoguěña: ³²“Yě'ě yua Riusureba ba'iyě. Mě'ě ira bain ba'isi'cua Abraham, Isaac, Jacob, bacuabi yě'ěre yo'o concua ba'iyě” canı achoguěña. Canı achoguěna, Moisesbi ai quěquěguě to'ntoguě, Riusuni ěňañe ti'anma'iguě'ě yě'ě caguě, baguě ěnacore ta'piguěña. ³³Ta'pini ěňama'iguěna, Riusubi baguěni guansegü caguěña: “Mě'ě nēcaru yua yě'ě ba'irureba sěani, mẽ'ě guěon ju'i co'rore ru'tejě'ěn” caguěña. ³⁴“Yureca achajě'ěn, Yě'ě bain Israel hue'ecua yua Egipto yijare ba'ijěn, ai yo'ojěn, ai oijěn yě'ěni senni achajěna, achahuě yě'ě. Yurera bacuare etoni sani baza caguě, mẽ'ěni ěňaguě raě'ě. Yureca rajjě'ěn. Egipto yijana saińu. Yě'ě bainre etoja'guěre mẽ'ěre re'huayě yě'ě” caguěña Riusu, Estebanbi quěaguěña, judío ěja bain juběni.

³⁵—Yureca, mėsacua yua Israel bain běinjěn case'ere ro'tajě'ěn. Moisesni běinjěn, baguěni je'o bajěn, baguěni careña: “¿Mě'ě guere yo'oguě, yěquěna jubě Israel bainni guansegü'ne? ¿Nebi mẽ'ěre raoni, yěquěna ějaguěte re'huare'ne?” careña. Casi'cuareta'an, Riusubi bacua etoja'guěre baguěte re'huani raoguěña. Baguě guěnamě re'otobi raosi'quě naconi zěinsi sahua cocare canı jo'caguěna, Israel bain ta'yejeıye ějaguě runquěña Moisés. ³⁶Ja'nca ruısi'quěbi Israel bainre těani, Egipto yijabi etoni, bacuare Riusuni ěňoguěña. Riusubi ta'yejeıye conguěna, Moisesbi ai ta'yejeıye yo'oni Egipto bainni ěňoni, Ma Zıtara je'encuanı ěňoni, beo re'oto ba'i těcahuěan cuarenta těcahuěan ba'icuanı ta'yejeıye yo'oni ěňoguěña. Ja'nca yo'oni ěňosi'quě sěani, Riusu ta'yejeıye cuencuenı raosi'quěreba baguěña. ³⁷Ja'anguěbi Riusu coca canı jo'case'ere Israel bainni quěaguěña: “Riusubi mėsacua te'e bain jubě ba'iguě te'eguěte cuencuenı, yě'ěre cuencuenı raose'e'ru mėsacuana raoja'guě'bi. Ja'nca raoguěna, baguě cocare te'e ruińe achani, yo'ojěn ba'ijě'ěn” quěaguěña Moisés. ³⁸Ja'nca coca quěani jo'casi'quěbi yua Israel bain naconi ba'iguě, beo re'otore conguě ba'isi'quě baquěña. Riusu guěnamě re'otobi raosi'quěbi Sinai cuběna gaje rani, mai ira bain ba'isi'cua beo re'otore ba'icuanı gaje rani, Riusu cocare canı jo'caguěna, ja'an Moisés hue'eguěbi Riusu

coca, bain recoyo huajě güese cocare achani, maina toyanı jo'caguěña.

³⁹Ja'nca ba'iguěreta'an, mai ira bain ba'isi'cuabi baguěni achaye güereña. “Egipto yijana gońu” cajěn, baguěte gu'a güejěn senjoreña. ⁴⁰Ja'nca gu'a güejěn senjoni, Aaronni careña: “Ja'an Moisés hue'eguě, maire Egipto yijabi etosi'quě, ja'anguěbi ro sani huesěsi'quěre ro ějoni jěhuahuě yěquěna. Ja'nca sěani, yequě riusu hua'na mai ma'are ěńo hua'nare re'huacajjě'ěn. Ja'an riusu hua'nabi maire sajěna, Egipto yijana gońu” careña. ⁴¹Canı ja'nrěbi, zoa curı riusu huacha riusure re'huareña. Toro bonsěguě ba'ıye'ru re'huani rěonni, bacua jo'ya hua'nare huani, Mai toro riusuna ěoni insińu cajěn, sa'ńeña bojojěn yo'o bi'rareña. ⁴²Yo'o bi'rarena, Riusubi ěňani, bacuare gare jo'canı senjoguěña. Ro bacua huacha riusu hua'i, ma'choco hua'ire'ga uajěn ba'ija'bě caguě, bacuare gare jo'canı senjoguěña Riusu. Bacua gu'aye yo'ose'ere ro'tato, Riusu coca canı achocua uti pěběre'ga ěňani masijě'ěn. ěaca toyanı jo'case'e ba'iji:

Měsacua, Israel bain, yě'ěre ai gu'aye yo'ohuě.

Měsacua yua cuarenta těcahuěan beo re'otore ba'ijěn, jo'ya hua'nare huajěn, picore mẽojěn, Riusuni bojojěn conńu cajěn ba'icuata'an, yě'ěre cońe gare ro'taye beoye baě'ě mėsacua.

⁴³Tin riusu hua'i se'gare cońe ro'tahuě mėsacua.

Moloc hue'eguě, ja'an huacha riusuni zi'nzini, baguě yo'o se'gare ro yo'o conjěn baě'ě mėsacua. Ro baguě uja huě'ere beo re'otobi sacaě'ě mėsacua. Mėsacua huacha riusu Renfán hue'eguěre'ga conjěn baě'ě mėsacua.

Baguě ma'choco te'ntose'e se'gare baguěte ro sacaě'ě mėsacua.

Ja'an huacha riusu hua'i ro mėsacua te'ntoni nēcose'e se'ga ba'iguěna, mėsacuabi ro bani uajěn baě'ě.

Ja'nca uajěn concuare sěani, mėsacua yijare etoni, mėsacuare so'o yijana, Babilonia que ca'ncona saoni senjoja'guě'ě yě'ě, toyanı jo'case'e ba'iji.

⁴⁴Riusu uja huě'e, beo re'oto ba'icuanı re'hua güesese'ere cato, mai ira bain ba'isi'cuabi bajěn, Riusuni uajěn bateña. Riusubi baguě guanse cocare gata tontońana toyanı jo'caguěna, bacuabi ba uja huě'ena re'huani bareña. Ja'an huě'ere yo'o bi'rajěn, Riusu guansenı jo'case'ere'ru, Moisesna guansenı jo'case'ere'ru, ja'an ba'ıye ması güesese'ere'ru Israel bain hua'nabi güınareba'ru Riusu uja huě'ere yo'oreña. ⁴⁵Ja'an huě'e yua Riusu insini jo'casi huě'ere sěani, mai ira bain ba'isi'cuabi rě'rěni sajěn, Riusu insijai yijana ti'anjěn, Josué naconi tin bain juběanni guerra huajěn, Riusubi ja'an tin bainre etoni senjoguěna, mai ira bain ba'isi'cuabi ja'an yijana ti'anni běani bateña. Běani ba'ijěn, Riusu uja huě'ere bajěn, mai ira taita David guanserěn těca bateña. ⁴⁶Ja'nca ba'ijěna, Davidbi ai re'oye yo'oguě, Riusubi bojoguě ěňaguěna, Riusu ba'i huě'e quě'rě re'o huě'ere yo'ocaza caguěreta'an, Riusubi ěnsegüěna. ⁴⁷Ěnsegüěna, David mamaquě Salomón guanserěn ti'anguěna, Salomonbi Riusu huě'ere yo'ocaquěña, caguěña Esteban.

⁴⁸—Ja'nca yo'ocaisi'quěta'an, mėsacua ěn cocare achani ro'tajěn ba'ijě'ěn. Mai ta'yejeıyereba ějaguě Riusubi ¿queaca bain yo'osi huě'e se'gare ba'iguě'ne? Riusu ira bainguě raosi'quěbi Riusu cocare toyanı jo'caguěna, mėsacua ro'tajě'ěn: ⁴⁹⁻⁵⁰ Yě'ěbi yua guěnamě re'oto, yija re'oto, si'ayete re'huani jo'casi'quě sěani, mėsacua yo'osi huě'e se'gare ¿queaca běani ba'ıye'ne yě'ě?

Si'a guěnamě re'oto, si'a yija re'oto, si'aruanre caraye beoye ba'iguěre sěani, yě'ě ba'i huě'ere ¿queaca re'huacaiye ro'taye'ne mėsacua? toyanı jo'caguěña.

Ja'nca cani achoguë sehuoguëña Esteban, judío ëja bainni.

⁵¹Ja'nca sehuoni tējini, si'a jubëni bëinguë caguëña:

—Mësacua yua ja'an cocare achani ro'tajën ba'ijë'n.

Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusuni achaye gu'a güejëna, mësacua'ga yua güina'ru achaye gu'a güejën ba'icua'ë.

Mësacuabi ro ro'tajën, Riusu cocare ro achajën, Riusuni gare jo'caye beoye gu'a güejën, Riusu Espiritu masi güeseyete ro

jo'cani senjojën, ro tin yo'ojën ba'icua'ë mësacua. ⁵²Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusu ira bain cuencuesi'cua cocare ro achajën, cue'yojën, bacuani jo'caye beoye huani senjoreña.

Riusu bainbi Riusu ta'yejeiye cuencueni raoja'guë ti'anja'fiete quëani achojëna, mësacua ira bain ba'isi'cuabi ro bëinjën, bacuani ro je'o bajën bateña. Yureñabi Riusu Raosi'quëbi ti'an raiguëna, mësacuabi ro cue'yoni, baguëni ro huani senjohuë.

⁵³Ja'nca sëani, Riusu guënamë re'oto yo'o concuabi baguë cocare mësacuana masi güeseni jo'cajëna, mësacuabi ro achajën, ro jo'cani senjohuë, bëinguë caguëña Esteban.

Muerte de Esteban

⁵⁴Bëinguë caguëna, judío ëja bainbi baguëni ai ëama'iñereba bëinjën, ai je'o bajën ëñareña. ⁵⁵Ëñajëna, Estebanbi Riusu Espiritu naconi ai bojoreba bojoguë, guënamë re'otona mëiñe ëñato, Riusu ta'yejeiye ba'iguëbi baquëña. Jesucristo yua Riusu ëja ca'ncore nëcaguë baquëña. ⁵⁶Ja'nca ba'iguëna, baguëbi ai bojoguë cani achoguëña:

—Mësacua ëñajë'n. Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi Riusu jëja ca'ncore nëcaguë, guënamë re'otore ba'iji, cani achoguëña.

⁵⁷Canu achoguëna, ba hua'nabi baguë cocare achaye gu'a güejën, bacua ganjore guioni, ai jëja güijën, si'a jubëbi Estebanni zeanni bareña. ⁵⁸Zeanni bani, baguëre rërëni, huë'e jobo ca'ncona sani, gatabi inni, Baguëni huani senjoñu cajën, yo'o bi'rareña. Ru'ru, bacua guayoni se canre rutani, bonsë hua'guë Saulo hue'eguë, baguëna jo'cani, Estebanni huani senjo bi'rareña. ⁵⁹Ja'nca huani senjo bi'rajëna, Estebanbi Riusuni ujaguë caguëña:

—Ëjaguë Jesús, yë'ëbi junni tonguëna, yë'ë recoyore conu bajë'n, caguëña.

⁶⁰Ja'nca cani, ja'nrëbi gugurini rëanni, si'a jëja güiguë caguëña:

—Ëjaguë, bacuabi gu'aye yo'ojën, yë'ëre huani senjojëna, bacuare bënni senjoma'ijë'n. Ja'anre gare huanë yeni ro'tama'ijë'n, senni achaguë caguëña.

Senni tējini, junni huesësi'quëta'an, cainsi'quë'ru unquëña.

Saulo persigue a la iglesia

8 ¹Junni huesëguëna, Saulobi baguëre huani senjocua naconi te'e conguëña.

Ja'nca te'e conguë, Si'a Cristo bainni je'o baza caguë, baguë gaje jubë jai jubëre nñ'coguëna, Cristo bainbi ai yo'o bi'rareña. Si'a hua'nabi Judea yija, Samaria yija, si'a yija ca'ncoñana gatini sani bateña. Riusure ta'yejeiye yo'o concua se'gabi Jerusalenna bëareña. ²Ja'nrëbi Cristo bain, baguëni ai yëcuabi Estebanni ai ota oijën, baguëre sani tanreña. ³Tanrena, Saulobi Cristo bain jubëni ai je'o bani, Bacuare zeanni ya'o huë'ena guaoza caguë, bacua huë'eñana cacani, ëmëcua, romicua, si'acuare zeanni rërëni guao güeseguë baquëña.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴Ja'nca ba'iguëna, Cristo bain gatini saisi'cuabi Cristo zi'nzini ba'iyete si'a bainni quëani achojën sateña. ⁵Ja'nca saijën, Felipe'ga Samaria huë'e jobona ti'anni, ja'an bain si'acuani Cristo ba'iyete quëani achoguëña. ⁶Quëani achoguëna, si'a bain hua'nabi Te'e ruiñe achau cajën nñ'cajëna, Felipebi

ai ta'yejeiye yo'oni bacuani conguëña. ⁷Conguëna, ai bain gu'a huati basi'cuabi ti'anni huajë rateña. Felipebi ta'yejeiye yo'oguëna, gu'a huati hua'ibi ai ëama'iñereba güijën etani sateña. Yequëcua ga'nihuë garasi'cua, guëon ca'jacua, ja'ancua'ga ti'anni, huajë rateña si'a hua'na. ⁸Ja'nca ta'yejeiye yo'oni huachoguëna, ja'an huë'e jobo bain si'acuabi ai bojoreba bojojën bateña.

⁹Yequë bainguë Simón hue'eguëbi ja'an jobore baquëña. Yai bainguë yo'oye'ru yo'oguëbi ja'an bain Samaria yijare ba'icuani ta'yejeiye ai gue'riguë, ai gu'aye ro'taguë coqueguë, Ai ta'yejeiye pore ëjaguë'ë yë'ë caguë quëaguë baquëña.

¹⁰Quëaguë ba'iguëna, si'a hua'na ëja bain, ta'yejeiye beo hua'na'ga baguëni te'e ruiñe achani, Jaë'ë cani yo'oni, sa'ñeña cajën bateña:

—Riusu ta'yejeiye yo'ore ai masiyereba yo'oye poreji baguë, cajën bateña.

¹¹Ja'nca cajën ba'ijëna, ba hua'guëbi yai bainguë yo'oye'ru si'a bainni gue'riguë, ai zoe coqueguëna, bain hua'nabi baguëni te'e ruiñe achani yo'ojën bateña. ¹²Ja'nca yo'ojën ba'icuabi Felipe coca quëani achose'e, Riusu bain jubë re'huaja'ye, Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete, ja'anre achani, si'a hua'na, ëmë hua'na, romi hua'na, ja'an huë'e jobo bainbi te'e ruiñe achani recoyo bojojën, bautiza güesereña. ¹³Simon'ga Felipe cocare achani, si'a recoyo ro'tani, bautiza güeseni, Felipeni zi'inni conu, Felipebi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëna, Simonbi gue ro'taye beoye ëñaguë baguëña.

¹⁴Yureca, Samaria bainbi Riusu cocarebare te'e ruiñe achani yo'o bi'rajëna, Riusu ta'yejeiye yo'ore concua Jerusalenne ba'icuabi achani, Pedro, Juan, bacuare cuencueni, Samariana saoreña. ¹⁵Saorena, bacuabi sani ti'anni, bacuani careña: Mësacua yua Riusu Espiritute conu bajë'n cajën, Riusuni senreña. ¹⁶Espiritute yuta conu bama'isi'cuare sëani, ja'nca senreña. Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, bautiza güeseye se'ga bateña. ¹⁷Pedro, Juan, bacuabi bacua ëntë sarañare ja'an baina pa'roni, Riusuni senni achajëna, bain hua'nabi ja'ansirën Riusu Espiritute conu, recoyona re'huani bareña.

¹⁸Conu bajëna, Simonbi Riusu bain ta'yejeiye yo'o concua pa'roni sense'ere ëñani, Espiritu gaje meni base'ere ëñani, Riusure concuana ti'anni, curire ro'iguë ¹⁹caguëña:

—Yë'ë'ga yë'ë ëntë sarañare bain hua'nana pa'roni, Riusu Espiritute gaje me güeseza caguë, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreguëte yë'ëre re'huajë'n. Curire ro'iyë yë'ë, caguëña.

²⁰Caguëna, Pedrobi sehuoguëña:

—Bañë. Më'ë curi yua më'ë naconi gare huesëni carajeija'guë. Më'ëbi Riusu insise'ere curi naconi conu baye ro'taguë, ai gu'aye ro'tahuë më'ë. ²¹Riusubi ëñaguëna, më'ë recoyo yua gu'a recoyore baguëbi yëquëna yo'ore coñe gare porema'iñë më'ë. ²²Ja'nca sëani, më'ë gu'a recoyo ro'tayete gare jo'cani senjoni, Riusu mame re'huayete senjë'n. Te'e ruiñe sentoca, yequëre Riusubi më'ë gu'a recoyote mame tënoni, më'ë gu'a juchare gare se'e ro'tama'ija'guë. ²³Më'ë yua gu'a recoyote baye ëñoguëna, ëñani masihuë yë'ë. Më'ëbi ai gu'a juchareba zemosi'quë ba'iguëna, më'ë gu'aye ro'taguë ba'iyete ëñani masihuë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë yure yihuose'ere yo'oguë ba'ijë'n, caguë sehuoguëna Pedro.

²⁴Caguë sehuoguëna, Simonbi bacuani senni achaguë caguëña:

—Mësacua yure case'e yë'ëna gare ti'añe beoye ba'ija'guë cajën, yë'ë ba'iyete Riusuni sencaijë'n, senni achaguë caguëña.

²⁵Ja'nrëbi, Riusu ta'yejeiye yo'ore concuabi Jesucristo naconi ba'ijën ëñase'ere quëajën, Riusu cocarebare quëani achojën, Jerusalenna go'iñu cajën sai bi'rareña. Ja'nca go'ijën, yequë huë'e jo'borëanna ti'anni, ja'an bainre'ga Riusu bain mame recoyo re'huayete quëani achojën gotëña.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶Gotena, ja'nrebi Felipebi yuta Samariate ba'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi gaje meni baguëni guansequëña:

—Achajë'ën. Yurera'rë huëni, séribë ca'nco ba'i ma'abi saijë'ën. Jerusalenbi saiguë, Gaza ma'a, beo re'oto ba'i ma'a, ja'an ma'abi saijë'ën, guansequëña.

²⁷Guansequëna, Felipebi ja'ansirën huëni saguëña. Sani beo re'otona ti'anni ëñato, Etiopía ëja bainguëbi baguë yijana go'iguë baquëña. Baguë yija yogute ñu'iguë, caballo hua'nabi rërëni sajëña, go'iguë baquëña. Baguë ta'yejeiye ëjago Candace hue'egobi baguëte cuencueni re'huagona, si'a bago curi re'hua ëjaguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi Riusuni bojoguë ujaza caguë, ²⁸Jerusalenna saisi'quëbi baguë yijana go'iguë, yua Riusu ira coca, Isaías toyani jo'casi pëbëte ëñaguë, baguë yija yogute go'iguë ñuquëña. ²⁹Ja'nca ñu'iguëna, Riusu Espíritubi Felipebi guansequë caguëña:

—Ja'an bainguë yija yoguna ti'anjaijë'ën, caguëña.

³⁰Caguëna, Felipebi ja'ansirën huë'huëni ti'anjani achato, ëjaguëbi Isaías uti pëbëte ëñani, cani achoguë ñuquëña. Ja'nca ñu'iguëna, Felipebi baguëni senni achaguëña:

—Më'ë cocare cani achoguë, ðte'e ruiñe ro'taguë achaguë më'ë? senni achaguëña.

³¹Senni achaguëna, ëjaguëbi sehuoguëña:

—Te'e ruiñe achama'iguë'ë yë'ë. Yequëbi ye'yoma'itoca, ðqueaca achani masiye'ne yë'ë? sehuoni, ja'nrebi Felipebi baguë ca'ncona mëni bëaye choquëña. Choiguëna, mëni bëaguëña.

³²Mëni bëani, baguë coca cani achoyete achani, ën cocare masiguëña:

Riusu Raoja'guërebare huani senjoñu cajën, oveja bonsëguëni huaiye'ru baguëni huani senjojën saja'cua'ë. Oveja bonsëguëni raña tël'cajën sajëña, oveja bonsëguëbi gare oiye beoye ba'iji. Baguë'ga junni tonguë saiguëbi gare caye beoye nëc aja'guë'bi.

³³Ta'yejeiye ëjaguë ba'iguëreta'an, bain hua'nabi baguëni te'e ruiñe ëñamajën, baguëni gu'aye yo'oja'cua'ë.

Baguëni ro coquejën huani senjo güeseja'cua'ë.

Junni tonja'guëre sëani,

baguë bain yo'je ba'ija'cuare cu'eto, gare beoja'cua'ë.

³⁴Ja'an cocare cani achoni, Felipebi senni achaguëña baguë:

—Riusu ira bainguë cuencueni raosi'quë yua çjaroguëni caguë'ne? ðJa'ansi'quëni caguë, o yequëni caguë? senni achaguëña.

³⁵Senni achaguëna, Felipe yua ja'ansi coca toyani jo'case'ere baguëni ye'yo bi'rani, si'a Jesucristo ba'iyete masi güesequëña.

³⁶Ja'nrebi oco ba'iruna ti'anni, ba ëjaguëbi caguëña:

—Oco ba'irute ëñajë'ën. ðYurera'rë bautiza güeseye poreye yë'ë? senni achaguë caguëña.

³⁷Caguëna, Felipebi sehuoguëña:

—Më'ë yua Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, bautiza güeseye poreyë më'ë, sehuoguëña.

Sehuoguëna,

—Jesucristo yua Riusu Zinreba'bi ba'iji ro'tayë yë'ë, sehuoguëña ëja bainguë.

³⁸Sehuoni, ja'nrebi yija yogu nëcajaiye guansequëna, bacuabi gajeni, oco ba'iruna cacani ba'ijëna, Felipebi baguëni bautizaguëña. ³⁹Bautizani tējiguëna, oco ba'irubi etani mëijëna, Riusu Espíritubi Felipebi in rani, Espiritu se'gabi baguëni na'onni saguëña. Saguëna, ëja bainguëbi baguëte gare se'e ëñamaquëña. Ja'nca ëñama'iguëbi baguë yija yoguna cacani, se'e baguë go'i ma'aja'an baguë yijana goquëña. Go'iguë, Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni ba'iguëbi ai bojoreba

bojoguëña. ⁴⁰Ja'nca bojoguëna, Felipe yua ja'ansirën Azoto yijare nëcaguë ëñoguëña. Si'a ba yija ba'i huë'e joboñana sani, Riusu cocarebare quëani achoguë, Cesarea huë'e jobona ti'añe tēca Riusu cocare caguëña.

Conversión de Saulo

9 ¹Yureca Saulobi Cristo bainni yuta je'o baguë, Bacuare huani senjoza caguë, ai gu'aye ro'taguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi pairi ta'yejeiye ëjaguëna sani, ²Damasco huë'e jobo pairi bainna utire toyacajjë'ën yë'ëre, caguë senquëña. Jesucristo cocare ye'yesi'cuare, ëmëcuare, romicuare, si'acuare cu'ejani rani, ya'o huë'ena guaojaza caguë senquëña. Ja'nca senni, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi toyacani insiguëna, Saulobi con saquëña. ³Sani, Damasco huë'e jobona yuta ti'anmaquëna, mia re'oto ñatani saoye'ru guënamë re'otobi ai ma'ñoñereba miaguë, Saulona gaje meguëña, ⁴Ja'nca gaje meguëna, ba hua'guëbi yua yijana tanni umeguëña. Tanni umeguëna, guënamë re'otobi baguëni coca cani achoguëña:

—Saulo, Saulo, ðMë'ë queaca ro'taguë je'o baguë yë'ëre be'teguë'ne? guënamë re'otobi cani achoguëña.

⁵Achoguëna, Saulobi:

—¿Queguëbi yë'ëni caguë'ne më'ë, ðjaguë? senni achaguëña.

Senni achaguëna:

—Yë'ëbi Jesus'ë. Më'ëbi ai je'o baguë, yë'ëre ai hui'ya yo'oguë be'teyë më'ë, sehuoguëña.

⁶Sehuoguëna, Saulobi ai huaji yëguë to'ntoguë, baguëni caguëña:

—Yë'ë ðjaguë, ja'nca ba'ito, ðqueaca yo'oja'guë'ne yë'ë? senni achaguëña.

Senni achaguëna, ðjaguëbi caguëña:

—Yua huëijjë'ën. Ba huë'e jobona saijjë'ën. Sani ti'anguëna, më'ë yo'oja'yete quëa güeseja'guë'ë yë'ë, caguëña.

⁷Caguëna, yequëcua Saulo naconi raicuabi ro caye beoye achani quëquëjën bateña. Coca cayete achacuata'an, ba coca caguëte ëñañe gare poremateña. ⁸Ja'nrebi, Saulobi huëni, baguë sai ma'are ëña ëaye ba'iguëreta'an ñaco gare ëñomaquëña. Gare ëñoma'iguëna, baguë gaje bainbi baguë ëntë sarana zeanni, Damasco huë'e jobona sareña. ⁹Sani ti'anrena, yua samute umuguseña ba'iguë, gare ñaco ëñama'iguë, gare aon ainmaquë, gare oco re'corë'ga uncumaquë baquëña.

¹⁰Ja'nca ba'iguëna, yequë bainguë Ananías hue'eguëbi Damasco huë'e jobore baquëña. Jesucristoni recoyo te'e zi'inni ba'iguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, ðjaguë Jesucristo yua guënamë toyare baguëna ëñoni, baguëni caguëña:

—iAnanías! caguë choquëña.

Choiguëna:

—Yë'ëbi ba'iyë, ðjaguë, sehuoguëña.

¹¹Sehuoguëna, ðjaguë Jesucristobi caguëña:

—Achajë'ën. Yurera'rë ja'an Te'e Ruiñe hue'e ma'ana sani, Judas hue'eguë, baguë huë'ena cacajjë'ën. Cacani, Tarso bainguë Saulo hue'eguëte senjë'ën. Baguë yua yë'ë naconi coca ujaquë senji. ¹²Ja'nca senni achaguëbi më'ëre, Ananías hue'eguëte guënamë toyana ëñaji baguë. Më'ëbi baguëna cacajani, baguë ñaco ëñaja'guë caguë, më'ë ëntë sarañare baguëna pa'roni uja'guë'ë më'ë. Ja'anre yua guëname toyana ëñaji baguë, caguëna Jesucristo.

¹³Caguëna, Ananíasbi sehuoguëña:

—ðjaguë, ai bainbi Saulote quëajëna, baguë ba'iyete masiyë yë'ë. Më'ë bain Jerusalenre ba'icuanai ai gu'aye yo'oguë ba'isi'quë'bi. ¹⁴Yureña pairi ëjacuabi baguëre ën huë'e jobona raojëna, Jesucristoni si'a recoyo ro'tacuare preso zeanni, Jerusalenna rërëni sani, ya'o huë'ena guaoye ro'taguë ba'iji.

Bacua uti ja'o toyani guansese'e'ru yo'oguë raisi'quë ba'iji baguë, caguë sehuoguëña Ananías.

¹⁵Caguë sehuoguëña, Ējaguë Jesucristobi caguëña:

—Yë'ë quëase'ere sani yo'ojë'ën. Baguë yua yë'ë bainguë cuencuesi'quë'bi ba'iji. Baguë yua si'a ën yiya bain, yequë bain jubëan yë'ëre ye'yema'isi'cuana sani, bain ëjacuana sani, Israel bainre'ga, si'acuani yë'ë ta'yejeiye ba'iyete quëani achoja'guë'bi baguë. ¹⁶Ja'nca ba'ija'guëbi yë'ë guansese'ere yo'oguë, ai ja'siyereba ai yo'oguë ba'ija'guë'bi. Ja'an ba'ija'yete baguëni masi güeseja'guë'ë yë'ë, caguëña.

¹⁷Caguëña, Ananíasbi huëni, Saulo ba'i huë'ena ti'anni, cacani, baguë ëntë sarañare Saulona pa'róni, baguëni caguëña:

—Yë'ë yo'jeguë Saulo, mai Ējaguë Jesucristobi yë'ëre raoguëña, më'ëna ti'an rani, baguë cocare më'ëni quëayë yë'ë. Më'ëbi ënjo'ona ti'an raiguëña, Jesucristobi guënamë re'otobi ëñoguëña. Ja'nca ëñoguëbi yë'ëni coca guansequëña, baguë case'e'ru yo'oguë raë'ë yë'ë. Më'ë yua ñaco se'e ëñani, Riusu Espirituni recoyo te'e zi'inreba zi'inni ba'ijë'ën caguë, Cristo case'ere yo'oguë raë'ë yë'ë, caguëña Ananías.

¹⁸Caguëña, ja'ansirën hua'i so'co ba'iyë'ru yua baguë ñacobi otoni to'inguëña, Saulo yua ñaco ëñaguëña. Ñaco ëñani, ja'nrebi huëni, bautiza güesequëña. ¹⁹Ja'nrebi aon anni, huajë rani baquëña. Ja'nca ba'iguëbi se'e yequë umuguseña Cristo bain Damascora ba'icua naconi baquëña.

Saulo predica en Damasco

²⁰Ja'nca ba'iguë, judío bain ñë'ca huë'ëñana cacani, ja'anru bainni ye'yoguë, Jesucristo ba'iyete te'e ruiñe quëani acho bi'raguëña. Riusu Zinreba ba'iji quëani achoguëña, ²¹ja'an bain si'acuabi achani, gue ro'taye beoye achajën, sa'ñeña ca bi'rareña:

—¿Gue'ne yureca? ¿Cristo bainni je'o baguë ba'imal'iguë baguë? ¿Cristo bain Jerusalenre ba'icuan je'o bani, ja'nrebi ënjo'on ba'icua Cristo bainre preso zeanguë raisi'quëma'iguë baguë? Bacuare preso zeanni pairi ëjacuana rë'rëni saza caguë ba'isi'quëta'an, ¿yureca queaca ro'taguë Cristo cocare si'a jëja quëani achoguë'ne? sa'ñeña careña bacua.

²²Ja'nca cacuareta'an, Saulobi quë'rë se'e jëja recoyo re'huani, quë'rë se'e Cristo ba'iyete quëani achoguë baquëña. Riusu Raosi'quëreba maina ti'an raji'i baguë, caguëña, judío bain Damascora ba'icua gue ro'taye beoye ba'ijën, baguëni sehuoye beoye bateña.

Saulo escapa de los judíos

²³Ja'nca ba'icua se'e yequë umuguseña ba'ijën achajën, Sauloni bëinjën, Baguëni huani senjoñu cajën yo'o bi'rajëña, ²⁴Saulobi masini gatiguëña. Ja'nrebi bacuabi ja'an huë'e jobo anto sa'roñare jo'caye beoye ëjojën nëcajën, Eta bi'ratoca, baguëni huani senjoñu cajën ëjocuareta'an, Saulobi ëñoмаquëña. ²⁵¿Queaca yahue saiye'ne yë'ë? caguëña, Riusu bainbi jai jë'ebi inni, Saulote ayani ta'pini, ñamibi huë'e jobo tu'ahuë hue'se ca'ncona gachoreña. Ja'nca gachoreña, gatini saquëña baguë.

Saulo en Jerusalén

²⁶Ja'nca sani, ja'nrebi Jerusalenna ti'anni, Cristo bain ënjo'on ba'icua naconi te'e zi'inni baza caguë yo'o bi'raguëreta'an, baguëni ai huaji yëjën, baguëte coye yëmateña. Gu'a bainguë'bi cajën, baguëni güereña. ²⁷Ja'nca güejëña, Bernabebi baguëte tēhuoni, Riusure ta'yejeiye yo'o concuana sani, baguëte ëñoguë quëaguëña:

—Ënquë yua Jesucristo bainguë ruinsi'quë ba'iji. Baguë yua ma'abi saiguëña, Jesucristobi baguëni tēhuo rani, baguëni

ta'yejeiye coca caguëña, mame recoyo re'huasi'quë baquëña. Re'huasi'quë ba'iguëña, baguë yua Damascora ti'anni, jëja recoyo re'huani, Jesucristo ba'iyete si'a Damasco bainni quëani achoguë baquëña, quëaguëña Bernabé.

²⁸Quëaguëña, bacuabi se'e ro'tani, baguëte bojoni, bacua jobona coreña. Corena, bacua naconi te'e ba'iguë, Riusu yo'ore conguë, ²⁹Jesucristo ba'iyete jo'caye beoye si'a bainni quëani achoguë, judío bain griego coca cacua naconi ai ta'yejeiye cani achoguë baquëña. Ja'nca ba'iguëña, bacuabi ai bëinjën, baguëni huani senjo ëaye bateña. ³⁰Ja'nca ba'ijëña, Cristo bainbi masini, Saulote inni, baguëte yahue sareña. Sani, Cesarea huë'e jobona ti'anni, baguëte Tarso huë'e jobona saoreña. Saorena, ja'anruna gatini sani baquëña.

³¹Ja'nrebi Cristo bain jubëan si'a ca'ncoña ba'icua, judío bain je'o base'e beoguëña, gare se'e ai yo'omajën bateña. Judea yijare ba'icua, Galilea yijare ba'icua, Samaria yijare ba'icua, si'acuabi se'e jëja recoyo re'huani, Cristoni quë'rë se'e ye'yeñu cajën, Riusu Espiritubi ta'yejeiye conguëña, bacua jubëan yua quë'rë se'e jaijeijateña.

Curación de Eneas

³²Ja'nrebi, jaijeijën ba'ijëña, Pedrobi si'a huë'e joboña Cristo bainre ëñaguë saiguë ganiguë, yua Lida huë'e jobo ba'icua ti'anguëña. ³³Ti'anni ëñato, bacua jubë bainguë Eneas hue'eguëbi ju'in hua'guë unquëña. Guë'nguë rauna ju'inguëbi te'e ëntë sara samute tēcahuëan cama se'gare uinguë baquëña. ³⁴Ja'nca ba'iguëña, Pedrobi caguëña:

—Eneas, Jesucristobi më'ëre yurera huachoja'guëbi. Huachoguëña, më'ë yua huëni, më'ë camate re'huani jo'cajë'ën, caguëña.

Caguëña, Eneasbi ja'ansi'quë huajë rani huëquëña. ³⁵Ja'nca huëquëña, Lida huë'e jobo bain, Sarón huë'e jobo bain, si'acuabi baguëni ëñani, Riusuni bojoreña. Ja'nca bojoni, bacua ja'anrë ro'tajën ba'ise'e beoru gare jo'cane, Jesucristoni si'a recoyo te'e zi'nzini bateña.

Resurrección de Dorcas

³⁶Ja'nrebi yequë huë'e jobo Jope huë'e jobore yeco Cristo bainguë bacoña. Tabita hue'ego yua bago mamire griego cocare cato, Dorcas hue'ego bacoña. Ai re'oye se'gare yo'ogo, bain carajën ba'iyete jo'caye beoye congo bacoña. ³⁷Ja'nca ba'igobi ja'an umuguseña rau neni juncoña. Ju'insi'co ba'igona, bago bainbi bago ga'nihuëte zoani, ëmëje'en ba'i sonohuëña uanreña. ³⁸Ja'nca uanni, Pedro yua Lida huë'e jobo cueñe ba'i jobore ba'iguëña, Baguëni choijañu cajën, bacua bain ëmëcua samucuar cuencueni, bacua naconi Pedroni coca saoreña:

—Besa con rajë'ën, cajën saoreña.

³⁹Saorena, ja'nrebi Pedrobi baguëña ti'ansi'cua naconi Jopena raquëña. Rani, bago ga'nihuë uinruna mëani ëñojëña, ba hua'guëbi cacani ëñato, si'a hua'je hua'na bago consi hua'nabi baguëña ti'an rajjën oijën bateña. Bacua canrean, Dorcas ta'nëcane ro insise'ere ëñojën, Bago huajë ba'isi umuguseña yo'oni insise'e'ë cajën oteña. ⁴⁰Ja'nca oijëña, Pedro yua si'a hua'nani hue'sena etoni, ja'nrebi Riusuna gugurini rëanni, ujaguë senquëña. Senni tējini, ju'insi hua'goni ëñani, bagoni caguëña:

—Tabita, huëjje'ën, caguëña.

Caguëña, bago yua ñaco sëtani, Pedroni ëñani, ja'nrebi huëni bëagoña. ⁴¹Bëagoña, Pedro yua bago ëntë sarare zeanni, bagote huëani nëcoguëña. Huëani nëconi, ja'nrebi si'a Cristo bain, hua'je hua'nare'ga choini, huajë hua'gore bacuani ëñoguëña. ⁴²Ëñoguëña, si'a Jope huë'e jobo bainbi bago go'ya raise'ere masini, ai jai jubëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani,

baguëni recoyo te'e zi'inni bateña. ⁴³Ba'ijëna, Pedro yua bacua naconi se'e yequë umuguseña bëani baquëña. Simón hue'eguë ga'ni coro re'huaye masiguë, ja'anguë huë'ena bëani baquëña.

Pedro y Cornelio

10 ¹Ja'nrëbi yequë bainguë Cornelio hue'eguëbi baquëña. Cesarea huë'e jobo, cueñe ba'i jobore ba'iguëbi soldado jubë ëjaguë baquëña. Italiano casi jubë, romano ta'yejeiye ëjaguë ba'i jubë, ja'an jubëre guansegüë baquëña baguë. ²Ja'nca ba'iguëbi baguë te'e huë'e bain naconi Riusuni ai yëguë, Riusu yo'ore te'e ruiñe congüë baza caguë, Riusuni jo'caye beoye congüë baquëña. Judío bain bonse carajën ba'icuaní ai curi insini congüë, Riusuni jo'caye beoye ujaguë baquëña. ³Ja'nca ba'iguëbi yequë umuguse, ënsëguëbi a las tres ba'iyë'ru së'iguëna, baguë yua Riusuni ujaguë ba'iguë, Riusu guënamë toyare te'e ruiñe ëñaguëña. Riusu guënamë re'oto yo'o congüëbi baguëna gaje meni caguëña:

—iCornelio! caguë choquëña.

⁴Choiguëna, Cornelio bi gue ro'taye beoye quëquëni ëñaguëña. Ja'nca ëñaguë, baguëni senni achaguëña:

—¿Më'ë guere yë'ëni caguë'ne, Ëjaguë? senni achaguëña.

Senni achaguëna, Riusure yo'o congüëbi sehuoguëña:

—Më'ëbi Riusuni jo'caye beoye ujaguë, bonse carajën ba'icuaña ro insini congüë ba'iguëna, Riusubi më'ëni bojoguë ëñaji. ⁵Ja'nca sëani, më'ëni re'oye yo'oye ro'taji. Yureca më'ë bainre cuencueni, Jope huë'e jobona saoni, yë'ë bainguë Simón Pedroni choijë'ën. ⁶Yequë Simón hue'eguë naconi, jai ziaya ca'ncoreba, baguë huë'ere ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi rani, më'ë yo'oja'yete quëaja'guë'bi, Cornelioni sehuoguë quëaguëña.

⁷Quëani tējini saquëña. Saquëna, Cornelio yua baguë huë'ere ba'ijën baguëre yo'o concuani choquëña. Yequëre'ga, soldado hua'guë Riusuni te'e ruiñe ro'taguë re'oye yo'oguë, ja'anguëre'ga choni, ⁸Riusu masi güesese'e si'ayete bacuana quëani, ja'nrëbi bacuare Jope huë'e jobona saoguëña, Simón Pedroni choija'yete.

⁹Saoguëna, bacuabi sani, ja'nrëbi yequë umuguse Jopena ti'an bi'rajëna, mëñera sëlirën ba'iguëna, Pedro yua baguë ba'i huë'e ëmëje'en ca'nco bëani huajëruna mëni, Riusuni uja bi'raguëña. ¹⁰Ujaguë ba'iguëna, ai ta'yejeiye ai aon ga'aguëña. Ja'nrëbi aonre guanseni, baguëre cua'cuajëna, baguë yua se'e ujaguë, Riusu guënamë toyare ëñaguëña. ¹¹Guënamë re'otona ëñato, Riusu can jai can yua yijana gachose'e baquëña. Ba can gajese'ga na'miñoa ta'nëni ziunsi can ba'iguë, guënamë re'otobi Pedro ba'iruna gaje mequëña. ¹²Gaje meguëna, can sa'nahuëna ëñato, si'a airu hua'i hua'na, aña hua'na, ca hua'i hua'na, ja'an bateña. ¹³Ba'ijëna, guënamë re'otobi coca caní achoguëña:

—Pedro, huëijë'ën. Hua'ire huani ainjël'ën, caní achoguëña.

¹⁴Caní achoguëna, Pedro sehuoguëña:

—Bañë, Ëjaguë. Si'si hua'i hua'na banica, gu'a hua'i sëani, ro chiani aiñe beoye ba'iguë'ë yë'ë, sehuoguëña.

¹⁵Sehuoguëna, guënamëbi se'e caní achoguëña:

—Yureca Riusubi ja'an hua'ire tënoni, Aiñe re'oye'ë canica, ja'an hua'ire gu'aye cama'ijë'ën, caní achoguëña.

¹⁶Caní achoguë, samute ba'iyë gachoni, ja'an cocare caní achoni, ja'nrëbi ja'an canre se'e guënamë re'otona mëoguëna, Pedro yua toyare ëñani tējiguëña. ¹⁷Ëñani tējini, ¿Riusu guere yë'ëni quëaguë'ne? caguë ro'taguëna, Cornelio bainbi ti'an rani, Simón huë'e ba'irute senni achajën rateña. ¹⁸Rani, ja'nrëbi Simón huë'ena ti'anni, Simón Pedro ba'iyete senni achajën, baguëte choteña. ¹⁹Choijëna, Pedro yua Riusu toya ëñase'ere yuta ro'taguë ñu'iguëna, Riusu Espiritubi Pedroni quëaguëña:

—Ëñajë'ën. Samutecuabi më'ëni choijën raë'ë. ²⁰Yë'ë raosi'cuare sëani, bacuana gajeni, gue huaji yëye beoye bacua naconi saijë'ën, quëaguëña.

²¹Quëaguëna, Pedro yua bacuana gajeni tējuoni caguëña:

—Mësacuabi yë'ëni cu'eto, ba'iyë yë'ë. ¿Mësacua gue rate'ne? caguëña.

²²Caguëna, bacua sehuoreña:

—Yëquëna hua'na yua ëjaguë Cornelio bain raosi'cua'ë. Baguë yua soldado ëjaguë te'e ruiñe re'oye yo'oguë ba'iguë'bi. Riusuni ai yëguë, baguë yo'ore jo'caye beoye yo'oguëna, si'a judío bainbi baguëte ai te'e ruiñe ëñajën, baguëni ai yëjën ba'iyë. Yureca baguë yua baguë huë'ere ba'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o congüëbi baguëna gaje meni quëaguëña: Pedroni choijani rajë'ën. Baguë coca caní achoguëna, achajë'ën, quëaguëña baguë. Ja'nca quëaguëna, Cornelio bi yëquëna cuencueni, më'ëre choijajë'ën caguë raobi, quëareña bacua.

²³Quëajëna, Pedroni bacuani: Cacaní, bëani huajëjë'ën caní, ja'nrëbi yequë umuguse ñatani, bacua naconi Corneliona saquëña. Cristo bain Jope ba'icua'ga reño jubëbi baguëni te'e conjën sateña.

²⁴Sani, ganijën ba'ijën, yequë umuguse Cesarea huë'e jobona ti'anreña. Ti'anni ëñato, Cornelio yua baguë te'e bain, baguë gaje hua'na choni ñë'cosi'quë baquëña. ²⁵Pedroni ëjojën ba'icua bi baguë ti'an raise'ere ëñani bojoreña. Bojojëna, Cornelio bi baguëni tējuojani, baguëni ai ta'yejeiye ai te'e ruiñe ëñaguë, baguëna gugurini rëanguëña. ²⁶Gugurini rëanguëna, Pedro yua baguëni huëani caguëña:

—Huëni nëcäjë'ën. Riusu beoguë'ë yë'ë. Më'ë'ru te'e bainguë'ë yë'ë, caguëña.

²⁷Cani, baguëre saludani tējini, baguë huë'ena cacani ëñato, ai jai jubë bain ñë'casi'cua bateña. ²⁸Ba'ijëna, Pedroni bacuani caguëña:

—Yë'ëbi judío bainguë sëani, tin bainna ti'anni, bacua naconi te'e ñë'caní ba'iyë gare porema'iguë'ë yë'ë, judío ira bain guanseni jo'case'ru yo'otoca. Mësacuabi ja'anre re'oye masiyë. Ja'nca yo'oye ënsese'e ba'iguëna, Riusubi yureña yë'ëni tin masi güesebi. Si'a jubëan bainre te'e ëñani, bacuare gu'a coca caye beoye ba'ijë'ën, yë'ëre caní jo'cabi Riusu. ²⁹Ja'nca caní jo'caguëna, mësacuabi choijëna, gare güeye beoye raë'ë yë'ë. Ja'nca raisi'quëbi mësacuani ëñaguë, ¿Queacara ro'tajën, yë'ëre chote'ne? mësacuani senni achaguë ba'iyë yë'ë, caguëña Pedro.

³⁰Caguëna, Cornelio bi sehuoguëña:

—Yua gajese'ga umuguseña ba'iguë, yë'ëbi, na'ito ujarën ba'iguëna, yë'ë huë'ere ñu'iguë, Riusuni ujaguë ba'ë'ë yë'ë. Aonre aiñe jo'caní, Riusuni ujaguë, ja'nrëbi mëñe ëñato, ai go'sijei caña ju'iguëbi yë'ëna gaje meni nëcabi. ³¹Nëcani, yë'ëni coca cabi: “Cornelio, më'ëbi jo'caye beoye ujani, bonse caracuaní congüëna, Riusubi ai bojoguë ëñaji. ³²Ja'nca sëani, më'ë bainre cuencueni, Jope huë'e jobona saoni, Pedroni choijajë'ën. Yequë Simón hue'eguë, jai ziaya ca'ncoreba ba'iguë, ja'anguë huë'ere ba'iji Pedro. Ja'nca ba'iguëbi më'ëna ti'an rani, yë'ë cocare quëaja'guë'bi” cabi baguë.

³³Caguëna, yë'ë yua ja'ansirën më'ëni choijaiguëna, më'ëbi ai re'oye yo'oguë ti'anhüë. Ti'anguëna, Riusubi mai naconi te'e ba'iguëna, yëquëna hua'na si'acuabi Baguë caní jo'case'ere achañu cajën, më'ë coca Riusu cocare achaye ëjojën ba'iyë, caguë sehuoguëña Cornelio.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴Ja'nca sehuoguëna, Pedroni bacuani coca ca bi'raguëña:

—Yureca ro'tani yo'oyete se'e ye'yehuë yë'ë. Si'a bain jubëanre ëñaguë, Si'acua yua te'e ba'icua'ë caji Riusu. Quë'rë

ta'yejeiye jubëan beoyë caji. ³⁵Si'a jubëan bainre ëñaguë, baguëni ai yëjën te'le ruiñe yo'ojën ba'icua ba'itoca, ja'ancuare baguë bainrebare re'huani baji Riusu. ³⁶Baguë ira bain cuencueni raosi'cuani coca canì jo'caguë, Jesucristo mame recoñoa re'hua'jaye ru'ru quëaguëna, baguë bainbi toyani, Israel bainna jo'careña. Ja'an Jesucristobi yua bainna ti'an rani ëñoguë, si'a bain ta'yejeiyereba Èjaguë ba'iji. ³⁷Mësacua yua Jesucristo ën yijana rani ba'ise'ere masiyë. Ja'anguëbi Galilea yijana ti'an rani, Juan yua Riusu cocare quëani achoni, bainre bautizasi'quë ba'iguëna, ³⁸Riusu yua baguë Espíritute raoni, Jesús Nazarenoni zi'in güesequëna, baguë yua si'a judío bain ba'iruanna sani, bainre re'oye yo'oni, zupai huati zemosi'cuare huachoni, ta'yejeiye yo'oguë bajji'i, Riusubi congüena. ³⁹Ja'nca yo'oguëna, yëquëna hua'na baguëre yo'concubi ëñahuë. Baguë naconi te'le saijën, Judea yija ca'ncoña, Jerusalén huë'e jobo, ja'anruanna ti'anni bainre congüena, yëquëna bi ëñahuë. Ja'n'rëbi judío bainbi baguëni preso zeanni, crusu sa'cahuëna quenni reo güeseni, baguëni huani senjohuë. ⁴⁰Huani senjojënna, samute umuguseña ba'ini, Riusubi baguëni go'ya rai güesebi. Go'ya rai güeseni, baguëte yëquënanì ëñobi. ⁴¹Yëquëna jubë se'gani ëñoguëna, si'a bainbi baguëni ëñamaë'ë. Baguë cocare quëani achoye cuencuesi'cuare sëani, baguëte yëquënanì ëñobi Riusu. Èñoguëna, yëquëna bi baguë naconi te'le ba'ijën, baguë naconi aon ainjën, gono uncuajën baë'ë, go'ya rani ëñosi'quëre. ⁴²Ja'nca ba'ijënna, baguëbi yëquënanì guansenì jo'cabi: Yë'ë ba'iyete ëñasi'cua sëani, si'a bainna sani, yë'ë ta'yejeiye Èjaguë ba'iyete quëani achojën ba'ijë'ën. Si'a bain huajëjën ba'icua, junni tonsi'cua si'acua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere masini, bacua si'arën ba'ija'yete caja'guë'bi ba'iyë yë'ë. Riusubi yë'ëre ja'anna cuencueni re'huabi. Ja'an cocare bainna quëani achojën ba'ijë'ën, guansenì jo'cabi yëquënanì. ⁴³Riusu ira bain cuencueni raosi'cuabi güina'ru toyani jo'cajënna, mësacua ëñani masijë'ën. Riusu Raoja'guërebabi ti'an raiguëna, baguëni si'a recoyo ro'tajë'ën. Ja'nca ro'tatoca, Riusubi mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare tënoni, gare se'le ro'tama'ija'guë'bi, canì jo'careña Riusu ira bain raosi'cua, caguëña Pedro.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴Yuta coca canì tējima'iguëna, Riusu Espíritubi gaje menì, si'acua Pedro cocare achacuani recoyo te'le zi'nzini baguëña. ⁴⁵Ja'nca ba'iguëna, judío bain Cristoni ro'tacua, Pedro naconi raisi'cua, bacuabi yua gue ro'taye beoye ëñareña. ¿Riusu Espíritu queaca tin bainna ti'anni bacua recoyona zi'nziguë'ne? cajën, ro huesë ëyae ëñareña. ⁴⁶Espíritubi gaje menì, ja'an bainni baguëna, bacuabi tin bain coca gare ye'yema'isi cocare canì achojën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete ai bojojën cajënna, ja'an judío bainbi gue ro'taye beoye achareña. ⁴⁷Ja'n'rëbi Pedro se'le ca bi'raguëna:

—Encuabi, yëquëna Espíritu zi'nzise'le'ru güina'ru zi'nzisi'cuare sëani, ocon bautiza güeseni, ¿jarocuabi ëseye'ne? caguëña.

⁴⁸Ja'nca canì, Cristo bain mame re'huasi'cuare ëñani, Cristo ta'yejeiye ba'iyete te'le ruiñe masi güeseni, bacuani bautiza güesequëña. Ja'n'rëbi, ja'anru bain hua'nabi Pedroni se'le choni, Quë'rë se'le yequë umuguseña yëquëna naconi bëani ba'ijë'ën cajën choijënna, ba hua'guë bëani baquëña.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 ¹Ja'n'rëbi, Riusure ta'yejeiye yo'concua, si'a Cristo bain Jerusalén huë'e jobore ba'icua bi Cesarea cocare achani, Judío bain jubë ba'ima'icua bi Riusu cocare achani Cristoni recoyo te'le zi'nzini ba'iyë, ja'an cocare achani masini,

Pedro raiyete ëjoreña. ²Èjoni, Pedro bi ti'an raiguëna, judío bain Cristoni recoyo ro'tacuabi baguëni tēhuoni, ³baguëni si'a jēja ca bi'rareña:

—¿Më'ë guere yo'oguë, judío bain ba'ima'icua naconi te'le ñë'cani bacua naconi te'le aon anquë'ne? senni achajën bëteña.

⁴Senni achajënna, Pedro bi Riusu yo'ose'le si'ayete bacuani te'le ruiñe quëani achoguëña:

⁵—Yë'ëbi Jope huë'e jobore ba'iguë, Riusuni ujaguë, Riusu guënamë toyare ëñahuë yë'ë. Riusu can jai canbi yë'ëna gaje rajji'i. Gajese'ga na'miñoabi ta'nëni ziunsi can ba'iguëna, ⁶ja'an can sa'nahuëna ëñato, si'a airu hua'li hua'na, aña hua'na, ca hua'li hua'na, ja'an baë'ë. ⁷Ba'ijënna, ja'n'rëbi yë'ëni guënamë re'otobi coca canì achobi: “Pedro, huëni, hua'ire huani ainjë'ën” canì achobi. ⁸Canì achoguëna, sehuohuë yë'ë: “Bañë, Èjaguë. Si'si hua'li hua'na banica, gu'a hua'li sëani, ro chiani aiñe beoye ba'iguë'ë yë'ë” sehuohuë. ⁹Sehuoguëna, guënamë re'otobi yë'ëni se'le canì achobi: “Yureca Riusubi ja'an hua'ire tënoni, aiñe re'oye'ë canica, ja'an hua'ire gu'aye cama'ijë'ën” canì,

¹⁰samute ba'iyë gachoni, ja'an cocare canì achoni, ja'n'rëbi si'a can yua guënamë re'otona mëse'le bajji'i. ¹¹Ja'an toyare ëñani ro'taguëna, ja'ansirën samute baincua ëmëcua Cesarea huë'e jobobi raosi'cuabi yë'ë ba' huë'ena ti'an rani, yë'ëre choë'ë. ¹²Chojjënna, Riusu Espíritubi yë'ëni caguë: “Bacua naconi gare huaji yëye beoye saijë'ën” caguë guanseguëna, saë'ë. Èncua'ga Cristo bain te'le ëntë sara te'le ba'icua yë'ë naconi saë'ë. Sani, ja'an bainguë huë'ena ti'anni, baguë cocare achahuë. ¹³Riusu guënamë re'oto yo'concubi yë'ë huë'ena gaje menì, yë'ëni ëñoguë nëcaguë cabi: Më'ë bainre Jope huë'e jobona saoni, Simón Pedroni choijajjë'ën. ¹⁴Baguëbi rani, më'ëni Riusu mame recoyo re'huani bayete quëani, më'ë te'le huë'le bainre'ga ja'an cocare quëani achaja'guë'bi, nëcaguë cabi baguë” quëaguëna, achahuë yë'ë. ¹⁵Ja'nca achani, baguë bain ñë'casi'cuani cocare quëani acho bi'raguëna, Riusu Espíritubi gaje menì, maini ru'rureba yo'ose'le'ru bacuani güina'ru te'le zi'nzini babi. ¹⁶Ja'nca baguëna, ja'n'rëbi mai Èjaguë Jesús canì jo'casi cocare ro'tahuë yë'ë: “Juan yua oco se'ga naconi bainre bautizasi'quë ba'iguëna, Riusubi baguë Espíritu naconi mësacuanì recoyo tënoni baja'guë'bi” ja'an cocare ro'tahuë yë'ë. ¹⁷Ja'nca ro'taguë, Riusu Espíritu gaje menì bacuani zi'nzini base'ere ëñaguë, ja'ansi'quë ro'tahuë yë'ë: Mai hua'na Jesucristoni si'a recoyo ro'tacuani zi'nzini, ja'n'rëbi bacuani güina'ru zi'nziguëna, ¿yë'ë hua'guë queaca Riusuni ëseye'ne? bacuani quëaguë sehuoguëña Pedro.

¹⁸Ja'nca sehuoguëna, Cristo bain Jerusalén huë'e jobore ba'icua bi gare se'le caye beoye nëcajën, Riusuni bojojën careña: —Riusubi ai ta'yejeiye masiye yo'obi. Tin bain jubëanre'ga choni, baguë bainre re'huani baji. Bacua gu'a juchare gare jo'canì, Cristoni recoyo te'le zi'inni ba'itoca, gare carajeyiye beoye Riusu naconi te'le ba'ija'cua'ë, cajën bojohuë bacua.

La iglesia de Antioquía

¹⁹Yureca Estebanni huani senjorën ba'iguëna, Cristo bainni je'lo bani gu'aye yo'ojënna, Cristo bain Jerusalén ba'icua bi so'lo yijaña tin yijañana gatini sateña. Sani, yequëcuabi Fenicia, yequëcuabi Chipre, yequëcuabi Antioquía, ja'an yijañana gatini sateña. Ja'nca gatini sani, ja'anruan bain judío bain se'gani Riusu cocarebare quëani achojën bateña. Tin bainni quëani achomateña. ²⁰Ja'n'rëbi, yequëcua Cristoni recoyo zi'nzini ba'icua, Chipre, Cirene, ja'an yijaña ba'icua bi Antioquía huë'e jobona ti'anni, si'a bain, judío bain jubë ba'ima'icua'ga Cristo cocarebare quëani achoreña: Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, mësacua gu'a juchare mame tēno güesejë'ën, canì achojënna, ²¹Cristobi ai ta'yejeiyereba congüena, ai bainbi bacua ira coca ye'yese'ere gare jo'canì, Cristoni recoyo te'le zi'nzini bateña.

²²Ja'nca ba'ijëna, Cristo bain jubë Jerusalén huë'e jobo ba'icua bi bacua yo'ose'ere masini, Bernabere cuencueni, baguëte Antioquíana saoreña. ²³Saorena, baguëbi ti'anni ëñato, Riusubi ai ta'yejeiye bacuani bojo güesesi'quë baguëña. Ja'nca ëñani, ai bojoguëbi ja'an bainni re'oye yihuogüë bëaguëña. “Mësaacia yua quë'rë jëja recoyo re'huani, Cristoni gare jo'caye beoye yo'o conjën ba'ijë'ën” caguë, bacuani bojora'rë yihuogüë baquëña. ²⁴Ja'an Bernabé ba'iyete cato, ai re'o hua'guë, Riusu Espírituni ai ta'yejeiye zi'inni ba'iguëbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyoreba ro'taguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, bain hua'nabi baguëni ëñajën, baguë cocare achajën, ai jai jubëbi Cristo bain runteña.

²⁵Ja'nrëbi jë'te, Bernabebi Tarso huë'e jobona sani, Sauloni cu'ejani, tinjani, Antioquíana raguëña. ²⁶Raguëna, baguë naconi ye'yoguë conguëna, ja'an huë'e jobo bain ai jai jubë ba'ijëna, ba hua'nabi te'e tëcahuë bacuare ye'yoni yihuojën bateña. Ja'nca ba'ijëna, Antioquíana jubë ba'icua yua Cristo bain ru'rureba hue'ecua bateña.

²⁷Ja'nrëbi, Riusu yo'oja'ye masiye quëacua, Riusu cocare masiye quëacua, Jerusalenre ba'icua bi Antioquíana huë'e jobona sani, coca quëajën bateña. ²⁸Ja'an quëacua jubë ba'iguë te'eguë, Agabo hue'eguëbi Antioquíana ti'anni ba'iguë, Riusu Espíritubi coca masi güeseguëna, Cristo bain jobona nëceni, Riusu yo'oja'yete quëani achoguëña: Si'a yija bainbi ai aon gu'ana ju'in'ja'cua'ë, quëani achoguëna, yequë tëcahuëan ba'ini, bain ta'yejeiye ëjaguë Claudio guansegüë ba'irën ti'anguëna, Agabo coca quëani achose'ere'ru baquëña. ²⁹Ja'nca quëani achoguëna, Cristo bain Antioquíana jubë ba'icua bi bacua gaje concua Judea yijare ba'icua ni oijjën, Bacuare coñu cajën, ga bainguëbi baguë porese'ere'ru curire insini si'a curire re'huani Judea bainna saoreña. ³⁰Bernabé, Saulo, bacuare cuencueni, bacua curi sacaicare re'huani, Judea yija Cristo bain jubëan bainna saojën, ba samucua naconi ja'an curire ro insini saoreña.

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

12 ¹Ja'nrëbi, ja'an umuguseña ba'iguëna, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodes hue'eguëbi Cristo bain jubë ba'icua te'ecua ni je'o ba bi'raguëña. ²Ru'ru Santiago hue'eguë, Juan ma'yë ba'iguëni guerra hua hua'ti naconi huani senjoguëña. ³Ja'nca huani senjoni, judío bainbi ai bojoguëna, Pedrone'ga preso zeanni, ya'o huë'ena guaoguëña. Judío bain aon huo'coma'ise'e ain umuguseña sëani, ⁴Herodesbi ro'taguë, Ja'an umuguseña pascua umuguseña si'aguëna, Pedrote judío ëja bain ba'iruna nëcoza caguë ëjoguëña. Ja'nca ëjoguëbi Pedrote guaoni, soldado jurëan gajese'ga jurëan baguëre sa'ñejën ëñacuare re'huani, baguë guaosiruna jo'caguëña. ⁵Jo'caguëna, soldado hua'nabi baguëte re'oye ëñajën, gare etaye beoye ba'ija'guë cajën bateña. Ja'nca guaosi'quë ba'iguëna, Cristo bain jubë ba'icua bi Riusuni si'a jëja uajjën, Riusuni jo'caye beoye senni achajën bateña.

Dios libra de la carcel a Pedro

⁶Ja'nrëbi, Herodes nëcojai umuguse ja'anrë ba'i umuguse si'ani, ñami ba'iguëna, Pedro yua ya'o huë'ere ba'iguë, samu soldado hua'na baguëre cuiracua joborare cainguë unquëña. Samu guënameñabi, cadenameñabi preso tayosi'quë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, ya'o huë'e cuiracuabi yua anto sa'rore ba'ijën, hue'se ca'ncona ëñajën nëcareña. ⁷Ëñajën nëcajënna, Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi te'e jëana gaje meni, preso zeansi'quëna ti'anni, ya'o huë'e sa'nahuë yua ai go'sijeiguëra miaguë ëñoguëña. Ëñoni, ja'nrëbi Pedroni baguë ca'ncona puni sëtoni caguëña:

—Besa huëijë'ën, caguëña.

Caguëna, guënameña'ga ja'anse'ebi ro tijini, baguë ëntë sarañabi tonquëña. ⁸To'inguëna, Riusure yo'o conguëbi Pedroni guansegüëña:

—Më'ë tëinmete tëanni, më'ë guëon ju'iyete sa'yeni gueonjë'ën, caguëña.

Caguëna, Pedrobi ja'nca yo'oguëña. Yo'oguëna, Riusu yo'o conguëbi:

—Më'ë canre seoni, yë'ë naconi rajjë'ën. Saiñu, caguëña.

⁹Caguëna, Pedro yua baguëni be'teguë saquëña. Sani, etani, ro huesëguë ganiguë, ja'ansi'quë ro'taguëña: “Ëoru ëñañe se'ga huanoji yë'ëre” ro'taguëña. ¹⁰Ja'nrëbi, soldado nëcaruan samuruanre tayojeiye sani, soldado hua'nabi ënsema'ijëna, ja'nrëbi guëna anto sa'ro ta'pisiru, huë'e jobona etaru, ja'anruna ti'anreña. Ti'anni ëñato, guëna anto sa'ro yua ja'anse'e anconi saoguëña. Anconi saoguëna, hue'sena etareña. Etani ja'nrëbi, huë'e jobo ma'a te'e ma'abi saijëna, Riusu yo'o con hua'guëbi Pedrote jo'cani, huesëni saquëña. ¹¹Huesëni saquëna, Pedro yua sëta rani, ja'ansi'quë caguëña:

—Aito, Riusubi ai ta'yejeiyereba yo'obi. Baguë yo'o con hua'guëre raoni, yë'ëre, ya'o huë'ena guaosi'quëre eto güesebi. Yë'ë hua'guë yua Herodes preso zeansi'quëreta'an, judío ëja bain huani senjoja'guëreta'an, Riusubi ta'yejeiye yo'oni, yë'ëre tëani etobi, caguë ro'taguëña.

¹²Ja'nca ro'tani, ja'nrëbi, María hue'ego, Juan Marcos pë'cago, bago huë'ena saquëña. Sani ti'anni ëñato, ai jai jubë bain sa'nahuëre ba'ijën, Riusuni uajjën bateña. ¹³Uajjën ba'icua ni je'njuni achoguëna, romi zingo Rode hue'egobi anto sa'rona rani, ¿Gueguëguë'ne më'ë? senni achani, Pedrobi sehuoguëna, baguëni masigoña. ¹⁴Masigo, yua ai bojo hua'goreba huë'huëni, anto sa'rore ancoma'igo, bago bain sa'nahuë ba'icua ni huë'huëni quëagoña:

—Pedro'bi. Anto sa'rona rani nëcaji baguë, quëagoña.

¹⁵Quëagoga, bain hua'nabi careña:

—Banji. Më'ëbi ro hue'nhue hua'go'ru ro ro'tago cayë, careña. Cajënna, bagoca:

—Aito. Baguëreba'bi, sehuogoña.

Sehuogona:

—Baguë recoyo se'ga raimaquë, careña.

¹⁶Ja'nca cajënna, Pedro yuta anto sa'rore je'njugüë nëcaguëña. Je'njugüë nëcaguëna, ba hua'nabi anconi, Pedroni gue ro'taye beoye ëñareña. ¹⁷Ja'nca ëñajënna, Pedro yua baguë ëntë sarabi huë'ani rëonni, Caye beoye ba'ijë'ën caguë, ja'nrëbi baguë ya'o huë'ebi etoni raose'e, Riusu ta'yejeiye yo'oni conse'e, si'aye quëani achoguëña. Quëani achoni tējini, bacuani caguëña:

—Ja'an coca si'ayete mai jubë bain hua'na, Santiago sanhuë, ja'ancua ni quëajajjë'ën, caguëña.

Cani ja'nrëbi bacuare jo'cani, yequëruna gatini saquëña.

¹⁸Ja'nrëbi ñataguëna, soldado hua'nabi gue ro'taye beoye ba'ijën, sa'ñeña senni achajën, ¿Jarona saquë'ne baguë? cajën, si'aruan huë'huëni ganojën, baguëni cu'e ganojën, ai yo'ojën bateña. ¹⁹Herodes'ga bacuani ai bëinguë, Yureca baguëni cu'ejajjë'ën guanseni, baguëte tinjamajënna, ja'nrëbi ya'o huë'e cuiracuare choini, bacuani si'a jëja senni achaguëña. Senni achani, re'oye sehuomajënna, bacuare huani senjoñe guansegüëña. Ja'nca guanseni tējini, ja'nrëbi Judea yijabi sani, Cesarea huë'e jobona ti'anni baquëña Herodes.

La muerte de Herodes

²⁰Ti'anni ba'iguë, yua Tiro bain, Sidón bain, bacuani ai bëinguë, bacuani te'e ruñe ëñama'iguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, bacuabi sa'ñeña senni achajën, Maire je'o

bama'ija'guë cajën, baguë huë'e ëjaguë Blasto hue'eguëni re'oye senni achani, baguëni bojo güesereña. Bojo güeseni, Herodesna ti'anni, Je'o beoye ba'ina'a, baguëni senni achareña. Herodes yija aonre coní aincua sëani, ja'nca senni achareña.

²¹Senni achani, Herodesbi bain ñë'cajai umuguse caguëna, bacuabi baguë ëja guëna seihuëna ti'anreña. Ti'anjënna, Herodes yua baguë ëjaguë cañare sayani, bacuana etani bëani, Ja'an bainni bojo güeseza caguë, bacuani zoe coca ca bi'raguëña. ²²Caguë ba'iguëna, si'a jubë bainbi ai bojojën güireña:

—Ai ta'yejeiyereba cayë më'ë, Riusureba'ru ba'iguë sëani. Ro bain ëjaguë cayë'ru quë'rë ta'yejeiyereba cayë më'ë, te'e cajën güireña.

²³Cajën güijënna, ja'nrebi pecobi baguëni anni hueanjënna, pecosi'quëbi junquëña baguë, Riusuni te'e ruinë yëma'isi'quëre sëani.

²⁴Ja'nrebi, Riusu bainbi baguë cocarebare quë'rë ta'yejeiye quëani achojënna, si'aruan bainbi achani ro'ta bi'rareña.

²⁵Ja'nrebi, Bernabé, Saulo, bacuabi Jerusalén huë'e jobore ba'ijën, bacua curire insini tējini, yua Antioquíana go'lijën, Juan Marcos hue'eguëte sani gotëña.

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

13 ¹Yureca Cristo bain jubë Antioquí huë'e jobore ba'icuafe ëñato, Riusu coca masiye quëacua, bainre ye'yocua bateña. Bacua mami hue'ejën ba'ise'ere cato, yequë Bernabé, yequë Simón Zijequë. yequë Cirene bainguë Lucio, yequë Manaén baguë zinrëni Galilea ëjaguë Herodes naconi te'e irasi'quë, yequë Saulo, ja'ancuabi bain ye'yocua bateña. ²Ja'nca ba'icuaabi yequë umuguse te'e jubë zi'nzini, Riusu yo'ore te'e conjën, aon aiñe jo'ca umuguseña ba'iguëna, Riusu Espíritubi bacuani guanseguëña:

—Yureca Bernabé, Saulo, bacuare choini, yë'ë yo'o cani jo'case'ere yo'oja'cuare saojë'n, guanseguë caguëña.

³Caguëna, ja'nrebi si'a jubëbi ñë'cani, Riusuni uajjën, aonre aiñe jo'cajën ba'ijën, ja'nrebi bacua ëntë sarañare ba samucua pa'róni, Riusu yo'o yo'oja'cuare cuencueni, bacuare saoreña.

Los apóstoles en Chipre

⁴Ja'nca saojënna, Riusu Espíritubi bacuare cuencueni saguëna, ba hua'nabi Seleucia huë'e jobona sani, jai yoguna cacani, Chipre jubona je'enni ti'anreña. ⁵Ti'anni, Salamina huë'e jobona ti'anni, ja'nrebi judío bain ñë'ca huë'eñana cacani, Riusu cocarebare quëani acho bi'rareña. Ja'nca quëani achojën, Juan Marcos'ga bacuare te'e yo'o conguë baquëña.

⁶Ja'nca quëani achojën, si'a jubo yija ca'ncoñana ganini, ja'nrebi Pafos huë'e jobona ti'anreña. Ti'anni, judío yai bainguë Barjesús hue'eguëte tēhuoreña. Ba hua'guë yua ro coqueguë, Riusu coca masi güesese'ere quëani achoguë'ë yë'ë, caguëña baguë. ⁷Ja'nca caguëbi yua yequë bainguë, ja'an yija bain ëjaguë, baguë naconi baquëña, Sergio Paulo hue'eguë naconi. Ja'an Sergio Paulobi ai masi ëjaguë ba'iguëbi, Riusu cocarebare achaza caguë, Bernabé, Saulo, bacuare choquëña. ⁸Choiguëna, ba samucuabi Sergio Paulona ti'anjënna, ja'an yai bainguë, Elimas'ga hue'eguëbi, Ejjaguëbi ja'an cocare achani ro'tama'ija'guë caguë, bacua quëani achoyete ënse ëaye yo'oguëña. ⁹Ja'nca ënse ëaye yo'oguëna, Saulo, Pablo'ga hue'eguëbi Riusu Espírituni ai ta'yejeiye zi'inni ba'iguë, yai bainguëni si'a jëja ëñaguë, ¹⁰baguëni bëinguë caguëña:

—Më'ë yua ro coque huati sëani, ai gu'aye yo'oguë, si'a re'oye yo'ocuaní je'o bayë më'ë. Riusu coca ye'yoni jo'case'ere gare caraye beoye huacha ca güeseguë'ë më'ë. ¹¹Ja'nca

yo'oguëre sëani, yureca Riusubi më'ëbi ai yo'o güeseza caguë, më'ë ñacore pa'roji. Pa'roguëna, zoe ba'irëni ñaco ëñama'iguë, ënsëguë miañete ëñañe beoye ba'iyë më'ë, cani jo'caguëña Pablo.

Cani jo'caguëna, ja'ansirën yua zijeí picobi baguë ñacona na'oguëna, ba hua'guë yua ro rënni ganoguë, baguë ëntë sarare zeanni saguëte cu'eguëña. ¹²Ja'nca cu'eguëna, bain ëjaguëbi si'aye ëñani, Jesucristo ba'iyë ye'yose'ere ai bojoguë achani, Jesucristoni si'a recoyo ro'taguëña.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³Ja'nrebi Pablo sanhuëbi Panfilia yija huë'e jobo Perge huë'e jobona saiñu cajën, Pafos yo sa'róna gajeni, jai yoguna cacani sateña. Sani ti'anni, Juan Marcosbi Pablo sanhuë naconi se'e conguë saimaquëña. Bacuare jo'cani, Jerusalén huë'e jobona goquëña. ¹⁴Go'iguëna, ja'nrebi Pablo, Bernabé, bacuabi Perge huë'e jobobi saijën, Antioquí huë'e jobo Pisidia yijare ba'iguëna, ja'anruna sani ti'anreña. Ti'anni, judío bain yo'o yo'oma'í umuguse ba'iguëna, bacua ñë'ca huë'ena cacani bëareña. ¹⁵Bëani achajënna, ñë'ca huë'e bainbi Riusu coca Moisés toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, ja'an cocare ëñani cani achoreña. Cani achoni tējini, ñë'ca huë'e ëjacuabi Pablo sanhuëna quëani saoni choteña:

—Mësacua yua yihuo cocare bain hua'nani quëani achoye ro'tanica, rani quëani achojë'n, cajën choteña.

¹⁶Chojënna, Pablobi nëceni, baguë ëntë sarabi huëani rënni, bain achayete ëjoni, bacuani coca quëa bi'raguëña:

—Mësacua Israel bain, Israel bain coca ye'yeni Riusuni yo'o concua, mësacua si'acua yë'ë cocare achajë'n. ¹⁷Mai ta'yejeiye Riusubi baguë bain Israel bainre conni cuirase'ere achajë'n. Mai ira bain ba'isi'cuabi Egipto yijare ba'ijën, tin yijabi rani ba'isi'cua ba'ijën, Riusubi conguëna, ai jai jubë jaijeijateña. Jaijeijatena, ja'nrebi Riusubi ai ta'yejeiye yo'oguë, bacuare Egipto yijabi etoni sani baguëña. ¹⁸Ja'nca sani baguëbi cuarenta tēcahuëan beo re'otore bacuare cuiraguë, bacua cue'yoni gu'aye yo'ojën ba'ise'ere oiguë ëñaguë, bacuani conguë saguëña. ¹⁹Sani, Canaan yijare ba'icua te'e ëntë sara samu jubëan bain, ja'an gu'aye yo'ojën ba'icuaní saoni senjoni, bacua yijare mai ira bain ba'isi'cuana insini jo'caguëña Riusu. ²⁰Insini jo'cani, ja'nrebi se'e cuatro cientos cincuenta tēcahuëan bacuani conni cuiraguë, bacua ëja bainre cuencueni bainre guanse güeseguëna, baguë cuencueni jo'casi'quë Samuel hue'eguë ba'irën tēca ja'an bain ëjacuabi guansejën bateña. ²¹Ja'nrebi bain hua'nabi Riusuni senni achajën, Bain ta'yejeiye ëjaguëte re'huani, yëquënaní guansení cuira güesejë'ën cajën cue'yojën senni achajënna, Riusubi Benjamín jubë bainre ëñani, Cis mamaquë Saúl hue'eguëte cuencueni, Israel bain ta'yejeiye ëjaguëre re'huani jo'caguëna, cuarenta tēcahuëan bainre guanseguë baquëña baguë. ²²Ja'nca guanseguë ba'iguëna, Riusubi baguëte quëñoni saoni, ja'nrebi yequë bainguë David hue'eguëte cuencueni, Israel bain ta'yejeiye ëjaguëte re'huani jo'caguë caguëña: “Ënquë, David hue'eguë, Isaí mamaquë, baguëni ai te'e ruinë ëñaguë ba'iyë yë'ë. Baguë yua si'aye yë'ë yëyete jo'caye beoye yo'oguë ba'ija'guë'bi” cani jo'caguëña Riusu. ²³Ja'nca cani jo'casi'quëbi yua zoe ba'irën ëjoni, yua David bainguë yo'je ba'irën ba'isi'quë, Jesucristo hue'eguë, ja'anguëte cuencueni, maina raoni, Israel bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e beoru gare tēnani, Yë'ë bainre mame re'huani baza caguë, mai ta'yejeiye ëjaguëte re'huani jo'caguëña Riusu. Aito. Riusu zoe cani jo'case'ru güina'ru yo'obi yure. ²⁴Jesucristobi yuta raimaquëna, Juan Bautizaguëbi ti'an rani, si'a Israel bainni quëani acho bi'raguëña: “Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, mame recoyo re'huani,

ocona bautiza güesejë'ën" quëani achoguë baquëña. ²⁵Ja'nca ba'iguëbi, baguë junni ton umuguseña ti'an bi'raguëna, bain hua'nani caguëña: "Mësacuabi yë'ë ba'iyete ro'tajën, Riusu ta'yejeiye conni cuiraguëte yë'ëre ro'tajëna, ja'anguë beoyë yë'ë. Yequë raoja'guë, yë'ëru quë'rë ai ta'yejeiye ëjaguë, ja'anguëbi yuara ti'an rajja'guëta'an ba'iji. Baguëni yo'o coñe gare ti'anma'iguë'ë yë'ë, ta'yejeiye beo hua'guë sëani" caguëña Juan.

²⁶Yureca, yë'ë bain sanhuë, Juan yua Riusu ta'yejeiye raoja'guëre quëaguëna, ja'an ta'yejeiyereba raosi'quëbi maina ti'anbi. Mai gu'a juchare tënoni, baguë bainrebare maire re'huani baza caguë, junni tonguë raji'i. Ja'nca raisi'quëre si'a recoyo ro'tajë'ën, yë'ë bain sanhuë. Mësacua yua judío bainreba, taita Abraham bain yo'je raisi'cua, yequëcua, judío bain ujayete ye'yesi'cua, mësacua si'acua Jesucristo conguë raise're ro'tajën ba'ijë'ën. ²⁷Ja'nca raisi'quë ba'iguëreta'an, si'a judío bain Jerusalén ba'icua, bacua ëja bain naconi, bacuabi baguëte ëñani, Riusu raosi'quë ba'iguëte gare huesëhuë. Riusu cocare achajën, si'a yo'o yo'oma'i umuguseña bacua ñë'ca huë'ëñana sani, Riusu ira coca cani jo'case'ere achajën ba'icuata'an, Jesucristobi ti'an raiguëna, baguëni ro huesëjën ëñahuë. Ja'nca ba'icuabi Jesusni huani senjo güeseni, Riusu ira bain raosi'cua cani jo'case'ru güinareba'ru yo'ohuë. ²⁸Gare gu'aye yo'oye beoye ba'isi'quëreta'an, baguë gu'aye yo'ose'ere ro tinja quëani, romano ëjaguë Pilatona sani, baguëre huani senjoñete sen'ë. ²⁹Ja'nca senni achajëna, Pilatobi baguëni huani senjo güesequëna, Riusu coca cani jo'case'e, Jesús ba'ija'yete toyani jo'case'e si'aye'ru güina'ru yo'ose'e baji'i. Ja'nca ba'iguëna, crusi sa'cahuëna junni tonguëna, baguë ga'nihuëte gachoni, baguëre tanhuë. ³⁰Ja'nca junni tonsi'quëreta'an, Riusubi baguëte se'e go'ya rai güesebi. ³¹Go'ya rai güesequëna, Jesusbi se'e baguë bain concuani ëñoni, zoe ba'i umuguseña bacua naconi baji'i. Baguë bain concua yua baguë naconi Galileabi rajjën, Jerusalenna ti'anjën, ja'an ba'isi'cua baë'ë. Ja'nca ba'icuabi yureca Jesús ta'yejeiye ba'iyete si'a bainni quëani achojën ganiñë.

³²Yëquëna hua'na'ga güina'ru mësacuani baguë ba'iyete quëani achojën ba'iyë. Riusubi mai ira bain ba'isi'cuani cani jo'caguë, baguë raoja'guë maina ti'an rajja'yete cani jo'caguëna, yëquëna hua'nabi ja'an cocare, baguë ti'an raisi cocare mësacuani quëani achojën ba'iyë. ³³Baguë ira bain ba'isi'cuani ja'nca cani jo'caguë, mai hua'nare'ga, bacua bain yo'je ba'icuare güina'ru cani jo'cani, güina'ru yo'obi Riusu. Jesucristo go'ya raisi cocare zoe toyani jo'cabi Riusu. Salmo coca, samu ba'i coca, ja'an cocare ëñani masijë'ën: "Më'ë yua yë'ë zinreba ba'iyë. Yure umuguse më'ëre yë'ë zin ba'iguëte re'huani, më'ëni ai te'e ruiñe ëñañë yë'ë" cani jo'caguëña Riusu. ³⁴Ja'nrebi Riusubi se'e baguë cani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oye ro'taguë, Jesús ga'nihuëbi pu'ncaye beoye ba'ija'guë caguë, baguëni go'ya rai güeseja'yete cani jo'caguëña. Ën cocare ëñani masijë'ën: "Yë'ë bainguë Davidni cani jo'case'e'ru mësacuani güina'ru yo'oja'guë'ë" cani jo'caguëña Riusu. ³⁵Ja'nrebi yequë quë'ro Salmo cocare ëñajë'ën: "Më'ë bainguë ai yësi'quëni oiguë, baguë ga'nihuëte gare pu'nca güeseye beoye ba'ija'guë'ë më'ë" cani jo'caguëña Riusu. ³⁶Ja'nca cani jo'casi'quëbi David ba'ise'ere camaquëña. Ja'an bainguë Davidbi baguë junni huesëye tëca, Riusu case'e'ru güina'ru yo'oni, ja'nrebi junni tonni, baguë ira bain ba'isi'cua naconi tanrena, baguë ga'nihuëbi pu'ncani si'aguëña. ³⁷Ja'nca pu'ncani si'aguëna, Riusu Raosi'quërebabi maina ti'an rani, junni tonguëna, baguë ga'nihuë yua gare pu'ncaye beoye baji'i, Riusu go'ya rai güesesi'quë sëani. ³⁸Ja'nca ta'yejeiye yo'ose'e sëani, mësacua te'e ruiñe achani ro'tajën ba'ijë'ën. Jesús junni

tonni go'ya raisi'quëre sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere baguëni gare quëajë'ën. Quëani, baguëni sentoca, mësacua recoye gare tënoni, baguë bainrebare mësacuare re'huaja'guë'bi Jesús. ³⁹Ja'anguëni si'a recoyo ro'tajëna, mësacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'ija'guë'bi. Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu bain ruiñu cacuata'an, Riusu bain ruiñe gare ti'anma'icua ba'iyë mësacua. ⁴⁰Mësacua yua ëñare bajën, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu bënni senjoja'ñe cani jo'case'ere jëañu cajën, baguë yo'oja'yete gare güeye beoye ba'ijë'ën. Ën coca toyani jo'case'ere ëñajë'ën:

⁴¹Mësacua yua yë'ëni ro jayani gu'a güecua ba'ijën, yë'ë cocare achani ro'tajën ba'ijë'ën.

Yë'ëbi mësacuani bënni senjoguëna, mësacuabi gare carajeijën ba'ija'cua'ë.

Yë'ë yua Riusu sëani, mësacua ën yija ba'i umuguseñabi ai ta'yejeiyereba yo'ore yo'oni mësacuani ëñoja'guë'ë. Ëñoquëna, mësacuabi ai ëama'iñereba ëñacuata'an yë'ë yo'oja'yete gare ro'tama'ija'cua'ë.

Yequëcuabi ru'ru quëani achocuareta'an, yë'ë yo'oja'yete gare ro'tama'ija'cua'ë mësacua.

Ja'an cocare mai ira bain ba'isi'cuani cani jo'caguëña Riusu, judío bain ñë'ca huë'e ba'icuani quëani achoguëña Pablo.

⁴²Quëani achoni tëjini, bacua naconi etani sai bi'raguëna, judío bain jubë ba'ima'icua ja'anru ñë'casi'cuabi Pablo sanhuëni senni achareña:

—Mësacua yua se'e yequë yo'o yo'oma'i umuguse se'e rani, ja'an cocare maini se'e yihuoni ye'yojë'ën, senni achajën choteña.

⁴³Chojëna, Pablo sanhuëbi sai bi'rajëna, ai jai jubë bain judío bain, yequëcua judío bain jubë ba'ima'icua, judío ujaye ye'yesi'cua, ai bainbi bacuani te'e conjën, te'e zi'nzini ba'ijëna, Pablo, Bernabé, bacuabi bacuani si'a jëja yihuojën, Riusubi mësacuani ai yëguëre sëani, baguëni gare jo'caye beoye recoyo te'e zi'nzini ba'ijë'ën yihuojën careña.

⁴⁴Ja'nrebi yequë yo'o yo'oma'i umuguse ti'anguëna, si'a huë'e jobo bainbi Riusu cocarebare achañu cajën, bacua ñë'ca huë'ena ti'an rateña. ⁴⁵Ti'an rajjëna, judío bainbi ëñani, Mai ye'yoye'ru quë'rë ta'yejeiye ye'yoji baguë cajën, Pabloni bënjën, baguëni jayajën, baguë coca quëani achose'ere gu'aye ca bi'rareña. ⁴⁶Ja'nca gu'aye cajëna, Pablo, Bernabé, bacuabi jëja recoyo re'huani, bacuani si'a jëja careña:

—Mësacua yua judío bain Riusu cuencuesi'cuare sëani, mësacuani baguë cocarebare ru'ru quëani achohuë. Quëani achocuareta'an, mësacuabi ro gu'a güejën senjoni, Riusu naconi carajeiye beoye si'arën ba'iyë gare yëma'icua ba'iyë mësacua. Ja'nca yëma'icuare sëani, mësacuare jo'cani senjoni, judío bain jubë ba'ima'icua se'gani Riusu cocare quëani achoja'cua'ë yëquëna. ⁴⁷Riusu guanseni jo'case'ere sëani, ja'nca yo'oja'cua'ë yëquëna. Baguë coca toyani jo'case'ere achajë'ën:

Më'ëre cuencueni raoguëna, si'a ën yijaña bainna sani, yë'ë tëani baja'yete te'e ruiñe quëani,

mia re'oto ëñoñe'ru bacuani masi güesejë'ën.

Si'a bain, judío jubë ba'ima'icua quëani achoguë, si'a ën yija ca'ncoñana saijë'ën.

Ja'an coca toyani jo'case'ere achani ro'tajë'ën, careña Pablo sanhuë.

⁴⁸Cajëna, judío bain jubë ba'ima'icua achani, ai bojo recoyo re'huani, Riusu cocareba ai re'oye achoye cayë mësacua cajën, Riusu cuencuesi'cua ja'an jubë ba'icuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Cristo naconi gare carajeiye beoye ba'ija'cuabi ai bojoreba bojoreña. ⁴⁹Ja'nca bojojën, Riusu coca Jesucristo

go'ya raisi cocare yequécuan quëani achojaiñu cajën, ja'nca yo'o bi'rajëna, ja'an yija bain si'acuabi achareña. ⁵⁰Ja'nca yo'ose'e ba'iguëna, judío bainbi quë'rë se'e bëinjën, bacua ëja romi hua'na Riusu bain casi'cua, yequécua ja'an huë'e jobo ëjaciua, bacuana sani, Pablo sanhuëni saoni senjoñu cajën, si'a jubëbi Pablo, Bernabé, bacuani ai je'o bajën, bacua yijabi etoni saoreña. ⁵¹Etoni saojëna, Pablo sanhuëbi Bacua gu'a juchare bacuani masi güeseñu cajën, bacua guëoña ba'i ya'ore bacuana cue'nconi tonreña. Cue'nconi tonni, ja'nrebi bacua huë'e jobore jo'cani, Iconio huë'e jobona sateña. ⁵²Sajëna, Antioquía huë'e jobo bain Cristo bainbi bëani, Riusu Espirituni recoyo te'e zi'nzicua sëani, ai bojoreba bojojën bateña.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 ¹Iconio huë'e jobona sani ti'anni, ja'nrebi judío bain ñë'ca huë'ena cacani, Riusu cocarebare bain hua'nani ai ta'yejeiye quëani achojëna, ai jai jubë bain judío bain, tin bain'ga Jesucristoni si'a recoyo ro'tareña. ²Ja'nca ro'tajëna, yequécua judío bain Cristoni ro'tama'icuabi bëinjën, yequë bain tin bainna sani, Ja'an raisi'cuabi ai gu'aye cacua'ë cajën, je'o ba güesereña. ³Je'o ba güesejëna, Pablo sanhuëbi ja'anruna quë'rë zoe bëani ba'ijën, quë'rë jëja recoyo re'huani, Cristobi maire jo'caye beoye conre baji cajën, Cristo ba'iyete jo'caye beoye quëani achojën bateña. Ja'nca ba'ijën, Riusu oiguë coñete bainni masi güesejëna, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oni, bacuani congüë, bacua cocare te'e ruiñe ba'i cocare ba'iyete bainni masi güesequëña. Ja'nca masi güesequëbi Pablo sanhuëni congüëna, bacuabi yua ai ta'yejeiye yo'o yo'ojën bainni ëama'iñereba ëñojën bateña. ⁴Ja'nca ba'ijën yihuocua'reta'an, ja'an huë'e jobo bainbi te'e ro'tamataña. Jobo ba'icuabi judío bain naconi te'e ro'tajën, Riusu cocare achayë güereña. Jobo ba'icua'ga yua Riusure ta'yejeiye yo'o concua naconi te'e ro'tajën, bacua cocare achajën, Riusu cocareba'ë cajën bojojën bateña. ⁵Ja'nca ba'ijëna, ja'an ro'taye güecua judío bain, tin bain naconi, ja'ancuabi huë'e jobo ëja bainna sani, Pablo sanhuëre zeanjani, gatabi inni, Bacuani huani senjoñu cajëna, ëja bainbi bacuare conjën yo'o bi'rareña. ⁶Ja'nca yo'o bi'rajëna, Pablo, Bernabé, bacuabi bacua yo'oja'yete masini, Licaonia yija ba'i joboñana gatini sateña. Ru'ru Listra, ja'nrebi Derbe, ja'an huë'e joboñana gatini sateña. ⁷Gatini sani, ja'an bainre'ga Cristo tëani ba cocare quëani achoreña.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸Listra huë'e jobona ti'anni ëñato, ja'anru bainguë guëon guë'nguësi'quë baquëña. Baguë t'ë'ya raisi umugusebi guëon guë'nguësi'quëbi gare ganiñe beoye ba'isi'quëbi yua ja'anrute ñuquëña. ⁹Ja'nca ñu'iguëbi Pablo cocare te'e ruiñe achaguëna, Pablobi baguëni ëñani, baguë recoyo ro'tayete masini, Cristobi baguëni huachojaguë caguë, ¹⁰ja'an bainguëni si'a jëja guansequëña:

—Yua huëni nëcaj'ëñ, guansequëña.

Ja'nca guansequëna, ba bainguëbi ja'ansirën nëca mëni, cha'cani, ja'ansi'quë gani bi'raguëña. ¹¹Gani bi'raguëna, bain hua'nabi Pablo huachose'ere ëñajën, bacua coca Licaonia coca cajën, si'a jëja güi bi'rareña:

—Mai riusu hua'nabi bain hua'na runni, maina gaje meni ëñoñuë, cajën güi bi'rareña.

¹²Ja'nca cajën, Bernabeni ëñajën, bacua riusu Júpiter baguë mamire hue'yoreña. Ja'nrebi Pablóni ëñani, coca quëani achoguëre sëani, bacua riusu mami Mercurio hue'yoreña. ¹³Ja'nca hue'yoni, bacua pairi hua'guë, Júpiter uja huë'e ëjaguëbi Mai riusu hua'nani ro'tajën, jo'ya hua'nare huani

hua'ire ëojaiñu caguëña. Baguë uja huë'e yua huë'e jobo anto sa'ro ca'ncore ba'iguëna, baguë yua toro hua'na jo'ya coro ga'huaña, ja'anre inni rani, si'a bain naconi Pablo sanhuëna gugurini rëanni, bacua toro jo'ya hua'nani huai bi'rareña.

¹⁴Ja'nca yo'o bi'rarena, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, Pablo, Bernabé, bacuabi ëñani, Ja'nca gu'aye yo'oma'ija'bë cajën, bacua cañare ye'rejën oijën, bain jobona güijën careña:

¹⁵—Mësacua ja'anre yo'oye beoye ba'ij'ëñ. Yëquëñabi bain hua'na mësacua ba'iyete ru ba'i hua'na se'ga ba'ijën, yëquëñani ja'nca yo'omajën ba'ij'ëñ. Riusu cocarebare quëani achocua se'ga ba'iyë yëquëna. Mësacuana ti'anni, Mësacua huacha riusu hua'ire ro'tajën yo'oyete gare jo'cani senjoj'ëñ cajën, mai ta'yejeiyereba Riusu ba'iyete, baguë cocarebare, ja'anre mësacuani quëani achojën ra'ë yëquëna. Ja'an ta'yejeiye Ëjaguë Riusubi guënamë re'oto, yija re'oto, jai ziaya re'oto, si'aye ja'anruan ba'iyete re'huani jo'casi'quëre sëani, ja'anguëni recoyo te'e zi'nzini ba'ij'ëñ. ¹⁶Ja'an Riusubi si'a bainre ëñani, bacuabi cue'yojëna, Ro bacua yëse'e se'ga yo'ojën ba'ija'bë caguë, bacuani oiguë ëñaguëta'an, ¹⁷Yë'e re'oye ba'iyete masija'bë caguë, bacuani gare jo'caye beoye re'oye yo'oni, bainna jo'caguë ba'iji Riusu. Ba hua'guëbi maina oco güeseni, mai aonre ira güeseni, mai aonre caraye beoye maina ro insini jo'caguëna, bojo recoyo re'huani ba'iyë mai, bain hua'nani si'a jëja careña Pablo sanhuë.

¹⁸Ja'nca cajën, bain hua'nabi jo'ya hua'nare huani, bacuana insini bojoñu cajën ba'icuareta'an, Pablo sanhuëbi ai yo'ojën, bacuani ai ëñse cocare zoe cajëna, bacua yo'oja'yete jo'cama'ire'ahuë.

¹⁹Ja'nrebi, bacua huacha yo'oja'yete jo'cajëna, judío bainbi ti'an rateña. Antioquía huë'e jobo, Iconio huë'e jobo, ja'anruanbi rani, Listra bainni gue'rini, Pablo sanhuëni huani senjoñu cajëna, ba hua'nabi gatabi inni, Pablona senjoni, Yua junji'i baguë cajën, baguëte rë'rëni, huë'e jobo ca'ncona sani jo'cani uanreña. ²⁰Uanrena, ja'an huë'e jobo bain Cristoni zi'nzini ba'icuabi Pablona ti'anni, baguëre t'ë'ijeie nëceni, baguë ba'iyete ujjajëna, baguë yua huajë hua'guë nëceni, ja'nrebi se'e ba huë'e jobona cacani baquëña. Ba'iguë, yequë umuguse ñataguëna, Bernabé naconi Dérbena saquëña.

²¹Sani, Dérbena ti'anni, ja'anru bainni Cristo tëani ba cocare quëani achojëna, ai bainbi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzini ba'ijëna, Pablo sanhuëbi se'e Listra huë'e jobona gotëña. Goni, ja'nrebi Iconio, ja'nrebi Antioquía, ja'anruanna se'e saijën, ²²Cristoni recoyo zi'nzini ba'icuan se'e yihuojën, bacuani si'a jëja quëareña:

—Cristo yëye se'gare si'a recoyo ro'tajën yo'ojën ba'ij'ëñ. Gare jo'caye beoye baguë yo'ore conjën ba'ij'ëñ. Riusu guënamë re'oto bain ba'iyete yënica, gare caraye beoye ai yo'ojën ba'iyë mai, quëareña.

²³Quëani, ja'nrebi bacua jubëan ëja bainre cuencueni re'huani jo'careña. Ja'nca yo'oni tējini, bacua naconi aonre aiñe jo'cajën Riusuni ujjajën, Mësacua yua Cristoni te'e zi'nzisi'cua sëani, baguë cocare te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ij'ëñ cani, bacuare jo'cani gotëña.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴Ja'nca go'ijën, Pisidia yijabi saijën, ja'nrebi Panfilia yijana ti'anreña. ²⁵Ti'anni, Perge huë'e jobona cacani, Riusu cocarebare quëani achoni, ja'nrebi Ataliana sateña. ²⁶Sani, ja'an huë'e jobo yo sa'rona gajeni, yoguna cacani, bacua huë'e jobo Antioquía huë'e jobona go'ini ti'anreña. Bacua cuencuesi yo'ore yo'oni tējini, Riusubi oiguë congüë cuiraguëna, bacua bain saosi'cuana ti'anni, ²⁷si'a Riusu bain jubëre ñë'coni, Riusu conni cuiraguë ta'yejeiye yo'oguë ba'ise'e beorure bacuani

quëani achoreña: Riusubi baguë bain ba'ija'cua judío bain jubë ba'ima'icua, bacuare yëquëñani ëñoni, Cristoni si'a recoyo ro'tani baguëni zi'nzini ba'ija'bë caguë, yëquëñani congüë, bacuani baguë cocare quëani acho güesebi. ²⁸Ja'nca quëani, ja'n'rëbi ja'an jubë bain Cristo bain naconi ai zoe bateña.

La reunión en Jerusalén

15 ¹Ja'n'rëbi yequëcua Riusu bain cacua, judío bainbi Judea yijabi sani, Antioquía hu'e'e jobona ti'anni, Cristo bain ja'anru ba'icuaní coca ye'yoni yihuo bi'rareña: —Mësacua go neño ga'nire tÿyoni senjoma'itoca, Riusu guënamë re'otona ti'añe gare porema'iñë. Ja'nca sëani, Moisés guanseni jo'case'e'ru yo'ojën ba'ijj'ën, yihuojën bateña bacua. ²Ja'nca yihuojënna, Pablo, Bernabé, bacuabi si'a jëja cajën, Mësacuabi huacha cacua'ë cajën, ënse cocare ai zoe caní jëhuareña. Caní jëhuareña, Cristo bain Antioquía ba'icua, Jerusalén ëja bain naconi ja'an cocare caní acho güeseñu cajën, Pablo, Bernabé, ja'an bainre cuencueni, Jerusalenna saoreña. ³Ja'nca saojënna, bacuabi Fenicia, Samaria, ja'an yijañabi sani, ja'an bainre quëareña: —Judío bain jubë ba'ima'icua bacua ja'anrë ro'tajën ba'ise'ere gare jo'cani, Riusuni recoyo te'e zi'nzini ba'iyë, quëajënna, si'a Cristo bainbi achani, ai bojo recoyo re'huareña. ⁴Ja'n'rëbi, Pablo, Bernabé, bacuabi Jerusalenna ti'anni, si'a Cristo bain jubë, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, Cristo bain ira ëjacua, ja'ancuana ti'anni saludajënna, bacuabi ai bojojën saludareña. Saludajënna, ja'n'rëbi Riusu yo'o yo'ose'e, Riusure conjën ba'ise'e beoru bacuani quëareña. ⁵Quëajënna, ja'anru ba'icua fariseo bain ba'isi'cua Jesucristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzisi'cua, bacuabi nëcani, si'a jëja careña: —Judío bain jubë ba'ima'icua Cristoni si'a recoyo ro'tajënna, bacua go neño ga'nire tÿyo güeseni, Moisés coca caní jo'case'e'ru bacuani yo'o güeseye bayë mai, careña. ⁶Carena, ja'n'rëbi Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi Cristo bain jubë ira ëjacua naconi në'cani, Ja'an case'ere ëñani ro'tani masiñu cajën, ⁷sa'ñeña ai zoe senni achajën, si'a jëja cajën bateña. Ja'nca caní, ja'n'rëbi Pedrobi huëni, bacuani caguëña: —Yo'je sanhuë, Riusubi yë'ëre cuencueni, judío bain jubë ba'ima'icua saoguëna, yë'ëbi ja'an cocare quëaguëna, achajë'ën. Judío bain jubë ba'ima'icua Cristoni si'a recoyo ro'tani baguëni zi'nzini ba'ija'bë caguë, yë'ëre cuencueni, bacuana saoguëna, baguë cocare quëani achohuë yë'ë. ⁸Quëani achoguëna, bacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani zi'nzijenña, Riusubi bacuani ai bojoguë ëñani, baguë Espiritute bacuana gaje meni ba güesebi, si'a bain recoyote te'e ruiñe masiguë sëani. Maini ru'ru gaje meni base'e'ru bacuani güina'ru zi'nzini babi. ⁹Riusubi mai hua'nare ëñaguë, ba hua'nare'ga ëñaguë, Si'a jubë yua te'e bain ba'icua'ë caguë, bacuabi si'a recoyo ro'tajënna, bacuani ënseye beoye bacua recoyore mame re'huani tÿnani, bacuani babi. ¹⁰Ja'nca sëani, Riusu yo'ose'e sëani, çmësacua queaca ro'tajën, Riusu ta'yejeiye yo'ose'ere ro'tama'iñe'ne? Mësacua yua ja'an Cristo bainni ai yo'o güesema'ijj'ën. Mai ira bain ba'isi'cua'ga Moisés guanseni jo'case'ere yo'oye poremajën, mai hua'na'ga güina'ru yo'oye porema'icua'ë. ¹¹Ja'nca porema'icua Jesucristona ti'anni, baguëni recoyo zi'nzini banica, ai yo'o güeseye beoye baguë bainreba re'huasi'cua ba'iyë mai. Ja'nca ba'ijjënna, Riusubi bacuare'ga güina'ru baguë bain mame re'huasi'cuare baji, Pedrobi caguëña. ¹²Caguëna, si'a jubëbi caye beoye ba'ijjën, Bernabé, Pablo, bacua cocare'ga achareña. Ba hua'nabi quëajën, Riusu ta'yejeiyereba yo'oni judío bain jubë ba'ima'icua saose'ere quëareña. ¹³Quëani tÿjijjënna, Santiagobi caguëña:

—Yë'ë bain sanhuë, achajë'ën. ¹⁴Mësacua yua Simón Pedro coca quëase'ere achahuë. Riusubi judío jubë bain ba'ima'icuaní bojoguë ëñani, baguë bainreba ru'ru ba'icua bacua jubë ba'icua cuencueni re'huani babi quëabi Pedro. ¹⁵Ja'nca quëaguëna, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere ëñato, güina'ru caní jo'careña bacua:

¹⁶Yë'ë caní jo'case'e'ru ba'iyë yo'oja'guë'ë yë'ë.

Yë'ë ira bainguë ba'isi'quë Davidre cuencueni, yë'ë bain ta'yeje ëjaguëre re'huani jo'caguëna, baguë bain yo'je raisi'cuabi yë'ë bainre guanse bi'rajënna, zoe ba'irën carajei bi'rahuë.

Ja'nca carajei bi'rajënna, yë'ë bainre se'e mame re'huani baja'guë'ë yë'ë.

¹⁷Si'a bainbi yë'ëre cu'eni, yë'ëni recoyo zi'nzini ba'ija'bë caguë, bacua jubëre se'e mame re'huaja'guë'ë.

Ja'nca re'huani, si'a bain, judío bain jubë ba'ima'icua'ga yë'ë ta'yejeiye ba'iyete masini, yë'ëni cu'eni baja'bë.

¹⁸Ja'nca caní jo'cabi mai E'jaguë Riusu.

Baguë yo'oja'yete ru'rureba ba'isirën ro'tani, gare tin yo'oma'iguë ba'iji.

Ja'nca ba'iguëbi baguë yo'oja'yete maini masi güeseji.

Ja'an cocare toyani jo'ca güesebi Riusu.

¹⁹Ja'nca toyani jo'case'e sëani, judío bain jubë ba'ima'icuaní ai yo'o güeseye beoye Cristoni zi'nzini ba'iyete yihuojën bañuni. Bacua ja'anrë ro'tajën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua sëani, ²⁰ën yihuo coca se'gare bacuani toyani saonü: “Mësacua bainbi jo'ya hua'nare huani huacha riusu hua'ina insini jo'catoca, ja'an hua'ire aiñe beoye ba'ijj'ën. Mësacua bain yo'ojën ba'iyë'ru tin romigoni, tin ëmëguëni gare yahue bama'ijj'ën. Huejasi'cua se'gabi te'e ba'ijj'ën. Mësacua bainbi jo'ya hua'nare ñajemona guioni huaitoca, ba hua'ire ainmajën ba'ijj'ën. Ba zie'ga uncumajën ba'ijj'ën.” Ja'an coca se'gare bacuani yihuoni saonü. ²¹Si'a bain hu'e'e joboñana cu'eto, judío bain ñë'ca hu'e'ëña ba'iji. Si'a yo'o yo'oma'i umuguseña ja'an hu'e'ëñana cacani achato, Moisés guanseni jo'casi cocare ëñani caní achoyë. Ja'nca ai zoe caní achose'e ba'iguëna, Cristo bain si'aruan ba'icua cacani achaye poreyë. Ja'nca sëani, yë'ë casi coca se'gare bacuani yihuoni saonü, Santiagobi caní yihuoguëna.

La carta a los no judíos

²²Ja'nca yihuoguëna, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, Cristo jubë ëjacua, si'a jubë naconi, sa'ñeña senni achani, mai jubë bain samucua cuencueni, Pablo, Bernabé, bacua naconi, Antioquiana saonü. Saojënna, mai cocare ja'an bainna quëaja'cua'ë, sa'ñeña careña. Ja'nca caní, bacua bainguë Judas Barsabás, yequëre'ga Silas, bacuare cuencueni, Cristo bain jubë ai yësi'cuare sëani, Antioquiana saoreña. ²³Saojën, ën cocare toyani, bacua naconi saoreña:

“Yëquëna hua'na Riusu ta'yejeiye yo'ore concua, Cristo bain jubë ira ëjacua, si'a Cristo bain naconi, mësacuaní bojojën saludayë yëquëna. Mësacua yua judío bain jubë ba'ima'icua, Antioquía, Siria, Cilicia, ja'anruanre ba'ijjënna, mësacuaní yihuo cocare toyani saoyë yëquëna. ²⁴Yequëcua ënjo'on ba'icua, yëquëñabi cuencuema'ijjënna, mësacua sani, mësacuaní ai yo'o güesejën, yihuoni ye'yojën, tin ro'ta güesejënna, yëquëñabi achahuë. Moisés guanseni jo'casi cocare jo'caye beoye yo'ojën, Mësacua go neño ga'nire tÿyo güesej'ën cajën yihuojënna, yëquëñabi bacuare saoma'ë'ë. ²⁵Ja'nca saoma'icua yureña sa'ñeña senni achani, te'e ro'tajën, mësacuaní te'e ruiñe quëani saonü cajën, yëquëna bain cuencuesi'cua naconi coca saoyë yëquëna. Mai gajecua ai yësi'cua Bernabé, Pablo, bacua naconi saija'bë cajën,

26-27 yëquëna bain hua'na Judas, Silas, ja'an hue'ecuare mësacuana saoyë yëquëna. Ja'ancuabi mai Ējaguë Jesucristoni ai re'oye yo'o conjën ba'icuabi huajë ju'inre'ahuë. Ja'nca ba'icuabi mësacuana sani, yëquëna coca yihuoni saoyete si'ayete mësacuani re'oye quëaja'cua'ë. 28 Yureca Riusu Espiritubi yëquënani ro'ta güeseguëna, yëquënabi te'e ruiñe ro'tajën, mësacuani ai yo'o güeseyë beoye guansejën, ën coca se'gare mësacuani guanseni jo'cayë yëquëna: 29 Mësacua bainbi jo'ya hua'nare huani huacha riusu hua'ini insini jo'catoca, ja'an hua'ire aiñe beoye ba'ijë'ën. Mësacuabi jo'ya hua'ire huani ainto, ba ziere gare uncumajën ba'ijë'ën. Mësacua bainbi jo'ya hua'nare ñajemona guioni huaitoca, ja'an hua'ire ainma'ijë'ën. Mësacua bain yo'ojën ba'iyë'ru tin romigoni, tin ëmëguëni gare yahue bamajën ba'ijë'ën. Huejasi'cua se'gabi te'e zi'inni ba'ijë'ën. Ja'an coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën banica, ai re'oye ba'ija'guë'bi mësacuare. Riusubi mësacuani conja'guë. Gañañe'ë." Ja'an cocare yihuojën, Antioquía jubë bainna saoreña.

30 Ja'nca saojënna, si'a jubë bain cuencuesi'cuabi Antioquíana sateña. Sani, ti'anni, si'a Cristo bain jubëre ñë'coni, ëja bain yihuoni toyasi cocare bacuana insireña. 31 Insijënna, bacuabi ëñani cani achoni tējini, Riusubi maire ai re'oye recoyo huano güesebi cajën, ai bojoreba bojoreña. 32 Bojojënna, Judas, Silas, bacuabi Riusu cocare ai masiye quëani achoyë cuencuesi'cua ba'ijën, ja'anru Cristo bainni Riusu cocare quëani achojën, bacua recoyo ai re'o huano güesejënna, quë'rë se'e jëja recoyo re'huani bateña. 33 Ja'nca ba'ijënna, Riusu bain raosi'cuabi bacua naconi zoe ba'irën bëani ba'ijën, ja'nre'bi, Jerusalenna goñu cajën, Antioquía jubë bainni ai bojo güese cocare cani jo'cani gotëña. 34-35 Go'ijënna, Pablo, Bernabé bacuabi Antioquía huë'e jobona bëani, yequëcua naconi bainre ye'yojën, Riusu cocarebare quëani achojën bateña.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

36 Riusu yo'ore ja'nca yo'ojën ba'ijën, jë'te, Pablobi Bernabeni caguëña:

—Mai ru'ru bain ëñasi hua'nani ëñajaiñu. Bacuani Riusu cocarebare quëani achoni rani, yureca se'e sani, bacua yo'ojën ba'iyete ëñajaiñu, caguëña.

37 Caguëna, Bernabebi sehuoguëña:

—Ja'nca ba'ito, ja'nca ëñajaiñu. Juan Marcosre'ga sañu. Maire conja'guë, sehuoguëña.

38 Ja'nca sehuoguëna, Pablobi ro'tani, Maire jo'cani senjosi'quë, Panfilia huë'e jobobi saisi'quë, maire se'e yo'o conma'isi'quëre sëani, baguëte se'e choima'ina'a caguëña. 39 Ja'nca sa'ñeña coca cajën, te'e ro'tamajën, sa'ñeña conjën saimateña. Bernabé se'gabi Juan Marcosre cuencueni, Chipre jubona saiñu cajën, jai ziaya yoguna cacani sateña. 40 Saijënna, Pablo'ga Silas hue'eguëte choini, Siria, Cilicia, ja'an yijañana saiñu caguëna, si'a Cristo bain jubëbi bacuare saojën, Riusubi mësacuani ta'yejeiye oiguë congüë ba'ija'guë cajën, bacuani bojojën saoreña. 41 Saorena, ba hua'nabi ja'an yijañana saijën, ja'anruan bain Cristo bain jubëanna ti'anni, bacuani quë'rë bojo recoyo ba hua'nare re'huajën, yihuojën bateña.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 1 Ja'nca ba'icuabi Derbe, Listra, ja'an huë'e joboñana ti'anreña. Ti'anni, ja'anru bainguë Timoteo hue'eguëni tēhuoreña. Cristo bainguë ba'iguëna, baguë pë'cago yua judía baingo Cristoni te'e zi'inni ba'igo bacoña. Baguë pë'caguëca griego bainguë baquëña. 2 Ja'an Timoteo hue'eguëte tēhuoni, baguë ba'iyete achato, Listra, Iconio, ja'an huë'e jobo bain Cristoni ro'tacuabi baguëte ai re'oye cacua bateña. 3 Ja'nca

ba'ijënna, Pablobi baguëni ai re'oye ëñaguë, Yëquënani te'e conni rajjë'ën. Saiñu caguë choquëña. Choni, ja'nre'bi baguë go neño ga'nire tēyo güeseguëña. Ēño'on bain judío bainbi baguë taita griego hua'guëre masicua sëani, yë'ëni gu'aye ro'tama'ija'bë caguë, Timoteoni go neño ga'nire tēyo güeseni, baguëte saguëña. 4 Sani, bacuabi yequë huë'e joboñana ti'anni, si'a bain Riusu cocareba achasi'cua, ja'ancuare ñë'coni, Jerusalén ëja bain yihuo cocare guanseni toyani jo'case'ere bacuani cani achoreña. 5 Cani achoguëna, Cristo bain jubëan, si'aruan ba'icuabi achani, quë'rë se'e jëja recoyo re'huani, Cristoni quë'rë se'e jo'cayë beoye si'a recoyo ro'tajën, si'a umuguseña quë'rë jai jubë jaijeijën bateña.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

6 Ja'nre'bi, Pablo sanhuëbi se'e sani, Riusu Espiritubi ai ta'yejeiye congüëna, Asia yijabi saijën, Riusu cocarebare quëani achoreña. Ja'nre'bi se'e saijën, Frigia, Galacia, ja'an yijañabi je'ñajën ganini saijën, 7 Misia ca'ncona ti'anreña. Ja'anruna ti'anni, Bitinia yijana saiñu cacuareta'an, Jesuscristo Espiritubi ënseguëña. 8 Ēnseguëna, Misia yijabi te'e ruiñe saijën, Troas huë'e jobona ti'anreña. 9 Ti'anni, Pablobi ñamibi umeni cainguë, ëo cainruna ëñato, Macedonia yija bainguëbi coca güiguë nëcaguëña: "Macedonia yijana rajjë'ën. Yëquënani con rajjë'ën" güiguë choquëña. 10 Ja'nca ëo cainruna ëñani sëtani, yëquëna hua'nani quëaguëna, si'a hua'nabi achani, Riusubi maire ja'an yijana choiji. Baguë cocarebare ja'an bainni yurera'rë quëani achojën saiñu te'e cahuë yëquëna. Cani, ja'ansirën huëni, re'huani saë'ë.

Pablo y Silas en Filipos

11 Sani, Troas yo sa'rona gajeni, jai yoguna cacani, Samotracia jobona je'enni saë'ë. Sani ti'anni, yequë umuguse ñataguëna, Neápolis huë'e jobona ti'anhuë. 12 Ti'anni, ja'nre'bi Filipos huë'e jobona ti'anhuë. Romano bain huë'e jobo mame re'huasi jobo yua ja'an Macedonia yija quë'rë ta'yejeiye huë'e jobo baji'i. Ja'anruna ti'anni, zoe ba'ë'ë yëquëna. 13 Ja'nca ba'icuabi yo'o yo'oma'i umugusebi Riusu bain naconi ujjaiñu cajën, huë'e jobo ca'ncorena sani, ziaya yëruhuana ti'anni, Riusu bain naconi bëahuë. Bëani, romi hua'nabi ñë'cani ba'ijënna, Riusu cocarebare bacuani quëani achohuë. 14 Quëani achojënna, te'ego Lidia hue'egobi achago ñuco'ë. Tiatira huë'e jobo baingobi bago re'o can bajacu canre insini curi cogo raisi'co baco'ë. Ja'an baingobi Riusuni ai ro'tago, Ai ta'yejeiguë ba'iji cago ba'igobi Pablo cocare te'e ruiñe achago ñuco'ë. Achago ñu'igona, Riusubi baguë ba'iyete bagoni quë'rë te'e ruiñe recoyo masi güeseguëna, Riusu cocare achani te'e ruiñe yo'ozä cago, 15 bago te'e huë'e bain si'acua naconi bautiza güesehuë. Bautiza güeseni tējini, yëquëna hua'nani si'a jëja choigo cago:

—Mësacua yua yë'ëre ëñajën, Cristo baingo ba'iyete te'e ruiñe ro'tanica, yë'ë huë'ena bëani ba'ijë'ën cago, si'a jëja choigona, bago huë'ena bëani ba'ë'ë yëquëna. 16 Ja'nre'bi, yequë umuguse, Riusuni ujaruna sai bi'rajën, yeco romi zingoni tēhuohuë yëquëna. Huati bago sëani, bago ñacobi ëñani, bain yo'oja'yete masini quëaye porego. Ja'nca poregona, bago bainbi bagoni preso zeanni bani, bago masini quëase'ere bainni ai ro'iyë senni achajën, ai curi con bahuë. 17 Ja'nca con bajënna, ba hua'gobi yëquëna yo'je be'tego, bainni ai jëja güigo raco'ë:

—Ja'ancuabi yua ta'yejeiye Ējaguë Riusu bain baguëni yo'o conjën raisi'cua'ë. Riusuni recoyo zi'nzini ba'iyete mësacuani quëani achojën raisi'cua'ë, güigo raco'ë.

18 Ja'nca güigo raigo, si'a umuguseña jo'cayë beoye güigona, Pablobi achani ya'jani, bagona bonëni, bago huatini cabi:

—Jesucristobi ta'yejeiye yo'oguëna, ba hua'gore gare jo'cani etani saijj'ën, huati, guansegüë cayë yë'ë, si'a jëja cabi bagüë. Caguëna, huatibi ja'ansirën bagote gare jo'cani etani saji'i.

¹⁹Etani saquëna, bago ëjacuabi ëñani, ¿Queaca se'e curi coni baye'ne mai? cajën, Pablo, Silas, bacuare zeanni, rërëni, bacua huë'e jobo ëja bain ba'iruna sani nëconi, ²⁰ëja bainni cahuë:

—Ëncua, judío bainbi mai huë'e jobona ti'anni, ai hui'ya cajën ba'iyë. ²¹Mai hua'na romano bain hua'na ba'ijj'ën, mai ye'yese'ere yo'ojëna, ba hua'nabi tin ye'yoyjën, ai gu'aye yo'oyë maire. Bacua ye'yoye'ru yo'oye porema'icua'ë mai, cahuë.

²²Cajëna, si'a huë'e jobo bainbi achani, Pablo sanhuëni je'lo bajën gu'a güejëna, ëja bainbi bacuana bonëni, bacua cañare rutani, ja'nrëbi soldado hua'nani, Mësacua si'nseñoabi inni, bacuani si'nsej'ën cajën guansejëna, ²³zoe si'nsehuë. Si'nсени tējini, ya'lo huë'ena guaoni, ya'lo huë'e ëjaguëni, Bacuare ai re'oye ëñaguë re'huani baj'ën canı jo'cahuë. ²⁴Ja'nca jo'cani saijjëna, ja'an ëjaguëbi bacuare zeanni, sa'nahuëreba ba'i sonohuëna sani, sepu tontoñabi bacua guëõnare jëoni tayo güeseguëña.

²⁵Jëoni tayosi'cuabi yua ñami jobo ba'irënbi Riusuni ujajën, baguëni ta'yejeiye gantajëna, yequëcua preso zeansi'cuabi achareña. ²⁶Achajëna, ja'nrëbi yijabi te'e jëana ñu'cua bi'raguëña. Si'a ya'lo huë'e cato, ñu'cuye se'ga ba'iguëna, ya'lo huë'e anto sa'roña beoru a'nqueni saoguëña. Preso zeansi'cua guënameña gueonse'e gare ti'jini tonquëña. ²⁷Riusubi ja'nca ta'yejeiye yo'oguëna, ya'lo huë'e ëjaguë cainsi'quëbi sëtani rani, anto sa'roña a'nquese'ere ëñani, Preso zeansi'cuabi yua'ne gatini saimate caguë, baguë hua'tibi rutani, Yë'ë ja'ansi'quë juani junza caguë yo'lo bi'raguëna, ²⁸Pablobi baguëni güiguë caguëña:

—Gare yo'oma'iguë ba'ijj'ën. Yëquëna hua'na si'a hua'na ënjo'onre ba'iyë, güiguë caguëña.

²⁹Caguëna, ba ëjaguëbi majahuë zëonni raye guansenı, Pablo, Silas, bacua ba'iruna huë'huëni cacajani, ai huati guaongüë to'ntogüë, bacua guëon na'mina gugurini rëanguëña. ³⁰Ja'nrëbi, bacuare sani, hue'sena ti'anni, bacuani caguëña:

—Mësacua yua yë'ëni quëajj'ën. Yë'ë gu'aye ba'iyete jo'cani Riusu bainguë runza canica, ¿queaca yo'oye'ne yë'ë? senni achaguë caguëña.

³¹Caguëna, bacuabi sehuoreña:

—Ëjaguë Jesucristoni si'a recoyo ro'tani zı'innica, më'ë, më'ë te'e huë'e bain naconi, si'a jubëbi yua Riusu bain runni, gare carajeiye beoye bojojën ba'ija'cua'ë, sehuoreña.

³²Ja'nca sehuoni, Cristo cocarebare quëani achojëna, baguë, baguë te'e huë'e bain, si'acuabi achareña. ³³Achani, bojo recoyo re'huani, yuta ñami ba'iguëna, ya'lo huë'e ëjaguëbi bacua ja'si nesiruanre zoani, si'a baguë bain naconi bautiza güesereña. ³⁴Ja'nrëbi bacuare sani, baguë huë'ena caca güeseni, bacuani aon aonguëña. Si'a baguë bainbi yua baguë naconi Riusuni si'a recoyo ro'tasi'cua sëani, ai recoyo bojoreba bojojën bateña.

³⁵Ja'nrëbi ñataguëna, huë'e jobo ëja bainbi soldado hua'na naconi Pablo sanhuëre etojj'ën cajën raoreña. ³⁶Ja'nca raoni quëajjëna, ya'lo huë'e ëjaguëbi Pablani quëaguëña:

—Ëja bainbi guansenı raojëna, mësacua etoni saoye poreyë yë'ë. Ja'nca sëani, bojo hua'na saijj'ën, quëaguëña.

³⁷Quëaguëna, Pablo yua ja'an soldado hua'nani choini, quëaguëña:

—Mësacua ¿queaca ro'tajën, yëquëna hua'nare ro yahue etoye'ne? Mësacua ëja bainbi yëquënare zeanni, bacua si'nseñoabi si'nse güeseni, ja'nrëbi ya'lo huë'ena guaohuë. Yëquëna hua'na romano bain ba'ijjëna, mësacua gu'aye

yo'ojën, te'e ruiñe yo'omaë'ë. Ja'nca sëani, ëja bain se'gabi rani, yëquënate etoja'yete quëaja'bë, quëaguëña Pablo.

³⁸Quëaguëna, soldado hua'nabi bacua ëja bainni quëajateña. Quëajatena, bacuabi ai quëquëjën, Romano baincua'ne, cayë cajën, ³⁹ja'ansi'cua huëni, Pablo sanhuëna sani senreña: Yëquënabi ai gu'aye yo'ose'ere ro'tama'ijj'ën senjën, bacuare etoni sani quëareña: Mësacua yua ën huë'e jobobi gare saijj'ën cajën, huaji yëjën, bacuare saoreña. ⁴⁰Saojëna, bacuabi Lidia huë'ena sani, Cristo bain jubëte ëñani, Mësacua yua Cristoni gare jo'caye beoye yo'lo conjën ba'ijj'ën cajën, bacuare yihuoni tējini, bacuare jo'cani sateña.

El alboroto en Tesalónica

17 ¹Ja'nca sani, Pablo, Silas, bacuabi Anfópolis, Apolonia, ja'an huë'e joboña tayoani, ja'nrëbi Tesalónica huë'e jobona ti'anreña. Judío bain ñë'ca huë'e yua ja'anrute ba'iguëna, ²Pablo yo'oguë ba'ise'e'ru yo'oguë, ja'an huë'ena yo'lo yo'oma'i umuguse cacani, ja'an bain naconi coca canı, senni achaguë samute semana baquëña. ³Ja'nca ba'iguëbi Riusu coca toyani jo'case'ere bacuani ması güeseguë, bacuani quëani achoguë caguëña:

—Riusu Raosi'quë Cristo hue'eguëbi ai yo'oye babi. Ai yo'oni, junni tonni, ja'nrëbi samute umuguseñabi go'ya raji'i. Riusu Raosi'quëre sëani, mësacua te'e ruiñe quëani achohuë yë'ë. Ja'an raosi'quë yua Jesús hue'ëji baguë, caguëña Pablo.

⁴Caguëna, ja'nrëbi judío bain hua'na rëño jubëbi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Pablo sanhuëni te'e zı'inni bateña. Griego hua'na'ga Riusuni ujaye ye'yese'ere, romi hua'na'ga ta'yeyeiye ba'icua, ja'ancuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zı'nzireña. ⁵Judío bain hua'na yequëcua Cristoni ro'tamateña. Ro'tama'icua Pablo sanhuë yo'lo güesese'ere ëa ëñani bëinjën, huë'e jobo ma'aña ba'icua gu'a bainre choteña. Choni, Mësacua yua Pablo sanhuëni je'lo bajën, bacuare gu'aye cajj'ën, canı saoreña. Saojëna, ja'an gu'a bainbi si'a huë'e jobobi ganini, gu'a cocare güini, Pablo, Silas, bacuare zeanni ëja bain ba'iruna nëcoñu cajën cu'ecuata'an, Pablo sahuëre tinjamateña. ⁶Jasón huë'ena cacani, bacuare tinjamajën, Jasón, baguë Cristo bain, bacuare rërëni sani, ëja bain ba'iruna nëconi, bacuani güijjën careña:

—Ëñajj'ën. Ëncuabi si'a re'oto bainni je'lo bani gu'aye ro'ta güeseni, ja'nrëbi ënjo'ona ro gu'aye yo'ojën raë'ë. ⁷Raijëna, Jasonbi bacuare choiguë, baguë huë'ena bëa güesebi. Ja'nca yo'ocuabi mai ta'yejeiye Ëjaguë Cesarni je'lo bajën, baguë coca guansenı jo'case'ere achamajën, tin ye'yoyjën ba'iyë. Yequë ta'yejeiye ëjaguë Jesucristo hue'eguëbi maina ti'anbi cajën, mai hua'na romano bainni ai je'lo bayë bacua, cajën güireña bacua.

⁸Ja'nca cajën güijjëna, si'a huë'e jobo bain, bacua ëja bain naconi, ja'an cocare achani, ai bëinreba bëinjën, ai hui'ya güi bi'rareña. ⁹Ja'nrëbi ëja bainbi Jasón sanhuëni ai curi ro'iyë senni, ja'nrëbi ro'ijjëna, bacuare etoni saoreña.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰Saorena, Cristo bain hua'na ja'anru ba'icua Pablo, Silas, bacuare tēhuoni, ja'ansirën, ñami ba'iguëna, Berea huë'e jobona saoreña. Saorena, bacuabi sani ti'anni, judío bain ñë'ca huë'ena te'e ruiñe sateña. ¹¹Sani, ja'an judío bain naconi ba'ijjën yihuojëna, ai re'oye achareña. Yequë judío bain Tesalónica ba'icua'ru quë'rë te'e ruiñe achani ye'ye bi'rareña. Si'a umuguseña Pablo coca quëani achose'ere achani, Te'e ruiñe cama'iguë baguë cajën, Riusu coca toyani jo'casi pëbëna cu'ejani, baguë coca case'ere tinjani, te'e ruiñe masireña. ¹²Ja'nca cu'ejani masicua sëani, ai jai jubë bain, judío bain,

griego bain, bacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzireña. Ëmëcua se'gabi ba'imateña. Romi hua'na'ga ai ta'yejeiye ba'i hua'na'ga Cristoni si'a recoyo ro'tani zi'nzireña. ¹³Ro'tani zi'nzijienna, judío bain Tsalónica huë'e jobo ba'icuabi achani masini, Berea huë'e jobona sani, ja'an bainre'ga Pablo sanhuëni je'o ba güesereña. ¹⁴Ja'nca yo'ojëna, Cristo bain hua'na ja'anru ba'icuabi Pablóni tēhuoni, Yurera'rë jai ziaya ca'ncona gatini saijë'ën cajën saojëna, Silas, Timoteo, bacuabi Bereana bëareña. ¹⁵Bëajëna, Pablobi sani, baguëre concuabi baguë ma'are ënojëna, Atenas huë'e jobona ti'anguëña. Ti'anni ja'n'rëbi, Silas, Timoteo, bacuani cocare saoguë, baguëre conjën raisi'cua naconi coca canì saoguëña: Mësacua pores'e'ru besa rajjë'ën guansenì saoguëna, ba hua'nabi Bereana goteña.

Pablo en Atenas

¹⁶Go'ijëna, Pablo yua baguë bainre ëjoguë, Atenas huë'e jobore ba'iguë, ganini ënato, huacha riusu hua'i te'ntoni nëcose'e ai ba'iyë ai baquëña. Ja'nca ba'iguëna, Pablobi ai oiguë ënaguë baquëña. ¹⁷Ja'nca oiguë ënaguëbi ja'an huë'e jobo bain naconi Riusu cocarebare ai canì achoguë baquëña. Judío bain nē'ca huë'ena ti'anni, judío bain, yequëcua Riusuni ai yëcua, bacua naconi coca canì, ja'n'rëbi si'a umuguseña aon insiruna sani, baguëte tēhuocuani coca caguëña. ¹⁸Caguëna, ja'n'rëbi yequëcua, epicüreo bain quëase'ere ye'yesi'cua, yequëcua estoico bain quëase'ere ye'yesi'cua, bain ba'iyete ai ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi Pablote tēhuoni, baguë ye'yoyete ai senni achareña. Senni achani, te'ecuabi sa'ñeña cajën: —¿Ba hua'guë yua gue cocare ro'tani, huesë hua'guë'ru ye'yoguë'ne? sa'ñeña senni achajën careña.

Senni achajëna, yequëcuabi sehuojën:

—Tin riusu hua'i ba'iyete quëani acho'te baguë, ro'tayë mai, sehuoreña.

Pablo yua Jesucristo ba'iyete quëani achoguë, baguë go'ya raise'ere quëani achosi'quë sëani, bacuabi ro ro'tajën, sa'ñeña senni achajën sehuoreña. ¹⁹Ja'nca senni achajën ba'icuabi Pablote choijën, bacua ëja bain nē'caru Areópago casiruna sareña. Sani ti'anni, baguëni senni achareña:

—Më'ë coca ye'yoguë ba'iyete quë'rë te'e ruiñe quëani achojë'ën. Gare achama'isi'cua sëani, më'ëbi quëaguëna, achaza cayë yëquëna. ²⁰Tin cocare caguëna, achani masiñu cayë, senni achareña.

²¹Si'a Atenas bain, so'o yijabi raisi'cua'ga baru ba'icua naconi, si'acuabi yua gue gu'a mame ye'yose'e se'gare senni achajën, ja'an se'gare caraye beoye quëajën, senni achajën bateña.

²²Ja'nca baguëre senni achajëna, Pablo yua Areópago huë'ere ba'iguë, bacua jobona nëcanì, coca ca bi'raguëña: —Mësacua Atenas bincua, mësacua riusu hua'nani ai ro'tacua ba'iyë yë'ëre ëñoñ. ²³Yë'ë yua mësacua huë'e jobo ca'ncoñare ganiguë, mësacua riusu hua'na te'ntoni nëcose'ere ënaguë, te'e te'ntoni nëcosirute ënato, ñaca toyani jo'case'e bajil'i: “Ën riusuni gare huesëcuata'an, baguë ba'iyete te'ntoni nëcohuë yëquëna” toyani jo'case'e ba'iguëna, ja'an Riusu ba'iyete mësacuani quëani achoja'guë'ë yë'ë yureña.

²⁴Ja'an Riusu yua mai ta'yejeiyereba Riusu sëani, si'a ën yija re'otore, si'a ënjo'on ba'iyete beoru re'huani jo'casi'quë'bi ba'iji. Ja'nca re'huani jo'casi'quë'bi si'a guënamë re'oto, si'a yija re'oto, ja'anre baji baguë. Ja'nca baguë sëani, ro bain re'huasi huë'erëanre bëani ba'ima'iguë'bi baguë. ²⁵Bain hua'na bonse caraye'ru gare caraye beoye ba'iguë'bi. Bain hua'na carayete si'ayete maina ro insini jo'cabi. Bain huajjën ba'iyete, bain yi'ejën ba'iyete, ja'an si'ayete maina ro insini jo'cabi Riusu.

²⁶Si'a ën re'oto bainre re'huani jo'casi'quë'bi si'a jubëan bain tin ba'icua re'huasi'cuareta'an, si'a hua'na yua te'e bain yo'je raisi'cua ba'iyë. Re'huani jo'canì, ja'n'rëbi, Si'a ën yija re'otona sani bëani jaijiejën ba'ijë'ën caguë, ga jubëte cuencueni saoni, bacua ba'iruan, bacua umuguseña ba'iyë, ja'an si'ayete cuencueni jo'cabi Riusu. ²⁷Ja'nca re'huani jo'caguë, Si'a bainbi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe ye'yeni masijjë'ën canì jo'caguëna, baguëni gare guaja beoye cu'eni tinjani baye poreyë mai, maire te'e ba'iguëre sëani. ²⁸Mai recoyorebana gaje meni baja'guë canica, maina ti'anni, mai recoyona te'e zi'nzireba zi'nzini, si'a mai ba'iyete mame re'huani, maini bojoreba bojo güeseji Riusu. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi yihuo cocare masiye ro'tani toyani jo'cajën, te'eguëbi toyani jo'caguë: “Mai hua'na yua Riusu te'e huë'e bainreba'ru ba'icua'ë” toyani jo'caguëña baguë. ²⁹Ja'nca toyani jo'caguëna, ja'an cocare ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu te'e huë'e bainreba'ru ba'icua sëani, Riusu ta'yejeiye ba'iyete huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën, Mësacua yua zoa curi, plata, gata, ja'anbi inni, ro mësacua ro'tase'ere cuencueni, te'ntoni, Yë'ë riusureba'ë cajën nëconi banica, ai huacha yo'oyë mësacua. ³⁰Mai ta'yejeiyereba Riusubi bain cue'yoni yo'ose'e, ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere ënani, Chao hua'nabi ro huesë ëaye yo'ojën, yë'ë ba'iyete yuta ye'yema'icua sëani, bacuani bënni senjoma'iñë yë'ë caguë ba'isi'quëta'an, yureñabi si'a ën yija bainni quëani acho bi'raji Riusu: “Mësacua ja'anrë gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'canì mësacua mame recoyo tēno güesejë'ën” canì acho bi'raji yureña. ³¹Ja'nca canì acho bi'raguë, baguë cuencuesi umuguse yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. Baguë bainguë cuencuesi'quërebabi yuara maina ti'an rajja'guëta'an ba'iji. Ti'an raiguëna, si'a bain yo'ojën ba'ise'ere ënani, re'oye yo'ojën ba'isi'cuare tēani baja'guë'bi. Gu'aye yo'ojën ba'isi'cuare gare bënni senjoja'guë'bi. Baguë bainguë cuencueni raoguëna, maina ti'anni, mai ro'ire junni tonni, ja'n'rëbi go'ya rajil'i baguë. Ja'nca go'ya raisi'quëre sëani, baguë umuguse ti'anja'ñete te'e ruiñe masiyë mai, Atenas bainni quëani achoguëña Pablo.

³²“Junni tonni go'ya rajil'i baguë” caguëna, ja'an bain jubë jobo ba'icuabi ro jayareña. Yequëcuaca baguëni careña:

—Më'ëbi se'e yequë umuguse ja'an cocare quëani achoguë rajjë'ën. Achañu, careña.

³³Carena, Pablobi bacuare jo'ca bi'raguëna, ³⁴bacua jubë ba'icua te'ecuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, baguëni te'e zi'nzireña. Dionisio hue'eguë, Areópago nē'ca huë'e ëjaguë, romi hua'go Dámaris hue'ego, yequëcua, ja'an ba'icuabi Pablóni te'e zi'nzini bateña.

Pablo en Corinto

18 ¹Ba'ijëna, ja'n'rëbi jë'te, Pablobi Atenas huë'e jobore jo'canì sani, Corinto huë'e jobona ti'anni baquëña. ²Ti'anni ba'iguëbi ja'an judío bain Riusu bainre tēhuoni, bacuani te'e zi'inni baquëña. Ba judío bainguë Aquila hue'eguë, baguë rënjo Priscila naconi, ja'ancuare tēhuoni zi'inni baquëña. Italia yijabi raisi'cua bateña. Bain ta'yejeiye ëjaguë Claudio hue'eguëbi si'a judío bainre ënaguë, Roma bain yijabi gare saijjë'ën caguë guansequëna, ba samucuabi Corinto huë'e jobona ti'anni bateña. Ti'anni ba'ijëna, ³Pablobi bacuani tēhuoni, bacua ba'iyete masini, bacua naconi te'e ba'iguë, te'e yo'o conguë baquëña, si'acua yua jo'ya hua'na ga'nibi huë'ëña yo'oye masicua sëani. ⁴Ja'nca te'e yo'o conguë yo'o yo'oma'i umuguse ti'anguëna, judío bain nē'ca huë'ena cacani, Riusu cocarebare quëani achoguë ba'iguëna, judío bain, tin bain, ja'an nē'casi'cua jobo ba'icuabi te'e ruiñe achani, Cristoni si'a recoyo ro'tani recoyo te'e zi'inni bateña.

⁵Ja'nca ba'ijëna, ja'n'rëbi Silas, Timoteo, bacuabi Macedonia yijabi ti'anni Pablo yo'ore con bi'rajëna, Pablobi se'e ro'taguë,

Yë'ë yo'lo, jo'ya hua'na ga'nibi huë'ëñare yo'oye ja'anre jo'cani, Riusu cocare quëani achoye se'gare yo'oza caguë, si'a judío bainni te'e ruiñe quëani achoguë, “Jesucristo yoa Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi maina ti'an raji'i. Baguëre zoe ëjojën ba'icuanani ti'an rani, maini coñe yëji baguë” quëani achoguëña. ⁶Quëani achoguëña, judío bainbi cue'yoni, Pablóni je'lo bani, ai gu'a coca ca bi'rareña. Ja'nca ca bi'rajëña, Pablo yua baguë caña ba'i ya'ore cue'nconi tonni, bacuani caguëña:

—Mësacuabi cue'yoni, Cristore ro gu'a güeni senjojëña, Riusubi mësacuani ai bënni senjoguë ba'ija'guë'bi. Bënni senjoguëña, mësacua carajeija'yete ro'tajë'ën. Ro mësacua cue'yoni carajei güesese'e sëani, Riusuni jucha beo hua'guëbi te'e ruiñe baguëni sehuoguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Yureca judío bain jubë ba'ima'icuaana bonëni, Riusu cocarebare ja'ancuani quëani achoyë yë'ë, cani, bacuare jo'cani saquëña Pablo.

⁷Sani, yequë bainguë Justo hue'eguë, Riusuni ai yëguë, ja'anguë huë'ëna ti'anni, bainre coca quëani acho bi'raguëña. Baguë huë'e yua judío bain ñë'ca huë'e ca'ncorë baquëña. ⁸Quëani acho bi'raguëña, yequë bainguë Crispo hue'eguë, judío bain ñë'ca huë'e ëjaguëbi achani, Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'inni baquëña, baguë te'e huë'e bain si'a jubë naconi. Yequëcua'ga Corinto bain hua'na'ga Riusu cocarebare achani, si'a recoyo ro'tani, Cristoni recoyo te'e zi'inni bateña. Ja'nca ba'icuaabi ocona bautiza güesereña. ⁹Ja'nca ba'ijëña, ja'nrëbi yequë umugusebi na'ijaquëña, Pablóni umeni cainguë, ëo canni ëñaguëña, Cristobi baguëni ëñoni, baguëni bojo güeseguë quëaguëña:

—Gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Yë'ë cocarebare gare jo'caye beoye quëani achoguë ba'ijë'ën. ¹⁰Më'ë naconi te'e zi'inni ba'iguëre sëani, yë'ë yo'ore yo'lo conguë ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iguëña, je'lo bacuabi më'ëni ënseye gare porema'ija'cua'ë. Ën huë'e jobo bain ai jai jubëbi yë'ë bainreba ruinjacuare sëani, yë'ë cocarebare te'e ruiñe quëani achoguë ba'ijë'ën, cani jo'caguëña Cristo.

¹¹Ja'nca canni jo'caguëña, Pablóni ja'anre ëo canni ëñasi'quë, Corinto huë'e jobona bëani ba'iguë, te'e tëcahuë jobo ba'iguë, Riusu cocarebare bain hua'nani quëani achoguë baquëña.

¹²Ja'nca ba'iguëña, ja'nrëbi Galión hue'eguëbi Acaya bain ta'yejeiye ëjaguë runni ba'iguëña, judío bainbi sa'ñeña cajën, Pablóni preso zeanjaiñu cajën, baguëre zeanreña. Ja'nca zeanni, baguëte rërëni sani, bain ëjaguë ba'iruna nëconi, ¹³baguëni careña:

—Ënquëbi Riusu ba'iyete ye'yoguë, yëquëna ira bain guanseni jo'case'e'ru tin ye'yoguëña, baguë ye'yoye'ru yo'oye porema'iñë yëquëña, cajën, Pablóni bëinjën bateña.

¹⁴Ja'nca cajëña, Pablóni bacuani sehucua ëaye yo'oguëta'an, ëjaguë Galionbi ja'an judío bainni sehuoguë caguëña:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, ro bëinjën caye'ne? Ënquëbi gu'aye yo'otoca, o bainni je'lo batoca, mësacua judío bainni te'e ruiñe achani conre'ahuë yë'ë. ¹⁵Mësacua ira bain ba'isi'cua coca canni jo'case'e'ru tin yo'osi'quëre sëani, baguëni si'nseye porema'iguë'ë yë'ë. Mësacua se'gabi baguëni senni achani, baguëni si'nseja'yete ro'tani si'nsejë'ën, caguë sehuoguëña.

¹⁶Ja'nca sehuoni, bacuare bi'rani saoguëña.

¹⁷Ja'nrëbi yequëcua, griego bainbi judío bain ñë'ca huë'e ëjaguë Sóstenes hue'eguëni zeanni, Galión ba'iruna ti'anni, Sóstenesni ai jëja huatëña, bain ëjaguëbi ëñaguëña. Ja'nca huaijëña, Galionbi bacua huaise'ere ro ëñama'iguë'ru baquëña.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸Ja'nrëbi Pablóni yuta zoe ba'i umuguseña Corinto huë'e jobona bëani baquëña. Ja'nrëbi jë'te, Priscila, Aquila, bacuani

choni, Yoguna cacani sañu canni, ja'nrëbi Cristo bain jubëte su'ncani jo'cani, ziyabi sani, Siria yija tëca sai bi'rareña. Sai bi'rani, ru'ru, Cencrea huë'e jobore yuta ba'iguëbi baguë sinjo rañare quëroguë, Yë'ë yua Riusuni canni jo'case'e sëani, baguë yëye'ru te'e ruiñe yo'ozca caguë quëroguëña. ¹⁹Quëroni sani, Efeso huë'e jobona ti'anni, Priscila, Aquila, bacuare ja'anruna jo'caza caguë, ja'anru judío bain ñë'ca huë'ëna cacani, bain ñë'casi'cuani Riusu cocare quëani achoguëña. ²⁰Quëani achoguëña, ba hua'nabi achani bojojën, Yëquëna naconi quë'rë zoe bëani ba'ijë'ën cajën choicuareta'an, bëamaquëña. ²¹Ja'nca bëama'iguëbi bacuare jo'ca bi'raguë, bacuani sai cocare caguëña:

—Riusu bojo umuguseña yurera ti'anja'ñeta'an ba'iguëña, Jerusalenna ru'ru ti'anjaza cayë yë'ë. Jë'te, mësacuani se'e ëñaguë raiyë yë'ë, Riusubi contoca, canni, bacuare jo'cani saquëña.

Efeso yo sa'rona gajeni, jai ziaya yoguna cacani saquëña.

²²Sani, ja'nrëbi Cesarea huë'e jobona jeni, Jerusalén huë'e jobona sani, Cristo bain jubë ba'icuanani saludaguëña. Saludani ba'ini, ja'nrëbi Antioquía huë'e jobona saquëña. ²³Sani ti'anni, ja'anru bain naconi zoe ba'ini, ja'nrëbi se'e sani, Galacia, Frigia, ja'an yijañana ti'anni, Cristo bainni yihuoguë, bacuani quë'rë se'e jëja recoyo ba hua'nare re'huani jo'caguëña.

Apolos predica en Efeso

²⁴Yureca ja'ansi umuguseña yequë judío bainguë Apolos hue'eguëbi Efesona ti'anni baquëña. Alejandría huë'e jobobi raisi'quë yua Riusu coca toyani jo'case'ere ai ta'yejeiye ye'yeni, bainni te'e ruiñe quëani achoye masiguë baquëña. ²⁵Jesucristo ye'yose'ere ai masiye yihuoguë, ai bojoreba bojoguë ye'yoguë, Jesús ba'ise'ere te'e ruiñe quëaguëca, Juan bautizaye, ocona bautizaye, ja'an se'gare masiguë, bainre ye'yoguë baquëña. Riusu Espiritu gaje meni bayete huesëguëña. ²⁶Ja'nca ba'iguëbi Efesona ti'anni, judío bain ñë'ca huë'ëna cacani, jëja recoyo re'huani, bainni ye'yoguëña, Priscila, Aquila, bacuabi achani, Huacha ro'tama'ija'guë cajën, baguëte ca'ncona sani, Riusu ye'yoguë ba'ise'ere quë'rë te'e ruiñereba'ru baguëni canni ahojën, yihuojën bateña. ²⁷Yihuoni tējijëña, Apolosbi Acaya yijana saiza caguë sai bi'raguëña, Cristo bain ja'anru ba'icuaabi baguëni bojojën, bacua bain Acaya yijare ba'icua, ja'ancuani utire toyani, Apolos te'e ruiñe conguë ba'iyete quëani, baguë naconi saoreña. Saojëña, baguëbi sani ti'anni, Riusubi ta'yejeiye yo'oni conguëña, ai jai jubëan bainbi Apolos cocare achani Cristoni si'a recoyo ro'tajëña, bacuani ai bojoguë conguëña baguë. ²⁸Judío bainbi huacha ye'yojëña, Apolosbi quë'rë ta'yejeiye masiye ye'yoguëña, judío bainbi ro sehuoye beoye achareña. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani ye'yëjë'ën caguë, Riusu Raoja'guë ba'iyete te'e ruiñe bacuani masi güeseguë baquëña. Ja'anguëbi Jesús hue'eguë, mësacua zoe ëñajën ëjojën ba'ijëña, mësacuana ti'an raji'i baguë caguë, bacuani te'e ruiñe masi güeseguë baquëña.

Pablo en Efeso

19 ¹Ja'nrëbi, Apolosbi Corinto huë'e jobona saisi'quë ba'iguëña, Pablóni yequë ca'ncobi raiguë, cu re'oto huë'e joboñabi raiguë, ja'nrëbi Efeso huë'e jobona ti'anguëña. Ti'anni ëñato, Cristo bain jubë ba'icua bateña. ²Ja'nca ba'ijëña, bacuani senni achaguëña:

—Mësacua yua Cristoni si'a recoyo ro'tajën, ¿Riusu Espirituni recoyo te'e zi'inni bate? senni achaguëña.

Senni achaguëña, bacua sehuoreña:

—Banhuë. Riusu Espiritu ba'iyete gare huesëyë yëquëña, sehuoreña.

³Sehuorena, Pablobi senni achaguëña:

—Ja'nca ba'ito, ¿mésacua bautiza güesejën, guena bautizare'ne?

Ja'nca senni achaguëña, bacuabi:

—Juan bautizani ye'yose'e se'ga'ru ocona bautiza güesehuë yëquëña, sehuoreña.

⁴Ja'nca sehuorena, Pablobi bacuani yihuoguë quëaguëña:

—Juan Bautizaguëbi bainre bautiza bi'raguë, bacuani ñaca yihuoguë baquëña: “Mésacua yo'ojën ba'ise'e si'aye gare jo'cani, mame recoyo re'huani, ocona bautiza güesej'ën. Ja'nca bautiza güesejën, Jesucristo ba'ija'yete si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anguëbi yuara yë'ë yo'je raija'guëta'an ba'iji, Riusu ta'yejeiye raoja'guëreba sëani” yihuoguë baquëña Juan, quëaguëña Pablo.

⁵Quëaguëña, bacuabi te'e ruiñe achani, Jesucristoni si'a recoyo ro'tani zi'inni, te'e ruiñe bautiza güesereña. ⁶Bautiza güesejënna, Pablobi baguë ëntë sarañare bacuana pa'roni ujaguëña, Riusu Espiritubi gaje meni bacuana zi'inni baguëña, bacuabi ta'yejeiye coca cajën, tin coca ye'yema'ise'ebi Riusu cocarebare quëani acho bi'rareña. ⁷Ja'an quëani achocua yua si'a sara samucua ba'icua'ru bateña.

⁸Ja'nrebi Pablo yua Efeso huë'e jobona bëani, se'e samute ñañaguë hua'i ba'iguë, judío bain ñë'ca huë'ena cacani, Riusu cocarebare quëani achoguë, jëja recoyo re'huani, Riusu bainreba mame re'huani bayete si'a jëja yihuoguë quëani achoguë baquëña. ⁹Ja'nca quëani achoguë ba'iguëña, judío bain jobo ba'icuabi cue'yoni, Riusu cocare achaye güejën, ro gu'a cocare bain hua'nani careña. Ja'nca cajënna, Pablobi ja'anru Cristo bainre choiguë, Gu'a bainre gare jo'cani saiñu caguë, bacuare saguëña. Sani Tirano hue'eguë, baguë uti ye'ye huë'ena ti'anni, cacani, Cristo bainre ñë'coni, si'a umuguseña bacuare ye'yoguë baquëña. ¹⁰Ja'nca ba'iguë, samu tëcahuëan bainre ye'yoguë ba'iguëña, si'a Asia ca'ncoña bainbi Riusu cocarebare achajën, Jesucristo ba'iyete ye'yereña. Judío bain, tin bain'ga, si'acuabi Cristo ba'iyete ye'yereña. ¹¹Ye'yejënna, Pablobi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëña, ¹²bain hua'nabi ai bojojën, baguë caña ja'su yajise'ere inni, bacua rauna ju'incuana uanreña. Ja'nca uanreña, ja'ansirën huajë rateña. Gu'a huati hua'i'ga bacuare jo'cani gare sateña.

¹³Ja'nrebi yequëcua, judío yai bain si'a ca'ncoña ganini, Gu'a huati hua'ire etoni saozca cajën, Cristo bain ta'yejeiye yo'ojën ba'ise'ere ëñani, ja'nrebi huati bacuana sani, Jesucristo mamire juinja cajën, huati hua'ire etoni saozca cajën yo'o bi'rareña:

—Jesucristo mami, Pablobi quëani achoguëña, ja'an ro'ina cani tonguëña, mésacua huati hua'i gare etani saijë'ën, juinja careña.

¹⁴Ja'nca juinja cajën, bacua jubë ba'iguë Esceva hue'eguë'ga güina'ru juinja ca bi'raguëña. Ja'an hua'guë yua judío bain ta'yejeiye yai bainguë casi'quëbi baguë mamacua te'e ëntë sara samucua naconi sani, yequë bainguë huati basi'quëni ai juinja ca bi'rareña. ¹⁵Juinja ca bi'rajënna, ja'an gu'a huatibi sehuoguëña:

—Mésacuabi juinja cajën, Jesucristo, Pablo, ja'ancuare juinja cajënna, bacuare masiyë yë'ë. Mésacuaca ¿gue ta'yejeiye bain ba'icua'ne? huatibi senni achaguëña.

¹⁶Senni achaguë, ja'an huatibi baguë bainguëni ta'yejeiye yo'o güesequëña, ba hua'guë yua chani huëni, ja'an judío yai bain si'a jubëre zeanni, ai jëja huaiguëña, bacua yua gatini saiñu cajën, ai yo'ojën, ai ja'si nesicuabi ro can beohuëan etani hue'sena huë'huëreña. ¹⁷Ja'nca ai yo'ojënna, si'a Efeso bain judío bain, tin bain, si'acuabi achani masini, ai quëquëreba quëquëjën, mai ëjaguë Jesucristo ba'iyete ai ta'yejeiye cani achojën, Ai jaiguë'bi ba'iji Jesucristo, cajën bateña.

¹⁸Ja'nrebi Cristo bain ba'iyete cacua ai jai jubë juinja cajën ba'isi'cuabi ti'anni, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere bainni quëajën, Riusuni ojën bateña. ¹⁹Yequëcua'ga judío yai bain juinja cajën ba'isi'cuabi bacua uti pëbëan, bacua ëco uan pëbëan, ja'an si'ayete huë'e joborebana sani bëyani, si'a bainbi ëñajënna, toare zëonni, beoru ëoni senjoreña. Ja'an uti pëbëan ro'ise'ere cuencueto, cincuenta mil so'coña ai ro'i so'coña baquëña.

²⁰⁻²¹Ja'nca ëoni senjoni, mame recoyo tëno güeseni Riusu bain re'huasi'cua ba'ijënna, Pablo yua Yequë huë'e joboña bainni ëñajaza caguë, baguë ma'a saija'yete ro'taguëña. Macedonia, Acaya, ja'an yijaña bainre ëñani, ja'nrebi Jerusalén huë'e jobona se'e saija'guë'ë yë'ë. Sani, ja'anru bainre ëñani tējini, ja'nrebi Roma huë'e jobona saija'guë'ë yë'ë, ro'taguë baquëña. ²²Ja'nca saiye ro'taguëbi baguëre concua samucua, Timoteo, Erasto, bacuare Macedonia yijana ru'ru saoguëña. Ja'nca saoni, ja'nrebi se'e rëno ñësebë Asia yijana yuta bëani baquëña.

Alboroto en Efeso

²³Bëani ba'iguëña, ja'an umuguseña ba'iguëña, yequëcua Cristo bainni ai bëinjën, ai je'o bajën, si'a huë'e jobona cu'e ganojën güi bi'rareña. ²⁴Bacua ëjaguë Demetrio hue'eguëbi si'a jëja coca yihuoguëña, ai yo'ojën güi bi'rareña. Ja'an bainguë yua plata guëna re'huaye masiguë, ja'an plata guënabi yo'oni, ja'an bain huacha riusu hua'go Diana hue'ego, bago uja huë'erëanre re'huani, bainna insini, baguë, baguë gaje concua naconi, yua ai a'ta curi coní bareña. ²⁵Ja'anguëbi baguë gaje concua si'acuare choini, bacuani quëaguëña:

—Yë'ë bain sanhuë, mésacuabi mai yo'o yo'ojën ba'iyete ro'tajë'ën. Ja'nca yo'ojën, bain hua'nabi ai re'oye ro'ijënna, ai sanjeiñe ba'ijën, bonse gare caraye beoye ba'icua'ë mai. ²⁶Ja'nca ba'icuabi ja'an Pablo hue'eguë, baguë gu'a cocare achajë'ën. Si'a Efeso huë'e jobobi ganini, quëani achoguë, mai Diana uja huë'erëan yo'ose'ere caguë, Ro bain riusu hua'i te'ntoni nëcose'e yua huacha riusu hua'i se'ga ba'iyë caji baguë. Ja'nca caguëña, ai jai jubë bainbi achani, si'a Asia bain'ga achani, mai riusu hua'go Dianani ro'taye gare jo'cani senjo bi'rahuë. ²⁷Ba hua'gore ja'nca jo'cani senjotoca, mai curi ¿jaroni coní baye'ne mai? Ba hua'go yua ai ta'yejeiye ba'i hua'go sëani, gare carajeiye beoye ba'ija'go cajën, Pablo bainni ëñeñu cayë yë'ë. Ëñsema'itoca, yequë'ë si'a Asia bain, si'a ën yija bain ta'yejeiye riusu hua'gore gare gu'aye yo'oni, bagote ro jo'cani senjomai'ne. Ja'nca sëani, Pablo bainni ëñsejaiñu, caguëña Demetrio.

²⁸Ja'nca caguëña, bain hua'na si'a jubëbi ai bëinreba bëinjën, ai jëja güi bi'rareña:

—Mai riusu hua'go Diana hue'egobi si'a Efeso bainni ai ta'yejeiye conreba congo ba'igo, güi bi'rareña.

²⁹Ja'nca güi bi'rajën, si'a huë'e jobobi ganijën, quë'rë jai jubë bainre huëojën, Pablora yo'o concua Cayo, Aristarco, ja'ancua Macedonia baincuare zeanni, rëreni sani, bacua huë'e jobo ñë'ca huë'ena cacani bateña. ³⁰Ja'nca ba'ijënna, Pablobi masini, Ja'an bainni coca cajaza caguëreta'an, Cristo bainbi ëñsereña. ³¹Pablo gajecua'ga, Asia yija ëja bainbi Pablona coca yihuojën raoreña: Ja'an bain ñë'caruna gare cacaye beoye ba'ijë'ën. Ai huaji yaru'ë cajën raoreña. ³²Ja'nrebi bain hua'na ñë'casi'cuabi ai jëja güijën, te'e ro'tama'icuabi tin güijën, ro huesë ëaye yo'ojën, ro ro'tajën, ro güijën bateña. ³³Ja'nca ba'ijënna, judío bainbi bacua bainguë Alejandro hue'eguëni cuencueni, bain jobona nëcojënna, ba hua'guë yua nëceni, Bainre cuao güeseza caguë, baguë ëntë sarare huëani rëonni ca ëaye yo'oguëña, ³⁴bain hua'nabi baguëni ëñajën, Gu'a judío

baingué'bi cajén, què'rè se'le samu hora ba'iyé gare jo'cayé beoye güijén bateña:

—Mai riusu hua'go Diana hue'egobi si'a Efeso bainni ai ta'yejeiye conreba congo ba'igo, güijén bateña si'a jubé.

³⁵Güijén ba'ijénna, yequé, ja'an hué'le jobo éjagué'bi nécani, bain hua'nabi ja'an güiye jo'cajénna, bacuani caguéña:

—Mésacua Efeso bain, mai ta'yejeiye riusu hua'go Diana, bago ba'i hué'le yua éngo'on Efeso bain cuirasi hué'le ba'iguéna, si'a én yija bainbi masiyé. Bago ba'iyé cuencues'e yua guénamé re'otobi gaje meni to'inse'ere séani, si'a bainbi masiyé. ³⁶Ja'nca ba'iguéna, bain hua'nabi bagore gare gu'aye cayé porema'icua séani, mésacua yua bëine beoye ba'ijé'én. Gare hui'ya yo'omajén, te'le ruiñe ro'tajén ba'ijé'én. ³⁷Éncua, mésacua réréni rasi'cua, bacuabi mai riusu hua'goni gare gu'aye yo'omateña. Bago hué'ere gare gu'aye cayé beoye bateña bacua. ³⁸Ja'nca séani, Demetrio, bagué gaje yo'o concuca, bacuabi gu'aye cayé banica, éja bainna sani, te'le ruiñe ca güeseyé bacuani senja'bé. ³⁹Senni, ja'nrébi què'rè se'le ta'yejeiye yo'oye seña yénica, éja bain në'ca umuguse téca éjoni, si'a jubéni senja'bé. ⁴⁰Yure umuguse mésacuabi ai hui'ya güijén ro rénni ganojén, ro guaja yo'ohué. Ja'nca yo'ojénna, romano éja bainbi achatoca, mai si'acuani ai jéja senni achare'ahué bacua. Senni achatoca, ¿queaca sehuoye'ne mai? hué'le jobo éjagué'bi caguéña.

⁴¹Ja'nca cani téjini, bain hua'na në'casi'cuare bacua hué'ena go'i güeseguéña.

Viaje de Pablo a Macedonia y a Grecia

20 ¹Bain hua'nabi bacua güiyete jo'cani saijénna, Pablobi Cristo bain jubéte choini, bacuani yihuo coca cani, ja'nrébi Saiyé cani, ba hua'nani su'ncani, bacuare jo'cani, Macedonia yijana saquéña. ²Sani ti'anni, ja'an yija bain Cristo bain jubéanre éñajani, bacuani yihuoni bojo güeseni, bacuani jéja recoyo ba hua'nare re'huani, Grecia yijana ti'añe téca bain jubéanre éñagué saigué baquéña. ³Greciana ti'anni, samute ñañagué hua'i ja'anru bain Cristo bain jubéan naconi ba'ini, ja'nrébi Siria yijana goza cagué, jai ziaya yoguna cacani go'iyé ro'taguéna, judío bainbi Pablóni huani senjoñu cajén, gatini éjoreña. Gatini éjojénna, Pablobi masini, se'le ro'tani, yija ma'abi goza cagué, Macedonia yijabi go'i bi'raguéña. ⁴Ja'nca saiguéna, baguère concuca réño jubébi ru'ru saé'è. Sópater Berea baingué, yequé Aristarco, yequé Segundo, Tesalónica bain ba'icua, yequé Cayo Derbe baingué, yequé Timoteo, yequé Tíquico, yequé Trófimo, Asia bain ba'icua, ja'an ba'icuabi ⁵ru'ru sani, Troas hué'le jobo téca sani, bëani, yéquénare éjojén baé'è. ⁶Éjojén ba'ijénna, yéquéna hua'nabi judío bain ta'yejeiye umuguseña, bacua huo'coma'ise'le aon ain umuguseña Riusuni bojojén, sa'ñeña conjén, Riusuni te'le ruiñe yo'oni téjini, Felipos hué'le jobo yo sa'rona gajeni, jai ziaya yoguna cacani, sani, ja'nrébi te'le énté sara ba'i umuguseña Troas hué'le jobona ti'anhué. Ti'anni ja'nrébi, se'le te'le énté sara samu umuguseña ja'anrute baé'è yéquéna.

Visita de Pablo a Troas

⁷Ja'nca ba'icuabi semana ja'anré umuguse, Cristo bain yo'o yo'oma'i umuguse si'a jubé Cristo bainbi në'ceni, Mai jo'jo aonre sa'ñeña huo'hueni aiñu cajén yo'o bi'rajén, sa'ñeña recoyo te'le zi'nzini bojojénna, Pablobi Riusu cocarebare ye'yobi. Ja'nca ye'yogué, ñatani saiza cagué, yua ñami jobo ba'iyé téca, coca quéani achogué baji'i. ⁸Ai émé ba'i hué'ere në'casi'cuabi majahuéan ai ba'iyé zé'nquese'le ba'ijén, Pablo cocare achajén ñu'ijén, ⁹bacua jubé baingué Eutico hue'egué bonsé hua'gué'bi yua ati gojere achagué ñuji'i. Ja'nca ñu'igué,

Pablo yua què'rè zoe cani achoguéna, bonsé hua'guéte éo cainguéna, cainsi hua'gué'bi hue'se ca'ncona samute sonohuéan ba'irubi yijana bonéni tonji'i. To'inguéna, bain hua'nabi gajeni éñato, ju'insiqué unji'i. ¹⁰Ja'nrébi Pablo'ga gajeni, baguéna réanni su'ncani achani, ja'nrébi bain hua'nani quéabi:

—Mésacua huaji yéye beoye éñajé'én. Huajéji bagué, quéabi.

¹¹Quéani, ja'nrébi bacua sonohuéna se'le méni, bacua jo'jo aonbéanre jé'yeni, bainna huo'hueni, si'a hua'nabi sa'ñeña bojojén ainjénna, ja'nrébi Pablobi se'le yihuo bi'rani, Riusu cocare quéani achogué ñatajaji'i. ¹²Ja'nrébi Euticobi se'le huajé raiguéna, si'a hua'nabi baguéni éñani, ai bojoreba bojo recoyo re'huani saé'è.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³Saijénna, Pablo'ga te'le hua'gué'bi yija ma'aja'an saji'i. Saiguéna, yéquéna hua'nabi jai ziaya yoguna cacani saijén, Asón téca saijén, Pablo case'uru baguéni téhuoni guaoñu cajén saijén, ¹⁴ja'nrébi Asón hué'le jobona ti'anni, Pablóni téhuoni guaoñu. Guaoni, ja'nrébi se'le sani, ja'nrébi Mítilene hué'le jobona ti'anhué. ¹⁵Ti'anni, se'le sani, yequé umuguse Quío je'eñerabi tayojeiye sani, yequé umuguse Samosna ti'anni je'è. Jeni, ja'nrébi se'le sani, Trogilion ti'anni, ja'anruna bëani huajéni, ja'nrébi yequé umuguse Mileto hué'le jobona sani ti'anhué. ¹⁶Pablo yua Asia yijana ro guaja jema'iñu cagué, Efeso hué'le jobore ro tayojeiye sani, Mileto hué'le jobona je'è. Pablo yua besa sani ti'añu. Porenica, Pentecostés umugusebi Jerusalén hué'le jobona ti'anni ba'ija'gué'è yé'è caguéna, Efesona jemaé'è yéquéna.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷Mileto hué'le jobona jeni, Pablo yua Cristo bain Efeso hué'le jobore ba'icua, bacua ira éja bainre choijani rajé'én cagué, ma'aja'an saoguéna, ¹⁸bacuabi ti'an raé'è. Ti'an rajénna, Pablobi bacuani yihuogué cabi:

—Mésacua yua yé'è yo'ogué ba'ise'ere éñajén, si'a yé'è Asia yijare ba'igué yo'ose'ere te'le ruiñe masiyé mésacua. ¹⁹Ja'nca masijénna, mésacua naconi ba'igué'bi yé'è Éjagué Jesucristoni gare ya'jaye beoye bagué yo'ore congué baé'è yé'è. Ro yé'è ba'iyete ro'tama'igué, yé'è yua ro ta'yejeiye beo hua'gué'è cagué, yé'è Éjaguéni yo'o congué, judío bainbi ai je'o bajénna, ai yo'ogué, Bain hua'nani conni cuiraza cagué, ai oigué congué baé'è yé'è. ²⁰Mésacua naconi te'le ba'igué, Riusu cocarebare mésacuani gare jo'cayé beoye quéani achoni, Mésacua yua re'oye jaijeijén ba'ijé'én cagué, mésacua si'a jubéni ye'yogué, mésacua hué'eñana ti'anni yihuogué baé'è yé'è. ²¹Si'a hua'nani yihuogué, judío bain, tin bain, si'a hua'nani si'a jéja cagué, gare jo'cayé beoye quéani achogué baé'è yé'è: Mésacua yua, Riusubi éñaguéna, ro'tajén ba'ijé'én. Mésacua gu'aye yo'ojén ba'ise'ere gare jo'cani, mai Éjagué Jesucristoni si'a recoyo ro'tani recoyo te'le zi'inni ba'ijé'én, quéani achogué baé'è yé'è. ²²Yureca, Riusu Espíritubi yé'ère saguéna, Jerusalén hué'le jobona saiyé yé'è. Ja'nca saigué'bi ¿Ja'an hué'le jobo bainbi guere yé'èni yo'oja'ye'ne? ro'tagué, ²³yé'è ai yo'ogué ba'ija'ye se'gare masiyé. Yé'èbi yureña si'a hué'le joboñabi saiguéna, Riusu Espíritubi yé'èni masi güeseji. Jerusalén bainbi yé'ère preso zeanni, yé'èni ai yo'o güeseja'cua'è cagué, yé'èni masi güeseguéna, ²⁴gare huaji yéye beo hua'gué'bi ja'an jobona saiyé yé'è. Yé'è Éjagué Jesucristobi yé'èni guansequéna, yé'è huajégué ba'iyete gare ro'tama'igué'è yé'è. Baguéni ai bojoreba bojogué, bagué yo'o guanseni jo'case'le se'gare te'le ruiñe yo'oni, Si'aye téjiiye téca gare jo'cayé beoye baguéni re'oye yo'o conza cagué ba'iyé yé'è. Si'a bainni quéani achogué, Riusubi mésacuani ai yégué, bagué oigué conse'ere mésacuani masi güesebi, cagué ba'iyé yé'è.

²⁵Mésacuare!ga ja'an cocare quëani achoguëna, yureñabi ye'ëre gare se'e ëñama'lja'cua'ë. Ja'nca te'le ruiñe caguë, mäsacuanì jo'cayë. ²⁶Riusu cocarebare mäsacuana te'le ruiñe quëani achosi'quë sëani, mäsacua yua Riusu yëye beorue masiyë. ²⁷Riusu ta'yejeiye yo'oni jo'case'ere gare yahueye beoye mäsacuanì ye'yosi'quëre sëani, Riusubi ye'ëni gare bënni senjoñe beoye ba'lja'guë'bi. ²⁸Ja'nca te'le ruiñe ye'yesi'cua sëani, mäsacua yua ëñare bajën, mäsacua ba'iyete ro'tajën, gare huacha yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu Espiritubi Cristo bain jubëanre mäsacuana jo'caguëna, mäsacua yua ëñare bajën, bacuare re'oye yo'ore conni cuirajën, bacuanì te'le ruiñe ye'yojën yihuojën ba'ijë'ën. Jesucristobi ja'an bain ro'ire junni tonguëna, mäsacua yua bacua ëjacua ruinsi'cua sëani, bacuare re'oye ëñajën conjën ba'ijë'ën. ²⁹Yureca ye'ëbi gare saiguëna, yequëcua gu'aye yo'ocuabi mäsacua jubëanna ti'anni, airu yai hua'na saonì senjoñe'ru mäsacua jubëan bainre saonì senjo ëaye yo'oja'cua'ë. ³⁰Mäsacua jubëan bain'ga giina'ru yo'ojën, bainni ro coquejën, Yë'ë coca ye'yoyete te'le ruiñe ro'tani ye'ëni conjë'ën cajën, te'le ruiñe camajën ba'lja'cua'ë. ³¹Ja'nca ba'lja'cuare sëani, mäsacua ëñare bajën, te'le ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Yë'ëbi mäsacua naconì samute tëcahuëan ba'iguë, gare jo'caye beoye mäsacuanì ye'yoguë, mäsacuanì ai oire baguë, Cristo ba'iyete te'le ruiñe quëani achoguë yihuoguë ba'ë'ë ye'ë. Ja'nca ba'iguëna, mäsacua gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën.

³²Yureca, ye'ë yo'je sanhuë, mäsacuare ai ro'taguë, Riusuni senreba se'ë ye'ë. Mäsacuare ai oire baguë conjë'ën caguë se'ë ye'ë. Ja'nca senni achaguëna, mäsacua'ga baguë cocareba canì jo'case'ere gare jo'caye beoye te'le ruiñe ro'tajën, baguë oiguë coñete gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusubi mäsacuanì ai jëja recoyo bacuare re'huani baye masiji. Ja'nca masiguëbi mäsacuare cuencuenì sani, baguë bainreba jubë naconì, baguë baye si'ayete mäsacuana insinì jo'caja'guë'bi. ³³Yë'ë'ga mäsacua naconì ba'iguë, Riusu yo'ore congüë, mäsacua curì, mäsacua caña, ja'an bonsere mäsacuanì gare senmaquë ba'ë'ë ye'ë. ³⁴Yë'ëbi yo'ore yo'oni, curire conì, ye'ë bonse, ye'ë gaje concua bonse, ja'anre conì huo'hueguë ba'ë'ë ye'ë. Mäsacuabi ja'anre ëñani, ye'ë ba'iyete ye'yehuë. ³⁵Ja'nca ye'yeni, mäsacua'ga yo'o yo'oni, curì conì, bonse carajën ba'icuanì jo'caye beoye ro insinì jo'ca bi'rahuë. Mai Èjaguë Jesucristo'ga giina'ru ye'yoni jo'caguëna, baguë cocare te'le ruiñe ro'tani yo'oye ye'yehuë mäsacua: “Mäsacuabi bonsere conì baye ro'tanica, ru'ru yequëcuana ro insijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, quë'rë ta'yejeiye ai bojojën ba'lja'cua'ë mäsacua.” Ja'an coca ye'yese'ere quë'rë se'le ro'tajën ba'ijë'ën, yihuoguë cabì Pablo.

³⁶Ja'nca yihuonì tējini, si'a jubë naconì gugurini rëanni, Riusuni coca senni, bacua ba'iyete ujuguë bajì'i. ³⁷Ujani tējiguëna, si'a hua'nabì Pablónì ai oijën, baguëni su'ncaireba su'ncajën, baguëte saohuë. ³⁸Yë'ëre gare se'le ëñama'lja'cua'ë casi'quëre sëani, bacuabi ai sa'ntijën oire bajën ba'ë'ë. Ja'nca ba'icuabi baguë naconì yo sa'ro tēca sanì, baguëre gare ëñani tējini saohuë.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 ¹Ja'nca saojënna, yëquëna hua'nabì yoguna cacani, Cos huë'le jobona te'le ruiñe sanì ti'anhuë. Ti'anni, ja'n'rëbi ñataguëna, se'le sanì, Rodasna ti'anni, ja'n'rëbi se'le sanì, Pátarana ti'anhuë. ²Pátarana ti'anni, yequë yogubì Feniciana sai bi'raguëna, ja'anguna cacani sa'ë'ë. ³Sani, ja'n'rëbi Chipre jubote ëñani, sërìbë ca'ncoja'an tayojeiye sanì, ja'n'rëbi Siria yija ca'ncona ti'anhuë. Ti'anni, ja'an yogu ayase'ere Tiro huë'le jobona jo'caja'ye sëani, ja'an jobona jeni ba'ë'ë yequëna.

⁴Ja'nca ba'icuabi Cristo bain hua'nare tēhuonì, bacua naconì bëani, te'le ëntë sara samu umuguseña ba'ë'ë. Ja'nca ba'ijënna, Riusu Espiritubi masì güesequëna, bacuabi Pablónì quëahuë. Jerusalén huë'le jobona gare ti'anma'ijë'ën quëahuë. ⁵Ja'n'rëbi ja'an umuguseña si'aguëna, yëquënanì sa'ë'ë. Ja'nca saijën, ja'anru Cristo bainbi conjën, huë'le jobobì etanì, romì hua'na, zin hua'na, si'acuabi conjën, yo sa'rona ti'anni, si'a jubëbi gugurini rëanni, Riusuni senni achajën ujjajën ba'ë'ë. ⁶Ujani tējini, sa'ñeña oijën, su'ncajën sai bi'rahuë. Yëquëna hua'nabì yoguna cacajënna, ba hua'na yua bacua huë'ena go'ë'ë.

⁷Ja'n'rëbi Tirote jo'canì, Tolemaida huë'le jobona ti'anni, ja'an jobo bain Cristo bainre tēhuonì, bacuanì bojojën saludanì, te'le umuguse bëani ba'ijën ñatanì sa'ë'ë. ⁸Ñatanì sanì, Pablo naconì Cesarea huë'le jobona ti'anhuë. Ti'anni, Felipe hue'eguë naconì te'le bëani ba'ë'ë. Ja'anguë yua ru'ru aon huo'huenì insinì'cua te'le ëntë sara samucua, bacua naconì cuencuesi'quëbi yureca Riusu cocarebare quëani achoguë bajì'i. ⁹Ja'nca ba'iguëbi romì zinca gajese'gacuanì baguëna, bacuabi Riusu yo'oja'yete te'le ruiñe masinì bainni quëacua ba'ë'ë. Gare huejama'icua ba'ë'ë. ¹⁰Ja'an huë'ere ba'ijën, yequë umuguseña ba'ijënna, yequë bainguë Agabo hue'eguëbi Judea yijabì ti'an rajì'i. Riusu yo'oja'yete te'le ruiñe masinì bainni quëaguë'bi bajì'i. ¹¹Mäsacuanì ëñaguë ra'ë'ë ye'ë caguë, ja'n'rëbi Pablo tēnmebi jo'chinì, ja'ansi'quëre huenni, baguë guëoña, baguë ëntë saraña, ja'anre huenni, ja'n'rëbi yëquëenate quëabi:

—Riusu Espiritubi coca caguëna, mäsacua achajë'ën. Judío bain Jerusalén ba'icuabi ën tēnme baguëte zeanni, preso sanì, ja'n'rëbi yequë bainna baguëre insinì jo'caja'cua'ë cajì Riusu, quëabi Agabo.

¹²Quëaguëna, yëquëna hua'na, yua Cesarea jubë bain naconì Pablónì ai senreba senni achajën, Jerusalenna gare saiyë ro'tama'ijë'ën cajënna, ¹³baguë sehuobi:

—¿Mäsacua queaca ro'tajën, ye'ëre oijën, ye'ëni ro sa'nti güese'ne? Riusu cuencuese'le sëani, ye'ëre ënsema'ijë'ën. Yë'ëre preso zeanni huenja'ñeta'an, Jerusalenna saiyë ye'ë. Yë'ëre huani senjoja'ñeta'an, Jesucristonì te'le yo'o congüë saiyë ye'ë, caguë sehuobi baguë.

¹⁴Ja'nca sehuoguëna, gare ënseyë poremajën, sa'ñeña cahuë: —Mai Èjaguë Riusubi baguë yëye'ru yo'oja'guë, canì, se'le cama'ë'ë.

¹⁵Ja'n'rëbi, yëquëna bonsere re'huani, hue'oni, Jerusalén huë'le jobona sa'ë'ë. ¹⁶Ja'nca saijën Cristo bain Cesarea ba'icuabi conhuë. Bacua jubë ba'iguë, Mnasón hue'eguë'ga congüë saji'i. Chipre bainguëbi ai zoe Cristonì recoyo te'le zi'inni bajì'i. Ja'anguë naconì baguë huë'ena bëani ba'lja'cua ba'ë'ë yëquëna.

Pablo visita a Santiago

¹⁷Ja'nca sanì, Jerusalenna ti'anni, Cristo bainre tēhuojënna, yëquënanì ai bojoreba bojojën, bacua jubëna te'le zi'in güesehuë. ¹⁸Ja'nca bojo hua'na ba'ijën, yequë umuguse ba'iguëna, Pablo yua Santiagonì ëñajaiñu caguëna, si'a jubëbi conjën sa'ë'ë. Sani ti'anni Santiagonì tēhuonì, si'a Cristo bain ira ëjacuare'ga ëñani saludahuë. ¹⁹Saludanì tējini, Pablòbi Riusure ta'yejeiye yo'o congüë ba'ise'le si'aye bacuanì quëabi. Riusubi ai ta'yejeiyereba congüëna, judío bain jubë ba'ima'icuanì sanì, ai ta'yejeiye yo'o congüëna, ai bainbi Cristonì si'a recoyo ro'tani te'le zi'inni ba'ë'ë quëabi baguë. ²⁰Quëani tējiguëna, bacuabi achani, Riusuni ai bojojën, baguëni ai ta'yejeiye cocare cajën ba'ë'ë. Ja'n'rëbi Pablónì quëahuë:

—Ai re'oye quëahuë m'ë'ë. Quëaguëna, yëquënanì bojoyë. Yureca ën cocare achani ro'tajë'ën. Ai jai jubë judío bainbi

Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'ljën, bainni si'a jëja yihuojën, Moisés coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'ljë'n cayë bacua. ²¹Ja'nca cacuabi mël'ëni bëinjën, mël'ë yo'ogüë ba'ise'ere achani mël'ë ba'iyete ñaca quëayë bacua: Pablobi ai huacha ye'yoji cahüë. Judío bain hua'na yequë yijañare ba'icua, ja'ancuani ye'yoguë, Moisés coca toyani jo'case'ere yo'omajën ba'ljë'n cayë mël'ë, quëahuë bacua. Mësacua zin hua'na go neño ga'nire tëyo güesema'ijë'n cayë mël'ë, quëahuë. Mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'omajën ba'ljë'n cayë mël'ë, cajën quëahuë bacua. ²²Ja'nca quëacuabi mël'ë ti'an raise'ere achani, si'a jubëbi mël'ëni ai bëinjën, mël'ëni yo'oja'yete sa'ñeña senni achañu cajën ñë'caja'cua'ë. ²³Ja'nca sëani, yël'ëbi coca yihuoguëna, achani güina'ru yo'ojë'n: Gajese'gacuabi Riusuni cani jo'case'e'ru Riusuni te'e ruiñe yo'o bi'rajën, mai naconi ba'iyë yureña. ²⁴Ja'nca ba'ljëna, mël'ë yua bacuare sani, bacua naconi Riusu huë'ena ti'anni, bacua naconi te'e mame tëno güesej'ë'n. Tëno güeseni tējini, bacua ro'ija'yete ro'ijë'n. Ja'nrebi bacuabi bacua rañare quëro güeseye poreyë. Ja'nca yo'ogüëna, si'a bainbi masini, mël'ëre bëin coca case'ere ro'tama'ija'cua'ë. Gare huacha yo'oma'iji baguë, mël'ëre cajën, mël'ë te'e ruiñe Riusuni yo'o congüë ba'iyete ro'tajën, mël'ëni te'e ruiñe ëñajën ba'ija'cua'ë bain hua'na. ²⁵Yëquëna hua'nabi mël'ë ro'taye'ru ro'tajën, judío bain jubë ba'ima'icua Cristoni recoyo zi'inni ba'icuanu yihuojën, Moisés cocare ta'yejeiye yo'oma'ijë'n bacuani toyani saohuë yëquëna. Eñe se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ljë'n: Mësacua bainbi jo'ya hua'nare huani huacha riusu hua'ina insini jo'catoca, ja'an hua'ire aiñe beoye ba'ijë'n. Mësacuabi jo'ya hua'nare huani ainto, ba ziere gare uncumajën ba'ijë'n. Mësacua bainbi jo'ya hua'guëre ñajemona guioni huaitoca, ba hua'ire ainma'ijë'n. Mësacua bain yo'ojën ba'iy'e'ru tin romigoni, tin ëmëguëni gare yahue bama'ijë'n. Huejasi'cua se'gabi te'e ba'ijë'n. Ja'an coca se'gare yihuojën bacuana saohuë yëquëna, quëabi Santiago.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶Ja'nca quëaguëna, Pablobi Ja'ë'ë cani, ba gajese'gacuare sani, yequë umuguse bacua naconi Riusu huë'ena ti'anni, Mame tënoñu cajën, ba huë'e ëjacuani bacua tënoni tējijai umugusere quëareña, bacua jo'ya hua'nare huani insijai umugusere.

²⁷Quëani ja'nrebi, te'e ëntë sara samu umuguseña ba'ljën, mame tëno güeseni tēji bi'rajëna, yequëcua judío bainbi ti'anni Pablone ëñareña. Asia yijabi rani, Pablone ëñani, bain jubëte choini, Pablone zeanni, ²⁸ai jëja güijën careña:

—Israel bain, yëquënanani con rajj'ë'n. Eñquë ai gu'aye ye'yosi'quëre sëani, yureta zeandre bañu. Si'a bain jubëanna saiguë, Moisés coca, ën huë'e Riusu uja huë'e, si'ayete ai gu'aye ca ganosi'quë'bi. Griego bainre'ga ënjo'ona rani, ën huë'ena caca güeseni, gu'a huë'e re'hua güesebi, Riusu ta'yejeiye ba'i huë'ere, güijën, ai bëinjën careña bacua.

²⁹Tróximo, ja'an Efeso bainguë yua Pablo naconi huë'e jobore ba'iguëna, bacuabi ëñani, Pablote ro'tajën, Riusu uja huë'ena guaomaquë, baguëre cajën, yureca bacua bëin cocare güireña. ³⁰Ja'nca ai hui'ya güijëna, si'a huë'e jobo bainbi rënni ganojën, Riusu huë'ena huë'huëjën ra'ë. Ja'nrebi Pablone zeanni, hue'se ca'ncona rëreni sani, ja'nrebi Riusu huë'e anto sa'roñare ta'pini, Pablone huai bi'rareña. ³¹Baguëni huani senjoñu cajën huaijëna, soldado jubë ëjaguëbi achani, Ai yo'oye'ne bain hua'na caguë, ³²baguë soldado hua'na jai jubëte choini, Riusu huë'ena huë'huëni ti'anjëna, judío bainbi ëñani, Pablone huaiye jo'careña. ³³Jo'cajëna, soldado ëjaguëbi ti'anni, Pablone preso zeanni, Samu guënameñabi

baguëte huenj'ë'n caguë, ja'nrebi baguë ba'iyete, baguë gu'aye yo'ose'ere ja'anre bainni senni achaguëna. ³⁴Senni achaguëna, bain hua'nabi baguëni te'e ro'tamajën sehuoreña. Yequëcuaabi yeque cocare quëareña. Yequëcuaabi se'e yeque cocare baguëni quëareña. Ja'nca quëajën, ai jëja güijën ba'ljëna, soldado ëjaguëbi baguë gu'aye yo'ose'e, bain güijën ba'iyete te'e ruiñe masiye gare poremaquëna. Ja'nca porema'iguëbi Mai jai huë'ena sani baguëre guaoni baj'ë'n guanseguë caguëna. ³⁵Ja'nca caguëna, soldado hua'nabi baguëte sani, bacua jai huë'e mël'ë se'nquehuëna ti'anni, bain hua'nabi baguëre ai je'o ëñajën güijën zeann e'aye yo'ojëna, baguëre cuanni sani mëa bi'rareña. ³⁶Ja'nca mëa bi'rajëna, bain jubëbi güireña: —Ja'anguëte huani senjoj'ë'n cajën güireña.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷Ja'nrebi Pablote mëani, bacua jai huë'ena guao bi'rajëna, Pablote bacua ëjaguëni senni achaguëna:

—¿Mël'ëre coca cayë poreye yël'ë? senni achaguëna.

Senni achaguëna, ëjaguëbi sehuoguëna:

—¿Mël'ë yua griego cocare cayë masiguë? ³⁸¿Gue'ne yureca? ¿Mël'ë yua ja'an egipcio bainguë gu'aye yo'osi'quë ba'iguëma'iguë? ¿Zoe ba'irën ai je'o baguë coca casi'quë ba'iguëma'iguë? cuatro mil gu'a gaje concuare huëoni, beo re'otona gatini sani, ëja bainre huani senjoñu cajën ëjojën bateña. ¿Ja'an yo'osi'quëma'iguë mël'ë? senni achaguëna.

³⁹Senni achaguëna, Pablote quëaguëna:

—Bañë. Judío bainguë'ë yël'ë. Tarso huë'e jobo, ta'yejeiye ba'i jobobi raisi'quë'ë yël'ë. Ja'nca ba'iguëre sëani, bain jubëni coca cayë jo'caj'ë'n yël'ëre, quëaguë, senni achaguëna.

⁴⁰Ja'nca senni achaguëna, soldado ëjaguëbi Ja'ë'ë caguëna, Pablote bonëni, mël'ë se'nquehuë ëm'ë ca'ncona nëceni, baguë ëntë sarare huëani rëonni coca caza caguë, bain cuaoyete ëjoguëna. Eñjoni, ja'nrebi güiye jo'cajëna, Pablote hebreo coca, ja'an yua bacua cocare ca bi'raguëna:

22 ¹—Yël'ë bain hua'na, mësacuani ai te'e ruiñe ëñaguë, mësacuani coca sehuoye yëyë yël'ë, caguëna.

²Caguëna, bacua cocare achani, bacuabi cayë beoye nëceni aha bi'rareña. Acha bi'rajëna, Pablote coca caguëna:

³—Yël'ë yua judío bainguë'ë. Tarso huë'e jobo, Cilicia yija huë'e jobo, ja'an jobobi bonsëni rani, ënjo'ona ti'anni, Gamalielbi ye'yoguëna, mai ira bain ba'isi'cua coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe ye'yeguë ba'nhuë yël'ë. Riusuni si'a recoyo ro'taguë, Baguë yëye se'gare yo'ojaza caguë, mësacua yureña yo'ojën ba'iy'e'ru yël'ë'ga güina'ru yo'o bi'raguë ba'nhuë. ⁴Ja'nca ba'iguëbi Cristo bainni ai je'o bani, Bacuani huani senjoza caguë yo'oni, bacua bain ëmëcua, romicua, ai bainre preso zeanni, ya'o huë'ena guaoguë ba'nhuë yël'ë. ⁵Ja'nca yo'ogüëna, mai pairi ta'yejeiye ëjaguë, si'a judío bain ira ëjacua naconi, bacuabi yël'ë yo'ogüë ba'ise'ere ëñani, yureña tēca masiyë bacua. Ja'nca masicuabi utire toyani, Mai jubë bain Damasco huë'e jobo ba'icua saonñu cajën, yël'ë naconi saoyese'ere sani, Ja'an jobo ba'icua Cristo bainre zeanni rani si'nse güeseza caguë, Damasco ëja bainna sani bacua uti toyase'ere insiye ro'taguë ba'nhuë yël'ë.

Pablo cuenta su conversión

⁶Ja'nca ro'taguë, Damasco ma'aja'an saiguë, mëñera ba'iguëna, Damascona ti'an bi'raguëna, joë ba'irënbu mia re'oto ñatani saoye'ru ai ma'ñonereba miaguë, yël'ë tël'ijeiyë ba'iruna gaje meguë ba'nji. ⁷Ja'nca ba'iguëna, yijana tainguë ba'nhuë yël'ë. Tainguëna, guënamë re'otobi yël'ëni cani achoguë ba'nji: “Saulo, Saulo, ¿mël'ë queaca ro'taguë, yël'ëre je'o baguë

be'teguë'ne?" cani achoguë ba'nji. ⁸Cani achoguëna, senni achaguë ba'nhuë yë'ë: "¿Gueguëbi yë'ëni senni achaguë'ne, Ëjaguë?" senni achaguëna, "Yë'ë yua Jesucristo Nazareno hue'eguë'ë. Yë'ëni ai je'o bayë mè'ë" sehuoguë ba'nji. ⁹Ja'nca sehuoguëna, yë'ë gaje concuabi miañe ñnose'ere ëñani quëquëcuata'an, yë'ëni coca caguëte achamajën ba'nhuë. ¹⁰Ja'nrebi yë'ë Ëjaguëni se'le senni achaguë ba'nhuë yë'ë: "Ëjaguë, ¿guere yo'oja'guë'ne yë'ë?" senni achaguëna, Ëjaguëbi sehuoguë ba'nji: "Huëni, Damasco huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anni ba'iguëna, yequëcuabi mè'ë yo'oja'yete quëaja'cua'ë" sehuoguë ba'nji baguë. ¹¹Sehuoguëna, ja'an ma'ñose'ebi ñaco ëñañe gare porema'iguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca porema'iguëna, yë'ë gaje bainbi yë'ë ëntë sarare zeanni saijën, Damasco huë'e jobona ti'anjën ba'nhuë.

¹²Ti'anni ba'iguëna, yequë bainguë Ananías hue'eguëbi ba'iguë ba'nji. Moisés coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'oguëna, judío bain Damasco ba'icubi baguëni ai te'e ruiñe ëñajën, baguëte re'oye cajën ba'nhuë. ¹³Ja'an Ananías hue'eguëbi yë'ëni ëñaguë rani, yë'ëni caguë ba'nji: "Yë'ë bainguë Saulo, ñaco sëtani ëñajë'ën" caguë ba'nji baguë. Caguëna, ja'ansi'quë ñaco sëtani ëñaguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁴Ja'nca ëñañe poreguëna, baguëbi yë'ëni se'le caguë ba'nji: "Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu, mai ira bain ba'isi'cuani conni cuiraguë ba'iguë, ja'anguëbi mè'ëre cuencueni, baguëre yo'o conguëte re'huabi. Baguë cuencuyete ai zoe ro'taguëbi yureña mè'ëna coca raoguëna, quëayë yë'ë. Më'ë yua Riusu yëyete te'e ruiñe masija'guë'ë. Baguë bainguë cuencueni raosi'quëreba ba'iguëte ëñani masija'guë'ë mè'ë. Baguëbi coca caguëna, mè'ëbi achaja'guë'ë. ¹⁵Ja'nca baguëni masini, ja'nrebi si'a bainna sani, baguë ëñose'e, baguë quëani achose'e, si'ayete bainni quëani achoja'guë'ë mè'ë. ¹⁶Ja'nca ba'ija'guë sëani, yureca huëijë'ën. Besa hua'guë sani, bautiza güesejë'ën. Mai Ëjaguëni si'a recoyo ro'tani te'le zi'inni ba'iguë sëani, mè'ë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, mè'ë recoyo mame tëno güesejë'ën" yë'ëre caguë ba'nji Ananías. Ja'nca caguëna, güina'ru yo'oguë ba'nhuë yë'ë.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷Ja'nca yo'oni, ja'nrebi Jerusalenna rani, Riusu uja huë'ena cacani uja bi'raguë, Riusu güenamë toyare ëñaguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁸Ja'nca ëñaguëna, Ëjaguë Jesucristobi gaje meni, yë'ëni coca quëaguë ba'nji: "Yureca besa hua'guë Jerusalén huë'e jobore gare jo'cani saijë'ën. Yë'ë ba'iyete ënjo'on bainni quëani achoguëna, bacuabi ro cue'yoni, yë'ë cocare ro gu'a güeni senjoja'cua'ë" quëaguë ba'nji. ¹⁹Quëaguëna, sehuoguë ba'nhuë yë'ë: "Ëjaguë, yë'ë yo'oguë ba'ise'e, mè'ë bainni je'o base'e, ja'anre masiyë bacua. Yë'ë yua si'a bain ñë'ca huë'ëñana sani, ja'an bainre preso zeanni, ya'o huë'ena guaoni, ai jëja huai güesequë ba'nhuë yë'ë. ²⁰Më'ë bainguë Estebanre'ga ro'tajë'ën. Më'ëni yo'o conguëbi mè'ë cocarebare te'e ruiñe quëani achoguëna, judío ëja bainbi baguëni huani senjohuë. Huani senjojëna, yë'ë'ga bacua naconi te'le ëñaguë necaguë ba'nhuë yë'ë. Bacua guayoni se canre rutani jo'cajënna, yë'ë'ga ëñaguë cuiraguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca sëani, mè'ë cocare bacuani quëani achoza" caguë ba'nhuë yë'ë. ²¹Caguëna, yë'ë Ëjaguëbi sehuoguë ba'nji: "Ja'nca quëani achoma'ijë'ën. Ën huë'e jobore gare jo'cani saijë'ën. Më'ëre saoguëna, judío bain jubë ba'ima'icua'na sani, yë'ë cocare ye'yojë'ën" caguë sehuoguë ba'nji, quëaguëna, Pablo.

Pablo en manos del comandante

²²Quëaguëna, judío bain jubëbi ja'an coca caye tëca achareña. Achani, ja'an tin bainre caguëna, bacuabi quë'rë se'le bëinjën coca güi bi'rareña:

—Ja'an hua'guëni huani senjojë'ën. Gu'a bainguëre sëani, ju'insi'quë ba'ija'guë, güi bi'rareña.

²³Ja'nca güijën, bacua cañare ye'rejën, ya'o picore huëojën, ëmëna senjoni tonjën, ai yo'oreña bacua. ²⁴Ja'nca yo'ojënna, soldado ëjaguëbi Pablote guaoni huenjë'ën caguë guansequëna. Bain hua'nabi baguëni je'o bajën güijënna, Baguë gu'aye yo'ose'ere masiza caguë, Baguëni ga'ni za'zabobi si'nseye guansequëna. Ja'nca si'nsetoca, yequëre maini quëama'iguë baguë, ro'taguëna ëjaguë. ²⁵Ja'nca guansequëna, bacuabi huenni, za'zabobi inni, Baguëni huañu cajënna, yequë ëjaguëbi necaguë ëñaguëna, Pablobi baguëni caguëna:

—Yë'ë yua romano bainguëre sëani, ¿mësacua queaca ro'tajën, yë'ëni re'oye senni achamajën, yë'ëre si'nseye'ne? caguëna.

²⁶Caguëna, ja'an ëjaguëbi gue ro'taye beoye achani, soldado ta'yejeiye ëjaguëna sani quëaguëna:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ja'an bainguëni huenni si'nsequë'ne? Romano bainguëre sëani, yo'oma'ijë'ën, quëaguëna.

²⁷Quëaguëna, ba hua'guë yua Pablona ti'anni, baguëni senni achaguëna:

—Te'e ruiñe quëajë'ën. ¿Më'ë yua romano bainguë'guë? senni achaguëna.

Senni achaguëna,

—Jaë'ë, sehuoguëna.

²⁸Sehuoguëna, baguë caguëna:

—Yë'ë'ga ai curire ro'ini, romano bainguë ruën'ë yë'ë, caguëna.

Caguëna, Pablobi:

—Yë'ë të'ya raisirënbi romano bainguë ba'iguë'ë yë'ë, caguëna.

²⁹Ja'nca caguëna, ga'ni za'zabobi si'nseye ro'tacuabi ai quëquëni, gatini sateña. Soldado ta'yejeiye ëjaguë'ga ai huaji yëguë, baguëni huense'ere ro'taguë, Yë'ëre yequëre si'nse güesema'ija'guë caguë, romano bainguëni ja'nca yo'omazani caguë ro'taguëna.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰Ja'nrebi, yequë umuguse ñataguëna, soldado ta'yejeiye ëjaguëbi Pablo gu'aye yo'ose'ere te'le ruiñe masiza caguë, baguë güënameña huense'ere ti'jeni, Judío ëja bain jubëre ñë'ca güesejë'ën caguë, ja'nrebi Pablote bacua ñë'casiruna sani necoguëna.

23 ¹Ti'anni ëñato, pairi ëjacua, si'a judío ëja bain jubë bateña. Ba'ijënna, Pablobi ba jubëni ëñani, bacuani caguëna:

—Yë'ë bain sanhuë Riusubi ëñaguëna, yë'ëbi te'le ruiñereba ro'taguë, si'a yë'ë ba'i umuguseña re'oye yo'oguë ba'iyë yë'ë, caguëna.

²Caguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguë Ananías hue'eguëbi yua Pablo ca'ncore necacuani, Baguë yi'obona ëntë abëbi huaijë'ën guansequëna. ³Guansequëna, baguëni huaijënna, Pablobi sehuoguëna:

—Më'ë yua ro re'o bainguë'ru ëmëje'en ca'nco se'gare ënoguëta'an, ro coqueguë, yë'ëni huaiye guansequë mè'ë. Ja'nca sëani, Riusubi mè'ëre huani tonja'guë'bi. Më'ë yua Moisés coca toyani jo'case'ere ëñaguë, yë'ëre si'nseja'yete guansezä caguë ba'iyë mè'ë. Ja'nca ba'iguëna, Moisés coca yua ja'anre yo'oma'iñe caguëta'an, ¿më'ë queaca ro'taguë, yë'ëre huaiye guansequë'ne? caguëna.

⁴Ja'nca caguëna, ja'anru necacuabi baguëni bëinjën, baguëni senni achareña:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, Riusu pairi ëjaguëni gu'aye sehuoguë'ne? senni achareña.

⁵Senni achajënna, Pablo sehuoguëña:

—Baguë pairi ëjaguë ba'iyete huesëhuë yë'ë. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, Mësacua ëja bainni gu'aye cama'ijë'ën toyani jo'case'e sëani, huacha yo'ohuë yë'ë, sehuoguëña.

⁶Sehuoni, ja'nrebi si'a ëja bain jubëre ëñato, jobo ba'icubabi saduceo bain bateña. Jobo ba'icubabi fariseo bain bateña. Ja'nca ba'ijënna, Pabloli si'a jëja güiguë caguëña:

—Yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi fariseo bainguë'ë. Yë'ë pë'caguë sanhuë'ga fariseo bain ba'ë. Riusubi bain ju'insi'cuare ëñani, bacuare go'ya rai güeseja'guë'bi. Ja'nca yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëna, mësacuabi yë'ëre gu'a bainguë're'ru ëñajën, yë'ëre ënjo'ona senni achajën cho'ë, caguëña.

⁷Ja'nca caguëna, fariseo bain, saduceo bain, ja'anru ba'icubabi sa'ñeña bëin coca cajën, te'e ro'tamateña. ⁸Saduceo bainbi cajën, ju'insi'cuabi go'ya raima'icua ba'iyë. Riusu guënamë re'oto yo'o concua beoyë. Huati hua'i'ga beoyë. Ja'anre cacuata'an, fariseo bainbi tin cacua ba'iyëña. ⁹Ja'nca bëin coca cajën, sa'ñeña güijën, bacua jubë ba'icua Riusu ira coca masiye ye'yocua, bacuabi fariseo bain ro'taye'ru ro'tajën, bain jobona nëcani careña:

—Ënquë Pablo hue'eguë gare gu'aye yo'omaquë ba'iji. Yequërë Riusu Espiritubi baguëni coca casi'quë ba'ima'iguë. Yequërë Riusu guënamë re'oto yo'o concuabi baguëna gaje meni coca casi'cua ba'ima'ifne. Ja'nca ba'itoca, Riusu cani jo'case'e'ru tin cama'ina'a, careña bacua.

¹⁰Ja'nca sa'ñeña cajën, quë'rë ta'yejeiye bëinjën, Pabloli ai yo'o güesejënna, soldado ëjaguëbi ëñani, Pabloli ja'si huahuoma'ija'guë caguë, baguë soldado hua'nana bonëni, Baguëte zeanni, mai jai huë'ena sani guaoni bajë'ën caguë guansequëna, bacuabi ja'nca yo'oreña.

¹¹Yo'oreña, ja'nrebi na'i si'aguëna, Pabloli umeni cainguë, ëoruna ëñato, Ëjaguë Jesucristobi baguëni coca caguë baquëña: —Bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën, Pablo. Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete Jerusalén bainni te'e ruiñe quëani achosi'quë sëani, më'ë'ga Roma huë'e jobona sani, yë'ë ba'iyete güina'ru quëani achoja'guë'ë, caguëña.

Planes para matar a Pablo

¹²Ja'nrebi, yequë umuguse ñataguëna, yequëcua judío bainbi sa'ñeña cajën, Pabloli huani senjoñu cajën, bacua coca cani jo'careña: “Maibi baguëni huani senjoñe tëca gare aon ainmajën, oco re'co uncumajën ba'ina'a. Baguëni huani senjoma'itoca, Riusubi maire huani senjoja'guë” sa'ñeña coca cani jo'careña. ¹³Ja'nca cani jo'cajën, bacua jubë ba'icua cuencueto, quë'rë cuarenta ëmëcua ba'iyë'ru bateña. ¹⁴Ja'nca ba'icubabi pairi ëjacua, judío ira ëja bain, bacuana sani quëareña:

—Yëquëna hua'nabi sa'ñeña coca cani jo'cahuë. Yëquë'nabi Pabloli huani senjoma'itoca, Riusubi güina'ru yëquë'nani huani senjoja'guë cani jo'cahuë yëquëna. Baguëni huani senjoñe tëca, gare aon ainmajën ba'ija'cua'ë yëquëna. ¹⁵Ja'nca yo'oja'cua sëani, mësacua ëja bainni coca señë yëquëna. Soldado ta'yejeiye ëjaguëni coca saoni senjë'ën: “Baguë yo'oguë ba'ise'ere quë'rë se'e te'e ruiñe senni achani masiñu cajën, më'ë yua miato baguëte sani, yëquëna jobona nëcojë'ën.” Ja'an cocare ba ëjaguëna saoni senjë'ën. Ja'nca saoni senjënna, baguëte ra bi'raguëna, yëquëna hua'nabi ma'a ca'ncore gatini ëjojën ba'ija'cua'ë, quëareña bacua.

¹⁶Ja'nca quëajënna, Pablo jontaguëbi achani masini, soldado jai huë'ena sani, Pabloli quëajaquëña. ¹⁷Quëani tējiguëna, Pablo yua soldado ëjaguë ja'anrute ba'iguëni choini quëaguëña: —Ën hua'guëre soldado ta'yejeiye ëjaguëna sani ëñojë'ën. Baguëni coca quëaja'guë'bi, quëaguëña Pablo.

¹⁸Quëaguëna, soldado ëjaguëbi baguëte sani, ta'yejeiye ëjaguëni quëaguëña:

—Ja'an preso zeansi'quë Pablo hue'eguëbi yë'ëni quëabi. Ën hua'guëre më'ëna sajë'ën, më'ëni coca caju'guëre, quëaguëña.

¹⁹Quëaguëna, ta'yejeiye ëjaguëbi bonsë hua'guëre ca'ncorena sani, baguëni senni achaguëña:

—¿Më'ë guere quëaguë'ne? caguë senni achaguëña.

²⁰Senni achaguëna, bonsë hua'guëbi sehuoguëña:

—Judío bainbi sa'ñeña coca cajën, Pabloli quë'rë se'e te'e ruiñe senni achani baguë yo'ose'ere masiñu cajën, bacua jubëna miato sani nëcoyete më'ëni señë. ²¹Ja'nca sencuareta'an baguëre saoma'ijë'ën. Bacua jubë ba'icua quë'rë cuarenta ëmëcua ba'iyë'ru ba'icubabi, Baguëni huani senjoñu cajën, baguë sai ma'a ca'ncona gatini ëjoja'cua'ë. Ja'ancuabi sa'ñeña coca cani jo'careña. Pabloli huani senjoma'itoca, Riusubi güina'ru maini huani senjoja'guë cani jo'careña. Baguëni huani senjoñe tëca gare aon ainmajën, gare oco re'co uncumajën ba'ija'cua'ë mai, cani jo'careña. Ja'nca cani jo'cacuabi më'ëni coca senjënna, më'ë sehuoja'yete ëjoyë bacua, bonsë hua'guëbi quëaguëña.

²²Quëaguëna, soldado ta'yejeiye ëjaguëbi bonsë hua'guëni caguë, Yë'ëni quëase'ere yequëcuanani gare quëaye beoye ba'ijë'ën caguë, baguëte yihuoni saoguëña.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³Ja'nca saoni, ja'nrebi baguë yo'je ëjacua samucuanani choini guansequë caguëna:

—Soldado hua'na samu cien hua'na, caballona tuicua setentacua, hui pere sacua samu cien hua'na, ja'an hua'nare re'huajë'ën. Yure ñami a las nueve ba'iyë'ru Cesarea huë'e jobona saija'cua'ë. ²⁴Yequë caballo hua'nare'ga Pablo tuaja'cuare re'huajë'ën. Baguëte Cesarea huë'e jobona sani, re'oye ëñare bajën re'huajën, baguëte bain ta'yejeiye ëjaguë Félixna jo'cajaijë'ën, guansequë caguëña baguë.

²⁵Cani ja'nrebi, Uti ja'ore toyani bacua naconi saozu caguë, ñaca toyaguëña:

²⁶“Yë'ë yua Claudio Lisias hue'eguëbi yë'ë ta'yejeiye ëjaguë Félixni uti ja'ore toyani, më'ëni saoni saludayë yë'ë. ²⁷Judío bainbi ën hua'guëni preso zeanni, huani senjo bi'rajënna, yë'ëbi achani, baguë romano bainguë ba'iyete masini, yë'ë soldado hua'na naconi sani tēhuoni, baguëte etohuë. ²⁸Etoni, Baguë ba'iyete çguere gu'aye caye'ne? caguë, bacua ëja bain jubëna sani nëcohuë yë'ë. ²⁹Nëconi achato, ro bacua ira coca guanseni jo'case'e se'gare ëñajën, Riusuni ai gu'aye yo'ohuë më'ë cajën, baguëni huani senjoñe ro'tahuë. Ja'nca ro'tacuareta'an, ja'nca baguëni yo'o güeseye porema'ifne yë'ë. Baguëni preso zeanni baye'ga porema'ifne yë'ë. ³⁰Ja'nca porema'iguëbi judío bain yo'oja'yete achahuë. Ba hua'nabi gatini baguëni huani senjoñe ëjojënna, yureña baguëte më'ëna saohuë yë'ë. Saoguë, baguë gu'aye yo'ose'e cacuani quëahuë: Ëjaguë Félixna sani, Pablo ba'iyete quëajë'ën, bacuani quëahuë yë'ë. Gañañe quëahuë yë'ë. Ëñaguë ba'ijë'ën.” Ja'an utire toyani saoguëña.

³¹Saoguëna, soldado hua'nabi bacua ëjaguë guansese'e'ru yo'oni, Pablote inni, ñamibi etoni sani, Antípatris huë'e jobona ti'anni ñatajateña. ³²Ti'anni ñatani soldado hua'na guëoña ganicia se'gabi bacua jai huë'ena gotëña. Go'ijënna, caballore tuicubabi Pablote se'e sani, Cesareana ti'anreña. ³³Ti'anni, bacua uti ja'o toyani raose'ere bain ta'yejeiye ëjaguëna insini, Pablote baguëni ëñoreña. ³⁴Ëñorena, ba ëjaguëbi uti ja'ore ëñani tējini, ¿Jaro yija bainguë'guë'ne baguë? senni achaguëna, Cilicia yija bainguë'bi sehuoreña. ³⁵Sehuojënna, ëjaguëbi Pablona bonëni quëaguëña:

—Mè'ère gu'aye cacuabi ti'an rajjèna, mè'è coca sehuoja'yete te'e ruiñe achani masija'guè'è yè'è, quèaguèña.

Ja'nca quèani, Herodes ta'yejeiye ba'isi huè'ena sani, baguète guaoni, baguèni èñare bajèn re'huani bajè'n guanseni jo'caguèña.

Defensa de Pablo ante Félix

24 ¹Ja'n'rèbi, te'e èntè sara ba'i umuguseñabi judío èja bainbi ti'an rateña. Ananías hue'eguè, pairi ta'yejeiye èjaguè, judío bain ira èja bain hua'na naconi ti'an rateña. Yequère'ga bacua coca cani achocaiguè Tértulo hue'eguè, ja'anguère'ga rani bareña. Ja'ancuabi bain ta'yejeiye èjaguèna ti'anni, Pablo gu'aye yo'ose'ere quèajèn raè'è careña. ²Cani, ja'n'rèbi Pablote rani nècorena, Tértulobi Pablote gu'aye caguè, Félixni quèa bi'raguèña:

—Mè'è yua ai ta'yejeiye èjaguèreba ba'iguè, ai re'oye yo'o congüèna, guerra huaye beoye ba'iji maire. Si'a gu'aye yo'oye yua gare carajese'e ba'iji mai yijare. ³Ja'nca sèani, yèquènabi si'a ca'ncoña ganini èñato, ai bojojèn ba'ijèn, mè'èni recoyo ro'tajèn, Surupa cajèn, mè'è ta'yejeiyereba èjaguè ba'iyete bojojèn ro'tajèn ba'iyè yèquèna. ⁴Yureca mè'èni zoe guaja güesema'ñe caguè, yè'è samu coca ma'carèan se'gare caguèna, re'oye ro'taguè achajè'n. ⁵Ènquè Pablo hue'eguè, baguè yo'ose'e, baguè ba'iyete cato, gare jo'caye beoye gu'ayeraba yo'oguè'bi ba'iji. Si'a judío bain ba'iruanna sani, je'o coca se'gare cani, bainni sa'ñeña bèin güeseji baguè. Nazareno jubè èjaguè ba'iguè, ja'an gu'a gajecuarè ñè'coni, bacuani gu'aye yo'oye guanseji baguè. ⁶Ja'nca gu'aye yo'oguèbi Riusu uja huè'ena cacani, Gu'a huè'ere re'huaza caguè yo'o bi'raguèna, yèquèna hua'nabi baguète preso zeanni, yèquèna ira bain ba'isi'cua guanseni jo'case'ere èñani, baguè gu'aye yo'ose'ere masini, ja'an coca cani jo'case'e'ru baguèni si'nseye ro'tahuè. ⁷Si'nseye ro'tacua'reta'an, ja'an soldado ta'yejeiye èjaguè Lisias hue'eguèbi ti'anni, ro jèjoni saoni, yèquèna preso zeansi'quère ro tèani sabi. ⁸Sani, baguète mè'èna raoni, ja'n'rèbi yèquènani quèabi: “Pablomi si'nseye seña yètoca, Félixna sani senjè'n” cabi baguè. Yureca baguè gu'aye yo'ose'ere baguèni senni achani ro'tajè'n mè'è'ga. Yèquèna te'e ruiñe case'ere masija'guè'è mè'è, caguè quèabi Tértulo.

⁹Quèaguèna, judío bainbi achani, “Ja'nca raè'è. Te'e ruiñera quèahuè mè'è” careña. ¹⁰Cajèna, ja'n'rèbi bain èjaguè Félixbi Pablona bonèni, baguè èntè sarabi baguèni ba'boguè, Mè'è coca caguè sehuojè'n caguèna, Pablobi coca ca bi'raguèña:

—Mè'èbi èn yija bainre zoe tècahuèan guanseye masiguère sèani, mè'èni bojoguè, yè'è cocare mè'èni sehuoguè quèayè yè'è, èjaguè. ¹¹Yureca yè'è Jerusalén huè'e jobona saise'e, Riusuni ujaguè saise'e ja'anre cato, si'a sara samu umuguseña se'ga baji'i yè'è ja'an jobona ti'anni ba'ise'e. Ja'nca ba'iguèna, mè'èbi te'e ruiñe masiye poreyè. ¹²Ja'nca sani, Riusu huè'ena ti'anni ba'iguè, judío bainbi èñajèna, gu'a cocare gare camaquè baè'è yè'è. Gare je'o baye beoye baè'è yè'è. Yè'è'ga bain nè'ca huè'èñare ba'iguè, judío bainbi èñajèna, bacua yure case'e'ru gare gu'aye yo'omaquè baè'è yè'è. ¹³Yureca, èncuabi yè'è ba'iyete gu'aye cajèn, mè'èni te'e ruiñe masi güeseyè gare porema'ñe. ¹⁴Yè'è ba'iyete cato, èn cocare mè'èni te'e ruiñe quèayè yè'è. Jesucristo bain zi'nzicua naconi te'e yo'o congüè ba'iyè yè'è. Èncuabi ja'an bain jubète èñajèn, Gu'a jubè'è cacuata'an, ja'an bain jubè naconi recoyo te'e zi'nzini, yè'è ta'yejeiye Riusu, yè'è ira bain ba'isi'cuani yo'o consi'què, ja'an Riusuni gare jo'caye beoye yo'o congüè ba'iyè yè'è. Yè'è ira bain coca guanseni jo'case'e, Moisés coca, Riusu ira bain raosi'cua coca, ja'an cocare èñaguè, si'aye güina'ru te'e ruiñe yo'oguè ba'iyè yè'è. ¹⁵Ja'nca ba'iguèbi Riusu ta'yejeiye yo'o

conja'ñete jo'caye beoye èñaguè èjoguè ba'iguèna, èncua'ga güina'ru èñajèn èjojèn ba'iyè. Riusu ta'yejeiye umugusebi ti'anguèna, bain junni tonsi'cua, re'oye yo'ojèn ba'isi'cua, gu'aye yo'ojèn ba'isi'cua, si'acuabi go'ya rajja'cua'è. ¹⁶Ja'nca go'ya rajja'cua sèani, yè'è'ga yè'è porese'e'ru yo'oguè, gare huacha yo'oye beoye ba'iguè, re'oye recoyo ro'taye se'ga ba'iyè yè'è yè'è. Riusubi èñaguèna, bain'ga èñajèna, gare gu'aye yo'oye beoye ba'iguè, gare jo'caye beoye re'oye yo'oye se'gare yè'è yè'è.

¹⁷Yureña ba'i tècahuèan so'o yijañana saisi'quèbi yure umuguseña yè'è yijana go'iguè, yè'è bainre oiguè, yè'è curi cose'ere bacuana ro insini jo'caza caguè, ja'nca yo'oguè baè'è yè'è. Ja'nca yo'oni, Riusu uja huè'ena cacani, Riusuni bojoguè insiye ro'tahuè yè'è. ¹⁸Ja'nca yo'oye ro'taguèna, yequècua judío bainbi Asia yijabi ti'an rani, yè'ère tèhuohuè. Ja'nca tèhuojèna, yè'è ira bain ba'isi'cua yo'ojèn ba'ise'e'ru recoyo tèno güeseni tèjihuhè yè'è. Yè'è gaje bain naconi rèño jubè se'ga ba'ijèna, ja'nca yo'ohuè yè'è. Bain naconi gare je'o bamaè'è yè'è. Gue hui'ya güiye beoye baè'è yè'è. ¹⁹Ja'an judío bainbi ènjo'ona rani, bacua èñase'ere mè'èni quèare'ahuè. Yè'è gu'aye yo'ose'ere èñama'isi'cua sèani, raimaè'è. ²⁰Èncua'ga yè'è yo'oguè ba'ise'ere èñasi'cua ba'ijèn, ¿gue gu'aye yo'ose'ere te'e ruiñe quèaye poreyè'ne? Yè'è yua judío èja bain jubè naconi ba'iguè, gare gu'aye caye beoye baè'è yè'è. ²¹Èn coca se'gare si'a jèja cani achohuè yè'è: “Bain junni tonsi'cuabi go'ya rajja'cua sèani, Riusu ta'yejeiye yo'oja'yete si'a recoyo ro'tayè yè'è” cani achohuè yè'è, quèaguèna Pablo.

²²Ja'nca quèaguèna, èjaguè Félix yua Cristo bain yo'ojèn ba'iyete te'e ruiñe masiguè sèani, Pablote gu'aye case'ere yuta sehuoye yèmaquèña. Ja'nca yèma'iguèbi si'a hua'na nè'casi'cuani caguèña:

—Re'oji. Soldado ta'yejeiye èjaguè Lisiasbi ti'an raiguèna, baguèni què'rè se'e senni achani, ja'n'rèbi mè'sacua sense'ere ro'tani sehuoja'guè'è yè'è, caguè sehuoguèña.

²³Ja'nca sehuoni, baguè soldado èjaguète choini guanseguèña:

—Baguète se'e guaoni bani, baguèni ai yo'o güesemajèn, baguè bain rani cuirato, ènsema'ijè'n, guanseguè caguèña.

²⁴Ja'nca cani jo'cani, ja'n'rèbi se'e yequè umuguseña ba'iguèna, Félix yua baguè rèño Drusila naconi Pabloni èñaguè saquèña. Judía baingo bacoña baguè rèño. Ja'nca èñaguè saiguè, Pabloni senni achaguè, Jesucristoni recoyo zi'inni ba'iyete quèajè'n caguèna, ²⁵Pablobi sehuoguè, te'e ruiñe yo'oguè ba'iyè, jèja ba recoyo re'huaye, Riusu bènni senjoja'ñe, ja'an cocare baguèni quèani achoguèña. Ja'nca quèani achoguèna, Félixbi achani, ai quèquèni, baguèni caguèña:

—Yua mè'è soldado hua'na èñacuana go'ijè'n. Jè'te, mè'èni se'e senni achaye yènica, mè'èni se'e choija'guè'è yè'è, cani saoguèña.

²⁶Ja'nca saoguèbi ja'ansi'què ro'taguèña: “Baguète eto curire yè'èna insija'guè” ro'taguè, baguèni què'rè se'e choni senni achaguè baquèña. ²⁷Ja'n'rèbi, samu tècahuèan ba'ini, Félixbi baguè èjaguè ba'iyete gare jo'cani saiguèna, yequè Porcio Festo hue'eguèbi bèani guanse bi'raguèña. Félixbi ja'nca jo'cani saiguè, Judío bainni re'oye ro'ta güeseza caguè, Pablote preso zeansi'quère jo'caguèña.

Pablo delante de Festo

25 ¹Ja'n'rèbi Festo hue'eguèbi bain èjaguè runni, Cesareana ti'anni, bèani, ja'n'rèbi samute umuguseña ba'ini, Jerusalén huè'e jobona saquèña. ²Sani ti'anguèna, pairi ta'yejeiye èjacua, si'a judío èja bain naconi, baguèni tèhuoni, Pabloni bènni senjoñe senreña:

³—Baguëte ënjo'ona raoye guansejë'ën. Baguë yo'oguë ba'ise'ere te'e ruiñe senni achañu, senreña.

Ja'nca senjën, ro coquereña. Ma'aja'an rajja'guëni huani senjoñe ro'tareña. ⁴Ja'nca senjënna, Festobi sehuoguëña:

—Yua Cesarea huë'e jobore guaosi'quëre sëani, ja'anruna sani, baguë gu'aye yo'ose'ere quëajë'ën. Yë'ë'ga yure umuguseña saiguëna, ⁵mësacua ëja bainbi yë'ëre conjën saijë'ën. Sani ti'anni, baguë gu'aye yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, ja'anruna quëajë'ën, caguë sehuoguëña.

⁶Ja'nca sehuoni, ja'nrebi se'le si'a sara ba'i umuguseñabi judío ëja bain naconi Cesarea huë'e jobona sateña. Sani ti'anni, ñatani, Pablo rayete guanseguëña. ⁷Guanseguëna, Pablobi caca raiguëna, ja'an judío bain Jerusalemni raisi'cuabi Pablo ba'iyete ai gu'aye cajën quëacuata'an, bacua quëase'ere te'e ruiñe masi güeseye gare poremateña. ⁸Ja'nca gu'aye cajënna, Pablobi nëcani bacuani sehuo bi'raguëña:

—Yë'ë ba'iyete gu'aye cajënna, gare te'le ruiñe se'ga yo'oguë ba'iyë yë'ë. Judío bain ira coca toyani jo'case'le'ru gare tin yo'oma'iguë'ë yë'ë. Riusu uja huë'ere gare si'si yo'omaquë ba'iguë'ë yë'ë. Romano bain ta'yejeiye ëjaguëni gare gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuoguëña.

⁹Sehuoguëna, Festobi ro'taguë, Judío bainni re'oye achoye caza caguë, Pabloni senni achaguëña:

—¿Më'ë yure sehuoye'ru Jerusalemna sani güina'ru yë'ëni sehuoye yëguë më'ë? senni achaguëña.

¹⁰Senni achaguëna, Pablobi sehuoguëña:

—Bañë. Romano ëja bainbi yë'ë ba'ise'ere cani jo'caja'bë. Judío bainni gare gu'aye yo'oma'isi'quëre masiyë më'ë. Ja'nca masiguë, yë'ë ba'ija'yete cajë'ën. ¹¹Bainni ai gu'aye yo'oguë ba'isi'quë banica, junni tonni jo'cama'ire'ahuë yë'ë. Ba hua'na'ga yë'ëre gu'aye cajën, te'le ruiñe masi güeseye gare porema'inë. Ja'nca sëani, si'a ëja bainbi yë'ëre bacuana insiye porema'inë. Ja'nca sëani, më'ëni yure señë. Romano bain ta'yejeiye ëjaguëna yë'ëre saojë'ën. Baguë yua yë'ë yo'oguë ba'ise'ere masini caja'guë, caguë sehuoguëña Pablo.

¹²Ja'nca sehuoguëna, Festobi baguë gaje concuani yihuo cocare senni, yihuoni tëjjjënna, Pabloni quëaguëña:

—Më'ë yua romano bain ta'yejeiye ëjaguë masini caja'yete senguëna, më'ëre baguëna saoj'aguë'ë yë'ë, quëani jo'caguëña.

Pablo ante el rey Agripa

¹³Ja'nrebi yequë umuguseña ba'iguëna ja'an yija bain ta'yejeiye ëjaguë Agripa hue'eguëbi Festoni bojoguë saludajaza caguë, baguë yo'jego Berenice naconi ti'anni bateña. ¹⁴Ja'nca ba'ijënna, coca cajën ba'ijënna, Festobi quëaguëña:

—Félix preso guaoni jo'casi'quë Pablo hue'eguëbi ënjo'onre ba'iguëna, baguë ba'iyete achajë'ën. ¹⁵Yë'ëbi yureña Jerusalén huë'e jobore ba'iguëna, judío ëja bainbi yë'ëni tëhuo rani, Pabloni huani senjoñe sen'ë. ¹⁶Ja'nca senjënna, yë'ë'ga sehuohuë: “Romano ëja bainbi gu'aye casi'quëni huani senjoñe senjënna, ro yo'oye beoye ba'icua'ë. Ru'ru, baguëni gu'aye cacuabi quëajënna, ja'nrebi baguëbi sehuoye poreji” sehuohuë yë'ë. ¹⁷Ja'nca sehuoguëna, bacuabi ti'an raë'ë. Ti'an rajjënna, te'le jëana yë'ë ëja guëna seihuëna bëani, baguëte choini, nëconi, baguë sehuo cocare achahuë. ¹⁸Si'a bacua gu'a cocare quëajën, yë'ë ro'taguë ba'ise'le'ru baguëni camaë'ë. ¹⁹Ro bacua uja coca pëbëre ëñani, baguë huacha ye'yose'le se'gare baguëni gu'aye cahuë bacua. Ja'an Jesucristo hue'eguëte cajën, Junni tonsi'quë'bi cajënna, Pablobi Banji. Go'ya raji'i baguë, sehuobi. ²⁰Ja'an se'gare sa'ñeña cajënna, yë'ë'ga ¿queaca senni achani caye'ne yë'ë? caguë, ro huesë ëaye ro'taguë ñuë'ë. Ja'nca ñu'iguë, yureca Pabloni coca senni achahuë yë'ë: “¿Jerusalemna sani güina'ru yë'ëni sehuoye yëguë më'ë?” senni achahuë yë'ë.

²¹Ja'nca senni achaguëna, baguë sehuobi: “Bañë. Romano bain ta'yejeiye ëjaguëbi yë'ë yo'oguë ba'ise'ere masini caja'guë” sehuobi baguë. Sehuoguëna, mai ta'yejeiye ëjaguë Augustona saoye tëca baguëni guaoni bahuë yë'ë, quëaguëña Festo.

²²Quëaguëna, Agripabi caguëña:

—Yë'ë'ga baguë sehuo cocare achaza caguëña.

Caguëna, Festobi:

—Miato baguëni achaye bayë më'ë, sehuoguëña.

²³Ja'nca sehuoni, soldado ëjacua, ja'an huë'e jobo ëja bain, jai jubëte choiguëna, yequë umuguse ti'an rani në'careña. Ja'nca në'cajënna, bain ta'yejeiye ëjaguë Agripa, baguë yo'jego Berenice naconi ai re'lo mare tuijën, ai re'oye ënojën, ja'an ëja bain huë'ena ti'anreña. Ti'anni ba'ijënna, ja'nrebi Festobi Pablote choini, nëconi, ²⁴ja'nrebi coca ca bi'raguëña:

—Yë'ë ta'yejeiye ëjaguë Agripa, si'a ëja bain në'casi'cua, mësacua yua ënquëni ëñajë'ën. Judío ëja bainbi Jerusalén huë'e jobore ba'ijën, ja'nrebi ënjo'ona rajjën, baguë ba'iyete yë'ëni ai gu'aye cajën, Baguëni huani senjojë'ën cajën, gare jo'caye beoye yë'ëni senjën ba'iyë bacua. ²⁵Ja'nca sencuata'an, yë'ëbi achato, gu'aye yo'oma'iguë ëñoji baguë. Baguëni huani senjoñe porema'inë. Baguë gu'aye cacuani re'oye sehuoguë, mai ta'yejeiye ëjaguë Augusto masini caja'yete sensi'quëre sëani, baguëte Augustona saoye ro'tayë yë'ë. ²⁶Ja'nca ro'taguë, yë'ë ta'yejeiye ëjaguëna saoto, ¿Pablo ba'iyete queaca coca quëani saoye'ne yë'ë? caguë, ro huesë ëaye ba'iji yë'ëre. Ja'nca ba'iguëbi baguëte choini nëconi, mësacuanii ëñohuë yë'ë. Eñoguëna, më'ëbi baguëni senni achani, yë'ë ëjaguëni toyajai cocare masini yihuojë'ën, yë'ë ëjaguë Agripa. ²⁷Preso zeansi'quëre saoni, baguë gu'aye yo'ose'ere te'le ruiñe quëama'itoca, ai huacha yo'ore'ahuë ro'tayë yë'ë, caguëña Festo.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26 ¹Caguëna, ja'nrebi ëjaguë Agripabi Pabloni coca caguëña:

—Yureca më'ë sehuo cocare caye poreyë më'ë, caguëña.

Caguëna, Pablobi nëcani, baguë ëntë sarabi huëani rëonni, bainbi acha bi'rajënna, sehuo cocare ca bi'raguëña:

—Yë'ë ta'yejeiye ëjaguë Agripa, yë'ë sehuo cocare më'ëni bojoguë quëayë yë'ë. Judío bainbi yë'ëre ai gu'aye cajënna, te'le ruiñe sehuoguë bojoyë yë'ë. ³aMë'ëbi judío bain yo'ojën ba'iyë, judío bain coca sa'ñeña cajën ba'iyë, ja'an si'ayete te'le ruiñe masiguëre sëani, më'ëni te'le ruiñe sehuoguëna, bojora'rë achani ro'taguë ba'ijë'ën.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴Yë'ë yua judío banguë sëani, si'a judío bain yijare ba'iguë, Jerusalén huë'e jobo tëca saisi'quë ba'iguë, judío bain yo'ojën ba'iyë'ru güina'ru yo'oguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, judío bain si'acuabi yë'ë zinrënbi yë'ëni ëñani masijën ba'iyë. ⁵Ja'nca ba'iguëbi bonsë hua'guë runni, fariseo bain yo'ojën ba'iyete yeyeni, te'le yo'o zi'inni ba'iguë ba'nhuë yë'ë. Fariseo bain ba'iyete cato, si'a judío bain jubëan yo'oye'ru Riusu ira cocare quë'rë te'le ruiñereba ëñajën yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca ba'iguëna, si'a judío bainbi yë'ë yo'oguë ba'ise'ere masini, yureña quëaye yënica, te'le ruiñe quëaye poreyë. ⁶Yureca, fariseo bain ro'tayë'ru ro'taguë, bain junni tonsi'cuabi go'ya rani Riusu naconi ba'ija'cua'ë. Riusubi ja'an cocare yëquëna ira bain ba'isi'cuani cani jo'caguëna, yë'ë yua si'a recoyo ro'tani, yë'ë go'ya rajja'yete ëñaguë ëjoguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ro'taguë ba'iguëna, judío bainbi yë'ëni bëinjën, yë'ëni preso zean güesehuë. ⁷Si'a judío bain jubëan, si'a sara samu jubëanbi Riusu coca cani jo'case'ere ro'tajën, Junni tonsi'cuabi go'ya

raija'cua'ë mai cajën, Riusu yo'oja'yete ëñajën ëjojën, baguëni gare jo'caye beoye yo'o conjën ba'iyë. Yë'ë'ga güina'ru ëñaguë ëjoguë ba'iguëna, judío bain hua'nabi yë'ëni bëinjën, yë'ë ba'iyete gu'aye cajën ba'iyë, ëjaguë. ⁸¿Mësacua'ga guere recoyo ro'taye'ne? ¿Bain go'ya raija'yete si'a recoyo ro'taye mësacua?

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹Yë'ë yua fariseo bain yo'ojën ba'iyë ye'yesi'quë sëani, Cristo bainni je'o baye ro'taguë ba'nhuë. Jesús Nazareno banguëni ai gu'a güeguë, baguë bain concuani ai yo'o güesequë ba'nhuë yë'ë. ¹⁰Ja'nca yo'oguë, ja'an jubë bain Jerusalem ba'ijëna, bacuani je'o bani, pairi ëja bainbi conjënna, bacuare preso zeanni, ya'o huë'ena guaoni, yequëcuani huani senjo güesequë ba'nhuë yë'ë. ¹¹Yequëcuare'ga zeanni, Jesucristoni zi'inni ba'iyë gare jo'cani senjojë'ën caguë, bacuani ai jëja huaiguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca huaiguë, si'a judío bain ñë'ca huë'ëña cacani, bacuani ai je'o bani, Cristo bainre zeanni rëreni ai yo'o güeseni, so'o huë'le joboña tëca Cristo bainni be'teni tuni zeanjaë'ë yë'ë.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹²Ja'nca tuni zeañe ro'taguë, pairi ëja bainbi utire toyani yë'ëna insijëna, Damasco huë'le jobona sani, Cristo bainre zeanni guaoza caguë saiguë ba'nhuë yë'ë. ¹³Ja'nca saiguë, mënera sëlirën ba'iguëna, ai ta'yejeiye ma'ñoñereba miaguëna, ëñaguë ba'nhuë yë'ë. Ënsëguë miañe'ru quë'rë ta'yejeiye miani, yë'ë tël'jeiye ba'iruan si'aruanna ma'ñoñe gaje megüë ba'nji. ¹⁴Ja'nca ma'ñoguëna, yë'ë, yë'ë gaje concua naconi si'acuabi yijana tanni umejën ba'nhuë. Ja'nca umejën ba'ijëna, guënamë re'otobi hebreo coca ai jëja cani achoguëna, achahuë yë'ë: “Saulo, Saulo, ¿më'ë queaca ro'taguë yë'ëni je'o baguë be'teguë'ne? Yë'ë yëyete gare yo'oye güeguë sëani, më'ëbi ai ja'siye ai yo'oguë ba'iyë më'ë cani achoguë ba'nji. ¹⁵Cani achoguëna, sehuoguë senguë ba'nhuë yë'ë: “¿Gueguëbi yë'ëni caguë'ne më'ë, Ëjaguë?” senni achaguëna, Ëjaguëbi: “Yë'ë yua Jesucristo'ë” sehuoguë ba'nji. “Yë'ëni ai je'o baguë, ai yo'oyë më'ë. ¹⁶Yureca huëni nëcaj'ëñ. Më'ëre yë'ë banguë conguëte re'huani baza caguë, më'ëna gaje meni ëñohuë yë'ë. Yë'ëre ja'nca yo'o conguë, yë'ë ba'iyete ëñani masini, si'a bainna sani quëani achoguë ba'ijë'ën. ¹⁷Judío bainbi më'ëni je'o bajëna, judío bain jubë ba'ima'icua'ga më'ëni je'o bajëna, yë'ëbi më'ëni conguë, më'ëni etoni baja'guë'ë yë'ë. Ja'nca etoni baguëna, ja'ansi hua'nana sani yë'ë cocarebare te'le ruiñe masi güesej'ëñ. ¹⁸Bacuana sani, ro huesë ëaye ba'i hua'nani yë'ë conguë ba'iyete masi güesej'ëñ. Bacua yua zijeji re'oto ba'iyë'ru ba'ijëna, yë'ë mia re'otore bacuani ëñoj'ëñ. Zupai huatibi bacuani ai ta'yejeiye zeanni baguëna, bacuare etoni, Riusu ba'iyete ye'yoni, Riusuni recoyo te'le zi'in güesej'ëñ. Yë'ëni si'a recoyo ro'tayete masi güesej'ëñ. Ja'nca si'a recoyo ro'tajën banica, yë'ëbi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'le ro'tama'iguë, Riusu bainrebare bacuare re'huani baguë, yë'ë bayete carajeiye beoye bacuana ro insini jo'caja'guë'ë yë'ë.” Ja'an cocare cani achoguëna, yë'ëbi achani, Jesucristo ba'iyete te'le ruiñe masiguë ba'nhuë yë'ë.

Pablo obedece la visión

¹⁹Yureca, yë'ë ëjaguë, guënamë re'otobi coca guanseni jo'caguëna, yë'ë yua gare güeye beoye te'le ruiñe achani yo'ohuë. ²⁰Damasco huë'le jobona sani, ja'an bainni Cristo cocarebare ru'ru quëani achohuë yë'ë. Ja'nrebi Jerusalem sani, ja'nrebi si'a Judea yijana sani, ja'nrebi judío bain jubë ba'ima'icua'na sani, Cristo cocarebare quëani achoguë ba'ë'ë

yë'ë. “Mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, Riusuna bonëni, baguëni recoyo te'le zi'nzini ba'ijën, baguë yëye se'gare te'le ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën” quëani achoguë ganiguë ba'ë'ë yë'ë. ²¹Ja'nca yo'oguë ba'iguëna, judío bainbi yë'ëni bëinjën, Riusu uja huë'ena cacani yë'ëre zeanni, yë'ëre huani senjo ëaye yo'ohuë. ²²Ja'nca yo'oye ro'tacuareta'an, Riusubi yë'ëre conni tëaguëna, yureña tëca huajë hua'guë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi baguë cocarebare si'a bain, ta'yejeiye beo hua'na, ta'yejeiye ëja hua'na, si'acuani quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Moisés coca toyani jo'case'ere ëñaguë, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e'ga ëñaguë, ja'an coca cani jo'case'ru ba'iyë, Riusu yo'oja'yete masini quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ²³Riusu Raosi'quëbi ai yo'oye ba'ija'guë'bi cani jo'caguëna, ja'an cocare quëani achoyë yë'ë. Mai ro'ire ai yo'oni, ja'nrebi junni tonni, go'ya rani, ru'rureba go'ya raisi'quë ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'ija'guëbi si'a judío bain, si'a judío bain jubë ba'ima'icua'ga baguë ba'iyete te'le ruiñe masi güeseja'guë'bi baguë. Ja'an coca yua Riusu coca toyani jo'case'e sëani, si'a bainni quëani achoguë ba'iyë yë'ë, sehuoguë caguëña Pablo.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴Ja'nca sehuo coca caguëna, Festobi ai jëja güiguë caguëña: —Pablo, më'ë yua ai coca baguë ruën'ë. Ai ta'yejeiye uti ye'yeni, loco hua'guë ruën'ë më'ë, güiguë caguëña. ²⁵Caguëna, Pablo sehuoguëña:

—Bañë. Loco hua'guë ruinmaë'ë yë'ë, ta'yejeiye ëjaguë Festo. Te'le ruiñe se'ga cayë yë'ë. Bainni re'oye ye'yoni, te'le ruiñe masi güeseza caguë ba'iyë yë'ë. ²⁶Mai ta'yejeiye ëjaguë Agripabi ënjo'on ba'iguëbi ja'an si'ayete masiji. Ja'nca masiguëre sëani, yë'ë recoyo ro'taguë ba'iyete gare huaji yëye beoye baguëni quëani achoyë yë'ë. Aito. Baguëbi si'aye yë'ë case'ere achani, te'le ruiñe ro'taji, si'a bainbi Riusu ba'iyete masicua sëani. ²⁷Ja'nca sëani, yë'ë ta'yejeiye ëjaguë, ¿Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere si'a recoyo ro'taguë më'ë? Aito. Më'ëbi si'ayete achani, si'a recoyo ro'tayë më'ë, caguë sehuoguëña Pablo.

²⁸Sehuoguë caguëna, Agripabi sehuoguëña: —Më'ëbi se'le choa ma'carë yë'ëni coca yihuoguë, ¿yë'ëre Cristo banguëte re'huaye ro'taguë më'ë? senni achaguëña.

²⁹Senni achaguëna, Pablo sehuoguëña: —Choa ma'carë se'ga yihuoguë, o ai zoe coca yihuoguëna, më'ë, si'a hua'na ënjo'on ba'icua naconi, si'a jubëbi yë'ë ba'iyë'ru te'le ba'ija'bë cayë yë'ë. Yë'ë'ru guënamea huense'e'ru beoja'bë. Ja'anre Riusuni senreba seña yë'ë, caguë sehuoguëña.

³⁰Ja'nca caguëna, ta'yejeiye ëjaguë Agripabi huëni nëcane etaguëña. Etaguëna, ëjaguë Festo, Berenice, bacua conjën ñu'icua, si'acuabi etareña. ³¹Etani, bacua se'gabi sa'ñeña coca senni achajën bateña:

—Gare gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, baguëni huani senjoñe porema'inë mai, careña.

³²Cajëna, Agripabi yua Festoni caguëña:

—Baguë yua mai ta'yejeiye ëjaguë Augusto cani jo'caja'yete senma'itoca, baguëte etoni saoye porere'ahuë mai, caguëña.

Pablo enviado a Roma

27 ¹Ja'nrebi, ëja bainbi ro'tani guanserena, Italia yijana sai bi'rahuë yëquëna. Soldado hua'nabi Pablote, yequëcua preso zeansi'cuare, bacuare ñë'coni, soldado jubë ëjaguë Julio hue'e hua'guëna sani te'le jai jubëre insihuë. Julio yua soldado jubë ëjaguë Augusto hue'e jubë baji'i baguë. ²Ja'nca insini jo'carena, Saiñu cajëna, jai ziaya

yogu, Adramitio yijabi ti'anni jeguëna, ja'an yoguna cacahuë. Yëquëna bain jubë ba'iguë Aristarco hue'eguë, Tesalónica huë'e jobo, Macedonia yija huë'e jobobi raisi'quë yua yëquëna naconi te'e saigüë bajji'i. Ja'nrebi jo'chini saijën, Asia ca'nco huë'e joboñana jeñen saija'cua baë'ë. ³Sani, ja'nrebi ñatani, Sidón yo sa'rona ti'anhuë. Ti'anni, ëjaguë Juliobi Pablóni ai re'oye yo'oguë cabi: “Më'ë gaje bain ënjo'on ba'icuaana sani, bacua naconi bëani huajëni rajj'ëñ” caguëna, Pablo ja'nca yo'obi. ⁴Ja'nrebi se'e sani, Chipre jubona ti'anni, tutu tēhuo ca'ncobi saë'ë, go'iye tutuye sëani. ⁵Sani, jai ziyare je'enni, ja'nrebi Cilicia, Panfilia, ja'an yijañare tayojeiye sani, ja'nrebi Mira huë'e jobo, Licia yija huë'e jobo, ja'anruna je'ë.

⁶Jejënna, soldado ëjaguë Juliobi se'e yequë yogute cu'ejani tinjani, yëquëenate sani guaobi. Alejandría yogu yua Italia yijana saigüë bajji'i. ⁷Guaoguëna, ja'nrebi se'e sani, zoe ba'i umuguseña bojora'rë ganini, yo'ojën ba'ijjën Gnido yija ca'ncona ti'anhuë. Go'iye tutuye sëani, ja'an ca'ncona se'e saiey poremajën, ari ca'ncona bonëni, Creta jubo tēca saë'ë. Sani ti'anni, ja'nrebi Salmón na'miñote tayojeiye sani, tutu tēhuo ca'ncobi bojora'rë ganihuë. ⁸Ja'nca ganijjën ba'ijjën, zoe ba'i umuguseña Re'o Yo Sa'ro hue'eruna saijjën ba'ijjën ti'anhuë. Lasea huë'e jobo yua cueñe bajji'i.

⁹Besa ganima'isi'cua sëani, ocórën ti'anguëna, se'e ganiñe ai huaji yëjën baë'ë. Ja'nca ba'iguëna, Pablóni ai jëja yihuoguë, ¹⁰yogu ëja bainni quëabi:

—Se'e sanica, ai yo'ojën ba'ija'cua'ë mai. Aireba bonsere huesoni si'aja'cua'ë mai. Yogu ayase'ere huesoni mai jubë ba'icua'ga te'e hua'nabi carajeija'cua'ë, yihuoguë cabi.

¹¹Caguëna, soldado ëjaguëbi ta'yejeiye ro'tamaji'i. Ro'tamaji'guë, yogu ba ëjaguë, baguë tayo ëjaguë, bacuabi Saiñu cajjënna, bacua caye'ru yo'oñu caguë ro'tabi. ¹²Ja'nrebi, si'a jubëbi sa'ñeña cajjën, jobo ba'icua'bi cahuë: “Gu'a yo sa'ro sëani, quë'rë se'e saiñu. Si'a ocórën ënjo'ona bëani banica, ai ya'jayë mai. Porenica, Fenice yo sa'rona ti'añu. Creta jubo tutu tēhuo ca'ncoreba ba'iguëna, ocórën bëani ëjojën, re'oye ba'ija'cua'ë mai” cahuë bacua.

La tempestad en el mar

¹³Cajjënna, ja'nrebi re'o tutu raiguëna, yo'je ca'ncobi raiguëna, bain hua'nabi Saiñu cajjën, jo'chini saijjën, jubo yëruhuaja'an sai bi'rahuë. ¹⁴Saijjën ba'ijjënna, ja'nrebi jubo ca'ncobi Noroeste hue'e tutubi ai jëja rani, yogute ai jëja sa bi'rabi. ¹⁵Ja'nca saguëna, yëquëna hua'nabi ai yo'ojën, tayoye'ga poremajën, ro guaja yo'ojjënna, tutu se'gabi yëquëna yogute jaiya ca'ncona ai jëja sabi. ¹⁶Saguëna, yequë jubo, Claudia jubo, rëño jubo ba'iguëna, Ja'an jubo que ca'ncona gatiñu cajjën yo'ojjënna, tutubi yëquëna ta'yejeiye seamaji'i. Ja'nrebi si'a hua'nabi ai jëja yo'o yo'ojjën, yo'je reosi yora'curëte mëani ayahuë. ¹⁷Ayani tējini, ja'nrebi guënameabi inni, jai yogu guërebëna bonëjeiñe huenhuë. Ja'nrebi, Sirte yëruhuana tuama'iñe cajjën, ëmëje'en ba'i tutu zean cañare gachohuë. Gachoni, ja'nrebi ro tutu saoruja'an saë'ë. ¹⁸Sani ñatani, tutubi yuta ai jëja seaguëna, yogu ayase'e si'ayete ziyana senjohuë. ¹⁹Senjoni, ja'nrebi samute ba'i umugusebi tutubi quë'rë se'e jëja seaguëna, si'a yogu ba'i ma'carëan guëna ma'carëan, tutu can huëa ma'carëan, si'ayete ziyana senjohuë. ²⁰Senjoni, zoe ba'i umuguseña ro huahuajjën, ai jëja tutuguëna, zijei picobëbi ënsëguë, ma'choco hua'i, ja'anre gare ëñamajjën, huajjën hua'na etaye, ja'anre ro'taye gare jo'cahuë.

²¹Gare aon ainmajjën ba'ijjënna, Pablóni nëcani, cabi: —¿Mësacua queaca ro'tajjën, yë'ë yihuoguë case'ere achamate'ne? Creta jubobi etama'itoca, yure ai yo'ojjën ba'iye bonse carajeise'e, gare ëñama'ire'ahuë. ²²Ja'nca ai yo'ojjën

ba'icua'eta'an, yë'ë yihuo cocare achajj'ëñ. Mësacua yua jëja recoyo re'huani, huajjën hua'na ba'ija'yete ro'tajj'ëñ. Yogu se'gabi carajeija'guëna, mësacua si'acuabi huajjën hua'na etaja'cua'ë. ²³Riusu masi güesese'ë sëani, yure achani bojojën ba'ijj'ëñ. Yure ñami Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi yë'ëna gaje meni quëaguëna, masihuë yë'ë. Yë'ë yua Riusure yo'o conguëre sëani, ²⁴Riusubi yë'ëni ëñ cocare raobi: “Gare huaji yëye beoye ba'ijj'ëñ, Pablo. Më'ë yua romano bain ta'yejeiye ëjaguëna sani sehujaja'guë sëani, më'ë gaje concua si'acuare huajjën hua'nare re'huaja'guë'ë yë'ë” caguë raobi Riusu. ²⁵Ja'nca caguëna, yë'ë gajecua, mësacua yua bojo recoyo re'huani jëja bajj'ëñ. Riusubi cani jo'caguëna, baguë yo'oja'yete si'a recoyo ro'tareba ro'tayj'ë yë'ë. Riusubi maini cani jo'casi'quë sëani, güina'ru yo'oguë ba'ija'guë'bi baguë. ²⁶Ja'nca yo'oja'guëbi mai yogute tutu naconi saguëna, jubo yëruhuana tuaja'cua'ë mai, cabi baguë.

²⁷Ja'nrebi, catorce ba'i umuguse ti'anguëna, ja'an ñami Adria ziyare ba'ijjën, tutubi ai jëja ju'a raiguëna, ñami jobo ba'irëñbi yogu yo'o concuabi “¿Gue yijana ti'anja'cua'ne mai?” cajjën, ²⁸ziaya rëirure cu'ejjënna, veinte abrazada rëji'i. Ja'nrebi, se'e rëño zoe huahuajjën, se'e rëirure cu'ejjënna, quince abrazada se'ga rëji'i. ²⁹Ja'nca rëiguëna, Gata yëruhuana tuama'iñe cajjën, ancla guëna se'nquehuëan gajese'gahuëanre sëri seihuëbi gachoni tonni, ja'nrebi ñataye tēca ëjohuë. ³⁰Ja'nca ëjojjën ñu'ijjënna, yogu yo'o concuabi sa'ñeña yahue coca cajjën, Mai hua'na se'gabi etani saiñu cajjën, yëquënani quëahuë:

—Se'e yequë ancla guëna se'nquehuëanre cohuëbi gachoni toñe bayë yëquëna, cani, yo'o bi'rahuë.

³¹Yo'o bi'rani, rëño yora'curëte paëhuabi gachoni ziyana ton bi'rahuë. Ton bi'rajjënna, Pablóni soldado ëjaguë Julio baguë soldado hua'na, bacuani quëabi:

—Yogu yo'o concuabi jai yoguna bëama'itoca, mësacuabi huajjën hua'na etaye gare porema'iñe quëabi.

³²Ja'nca quëaguëana, soldado hua'nabi yora'curë yëimea gueonni gachomeare tēyojjënna, yora'curëbi ziyana tonni meani huesëbi.

³³Ja'nrebi ñata bi'raguëna, Pablóni si'a bainni yihuoguë cabi:

—Mësacua si'acua ainj'ëñ. Catorce umuguseñabi mësacuabi gare cainmajjën, gare aon ainmajjën ba'icua sëani, ³⁴yurera'rë mësacua aon inni ainj'ëñ. Ainma'itoca, ¿queaca jëja bani huajjën hua'na etaye'ne? Mai hua'na si'a hua'nabi gare ja'si neñe beoye huajjën hua'na etaja'cua'ë, yihuoguë cabi Pablo.

³⁵Ja'nca cani, jo'jo aonra'përe'te inni, Riusuni Surupa cani, si'acuabi ëñajjënna, ja'nrebi aonbëte jë'yeni, anji'i baguë.

³⁶Ja'nca ainguëna, si'a hua'nabi bojo recoyo re'huani, güina'ru aonre inni aën'ë. ³⁷Si'a jubëre cuencueto, doscientos setenta y seis bain hua'na baë'ë yëquëna. ³⁸Ja'nrebi aonre anni yajini, Yogubi quë'rë huëijeija'guë cajjën, mai trigo aon, bultoña ayase'e'ga hue'oni ziyana senjohuë.

Se hunde el barco

³⁹Ja'nrebi ñatani tējiguëna, yogu yo'o concuabi ¿Gue jubo'ne? cajjën, huesë ëaye ëñajjën, gue meja yëruhua re'o huahuë ba'iguëna, Ja'anruna jeni tuajaiñu cajjën yo'o bi'rahuë.

⁴⁰Ancla guëna se'nquehuëanre tijoni, ziyana tonni senjohuë. Ja'nrebi, yogu tayo hua'tiña gueonsimere tijoni, cohuë ba'i tutu zean canre huëani, yëruhua tēca sai bi'rahuë. ⁴¹Sai bi'rajjënna, ja'nrebi sao ziaya ba'iruan samuruan ba'iguëna, beanruna tuaja'ë. Cohuë se'gabi jëja tuaguëna, sëri seihuëbi huahuabi. Ja'nca huahuani, ziaya tē'a yua yo sëri seihuë ai jëja cue raquëna, sëri seihuëbi hua'huani si'abi. ⁴²Hua'huani si'aguëna, soldado hua'nabi quëquëjën, Preso zeansi hua'nabi gatini saima'iñe cajjën, bacuare huani senjoñe ro'tahuë.

⁴³Ja'nca ro'tacuareta'an, bacua ëjaguë Juliobi ënsebi. Pabloni huajë hua'guëre re'huaye yëbi. Ja'nca yëguëbi si'acuani cabi: —Mësacuabi yi'huaye masitoca, ziyana chani yëruhuana ru'ru saijë'n, caguëna, jobo ba'icuabi ja'nca yo'ohuë.

⁴⁴Ja'nca yo'ojëna, yequëcuabi ba yogu tontoña hua'huase'ere zeanni, huahuajën saë'ë. Ja'nca saijën, si'a hua'na yua huajë hua'nabi jubo yëruhuana ti'anhuë.

Pablo en la isla de Malta

28 ¹Ja'nca ti'anni ba'ijën, ja'an jubo mami hue'eyete senni achato, Malta jubo baji'i. ²Ba'iguëna, ja'anru bainbi yëquënanani conjën, ai sësëye ocoguëna, toare suacaë'ë. Suacani, Mësacua cuin raijë'n choijëna, ja'nca yo'ohuë. ³Ja'nca cuinjën ba'ijën, Pablo yua enca cuenese'ere chiani, toana uanguëna, aña hua'guëbi, guëojeiguëna, huajëni, Pablo ëntë sarana cunni reabi. ⁴Cunni reaguëna, ja'an jubo bain hua'nabi ëñani, sa'ñeña cahuë:

—Ëñajë'n. Bainre huani senjoguëbi maina ti'anbi. Ziaya tutu sease'ebi huajëguë etasi'quëreta'an, mai ëjago riusubi aña hua'guëre raoni, baguëni huani senjogo, sa'ñeña cahuë.

⁵Ja'nca cacuata'an, Pabloli aña hua'guëre cue'nconi, toana tonni, gare ja'si achaye beoye baji'i. ⁶Ba'iguëna, ja'an bainbi baguëni zoe ëñajën, ¿Queaca yo'oguë ri'rima'iguë'ne? ¿Queaca yo'oguë huajë junni tainma'iguë'ne? cajën ëjojën ëñacuata'an, huajë hua'guë se'ga nëcaguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, bacuabi se'e ro'tani, riusu hua'guë'bi ba'iji baguë, ca bi'rahuë.

⁷Ja'nrebi toana cuinjën, ja'an bainni senni achato, ja'an jubo ta'yejeie ëjaguë, baguë yija yua cueñe baji'i. Publio hue'taguëna, baguëni ëñajën saijëna, baguë yua yëguëna hua'nare bojoguë, re'oye conni cuiraguë, samute umuguseña baguë huë'ena bëa güeseni babi. ⁸Ja'nca yo'oguëna, Publio pë'caguëni ëñato, rau jayoguë, guëtaru neni ju'inguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Pablo yua baguëna cacani, Riusuni senni, ja'nrebi baguëntë saraña ju'in hua'guëna pa'anaroni, baguëre huachobi. ⁹Huachoguëna, ja'an jubo bain rauna ju'incua si'acuabi Pablona ti'an rani, gare huajë hua'na goë'ë. ¹⁰Ja'nca huajë rani, yëquënanani ai bojojën, re'oye ëñajën, ai re'oye yo'lo conjën cuirahuë. Bacua bonsere yëquënanana ro insijën, yëquëna se'e saye yëse'e si'ayete yëquëna mame yoguna ayacaë'ë.

Pablo Ilega a Roma

¹¹Samute ñañaguë hua'i ja'an jubote ëjojën baë'ë yëquëna. Ja'nca ba'ini, ja'nrebi yequë yoguna cacani sai bi'rahuë. Ja'an yogu yua Alejandría huë'e jobobi ti'an rani, oco ñañaguë hua'i si'aye tëca jeni gueonni baji'i. Samu riusu hua'na, Cástor, Pólus hue'ecua, jubë të'ya raisi'cua, bacua sinjobëanre yogu cohuëna te'ntoni bahuë ja'an yogu bain. ¹²Ja'an yoguna cacani, sani, Siracusa yo sa'rona ru'ru ti'anhuë. Ti'anni, samute umuguseña ba'ini, ¹³ja'nrebi se'e sani, yequë yijana ti'anni, yëruhua ca'ncoja'an sani, ja'nrebi Regio huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anni, ñatani, sëribë ca'ncobi ai re'oye tutuguëna, se'e sani, ja'nrebi yequë umuguse Puteoli huë'e jobona ti'anhuë. ¹⁴Ti'anni ëñato, Cristo bain hua'na baë'ë. Ja'nca ba'icuabi yëquëna choijëna, bacua naconi bëani, te'e ëntë sara samu umuguseña baë'ë. Ba'ini, ja'nrebi se'e sani, Roma ma'abi ganijën saë'ë. ¹⁵Saijëna, Cristo bain hua'na Roma huë'e jobore ba'icuabi yëquëna ti'anja'ñete masini, yëquënanani tinja raë'ë. Te'e jubëbi Apio Foro tëca tinja raë'ë. Yequë jubëbi Samute Huë'eña tëca tinja raë'ë. Ja'nca tinja raijëna, Pabloli bacuani ai bojoguë ëñani, ai bojo recoyo re'huani, Riusuni ai Surupa caguë baji'i. ¹⁶Ja'nrebi, Roma huë'e jobona ti'anjëna, mai soldado ëjaguëbi preso zeansi'cua si'acuare sani, ja'anru soldado ëjaguëna jo'cabi. Jo'caguëna, Pablo se'gare ca'ncona sani, yequë huë'ena

guaoni, te'e soldado hua'guëbi baguëni ëñaguë baguëna, te'e hua'guë bëani baji'i.

Pablo en Roma

¹⁷Bëani ba'iguë, samute umuguseña bëani huajëni, ja'nrebi judío ëja bain Romare ba'ijëna, Bacuare choijë'n caguëna, bacuabi ti'an raë'ë. Ti'an raijëna, Pabloli bacuani coca quëabi:

—Yë'ë ënjo'ona raise'ere quëaguëna, achajë'n. Mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru te'e ruiñe yo'oguë ba'iyë yë'ë. Judío bain Jerusalén huë'e jobore ba'icuani gare gu'aye yo'oma'isi'quëreta'an, yë'ere preso zeanni, romano ëja bainna jo'cani, yë'ëni huani senjoja'ñete sen'ë. ¹⁸Senjëna, romano ëja bainbi yë'ëni zoe senni achani, sa'ñeña cahuë: “Pablo yua gare gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, baguëte gare huani senjomajën, baguëte etoni saonü” cahuë. ¹⁹Ja'nca cajëna, judío bainbi ai bëinjën, ai jë'lo bajën, yë'ere huani senjo güese ëaye yo'ojëna, yë'ë'ga ëjaguëni senhuë: “Romano bain ta'yejeiyereba ëjaguëna yë'ere saojë'n. Baguë yua yë'ë yo'oguë ba'ise'ere te'e ruiñe masini, yë'ë ba'ija'yete coca quëani jo'caja'guë” caguë sen'ë yë'ë. Yë'ë bain jubë judío bainni gare gu'aye caye beoguëta'an, ja'nca sen'ë yë'ë. ²⁰Ja'nca senguëna, romano ëja bainbi yë'ere preso zeansi'quëre ënjo'ona raohuë. Ja'nca raojëna, Rómata ti'anni ba'iyë yë'ë. Judío bain bënni senjose'e ro'ina ti'an raisi'quë sëani, mësacuani ëñani coca caza caguë choë'ë yë'ë. Mai hua'na si'a Israel bainbi Riusu yo'oja'ye cani jo'case'ere te'e ruiñe masini, baguë cuencueni raoja'guëbare ëñajën ëjojën ba'ijëna, yë'ë'ga baguë ti'an rani ëñose'ere ëñasi'quëre sëani, yë'ere preso huenni raohuë, quëabi Pablo.

²¹Quëaguëna, bacuabi sehuohuë:

—Yëquënanabi më'ë ti'an raija'yete gare huesëhuë. Judío bain Judea yijare ba'icuabi më'ë ba'iyete gare toyani raomaë'ë. Yëquëna jubë judío bain ja'an yijabi raisi'cua'ga më'ë ba'iyete gare gu'aye camaë'ë. ²²Si'a yijaña bainbi Cristo bain jubëte ai gu'aye cani achojëna, achahuë yëquëna. Ja'an se'gare achajëna, më'ë'ga ja'an bain yo'ojën ba'iyete quëajë'n. Achani masiye yë'yë yëquëna, sehuoni, baguëni senni achahuë. ²³Senni achajëna, baguë quëa umuguse cuencueni cajëna, ai jai jubë bainbi baguë ba'i huë'ena ti'an raë'ë. Ti'an raijëna, Pabloli Riusu bainreba mame re'huani bayete quëani achoguë na'ijaji'i. Moisés coca, Riusu ira bain raosi'cua coca, ja'an coca cani jo'case'ere quëaguë, Riusu Raoja'guëreba ti'an raija'yete quëani achoguë, Jesucristo ti'an raise'ere quëaguë, Ja'anguë yua mai gu'a juchare recoyo tënoguë raji'i baguë, caguë quëaguëna, ²⁴judío bain jubë jobo ba'icuabi si'a recoyo ro'tani Cristoni te'e zi'inhüë. Yequëcuaca banhuë. ²⁵Pablo cocare achajën, sa'ñeña te'e ro'tamajën, te'e bëinjën bonëni saë'ë. Ja'nca sai bi'rajëna, Pabloli bacuani si'a jëja cabi:

—Mai ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguëbi Riusu coca toyani jo'caguëna, achajë'n. Riusu Espiritubi Isaíasni coca ca güeseguëna, mai ira bain ba'isi'cuanu re'oye quëaguë ba'nquëna:

²⁶Ja'an bainna sani quëajajë'n:

Mësacua yua ganjo bacuata'an,
yë'ë cocare achaye güeja'cua'ë.

Mësacua yua ñaco bacuata'an,
yë'ë yo'oja'yete ëñajën ro'tama'ija'cua'ë.

²⁷Bacuabi yë'ë ro'taye'ru ro'taye güecua sëani,
ja'an cocare bacuani quëajajë'n.

Yë'ë cocare te'e ruiñe achaye güecua sëani,
bacua ganjo gui'ise'e'ru ba'iyë.

Yë'ë yo'oja'yete ëñani recoyo ro'taye güecua sëani,
bacua ñaco ëñama'icua ruë'n'ë.

Ja'nca ruinsi'cuabi Riusu ba'iyete ëñani masiza cajën,
 Riusu cocare achani ye'yeza cajën ba'icuata'an, bacua
 yua yë'ë ba'iyete masiye porema'ija'cua'ë. Bacua gu'a
 juchare yë'ëni tëno güeseye gare porema'ija'cua'ë.

²⁸Riusubi ja'an cocare cani jo'casi'quëre sëani, mësuacia
 yua te'e ruiñe achani ro'tani masijë'ën. Mësuacuabi Jesucristo
 recoyo tënöni mame re'huayete ro gu'a güeni senjojënna,
 Riusubi yequë bain judío jubë ba'ima'icuana bonëni, bacuare
 baguë bainreba ba'iyë choiji. Choiguëna, bacuabi te'e ruiñe
 achani, baguëni recoyo te'e zi'inni ba'ija'cua'ë, cabi Pablo.

²⁹Ja'nca caguëna, si'a judío bainbi sa'ñeña senni achajën,
 Pablo coca case'ere cajën saë'ë.

³⁰Yureca Pablobi ja'nca quëani achoguë baji'i. Samu
 tëcahuëan baguë huë'ere ba'iguë ro'iguëna, ai bain hua'nabi
 baguëni ëñajën raë'ë. Eñajën raijënna, bacuani bojoguë,

³¹Riusu cocarebare gare jo'caye beoye quëani achoguë baji'i.
 Bainbi baguëni gare ënsema'ijënna, Riusu bainreba mame
 re'huani baye, mai Eñajaguë Jesucristo recoyo tënoñe, ja'an
 si'ayete bainni te'e ruiñe ye'yoguë, Riusu cocarebare gare
 jo'caye beoye quëani achoguë baji'i.

San Pablobi

ROMANO

Bainni utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo, Jesucristo ta'yejeiye yo'o conguë, Riusu cuencueni raosi'quë sëani, Riusu cocarebare quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ²Riusu ira bain cuencueni ai ba'irëña raosi'cuabi baguë te'e ruiñe ba'i cocarebare toyani jo'cajën, ³Riusu Zin, mai Ëjaguë Jesucristo, baguë raija'yete quëani jo'cajën ba'nhuë. Baguë bainguë'ru ba'iyë cato, mai ira taita ba'isi'quë David hue'eguë, baguë bainguë yo'je raija'guë baji'i. ⁴Ja'nca ba'iguëta'an, Riusubi si'a jëja baguë ta'yejeiyete yo'oni ëñoguë, baguë Zinrebare baguëte re'huani go'ya rai güeseni, maire ëñobi. ⁵Ja'nca ëñoguë, maire conreba conguë, baguë cocareba quëani achocuare maire re'huani raobi. Si'a bainbi achani, Cristoni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, Cristo ba'iyete quëani achocuare maire raobi. ⁶Ja'nca raoguë, güina'ru mësaucure'ga Jesucristo bainre cuencueni re'huaye ro'taji Riusu. ⁷Ja'nca sëani, mësaucua Roma huë'e jobo ba'icua, Riusu yësi'cua, Cristo bain te'e ruiñe ba'icua'ru cuencueni re'huasi'cua, mësaucuanu ën cocare toyani saoyë yë'ë. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo naconi, bacuabi mësaucuanu ai ta'yejeiye conreba conja'bë, cayë. Mësaucuanu bojo recoñoa huanoñe ba'icuare re'huaja'bë cayë. Mësaucua recoyo bojojën ba'ijë'n, cayë.

Pablo quiere visitar Roma

⁸Ru'ru, ëñere quëayë yë'ë. Si'a ën yija bainbi mësaucua Jesucristoni recoyo ro'tayete achajëna, mësaucua si'acuare oiye ro'taguë, yë'ë Taita Riusuni ai bojoguë, mësaucua ba'iyete Riusuni Surupa cayë yë'ë, Jesucristobi yë'ëre quëaguëna. ⁹Te'e ruiñe cayë yë'ë. Ja'nca caguëna, Riusubi ja'anre güina'ru masi güeseye poreji. Ja'anguëni si'a recoyobi si'a jëja conguë ba'iyë yë'ë, baguë Espiritubi conguëna. Ja'nca conguë, baguë Zin ba'iyë, baguë cocareba ja'anre si'a bainni quëani achoyë yë'ë. Quëani achoguë, mësaucua ba'iyete Riusuni sencaiguëna, Riusubi yë'ë ujayete achaji. ¹⁰Ja'nca ujaguë yurera mësaucuanu ëñaguë saiyete yë'ëre re'huacajjëlën, Riusuni señë yë'ë. Baguë yëye'ru yo'oja'guë cayë. ¹¹Mësaucuanu ai ba'iyë ai cu'e ëaji. Mësaucuanu ëñani, Quë'rë jëja recoñoa re'huasi'cua'ru ruinjëlën caguë, Riusu Espiritu yë'ëna insise'ere mësaucuanu insireba insiye ro'tayë yë'ë. ¹²Mai recoyo ro'tajën ba'iyete sa'ñeña bojojën, sa'ñeña quë'rë jëja recoñoa re'huajën ba'uni cayë yë'ë.

¹³Yë'ë bain ai yësi'cua, ëñere mësaucuanu quëani achoyë yë'ë. Ai ba'iyë mësaucuanu ëñaguë saza caguëta'an, poremai'huë yë'ë. Mësaucua jubëna sani, si'a ën yija yo'oguë ba'ise'e'ru, Riusu yo'ore yo'oni bojoza caguë, ba saiyete ëjoyë. ¹⁴Riusu cuencuesi'quë sëani, si'a bain judío jubë ba'ima'icuana sani, Riusu cocarebare quëani achoyë bayë yë'ë. Uti ye'yësi'cua,

yequëcua airu ye'yësi'cua, yequëcua masijën cacua, yequëcua ro ro'tajën cacua, si'a bainna saiyë bayë yë'ë. ¹⁵Ja'nca sëani, mësaucua Roma bainre'ga cu'e ëaguëna, Cristo cocarebare mësaucuanu quëani achoyë yë'ë.

El poder del evangelio

¹⁶Yë'ë'ga yua gare huaji yëye beoye Riusu cocarebare quëani achoyë, Riusu ta'yejeiyereba ba'i cocare sëani. Si'a bainbi ba cocare si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Riusubi ai ta'yejeiyereba yo'oni, bacuare tëani re'huani baji. Ru'ru, judío bain, ja'n'rëbi judío bain jubë ba'ima'icua, si'acuani baguë tëani re'huani bayete masi güeseji. ¹⁷Riusu cocarebare ëñato, Riusu re'oye ba'iyete masiye poreyë mai. Maibi Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi maini ëñani, re'o bain ba'iyë maire caji. Ja'nca caji Riusu coca toyani jo'case'e: "Cristoni si'a recoyo ro'taguë, ja'anguë yua Riusu re'o bainguë case'e ba'iguëbi te'e ruiñera huajë recoyore baguë, si'arën ba'ija'guë'bi" toyani jo'case'e ba'iji.

La culpa de la humanidad

¹⁸Yureca, Riusubi bain gu'aye yo'oye, Riusuni gu'a güeye, ja'an si'ayete bëinguë ro'taguë ëñaji. Baguë bënni senjoja'ñiete guënamë re'otobi masi güeseji. Baguë te'e ruiñe ba'i cocare canu achoguëna, bacuabi ba coca ye'yo'cuare ënsejën, gu'aye yo'ojën ba'iyë. ¹⁹Gu'aye yo'ojën ba'ijëna, Riusubi bacuani bënni senjoji, baguë ba'iyë yua te'e ruiñe masi güesese'e sëani. ²⁰Bain ñacobi baguë ba'iyete ëñama'icuata'an, Riusu ën re'oto re'huani jo'case'ere ëñajën, baguë ba'iyë, baguë ta'yejeiye carajeima'iñe, ja'anre te'e ruiñe masiye poreyë. Ja'nca masiye porecuabi baguë ën re'oto re'huani jo'case'ere ëñani, Riusu ba'iyete ye'yeye poreyë. Ja'nca porecuabi Riusuni tin ro'taye porema'iñë. ²¹Riusu ba'iyete masicuata'an, baguëni te'e ruiñe ëñamajën ba'iyë bacua. Baguëni Surupa caye beoye ba'ijën, baguëni bojoma'iñë. Ja'nca yo'ojën, ro bacua ëase'e se'gare ro ro'tajën, ro quë'rë gu'aye yo'ojën ro'tajën ba'iyë. Zijei re'otore ganijën ba'iyë'ru ba'iyë. ²²"Te'e ruiñe ye'yësi'quë'ë yë'ë" cacuata'an, ro ro'tajën ba'icua ruën'ë. ²³Mai Riusu carajeima'iguëte ro jo'cani senjoni, bain carajeicua, ca hua'i hua'na, yequë hua'i hua'na, aña hua'na, ja'ancua ba'iyë'ru imageña ro te'ntoni nëconi, ja'anna ro gugurijën bojohuë.

²⁴Te'e ruiñe ro'tamajën ba'icua ruinsi'cua sëani, Riusubi caji: "Ro mësaucua gu'a ëase'e se'gare ro'tani, ja'anna bonëni saijë'n" caguë, bacuare jo'cani senjoji. Gu'aye se'ga yo'ojën, sa'ñeña si'si ro'tajën, bacua gu'a ga'nihuëanbi sa'ñeña ro a'ta yo'ojën, sa'ñeña gue ëase'e yo'ojën ba'iyë. ²⁵Ja'nca ba'icuabi Riusu cocarebare ëñani, Gu'a coca'ë cajën, ro coqueye se'gare ro'tajën bojoyë. Riusu re'huani jo'case'ere ëñani, ja'an se'gare

bojojën cuirajën, ja'an se'gana gugurijën ba'iyë. Riusurebare ro'tamajën, baguëte senjoñë. Senjocuat'a'an, ja'anguëni caraye beoye bojo cocare quëani achojën ba'ire'ahuë. Ja'nca raë'ë.

²⁶Riusure jo'cani senjocua sëani, Riusubi bacua a'ta yo'oyete ëñaguë, Siso gu'aji caguë, ro bacua gue gu'a ëase'ena jo'cani senjoji. Romi hua'na'ga bacua gu'a ga'nihuëanbi sa'ñeña a'ta yo'ojën, sa'ñeña gu'aye së'ajën, Riusu re'huanu jo'case'ere ro'taye beoye ba'ijën, ro bacua si'si ëase'le se'gare cu'ejën ba'iyë. ²⁷Güina'ru, ëmëcuabi Riusu re'huanu jo'case'ere ro'taye beoye ba'ijën, romire cu'eyete güejën, sa'ñeña ro gu'aye së'ajën, ja'nca'ru ro bojojën ba'iyë. Ja'nca yo'ojënna, Riusure siso gu'aguëna, bacua se'ga Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

²⁸Riusu te'e ruiñe ba'iyete ye'yeye güejënna, Riusubi ro gu'aye yo'ojën ba'ija'bë caguë, bacuare si'si recoñoa ro'tacuare senjosi. ²⁹Bacua'ga si'a gu'ayete caraye beoye yo'oreba yo'oyë. Sa'ñeña ro a'ta së'ajën ba'iyë. Bonse ba ëaye rëinji. Bacua se'ga ba'iyë'ru huanofie ba'iyë. Gue ëase'le se'gare cu'ereba cu'ejën ba'iyë. Bainre huani senjoñë. Sa'ñeña huayë. Ro coqueyë. Gu'a coca cayë. Yequëcua ba'iyete hui'ya achoyë. ³⁰Sa'ñeña gu'aye cayë. Riusuni je'o bayë. Yequëcuabi coca yihuojënna, achaye güeyë. Ro bacua ba'iyete se'gare re'oye cayë. Gu'aye yo'oyete caraye beoye ro'tayë. Pë'caguë sanhuëbi guansejënna, ro achajën, tin yo'oyë. ³¹Re'oye yo'oye gare huesëyë. Bacuani fiatoca, ro'ima'ñë. Recoyo re'o huanofie beoyë. Yequëcuani oijën conma'ñë. ³²Riusubi yihuoni jo'caguëna, bacuabi ba cocare masiyë. “Ja'nca'ru yo'otoca, huesëni si'aye ba'iji” yihuoni jo'caguëna, bacua gu'ayete yua gue jo'caye beoye yo'ojën ba'iyë. Yequëcua güina'ru yo'ojën ba'icua'ere'ga te'e ruiñe ëñajën bojoyë.

Dios juzga conforme a la verdad

2 ¹Yureca si'a bainni coca yihuoguëna, achajën ba'ijë'ën. Mësuacuabi yequëcua yo'ojën ba'iyete si'nse ëaye ëñatoca, Riusubi mësuacuare'ga si'nseye caji. Mësuacua güina'ru yo'ojën ba'ise'ere mësuacuani ro'ta güeseguëna, sehuoye beoye ba'iyë mësuacua. ²Riusubi ja'anrë gu'aye yo'ojën ba'icua'ere'ga si'nseguë, te'e ruiñe ro'taguë yo'oji. Ja'anre masiyë mai. ³Ja'nca yo'oguëna, yë'ë bain ai yësi'cua, mësuacua'ga güina'ru gu'aye yo'ojën ba'iyë. Yequëcua yo'ojën ba'iyete si'nse ëaye ëñatoca, Riusu bënni senjoja'rën ti'anguëna, çmësuacua jarona jëaja'cua'ne? ⁴Riusubi ai ta'yejeiye conguë ba'iguë, bain sehuoyete bojora'rë ëjoguë, baguë bënni senjoja'ñete yuta cama'iguëna, çmësuacua guere yo'ojën te'e ruiñe ro'tama'ñe'ne? Riusubi mësuacuare ai conguë, mësuacua gu'a jucha senjoñete mësuacuani masi güeseguë, baguë yëyete masi güeseguëna, çguere yo'ojën te'e ruiñe ro'tama'ñe'ne mësuacua? ⁵Riusubi baguë yëyete masi güeseguëna, mësuacuare acha ëama'iji, recoyo ro'tajën ba'ima'icua'ere sëani. Ja'nca sëani, Riusu bënni senjo umuguse, baguë te'e ruiñe ba'iyete ëño umuguse, ja'an umugusebi ti'anguëna, mësuacua se'gabi mësuacuare bënni senjoguë ba'ija'yete quë'rë ai ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë mësuacua. ⁶Si'acuani bacua yo'ojën ba'ise'ere ëñani, bacua bënni senjoja'ñete re'huanu insiji Riusu. ⁷Yureca, yequëcuabi jo'caye beoye re'oye yo'ojën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete baguë carajeiye beoye ba'iyete, ja'anre ai ta'yejeiye cu'e ëaye ba'ijënna, Riusubi bacuare tëani re'huanu baguë, si'arën ba'ija'yete bacuana insireba insiji. ⁸Yequëcuabi bacua se'ga ba'iyë'ru huanofie ba'ijën, Riusu te'e ruiñe ba'iyete gu'a güejën, gu'aye yo'oyete ro'tajënna, Riusubi bacuani ai bëinreba bëinguë, bacuani bënni senjoreba senjoji. ⁹Gu'aye yo'ocua'ere' cato, si'acuabi ai ja'siye ba'ijën, caraye beoye ai yo'oreba yo'oyë. Riusubi ru'ru judío bainni bënni senjoji. Ja'nrebi yo'je, judío jubë ba'ima'icua'ere'ga bënni senjoji.

¹⁰Ja'nca ba'iguëna, re'oye yo'ocua'ere' cato, Riusu ta'yejeiye ba'iyete, bojo recoyo huanofie, ja'anre coreba coyë, Riusubi insiguëna. Ru'ru, judío bainna insini, ja'nrebi yo'je, judío bain jubë ba'ima'icua'ere' insiji Riusu. ¹¹Riusubi si'a bainre te'e ëñaguë sëani, yequëcuare quë'rë re'oye ëñama'iji. ¹²Moisés coca toyani jo'case'ere beocuabi gu'aye yo'ojënna, Riusubi bacua gu'aye yo'ose'ere ëñani, Moisés coca toyani jo'case'ere ëñoma'iguëbi baguë bënni senjoñete caji. Moisés coca toyani jo'case'ere bacuabi yua ba cocare ye'yejënna, Riusubi bacua tin yo'ojën ba'ise'ere bacuani masi güeseni, bacua bënni senjoja'ñete insiji. ¹³Bainbi Moisés coca toyani jo'case'ere achani yo'oma'itoca, ba'icua'ere' te'e ruin recoyo ba'iyete ti'anma'ñë. Ba cocare achani yo'ojën ba'icua'ere' ja'ancuani Riusubi ëñani, re'o bain ba'iyë caji. ¹⁴Judío bain jubë ba'ima'icua'ere' yua Moisés coca toyani jo'case'ere beoyë. Ja'nca beojënna, Riusubi bacua recoyo ro'tajën yo'o yo'oyete ëñani, Moisés coca toyani jo'case'ere'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë bacua, caji. ¹⁵Ja'nca yo'ojën, Moisés coca cani jo'case'ere'ru, güina'ru yo'ojën, bacua recoñoareba ja'nca ro'tajën ba'icua'ere' ëñoñë. Riusu re'huanu jo'case'ere sëani, bacuabi gu'aye ro'tato, sa'nti recoyo huanofie. Re'oye ro'tato, recoyo re'o huanofie. ¹⁶Ja'nca ba'ijën, Riusu bënni senjo umuguse ti'anguëna, güina'ru recoyo huanofie ba'iyë. Ja'an umugusebi Riusubi yua Jesucristote ëñoni, si'a bain yahue ro'tajën ba'ise'ere ëñani, ja'anre cuencueni, bacua bënni senjoñete hu'o'hueni insiji. Yë'ëbi Riusu cani jo'casi cocare quëani achoguëna, güina'ru ba'ija'guë'bi.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷Mësuacuabi ja'ansi'cua cajën, “Yë'ë yua judío bainguë sëani, re'o bainguë'ë yë'ë. Moisés coca toyani jo'case'ere ye'yësi'quëbi yua Riusu bainguë'ë yë'ë. ¹⁸Moisés coca ye'yësi'quë sëani, Riusu yëyete masiguë, ai re'oye yo'oye masiguë ba'iyë yë'ë” cayë mësuacua. ¹⁹Ja'nca cajën, “Yequëcua ba coca huesëcuani ye'yoye masiyë yë'ë” cayë. “Naco ëñama'icua'ru ba'ijënna, bacua gani ma'are ëñoñe masiyë yë'ë” cayë. “Zije re'oto'ru ba'ijënna, bacuani miañe ëñoñe masiyë yë'ë” cayë mësuacua. ²⁰“Te'e ruiñe ro'tamajënna, te'e ruiñe ye'yoye masiyë yë'ë. Zin hua'na ba'icua'ru ba'ijënna, te'e ruiñe yihuoye masiyë yë'ë. Moisés coca ye'yësi'quë sëani, te'e ruiñe ba'iyete ai masireba masiyë yë'ë” ja'anre cajën ba'iyë mësuacua. ²¹Ja'nca cajën, ro huacha ro'tajën ba'iyë mësuacua. Yequëcuani ye'yoye ro'tajën, çmësuacua guere yo'ojën, mësuacua ye'yoye yo'oma'ñe'ne? “Bonse jianma'ijë'ën” cajën, çmësuacua guere yo'ojën, bonse jiañe'ne? ²²“Tin romigoni yahue bama'ijë'ën” cajën, çmësuacua guere yo'ojën, tin romigoni yahue baye'ne? Huacha riusu hua'i te'ntoni necose'ere güeyereba güeye cacuata'an, çmësuacua guere yo'ojën, ba uja huë'ëñare jian cacaye'ne? ²³“Riusu coca ye'yësi'quë'ë yë'ë” cajën, çmësuacua guere yo'ojën, baguë cani jo'case'ere yo'oma'ñe'ne? Ja'nca yo'omajën, baguëte ro jayaye'ru yo'oyë mësuacua. ²⁴Riusu coca uti pëbëna ëñato, “Judío bain jubë ba'ima'icua'ere' mësuacua judío bain ro'ina Riusu ba'iyete gu'aye cayë” caji. Ja'nca case'le sëani, mësuacua ba'iyete ro'tajën ba'ijë'ën. ²⁵Mësuacua go neño ga'nihuë tëyose'ere ro'tato, re'oye ba'iji, Moisés coca guanseni jo'case'ere'ru yo'otoca. Yo'oma'itoca, ja'nca tëyosi'cua ba'ijën, ro ba'iyë. Riusubi ja'anre ëñama'iji. ²⁶Judío bain jubë ba'ima'iguë, go neño ga'nihuë tëyoma'isi'quë, ja'anguëbi Moisés coca guansese'ere'ru yo'otoca, Riusubi re'oye yo'ogüë ba'iguëre'ru baguëte ëñaji. “Go neño ga'nihuë tëyosi'quë'ru te'e ba'iji” caji Riusu. ²⁷Ja'nca ba'iguëna, judío bain jubë ba'ima'icua'ere' yua mësuacua judío bain gu'aye yo'ojën ba'ise'ere ëñani, mësuacuani gu'aye cani jo'cayë. Mësuacuaca yua Moisés coca toyani jo'case'ere bajën, go neño ga'nihuëte tëyo güesesi'cuata'an,

Riusu coca guansese'ere ro ro'tajën, tin yo'ojën ba'iyë. Judío bain jubë ba'ima'licuaca yua go neño ga'nihuëte tÿyo güesema'isi'cuata'an, Riusu coca guansese'e'ru yo'ojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, mäsacuabi bacua re'oye yo'ojën ba'iyete ëñani, mäsacua gu'a juchare masiyë. ²⁸Yureca, Riusu bainreba ba'icua re'eto çjarocua'ne? ¿Judío bain go neño ga'nihuë tÿyosi'cua se'ga ba'iyene? Bañë. ²⁹Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi yua Riusu bainreba ba'iyë. Riusu coca ye'yese'e se'gabi Riusuni recoyo ro'taye ti'anma'iñë. Riusu Espíritubi ro'ta güeseguëna, te'e ruiñe Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, “Bainbi yë'ëre re'oye ëñajën ba'ija'bë” ro'taye beoye ba'iyë. Riusu re'oye ëñañe se'gare ëjojën ba'iyë bacua.

3 ¹Ja'nca ba'iguëna, judío bain bacua bani'ga, çgue re'oye ba'iyene? ²Ai ba'iyë ai re'oye ba'iji. Ru'ru cato, Riusubi baguë coca caní jo'case'ere judío bainna insini jo'cabi. ³Yequëcua bacua jubë ba'icuabi recoyo te'e ruiñe ro'tama'isi'cuata'an, Riusubi baguë caní jo'case'e'ru tin yo'oma'iji. ⁴Gare banji. Riusu yua te'e ruiñereba yo'oguë ba'iji. Si'a bainbi ro coquejën ba'ito'ga, te'e ruiñe se'ga ba'iji Riusu. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Yequëcua mÿ'ëre gu'aye cajëna, bacua justicia yo'oye carajën ba'ija'bë caguë, te'e ruin cocabi re'oye sehuoni, bacua'ru quë'rë ta'yejeiye caguë ba'ijë'n.

⁵Yureca gu'a bain hua'na yequëcua ñaca sehuojën cayë: “Maibi gu'aye yo'ojëna, bainbi Riusu re'oye yo'oyete quë'rë te'e ruiñe masiye poreyë. Ja'nca porejëna, Riusubi maini bënni senjotoca, ai gu'aye yo'oji” cajën ba'iyë bacua. ⁶Ja'nca cajën, ai huacha cacua ba'iyë. Bacua caye yua te'e ruiñe ba'itoca, bain gu'a jucha yo'ocuaní bënni senjoñe huacha yo'oguë ba'ire'abi Riusu.

⁷Ja'nca sehuoguëta'an, ba gu'a bainbi achamajën, maini cayë: “Yureca, maibi ro coquejën ba'ijëna, bainbi Riusu te'e ruiñe ba'iyete quë'rë ai re'oye masini, baguëni ai ba'iyë ai ta'yejeiye cocare cayë. Ja'nca yo'otoca, Riusubi mai gu'aye yo'oyete ëñani, maini bënni senjoñe beoye gare ba'ire'abi” cayë bacua. ⁸Ja'nca cajën, maini jayaye yëjën, yequëcua ba'icua cajën ba'iyë. Yë'ë ye'yo cocare'ga cajën, Güina'ru ye'yoguë cayë yë'ë cajëna, ja'nca ye'yoye beoye gare ba'iyë yë'ë. Te'e ruiñe gare caye beoye ba'iyë bacua. Riusubi ai re'oye yo'oguë, bacuani bënni senjoñe caji.

Todos somos culpables

⁹Yureca, mai hua'na judío bain ba'ijën, çyequëcua'ru quë'rë re'oye ba'iyë? Gare bañë. Si'a bain, judío bain, tin bain, si'acuabi gu'a juchana zemosi'cua ba'iyë. ¹⁰Yë'ë case'e'ru Riusu cocabi güina'ru quë'aji:

Re'o bain te'e ruiñe ba'icua re'eto, gue tinjañe beoye ba'iji.

¹¹Riusu ba'iyete ye'yese'cua, Riusure cu'ejën ba'icua, ja'ancuare cu'etoca, gare beoyë.

¹²Si'a bain beoru yua tin ma'ana bonëni ganijajjën ba'iyë. Riusure jo'cani senjojën, gu'aye se'ga yo'ojën ba'iyë. Re'oye yo'oye beoye ba'iyë.

Re'oye yo'ocua re'eto, gue tinjañe beoye ba'iji.

¹³Bacua yi'oboanre ancoto, bain tansi gojeña otase'e'ru ba'iyë.

Bacua yi'o case'e yua ro coqueye se'ga ba'iji.

Aña hua'na eo baye'ru ba'iyë.

¹⁴Bacua yi'obobi ai gu'aye careba caní jo'cayë. Si'si se'gare cayë.

¹⁵Bainni je'o bajën, huani senjoñu cajën, ja'anre te'e jëana yo'o ëaye ba'iyë.

¹⁶Ai gu'aye yo'ojën, huesoni si'ajën, ja'anre ai yo'oreba yo'ojën ganiñë.

¹⁷Recoyo bojo huanoñete gare huesëjën ba'iyë.

¹⁸Riusuni te'e ruiñe ëñañe, ja'anre ye'yeye aireba caraji bacuare.

¹⁹Yureca, Riusu ira coca toyani jo'case'ere bacuabi yua Riusu guansese'e'ru güina'ru yo'oye bayë. Si'a bainbi bacua gu'a juchare ëñani masija'bë caguëna, bain gu'aye yo'ose'ere ro'tajën, Riusuni sehuoye beoye ba'iyë. Riusubi bënni senjoguëna, gare jëaye beoji. ²⁰Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñani, güina'ru yo'otoca, ja'an yo'oye se'gabi bain re'ojeyiye ti'anma'iñë mai. Ja'an cocare ëñani, mai gu'a jucha ba'iyete te'e ruiñera masiyë mai.

La salvación es por medio de la fe

²¹Bain hua'nabi Riusu re'o bain ba'iuñu cajën, Moisés ira coca caní jo'case'e'ru güina'ru yo'o ëaye ba'isi'cuata'an, ja'an yo'oye ti'anma'ë'ë. Ti'anmatena, yurereba Riusubi tin yo'oye bainni masi güeseji. Moisés, Riusu ira bain raosi'cua, bacuabi ja'an yo'oye ru'ru quëani masi güesejëna, Riusubi yurereba bainni quëani masi güeseji. ²²Riusu re'o bain ba'iyë yëtoça, Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, si'acuare ëñani, Riusubi bacuare re'o bain ba'iyë caguë, baguë bainbare re'huani baja'guë'bi. Ja'an yo'oye si'a bainni te'e masi güeseji Riusu. ²³Si'a bain yua gu'aye yo'ojën ba'icua se'ani, Riusu ta'yejei re'otona ti'añe caraji si'acuare. ²⁴Ja'nca carayeta'an, Cristo Jesusbi mai jucha ro'ire junni tonguëna, Riusubi maire conreba conguë, baguë re'o bainre maire re'huaji. Re'o bain ba'iyë'ru maire ëñaji. Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusu bain ruiñë mai. ²⁵Riusubi bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ëñaguë, Yuta bënni senjoma'iñë caguë, yure tëca ëjoguë baji'i. E'joni ja'nre'bi, yurereba, Si'a bain ëñaja'bë caguë, Cristote ëñoni, bainre junni tonja'guëte re'huani, maina jo'cabi. Ja'nca jo'cani, mai gu'a jucha ro'ire junni tonguëna, maibi Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, mai gu'a juchare huanë yeni, maire mame recoyo re'huani baji. ²⁶Yurereba Riusubi baguë re'oye ba'iyete bainni masi güeseguë, baguë tëani re'huani bayete bacuani masi güeseji. Masi güeseguë, Jesusni si'a recoyo ro'tacua, si'acuani ëñani, Re'o bain'ë caguë, bacuare baguë bainre re'huani baji.

²⁷“Yë'ë yo'o yo'ose'e se'gabi re'ojani ba'iyë yë'ë” catoca, Riusuna ti'añe beoye ba'iyë. Bain yo'o yo'oyete ëñama'iji Riusu. Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi conreba conguë, maire re'o bainre re'huani baji. ²⁸Ja'nca se'ani, Moisés coca toyani jo'case'e ye'yeye se'gabi Riusu bain ruiñe beoye ba'iyë. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, ja'an se'ga yo'ojëna, Riusubi baguë bainbare maire re'huani baji.

²⁹¿Mäsacua guere ro'taye'ne? ¿Judío bain se'gabi Riusu bain ba'iyë ro'taye? Bañë. Tin bain'ga Riusu bain ba'iyë poreyë, ³⁰gañaguë Riusu ba'iyë se'ani. Ja'nca se'ani, judío bain go neño ga'nihuë tÿyosi'cua ba'ijën, bacua ye'yese'ebi Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi baguë bainre bacuare re'huani baji. Tin bain'ga go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'cua ba'ijën, Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, güina'ru baguë bainre bacuare re'huani baji Riusu. ³¹Ja'nca si'a recoyo ro'tajëna, ¿Riusu ira cocabi carajeja'guëguë? Banji. Quë'rë ta'yejeiye te'e ruin coca'ru ba'iji.

El ejemplo de Abraham

4 ¹Yureca, mai ira taita Abraham ba'iguë ba'ise'ere ro'tani, baguë re'oye ba'iguë ba'ise'ere ye'yëjë'n, ²Baguë re'oye yo'o yo'ose'ebi judío bain ro'taye'ru re'ojeyi'quë ba'itoca, “Yë'ëta'an re'oye yo'oguë ba'iyë yë'ë” caye porere'abi. Ja'nca

cato'ga, Riusubi, Guaye ro'taji, caguë ëñare'abi. ³Abraham ba'iguë ba'ise'ere masiye yënica, Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñani masijë'ën. Ñaca caji: “Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëni ëñani, Re'o bainguë ba'iji” caguë, baguë bainguëre baguëre re'huani babi. Ja'nca caji Riusu coca. ⁴Yureca, mësa'cua ëñere'ga masiyë. Yo'o yo'ogüëbi baguë yo'ore yo'oni tējini, baguë sueldo curire coji. Ro insise'le beoji. Baguë yo'o yo'ose'ebi coni baji. ⁵Ja'nca ba'iyeta'an, Riusubi bain ba'iyete ëñani, bacua re'oye yo'ose'e ro'ire bacua premiate insima'iguë ba'iji. Ro gu'a bain ba'icua'eta'an, baguë premiate bacuana ro insiye yëji Riusu. Baguëni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi bacuani ëñani, baguë bainrebare bacuare re'huani, Re'o bain ba'iyë caguë, bacuare re'huani baji. ⁶Mai ira taita David ba'isi'quë'ga güina'ru bain ba'iyete quëabi. Riusubi bacua yo'o yo'ojën ba'ise'ere ro'tama'iguë, baguë se'gabi bainre re'huaguëna, ai ta'yejeiye bojoreba bojoyë. Ja'anre ro'taguë, ⁷ñaca cani jo'cabi David:

Riusubi bacua gu'a juchare huanë yeni,
baguë bainre re'huatoca, ai bojojën ba'ija'bë.

⁸Riusubi bacua gu'a juchare se'le ro'tama'itoca,
ai bojojën ba'ija'bë.

Ja'an cocare cani jo'cabi David.

⁹Ja'nca cani jo'caguëna, judío bainbi, “Yëquëna se'gabi, go neño ga'nihuë tÿyosi'cua sëani, Riusu bain ba'iyë” cacuata'an, ai huacha cayë. Tin bain'ga, go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'cuareta'an, Riusubi baguë bainre re'huani, bacuani bojo güeseji. Mai case'e'ru ba'iji: “Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëni ëñani, re'o bainguë ba'iji” caguë, baguë bainguëre baguëre re'huani babi. ¹⁰Ja'anre yo'ogüë, ¿queaca baguëre re'huani baguë'ne Riusu? Abrahambi go neño ga'nihuë tÿyoni tējiguëna, ¿ja'nre'bi yo'je, baguë re'o bainguëte re'huani baguë? Banbi. Riusubi ru'ru re'huani babi. ¹¹Ru'ru, Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguë re'o bainguëte re'huani babi. Bani, ja'nre'bi yo'je, go neño ga'nihuë tÿyoye guansen i jo'cabi, si'a recoyo ro'tasi'quëre sëani. Ja'nca ba'iguëna, si'a bain, Riusuni si'a recoyo ro'tacua go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'cuata'an, Riusu bainreba ruiñë, Abraham ba'ise'e'ru baguë re'o bainre bacuare re'huani baji Riusu, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua'eta'an. ¹²Ja'nca ba'iguëna, Abraham mamacuare cuencueto, go neño ga'nihuë tÿyosi'cua ba'icua'eta'an, si'acua yua taita Abraham si'a recoyo ro'taguë ba'ise'e'ru güina'ru ro'tatoca, bacuabi Riusu bainreba ruiñë. Abraham ba'ise'e'ru güina'ru ba'iyë bacua.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³Riusubi yua Abraham, baguë bain ba'ija'cua, bacuare insijai cocare cani jo'caguë, “Si'a ën yija re'otore baja'guë'ë më'ë” cabi. Ja'nca caguë, Moisés coca case'e'ru yo'ojë'ën camaji'i. Abraham, baguë bain ba'ija'cua, bacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, bacuare yë'ë bainre re'huani, yë'ë bayete bacuana insija'guë'ë, cabi Riusu. ¹⁴Moisés coca bacua se'gabi Riusu insija'yete cotoca, ¿guere si'a recoyo ro'taye'ne? Ja'nca ba'itoca, Riusubi ro coqueji. ¹⁵Banji. Moisés cocare ye'yetoca, Riusu bënni jo'caja'yete ye'yeyë. Ja'an coca beotoca, ¿gue gu'aye yo'oye ba'iyë'ne?

¹⁶Ja'nca sëani, Riusubi bain recoyo ro'taye se'gare ëñaguë, baguë insijai cocare cani jo'cabi, ro insija'ye ro'taguëbi. Ja'nca cani jo'caguë, Moisés cocare bacua se'gana insiye ro'tamaji'i. Si'a bain, yë'ëni si'a recoyo ro'tacua, Abraham ro'taye'ru ro'tajën ba'icua, Abraham bain ba'ija'cua sëani, ja'ancuana ro insini jo'caye ro'tabi Riusu. Ja'nca sëani, mai hua'na si'acuabi Abraham recoyo ro'taguë ba'ise'e'ru te'le ro'tajën bañuni. ¹⁷Riusu ira cocare ëñato, “Më'ë'ga ai jai jubë, si'a yijaña bain

ba'ija'cua, bacua taitare më'ëre re'huahuë” Abrahamni cabi Riusu. Ja'nca re'huaguëna, Abraham'ga baguëni si'a recoyo ro'tabi. Ja'an Riusu, ju'insi'cuare huajëcuare re'huaguë, coca guansese'e se'gabi si'a ën yija re'otore re'huani jo'caguë, ja'anguëni si'a recoyo ro'tabi Abraham.

¹⁸Ja'nca ro'taguëbi Riusu insija'yete ëñaguë ëjobi. Ro bain ñaco se'gabi ëñato, gare ëjoye beoye ba'ire'abi. Riusu re'huaye poreyete recoyo ro'taguë sëani, “ai jai jubëan bain taita” runji'i. Riusu coca cani jo'case'e'ru güinareba'ru baji'i. “Më'ë bain ba'ija'cuabi ai jai jubë jaijeija'cua'ë” caguëna, ja'nca ba'ë'ë. ¹⁹Abraham yua cien tÿcahuëan ba'iyë'ru ba'iguë, Riusu insija'yete caraye beoye ëjoguë baji'i. Baguë pa'npa ëaguëna, Sarabi zin tÿ'ya raima'igo garasi'co ba'igona, ja'anre ro'tamaji'i. Baguë ga'nihuë gare jëja beo ga'nihuë ba'iguëta'an, ²⁰jëja recoyo huajëguëbi Riusu case'ere jo'caye beoye ro'tabi. Si'a jëja recoyo ro'taguëbi Riusuni ai ta'yejeiye cocare cani bojoguë ëjobi. ²¹“Riusu cani jo'case'e sëani, caraye beoye te'le ruiñë yo'oreba yo'oja'guë'bi” ro'tabi Abraham. ²²Ja'nca si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëni ëñani, Re'o bainguë ba'iji caguë, baguë bainguëre baguëte re'huani babi.

²³Ja'nca re'huani baguë, Abraham se'gare ëñamaji'i.

²⁴Maire'ga ëñani, ja'an cocare toyani, maina jo'cabi. Riusubi mai ëjaguë Jesús ju'insi'quëni huajëguëre go'ya rai güesebi. Ja'anguëni si'a recoyo ro'tatoca, maire baguë re'o bainre re'huani baji. ²⁵Ja'nca yo'obi Riusu. Baguë Zinre mai gu'a jucha ro'ina insibi. Jucha beo hua'na ba'ija'bë caguë, mai ro'ire junni tonbi. Yë'ë re'o bain ba'ija'bë caguë, baguë go'ya raise'ebi maini masi güesebi.

Libres de culpa

5 ¹Yureca, Riusubi maire mame recoyo re'huaguëna, recoyo bojocua ba'ijën, Riusuni je'o bamajën ba'iyë mai. Mai ëjaguë Jesucristobi mai ro'ire junni tonguëna, ja'nca ba'iyë mai, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca. ²Ja'nca junni tonguë, maire Riusu ba'iruna nÿcoguëna, Riusubi maire ai conreba conji. Ja'nca conguëna, aireba bojojën, Riusu naconi bojoñu cajën, Riusu ta'yejeiye ëño umugusere ëñajën ëjoyë mai. ³Ja'nca bojojën, ai yo'ojën ba'icua'eta'an, quë'rë ta'yejeiye ai bojoyë. Ai yo'ojën ba'itoca, quë'rë jëja recoyo bacua ruiñë. Ja'anre masiyë mai. ⁴Jëja recoyo batoca, Riusuni ye'yësi'cuareba, ja'nji recoyo beocuareba ruiñë mai. Ja'nca ruintoca mai'ga quë'rë bojojën, Cristo ëñojai umuguse quë'rë ai ba'iyë ëñajën ëjojën ba'iyë mai. ⁵Gare jo'caye beoye Cristo raiyete ëñajën ëjojën, baguëni si'a recoyo ro'tayete senjoñe beoye ba'iyë mai, Riusu Espiritubi conguëna. Riusubi baguë ai yëguë ba'iyete maini masi güeseye yëguë, baguë Espiritute mai recoyona ai insini jo'cabi.

⁶Mai hua'nabi ro porema'icua ba'ijënna, Cristo cuencuesirën ti'anguëna, Cristobi gu'a bainre oiguë, bacua ro'ina junni tonbi. ⁷Mësa'cuaca, Re'o bainguëni tÿaza cajën ¿baguë ro'ina junni tonja'cua'ye mësa'cua? Ai re'o bainguë ba'itoca, yequëcua samucua se'gabi baguë ro'ina junni tonma'iñë. ⁸Ja'nca ba'iyeta'an, Riusubi baguë ai ta'yejeiye yëguë ba'iyete maini masi güesebi. Yuta maibi gu'a bain se'ga ba'ijënna, Cristobi mai ro'ina junni tonbi. ⁹Ja'nca junni tonguëna, mai gu'a jucha yua tÿnoni senjose'e ba'iji. Riusubi Cristo zie tonse'ebi baguë re'o bainre maire re'huani baji. Ja'nca re'huani baguëna, Riusu bënni senjo umuguse ti'anguëna, quë'rë se'le Cristo ro'ina jëaye poreyë mai. ¹⁰Maibi Riusuni je'o bajën ba'isi'cuareta'an, baguë Zin junni tonse'ebi ro'iguë, Riusu bainrebare maire re'huani babi. Re'huani bani, ja'anre'bi go'ya raiguë, quë'rë se'le ai conni cuiraji maire. Riusu bënni senjorën ti'anguëna, maire bënni senjoñe beoye ba'iguë'bi. ¹¹Ja'nca ba'iguëna, mai hua'na

recoyo huanofie cato, mai Ejaguë Jesucristo yo'oni conse'ere ro'tajën, quë'rë ta'yejeiye bojojën, Riusuni ai bojoreba bojojën ba'iyë mai.

Adán y Cristo

¹²Yureca, Adanbi gu'a jucha yo'oguë, baguë gu'a juchare si'a bainna jo'cabi. Ja'nca jo'cani, junni huesëguëna, si'a bainbi güina'ru junni huesëyë, bacua gu'a jucha yo'ose'e sëani. ¹³Ru'ru, bain gu'a jucha ën re'otore ba'iguëna, ja'nrebi, Moisés coca guanseni jo'case'e baji'i. Ja'an coca beotoca, bain gu'a juchare maini masi güesema'ire'abi Riusu. ¹⁴Ja'nca masi güesema'iguëta'an, Adán ba'isirëmbi Moisés raisirën tëca, bain gu'a jucha yo'ose'ebi junni huesëjën ba'nhuë. Adán se'gabi Riusu guansese'ere ro achani, tin yo'oguëna, yequë bain yo'je raisi'cuabi güina'ru gu'aye yo'omajën, Adán ju'iñe'ru junni huesëjën ba'nhuë. Adán ba'iyete ëñato, Riusu cuencueni raoja'guë, ba Cristo rajia'ye baguë ba'iyete ye'yeye poreyë mai.

¹⁵Ye'yeye porecuata'an, ba samucuabi tincua ba'iyë. Adanbi gu'aye yo'oguëna, ai bainbi Adán ro'ina junni huesëhuë. Junni huesëcuata'an, Riusubi ai bainre conguë, Jesucristote raoguë, baguë go'ya raiyete quë'rë ta'yejeiye ba'iyë'ru maina ro insireba insiji. ¹⁶Ja'nca insini, gu'a jucha yo'oguë ba'isi'quë'ru yo'omaji'i. Adán se'gabi te'e gu'a jucha se'gare yo'oguëna, si'a re'oto bainna junni huesëyete jo'cabi Riusu. Jo'caguëna, Riusubi si'a bain gu'a jucha yo'ose'ere oiguë ëñani, Jesucristote raoni, junni ton güeseni, ja'an ro'ina maire baguë re'o bainre re'huani baji. ¹⁷Bainbi Adán gu'aye yo'ose'e ro'ina junni huesëtoca, güina'ru Jesucristo junni tonse'e ro'ina yua Riusu re'o bain ruiñë. Riusubi mai gu'a juchare tënoni senjoguëna, Jesucristo naconi Riusu ëja bain ba'ijën, baguë naconi si'arën ta'yejeiye ba'icua ba'ija'cua'ë mai.

¹⁸Ja'nca sëani, Riusubi te'e bainguë Adán hue'eguë, baguë gu'a jucha yo'ose'e se'gare ëñani, si'a bainna bënni senjoñe cani jo'catoca, güina'ru te'e bainguë Jesucristo hue'eguë, baguë re'oye yo'ose'e se'gare ëñani, si'a bain jëayete masireba masi güeseji Riusu. ¹⁹Adán se'gabi Riusu guansese'ere ro achani yo'oma'iguëna, ai bainbi gu'ajaë'ë. Güina'ru Jesucristo se'gabi te'e ruiñe achani yo'oguëna, ai bain Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'ija'cua'ë.

²⁰Riusubi baguë ira coca Moisés naconi jo'caguëna, bain gu'a jucha quë'rë masi güesese'e baji'i. Ja'nca ba'iguëta'an, bainre quë'rë ta'yejeiye ai conji Riusu. ²¹Bainbi gu'a jucha yo'oni gare junni huesëjënna, yureca, Riusubi maire conza caguë, mai Ejaguë Jesucristo junni tonse'e ro'ina baguë re'o bainre maire re'huani baguëna, gare carajeiye beoye huajëjën ba'ija'cua'ë mai.

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

6 ¹Ja'nca ba'ija'cua ba'itoca, yequëcuabi huacha cajën, Riusubi maire quë'rë conja'guë cajën, mai gu'a juchare senjoñe beoye yo'oñuni cayë. ²Ja'nca cajën, ai huacha cayë. Maibi gu'a jucha jo'cani senjosi'cua sëani, gare se'e gu'aye yo'oye porema'icua ruën'ë mai. ³Mësacuabi ëñere ye'yemánica, ye'yejë'ën. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën bautiza güesëjën, baguë ai yo'oni junni tonse'ere ro'tajën, mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cajën, baguë yëye se'gare yo'ojën bañuni cayë. ⁴Ja'nca sëani, mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere'ru gare se'e yo'omajën, Cristo junni tonse'ere ro'tajën, ro mai yëyete gare se'e yo'omajën ba'iyë mai. Mai Taita Riusubi baguë ta'yejeiye ba'iyete masi güeseguë, Cristo ju'insi'quëre huajëguëte go'ya rai güesebi. Go'ya rai güeseguëna, mai'ga mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua'abi mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, Cristo naconi

jucha beocua te'e zi'inni ba'ijën, baguë yëye'ru te'e yo'ojën bañuni.

⁵Ja'nca sëani baguë junni tonse'ere ro'tajën, mai ja'anrë ba'ise'ere gare jo'cani senjoñu cajën ba'iyë mai. Ja'nca ba'ijën baguë go'ya raise'e'ru mame recoyo re'huasi'cua ba'iyë mai. ⁶Baguë crusa sa'cahuëna ju'inguë, mai gu'aye yo'ojën ba'ise'ere'ga tonni senjobi. Mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere'ru gare se'e yo'oye beoye bañuni cajën, Cristo naconi te'e zi'inni ba'iyë. Mai gu'a jucha yo'o ëayete yua gare se'e huanofie beoye ba'iyë mai. ⁷Bainguëbi junni huesëtoca, baguë gu'a jucha yua se'e yo'oye beoye ba'iji. ⁸Güina'ru maibi Cristo naconi te'e zi'inni ba'ijën, gu'a jucha beocua ba'itoca, te'e ju'insi'cua'ru ba'itoca, baguë naconi te'e go'ya rajia'cua'ë, ro'tayë mai. ⁹Cristo go'ya raisi'quëbi yua gare se'e junni toñe beoye ba'iji. Huajëguë se'gabi gare carajeiye beoye ba'iji. ¹⁰Bain jucha ro'ire junni tonguë, gare se'e junni toñe beoye ba'iji. Go'ya raisi'quëbi Riusuni cu'eguë, Riusu naconi si'arën huajëguë ba'iji. ¹¹Ja'nca yo'osi'quë sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'isi'cuabi gare se'e yo'oye beoye ba'icua'ë. Gare se'e gu'aye yo'oye ro'tama'icua ba'iyë. Ja'nca ba'icua'abi mai Ejaguë Cristo Jesusre ro'tajën, mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete senjën, baguë yëye se'gare yo'ojën, gare huajë hua'na'ru ba'iyë mai.

¹²Gu'a jucha zemoni yo'ojën ba'ise'ere se'e ro'taye beoye ba'ijë'ën. Gue ëase'ere yo'oye beoye bañuni cajën, gu'aye yo'oye gare se'e ro'tama'ijë'ën. ¹³Mësacua ga'nihuëan gu'a jucha yo'oye beoye cuencuesi'cua sëani, gu'aye yo'oye gare se'e ro'taye beoye ba'ijë'ën. Mësacua yua si'a jëja Riusuni ro'tajën ba'ijë'ën, mame recoyo re'huasi'cua sëani. Mësacua ba'iyë si'aye beoru Riusuna cuencueni jo'cajë'ën. Mësacua ga'nihuëanbi Riusu yo'o coñe se'ga yo'ojën ba'ijë'ën, re'oye ba'iyë sëani. ¹⁴Gu'a jucha zemomajën ba'icua sëani, ira coca guansese'ere sehuoma'icua ba'iyë mësacua. Riusu coñete ye'yeni ba'iyë mësacua.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵Ira coca guansese'ere sehuoma'icua, Riusu coñete ye'yecua, ja'an ba'icua sëani, ¿gu'a juchare yo'oñu cacuaye mai? Gare bañë. ¹⁶Ejaguëni yo'o conca ruintoca, ba ëjaguë yëse'e se'gare yo'oye bayë mësacua. Baguëbi guanseguëna, güina'ru yo'oye bayë mësacua. Gu'a jucha yo'o contoca, gu'a juchana junni huesëyë. Te'e ruiñe achajën, Riusu yo'o contoca, Riusubi mësacuare re'oye ëñani, baguë re'o bainre re'huani baji. ¹⁷Riusuni bojojën, baguëni surupa cajën bañuni, cayë. Mësacua gu'a jucha yo'o conjën ba'isi'cuata'an, yurera Riusu cocarebare achani, si'a recoyo ye'yejën, te'e ruiñe ba'i coca case'ere güina'ru yo'ojën ba'iyë mësacua. ¹⁸Riusubi mësacua gu'a jucha yo'o conjën ba'isi'cuare tëani, baguë yo'o conjën, yua te'e ruiñe yo'ojën ba'icua'are re'huabi. ¹⁹Yureca, mësacua ro bain hua'nabi Riusu ba'iyete ye'yeye carajënna, ro bain ganjo achaye, ja'an coca se'gabi mësacuanu yihuoyë yë'ë. Mësacua gu'a jucha ba'ijën, si'si recoyobi ro'tajën, ro yo'ojën ba'nhuë. Yureta'an, Riusu te'e ruiñe yo'o conca ruinjë'ën. Baguë yo'o se'gare conjën, mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁰Mësacua gu'a jucha zemojën ba'isi'cua ba'ijën, Riusu re'oye ba'iyë, baguë bain ba'iyë, ja'anre gare ro'taye beoye ba'ë'ë. ²¹Ja'nca ba'ijën, mësacua gu'aye yo'ojën, ¿guere core'ne? Gu'ana sëani, mai gati ëaye sëani, junni huesëye se'ga core'ahuë mësacua. ²²Yureta'an, Riusubi mësacua gu'a jucha zemosi'cuare tëani, baguë bain conca mësacuare re'huani baji. Ja'nca baguëna, baguë yo'ore si'a jëja yo'ojën, si'a recoyo

bojojën, gare jucha beocuare re'huasi'cuabi Riusu naconi te'e zi'inni ba'l'ija'cua'ë. Ba'l'jënna, Riusu insi umuguse ti'anguëna, si'arën ba'iyete mäsacuaana ro insiji. ²³Gu'a jucha yo'o conjën ba'itoca, junni huesëye se'ga ba'l'iji. Riusu bain re'huasi'cua, mai Èjaguë Jesucristo naconi te'e zi'inni ba'itoca, Riusubi maire gare carajeiye beoye ba'i hua'nare re'hua güeseji.

Un ejemplo tomado del matrimonio

7 ¹Yureca, yè'ë bain ai yësi'cua ëñere quëaguëna, mäsacuabi re'oye achayë, Riusu ira coca ye'yesi'cua sëani. Ja'an coca guanseni jo'case'e yua ën yija ba'i umuguseña se'gabi achayë bayë. ²Güina'ru, romigobi bago ënjë ba'i umuguseña se'gabi yequëni huejaye porema'igo. Baguëbi junni huesëtoca, yequëni huejaye porego. ³Bago ënjë ba'iguëna, yequë naconi ba'itoca, gu'a romigo casi'co ba'igo. Bago ënjëbi junni huesëguëna, ënjëni sehuoma'igobi yequëni huejatoca, gu'aye yo'oma'igo ba'igo. Ru'ru basi'quëni hueansi'co sëani, yequëni huejaye porego.

⁴Yè'ë bain ai yësi'cua, mäsacua'ga güina'ru Cristo naconi te'e recoyo ba'iyë. Mäsacua yua ira coca ye'yesi'cuabi yua ja'an cocana se'e sehuoye beoye ba'iyë. Cristobi junni tonni go'ya raiguëna, mäsacuabi ira coca guansese'ere yo'oye gare jo'cani, baguëna ti'anhüë. Ja'nca ti'anjën, Riusu bain ruinjën, baguë yo'o yo'ojën, baguëni te'e conjën ba'iyë. ⁵Ru'ru, mai ba'iyë se'gare ro'tajën, ira coca guansese'ere ëñajën, gu'a jucha yo'oyete quë'rë se'e ro'tajën ba'ë, ba coca ëñose'e sëani. Ja'nca ro'tajën, gue ëase'ere yo'oñu cajën, ga'nihuëan gu'ajani, recoyo ju'in hua'na ba'iyë'ru ruën'ë. ⁶Yureta'an, ba coca guansese'ena sehuoye beoye ba'iyë mai. Riusubi maire tëani baguë sëani, ju'insi'cua sehuoma'inë'ru ba coca guansese'ena se'e sehuoye beoye ba'iyë mai. Mai ja'anrë ba'ise'ebi ba coca te'e ruiñe yo'oye se'ga yo'ocuata'an, yurera se'e yo'oma'inë. Mame re'huasi'cua sëani, Riusu Espiritubi conguëna, Espiritu naconi ganini, Riusuni bojojën conjën ba'iyë mai.

El pecado que está en mí

⁷Ja'nca sëani, ¿guere caye'ne mai? ¿Ira coca guansese'ebi gu'aji cacuaye mai? Gare bañë. Ba coca guanseni toyase'ere ëñani, gu'a jucha ba'iyete masihuë yè'ë. Ba cocare ëñato, “Yequëcua bonsere ba ëayete ro'tama'ijë'ën” caguëna, ba gu'ayete masihuë yè'ë. Ba ira cocabi quëama'itoca, huesëre'ahuë yè'ë. ⁸Ja'nca masiguëna, gu'a jucha yo'oye si'a recoyo huanobi yè'ëre. Yequëcua bonsere ëa ëñañe bani ai ro'tahuë. Ira coca guansese'ere masimanica, gu'a jucha huanone beoye ba'ire'ahuë. ⁹Ira coca yuta ye'yema'iguëna, huajë recoyo huanone bajil'i yè'ëre. Ba'iguëna, ja'nre'bi, ba cocare ye'yeni, gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere masini, Ro ba'ë yè'ë, caguë ro'tahuë. ¹⁰Riusu bënni senjoñe se'ga ba'l'iji yè'ëre. Ba cocabi re'o ma'a ganiñete ëñose'eta'an, yè'ë huesësi recoyo baye huanone masihuë. ¹¹Ira coca guansese'ebi gu'a juchare ëñoguëna, masihuë yè'ë. Masini, gu'a juchare yo'ozca caguë, coque güesequëna, Riusu bënni senjoñete jëama'ire'ahuë yè'ë.

¹²Ira coca guansese'e se'gare ëñato, re'o coca ba'l'iji. Riusu jo'case'e sëani, gu'aye yo'oye gare ënseguë, te'e ruiñe ba'iyë se'gare ye'yoji. ¹³Re'o coca ba'itoca, ¿queaca yè'ë bënni senjoja'ñete caguë'ne? Ba coca se'gabi yo'omajil'i. Gu'a jucha se'gare ro'tani yo'oguë, yè'ë bënni senjoja'ñete ro'tahuë. Re'o cocare ëñani masini, ba gu'a jucha yo'oye ro'ta bi'rahuë. Ja'nca ba'iguëbi bënni senjosi'quë ruën'ë yè'ë. Ja'nca ruinguëbi, Riusuni gu'a güeyete ye'yeni, yè'ë ai gu'aye yo'oguë ba'ise'ere masihuë.

¹⁴Ira coca guansese'e yua Riusu insise'e sëani, Riusu yëye'ru mai yo'ojën ba'iyete maini ye'yoji. Ja'anre masiyë mai. Ja'nca

ye'yoguë ba'iguëta'an, yè'ë yua ro bainguë ba'iguëbi gu'a jucha yo'oye se'gare ye'yesi'quë ba'iyë. ¹⁵Yè'ë yo'oguë ba'iyë ¿queaca ba'iguë'ne? Huesë ëaji yè'ëre. Yè'ëbi re'oye yo'oye ro'taguëta'an, ja'nca yo'oye yëma'inë, gu'aye yo'oye caguë, ja'an se'ga yo'oguë ba'iyë yè'ë. ¹⁶Yè'ë yo'oye yëma'ñete yo'oguë, ira coca guansese'e, yua ja'an re'oye ba'iyete ro'tani, ira coca guansese'ere yo'oja'ma cayë. ¹⁷Ja'nca sëani, yè'ë se'gabi gu'aye yo'oma'inë. Gu'a jucha yè'ë recoyo ba'iyë, ja'anbi yè'ëni gu'aye yo'o güeseji. ¹⁸Yè'ë recoyo ba'iyete ro'tato, re'o recoyo baye huanoma'iji yè'ëre, ro bain hua'guëre sëani. Re'oye yo'oye ba'l'ija'ma ro'taguëta'an, re'oye yo'oye gare porema'inë yè'ë. ¹⁹Re'oye yo'oye yëguëta'an, re'oye yo'oma'iguë'ë yè'ë. Gu'aye yo'oye yëma'iguëta'an, ja'an se'gare yo'oguë ba'iyë yè'ë. ²⁰Yè'ë yo'oye güeyete yo'otoca, yè'ë se'gabi yo'oma'inë. Gu'a jucha yo'oye ye'yesi'quë sëani, gu'aye yo'oye gare jo'caye porema'inë.

²¹Ja'nca ba'iguëna, gu'aye se'ga ba'l'iji yè'ëre. Re'oye yo'oye yëto'ga, gu'aye yo'oye se'ga ba'l'iji yè'ëre. ²²Yè'ë recoyobi ro'tato, Riusu coca guanseni jo'case'ere achani bojoreba bojoyë yè'ë. ²³Bojoguëta'an, yè'ë ga'nihuëte huanoto, tin ba'l'iji. Gu'a jucha yo'o ëaye se'ga huanoguëna, re'oye yo'oye yëguëta'an, gu'a jucha zemosi'quë'ru ba'iyë yè'ë. ²⁴Ja'nca ba'iguëna, iai bënni senjose'e ba'l'iji yè'ëre! Yè'ë gu'a ga'nihuë junni huesëja'ye ba'iguëna, ¿queaca jëaye'ne yè'ë? ²⁵Mai Èjaguë Jesucristo se'gabi tëani re'huanu baguëna, Riusuni surupa caguë bojoyë yè'ë. Ja'nca ba'iguëna, yè'ëbi recoyo ro'taguë, Riusu coca guansese'ere yo'ozca caguë ba'iyë. Ja'nca caguëta'an, yè'ë se'gabi Riusu coca guansese'ere yo'oye gare porema'inë. Gu'aye se'gare yo'o ëaye ba'l'iji.

La vida conforme al Espíritu de Dios

8 ¹Yureca Cristo Jesús naconi te'e zi'inni ba'icua, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, bacuare cato, Riusubi bacuani gare bënni senjoñe beoye ba'l'iji. ²Yè'ë'ga Cristo Jesús naconi te'e zi'inni ba'iguë, Espiritu ba'iyete ye'yehuë. Ye'yeguë, gu'a jucha ba'iyë, junni huesëye ba'iyë, ja'anre zi'ñe beoye gare jo'cani senjohuë, Espiritubi conguëna. ³Mai ga'nihuëbi jëja beoguëna, maibi ira coca guansese'ere yo'oye poremajën, mai se'gabi Riusu bënni senjoja'ñete jëaye porema'ë. Porema'icua'reta'an, Riusubi maire tëani re'huanu bayete masi güesebi. Baguë Zinreba ba'iguëte maina raoguëna, ro bain ga'nihuë baguëbi maina ti'anni masi güesebi. Ja'nca masi güeseni, bain gu'a jucha senjoñete masi güesebi. ⁴“Ira coca cano jo'case'e'ru ba'iyë, Riusu ba'iyë'ru re'oye ba'l'ijë'ën” caguë, ja'nca maini masi güesebi. Espiritu ba'iyete yëjën banica, gu'a ga'nihuë yo'o ëaye beoye banica, Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'iyë mai.

⁵Gu'a ga'nihuë yo'o ëaye se'gare ba'itoca, gu'a ga'nihuë ba'iyë se'gare ro'tajën ba'iyë. Espiritu yëye se'gare ba'itoca, Espiritu ba'iyë se'gare ro'tajën ba'iyë. ⁶Ro bain gu'a ga'nihuë yo'o ëayete ro'tatoca, junni huesëye se'ga ba'iyë. Espiritu yëyete ro'tatoca, junni huesëye beoye ba'iyë. Bojo recoyo huanone, huajëjën ba'iyë, ja'an se'ga ba'l'iji maire. ⁷Gu'a ga'nihuë yo'o ëayete ro'tatoca, Riusuni si'arën j'e'o baye'ru ba'iyë. Ja'nca ba'itoca, yua Riusu guanseni jo'case'ere yo'oye yëma'inë. Riusu yëye'ru yo'oye porema'inë. ⁸Gu'a ga'nihuë yo'o ëaye ba'icua'bi Riusuni bojo güeseye yëcuata'an, ja'anre yo'oye gare porema'inë.

⁹Mäsacuaca gu'a ga'nihuë re'huanu baye ro'tamajën ba'iyë. Espiritu yëye se'gare ro'tajën ba'iyë, Riusu Espiritu recoyo bacua sëani. Ja'an Espiritu beocuabi Cristo bain beoyë.

¹⁰Cristobi mäsacua recoyote ba'itoca, mäsacua gu'a ga'nihuëbi jucha ro'ina junni huesëye ba'l'ija'yeta'an, mäsacua yua Riusu

re'lo bain re'huasi'cua sèani, huajë recoyo ba'iyë mësacua.

¹¹Riusu Espiritubi Cristo Jesús junni tonsi'quère huajëguète go'ya rai güesequë, ja'anguëbi mësacua recoyote ba'iguëna, mësacua gu'a ga'nihuë ba'isi'cuareta'an, mësacuare huajë recoyo ba'icua re'huaji, baguë Espiritu yua mësacua recoyo ba'iguë sèani.

¹²Yureca, yè'è bain sanhuë, maibi Riusu Espiritu ba'ie'ru te'e zi'inni bañuni. Gu'a èase'ere cato, gue zi'ñne beoye bañuni.

¹³Mësacua gu'a èase'ere te'e zi'inni ba'itoca, junni huesëye se'ga ba'iyë. Mësacuabi Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni, gu'a ga'nihuë yo'o èayete senjoni si'atoca, huajë recoyo se'ga ba'iyë.

¹⁴Ja'nca ba'ijën, Riusu Espiritu ye'yoyete achajën concua, si'acuabi Riusu mamacua'ru ba'iyë. ¹⁵Mësacuabi Riusu Espiritute conijën, ru'rureba ai huaji yëjën ba'isi'cuabi yureña gare se'e huaji yëye beoye ba'iyë. Huaji yëyete jo'cani senjoni, Riusu mamacua runni, Riusuni bojojën, “i'Taita, yè'è Taita!” bojojën güiyë. ¹⁶Ja'nca bojojën güijënna, Riusu Espiritu ja'ansi'quëbi mai recoyona ti'anni, Riusu mamacua ba'iyete maini te'e ruiñe quëani achoji. ¹⁷Maibi baguë mamacua ba'itoca, baguë bainna insija'yete conijën baja'cua'è mai. Cristo naconi te'e conijën baja'cua'è mai. Cristo ai ja'si yo'ose'e'ru ai yo'ojën, baguë naconi te'e jaya güesesi'cua bani'ga, Cristo ta'yejeiyete baguë naconi te'e conijën baja'cua'è mai.

La gloria que ha de venir

¹⁸Riusubi maini masi güesequëna, carajeiye beoye ta'yejei re'otore ba'ija'cua'è mai. Ja'nca sèani, yurera èn yija re'oto ja'si yo'oyete cuencueto, rëño ñësebë se'ga ba'iyë ba'iji maire ènjo'on. ¹⁹Èn yija re'oto Riusu re'huani jo'case'ere ba'ijën, maibi Riusu mamacua ba'icua'ga ai guajajën, Baguë ti'an raiye besa ti'anja'guë cajën èjojën ba'iyë mai. Ja'anrën ti'anguëna, mai yua te'e ruiñe re'oye ba'icua'ere re'huasi'cua ba'ija'cua'è mai. ²⁰Riusubi bënni jo'caguëna, èn re'otobi ai ja'siye yo'o güese re'oto'è. Ja'anse'ebi ai ja'siye yo'o güeseye beoji. Riusubi bënni jo'caguëna, ai ja'siye yo'o güeseji. Ai ja'siye yo'o güesequëta'an, Riusu mame re'huaja'yete yuta èjojën ba'iyë. ²¹Ro pu'nncani si'aye se'ga ba'iguëreta'an, Riusubi èn re'otore mame re'huaye ro'taji. Mame re'huaguëna, ta'yejeiye re'oto ruinguë, Riusu baincuabi bojojënna, gare se'e ai ja'siye yo'o güeseye beoye ba'ija'guë'è. ²²Yure tèca si'a èn re'otobi zin të'ya raiye ai ja'si yo'oye'ru ja'anse'ebi ai ja'siye ai yo'o güeseji maire. ²³Ai yo'o güesequëna, mai hua'na'ga Espiritute ja'anrë conijën, Riusu ta'yejeiye ba'ie'ru re'huasi'cua ba'ija'cuata'an, mai ga'nihuëanbi ai yo'oyë. Riusubi mai ga'nihuëanre mame re'huaye ro'taguëna, yureta'an ai yo'ojën, baguë mame re'huaja'yete ro'tajën èjoyë. ²⁴Ja'nca ro'tajën èjojënna, Riusubi maire tëani re'huani baji. Mai ñacobi èñani masitoca, Riusu yo'oja'yete ro'tajën èjoma'ire'ahuë. Ñacobi èñatoca, ¿mai queaca ro'tajën èjoye'ne? ²⁵Ro mai ñacobi èñamajën ba'icuata'an, Riusu yo'oja'yete jo'caye beoye ro'tajën èjojën ba'iyë mai.

²⁶Ja'nca ba'ijënna, Riusu Espiritubi maire ai oigüë conijën. Maire pa'npo èaguëna, Espiritubi conijën. Maibi ro'tajën, “Riusuni ujayete huesëyë” cajënna, Riusu Espiritubi mai ujase'ere achani, Riusuni ai oigüë, mai ro'taye porema'i èayete Riusuni quëacaiji. ²⁷Quëacaguëna, Riusubi bain reconoia ro'tayete èñaguë, Espiritu ro'tayete masiji. Masiguëna, Espiritubi Riusu yëye se'ga'ru baguë bain ujayete Riusuni ai oigüë sencaiji.

Más que victoriosos

²⁸Yureca èñere masiyë mai: Riusubi si'a èn re'oto ba'iyete cuencueguë, “Yè'è bain yësi'cuabi bojoja'bë” caguë, si'ayete re'oye re'huani jo'caguë ba'iji. Riusuni ai yëjën, maibi Riusu

naconi ta'yejeiye ba'icua te'e ba'iyë. Ja'an se'gare ro'taguë, ja'nca jo'caguë ba'iji Riusu. ²⁹Riusu bain cuencuesi'cuare cato, Riusubi si'acuani ru'rureba ro'tani, baguë Zin ba'ie'ru bacuare re'huani, bacuani baye ro'tabi. Yè'è Zinbi si'a yè'è bain cuencuesi'cua bacua ma'yëreba ba'ija'guë caguë, ja'nca bacuare re'huabi Riusu. ³⁰Riusubi, Yè'è re'lo bainni baza caguë, maire choji'i. Ja'an choisi'cuare yua què'rë ru'ru masini cuencuebi. Baguë re'lo bainrebare maire re'huani baji. Re'huani bani, baguë ta'yejeiye ba'i jobona ñè'coni, baguë èjacuare maire re'huani baja'guë'bi.

³¹Ja'nca maire re'huaguëna, ¿guere caye'ne mai? Riusubi maini contoca, yequëcuabi maini je'lo baye gare porema'ñë. ³²Riusubi baguë Zin gaña hua'guëni junni toñete ènsemaji'i. Ro mai gu'a jucha ro'ire baguëte insini jo'cabi. Ja'nca insiguë, maire'ga ro'tani, si'aye maina insireba insiyete ro'taji. ³³Yequëcuabi Riusu bain cuencuesi'cuare gu'aye cato, Riusu re'lo bain re'huasi'cuare sèani, maini conguë, maini je'lo bacuare gare ènseji. ³⁴Yequëcuabi maire si'nsejeiruna senjoñe yëtoca, bacuabi porema'ñë. Cristobi mai jucha ro'ire junni tonguë, mai gu'a juchare senjobi. Senjoni, go'ya rani, Riusu jëja ca'ncore nëcaji. Ja'nca nëcaguëbi mai ba'iyete Riusuni ujacaiguë ba'iji. ³⁵Ja'nca ba'iguë, maini ai yëreba yëguë ba'iji. Yëguë ba'iguëna, ¿güecuabi maire tëani senjoñe poreye'ne? Maire tëani senjocua beoyë. Ai yo'ojën ba'icuareta'an, huaji yëjën ba'icuareta'an, je'lo bajënna ai yo'ojën ba'icuareta'an, aon gu'a ju'ñne ba'icuareta'an, guëojei caña beocuareta'an, carajeijën ba'icuareta'an, junni huesëjën ba'icuareta'an, Cristobi maini gare jo'caye beoye ai yëguë, maini gare senjoñe beoye ba'iguë, baguë bainre re'huani maini baji. ³⁶Riusu coca toyani jo'case'ere èñato, ñaca quëaji:

Mè'èni yo'o conjën ba'icua'ere sèani, yequëcuabi jo'caye beoye maire huani senjo èaye ba'iyë.

Maire èñajën, “Oveja hua'na huaiye'ru huani senjoñu” maire ai ba'ie careba cayë,

toyani jo'case'ere ba'iji.

³⁷Ja'nca maini yo'ocuata'an, maire tëani senjoñe gare porema'ñë. Cristobi maini ai yëguë, maire senjo güesema'iji. Ja'nca sèani, jëja recoyo re'huasi'cuareba ba'ijën ba'iyë mai. ³⁸Aito. Cristobi maini ai yëguëna, maire tëani senjocua gare beoyë. Maibi junni huesëcuata'an, huajëjën ba'icuata'an, Riusu anje sanhuë, huati hua'i, ja'ancuabi ènse èaye yo'ocuata'an, yureña ba'ie, yuta ti'anma'ija'ñe, ja'an ba'iyebi ai yo'oye jo'cacuata'an, guënamë re'oto ba'icua'ere jëja ènsecuata'an, ³⁹èmëreba ba'icua, ruirureba ba'icua, ja'ancuabi ènsecuata'an, si'a èn re'oto re'huasiru ba'icua'ere maire tëani senjo èaye yo'ocuata'an, Riusubi maini jo'caye beoye ai yëguë baji. Mai Èjaguë Cristo Jesusbi mai ro'ire junni tonsi'quë sèani, maini tëani senjoñe yëcuabi ro'yo'ojën, maini pa'roye gare porema'icua ba'iyë.

Dios ha escogido a Israel

9¹Yureca, yè'èbi Cristoni recoyo te'e ro'taguë, te'e ruiñe ba'i cocare quëaguë, ro coquema'ñë. Riusu Espiritubi masi güesequëna, yè'è bain jubë Israel jubë casi'cua, bacuare ro'taguë, ²bacuare recoyo ai ba'ie ai oigüë, ai sa'ntiguë, ai yo'ogüë ba'iyë yè'è. ³Yè'è bain yësi'cuare Riusuni ujayë, bacuare ai oigüë señë yè'è. Cristo bain runni ba'ija'bë caguë, Riusuni señë. Poretoca, yè'è'ga Cristo bainguë ba'iguëta'an, bacua mame recoyo re'huani ba'ija'ye ro'ire bënni senjosi'quë runni ba'ija'ma, cayë yè'è. ⁴Yè'è bain jubë, Israel jubë hue'ecuaire ro'tato, Riusubi baguë bainrebare bacuare cuencueguë ba'nji. Baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bacuani masi güesequë ba'nji. Baguë ira jia'noni case'e,

Moisés coca guansese'e, Riusu huë'e yo'o coñe, baguë cani jo'case'e're yo'oja'ye, ja'anre bacuana jo'caguë ba'nji Riusu. ⁵Riusubi bacua ira ëja taita sanhuëte cuencueguë, baguë bainrebare jaijeiye re'huaguëna, yure ba'iyë. Ba'ijëna, Riusu Raosi'quëreba, Cristo hue'eguë'ga bacua bain ru'rubi ti'anbi. Si'a re'oto Ëjaguëbi ti'anguëna, Riusuni ai bojojën, caraye beoye baguëte re'oyereba cajën bañuni, cayë.

⁶Ja'nca ba'iguëna, Israel bainbi Cristoni gu'a güecuata'an, Riusu ira coca cani jo'case'ebi ñu'ñujeima'iji. Israel bainre ëñato, si'acuabi Riusu bainreba ruinmaë'ë. ⁷Abraham mamacuare ëñato, Riusubi si'acuani cuencueni baguë bainre re'huama'iguë ba'iji. "Isaac mamacua se'gare yë'ë bainre re'huahuë" caguëña Riusu. ⁸Ja'nca caguëna, ro bain se'gabi Riusu mamacua ruiñe beoye ba'iyë. Riusu case'e'ru cuencueni jo'casi'cua se'gabi baguë mamacua ruiñë. ⁹Riusu case'ere ro'tato, Abrahamni ñaca cani jo'caguëña Riusu; "Yë'ë se'e raiye ti'anguëna, Sarabi zin hua'guëre të'ya raija'go" caguë jo'caguëña. ¹⁰Ja'nca jo'caguë, Rebeca mamacuare'ga coca cani jo'caguëña. Mai ira taita Isaac naconi ba'igo, zin nëcago. ¹¹⁻¹²Yuta të'ya raima'igona, Riusubi ba samucua, ju ba'icuaare ëñani, bagoni quëani achoguëña: "Ba yo'jeguëbi baguë ma'yëni guanseni, quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'ru ba'ija'guëbi" caguë cuencueni jo'caguëña. Yuta re'oye yo'oye o gu'aye yo'oye beoye ba'icuaareta'an, Riusubi cuencueni jo'caguëña. Ja'nca jo'caguëbi baguë yëye se'ga'ru baguë bainrebare cuencueni baji. Bacua yo'o yo'oni re'ojeiyete ëñama'iji. Baguë se'gabi cuencueni, baguë bainrebare re'huani baji. ¹³Riusu coca toyase'ere ëñani, yequë quë'rore'ga ëñato, ëñere toyani jo'case'e ba'iji: "Jacobni ai yëreba yëguë, ja'nrebi Esaüni güeguë senjohuë yë'ë" cani jo'cabi Riusu.

¹⁴Ja'nca cani jo'caguëna, ¿mai queaca caye'ne? ¿Riusubi huacha ro'taguë, baguë bainre re'oye cuencuema'iji cacuaye? Gare bañë. ¹⁵Riusubi Moisés naconi coca cani jo'caguë, ñaca cani jo'caguëña: "Yë'ë bainni oiguë congüë, yë'ë bainni yëreba yëguë, yë'ë se'gabi bacuani cuencueni bayë" cani jo'caguëña. ¹⁶Ja'nca sëani, ro bain yo'o yo'oni re'ojeiyete ëñama'iji Riusu. Baguë bainrebare cuencueguë, baguë se'gabi bacuare oiguë conni, bacuare re'huani baji. ¹⁷Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, Faraonni ñaca quëaguëña: "Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni masi güeseni, yë'ë ba'iyete si'a re'otona masi güeseza caguë, ja'an se'gare ro'taguë, gu'a ta'yejeiye ëjaguëre më'ëre re'huahuë yë'ë" quëaguëña Riusu. ¹⁸Ja'nca sëani, Riusubi yequëni oiguë bani coñe yënica, ja'nca conji. Yequëre recoyo güeguëre re'huaye yënica, ja'nca baguëte re'huani jo'caji. Baguë yëye se'gare yo'oji.

¹⁹Yureca, yequëbi yequëre ñaca senni achama'iguë: "Ja'nca ba'itoca, ¿Riusu queaca ro'taguë, bain juchare cu'eni masi güeseguë'ne? Yë'ë yëye'ru yo'ozca caguëna, bainbi gare jëamajën ba'iyë" senni achama'iguë. ²⁰Ja'nca senni achatoca, yë'ëbi sehuoyë: Më'ëbi Riusuni ro gu'aye ro'taguë cayë. Ro bainguë sëani, ja'anre caye beoye ba'ijë'ën. Soto re'huaguëbi sotoro re'huayete ro'tani ye'yejë'ën. Sotorote re'huaguëna, ja'an sotoro ja'anse'ebi ba ëjaguëni: "Yë'ëre ai gu'aye re'huahuë më'ë" gare cama'iji. ²¹Soto re'huaguëbi yënica, te'e sotobëte inni, samu sotoroanre re'huaye poreji. Te'e sotoro re'o ma'carëan ayayete re'huani, yequë sotoro si'si hui'ya ayayete re'huaji. Ja'nca yo'ogüëna, Riusuni gu'aye sehuoye beoye ba'ijë'ën. ²²Riusu ba'iyete ëñato, ¿guere caye'ne mai? Yequëcuabi gu'aye yo'ojëna, baguë ta'yejeiye jëja bayete te'e jëana masi güeseni bënni senjoñe yëguëta'an, ja'anre yuta yo'omaji'i. ²³Ru'ru baguë bainreba ba'ija'cua zoe cuencuesi'cuare ro'taguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete, baguë yëguë ba'iyete bacuani masi güeseye tëca zoe ëjoji. Ja'nca masi

güeseni tëjini, gu'aye yo'ocuare bënni senjoni tonji. ²⁴Ja'nca ba'iguëbi maini cuencueni choji'i. Judío bain jubë ba'icuaare, judío bain jubë ba'ima'icuaare, si'a bain ba'icuaare choji'i. ²⁵Baguë ira bainguë raosi'quë Oseas hue'esi'quë, baguë toyani jo'case'e'ru ba'iji. Ñaca toyani jo'caguëña:

Riusu coca case'e'ë.

Yequëcua yë'ë bainreba beocua case'eta'an, yë'ë bainrebare bacuare re'huaja'guë'ë yë'ë.

Yequëcua jo'cani senjosi'cua ba'icuaareta'an, ja'ancuare tëani, yë'ë yësi'cuare re'huani baja'guë'ë yë'ë, caguë ba'nji.

²⁶Mësacua yua Riusu bainreba beoyë case'eta'an, ja'ansiruna ti'anni, mësacuare yë'ë mamacuare re'huani baja'guë'ë yë'ë, gare carajeima'iguë sëani, toyani jo'caguëña Riusu.

²⁷Israel bainre cato, Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguë, baguëbi ñaca yihuoreba yihuoni jo'caguëña: "Ziaya yëruhuana sani mejara'carëanre cuencueni masiye poretoaca, Israel bainbi quë'rë ai jai jubë bain jaijeija'cuareta'an, rëño jurë se'gare tëani baja'guë'bi Riusu. ²⁸Riusubi yua baguë coca cani jo'case'e'ru güina'ru te'e jëana te'e ruiñe yo'ogüë ba'ija'guë'bi." ²⁹Isaías'ga yequë quë'rore'ga ñaca toyani jo'caguëña:

Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi mai hua'na ba'i jubëte huesoni si'aguë, mai zin hua'na rëño jurëte jo'cama'itoca, Sodoma bain, Gomorra bain, ja'ancua'ru huesëni carajeisi'cua ruinre'ahuë mai hua'na, toyani jo'caguëña.

Los judíos y el evangelio

³⁰Ja'nca ba'iguëna, ¿Mai guere caye'ne? Judío bain jubë ba'ima'icuaabi Riusu bain ba'iyë ro'tama'icuaareta'an, Riusubi bacuare baguë re'o bainre re'huabi, Cristoni si'a recoyo ro'tacuare sëani. ³¹Ja'nca re'huaguëta'an, Israel bainbi Riusu re'o bain bañuni cajën, Moisés ira coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'o ëaye ba'icuaata'an, Riusu bain ba'iyë ti'anmaë'ë. ³²Ro bacua yo'o yo'oye se'gabi Riusu bain ba'iyë ro'tacuata'an, poremaë'ë. Riusuni si'a recoyo ro'tayete yëma'icua sëani, Riusu re'o bain ba'iyë ti'anmaë'ë. Ja'nca ti'anmajën, Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguëni ëñani, gatabëna gurujaiye'ru Cristoni recoyo ro'taye yëma'icuaabi ro tin ma'ana saë'ë. ³³Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Yureca yë'ë cuencuesi'quëre re'huani, judío bain jobona saoja'guë'ë yë'ë.

Jesucristo hue'ëji.

Ja'anguëte saoguëna, bainbi baguëni ëñani, ro tin ma'ana quëñëhuë.

Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, jëja recoyo re'huajëna, baguë bënni senjorën ti'anguëna, gare gati ëaye beoye huanoja'guë'bi maire.

10 ¹Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, Israel bainre si'a recoyo oiguë, bacuare Riusuni ujaye se'ga yo'oyë. Riusu bain re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, bacuare si'a jëja Riusuni oiguë señë yë'ë. ²Bacuabi Riusuni coñu cajën, ai re'oye yo'o yo'ojën bañuni cajën ba'icuaata'an, Riusuni te'e ruiñe ro'tama'icua ba'iyë bacua. ³Riusu re'o bain ba'iyë huesëjën, bacuabi ro ro'tajën, Mai se'gabi si'a jëja yo'o yo'ojën re'ojeiñu cajën ba'iyë. Riusubi baguë Raosi'quëreba ba'iguëte bacuani ëñoguëna, baguëna te'e zi'ñe gu'a güejën baë'ë bacua. ⁴Yurera Riusubi Cristote maina raoni ëñobi. Ëñoguëna, Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusu re'o bain re'huasi'cua ba'iyë mai. Moisés ira coca cani jo'case'ere yo'oni re'ojeiñu gare se'e caye beoye ba'ijë'ën cabi Riusu.

⁵Moisés coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: "Riusu coca toyani jo'case'e si'ayete te'e ruiñe yo'ojën ba'itoca, Riusu

naconi si'arèn ba'ija'cua'è" caji. ⁶Ja'nca caguëna, yureña què'rè ta'yejeiye ba'i cocare maina cani jo'cabi Riusu: "Riusuni si'a recoyo ro'tatoca, baguè se'gabi maini re'oye yo'oye ro'taguè, mai gu'a juchare gare tènoni senjoja'guè'bi" yureña cani jo'cabi Riusu. Bain hua'nabi yuta baguè què'rè ta'yejeiye ba'i cocare ye'yema'icua ba'ijèn, ñaca cajèn baè'è: "Si'arèn ba'iyè gare ti'añe porema'inë mai. ¿Jaroguèbi guënamè re'otona saiye poreguè'ne? ⁷¿Jaroguèbi bain junni huesësi'cua ba'iruna sani huajè raiye poreguè'ne? Saiye porecuabi beoyè" cajèn baè'è. Ja'nca cajèn ba'icuata'an, Cristobi èn yijana ènaguè rani, bacua yo'oye porema'inë case'e'ru ta'yejeiye yo'oni güina'ru yo'obi baguè. Ja'nca ta'yejeiye yo'osi'què sèani, mësacua yua si'arèn ba'iyè porema'inë gare caye beoye ba'ijè'èn. ⁸Riusu coca toyani jo'case'e, yequè què'rore'ga èñani, èñere ye'yeni masijè'èn: "Riusu naconi si'arèn ba'iyè yënica, guaja beoye ti'añe poreyè mësacua. Te'e ruiñe recoyo ro'tajèn, mësacua yi'obanbi Riusu Raosi'quèrebani si'a recoyo ro'ta cocare cajè'èn." Ja'an cocare mësacuan quëani achoyè yëquëna. ⁹Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua èn cocare cajèn, Jesusbi yè'è Èjaguèreba ba'iji cajèn, si'a bainni quëajèn ba'ijè'èn. Jesús junni tonsi'quère huajèguète go'ya rai güesebi Riusu, ja'anre si'a recoyo ro'tajè'èn. Ja'anre cani, si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi mësacuare tèani, baguè bainre mësacuare re'huani baji. ¹⁰Maibi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajèn, Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'iyè. Mai yi'obobi Jesucristo ba'iyete yequëcuan quëani achojënna, Riusubi maire tèani re'huani baji.

¹¹Riusu coca cani jo'case'ere èñato, ñaca caji maire: "Riusu Raosi'quëni si'a recoyo ro'tatoca, baguè bënni senjoñe ti'anguëna, gare gati èaye beoye huanoji maire" caji. ¹²Riusubi si'a bainre te'è ènaguè ba'iji. Judío bainbi judío jubè ba'ima'icua'ru què'rè re'o bain beoyè. Si'a bain te'è Èjaguè ba'iguè'bi Riusu. Baguè ta'yejeiye Èjaguè ba'iyete ro'tacua, si'acuani ènseye beoye baguè ba'iruna te'e choiji. ¹³Riusu coca cani jo'case'ere èñato, ñaca caji: "Cristo ta'yejeiye ba'iyete ro'tacua, baguèni si'a recoyo ro'tajèn ba'icua, ja'ancuare tèani, baguè bainre re'huani baji Riusu" caji Riusu coca. ¹⁴Ja'nca caguëna, Cristoni si'a recoyo ro'tama'icua ba'itoca, ¿Queaca baguè ba'iyete ro'taye'ne? Baguè ba'iyete achama'icua ba'itoca, ¿Queaca baguèni si'a recoyo ro'taye'ne? Riusu coca quëani achoguèbi bacuana saima'itoca, ¿Queaca baguè ba'iyete achaye'ne? ¹⁵Riusubi baguè bain quëani achocuare cuencueni saoma'itoca, ¿queaca baguè cocare quëani achoye'ne? Riusubi baguè bain quëani achocuare cuencueni saoye masiji. Riusu coca cani jo'case'ere èñato, ñaca caji: "Riusu re'o coca quëani achocuabi ti'anjënna, bainbi bacuani ai bojojèn saludayè" caji.

¹⁶Ja'nca ba'iyeta'an, yequëcuan Riusu bojo coca quëase'ere achaye yëmaé'è. Riusu ira bainguè raosi'què Isaías hue'eguè, baguè cani jo'case'e'ru ba'iyè. Ñaca cani jo'caguëña: "Èjaguè, yè'èbi mè'è cocare quëani achoguëna, ba bainbi ro achajèn, mè'ère recoyo ro'tama'inë" cani jo'caguëña. ¹⁷Ja'nca sèani, Cristo ba'iyete quëani achose'e ba'itoca, bainbi achaye poreyè. Achatoca, Cristoni si'a recoyo ro'taye poreyè.

¹⁸Ja'nca ba'iyeta'an, yequè cocare seña bayè yè'è: ¿Israel bain yequèrè Riusu coca achama'imate? Aito. Achahuè. Riusu coca cani jo'case'e'ru ba'iji:

Riusu bainbi quëani achoreba achojënna,
si'a re'oto bainbi achani masihuè, caji.

¹⁹Ja'nca case'e ba'iyeta'an, se'e yequè cocare seña bayè yè'è. ¿Israel bainbi Riusu cocare achacuata'an, yequèrè te'e ruiñe ye'yema'imate? Aito. Ye'yehuè. Ye'yecuata'an, recoyo ro'taye yëmaé'è. Ja'nca yëmajënna, Riusubi tin bainre cu'eni, Ja'ancuare yè'è bainre re'huani baza cabi. Moisés coca cani jo'case'ere èñato, ñaca caji:

Yè'èbi yequè bain, gu'a bain cacuare cu'eni,
yè'è bainrebare bacuare re'huayè.

Ro huesè hua'na èñocuare cu'eni yè'è bainre
re'huaguëna, mësacua Israel bainbi bacuani èñani,
bacuani bëinjèn ba'iyè, caji.

²⁰Caguëna, Isaías'ga jèja recoyo re'huani, judío bain jubè ba'ima'icua'ro'taguè, Riusubi quëaguëna, ñaca cani jo'caguëña:

Yequëcuan yè'ère cu'eye beoye ba'icuata'an,
yè'èna ti'anni masihuè.

Yè'ère choima'icua'reta'an, yè'èbi yè'è ba'iyete
bacuani masi güesehuè cani jo'caguëña.

²¹Ja'nca cani jo'caguëta'an, Israel bainre ro'taguè, Riusubi quëaguëna, Isaías'bi ñaca quëani jo'caguëña: "Ja'an bainre oiguè, yè'èna rajè'èn choireba choiguëna, bacuabi ro achajèn, ro gu'a coca cajèn, yè'èna raiye yëmaé'è" quëani jo'caguëña Isaías.

El Israel escogido

11 ¹Yureca, se'e yequè cocare seña bayè yè'è: ¿Riusubi yequèrè baguè bain Israel hue'ecuare jo'cani senjoma'imaquè? Banbi. Yè'è'ga Israel bainguè ba'iyè. Abrahamre cato, yè'è ira taita ba'isi'què baji'i. Benjamín jubè bainguè'è yè'è. ²Riusubi ai ba'irèn ro'tani, Abrahamni quëaguè: Yè'è bain Israel hue'ecuare yè'è bainrebare re'huani baza caguè, yurera bacuare jo'cani senjomaji'i. Riusu coca cani jo'case'ere èñato, baguè ira raosi'què Elías hue'eguè, baguè coca caguè ba'ise'ere ro'tajè'èn mësacua. Riusuni ai oiguè ujaguè, Israel bainre gu'aye quëaguëña: ³Èjaguè, mè'è coca quëani achocuare huani senjohuè bacua. Mè'è bain misabè ba'iruanre taonni senjohuè bacua. Riusuni se'e ro'taye beoye bañu cajèn, ja'nca yo'ohuè. Ja'nca yo'ojënna, yè'è se'gabi mè'èni yo'o conguè ba'iyè. Ba'iguëna, yè'ère'ga huani senjo èaye huanoguëña bacuare" quëaguëña Elías. ⁴Quëaguëna, Riusubi baguèni re'oye sehuoguëña: "Oiyè beoye ba'ijè'èn. Yequëcua yè'è bain re'huasi'cuare cuencueto, yuta siete mil bainre bayè yè'è. Ja'ancuabi huacha riusu Baal caguè, ja'an huacha riusu te'ntoni nècose'ere gare ro'taye beoye ba'iyè bacua" sehuoguëña Riusu. ⁵Ja'nca ba'iguëna, yure'ga Israel bain rëño jurèbi Riusuni si'a recoyo ro'tacua ba'iyè. Riusubi oiguè ènaguè, baguè yësi'cua se'gare cuencueni, baguè bainre re'huani baji. ⁶Ja'nca re'huani baguèbi, bacua yo'o yo'ojèn re'ojeyete èñamaji'i Riusu. Bainbi yo'o yo'ojèn re'ojeyete èñani ba'ijè'èn. Riusubi èñamaji'i. Bacua yo'o yo'ojèn re'ojeyete èñani bojotoca, bacuare re'huani bama'ire'abi. Bacua yo'o yo'oye se'gabi re'ojeyete'ahuè.

⁷Ja'nca ba'iguëna, èñere achajèn ba'ijè'èn. Israel bain jubèbi yo'o yo'ojèn re'ojeyete'ahuè, Riusubi baguè bainre bacuare re'huamaji'i. Riusu cuencuesi'cua ja'ancua se'gare baguè bainre re'huani babi. Yequëcuan banbi, baguè cocare achaye yëma'icua're sèani. ⁸Ja'nca yëmajënna, Riusu coca cani jo'case'e'ru güina'ru baè'è. Ñaca caji: "Ja'nca achaye yëmajèn, Riusubi re'huaguëna, èo cañe huanofne ba'icuabi saè'è. Ja'nca saijèn, bacua ñaco bacuata'an, te'e ruiñe èñañe yëma'icua baè'è. Bacua ganjo bacuata'an, te'e ruiñe achaye yëma'icua baè'è. Yure tèca ja'nca ba'iyè bacua" caji Riusu coca. ⁹Ira taita ba'isi'què David hue'eguè'ga ñaca cani jo'caguëña:

Bacuabi re'o aon re'huani Riusuni cuencuejèn,
Riusubi èñani bojoja'guè cajèn, ro yo'oyè bacua.

Riusu bënni senjoñe se'gabi bacuana te'e
jëana tonguëna, gare jëaye beoye ba'iji bacuare.

Airu hua'i hua'nabi yija gojena tonni zemo güeseye'ru,
Riusubi ba bainni güina'ru te'e jëana zeanni bënni
senjoja'guèbi.

¹⁰ Bacua ñaco eñamajën, zizei re'oto ba'icua ruinja'bë,
te'e ruiñe eñani masiye yëma'icua sëani.
Bacua gu'a juchare jo'cani senjoñe yëma'icua sëani,
bacua guërëbë gan gu'rurë ba'icua ruinjën,
te'e ruiñe nëcani janife beoye ba'ija'bë.
Riusubi bacua gu'a juchare gare huanë yema'ija'guë
cayë yë'ë, cani jo'caguëna David.

La salvación de los no judíos

¹¹ Yureca, se'e yequë cocare quëaye bayë yë'ë. Israel bainbi
ba Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua'eta'an, Riusubi gare
jo'cani senjoñe beoji. Ja'nca ro'taye yëmajënna, Riusubi
tin bainre cu'eni, baguë bainre re'huani baguëna, yequërë
Israel bainbi bacua bojoyete eñani, Riusuni se'e ro'tama'iñe.
¹² Yureca, Israel bainbi Cristoni recoyo ro'taye yëmajënna, tin
bainbi Cristo ba'iyete ye'yeni, Riusu bainrebare re'huasi'cua
baë'ë. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijënna, judío bainbi Riusuni
se'e ro'tani, se'e baguë bainre re'huasi'cua banica, si'a re'oto
bainbi bacuare aireba bojojën ba'ija'cua'ë. ¹³ Yureca, mësacua
judío bain jubë ba'ima'icua, mësacuanu coca yihuoguë quëayë
yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni, judío bain jubë ba'ima'icua
raosi'quë sëani, mësacua ti'anni, Riusu cocarebare
mësacua quëani achoguë ai ta'yejeiye ba'i yo'ore yo'oguë,
Riusuni congüë ba'iyë yë'ë. ¹⁴ Ja'nca yo'oguë, yë'ë bain judío
jubë ba'icua yua Riusuni se'e recoyo ro'taja'bë cayë. Tin bainbi
Riusu naconi te'e bojojën ba'ijënna, Israel bainbi Riusuni se'e
ro'tani baguë bainre re'huasi'cua ba'ija'bë, cayë yë'ë. ¹⁵ Yureca,
Israel bain jo'cani senjosi'cua ba'ijënna, yequë bainbi Riusu
yësi'cuare re'huasi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'iyeta'an, Riusubi se'e
Israel bainre baguë bainre re'huaguë, ja'anrën ti'anguëna,
ju'insi'cua go'ya rani huajë hua'nare bacuare mame recoyo
bacuare re'huani baja'guë'bi Riusu. ¹⁶ Israel bain ira taita
hua'na ba'isi'cua yua Riusu bainreba re'huasi'cua sëani, Israel
bain yo'je raicuabi Riusu bainreba ba'i jubë ba'iyë. Harinabë
ba'iyete Riusuna insija'yete ro'tani, ye'yeye poreyë mai. Ru'ru
tëyoni insisi macabi re'o maca ba'itoca, si'abëbi re'oye ba'iji,
caji Riusu. Olivo sunquiñë ba'iyere'ga ro'tani Israel bain jubë
ba'iyete ye'yeye poreyë mai. Sunquiñë sitabi re'oye ba'itoca,
si'a sunquiñë'ga re'oye ba'iji, caji Riusu. ¹⁷ Ja'nca ba'iyë Israel
bain jubë. Bacua jubë ba'icua yequëcuabi gu'ajëjënna, Riusubi
quëñoni senjobi. Gu'a sunqui cabëan tëyoni senjosi'cua'ru
baë'ë. Ba'ijënna, mësacua tin bain ba'icua yua ro airu sunqui
cabëan ba'iyeru ba'ijën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën, ba tëyosi
parobëanna sëoni mame sacasi'cua ruën'ë mësacua. Re'o
sunqui cabëan mame re'huase'e ba'iyeru Riusubi mësacua
baguë bainre mame re'huani, baguë ba'i jobo ba'iyete
mësacua insiguë bajji'i. ¹⁸ Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua
eñare bajën, Israel bain quëñoni senjosi'cua'ru quë'rë re'o
bain'ë mai, caye beoye ba'ijë'ën. Yëquëna se'gabi re'o bain
ba'iyë ca ëaye ba'itoca, ñaca ro'tani ye'yejël'ën: Sunqui cabëan
se'gabi huajë cabëan ba'iyeporema'iñë. Sunqui sitabi huajë
sita ba'iguëna, sunqui cabëan'ga huajëji.

¹⁹ Ja'anre ro'tajën, mësacua yequërë ñaca yë'ëni
sehuoma'iñe: “Më'ëbi te'e ruiñe caguëta'an, Riusubi tin bainre
baza caguë, Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua quë'ñeni
senjobi. Tin cabëanre mame sëoye ro'taguë, gu'a cabëanre
tëyoni senjoñe'ru yo'obi Riusu. Ja'nca yo'oguëna yëquëna
se'gabi re'o bain ba'iyë.” ²⁰ Ja'anre catoca, mësacua te'e ruiñe
quëahuë. Israel bainbi Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua
sëani, Riusubi bacuare quë'ñeni, gu'a cabëan tëyoni
senjose'e'ru bacuare senjobi. Quë'ñeni senjosi'cua ba'iyeta'an,
mësacua yua Cristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, ja'an
se'ga'ru ba'ijë'ën. Riusu yo'ose'ere ro'tani, Yëquëna se'gabi

re'o bain ba'iyë caye beoye ba'ijën, eñare bajë'ën. ²¹ Riusu
bain ru'ru ba'isi'cuare quë'ñeni senjose'e sëani, mësacua
Cristoni recoyo ro'tama'itoca, mësacua'ga quë'ñeni senjosi
Riusu. ²² Yureca, Riusu ba'iyete ro'tani ye'yejël'ën. Yequëcuare
eñaguë, ai bojoguë coñe poreji. Yequëcuare Cristoni recoyo
ro'taye yëma'icua ai jëja bënni senjoñe poreji Riusu. Israel
bainbi Cristoni recoyo ro'taye yëmajënna, bacuare ai jëja
bënni senjosi. Bënni senjoni, mësacua eñaguë, mësacua
cuencueni consi'quë bajji'i. Ja'nca ba'iguëna, mësacua'ga
Cristoni recoyo ro'taye gare jo'cama'ijë'ën. Ja'nca jo'catoca,
Riusubi mësacua'ga quë'ñeni senjosi. Gu'a cabëan tëyoni
senjose'e'ru, mësacua'ga quë'ñeni senjosi. ²³ Ja'nre'bi, Israel
bain Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua yequërë se'e bonëni,
Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi se'e baguë bainre
bacuare mame re'huani bajji. Gu'a cabëan tëyoni senjose'ere
inni, mame sëoni, mame saca güeseye'ru güina'ru baguë
bain senjosi'cuare se'e mame re'huani baye poreji, ai pore
ëjaguë sëani. ²⁴ Ja'nca ba'iguëna, mësacua judío bain jubë
ba'ima'icua yua eñere ro'tani ye'yejël'ën. Mësacua yua tin jubë
bain ba'ijënna, Riusubi mësacua baguë bainreba ba'icua
re'huani bajji. Ja'nca re'huani baye poreguëta'an, judío bain
Riusu bain ru'ru ba'isi'cua quë'ñeni senjosi'cua ba'ijën, ja'nre'bi
Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, bacuare'ga quë'rë ta'yejeiye'ru
baguë bainrebare se'e mame re'huani baye poreji Riusu. Airu
sunqui cabëanre jo'ya sunquiñëna saca güesetoca, jo'ya sunqui
cabëan tëyose'ere quë'rë ta'yejeiye ja'ansi sunquiñëna saca
güeseye masiji Riusu.

La salvación final de los de Israel

²⁵ Mësacua Ai ye'yësi'cua'ë yëquëna, ro'tamajën ba'ijë'ën
caguë, eñere, bain ja'anrën huesëse'ere, mësacuanu yihuoni
jo'cayë yë'ë. Israel bain jubë jobo ba'icua Cristoni recoyo
ro'taye yëmajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi judío bain
jubë ba'ima'icua choini, baguë jai jubë bainrebare bacuare
re'huani baye ro'taji. ²⁶ Ja'ancuare re'huani tëjiguëna, ja'nre'bi
Israel bainbi Cristoni si'a recoyo ro'taja'cua'ë. Ja'nca ro'tajënna,
Riusubi baguë bainrebare bacuare tëani, mame re'huani
baja'guë'bi. Ira coca toyani jo'case'ere eñani, ja'an ba'ija'yete
masiye poreyë mai:

Judío bain jubë Israel hue'ejën ba'icua ba'iguë,
te'eguë, Riusu cuencueni raoja'guë, ja'anguëbi ti'anni,
bacuare tëani baja'guë'bi.

²⁷ Riusu ru'ru ba'isirën cani jo'case'e'ru yo'oguë, bacua
gu'a juchare gare senjoni, bacuare tëani baja'guë'bi.
Ja'an cocare cani jo'cabi Riusu.

²⁸ Ja'nca cani jo'caguëna, yureta'an, Israel bainbi Riusu
cocarebare achaye yëmajën, Cristoni je'o bajën ba'iyë. Ja'nca
ba'icua sëani, Riusubi bacuanu eñaguë, baguë bain ba'iyë
ëñeji. Eñeguëna, mësacua judío bain jubë ba'ima'icua
yua Cristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu bain ba'iyë poreyë.
Israel bain yua Riusu bain ba'iyë ëñesi'cuareta'an, Riusubi
bacuare ai yëji. Bacua ira bain ba'isi'cuani: Mësacua yua yë'ë
bainreba ba'i jubë'ë canu jo'casi'quë sëani, Riusubi baguë
cuencuesi'cuare ai yëguë, bacuanu tëani baja'ye gare huanë
yema'iji. ²⁹ Riusubi baguë bainre cuencueni choini, baguë
naconi si'arën baye canu jo'casi'quëbi gare tin yo'oye beoye
ba'iji. ³⁰ Quë'rë ru'ru ba'isirën ba'iguëna, Riusubi judío bainre
cuencueni, baguë bainre bacuare re'huani baguëna, mësacua
tin bainbi Riusu coca quëani achose'ere ro huesëjën, baguëni
recoyo ro'tama'ë. Yureta'an, judío bainbi Riusu cocare
ro'taye gu'a güecua sëani, Riusubi mësacuanu oiguë eñani,
baguë bainre mësacua re'huabi. ³¹ Ja'nca re'huaguëna, judío
bainbi eñani, mësacuanu oiguë coñete eñani, bacuabi se'e

ro'tani, Riusu cocare si'a recoyo ro'taja'cua'ë. Ja'nca ro'tajëna, Riusubi baguë bainre bacuare re'huani baja'guë'bi. ³²Yureca, Riusubi si'a bainni bacua ro achajën ba'iyete masi güeseji. Ja'nca masi güesejuëna, bacuabi, “Ai gu'aye yo'ohuë yë'ë. Riusu coca guansenı jo'case'ere achani yo'oye yëma'isi'quëbi yure yo'ozä” catoca, Riusubi bacuani oiguë ëñani, baguë naconi te'e zi'inni bacuare baji.

³³Yureca, mai Taita Riusu yua maire ai ro'taguë, baguë bayete maina ai ba'iyë ai insireba insiji. Ai ba'iyë ai masireba masiguë'bi ba'iji baguë. Baguë ñacobi ëñani, si'aye beoru masiji. Yureca maibi baguë ro'tani cuencuese'ere, baguë yo'o yo'ose'ere, ja'anre ëñani, mai gare ro'taye porema'icuata'an, baguë se'gabi ta'yejeiye re'huani, re'oye ro'tani yo'obi cayë mai. ³⁴Baguë coca cani jo'case'le'ru ba'iyë güina'ru ba'iji baguëre. Baguë recoyo ro'tayete masiye yëtoca, ro mai ñacobi ëñani masiye ai caraji maire. Baguëni yihuocuare cu'etoca, gare tinjama'inë. ³⁵Bainbi bacua bayete Riusuna ro insini, ja'nrebi coca cajën, “Riusuna ro insiguëna, baguë yua yë'ëna go'iyë ro'iyë baji” ja'anre catoca, ai huacha cajën ba'icua'ë bacua. ³⁶Yureca, ën re'oto si'a re'otore ëñato, Riusubi si'aye re'huani jo'cabi. Baguë se'gabi coca guansejuëna, si'a ën re'oto re'huani jo'case'le ba'iji. Baguë se'gabi si'ayete caraye beoye baji. Baguë yërën ti'anguëna, baguë se'gabi si'aye ñu'ñu'jei güeseje masiji. Ja'nca sëani, baguëni re'o coca cajën, “Riusu yua ai ta'yejeiyereba ba'iguë'bi ba'iji, maire” ja'anre jo'caye beoye cajën bañuni. Ja'nca raë'ë.

La vida consagrada a Dios

12 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësuacuanı ñaca yihuoreba yihuoyë yë'ë. Riusubi mësuacuanı ai oiguë conni, baguë re'o bainre mësuacuare re'huani baji. Ja'nca baguëna, mësuacua'ga mësuacua ba'iyë si'ayete Riusuna insini jo'cajë'ën. Ja'nca insini jo'cajën, Riusu yëye'ru baguëni jo'caye beoye ai yëjën, baguëre yo'o concua gare ba'ijë'ën. ²Ja'nca ba'ijën, ro ën yija bain yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu bainre mame re'huasi'cua sëani, Riusu yëye se'gare ro'tani, ja'an se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, Riusu yëye yua re'oye se'ga ba'iguëna, Riusubi mësuacua yo'o coñete re'oye ëñaguë, mësuacuanı bojoji.

³Ja'nrebi, Riusubi baguë yo'ore yë'ëna oiguë ëñoguëna, mësuacuare yihuo cocare quëani achoyë yë'ë. Si'acuabi ro mësuacua ba'iyete ro'tajën, Yë'ë se'gabi ai re'oye yo'ohuë yë'ë, ro'taye beoye ba'ijë'ën. Mësuacua yo'o case'ere te'e ruiñe masini re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Riusubi mësuacua recoyo ro'tayete masini, baguë yo'o yo'oyete ëñotoca, ja'anre te'e ruiñe ro'tani, Riusubi yë'ëni, re'oye guansejuë ba'iji cajën, Riusuni conjën ba'ijë'ën. ⁴Yureca, mai ga'nihuëbi, mai ëntë sara, guëon, ñaco, ganjo, ja'anre bajën, ga bayebi tin yo'o yo'ojën ba'iyë. ⁵Mai hua'na'ga ai jai jubë bain ba'ijën, Cristo naconi te'e ba'ijën, baguë yo'o yo'ojën, ga bainguëbi tin yo'o yo'ojën, Cristona zi'injën, si'a jubëbi sa'ñeña conjën, te'e yo'o yo'ojën ba'iyë mai.

⁶Ja'nca ba'ijëna, Riusubi baguë bayete maina ro insiguë, ga bainguëte tin yo'o yo'oye porecuare re'huaguëna, baguë re'huase'le'ru ba'iyë baguë yo'ore conjën bañuni. Baguë coca masi güesese'le quëacua'ru re'huasi'cua banica, mësuacua Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë'ru baguë coca quëani achose'ere masini quëajën ba'ijë'ën. ⁷Yequëcuani yo'o concua re'huasi'cua banica, bainre yo'o conjën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Bainre ye'yocua re'huasi'cua banica, te'e ruiñe yo'o yo'ojën, bainre ye'yojën ba'ijë'ën. ⁸Bainre bojoye yihuocua re'huasi'cua banica, re'oye yihuojën, Cristoni quë'rë re'oye masijë'ën cajën, bacuani bojo güesejën ba'ijë'ën. Yequëcuani bonsere ro insicua re'huasi'cua banica, bonsere ëa ëñañe beoye ba'ijën, bainna

ro insijën ba'ijë'ën. Bain ëjacua re'huasi'cua banica, te'e ruiñe ëñajën re'oye guansejën ba'ijë'ën. Bain ai yo'ojën ba'icuare concua re'huasi'cua banica, güeye beoye bojojën, bacuare conjën ba'ijë'ën.

Deberes de la vida cristiana

⁹Si'a jubëbi te'e ruiñe ba'ı recoyobi sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Si'a gu'ayete güereba güejën ba'ijë'ën. Re'oye ba'iyete ro'tani, ja'anre jo'caye beoye bojojën ba'ijë'ën.

¹⁰Mësuacua te'e bainre yëreba yëye'ru sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Ja'ansi'cua ba'iyete ro'tamajën, yequëcuani quë'rë ta'yejeiye te'e ruiñe ëñajën, re'oye cajën ba'ijë'ën.

¹¹Riusubi yo'o caguëna, si'a jëja yo'o yo'ojën, ñame ro'tamajën, mësuacua yo'o conjën ba'ijë'ën. Riusu Espiritu bacua sëani, si'a recoyobi yo'o yo'ojën, Riusure conreba conjën ba'ijë'ën.

¹²Cristo in rai umuguse ti'anja'ñete ro'tajën ëjojën, bojojën ba'ijë'ën. Ai yo'ojën ba'icuata'an, jo'caye beoye Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu naconi coca cajën, caraye beoye baguëni uajjën ba'ijë'ën.

¹³Cristo bain bonse carajën ba'itoca, bacuare conjën, mësuacua bonsere ro insijën ba'ijë'ën. Mësuacua huë'ena ti'ancuare bojojën, re'oye saludajën, bacuare re'oye cuirareba cuirajën ba'ijë'ën.

¹⁴Yequëcuabi mësuacuare gu'aye yo'otoca, bacuare re'oye cajën ba'ijë'ën. Bacuani gu'aye cayë beoye ba'ijën, bacuare re'oye coñe Riusuni uajjën ba'ijë'ën.

¹⁵Bojojën ba'icua ba'itoca, bacua naconi te'e bojojën ba'ijë'ën. Ai yo'ojën oicua ba'itoca, bacua naconi te'e oijën ba'ijë'ën.

¹⁶Mësuacua sa'ñeña bojojën, sa'ñeña coca cajën, te'e recoyo ro'tajën bojojën ba'ijë'ën. Yë'ë se'gabi më'ë masiye'ru quë'rë masiyë, ja'anre cayë beoye ba'ijë'ën. Ro yo'o con hua'na naconi ba'ijën, bacuani bojojën, bacuani coñe gare güeye beoye ba'ijë'ën.

¹⁷Yequëcuabi mësuacuanı gu'aye yo'otoca, bacua gu'aye yo'ose'ere'ru bacuana se'e gu'aye yo'oma'ijë'ën. Si'a bainre te'e ruiñe conjën, sa'ñeña re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁸Si'a bain naconi te'e bojojën bañuni cajën, mësuacua porese'le'ru bacuani re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁹Yë'ë bain ai yësi'cua, yequëcuabi mësuacuanı gu'aye yo'ojëna, bacuare'ga güina'ru gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Riusu bënni senjoja'ñete ro'tajën bacuani gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Yë'ë se'gabi bain gu'aye yo'ocuanı bënni senjoñë” caguë yihuobi Riusu. ²⁰Yequë quë'rore ëñato, ñaca caji: “Më'ë je'oguëte aon gu'ana ju'intoca, baguëni aon cuiraguë ba'ijë'ën. Oco ëatoca baguëni ocore uncuajë'ën. Ja'nca re'oye yo'otoca, baguëbi ai huaji yëguë, baguë gu'aye yo'ose'ere ro'tani, gati ëaye ro'taguë ba'iji” caguë yihuobi Riusu. ²¹Ja'nca sëani, mësuacuabi gu'aye yo'o ëaye ro'tatoca, gu'aye yo'oma'ijë'ën. Re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'ën. Ja'nca ta'yejeiye ba'ijëna, mësuacua je'ocuanı ro jëja beojën quëñeni saiye.

13 ¹Bain ëjacuabi guansejëna, si'acuabi achani, Jaë'ë cajën, bacua case'le'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Riusu cuencuenı re'huasi'cuare sëani, ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën. Eja bain si'acuare cato, Riusu se'gabi bacuare cuencuenı re'huani jo'cabi. ²Ja'nca jo'caguëna, mësuacuabi ëja bain guansese'ere yo'oye yëma'itoca, Riusu cuencuenı jo'case'ere gu'aye sehuoyë. Ja'nca yo'otoca, mësuacuare bëñe se'ga ba'iji. ³Re'oye yo'ocuanı si'nseyete ëja bainre re'huamaji'ı Riusu. Gu'aye yo'ocuanı si'nseyete bacuare re'huani jo'cabi. Ja'nca sëani, mësuacuabi re'oye yo'otoca, ëja bainbi mësuacuare

te'e ruiñe ñajën, mäsacuarë si'nsemajën ba'iyë. ⁴Riusure concua sëani, mäsacuarë'ga coñe poreyë. Ja'nca ba'ijënna, mäsacuabi gu'aye yo'otoca, bacuarë huaji yëjën ba'ijë'ën. Mäsacuani si'nseye poreyë. Riusu cuencueni re'huasi'cua sëani, gu'aye yo'ocua si'acuare si'nseye bayë. ⁵Ja'nca re'huani jo'case'e sëani, ëja bain guansese'ere achani yo'ojën ba'ijë'ën. Riusubi yë'ëre bënni senjoja'ñe ja'an se'gare ro'tama'ijë'ën. Mäsacua quë'rë se'e recoyo te'e ruiñe ro'tajën, re'oye yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. ⁶Güina'ru, ëja bainbi impuesto curire senni achajënna, mäsacua ro'ijën ba'ijë'ën. Impuesto ëjacuabi yua Riusuni conjën, impuesto curi ro'iyete guanseye bayë. ⁷Ëja bain impuesto curire ro'iyete guansejënna, mäsacua ro'ijën ba'ijë'ën. Yequë ëjacuabi yequë curire ro'iyete guansejënna, mäsacua ro'ijën ba'ijë'ën. Bacua guansese'le si'aye achani, re'oye sehuojën ba'ijë'ën. Bacuani te'e ruiñe ñajën, bacuani re'oye coca cajën ba'ijë'ën. ⁸Yequëcuani gare debeye beoye ba'ijë'ën. Sa'ñeña ai yëjën, sa'ñeña ai conreba conjën ba'ijë'ën. Mäsacuabi yequëcuani ai yëreba yëjën ba'itoca, Riusu guanseni jo'case'e si'aye yo'osi'cua ba'iyë mäsacua. ⁹Riusu guanseni jo'ca cocare ro'tato, ñaca ba'iji: "Yequëre, yecore yahue yëye beoye ba'ijë'ën. Bainre huani senjoñe beoye ba'ijë'ën. Gue jiañe beoye ba'ijë'ën. Yequë bainguë yo'ose'ere ro coqueguë camaquë ba'ijë'ën. Yequë bainguë bayete ro ëa ëñañe beoye ba'ijë'ën." Ja'an coca guanseni jo'case'ere ro'tato, se'le yequë coca guanseni jo'case'e "Ja'ansi'quë yëguë ba'iyë'ru, yequë bainre güina'ru ai yëguë ai oire bajë'ën" ja'an cocare achani yo'otoca, si'a guansesi coca yo'oye'ru quë'rë te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë mäsacua. ¹⁰Mäsacuabi yequë bainni ai yëjën, ai oijën ba'itoca, bacuani gu'aye yo'oye beoye ba'iyë. Ja'nca sëani, mäsacua bainni te'e ruiñe yëjën ba'icuabi Riusu coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe achani yo'ojën ba'iyë.

¹¹Yureca, canni sëtaye'ru ëñani ro'tajën ba'ijë'ën. Ñame ëama'iñe bañuni. Riusu yo'o guansese'ere quë'rë ta'yejeiye yo'ojën bañuni. Maire in rai umugusebi ai besa ti'anja'ñeta'an ba'iji. Cristoni si'a recoyo ro'tasi umugusere ro'tato, baguë in raiyete ta'yejeiye ro'tamatena, yureta'an zoe ëjoye beoye ba'iyë mai. ¹²Baguë bain ëjojën ba'icuare yuara in rajiji. Ja'nca sëani, mai ja'anrë ba'isi yo'o, gu'aye yo'ose'e cato, ja'anre gare jo'cani senjojën bañuni. Baguë bainreba yo'ojën ba'iyë'ru ba'ijën, Cristo ba'iyete si'a bainni masi güesejën, re'oye yo'ojën bañuni. ¹³Ja'nca ba'ijën, baguë ta'yejeiye ba'iyë'ru ba'ijën, re'oye yo'ojën, gu'a juchare gare yo'oye beoye bañuni. Ro a'ta fiesta yo'oni jo'chana güebeye, yequëni yeconi yahue yëni a'ta yo'oye, sa'ñeña gu'aye yo'oye, sa'ñeña bëinjën huaiye, yequëcua ba'iyete ëa ëñani bacua'ru quë'rë ta'yejeiye ba'iyë yëye, ja'anre gare yo'oye beoye bañuni. ¹⁴Mai Ëjaguë Jesucristo naconi te'e zi'inni, baguë ta'yejeiye ba'iyebi jëja recoyo re'huani ba'ijë'ën. Maibi Riusu bainreba sëani, gu'a ëaye yo'oye'ru ro'taye beoye ba'ijën, ja'anna bojo ëaye beoye bañuni, cayë yë'ë.

No critiques a tu hermano

14 ¹Ja'nrebi, yequëcua, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi yua Cristo bainreba mame re'huasi'cua ba'ijën, Cristo ye'yose'le'ru te'e ruiñe ye'yeye carajën banica, mäsacuabi bacuarë bojojën, mäsacua jubëna choijën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën, bacua yo'ojën ba'iyë, bacua ro'tajën ba'iyë, yua tin ba'itoca, mäsacua yua bacuarë hui'ya senni achaye beoye ba'ijë'ën. ²Yequëcuabi ro'tajën, si'a aon, si'a hua'i, ja'anre aiñe poreyë cajënna, yequëcuabi, Ja'an hua'ire gare ainma'iguë'ë yë'ë cayë. Yequëcua'ne huacha riusu hua'ina insini jo'casi'cua sëani, yurera hua'ire güejën, hua'ire ainma'icua ba'iyë. ³Ja'nca cajënna, si'a aon aincuabi yua ja'an ro'tacuare "Riusu bain

ro'taye'ru tin ro'tayë mäsacua" catoca, ai huacha cayë mäsacua. Hua'ire ainma'icua'ga yua si'a aon aincuani gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Riusu mame re'huase'ere ro'tajë'ën. Si'acua Cristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuarë baguë bainrebare re'huani baji Riusu. ⁴Ja'nca sëani, Cristo bainbi mäsacua ro'tajën yo'oye'ru tin yo'ojënna, bacuani gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Riusu se'gabi baguë bain bëñete cayë poreji. Baguëbi ga bainguëni ëñani, Re'o bainguë ba'iji canica, ¿mäsacua queaca tin cayë masiye'ne? Mai Ëjaguëbi baguëte re'o bainguëte re'huani baguë, baguëte gare senjoñe beoye ba'ija'guë'bi.

⁵Ja'nrebi, yequëcua Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi "Yequë umuguseña Riusu quë'rë jëja umuguseña'ë" cayë. Yequëcua tin ro'tacuabi "Si'a umuguseña te'e ba'iji" cayë. Cristo bain jubë ba'icuabi tin ro'tajën, jëja umuguseña ba'iyete tin catoca, sa'ñeña gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Ga bainguë se'gabi Riusu yëyete ro'tani, masini yo'ojën ba'ijë'ën. ⁶Yequëcuabi, Te'e umuguseña Riusu jëja umuguseña'ë cajën, ja'an umuguseña ba'iyete bojojën ro'tayë, Riusuni ai yëreba yëcua sëani. Yequëcuabi ja'nca ro'tamajën, Si'a umuguseña yua te'e re'oye ba'iji ro'tayë. Bacua'ga Riusuni ai yëreba yëcua ba'iyë. Yequëcua si'a aon aincuabi Riusuni te'e ruiñe ro'tajën, bacua hua'ire ainjën bojoyë, Riusuni Surupa cacua sëani. Yequëcua hua'ire ainma'icua Riusuni ai yëreba yëjën, bacua aonre bojoyë, Riusuni Surupa cacua sëani.

⁷Yureca, si'a bain Cristoni si'a recoyo ro'tacua yua Riusu bain re'huasi'cuare sëani, yë'ë yua mäsacuani ja'nca yihuoguë cayë yë'ë. Mai ba'iyete ro'tato, Ro mai yëse'le se'gare yo'ojën bañuni cayë beoye ba'iyë. Mai junni huesëyete ro'tato, Ro mai yëse'le se'ga'ru junni huesëye poreyë mai cayë beoye ba'iyë. ⁸Mai Ëjaguë cuencueni re'huase'le sëani, baguë se'gabi mai ba'iyete baji. Maibi huajëjën ba'ijënna, mai Ëjaguë yëye yo'oyete maini baji. Mai junni tonrën ti'anguëna, mai Ëjaguë cuencueni re'huase'le ba'iji. Ja'nca sëani, huajëjën ba'itoca, mai Ëjaguëbi maini baji. Junni tontoca, mai Ëjaguëbi maini baji. Ja'nca sëani, ro mai yëse'ere gare yo'oye beoye bañuni. ⁹Cristobi ja'an ro'ire junni tonni, ja'nrebi go'ya raji'i. Huajëjën ba'icua, junni tonsi'cua, si'acua Cristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuani baguë bainre re'huani baye ro'taguë, ja'nca yo'obi.

¹⁰Ja'nca ba'iguëna, mäsacuabi mäsacua bain Cristoni ro'tacuani gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Mäsacuabi ën cocare cajën, "Bacuabi tin yo'oye ro'tajën, re'oye yo'oye ti'anma'iñë. Yë'ë se'gabi re'oye yo'oyë" ja'anre gare cayë beoye ba'ijë'ën. Ën yija carajëirën ti'anguëna, mai si'acuabi mai yo'ojën ba'ise'e, gu'aye yo'ose'e, re'oye yo'ose'e, si'ayete ro'tani, Riusuni sehuoye bayë. ¹¹Riusu coca toyani jo'case'e, ñaca ro'tajën ba'ijë'ën:

Mäsacuani te'e ruiñereba caguë quëayë, caji Riusu.
Si'a bainbi yë'ëna rani, yë'ëna gugurini rëañe bayë.
Si'a bainbi yë'ëni cajën, "Quë'rë ta'yejeiye
Ëjaguë ba'iyë më'ë" yë'ëni te'e caju'cua'ë.

¹²Ja'nca toyani jo'case'e sëani, mai si'acuabi te'ena, te'ena, Riusuna ti'anni, mai ro'tajën ba'ise'e, mai yo'ojën ba'ise'e, Riusubi ro'ta güeseguëna, si'ayete Riusuni sehuoye bayë.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³Ja'nca sëani, yureña, se'le sa'ñeña gu'aye cayë beoye bañuni. Riusu bainrebani Cristote jo'ca güesema'iñe cajën, "Ja'ancuabi re'oye yo'oye ti'anma'iñë" cayë beoye bañuni. ¹⁴Mai Ëjaguë Jesús masi güesese'le sëani, si'a aon aiñe re'oye ba'iji. Ja'nca masiguëta'an, yequëbi "Huacha riusuna insisi hua'ire aiñe gu'aji" catoca, aiñe beoye ba'ija'guë. ¹⁵Ja'nca caguëbi më'ë hua'i aiñete ëñani, recoyo gu'ajeitoca, më'ëbi baguëni oiye beoye ba'iyë. Më'ë ai yëguë ba'iyete baguëni

ẽño ma'ĩnẽ mẽ'ẽ. Cristobi baguẽ gu'a jucha ro'ire junni tonsi'quẽ sãni, mẽ'ẽ hua'i aĩnete ro'tani, baguẽbi ẽñani gu'aye ro'tatoca, aĩne beoye ba'ijẽ'ẽn. ¹⁶Yẽ'ẽ ta'yejeiye ba'iyete gu'aye cama'lja'guẽ cajẽn, mėsacua ẽñajẽn ba'ijẽn, re'oye yo'oye se'ga ba'ijẽ'ẽn. ¹⁷Riusubi baguẽ bain cuencuesi'cua naconi te'e ba'iguẽna, maibi aon aĩne, gono uncuye, ja'anre ta'yejeiye ro'tama'ĩnẽ. Te'e ruiñe ba'i recoyo ro'taye, sa'ñeña bojojẽn ba'iyẽ, Riusu Espĩritu naconi te'e ba'iyẽ, ja'anre ai ta'yejeiye ro'tajẽn ba'iyẽ mai. ¹⁸Cristo yo'o guansese'ere ja'nca yo'ojẽn, Cristo bain mai naconi te'e ba'icuaire ro'tajẽn bañuni. Bacuabi mai ba'iyete ẽñani, Cristoni quẽ'rẽ re'oye ye'yeja'bẽ cajẽn, ẽñajẽn ba'ijẽn, re'oye yo'ojẽn bañuni. Ja'nca ba'itoca, Riusubi maire bojoi. Bain'ga maire te'e ruiñe ẽñajẽn ba'iyẽ.

¹⁹Sa'ñeña te'e bojojẽn bañuni cajẽn, Cristo ba'iyete quẽ'rẽ ye'yeni quẽ'rẽ jẽja recoyo re'huaye, ja'anre sa'ñeña conjẽn bañuni cayẽ. ²⁰Ja'nca sãni, mėsacua yẽse'ere yo'ojẽn, yequẽcua mėsacuaire ẽñacuani huacha yo'o gũesetoca, ai gu'aye yo'oyẽ mėsacua. Si'a hua'i yua aĩne re'oye ba'iyeta'an, yequẽcuabi mėsacua hua'i aĩnete ẽñani, Huacha riusu hua'ini insisi hua'ire aĩne re'oji ro'tatoca, mėsacuabi ro gu'aye yo'oyẽ. ²¹Mėsacua hua'i aĩne, jo'cha uncuye, ja'nca'ru yo'oni, mėsacua bainni Cristote recoyo ro'taye jo'ca gũesetoca, ja'anre ainmajẽn uncumajẽn ba'ijẽ'ẽn. ²²Mėsacua Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi yequẽcua Cristo bainni cajẽn, “Si'a hua'ire ainjẽ'ẽn” hui'ya caye beoye ba'ijẽ'ẽn. Mėsacua hua'ire aĩne re'oji masijẽn ba'icuata'an, mėsacua ẽñajẽn ba'ijẽn, Riusuni yo'o conjẽn, baguẽ naconi te'e bojojẽn ba'ijẽ'ẽn. ²³Yequẽcuabi cajẽn, “Huacha riusuna insisi hua'ire aintoca gu'aji” canı, ja'nrebi ja'an hua'ire aintoca, gu'aye yo'ohuẽ bacua, caji Riusu. Mai hua'na, Cristo bainbi ja'ansi'cuabi ro'tajẽn, “En hua'ire aintoca, gu'aye yo'oyẽ yẽ'ẽ” ro'tani, ja'anrebi ja'an hua'ire aintoca, Riusubi mai ba'iyete ẽñani, Gu'aye yo'ohuẽ mẽ'ẽ caji.

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

15 ¹Yureca, maibi Cristo naconi ta'yejeiye ye'yesi'cuabi yua yequẽcua Cristo naconi ta'yejeiye ye'yema'icuani oijẽn, Cristoni quẽ'rẽ jẽja recoyo ro'tayete bacuare conjẽn bañuni, cayẽ. Ro mai yẽse'ere se'gare yo'oye beoye bañuni, cayẽ. ²Ja'an ye'yema'icuaire ro'tani, Cristoni quẽ'rẽ re'oye conjẽn ba'ija'bẽ cajẽn, Cristo naconi ta'yejeiye yo'oye bacuani ye'yojẽn bañuni. ³Cristote ro'tato, ro baguẽ yẽse'ere se'gare yo'oye beoye baji'i. Riusu yẽse'ere se'gare yo'oguẽ, ai ja'siye ai yo'oye babi. Riusu coca toyani jo'case'e'ru ñaca baji'i: “Bainbi mẽ'ẽni je'o coca canı jẽhuajẽn, gũina'ru yẽ'ẽre'ga je'o canı jẽhuahuẽ” toyani jo'case'e' sãni, ja'nca baji'i. ⁴Riusu ira coca toyani jo'case'ere masiye poreyẽ mai. Riusu bain ja'anrẽ ba'isi'cuabi ai yo'ojẽnna, Riusubi bacuani ai congũe baji'i. Ja'nca congũe ba'iguẽna, mai'ga ai yo'ocuata'an, quẽ'rẽ jẽja recoñoa re'huayẽ. Riusu conja'ñete jo'caye beoye ẽjojẽn, baguẽ naconi si'arẽn ba'ija'ye bojojẽn ro'tayẽ mai. ⁵Aito. Mai Ẽjaguẽ Riusubi maini ai ta'yejeiye coñe masiji. Ai jẽja recoñoa bacuare maire re'huaji. Ja'nca re'huaguẽbi mėsacuaire'ga congũe, quẽ'rẽ jẽja recoñoa bacuare mėsacuaire re'huaja'guẽ. Sa'ñeña te'e recoyo ai bojo huanofne ba'icuaire mėsacuaire re'huaja'guẽ. Mai Ẽjaguẽ Cristo Jesús masi gũeseguẽ ba'ise'e'ru gũina'ru sa'ñeña recoyo te'e bojojẽn ba'ijẽ'ẽn. ⁶Ja'nca ba'ijẽn, mai Taita Riusuni cajẽn, “Ai ta'yejeiguẽ'bi ba'iyẽ mẽ'ẽ” jo'caye beoye jẽja canı achojẽn ba'ijẽ'ẽn. Mai ta'yejeiye Ẽjaguẽ Jesucristo, baguẽ Taitare sãni, ja'nca canı achojẽn ba'ijẽ'ẽn.

El evangelio es anunciado a los no judíos

⁷Ja'nca ba'ijẽn, sa'ñeña te'e recoyo bojojẽn, mėsacua si'a Cristo bain ba'i jubẽna ñẽ'canı ba'ijẽ'ẽn. Cristobi mėsacuaire

ñẽ'canı baye'ru, mėsacua gũina'ru sa'ñeña ñẽ'canı ba'ijẽ'ẽn. Ja'nca ñẽ'canı ba'ijẽn, Riusu ta'yejeiye aireba masi gũeseyẽ mėsacua. ⁸Cristo ba'iyete cato, ẽñere mėsacuani quẽayẽ yẽ'ẽ. Judıo bainna ti'anni, Riusu jia'noni case'e' bacua ira ẽja taita sanhuẽ ba'isi'cuani canı jo'case'e', ja'an canı jo'case'e'ru gũina'ru ba'ija'guẽ caguẽ baji'i. Riusubi guansegũena, Cristobi achani, judıo bainni ai re'oye yo'obi. ⁹Ja'nca yo'oguẽ, judıo bain jubẽ ba'ima'icua'ga Riusu oiguẽ coñete ye'yeni Riusuni bojojẽn, Riusu ta'yejeiye masi gũeseyẽn ba'ija'bẽ caguẽ, judıo bainna ti'anbi Jesucristo. Riusu coca toyani jo'case'e'ru gũina'ru baji'i Jesusre. Ẽñere ẽñani masijẽ'ẽn:

Yureca, mẽ'ẽ ba'iyete judıo bain jubẽ ba'ima'icuani masi gũeseni, mẽ'ẽ ta'yejeiye bojoguẽ, bacuani quẽani achoguẽ gantayẽ yẽ'ẽ.

¹⁰Ja'nca toyani jo'case'e' ba'iguẽna, yequẽ quẽ'rona ẽñato, Riusubi ñaca canı jo'caguẽna:

Mėsacua judıo bain jubẽ ba'ima'icua yua Riusu bainreba naconi ñẽ'canı, baguẽ ba'iyete te'e bojojẽn ba'ijẽ'ẽn.

¹¹Ja'nca canı jo'caguẽ, se'e ñaca canı jo'case'e' ba'iji:

Mėsacua judıo bain jubẽ ba'ima'icua yua mėsacua Ẽjaguẽbare bojojẽn, baguẽ ta'yejeiye quẽani achojẽn ba'ijẽ'ẽn.

Si'a bainbi baguẽte gũina'ru quẽani achojẽn bojojẽn ba'ija'bẽ, canı jo'case'e' ba'iji.

¹²Ja'nrebi, se'e Isaias toyasi pẽbena ẽñato, ñaca caji:

Mai ta'yejeiye Ẽjaguẽ ira taita ba'isi'quẽ Isai hue'leguẽ baguẽ mamaquẽ yo'je raija'guẽbi maina ti'anja'guẽ'bi. Ti'anni si'a re'otoña bain Ẽjaguẽ ruinguẽna, judıo bain jubẽ ba'ima'icua'ga baguẽni si'a recoyo ro'tani, baguẽ tẽani bayete ẽjojẽn ba'ija'cua'ẽ, caji Riusu coca.

¹³Yureca mai Taita Riusuẽn.

Si'a bainbi baguẽte gũina'ru quẽani achojẽn bojojẽbi maire, se'e ju'ĩne beoye ba'icuaire, baguẽ naconi te'e ba'icuaire maire re'huaja'guẽre sãni, jo'caye beoye ẽjoye poreyẽ mai. Mėsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajẽnna, Riusubi mėsacuaire gũina'ru re'huaja'ye caguẽ, caraye beoye recoyo bojojẽn ba'icuaire mėsacuaire re'huani baja'guẽ. Ja'nca re'huani baguẽna, baguẽ Espĩritu ta'yejeiye ba'iyete bajẽn, baguẽ re'oye yo'oja'ye canı jo'case'ere bojojẽn ẽjoye poreyẽ mėsacua.

¹⁴Yureca, yẽ'ẽ bain sanhuẽ, mėsacua jẽja recoyo bayete ro'taguẽ, mėsacua te'e ruiñe ro'tajẽn ruinja'ẽ cayẽ. Ai masiye ye'yesi'cuabi yua sa'ñeña ye'yoni yihuoye poreyẽ. ¹⁵Ja'nca ba'ijẽnna, yẽ'ẽbi yua Mėsacua huanẽ yeye beoye ba'ijẽ'ẽn caguẽ, yẽ'ẽ yihuo coca ma'carẽanre mėsacuana te'e ruiñereba toyani sahuẽ. Riusubi yẽ'ẽni ai ba'iyẽ ai congũe, ja'nca yo'ohuẽ yẽ'ẽ. ¹⁶Judıo bain jubẽ ba'ima'icuana saiguẽna, Jesucristobi yo'o caguẽ, bacuare congũe ba'ijẽ'ẽn caguẽ, Yẽ'ẽ cocarebare bacuana quẽani achoguẽ ba'ijẽ'ẽn caguẽ, yẽ'ẽre cuencueni re'huabi. Re'huaguẽna, Riusu tẽani bayete judıo bain jubẽ ba'ima'icuani quẽani achoguẽ ba'iyẽ yẽ'ẽ. Riusubi, Bacuani bani bojoza caguẽ, baguẽ Espĩritute bacuana meni tonni, baguẽ bainrebare bacuare re'huaye ro'taji.

¹⁷Riusubi yẽ'ẽre cuencuesi'quẽ sãni, yẽ'ẽbi Jesucristoni yo'ore congũe, Ai re'o yo'o ba'iji caguẽ, baguẽ yo'ore yo'oguẽ bojoyẽ yẽ'ẽ. ¹⁸Cristo se'gabi ai ta'yejeiye yo'oguẽna, baguẽ yo'ore yo'oye porehuẽ yẽ'ẽ. Cristobi yo'o caguẽna, ja'anre yo'oni, judıo bain jubẽ ba'ima'icua'ga Riusuni achani, Cristoni si'a recoyo ro'taja'bẽ caguẽ, baguẽ cocarebare quẽani achoyẽ yẽ'ẽ. Ja'nca quẽani achoguẽ, Cristo yo'ore yo'oguẽ, ¹⁹Riusu Espĩritubi ta'yejeiye congũe, Riusu ta'yejeiye yo'ore si'a jẽja yo'oni, bainni masi gũesehuẽ yẽ'ẽ. Masi gũeseguẽ, Te'e ruiñe ba'i coca'ẽ caguẽ, Jerusalenbi sani, Ilĩrico ba'i re'otona

ti'ñaie tēca, Cristo mame re'huani baja'ye, ja'an cocare quēani achoni tējihuē yē'ē. ²⁰Ja'nca quēani achoguēna, Cristo ba'iyete achama'isi'cuabi Cristo mame re'huani bayete achajēn ba'ē. Yequēcua yua Riusu cocarebare ru'ru quēani achajēn ba'itoca, yē'ēbi ja'anruana giina'ru quēani achoma'iñe caguē ba'ē. ²¹Riusu coca toyani jo'case'ru giina'ru ba'ija'ye ba'iji. Tin bainbi baguē cocarebare achani masija'cua'ē caji. Ja'nca sēani, ēn cocare achani ro'tajē'ēn:

Baguē ba'iyete huesēcuabi yurera achani, baguēte ye'yeni, baguēte te'e ruiñe masija'cua'ē, toyani jo'cabi Riusu.

Pablo piensa ir a Roma

²²Ja'nca quēani achoguē ganiguē, yua mēsacuanī ēñaguē saza casi'quēta'an, porema'iguē ba'ē. Saiye yēsi'quēta'an, yurera tēca saiye porema'ē yē'ē. ²³Yureca, ēnjo'on ba'i re'otona ganiguē, Riusu yo'ore yo'oni tējihuē yē'ē. Ja'nca ba'iguēbi mēsacuare ēñajaza zoe tēcahuēan ba'ie casi'quē mēsacuana yureca saiye ro'tayē yē'ē. ²⁴España yijana saiguē, ja'an ma'abi ganiguē, mēsacuana yureca ti'anni ēñaguē bojoja'guē'ē. Eñaguē bojoguēna, yequērē mēsacuabi yē'ere, Española saiguēte bojojēn, baruna conjēn saoma'iñe. ²⁵Ru'ru, yē'ēbi Cristo bain jubē Jerusalén ba'icuaana bonsere sani insijaza caguē ba'iyē. ²⁶Macedonia, Acaya, ja'an Cristo bainbi judío bain jubē ba'ima'icua, Cristo bain bonse beo hua'na Jerusalén ba'icuaare coñu cajēn, bacua bain bonsere bēyoni, ja'anruna saoye ro'tahuē. Ja'an bonsere sani insija'guē'ē yē'ē. ²⁷Judío jubē bain ba'ima'icuaabi bacuare coñe yētoca, re'oye ba'iji ro'tahuē bacua. Judío bain Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi yua Cristo ta'yejeiye ba'iyete bacuani bojojēn masi güesejēna, bacuabi bacua bonsere bēyoni, bacuana go'iyē insiyē'ru ro insiyē bayē. ²⁸Ja'an bonsere yuara inni, Jerusalenna sani, insicaiyē yē'ē. Ja'nca yo'oni tējini, ja'nrebi Española saiguēbi mēsacua naconi choa ma'carē bēani huajēni bojoguē, se'e España yijana ganiguē saiye. ²⁹Ja'nca ti'anni bēaguē, Cristo cocarebare mēsacuanī quēani achoguēna, Cristobi ta'yejeiye conguēna, maibi sa'ñeña te'e bojojēn, sa'ñeña quē'rē jēja recoñoa re'huajēn ba'ija'cua'ē.

³⁰Yureca, yē'ē bain sanhuē, mēsacua yua mai Eñaguē Jesucristo bain re'huasi'cuabi sa'ñeña ai yēreba yējēn ba'iyē. Riusu Espiritute bacua sēani, sa'ñeña recoyo te'e bojojēn, yē'ere Riusu cocarebare si'aruana quēani achoguē ganiguēte ro'tajēn, mēsacua si'a jēja Riusuni yē'ere uajēn ba'ijē'ēn. ³¹Judea bain Cristoni recoyo ro'tama'icuaabi yē'ere gu'aye yo'oma'ija'bē cajēn, Riusuni uajēn ba'ijē'ēn. Ja'nrebi, Jerusalén ba'icua Cristo bainreba, bacuare'ga uajēn ba'ijē'ēn. Yē'ē bonse sani insija'yete ai bojojēn coja'bē cajēn, Riusuni uajēn ba'ijē'ēn. ³²Riusubi ja'nca contoca, mēsacuana re'oye ti'anni bojoye poreyē yē'ē. Ja'nca ti'anni, mēsacua jubē naconi te'e recoyo ba'iguē, Huajē recoyo ba'iguē runza caguē ējoyē yē'ē. ³³Yureca, mai Taita Riusubi mēsacua naconi ba'iguē, yua mēsacua recoyo re'o huanōne ba'icuaare re'huani baja'guē, caguē ujayē yē'ē. Ja'nca yo'oja'guē.

Saludos personales

16 ¹Yureca yēquēna jubē baingo Febe hue'egote mēsacuana saoguēna, bagoni bojojēn, bagote conjēn ba'ijē'ēn. Cristo bain Cencrea huē'e jobo ba'icuaare ai re'oye consi'core sēani, ²bagoni bojojēn, bagote re'oye cuirajēn bajē'ēn. Mēsacua yua Riusu bainreba ba'ijēn, bagoni te'e bojojēn te'e ruiñe conjēn ba'ijē'ēn. Ai jai jubē bainre congo, yē'ere'ga congo ba'isi'cobi yequērē bonse caratoca, bagore carayete bagona ro insijēn, bagoni bojojēn ba'ijē'ēn. ³Prisca, Aquila, ja'an hua'nabi yē'ē naconi Cristo yo'o conjēna,

bacuare saludajē'ēn. ⁴Ba samucuabi yē'ere ojijēn ba'ijēn, yequēcuabi yē'ere huani senjoma'iñe cajēn, yē'ē ro'ina huani senjosi'cua'ru ba'ire'ahuē. Yē'ēbi bacuare ro'taguē, Riusuni Surupa caguēna, judío jubē bain ba'ima'icua, si'a Cristo bain ba'i jubē ba'icua'ga ba samucuare ro'tajēn, ai bojojēn, Riusuni Surupa cajēn ba'iyē. ⁵Ba samucua ba'i huē'e ñē'cajēn ba'icua, Cristoni uajēn gantajēn ñē'casi'cua, ja'ancuare'ga saludajē'ēn. Yē'ē bainguē ai yēsi'quē Epeneto hue'eguēre'ga saludajē'ēn. Asia yija bainguēbi Cristoni si'a recoyo ru'rureba ro'taguē ba'isi'quēbi ba'iji. ⁶María hue'egore'ga saludajē'ēn. Mēsacua naconi ba'igobi ai re'oye te'e yo'o consi'co ba'igo. ⁷Andrónico, Junias, bacuare'ga saludajē'ēn. Yē'ē te'e jubē bain ba'ijēn, yē'ē naconi te'e ya'o huē'e ñu'isi'cua ba'ē. Cristo cuencueni raosi'cua ba'i jubēbi bacuare quēato, ai re'oye yo'o conjēn ba'iyē, quēayē. Yē'ēbi Cristoni recoyo ro'taguē ba'isirēnre ro'tato, bacuabi ru'ru Cristoni si'a recoyo ro'tahuē.

⁸Ampliato hue'eguēre'ga saludajē'ēn, yē'ē naconi mai Eñaguēni te'e bojoguē ba'iguēre. ⁹Urbano hue'eguēre'ga saludajē'ēn. Mai naconi te'e jubē ba'iguē, Cristoni te'e conguē ba'iji. Mai bainguē ai yēsi'quē Estaquis hue'eguēre'ga saludajē'ēn. ¹⁰Apelesre'ga saludajē'ēn. Si'acuabi baguēni ēñajēn, Cristo yo'ore te'e ruiñereba conguē'bi ba'iji cayē. Aristóbulo hue'eguē, baguē te'e huē'e bainre'ga saludajē'ēn. ¹¹Yē'ē bainguē Herodión hue'eguēte saludajē'ēn. Narciso hue'eguē, baguē te'e huē'e bain, mai Eñaguēni si'a recoyo ro'tajēn ba'icua, bacuare saludajē'ēn. ¹²Mai Eñaguēre yo'o concua, Trifena, Trifosa, ja'ancuare saludajē'ēn. Mai baingo ai yēsi'co Pérsida hue'egore'ga saludajē'ēn. Mai Eñaguē yo'ore congobi ai jēja yo'o yo'ogo ba'igo. ¹³Rufo hue'eguē, mai Eñaguēni si'a recoyo te'e ruiñe ro'taguē, ja'anguēre'ga saludajē'ēn. Baguē pē'cagore'ga saludajē'ēn. Yē'ē'ga bagote ro'taguē, bagoni Mamá cayē. ¹⁴Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, bacuare saludani, mai jubē bain Cristoni si'a recoyo ro'tacua, bacua naconi ba'icuaare'ga saludajē'ēn. ¹⁵Filólogo, Julia, Nereo, Nereo yo'jego, Olimpas, bacua jubē Cristo bain ba'icuaare'ga saludajē'ēn.

¹⁶Mēsacua yua sa'ñeña te'e bojojēn, sa'ñeña su'ncajēn saludajēn ba'ijē'ēn. Cristo bain jubēan si'a re'otoña ba'icuaabi mēsacuare saludaye cahuē.

¹⁷Yureca, yē'ē bain sanhuē, yequēcuabi mēsacua jubēna ti'anni, Bēin cocare bēyoñu cajēn, Riusu ma'a ganiñete ēnse bi'ratoca, bacuare masini, bacuare zi'iñe beoye ba'ijē'ēn. Bacuabi mēsacua Cristo coca te'e ruiñe ye'yese'ere yēma'ijēn, tin ye'yojēn ba'icua sēani, ja'nca te'e zi'inmajēn ba'ijē'ēn. ¹⁸Mai Eñaguē Jesucristo yo'ore coñe beoye ba'iyē bacua. Ro bacua gue ēaye yo'oye se'gare ro'tajēn ba'iyē. Curire tēani bañu cajēn, te'e ruiñe sehuoye huesēcuana sani, Bacuani re'oye achoye cañu cajēn, bojora'rē coqueyē. ¹⁹Yureca, mēsacua ba'iyete cato, mēsacuabi Riusu cocare te'e ruiñe achani yo'ojēn ba'iyē. Si'a bainbi ja'anre masiyē. Ja'nca sēani, mēsacuare ai bojoye ro'taguē, mēsacuanī ñaca yihuoyē yē'ē. Re'oye yo'oyete ai masiye ye'yējēn ba'ijē'ēn. Gu'aye yo'oyete ēñanica, gare coque güesema'ijē'ēn. Gue gu'aye yo'oye beoye ba'ijē'ēn. ²⁰Ja'nca ba'iguēna, zupai huatibi mēsacua jobona yo'o yo'oguēna, mai ta'yejeiye Riusu bojo recoñoa re'huaguēbi zupai yo'ore ēnseni quē'rē ta'yejeiye yo'oja'guē'bi. Baguē cocare añani cani jo'caguēna, ro'tani cayē yē'ē: “Eva mamaquē yo'je raija'guēbi ta'yejeiye yo'oni mē'ē sinjobēna quēonni si'aja'guē'bi, baguē guēonbi” cani jo'caguēna Riusu.

²¹Yureca, Timoteo hue'eguē, yē'ē naconi Cristo yo'ore conguē, baguēbi mēsacuare saludaye saoji. Yequēcua yē'ē baincua, Lucio, Jasón, Sosípater, bacua'ga mēsacuare saludajē'ēn cahuē.

²²Yë'ë'ga Tercio hue'eguë Pablo cocare toyacaiguëbi mai Ëjaguëni si'a recoyo ro'taguë, mësacuare saludayë yë'ë.

²³Cayo hue'eguë'ga mësacuare saludaye cabi. Baguë huë'ere ba'iyë yë'ë, Cristo bain nê'ca huë'ere. Bacuabi ënjo'ona rani, si'a jubëbi Riusuni ujajën gantajën bojoyë yëquëna. Erasto hue'eguë, ën huë'e jobo curi re'hua ëjaguë, baguë'ga mësacuare saludaye saoji. Cuarto hue'eguë, mai jubë bainguë yua mësacuare saludajë'n cabi.

²⁴Mai Ëjaguë Jesucristobi mësacua jubë si'acuare ai ta'yejeiye conguë ba'ija'guë. Baguë bayete mësacuana caraye beoye ro insireba insiguë ba'ija'guë. Ja'nca ba'ija'guë, cayë.

Alabanza final

²⁵Yureca, mai Ta'yejeiye Ëjaguë Riusuni bojojën, ta'yejeiye baguëni caraye beoye cajën bañuni cayë. Baguë se'gabi mësacuare quë'rë jëja recoyo ro'tacuare re'huaye masiji. Bainre

tëani re'huani baye, Jesucristo ba'iyete ye'yose'e, yë'ë coca quëani achose'e, ja'anre ro'tani, Riusu coñete mësacua masiyë. Riusubi ru'rureba ba'isirëmbi ja'anre ro'tani, bainni zoe te'e ruiñe masi güesema'iguë baji'i. ²⁶Ja'nca ba'iguëbi baguë ira bain raosi'cuabi baguë cocare toyani jo'cajënna, baguë tëani re'huani bayete maini yurera quëani achoni jo'cabi. Carajeiye beoye ba'iguë sëani, mai Taita Riusubi ja'anre guansequëna, maina jo'case'e baji'i. Baguëbi ru'ru ba cocare te'e ruiñe achoma'iguë, yurera si'a re'otoña bainni baguë cocarebare te'e ruiñereba quëani achobi. Yë'ë cocare te'e ruiñe achani, Cristoni si'a recoñoa ro'tajën ba'ijë'ën caguë, si'a jubë bainni masi güesebi.

²⁷Mai ta'yejeiye Ëjaguë Riusu se'gabi si'aye te'e ruiñe masiji. Jesucristobi baguë ba'iyete maini masi güesequë raiguëna, baguëna bojojën, baguëni ta'yejeiye cocare caraye beoye careba cajën bañuni. Ja'nca ba'ija'guë.

San Pablobi

CORINTO

Bainni utire toyaguë, ru'ru ba'i cocare

Toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo hue'leguëbi yua Riusu raoni jo'casi'quë'ë. Riusubi yë'ëni ëñani, Yë'ë coca quëacaiguëre baguëte re'huani jo'caza caguë, Jesucristo ba'iyete quëani achoguëte yë'ëre re'huani raobi. Ja'nca raoguëna, yë'ë yua mai te'e bainguë Sóstenes hue'leguë naconi ba'iguëbi ²utire toyani, mësacua, Riusu bainreba, Corinto huë'e jobore ba'ijëna, utire toyani saoyë yë'ë. Mësacua yua Riusu bainreba ba'ijën, si'a Ruisu bain naconi te'e recoyo ba'ijën, si'a jubë si'aruan ba'icuabi Jesucristoni bojojën, si'acuabi Ëjaguë baguëni cajën ba'iyë mai. ³Ja'nca ba'ijëna, mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo naconi mësacuani caraye beoye bojo recoñoa re'huajën, conreba conjën ba'ija'bë cayë yë'ë.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴Mësacuabi Cristo Jesús naconi te'e ba'ijëna, Riusubi caraye beoye mësacuani cuirani conguë ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, mësacua ba'iyete si'arën ro'taguë, Taita Riusuni caraye beoye surupa caguë bojoguë ba'iyë yë'ë. ⁵Riusubi mësacuani ja'nca cuirani conguë, baguë cayë si'aye mësacuana insireba insiji. Insiyuëna, mësacuabi baguë cuirani conse'ere masireba masini, si'a bainni quëani achoye poreyë. ⁶Quëani achojëna, yequëcuabi Jesucristo te'e ruiñe yo'ose'ere achani masiyë. Jesucristo cuirani consi'cuare sëani, ⁷Riusubi baguë ta'yejeiye baye si'ayete mësacuana ro insini jo'cabi. Ja'nca jo'caguëna, mësacuabi Riusu insise'ere gare caraye beoye ba'ijën, mai Ëjaguë Jesucristo ti'an rajja'yete ro'tajën ëjojën ba'iyë. ⁸Ja'anrën ba'ija'ye tëca, Jesucristobi conguëna, mësacuabi gare jëja recoñoa bajën, gare jucha beocua re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. ⁹Riusubi cuencueni jo'caguëna, mësacua yua baguë Zin Jesucristo naconi te'e recoyo re'huasi'cua ba'iyë. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijëna, Riusubi tin re'huaye gare beoye ba'ija'guë'bi.

Divisiones en la iglesia

¹⁰Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi sa'ñeña je'o bajën ja'nca yo'oye beoye gare ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo cayë'ru te'e caguë, mësacuani si'a jëja guanse'yë yë'ë. Mësacua je'o baye gare jo'cani, te'e recoyo ro'tajën, te'e recoyoreba bojojën ba'iyë re'huani ba'ijë'ën. Mësacua te'e ruin yo'o yo'ojën, te'e cajën ba'ijë'ën. ¹¹Cloë bainbi yë'ëni quëajëna, mësacua je'o bajën ba'iyete masihuë yë'ë. ¹²Mësacua jubë ba'icua yequëcuabi, Pablóni yo'o conguë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi, Apolosni yo'o conguë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi,

Pedroni yo'o conguë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi, Cristóni yo'o conguë'ë yë'ë cayë. ¹³Ja'nca cajën ba'itoca, ¿mësacua yua Cristo bain jubëan tin jubëan ba'iyë ro'taye? ¿Pablo hue'leguëbi mësacua jucha ro'ire crusu sa'cahuëna junni tonsi'quë ro'taye? ¿Yequëre Pablóni si'a recoyo ro'tani bautiza güesere mësacua? ¡Banhuë! ¹⁴Mësacua jubë ba'icuare cato, Crispo, Cayo, bacua se'gare bautizahuë yë'ë. Yequëcuani gare bautizamaë'ë yë'ë. Ja'nca bautizama'isi'quë sëani, Riusuni surupa cayë yë'ë. ¹⁵Mësacuabi Pablóni si'a recoyo ro'tahuë cayë beoye ba'ija'bë caguë, mësacuani bautizaye beoye ba'ë'ë yë'ë. ¹⁶Estéfanos te'e huë'e bain ja'ancuare'ga bautizahuë. Yequëcua yë'ë bautizasi'cuare ro'taye porema'iñë. ¹⁷Cristobi yë'ëre cuencueni raoguë, bain bautizaye yë'ëre guanse'maji'i. Baguë cocarebare quëani achoye se'ga yë'ëre raobi. Ja'nca cuencueni raoguë ai masi ëja bain cani achoye'ru yë'ë cocarebare cani achoma'ijë'ën caguë raobi. Ja'nca quëani achotoca, Cristo junni tonsi cocare ta'yejeiye beoye quëani achotoca, ja'an cocare ro huesoni si'are'abi.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸Cristo junni tonsi cocare cato, ro bain huesëni carajeicuabi achani, ro huesë ëaye cayë cajën, ro jayajën sehuocua ba'iyë. Riusu bain cuencueni tēja'cuaca achani, Riusu ta'yejeiyereba coca'ë cajën ro'tajën ba'iyë mai. ¹⁹Ën coca baguë toyani jo'casi coca ñaca caji.

Ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cua, bacua masini cayete ñu'ñu güeseni senjoja'guë'ë yë'ë.

Bacua masiye ye'yese'ere ëñani, Ro ye'yehuë bacua, caguë senjoja'guë'ë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

²⁰Yureca ën yija ba'iyë masiye ye'yesi'cua, ira coca ye'yocua, masiye coca cajën sehuocua, ja'ancuare cu'eto, gare tinjañe beoye ba'iyë. Ro ën yija bainbi masi coca cayë ro'tacuareta'an, Riusubi ro huesë ëaye case'e'ë caji, Riusubi ta'nhueji.

²¹Riusubi si'aye masiye re'huani jo'caguëna, ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cuabi ëñani, ro bacua masiye porejën, Riusu ba'iyete gare ye'yemaë'ë. Ja'nca ye'yemajëna, Riusubi mai hua'na baguë bainbare cuencueni raoguë, baguë quëani achoye guanseguëna, ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cuabi achani, ro huesë ëaye caji cajën, ro jayaye sehuojën ba'iyë. Ja'nca ba'icuata'an, yequëcuabi achani Jesucristóni si'a recoyo ro'tajëna, Riusubi bacuana bojoguë, bacuare tëani re'huani baji.

²²Yureca judío bainbi Riusu ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñojë'ën cajën ëjoyë. Griego bain'ga bain ba'iyë si'a masiye ye'yefu cajën ëjoyë. ²³Ja'nca ëjocuata'an, yëquë'nabi Cristo ba'iyë se'gare, quëani achojën ba'iyë. Riusu Raosi'quërebabi crusu

sa'cahuëna junni tonbi cajën quëani achojën ba'iyë. Ja'nca quëani achojënna, judío bainbi achani, Gu'a coca se'gare cayë cajën ro bëinjën carajeiyë. Judío bain jubë ba'ima'icubi achani, Ro huesë ëaye cayë cajën, yëquënanani ro jayajën sehuoyë. ²⁴Ja'nca sehuocuata'an, Riusu bain choisi'cua judío bain ba'itoca judío bain beotoca, bacuabi Cristo ba'iyete achani Riusu ta'yejeiyereba ba'i coca'ë cajën, Riusu coca masireba case'e'ë cajën, bojojën ba'iyë. ²⁵Ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cuabi mai E'jaguë Jesucristo junni tonsi cocare achani, Jëja beocuabi ro huesë ëaye cayë cajën jayacuata'an, Riusubi ai ba'iyë ai masiguëbi ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñoñe poreguëbi ba'iji. ²⁶Yureca yë'ë bain sanhuë, Riusubi mësacuare cuencueni re'huaguëna, ja'anre ro'tajë'ën. Bainbi mësacuare ëñato, bain masiye'ru masicua, jëja bacua, quë'rë ta'yejeiyë ëja bain ba'icua, ja'ancua'ru beohuë mësacua. Choa jubë se'gabi ja'nca baë'ë. ²⁷Ja'nca ba'icubi ro huesë ëaye ba'ijënna, Riusubi ëñani bain masicuanani jayaza caguë, mësacuare cuencueni re'huani baji. Jëja beocuanani ëñani, bain jëja bacuani jayaza caguë, mësacuare cuencueni re'huani baji. ²⁸Riusubi bonse beo hua'na, etoni senjosi hua'na ja'ancuare ëñani, ëja bain re'oye achoye cacuanani jayaza caguë, bacuare cuencueni re'huani baji. ²⁹Bainbi ën cocare cajënna, bacuare ënseji: "Yë'ë se'gabi yë'ë ba'iyete re'huaye poreyë" Ja'an cocare cama'iñe caguë, baguë bain cuencuesi'cuare jëja ba hua'nare re'huani, bainni ëñoji Riusu. ³⁰Yureca, mësacuabi Jesucristo naconi te'le recoyo ba'ijënna, Riusu se'gabi ja'an ba'iyete re'huacaji'i. Riusubi re'huani jo'caguëna, Jesucristobi mai gu'a jucha ro'ire junni tonguë, maire masicuar re'huabi. Baguë ba'iyë'ru gu'aye beo hua'nare maire re'huabi. Gare carajeima'icuar maire re'huabi baguë. ³¹Ja'nca re'huaguëna, baguë coca cana jo'case'e'ru yo'ojën bañuni. Ën Coca: "Yo'oye pore coca caye yëtoca, mai E'jaguë Riusu se'gabi yë'ë ba'iyete re'huaye poreji, cajën bañuni" cana jo'case'e' ba'iji.

El mensaje de Cristo crucificado

2 ¹Yë'ë'ga Riusu cocarebare quëani achoguëbi mësacua jubëna ti'anhüë, yo'je sanhuë. Ja'nca ti'anguëbi ëja bain masi cocabi mësacuani yihuomaë'ë yë'ë. ²Jesucristo ba'iyë, baguë crusu sa'cahuëna junni tonse'e, ja'an se'gare quëani achoza caguë, mësacuana ti'anhüë yë'ë. ³Ja'nca ti'anni, mësacua naconi ba'iguë, yë'ë se'gabi ro ëja beo hua'guë baë'ë. Riusu yo'o guansese'ere huacha yo'oma'iñe caguë, ai huaji yëhuë yë'ë. ⁴Ja'nca ba'iguëbi ëja bain masi coca caye'ru mësacuani coca camaë'ë yë'ë. Riusu Espíritubi ta'yejeiyë yo'o güeseguëna, Riusu cocarebare mësacuani quëani achohuë yë'ë. Ja'nca quëani achoguëna, mësacuabi Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete masihuë. ⁵Riusu cocarebare quëani achoguë, ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiye caye'ru catoca, mësacuabi Cristoni si'a recoyo te'le ruiñe ro'tama'ire'ahuë. Ja'nca sëani, mësacua yua Cristoni te'le ruiñe si'a recoyo ro'taja'bë caguë, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyë'ru baguë cocarebare mësacuani quëani achohuë yë'ë.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶Yureca masi cocare ye'yoye yëtoca, Cristo ba'iyete ye'yesi'cuani quëayë mai. Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiye caye'ru cama'iñë. E'ja bain masiye cayere'ga quëama'iñë. Ja'ancuabi carajeija'cua ba'iyë. ⁷Mai masi cocare cato, tin ba'iji. Riusubi ru'rureba ba'ija'yete ro'tani, yequëcuani zoe quëama'iguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi yureña se'ga maini quëaji Riusu. ⁸Yureña bain ëjacuaca ja'anre gare masimaë'ë. Masitoca, mai ta'yejeiyereba E'jaguëte crusu sa'cahuëna huani senjoma'ire'ahuë. ⁹Ja'nca ba'iguëna, mai masi cocare cajën, Riusu coca toyani jo'case'e'ru cayë mai:

Riusubi baguë bain concua, baguëni ai yëjën bojocua, ja'ancuani ro'tani, ai ta'yejeiyereba ba'ija'yete bacuare re'huacaji'i.

Baguë ai ta'yejeiyereba ba'ija'yete cato, masiye gare porema'iñë.

Bain ñacobi ëñato, bain ganjobi achato, bain recoyobi ro'tato, ja'anre masiye gare porema'icua'ë bain hua'na, toyani jo'case'e' ba'iji.

¹⁰Ja'an cocare toyani jo'casi'quëbi mai ta'yejeiyereba ba'ija'yete re'huase'ere maini masi güesebi. Baguë Espíritubi maina gaje meni bani, maini masi güesebi. Riusu Espíritute cato, si'aye masiji. Riusu ta'yejeiyereba yahue masise'e si'aye masiji.

¹¹Bain hua'na'ga yahue ro'tajënna, yequëcuabi bacua yahue ro'tase'ere masiye gare porema'iñë. Ba ro'tacua se'gabi masiyë. Güina'ru Riusubi yahue ro'taguëna, yequëcuabi baguë yahue ro'tase'ere masiye gare porema'iñë. Riusu Espiritu se'gabi masiye poreji. ¹²Ja'nca masiye poreguëbi maina gaje meni, maini baji. Ën yija ba'iyete ye'yesi'cuabi masi güesese'ere ye'yemaë'ë mai. Riusu Espiritu masi güesese'ere ye'yehuë. Ja'nca ye'yejënna, Riusubi baguë ta'yejeiyë baye si'ayete maina ro insini jo'caji. ¹³Insini jo'caguëna, maibi Riusu Espiritu masi cocare ye'yeni, bainre quëajën ye'yoyë. Ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masi cocare ye'yeni quëama'iñë. Riusu Espiritu masi coca se'gare ye'yeni quëajën, Riusu Espiritu bacua se'gani ye'yoyë mai, Riusu Espiritu se'ga masise'ere sëani.

¹⁴Riusu Espiritu beocuare cato, Riusu ta'yejeiyë bayete con baye gare porema'iñë. Riusu Espiritu se'ga masise'ere sëani, Riusu Espiritu beocuabi ye'yeye gare porema'iñë. Bacuani quëatoca, bacuabi ro achajën, ro jayaye sehuojën ba'iyë. ¹⁵Riusu Espiritu bacuaca si'a bain ye'yose'ere te'le ruiñe masiye poreyë. Ja'nca porejënna, yequëcuabi bacua ba'iyete masini, bacuani ye'yoye gare porema'iñë. ¹⁶Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'iji. Ën coca: "Riusu ro'tayete cato, yequëcuabi masiye gare porema'iñë. Mai E'jaguëni coca ye'yoye gare porema'iñë." Ja'an coca toyani jo'case'e' ba'iguëna, yëquëna hua'naca Jesucristo naconi te'le recoyo zi'inni ba'icubi baguë ro'taye'ru te'le ro'tajën ba'iyë.

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

3 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani coca ye'yoto, Riusu Espiritu beocuanani ye'yoye'ru ye'yoye bahuë yë'ë. Ro bain ro'taye'ru ro'tajën baë'ë mësacua. Cristoni ye'yeye ai carabi mësacuare. ²⁻³Ja'nca ba'ijënna, mësacuani ta'yejeiyë ye'yomaë'ë. Zin hua'na chuchucubi jëja aonre aiñe porema'iñe'ru mësacua baë'ë. Ja'nca porema'icua'ru ba'ijën, Riusu ta'yejeiyë masi cocare ye'yeye porema'ë mësacua. Yuta ye'yeye carabi mësacuare. Ja'nca ba'ijën, yure'ga ro bain ro'taye'ru ro'tajënna, ye'yeye caraji mësacuare. Mësacuabi sa'ñeña ba'iyete ro ëa ëñañe ba'ijën, sa'ñeña ro je'o bajën, ro bain ro'tajën yo'oye'ru ro yo'ojën ba'iyë mësacua. ⁴Ja'nca yo'ojën, yequëcuabi Pablóni yo'o conguë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi Apolosni yo'o conguë'ë yë'ë, cayë. Ja'nca cajën ba'icubi ro bain ro'taye'ru ro'tajën, cue'yojën yo'oyë mësacua.

⁵Yureca, mësacuabi Apolos ba'iyë, Pablo ba'iyë, ja'anre te'le ruiñe ye'yemaë'ë. Mai E'jaguë guansesi yo'o concua se'ga ba'iyë yëquëna. Ja'nca ba'icubi Riusu cocarebare quëani achojënna, mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tahuë. Riusubi baguë bainre ëñani, ga bainguëni baguë yo'ore caguëna, yëquëna se'gabi ba yo'ore yo'oyë. Ja'nca yo'ojën, mësacuani Riusu cocarebare quëani achojën yihuohuë. ⁶Ja'nca yo'o yo'ojën, yë'ëbi aon tañe'ru Riusu cocarebare mësacua recoñoana jo'cahuë. Apoloca oco jañuñe'ru mësacuani recoyo ro'taye conguë baji'i. Ja'nca yo'o yo'ocuata'an, Riusu se'ga si'a aon

iroye masiguëbi què'rè jëja recoyo bacuare mäsacuarë re'huabi. ⁷Ja'nca säani, Riusu bain concua, aon tancua, oco jañucua, ja'ancuabi Riusu guansesi yo'o se'ga yo'ojën ba'iyë. Ta'yejeiye masicua beoyë. Riusu se'ga aon iroye masiguëbi què'rè jëja recoyo bacuare baguë bainre re'huaye masiji. ⁸Aon tancua, oco jañucua, ja'ancuabi te'le yo'o yo'ojën, Riusuni te'le yo'o conjën ba'iyë. Ba'ijëna, Riusubi ëñani, maire ro'iji. ⁹Yëquëna ba'ijëna yo'o yo'ojën, Riusure yo'o concua se'ga ba'iyë. Riusubi guanseguëna, baguë yo'ore te'le yo'ojën concua se'ga ba'ijën, baguë cocarebare mäsacuanì te'le ruiñe ye'yojën ba'iyë.

Ja'nca ba'ijëna, Riusubi mäsacua jubëni ëñaguë, “Yë'ë bainreba'ë” mäsacuarë caji. “Yë'ë cocarebare te'le ruiñe ye'ye bi'rajën, yë'ë ba'iyë'ru bojora'rë ruin bi'rayë” mäsacuarë caguë bojoi Riusu. ¹⁰⁻¹¹Yureca, Riusubi yë'ëre guanseni congüëna, mäsacua jubëna ru'ru ti'anni, baguë cocarebare mäsacuanì te'le ruiñe ye'yoni masi güeseguë ba'ë'ë yë'ë. “Jesucristo yua Riusu Raosi'quërebare säani, baguëni si'a recoyo ro'tani, Riusu bain ba'iyë poreyë” caguë, baguë cocarebare mäsacuanì ye'yoguë ba'ë'ë yë'ë. Tin ye'yotoca, Riusu bain ba'iyë gare porema'inë. Ja'nca te'le ruiñe ye'yoguëna, yequëcua'ga Riusu cocare mäsacuanì ye'yojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, te'le ruiñe ëñajën ye'yoja'bë caguë yihuoyë yë'ë. ¹²Te'le ruiñe ëñajën, Riusu cocarebare te'le ruiñe ye'yojën ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'e yua gare carajeiye beoye ba'iji. Te'le ruiñe ëñamajën, Riusu cocarebare huacha ye'yojën ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'e yua gare carajeiji. ¹³⁻¹⁴Ën yija carajei umuguse ti'anguëna, Riusu toare zëonni, si'a ën yija ba'iyete ëoni si'ani, ba ye'yocua yo'o yo'ose'ere ëñani, te'le ruiñe ye'yose'e ba'itoca, gare carajeiye beoye ba'iyëna, Riusu bayete ba ye'yocuanà re'oye insija'guë'bi. Jesucristo ba'iyete te'le ruiñe ye'yoni jo'casi'cua säani, Riusu insija'yete conì baja'cua'ë. ¹⁵Yequëcua, Riusu cocarebare te'le ruiñe ëñamajën, huacha ye'yojën ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'e yua gare carajeiguëna, Riusubi baguë bayete bacuana ta'yejeiye insima'ija'guë'bi. Baguë bainre bacuare re'huani baja'guëta'an, Riusu toabi jëaye cato, bacuabi jëaye porema'ijëna, Riusubi bacuare bojora'rë tëani baja'guë'bi.

¹⁶Yureca, yë'ëbi ye'yo coca caguëna, mäsacua achajë'ën. Mäsacua jubë yua Riusu ba'iru'ë caguëna, Riusu Espiritubi mäsacua jubërebare ba'iguë ba'iji. ¿Mäsacua guere yo'ojën, ja'anre ye'yemate'ne? ¹⁷Riusu ba'iru cuencuesi'cuare säani, yequëcuabi ti'anni, bacua si'si ye'yoyebi huesoni si'ama'ija'bë. Huesoni si'atoca, Riusu'ga bacuare'ga huesoni si'aja'guë'bi. Riusu ba'irute cato, mäsacua recoñoa jucha beoye ba'iji.

¹⁸Yureca, mäsacua ba'iyete gare huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën. Mäsacua jubë ba'icua, yequëcuabi, Bain masiye'ru què'rë masi ëjaguë'ë yë'ë ro'tajën ba'itoca, ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiyete jo'cani senjojë'ën. Ro huesë hua'nara'ru ruinjë'ën. Ja'nca ruintoca, Riusubi mäsacuarë te'le ruiñe masi ëjacuare re'huaji. ¹⁹Riusubi ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiyete cato, gare huesë hua'na se'ga ba'iyë. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua, masi ëjacuabi ro coquejën, si'aye ba ëaye ro'tato'ga, Riusubi baguë ñacobi ëñani, bacuare ënseji” toyani jo'case'e ba'iji. ²⁰Yequë coca'ga toyani jo'case'e ba'iji: “Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masi ëjacuabi ëa ëñani ro'tajëna, Riusubi masini, Ro ro'tajën, ro yo'oyë bacua, caji.” ²¹Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, ro bain hua'na masi ëjacua ba'iyë catoca, bacua masiyete ta'yejeiye caye beoye ba'ijë'ën. Riusubi baguë coca ye'yocuare cuencueni, mäsacuanà saoguëna, mäsacuabi Riusu ba'iyete què'rë ye'yëjën ba'ijë'ën. ²²Yë'ë, Pablo hue'leguë, Apolos, Pedro, yëquëna ba'iyë ëñocuata'an, mäsacuanì yo'o conjën raisi'cua se'ga ba'iyë yëquëna. Ja'nca

ba'ijëna, mäsacua yua yëquëna conì bajë'ën. Si'a ën yija re'otore'ga, mäsacua ba'ì umuguseña, mäsacua junni tanjairën, yurera, jë'te rajja'rën, si'aye Riusubi re'huacani jo'caguëna, mäsacua conì bajë'ën. ²³Conì bajëna, Cristobi mäsacuanì conì baji. Conì baguëna, Riusu'ga Cristoni conì baguë säani, mäsacua yua gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë.

El trabajo de los apóstoles

4 ¹Yureca, yëquëna hua'na ba'iyete cato, Cristore yo'o concua se'ga ba'iyë yëquëna. Riusubi baguë cocarebare yëquëna masi güeseguëna, baguë bainrebani güina'ru masi güesëjën, Riusure conjën ba'iyë. ²Riusure yo'o concua ba'ijën, baguë yëye'ru jo'caye beoye yo'ojën ba'iyë bayë. ³Yë'ë'ga ja'nca yo'oguë ba'iguëna, yequëcuabi yë'ë yo'oguë ba'iyete ëñani, Huacha yo'oji catoca, ja'an cayete ta'yejeiye ro'tama'inë yë'ë. Mäsacua, yequëcua Justicia yo'oñu cacua, si'a bainbi yë'ëre cajën, Huacha yo'oji cajën ba'ito'ga, ja'an case'ere gare ro'tama'inë yë'ë. Yë'ë'ga ja'ansi'quëre ro'taguë, ja'anre caye ro'tama'inë. ⁴Yë'ë ba'iyete ëñato, gare gu'aye caye porema'inë yë'ë'ga. Ja'nca caye porema'iguëta'an, re'o bainguë ba'iyë caye porema'inë. Yë'ë Èjaguë Jesucristo se'gabi yë'ë ba'iyete ëñani masiji. ⁵Ja'nca masiguëna, bain ba'iyete ëñani, te'le jëana gu'aye caye beoye ba'ijë'ën. Mai Èjaguë ëñojai umuguse ti'anguëna, si'a bain yahuereba ro'tajën ba'iyete ëñani, si'acuanì masi güesëja'guë'bi. Baguë ñacobi ëñani, si'acua ba'iyete masini ëñaguëna, ga bainguëbi ti'anni, Riusu ro'ija'yete conì baja'guë'bi.

⁶Yureca, yë'ë bain sanhuë, ja'an cocare yihuoguë, yë'ë ba'iyete, Apolos ba'iyete quëaguëna, mäsacua yua yequëcua, Riusu cocareba te'le ruiñe masicua, bacua ba'iyete güina'ru ëñajën ba'ijë'ën. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani ye'yeni, yëquëna ba'iyete ro'tani, Riusu coca case'ere ye'yeni, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'ijën, Ja'an ëjaguë coca se'gare achani ye'yeza, caye beoye ba'ijën, sa'ñëna ro coca huëoye beoye ba'ijë'ën. ⁷Mäsacua jubë ba'icua, ga bainguëni si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë: ¿Më'ë guere ro'taguë, ëja bainguë runza caguë'ne? Riusubi më'ëre ëja bainguëre re'huama'itoca, ro ro'taguë cayë më'ë. Riusubi ja'nca re'huatoca, ro më'ë ëja bainguë ba'iyete ta'yejeiye beoye ba'ijë'ën.

⁸Yureca, mäsacuabi ro yo'ojën ba'iyë. Ai re'oye ye'yesi'cua'ë cajën, Riusu ba'iyete aireba masicua'ë ro'tajën, ro yo'ojën ba'iyë. Èja bain ruña cajën, ro mäsacua ba'iyë se'gare ro ro'tajën, yëquëna coñete roga bainguëni si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë: ¿Më'ë guere ro'taguë, ëja bainguë runza caguë'ne? Riusubi më'ëre ëja bainguëre re'huama'itoca, ro ro'taguë cayë më'ë. Riusubi ja'nca re'huatoca, ro më'ë ëja bainguë ba'iyete ta'yejeiye jo'cani senjojën ba'iyë. Mäsacua yua ëja bain ba'itoca, ai bojojën ba'iyë yëquëna. Mäsacua yua ëja bain ba'itoca, yëquëna ba'iyë mäsacua naconi te'le conjën ba'ire'ahuë. ⁹Ja'nca ba'imajën ba'ito'ga, Riusu yo'o coñe cuencuesi'cuareba ba'iyë yëquëna. Riusubi yëquëna cuencueni jo'caguë, ën yija bainni yëquëna te'le ëñoguë, yequëre què'rë ta'yejeiye beo hua'nare yëquëna re'huani jo'cabi, ro'tayë yë'ë. Ja'nca re'huani jo'caguëna, ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cuabi yëquëna ëñani, Gu'a bain säani, bacuare huani senjo güesënu cayë. Si'a ën yija bain, si'a tin re'oto ba'icua, si'acuabi yëquëna ëñani, yëquëna ro jaya ëaye ëñajën ba'iyë bacua. ¹⁰Yëquëna ba'iyete quëna achojëna, bacuabi yëquëna ëñani, Ro huesëjën cayë bacua, cayë. Mäsacuaca, Ai masi ëjacua ba'iyë yëquëna, cajëna, bainbi jaya coca mäsacuarë cama'inë. Ja'ancuabi yëquëna ëñani, Ro porema'ì hua'na'ë, cajëna, mäsacuaca, Ai re'oye yo'oye porecua'ë yëquëna, cayë. Ja'nca cacua ba'ijëna, si'a bainbi re'oye achajën, mäsacuanì bojojën,

Ai masi ëjacula'ë mësacuare cajën, mësacuani gugurini rëanjën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi yëquënani te'le ruiñe ëñamajën, Ro gu'a hua'na'ë, yëquënate cajën, yëquënani ro jayajën senjoñë. ¹¹Ja'nca yo'ojënna, yëquënabi gare yure tëca aon gu'ana ju'ncua ba'iyë. Oco ëana ai yo'oyë. Caña carajeicua'ga ba'iyë. Bainbi yëquënani ëñani, ro gu'aye cani, yëquënate ro saoni senjoñë. Huë'le beocua'ë yëquëna. ¹²Ai jëja yo'o yo'oye'ru, ai guajaye tëca yo'o yo'ojën ba'iyë. Yequëcuabi yëquënani gu'aye cajën jayatoca, yëquëna'ga bacuani güina'ru gu'aye cajën jayama'iñë. Bacuani re'oye yo'oyë. Yequëcuabi yëquënani je'o batoca, yëquënabi bëñe beoye ba'ijën, ai yo'ojën, gu'aye sehuomajën ba'iyë. ¹³Yequëcuabi yëquënani si'si coca gu'aye catoca, bacuani güina'ru si'si sehuoma'iñë. Bojo coca se'ga cajën, bacuani re'oye sehuoyë yëquëna. Si'a ën yija bainbi yëquënani ëñani, yëquënani ro hui'ya jayajën, yëquënani ro saoni senjoñën, yure tëca ja'nca yo'ojën ba'iyë.

¹⁴Yureca, yë'ë bain sanhuë, ën cocare mësacuani toyani saoguë, mësacuani ro bëñe caye ro'tama'iñë yë'ë. Yë'ë mami sanhuë ai yësi'cuare sëani, mësacuani si'a jëja yihuoguë caye ro'tayë yë'ë. ¹⁵Ai jai jubë bainbi mësacuani conjën, Cristo cocare bojora'rë yihuocuata'an, yë'ë se'gabi mësacua taita'ru ba'iyë. Jesucristo cocarebare quëani achoguë ye'yoguëna, mësacuabi achani Jesucristoni si'a recoyo ro'tahuë mësacua. Ja'nca ro'tajën, mame të'ya raisi'cua ruinjën, Riusu recoyo ro'taye'ru te'le ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, mësacua taita ruën'ë yë'ë. ¹⁶Ja'nca ruinsi'quëbi mësacuani si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë. Yë'ë ba'iyete ëñani, güina'ru ba'ijë'ën.

¹⁷Mësacuabi ja'nca ba'ija'ye caguë, yë'ë te'le bainguë Timoteore mësacuana saohuë. Yë'ë mami ai yësi'quë, mai Ëjaguëni si'a recoyo ro'taguë, ja'anguëte cuencuani, Yë'ë Cristo bainguë ba'iyete mësacuani se'le quëajë'ën caguë, baguëte mësacuana saohuë yë'ë. Yë'ë ye'yoye'ru ye'yoguë, si'a Cristo bain jubëanna ye'yoguë ganiñe'ru, güina'ru mësacuani ye'yoguë ba'ija'guë caguë, baguëte mësacuana saohuë yë'ë. ¹⁸Ja'nca saoguëna, mësacua jubë ba'icua, yequëcua, Ëja bain ruñu cajën ba'icuabi ro coca huëojën, Pablobi raima'iji cajën ba'iyëna. ¹⁹Cajën ba'icua'reta'an, yurera mësacuana ëñaguë saiyë yë'ë, Riusubi yëtoca. Ja'nca saiguëbi ba ëja bain cacuare masija'guë'ë yë'ë. Bacua coca cayete achani, ja'nrebi quë'rë se'le, Bacua caye'ru yo'oja'bë caguë ëñaja'guë'ë yë'ë. ²⁰Riusubi baguë bain naconi ba'iguë, coca caye se'ga yo'oma'iji. Baguë coca case'ru si'a jëja poreguëbi güina'ru yo'oji, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë sëani. ²¹¿Yureca, mësacua guere yëye'ne? Mësacuana ëñaguë saiguë, ¿mësacuani si'nseyete yëye? o ¿mësacuani si'a recoyo ai yëguë, bojora'rë coñete yëye?

Juicio sobre un caso de inmoralidad

5 ¹Yequëcuabi te'le ruiñe quëajënna, mësacua gu'aye yo'oyete achani masihuë yë'ë. Ro gu'a bain'ga ja'nca gu'aye yo'oma'ijënna, mësacua gu'aye yo'oyete jo'camajën ba'iyë. Mësacua jubë ba'iguëbi baguë taita samu ba'i rënjoni ro yahue baguëna, mësacuabi ënsema'iñë. ²Ja'nca ënsema'icua'bi baguë gu'aye yo'oyete ëñamajën, Re'o bain ba'iyë mai cajën, ro ro'tajën yo'ojën ba'iyë mësacua. iJa'nca yo'oma'ijë'ën! iMësacua jubë ba'iguëbi ja'nca gu'aye yo'oguëna, etoni senjojë'ën! iBaguëte ota oijën, mësacua jubëbi etoni saojë'ën! ³Yë'ë'ga mësacua naconi beoguëta'an, mësacua naconi ba'iyë'ru ba'iguëbi ba gu'aye yo'oguëte yuara justiciate ro'tahuë yë'ë. ⁴Ja'nca sëani, mësacua yua jubë ñë'cajën, mai Ëjaguë Jesucristo ba'iyete ro'tajë'ën. Yë'ë'ga mësacua jubë naconi ba'iyë'ru ba'iguëna, yë'ë ro'taye'ru ro'tajën, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Jesús coñete ro'tajën, ba gu'aye yo'oguëte baguë si'nseyete cajë'ën. ⁵Mësacua jubëbi

baguëte etoni saojë'ën. Ja'nca etoni saojënna, zupai huatibi baguëni baja'guë. Ja'nca baguëbi ba bainguëni ai jëja ai yo'o güeseguëna, mai Ëjaguë Jesús rai umugusebi ti'anguë, yequëre ba bainguë mame recoyo re'huaguëna, Riusubi baguë recoyote tëani re'huani baja'guë'bi.

⁶Mësacuabi Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, gu'aye ro'tajën ba'iyë. Te'le bainguë gu'aye yo'oye se'gare ëñama'icua sëani, si'a jubëbi ro gu'ajëjën ba'iyë mësacua. ¿Mësacua guere yo'ojën, ën coca, ira bain masi cocare ro'tamate'ne? “Aon huo'co maca choa ma'carë se'gare harinabëna ayatoca, si'a harinabëte huo'coji.” ⁷Ja'an cocare ro'tama'icua sëani, mësacua ira yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjojë'ën. Si'a jubëbi mame re'huani tënosi'cua'ru ba'ijën, gu'a jucha beocua gare ba'ijë'ën. Cristo yua oveja huani insise'e'ru mai gu'a jucha ro'ire huani senjosi'quë sëani, mësacua gu'ayete gare jo'cani senjojë'ën. ⁸Ja'nca jo'cani senjocuabi Cristo yëye'ru jo'caye beoye yo'ojën, mai gu'aye ro'tajën jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoñën, gare recoyo tënosi hua'na ro'tajën bojojën bañuni. Israel bain ira ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e, aon huo'co maca gare quëñoni senjose'e'ru mai gu'a juchare gare jo'cani senjoñu. Gare coqueye beoye ba'ijën, te'le ruiñe coca cajën bañuni.

⁹Yë'ë yequë utire toyani mësacuana saoguë, mësacuani ñaca yihuohuë yë'ë: Gu'a bain naconi te'le coñe beoye ba'ijë'ën cahuë yë'ë. ¹⁰Ro gu'a bain si'a ën yija ba'icua're camaë'ë yë'ë. Ja'ancua, bonse ëa ëñajën ba'icua, bonse jiancua, huacha riusu hua'ina gugurini rëancua, si'a gu'aye yo'ocuare catoca, bacua ba'irute quëñëne gare porema'iñë. ¹¹Cristo bain ro coquejën cacua, ja'ancua cahuë yë'ë. Cristo bainguë ba'iyë yë'ë, cani, ja'nrebi romigoni yahue baguë, bonsere ëa ëñaguë, huacha riusu hua'ina gugurini rëanguë, yequëcuani gu'aye caguë, jo'chana güebeguë, bonsere jianguë, ja'anre yo'oguë ba'itoca, baguëte quëñëni saijën, baguë naconi gare ba'ima'ijë'ën. ¹²Cristo bain jubë ba'ima'icua're cato, bacua gu'aye yo'oyete gare cama'iñë yë'ë. Mësacua jubë ba'icua, Cristo bain ba'iyë cacua, ja'ancua gu'aye yo'oyete cani, mësacua jubëbi etoni saojë'ën, cayë yë'ë. ¹³Riusu se'gabi Cristo bain jubë ba'ima'icua, bacua gu'aye yo'oyete bëñe ëñani caji. Ja'nca sëani, yë'ë case'e'ru yo'ojë'ën: Mësacua jubë ba'iguë, gu'aye yo'oguë ba'iguë, ja'anguëte mësacua jubëbi gare etoni saojë'ën, cayë yë'ë.

Pleitos ante jueces no creyentes

6 ¹Yureca, mësacuani se'le gu'aye caye bayë yë'ë. Mësacua jubë bainguë gu'aye yo'ose'ere bëinjën, ¿mësacua guere yo'ojën, baguëte sani, ëja bainguë Cristoni huesëguë, ja'anguëni si'nseye caye seña'ne? Cristo bain jubë ba'icua'ni si'nseye caye senjë'ën. ²Cristo bain jubë ba'icua, bacua si'nseye caya'yete ro'tajë'ën. Si'a ën yija bain si'nseyete guansejën ba'ija'cua'ë. Ja'anre masiyë mësacua. Mësacuabi ja'nca guansejën ba'ija'cua sëani, ¿mësacua guere yo'ojën, mësacua bain masiyë porema'iñë caye'ne? ³Mësacua si'a ën yija bainni guansejën ba'ija'rënbi Riusu anje hua'nare'ga güina'ru guansejën ba'ija'cua'ë. ¿Ja'nca ba'ija'cuabi guere yo'ojën, ro ën yija juma jucha se'gare masiyë porema'iñë caye'ne? ⁴Mësacua bainbi choa ma'carë gu'aye yo'otoca, ¿mësacua guere yo'ojën mësacua jubë ba'icua, ta'yejeiye beocua, ja'ancuani si'nseye caye seña'ne? ⁵Mësacuani ai bëñe cayë yë'ë. ¿Mësacua jubë ba'icua're cu'eto, masi ëjaguëbi mësacuani justicia caya'guë, te'leguë se'gare tinjañe porema'iñë? ⁶Mësacuabi beoyë cajën, ro bain justicia cacuare cu'ejën, Cristo bain ba'ima'icua'bi ëñajënna, mësacua bain gu'aye yo'ose'ere quëajën, baguë si'nseyete seña'ne.

⁷Mésacua bain gu'aye yo'ose'ere quëani, bacua si'nseye sentoca, ro guaja yo'ojën, ro gu'ajejën ba'iyë. Mésacua bain gu'aye yo'ose'ere ro'tama'itoca, quë'rë re'oye ba'iji. Gare justicia yo'oma'ise'e ba'itoca, quë'rë re'oye ba'iji. ⁸Mésacua te'e jubë bain Cristoni ro'tacua ba'icuata'an, bacuani go'iyë gu'aye yo'ojën bacua bonsere jianjën, ai gu'aye yo'ojën ba'iyë mésacua.

⁹Gu'a bainbi Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'icua sëani, bacua gu'aye yo'oye'ru gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Gare huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën. Romi hua'nani yahue bajën gu'aye yo'ocua, huacha riusu hua'ina gugurini réancua, yequëcua rënjo hua'nani yahue bajën gu'aye yo'ocua, gaje ëmëcua sa'ñeña yahue ba'ijën gu'aye yo'ocua, ¹⁰bonse jiancua, bonsere ba'ëaye ëñacua, jo'chana güebecua, yequëcua gu'aye cacua, yequëcua bonsere tëtëjën huaicua, ja'ancuabi Riusu ba'i jobona gare ti'añe beoye ba'iyë. ¹¹Mésacua jubë ba'icua yequëcua'ga ja'nca ba'isi'cuareta'an, Riusubi mésacua gu'a juchare senjoni, mésacua recoñoa mame tënöni, baguë bainrebare re'huani, mésacuare re'o bain ba'iyë cabi. Mai Ëjaguë Jesús ba'iyete ro'tani, baguë Espiritute ta'yejeiyereba mésacuana insini jo'cabi Riusu.

La santidad del cuerpo

¹²Yureca, mésacuabi ën coca cajën: “Riusubi ënsema'itoca, huacha yo'oye beoye ba'iguëbi si'aye yo'oye poreyë yë'ë” cajën, te'e ruiñe cayë mésacua. Te'e ruiñe cacuata'an, yequë yo'ore yo'otoca, re'oye yo'oma'iñë. “Si'aye yo'oye poreyë yë'ë” cacuata'an, ro yë'ë ro'taguë yo'oyete jo'caye porema'itoca, gu'aji. Riusu yëye se'gare yo'oguë baza cayë. ¹³Yequëcuabi ën coca: “Aon aiñëbi re'oji. Guëtäbëte re'o huanöji” ja'an cocare cacuareta'an, yë'ë'ga ñaca sehuoyë: Bain aon, bain guëtäbë, ja'anbi si'arën ba'ima'iji. Riusubi huesoni si'aja'guë'bi. Riusubi bain ga'nihuëte re'huani jo'caguë, ëmëcua, romicua, sa'ñeña yahue baye beoye gare ba'ijë'ën cabi. Bainbi bacua ga'nihuëbi yo'o yo'ojën, Riusuni coñe bayë. Riusu'ga mai ga'nihuëna gaje meni baguëna, mai recoyote re'o huanöji. ¹⁴Riusu yua mai aon aiñë, mai guëtäbë, ja'anre huesoni si'aja'guëta'an, mai Ëjaguë junni tonsi'quëre huajëguëte go'ya rai güesebi. Ja'nca go'ya rai güesesiquëbi maire'ga junni tansi'cuareta'an, ai ta'yejeiyereba pore Ëjaguëbi maire huajëcuare go'ya rai güeseja'guë'bi.

¹⁵¿Yureca, mésacua guere ën cocare ye'yemate'ne? Mésacua yua Cristo bain te'e jubëreba ba'icuabi mésacua ga'nihuëbi Cristoni si'a jëja yo'o conjën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi mésacua ga'nihuëbi gu'a romigo naconi gu'aye yo'otoca, ai gu'aye yo'oyë. Ja'anre gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁶¿Mésacua guere ën cocare ye'yemate'ne? Mésacua yua Cristo bain te'e jubëreba ba'icuabi mëscare ye'yemate'ne? Gu'a romigona zi'intoca, bago naconi te'e ga'nihuë ba'iyë'ru ba'iji. Riusubi ën cocare toyani jo'caguë: “Ba samucuabi te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë” caguëna, gu'a romigona zi'iñe beoye gare ba'ijë'ën. ¹⁷Ja'nca ba'iguëbi mai Ëjaguë naconi te'e zi'inni, baguë naconi te'e recoyo ba'iyë'ru ba'iji.

¹⁸Yureca, mésacuabi romigoni yahue baye ro'tatoca, gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ro'taye beoye gare ba'ijë'ën. Bain gu'a jucha yo'oye ro'tato, romigoni yahue baye, ja'anre yo'otoca, baguë ga'nihuë Riusu re'huani jo'case'ere gu'aye yo'oji. Yequë gu'a jucha yo'otoca, banji. Ro gu'aye yo'oji. Ja'nca sëani, romigoni yahue baye beoye gare ba'ijë'ën.

¹⁹¿Mésacua guere ën cocare ye'yemate'ne? ¿Mésacua ga'nihuë yua Riusu Espiritu ba'i huë'e ba'iyë ro'tamate? Riusu Espiritu yua mésacuana gaje meni baguëbi mésacua recoyote ba'iji. Ro mésacua yëye se'gare yo'oye porema'iñëoye gare ba'ijë'ën. Bain gu'a jucha yo'oye ro'tato, romigoni . ²⁰Jesucristobi

mésacua ba'iyete baguë zie jañuni tonse'ebi ro'iguëna, mésacua yua Riusu bainreba ruë'në. Ja'nca sëani, mésacuabi yo'o yo'ojën, mésacua ga'nihuëbi gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'ijën, Riusuni bojojën, Riusu ba'iyete si'a bainni masi güesejën ba'ijë'ën.

Consejos sobre el matrimonio

7 ¹Yureca, mésacuabi yë'ëni coca senni achajën toyajënna, mésacuani yihuoguë sehuoyë yë'ë. Mésacuabi romigoni baza cajënna, ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Romigoni zi'inma'iñe ba'itoca, quë'rë re'oye ba'iji. ²Ja'nca ba'iguëta'an, gu'a jucha yo'o ëaye ba'itoca, ga bainguëbi baguë rënjoni baja'guë. Ga romigo'ga bago ënjëni baja'go. ³Romigobi bago ënjë ga'nihuëte te'e zi'iñe yëgona, ënseye beoye ba'ija'guë. Ëmëguë'ga baguë rënjo ga'nihuëte te'e zi'iñe yëguëna, ënseye beoye ba'ija'go. ⁴Ënjë hua'na, rënjo hua'na, bacuabi cajën, “Yë'ë ga'nihuëte pa'roma'ijë'ën” bacua huejasi'cuani cayë beoye ba'ijë'ën. ⁵Ja'nca ba'ijën, mésacuabi sa'ñeña cajën, “Zoe ba'i umuguseña Riusuni ujaye se'ga yo'oñu” cajën ba'itoca, sa'ñeña cu'eye jo'cajë'ën. Ja'nca jo'cajën, ja'nrebi ujani tëjini, se'e sa'ñeña te'e cu'ejën ba'ijë'ën. Sa'ñeña zoe ënsetoca, mésacuabi sa'ñeña jo'caye jëja beojënna, yequëre zupai huatibi mésacuani gu'a juchare yo'o güesema'iguë.

⁶Mésacuani ja'an cocare yihuoguë, Mésacua huejajën ba'ijë'ën caguë, gare guanseye beoye ba'iyë yë'ë. Mésacuabi yëtoca, huejaye poreyë. Ja'an se'ga cayë yë'ë. ⁷Yë'ë yëyete cato, si'a bainbi yë'ë ba'iyë'ru ba'iyë poretoaca, romi beocua ba'itoca, ai re'oye ba'iji. Ja'nca yëto'ga, Riusubi bainre re'huani jo'caguë, ga bainguëte tin yo'oye poreguëte re'huabi. Yequëcuabi yequë yo'o yo'oye porecua ba'iyë. Yequëcuabi yequë yo'o yo'oye porecua ba'iyë.

⁸Yureca, huejama'isi'cua, o hual'jecua ba'ijënna, ja'ancuani yihuoguë, yë'ë ba'iyë'ru ba'ijën gare huejama'itoca, ai re'oye ba'iji, cayë yë'ë. ⁹Ja'nca caguëta'an, bacuabi romi huëiye, o ëmë huëiye, ja'anre jo'caye jëja beotoca, huejajë'ën cayë, bacuani. Bacua ëase'ere jo'caye porema'itoca, huejajë'ën cayë. Bacua ëase'ena zemosi'cua ba'itoca, gu'aji. Ja'ancuabi huejatoca, quë'rë re'oye ba'iji.

¹⁰⁻¹¹Yureca, Cristo bainrebabi huejasi'cua ba'ijënna, yë'ë yihuo coca se'gare cama'iñë. Mai Ëjaguë Jesucristo guanseni jo'casi cocare quëayë. Romicuabi bacua ënjë sanhuëni jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën. Ëmëcua'ga bacua rënjo sanhuëni jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën, quëayë yë'ë. Ja'nca quëaguëta'an, jo'cani senjotoca, yequëni yeconi huejama'ijë'ën. Senjosi'quë naconi se'e te'e ba'iyë porema'itoca, yequëni gare huejaye beoye ba'ijë'ën.

¹²Yureca, yequëcua huejasi'cua ba'ijënna, yë'ë se'gabi bacuare yihuoyë. Mai Ëjaguëbi guansema'iguëna, bacuani ñaca yihuoyë yë'ë. Cristo bainguëbi yua Cristoni ro'tama'igoni batoca, “Maibi bañuni” cagona, bagote jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën. ¹³Güina'ru, Cristo baingobi yua Cristoni ro'tama'iguëni batoca, “Maibi bañuni” caguëna, baguëte jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën. ¹⁴Cristoni ro'tama'icuan huejasi'cua ba'itoca, Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi bacua ënjë sanhuë o bacua rënjo sanhuë ba'iyete ëñato, Cristo bainni huejasi'cua ba'ijën, Cristo bain mame tënose'ebi mame tënosi'cua'ru ba'iyë. Ja'nca ba'ima'itoca, bacua zin hua'na yua jucha bacua ba'ire'ahuë. Cristoni ro'tama'icuan ja'nca tënosi'cua ba'ijënna, bacua zin hua'nabi giüina'ru tënosi'cua ba'iyë. ¹⁵Yureca, Cristoni ro'tama'icuan bacua ënjëre o bacua rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, Cristo bainbi bacua rënjore o bacua ënjëre ënsema'ijë'ën. Ja'nca jo'cani senjotoca, Cristo bainbi bacua ënjë o bacua rënjo, Cristoni ro'tama'icua, bacua

ba'iyete Riusuni sehuoma'icua ba'iyë. Cristo bain ba'iyete cato, recoyo bojojën ba'ijën, jo'cani senjocuare ro guaja sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. ¹⁶Ja'nca ba'ijën, mësacua ënjëbi, o mësacua rënjobi Cristoni recoyo ro'tama'iguëna, mësacuabi bacuare Cristo bainre re'huaye concuata'an, bacua recoyo ro'taja'yete gare huesëyë mësacua. Ja'nca sëani, bacua ba'iyete sa'ntiye beoye ba'ijën, Cristoni recoyo bojoye se'ga ba'ijë'ën.

¹⁷Cristo bain si'acuani ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Cristobi mësacuare baguë bainre re'huani baguëna, mësacua ba'iyete ro'tani, baguë re'huani cuencuese'e ba'iyë'ru ba'ijë'ën. Tin ba'iyë'ru ro'taye beoye ba'ijë'ën. Cristo bain jubëan si'aruan ba'icuanani ja'nca guansegüë cayë yë'ë. ¹⁸Yequëcuabi Go neño ga'nihuë tÿyosi'cua ba'ijën, ja'nrebi Cristo bainre re'huasi'cua ba'ijën, go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'quë ba'ija'ma ro'taye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'cua ba'ijën, Cristo bainre re'huasi'cua ba'ijën, mësacua go neño ga'nihuëte tÿyo güeseye ro'tamajën ba'ijë'ën. ¹⁹Mësacua go neño ga'nihuë tÿyoye o tÿyoma'inë, ja'anre ro'tama'ijë'ën. Riusubi baguë bainni coca guanseni jo'caguëna, ja'an cocare ro'tajën, ja'an se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. ²⁰Cristobi mësacuare baguë bainre cuencueguëna, ja'anrën ba'iyë'ru ba'ijë'ën. Tin ba'iyë'ru ba'iyë ro'tama'ijë'ën. Cristo re'huani cuencuese'e ba'iyë'ru ro'tajën, mësacua tin ba'iyë'ru ba'iyë ro'tama'ijë'ën. ²¹Yequëcua, yo'o concua zeansi'cua banica, tin ba'iyë ro'tama'ijë'ën. Mësacua ëjacuabi etoye yëtoca, etani saijën, bacua yo'o yo'ocua zeansi'cua ba'iyë jo'cajë'ën. ²²Yureca, yo'o concua zeansi'cuabi Cristo bainre re'huasi'cua ba'itoca, yequëcua yo'o concua ba'icuata'an, Cristo naconi te'e ba'ijën, ro guaja beoye ba'ijën, bacua ëjacuani rëquëye beoye yo'o conjën ba'iyë, Cristoni concua sëani. Yequëcua, yo'o concua zeanma'isi'cua banica, mësacua ñaca ro'tajë'ën. Yureca, Cristo bain re'huasi'cua ba'ijën, baguëre yo'o concua zeansi'cua mësacua ruën'ë. Ro mësacua yëye se'gare yo'oye porema'inë. ²³Cristo yua mësacua ro'ire junni tonsi'quëbi baguë bainre mësacuare re'huani baji. Ja'nca sëani, Cristona te'e zi'inni, bain ëjacua gu'aye guanseye'ru yo'oye gare ro'tamajën, gu'a juchana gare zemo güesema'ijë'ën. ²⁴Ja'nca sëani, Riusu re'huani cuencuese'e ba'iyë'ru ro'tajën, ja'an ba'iyë'ru Riusu naconi te'e zi'inni ba'ijën, Riusuni bojojën, baguëni conjën ba'ijë'ën.

²⁵Yureca, Cristo bain huejama'isi'cua ba'ijë'na, Cristo guansesi coca beoguëbi mësacuabi yë'ë ro'tasi cocare yihuoguë cayë yë'ë. Mai Ëjaguëbi conguëna, mësacuani re'oye yihuoguë ro'tayë yë'ë. ²⁶Yureca, je'o bacuabi Cristo bainni ai gu'aye yo'ojë'na, mësacua ja'anre ro'tajën, romi huejaye ro'tama'ijë'ën. ²⁷Huejasi'cua banica, bagote jo'cani senjoñe ro'tama'ijë'ën. Romi beocua banica, romini huejaye ro'tama'ijë'ën. ²⁸Ja'nca yihuoguëta'an, mësacuabi huejatoca, gu'aye yo'oma'inë. Yureña huejato, ai guaja yo'ojën, ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Ja'an mësacuare ba'ima'ija'guë cayë yë'ë.

²⁹Yë'ë bain sanhuë, mësacuani ñaca yihuoguë quëayë. Mai ën yija ba'i umuguseña te'e jëna carajeija'yeta'an ba'iguëna, mësacua yure rënjo bacuabi rënjö beojën ba'ija'yete ro'tajë'ën. ³⁰Mësacua yure ota oicuabi ota oima'ija'ñete ro'tajë'ën. Mësacua yure bojojën ba'icuabi bojoma'ija'ñete ro'tajë'ën. Mësacua yure bonse conic bacuabi bonse beoja'yete ro'tajë'ën. ³¹Ja'nca ro'tajën, ën yija ba'iyebi gare carajeija'guë sëani, mësacua ën yija ba'i ma'carëan yure bajën, ja'anre beoja'yete ro'tajë'ën. Riusu ba'i re'oto ba'ija'yete ro'tajën ba'ijë'ën.

³²Mësacua yua ën yija ba'iyete ai guaja ro'tamajën ba'ijë'ën caguë, ja'nca mësacuani yihuoguë cayë yë'ë. Ja'nca caguëbi bain huejacua ba'iyete quëayë. Cristo bainbi huejama'itoca, Cristo yo'o yo'ojën coñe se'gare ro'tajën, Cristo yëye'ru

yo'ozca cajën ba'iyë. ³³Romini huejatoca, ën yija ba'iyete ai ro'tajën, Yë'ë rënjo yëyete ro'taguë, bagote conza cajën ba'iyë. ³⁴Romi hua'na'ga güina'ru ba'iyë. Romi zincua, ëmë beocua ba'ijën, Cristo yo'o yo'ojën coñe se'gare yëjën, bacua ga'nihuëanre, bacua recoñoare ro'tajën, Cristo baingo sëani, Gare jucha yo'oye beoye baza cajën, Cristote cu'ejën ba'iyë. Romi huejasi'cuaca ën yija ba'iyete ai ro'tajën, Yë'ë ënjë yëyete ro'tago, baguëte conza cajën ba'iyë.

³⁵Mësacuani ja'nca yihuoguë, mësacuani huejaye ënseye yëma'inë. Mësacua yua Cristo bain cuencuesi'cua sëani, mai Ëjaguëni jo'caye beoye conjën, te'e ruiñe yo'ojën, re'oye ba'ijë'ën, cayë yë'ë.

³⁶Yequëcua, taita sanhuëbi romi zingoni bajën, bago huejarën tayojeiguëna, bago huejaye yëyete se'le ënsema'inë catoca, bagoni gu'aye yo'oye yëma'inë. Ja'nca huejaye yëtoca, mësacua yëse'le yo'ojë'ën. Bago huejaja'guëna insinica, gu'aye yo'oma'inë. ³⁷Yequëcua, romi zingoni bacuabi bagote yequëna insiye yëma'itoca, bacua'ga gu'aye yo'oma'inë. Te'e ruiñe ro'tajën, Bagote yequëna insima'inë cajën ba'itoca, re'oye yo'oyë. ³⁸Ja'nca sëani, mësacua romi zingote huejaja'guëna insinica, re'oye yo'oyë. Insimanica, quë'rë re'oye yo'oyë.

³⁹Yureca, romi huejasi'cuabi si'a bacua ënjë ba'i umuguseña baguëni yo'o coñe bayë. Ënjëbi junni huesëguëna, ja'nrebi yequëni, mai Ëjaguë bainguëreba se'gani bacua yëye'ru huejaye poreyë. ⁴⁰Ja'nca porecua ba'ito'ga, yë'ëbi ro'taguë, romi hua'jecuani ñaca yihuoyë. Se'le huejama'itoca, quë'rë bojocua ba'iyë. Ja'nca yihuoguë, Riusu Espirituni baguë sëani, yequëcuabi tin ro'tacuata'an, mësacuani te'e ruiñe yihuoye masiyë yë'ë.

Los alimentos consagrados a los ídolos

8 ¹Yureca, bainbi huacha riusuñana aonre insini jo'cajë'na, mësacuabi ja'an gu'ayete ro'tajën, yë'ëni senni achajë'na, mësacuani yihuo cocare cayë yë'ë. Mësacua si'acuabi ja'an aon ba'iyete ro'tajën, ga bainguëbi cajën, Yë'ë se'gabi ja'an aon ba'iyete bainni yihuoye masiyë cayë. Ja'nca catoca, ro mësacua masiye huanone se'gare ro quëayë. Bainni te'e ruiñe yëjën ba'itoca, bacuani re'oye yihuoye poreyë mësacua. Ja'nca yihuotoca, Cristo bainbi recoyo jaijeiyë. ²Ro mësacua masiyete ro'tatoca, mësacuabi ta'yejeiye masima'inë. Ai caraji mësacuare. ³Ru'ru, Riusuni te'e ruiñe yëjën ba'ijë'ën. Riusubi baguëni te'e ruiñe yëjën ba'icuanani ënaguë, baguë bainreba ba'iyete bojoji.

⁴Yureca, huacha riusuñana insisi aonre yë'ëni senni achayë mësacua. Ja'nca senni achajën, Huacha riusu yua riusu beoji cajën, Mai Ëjaguë yua gaña Riusu'bi ba'iji cajën, te'e ruiñe cayë mësacua. ⁵Ro ën yija ba'iyete ye'yese'cuabi guënamë re'oto, yija re'oto, si'aruanna ëñajën, ai ba'i jubë riusu hua'na ba'iyë ro ro'tajën cayë. ⁶Ja'nca cacuata'an, maibi mai gañaguë Riusure ro'tajën, Taita baguëni cayë. Si'a ën re'oto ba'iyete re'huaye guansesi'quëbi maini baji. Mai Ëjaguë Jesucristo'ga si'a ën re'oto ba'iyete re'huani jo'casi'quëbi maire tëani mame re'huani baji. Yequë tëani baye poreguëte cu'eto, gare beoji. Ja'anre te'e ruiñe masiyë mai.

⁷Ja'nca masijë'na, yequëcua, huacha riusuñare ye'yëjën ba'isi'cuabi mai masiyë'ru ta'yejeiye masima'inë. Cristo bainre re'huasi'cua ba'icuata'an, huacha riusuna insisi aonre ëñani, Aintoca gu'aji, cajën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi mësacua aiñete ëñani, güina'ru anni, ja'nrebi, Gu'aye yo'ohuë yë'ë cajën, Cristo coñe'ru ta'yejeiye masimajën, recoyo gu'ajeyë. ⁸Maibi ja'an aonre aintoca, Riusubi maini quë'rë re'oye ëñama'iji. Ainma'itoca, maini güina'ru ëñaji. Mai aon aiñebi Riusuni bojo güesema'inë. ⁹Ja'nca sëani, mësacua si'a aon aiñe

porecuabi ro mäsacua yëye'ru ëñajën ainjën ba'ijë'ën. Cristo bain ta'yejeiye masima'licuabi mäsacua aonre aiñete ëñani, yequerë Cristoni ro'taye jo'cani gu'ajeima'inë. ¹⁰Mäsacua yua Cristo bain ta'yejeiye masicuabi huacha riusu huë'ena cacani, ba aon huacha riusuna insini jo'case'ere ainguëna, yequëbi mäsacua aiñete ëñatoca, baguë yequerë, Yë'ë'ga ja'an hua'ire anza cama'iguë. ¹¹Ja'nca ainguëbi Cristoni ta'yejeiye ye'yema'isi'quë ba'itoca, yequerë Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjoma'iguë. Ja'nca senjotoca, mäsacua Cristo te'e bainguëni ro gu'ajei güeseyë. Cristobi baguë ro'ina junni tonguëna, ¹²mäsacuabi ro yo'ojën, ro mäsacua yëye se'gare'ru aon ainjën, mäsacua te'e bainni huacha ro'ta güesejën, ai gu'aye yo'oyë. Cristoni ta'yejeiye masima'licuabi ja'nca Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjotoca, mäsacuabi Cristoni ai gu'aye yo'oyë. ¹³Bainbi ja'nca jo'cani senjoni gu'ajeitoca, ja'an aon huacha riusuñana insini jo'case'ere gare se'e aiñe beoye bañuni. Yë'ë te'e bain, Cristo bainbi yë'ë aon, huacha aonre ainguëna, ëñani, Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjotoca, ja'an aonre gare se'e ainma'ija'guë'ë yë'ë.

Los derechos de un apóstol

9 ¹Yureca, yë'ë yëye'ru yo'oye poreguëna, yequëcuabi yë'ë ba'iyete gu'aye cajën ba'iyë. Cristobi yë'ëre cuencueni raomaji'li cacuata'an, mäsacuabi yë'ë cuencueni raose'ere masiyë. Mai Ëjaguë Jesucristoni ëñasi'quë sëani, baguë cuencueni raose'ere te'e ruiñereba masiyë yë'ë. Ja'nca yë'ëre cuencueni raoguëna, mäsacuani Cristo cocarebare quëani achoguë, jo'caye beoye mäsacuani yo'o conguëna, mäsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, Cristo bainre re'huasi'cua baë'ë. ²Yequëcuabi cajën, Cristobi yë'ëre cuencueni raomaji'li cacuata'an, mäsacuabi yë'ëre cuencueni raose'ere te'e ruiñe masijën, yë'ëni re'oye ëñajën ba'iyë. Mäsacua yua Cristo bainre re'huasi'cua ba'ijëna, yequëcuabi ëñani, yë'ëre cuencueni raose'ere masiyë poreyë.

³Yë'ë cuencueni raose'ere ro'tama'icua, ja'ancuabi gu'aye senni achajëna, ën cocare sehuoyë yë'ë. ⁴Cristo bain cuencueni raosi'cuabi Cristo bain jubëanna sani, bacua aon, bacua gono, ja'anre seña poreyë yëquëna. ⁵Yëquëna yua Cristo baingo, rënjo hua'goni batoca, bagore'ga sani, bago aonre güina'ru seña poreyë yëquëna. Yequë Cristo bain cuencueni raosi'cuabi ja'nca yo'oyë. Mai Ëjaguë Jesucristo yo'jeca, Pedro hue'eguë, bacua'ga ja'nca yo'oyë. ⁶Cristo bain jubëanna ganijani, Riusu cocare bacuani ye'yojën, bacua aonre ainjëna, mäsacua yua yë'ë, yë'ë bainguë Bernabé, ¿yëquëenate ro'tajën, yëquëna se'gana aonre ro insiye beoye ro'taye? ¿Bacua yua yo'o yo'ojën, bacua curibi aon ro'ija'bë, yëquëenate cama'inë? Bañë. Yëquënabi yëtoca, Cristo bain aonre ro coní aiñe poreyë. ⁷Ën cocare'ga ro'tani ye'yejë'ën: Soldado hua'nabi servicio prestajën, bacua aonre gare ro'ima'inë. Zio ëjacuabi aonre tanjën, ba aon tëase'ere aiñe yëto, ¿jarocuabi ënseye'ne? Yequëcuabi jo'ya hua'nare cuirajën, ba ojere uncuye yëto, ¿jarocuabi ënseye'ne? Yëquëna'ga mäsacuani Riusu cocare quëani ahojën ye'yojën ba'licuabi mäsacua aon cuirayete ro coye poreyë. ⁸Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua ro'taye'ru gare ro'tani cama'inë yë'ë. Riusu cocare ëñato, yë'ë case'e'ru güina'ru cani jo'case'e ba'iji. ⁹Moisés coca toyani jo'case'ere achani ye'yejë'ën: “Toro hua'guëni aon yo'ore yo'o güesejën, baguë yi'obote gueonma'ijë'ën. Ja'an aonre ainja'guë” toyani jo'case'e ba'iji. Riusubi ja'an cocare cani jo'caguë, toro hua'na se'gare oiye ro'tamaji'i. ¹⁰Cristo bain cuencueni raosi'cuare oiye ro'taguë, yëquënani cuiraye, ja'anre ro'taguë, ja'an cocare cani jo'cabi Riusu. Aito. Riusubi zio yo'ocua, aon tēja'cua, ja'ancuare ëñaguë, aon tēja'yete

ainjën bojojë'ën, cani jo'cabi. Ja'nca cani jo'caguëbi güina'ru baguëre yo'o concua cuencuesi'cuare ëñaguë, Yë'ë cocareba quëani achocua, yë'ë bain ba'iyete yihuojën cacua, ja'ancua'ga bacua aon, bacua bonse, ba bainna coní bajë'ën cani jo'cabi Riusu. ¹¹Yëquëna'ga mäsacuana ti'anni, Riusu cocarebare mäsacuani quëani ahojën, Riusure yo'o conjën baë'ë. Ja'nca ba'licuabi yëquëna bonse, ja'anre mäsacuani sentoca, mäsacua yua bojo recoyo re'huani, yëquënani cuirani conjën, Ta'yejeiye ro'ima'iji maire cajën, ya'jaye beoye cuirani conjën ba'ire'ahuë mäsacua. ¹²Yequëcuabi mäsacuana sani, ja'an insiyete sentoca, yëquëna'ga quë'rë ta'yejeiye mäsacuana seña poreyë.

Ja'nca porecuata'an, ja'an bonse carayete bainni gare senma'isi'cua baë'ë yëquëna. Riusu cocarebare quëani ahojën ganijën, Cristo bainre re'huayete quëñëni senjoma'inë cajën, yëquëna carayete ba bainni gare senma'isi'cua baë'ë.

¹³Riusu uja huë'e yo'o concua ba'iyere'ga ro'tani ye'yejë'ën.

Ja'an huë'e yo'o ma'carëanre yo'o conjën, Riusuna insisi aonre coní aiñë. Misabëre cuiracua'ga Riusuna insisi aonre coní aiñë. ¹⁴Ja'nca coní ainjëna, mai Ëjaguëbi baguë coca quëani achocua ëñani, ba coca achani bojocuabi bacua bonse carayete bacuana insini cuiraja'bë, guansegüë cabi.

¹⁵Ja'nca guansegüë caguëna, yë'ë yua yë'ë aon, yë'ë bonse, ja'anre carato'ga, Cristo bainni gare seña beoye ba'iyë. Ën cocare toyani mäsacuana saoguë, ja'an bonsere gare seña beoye toyayë yë'ë. Yë'ë se'gabi yë'ë aon ro'iyete cani achoguëna, yequëcuabi yë'ëre gu'aye caye porema'inë. Mäsacuani aon seña, bonse seña, ja'anre seña gare yëma'iguë'ë yë'ë. Aon gu'ana ju'inëna coca achani bojocuabi bacua bonse carayete bacuana insini cuiraja'bë, guansegüë cabi, ru'ru.

¹⁶Riusu cocarebare quëani achoguëbi “Ai re'oye yo'ohuë yë'ë” catoca, ro care'ahuë yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni raoguëna, ja'nca quëani achoye bayë yë'ë. Baguë cocarebare quëani achoma'itoca, yë'ëre ai gu'aye cani jo'case'e ba'ire'abi.

¹⁷Ja'an cocarebare quëani ahojajjë'ën caguëna, yë'ë yua Jaë'ë. Bojoguë yo'ozu sehuotoca, Riusubi baguë bayete caraye beoye yë'ëna insija'guë'bi. Ja'nca bojoguë sehuoma'itoca, Riusu guansese'ere jo'caye beoye yo'oye bayë yë'ë. ¹⁸Yureca, Riusu insija'yete cato, ñaca ba'iji. Riusu cocarebare quëani achoguë, mäsacua ro'iyete gare seña beoye ba'iyë yë'ë. Yë'ë bonse carayete mäsacuani seña poreguë, yë'ë se'gabi ro'iguë, Riusu cocarebare mäsacuani quëani achoguë bojoyë yë'ë.

¹⁹Ja'nca senma'iguëbi Riusu cocarebare bain ro'ire quëani achoma'inë. Si'a bainni te'e ruiñe yo'o coñe poreyë. Quë'rë jai jubë bainbi Riusu bainre re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, si'a bainni ja'nca coñë yë'ë. ²⁰Judío bain jobona sani, judío bain yo'ojën ba'iyere'ru te'e yo'oguë ba'iyë yë'ë. Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, ja'nca yo'oguë ba'iyë yë'ë. Bacua ira coca guanseni jo'case'ere ëñaguë, bacua yo'ojën ba'iyere'ru te'e yo'oguë ba'iyë yë'ë. Bacua ira coca guanseni jo'case'e'ru Riusuni sehuoma'iguëbi bacuani ëñaguë, Riusu bainrebare re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, bacua ira coca guanseni jo'case'e'ru bacuani te'e oiguë coñë yë'ë. ²¹Judío bain jubë ba'ima'icua, ira coca guanseni jo'case'e beocua sani, Jesucristo yo'o conguëbi Riusu yëyete cu'eguë, ba bain yo'ojën ba'iyere'ru te'e yo'oguë ba'iyë yë'ë. Ira coca guanseni jo'case'e'ru tin yo'ocua Riusu bainrebare re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, bacua yo'ojën ba'iyere'ru bacuani te'e oiguë coñë yë'ë. ²²Cristo bain Cristoni ta'yejeiye ye'yema'icua, bacua naconi ba'itoca, bacua ba'iyete ëñaguë, bacuani oiguë coñë yë'ë. Cristoni quë'rë ta'yejeiye ye'yeni, quë'rë jëja ba recoñoa re'huani ba'ija'bë caguë, bacuani oiguë, bacuani bojora'rë yihuoguë coñë yë'ë. Yë'ë porese'e'ru yo'oguë, si'a bainni oiguë, bacuana sani, Cristo bain ruiñe coñë yë'ë. Ja'nca yo'oguë, Riusubi ta'yejeiye

conguëna, yequëcuabi Riusu bainre re'huasi'cua ba'iyë.

²³Ja'nca re'huasi'cua ba'ijënna, yë'ë yua ai bojoguëbi Riusu cocarebare quë'rë ta'yejeiye quëani achoguë ba'iyë yë'ë.

²⁴Mësacua'ga Cristoni quë'rë ta'yejeiye ye'yejën, baguëni quë'rë ta'yejeiye yo'ò conjën ba'ijë'n. Carrera huë'huëcua si'a jëja huë'huëye'ru Cristoni ye'yejën, baguëni conjën ba'ijë'n. Ai jai jubëbi huë'huëjën ba'ijënna, te'eguë se'gabi ba premiote coji. Mësacua'ga Riusu insija'yete coza cajën, si'a jëja Cristoni ye'yejën, baguëni conjën ba'ijë'n. ²⁵Ba carrera huë'huëcuabi ba premiote coza cajën, bacua porese'e'ru si'a jëja yo'ojën, ba carrera huë'huëyete te'e ruinëreba ye'yeyë. Ja'nca ye'yecuabi ba premiote coto, premio yua sunqui ja'obi re'huase'e' ba'iguë, rëño ñëserë se'ga ba'ini, ja'n'rëbi ro huenni si'aji. Riusu premio insija'ye yua gare carajeiye beoye ba'iguëna, maibi bojojën coyë. ²⁶⁻²⁷Yë'ë'ga Riusu premio insija'yete con baza caguë, ro yë'ë gu'a ga'nihuë' ëase'ere gare jo'cani senjoñe ro'tayë yë'ë. Riusu yëye se'gare yo'oye ro'tayë yë'ë. Ja'nca sëani, Cristo ba'iyete ta'yejeiyereba ye'yeyë ro'tayë. Si'a jëja yo'ò yoguë, Cristo yo'ore quë'rë ta'yejeiyereba coñe yëyë yë'ë. Ro yo'oye beoye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi Riusu cocarebare bainni quëani achoguë, huacha yo'oma'inë caguë, quëani achoyë. Huacha yo'otoca, Riusu ba'i jobo insija'yete yequë'rë coma'inë yë'ë.

Consejos contra la idolatría

10 ¹Mësacua'ga huacha yo'oma'ijë'n caguë, ira Israel bain ba'isi'cua ganijën ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'n. Si'a jubëbi Riusu ba'i picobëte ëñajën be'tejënna, Riusubi Ma Ziyate tëhuoni bacuare je'ëne sani, bacuani baguëña. ²Riusu bainguë cuencuesi'quë Moisés hue'eguëbi guanseguëna, si'a jubë bainbi ba picobëte, ba ziyate ba'ijën, bacua ëjaguë Moisés guanseye'ru te'le yo'oñu cajën, ba beo re'otobi te'le ganijën sateña. ³Ja'nca sani, Riusubi ta'yejeiye yo'oguëna, Riusu aon insini jo'case'ere te'le ainjën bateña. ⁴Riusu oco insini jo'case'ere'ga te'le uncujën bateña. Riusubi ta'yejeiye yo'oni, gata peñababi ziaya etoguëna, si'a jubëbi bain huajë ocore uncujën bateña. Ba gata peñabare cato, mai ta'yejeiye Ëjaguë Jesucristo ba'iyete ro'tayë mai. Israel bain naconi te'le saiguëbi bain recoyo huajëyete cacuani masi güesequë baquëña. ⁵Ja'nca ganijën ba'icuata'an, bacua jubë ba'icua, ai jai jubëbi cue'yoni gu'aye yo'ojënna, Riusubi bënni, bacuani huani senjoni, bacua ga'nihuëanre beo re'otona ro jo'caguëña. ⁶Ja'nca bënni senjoguë, Si'a bain raija'cuabi ye'yejë'n caguë, gu'aye yo'oyete yëye beoye ba'ijë'n, maina cani jo'cabi Riusu. ⁷Bacua yua huacha riusuña cu'ecua ba'ijënna, mësacua güina'ru yo'oye beoye ba'ijë'n. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani, bacua huacha riusu yëjën ba'ise'ere masijë'n: “Riusu bainbi fiestare yo'ojën, aonre ainjën, jo'chare uncujën, pairajën, bacua huacha riusuni gue güihuara bojohüë” toyani jo'case'e' ba'iji. ⁸Bacuabi romini ro yahue bani a'ta yo'ojënna, ja'anre'ga ro'tani, bacua yo'ose'e'ru mësacua yo'oma'ijë'n. Ja'nca gu'aye yo'ojën, veintitres mil ba'icuaabi ja'ansi umuguse rau neni te'le junni huesëreña. ⁹Bacua jubë ba'icua yequëcua'ga Riusu bëñete ro ro'tamajën, Riusu cuirayete ro ëjoni jëhuahuë yë'ë cajënna, aña hua'nabi si'a jubëni cuncujën rateña. Cuncujënna, junni huesëreña. Ja'nca sëani, mësacua'ga Riusu ba'iyete gu'aye ro'tayë beoye ba'ijë'n. ¹⁰Bacua jubë ba'icua yequëcua'ga bacua ëja bainre bëñe cajënna, Riusubi baguë anje, bain huani senjoguë, ja'an hue'eguëte raoguëna, bacuabi te'le junni huesëreña. Mësacua'ga mësacua ëja bainre bëñe caye beoye ba'ijë'n.

¹¹Ja'nca gu'aye yo'ojënna, Riusubi baguë bënni senjoñete masi güesebi. Ja'nca masi güesequëbi bacua ba'ise'ere

toyani jo'caguëna, maibi ëñani ye'yeye poreyë. Riusu ëñoja'rëmbi yurera ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, maibi bacua yo'ojën ba'ise'ere'ru yo'oye beoye bañuni cajën, ¹²mësacua ba'iyete ëñajën ro'tajën, coque güesema'ijë'n. “Gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë” cajën ba'itoca, Riusubi yequë'rë mësacua gu'a juchare mësacuani ëñoni, mësacuani si'nseni senjoma'iguë. ¹³Mësacuabi gue gu'a ëase'ere yo'oye yëmajën, “Ai jëjaji. Jo'caye porema'inë” cajën ba'itoca, Riusu coñete senjë'n. Riusu cani jo'case'e'ru mësacuare te'e ruinë conjë. Bainre re'huani jo'casi'quë sëani, bain gu'a ëayete jo'caye porema'ifñete masiji. Mësacua poreyë'ru quë'rë ai yo'ò güesema'iji. Quë'rë jëja recoyo bajë'n caguë, gu'aye yo'oma'inë porecuare mësacuare re'huani, mësacua jëyete ëñoji.

¹⁴Yureca, yë'ë bain sanhuë, yë'ë yua mësacuani ja'nca yihuoguëna, huacha riusuñani gare yëye beoye ba'ijë'n. Huacha riusuñani fiestate yo'ojënna, mësacua gare coñe beoye ba'ijë'n. ¹⁵Mësacua yua re'oye ro'taye masicua ba'ijën, yë'ë yihuo cocare achani, re'oye yo'oyete masini, mësacua yo'ojën ba'ijë'n. ¹⁶Maibi Cristo junni tonse'ere ro'tajën, jubë në'cani, ba bisi ëye jo'chare te'le uncujën, Riusuni surupa te'le cajën ba'iyë. Ja'nca te'le ba'ijën, Cristo zie jañuni tonse'ere te'le ro'tajën, Cristo bain gu'a jucha senjosi'cuabi baguëni te'le ro'tajën, sa'ñeña bojojën ba'iyë. Mësacua yua ja'anre te'le ruinë masiyë. Ba jo'jo aonbëre'ga sa'ñeña hu'o'huejën, te'le ainjën, Cristo junni tonni go'ya raise'ere te'le ro'tajën, Cristo naconi te'le jubë ba'iyë cajën, sa'ñeña te'le bojojën ba'iyë mai. ¹⁷Te'le jo'jo aonbë ba'iguëna, mai hua'na'ga ai ba'i jubë bain ba'icuaabi Cristo naconi te'le jubë në'casi'cua ba'ijën, te'le jo'jo aonbëte ainjën, sa'ñeña te'le bojojën ba'iyë mai.

¹⁸Israel bain jubë ba'iyere'ga ro'tani, bacua sa'ñeña te'le ba'iyete masijë'n. Riusuni bojoñu cajën, bacua aonre misabëna sani, Riusuna insini, ja'n'rëbi sa'ñeña te'le ainjën bojoyë. ¹⁹Yureca, ja'nca yihuoguëbi huacha riusuña, huacha riusuñana aon insise'e, ¿ja'anre ai ta'yejeiye ro'tajë'n caguë? ²⁰Bañë. Eñe se'gare cayë yë'ë. Riusuni ro'tama'icuaabi bacua aonre sani, Mai riusuna insini bojoñu cajën, ro ro'tajën yo'oyë. Huati hua'i se'gana bojojën yo'oyë bacua. Ja'nca yo'ojënna, mësacua yua huati hua'i naconi te'le bojoye beoye ba'ijë'n. ²¹Huati hua'i naconi te'le bojojën, bacua gonore uncutoa, mai Ëjaguë bainna në'cani ba ëye gonore uncuni, mai Ëjaguë jubë naconi te'le bojoye gare porema'inë mësacua. Huati hua'i bain naconi bacua aonre anni te'le bojotoca, mai Ëjaguë bain jubë naconi në'cani ba jo'jo aonbëte anni, bacua naconi te'le bojoye gare porema'inë mësacua. Mësacua yua Cristo bain ba'itoca, huati hua'ini recoyo ro'tayë gare porema'inë. ²²Ja'nca yo'otoca, Riusubi ai ba'iyë ai bëjnji. Ja'nca bëinguëna, maibi jëyete gare porema'inë. Riusubi ta'yejeiye ba'iguëna, jëja beoyë mai.

La libertad y el amor cristiano

²³Cristo bainbi cajën, Riusubi ëñema'itoca, yë'ë yëye'ru yo'oye poreyë yë'ë cacuata'an, yequë yo'ore yo'ojën, bainni conma'inë. Yequë yo'ò yo'ojënna, bainbi quë'rë jëja ba recoyo re'huama'inë. ²⁴Ja'nca sëani, mësacua Cristo bainbi yo'ò yo'ojën, ro mësacua yëye se'gare ro'tama'ijë'n. Yequë bainni conjën, re'oye yo'ojën ba'ijë'n.

²⁵Mësacuabi aonre ain bi'rajën, si'a hua'i bendiese'ere ainjën, gare gu'aye ro'tayë beoye ba'ijë'n. Mësacua aon insisicuañi huacha hua'i ba'iyete senni achama'ijë'n. ²⁶Riusu coca cani jo'case'ere ro'tani masijë'n: “Si'a ën yija re'oto, si'a ën yija ba'iyë yua mai Ëjaguë Riusu re'huani jo'case'e'ë” ja'anre ro'tani masijë'n.

²⁷Yureca, Cristoni recoyo ro'tama'iguëbi mäsacuani aon aiñe choiguëna, mäsacuabi saiye yëtoca, baguë aon aonsele si'aye anni bojojë'n. Huacha hua'i ba'iyete gare senni achaye beoye ainjë'n. Senni achatoca, huacha hua'i ba'ise'ebi recoyo gu'a huanoji. ²⁸Ja'nca ain bi'raguëna, yequëbi cato, "Huacha riusuna insisi hua'i'ë" quëatoca, ba hua'ire ainma'ijë'n. Ba coca quëasi'quëni oiye bani, baguë recoyo huanofete ëñajën ba'ijën, ²⁹baguëni gu'aye yo'oma'ijë'n.

Mäsacua jubë ba'icua yequëcuabi ja'an hua'ire aiñe yëjën, baru bain recoyo gu'a huanofete ro'tama'ijën, "Yë'ë yua Cristo bainguë sëani, yequëbi yë'ë hua'i aiñete bëiñe catoca, gu'aji" ja'anre ro'taye beoye ba'ijë'n. ³⁰Yequëcuabi cajën, "Riusuni Surupa cani, ja'nrebi ba hua'ire ainguë, gu'aye yo'oma'iñë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ëre bëiñe cacuabi ro gu'aye cayë" ja'anre ro'taye beoye ba'ijë'n. ³¹Mäsacuabi aon ainjën, gonore uncujën, si'a mäsacua yo'o yo'ojën ba'iyete caguë, Riusu ta'yejeiye ba'iyete se'gare bainni masi güesejën, mäsacua yo'o yo'ojën ba'ijë'n. ³²Judío bain, tin bain, ja'ancuabi mäsacua yo'o yo'ojën ba'iyete ëñani, Cristona zi'iñe yëma'itoca, ai gu'aji. Cristo bain'ga mäsacua yo'o yo'ojën ba'iyete ëñani, Cristona zi'iñe jo'cani senjotoca, ai gu'aji. ³³Si'a bainbi Cristona zi'inni ba'ija'bë cajën, ro mäsacua yëye'ru yo'oye ro'taye beoye ba'ijë'n. Yequëcua recoyo huanofete ro'tajën, mäsacua yo'o yo'ojën, bain recoyo re'o huanofete conjën ba'ijë'n. Yë'ë yo'o yo'oguë ba'iyete'ru yo'o yo'ojën ba'ijë'n.

11 ¹Yë'ë yua Cristo ba'iyete'ru ba'iyete yëguëna, mäsacua'ga güina'ru baguë ba'iyete yëjën ba'ijë'n.

Las mujeres en el culto

²Yureca, yë'ë bain sanhuë, mäsacuabi yë'ë ba'iyete ro'tajën, yë'ë coca cani jo'case'le'ru te'le ruiñe yo'ojënna, mäsacuabi ai re'oye yo'ohuë, cayë yë'ë. ³Ëñe se'gare mäsacuani ro'ta güeseye bayë. Si'a ëmëcuabi Cristoni ëñajën, Ëjaguë, baguëni cayë bayë. Romicuua'ga bacua ënjë sanhuëni ëñajën, Ëjaguë, bacuani cayë bayë. Taita Riusu'ga Cristo Ëjaguë'bi ba'iji. Ja'anre ro'tani, te'le ruiñe masijë'n. ⁴Ja'nca ba'iguëna, romicuua se'gabi bacua sinjobëte canbi ta'piye bayë. Ëmëcuaca bañë. Ëmëcuabi Riusuni ujato, Riusu cocare masini quëani achoto, bacua sinjobëte ta'piye beoye ba'ijë'n. Ëmëguëbi ta'pitoca, gu'aye yo'oji. Baguë rënjoni re'oye guansema'iñe ëñoji. ⁵Romicua'ga Riusuni ujato, Riusu cocare masini quëani achoto, bacua sinjobëte canbi ta'pijë'n. Romigobi ta'pima'itoca, gu'aye yo'ogo. Bago ënjë Ëjaguë ba'iyete güeyë ëñogo. Ja'nca yo'otoca, bago ënjëni re'oye sehuoma'igo sëani, bago raña gare beañe tëasi'co'ru ba'ija'co. ⁶Ja'nca tëasi'co'ru ba'itoca, ai gu'aye ëñogo. Gu'aye ëñogota'an, bago sinjobëte ta'piye yëma'itoca, bago rañare beañe tëani si'ajë'n. Ja'nca sëani, bago sinjobëte canbi ta'pija'go. ⁷Ëmëcuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete'ru re'huasi'cua ba'ijën, bacua sinjobëte gare ta'piye beoye ba'iyë. Romicuaca bacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñocua ba'ijën, bacua sinjobëte canbi ta'pini ba'iyë. ⁸Ëñere'ga ro'tajë'n. Riusubi bainre re'huani jo'ca bi'raguë, ëmëguëte quë'rë ta'yejeiguëte re'huani, ja'nrebi romigote re'huaguë, ëmëguë coriyobi re'huabi. ⁹Ëmëguëbi guanseguëna, romigobi achani baguëni conni ba'ija'go cani jo'cabi Riusu. Romigote quë'rë ta'yejeigote re'huamaji'i Riusu. ¹⁰Ja'nca re'huasi'cobi Riusuni ujato, Riusu cocare masini quëani achoto, bago sinjobëte canbi ta'pini, bago ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñoñe ba'igo. Ba'igona, Riusu anje sanhuëbi ëñani, bago re'oye yo'oyete masiyë. ¹¹⁻¹²Ja'nca ba'iguëta'an, ëñere'ga ro'tani masijë'n. Ëmëcuabi romicuani gu'aye ëñañe beoye ba'ijë'n. Romigo yua ëmëguë coriyoye re'huasi'cobi ëmëguëni re'oye sehuoye ba'igota'an, bago'ga ëmëguëni të'ya raigo ba'igo.

Riusubi re'huani jo'caguëna, ëmëcua, romicuua, bacuabi te'le ba'ijën, mai Ëjaguë Cristoni te'le conjën ba'iyë.

¹³Yureca, mäsacua se'gabi masini, Riusu yëye'ru yo'ojë'n. Romigobi Riusuni ujato, çbago sinjobëte ta'pima'itoca, gu'aye ba'igo? ¹⁴Riusu re'huani jo'case'ere ëñani masijë'n. Ëmëguëbi zoa rañabate setoca, baguë ta'yejeiye beoyete ëñoguë, gu'aye yo'oji. ¹⁵Romigoca zoa rañabate setoca, bago ënjë ta'yejeiyete ëñogo, ai re'oye yo'ogo bojogo. Bago zoa rañaba yua sinjo ta'pi can'ru ba'iji. ¹⁶Mäsacua jubë ba'icua, yequëcuabi yë'ë yure case'le'ru yo'oye yëma'itoca, ëñere achani masijë'n: Cristo bain jubë ba'icua'bi tin yo'otoca, yë'ëbi bacuani ëñama'iguë ba'iyë. Cristo bain jubëan si'aruan ba'icua'bi güina'ru cayë.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷Yureca, mäsacuabi jubë në'cajën, re'oye yo'oma'iñë. Gu'aye se'ga ba'iji mäsacuare, cayë yë'ë. ¹⁸Yequëcuabi quëajënna, mäsacuabi jubë në'cajën, Cristoni bojojën ro'tayete ëñoñu cajën, ro bëin cocare sa'ñeña cayë. Ja'nca quëajënna, choa ma'carë te'le ruiñe cayë, ro'tayë yë'ë. ¹⁹¿Cristoni te'le ruiñe ro'tacuabi quë'rë ta'yejeiye ba'iuñu cajën, sa'ñeña bëiñe ro'taye mäsacua? Ja'nca ro'tatoca, gu'aye ba'iji mäsacuare. ²⁰Ja'nca bëiñe cajën, mai Ëjaguëni ro'tajën, Ba aonre aiñu cajën në'cajën, mäsacua yua mai Ëjaguëni gare ro'tamajën ba'iyë. ²¹Mäsacua jubë ba'icua, yequëcuabi a'ta aonre inni aiñë. Ja'nca aincuabi yequëcua ainja'cuare ro'tama'ijënna, yequëcuabi aonre comajën, ro aon gu'a hua'na ba'iyë. Yequëcua'ga a'ta jo'chare uncuni güebeyë. ²²Ja'nca yo'ojën, ai gu'aye yo'oyë mäsacua. Cristo bain jubëte ro gu'aye ro'tajën, aon beocuan ro sa'nti güesejën, ro mäsacua huanofete se'gare ro'tajën, Cristo aonre gu'aye aiñë. Mäsacua huë'ëñare ba'ijën, mäsacua aonre anni, mäsacua gonore uncuni, ja'nrebi Cristo bain ba'iruna në'cani, bacua naconi Cristo aonre te'le ainjë'n. Mäsacuabi ja'nca gu'aye yo'ojënna, mäsacuani ai bëinguë cayë yë'ë.

La Cena del Señor

²³Yureca, mai Ëjaguëbi yë'ëni quëaguëna, yë'ë'ga güina'ru mäsacuani quëani achohuë. Mai Ëjaguë Jesús insini senjorën ti'anguëna, ja'an ñami baguë yua baguë bainre në'coni, baguë aonre huo'huebi. ²⁴Ba jo'jo aonbëte jë'yeni, baguë bainni cabi: "Mäsacua conijë'n. Yë'ëre ro'tajën, jo'caye beoye güina'ru ainjën ba'ijë'n" cabi. ²⁵Ja'nrebi, bacua aonre anni tëjini, Jesús yua ba uncu ro'rohuëte inni, güina'ru yo'obi. Ja'nca yo'oni, baguë bainni cabi: "Mäsacua conijë'n. Yë'ë zie meoni tonse'le'ë. Bainni mame cocare jia'noni jo'caza caguë, bain jucha zemosi'cuare tëani re'huani bayë yë'ë. Mäsacua yua yë'ëre ro'tajën, jo'caye beoye güina'ru uncujën ba'ijë'n" cabi Jesucristo. ²⁶Ja'nca cani jo'caguëna, mäsacua yua sa'ñeña te'le ba'ijën, ba aonre güina'ru ainjën, ba gonore güina'ru uncujën ba'ijë'n. Mai Ëjaguë in rairën ti'añe tëca ja'nca yo'ojën, mai Ëjaguë junni tonse'ere si'a bainni masi güesejën ba'ijë'n.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷Mai Ëjaguëbi ja'nca cani jo'caguëna, baguë aon, baguë gono, ja'anre gu'aye ro'taye beoye ainjën ba'ijë'n. Gu'aye aintoca, mai Ëjaguë junni tonse'le, baguë ga'nihuë, baguë zie, ja'anre'ga gu'aye ro'tayë. Gu'aye ro'tajënna, Riusubi bënni senjoja'guë'bi. ²⁸Ja'nca sëani, mäsacuabi Cristo bain naconi baguë aonre te'le aiñe ro'tato, ru'ru mäsacua ba'iyete, mäsacua recoyo ro'taye si'ayete ro'tani, si'si beoye banica, Cristo aonre te'le ainjën, Cristo gonore te'le uncujën, baguëni te'le bojojën

ba'ijj'ën. ²⁹Si'si banica, Cristo bain naconi anni uncuma'ijj'ën. Ja'nca aintoca, Riusubi baguë bëñfete ëñoja'guë'bi. ³⁰Ja'nca ëñoja'guë'bi mësacua jubë ba'icua yequëcuana pa'npa raure yua ro'cabi. Yequëcuani bënguë yo'oguëna, yua junni huesëhuë. ³¹Ja'nca sëani, mai ba'iyë, mai recoyo ro'taye si'ayete ro'tani, si'si ba'iyete te'e ruiñe masiñu. Ja'nca masitoca, mai Ëjaguë aonre te'e ainjën baguëni bojoyë. Maini bëinma'iji. ³²Maibi te'e ruiñe ro'tama'itoca, mai Ëjaguëbi mai ba'iyete ëñani, Yë'ë ba'iyë'ru te'e ba'ijj'ën caguë, maini si'nseji. Si'nsema'itoca, maibi ye'yema'ijj'ën, gu'a bain naconi bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

³³Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi Cristo aonre ainjën ñë'cato, si'a jubëbi ñë'caye tëca ëjojën, si'a jubëbi te'e ainj'ë'ën. ³⁴Aon gu'aye beoye ba'iñu cajën, mësacua huë'eñana ru'ru guëta aonre ainj'ë'ën. Ro guëta aonre ro'tacuabi ñë'ca raitoca, ro si'si ro'tajë'na, Riusu si'nseye se'ga ba'iji mësacuare. Yureca, mësacua yequë cocare senjënna, yë'ëbi mësacuana ti'anni, yihuo cocare caja'guë'ë.

Los dones espirituales

12 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani coca quëaguëna, achajë'ën. Riusu Espiritubi ta'yejeiye conguëna, Cristo bainbi tin yo'o conjën, ta'yejeiye yo'oye poreyë.

²Mësacua ja'anrë ba'ise'e, gu'a bain ba'ijj'ën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Ja'nca ba'ijj'ën, zupai huatibi coqueguë ëñoguëna, ro huacha riusuñana bainre coñe porema'i riusuñana, ja'an riusuñana ro mësacua yëse'e'ru cu'e ganojën ba'nhuë. ³Ja'an ba'ise'ere ro'tani, ën coca yihuoguëna, mësacua achani masijë'ën. Riusu Espiritu bacuabi coca cajën, "Jesusbi gu'aguë'bi" gare caye beoye ba'iyë. Riusu Espiritu beocua'ga coca cajën, "Jesusbi yë'ë ta'yejeiye Ëjaguë'bi ba'iji" ja'anre caye gare porema'inë.

⁴Yureca, Riusu Espiritubi ta'yejeiye conguë, Cristo bain jubë ba'icua, ga bainguë yua tin yo'o coñe porecuare re'huani jo'caji. Si'a bainbi tin yo'o coñe porejënna, Espiritu se'gabi si'acuani ja'nca re'huani jo'caji. ⁵Ja'nca re'huani jo'caguëna, si'a bainbi Espiritu re'huase'e'ru sa'ñeña tin conjën ba'iyë. Ja'nca ba'ijj'ën, si'acuabi gaña Ëjaguëni yo'o coñë. ⁶Si'a bainbi mai Ëjaguë yo'ore ta'yejeiye yo'ojën, tin conjënna, mai Ëjaguë se'gabi mai si'acuani yo'o yo'o güeseji. ⁷Ja'nca yo'o güesejuë, Yë'ë bainreba ba'i jubëbi quë'rë jëja recoyo re'huani, quë'rë re'ojëija'bë caguë, si'acuana baguë Espiritute insini, ga bainguë yo'o coñe poreguëte re'huaji. ⁸Espiritubi ta'yejeiye conguëna, yequëbi Riusu yahue masiyete masini, bainni quëani achoye poreji. Espiritubi güina'ru conguëna, yequëbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete masini, bainni quëani achoye poreji. ⁹Ja'an Espiritubi güina'ru conguëna, yequëbi Riusu yo'oye poreyete te'e ruiñereba si'a recoyo ro'taye poreji. Yequëbi bain raure huachoye poreji. ¹⁰Yequëbi Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye poreji. Yequëbi Riusu cocare masiye quëaguëna, bainbi Riusu mame re'huayete quë'rë te'e ruiñe masiyë. Yequëbi si'a bain ta'yejeiye poreyete ëñani, huati coqueguë conse'e banica, o Riusu Espiritu re'oye conse'e banica, ja'anre masiye poreyë. Espiritubi ca güesejuëna, yequëbi tin coca caye poreji. Yequëbi ba tin coca case'ere masini quëcaye poreji. ¹¹Ja'nca ta'yejeiye yo'oye porejënna, Riusu Espiritu se'gabi ga bainguëni ta'yejeiye conni, baguë yëye'ru ga bainguëni ta'yejeiye yo'o güeseji.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹²Ga bainguëbi tin yo'ore ta'yejeiye yo'oguëna, si'a jubë Cristo bainbi te'e conjën, te'e zi'nzini ba'iyë. Mai ga'nihuëte ëñani, ja'anre masijë'ën. Maibi ñaco, ganjo, ëntë sara, mëoñoa, ja'anre ai ba'iyë bajën, ba ba'iyëbi tin yo'o yo'ojën, si'a

ga'nihuëna zi'inse'e ba'iguëna, te'e ga'nihuëte bayë mai. Cristo bain jubë'ga güina'ru te'e zi'inni ba'iyë mai. ¹³Mai ja'anrë ba'ise'ere cato, yequëcuabi judío bain ba'ë'ë. Yequëcuabi judío bain jubë ba'ima'icua ba'ë'ë. Yequëcuabi yo'o yo'oye zemosi'cua ba'ë'ë. Yequëcuabi mai yëse'e'ru yo'o yo'ojën ba'ë'ë. Ja'nca ba'ijj'ën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën, bautiza güesejuëna, Riusu Espiritubi mai recoyona gaje meni babi. Gaje meni baguëna, maibi sa'ñeña recoyo te'e zi'inni, te'e jubë ba'ijj'ën, bain huajë oco uncuye'ru te'e Espiritu huanofete conni bayë mai.

¹⁴Ja'nca sëani, mësacua yua sa'ñeña te'e jubë zi'inni ba'ijj'ën, ga bainguëbi tin yo'ore ta'yejeiye yo'oye poreguë, yua mësacua gaje bain yo'oye poreyete ëa ëñani, güina'ru yo'oye poreyete ro'tama'ijj'ën. Mësacua ta'yejeiye yo'oye poreyete ro'tajën, ja'an yo'ore ta'yejeiye yo'oye ro'tajën, bain jubë ba'icua conjën bojojën ba'ijj'ën. Mai ga'nihuë ba'iyete ro'tajë'ën. Ñaco, ganjo, ëntë sara, guëon, ja'anre ai bajënna, te'e ga'nihuëna zi'inse'e ba'iji. Ga bainguë'ga Cristo bain jubëna te'e zi'inni ba'iyë mai. ¹⁵Guëon se'gabi bëin coca catoca, "Yë'ë yua ëntë sara ba'ima'iguë sëani, bain ga'nihuëna zi'inma'inë" catoca, ga'nihuëte jo'caye gare porema'iji. ¹⁶Ganjo se'gabi bëin coca catoca, "Yë'ë yua ñacoga ba'ima'iguë sëani, bain ga'nihuëna zi'inma'inë" catoca, ga'nihuëte jo'caye gare porema'iji.

¹⁷Si'a ga'nihuë yua ñacoga se'ga ba'itoca, ¿queaca achayë poreguë'ne? Si'a ga'nihuë yua ganjo se'ga ba'itoca, ¿queaca yi'eye poreguë'ne? ¹⁸Riusu se'gabi bain ga'nihuëte re'huani jo'caguë, ñaco, ganjo, ëntë sara, guëon, ga ba'iyete re'huani, baguë yëse'e'ru bain ga'nihuëna zi'in güeseni jo'cabi. ¹⁹Te'e ba'iyë se'gare re'huani jo'catoca, si'a ga'nihuë gare beoguë ba'ire'abi. ²⁰Ja'nca ai ba'iyë re'huasi'quëbi te'e ga'nihuëna zi'in güeseni jo'cabi Riusu. Güina'ru ai ba'i jubë bainbi tin yo'o yo'oye porecuata'an, si'a jubëbi Cristona te'e zi'inni ba'iyë mai.

²¹Mai gaje bainbi tin yo'o yo'oye porejënna, mësacuabi bacua yo'je poreyete gare ëñama'inë beoye ba'ijj'ën. Ñacoga se'gabi ëntë sarana bëñe catoca, "Më'ë yo'o coñete yëma'inë yë'ë" catoca, ai huacha caguë ba'ire'abi. Sinjobë se'gabi guëoñana bëñe catoca, "Mësacua yo'o coñete yëma'inë yë'ë" catoca, ai huacha caguë ba'ire'abi. ²²Bañë. Yo'je porecuabi ta'yejeiye ba'iyë ëñoma'icuata'an, quë'rë yësi'cua ba'iyë re'huani jo'cabi Riusu. ²³Mai ga'nihuë zi'inse'e ba'iyete ëñato, Yequëruanre yahueye bañu cajën, mai ta'piyë mai. Ta'pima'itoca, gu'aye ëñoji ro'tayë conni. Yequëruanca re'oruan'ë cajën, ²⁴canbi ta'piye ro'tama'inë. Ja'nca ro'tacuata'an, Riusubi baguë zi'inni, mai ga'nihuëna jo'case'ere ëñani, ja'nca ro'tama'iji. Maibi yahueni ta'pitoca, Riusubi caguë, Quë'rë yo'je ba'iru case'eta'an, quë'rë ta'yejeiye ba'iru'ë cayë yë'ë caji. Ja'nca caguëbi Cristo bain jubëte ëñani, quë'rë yo'je ba'iguë casi'quë ba'itoca, quë'rë ta'yejeiye ba'iguëte ëñaji Riusu. ²⁵Ja'nca ëñaguëbi bain jubë ba'icua sa'ñeña je'o cayete yëma'iji. Si'acuabi sa'ñeña te'e ëñajën, sa'ñeña te'e conjën ba'ijj'ën caji Riusu. ²⁶Mai ga'nihuëte ro'tato, te'e ja'si nesiru ba'itoca, si'a ga'nihuëbi ja'siji. Güina'ru, te'e bainguë se'gabi ai yo'oguë ba'itoca, si'a jubë bainbi baguë naconi ai yo'ojën, baguëni te'e conjë'ën. Yequëbi ta'yejeiye ëñoguë ba'itoca, si'a jubë bainbi baguë naconi te'e bojojën ba'ijj'ën.

²⁷Yureca, mësacua si'a jubë yua Cristo jubë ba'ijj'ën, ga bainguëbi Cristoni bajën, baguëni te'e zi'inni ba'iyë mësacua. ²⁸Ja'nca zi'inni ba'ijj'ënna, Riusubi baguë bainreba jubëte re'huani, ru'ru baguë cuencueni raosi'cua quë'rë ta'yejeiye ba'icua re'huani jo'cabi. Ja'nrëbi, baguë coca masini quëacaicua re'huabi. Ja'nrëbi, bainni yihuoni ye'yocua, ja'nrëbi, ta'yejeiye yo'o yo'oye porecua, ja'nrëbi rau huachocua, ja'nrëbi bain carayete concua, ja'nrëbi bain

jubë ëjacua, ja'n'rëbi tin coca caye porecua, si'acua tin yo'o yo'oye porecuare re'huani jo'cabi Riusu. ²⁹Te'e yo'o yo'oye porecuare gare re'huamaji'i. Si'acuare baguë quë'rë ta'yejeiye yo'o yo'oye porecuare cuencueni raomaji'i. Si'acuare baguë coca masini quëcaicuare re'huamaji'i. Si'acuabi bainni ye'yoma'inë. Si'acuabi Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye porema'inë. ³⁰Si'acuabi bain raure huachoye porema'inë. Si'acuabi tin coca caye porema'inë. Si'acuabi ba tin coca case'ere masini quëaye porema'inë. ³¹Ja'nca porema'icuata'an, mësacua yua si'a jëja yo'ojën, Cristo bain jubëte ta'yejeiye coñe, ja'anre ro'tajën yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijë'ënna, yë'ëbi yequë ma'a, quë'rë ta'yejeiye ba'i ma'are mësacuanì yurera yihuoguë, mësacuanì masi güeseyë yë'ë.

El amor

13 ¹Bainni ta'yejeiye ai yëjën ba'ijë'ën caguë, ja'an ma'are mësacuanì masi güeseguë, mësacuanì yihuoyë yë'ë. Bain coca, Riusu anje sanhuë coca, ja'an tin coca quë'rë ta'yejeiye caye poreguëbi bainni ta'yejeiye yëma'itoca, ro guëna macana huaiye'ru, ro hui'ya achoye tin coca caguë ba'iyë yë'ë. ²Ja'n'rëbi, Riusu cocare ta'yejeiye masini quëaye poreguë, si'a Riusu yahue masiyete ta'yejeiye masiye poreguë, Riusu yo'oye poreyete te'e ruiñereba si'a recoyo ro'tani jai cubëanre quëñoñe'ru ta'yejeiye yo'oye poreguë, ja'an poreguëreba poreguëbi bainni ta'yejeiye yëma'itoca, ro yo'oyë yë'ë. ³Yë'ë bonse si'ayete carajën ba'icuanì ro huo'hueni insiguë, Riusu yo'ore conza caguë, yë'ë ga'nihuë're'ga ëoni si'a güeseguë, ja'an yo'oguëbi bainni ta'yejeiye yëma'itoca, yë'ëre re'oye gare beoji.

⁴Bainni ta'yejeiye yëjën ba'icuanì gu'aye yo'ocuanì bëiñe beoye ba'ijën, bainni re'oye conjën ba'iyë. Yequëcua ba'iyete ëa ëñañe beoye ba'iyë. Quë'rë ta'yejeiguë'ë, gare caye beoye ba'iyë. ⁵Bacua se'gare'ru huanoñe beoye ba'iyë. Yequëcuanì hui'ya yo'oma'inë. Yë'ë se'gabi re'oye yo'oye poreyë cama'inë. Yequëcuanì gu'aye yo'ojë'na, bëinma'inë. Yequëcua gu'aye yo'ose'ere ro'tama'inë. ⁶Gu'aye yo'ose'ere ëñani bojoye beoye ba'iyë. Re'oye yo'ose'ere ëñani bojoyë. ⁷Bainni ta'yejeiye yëjën, bacua porema'ïnete ro'tamajën, quë'rë ta'yejeicua ruiñë cajën, bacua re'ojeyete jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'iyë. Ai yo'ojën ba'ito'ga, jëja recoyo re'huajë'ën cajën, bacuanì bojora'rë conjën ba'iyë.

⁸Ën yija re'otobi carajeiguëta'an, bainni ta'yejeiye yëjën ba'icuanì bainni yëye gare jo'cama'inë. Riusu coca masini quëase'eta'an, bainbi huanë yeja'cua'ë. Tin coca case'eta'an, bainbi jë'te cama'ija'cua'ë. Bain ta'yejeiye masise'eta'an, jë'te ro'taye beoye ba'ija'cua'ë. ⁹Riusu coca masini quëayete cato, Riusu masiye'ru ta'yejeiye masiye porema'inë mai. Riusu quëaye'ru ta'yejeiye quëaye porema'inë mai. ¹⁰Ja'nca porema'icuata'an, Riusubi ta'yejeiye porecuare maire re'huaja'guë'bi. Ja'nca re'huaguëna, mai yure masini quëayete gare jo'canì senjoja'cua'ë.

¹¹Zin hua'na ba'iyë'ru yureña ba'iyë mai. Yë'ë zirnën ba'iguëbi zin caye'ru coca caguë ba'nhuë. Zin ro'taye'ru ro'taguë ba'nhuë. Zin ta'yejeiye yo'oye ro'taye'ru ro'taguë ba'nhuë. Ja'n'rëbi, irani tējini, ëmëguë ba'iguëbi yë'ë zin ba'ise'ere jo'canì senjohuë yë'ë. ¹²Yureñabi, Riusu masiye'ru ta'yejeiye masija'ma cajën, te'e ruiñe masiye porema'inë. Si'si ëña re'ahuana ëñañe'ru ba'iyë mai. Riusu ba'iyete yureña te'e ruiñe ëñañe caraguëta'an, baguë ëñorën ti'anguëna, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye poreja'cua'ë. Yureña, Riusu ba'iyete ta'yejeiye masimal'iguëbi, ja'anrën ti'anguëna, baguë ba'iyete te'e ruiñerebara masija'guë'ë yë'ë. Riusubi yë'ëre masiguë'ru güina'ru baguëni te'e ruiñe masija'guë'ë yë'ë. ¹³Ja'nca

ba'iguëna, maibi ën re'otore ba'ijën, Riusu ëñoja'ñete jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën bañuni. Riusu naconì te'e ba'ija'yete jo'caye beoye ëñajën ëjojën bañuni. Bainni ta'yejeiye ai yëjën bañuni. Ën yija gare carajeija'guëta'an, maibi si'arën ja'nca yo'ojën ba'ija'cua'ë. Si'a yequë yo'o yo'ojën ba'iyete gare jo'canì senjoja'cua'ë. Ja'n'rëbi, Riusu naconì gare ju'ïñe beoye ba'ijën, maibi quë'rë ta'yejeiye bainni ai yëreba yëjën ba'ija'cua'ë.

El hablar en lenguas

14 ¹Ja'nca ba'ija'cua sëani, ru'ru bainni ta'yejeiye yëye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'n'rëbi yo'je, Riusu Espiritubi ta'yejeiye congüëna, ën re'oto ta'yejeiye yo'o yo'oye poreyete ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu coca masini quëaye poreyete quë'rë senjën ba'ijë'ën. Ja'nca masini quëaye porecuabi Cristo bain jubëte re'oye yihuojë'na, bacuabi quë'rë jëja recoñoa re'huani quë'rë se'e jaijijën ba'iyë. ²Tin coca caye porecuaca bainre yihuoma'inë. Tin coca sëani, bainbi achama'inë. Riusu se'gabi achaguëna, Espiritu yahue masise'ere bojojën cayë. ³Ja'nca sëani, Riusu coca masini quëaye quë'rë senjën ba'ijë'ën. Ja'nca quëajë'na, Cristo bain jubëbi achani Cristo ba'iyete quë'rë masini, ai yo'ojën ba'icuata'an, Cristo coñete ro'tajën bojoyë. ⁴Tin coca cacuabi Espiritu naconì cajën, bacua se'gabi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huayë. Riusu coca masini quëacuaca si'a Cristo jubë bainni yihuojë'na, si'a jubëbi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huayë.

⁵Yureca, mësacua si'acuabi tin coca caye poreyete sentoca, mësacuanì re'oye se'ñe, cayë yë'ë. Ja'nca caguëca Riusu coca masini quëaye poreyete quë'rë senjën ba'ijë'ën, cayë. Riusu coca masini quëacuabi tin coca cacua'ru Cristo bainni quë'rë re'oye coñë. Tin cocabi Cristo bainni catoca, Cristo bainbi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huaja'bë cajën, ba tin coca case'ere masini quëaguëte cu'ejë'ën. ⁶Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacua achani ye'yëjë'ën. Yë'ë yua mësacuanì ye'yoguë saiguëbi tin cocabi catoca, mësacuanì ro achajën ñu'inë. Riusubi yahue masiyete masini quëani yihuotoca, ja'n'rëbi mësacuanì achani, quë'rë re'oye ye'yeye poreyë.

⁷Tin coca case'ere huesëtoca, ro gue gu'a achose'e se'ga ba'iji. Jurihuë, arpa, ja'an músicabëanre te'e ruiñe huaima'itoca, ba achacuabi ba músicate huesëyë. ⁸Soldado hua'na'ga guerra huaiye ëjojë'na, trompeta juiguëbi huacha juitoca, soldado hua'nabi ro achajën, jubëan në'cama'inë. ⁹Mësacua'ga güina'ru ba'iyë. Mësacuanì tin coca, bain huesë cocare quëani achotoca, ¿ba achacuabi queaca achani ye'yeye poreyë'ne? Ja'nca quëani achocuabi ro cajë'na, bainbi ro achajën ñu'inë. ¹⁰Si'a ën re'oto bainbi tin coca cacua ai ba'iyete tin cajë'na, mësacua masiyë. Ja'nca tin cajë'na, si'a coca achacuabi bacua coca case'ere masiyë. ¹¹Ja'nca masijë'na, yë'ëca ba cocare huesëtoca, ba tin coca caguëte ro achayë yë'ë. Baguë'ga yë'ëni ro caji. ¹²Mësacua'ga güina'ru ba'iyë. Riusu Espiritu ta'yejeiye coñete senjën, Baguë ta'yejeiye yo'o yo'oye porecua bañu cajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, Cristo bain jubëte quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'tacua're re'huayë mësacua.

¹³Ja'nca re'huayë yëjën, tin cocare caye porecuabi Riusuni senjën, ba cocare masiye yë'ëre conjë'ën. Bainni quëani achoza cajën, ja'an poreyete senjën ba'ijë'ën. ¹⁴Yë'ë'ga Riusuni tin cocabi ujaguë, yë'ë recoyobi bojoguë, Riusuni yë'ë yi'obobi caguëta'an, ba cocare ro huesëguë, yë'ë case'ere ro'taye porema'inë yë'ë. ¹⁵Ja'nca porema'iguëbi ¿yë'ë guere yo'oguë'ne? Riusuni ujato, yë'ë tin cocare masini ujazaniñë yë'ë. Riusuni gantato, yë'ë tin cocare masini gantazaniñë yë'ë. Mësacua'ga güina'ru yo'oye senjën ba'ijë'ën. Yequëcuanì mësacua ujani gantayete achani bojoja'bë. ¹⁶Mësacuanì

tin coca cajën, Riusuni ta'yejei coca ujañen, Surupa cajën bojocuata'an, yequëcua tin coca achaye huesëcuabi ti'anjën, mësacua tin cocare ro achajën, mësacuani ujae coñe gare porema'iniñ. ¹⁷Mësacuabi Riusuni tin cocabi te'e ruiñe ujacuata'an, yequë bainbi ro achajën, Huesë ëaji cajën, quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'tacua re'huama'iniñ bacua. ¹⁸Mësacua si'acuabi tin coca caye porejënna, yë'ëca tin cocare quë'rë ta'yejeiye caye poreyë. Ja'nca poreguëbi Riusuni surupa caguë bojoyë. ¹⁹Ja'nca ba'iguëta'an, Cristo bain jubëna ñë'cani, bacuani yihuoni, quë'rë ta'yejeiye ye'yesi'cuare re'huaye ai yëyë yë'ë. Ja'nca sëani, tin cocare ro cani jëhuatoca, gu'aji. Choa ma'carë se'gare te'e ruiñe achoye catoca, ai re'oye ba'iji.

²⁰Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani tin coca cayete yihuoguë, ro mësacua bojo huanofete ro'taye beoye ba'ijë'n, cayë yë'ë. Ja'nca ba'itoca, ro zin hua'na ye'yema'isi'cua'ru ye'yema'isi'cua ba'iyë mësacua. Gu'aye yo'oye se'gare ye'yema'isi'cua ba'ijë'n. Mësacua tin coca cayete yihuoguë, te'e ruiñe ro'taye ye'yesi'cua ba'ijë'n, cayë yë'ë. ²¹Riusu ira coca toyani jo'case'ere'ga ëñani, tin coca caye ba'iyete ye'yejë'n: "Yureca, tin bainre cuencueni, Israel bainna saoja'guë'ë yë'ë. Bacuabi tin cocare cani achojënna, Israel bainbi yë'ë cocare achaye gare güeja'cua'ë, cabi mai E'jaguë" toyani jo'case'e ba'iji. ²²Ja'nca cani jo'case'e ba'iguëna, Riusubi tin coca caye ba'iyete maini masi güeseji. Tin coca cacuabi Riusu cocare quëani achojënna, Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua se'gabi bëiñë. Si'a recoyo ro'tacuaca bañë. Riusu cocare masini quëacuabi quëani achojënna, Cristoni si'a recoyo ro'tacua se'gabi bojojën achayë. Ro'taye yëma'icua bañë. Riusu cocare masiye porema'iniñ. ²³Ja'nca sëani, Cristo bain jubëbi ñë'cani, si'acuabi tin cocare catoca, ja'nre'bi yequëcua Cristoni recoyo ro'tama'icua'bi ti'anni achato, Ro güebe neni cayë, mësacuare cayë bacua. ²⁴Pero Cristo bainbi ñë'cani, si'acuabi Riusu cocare masini quëatoca, yequë bainguë Cristoni recoyo ro'tama'iguëbi ti'anni achato, Riusu cocareba ba'iyë yë'ëre huanoji caguë, baguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'e si'ayete ro'tani, Riusuni, Ai gu'aye yo'osi'quë'ë yë'ë caguë, ²⁵baguë recoyo yahue ro'taguë ba'ise'e si'ayete gare jo'cani, Riusu E'jaguë ba'iyete te'e ruiñe masini, ja'nre'bi Riusuni gugurini umeni, Riusu yua ta'yejeiyereba E'jaguë'bi ba'iji caguë, Riusuni ai ta'yejeiye yëguëbi ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi mësacua jubëte caguë, Riusubi mësacua naconi gare te'e ba'iguëreba ba'iji caguë ba'iji baguë.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi ñë'cajën, Riusu cocare quëani achoye yëjën, ñaca quëani achojën ba'ijë'n. Mësacua jubë ba'icuabi Riusu Espiritubi conguëna, Riusu cocare masijën, yequëcuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete gantajën bojoñu cajën, yequëcuabi Riusu coca ën cocare ye'yoñu cajën, yequëcuabi Riusubi guënamë toya ëñoguëna, quëani achonü cajën, yequëcuabi tin cocabi Riusu ba'iyete quëañu cajën, yequëcuabi Ba tin cocare masini quëaye poreyë yëquëna cajën ba'iyë. Ja'nca caye yëcuabi ru'ru Cristo bain quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'taja'yete cu'ejën ba'ijë'n. ²⁷Ja'nca cu'ejën ba'icuabi ñaca yo'ojën ba'ijë'n. Tin coca cacua banica, samucuabi caja'bë. Samutecuabi catoca, yequëcuabi se'e cama'ija'bë. Tin coca cacuabi te'ena, te'ena bainni coca cajënna, yequëbi ba cocare masini te'e ruiñe quëani achoja'guë. ²⁸Tin coca masini quëaguëbi beotoca, tin coca cacuabi Riusu bain jubëni caye beoye ba'ija'bë. Bacua se'gabi Riusu se'ga naconi te'e cajën ba'ija'bë. ²⁹Ja'nre'bi, Riusu coca masini quëacua, samucua o samutecuabi Riusu cocarebare quëani achojënna, yequëcuabi achani, bacua coca te'e ruiñe ba'iyete, o huacha ba'iyete

masini caja'bë. ³⁰Te'eguë se'gabi Riusu cocarebare masini quëani achoguëna, Riusu Espiritubi baguë masi cocare yequëni masi güesetoca, ru'ru quëaguëbi cani tējija'guë. Cani tējiguëna, yequëbi baguë cocare quëani achoja'guë. ³¹Yureca, mësacuabi Riusu Espiritu coca masi güesese'ere quëani achoye yëjën, si'acua yua te'ena, te'ena, bainni quëani achojë'n. Ja'nca quëani achojënna, si'a bainbi achani, re'oye ye'yeni, quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'tacua ruiñë. ³²Riusu Espiritubi baguë cocare masi güeseguëna, Riusu bain masini quëacuabi Espiritu yëyë'ru yo'ojën, ro bacua ca ëayete gare jo'cayë. ³³Riusubi ro huesë ëaye beoye yo'oguëbi baguë bain jubë coca quëani achoyete re'oye cuencueye masiji.

Yureca, Cristo bain jubëan, si'aruan ba'icua yo'oye'ru mësacua'ga ëñere güina'ru yo'ojën ba'ijë'n. ³⁴Cristo bainbi ñë'cajënna, romicuabi nëcani masi coca caye yëtoca, bacuare ëñejë'n. Riusu ira coca cani jo'case'ere ëñani, güina'ru yo'ojën ba'ijë'n. Bacua ënjëbi guanseguëna, baguëni te'e ruiñe achani yo'oye ba'ijën, Cristo bain jubëni masi coca caye beoye ba'iyë. ³⁵Yequëcua casi cocare huesëtoca, bacua huë'ena ti'anni bacua ënjëni senni achaja'bë. Cristo bain ñë'casi'cuani senni achama'ija'bë. Romicuabi nëcani Cristo bain ñë'casi'cuani catoca, ai huacha yo'oyë.

³⁶Mësacuabi yequëcua Cristo bain jubëan yo'oye'ru güina'ru yo'oye yëma'itoca, mësacuani ëñama'ija'guë'ë yë'ë. Mësacuabi cajën, Riusu cocarebare masicua gañacu'a'ë yëquëna cajënna, mësacuani ai bëiñe cayë yë'ë. ³⁷Mësacua Riusu Espiritu cocare masini quëacua ba'iyë, ja'anre ro'tajën, yë'ë coca yure toyani guanseguëna, te'e ruiñe achani güina'ru yo'ojën ba'ijë'n. Mai E'jaguëbi guanseguëna, mësacuani güina'ru toyani guansehuë yë'ë. ³⁸Te'e ruiñe achani yo'oye yëma'icua banica, bacuani ëñamajën ba'ijë'n.

³⁹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani ñaca yihuoni tējiyë yë'ë. Riusu cocare masini quëaye ru'ru senjën ba'ijë'n. Ja'nca ba'icuabi tin coca caye yëcuare ëñesema'ijë'n. ⁴⁰Cristo bainbi ñë'cani, Riusu Espiritubi baguë cocare masi güeseguëna, ba masicua'bi te'ena, te'ena, quëani achojën ba'ijë'n. Ro huesë ëaye beoye yo'ojën ba'ijë'n.

La resurrección de Cristo

15 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi Cristo cocarebare mësacuani quëani achoguë ba'iguëna, mësacua ro'tajën ba'ijë'n. Mësacuabi ja'an cocare achani, si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tani, yureña ba coca caye'ru güina'ru yo'ojën, quë'rë ta'yejeiye ba'icua ruinjën, ²Riusu ba'i jobona ti'anja'cuare re'huasi'cua ba'iyë mësacua. Ja'an cocare quë'rë se'e achajën, gare jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'n. Mësacuabi yequëre ba cocare ro achajën ba'isi'cua ba'itoca, ba coca caye'ru te'e ruiñe yo'oye mësacuare huanoma'iji.

³Yë'ë yua ba cocare mësacuani quëani achoguë, yë'ë ye'yese'e'ru güinareba'ru mësacuani quëani achoni yihuoguë ba'ë'ë. Ën coca yua quë'rë ta'yejeiye ba'i coca'ë: Riusu coca toyani jo'case'e'ru ba'iguëna, Cristobi mai gu'a jucha ro'ina güina'ru junni tonbi. ⁴Ja'nca junni tonguëna, baguë bainbi baguëte tanhuë. Tanjënna, ja'nre'bi samute ba'i umugusebi go'ya rajil'i. Riusu coca toyani jo'case'e'ru güinareba'ru go'ya rajil'i baguë. ⁵Ja'nca go'ya rani, ja'nre'bi, Pedroni ëñobi. Ja'anguëni ëñoni, ja'nre'bi baguë bain concua si'a jubë docecuani ëñobi. ⁶Ja'nca ëñoni, ja'nre'bi yequëcua baguë bainni ëñobi. Eñoguëna, quë'rë quinientos ba'i jubëbi te'erute ba'ijën, baguëni ëñahuë. Ja'anre ëñasi'cua yequëcuabi yureña junni tonsi'cua ba'iyë. Yequëcua quë'rë jobo ba'icuabi yuta huajëyë. ⁷Ja'nca ëñajënna, ja'nre'bi Cristobi Santiagoni ëñobi. Eñoni, ja'nre'bi baguë ëja bain cuencuesi'cua si'acuani

ẽnobi. ⁸Ja'nrebi, yo'jereba ba'irẽn ti'anguẽna, yẽ'eni ẽnobi. Yequẽcabi yẽ'ere cajẽn, Riusu cue'yosi'quẽ'bi ba'iji, yẽ'ere cahuẽ. ⁹Yẽ'ẽ yua si'a Cristo ẽja bain cuencuesi'cuare ẽnato, yẽ'ẽ yua bacua'ru quẽ'rẽ yo'jereba ba'iguẽ'bi ba'iyẽ, Riusu bain jubẽni je'o basi'quẽ sãni. ¹⁰Ja'nca ba'isi'quẽreta'an, Riusubi yẽ'eni re'oye ẽnaguẽ, yẽ'eni conguẽ, yẽ'ẽ yure ba'iyẽ'ru yẽ'ere re'huani jo'cabi. Ja'nca re'huani jo'caguẽbi ro guaja yo'omaji'i. Yẽ'ere ja'nca re'huani jo'caguẽna, baguẽ ẽja bain cuencuesi'cua yo'o conse'le'ru quẽ'rẽ si'a jẽja Riusuni yo'o conguẽ ba'iyẽ yẽ'ẽ. Ja'nca ba'iguẽbi ro yẽ'ẽ se'gabi yo'omaẽ'ẽ. Riusubi yẽ'eni re'oye ẽnani, yẽ'eni conguẽna, ja'nca si'a jẽja baguẽni yo'o coñe poreguẽ ba'iyẽ yẽ'ẽ. ¹¹Ja'nca sãni, Cristo cocarebare achani si'a recoyo ro'tahuẽ mėsacua. Yẽ'ẽbi quẽani achoguẽna, yequẽcua Riusu ẽja bain cuencuesi'cuabi quẽani achojẽn, te'le quẽani achohuẽ bacua. Quẽani achojẽna, mėsacuabi achani si'a recoyo ro'tahuẽ.

La resurrección de los muertos

¹²Ja'an cocare quẽani achojẽna, ¿guere caye'ne? Ẽn coca: Cristobi junni tonsi'quẽbi go'ya raji'i, cani achojẽn si'a jubẽ Riusu bainbi cayẽ. Ja'nca cajẽna, mėsacua jubẽ ba'icua yequẽcabi cajẽn, Junni huesẽsi'cuabi gare go'ya raiye beoye ba'iyẽ cajẽn, ai huachareba cayẽ bacua. ¹³Mėsacuabi te'le ruiñe cajẽn ba'itoca, yẽquẽnabi Cristo go'ya raise'ere quẽajẽn, ro coquejẽn ba'ire'ahuẽ. ¹⁴Cristobi go'ya raima'isi'quẽ ba'itoca, Riusu cocareba si'aye ro coquejẽn ro quẽani achojẽn ba'ire'ahuẽ. Mėsacua'ga achajẽn, si'a recoyo ro'tajẽn, ro guaja yo'ojẽn ba'ire'ahuẽ. ¹⁵Yẽquẽnabi baguẽ cocare quẽani achojẽn, Cristobi go'ya raji'i cajẽn, te'le ruiñe cayẽ cajẽn, ro coquejẽn ba'ire'ahuẽ. ¹⁶Bain junni huesẽsi'cuabi go'ya raiye beoye ba'itoca, Cristobi go'ya raisi'quẽ ba'ima'ire'abi. ¹⁷Ja'nca ba'ima'iguẽ ba'itoca, mėsacuabi baguẽni si'a recoyo ro'tajẽn, ro yo'ojẽn ba'ire'ahuẽ. Mėsacua gu'a jucha yo'ojẽn ba'ise'e gare jo'cani senjoma'ise'e ba'ire'ahuẽ. ¹⁸Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, ja'nrebi junni huesẽni, gare carajesi'cua ba'ire'ahuẽ. Ba toarona gare sani huesẽsi'cua ba'ire'ahuẽ. ¹⁹Mėsacuabi cajẽn, Cristoni recoyo ro'tacuabi yure ba'i umuguseña se'ga Riusu insiyete coye poreyẽ cajẽn, mėsacuabi te'le ruiñe cajẽn ba'itoca, mai jubẽ Cristo bainbi si'a ẽn yija bain'ru quẽ'rẽ gu'ajani senjosi'cua ba'ire'ahuẽ.

²⁰Ja'nca ba'iyeta'an, mėsacuabi ro huacha cajẽn ba'iyẽ. Cristobi junni tonsi'quẽbi gare go'ya raisi'quẽ ba'iji. Baguẽ yua ru'ru go'ya rani, ja'nrebi si'a baguẽ bain junni huesẽsi'cuabi baguẽ go'ya raise'le'ru giina'ru go'ya rajjẽn ba'ija'cua'ẽ.

²¹⁻²²Adán ba'ise'ere ro'tani ye'yejẽ'ẽn. Riusu guanseni jo'case'le'ru te'le ruiñe yo'oma'isi'quẽbi junni huesẽguẽna, si'a bain yo'je raicuabi giina'ru junni huesẽye bahuẽ. Cristoca Riusu guanseni jo'case'le'ru te'le ruiñe yo'osi'quẽbi yua junni tonni go'ya raji'i. Ja'nca sãni, si'a bain Cristoni si'a recoyo ro'tajẽn ba'icua, ja'ancuabi junni huesẽni, gare go'ya rani, si'arẽn ba'ija'cua'ẽ. ²³Ja'nca'careba go'ya rajjẽn ba'ija'cua'ẽ. Riusu cuencuese'le'ru giina'ru ba'ija'cua'ẽ. Cristobi ru'ru go'ya raji'i. Ja'nrebi yo'je, maire in rai umuguse ti'anguẽna, si'a baguẽ bain, baguẽni si'a recoyo ro'tajẽn ba'icua'bi giina'ru go'ya rani, baguẽ naconi si'arẽn te'le ba'ijjẽn ba'ija'cua'ẽ.

²⁴Ja'nrebi, yo'jereba ba'irẽn, baguẽ cuencuese'le' si'aye yo'oni tẽjini, Cristo yua baguẽ Taita Riusuni quẽaja'guẽ'bi: “Taita, zupai huatini gare ñu'ñujei gũesesi'quẽbi mẽ'ẽ ta'yejeiye ba'i re'otore mẽ'ẽna jo'cayẽ yẽ'ẽ. Ja'nca jo'caguẽna, si'aye conĩ bajjẽ'ẽn” quẽaja'guẽ'bi Jesucristo. Ja'nca quẽaja'guẽta'an, baguẽ cuencuese'ere yuta yo'oye caraji. Ru'ru, baguẽre je'o bacua si'acuare huesoni si'aja'guẽ'bi. Bacuabi yuta cue'yoni ta'yejeiye guansejẽna, bainbi Ja'ẽ' cajẽn, bacua ta'yejeiye

ẽjacuare'ru ẽnajẽn, bacuani sehuojẽn ba'iyẽ. ²⁵Ja'nca ba'ijjẽna, Cristore je'o bacua si'acuani gare huesoni si'aye tẽca, Cristobi si'aye guanseguẽ ba'ija'guẽ'bi. ²⁶Ja'nca huesoni si'ani, ja'nrebi yo'je, zupai huatini gare huesoni si'aja'guẽ'bi. Ba huati yua bainni junni huesẽ gũeseguẽbi gare huesoni si'asi'quẽ ba'ija'guẽna, bainbi gare se'le junni huesẽye beoye ba'ija'cua'ẽ. ²⁷Riusu coca toyani jo'case'ere ẽnato, ñaca caji: “Cristobi si'ayereba guanse Ẽjaguẽ ba'ija'guẽ'bi.” Ja'nca caguẽta'an, Taita Riusuni guansema'ija'guẽ'bi, Riusu yua Cristoni guanse gũeseguẽ sãni. ²⁸Ja'nca toyani jo'case'le' ba'iguẽna, Riusu Zin Jesucristobi si'ayereba guanse Ẽjaguẽ ba'ija'guẽ ba'ini, ja'nrebi baguẽ Taita Riusuna bonẽni caja'guẽ'bi: “Taita, mẽ'ẽbi yẽ'ere si'ayereba guanse Ẽjaguẽre re'huaguẽna, si'ayerebare mẽ'ẽ guẽon na'mina jo'cayẽ yẽ'ẽ. Yẽ'ere'ga bani guanseguẽ ba'ijjẽ'ẽn” caja'guẽ'bi. Ja'nca caguẽna, si'a re'oto bainbi Riusuni ẽnani, Baguẽ se'gabi si'ayereba ta'yejeiye Ẽjaguẽ'bi ba'iji cajẽn ba'ija'cua'ẽ.

²⁹Yureca, bain junni huesẽsi'cuabi gare go'ya raiye beoye ba'itoca, Cristo bainbi ro huesẽ ẽaye yo'ojẽn ba'ire'ahuẽ. Yẽ'ẽ bain junni huesẽsi'cuani se'le ẽnajaza cajẽn, bautiza gũesejẽn, ro huesẽ ẽaye yo'ojẽn ba'ire'ahuẽ. ³⁰Yẽquẽna'ga Cristoni yo'o conjẽn, jo'caye beoye ai yo'ojẽn, yequẽrẽ junni huesẽyena ñañani tonjẽn, Cristoni yo'o conjẽn, ro huesẽ ẽaye yo'ojẽn ba'ire'ahuẽ. ³¹Mėsacuani ai yẽreba yẽguẽ ba'iyẽ yẽ'ẽ. Mėsacua naconi Cristoni te'le zi'inguẽbi mėsacuani ai yẽguẽ, yẽ'ẽ je'o bacua yẽ'ere huani senjoñete gare ro'tama'iguẽbi mėsacuani conguẽ ba'iyẽ yẽ'ẽ. ³²Ẽnjo'on, Efeso huẽ'e jobore ba'iguẽbi yẽ'ẽ je'o bacuani ai huaji yaye ẽnaguẽna, airu hua'i hua'na yẽ'ere coca neni huani senjoñe'ru ba'iyẽ bacua. Ja'nca ba'ijjẽna, bainbi go'ya raiye beoye ba'itoca, ro huesẽ ẽaye yo'o conguẽ ba'ire'ahuẽ yẽ'ẽ. Ira bain coca cani jo'case'le'ru giina'ru yo'oguẽ ba'ire'ahuẽ mai: “Miato junni huesẽja'cua sãni, yure umuguse aon anni, jo'cha uncuni, sa'ñeña bojojẽn ba'uni” cani jo'cajẽna, giina'ru yo'ojẽn ba'ire'ahuẽ mai. ³³Ja'nca yihuojẽn yo'ocuata'an, mėsacuabi achaye beoye ba'ijjẽn, ro coque gũesema'ijjẽ'ẽn. Mėsacuabi gu'a bain naconi te'le ganijjẽn ba'itoca, mėsacuabi re'oye yo'oyete jo'cani, gu'ajejjẽn, ñañani toñẽ. ³⁴Ja'nca sãni, mėsacua yua te'le ruiñe ẽnajẽn ro'tajẽn ba'ijjẽ'ẽn. Mėsacua gu'aye yo'ojẽn ba'iyete gare jo'cani, re'oye yo'ojẽn ba'ijjẽ'ẽn. Mėsacua jubẽ ba'icua yequẽcabi Riusuni gare huesejjẽn, gu'aye yo'ojẽna, ¿mėsacua guere yo'ojẽn bacuani cuencueni etoni saoma'ĩne'ne? Mėsacua yua huaji yẽjẽn ba'ire'ahuẽ.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵Yureca, yequẽcabi senni achajẽn, “¿Junni huesẽsi'cua queaca go'ya raiye'ne? ¿Queaca ẽñoñe'ne?” ja'an cocare cajẽn, ³⁶ro huesẽ ẽaye ro'tajẽn, ja'anre senni achayẽ. Aito. Tin ga'nihuẽanre bajjẽn go'ya rajja'cua'ẽ. Aonra'carẽan yijana tanse'ere ẽñani ye'yejẽ'ẽn. Aon sahuabi ticuto, ru'ru aonra'carẽbi ju'inji. ³⁷Ju'inguẽna, ba aon ticu'ga tinreba ẽñoji. Aonra'carẽ'ru gare ba'ima'iji. Ro trigora'carẽ ba'iguẽ, o yequẽra'carẽ, ja'an se'ga ba'iji. ³⁸Ja'nca ba'iguẽbi, Riusu cuencueni jo'case'le'ru ba'iyẽ gue sahuabi ticuni iraji. Tinra'carẽ ba'itoca, tin sahuabi ticuni iraji. ³⁹Huajẽ gani hua'na'ga Riusu re'huani jo'casi hua'na yua tin ẽñocua ba'iyẽ. Bain hua'na, airu hua'i hua'na, ca hua'i hua'na, ziaya hua'i hua'na, si'a hua'na yua tin ẽñocua ba'iyẽ. ⁴⁰Ja'nrebi, guẽnamẽ re'otona ẽnato, Riusu re'huani jo'casi ma'carẽanbi re'oye ẽnoguẽ, tin ẽnoguẽ ba'iji. ⁴¹Ẽnsẽguẽ, ñañaguẽ, ma'choco hua'i, ja'anbi tin go'sijeyiye ba'iyẽ, ga ma'choco ba'iyẽ yua tin go'sijeyiye ba'iji.

⁴²Ja'nca ba'iguẽna, bain ju'insi'cua go'ya raiye ba'ija'yete ye'yejẽ'ẽn. Bacua ru'ru ba'i ga'nihuẽ'ru tin ga'nihuẽ bayẽ.

Bacua ru'ru ba'isi ga'nihuēbi junni huesēguē ba'iguēta'an, bacua go'ya rairēn ti'anguēna, tin ga'nihuē bacuabi gare ju'iñe beoye ba'ija'cua'ē. ⁴³Ru'ru ba'i ga'nihuē, carajei ga'nihuē ba'iguēna, go'ya raisi ga'nihuē aireba re'o ga'nihuē ba'iji. Ru'ru ba'i ga'nihuē ro pa'npo ēaguēna, go'ya raisi ga'nihuē ai ta'yejeiyereba ba'i ga'nihuē ba'ija'guē'bi. ⁴⁴Ro ēn yija ga'nihuēbi si'aguēna, Riusu ba'i re'oto ga'nihuē tin ga'nihuēre baja'cua'ē mai. Ja'an ga'nihuēre bajēn, Riusu naconi si'arēn ba'ijēn, gare carajeyē beoye ba'ija'cua'ē mai. ⁴⁵Riusu coca toyani jo'case'ere ēñani, Adán ba'ise'ere masij'ēn: “Ru'rureba raisi'quē yua bain ga'nihuēte baguēbi huajēguē nēcabi.” Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguēna, Jesucristobi jē'te raiguē, ai ta'yejeiyereba Ējaguē, bain recoyo huajē güese Ējaguē baj'i'i. ⁴⁶Ja'nca ba'iguēbi ru'rureba raimaji'i. Bain ga'nihuē baguēbi ru'ru raiguēna, bain recoyo huajē güesequēbi yo'je raj'i'i. ⁴⁷Ru'rureba raisi'quē ya'obi re'huasi'quēbi carajeyija'guē se'ga baj'i'i. Yo'je raisi'quēca Riusu ba'i jobobi raisi'quēbi gare carajeyē beoye ba'iji. ⁴⁸⁻⁴⁹Ja'nca ba'iguēna, maibi yureca ēn yijare ba'ijēn, mai ga'nihuē yua Adán ga'nihuēre'ru bajēn, ya'obi re'huasi'cua ba'iyē. Ja'nca ba'icuata'an, maibi Riusu ba'i re'otona ti'anni ba'ijēn, tin ga'nihuēte baja'cua'ē. Jesucristo go'ya raisi ga'nihuēre'ru baja'cua'ē mai.

⁵⁰Ja'nca ba'ijēna, yē'ē bain sanhuē, mēsacuani yihuoreba yihuoyē yē'ē. Riusu ba'i re'otona ti'anto, ro ēn yija ga'nihuē gare beocua ba'ija'cua'ē. Ja'an ga'nihuē carajeyija'guē sēani, ja'an ga'nihuē naconi Riusu ba'i jobo, si'arēn ba'i jobona ti'añe gare porema'iñē. ⁵¹Yē'ē yua mēsacuani yihuogüē, mēsacuani ñaca yahue quēayē yē'ē. Mai hua'na si'a jubēbi junni huesēma'iñē. Mai jubē ba'icua yequēcuabi huajē mēni, Riusuna saija'cua'ē. Ja'nca ba'ijēna, Riusubi mai si'acuani mai ga'nihuēte mame re'huaja'guē'bi. ⁵²Te'e jēana mame re'huaguē ba'ija'guē'bi. Mai ñacoga ma'niñe'ru quē'rē te'e jēana ja'nca yo'oguē, coneta juiye quē'rē yo'jereba jui güesequē, ba mame re'huayete masi güeseji. Ja'nca jui güesequēbi baguē bainreba junni huesēsi'cuani go'ya raiye choija'guē'bi. Ja'nca choiguē, mai hua'na si'acua, junni huesēsi'cua o huajējēn ba'icua, si'acuani tin ga'nihuē bacuare maire mame re'huaja'guē'bi. ⁵³Ja'nca mame re'huaguēna, mai yure ba'i ga'nihuē jēja beo ga'nihuē gare carajeyē ba'ija'cua'ē. Ba'ijēn, tin ga'nihuē gare carajeyē beoye ba'i ga'nihuēte coni baja'cua'ē mai. Ja'nca ba'icuabi gare se'e junni huesēye beoye ba'ija'cua'ē mai. ⁵⁴Ja'nca mame re'huasi'cua ba'ijēna, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guē'bi: “Riusubi yua zupai huatini ñu'ñu güeseni si'aja'guē'bi. Ja'nca yo'oguēna, baguē bainbi gare se'e ju'iñe beoye ba'ija'cua'ē. ⁵⁵Zupai huati ñu'ñu'jeisi'quē ba'iguēna, maibi gare se'e ju'iñe beoye ba'ija'cua'ē. Jai buni hua'guē totayo rutase'e ba'iguē'ru ba'iji. Maini ja'si yo'oye gare porema'iji.” Ja'nca caji Riusu coca toyani jo'case'e. ⁵⁶Ja'an totayote cato, bain gu'a jucha yo'ojēn ba'iyete caji. Bain hua'nabi Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oye porema'icua sēani, bacuabi gu'a juchare bayē. Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ozacacua'ta'an, bain hua'nabi yo'oye porema'icua Riusu bēnni senjoja'ñete ja'ansi'cua jēaye gare porema'icua ba'iyē. ⁵⁷Ja'nca yo'oye porema'icua'ta'an, mai Ējaguē Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua ja'ancuabi Riusu bēnni senjoja'ñete jēaye ba'iyē. Jēaye ba'ijēn, si'arēn huajē hua'na ba'ijēn ba'ija'cua'ē mai.

⁵⁸Ja'nca sēani, yē'ē bain sanhuē, jēja recoyo bacua ba'ijē'ēn. Si'a coca bain tin yihuoni ye'yoyete ro'taye beoye ba'ijē'ēn. Riusu yihuoni ye'yoye se'gare ro'tajēn ba'ijē'ēn. Riusu in rairēn ti'anja'ñete jo'caye beoye ēñajēn ējojēn ba'ijē'ēn. Maire in rajja'guēbi maini tin ga'nihuē mame re'huani, maini baguē ba'i jobona bēa güeseja'guē'bi. Ja'nca sēani, mēsacuabi ja'an

ba'ija'yete ēñajēn ējojēn, si'a mai Ējaguē yo'o cayete si'a jēja quē'rē re'oye yo'ojēn ba'ijē'ēn. Riusu yo'o cayete yo'ojēn banca, gare guaja yo'oye beoye ba'ija'cua'ē. Si'a baguē yo'o guanseguēna, ai ta'yejeiyē ba'iyē baguēni yo'oye conjēn ba'iyē mai.

La colecta para los hermanos

16 ¹Yureca, mēsacuabi Riusu bain bonse caracua, Jerusalén huē'e jobo ba'icua're ro'tajēn, Curire huēoni bacuana ro insini saofu cajēna, mēsacuani ñaca yihuogüē quēayē yē'ē. Riusu bain jubēn Galacia yija ba'icuani guansese'e'ru güina'ru yo'ojē'ēn mēsacua. ²Si'a semana, Riusu ta'yejeiyē ba'i umuguse ba'iguēna, mēsacua curi coni baye, Riusu insise'e caguē, ja'anre cuencueni, mēsacua insiye poreye'ru ca'ncona re'huani, yē'ē ti'añe tēca bani ējojē'ēn. Ja'nca bani ējotoca, mēsacua curi insija'yete ja'ansirēn saoye poreja'cua'ē. Ja'an curire huēoni re'huama'itoca, yē'ēbi ti'anguēna, si'a curire te'e jēana huēoye ai jējaji. ³Ja'nca sēani, mēsacuabi ba curire bojora'rē huēoni re'huajēna, yē'ēbi ti'anni, ba curire mēsacua bain cuencuesi'cuana jo'cani, Jerusalēna saocaija'guē'ē. Mēsacuabi cajēna, Jerusalén bainni utire toyani insiguēna, bacuare saocaija'guē'ē yē'ē. ⁴Ja'an curire insini saojēn, yē'ēre'ga saoye yētoaca, yē'ē'ga mēsacua bain saija'cua naconi te'e saija'guē'ē yē'ē.

Planes de viaje de Pablo

⁵Yureca, mēsacuani ēñaguē saija'yete cato, ru'ru Macedonia yijana ganijani, ja'nrebi yo'je, mēsacuani ēñaguē saija'guē'ē yē'ē. ⁶Ja'nca ēñaguē saiguēbi porenica mēsacua naconi zoe ba'iyē yēyē. Yequērē ocorēn carajeyē tēca mēsacua naconi ba'ija'guē'ē yē'ē. Ba'ini, ja'nrebi se'e sai bi'raguēna, mēsacuabi yē'ēre bojojēn, yē'ēre re'oye despidiējēn saojē'ēn. ⁷Yurera, choa umuguseña se'ga mēsacua naconi ba'iyē yēma'iguēbi yureña mēsacuana ēñaguē saima'iñē. Quē'rē zoe ba'iyē yēguēbi jē'te saiyē, Riusubi ēnsema'itoca. ⁸Yureca, Efeso huē'e jobore ba'iguē, Pentecostés fiesta umuguseña tēca ba'ija'guē'ē yē'ē. ⁹Riusu yo'ore ai re'oye yo'oye poreguēbi yureña yo'oni tējiza caguē, ēnjo'ona bēayē. Riusu yo'ore yo'oguēna, ai bainbi yē'ēni je'o bani, yē'ēre ēnse ēaye yo'ojēn ba'iyē.

¹⁰Ja'nca bēaguēna, yē'ē gajeguē Timoteobi mēsacuana ti'antoca, baguēni bojojēn, baguēni re'oye cuirajēn ba'ijē'ēn. Baguē yua yē'ē yo'oye'ru Riusu yo'ore güina'ru yo'oguē ba'iji. ¹¹Ja'nca sēani, mēsacua jubē ba'icuabi baguēni ēñama'iñe ēñotoca, bacuare bēiñe yihuojē'ēn. Mēsacua si'acuabi baguēte re'oye conjēn, baguē ganija'ñete ro'ijēn, baguēni bojojēn, yē'ēna go'yaye baguēte raøjē'ēn. Baguē, baguē gajecua naconi raiye ējoguēbi mēsacuani ja'nca raoye señē yē'ē.

¹²Mai te'e gajeguē Apolos hue'eguēte cato, baguēni coca cahuē yē'ē. Mē'ē, mē'ē gajecua naconi Corinto bainni ēñaguē saijē'ēn caguēta'an, mēsacuani ēñaguē saiyē yureña gare poremaj'i. Riusubi yequē yo'ore guanseguēna, ja'an yo'ore yo'oye baji. Ja'nca baguēbi baguē poreye'ru mēsacuani jē'te ēñaguē saiyē, cabi baguē.

Saludos finales

¹³Yureca, maini je'o baguē Satanás hue'eguēbi maini ai gu'aye yo'oye ro'taguēna, mēsacua ēñajēn ba'ijē'ēn. Cristoni quē'rē si'a jēja recoyo ro'tajēn, baguē tēani baja'ye cani jo'case'ere gare huanē yeye beoye ba'ijē'ēn. Quē'rē jēja recoyo re'huajēn, Cristo coñete ro'tajēn, zupai huati saoni senjoñe porecua ba'ijē'ēn. ¹⁴Si'a mēsacua yo'o ma'carēan yo'oto, yequēcuani oijēn coñe se'gare ro'tajēn, mēsacua yo'o ma'carēanre yo'ojēn ba'ijē'ēn.

¹⁵Yureca, yè'è bain sanhuë, Estéfanas hue'eguëte cato, baguë, baguë te'e bain naconi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, si'a Acaya yija bain ro'taye'ru què'rè ja'anrè ro'tajën ba'è'è. Ja'nca si'a recoyo ro'tajën, Cristo bainreba ba'icuanì yo'o coñe se'gare baza cajën, ja'nca jo'caye beoye yo'o conjën ba'iyè bacua. ¹⁶Ja'nca ba'ijën, Estéfanas, yequécua Jesucristoni yo'o coñe'ru ba'icua, ja'ancuabi yo'o cajënna, mësacua'ga Ja'è'è cajën, bacua caye'ru güina'ru yo'o conjën ba'ijë'ën. ¹⁷Yureca, Estéfanas, Fortunato, Acaico, bacuabi yè'èni ëñajën rajjënna, ai bojoguë ba'iyè yè'è. Yè'è yua mësacuanì zoe ëñama'iguëbi bacuanì ëñani bojoguë, mësacuanì cu'e äayete se'e oimaé'è yè'è. ¹⁸Bacua yua mësacuanì recoyo bojo güeseye'ru yè'ère'ga ai recoyo bojo güesejën ra'è'è. Mësacua yua ja'ancuanì, yequécua güina'ru ba'icuanì re'oye ëñajën ba'ijë'ën.

¹⁹Yureca, Cristo bainreba jubëan Asia yijare ba'ijën, mësacuanì saludaye cahuë. Aquila, Prisca, ba Cristo bainreba jubë, bacua huë'ena ñë'cacua, si'acuabi mësacuanì saludajën, mai Èjaguëni te'e bojojën ba'ijë'ën canì, mësacuana saoyë bacua. ²⁰Jesucristo bainreba ba'icua si'acuabi mësacuanì te'e saludaye cahuë. Ja'nca sèani, mësacua yua Jesucristoni te'e recoyo ro'tajën, sañeña su'ncajën saludajën ba'ijë'ën.

²¹Yè'è, Pablo hue'eguëbi mësacuanì utire toyaguë, yè'è saludayete te'e ruiñe toyani saoyë yè'è. ²²Bain hua'nabi mai Èjaguëni yèye beoye ba'itoca, Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'bë. Yureca, mai Èjaguë te'e jëana ti'anja'guë cayë.

²³Mai Èjaguë Jesucristobi mësacuanì re'oye ëñani, conreba conja'guë cayë. ²⁴Mësacua si'acuani bojoguë ro'taguë, mësacuanì ai yëreba yëguë ba'iyè yè'è caguë, mësacuanì coca canì saoyë yè'è. Ja'nca ra'è'è. Amén.

San Pablobi

CORINTO

Bainni utire toyaguë, samu ba'i cocare

Toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo hue'leguëbi yua Riusu raoni jo'casi'quë'të. Riusubi yë'lëni ëñani, Yë'ë coca quëacaiguëte baguëte re'huani jo'caza caguë, Jesucristo ba'iyete quëani achoye yë'ëre re'huani raobi. Ja'nca raoguëna, yë'ë yua mai te'le bainguë Timoteo hue'leguë naconi ba'iguëbi utire toyani, mësacua Riusu bainreba Corinto huë'e jobore ba'ijëna, utire toyani saoyë yë'ë. Ja'nca toyani saoguë, si'a Riusu bainreba baguë bain mame re'huasi'cua si'a Acaya yijare ba'ijëna, ja'ancuare'ga utire toyani saoyë yë'ë. ²Yë'ë bain sanhuë, Riusu conreba coñete mësacua naconi caraye beoye ba'ija'guë cayë. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacuanani re'oye cuirajëna, recoyo re'o huanonë se'ga ba'ijë'n.

Sufrimientos de Pablo

³Yureca, mai Taita Riusure ro'tato, mai Ëjaguë Jesucristo Ja'quë ba'iguëna, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojoreba bojojën cañuni. Maini ai oireba oiye baji baguë. Maibi ai yo'ojën ba'icuata'an, mai recoyo re'o huano güeseye masiji mai Taita Riusu. ⁴Mai recoyo ai sa'ntijën ai yo'ojën ba'ijëna, mai Ëjaguëbi maini oire bani, sa'ntiye beoye ba'icuaire maire re'huaji. Ja'nca re'huaguë, maini bojora'rë yihuoguë caji: Mësacuabi yë'ë oiguë coñete ye'yejën, recoyo re'o huanonë ba'ijën, yequëcua, recoyo sa'nticuare'ga güina'ru oire bani, bojo recoyo huano güesejën ba'ijë'n. Ja'nca re'huaguëna, yequëcuani oire bani coñe porecua ruiñë mai. ⁵Ja'nca ba'iji maire. Cristo ai yo'oguë ba'ise'e'ru güina'ru ai yo'ojën ba'ijën, baguë oire bani coñere'ga ye'yejën, recoyo jëja bajën, recoyo bojo huanonë ba'icuaire re'huasi'cua ba'iyë mai. ⁶Yureca, yë'ë bain sanhuë, yëquënabi recoyo ai sa'ntiye ai yo'ojën ba'itoca, mësacuanani bojo recoyo huano güeseye poreyë yëquëna. Ja'nca bojo recoyo huanonë ba'ijën, mësacua yua Riusu tëani bani coñete ye'yeye poreyë. Yëquëna'ga Riusu oiyereba coñete ye'yejën, mësacuare'ga oire bani, recoyo bojo huano güeseye poreyë. Mësacua'ga yëquëna ai yo'oye'ru ai yo'ojëna, Riusubi mësacuare jëja recoyo bacuare re'huaji. Re'huaguëna, Riusu oiyereba coñete ye'yereba ye'yejën recoyo bojo huanonë ba'icua ruiñë mësacua. ⁷Aito. Mësacua ja'nca ba'icua ruin'ja'cua'ë. Riusu re'huayete masiyë yëquëna. Mësacuabi yëquëna recoyo ai rëquëye ai yo'ojën ba'iyë'ru ai yo'ojën, Riusu oiyereba coñere'ga güina'ru ye'yejën, güina'ru recoyo bojo huanonë ba'icua ruiñë mësacua.

⁸Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi ja'an cocare quë'rë re'oye ye'yejë'n cajën, yëquëna yure Asia yijare ba'ijën,

yëquëna ai ba'iyë ai yo'ojën ba'ise'ere mësacuanani quëaye yëyë. Ai ta'yejeiye ai yo'ojën, jëja beo hua'na ba'ijën, Junni huesëye se'ga ba'iji maire cajën baë'ë. ⁹Preso zeansi'cuani huani senjoja'në huanonë baji'i yëquëna. Ja'nca ba'icuaireta'an, Riusubi yëquënanani conguë baji'i. Ro yëquëna jëja bani poreyete ro'tamaë'ë. Riusu coñe se'gare ro'taye bahuë. Ju'insi'cua go'ya rai güeseye poreguë sëani, baguë coñe se'gare ro'tajëna, ¹⁰yëquënanani ai re'oye conbi baguë. Junni huesëja'ye se'ga ba'ijën, ai huaji yëjën ba'ijëna, Riusubi yëquënanani tëani, huajë hua'nare babi. Yëquënanani gare jo'cani senjoma'isi'quëbi gare se'e yëquëna jo'cani senjoma'ija'guë'bi ba'iji. Ja'anre ai masiyë yëquëna. ¹¹Ja'nca ba'iguëna, mësacua'ga yëquëna ba'iyete uajën, Riusu coñete jo'caye beoye senreba senni achajën ba'ijë'n. Ja'nca senni achajën, ai jai jubë Riusu bainbi senni achajëna, Riusubi achani, yëquënanani ai re'oye conreba conji. Ja'nca conguëna, ai jai jubë bainbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete careba cajën bojoja'cua'ë.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹²Yureca, ëñere mësacuanani quëajën, masiyereba masijën quëaye poreyë yëquëna. Yëquëna re'oye yo'oyete cato, si'a bainbi ëñajën, mësacua'ga ëñajëna, ro yëquëna yëyete gare yo'oye beoye baë'ë. Ro bain masiye ro'tayete gare ro'taye beoye baë'ë. Riusu yëye se'gare yo'oñu cajën, Riusu coñe se'gare yo'oye ro'tajën ba'iyë yëquëna. ¹³Ja'nca ba'ijën, mësacuanani utire toyani saojën, Riusu canni jo'case'e'ru gare tin toyamaë'ë yëquëna. Te'e ruiñë se'gare coca toyani, mësacuanani saohuë yëquëna. Ja'nca sëani, yëquëna coca toyani saoyete te'e ruiñë ye'yeni masijë'n. ¹⁴Yureca, mësacuabi yëquënanani re'oye masima'ijëna, mësacuanani ñaca masi güeseye yëyë yë'ë: Mai Ëjaguë Jesucristo in rairën ti'anguëna, mësacuabi yëquënate ai bojojën ba'iyë poreja'cua'ë.

¹⁵Ja'anre te'e ruiñë masiguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca masiguëbi mësacuanani samu viaje ëñaguë saijaza caguë, mësacua naconi te'e bojoye ro'tahuë yë'ë. ¹⁶Ja'nca ro'taguëbi Macedonia yijana saiguë, mësacua naconi bëaye ro'tahuë. Ja'nrebi, Macedonia sana rani, se'e mësacua naconi bëaye ro'tahuë yë'ë. Ja'nca bëani, ja'nrebi, Judea yijana sai bi'raguëna, mësacuabi yë'ëre re'oye saoye poreye ro'tahuë yë'ë. ¹⁷Ja'nca ro'taguëta'an, mësacuanani ëñaguë saiye porema'iguëbi mësacuanani quëahuë yë'ë. Quëaguëna, yequëre mësacuabi yë'ëre ro'tajën, Ro cue'yoni raima'iji ro'tamate. Banhuë. Ro bain ro'tani yo'oye'ru yo'omaë'ë yë'ë. Ro yë'ë ba'iyete ro'tama'iguë baë'ë yë'ë. Ro cue'yoni yë'ë case'e'ru tin yo'oye beoye gare ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁸Riusubi canni jo'cani te'e ruiñë

yo'oguëbi cue'yo cocare gare yëquënani ca güesema'iji.
 19Mai Ëjaguë Jesucristo, Riusu Zin ba'iguë, ja'anguë ba'iyete cato, Silvano, Timoteo, yë'ë, yëquënabi mësacuanu quëani ahojënna, mësacuabi baguë ba'iyete masihuë. Gare cue'yoye beoye ba'iguëbi baguë canu jo'case'ru te'e ruiñe yo'oye se'ga ba'iji baguëre. 20Si'a Riusu coca canu jo'case'ere ëñato, Jesucristo yo'oja'ye se'ga ba'ija'guë'bi. Ja'nca sëani, maibi Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ro'tajën, baguë canu jo'case'ru güina'ru ba'ija'guë cajën, Amén canu achocua ba'iyë mai. 21Mai Ëjaguë Riusubi yëquënate cuencueguë, baguë coca quëacuare re'huani, mësacuana saobi. Ja'nca sëani, mësacua naconi Jesucristoni te'e zi'nzini, gare te'e ruiñe caye re'huasi'cuatë yëquëna. 22Ja'nca re'huasi'cuabi Riusu Espiritute conu bajënna, yëquënabi baguë ba'iyete te'e ruiñe quëani acho ëjacua ruën'ë. 23Yureca, Riusubi yë'ë recoyo ro'tayete masiguëbi yë'ë te'e ruiñe caye mësacuanu masi güeseja'guë. Mësacuanu bëñnerereba cama'ija'guë caguë, Corinto huë'le jobona saimaë'ë yë'ë. 24Mësacuanu bojo güeseye se'gare yo'oye ro'tayë. Mësacua yua Riusuni si'a recoyo ro'taye ye'yesicuare sëani, mësacua recoyo ro'taye gare guanseye yëma'linë yëquëna.

2 1Ja'nca sëani, mësacuanu bëin coca caye se'gare ro'tatoca, mësacuanu ëñaguë saie banguë ba'ë'ë yë'ë. 2Bëin coca se'gare caguë saitoca, mësacua naconi ba'iguëbi bojo huanone beoye ba'ire'ahuë yë'ë. Yë'ë bëin coca casi'quë'ga ai sa'ntiguëna, ¿queaca bojoye'ne yë'ë? 3Bëin coca se'ga ba'iguë, mësacuanu ëñaguë saie yëma'ë'ë yë'ë. Mësacuanu ëñaguë saito, mësacua naconi bojoye se'ga ba'iyë yëyë yë'ë. Yë'ë yua recoyo ai bojoyëbi mësacuanu güina'ru bojo güeseye ro'tahuë yë'ë. 4Ja'nca sëani, mësacuanu ja'an utire toyani saoguë, recoyo ai yo'ohuë yë'ë. Mësacuanu ai bëñne cama'ija'ma caguë, mësacuanu ai jëja oiguë, mësacuanu bëin coca toyani saohuë yë'ë. Mësacuanu sa'ntiye oi güeseye yëma'ë'ë. Mësacuanu ai yëreba yëyete masi güeseye ai ro'tahuë yë'ë.

Perdón para el que había ofendido a Pablo

5Yureca mësacua jubë ba'iguëbi gu'a jucha yo'oguëna, yë'ë se'gabi sa'ntiguë oima'ë'ë. Mësacua si'acuabi baguë gu'a juchare ro'tajën, ai sa'ntijën oë'ë. Ja'nca sëani, mësacua si'acuanu ai bëin coca caye yëma'linë yë'ë. 6Sa'ntijën oicuabi në'canu bainguë si'nseyete ro'tani yo'ojënna, se'le si'nsema'ijë'en cayë yë'ë. 7Ai si'nsesi'quë ba'iguëna, yureca mësacua baguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye cajë'en. Baguë sa'ntise'ebi ai oireba oima'ija'guë cajën, baguëni oire bani conjën, baguëni recoyo bojo huanone ba'i güesejë'en. 8Ja'nca sëani, mësacuanu si'a jëja señë yë'ë. Baguëni bëin coca caye jo'canu, baguëni ai yëreba yëyete se'le ëñojën ba'ijë'en. 9Mësacuanu ja'anrë toyani saoguë, mësacua achani te'e ruiñe yo'oyete masiza caguë, mësacuanu coca guanseguë toyahuë yë'ë. 10Mësacuabi bainguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye catoca, yë'ë'ga baguë yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye cayë. Mësacua masini cayete ro'tato, mësacua te'e ruiñe masicua'ë cayë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë yua bainguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye caguë, Cristo huanë yeye cayere'ga señë. Cristobi huanë yeye caguë, mësacua jubë si'acuanu re'oye conguë ba'ija'guë cayë yë'ë. 11Gu'a jucha yo'oguë ba'isi'quëni huanë yeye cama'itoca, baguë yua baguë sa'ntise'ebi ai oireba oiguëna, zupai huatibi mësacua jubëni ta'yejeiye gu'aye yo'oye poreji. Zupai coqueguë yo'oyete masicuabi baguë yo'oyete ëñare bajën bañuni.

Intranquilidad de Pablo en Troas

12Yureca, Troas huë'le jobona sani, Cristo mame recoyo re'hua cocare quëani achoguëna, mai Ëjaguëbi ai jai jubë

achacuare yë'ëni ëñobi. 13Ja'nca ëñoguëta'an, yë'ë bainguë Tito hue'eguëbi ti'anmaquëna, yë'ë recoyo ai gu'a huanone ba'ë'ë. Ja'nca ba'iguëbi baru bain achacuanu despidienu, ja'ansirën Macedonia yijana sani, Titoni cu'ejatë'ë yë'ë.

Victoriosos en Cristo

14Ja'nca recoyo gu'a huanone ba'isi'quëta'an, mai Ëjaguë Riusubi caraye beoye ta'yejeiye yo'ocuare maire re'huaji. Ja'nca sëani, baguëni bojojën, jo'caye beoye surupa cajën bañuni. Cristobi conguëna, maire si'aruanna sani, si'a bainni mai ba'iyete ëñoji. Ëñoguëna, bainbi maini ëñani, Cristoni masicuabi ai re'oye yo'ojën bojoyë cajën ba'iyë. 15Maibi Cristo naconi te'e ba'ijën, baguë ba'iyë'ru ba'ijënna, Riusubi ëñani maini bojoji. Maibi ja'nca ba'ijënna, bainbi ëñajën, 16yequëcuabi ai re'oye ro'tajën, bojojën, Cristo bainguë runza cajënna, Cristo yua baguë bainre bacuare re'huani si'arën baji. Yequëcuabi gu'aye ro'tajën, maire gu'a güeni senjojënna, Riusu bënni senjoja'ñe se'gare ba'iji bacuare. Ro mai hua'na se'gabi Cristo re'oye ba'iyete ëñoñe gare porema'icua ba'iyë. 17Riusubi maire cuencueni raoguëna, ja'an ba'iyete ëñoñe poreyë. Yequëcuabi bonsere ganañu cajën, Riusu cocare quëani achocua'ru ro coquejën ëñojënna, ja'ancua'ru ba'ima'linë yëquëna. Yëquënabi te'e ruiñe cajën, Cristo mame recoyo re'huayete quëani ahojën, Riusu cuirani coñete ëñani masiyë yëquëna.

El mensaje del nuevo pacto

3 1Yureca, yëquënabi mësacua ti'anjën, yequëcua yo'oye'ru, yëquëna ëja bain ba'iyë gare ëñomajën ba'iyë. Yequëcuabi Riusu coca quëani achocua'ru ro coquejën ëñocuabi bain re'oye canu toyasi cocare sani, mësacuanu ëñoni, bacua re'oye ba'iyete mësacuanu ro'ta güeseyë. Ja'nre'bi, se'le sai bi'rajën, mësacua uti toyayete, bacua re'oye ba'iyete mësacuanu señë. Ja'nca yo'ojënna, yëquënabi ja'anre gare señë beoye ba'iyë. 2Bain hua'nabi yëquëna re'oye ba'iyete masiye yëtoca, mësacua Cristo bain re'huasi'cuare ëñani, yëquëna re'oye yo'ose'ere masiye poreyë si'a hua'na. 3Cristobi conu raoguëna, yëquënabi mësacua jobona ti'anni, Cristo mame recoyo re'huayete mësacuanu quëani ahojënna, mësacuabi Cristoni bojojën, baguëni si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tajënna, Riusu Espiritubi mësacua gaje meni bani, recoyo huajë hua'nare mësacua mame re'huabi. Ja'nca re'huaguëna, si'a bainbi mësacua re'oye ba'iyete ëñani, yëquëna te'e ruiñe yo'oni conse'ere masiye poreyë. Ja'nca sëani, bain re'oye canu toyasi cocare senma'linë yëquëna.

4Riusu se'gabi maire cuencueni raoguëna, Cristobi conguëna, baguë yo'o guansese'ere te'e ruiñe yo'oye porecua ba'iyë yëquëna. 5Yëquëna se'gabi ja'an yo'oye gare porema'linë. Riusubi yo'oye porecuare yëquënate re'huaguëna, yëquëna yo'oye poreyete quëayë. 6Ja'nca re'huaguëbi baguë bainreba re'huaye concuare maire cuencueni re'huabi. Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi yë'ë bainreba re'huasi'cua ba'ija'cua'ë caguë, yëquënate choini, baguë re'huaye concuare yëquënate re'huabi. Moisés coca canu jo'case'ru yo'oni, yë'ë bain bajë'en camaji'i Riusu. Ja'an cocare ëñani, bain bënni senjoñe se'gare masiyë. Riusubi baguë Espiritute raoguëna, bainbi conu, recoyo huajëreba huajëcua ba'iyë.

7Moisés coca toyani jo'case'ere cato, Riusubi Moisesni quëani achoguë, gata tontoñana toyani jo'caguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete Israel bainni ai ba'iyë ai ëñoguëna. Ëñoguëna, Moisés zia ai go'sijei zia ma'ñoguëna, Israel bainbi baguë ziare ëñañe gare poremateña. 8Ja'nca poremajënna, baguë zia go'sijeieye carajeija'ye ba'iguëta'an, Riusu Espiritu raorën yureña

ti'anguëna, Riusu ta'yejeiye ba'iyë yua què'rè ai ba'iyë maini ënoгуë ba'iji. ⁹Moisés coca toyani jo'case'e, bainni bënni senjoñe cani achose'e, ja'anre ta'yejeiye masi güesesi'quëbi baguë yureña bain recoyo mame re'huanu baguë, què'rè ai ba'iyë maini ta'yejeiye masi güeseji Riusu. ¹⁰⁻¹¹Ja'nca què'rè ai ta'yejeiye masi güeseguëna, Moisés coca toyani jo'case'e yua ja'anrè ai ta'yejeiye beoye ba'iji. Carajeija'ye ba'ise'e sëani, ta'yejeiye beoye ba'iguëna, Riusu yureña mame ëñoni jo'case'e yua què'rè ai ba'iyë ai ta'yejeiye ëñoni, maini masi güeseni, gare ñu'ñojeiñe beoye ba'iji.

¹²Ja'nca masi güeseguëna, Riusu yo'oja'yete jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'iyë mai. Ja'nca ëjojën ba'ijën, si'a jëja recoyo bani, Riusu yo'oja'yete quëani ahojën ba'iyë. ¹³Moisés yo'oguë ba'ise'e'ru gare yo'oma'icua ba'iyë. Israel bainbi yè'ë zia go'sijeie carajeiguëna, ëñani masima'ija'bë caguë, baguë ziare canbi reani yahueguë baji'i. ¹⁴Mai hua'na yua Riusu ba'iyete yahueye beoye quëani achocuata'an, Israel bainbi Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye beoye ba'è'ë. Ja'nca ba'icuabi yureña tèca Moisés coca toyani jo'case'ere ëñajën, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye gare porema'icua ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, Cristo yua Riusu Raosi'quëreba ba'iji cani si'a recoyo ro'tatoca, ja'nrebi ba cocare ëñani, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye poreyë bacua. ¹⁵Ja'nca porecuabi Cristoni si'a recoyo ro'tamajën ba'iyë. Moisés coca toyani jo'case'ere achajën, te'e ruiñe masiye beoye ba'icuabi ro achajën ba'iyë. ¹⁶Ja'nca ba'icuata'an, bainbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, ba coca gare yahueye beoye ba'iguëna, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye poreyë. ¹⁷Mai Èjaguë ba'iyete cato, baguë Espiritute mai recoyo huanofie ba'ijën, baguë ba'iyete masiye poreyë mai. ¹⁸Moisés yo'oguë ba'ise'e'ru mai ziare gare yahueye beoye ba'ijën, mai si'acuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe ëñani masijën, mai Èjaguë Espiritubi conguëna, Riusu ta'yejeiye ba'iyë'ru ai ba'iyë ai ta'yejeiye ba'icua re'huasi'cua ba'iyë mai.

4 ¹Yureca, Riusubi yëquënanu oire bani ëñaguë, baguë yo'ore yëquënanu guansequëna, baguëni te'e zi'inni bojocua sëani, baguë yo'ore jo'caye beoye si'a jëja yo'ojën ba'iyë yëquëna. ²Ja'nca ba'icuabi bain ro coquejën yahue yo'oye'ru gare yo'oye beoye ba'ijën, gu'aye yo'oye beoye bañuni cajën, ja'anre gare què'ñeñë yëquëna. Yequëcuabi Riusu cocare yahuera'rè sa'ñejen bañu cajëna, gare yo'oye beoye güejën sehuoyë yëquëna. Riusubi yëquëna ba'iyete ëñaguëna, yëquënabi Riusu cocare te'e ruiñe se'ga quëani ahojën, si'a bainni te'e ruiñe yo'ojën ba'icua ëñojën ba'iyë yëquëna. ³Ja'nca quëani ahojënna, yequëcua Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua se'gabi te'e ruiñe achaye yëmajën, ro ñu'ñujeiñe se'ga ba'ija'cua'ë. ⁴Zupai huatibi bain recoyo ro'tayete ënzeza caguë, ën yija ba'iyë se'gare bacuani ëñoji. Ja'nca ënoгуëna, bacuabi ñaco beocua'ru ba'ijën, Riusu cocareba te'e ruiñe achaye poremajën, Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete, Riusu ba'iyë'ru ba'iyete gare masiye beoye ba'icua ba'iyë. ⁵Yëquëna hua'nabi Riusu cocarebare quëani ahojën, ro yëquëna ba'iyete camajën, Jesucristo ta'yejeiyereba Èjaguë ba'iyë se'ga quëani ahojën ba'iyë. Yëquëna ba'iyete cato, Jesusre yo'o concua se'ga ba'ijën mënacuanu coñe se'ga yëyë yëquëna. ⁶Mai Taita Riusubi ru'rureba ba'isirën ën yija zijei re'otore ëñani, guanse coca se'ga caguë, Míaja'guë caguëna, mia re'oto runji'i. Ja'nca ruin güeseguëbi mai ba'iyete ëñani, yè'ë ba'iyete te'e ruiñe masijë'ën caguë, maibi baguë ta'yejeiye ba'iyë te'e ruiñe masihuë. Ja'nrebi Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete ru'ru ëñani masini, ja'nrebi Riusu ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe masiye porehuë mai.

El vivir por la fe

⁷Ja'nca masiye porecuabi ro ya'o se'gabi re'huasi'cua ba'icuata'an, ai ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñoñe poreyë mai. Ja'nca

porejënna, yequëcuabi ëñani, ¿queaca yo'oye poreyë'ne? cato, Riusu ta'yejeiyereba conguëna, yo'oye poreyë masija'bë. Riusu se'gabi ta'yejeiye yo'oye pore ëjaguë'bi ba'iji cajën, bainni quëani ahojën ba'iyë mai. ⁸⁻¹⁰Ja'nca quëani ahojën ba'ijën, Jesucristo ai yo'oguë junni tonse'ru güina'ru maire ba'iguëna, ba ai yo'oye jëayete ro'tama'ifu cayë. Maibi ai ba'iyë ai yo'ojën ba'icuata'an, Riusu yo'o yo'oye yuta poreyë. Gue yo'oye ro'taye beoye ba'icuata'an, gare huesë hua'na ruiñe beoye ba'iyë. Yequëcuabi maini ai je'o bacuata'an, Riusubi maire gare jo'cani senjoñe beoye ba'iji. Mai je'o bacuabi maire huani senjoni tëjiñu cacuareta'an, Riusubi ëñseji. Jesucristoni gu'aye yo'ose'e'ru maini güina'ru yo'ojënna, yequëre huani senjosi'cua ba'icuabi Cristo yure huajëguë ba'iyete bainni ëñojënna, mai ba'iyete ëñani, ja'anre masiye poreyë bacua. ¹¹Yureca maibi ën yijare ba'ijën, Jesucristoni yo'o conjënna, maire je'o bacuabi Jesucristoni huani senjoñe yëse'e'ru güina'ru maire huani senjoñe yëyë. Ja'nca yëjënna, maibi ai yo'ojën, Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete bacuani masi güeseyë. ¹²Yureca yëquëna hua'nabi Riusu yo'o yo'oye ro'ire junni tónto'ga, mënacuaabi Cristo ba'iyete ye'yeni, recoyo huajëcua ruiñë.

¹³Riusu Espiritubi conguëna, maibi Cristoni si'a recoyo ro'taye poreyë. Riusu ira banguë raosi'quë cani jo'case'e'ru güina'ru cayë mai. "Riusuni si'a recoyo ro'tasi'quë sëani, baguë ba'iyete yequëcuanu quëani ahojete poreyë yè'ë" caguëna, mai'ga güina'ru recoyo ro'tani quëani ahojete. ¹⁴Ja'nca quëani achocuabi ëñere masiyë: Mai Èjaguë Riusubi Jesucristo junni tonsi'quëni go'ya rai güeseja'guë'bi. Güeseguëna, yëquënabi Jesucristo naconi te'e ba'ijën, mënacua naconi te'e ñë'casi'cua ba'ija'cua'ë. ¹⁵Ja'nca ba'ija'cuabi yureña ai yo'ojën ba'ito'ga, mënacua Cristo bain jubë què'rè jaijeicua ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, què'rè jai jubë bainbi Cristo oire bani coñete masijën, què'rè ai jai jubë bainbi Riusuni bojojën surupa cajën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete què'rè se'e masi güeseyë poreyë.

¹⁶Ja'nca ba'iguëna, maibi ai yo'ojën ba'ito'ga, Cristoni yo'o coñete gare jo'caye beoye ba'iyë. Mai ën yija ba'i ga'nihuëbi ñu'ñujeigüeta'an, Riusubi mai recoyote mame re'huaguë, si'a umuguseña què'rè jëja ba recoyo ba'icuaire maire re'huaji. ¹⁷Maibi rëño ñësebë se'ga ai yo'ojënna, Riusubi baguë naconi si'arën ba'ija'yete maini re'huanu, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete maini ai masi güeseyë ro'taji. ¹⁸Ja'nca sëani, ro ën yija ba'iyete gare ro'taye beoye ba'iyë mai. Ro ën yija ba'iyete ro'tatoca, carajeiye se'ga ba'iji. Riusu jobo ba'iyete ro'tatoca, gare carajeiye beoye ba'iji.

5 ¹Ja'nca sëani, Riusu naconi si'arën te'e ba'ija'cua ba'iyë masiyë mai. Ro ën yija ba'i ga'nihuëbi gare carajeigüeta'an, Riusubi baguë naconi ba'ija'rute maire re'huanu baji. Ja'anruna ti'anni, gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mai. ²Yureca, ën yijare ba'ijën, ai yo'ojën cuarujënna, mai ba'ija'runa ti'añe ai cu'e ëaji maire. ³Ja'anruna ti'anto, Cristobi maire re'oye ëñaguëna, gare jucha beocua ba'ija'cua'ë mai. ⁴Yureca, ën yija ga'nihuë gu'a huanofie ba'ijën, Ai guaja'ë cajën, ya'jajën ba'iyë. Junni hueseyë ro'tama'ifu mai. Què'rè ai ba'iyë ai huajëjën ba'ija'ye, ja'anre ro'tajën ba'iyë mai. Ja'nca ro'tacuabi Riusu re'huacaisiruna ti'anni ta'yejeiye si'arën ba'ijën, gare se'e ai yo'oye beoye ba'ijën gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mai. ⁵Riusurebabi maire ja'nca re'huaja'ye ro'taguë, yua yè'ë cani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'yete masijë'ën caguë, baguë Espiritute maina raoguëna, mai recoyote ba'iguë maire conji.

⁶Ja'nca sëani, maibi jëja recoyo re'huanu, Riusuni jo'caye beoye bojojën ba'iyë. Ën yija ga'nihuëte yuta bajën, Riusu naconi ba'ija'yete so'obi ëñajën, te'e ruiñereba masiye

porema'icuata'an, baruna ti'anja'ñete masiyë mai. ⁷Ro mai ñaco se'gabi ëñato, barute ëñañe porema'iñë. Riusu cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tato, barute masiye poreyë. ⁸Ja'nca sëani, maibi jëja recoyo re'huani, Riusu naconi jo'caye beoye bojojën ba'iyë. Ën yija ga'nihuëte gare jo'cañu cajën, Riusu jobore ba'iyë ro'tajën ba'iyë mai. ⁹Ja'nca ro'tacuabi ën yijare yuta ba'ijën, mai Ëjaguë yëye'ru yo'oye yëyë mai. Baguë jobona sani ba'ijën, baguë yëyere'ga yo'oye yëjën ba'ija'cua'ë mai. ¹⁰Yureca mai jubë ba'icua si'acuabi Cristo jëja guëna seihuë ba'iruna nëcaye baja'cua'ë. Ja'nca nëcäjënna, Cristobi mai ën yija ba'ijën yo'ose'e si'ayete ëñani masiji. Re'oye yo'ose'e ba'itoca, maire insija'yete coja'cua'ë. Gu'aye yo'ose'e ba'itoca, maire si'nseja'yete coja'cua'ë.

El mensaje de la paz

¹¹Ja'nca coja'cuabi mai Ëjaguë si'nseja'yete huaji yëjën, re'oye yo'oye se'gare ro'tajën, bain hua'nare ai jëja yihuojën ganiñë yëquëna. Ja'nca ganijënna, Riusubi yëquëna ba'iyete ëñaguë, yëquëna te'e ruiñe ganijën ba'iyete masiji. Yequëcuabi yëquënani gu'aye cacuata'an, mësacua yua yëquëna te'e ruiñe ganijën ba'iyete masijë'ën. ¹²Ro bain caye'ru yëquëna re'oye yo'ojën ba'iyete mësacuani quëani achoma'iñë yëquëna. Yëquënabi Riusu yo'o coñe yëcua se'ga ba'iyë cajën, mësacuani quëani achoyë. Ja'nca quëani achojënna, mësacuabi yëquëna ba'iyete bojoye ro'tajën, ro bain ro'taye'ru ro'tacuani masiye sehuoye poreyë. Ja'an ro'tacuabi bain re'oye ëñañe se'gare yëyë. Recoyo mame re'huaye gare güeye ba'iyë. ¹³Yëquënabi Riusu cocarebare ai jëja quëani achojënna, yequëcuabi Ro güebe coca cajën ba'iyë, yëquëna cayë. Ja'nca cacuata'an, Riusu ta'yejeiye ba'iyete masi güeseyë yëquëna. Yëquënabi te'e ruiñe caye ëñojënna, mësacuabi Riusu ba'iyete quë'rë re'oye masiye poreyë. ¹⁴Yëquëna yo'ojën ba'iyë si'ayete cato, Cristo ai oire bani coñete ro'tani, yëquëna yo'ore yo'oyë. Ëñere te'e ruiñe masiyë yëquëna. Cristobi si'a baguë bainni oire bani junni tonguëna, si'acuabi ro bacua ba'iyete ro'taye beoye ba'ijën, baguë yëye yo'oye se'gare ro'taye bayë. ¹⁵Cristo junni tonsi'quëbi mai ba'iyete ëñaguë, Mësacua yëye se'gare ro'taye beoye ba'ijën, yë'ë yëyete yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën, maini caji. Ja'nca sëani, mai Ëjaguë Jesucristobi mai ro'ire junni tonni go'ya raiguëna, baguë ba'iyete jo'caye beoye ro'tajën bañuni. ¹⁶Ja'nca sëani, si'a bainni ëñajën, ro bain ro'taye'ru bacua ba'iyete ro'taye beoye ba'ijë'ën. Ja'anrë maibi Cristote ja'nca ro'tajën ba'isi'cuata'an, gare se'e baguëte ja'nca ro'taye beoye ba'iyë mai. Riusu ro'taye'ru Cristo ba'iyete ro'tajën ba'iyë mai. ¹⁷Ja'nca sëani, bainbi Cristoni te'e zi'inni batoca, mame recoyo re'huasi'cua ba'iyë. Bacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare se'e yo'oma'icua ba'iyë. Tin ba'iyë'ru ba'ijën, mame recoyo re'huasi'cua ba'iyë.

¹⁸Riusubi maire ja'nca mame re'huaye ro'taguë, baguë Zin Jesucristo junni tonse'ebi mai gu'a juchare quë'ñeni, Yë'ëni gare se'e je'o bama'ijë'ën caguë, baguë bainreba be baguëte ja'nca ro'taye beoye ba'iyë mai. Riusu ro'taye'ru Cristo ba'iyete ro'tajëna'iyë maire choiji. Ja'nca choiguë, maire cuencueni, baguë mame recoyo re'hua coca quëani achocuare maire re'huani, bainna saoji. ¹⁹Baguë Zin Jesucristobi maina raiguëna, Riusubi baguë naconi te'e zi'insi'quë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi si'a bain gu'a juchare gare se'e ro'tama'iñe yëguë, mësacua je'o bayete gare jo'cani, Yë'ëna te'e zi'injën rajjë'ën caguë choiji. Ja'nca choiguëbi yëquëna te'e cuencueni, ja'an cocare quëani achocuare yëquëna te'e re'ru Cristo ba'iyete ro'tajën'huabi. ²⁰Ja'nca re'huaguëna, yëquënabi Cristo coca quëacuabi mësacuana ti'añë. Ti'anni quëajën, Riusu case'le'ru güina'ru mësacuani Cristo cocare quëani achoyë. Riusuni

je'o bayete gare jo'cani, baguëni te'e zi'iñe ro'tajën ba'ijë'ën cayë. ²¹Riusubi baguë Zin jucha beoguëte cuencueni, mai gu'a jucha ro'ina baguëni junni ton güesebi. Ja'nca junni tonguëna, yureca maibi Riusuna ti'anni, baguë re'o bain ba'iyë poreyë. Ja'nca ti'anni yo'otoca, Riusubi maini bani, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë ba'iji.

6 ¹Yureca, yëquënabi Riusu yo'ore baguë naconi te'e conjën ba'ijën, mësacuani si'a jëja yihuojën cayë: Riusubi mësacuani ai yëreba yëguë, baguë naconi te'e zi'iñete choiji. Ja'nca choiguëna, mësacua yua ro güeye beoye Riusuni ja'ë'ë cajën sehuojë'ën. ²Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji Riusu:

Re'oye ba'irën ti'anguëna, më'ëni achayë yë'ë.

Yë'ë tëani ba umuguse ti'anguëna,

më'ëni oire bani coñë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

Cani jo'caguëna, yurera baguë re'oye ba'irën ti'anbi.

Yure umuguse yua Riusu maire tëani ba umuguse

ti'anse'e ba'iji.

³Ja'nca ti'anse'e ba'iguëna, yëquëna hua'nabi Riusure yo'o concua ba'ijën, Riusuna ti'an ma'are bainni gare huacha ëñoñe beoye ba'iñu cajën, mësacuani Riusu bainreba ba'iyë yurera choiyë. Huacha ëñoma'itoca, yequëcuabi yëquëna te'e gu'aye caye gare porema'iñë. ⁴Gu'aye cacuata'an, yëquënabi mësacuana ti'anjën, Riusure yo'o concua ba'iyë mësacuani ëñoreba ëñojën, ñaca ba'icua ba'iyë: Ai jëja yo'o yo'oye bacuata'an, Riusuni yo'o coñe gare jo'cama'iñë. Ai ba'iyë ai yo'ojën, yëquëna yo'oye porema'iñe tëca Riusuni conjën, huesëni si'aye'ru ba'ijën, Riusu yo'o conjën ba'iyë. ⁵Yequëcuabi hui'ya huajën, yëquënani preso zeanjën, ai je'o ëñajënna, Riusu coñete ai yëjën ba'iyë. Yëquëna aireba guajaye tëca yo'o yo'ojën, na'ijajjën ñatajajjën ba'ijën, aon gu'ana ju'in hua'na'ru ba'iyë. ⁶Gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijën, Riusu ba'iyete quë'rë ta'yejeiye ye'yëjën, yequëcuani bëinma'iñe cajën, bacuani re'oye yo'o conjën, Riusu Espiritubi conguëna, si'a bainni ai oire bani ai yëjën ba'iyë. ⁷Bainni te'e ruiñe se'ga cajën, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ëñojën, yëquëna re'oye yo'ojën ba'iyëbi zupai huatini te'e jëana senjoñe poreyë. ⁸Yequëcuabi yëquëna te'e re'oye ëñajënna, yequëcuabi yëquëna te'e ai hui'ya jayayë. Yequëcuabi yëquëna te'e re'oye cajënna, yequëcuabi yëquëna te'e ai gu'aye cayë. Yequëcuabi yëquëna te'e cajën, ro coqueye se'ga yo'ojën ba'iyë cajënna, te'e ruiñe yo'oye se'ga ba'iyë yëquëna. ⁹Yequëcuabi yëquënani ëñani, Ro gu'a bain ba'ijënna, bacuare huesëyë mai cayë. Yequëcuaca yëquënani ëñani, Te'e ruiñe yo'ojënna, si'aruan bainbi bacuare masiyë cayë. Yequëcuabi yëquënani huani senjoñe yëcuata'an, yuta huajë hua'na ba'iyë yëquëna. Yëquënabi ai jëja si'nse'icua ba'icuata'an, huani senjosi'cua beoye ba'iyë yëquëna. ¹⁰Ai oijjën sa'nticua ba'icuata'an, Cristoni caraye beoye bojojën ba'iyë yëquëna. Bonse beocua se'ga ba'icuata'an, Riusu caraye beoye insija'yete ai jai jubë bainni ba güeseyë yëquëna. Gare bonse beo hua'na ba'icuata'an, Riusu insiyete gare caraye beoye conji bayë yëquëna.

¹¹Yë'ë bain sanhuë, Corinto huë'e jobo ba'icua, mësacuani coca cajën, gare yahueye beoye te'e ruiñe cani tonhuë yëquëna. Mësacuani ai bojojën, mësacuani ai ta'yejeiye yëreba yëyë yëquëna. ¹²Mësacuani ai yëreba yëye jo'cama'iñë yëquëna. Mësacuaca yëquënani yëye jo'caye ëñoñë. ¹³Yë'ëbi mësacuani yihuogüë caguë, taita hua'guë baguë zin hua'nani yihuoye'ru mësacuani yihuoyë yë'ë. Yëquëna re'ga ai ba'iyë ai bojojën, ai yëreba yëjën ba'ijë'ën.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴Mësacua yua Cristoni recoyo ro'taye gu'a güecuani te'e zi'iñe beoye ba'ijë'ën. Riusu re'o bain te'e ruiñe yo'ojën

ba'icuabi gu'a bain naconi te'e bojoye gare porema'iñë. Riusu miañete ganicuabi zijei re'oto ganicua naconi te'e ganiñe gare porema'iñë. ¹⁵Cristo'ga zupai huati naconi gare te'e ro'taye beoye ba'iji. Tin ba'icua sëani, Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi baguëni ro'taye gu'a güecua naconi sa'ñeña te'e conni ba'iyë gare beoyë. ¹⁶Huacha riusu hua'ire Riusu huë'ena jo'catoca, ai gu'aye ba'ire'abi. Riusu huë'ere cato, mai recoyore ba'iji mai ta'yejeiye huajëguë ba'i Riusu. Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Yë'ë ba'i huë'ere cato, yë'ë bainreba recoyore
ba'ija'guë'ë yë'ë.

Bacua naconi te'e ganiguëbi bacua Riusureba ba'iguëna,
bacua yua yë'ë bainreba jubë hue'leja'cua'ë.

¹⁷Ja'nca sëani, mai Ëjaguëbi ëñere'ga caji:

Gu'a bain ba'irute gare jo'cani, gare quëñëni ba'ijë'ën.
Bacua si'si ma'carëanre gare pa'roye beoye ba'ijë'ën.

Ja'nca ba'ijëna, mësucuanani yë'ë jobona conni bojoni,
mësucua taita ba'ija'guë'ë yë'ë.

¹⁸Ja'nca ba'iguëbi yë'ë ëmë zin hua'nare, yë'ë romi
zin hua'nare mësucuarë re'huani baja'guë'ë yë'ë.

Ja'an cocare cani jo'cabi mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu.

7 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, Riusubi maini ja'nca cani
jo'caguëna, gu'a jucha beoye gare ba'ijën bañuni. Mai
ga'nihuë, mai yacahuë, mai recoyo, si'aye gare tënosi'cua
ba'ijën bañuni. Riusu tënoreba tënoñete senni achajën, Riusu
yo'o guanseye se'gare te'e ruiñe yo'ojën bañuni.

La conversión de los corintios

²Yureca, ¿mësucua guere yëquënanani ai ba'iyë ai bojomajën,
yëquënanani ai yëreba yëjën ba'ima'iñe'ne? Yëquëna hua'nabi
mësucuanani gare gu'aye yo'omajën, gare si'si yo'omajën, gare
coqueye beoye baë'ë. ³Yë'ëbi ja'an cocare mësucuanani caguë,
mësucuanani gu'aye caye ro'tama'iñë. Yë'ë ja'anrë case'e'ru
güina'ru ñaca cayë: Mësucuanani ai yëreba yëguë, mësucua
naconi jo'caye beoye si'arën bojoguë ba'iyë yë'ë. ⁴Ja'nca
bojoguë, mësucuanani huaji yëye beoye si'a jëja coca caye poreyë
yë'ë. Mësucua ba'iyete yëquëcuanani bojoguë caye poreyë yë'ë.
Ai sa'nti hua'guë ba'isi'quëbi ba'iguëna, yureca Riusubi yë'ëni
oire bani congüë, sa'ntiye beoye ba'iguëre yë'ëre re'huabi. Ai
guajaye ai yo'oguë ba'isi'quëta'an, yureca ai ba'iyë mësucuarë
ai bojoreba bojoyë yë'ë.

⁵Yëquëna hua'na Macedonia huë'e jobona saise'ere cato, ai
guajasi hua'na ti'anjën, ai yo'oye se'ga ba'ijën, bëani huajëye
gare poremajën baë'ë. Yëquëcuabi yë'ëni je'o bajën yëquëna
huaiye yëjënna, yëquëcuabi Cristoni jo'cani senjoñe yëjënna,
ai yo'ohuë yëquëna. ⁶Ja'nca ai yo'ojënna, mai Ëjaguë Riusubi
ai re'oye conbi. Si'a bain se'e yo'oye porema'icuanani ai coñe
masiguëbi yëquënanani congüë, Titote yëquënanana raobi. ⁷Ja'nca
raoguëna, Titobi mësucua yë'ëre cu'e ëaye, mësucua oire baye,
yë'ëre ai yëreba yëye, ja'anre yë'ëni quëaguëna, yë'ëbi gare
se'e recoyo sa'ntiye beoye ba'iguëbi mësucuanani quë'rë ai ba'iyë
bojoreba recoyo re'huahuë.

⁸Yë'ë yua mësucuanani bëin cocare toyani saosi'quëbi ai
sa'ntiguë baë'ë. Ja'nca ba'isi'quëbi yureca sa'ntima'iñë yë'ë.
Mësucuanani yë'ë bëin cocare ëñani ro'tani, recoyo ai oijën, rëño
ñësebë se'ga sa'nti hua'na baë'ë. ⁹Ja'nca ba'ijën, mësucua gu'a
jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'tani, mai gu'ayete jo'cani senjoñu
cajën, Riusu coñete senni achajën oijënna, yë'ëbi masini
bojohuë. Mësucua quë'rë re'o recoyo re'huajënna, ai bojohuë
yë'ë. ¹⁰Bainbi Riusu coñete senni achajën, ai yo'ojën ai oitoca,
Riusubi bacua recoyote mame re'huani, bacuanani sa'ntiye beo
hua'na ba'i güeseji. Bainbi Riusu coñete senmajën, ai yo'ojën
ai oitoca, quë'rë sa'nti hua'na ruinjën, recoyo gu'ajeyë. Ja'nca

gu'ajeyënna, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi bacuare.
¹¹Mësucua ai sa'ntijën ba'ise'ere cato, Riusubi congüëna,
quë'rë ai ba'iyë recoyo jëja ba hua'na mësucua ruën'ë. Mësucua
gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'tajën, mai gu'ayete oijën,
te'e jëana jo'cani senjoñu cajën, Riusu coñete aireba ëjojën
baë'ë mësucua. Riusuni gu'aye yo'ojën, Pablöre'ga gu'aye
yo'ojën baë'ë yëquëna cajën, ai oireba oijën, mësucua jubë
ba'iguë gu'aye yo'osi'quëni si'nse coca cajën, gare jo'caye
beoye re'oye yo'oye se'gare ro'tajën baë'ë mësucua. ¹²Yureca,
yë'ëbi mësucuanani bëin cocare ja'anrë toyani saoguë, gu'aye
yo'osi'quëni si'nseye ro'tamaë'ë. Yëquë, gu'aye yo'ose'ere ai
sa'ntiye ai yo'osi'quëni coñe ro'tamaë'ë. Mësucuanani ro'tahuë
yë'ë. Riusubi yo'o güesequëna, yëquënanani se'e ai bojojën,
yëquënanani ai yëreba yëja'bë caguë, mësucuanani bëin cocare
toyani saohuë yë'ë. ¹³Ja'nca toyani saoguë, mësucua recoyo
bojoyete achani, yureca yëquëna'ga ai ba'iyë ai bojo recoyo
re'huani, se'e sa'ntiye beoye ba'iyë.

Mësucua bojojën ba'iyete Titoni quëani achojënna, baguë'ga
bojo recoyo re'huani, yëquënanani quëaguëna, yëquëna'ga
quë'rë se'e ai bojo recoyo re'huahuë. ¹⁴Quë'rë ja'anrë mësucua
ba'iyete Titoni re'oye cahuë yë'ë. Ja'nca caguëna, Titobi
mësucua ba'iruna ti'anni, mësucua re'oye ba'iyete ëñani
bojopi. Ja'nca sëani, mësucua ba'iyete Titoni gare huacha caye
beoye baë'ë yë'ë. Te'e ruiñe caye se'ga baë'ë yë'ë. Mësucuanani
coca cajën, Titoni coca cajën ba'ijëna, Riusubi yë'ë ja'an
case'ere te'e ruin coca ba'i güesebi. ¹⁵Titobi mësucua ba'iyete
ro'taguë, mësucuanani ai bojoguë, mësucuanani quë'rë ai ba'iyë
ai yëreba yëji. Mësucuanani te'e ruiñe yo'ojën, baguëni ai oire
bani conjënna, baguëbi ja'anre ro'tani quëaguë, ai bojopi.
¹⁶Bojoguëna, yë'ë'ga mësucua te'e ruiñereba yo'oyete ro'tani
bojoyë.

Generosidad en las ofrendas

8 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, Riusubi baguë bainreba
Macedonia yija ba'i jubëanni ai ba'iyë ai congüëna,
mësucuanani quëaye yëyë yë'ë. ²Bacuare ai bonse caraguëna,
bacua porema'iñe tëca ai yo'ojën ba'icuata'an, Riusuni ai
ba'iyë ai bojoreba bojojën, Riusu bain bonse caracuanani coñu
cajën, bacua bonserëanre cuencuehuë. ³Ja'nca cuencueni,
bacua porese'e'ru insiye yëjën, quë'rë ai ba'iyë ai insijënna,
yë'ëbi ëñani masihuë. ⁴Yëquënanani bacua curire tëaye
yëmajënna, macuabi yëquënanani quë'rë ai ba'iyë ai senni
achajën, Riusu bainreba bonse caracuana ro insini coñe yëyë
cajën, ⁵yëquëna ro'tama'ise'e'ru ai ba'iyë ai curire bëyoni
ro insihuë. Ru'ru, Riusu bainguë'ë yë'ë cajën, Riusuna insini
jo'cahuë. Ja'nrebi, Riusu yëye'ru yo'ojën, yëquënanana insini
jo'cahuë. ⁶Ja'nca insini jo'cajënna, Titoni cahuë yëquëna:
Më'ëbi ën yo'o Riusu yo'o conse'ere ënjo'ona yo'o bi'rasi'quëbi
yureca Corinto bainna sani, güina'ru Riusuni yo'o congüë
ba'ijë'ën cahuë. ⁷Ja'nca cajënna, baguë yua mësucua jobona
saiguëna, mësucuanani ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Mësucuanani
Cristoni si'a recoyo ro'tajën, baguë cocarebare ai re'oye
masijën, yëquëcuanani ai re'oye quëani achojën, si'a jëja yo'o
conjën, yëquënanani ai ba'iyë ai yëreba yëjën, ja'an ba'icua sëani,
mësucua yua Riusu bainreba bonse caracuana ro insiyere'ga
güina'ru ai ba'iyë ai bojojën, Riusubi congüëna, ja'an yo'ore
yo'ojën ba'ijë'ën.

⁸Ja'an yo'ore yo'oye mësucuanani guansema'iñë yë'ë.
Mësucuanani yihuoye se'ga ba'iyë. Mësucuanani coñe yëtoca, Riusu
coñete ro'tajën, Macedonia bain bojojën yo'ose'e'ru güina'ru
yo'o conjën ba'ijë'ën. Riusu bainreba caracuanani ai yëreba
yëjën ba'itoca, mësucua yo'oyete ëñani masiyë. ⁹Mai Ëjaguë
Jesucristo yo'o congüë ba'ise'ere ro'tani ye'yëjë'ën. Taita Riusu

naconi ba'iguë, ai ba'iyë caraye beoye baguëta'an, mäsacua ba'iyete ro'tani, mäsacuani oireba oiguë, bonse beo hua'guë runji'i. Mäsacuabi güina'ru Taita Riusu naconi ba'ijën, yë'ë caraye beoye base'e'ru coní bajë'ën caguë, ja'nca bonse beo hua'guë runji'i baguë.

¹⁰Yureca, ën cocare mäsacuani yihuoguë cayë yë'ë. Mäsacua yequë tēcahuë yo'oye yëse'e, mäsacua curi insiye ro'tase'ere caguë, ja'an yo'ore yureña yo'oni tējitoca, mäsacuare re'oye ba'iji. ¹¹Mäsacua yo'o coñe yëse'e'ru güina'ru yo'ojën, mäsacua bonse bayete cuencueni, ja'anbi inni, Riusu bainreba caracuana ro insini saojë'ën cayë yë'ë. ¹²Riusubi baguë bain bonse insiye yëyete ëñaguë, ja'anre bojoi. Bacua insiye poreyete masiguë, bacua insiye porema'ñete senma'iji Riusu.

¹³Ja'nca sëani, mäsacua bonse carajeyete tēca insiye senma'inë yë'ë. Yequëcuana insini jēhuani, ja'nrebi mäsacua carase'ebi ai yo'ojën ba'itoca, gu'aji. ¹⁴Mäsacua yureña ai bonsere bajën, bonse caracuana insiye bayë. Jë'te yequëre mäsacuabi bonse caracua ba'ijënna, bacua'ga güina'ru mäsacuana ro insiye poreyë. Ja'nca ba'iguëna, Riusu bainrebabi sa'ñeña te'e yo'o conjën ba'iyë. ¹⁵Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani ye'yejë'ën: "Riusu insini jo'case'e chiani bacuare cato, ai ba'iyë chiasicuabi huo'hueni tējini, jēhuaye beoye bateña. Choa ma'carë chiasicuabi yequëcua huo'huese'ere coní, gare caraye beoye bateña." Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, si'a Riusu bainbi bacua bonsere sa'ñeña huo'hueni insiye bayë.

Tito y sus compañeros

¹⁶Yureca, Riusubi Titore choini, mäsacuana saoguëna, ai bojoyë yë'ë. Yë'ë yua mäsacuani ai ba'iyë ai oire bani conja'ma caguëna, Tito'ga yë'ë ro'taye'ru güina'ru mäsacua ba'iyete ro'taguëna, ¹⁷yëquëna sense'e, mäsacuani congüë saijë'ën cajën senni achajënna, baguë yua jaë'ë cani, baguë sani coñe yëse'e'ru mäsacuana te'e jëana sani conji.

¹⁸Ja'nca saiguëna, yequë Cristo bainguë, Riusu cocarebare quëani achoye ai re'oye masiguë, ja'anguëte Tito naconi mäsacuana saoyë yëquëna. Baguë yua Cristo bain jubëan ai jai jubëanna sani quëani achoguëna, si'a bainbi achani, baguë quëani achoye poreyete bojojën, ¹⁹Yëquëna naconi yo'o yo'oguë ganijë'ën baguëni cahuë. Cajënna, yëquëna naconi ganiguëbi Riusu bain bonse caracuana insini conjë'ën, si'acuani quëani achoguë, yëquënani re'oye congüë ganiji baguë. Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete, yëquëna re'oye yo'oye yëyete bainni masi güeseñu cajënna, baguë yua yëquënani congüë ganiji. ²⁰Congüë ganiguëna, yëquënabi ai ba'iyë ai curire huëoni, Riusu bainreba caracuana ro insijën, yequëcua yëquëna yo'oyete gu'aye cama'ñe cajën, Riusu ta'yejeiye ba'iyë ëñoñe se'gare ro'tajën yo'oyë. ²¹Ja'nca yo'ojën, gare coqueye beoye re'oye se'gare yo'ojën ba'iyë. Riusubi ëñato, bain'ga ëñato, re'oye se'ga yo'oye ro'tayë yëquëna.

²²Yureca, ba bainre mäsacuana saoguë, yequë Cristo bainguëre'ga bacua naconi saoyë yë'ë. Baguë yua ai te'e ruiñe yo'oye masiguë, mäsacua te'e ruiñe yo'ojën ba'ise'ere ëñani, mäsacuani quë'rë ai ba'iyë mäsacuani coñe yëji. ²³Tito ba'iyete cato, yë'ë gajeguëreba'bi. Yë'ë naconi recoyo te'e zi'insi'quëbi yë'ë yo'o coñe'ru mäsacuani yo'o congüë saiji. Yequë Cristo bain mäsacuani yo'o conja'cuare cato, si'a Cristo bain jubëanbi bacuare cuencueni saojënna, bacuabi Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete bainni masi güeseye yëjën, mäsacuani yo'o conjën saiyë. ²⁴Ja'nca sani ti'anjënna, bacuani ai bojoreba bojojën, mäsacua jubëna coní, bacuani recoyo te'e zi'injën ba'ijë'ën. Yëquënabi mäsacua ja'nca yo'oja'yete Cristo bain jubëanni quëajënna, bacua'ga mäsacua bainni ai yëreba yëyete masiyë.

La colecta para los hermanos

9 ¹Yure Riusu bain bonse caracuana curi insiyete toyato, mäsacuani ai re'oye yihuoni tējihue yë'ë. ²Mäsacua ja'an curire yuara huëoni tējini, te'e jëana insiye poreyë ro'tayë yë'ë. Ja'nca ro'taguëbi Cristo bain Macedonia yijare ba'ijënna, bacuana sani ñaca quëahuë: Acaya bainbi bacua insi curire huëoni tējini, te'e tēcahuë bani ëjoyë quëahuë. Ja'nca quëaguëna, bacuabi cajën, Acaya bainbi re'oye yo'ojënna, mai'ga bacua yo'ose'e'ru quë'rë ai ba'iyë Riusuni yo'o conjën, mai porese'e'ru curire huëoni ro insiñu cahuë. ³Yureca, mäsacua case'e'ru güina'ru yo'ojë'ën cajën, Cristo bainre mäsacuana saoyë. Mäsacua re'oye yo'ose'ere quëasi'cuabi mäsacua curi huëose'ere masiñu cajën, Cristo bainni mäsacuana saoni ëñañe guansehuë. Mäsacua curi huëose'ere ëñama'itoca, ro guaja re'oye quëaguë ba'ire'ahuë yë'ë. ⁴Yë'ë'ga Macedonia bain naconi yo'je sani, yequëre mäsacua case'e'ru curire huëoma'itoca, Macedonia bainbi mäsacuare gu'aye ro'tama'ñe. Yëquëna, mäsacua, si'a jubëbi gue ro'taye beoye ro nēcajën sa'ñeña ëñajën ba'ire'ahuë. ⁵Ja'anre ro'taguë sëani, Cristo bainre mäsacuana ru'ru saoyë yë'ë. Ja'nca saoguë, bacuani cahuë: Bacua curi insija'yete huëojënna, bacua yë'ëni case'e'ru huëoye conjën ba'ijë'ën cahuë yë'ë. Ja'nca cani, ja'nrebi mäsacuana yo'je sani ëñato, mäsacua curi insija'ye yua huëoni bani ëjoyë. Ja'nca ëjojën, ro yë'ë guansese'e'ru huëoni bama'ñe caguë, mäsacua bojojën, caracuani coñe se'ga ro'tajën curire huëojë'ën cayë yë'ë.

⁶Yureca, mäsacuabi ja'an curire huëoni insiye ro'tajën, ën cocare ro'tani ye'yejë'ën: Zio yo'oguëbi ai aonra'carëanre tanma'itoca, ai aonre tēaye porema'iji. Ai ba'iyë ai aonra'carëanre tantoca, ai ba'iyë ai aonre tēani baja'guë'bi. ⁷Ja'an cocare achani, mäsacua curi huëoni insija'yete ro'tajë'ën. Si'a bain bacua curi insiye ro'tase'e'ru güina'ru yo'oye bayë. Yequëcuabi ai jëja guansejënna, curi insiye ta'yejeiye yëma'itoca, Riusubi bojoma'iji. Bainbi yë'ë curire bojoguë insiza cajën yo'ojënna, Riusubi ëñani, bacuani ai bojoi. ⁸Ja'nca bojojën insijënna, Riusubi mäsacuani quë'rë se'e ai conreba coñe masiji. Ja'nca congüëbi si'aye quë'rë ai ba'iyë mäsacuana go'yaguëna, mäsacuabi bonsere bani jēhuajën, si'a Riusure re'o yo'o concuana ai ba'iyë ro insiye poreyë. ⁹Mäsacuabi ja'nca yo'ojën ba'itoca, ñaca toyani jo'case'e'ru ba'iyë mäsacua:

Bonse beo hua'nana jo'caye beoye ai ba'iyë ai
bonsere ro insiguë ganitoca, mäsacua re'oye
yo'ojën conse'ere gare huanë yeye beoye ba'iji Riusu.

¹⁰Riusubi ja'nca cani jo'caguë, yua aon tanra'carëanre zio yo'ocua insiye masiguë, bain aon aiñete caraye beoye jo'caye masiguë, ja'anguëbi quë'rë ai ta'yejeiye mäsacuana insiguëna, mäsacua ta'yejeiye bajën, quë'rë se'e bonse caracuana ai ta'yejeiye ro huo'hueni insijën, Riusuni re'oye yo'o coñe poreyë. ¹¹Ja'nca jo'caye beoye ai ta'yejeiye ro huo'hueni insijënna, Riusubi quë'rë ai ta'yejeiye ba ëjacuare mäsacuare re'huaji. Ja'nca re'huaguëna, yëquënabi Riusu oire bani conse'ere ro'tajën, mäsacua ta'yejeiye bojojën huo'hueni insiyete ëñajën, Riusuni quë'rë ai ba'iyë ai bojojën, surupa cajën ba'iyë. ¹²Mäsacua yua Riusu bain bonse caracuana ro insini contoca, bacuabi bacua bonse carase'ere se'e bajënna, ai jai jubë Riusu bainbi Riusuni ai ba'iyë ai ta'yejeiye bojojën, jo'caye beoye Riusuni surupa cajën ba'iyë. ¹³Mäsacuabi mäsacua yo'oja'ye case'e'ru ai re'oye yo'ojën, mäsacua curire huëoni, Riusu bain bonse caracuana ro insitoca, Riusu bainbi ëñani, Cristo cocarebare ai re'oye achani yo'oyë bacua cajën, mäsacua ai curire ta'yejeiye huëojën, bacuana ai bojojën ro insijënna, bacuabi ja'anre ro'tajën, Riusuni ai ta'yejeiye

ai bojoye cajën ba'iyë. ¹⁴Ja'nca ba'icuabi mäsacuani bojojën, mäsacuare cu'e äaye ba'ijën, mäsacua ba'iyete Riusuni ujajën ba'iyë. Riusubi mäsacuani ai ta'yejeiyereba conguëna, mäsacuani ja'nca bojojën ba'iyë. ¹⁵Yureca, Riusubi baguë Zin gañaguëte cuencueni maina ro insiguë raoguëna, Riusuni ai ba'iyë ai bojojën surupa cajën bañuni.

La autoridad de Pablo como apóstol

10 ¹Yureca, yë'ë, Pablo hue'eguëbi, mäsacuani bëiñe beoye ba'iguë, mäsacuani conza caguë, Cristo yihuoye'ru mäsacuani coca yihuoreba yihuoyë. Yequëcua mäsacua ba'iru ba'icuabi yë'ëre coca cajën, “Huaji yëguë säni, mai naconi ba'iguëbi maini si'a jëja coca yihuoma'i'te baguë. Baguë uti toyani raoguë ba'irëan se'ga maini si'a jëja coca yihuoguë toya'te.” Ja'an cocare cajënna, ²mäsacuani si'a jëja te'e ruiñe cayë yë'ë: Yë'ëbi mäsacua jubëna ti'anguëna, ja'an coca caye'ru yë'ëre gare caye beoye ba'ijë'ën. Catoca, yë'ë si'a jëja coca yihuoye poreguëte mäsacuani ëñoñë yë'ë. Mäsacua jubë ba'icuabi yë'ëre cajën, “Ro ëja beoye ba'iguëbi ro ën yija bain caye'ru ca'te” cajënna, ³mäsacuani si'a jëja ñaca sehuoyë yë'ë: “Yëquëñabi ën yija bain naconi ba'icuata'an, ro ën yija bain ro'tani sehuoye'ru yëquëñare je'o bacuani sehuoma'iñë. ⁴Ro ën yija bainbi ro bacua ba'iyë se'gare ro'tajën, je'o bacuani sehuojën, ro bacua poreye'ru guerra huani jëhuajën ba'iyë. Yëquëñabi ja'nca sehuomajën, Riusu ta'yejeiyereba poreyete ëjojën, Riusubi conguëna, bain ai ba'iyë masiye ro'taye gu'aye ro'tayete ëñoni ñu'ñojeiñë. ⁵Riusuni ujajën, Riusu masiyete senjën, Riusu ba'iyete ro'taye gu'a güecuanu ta'yejeiye beoye ba'i güesejën, Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete masi güesejën, Cristoni si'a recoyo ro'tajë'ën cayë yëquëna. ⁶Mäsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, ja'ë cajën ba'ijënna, mäsacua jubë ba'icua Cristoni te'e ruiñe achaye gu'a güecuanu saoni senjoñë ro'tayë yë'ë.

⁷Yëquëñate gu'aye cacua ba'iyete re'oye ro'tani, re'oye masijë'ën. Bacuabi cajën, Cristo ëja bain re'huani raosi'cua'ë yëquëna cajënna, yë'ë yua bacuani ñaca yihuoguë cayë: Mäsacua yua Cristo ëja bain re'huasi'cua ba'iyë cajënna, yëquëñabi güina'ru Cristo ëja bain re'huasi'cua ba'iyë cayë yë'ë. ⁸Ja'an ba'iyete ai cato'ga, mai E'jaguëbi yë'ëre re'huani raoguëna, yë'ë caye'ru güina'ru yo'oye poreyë. Riusure yo'o conguë re'huasi'quëbi mäsacuare ta'yejeiye jëja recoyo bacuare re'huaye coñë yë'ë. Mäsacuare ta'yejeiye beocuare re'huama'iñë yë'ë. Ja'nca re'huaguë, yequëcuabi yë'ëre gu'aye cajënna, gare huaji yëye beoye ba'ija'guë'ë yë'ë. ⁹Mäsacuani si'a jëja coca toyani saoguëta'an, mäsacua ba'iru ba'icua caye'ru mäsacuani quëcoye ro'tama'iñë yë'ë. ¹⁰Bacuabi yë'ëre ñaca cajën ba'iyë: “Pablobi utire toyani raoguë, si'a jëja coca ai bëiñe caguë toyaji. Ja'nca toyaguëta'an, mai naconi ba'iguë, ro ta'yejeiye beoye ba'iguë, yihuo coca te'e ruiñe caye porema'i'te baguë” yë'ëre cajën ba'iyë. ¹¹Ja'nca cacuanu ñaca cayë yë'ë: Yëquëñabi mäsacua jubëna ti'anni cocare cato, yëquëna utire toyani saoye'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë yëquëna.

¹²Mäsacua jubë ba'icua ro coquecuabi ja'ancia ba'iyete re'oye cajën, Ja'ancia ba'iyere'ru quë'rë re'oye ba'iyë mai cajën, ro huesë hua'na cajën ba'iyë. Yëquëñabi ja'nca caye'ru gare caye beoye ba'ijën, ¹³Riusu yo'o guansenu conguëna, ja'an yo'o re'oye yo'ose'e se'gare re'oye cajën ba'iyë yëquëna. Riusubi baguë yo'ore guansenu conguëna, yëquëñabi mäsacuana sani, Riusu bainre mäsacuare re'huaye conjën, ja'an yo'o yo'ose'ere re'oye cajën ba'iyë yëquëna. ¹⁴Mäsacua jubëre ba'ijën ja'an yo'ore yo'ojën, Riusu yo'o guansenu jo'case'le se'gare yo'ohuë. Yequëcua Riusu yo'o yo'oye concuare etoni saomaë'ë. Yëquëñabi mäsacuana ti'anni, yequëcua Riusure

yo'o concua beojënna, Cristo cocarebare mäsacuani quëani achohuë. ¹⁵Yequëcuabi ba'itoca, bacuare gare etoni saomajën ba'iyë. Yëquëna se'gabi ja'an yo'o yo'ohuë camajën ba'iyë. Yëquëna se'gabi mäsacua naconi ba'ijën, Cristo cocarebare quëani achojënna, mäsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tajënna, mäsacua quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huaja'yete conjën ëjoyë. Mäsacua yua ta'yejeiye jëja recoyo re'oye re'huani, ja'n'rëbi yëquëñani quë'rë re'oye conjënna, ¹⁶yequë bain joboanna sani güina'ru quëani achoni conja'cua'ë. Yequëcua Riusure yo'o yo'oye concua ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'ere ëñani, Yëquëna se'gabi ja'an yo'ore yo'ohuë, gare camajën ba'iyë. ¹⁷Bainbi bacua yo'o yo'ose'ere re'oye caye yëtoca, Riusu coca toyani jo'case'le'ru güina'ru cajën, mai E'jaguë Riusu ta'yejeiye yo'ose'le'ë cajë'ën. ¹⁸Ja'nca säni, bainbi ja'ansi'cua yo'o yo'ose'ere re'oye cajënna, Riusubi bacua ba'iyete re'oye ëñama'iji. Riusubi baguë bain ba'iyete re'oye ëñaguëna, ja'ancia se'gabi re'oye yo'o yo'ocua ba'iyë.

Pablo y los falsos apóstoles

11 ¹Mäsacua jubë ba'icuabi yë'ëre cajën, Ro huesë äaye se'ga coca yihuo'te baguë cajën, ja'nca yë'ëre cacuata'an, yë'ëbi coca yihuoguëna, mäsacua güeye beoye achajë'ën. ²Mäsacua huacha riusure recoyo ro'tama'iñe caguë, Riusu oire baye'ru mäsacuani ai oire bayë yë'ë. Yë'ë yua Cristo bainre mäsacuare re'huaye conguë, mäsacuare Cristoni te'e zi'linhuë. ³Ja'nca zi'linguëta'an, yureca mäsacua ba'iyete ai oiguë, huacha riusu hua'ire recoyo ro'tama'iñe caguë, mäsacuani yureca coca yihuoyë yë'ë. Ira baingo ba'isi'co Eva hue'egobi aña re'o coca case'ebi coque güesegona, yequë'rë mäsacuabi coquejën cacuanu achani, güina'ru yo'oni, Cristoni te'e ruiñe recoyo ro'taye jo'cama'iñe. ⁴Yëquëñabi mäsacuani Cristo cocarebare quëani achojën, Jesucristo ba'iyete mäsacuani masi güesejënna, mäsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu Espiritute conu bahuë. Ja'nca yo'ocua'ta'an, yequëcuabi yëquëna ye'yose'e'ru tin ye'yojën, Riusu yo'o yo'oye ta'yejeiye concua ba'iyë ro coquejën ëñojën, coqueye se'ga cajënna, mäsacuabi te'e jëana achani bojojën, yëquëna quëani achose'ere ro'taye jo'cahuë. ⁵Ja'an ro coqueye ye'yocuabi mäsacua jobona ti'anni, Riusu yo'o ta'yejequëñabi mäsacuani Cristo cocarebare quëani achojën, Jesucristo ba'iyete mäsacuani masi güesejënna, mäsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu Espiritute conu bahuë. Ja'nca yo'ocua'ta'an, yequëcuabi yëquëna ye'yose'e'ru tin ye'yojën, Riuiye conjën ba'iyë ro coquejën cajën, yë'ë ba'iyete gu'aye cajënna, bacua ba'iyere'ru quë'rë ta'yejeiye Riusuni yo'o conguë ba'iyë yë'ë. ⁶Bacuabi yë'ëre cajën, Coca quëani achoye porema'iguëbi gu'aye achoye ca'te cajënna, bacua yequë'rë te'e ruiñe cayë. Te'e ruiñe cato'ga, yë'ë yua Cristo ba'iyete ai masiguë, bacua masiye'ru quë'rë ai ba'iyë masiguë, mäsacuani te'e ruiñe ye'yojën, si'a Cristo cocarebare mäsacuani ai re'oye masi güesehye'yose'e'ru tin ye'yojën, Riuuë yë'ë.

⁷Ja'nca masi güesequëbi Riusu cocarebare mäsacuani quëani achoguë, mäsacuani curi ro'iyë senma'iguë, ro bonse beo hua'guë'ru ëñoguëna, mäsacua yua yë'ëre gu'aye yo'oguë ba'iyë ro'taye? ⁸Banhuë. Mäsacuani re'oye yo'o conza caguë, Cristo bain yequë jubëan ba'icua, bacua curire conu, mäsacua naconi ba'ë'ë yë'ë. ⁹Ja'n'rëbi yo'je, mäsacua naconi ba'iguë, bonse carajeiguëna, mäsacuani curire gare senma'ë'ë. Senma'iguëna, Cristo bain Macedoniabi raisi'cuabi yë'ë caraguë ba'ise'ere ëñani, yë'ëna ro insinu conhuë. Riusubi ja'nca yë'ëre conguëna, mäsacuani curi seña gare ro'taye beoye ba'iyë yë'ë. ¹⁰Mäsacuani te'e ruiñereba coca caguë ba'iyë yë'ë. Jesucristo cocarebare quëani achoguë, yë'ëre

achacuani curi ro'iyé gare seña beoye ba'iyé yè'è cayè. Ja'nca caguè, si'a Acaya yijare ganiguè caguèna, yequècuabi yè'ère ènseye gare porema'inë. ¹¹Mèsacuani yure caye'ru caguèna, çMèsacuabi yequèrè yè'ère ro'tajèn, Maire gare yèma'iji baguè cajèn ba'ima'inë? Bañè. Mèsacuani ai ba'iyé ai yèreba yèguèna, Riusubi masiji.

¹²Yureca, yè'è yure yo'oguè ba'iyé'ru gare jo'caye beoye yo'oguè ba'ija'guè'è yè'è. Ja'nca ba'iguèna, ba bain, Riusure yo'o concua ba'iyé ro coquejèn ènoacuabi mèsacuana ti'anni, yè'è curi coye'ru guina'ru cojèn Riusu yo'ore yo'oyè cajèn, ja'an caye gare porema'inë. ¹³Bacuabi mèsacuana ti'anni, Riusubi yèquèate cuencueni raobi cajèn, ro coquejèn, ro bacua yèye'ru yo'o yo'ojèn, Cristore yo'o concua ba'iyé'ru ro coquejèn èñoñè. ¹⁴Zupai huati yo'oye'ru yo'oye masiyè bacua. Zije re'oto ba'iguèbi Riusu bainna ti'anni, mia re'otona masiyè ganiguè ba'iyé'ru èñoñi, Riusu bainre coqueye masiji. ¹⁵Ja'nca masiguèna, zupaire concua'ga Riusu bain re'oye yo'ocua ba'iyé'ru èñojèn, maina ti'añè. Ja'nca ti'anjèna, bacua yo'oye masiyete gue ro'taye beoye ènama'ijè'èn. Riusu bènni senjojei umuguse ti'anguèna, Riusubi bacua ro èmèje'en ba'iyete ènama'iji. Bacua yo'o yo'ose'e se'gare èñani, bacua bènni senjoja'ñete bacuana jo'caji.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶Yureca mèsacuani se'e coca yihuoguè cayè yè'è. Yequècuabi yè'è ba'iyete cajèn, Ro huesè èaye se'ga coca yihuo'te baguè, cajèna, mèsacua yua bacua ro'taye'ru ro'tama'ijè'èn. Mèsacuabi bacua ro'taye'ru ro'taye yècuata'an, yè'è coca yihuoyete achajè'èn. Yè'è ba'iyete choa ma'carè cani achoye yèyè yè'è. ¹⁷Ja'nca cani achoguèbi ro bain re'oye cayete èjoma'inë yè'è. Mai Èjaguè Riusubi ro bain re'oye cayete èjoma'iguèna, yè'è'ga ja'nca èjoma'inë yè'è. Ja'nca sèani, yè'è yua ro huesè èaye se'ga coca yihuoye èñoto'ga, yè'è cocare achajè'èn. ¹⁸Ba bain hua'na mèsacuana coquejèn ti'ansi'cuabi ro bacua gu'a èayete ro'tajèn, bacua ba'iyete re'oye cani achoyè. Ja'nca cani achojèna, yè'è yua yè'è ba'iyete re'oye cani achoguè, Riusu ta'yejeiye ba'iyé se'gare ro'tayè yè'è. Mèsacuabi ja'anre re'oye masiyè. ¹⁹Ba coquecuabi bacua re'oye ba'iyete cajèn, ro huesè èaye se'ga cani achojèna, mèsacuabi Bacua cocare te'e ruiñe ye'yeñu cajèn, bacua cocare bojojèn achayè. Ja'nca achacuabi yè'è coca yihuoyere'ga achajè'èn. ²⁰Bacuabi re'o coca cani achojèna, mèsacuabi achani, Cristo ba'iyete jo'cani, zupai huati zemosi'cua te'e jèana ruiñè. Bacuabi re'o coca cani achoni, ja'nrebi mèsacua curire tèani bayè. Mèsacuare'ga tèani bani, bacua gu'a concuare mèsacuare re'huayè. Riusu coca quèani acho èjacua ba'iyè yèquèna cajèn, mèsacuani huajèn si'nseyè. Ja'nca gu'aye yo'ojèna, mèsacuabi gare ènsemajèn, bacuare gare gu'aye caye beoye ba'iyè. ²¹Mèsacua coquejèn ye'yocuabi ai re'oye guanseye masiyè, cayè mèsacua. Ja'nca cacuata'an, yè'èca bacua guanseye'ru guanseye porema'inë. Bacua yo'oye'ru yo'oye ti'anma'inë yè'è, cayè bacua.

Ja'nca cacuata'an, bacua ba'iyé'ru què'rè re'o èjaguè ba'iyè yè'è. Yè'èbi, Ja'ansi'cua ba'iyete caye'ru catoca, ñaca cani achoye poreyè yè'è. ²²Bacuabi ja'ansi'cua ba'iyete cajèn, Yè'è yua hebreo bainguè sèani, Riusu bainguè'è yè'è. Yua Israel bainguè sèani, Riusu te'e bainguè'è. Yè'è yua Taita Abraham bainguè sèani, Riusu te'e bainguèreba'è yè'è, ja'anre cajèna, yè'è'ga guina'ru ba'iguè, Riusu te'e bainguèreba ba'iguè'è. ²³Bacua'ga cajèn, Yè'è yua Cristore yo'o conguè'è cajèna, yè'èbi Cristoni què'rè re'oye conguè ba'iyè yè'è. Ja'nca ba'iguèbi yè'è ba'iyete cani achoguèna, bacuabi achani, yequèrè yè'ère cajèn, Ro güebe coca ca'te baguè

cajèn ba'ima'inë. Ja'nca cajèn ba'icuata'an, yè'è què'rè jèja recoyo re'huani, ñaca cani achoyè yè'è: Bacua yo'o coñe'ru què'rè ai guajaye tèca ai yo'o conguè ba'iyè yè'è. Ja'nca yo'o conguè ba'iguèna, yè'è je'o bacuabi yè'èni ai ba'iyé preso zanjèn, yè'èni tècabèbi ai ba'iyé huajèna, junni huesè èaye baji'i yè'ère. ²⁴Judío èja bain'ga yè'ère cinco viaje zeanni, ga'ni za'zabobi treinta y nueve huaise'ebi yè'ère si'nsehuè. ²⁵Romano èja bain'ga samute viaje yè'ère zeanni, bacua huaiñoabi yè'ère huaè'è. Yequècua'ga te'e viaje gatabi yè'èni senjojèn huaè'è. Samute viaje jai ziaya yogubi saiguè, yogubi rucaguèna, ai yo'ohuè yè'è. Jai ziyate na'ijani ñatajani huahuaguèna, ruca èaye baji'i yè'ère. ²⁶Cristobi yo'ore caguèna, si'a re'otoñana ai ba'iyé ganiguèbi ai huaji yèguè saè'è yè'è. Ziayañabi col'jeguèna, tonni rucare'ahuè yè'è. Jiancua'ga yè'ère zeanre'ahuè. Yè'è bain jubè ba'icua judío bain cacua, ja'ancua'ga yè'èni ai je'o bani, yè'èni ai gu'aye yo'ohuè. Yè'è yua huè'e joboñabi ganiguèna, baru bainbi yè'èni je'o bahuè. Bain beo re'otoñabi ganiguèna, airu hua'i hua'nabi yè'ère zeanni ainre'ahuè. Jai ziyabi ganiguèna, yè'è ai huaji yèguè baè'è. ²⁷Ja'nca ba'iguè baji'i yè'ère. Cristo yo'ore yo'oguè, ai guajaye tèca ai yo'ohuè. Ja'an yo'ore yo'oguè na'ijani ñatajaiguè, ai baè'è. Aon gu'ana ju'inguè, oco èana ju'inguè, caña caraguèbi sèsèna ju'inguè, aon aife jo'cani Riusuni ujaguè ai baè'è yè'è.

²⁸Ja'nca ai yo'oguèbi què'rè se'e ai yo'oguè baè'è yè'è. Ja'nca ba'iguèna, Cristo bain jubèan'ga yè'è coñete èjojèn, si'a umuguseña yè'è cuirayete ai senni achajèna, ai yo'oguè, bacuani coñe bayè yè'è. ²⁹Cristo bainbi recoyo jèja beojèn gu'a juchana to'injèna, yè'è'ga bacua jèja beoyete ro'taguè, bacua ba'iyete ai oiyè yè'è. Gu'a jucha yo'ocuabi coquejèna, Cristo bain gu'a juchana to'injèna, yè'èbi bacuani ai oire baguè, bacua gu'a juchare què'ñeni senjoja'ma caguè, bacua ba'iyete ai oiyè yè'è. ³⁰Yureca, ja'an coquecuabi mèsacua jubèna ti'anni, bacua ba'iyete re'o coca cani achojèna, yè'èca yè'è ba'iyete cani achoto, yè'è ai yo'oguè ba'iguè, yè'è porema'iguè ba'iguèna, Riusubi yè'ère conguè baji'i. Ja'an se'gare cani achoyè yè'è. ³¹Ja'nca cani achoguèbi gare coqueye beoye ba'iyè. Mai Èjaguè Riusu, mai Èjaguè Jesucristo Taita ba'iguèbi yè'è ba'iyete èñani, yè'è te'e ruiñe cayete masiji. ³²Yè'è'ga Damasco huè'e jobore ba'isirèn ai yo'ohuè. Ba bain èjaguè, Rey Aretas hue'eguèbi ba huè'e jobo èjaguèni guanseguèna, soldado hua'nabi yè'èni preso zeañe ro'tajèn, ba tu'ahuè anto sa'roñare èñajèn, yè'ère èjohuè. ³³Ja'nca èjocuata'an, yè'è gajecuabi yè'ère jai jè'ena ayani, tu'ahuè gojebi etoni, hue'se ca'ncona gachohuè. Gachojèna, yè'èni preso zeañe poremaè'è.

Visiones y revelaciones

12 ¹Yè'è ba'iyete ja'nca cani achoguè, yequècuabi yè'ère re'oye ro'tama'icuata'an, se'e yeque cocare mèsacuani cani achoyè yè'è. Mai Èjaguèbi yè'èni guènamè toya èñoguè ba'ise'ere quèayè. ²⁻³Ja'an toya èñosirènbi cuencueto, catorce tècahuèan baè'è. Yè'è yua Cristoni te'e zi'inni ba'iguèna, Riusu Espiritubi yè'ère te'e jèana guènamè re'otona sani èñoñi. Yè'è recoyo se'gabi sani èñato, huesèyè yè'è. Yè'è ga'nihuère'ga sani èñato, huesèyè yè'è. Riusubi masiji. Èñe se'gare te'e ruiñe masiyè yè'è. Riusu ba'i joborebana ti'anni baè'è yè'è. Ai re'orureba ba'iguèbi baji'i. ⁴Ja'nca ti'anni ba'iguèna, Riusubi baguè ta'yejeiye ba'iyete yahue quèani achoguèna, achahuè yè'è. Ja'nca achaguè, uèan baè'è. Yè'è yua Cristoni te'e zi'inni ba'iguèna, Riubainni quèaye gare porema'inë yè'è. ⁵Riusu toyare ja'nca èñaguè, Riusu yahue cocare ja'nca achaguè ba'iguèna, mèsacuabi yè'è ba'iyete ai re'oye cajèn bojojèn ba'iyé poreyè. Yè'èca Riusu ta'yejeiyereba yo'oguè

ba'ise'e se'gare cani achoguë, ro yë'ë re'oye ba'iyete gare cani achoma'iguë'ë yë'ë. Yë'ë ba'iyete cani achoto, yë'ë jëja beoye ba'iyete se'gare cani achoyë yë'ë. ⁶Yureca yë'ëbi ba coquecua, bacua ba'iyete cani achoye'ru yoni te'e zi'inni ba'iguëna, Riuë'ë ba'iyete cani achoto'ga, bacuabi yë'ëre cajën, Ro güebe coca se'gare ca'te cajën, ai huacha cayë. Te'e ruiñereba caye se'ga ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ë ba'iyete se'e cani achoma'iñë yë'ë. Bainbi yë'ëre ëñajën, Ai ta'yejeiye ëjaguë ba'iji camajën ba'ija'bë caguë, yë'ë te'e ruiñe ganiñe, yë'ë te'e ruiñe coca quëani achoye, ja'an se'gare ro'tajën ba'ija'bë cayë.

⁷Ja'n'rëbi, Riusubi yë'ë ba'iyete ëñani, Yequëre baguë guënamë toya ëñase'ebi baguë se'gare'ru ai huanoma'iguë caguë, zupai huatibi yë'ë ga'nihuëte ja'si yo'oguëna, Riusubi ënsemaji'i. Ja'nca ja'si yo'oguëna, gare cuaoma'iji. ⁸Ja'nca cuaoma'iguëna, samute viaje Riusuni senni achaguë, ba ja'si yo'oyete cuaoj'ën caguë sen'ë. ⁹Senguëna, yë'ëni caguë sehuobi Riusu: “Bañë. Yë'ë Espiritu coñe se'ga ba'iji më'ëre. Bainbi yë'ëni cajën, Gare jëja beoyë yë'ë cajënna, yë'ë ta'yejeiyereba yo'oye poreyete masi güeseguë, jëja beo hua'nani re'oye coñe yë'ë” yë'ëni sehuoni jo'cabi Riusu. Ja'nca sehuoni jo'caguëna, yë'ë jëja beoyete quë'rë se'e cani achoguë, bojoyë yë'ë. Ja'nca caguëna, Cristobi yë'ëni caraye beoye ta'yejeiye yo'o güeseji. ¹⁰Ja'nca sëani, yë'ë hua'guëbi ro jëja beoguë ba'itoca, ai bojoyë yë'ë. Yequëcuabi yë'ë, Cristore yo'o conguëte ëñajën, yë'ëre jayajën, je'o bajënna, quë'rë bojo recoyo re'huaguë ba'iyë. Yë'ë guajaye tëca ai jëja yo'oguë, gare porema'iñe tëca Cristoni conguë bojoyë yë'ë. Ro jëja beo hua'guë ba'itoca, Cristobi yë'ëni jëja ba güeseji.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹Yureca, yë'ëbi ja'an cocare cani achoguëna, yequëcuabi yë'ëre cajën, Ro güebe coca se'gare ca'te caye poreyë. Mësacuabi yë'ë ba'iyete re'oye cama'ijënna, ja'an cocare cani achoye bahuë yë'ë. Mësacuabi yë'ë ba'iyete re'oye casi'cua ba'itoca, ja'an cocare cani achoye banre'ahuë yë'ë. Ja'nca sama'ijënna, ba coquecuabi mësacuana ti'anni, bacua ba'iyete re'oye cani achojën, Cristo bain cuencuesi'cua'ë yëquëna. Baguëre quë'rë ta'yejeiye concua'ë cajënna, yë'ë yua ro jëja beo hua'guë ba'iguëta'an, ba coquecua yo'o coñe'ru quë'rë ta'yejeiye Cristoni conguë'ë yë'ë. ¹²Yë'ë yua mësacua naconi ba'iguë, mësacuani jo'caye beoye yo'o conguëna, Riusubi baguë ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguë, yë'ëni ta'yejeiye yo'ore yo'o güeseni, yë'ë yua Riusure yo'o conguë ba'iyete mësacuani masi güesebi. ¹³Riusubi yë'ëre ja'nca conguë, si'a Cristo bain jubëan coñe'ru mësacuani quë'rë ai re'oye conguë bajji'i. Ëñe se'gare mësacuani re'oye yo'o güesema'ë'ë yë'ë. Yë'ë bonse carase'ere mësacuani ro'i güesema'ë'ë. Ja'nca ro'i güesema'isi'quëbi mësacuani gu'aye yo'otoca, yë'ë gu'aye yo'ose'ere se'e ro'tama'ijë'ën.

¹⁴Yureca mësacuani ëñaguë sai bi'raguë, samute ëñaguë saiye ba'iyë. Mësacuana sani ti'anni, yë'ë carayete ro'iyë mësacuani gare senma'iñë yë'ë. Mësacua bonsere cu'ema'iñë. Mësacua yua Cristoni si'a recoyo ro'tani bojoye, ja'an se'gare cu'eyë yë'ë. Yë'ë yua mësacua taita'ru ba'iguëbi yë'ë mamacua bonsere ro tëani baye beoye ba'iguë'ë yë'ë. Zin hua'nabi bacua taita sanhuëni cuirani iroma'iñë. Taita sanhuëbi bacua zin hua'nani cuirani iroye bayë. ¹⁵Ja'nca sëani, mësacuani Cristona recoyo te'e zi'in güeseye ro'taguë, yë'ë baye si'ayete ro'iguë, yë'ë poreye'ru si'a jëja yo'o yo'oguë, mësacuani cuirani conni bojoza caguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi mësacuani quë'rë recoyo ai yëreba yëto'ga, mësacuabi yë'ëni ta'yejeiye yëma'iñë.

¹⁶Yë'ë carayete ro'iyë mësacuani gare senma'iguëna, ðmësacuabi yequëre yë'ë ba'iyete ro'tajën, Coque huati sëani,

mai bayete yahuera'rë ro coqueguë tëabi'te cama'iñe? ¹⁷Gare banhuë. Yë'ë gaje bain mësacuana saosi'cuabi mësacua bayete gare tëama'ë'ë. Ja'anre yë'ëna gare raoma'ë'ë. ¹⁸Yë'ë gaje bainguë Titoni guanseni mësacuana saoguë, yequë yë'ë bainguëte baguë naconi saohuë. Saoguëna, bacuabi mësacuana ti'anni, mësacua bayete gare tëaye beoye ba'ë'ë. Tito yua yë'ë naconi recoyo te'e zi'insi'quëbi yë'ë yo'o coñe'ru mësacuani güina'ru yo'o conguë bajji'i.

¹⁹Yureca mësacuabi yë'ë toyani saosi cocare ëñajën, yëquëna ba'iyete ro'tajën, ðGu'aye yo'osi'cuabi bacua ba'iyete cani achojën, maini ro re'o cocare cayë cama'iñe mësacua? Banhuë. Riusubi achaguëna, yëquë'nabi mësacuani coñe se'ga ro'tajën, yure toyasi cocare mësacuana saoyë. Yë'ë bain sanhuë ai yësi'cua, mësacua recoyo jëja baye se'gare ro'tajën, mësacuani yure yihuojën coca toyani saoyë yëquëna. ²⁰Ja'nca toyani saoguëta'an, yequëre mësacuana sani ëñato, mësacuabi gu'aye yo'ojën ba'ima'iñe. Ja'nca ba'itoca, yë'ëbi mësacuani ai bëiñe ëñaguëna, ðmësacuabi bojoma'iñe? ðYequëre mësacuabi sa'ñeña bëinjën cajën ba'ima'iñe? ðSa'ñeña coca cu'ejën ba'ima'iñe? ðMësacua ba'iyete se'gare'ru huanoma'iguë? ðSa'ñeña ro yi'o coca cajën ba'ima'iñe? ðSa'ñeña gu'a coca cajën ba'ima'iñe? ðRo mësacua ba'iyete se'gare re'oye cani achojën ba'ima'iñe? ðYequëre mësacua jubë yua sa'ñeña huajën gu'ajejën ba'ima'iñe? ²¹Yë'ë yua mësacuana se'e sani ëñaguë, yequëre mësacuabi yë'ë re'oye ro'tase'le'ru te'e ruiñe yo'oma'ijënna, mësacua ba'iyete sa'ntiguë ruinguë, mësacua jubë ba'icua jobo ba'icuabi gu'a jucha yo'ojënna, ðmësacuare ai ba'iyete ai oiguë ba'ima'iñe yë'ë? Ja'nca sëani, mësacua ai ba'irën cue'yoni, sa'ñeña ro a'ta yo'ojën, sa'ñeña ro yahue bajën, si'si yo'ojën ba'itoca, te'e jëana mësacua gu'a juchare gare jo'cabi gare se'e yo'omajën, Cristo ba'iyete cu'ejën ba'ijë'ën.

Advertencias y saludos finales

13 ¹Yureca, mësacuani ëñaguë sai bi'raguë, samute ëñaguë saiye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi si'nse cocare caye batoca, ba si'nseja'guëte yë'ëna rani, samutecua baguë gu'aye yo'ose'ere ëñasi'cuare'ga rajë'ën. Bacuabi ba bainguë gu'aye yo'ose'ere te'e catoca, si'nse güeseyë. Te'e cama'itoca, bañë. Riusu cani jo'case'le'ru güina'ru yo'oyë. ²Yë'ë samu ëñaguë saise'le ba'iguëna, mësacua jubë ba'icua yequëcuabi gu'a jucha yo'ojënna, bacuani ëñe cocare ganreba caguë yihuohuë yë'ë. Yureña'ga, mësacua naconi beoguëbi si'acuani güina'ru yihuoyë yë'ë. Mësacuana se'e ëñaguë saiguë, bacua gu'a juchare gare jo'cajën ba'ima'itoca, bacuani ai jëja si'nse güeseyë yë'ë. Gare jëaye beoye ba'iji bacuare, cayë. ³Mësacuabi yua Cristo coca quëacaiguë ba'iyete yë'ëre ro'taye güejënna, mësacuani ai jëja si'nse güeseyë yë'ë. Cristo ba'iyete cato, ro jëja beoji catoca, ai huacha cayë mësacua. Ta'yejeiyereba ba'iguëbi mësacuani si'nseye masiji. Baguë ta'yejeiyereba yo'oguë ba'ise'e, mësacua jobo yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, baguë poreyete masijë'ën. ⁴Baguë crusu sa'cahuëna quense'ere ro'tato, ro jëja beo hua'guë'ru ëñoni, ja'anrën junni tonbi baguë. Ja'nca junni tonguëna, Riusubi ta'yejeiyereba jëja yo'oni, baguëte huajëguëte re'huaguëna, yureca ai jëja baguëbi huajëguë ba'iji. Yëquëna'ga Cristoni te'e zi'inni ba'ijën, ro jëja beo hua'na'ru ëñocuata'an, mësacuana ti'anni, Riusu caye'ru mësacua naconi yo'ojën, Riusubi ta'yejeiyereba yëquë'nani te'e conguëna, ai jëja ba hua'na'ru ëñoñë yëquëna.

⁵Yureca, mësacua ja'ansi'cua ba'iyete te'e ruiñe ëñani, Cristoni si'a recoyo ro'taye yë'ëre carama'iguë cajën, mësacua ba'iyete te'e ruiñe ro'tani masijë'ën. Yequëre Cristo te'e zi'iñete

huesëma'iñe mësacua. Baguë ta'yejeiye yo'oni coñete jo'cani senjotoca, yureca Cristo recoyo zi'iñete huesëcua'ë mësacua. ⁶Yureca, mësacua ba'iyete te'e ruiñe masijën ba'itoca, yëquëna Cristo ëja bain ba'iyere'ga masija'cua'ë. Ja'an masija'yete yëyë yë'ë. ⁷Yëquëna hua'nabi Riusuni ujjajën, mësacua ba'iyete senni achajën, ñaca cayë: Gu'aye yo'oye beoye gare ba'ija'bë mësacua cajën, Riusuni señë yëquëna. Yëquënabi Cristo ëja bain ba'iyete te'e ruiñe ëñoñe ro'tama'iñë. Yequëcuabi yëquëna ba'iyete ro gu'aye ëñacuata'an, mësacua te'e ruiñe yo'ojën ba'iyete yëyë yëquëna. ⁸Riusu te'e ruiñe ba'i cocare'ru tin yo'oye gare porema'iñë yëquëna. Yequëcuabi te'e ruiñe yo'oma'itoca, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare re'oye masi güeseye bayë yëquëna. ⁹Mësacuabi te'e ruiñe yo'ojën, jëja ba recoyo re'huajën ba'itoca, bojoyë yëquëna. Yëquënabi jëja bani mësacuani si'nse cocare cayë porema'iñë. Yëquënabi Riusuni ujjajën, mësacua quë'rë te'e ruiñe re'huani ba'iyete senni achajën ba'iyë. ¹⁰Yureca, mësacuana yuta saima'iguëbi mësacuani si'a jëja yihuoguë toyahuë yë'ë. Yë'ëbi mësacuana ti'anni, mësacuani bënni si'nseye yëma'iguë sëani, mësaujajën,

mësacua ba'iyete sennicuani ja'nca toyani ru'ru saoyë. Mai Ejjaguë Jesucristobi baguë coca quëani acho ëjaguëre yë'ëre re'huani, mësacuana saoguëna, mësacuani si'nseye cayë poreyë yë'ë. Ja'nca cayë poreguëta'an, mësacuani carajei güeseye yëma'iñë. Quë'rë te'e ruiñe ba'icuaire mësacuaire re'huaye yëyë yë'ë.

¹¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani coca toyani tëjini, mësacuani despideyë yë'ë. Te'e ruiñe yo'oye se'ga bajë'ën. Yë'ë yihuoreba yihuoni toyase'ere te'e ruiñe ro'tani yo'ojën ba'ijë'ën. Sa'ñeña te'e recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Sa'ñeña huamajën, bojoye se'ga ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, mai Ejjaguë Riusubi maini sa'ñeña oire bani bojo güeseguë, ja'anguëbi mësacua naconi recoyo te'e ba'iji. ¹²Mësacuabi sa'ñeña ñë'cato, sa'ñeña su'ncajën saludajë'ën. ¹³Si'a Cristo bainreba ënjo'on ba'icua'ga mësacuani saludaye guansehuë.

¹⁴Yureca, mësacuani despideguë, mai Ejjaguë Jesucristo ta'yejeiyereba coñe, mai Taita Riusu oire bani yëye, Riusu Espiritu recoyo te'e ba'iyë, ja'an yua mësacua si'acua naconi ba'ija'guë cayë yë'ë.

San Pablobi

GALACIA

Bainni utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo hue'eguëbi Riusu ta'yejeiye yo'o conguë ba'iguë'ë. Ja'nca ba'iguëna, bainbi yë'ëre gare cuencueni raomaë'ë. Bainbi yë'ëni coca gare ye'yomaë'ë. Mai Èjaguë Jesucristo, mai Taita Riusu, bacuabi yë'ëre cuencueni raoni, yë'ëni coca ye'yohuë. Jesucristobi junni tonguëna, Taita Riusubi baguëte huajëguëte re'huabi. Ja'nca re'huaguëbi yë'ëre cuencueni raoni, baguë ta'yejeiye yo'o conguëre yë'ëre re'huabi. ²Yureca, yë'ë, yë'ë gaje bain Cristo bain naconi, yëquë'nabi ènjo'onre ba'ijën, mësacua Cristo bain Galacia yijare ba'i jubëan si'acuani utire toyani saoyë yëquëna. ³Mai Taita Riusu, mai Èjaguë Jesucristobi mësacuanu ai oire bani conjën, mësacuanu ai recoyo bojo güeseye masiyë. ⁴Mai Taita Riusubi cuencueni raoguëna, Jesucristobi mai gu'a jucha zemosi'ajëguëte re'huabi. Ja'nca re'huaguëbi yë'ëre cuencueni raocuana ti'anni, Riusubi si'nsema'ija'guë caguë, mai jëayete ènobi. Mai gu'a jucha ro'ire junni tonguëna, Riusu bainreba si'arën ba'iyete poreyë mai. ⁵Ja'an ta'yejeiye Èjaguë Riusu ba'iyete gare caraye beoye bojo cocare cajën bañuni.

No hay otro mensaje de salvación

⁶Riusubi mësacuanu ai oire baguë conza caguë, Cristo ba'iyete mësacuanu ènobi, Cristo bain ba'iyete mësacuaré choiguëna, mësacuabi achahuë. Ja'nca achani ba'icuabi yureca teuaguëbi yë'ëre cuencueni rao'e jëana baguëte jo'cani senjojënna, gue ro'taye beoye sa'ntiyë yë'ë. Yequëcuabi tin ma'are ro coquejën èñojënna, mësacuabi ja'an ma'aja'an ganini, Riusu bain ruiñu cajën, bacua coca quëani achose'ere te'e jëana achani yo'ohuë. ⁷Riusu bain ba'iyete yëtoca, tin ma'abi sani ti'añe gare porema'iñë. Cristoni si'a recoyo ro'taye se'gabi Riusu bain ba'iyete poreyë mai. Yequëcuabi mësacuana ti'anni, tin cocare ro hui'ya yihuojën, tin ma'are ènojën, ro coqueye se'ga ba'iyë bacua. ⁸Yëquë'nabi mësacuana ti'anni, Riusu cocarebare mësacuanu quëani achojën, Riusu bain ba'iyete te'e ruiñe canu achohuë. Yequëcuabi mësacuana ti'anni, Yëquëna jubë bain ba'iyete cajën, o Riusu coca cacua ba'iyete cajën, tin quëani achotoca, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'iji bacuare. ⁹Ganreba caguë, ai bëñe si'a jëja yihuoguë, mësacuanu se'e quëayë yë'ë. Yequëcuabi mësacuana ti'anni, yëquëna quëani achose'ere tin cocare quëani achotoca, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë bacuare, cayë yë'ë. ¹⁰Ja'nca caguëbi yequëcua case'ere yo'oma'iguë, ro bain re'oye èñañe gare ro'taye beoye ba'iyë yë'ë. Riusu re'oye èñañe se'gare èjoguë, baguë yo'o case'ere yo'oguë ba'iyë yë'ë. Ro bain re'oye èñañete ro'tatoca, Cristoni yo'o conguë gare beore'ahuë yë'ë.

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, èn cocare mësacuanu quëani achoguëna, mësacua achani ye'yeyë'ën. Yë'ë yua Riusu

cocarebare quëani acho bi'raguëna, ro bain ye'yose'e gare beobi. ¹²Ja'an cocare ye'yeto, ro bain yihuoni ye'yoyete gare senmaë'ë yë'ë. Riusu ye'yoye se'gare senguëna, Jesucristobi baguë cocarebare yë'ëni masi güeseguë, guënamëbi na'oni yë'ëni cuencueni ènobi.

¹³Yë'ë ja'anrë yo'oguë ba'ise'e, judío bain naconi bacua Riusu cocare ye'yeguë ba'iguëna, mësacua masiyë. Cristo bain jubëanre gare huesoni si'aza caguë, bacua ñë'casiruanna ti'anni, ai coca neni, bacuani ai je'o baguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁴Judío ira bain ba'isi cocare ye'yeni masito, yë'ë gaje bain ye'yeyeru quë'rë ai ba'iyete ye'yeni masiguë ba'nhuë yë'ë. Yë'ë ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru te'e ruiñereba yo'ozca caguë, ba cocare ai ye'yeni masiguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁵Ja'nca ba'iguëreta'an, Riusubi yë'ë të'ya raisirën quë'rë ja'anrën yë'ëre cuencueni, yë'ëni ai yëreba yëguë, baguë yo'o conguë ba'ija'guëre yë'ëre re'huabi. ¹⁶Ja'nca re'huani, ba'iguë ba'iguë, baguë Zin Jesucristote yë'ëni bojoguë ènobi. Judío bain jubë ba'ima'icuana sani, Cristo ba'iyete bacuana quëani achojë'n caguë, Jesucristote yë'ëni ènobi. Ja'nca ènoguëna, bain masicuanu yihuo cocare senmaë'ë yë'ë. ¹⁷Cristo ta'yejeiye yo'ore concua, yë'ë re'huase'e'ru quë'rë ja'anrë re'huasi'cua, Jerusalén huë'e jobo ba'icua, ja'ancuana yihuo cocare senni achaguë saimaë'ë yë'ë. Ja'nca saima'iguëbi Arabia yija re'otona sani, ja'anruna bëani, Riusu naconi te'e caguë ba'ë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguë, ja'nrëbi jë'te, Damasco huë'e jobona se'e go'ë'ë yë'ë.

¹⁸Goni, ja'nrëbi samute tëcahuëan bani, Jerusalenna sani, Pedroni èñajaë'ë. Èñajani, baguë naconi quince umuguseña se'ga bëani ba'ë'ë. ¹⁹Ja'nca ba'iguë, Pedro, yequë Santiago, mai Èjaguë Jesucristo yo'jeguë, ja'an samucua se'gani èñahuë yë'ë. Yequëcua Cristore ta'yejeiye yo'o concuani èñamaë'ë yë'ë. ²⁰Riusubi yë'ë recoyote èñaguëna, mësacuanu gare coquema'iñë yë'ë. Te'e ruiñe se'gare mësacuanu toyani saoyë. ²¹Bacuare èñani tējini, ja'nrëbi Siria, Cilicia, ja'an yija re'otoñana saë'ë yë'ë. ²²Cristo bain Judea yijare ba'ijën, yuta yë'ëre huesëjën ba'ë'ë. Yë'ë ba'iyete achaye se'ga ba'ijën ba'ë'ë. ²³Yequëcuabi yë'ëre quëajën: "Ja'anguëbi maini ai je'o bani, Cristoni recoyo ro'taye gare jo'cani senjojë'n casi'quë, ja'anguëbi yureña Cristoni si'a recoyo ro'ta cocare bainni quëani achoguë ganiji" ja'anre quëajënna, ²⁴Cristo bain Judea yija ba'icuabi yë'ë ba'iyete mame re'huase'ere ro'tajën, Riusu ta'yejeiye ba'iguëni ai bojojën cahuë.

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

2 ¹Cristore ta'yejeiye yo'o concuani èñani tējini, ja'nrëbi catorce tëcahuëan bani, Jerusalén huë'e jobona se'e saë'ë. Bernabé naconi saiguë, Titore'ga sahuë yë'ë. ²Riusubi

yè'ère saiye guansequèna, Jerusalenna saè'è yè'è. Sani ti'anni, ru'ru Cristo bain èjacua naconi yahuera'rè ñè'cani, Riusu cocareba quèani achoye, ja'anre bacuani te'e ruiñe quèahuè yè'è. Yequèrè bacuabi yè'è quèani achoguè ganise'ere gu'aye ro'tatoca, yè'èbi judío bain jubè ba'ima'icuanu Riusu cocarebare quèani achoguèna, yè'èni ènsema'iñe caguè, ja'an ganiguè quèani achoguè ba'iyete èja bainni te'e ruiñe quèahuè yè'è. ³Ja'nca quèaguèna, bacuabi yè'è yo'o yo'ogué ganiñete re'oye èñani bojohuè. Bacuabi Titore èñajèn, baguè griego bainguè ba'iyete masicuata'an, baguèni go neño ga'nire tøyoye guansemaè'è. ⁴Ja'an se'gare guansetoca, gare güeye beoye yo'ore'ahuè. Yequècuaca yèquèna ñè'casirute ba'ijèn, go neño ga'nire tøyoye guansejèn, si'a Moisés coca toyani jo'case'ere'ga bacua yo'oye'ru güina'ru yo'oye guansehuè. Ja'nca guansejèna, Titoni go neño ga'ni tøyoye gare yo'omaè'è yèquèna. Ja'an guansecuabi ro coquejèn ro yahue cacasi'cua baè'è. Mèsacua ro'taye'ru Cristoni si'a recoyo ro'tayè yèquèna cajèn, yèquèna jubèna ti'anhüè. Ti'anni, maibi Cristoni recoyo te'e zi'inni bojojèna, bacuabi ro èña rani, ¿Queaca Moisés coca toyani jo'case'ere bacuani yo'o güeseyene? cajèn, maini ai rëquèye yo'o güeseyete ro'tahuè. ⁵Ja'nca ro'tajèna, bacua guansese'ere gare yo'oye beoye baè'è yèquèna. Yo'otoca, mèsacua'ga ba coca guanseye'ru güina'ru yo'oye ba'ire'ahuè. Yèquènabi mèsacuana sani, Cristo ba'iyete quèani ahojèn, Cristoni si'a recoyo ro'tani Cristo bain ba'ijè'èn quèani ahojèn ba'isi'cuabi mèsacua tin yo'oye gare yèmaè'è yèquèna.

⁶Bacua guansese'ere yo'omajèna, Cristo bain èjacua cuencuesi'cuabi achani, yèquèna yo'oye yèse'ru tin yo'oye guansemaè'è. Guansetoca, bainbi bacuani re'oye èñani yo'ore'ahuè, Cristo bain èjacua sèani. Cristo bain èjacuabi Riusu yèye'ru tin guansetoca, yè'è'ga re'oye èñama'ire'ahuè, Riusubi ro bain ta'yejeiye ba'iyete èñama'iguè sèani. ⁷Bacua yua yèquèna case'ere achajèn, yèquènani tin yo'oye guansemaè'è. Bacuabi yè'è ba'iyete èñajèn, yè'è yo'o yo'oyete re'oye cahuè: “Riusubi mè'èni cuencueni re'huaguèna, judío bain jubèna sani Cristo ba'iyete quèani achoye guanseni saobi” cahuè. ⁸Ja'nca saoguè, mai ta'yejeiyereba Riusubi Pedroni ta'yejeiye yo'o güeseyete masiguè, yè'ère'ga re'huani, judío bain jubè ba'ima'icuanu saoni, yè'ère'ga güina'ru ta'yejeiye yo'o güeseyete masiji.

⁹Ja'nca masiguèbi yè'èni ai ta'yejeiye conni, yè'èni ai re'oye yo'o güeseguèna, Cristo bain èjacua casi'cua, Santiago, Pedro, Juan hue'ecua, ja'ancuabi yè'ère èñani, Riusu cuencuese'ere masini, yè'èni recoyo te'e bojojèn, yè'èni re'oye cahuè: “Maibi yua Cristoni te'e conjèn ba'icua'è. Mè'èbi judío bain jubè ba'ima'icuanu sani congüèna, yèquènabi judío bainna sani conjèna, maibi Cristoni te'e conjèn ba'icua'è” cajèn, yè'ère, Bernabère re'oye èñajèn, yèquènani recoyo te'e bojohuè. ¹⁰Ja'nca cani tonni, ñaca'ga yihuohuè: “Si'a Cristo bain bonse beo hua'na ba'ijèna, bacuani conreba conjèn ba'ijè'èn” cahuè bacua. Ja'nca cajèn yihuojèna, yè'èbi Jaè'è. Ja'nca jo'caye beoye yo'ojèn bañuni caguè shehuohuè yè'è.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹Ja'nca te'e bojojèn ba'icuata'an, jè'te, Pedrobi Antioquía huè'e jobona ti'an rani gu'aye yo'ogüèna, baguèni bèin coca caye bahuè yè'è. ¹²Judío bain jubè ba'ima'icuanu ti'an rani, bacua naconi te'e ainguè ñu'iguè baji'i baguè. Ja'nca ba'iguèbi, ja'nrebi Santiagore concuabi Jerusalenbi rajèna, Pedro yua judío bain jubè ba'ima'icua naconi aon aiñe jo'cani, bacua ainruna se'e ñè'camaji'i. Judío bain èñani yè'èni bèinma'iñe caguè, ja'nca yo'obi Pedro. ¹³Ja'nca yo'ogüèna, yequècuca judío bain baru ba'icuabi Pedro yo'ose'ere èñani, güina'ru Santiagore

concuani huaji yèjèn, Pedro yo'ose'ere güina'ru quèñèhuè. Ja'nca huaji yèjèn yo'ojèna, Bernabè'ga güina'ru huaji yè èaye baji'i. ¹⁴Ja'nca yo'ojèna, yè'èbi ti'an rani èñato, Cristo cocareba ye'yese'ere te'e ruiñe yo'omajèn baè'è bacua. Ja'nca ba'ijèna, yè'è yua Pedrona bonèni, si'acua achajèna, bèin coca baguèni cahuè yè'è: “Mè'è yua judío bainguè ba'iguèbi judío bain yo'ojèn ba'ise'ere jo'cani, tin bain yo'ojèn ba'iyere'ru yo'oni, ja'nrebi te'e jèana bonèni bacua yo'oye'ru yo'oye jo'cani, judío bain yo'oye'ru se'e yo'o bi'rahuè mè'è. Ja'nca bonèni yo'ogüè, gu'aye yo'ohuè mè'è. Ja'nca yo'ogüèna, judío bain jubè ba'ima'icua'bi mè'è yo'ose'ere èñani, judío bain yo'oye'ru yo'o bi'ratoca, coque güeseyè bacua” Pedroni caguè bè'n'è yè'è.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe

¹⁵Yureca, mai jubè bain judío bainreba cacuabi Riusu bain ba'iyete yèjèn, tin bainre èñani, Gu'a bain'è bacuare cajèn ba'iyè. ¹⁶Ja'nca cajèn ba'icuabi èñere masiyè: Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojèn, Riusu bain ruiñe gare porema'iñè mai. Jesucristoni si'a recoyo ro'taye, ja'an se'gabi Riusu bainre re'huasi'cua ba'iyete poreyè mai. Mai'ga Jesucristoni si'a recoyo ro'tajèna, Riusubi mai ba'iyete èñani, mai gu'a juchare saoni senjoni, mai recoyo mame re'huani, baguè re'o bainrebare maire re'huani baji. Mai hua'na se'gabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere'ru yo'oni Riusu bain ruiñe gare porema'icua ba'iyè. Si'a bainre cato, bacuabi si'a Moisés guansesi cocare te'e ruiñe yo'oni, Riusu bain ba'iyete yè'toca, ai caraji bacuare.

¹⁷Yureca, mai hua'nabi yua Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu bain re'huasi'cua ba'iyete yèjèn, ¿yequèrè judío bain jubè ba'ima'icua ba'iyere'ru gu'a bain ba'ima'iñe mai? Ja'nca ba'itoca, yequècuabi mai ba'iyete èñani, Cristobi bacuare gu'aye yo'o güesemaquè cama'iñe bacua. Ja'nca cacuata'an, gare gu'aye yo'o güesema'iji baguè. ¹⁸Yureca, yè'è yua judío bain yo'ojèn ba'ise'ere jo'cani senjosi'quèbi se'e yo'oye ro'tatoca, si'a bainbi yè'ère èñani, yè'è gu'aye yo'ogüè ba'ise'ere masiyè. ¹⁹Ja'an yo'ogüè ba'ise'ere gare jo'cani senjohuè yè'è. Moisés ira coca toyani jo'case'ere'ru yo'oni, Riusu naconi si'arèn ba'iyete ro'taguè ba'isi'quèbi ja'nca'ru gare se'e ro'tama'iguè ba'iyè yè'è. Riusu yèyete te'e ruiñe yo'ozca caguè, Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oye gare jo'cani senjohuè yè'è. ²⁰Yè'è yua Cristo ba'iyete èñato, baguè yèyete gare jo'caguèbi mai jucha ro'ire junni tonguè raji'i. Yè'è'ga yè'è yèye se'gare gare jo'cani senjoni, Cristo yèye'ru yo'oye se'gare yo'ozca caguè ba'iyè yè'è. Ja'nca ba'iguèna, Cristobi yè'è naconi te'e ba'iguè, yè'ère ta'yejeiye congüè ba'iji. Ja'nca ba'iguèna, yè'è yua si'a èn yija ba'i umuguseña Riusu Zin Jesucristoni si'a recoyo ro'taguè, baguè yo'o se'gare yo'oyè yè'è. Yè'ère ai yèguèbi yè'è gu'a jucha ro'ire junni tonguèna, ta'yejeiye ai recoyo huajèguè, baguèni te'e congüè ba'iyè yè'è cayè. ²¹Ja'nca ba'iguèbi Moisés ira coca toyani jo'case'ere'ru yo'oni Riusu bainguè runza caye gare yèma'iñè yè'è. Ja'nca canu yo'otoca, Riusu caraya beoye coñete jo'cani senjoñè. Moisés ira coca toyani jo'case'ere'ru yo'oni Riusu bain ruiñe pore'toca, Cristo junni tonse'ebi mai gu'a jucha ro'iyete beoye ba'iji.

La ley o la fe

3 ¹Yureca, yè'è bain sanhuè, Galicia huè'e jobore ba'icua, ai huesè èaye ba'icua'ereba ba'iyè mèsacua. Yèquènabi mèsacuana sani Riusu cocarebare quèani ahojèn, Jesucristo junni tonse'ere te'e ruiñereba mèsacuani ye'yojèna, mèsacuabi achani, re'oye ye'yehuè. Ja'nca ye'yese'ere'ru ba'ijèn, ¿queaca

coque güesere'ne? Yequëcuabi mäsacuana ti'anni, zupai huatibi coqueguëna, çmäsacuani tin ro'ta güesere? ²Mäsacua yua Riusu Espiritute coní basi'cuabi çmäsacua Cristoni si'a recoyo ro'taye gare huanë yere? Huanë yema'itoca, çqueaca ro'tajën, Moisés ira coca toyani jo'case'ere yo'oni Riusu bain ruiñu cajën ro'tare'ne? ³iAireba huesë èaye ba'icua ba'iyë mäsacua! Riusu Espiritubi mäsacuana gaje meni baguëna, mäsacuabi Riusu coñete te'e ruiñe masihuë. Ja'nca masicuata'an, çMäsacua queaca ro'tajën, ro'ën yija ba'iyete ye'yeye se'e bonëni zi'inre'ne? ⁴Riusu Espiritu conguë ba'ise'ere ro'tajë'n. Mäsacuabi ai yo'ojën, Riusu Espiritubi mäsacuani ai ta'yejeiye coñereba conguëna, çmäsacua guere yo'ojën baguë coñete ro'jo'cani senjoni, tin ye'yose'ere zi'inre'ne? çRiusu Espiritu conse'ere ro'ye'yere? Ja'anre ro'taye yëma'inë yë'ë. ⁵Mai Èjaguë Riusubi mäsacua jubëna ti'anni, baguë Espiritute mäsacuana jo'cani, mäsacuani ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñobi. Ja'nca ëñosi'quëbi, mäsacua ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojënna, çmäsacuani bojoguë conguë baquë baguë? Banbi. Mäsacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi mäsacuani bojoguë conguë baji'i.

⁶Riusuni si'a recoyo ro'taye masiye yëtoca, ira taita ba'isi'quë Abraham ro'taguë ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'n. Riusubi baguëni coca caní jo'caguëna, Riusu te'e ruiñe yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëna. Ja'nca ro'taguëna, Riusubi baguë ba'iyete ëñani, baguë re'o bainguëte re'huani baguëna. ⁷Ja'nca baguëna, si'a bainbi Riusu re'o bain ba'iyete poreyë. Riusubi coca caní jo'caguëna, Riusu te'e ruiñe yo'oja'yete si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi baguë re'o bainre bacuare re'huani baguëna, Abraham ba'iyere'ru güina'ru ba'iyete poreyë. ⁸Riusubi Abraham naconi coca caguë, baguë yureña yo'oja'yete ro'tani, Abrahamni quëaguëna: “Më'ë yua yë'ë cocare si'a recoyo ro'taguëna, si'a ën yija bain jubëanni bojo güeseja'guë'ë yë'ë” caguë quëaguëna. ⁹Ja'nca quëani jo'caguëna, yureña bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi Riusu re'o bain ba'iyë. Riusubi taita Abrahamni re'oye yo'oni bojo güeseguë, yureña bainre'ga güina'ru re'oye yo'oni, bacuani bojo güeseji.

¹⁰Yureca Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu re'o bain ruiñe ro'tatoca, Riusubi maini bojoguë coñe beoye gare ba'iji. Maini bënni senjoñe se'ga ba'iji. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ozaca catoca, ba coca guansese'e si'ayereba te'e ruiñe achani yo'oye bayë bain hua'na. Te'e ruiñe yo'oma'itoca, Riusubi bacuani bënni senjoji.” ¹¹Ja'nca caní jo'case'e ba'iguëna, bainbi ba ira cocare te'e ruiñe yo'oni Riusu re'o bain ruiñe ro'tatoca, Riusubi bacuani re'oye ëñañe beoye ba'iji. Riusubi ñaca'ga caní jo'cabi: “Yë'ë case'ere te'e ruiñe yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ëbi mäsacuare yë'ë re'o bainre re'huani bani, mäsacuani si'arën ba'i güeseyë.” Ja'nca caní jo'casi'quëbi güina'ru yo'oja'guë'bi. ¹²Yequëcuabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ozaca cajënna, yequëcuabi Riusu yua baguë case'ere te'e ruiñe yo'oja'guë'bi cajënna, gare te'e caye beoye ba'iyë bacua. Moisés coca toyani jo'case'e, ja'ansi cocare ëñato, ñaca caji: “Bainbi Moisés coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu re'o bain ruiñe ro'tatoca, ba coca guansese'e si'ayereba te'e ruiñe yo'oye bayë bacua” caji.

¹³Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, maibi ja'an cocare ëñani, Riusu bënni senjoja'ñete masiye poreyë. Ja'nca masiye porecuabi Cristo junni tonse'ere ro'tani, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e ro'ire junni tonguëna, mai jëayete masiye poreyë. Ja'nca junni tonsi'quëbi mai gu'a jucha ro'ire bënni senjosi'cua ba'ima'ija'bë caguë, mai jëayete re'huabi. Moisés

ira coca toyani jo'case'ere güina'ru yo'obi Jesús: “Si'acua gu'a jucha ro'ire crusu sa'cahuëna reoni senjosi'cua, ja'ancia yua Riusu bënni senjosi'cua ba'iyë” toyani jo'case'e ba'iji. ¹⁴Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, Riusu yua bain jucha ro'ire bacuani bënni senjoñe ro'taguëbi si'a bain jëayete masi güesebi. Judío bain, judío bain jubë ba'ima'icua, si'acuabi Cristo junni tonse'ere ro'tani, yë'ë bënni senjoja'ñete jëani, yë'ë naconi gare ju'inë beoye ba'ija'bë caguë, Cristoni junni toñe maina raobi. Baguë re'oye yo'ojai coca Abrahamni caní jo'case'ere, Riusu Espiritute coní baye poreyë mai.

La ley y la promesa

¹⁵Yureca, yë'ë bain sanhuë, Riusu coca Abrahamni caní jo'case'ere te'e ruiñe masiye yëtoca, bonse ëja bain yo'ojën ba'iyete ro'tani ye'yejë'n. “Yë'ëbi junni huesëja'yete ro'taguë, yë'ë bonse coní baja'cuare caní jo'caza” caguë, ba cocare te'e ruiñe toyani, bain ëjaguëna jo'cayë bacua. Ja'nca caní jo'cani, ja'nrebi junni huesëguëna, bain ëjaguëbi baguë coca toyani jo'case'ere'ru güina'ru yo'o güeseji. Tin yo'oye yëcua ba'itoca, bacuare ënseji. Ba ëjaguë toyani jo'case'ere tin yo'oye gare porema'inë caguë ënseji. ¹⁶Riusu yua Abrahamni re'oye yo'ojai cocare caní jo'caguëna, yequëcuabi tin yo'oye gare porema'inë. “Më'ë bainguë zoe raija'guëbi si'a ën yija bain jubëanne choini, yë'ë bainre bacuare re'huaja'yete masi güeseja'guë'bi” Abrahamni caní jo'cabi Riusu. Ja'nca caní jo'casi'quëbi “Më'ë bain zoe raija'cua” camaji'i. “Më'ë bainguë zoe raija'guë” cabi. Ja'nca cato, te'eguë se'gare cabi Riusu. Ja'nca caní jo'caguëbi baguë Raoja'guëreba Cristo hue'eguëte cabi. ¹⁷Ja'nca caní jo'caguëna, ahamni re'oye yo'ojai cocare caní jo'caguëna, yequëcuabi tin yo'oye gare porema'inë. “Më'ë bainguë zoe raija'guëbi si'a ën yija bain jubëanne choini, yë'ë bainre bacuare re'hua Moisés ira coca toyani jo'case'e cuatrocientos treinta tēcahuëan jë'te toyani jo'case'e ba'iguëna, yequëcuabi ja'an cocare ëñani, Riusu caní jo'case'ere tin cocare re'huaye gare porema'ë. Riusu yua baguë coca yo'oja'yete caní jo'casi'quëbi gare tin yo'oma'iguë, baguë caní jo'case'ere'ru güinareba'ru te'e ruiñe yo'oja'ye baji'i. ¹⁸Ja'nca ba'iguëna, yequëcuabi bainre yihuojën, “Moisés coca ira toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'itoca, Riusu re'o bain ruiñe poreyë mai” cajën, yua Riusu coca caní jo'case'ere'ru tin yihuocua ba'iyë. Ja'nca yihuocua “Riusu coca yo'oja'ye caní jo'casi'quëbi gare yo'oma'iji” cajën ba'iyë. Ja'nca cajën ba'icuata'an, te'e ruiñe cama'inë bacua. Riusubi baguë bain re'huaja'yete Abrahamni caní jo'casi'quë sëani, maibi Riusu re'o bain re'huasi'cua ba'iyete ti'añë mai.

¹⁹Yureca, yë'ëbi Moisés ira coca toyani jo'case'ere mäsacuani yihuoguë, gu'a coca ba'iyete gare cama'inë yë'ë. Re'o coca ba'iji. Riusubi ja'an cocare Moisesni caní jo'caguë, bain gu'a jucha yo'ojën ba'iyete bacuani masi güeseza caguë, ja'an cocare Moisesni caní jo'cabi Riusu. “Yë'ë Raoja'guëreba ba'iguëte Abrahamni caní jo'casi'quë, ja'an bainguë zoe raija'guëbi ti'añe tēca, Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'n” caní, ba cocare Moisesna jo'cabi. Ja'nca jo'caguë, bainni quëani achomaji'i. Ru'ru, baguë anje concuani quëani achoguëna, ja'nrebi bacua yua Moisesni quëani achoni jo'cahuë. Ja'nca jo'cajënna, Moisés yua Riusu bainguë cuencuesi'quëbi bainre ñë'coni, Riusu coca guanseni jo'case'ere bacuani quëani achoguë baji'i. ²⁰Ja'nca ba'iguëna, Riusubi baguë guanse cocare caní jo'cato, ai jai jubë concuani quëani achohuë. Ja'nca quëani achorena, Riusu coca yo'oja'yete ja'nca'ru jo'camaji'i. Baguë se'gabi baguë bainguë Abrahamni caní jo'cabi.

El propósito de la ley

²¹Yureca, yë'ëbi Moisés ira coca toyani jo'case'ere mäsacuani quëaguë, Riusu coca yo'oja'ye cani jo'case'ere tin guansema'iji cayë yë'ë. Riusubi yëtocha, yeque cocare maini guanseye poreji. Guanseguëna, maibi achani te'e ruiñe yo'oni, gare junni huesëye beoye ba'ire'ahuë. Ja'nca ba'itoca, Riusubi mai te'e ruiñe yo'ojën ba'iyete ëñani, maini bojoni, maire baguë re'lo bainre re'huani baye poreji. ²²Ja'nca ro'taguëta'an, Riusubi maire ja'nca ëñama'iji. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Si'a bainbi gu'a jucha yo'ojënna, bacuani bënni senjoñe bayë yë'ë” cabi. Ja'nca cani jo'casi'quëbi baguë coca yo'oja'yere'ga ro'tani, güina'ru yo'ozä caguë ëjoji. Si'a bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuare baguë re'lo bainre re'huani baji.

²³Ja'nca re'huani baye ro'taguëbi Jesucristote yuta maina raoma'iguë ba'isi'quëbi maini ëñaguë, Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën guanseguë baji'i. Yë'ë Raoja'guë ti'añe tëca ba guanse cocare yo'ojën ba'ija'bë caguë, maire ja'nca guanseguë baji'i. ²⁴Ja'nca guanseguë ba'iguëna, maibi ba cocare achani te'e ruiñe yo'ojën, Riusu yëye'ru yo'oye ye'yejën baë'ë. Ja'nca ba'ijënna, ja'nrebi baguë Raoja'guë Cristo hue'eguëbi maina ti'anni, yequë ma'are maini ëñobi. Yë'ë Cristo hue'eguëni si'a recoyo ro'tatoca, mäsacua gu'a juchare saoni senjoni, Riusu re'lo bainre mäsacuare re'huani bayë caguë, maini mame coca masi güesebi. ²⁵Ja'nca masi güesequëbi yuara maina ti'ansi'quë ba'iguëna, baguëni si'a recoyo ro'taye poreyë mai. Ja'nca ro'tatoca, ba guanse coca Moisesna jo'caguëna, maibi ja'an cocare gare se'e guaja yo'oye beoye ba'iyë.

²⁶Yureca, Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Jesucristoni te'e zi'inni ba'ijën, Riusu mamacuareba re'huasi'cua ba'iyë mäsacua. ²⁷Jesucristoni recoyo te'e zi'inni, bautiza güeseni, baguë yëye se'gare yo'ojën ba'itoca, baguë ba'iyë'ru te'e ba'ijën, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyë mai. ²⁸Ja'nca ba'ijën, tin yija bain ba'iyete, ëmëcua, romicua ba'iyete, ta'yejeiye ëja bain, ta'yejeiye beoye ba'icua ba'iyete, ja'an ba'iyete gare ëñañe beoye ba'icua'ë mai. Si'a jubë bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tani Jesucristoni te'e zi'inni ba'ijënna, Riusubi maini ëñani, si'acuabi te'e ba'iyë caji. ²⁹Mäsacuabi Cristoni ja'nca te'e zi'inni ba'ijën, Abraham bain rajja'cua cani jo'case'ere ba'ijën, Riusu mamacua re'huasi'cua ba'iyë. Riusu coca yo'oja'ye cani jo'case'ere mäsacua yua Jesucristo naconi te'e zi'inni Riusu bainreba ba'iyë.

4 ¹⁻²Yureca, Riusu ye'yoyete quë'rë se'e ye'yeni masijë'ën caguë, ën cocare'ga mäsacuani quëayë yë'ë. Bonse ëjaguëbi baguë junni huesëja'yete ro'tani, Yë'ë bonse si'ayete yë'ë zinna jo'caza caguë, ba jo'cajai cocare toyani, ba uti toyase'ere baguë bainna insibi. Insini, ja'nrebi jë'te junni huesëguëna, baguë mamaquë yuta irani tējima'iguëbi baguë taita bonsere con baye porema'iji. Baguë irani tējiiye tëca ëjoguëna, yequëcuabi ba bonsere re'huacaijën, taita guansemi jo'case'ere yo'ojën, ba zin hua'guëni guansejën yo'o con hua'guë'ru baguëte ëñajën cuirajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, ja'nrebi irani tējini, baguë taita bonse si'ayete con baye poreji. ³Riusu'ga maire güina'ru ëñaguë baji'i. Ru'ru, Moisés ira cocare maina jo'cani, Te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën guanseni, ën yija bain ëjacuare cuencueni, maini guansecaicare re'huani jo'cabi. Zin hua'na te'e ruiñe yo'oye carajën ba'icuaire maire ëñani, maire ja'nca guanse güesebi Riusu. ⁴Ja'nca guanse güesequë, ja'nrebi baguë cuencuesirën ti'anguëna, baguë Zin Jesucristote maina raobi. Mai ba'iyë'ru ba'ija'guë caguë raoguëna, ën yija baingobi baguëte të'ya raigona, baguë yua

mai yo'ojën ba'ise'ere Moisés ira coca guanseni jo'case'ere achani yo'oguë baji'i. ⁵Ja'nca yo'oguë ba'iguëbi maire ëñabi. Ba guanse cocare gare se'e guaja yo'oye beoye ba'ija'bë caguë, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'ina junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, yureca maibi baguë naconi te'e zi'inni ba'ijën, baguë naconi Riusu mamacuareba re'huasi'cua ba'iyë.

⁶Ja'nca re'huasi'cua ba'ijënna, Riusubi baguë Espiritute maina raobi. Raoguëna, baguë Zin Espiritubi mai recoñoa gaje meni baguë, yua maire bojo recoyo huanone re'huani, maini bojoreba güi güeseji: “Taita, yë'ë Taita” güijën bojoyë mai. ⁷Riusu Espiritu bacuabi ja'nca bojojën ba'ijënna, Riusubi ba guanse cocare maini gare se'e guaja yo'oye guansema'iji. Baguë mamacuare maire re'huani bani, si'a baguë bayete maina ro insini jo'caji.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸Yureca, mäsacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Mäsacua yuta Riusu ba'iyete huesëcua ba'ijën, mäsacua huacha riusuñana gugurini rëinjën, mäsacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere ba huacha riusuñana ro guaja yo'o conjën ba'nhuë. ⁹Ja'nca ba'isi'cuabi yureña Riusu ba'iyete te'e ruiñe ye'yeni masihuë. Riusubi baguë ba'iyete mäsacuani ëñoguëna, mäsacuabi baguë ba'iyete masihuë. Ja'nca masicuabi çguere yo'ojën, mai Taita Riusure ro jo'cani senjoni, mäsacua huacha riusuñani se'e gugurini rëiñe ro'taye'ne? Mäsacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere se'e guaja yo'oye yëjën, mäsacuabi ro yo'oyë. Ja'nca yo'otoca, ba huacha riusuñabi mäsacuani cuirani coñe gare porema'iji. Mäsacuabi quë'rë se'e ai guaja yo'ocua ruiñë. ¹⁰Ja'nca ruinjën, mäsacua ira bain ba'isi'cua fiesta umuguseña yo'ojën ba'ise'ere ba ti'an umuguseña, si'a tëcahuëan jo'caye beoye yo'oñu cayë mäsacua. Ja'nca yo'oma'itoca, mäsacua yequëre huaji yëjën, Riusubi conma'iji cajën, ai guaja yo'ojën ba'iyë. ¹¹Ja'nca ba'ijënna, mäsacuare ai oiguë ro'tayë yë'ë. Mäsacuani Cristo ba'iyete quëani achoni consi'quëbi yequëre ro guaja yo'ohuë yë'ë.

¹²Yë'ë bain sanhuë, mäsacuani senreba seña yë'ë. Yë'ë ba'iyete ëñani, yë'ë ba'iyë'ru güina'ru ba'ijë'ën. Bojo recoyo re'huani, guaja yo'oye beoye ba'ijën, Cristoni te'e zi'inni ba'ijë'ën. Yë'ë yua Moisés ira coca guansese'ere guaja yo'oye gare jo'cani, mäsacua naconi te'e ba'iguë ti'ansi'quë sëani, yë'ë ba'iyë'ru güina'ru ba'ijë'ën. Ja'nca mäsacuana ti'anni ba'iguëna, mäsacuabi yë'ëni bojoni, gare güeye beoye baë'ë. ¹³Yë'ë mäsacuana ru'ru ti'anni ba'ise'ere ro'tajë'ën. Rau neni ju'in hua'guë ba'isi'quëbi mäsacuana ti'añe bahuë yë'ë. Ti'anni ba'iguë, mäsacuani Cristo cocarebare quëani achoguëna, ¹⁴mäsacuabi yë'ë rau base'ere ëñañe porema'icua'ru ba'isi'cuata'an, mäsacuabi yë'ëre gu'aye ëñañe'ë. Yë'ëre saoni senjomaë'ë. Banhuë. Mäsacuabi yë'ëre bojojën ëñani, mäsacua ba'iruna ti'an güeseni, Riusu anjeni re'oye ëñañe'ru yë'ëni re'oye ëñani bojojën, yë'ëre cuirahuë mäsacua. Cristo ba'iyë'ru ba'iyë yë'ëre ëñani, yë'ëni bojojën cuirahuë mäsacua. ¹⁵Yë'ëre ja'nca re'oye yo'osi'cuata'an, yureña mäsacuabi yë'ëre re'oye yo'oye ro'tama'ijënna, ai oiyë yë'ë. Yë'ë ru'ru ti'anni ba'ise'ere ro'tato, mäsacuabi yë'ëni ai bojojën baë'ë. Yë'ëbi sentoca, mäsacua baye si'ayete yë'ëna ro insire'ahuë. Poretoca, mäsacuabi mäsacua ñacore rutani, yë'ëna ro insire'ahuë. ¹⁶Ja'nca ba'isi'cuareta'an, yureña mäsacuani ëñato, yë'ëni jo' bacua'ru ëñoñë mäsacua. Mäsacuani te'e ruiñe ba'i cocare quëani achoguëna, yë'ëni gare se'e yëma'icua'ru ëñoñë mäsacua.

¹⁷Ja'nca ëñojënna, mäsacuani coqueye ye'yocuare caye bayë yë'ë. Bacuabi mäsacua jubëna ti'anni, mäsacuani ro re'lo cocare cani achojën, mäsacuani re'oye yo'oye gare ro'tama'iiñë.

Ro re'lo cocare mäsacuani cani achojën, mäsacua re'lo cocare bacuani sa'ñeña caye ro'tajën, yè'ère gu'aye cajën, yè'ère jo'cani senjojè'ën, mäsacuani yihuoyè bacua. ¹⁸Mäsacuani re'oye yo'oye ro'tacuabi mäsacuani re'lo coca catoca, bojoyè yè'è. Yè'èbi mäsacua naconi beoguèbi ja'anre achatoca, bojoyè yè'è. ¹⁹Ja'nca bojoguè ba'ito, yureña yè'è bain sanhuè, ja'ancua, mäsacuani coquejën cajënna, mäsacua ba'iyete ai oiguè èñañè yè'è. Cristoni si'a recoyoreba ro'tajën, baguè yèye se'gare te'e ruiñe yo'oye ro'tajën, Cristo ba'iyere'ru güina'ru ba'iyè èjojën ba'ijè'ën caguè, mäsacua ba'iyete ai oireba oiguè èñañè yè'è. ²⁰Mäsacuabi yè'è ye'yose'e'ru tin yo'ojënna, yè'è yua mäsacuani cocare toyaguèbi mäsacua naconi ba'ija'ma caguè, yè'è yua gue ro'taye beoye cagu è ba'iyè yè'è. Mäsacua naconi ba'iyè poretoaca, mäsacuani què'rè te'e ruiñe yihuoguè care'ahuè yè'è.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹Yureca, mäsacuabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu bain ruiñe yèjënna, mäsacuani ñaca senreba senni achayè yè'è: ¿Ba ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe achani masiye mäsacua? ²²Ja'an cocare èñajën, Abraham yo'oguè ba'ise'ere masiyè mäsacua. Samu zin hua'nani baguèña baguè. Ja'nca baguèbi ru'ru ba'iguèni ba yo'o con hua'go Agar hue'ego naconi baguèña. Yo'je raisi'quèni baguè rënjoreba Sara hue'ego naconi baguèña. ²³Ja'nca baguè, ru'ru raisi'què, Ismael hue'eguète cu'eto, Abraham se'gabi yo'oguè, Riusu coca cani jo'case'ere ro'tama'iguè, Zinni baza caguè, ba yo'o con hua'go naconi zin cu'ejaquèña. Yo'je raisi'quèca, Isaac hue'eguète cu'eto, Riusu coca yo'oja'yete cani jo'case'ere ro'taguè, baguè rënjoreba naconi zin cu'ejaquèña, Riusu coca cani jo'case'ere ru'ru raquèña baguè. ²⁴Ja'an cocare achani ro'tato, Riusubi maini ñaca ye'yoye yèji: Ja'an romi hua'na tin ba'ijënna, Riusubi güina'ru samu coca tin cocare baguè bainni cani jo'cabi. Yequè cocare cani jo'cato, Sinai casi cubète ba'iguè, ba ira cocare Moisesna cani, maina si'a jèja guanseye jo'cabi. Ja'an cocare ro'tato, Agar hue'ego ba'isi'co'ru ba'iji. Ai guaja yo'o consi'co ba'igona, bain hua'nabi ba ira guanse cocare te'e ruiñe yo'oye yètoca, ro guaja yo'oye bayè. ²⁵Bago mami Agare ro'tato, Arabe bain cocabi Sinai cubète ro'tayè. Ai guaja yo'o consi'co ba'igona, judío bain yureña Jerusalén huè'e jobona sani, Riusuna gugurini rënjën, bago ba'ise'ere güina'ru ba'iyè. Bago ro guaja yo'o congo ba'ise'ere ro guaja yo'ojën, Moisés ira guanseni jo'casi cocare yo'oye yèyè. ²⁶Yequè coca cani jo'case'ere ro'tato, Riusu coca yo'oja'yete Abrahamni cani jo'case'e ba'iji. Ja'an cocare si'a recoyo ro'tacuabi yua Abraham rënjoreba Sara hue'ego ba'isi'co'ru güina'ru ba'iyè. Bainni ro guaja yo'o coñe beoye bacoña. Riusu bainreba casi'cua güina'ru ba'iyè. Baguè coca yo'oja'yete cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tajën ba'icua sèani, Riusuni te'e zi'inni ba'ijën, baguè naconi baguè guènamè re'oto ba'i jobote si'arèn ba'ijën, baguè mamacua casi'cua ba'ijën, gare carajeiye beoye ba'ija'cua ba'iyè mai. ²⁷Riusu cocare èñajën, yequè què'rore'ga ñaca masini, yè'è yure case'ere ro'tajè'ën:

Yè'è baingo garasi'co, zinre tè'ya raiye porema'igo, gare ja'siye ai yo'oma'isi'co ba'igona, mè'èni ai ta'yejeiye bojo güeseja'guè'è yè'è. Ja'nca bojogo ba'ija'co sèani, si'a bainni quèani achogo bojogo ba'ijè'ën.

Mè'è tè'ya raiye porema'ise'ebi yureña jo'cani senjosi'co ba'igota'an, jè'te ai jai jubè zin hua'nani bani ba'ija'go'co.

Ènjèni bojogo ba'igo'ru què'rè jai jubèni bani ba'ija'go'co, cani jo'case'e ba'iji.

²⁸Ja'an cocare ro'tajën ba'ijè'ën, yè'è bain sanhuè. Mai hua'na yua Riusu bainreba ba'icuabi baguè coca yo'oja'yete si'a recoyo ba'ijën, Riusu mamacua re'huasi'cua ba'iyè mai. Maire ja'nca re'huaguè, baguè coca yo'oja'yete cani jo'case'ere güinareba'ru yo'oji baguè. Abrahamni cocare cani jo'caguè, Mè'è yua zin hua'guèni baja'guè'è cani jo'caguè, baguè coca case'ere güina'ru yo'oguè, Isaac hue'eguète baguèna, insini jo'cabi. Ja'nca insini jo'caguè, maire'ga güina'ru baguè bayete insini jo'caji Riusu. ²⁹Yureca yequè cocare ro'tani ye'yejè'ën. Abraham se'gabi zinni baza caguè, Ismael hue'eguèni baguèna, ja'nre'bi yo'je, Isaacbi ti'anguèna, Ismaelbi yua Isaacni ai je'lo baguèña. Riusu Espiritu conguè jo'casi'quèni ai hui'ya yo'oguèña. Ja'nca yo'oguèna, yureña bain Moisés ira coca yo'oye ro'tacua, ja'ancua'ga maini güina'ru je'lo bayè. ³⁰Ja'nca bajënna, Riusu coca Abrahamni cani jo'case'ere ro'tani ye'yejè'ën. Ñaca cani jo'cabi: “Ba hua'go Agar hue'ego, bago mamaquè Ismael, bacuare gare saoni senjojè'ën. Yo'o congo sèani, bago mamaquèbi mè'è bayete con baye gare porema'iji. Mè'è rënjoreba mamaquè ba'iguè, yè'è insija'ye ba'iguè, Isaac hue'eguè, ja'anguè se'gabi mè'è bayete con baja'guè'bi.” Ja'an coca toyani jo'case'ere ro'tani, coquejën ye'yocuabi mäsacuana ti'anjën, Moisés ira guanse cocare te'e ruiñe yo'ojën ba'ijè'ën cajënna, mäsacua yua gare coque güeseye beoye ba'ijè'ën. ³¹Yureca, yè'è bain sanhuè, ja'an cocare mäsacuani yihuohuè yè'è. Ja'nca yihuoguèna, ñaca te'e ruiñe ye'yejën ba'ijè'ën: Riusu re'lo bain ba'iyè yètoca, Moisés ira coca guanseni jo'case'ere yo'oye beoye gare ba'iyè mai. Riusu Raosi'quèreba Jesucristo hue'eguèni si'a recoyo ro'tasi'cuare sèani, Riusubi yua baguè re'lo bainrebare maire re'huani maini baji. Ja'nca sèani, Cristo yèyete jo'caye beoye yo'ojën, bojojën ba'ijè'ën.

Firmes en la libertad

5 ¹Ja'nca baguèni si'a recoyo ro'tajënna, Cristobi gare se'e maini ro guaja yo'o güesema'iji. Baguè yèyete jo'caye beoye yo'ojën bojocua se'ga ba'iyè mai. Ja'nca ba'icua sèani, yequècuabi ba cocare yo'oye guansetoca, gare se'e ro guaja yo'omajën ba'ijè'ën.

²Yureca, ñaca te'e ruiñereba achani ye'yejè'ën. Yequècuabi mäsacuani cajën, Moisés ira coca cani jo'case'ere yo'oñu cajën, mäsacua go neño ga'nire tèyoye guansetoca, gare tèyo güeseye beoye ba'ijè'ën. Ja'nca tèyo güesetoca, Cristobi mäsacuani gare coñe beoye ba'iji. ³Yè'èbi yihuoguèna, te'e ruiñe achani ye'yejè'ën. Mäsacuabi mäsacua go neño ga'nire tèyo güesetoca, ja'nre'bi Moisés ira coca guanseni jo'case'e si'ayerebare te'e ruiñe yo'oye bayè. ⁴Riusu re'lo bain ruiñu cajën, ba ira cocare yo'lo bi'ratoca, Cristo junni tonse'ebi mame re'huasi'cua ba'iyè gare porema'iñè. Riusubi mäsacuani èñani, baguè re'lo bainre mäsacua gare re'huama'iji. ⁵Ja'nca ba'iyeta'an, maibi Riusu Espiritute bacua sèani, Riusu re'lo bain re'huasi'cua ba'iyè mai. Ja'nca re'huasi'cuabi Riusu coca yo'oja'yete cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tajën, Riusu in rai umuguse ti'añete jo'caye beoye èjojën ba'iyè. Aito. Baguè naconi si'arèn ba'ijën ba'ija'cua'è mai, cajën èjoyè. ⁶Cristobi maire mame re'huani baguèna, Riusubi maire èñani, baguè re'lo bainre maire re'huani, maini baji. Ja'nca sèani, bain go neño ga'ni tèyoye'ere èñama'iji Riusu. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, baguè naconi sa'ñeña te'e yèreba yèjën ba'ijè'ën. Riusubi ja'anre èñani, maini ai bojoji.

⁷Yureca, mäsacuani si'a jèja senni achayè bayè yè'è. Mäsacuabi Cristo naconi te'e zi'inni ba'icuabi re'oye yo'ojën ba'isi'cuata'an, mäsacua ¿queaca ro'tajën, tin cocare achajën, ba te'e ruiñe ba'i cocare ro jo'cani senjore'ne? ⁸Riusu yua mäsacuani cuencueni, Cristo bain ba'iyè choisi'quèbi tin cocare

achani yo'oye gare guanseye beoye baji'i. ⁹En cocare achani gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Riusu cocareba case'e'ru choa ma'carë se'ga tin yo'o bi'ratoca, si'a jubëbi te'e jëana Cristoni ro'taye gare jo'cani senjoñë. ¹⁰Mësacuabi ja'nca jo'cani senjoñë ro'tacuareta'an, mësacua te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'yete Riusuni señë yë'ë. Senguëna, mësacua tin coca yo'oyete mësacuani jo'cani senjo güeseji. Yë'ë yua baguë cocarebare mësacuani te'e ruiñe quëani achosi'quëbi mësacua te'e ruiñe achani yo'oyete jo'caye beoye ëjoyë yë'ë. Yequëcuabi mësacuani tin ye'yojënna, Riusubi bacuani ëñani, ëja bain ba'icuareta'an, bacuani bënni senjoñë se'ga ba'ija'guë'bi.

¹¹Yureca, yequëcuabi yë'ë ye'yooyete cajën, mësacua go neño ga'nire tëyo güesejël'ën caji, yë'ëre cajën ba'iyë. Ja'nca cajën ba'icuabi ro coqueyë. Bacua cayete gare achaye beoye ba'ijë'ën. Yë'ë yua ja'nca ye'yotoca, judío bainbi yë'ëni je'o bama'ire'ahuë. Ja'nca ye'yotoca, Cristo junni tonsi coca ye'yooye'ru tin ye'yore'ahuë yë'ë. Ja'nca tin ye'yotoca, judío bainbi yë'ëni bëinjën ëñama'ire'ahuë. ¹²Ja'nca coquejën, mësacuani tin ye'yojën ti'ansi'cuabi cajën, mësacua go neño ga'nire tëyo güesema'itoca, Riusubi bënji, ja'anre hui'ya cajën ba'ijënna, Riusubi te'e jëana bacuani bënni senjoja'guë cayë yë'ë.

¹³Ja'nca ye'yocuareta'an, gare achaye beoye ba'ijë'ën, yë'ë bain sanhuë. Riusubi mësacuani choiguëna, mësacuabi baguë bainreba ba'iyë porejën, Cristo cocareba case'e'ru ro guaja yo'oye beoye te'e ruiñe yo'ojën, baguë naconi te'e ba'ijën bojoyë. Ja'nca ba'icuabi mësacua ëñare bajën, yë'ë yëye'ru si'aye yo'ozca caye beoye ba'ijë'ën. Mësacua gu'a ëase'ere yo'oye yëtoca, gu'aji. Mësacua yëyete yo'oto, ru'ru sa'ñeña oire bajën, sa'ñeña yo'o conjën ba'ijë'ën. ¹⁴Moisés ira coca toyani jo'case'ere ro'ta beoye ba'ijë'ën, yë'ë bainni ye'yejël'ën. Riusubi ja'an cocare baguë bainna jo'caguë, ñaca se'gare ro'taguë jo'cabi: "Mësacua ba'iyete ro'tajën ba'iyë'ru sa'ñeña oire bani ro'tajën ba'ijë'ën" cani jo'cabi. ¹⁵Baguë cani jo'case'ere guina'ru yo'oma'itoca, ro mësacua yëse'e se'gare yo'oye ro'tajën, airu hua'i hua'na yo'oye'ru, sa'ñeña huajën ba'iyë. Ja'nca sëani, mësacua ëñare bajën, sa'ñeña oire bani conjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ima'itoca, mësacua yua Cristo beoye ba'ijë'ën, yë'ë bain naconi te'e zi'inni ba'iyete gare jo'cajën carajeyë.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶Mësacuani ja'nca yihuo cocare caguë, ën cocare quë'rë ta'yejeiye yihuogüë ba'iyë yë'ë. Mësacua yo'ojën ba'iyete cato, Riusu Espiritu caye se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. Ro mësacua ro'tayete yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷Ro mësacua yëse'ere yo'oye ro'tajën, Riusu Espiritu caye'ru gare tin ro'tacua ba'iyë mësacua. Ën yija bain ro'tayete cato, Riusu Espiritu ro'taye'ru gare te'e ro'taye beoye ba'iyë. Ja'nca sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën, ro yë'ë yëse'ere yo'oye beoye ba'iyë cajën, Riusu Espiritu caye se'gare'ru yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. ¹⁸Ja'nca yo'oye ro'tajën, Riusu Espiritubi mësacuani yo'o güesetoca, Moisés ira coca cani jo'case'ere guina'ru yo'oyete gare se'ro'tani yo'oye yëma'iñë mësacua.

¹⁹Ën yija bain yo'oye ro'tayete cato, mësacuabi ja'anre re'oye masiyë. Ñaca yo'oye ro'tajën ba'iyë: Huejama'icuata'an, sa'ñeña yahue bajën a'ta yo'oyë. Bacua gu'a ga'nihuëbi ja'nca yo'ojën, Riusu cuencueni jo'case'ere tin yo'oye ro'tajën, Riusuni gu'aye yo'oyë. Ja'nca yo'ocuabi bacua gu'a ëase'ere yo'oye jo'caye gare porema'iñë. ²⁰Riusu ba'iyete güejën, huacha riusu, ro bacua yëse'e se'ga, ja'anre yëjën ba'iyë. Te'e ruiñe masiza cajën, huati hua'i naconi coca senni achaye yëjën ba'iyë. Ën yija bain'ga sa'ñeña je'o baye yëjën, bëin cocare

sa'ñeña cajën, Yë'ë yua quë'rë ta'yejeiguë ba'iyë cajën, bacua bainre quë'rë yo'je ba'icuare re'huanu saoyë. Bacua huanofie se'gare'ru yo'oye ro'tajën, sa'ñeña yo'o coñete gare jo'ca güeseyë. ²¹Yequëcua ba'iyete ai gu'aye cajën, bainre huani senjoñën ba'iyë. Jo'cha ëaji cajën, jo'chana güebejën, gue güihuara bojojën, bacua güebe gajecua naconi ganijën, ro bacua yëse'ere ja'nca yo'ojën gu'ajeyë. Mësacuani ja'nca yo'oma'iñe yihuosi'quëbi yure mësacuani se'e yihuogüë ba'iyë yë'ë. Ja'nca gu'aye yo'ojën ba'itoca, Riusu ta'yejeiye ba'iyete baguë bain naconi te'e baza cacuareta'an, Riusubi gare enseji.

²²Mësacua yua ja'nca yo'oye beoye ba'ijën, Riusu Espiritu yo'o güeseyete yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, yequëcua ba'iyete quë'rë ro'tajën, bacuani oire bani coñe yëjën, Riusu yo'ore conjën ta'yejeiye bojojën, recoyo re'o huanofie te'e ruiñe masijën ba'iyë. Mësacua yo'oye yëyete ro'tamajën, yequëcua ba'iyete quë'rë ro'tajën, bacuani re'oye yo'oye conjën, mësacua bayete bacuana ro insijën, mësacua yo'ojaye case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë. ²³Yequëcuabi mësacuani gu'aye yo'ocuareta'an, bacuani re'oye yo'ojën, ro mësacua yëse'ere yo'oye jo'cajën ba'iyë. Riusu Espiritubi yo'o güeseguëna, mësacuabi ja'nca yo'ojën, Moisés ira coca toyani jo'case'e yo'oye'ru quë'rë te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë mësacua.

²⁴Jesucristoni si'a recoyo ro'tani baguë yo'ore te'e ruiñe coñe ro'tatoca, ro ën yija ba'iyete gare se'e ro'taye beoye ba'ijën, ro mësacua yëse'ere yo'oye gare se'e yëye beoye ba'iyë. ²⁵Yureca, mai yua Riusu Espiritu cayete te'e ruiñe yo'ojën, Espiritu yo'o güeseyete si'a bainni masi güeseñu cayë.

²⁶Ro mai yëse'ere gare ro'taye beoye ba'ijën, ro mai ba'iyete ta'yejeiye ëñoñe beoye ba'ijën, sa'ñeña gu'aye caye beoye ba'ijën, yequëcua quë'rë re'oye ba'iyete ro ëa ëñañe beoye bañuni.

Ayúdense unos a otros

6 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacua bain jubë ba'icuare ba'iguëbi Riusuni gu'aye yo'otoca, mësacua Riusu Espirituni ye'yes'i'cua yua ja'an bainguëni bojora'rë yihuojën, re'oye yo'oye baguëni bëñe beoye masi güesejël'ën. Ja'nca masi güesejën, mësacua'ga ëñare bajën, guina'ru gu'aye yo'oma'iñe cajën ba'ijë'ën. ²Sa'ñeña ba'iyete jo'caye beoye ro'tajën, sa'ñeña conjën, gu'aye yo'oma'iñete si'a jëja yihuojën ba'ijë'ën. Ja'nca conjën ba'itoca, Cristo yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë.

³Yequëcuabi ja'ansi'cua ba'iyete ro'tajën, Riusuni gare gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë cajënna, mësacua yua ja'nca ta'yejeiye camajën ba'ijë'ën. Ja'nca catoca, te'e ruiñe cama'iñë. ⁴Mësacua yo'ojën ba'iyete ëñajën, Riusu cocareba cani jo'case'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu ëñañe'ru mësacua ba'iyete ëñajën ba'ijë'ën. Ja'nca ëñajën, mësacuabi re'oye yo'ojën ba'itoca, Riusuni surupa cajën bojojën ba'ijë'ën. Mësacua bain yo'oye'ru quë'rë re'oye yo'ojën ba'itoca, ta'yejeiye camajën ba'ijë'ën. ⁵Riusu se'gabi mësacua yo'ojën ba'ise'ere ëñani bojotoca, re'oye ro'tajën bojojël'ën. Riusubi ëñani bojoma'itoca, mësacua se'gabi mësacua recoyo yo'oyete baguëni te'e ruiñe senni achajën, baguë coñe se'gare ro'tajë'ën.

⁶Mësacuabi Riusu cocarebare ye'yejën, yequëbi masiye ye'yoguëna, ba ye'yoguëni re'oye ro'ijën, baguëni re'oye bojo güesejël'ën.

⁷Yureca, gare coque güeseyë beoye ba'ijë'ën. Riusu yëye'ru tin yo'otoca, baguë bënni senjoja'ñete jëaye gare porema'iñë. Riusubi si'a bain yo'ojën ba'iyete ëñani, ga bainguëni yo'ojaye cuencueni re'huacaji. ⁸Mësacuabi yua ro mësacua yëse'e se'gare yo'ojën ba'itoca, mësacuabi ro sa'ntijën, bënni senjos'i'cua ba'ija'cua'ë. Mësacuabi Riusu Espiritu yëye se'gare

yo'ojën ba'itoca, mäsacua ai bojoreba bojo recoyo huanoñe ba'ijën, Riusu naconi si'arën ba'ijën, gare junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. ⁹Ja'nca ba'ija'cua säani, ai yo'ojën ba'ito'ga, Riusu Espíritu yo'o caye se'gare jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'an yo'ore jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, Riusu cuencuesirën ti'anguëna, Riusubi maini ai ta'yejeiyereba bojo güeseja'guë'bi. ¹⁰Ja'nca säani, mai porese'e'ru si'a bainni re'oye yo'ojën bañuni. Cristo bainreba, mai jubëre concua, ja'ancuare quë'rë ta'yejeiye re'oye yo'ojën bañuni cayë yë'ë.

Advertencias y saludos finales

¹¹Yureca, mäsacuani despédie bi'raguë, yë'ë se'gabi mäsacuani cocare yihuoguë toyayë. Yë'ë jai letra toyase'ere ëñani, yë'ë toyase'ere masijë'ën. ¹²Ba coquejën ye'yocuabi mäsacuana ti'anjën, bainbi maire re'oye ëñajën ba'ija'bë cajën, mäsacuani go neño ga'nire tëyo güeseye ro'tayë. Cristo junni tonse'ebi tëani baja'yete quëani achocuareta'an, judío ëja bainbi bacuani je'o bama'iñe cajën, mäsacua go neño ga'nire tëyo güeseye ro'tayë. ¹³Bainni ja'nca tëyo güeseye ro'tacuabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere yo'oye ro'tama'iñë. Mäsacua tëyo güeseja'yete ëñajën, Mäsacuani ai re'oye yo'o conhuë cajën, ja'anre ai ta'yejeiye cani achoye ro'tajën ba'iyë bacua. ¹⁴Ja'nca ta'yejeiye cani achocuata'an, yë'ëca Jesucristo yo'oguë ba'ise'e se'gare ta'yejeiye cani achoye ro'taguë ba'iyë

yë'ë. Baguëbi crusu sa'cahuëna junni tonguëna, Riusu bainreba ba'iyete ye'yesi'cua yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye yëma'iguë ba'iyë yë'ë. Bacua yëse'e'ru yo'oye, bacua se'gare'ru huanoñe ba'iyë, ja'anre gare yëma'iguë ba'iyë yë'ë. ¹⁵Ja'nca ba'iguëbi bain go neño ga'ni tëyose'ere cato, ëmëje'en yo'ose'e se'ga ba'iguëna, ta'yejeiye ro'tama'iñë yë'ë. Bain recoyo mame re'huase'ere cato, sa'nahuë yo'ose'e ba'iguëna, ai ta'yejeiye ro'tayë yë'ë. ¹⁶Riusubi mame recoyo re'huaguëna, bacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, Espíritu yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'icua cu'eguë, baguë bainre bacuare re'huani baguë, bacuare ai re'oye conguë, bacuani ai bojo güeseji. Yequëcua, Espíritu yëye'ru yo'oye güecuabi, Israel bainguë säani Riusu re'o bainguë'ë yë'ë cajën ba'icua, ja'ancuare cu'ema'iji Riusu.

¹⁷Yureca, yë'ë yihuo cocare cani tējihuë yë'ë. Yequëcubi yë'ëre cajën, Cristo cuencuesi'quë beoji baguë, yë'ëre cajëna, bacuabi rani, yë'ë ja'si nesiruanre ëñaja'bë. Jesucristo yo'ore conguëna, yequëcubi yë'ëni huaë'ë. Ja'nca säani, Jesucristoni te'e ruiñe yo'o conguë ba'iyë yë'ë.

¹⁸Yureca, yë'ë bain sanhuë, mai Èjaguë Jesucristoni mäsacuare senni achaguë, mäsacuani recoyo te'e zi'inni ba'iguë, mäsacuani bojo güeseja'guë cayë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pablobi

EFESO

Bainni utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo hue'eguëbi, Riusubi yë'ëre cuencueni re'huaguëna, baguëre ta'yejeiye yo'o conguë ba'iguë'ë. Jesucristobi yë'ëre choini re'huaguëna, baguë yo'ore yo'ogüë ba'iyë. Ja'nca ba'iguëbi, mësacua Cristo bain baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijëna, mësacua Cristo bainreba Efeso huë'e jobore ba'icua, ja'ancuani utire toyani saoyë yë'ë. ²Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristobi mësacuani ai oijën conjën, mësacuani ai recoyo bojo güeseja'bë cayë yë'ë.

Bendiciones espirituales en Cristo

³Yureca, mai Taita Riusure ro'tato, mai Ëjaguë Jesucristo Ja'quë ba'iguëna, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojoreba bojojën cañuni. Baguëbi maire ëñani, Yë'ë bain Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua ta'yejeiyereba re'oye conza caguë, baguë guënamë re'oto bayete caraye beoye maina jo'cabi. ⁴Ën yijare re'huani jo'casirën quë'rë ja'anrë mai ba'ija'yete ro'tani, baguë bainreba ba'ija'yete cuencueni, Jesucristo tãani baja'yete re'huani tonbi. “Yë'ë bainreba ba'ija'cuabi gare recoyo tënoreba tënosi'cua ba'ijën, gu'a jucha gare senjosi'cua ba'ija'bë” caguë, ⁵mai ba'ija'yete ro'tani, maini ai yëreba yëguë baji'i. Ja'nca yëguë sëani, Jesucristobi mai gu'a jucha ro'ire junni tonja'ñete ro'tani, mai ba'ija'ye, baguë bainreba ba'ija'yete cuencueni, Yë'ë re'o zin hua'nare bacuare re'huani baza caguë, baguë yo'ogüë ba'ija'yete bojoguë ro'tani, cuencueni tonbi Riusu. ⁶Ja'nca cuencueni tonguëna, maibi yureca baguë ta'yejeiyereba ba'iyete jo'caye beoye bojoreba bojojën cañuni. Baguë guënamë re'oto bayete maini ai ba'iyete ai re'oye jo'caguë ba'iji. Baguë Zin ai yësi'quë naconi te'e zi'inni ba'icua baguë bayete ai coreba cojën, ai bojojë mai cajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete jo'caye beoye cajën bañuni. ⁷Riusubi maini, gu'a jucha yo'ojën ba'isi'cuani ai oigüë basi'quë sëani, baguë Zin Jesucristobi crusu sa'cahuëna junni tonguëna, baguë zie jañuni tonse'ebi Riusu bainrebare re'huasi'cua ba'iyë mai. Mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë ba'iji Riusu. ⁸Maini ja'nca ai yëreba ai yëguëbi baguë ba'iyete ta'yejeiyereba maini masi güeseji. ⁹Baguë ai ba'irën cuencueni re'huase'ere, baguë yurerën tëca yahue masise'ere yurera maini te'e ruiñe masi güeseji. Baguë Zin Jesucristo raoja'yete zoe ro'tani, maini yureña masi güesebi. ¹⁰“Baguë raoja'rën ti'anguëna, si'aye yë'ë re'huani jo'case'e, yija re'oto, guënamë re'oto re'huani jo'case'e beoru ñë'coni baguëna jo'caza” caguë yo'obi Riusu.

¹¹Ja'nca yo'ogüëbi maire'ga cuencueguëna, maibi baguë naconi te'e zi'inni ba'ë. Baguë ai ba'irën ba'ise'ere yurera maire ja'nca zi'inni ba'iji. Ai ta'yejeiye yo'oye pore Ëjaguë

sëani, maire choini baguëna, baguë bayete te'e con bayë mai. ¹²Ja'nca sëani, mai hua'nabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, yequëcua'ru quë'rë ja'anrë ro'tajën ba'icua baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojojën cañuni. Baguë ba'iyete ai ba'iyete quëani achoñuni. ¹³Mësacua'ga baguë te'e ruiñe ba'i cocarebare achani, Cristo tãani bayete masini, mësacuabi ai bojojën, Cristoni si'a recoyo ro'tajëna, Riusubi baguë coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'ogüë, baguë Espiritute mësacuana raoni jo'cani, baguë bainrebare mësacuare re'huani babi. ¹⁴Ja'nca re'huani baguëna, mësacuabi baguë Espiritute bajën, baguë guënamë re'oto bayete coja'rën ti'añe tëca bajën, mësacua con baja'yete te'e ruiñe masiyë. Ja'nca masijën, baguëni bojojën, baguë ta'yejeiyereba pore Ëjaguë ba'iyete ai ba'iyete quëani achojën, si'a bainni masi güesejën bañuni.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵Riusubi maina ja'nca insini jo'caguëna, yë'ë'ga mësacua si'a recoyo ro'tase'ere achani, ai bojohuë. Mësacuabi mai Ëjaguë Jesusni si'a recoyo ro'tani, si'a baguë bainni ai recoyo oijën conjëna, yë'ë'ga ja'anre achani, ¹⁶ai bojo recoyo re'huani, Riusuni jo'caye beoye mësacuare surupa caguë, mësacua ba'iyete Riusuni si'arën senni achaguë ba'iyë yë'ë. ¹⁷Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo Ja'quë, ja'anguëni senni achaguë, baguë ta'yejeiye masiyete mësacuani te'e ruiñe masi güesej'ën se'ne. Baguë ba'iyete re'oye ye'yeni, baguëni quë'rë se'e ai re'oye masi güesej'ën, se'ne yë'ë. ¹⁸Ja'nca masi güesej'ëna, mësacuabi Riusu ba'iyete gare huesësi'cua ba'ijën, mësacua yua baguë ta'yejeiye ba'iyete ai ëama'iñereba masija'cua'ë. Baguë guënamë re'oto bayete mësacua gare carajeiye beoye con baja'yete masini, yë'ëre choisi'quë sëani, baguë naconi si'arën ba'ija'yete conni bazaniñë cajën, si'a baguë bain naconi ai ta'yejeiye bojojën ñë'caja'yete gare jo'caye beoye ëjojën ba'ija'cua'ë. ¹⁹Baguë ta'yejeiyereba pore Ëjaguë ba'iyere'ga masija'cua'ë mësacua. Mai gare ëñama'ise'e ba'iyere'ru quë'rë ai ta'yejeiye yo'oye poreguëbi baguë bainre, Cristoni si'a recoyo ro'tacuare sëani, maire ai ta'yejeiye ai re'oye conni cuiraji. Ja'nca ai ta'yejeiye yo'oye poreguëna, maibi yura masiyë, ²⁰Cristo junni tonsi'quëni huajë güeseji'quë sëani. Maina Raosi'quëreba ba'iguëbi junni tonguëna, mai pore Ëjaguë Riusubi baguëni huajëreba huajë güeseni, si'a guënamë re'oto ba'icua'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguëre baguëte re'huani, baguë jëja ca'ncona bëa güesebi. ²¹Ja'nca bëa güesej'ë, si'a guënamë re'oto ëjacua, si'a ën yija re'oto ëjacua, si'a ëjacua ba'ijën ba'isi'cua, si'acua'ru quë'rë ai ta'yejeiye Ëjaguëre ba Cristore re'huani baguëni guanse güesebi Riusu. ²²Ja'nca guanse güesej'ëbi ba je'ocua si'acuare ta'yejeiye ënseni, bacua, baguë bayere'ga

si'ayete yê'ê bayete jo'cani, Yê'ê bayete si'aye bajê'en mêm'ê'ga, caji. Yê'ê bainreba jubê si'a jubête ñê'coni, bacua quê'rê ta'yejeiyereba Êjaguê ba'ijê'en, caji. ²³Ja'nca cani jo'caguêna, mai yua Cristo bain jubêreba ba'ijên, Cristoni te'e zi'inni ba'icua ba'ijên, baguêre yo'o concua re'huasi'cua ba'iyê mai. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijênna, baguê bayete cato, gare carajeiye beoye maina si'arênreba ro insireba insini jo'caguê, maina ai re'oyereba ai re'oye cuiraji Cristo.

Salvos por el amor de Dios

2 ¹Yureca, mësacua ja'anrê ba'ijên ba'ise'ere ro'tato, mësacua gu'a jucha yo'ojên ba'ise'e ro'ire gare bënni senjoja'cua se'ga ba'ijên ba'nhuê. Riusuni gare huesêcua ba'ijên, ²ro ên yija bain yo'ojên ba'iyê'ru gu'aye yo'ojên, zupai huati êñoñe se'gare'ru yo'ojên ba'ijên ba'nhuê mësacua. Ai gu'a huati sêani, si'a bainni coqueza caguê, Riusu yêye'ru maini tin yo'o güeseji. Riusu guanseni jo'case'ere ro'ire si'a bainni gare tin yo'o güeseji baguê. ³Ja'nca yo'o güesejuêna, mai si'acua'ga zupai huati yêye'ru yequêreña yo'ojên ba'ijên ba'nhuê. Ro mai gu'a êase'e se'gare ro'tajên, gu'aye yo'oye se'gare ro'tajên, yo'o bi'rajên ba'nhuê mai. Si'a ên yija bain yo'oye'ru güina'ru yo'ojên, Riusu yêye'ru gare yo'oye güejên, Riusu bënni senjoja'cua se'ga ba'ijên ba'nhuê mai. ⁴Ja'nca ba'isi'cuareta'an, Mai Êjaguê Riusu, yua si'a bainni oire bani caraye beoye coñe yêguêbi maire ai ta'yejeiye ai yêguê, maini bënni senjoñe ro'tama'iguê baji'i. ⁵Maire bënni senjoja'ñe ba'ise'ere ro'tato, ro gu'aye yo'ojên ba'isi'cua, mai se'gabi mame recoyo re'huaye gare porema'icua ba'ijên ba'nhuê. Ja'nca ba'isi'cua ba'ijênna, Riusubi maire ai ba'iyê ai yêguêbi mame recoyo ba'icuaire maire re'huani, baguê re'o bainre re'huani, Cristo naconi maire babi. Ja'nca sêani, Riusu se'gabi re'oye yo'oye yêguê, mësacuare tãani, mësacuani baji. ⁶Ja'nca tãani baguêbi, baguê ba'i re'otore maire masi güeseni, Cristo Jesús huajê güesesi'quê naconi maini te'e bêa güeseji. Baguê naconi carajeiye beoye si'arên ba'i güeseji maire. ⁷Ja'nca güesejuêbi bacuani ai ba'iyê ai oire baguê, baguê ba'i re'oto ba'lja'rên ba'ijênna, si'a baru ba'icuaire maire êñoñe ro'taji. “Êñajê'en. Ro gu'a jucha yo'ojên ba'isi'cuabi yê'ê yêye'ru yo'oye gare poremajênna, bacuani ai ba'iyê ai oire baguê, mame recoyo bacuare re'huani, yê'ê ba'i re'otona tãani bahuê. Cristo Jesús naconi yê'ê bayete te'e coní bacua ba'iyê bacua” maire caja'guê'bi Riusu. ⁸Ja'nca sêani, Riusu tãani base'ere cato, baguê se'gabi mësacuani oire bani, mësacuare tãani babi. Ro mësacua yo'ojên ba'ise'ebi baguê ba'iruna ti'añe gare porema'icua baê'ê. Mësacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajênna, baguê se'gabi mësacuare tãani babi baguê. ⁹Mësacua se'gabi baruna ti'añe ro'tajên, Re'oye yo'oni ti'anza cajên ba'icuata'an, ti'añe gare porema'iñê. Yê'ê se'gabi re'ogué sêani, Riusu bainguê ruên'ê yê'ê catoca, Riusubi yêma'iji. Ja'nca sêani, Riusu se'gabi maini oire bani, maire tãani baji. ¹⁰Riusubi maire re'huani jo'ca bi'raguê, re'oye yo'oye se'gare ro'taja'bê caguê, maire Cristo Jesusna te'e zi'in güeseyê ro'tani, maire tãani re'huani jo'cabi baguê.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹Ja'nca sêani, mësacua ja'anrê yo'ojên ba'ise'ere ro'tani, mësacua Cristo naconi yure mame re'huase'ere bojojên ba'ijê'en. Mësacua yua judío bain jubê ba'ima'icua ba'ijênna, judío bainbi mësacuani êñani, mësacuare cajên, Gu'ana'ê. Si'si yo'o bain'ê. Go ñeño ga'ni tÿyoma'isi'cua'ê, mësacuare cajên baê'ê. Ja'nca ba'icuaire Riusu re'o bain, go ñeño tÿyosi'cua cajên ba'icuata'an, mësacua ba'ise'e'ru quê'rê re'o bain beohuê, ro ên yija bain ro'tajên yo'osi'cua sêani. ¹²Mësacuare ja'nca

gu'aye cajên ba'icuata'an, mësacua yua Cristoni gare huesêcua ba'ijên ba'nhuê. Ja'nca ba'ijên, judío bain jubê naconi te'e ba'iyê poremajên ba'nhuê. Judío bainbi Riusu ira coca toyani jo'case'ere, baguê yo'oja'yete ro'tajênna, mësacuabi bacua naconi te'e ro'taye yêjên ba'icuata'an, Riusu bain mame re'huasi'cua ba'iyê poremai'huê. Riusu coñete cato, mësacuare gare beoguê ba'nji. ¹³Ja'nca ba'ise'eta'an, yureca Riusu te'e jubê bainreba re'huasi'cua ba'iyê mësacua. Cristo Jesusni huesêcua ba'isi'cuareta'an, yureca Cristobi mësacua gu'a jucha ro'ire junni tonguêna, baguê naconi Riusu te'e bain re'huasi'cua ba'iyê. ¹⁴Ja'nca junni tonni, mai si'acuare te'e zi'in güeseni, maini sa'ñeña bojo güeseni, maini baji. Yêquêna hua'na judío bainbi yua mësacua judío bain jubê ba'ima'icua naconi sa'ñeña ai je'o bajên ba'isi'cua ba'ijênna, yureca maire sa'ñeña bojocuare re'huabi. ¹⁵Cristo yua crusu sa'cahuêna junni tonguêna, judío bain ira coca guanseni jo'case'ere ro'guaja yo'oye gare se'e ro'tamajên ba'iyê. Ja'nca ba'ijênna, Riusubi ba samu bain jubêan sa'ñeña je'o basi'cuare êñaguê, ba samu jubêan ba'icua yequêcuare choini, baguê te'e jubê bainbare re'huani, sa'ñeña bojojên ba'i güesebi Riusu. ¹⁶Gare se'e je'o bama'ija'bê caguê, baguê Zin Jesucristote ên yijana raoni crusu sa'cahuêna junni ton güesebi Riusu. Ja'nca junni tonguêna, mai si'acuabi te'e jubêna zi'inni, sa'ñeña recoyo te'e bojojên ba'iyê poreyê. Riusu bainreba te'e ba'iyê poreyê mai.

¹⁷Cristobi ên yijana rani, si'a jubêan bainni baguê bojo güese cocare quêani achoguê, mësacua judío bain jubê ba'ima'icua, Riusuni huesêcuani, yêquênare'ga Riusuni masicuani, si'acuani te'e cocare quêani achoguê rajji'i. Riusu coca zoe caní jo'case'ere ro'ogué rajji'i. ¹⁸Ja'nca raisi'quêbi quêani achoguê, Si'a bain jubêan ba'icua, judío bain, judío bain jubê ba'ima'icua, si'acuabi Riusu Raosi'quêreba ba'iguêni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi baguê Espiritute maina raoguêna, mai si'acuabi Taita Riusuna te'e ti'añe poreyê. ¹⁹Ja'nca quêani achosi'quê sêani, yua tin bain gu'aye yo'ocua mësacuare gare se'e caye beoye ba'iji. Riusubi mësacuare choini, baguê te'e jubê bainreba ba'icuaire re'huani baji. Ja'nca re'huani baguê, baguê naconi te'e zi'in güeseni, baguê re'o bain jubêre mësacuare re'huani baji. ²⁰Riusure ta'yejeiye yo'o concua, baguê cocareba quêani achocua, ja'ancuabi cajên ye'yojênna, güina'ru ba'iji mësacuare. Jesucristoni si'a recoyo ro'tareba ro'tajên, baguê naconi te'e zi'inni ba'ijên, Riusu bain jubêre carajeiye beoye re'huasi'cua ba'iyê. ²¹Ja'nca re'huasi'cua ba'ijên, Cristona recoyo te'e zi'inni ba'ijên, baguê yo'o se'gare re'oye yo'o conjên, ên yija gu'a êase'ere gare se'e ro'taye beoye ba'ijênna, Cristobi baguê re'o bainbare mësacuare quê'rê re'oye re'huani baji. ²²Re'huani baguêna, mësacuabi baguê yo'o cuencuese'le se'gare yo'ojên, Riusu Espiritubi mësacua naconi te'e ba'iguêna, mësacua yua Riusu naconi quê'rê te'e ruñê'ru recoyo zi'inni ba'lja'cua'ê.

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

3 ¹Yureca yê'ê yua Cristo Jesusni yo'o congüê ba'iguêbi baguê cocarebare mësacua judío bain jubê ba'ima'icuaire quêani achoguêna, yequêcuabi yê'êre preso zeanni, yê'êni bayê ênjo'on. Ja'nca preso zeansi'quêbi mësacua ba'iyete Riusuni senguê ba'iyê yê'ê. ²Riusubi mësacuani ta'yejeiye re'oye coñe ro'taguêna, mësacua yua achahuê. Mësacua yua judío bain jubê ba'ima'icuareta'an, Riusubi yê'êre cuencueni, mësacuani ta'yejeiye yo'o coñe guanseni saobi. ³Ja'nca guanseni saoguêna, yê'ê'ga mësacuana coca toyani saoguê, baguê guansese'ere quêahuê. Baguê se'gabi mësacuani ta'yejeiye conza caguêna, mësacuana sani, baguê coñete mësacuana yo'oye ro'tayê yê'ê. ⁴Ja'nca yo'oye ro'taguêna, mësacuabi yê'ê uti toyase'ere coní,

ëñani, ja'nrebi, Riusu ta'yejeiye coñe, Cristo raose'ere caguë, ja'anre te'e ruiñe masija'cua'ë. ⁵Baguëre ta'yejeiye coñete cato, ja'anrë ba'isi'cuani gare quëani achoma'iguë bajji'i. Baguë se'gabi yahue masini, yurera baguëre ta'yejeiye yo'o concua, baguë cocarebare quëani achocua, ja'ancuani yurera masi güesebi Riusu. Baguë Espiritute raoni, baguë cuencuesi'cua se'gani masi güesebi. ⁶Ja'nca masi güesequëna, yurera baguë ta'yejeiye yo'o coñete masiyë mai. Judío bain se'ga baguë bainreba cuencuesi'cua ba'ijëna, yurera si'a bain, judío bain jubë ba'ima'icua'ëre ga cuencueni baza caguë yo'o bi'raji Riusu. Si'a bain baguë Zin Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi baguë te'e jubë bainreba re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijën, si'a Riusu bayete judío bain naconi te'e coní baja'cua'ë. Bacua naconi te'e bojojën, Jesucristoni te'e zi'inni ba'ija'cua'ë. Riusu yua ja'anrë cani jo'casi'quëbi yurera ja'nca yo'oji.

⁷Ja'an cocarebare mäsacuani quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni, baguë ta'yejeiye coñete yë'ëni masi güesequë, yë'ëre ai re'oye yo'obi. Ja'nca yo'oguë, baguë ta'yejeiyereba yo'oye poreguëbi baguëre ta'yejeiye yo'o conguëre yë'ëre re'huani, mäsacuana yë'ëre saobi. ⁸Riusu bain jubë ba'icua'ru quë'rë yo'jereba ba'iguëreta'an, Riusubi yë'ëre cuencueni, mäsacua judío bain jubë ba'ima'icua'na yë'ëre saobi. Ja'nca saoguëna, baguë cocarebare mäsacuana quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, baguë ta'yejeiye bayete ai ëama'ñereba carajeiye beoye mäsacuana ro' insini jo'caguë ba'ija'guë'bi. ⁹Yeque cocare'ga si'a bainni masi güeseye yë'ëre guansebi Riusu. Si'aye re'huani jo'casi'quëbi yë'ëre guanseguëna, baguë yurera yo'oja'yete si'a bainni masi güese'yë yë'ë. Baguë yua ai ba'irën yo'oye ro'taguë, yurerën tëca bainni masi güeseye beoguëbi yurera baguë cuencueni ro'tase'ere yo'o bi'raji Riusu. ¹⁰⁻¹¹Ja'anre si'a ën yija bain, si'a guënamë re'oto quë'rë ta'yejeiye ëjacua'ëre ga, si'acuani masi güesej'ë'n cabi. Yë'ë bainreba jubëni ëñani, yë'ë masireba masini yo'ose'ere ye'yëj'ë'n caji. Si'a bain, judío bain jubë ba'icua, judío bain jubë ba'ima'icua, si'acuabi Cristo Jesusni si'a recoyo ro'tani baguë yëye se'ga yo'ojën ba'icua, ja'ancua'ëre yë'ë bainreba jubëre re'huani bayë yë'ë, caji. Ja'nca re'huani baguëna, mäsacua ëñani, yë'ë masireba masiye re'huani jo'case'ere ye'yëj'ë'n. Ja'anre si'arën yo'oye ro'tahuë yë'ë, caji. ¹²Ja'nca caguë, baguë bainreba märe re'huaguëna, yureca baguëni gare huaji yëye beoye ba'iyë porej'ë mai, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua sëani. Mai yëye ba'irën baguëna ti'anni coca senni achajëna, bëinma'iji. Maire gare etoni saoye beoye ba'iji Riusu. ¹³Ja'nca sëani, yë'ëbi mäsacuani oire bani conza caguë, ai yo'oguëna, ja'nji recoyo bacua'ëre re'huaye beoye ba'ijë'n. Quë'rë jëja recoyo re'huani ba'ijë'n. Yë'ëbi ai yo'oguë ba'iguëta'an, mäsacua yua quë'rë ta'yejeiye ba'icua ba'ija'cua'ë.

El amor de Cristo

¹⁴Ja'nca sëani, mai Taita Riusuni si'a recyobi senreba senguë ba'iyë yë'ë. ¹⁵Si'a ën yija bain, si'a guënamë re'oto ba'icua'ëre ga, si'acua baguë bainrebare re'huani basi'cua, ja'ancua'ëre senreba senguë ba'iyë yë'ë. ¹⁶Si'ayete baguëre sëani, baguëni senreba senguë, baguë Espiritu bacua'ëre mäsacua'ëre re'huaj'ë'n, cayë yë'ë. Ja'nca re'huani, mäsacua huaji yëye beoye ba'icua'ëre re'huaji. Jëja recyoreba bacua'ëre re'huaji mäsacua'ëre. ¹⁷Mäsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani ba'ijën, Cristo yua mäsacua naconi te'e ba'iguë, yua baguë ba'iyete quë'rë ai ba'iyë mäsacuani masi güeseji. Baguë yua mäsacuani ai yëreba yëguëna, mäsacua yua baguë ba'iyete quë'rë te'e ruiñe masini, baguëni quë'rë se'e recoyo zi'inni ba'iyë.

¹⁸Ja'anre Riusuni senreba senguë, mäsacua Cristoni zi'inni ba'iyë, ja'anre mäsacuani quë'rë ai ba'iyë masi güesej'ë'n señë. Si'a Riusu bainreba jubë naconi Cristoni te'e zi'inni ba'iyë cato, ai ta'yejeiyereba ai re'oye ba'iji maire. Ai ëama'ñereba ro'tajën ba'icua'ëre ta'an, Riusubi ja'an re'oye ba'iyete mäsacuani masi güeseye poreji. Ja'an yo'oyete Riusuni senguë ba'iyë yë'ë. ¹⁹Riusubi mäsacuani ai ba'iyë ai carajeiye beoye ai yëreba yëguë, ja'an ai yëyete mäsacuani masi güesej'ë'n señë yë'ë. Baguë ta'yejeiyereba ba'iyete mäsacuani te'e ruiñe masi güesej'ë'n señë yë'ë.

²⁰⁻²¹Mai Taita Riusu yua ai ta'yejeiyereba pore E'jaguëte sëani, baguëni ai bojoreba bojojën cañuni. Baguë yo'oye poreyete cato, re'oye masiye caraji maire. Baguë cuencueni ro'tase'ere yo'oto, baguë bainreba jubë Jesucristo naconi te'e ba'ijëna, baguë yëye'ru ai ta'yejeiyereba mai jubë si'acuani yo'o güeseye poreji Riusu. Ja'nca yo'o güeseye poreguëna, baguëni gare jo'caye beoye ai ba'iyë ai ta'yejeiye bojojën cañuni. Amén.

Unidos por el Espíritu

4 ¹Riusubi mäsacuani ja'nca ta'yejeiye yo'o güeseye yëguë sëani, yë'ë yua preso zeansi'quëta'an, Riusu yo'o coñe ba'iguëbi mäsacuani si'a jëja yihuoguë ba'iyë. Mäsacua yua Riusu te'e bainreba re'huasi'cua sëani, baguë yëye se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'n. ²Yequëcua naconi ba'ijën, bacua ba'iyë'ru quë'rë yo'je hua'na'ru ënojën, bacuani re'oye yo'ojën ba'ijë'n. Bacuabi huacha yo'otoca, bacuani bëinmajën, bacua yëyete ro'tajën, bacuani oire bajën conjë'n. ³Riusu bainreba jubë ba'icua, si'acuani conjën, bojo güeseye ro'tajën ba'ijë'n. Mäsacua si'acua yua Riusu Espirituna te'e zi'inni ba'icua sëani, Riusubi ja'nca yëji. ⁴Riusu bainreba ba'i jubë yua te'e jubë ba'icua'ë mai. Ba'ijëna, Riusu Espiritubi mai si'acuani gaje meni baji. Mai si'acua Jesucristo choisi'cua ba'ijën, baguëni recoyo te'e zi'inni ba'icua'ëre baguë naconi carajeiye beoye ba'ija'cua ba'ijën, te'e ëñajën ëjojën ba'iyë mai. ⁵Mai si'acuabi mai E'jaguëreba se'gani recoyo te'e ro'tajëna, baguë Espiritubi maina gaje meni baguë, mai recyore tënoto, gare te'e tënosi'cua ba'iyë mai. ⁶Ja'nca te'e tënosi'cua ba'ijëna, mai Taita Riusubi baguë mamacuare maire te'e re'huani baji. Ja'nca baguëbi mai ta'yejeiyereba E'jaguë ba'iji. Si'aruan ba'iguëbi mai si'acua naconi gare jo'caye beoye te'e ba'iji.

⁷Mai naconi ja'nca te'e ba'iguëbi baguë bainreba jubë ba'icua, ga bainguëni tin yo'o coñe, maini ta'yejeiye yo'o güeseji. Cristobi yo'o güesequëna, ga bainguëbi tin yo'ore yo'oye poreguëna, si'a jubëbi sa'ñeña te'e conjën ta'yejeiye yo'ojën ba'iyë. ⁸Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Baguë yua guënamë re'otona mëiguë saiguë,
ai ta'yejeiye yo'oguë, baguëre je'lo bacuani
ñu'ñojeja'guëbi.

Ja'nca yo'oguëbi baguë bainni ta'yejeiye yo'oye porecuare re'huaguëna, ga bainguëbi tin yo'oye yo'oye poreja'guë'bi, toyani jo'case'ere ba'iji.

⁹Yureca mëiguë saija'guë'bi caguëna, mäsacua yua ja'an cocare ro'tani ye'yëj'ë'n. Ru'ru, ën yjareba tëca gajeyë babi baguë.

¹⁰Ja'nca gajeni ba'ini, ja'nrebi se'e guënamë re'otona mëji'i. Ja'nca mëisi'quëbi yua guënamë re'oto si'a re'otoreba quë'rë ta'yejeiye E'jaguë re'huasi'quë bajji'i. Ja'nca ba'iguëbi, baguë cani jo'case'ere yo'oguë, si'a baguë bainreba ta'yejeiye yo'oye porecuare re'huabi. ¹¹Ja'nca re'huaguëna, yequëcuabi baguëre ta'yejeiye yo'o conjën, baguë bainreba jubë si'a jubëte ëñajën cuirajën ba'iyë. Yequëcuabi baguë cocarebare bainni masi güesejën ba'iyë. Yequëcuabi si'a huë'e joboñana ganijën baguë cocarebare quëani achojën ba'iyë. Yequëcuabi te'e huë'e

jobo bain jubète ñajën, Riusu cocarebare ye'yojën ba'iyë. ¹²Ja'nca ta'yejeiye yo'o güesebi Cristo. Yë'ë bainreba ba'icuabi yë'ë ba'iyete re'oye ye'yejën, sa'ñeña re'oye conni cuiraye masijën, si'a jubëbi quë'rë jëja recoyo re'huani jaijeija'be caguë, baguë bainni ta'yejeiye yo'o güesebi. ¹³Ja'nca sa'ñeña conni cuirajën, si'a jubëbi Riusu Zin Cristoni si'a recoyoreba te'e ruiñe ro'tajën ba'ija'cua'ë. Cristobi ru'ru maini re'oye yo'o conguëna, mai si'a jubëbi güina'ru yo'ojën, baguë yo'ore ta'yejeiyereba yo'o conjën ba'ija'cua'ë. ¹⁴Ja'nca ba'ijën, baguë ba'iyete ye'yema'isi'cua'ru gare se'e ba'ima'iñe cajën ba'iyë. Baguë ba'iyete huesëjën ba'itoca, yequëcuabi tin yihuojënna, ro huesë äyete recoyo te'e ruiñe ro'taye porema'iñë. Yogu tayoye huesëjën ba'itoca, sao ziyabi bacuare ro memoji. Ja'nca huesëcua'ru huesëjën, si'a bain ro re'o coca cacuani achajën, ro coque güesejën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, ba coquecuabi bacua bayete ro tãani bayë. Ja'nca coque güesejën ba'itoca, Riusubi yëma'iji. ¹⁵Mai yo'o yo'oye cato, ñaca yëji Cristo. Baguë cocareba cani jo'case'ere te'e ruiñe cajën, sa'ñeña oijën conjën, baguë masiye'ru re'oye masijën, baguë ba'iyë'ru güina'ru ba'ijë'ën, caji Cristo. Baguëbi caguëna, te'e ruiñe achani, Ja'ë'ë cajën, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Baguë yua mai ta'yejeiyereba Ëjaguëre sãani, baguë ba'iyë'ru te'e ba'ijë'ën. ¹⁶Ja'nca ba'itoca, baguë bainreba jubë si'a jubëbi baguë naconi quë'rë se'e te'e zi'inni ba'ijën, quë'rë jëja recoyo bacua re'huajën ba'ija'cua'ë. Baguë yëye'ru te'e yo'ojën, baguë ta'yejeiye yo'o conjën, sa'ñeña oire bajën cuirajën, recoyo quë'rë re'oye te'e zi'inni ba'ija'cua'ë mai.

La nueva vida en Cristo

¹⁷Yureca, mai Ëjaguë yihuoye'ru, mësacuanu si'a jëjareba yihuoguë ba'iyë yë'ë. Gu'a bain, Riusure huesëcua, ja'ancua yo'ojën ba'iyë'ru gare se'e yo'oye beoye ba'ijë'ën. Bacua yo'o yo'oye ro'tayete cato, ro ro'tajën, ro yo'ojën ba'iyë. ¹⁸Riusu yëyete gare ro'taye beoye ba'ijën, baguëre yo'o coñe gare yo'omajën ba'iyë. Ja'nca sãani, baguë ba'iyete huesëjën, baguëni te'e zi'iñe beoye ba'ijën, zijei re'oto se'gare ro rënni ganojën ba'iyë. ¹⁹Re'oye yo'oyete cato, bacua yua yo'oye gare huesëcua'ru ruincua se'ga ba'ijën, si'a bacua gu'a ëase'e se'gare yo'oñu cajën, gare jo'caye beoye gu'ajëjën ba'iyë bacua. ²⁰Mësacuaca Cristo ba'iyete ja'nca ye'yema'ë. ²¹Mësacua yua Cristo cocarebare te'e ruiñe achajën, baguë ba'iyete te'e ruiñe ye'yejën ba'itoca, gu'a bain yo'oye'ru gare yo'oye beoye ba'iyë mësacua. ²²Ja'nca sãani, mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjojë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'isi'cuabi Riusu bënni senjoja'cua se'ga ba'ijën ba'nhuë. Mësacua yua ro ro'tajën, gu'aye yo'oye se'gare yo'ojën ba'nhuë. ²³Ja'nca yo'ojën ba'isi'cuabi yureca mame recoyo re'hua güesejë'ën. Mame re'hua güeseni, ja'nre'bi mësacua ba'iyë si'aye Riusu ba'iyë'ru te'ereba ba'iyë. ²⁴Ja'nca ba'icuabi Riusu cuencueni re'huani jo'case'ere ye'yejën, baguë ru'rureba yëse'ere ye'yejën, baguë yëye'ru re'oye yo'ojën, baguë bainreba yo'oye cuencuese'ere te'e ruiñe yo'oye se'ga ro'tajën ba'ijë'ën. ²⁵Ja'nca ba'icua sãani, gare se'e coquemajën ba'ijën, si'a bainni te'e ruiñe se'ga cajën ba'ijë'ën. Mai jubë si'acua yua Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'icua sãani, ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁶Yequëni bëintoca, baguëni gu'aye yo'oye beoye gare ba'ijë'ën. Baguëni bëiñe ja'ansi umuguse jo'cani se'e ro'tama'ijë'ën. ²⁷Ja'nca yo'oma'itoca, zupai huatibi mësacuanu zeanni toñe poreji. Ja'nca sãani, baguë coqueyete jëani, mësacua bëinjën ba'iyete jo'cani se'e rotama'ijë'ën. ²⁸Bonsere jianjën ba'isi'cua banica, gare se'e jiañe beoye ba'ijë'ën. Re'o yo'o yua si'a jëja te'e ruiñe yo'ojën, mësacua curi te'e ruiñe

cojën ba'ijë'ën. Coni, ja'nre'bi bonse caracuana ro insiye poreja'cua'ë.

²⁹Gu'a coca caye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani cocare cato, re'o coca se'gare cajën ba'ijë'ën. Bacuani bojo güeseza cajën, bacuani re'oreba coca se'gare cajën ba'ijë'ën. Ja'nca cajën ba'itoca, Riusubi bacuani quë'rë re'ojei güeseni, bacuani quë'rë re'oye coñe poreji. ³⁰Ja'nca sãani, gu'a cocare caye beoye ba'ijën, Riusu Espirituni sa'nti güeseye beoye ba'ijë'ën. Mësacua yua Riusu Espirituni te'e zi'inni ba'icuabi Riusu bain tãani baja'yete te'e ruiñe masijën ba'iyë. Ja'nca sãani, Espirituni sa'nti güeseye beoye ba'ijë'ën.

³¹Gare gu'aye yo'oye senjoni ba'ijë'ën. Yequëcuani gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Yequëcuani sa'nti güeseye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani bëiñe beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani gu'aye caye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani je'o cocare caye beoye ba'ijën, bacua gu'aye yo'ose'ere je'o caye beoye ba'ijë'ën. ³²Ja'nca caye beoye ba'icuabi re'o coca se'gare cajën ba'ijë'ën. Yequëcuani oire bajën bojo güeseye cajë'ën. Bacua gu'aye yo'ose'ere gare se'e ro'tama'iguë'ë yë'ë, bacuani cajë'ën. Mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere cato, Cristobi ja'an ro'ire junni tonguëna, Riusubi gare se'e ro'tama'iguë ba'iji.

Cómo deben vivir los hijos de Dios

5 ¹Mësacua yua Riusu mamacua ai yësi'cua sãani, Riusu ba'iyë'ru ba'iyë ro'tajën ba'ijë'ën. ²Ja'nca ba'ijën, yequëcuani jo'caye beoye oire bajën conjën, bacuani ai yëjën ba'ijë'ën. Cristobi maini oire baguë conse'e'ru yequëcuani güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Baguë yëyete yo'ozca cama'iguëta'an, mai ro'ire crusu sa'cahuëna junni senjosi'quë baj'i. Ja'nca ba'iguëna, Riusubi ëñani, Cristo ai yëguë yo'ose'ere re'oye ro'tani, baguë ai bojobi.

³Mësacua yua Riusu bainreba re'huasi'cua sãani, ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oye, ja'anre yëni yo'oye, si'a gu'a ëase'ere cato, gare ro'taye beoye ba'ijë'ën. Riusu bainreba ba'icuabi ja'anre sa'ñeña coca caye beoye gare ba'ijë'ën, gu'ana sãani. ⁴Güina'ru sa'ñeña gu'a coca caye beoye ba'ijën, ro caye beoye ba'ijën, ro huere cocabi yequëcuani sa'nti güeseye beoye ba'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete coca cato, re'o coca se'gare cajën, bacuare Riusuni surupa cajën ba'ijë'ën. ⁵Ën coca yua te'e ruiñe ba'i cocare sãani, gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bani a'ta yo'ojën ba'icua, ja'an yo'oye ro'tacua, bacua ro gu'a ëase'e se'gare ro'tajën ba'icua, ja'an si'acuabi Riusu ba'i jobona gare ti'añe beoye ba'ija'cua'ë. Bonse ba äyete ba'icua'ga gare ti'añe beoye ba'ija'cua'ë. Ja'ancua yua Riusuni gu'a güecua ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi Riusu bainreba jubë, Cristo naconi te'e ba'icua, gare carajeiye beoye ba'icua, ja'ancuana gare ñë'caye porema'iñë. ⁶Ja'nca sãani, mësacua yua ëñare bajën, bain coquecuani achamajën ba'ijë'ën. Re'oye achoye cacuata'an, ro coqueyete se'gare yo'ojën ba'iyë. Ja'nca gu'aye yo'ojën, Riusuni ro achajën, zupai huatire concua se'ga ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi bacua si'acuanu ai bënni senjoja'guë'bi. ⁷Ja'nca bënni senjoja'guë ba'iguëna, mësacua ëñare bajën, bacuana gare zi'iñe beoye ba'ijë'ën.

⁸Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere cato, bacua yo'ojën ba'iyë'ru güina'ru yo'ojën ba'nhuë. Ro zijei re'otore rënni ganojën ba'nhuë. Riusure gare huesëcua ba'ijën ba'nhuë. Ja'nca ba'isi'cuabi yureta'an Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi Riusuni masini si'ani, mia re'oto se'gare ganijën ba'iyë mësacua. Ja'nca ba'icuabi yequëcuani ja'an mia re'oto ganiñete masi güeseza cajën, Riusu yo'oguë ba'iyë'ru re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ⁹Ja'nca yo'ojën ba'ijën, Riusu bainreba ba'iyete masi güesejënna, si'acuabi ëñani, mësacua te'e ruiñe

yo'ojën ba'iyë, mäsacua re'oyë yo'ojën ba'iyë, Riusu yëye'ru yo'ojën ba'iyë, ja'anre ëñani masiyë. ¹⁰Ja'nca sëani, mäsacua yo'ojën ba'iyete cato, mai Ëjaguë yëyete ro'tajën, jo'cayë beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijëña, baguë yua mäsacuanii ëñani bojoji. ¹¹Gu'a bain zijei re'otona ro rënni ganoñete cato, bacua ro yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuari bacua ro gu'ayë yo'ojën ba'iyete bacuani masi güesëjën ba'ijë'ën. ¹²Bacua gu'ayë yo'ojën, bacua yahue yo'ojën ba'iyete ro'tato, sa'ñeña canii achoyë beoye ba'ijë'ën, gu'ana sëani. ¹³Yureca, mai hua'na Riusu bainreba ba'icuari baguë yëyete yo'ojën, Riusu ba'iyete yequëcuani ai miañe ëñojën, bacua zijei re'oto rënni ganojën gu'ayë yo'oyete bacuani masi güeseyë mai. ¹⁴Mäsacua yua ën coca canii jo'case'ere ro'tajën, ja'anre te'e ruiñe masijë'ën:

Cainsi hua'guë sëta raiyë'ru,
ju'insi hua'guë go'ya raiyë'ru,
ja'an'ru ba'iguëbii zijei re'otobi sani,
mia re'otona eta rajjë'ën.

Ja'nca raiguëña, Cristobi mia re'otore
më'ëni te'e ruiñe gani güesëji.

Baguë ba'iyete më'ëni te'e ruiñe masi güesëji.

Ja'nca canii jo'case'e ba'iguëña,
mäsacua yua Riusu ba'iyete yequëcuani
ai miañe ëñojën, bacuani masi güesëjën ba'ijë'ën.

¹⁵Ja'nca sëani, mäsacua ëñare bajën, Riusuni masicua yo'ojën ba'iyë'ru carayë beoye yo'ojën ba'ijë'ën. Riusuni huesëcua yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁶Ën yija bainbii jo'cayë beoye gu'ayë yo'ojën ba'icua sëani, mäsacua poresale'ru si'arën re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁷Ja'nca sëani, mäsacua yua ro ro'tani yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu yëyete jo'cayë beoye masiyë ro'tajën, baguë yo'o se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁸Mäsacua yua jo'chana gare güebeyë beoye ba'ijë'ën. Ja'nca güebetoca, si'arën gu'ayë se'gare yo'o bi'rayë. Riusu Espiritu gajë meni bañu cajën, ja'an se'gare ro'tajën ba'ijën, baguë bojo güeseyë'ru bojojën ba'ijë'ën. ¹⁹Ja'nca bojojën, yequëcuani bojo güesëjën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë ba'iyete bacuani bojoyë yihuojën, si'a ganta cocabi baguë ta'yejeiyë ba'iyete bojoreba bojojën canii achojën, bojo recoñoa sa'ñeña te'ereba re'huani ba'ijë'ën. ²⁰Ja'nca bojojën ba'ijën, mäsacua yua si'ayë mai Taita Riusu ro insini jo'case'ere ro'tajën, gare jo'cayë beoyë baguëni surupa cajën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo maire oireba oiguë congüë ba'ise'ere ro'tajën, ja'nca bojojën, Riusuni surupa cajën ba'ijë'ën.

La vida familiar del cristiano

²¹Yureca mäsacua yua Cristo ta'yejeiyëreba ba'iyete ro'tajën, baguëni carayë beoyë achani baguë yo'ore yo'ojën, güina'ru sa'ñeña ba'iyete ro'tajën, mäsacua bain'ru quë'rë yo'jë ba'icua'ru bacuani ëñojën, bacuani re'oyë ëñajën ba'ijë'ën. ²²Romicua, mäsacua yua Cristo ta'yejeiyëreba ba'iyete ëñajën, baguë cayete achani Jaë'ë cajën, güina'ru mäsacua ënjë ta'yejeiyë ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën Jaë'ë cajën, baguëni yo'o conjën ba'ijë'ën. ²³Mäsacua ënjë yua mäsacua ëjaguëre sëani, baguëni ja'nca yo'o conjën ba'ijë'ën. Cristo ba'iyete cato, baguë yua güina'ru si'a baguë bainreba jubë Ëjaguëbii ba'iji, bacuani tëani baguë sëani. ²⁴Riusu bainreba jubë si'acuabi Cristo ta'yejeiyëreba ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojëña, güina'ru mäsacua romicua yua mäsacua ënjë ta'yejeiyë ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁵Ëmëcua, mäsacua yua mäsacua rënjoni ai oire bajën conjën, bagoni ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Cristobi baguë bainreba jubëte ai oire baguë, Bacuare tëani baza caguë, bacua ro'ire

junni toñe tëca bacuani ai yëreba yëguë bajii'i. Ja'nca ai yëreba yëguëña, mäsacua rënjore'ga güina'ru ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. ²⁶Cristobi baguë bainreba ëñaguë, Gare gu'a jucha beocuare bacuare re'huani baza caguë, baguë cocarebare maini masi güesëguë, mai recoñoare tënoreba tënoguë bajii'i. ²⁷Ja'nca maire tënoguë, Yë'ë bainreba jubë yua ai re'oyë ba'icuaire re'huani, gare si'si recoñoa beocuare bacuare ta'yejeiyëreba re'huani baza caguë, maini ai oireba oiguë, maini ai yëreba yëguë, mai ro'ire junni tonbi baguë. ²⁸Cristobi ja'nca maini ai yëreba yëguëña, mäsacua ëmëcua'ga güina'ru mäsacua rënjoni ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Mäsacua carajën ba'iyete ro'tani, mäsacua ja'ansi'cua ja'an ba'iyete bayë ro'tajën, mäsacua rënjo carago ba'iyete güina'ru ro'tani, bagoni cuirajën ba'ijë'ën. Bago yua mäsacua naconi te'e zi'inni ba'igore sëani, bago carago ba'iyete re'oyë ro'tani, bagoni cuirajën ba'ijë'ën. ²⁹Bago yua mäsacua naconi te'e zi'inni ba'igona, bago aon, bago caña, si'ayë bagoni cuirajën ba'ijë'ën. Mäsacua ja'ansi'cua aon, caña, ja'anre carato, mäsacuabi cu'eye güema'icua'ë. Güina'ru mäsacua rënjo carago ba'iyete te'e ruiñe cu'ejën ba'ijë'ën. Cristobi baguë bainreba carajën ba'iyete te'e ruiñe cuirayë'ru, mäsacua güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. ³⁰Si'a jubë yua Cristoni te'ereba zi'inni ba'icua sëani, maini ai re'oyë cuirani conji. ³¹⁻³²Ja'an te'e zi'inni ba'iyete cato, mäsacua yua ja'anre re'oyë ye'yeyë ti'anma'itoca, Riusubi si'a bainni ja'anre masi güesema'iji. Baguë coca canii jo'case'ere achani ro'tajë'ën: "Yureca, ëmëcuabi bacua pë'caguëte pë'cagote gare jo'cani, bacua rënjoni te'e zi'inni ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijëña, ba samucuabi te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë." Ja'an coca canii jo'case'ere ro'tani, Cristo re'huase'ere ye'yeyë'ën. Cristobi baguë bainreba jubëte maire re'huani, maini te'e zi'inni, baguëre yo'o concuare maire re'huani bajii. ³³Mäsacuanii ja'nca canii achoguë, ñaca'ga mäsacuanii yihuoguë cayë yë'ë. Mäsacua ëmëcua yua ja'ansi'cua ba'iyete ro'tani cuirayë'ru mäsacua rënjoni güina'ru ro'tani, bagoni ai ba'iyë ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Mäsacua romicua yua mäsacua ënjë ta'yejeiyë ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, Jaë'ë cajën, yo'ojën ba'ijë'ën.

6 ¹Mäsacua zin hua'na yua Cristo ta'yejeiyë ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojën, güina'ru mäsacua pë'caguë sanhuë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Riusubi ja'an yo'oyete mäsacuanii guanseni jo'cabi. ²⁻³Ën cocare ro'tani masijë'ën: "Mäsacua pë'caguëni pë'cagoni te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën. Ja'nca ëñajën ba'itoca, mäsacua ën yija ba'i umuguseña yua ai zoe ba'ijën, ai bojojën ba'iyë" guanseni jo'cabi Riusu. Ja'nca canii jo'caguë, ai ta'yejeiyë ba'i coca sëani, baguë bainni guanseni, baguë bojo güesëja'yere'ga quëabi. Ja'nca sëani, ja'an coca guanseni jo'case'ere ro'tajën, mäsacua pë'caguë sanhuëni re'oyë achajën ba'ijë'ën.

⁴Mäsacua ëmëcua yua mäsacua zin hua'nani hui'ya yo'omajën, bacuani bëin güeseyë beoyë ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë yëyë se'gare yo'ojën, bacuani ai oire bajën ye'yoni yihuojën, bacuani bojora'rë si'nsejën irojën ba'ijë'ën.

⁵Yureca, mäsacua ëja bainni yo'o conjën, bacuabi yo'o cajëña, mäsacua ëñare bajën, bacua cayete achajën, te'e ruiñereba re'oyë yo'ojën ba'ijë'ën. Cristo cayete achani yo'oyë'ru güina'ru mäsacua ëja bain cayete te'e ruiñe achani, re'oyë yo'ojën ba'ijë'ën.

⁶Mäsacua ëjaguëbii ëñaguëña, ja'anrën se'gabi baguë yo'ore re'oyë yo'otoca, mäsacua yua gu'ayë yo'oyë, bainguë ëñani bojoyë se'gare ro'tacua sëani. Mäsacua ëjaguë yo'ore conjën, gare jo'cayë beoyë si'a recoyobi re'oyë yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. Cristo yo'o coñe'ru güina'ru bain ëjaguë yo'o conjën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusubi mäsacuanii ëñani

bojoi. ⁷Mësacua ëjaguëni re'oye yo'o conjën, Cristoni bojojën ba'ijë'ën. Bain ëñani bojoyete gare ro'taye beoye ba'ijën, Cristo ëñani bojoye se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. ⁸Mai Ëjaguë Riusubi si'a bainni ëñani, bacua ta'yejeiye ba'iyete ro'tama'iguë, bacua re'oye yo'o yo'ose'ere masini, ga bainguëni re'oye ro'ija'guë'bi, bacua re'oye yo'ose'e'ru ba'iyë.

⁹Mësacua yua ëja bain ba'ijën, yo'o concuare bajën, bacuani re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Yua mai ta'yejeiye Ëjaguë Cristo guënamë re'otore ba'iguë, baguë yua mësacua ba'iyete ëñaguë, mësacua yo'o concua'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë mësacua caji. Ja'nca sëani, mësacua yo'o concuare guanseto, bacuani gu'aye caye beoye bajën, bacuani je'o coca caye beoye ba'ijë'ën.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰⁻¹¹Yureca, mësacuanî ñaca yihuoni tëjijyë yë'ë. Riusubi zupai huatini guerra huaguëna, mësacua yua Riusure yo'o concua cuencuesi'cua ba'iyë. Ja'nca sëani, jëja recoyo re'huaye re'oye ye'yejë'ën. Riusubi ta'yejeiye yo'oye porecuare mësacuare re'huaye poreguëna, Riusu yo'oye pore güeseyete si'a jëja ro'tajën ba'ijë'ën. Zupai huatibi ai masiye coqueguëna, mësacua yua Riusu ta'yejeiye poreyete ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tama'itoca, zupaini ta'yejeiye ënseye gare porema'iñë mësacua. ¹²Ñaca'ga ro'tani masijë'ën. Gu'a bain hua'na ga'nihuëan bacuani huama'iñë mai. Zupai huati, baguëre yo'o concua si'acua, ja'ancuani, guerra huajën ba'iyë mai. Bacua yua si'aruanre ganijën, maini coque ëaye yo'ojën ba'iyë. Ën yijare ba'ijën, ma'tëmë re'otore ba'ijën, bain recoñoare'ga ba'ijën, gu'aye guansejën ba'iyë si'a huati jubëan. ¹³Zupaire concua yua ai jai jubë ba'ijë'na, zupaibi bacuani ta'yejeiye guanseguë ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi Riusu bainni huani tëjiza caguë, baguë yua Riusu, Riusu bainreba ba'icua, si'a jubëni ai ta'yejeiye je'o bani huaja'guë'bi. Ja'nca huaguëna, Riusubi mësacuanî ta'yejeiye yo'o güeseguëna, mësacua yua jëja recoñoa re'huaye te'e ruiñe ye'yejë'ën. Ja'nca ye'yetoca, zupai huatibi mësacuanî tëani senjoñe porema'iji. Mësacua yua Riusu yo'oye porecu'ru re'huasi'cuabi si'a jëja huajën, zupai concua'ru quë'rë ta'yejeiye ba'ija'cua'ë. ¹⁴Ja'nca jëja bajën, zupai jubëni guerra hua bi'rajën, Riusu cocareba case'e'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, mësacua yua si'a jëja yo'oye porejën, zupai jubëni huaji yëye beoye ba'iyë. Riusu yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'na, zupaibi mësacuare gu'a coca caye gare porema'iji. ¹⁵Riusu cocarebare si'a bainna jo'caye beoye quëani ahojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, ai jai

jubë bainbi Riusuni huaye jo'cajën, Riusuni te'e zi'inni ba'iyë. ¹⁶Ja'nca re'oye yo'ojën, Cristoni si'a recoyo ro'taye gare jo'caye beoye ba'ijë'ën. Zupai huesoni senjoñete jëaye ba'icua sëani, baguë toa ya'rire mësacuana cha'coni saoye gare porema'iji. Mësacuare ai gu'a coca caguëta'an, mësacuanî huesoni senjoñe gare porema'iji. ¹⁷Mësacua yua Riusu bain tëani bacua sëani, Riusu tëani base'ere huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, zupai huatibi mësacuanî tëani baye gare porema'iji. Riusu cocarebare'ga quë'rë ai ba'iyë ye'yejën, Riusu Espiritubi conguëna, quë'rë se'e ba cocarebare quëani ahojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, zupaibi mësacuanî tëani baza caguëta'an, gare jëja baguë yo'oye porema'iji. ¹⁸Mësacuabi ja'nca jëja bajën, Riusu Espiritubi mësacuanî sen güeseye'ru Riusuni si'a jëja jo'caye beoye senjën uajën ba'ijë'ën. Riusu bain jubë si'a jubëbi sa'ñeña uajën, Riusuni senreba senjën, zupai jubëni huajën ba'iyë. Ja'nca ba'icua sëani, mësacua yua gare jo'caye beoye Riusuni senjën ba'ijë'ën. ¹⁹Yë'ëre'ga si'a jëja senreba senjën ba'ijë'ën. Yequëcuani Riusu cocarebare quëani achoyete poreto, huaji yëye beoye quëani achoguë, Riusu cocare masiye caye te'e ruiñe poreye yëye yë'ë. Ja'anre ro'tajën, Espiritu coñete senjën, Riusuni yë'ë ba'iyete uajën ba'ijë'ën. ²⁰Yë'ë yua ya'o huë'ena preso zeansi'quë ba'iguëta'an, Riusure yo'o conguëbi ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi si'a ën yija bain ta'yejeiye ëjacuani Riusu cocarebare quëani achoyete bayë yë'ë. Ja'nca sëani, Riusu cuencuese'e'ru ba'iyë, baguë cocare si'a jëja te'e ruiñe cani achoyete yëye yë'ë.

Saludos finales

²¹Yureca, yë'ë ba'iyete, yë'ë yo'o yo'oyete, ja'anre mësacuanî quëaye yëguëbi mai te'e bainguë ai yësi'quë Tíquico hue'eguëte mësacuana saoyë. Cristo yo'ore te'e ruiñe conguë'bi ba'iji baguë. Ja'nca ba'iguëbi yë'ë ba'iyë si'ayete mësacuanî quëaja'guë'bi. ²²Ja'nca quëaguëna, mësacua yua baguë cocare achani, yëquëna ba'iyete te'e ruiñe masini, jëja recoyo re'huaye poreja'cua'ë mësacua.

²³Yureca, mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacua recoyo re'o huano güeseyete señë yë'ë. Mësacuanî ja'nca re'o huano güesejën, mësacuanî ai ba'iyë ai carajeiye beoye re'oye yo'ojën ba'ija'bë. Mësacua yua Riusu bain ai yësi'cuabi baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguëni ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. ²⁴Mai Ëjaguë Jesucristoni jo'caye beoye ai yëreba yëjën ba'icua, si'acuabi Riusu bayete carajeiye beoye ro'coni bajën ba'ijë'ën. Ja'nca ra'ë'ë. Amén.

San Pablobi

FILIPPOS

Bainni utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yureca, yè'è, Pablo hue'eguè, yè'è te'e bainguè Timoteo naconi, Jesucristore yo'o conjèn ba'icuabi utire toyani, mèsacua Riusu bainreba Cristoni recoyo zi'inni ba'icua si'acua, Filipos huè'e jobore ba'icuana saojèn, mèsacua ëja bain, bacua concuare'ga utire toyani saojèn ba'iyè yèquèna. ²Ja'nca toyani saojèn, mai Ja'què Riusu, mai Èjaguè Jesucristo, bacua yua mèsacuanì oireba oijèn conja'bè. Mèsacuanì ai recoyo bojo güeseja'bè, senjèn ba'iyè mèsacuare.

Oración de Pablo por los creyentes

³Yureca, mèsacua ba'iyete ro'tato, gare jo'caye beoye mèsacuare ujaguè, Riusuni surupa caguè ba'iyè yè'è. ⁴Mèsacua si'acuare Riusuni ujaguè, ai bojoreba bojoguè, Riusuni senguè ba'iyè yè'è. ⁵Mèsacua yua ru'rureba tëhuojèn, yureña tèca yè'èni jo'caye beoye conjèn, Riusu cocarebare quèani achoye te'e yo'o conjènna, yè'è yua mèsacua ba'iyete Riusuni ai ba'iyè ai surupa caguè ba'iyè yè'è. ⁶Èñere te'e ruiñe ro'taguè ba'iyè yè'è. Riusubi mèsacuanì cuencueguè, baguè re'o yo'o cuencuese'ere mèsacuanì yo'o güese bi'raguè, baguè yua gare jo'caye beoye què'rè re'o yo'ore mèsacuanì yo'o güesequè ba'iji. Jesucristo in raiye tèca, baguè ba'iyè'ru te'e ba'ija'ye tèca ja'nca mèsacuanì re'oye yo'o güesequè ba'iji. ⁷Yè'è yua mèsacuanì ai recoyo bojoguè sèani, mèsacuare ja'nca te'e ruiñe ro'taguè ba'iyè yè'è. Riusubi yè'ère cuencuenì, baguère ta'yejeiye yo'o congüere yè'ère re'huaguèna, mèsacua yua ja'an yo'ona yè'ère te'e conjèn bojojèn ba'iyè. Yè'è yua preso zeansi'què ba'iguèna, mèsacua yurera yè'ère conjèn ba'iyè. Jè'te, yè'è yua ëja bainna coca sehuoni, Riusu cocarebare te'e ruiñe masi güesequèna, mèsacua'ga yè'ère te'e conjèn ba'ija'cua'è. ⁸Ja'nca sèani, Riusubi achaguèna, mèsacuanì si'a recoyo bojoguè, mèsacuanì ñaca caguè quèayè yè'è. Jesucristo oire bani coñe'ru mèsacuanì ai oire baguè, mèsacuanì ai cu'e èaye ba'iji yè'ère. ⁹Ja'nca ba'iguèna, mèsacuare ujaguè, Riusuni ñaca señè yè'è: "Sa'ñeña què'rè ai ba'iyè ai yèreba yèye conjè'èn. Yequècua carayete què'rè re'oye masiye con güesejè'èn" Riusuni señè yè'è. ¹⁰Ja'nca te'e ruiñe masicua ba'ijèn, Riusu yo'o cuencuese'ere què'rè re'oye masini yo'oja'cua'è mèsacua. Ja'nca masiye yo'ojèn, què'rè re'oye conca ba'ijènna, Jesucristobi mèsacuare in rani èñato, mèsacua yua gare jucha beoreba beo hua'na ba'ija'cua'è. ¹¹Ja'nca re'oye yo'ojèn, Jesucristo yo'ore caraye beoye conjèn ba'ijènna, yequècuabi mèsacua ba'iyete èñani, Riusuni ai ta'yejeiye ai bojojèn, baguèni coca cajèn: Jesucristobi yo'o güesequèna, baguèni ai re'oye yo'o conjèn ba'iyè bacua, mèsacuare cajèn, Riusu ta'yejeiye ba'iyete ai canì achojèn ba'ija'cua'è.

Para mí la vida es Cristo

¹²Yureca, yè'è bain sanhuè, yè'èbi coca quèaguèna, achajè'èn. Èja bainbi yè'èni preso zeanni, ya'o huè'ena guaorena, Riusu cocarebare yequècuani què'rè ta'yejeiye ai masi güeseye poreyè yè'è. ¹³Ja'nca poreguèna, yureca Romano bain ta'yejeiye èjaguè, baguè soldado hua'na si'acuabi yè'ère preso zeanse'ere masiyè. Yè'è yua Cristo yo'o yo'oye ro'ire yè'ère preso zeanni guajènna, ja'anre masihuè bacua. ¹⁴Ja'nca preso zeansi'què ba'iguèna, Riusu bain ai jai jubèbi yè'è ba'iyete èñani, Riusubi yè'ère'ga ai congüè ba'ija'guè'bi cajèn, què'rè jèja recoyo re'huani, gare huaji yèye beoye Riusu cocarebare què'rè ta'yejeiye quèani achojèn ba'iyè.

¹⁵⁻¹⁷Ènjo'on bainbi ja'nca quèani achojèn, yequècuabi yè'è ai re'oye quèani achoyete ro'tajèn, yè'ère bëinjèn, Pablo quèani achoye'ru què'rè re'oye quèani achoza cajèn, yè'èni gu'aye yo'o èaye ro'tayè. Bainbi yè'è cocare achajèn, Mai quèani achocua'ru què'rè masiye quèani achoji cajènna, bacua yua yè'ère gu'aye ro'tajèn, yè'ère sa'nti güesejèn, yè'ère ya'o huè'e guaosi'quèni què'rè ai yo'o güese'yè bacua. Ja'nca ai yo'o güesejènna, yequècuabi yè'ère te'e ruiñe conjèn, Cristo cocarebare quèani achojèn ba'iyè. Yè'ère re'oye èñajèn, yè'èni ai oijèn conjèn, yè'ère cajèn, Cristo yo'o cuencuese'ere yo'o congüè yua preso zeansi'què ba'iji cajèn, yè'ère ai re'oye conjèn, Cristo cocarebare quèani achojèn ba'iyè. ¹⁸Yequècua'ga yè'ère gu'aye ro'tajèn, Riusu cocarebare quèani achocua'eta'an, bëinma'iniè yè'è. Huacha ro'tajèn yo'ocuata'an, bain hua'nabi Cristo ba'iyete què'rè ta'yejeiye ye'yejènna, ai bojoyè yè'è. Yequècua'ga re'oye ro'tajèn, Cristo cocare quèani achojènna, ai bojoyè yè'è.

¹⁹Mèsacua'ga yua yè'è ba'iyete Riusuni senjènna, yua Jesucristo Espiritubi yè'èni ai re'oye congüèna, yè'ère què'rè ai re'oye ba'ija'guè'bi. Ja'nca ba'iguèna, què'rè se'e ai bojo recoyo re'huani bayè yè'è. ²⁰Èñere te'e ruiñe masiyè yè'è. Riusu yo'ore yo'oguè, gare huacha yo'oye yèma'iguè ba'ija'guè'è yè'è. Baguè yèyete te'e ruiñe quèani achoguè, gare huaji yèye beoye jèja recoyo re'huani, Cristo ba'iyete re'oye canì achoguè ba'ija'guè'è yè'è. Ja'nca ba'iguèna, bainbi yè'è ba'iyete masini, bain ja'anrè masijèn ba'ise'ru yure'ga Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete te'e ruiñe masijèn ba'ija'cua'è. Yè'ère huajèguèete etotoca, o yè'ère huani senjotoca, ja'nca masijèn ba'ija'cua'è. ²¹Yè'è yua huajèguè ba'itoca, Cristo ba'iyete què'rè ta'yejeiye bainni masi güeseza caguè ba'iyè yè'è. Yè'è yua junni huesètoca, yua què'rè ai re'oye ba'ija'guè'bi yè'ère. ²²⁻²³Ja'nca sèani, junni huesèni Cristo naconi si'arèn ba'iyete ro'tato, yè'ère ai re'oye ba'ire'abi. Èn yijana bëani huajèguè ba'iyete ro'tato, Cristo cocarebare què'rè se'e bainni masi güeseye poreyè yè'è. Yè'è

se'gabi cato, junni huesëye, o ën yijana bëaye, yë'ë se'gabi caye porema'iñë. ²⁴Ja'nca ro'taguëta'an, ën yijana bëaza caguë ba'iyë yë'ë. Mësacuanu yuta coñe bayë yë'ë. Riusubi ja'anre yë'ëni masi güesebi. ²⁵Ja'nca sëani, mësacua naconi bëani, mësacua quë'rë jëja recoñoa bacuare re'huaye conguë, mësacuanu quë'rë se'e ai bojo güeseyë poreja'guë'ë yë'ë, Cristo naconi quë'rë se'e te'e zi'inni ba'ija'cuare sëani. ²⁶Ja'nca mësacuanu coñe ro'taguëbi mësacuana ti'anni ëñaguëna, mësacua'ga yua Cristo yë'ëre conni cuirase'ere masijën, yë'ëre bojoreba bojojën, Cristo ta'yejeiyete ai cani achojën ba'ija'cua'ë mësacua.

²⁷Yureca, yë'ëre ëjojën, Riusu cocareba cani jo'case'le'ru Cristo yëyete te'e ruiñe yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. Yë'ë yua mësacuana ëñaguë saitoaca, o saima'itoca, mësacua yo'ojën ba'iyete masiye yëyë yë'ë. Quë'rë jëja recoñoa re'huani, Cristoni recoyo quë'rë si'a jëja ro'tajën, si'a jubëbi te'e zi'inni ba'ijën, Riusu Espiritubi si'acuanu te'e yo'o güesequëna, mësacua yua si'a jëja yo'ojën, Cristo ba'iyete si'aruan bainni masi güesejën ba'ijë'ën. ²⁸Ja'nca yo'ojënna, mësacuanu tëhuoni, mësacuanu huaji yë güeseyë gare porema'ija'cua'ë. Mësacuabi ja'nca huaji yëye beoye ba'ijënna, Riusubi yua bacua carajeirën ba'ija'yete bacuanu te'e ruiñe masi güeseji. Mësacua tëani baja'yete mësacuanu masi güeseji. ²⁹Ja'nca masi güesequëna, baguëre yo'o concuare mësacuare re'huaguëna, baguëni si'a recoyo ro'taye se'ga yo'otoca, aireba caraji mësacuare. Baguë yo'ore yo'ojën, ai yo'oye ba'iji mësacuare. ³⁰Yë'ë ai yo'oguë ba'iyë'ru ai yo'ojën ba'iyë ba'iji mësacuare. Mësacua yua yë'ë ai yo'oguë ba'ise'ere ëñani, yë'ë yure ai yo'oguë ba'iyete achahuë mësacua.

La humillación y la grandeza de Cristo

2 ¹Yureca, Cristobi baguë bainrebani ai oiguë conguë, maini sa'ñeña ai yëreba yë güesequë, Riusu Espiritu naconi maini te'e zi'inni, maini sa'ñeña ai oijën con güesequë ba'iji. ²Ja'nca con güesequë ba'iguëna, mësacua si'acua sa'ñeña ai yëreba yëjën, sa'ñeña gare recoyo te'e ro'tajën, sa'ñeña te'e yo'o conjën, bojojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, mësacuare ai bojo recoyo re'huayë yë'ë. ³Gare coca huaye beoye bajën, Yë'ë ro'taye se'gare'ru yo'o yo'oñu caye beoye ba'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete ro'tato, yë'ëru quë'rë ta'yejeiye ba'iyë cajën, mësacua yo'jereba ba'iyete ro'tajën ba'ijë'ën. ⁴Ro mësacua bojoye se'gare ro'taye beoye ba'ijën, yequëcuanu bojo güesejën ba'ijë'ën.

⁵Cristo Jesusbi ja'nca ro'taguë ba'isi'quë sëani, mësacua yua yequëcuanu güina'ru ro'tajën ba'ijë'ën. ⁶Baguë yua ai ta'yejeiyereba pore E'jaguë, Riusu naconi te'e ba'iguë, Gare jo'caye beoye ta'yejeiye ëjaguë ba'iza cama'iguë baji'i baguë. ⁷Ja'nca cama'iguëbi baguë ta'yejeiye ba'iyete jo'cani, gare ta'yejeiye beoyereba ba'i hua'guë runji'i. Bainguë runni, baingobi baguëte të'ya raigona, ⁸Yequëcua'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë yë'ë caguë, Riusubi guansequëna, junni tonbi Cristo. Gu'a bain junni huesëye'ru crusu sa'cahuëna junni tonbi. ⁹Ja'nca junni tonni, gare ta'yejeiye beoyereba ba'i hua'guë ruinguëna, Riusubi baguëni go'ya rai güeseni, quë'rë ta'yejeiyereba ba'iguëre baguëte re'huabi. Quë'rë ta'yejeiye E'jaguëre baguëte re'huabi. ¹⁰Ja'nca re'huani, si'a guënamë re'oto ba'icua, si'a ën yija re'oto ba'icua, si'aruan ba'icuanu bacua ta'yejeiye E'jaguë ba'iyete ëñoja'guë'bi. ¹¹Ëñoguëna, si'a jubëbi Cristona gugurini rëanni, baguëni caja'cua'ë: "Më'ë yua yëquëna ta'yejeiye E'jaguëreba ba'iguë'ë. Më'ë yua Jesucristo, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë'ë" cajën, Mai Ja'quë Riusu ai ba'iyë ai jaiguë'bi ba'iji cayë.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹²Yureca, yë'ë bain sanhuë ai yësi'cua, yë'ë yua mësacua naconi te'e ba'isi'quëbi mësacuanu yihuoguëna, mësacua yua

jo'caye beoye Riusu cocare achani güina'ru yo'ojën ba'ë. Ba'ijënna, yurera yë'ë yua mësacua naconi beoguëna, mësacua yua Riusu ba'iyete te'e ruiñe ëñajën, Riusu cocare quë'rë ai re'oye achani yo'ojën, baguë yëyete quë'rë si'a jëja yo'ojën, jo'caye beoye baguëni bojo güesejën ba'ijë'ën. ¹³Riusubi mësacua jubëni ja'nca yo'o güesequë ba'iguëna, mësacua yua si'a jëja yo'ojën, baguëni bojo güeseyë se'ga yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën.

¹⁴Riusuni ja'nca yo'o conjën, gu'a coca gare caye beoye ba'ijën, sa'ñeña coca huaye beoye ba'ijë'ën. ¹⁵Mësacua yo'o cuencuesete si'aye re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'ijënna, ën yija bain gu'aye ba'icua'bi mësacuanu ëñani, mësacua gare gu'aye yo'oye beoye ba'icua'are masini, mësacuare gu'aye caye gare porema'iñë. Mësacuabi te'e ruiñe yo'ojën, bacua gu'aye yo'oyete bacuanu ro'ta güeseni, Riusu yëyë'ru yo'oye bacuanu masi güeseyë. ¹⁶Ja'nca masi güesejën, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare bacuanu jo'caye beoye quëani achojënna, Riusu yëyë'ru yo'oye masiyë bacua. Ja'nca masi güesejënna, ja'nrebi Cristo ëña rai umuguse ti'anguëna, yë'ë yua mësacua ba'iyete ëñani, yë'ë yua mësacua naconi ai jëja yo'o yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, gare guaja yo'oye beoye ba'ë'ë yë'ë caguë, mësacuare ai bojoreba bojoguë ba'ija'guë'ë yë'ë. ¹⁷Mësacua yua Cristoni si'a recoyo ro'tajën, Riusu yëyë'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijënna, Riusubi mësacuanu ëñani, ai bojoji. Ja'nca sëani, yë'ë'ga mësacuare bojoguë, mësacuanu Riusu coca quëani achose'le ro'ire junni tónto'ga, mësacuare ai ta'yejeiye ai bojoguë ba'iyë yë'ë. Riusu'ga ja'an junni toñete ëñani, ai bojoji. ¹⁸Ja'nca sëani, mësacua'ga yë'ë yure ba'iyete ro'tani, yë'ë naconi te'ereba bojojën ba'ijë'ën.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹Yureca, mai E'jaguë Jesusbi yëtoca, Timoteore mësacuana saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, baguë yua mësacuana sani, ëñani, rani, ja'nrebi mësacua re'oye ba'iyete quëatoca, mësacuare ai bojoguë ba'ija'guë'ë yë'ë. ²⁰Yë'ëre concua jubë ëñjo'on ba'icua'are ëñaguë, Jaroguëte mësacuana saoye'ne caguë, Timoteo se'gare mësacuana saoye poreyë yë'ë. Baguë se'gabi yë'ë oiguë coñe'ru mësacuanu ai oiguë coñe yëji. ²¹Yequëcuaca ro bacua ba'iyë se'gare ro'tajën, Cristo yëyete yo'oye ro'tamajën ba'iyë bacua. ²²Ja'nca ba'ijënna, Timoteo'ga banji. Baguë te'e ruiñe yo'oni coñete masiyë mësacua. Yë'ë naconi te'e ganijani, Riusu cocarebare quëani achoguë, yë'ëre ai re'oye conji baguë. Zin hua'guë yua baguë taitani te'e ruiñe coñe'ru yë'ëni ai re'oye conguë ba'iji baguë. ²³Ja'nca sëani, Romano bain ëjacua yë'ëni yo'oja'yete masiza caguë ëjoni, ja'nrebi Timoteore mësacuana saoyë yë'ë. ²⁴Ja'nca saoye ro'taguë, ñaca'ga ro'taguë ba'iyë yë'ë. Mai E'jaguëbi yë'ëre conni etotoca, yë'ë'ga mësacuana sani ëñaja'guë'ë yë'ë.

²⁵Ja'nca yo'oye ro'taguë, yurera'rë Epafrodito hue'leguëte yihuoguë, Mësacuana go'ijë'ën caguë ba'iyë yë'ë. Ja'anguë yua mësacua insise'ere yë'ëna rani jo'cani, ja'nrebi yë'ëni ai re'oye conguë baji'i. Yë'ëni ai oiguë conguë, yëquëna naconi si'a jëja yo'oguë, Riusu cocarebare ai quëani achoguë conji baguë. ²⁶Conguëna, mësacuanu ai cu'e ëaguëna baguëre. Mësacuabi baguë ju'inguë ba'ise'ere achajënna, baguë yua mësacua achase'ere masini, ai sa'ntiguë baji'i. ²⁷Aito. Ai ju'in hua'guë baji'i baguë. Junni huesëre'abi. Riusubi baguëni oiguë conguëna, re'huerë go'ya raji'i baguë. Junni huesëtoca, yë'ë'ga quë'rë se'e ai oiguë ba'ire'ahuë yë'ë. ²⁸Ja'nca sëani, baguëte mësacuana go'ijë'ën caguë saoyë yë'ë. Saoguëna, baguëbi mësacuana ti'anguëna, mësacuabi ai bojo hua'na ba'iyë, ro'tayë yë'ë. Ja'nca ro'taguë, yë'ë yua baguëte sa'ntiye beoye mësacuana saoyë. ²⁹Saoguëna, ja'nrebi ti'anguëna, mësacua

jubëna baguëni re'oye bojojën cojë'ën. Cristo banguërebare sëani, baguëte te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën. Yequëcua'ga baguë ba'iyë'ru ba'ijë'na, bacuare'ga güina'ru te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën. ³⁰Baguë yua Cristo yëye se'gare yo'ozä caguë, yë'ëni congüë raji'i. Mësacua ja'ansi'cuabi rani yë'ëre coñe poremajë'na, baguëte raohuë. Raojë'na, mësacua case'e'ru yë'ëni concaiguëbi yua ai yo'ogüë junni huesëre'abi baguë.

Lo verdaderamente valioso

3 ¹Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani ñaca yihuoreba yihuoguë ba'iyë yë'ë. Mësacua yua mai Ëjaguëni recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani, jo'caye beoye bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Ja'anre yihuoguë, gare ya'jaye beoye quë'rë se'e cani achoguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca cani achoguë, mësacuani re'oye yo'ogüë ba'iyë yë'ë. ²Ja'an judío bain gu'aye yo'ocuare cato, bacuare ëñare bajë'ën. Bacuabi gare jo'caye beoye gu'aye yo'ojën, mësacuana ti'anni, Riusu coca caye'ru tin yë'yojën, mësacua go neño ga'nire tÿyo güeseni, Riusu bain ruinjë'ën cajën, Riusu bain gare beocua'ë bacua. ³Mai se'gabi Riusu bainreba jubë ba'icua'ë. Mai se'gabi Riusuni te'e ruiñe ro'tajën, baguëni te'e ruiñe bojo güeseyë mai. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete cani achojën, Riusu Espiritute coní bayë mai. Ro ën yija bain ro'tajën maire cajën, Riusuni bojo güese äyete gare yo'oye yëma'icua'ë, maire cajën ba'iyë, bacua ro cuencueni guansese'e se'ga sëani. ⁴Bacua yo'ojën ba'iyete cato, ro ëmëje'en se'gare yo'ojën ba'iyë. Bacua re'oye yo'oye poreye'ru quë'rë re'oye yo'oye poreyë yë'ë. Yë'ë yua judío banguë ai re'oye yo'ogüë ba'isi'quë ba'nhuë yë'ë. ⁵Yë'ë zinzë'na Israel banguëreba tÿya raisi'quë ba'iguë ba'nhuë yë'ë. Israel bain jubëan ba'iyë'ru ai re'o jubë banguë, Benjamín casi jubë ba'iguë ba'nhuë yë'ë. Yë'ëre tÿya rani, ja'nre'bi ocho umuguseña ba'ini, yë'ë go neño ga'nire tÿyomate. Tÿyorena, hebreo banguëreba re'huasi'quë ba'iguë ba'nhuë yë'ë, yë'ë ira bain ba'isi'cua si'acua yua hebreo bain sëani. Ja'nre'bi irani, Riusu coca guanseni jo'case'e si'ayete te'e ruiñe yo'oye ye'yeguë, fariseo banguë re'huasi'quë ba'iguë ba'nhuë yë'ë. ⁶Judío bain yo'ojën ba'iyë'ru Riusuni güinareba'ru gugurini rëanguë baza caguë, Cristo bainbi tin yo'ojë'na, bacuani je'lo ëñaguë be'teguë, bacuani ja'si yo'ogüë ba'nhuë yë'ë. Riusubi yë'ëni re'oye ëñaja'guë caguë, baguë guanse coca Moisesna jo'case'e si'ayereba jo'caye beoye yo'ogüë ba'nhuë yë'ë. ⁷⁻⁸Ja'an si'aye yo'otoca, re'oye ba'iji yë'ëre ro'taguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca ro'tasi'quëbi yureta'an yë'ë Ëjaguë Jesucristoni masini, baguëni te'e yo'o congüë ba'iyë yë'ë. Yë'ë ja'anrë yo'ogüë ba'ise'ere cato, ro yo'ogüë ba'nhuë yë'ë. Cristoni recoyo te'e zi'inni baza caguë, yë'ë ja'anrë yo'ogüë ba'ise'e gare jo'cani senjoreba senjohuë. ⁹Riusu guansesi coca Moisesna jo'case'ere'ru güina'ru yo'oni, Riusu banguë quë'rë re'ojeguë baza ro'tasi'quë'ta'an, ja'an ro'taye gare jo'cani senjosi'quë'ë yë'ë. Jo'cani senjoni, Jesucristoni si'a recoyo ro'tahuë yë'ë. Ja'nca ro'taguëbi yureca Riusu re'o banguë ba'iyë ti'anhuë yë'ë. Aito. Baguë banguërebare yë'ëre re'huaguëna, ba ira coca guanseni jo'case'ere gare se'e yo'o äyete beoye ba'iyë yë'ë. Ai guaja sëani, te'e ruiñe yo'oye gare porema'iguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁰Yureca, Jesucristoni si'a recoyo ro'taguë sëani, baguëni te'e ruiñereba masiye poreyë yë'ë. Baguëbi junni tonni, ta'yejeiye yo'oni, go'ya raiguëna, ja'an ta'yejeiye poreyete masiye poreyë yë'ë. Ro yë'ë yëye se'gare jo'cani, baguë ai yo'ogüë ba'ise'e'ru ai yo'oto'ga, baguë yëye se'gare yo'oye poreyë yë'ë. Ja'nca yo'oye yëguëna, baguë yua yë'ë ba'iyete gare mame re'huaji. ¹¹Baguë yo'oye poreyete ro'taguë, yë'ë poreye'ru yo'ogüë, baguë yure ba'iyë'ru go'ya rani, guënamë re'otona ti'anni, baguë naconi carajeiye beoye huajëguë ba'ija'guë'ë yë'ë.

La lucha por llegar a la meta

¹²Ja'nca ba'ija'guë ba'iyë ro'taguë'ta'an, yuta ai caraji yë'ëre. Gu'a jucha ro'ina Cristo ba'iyë'ru ba'iyë caraji yë'ëre. Caraguëna, baguë ba'iyë'ru te'e ba'iyë ai yëyë yë'ë. Cristobi baguë banguërebare yë'ëre re'huani baguëna, baguë ba'iyë'ru ba'iyë ai yëyë yë'ë. ¹³Yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi coca yihuoguëna, achajë'ën. Riusubi yë'ë ba'iyete ëñani, yuta ai ba'iyë yë'ëre re'huaye ro'taguëna, baguë yo'o cuencuese'e se'gare ro'taguë ba'iyë yë'ë. Yë'ë ja'anrë re'oye yo'ogüë ba'ise'ere gare ro'tama'iguëbi Riusu yua yë'ëre re'huaye ba'ija'yete jo'caye beoye ro'taza caguë, baguë yo'o cuencuese'e se'gare yo'oye ro'taguë ba'iyë yë'ë. ¹⁴Riusubi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe mame re'huaguëna, baguë yëye se'gare te'e ruiñereba yo'ogüë baza caguë, ja'nre'bi guënamë re'otona ti'anni, Cristo naconi te'e ba'iguë, baguë insija'yete coní baja'guë'ë yë'ë. Mai si'acuani ja'anna yure choiguë ba'iji Riusu.

¹⁵Cristoni baguë yo'ore coñe yë'nica, baguëni ja'nca te'e ruiñe yo'o conjën ba'ijë'ën. Cristoni ja'nca yo'o coñe yëmanica, Riusubi mësacua carayete mësacuani masi güeseji. ¹⁶Masi güesequëna, Cristo ye'yose'ere te'e ruiñe yo'ojën, Cristo yo'o cuencueni jo'case'ere jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën.

¹⁷Yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi Cristo ba'iyë'ru ba'iyë yëguëna, mësacua'ga yë'ë naconi te'e zi'inni ba'ijën, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'ijë'na, mësacua yua bacua yo'ojën ba'iyë'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁸Yequëcua yo'ojën ba'iyere'ga masiyë mësacua. Bacua yo'ojën ba'iyete quëaguë, ai sa'ntiguë ba'iyë yë'ë. Bacua yua Cristo bain ba'iyë yëquëna, cajën ba'icuata'an, baguë yo'o cuencuese'ere'ru ro tin yo'ojën ba'iyë. Cristo junni tonse'ere yequëcuaní quëani achoye güeyë. ¹⁹Gu'a bain, carajeija'cua ba'iyë'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë. Riusuni yëye beoye ba'iyë. Ro bacua gu'a äsese se'gare yëyë. Bacuabi gu'aye yo'oni, ja'nre'bi yequëcuaní quëajën bojoyë. Ro ën yija bain yo'o äyete ba'iyete, ja'an si'ayete ai yëyë bacua. ²⁰Ja'nca yëjë'na, maica bañë. Riusu naconi guënamë re'otona si'arën ba'ija'cua sëani, baguë yëye se'gare yo'oye ro'tacua'ë. Mai Ëjaguë Jesucristo in raija'yete te'e ruiñe masicuabi baguë tÿani baja'yete ëñajën ëjojën ba'iyë. ²¹Maire in rani, mai pa'npo äyete ba'i ga'nihuëte mame ga'nihuë re'huaja'guë'bi. Ën yijare ba'ijën ai yo'ojën ba'icuare'ta'an, baguë jëja ba ga'nihuëre'ru mai ga'nihuë re'huaguëna, ai re'oyereba ba'ija'guë'bi maire. Baguë yua si'aye ba Ëjaguë sëani, maini ja'nca mame re'huaye ai ta'yejeiyereba poreguë'bi ba'iji.

Alégrense siempre en el Señor

4 ¹Ja'nca ba'ija'cua sëani, yë'ë bain hua'na, mësacua si'a jëja yo'ojën, mai Ëjaguëni jo'caye beoye te'e zi'inni ba'ijë'ën. Riusubi mësacuare choini, baguë te'e bainre mësacuare re'huani baguëna, mësacuani ai bojoreba bojoguë ba'iyë yë'ë, yë'ë bain hua'na. Mësacuare ai cu'e äaji yë'ëre.

²Mësacua bain jubë ba'icua Evodia, Síntiqua, ja'an romi hua'nani si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë. Sa'ñëña coca huaye beoye ba'ijën, recoyo te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën, mai Ëjaguëni te'e zi'inni ba'icua sëani. ³Ja'nre'bi, yë'ëre yo'o congüë, mai Ëjaguë naconi yë'ëre te'e ruiñe yo'o congüë, më're'ga yihuoguë quëayë yë'ë. Ja'an romi hua'nani re'oye congüë ba'ijë'ën. Bacua yua Clemente naconi, yequëcua, yë'ë naconi te'e yo'o conjën ba'ë'ë. Si'a jubëte cato, Riusu bainreba ba'ijë'na, Riusubi ga banguë mamire masini, baguë carajeima'icua naconi te'e uti pëbëna toyani baji.

⁴Mai si'acua yua mai Ëjaguë naconi recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani, ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Ja'nca mësacuani

si'a jëja yihuoguëbi mësucua ni se'e cayë: Ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën. ⁵Cristo yua joë ba'irën ti'anja'guëta'an ba'iji cajën, jo'caye beoye re'oye yo'ojën, baguë bainrebare te'e yo'o conjën ba'ijë'ën.

⁶Mësucua yequërë ai yo'ojën, bonsere carajën ba'itoca, gare oiye beoye ba'ijë'ën. Mësucua carayete, mësucua ai yo'oyete Riusu se'gani cajën, baguë coñete senreba senjën, baguë yo'ore yo'oye se'ga yëyete ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca senjën, baguë sehuoni conja'ñete surupa cajën ba'ijë'ën. ⁷Riusuni ja'nca cajënna, mësucua ni recoyo ai ëama'iñereba re'o huano güeseja'guë'bi. Mësucua yua Cristo Jesús naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, mësucua ba'iyete gare se'e oiye beoye ro'tajën, baguë cuirani coñete te'e ruiñe masijën ba'ija'cua'ë.

Piensen en todo lo que es bueno

⁸Yureca, yë'ë bain hua'na, yë'ëbi coca yihuoguëna, achajë'ën. Riusuni bojo güeseye, Riusu ta'yejeiye ba'iyete cani achoye, ja'anre gare jo'caye beoye ro'tajën ba'ijë'ën. Te'e ruiñe yo'ojën, bainni te'e ruiñe ëñajën, re'oye yo'ojën, gare gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijën, bainni bojo güesejën, re'oye yo'oye se'gare ro'tajën, ja'an yo'oye jo'caye beoye ro'tajën, bainni yo'o conjën ba'ijë'ën.

⁹Yë'ë yo'oye'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Mësucua ni yë'ë ba'iyete ëñani, yë'ë yo'oyete achani, yë'ë ye'yose'ere ye'yeni, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Gare jo'caye beoye ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusubi mësucua naconi te'e ba'iguë, mësucua ni ai bojo recoyo huano güeseji.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰Yureca, mësucua ni yë'ëni ta'yejeiye ai oijën conjën, mësucua bayete yë'ëna ai re'oye ro insini raojënna, yë'ëbi ai bojoreba bojoguë, Riusuni ai ba'iyë ai surupa caguë ba'iyë yë'ë. Mësucua quë'rë ja'anrë raoye porema'isi'cua ba'ijën, sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. ¹¹Ja'an bonsere gare cu'e ëaye beoye baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi ai yo'oguë ba'iguëta'an, yë'ë caraguë ba'ise'ere ro'tamaë'ë. Riusubi ye'yoguëna, si'arën bojoguë ba'iyë poreyë yë'ë. ¹²Ai ba'iyë ai bonse caraguë ba'itoca, bojo recoyo re'huaye masiyë yë'ë. Ai ba'iyë ai bonse bani jëhuatoca, Riusu se'gani bojoye yua ye'yeni ba'iyë yë'ë. Ja'nca sëani, aon gu'ana junni'ga, Riusuni bojoyë yë'ë. Aon anni yajini'ga, Riusuni bojoyë yë'ë. Riusu se'gani jo'caye beoye bojoguë ba'iyë

yë'ë. ¹³Cristo yua yë'ë naconi te'e ba'iguëbi yë'ëni jëja recoyo ba güeseyuëna, si'ayete te'e ruiñereba yo'oye poreyë yë'ë.

¹⁴Ja'nca poreyuëna, mësucua yua yë'ëre ai yo'oguë ba'iyete ro'tani, yë'ëni recoyo oijën, yë'ëre ai re'oye conni cuirahuë. Surupa.

¹⁵Yureca, mësucua ni ru'rureba ëñaguë saise'ere ro'tayë yë'ë. Mësucua ni Riusu cocarebare quëani achoni, ja'nrebi jë'te, Macedonia yijabi saë'ë yë'ë. Ja'nca saiguëna, mësucua ni yë'ë bonse carase'ere ro'tani, mësucua bayete yë'ëna ro insini raohuë. Yequëcuabi raomajënna, mësucua se'gabi mësucua mame re'huase'ere ro'tajën, yë'ëna bonsere raojën, Riusu yo'o cuencuese'ere yë'ë naconi te'e yo'o conjën baë'ë. ¹⁶Yë'ë yua Tesalónica huë'e jobore yuta ba'iguëna, mësucua ni yë'ëre caraguë ba'ise'ere ro'tani, mësucua bayete yë'ëna te'e jëana quë'rë se'e raohuë. ¹⁷Mësucua ni ja'nca raojënna, mësucua ni bonse se'gare baye gare ro'tayë beoye ba'iyë yë'ë. Mësucua ni re'oye cuirani coñe yëjënna, Riusu bojo güeseyete mësucua ni jo'caye beoye ba'ija'guë caguë ujayë yë'ë. ¹⁸Mësucua ni bonse yure ro insini raose'e, Epafrodito naconi raose'ere conni, si'a yë'ë caraguë ba'ise'ere roë'ë yë'ë. Ro'iguëna, yuta bonse ba'iji yë'ëre. Mësucua ni yë'ëni ai yëreba yëjën, Riusu yëyete yo'oñu cajën, baguë yo'ore coñe yëjën, mësucua ni yë'ëna ro insini raohuë. Ja'nca raojënna, Riusubi mësucua re'o recoñoare ëñani, ai ta'yejeiye bojosi. ¹⁹Ja'nca bojoguëbi mësucua ni ro insi güese'iquë'ga yua mësucua carajën ba'iyere'ga ai masiguë, mësucua ni ro insireba insiye poreji. Baguë bayete cato, ai ta'yejeiye ai baji. Baguë bainreba Cristo Jesús naconi te'e zi'inni ba'icuana ro insini huo'hueye ai yëji Riusu. ²⁰Ja'nca sëani, mai Taita Riusuni ai bojojën, baguë ta'yejeiye conni cuiraguë ba'iyete ai ta'yejeiye ai jo'caye beoye cani achojën bañuni.

Saludos finales

²¹Yureca, Jesucristo bainreba ba'icua si'a jubëni yë'ë saludayete quëajë'ën. Cristo bain ënjo'on ba'icua'ga mësucua ni güina'ru saludayë. ²²Riusu bainreba ba'icua ënjo'on ba'icua, Romano bain ëjaguëre concua, baguë ta'yejei huë'e ba'icua'ga, si'acuabi mësucua ni saluda coca saoyë.

²³Yureca, mësucua ni jubë ba'icua, ga bainguë ba'iyete ro'taguë, Riusu re'oye yo'oni coñete mësucua ni senguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pablobi

COLOSAS

Bainni utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo hue'eguëbi, Riusubi yë'ëre cuencueni re'huaguëna, baguë ta'yejeiye yo'ore conguë ba'iguë'ë. Jesucristobi yë'ëre choini re'huaguëna, baguë yo'ore yo'oguë ba'iyë. Timoteo, Jesucristo bainguë, ja'anguë naconi te'e ba'iguëbi ²mësacuani utire toyani saoyë yë'ë. Mësacua yua Riusu bainreba jubë Colosas huë'e jobore ba'icuanu utire toyani saoyë yë'ë. Mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajëna, Riusubi mësacuare tëani, baguë bainrebare mësacuare re'huani baji. Ja'nca sëani, mai Taita Riusubi mësacuani ai re'oye conni cuirani, mësacuani ai recoyo bojo güeseja'guë, cayë yë'ë.

La oración de Pablo por los creyentes

³Yureca, yëquë'nabi mësacua ba'iyete Riusuni senjën, mësacuani oireba oiguë consi'quë sëani, mai Èjaguë Jesucristo Ja'quëni surupa cajën, baguëni jo'caye beoye bojojën ba'iyë. ⁴Mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, si'a Riusu bainni oijën conjëna, yëquë'nabi achani, Riusuni ai bojojën ba'iyë. ⁵⁻⁶Baguë bainbi Riusu cocarebare quëani achojënna, si'a re'otoña achani, mame recoyo re'huani ba'iyë. Ja'nca ba'icua bi yequëcuanu quëani achojën, ba coca cayë'ru te'e ruiñe yo'o bi'rayë. Mësacua'ga güina'ru achani yo'o bi'rahuë. Achani, Riusu yo'oye yëyete te'e ruiñe masihuë mësacua. Si'a bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuanu baguë naconi gare carajeiye beoye ba'i güeseji Riusu. Ja'anre masini, yurera mësacua yua guënamë re'otona sani, Jesucristo naconi si'arën bañuni cajën, jëja ba recoyo re'huani, te'e ruiñe ro'tajën ba'iyë. ⁷Epafras hue'eguëbi Riusu cocarebare mësacuani quëani achoguëna, mësacuabi achani, ja'nca yo'ohuë. Epafras ba'iyete cato, yëquëna naconi te'e ba'iguëbi Cristoni ai re'oye yo'o conguë ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, baguëte cuencueni guansehuë: "Colosas bainna sani, Cristo cocarebare bacuani quëani achojë'n" cajën, mësacuana saohuë yëquëna. ⁸Ja'nca saojëna, baguë yua sani, rani, quëabi: "Colosas bainbi Cristo cocarebare achani, si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tani, Riusu Espiritubi ye'yoguëna, bacuabi yua si'a Riusu bainni ai oijën conjën, re'oye yo'o bi'rahuë" mësacua ba'iyete yë'ëni quëabi baguë. ⁹Ja'nca quëaguëna, yëquë'nabi yua ja'an umugusebi mësacuare ai bojojën, Riusuni jo'caye beoye mësacuare uajën ba'iyë. Ja'nca uajën, Riusuni ñaca senjën ba'iyë: "Colosas bainni conjë'n, Taita. Më'ë yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë, ja'anre bacuani masi güesejë'n. Masi güesequëna, bacuabi masini, më'ë Espiritu yihuoyete te'e ruiñe masini, më'ë yëye se'gare jo'caye beoye yo'ojën ba'ija'bë" mësacuare senjën ba'iyë yëquëna. ¹⁰Ja'nca uajën, Riusuni senjënna, Riusu bainreba yo'ojën ba'iyë'ru te'e ruiñereba yo'ojën ba'ijë'n.

Ja'nca yo'ojën, Riusuni ai re'oye yo'o conjën, baguë cocarebare yequëcuanu quëani achojën, Riusu ba'iyete quë'rë se'e te'e ruiñe ye'yeni masijën, ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusubi mësacuani ëñani, mësacuani ai bojoguë ba'iji. ¹¹Ja'nca mësacuare ro'tajën, Riusuni ñaca senreba senjën ba'iyë yëquëna: "Taita, më'ë ta'yejeiye yo'oye poreguë sëani, Colosas bainre ta'yejeiye yo'oye porecuare re'huajë'n. Re'huani, më'ë yo'o cuencuese'ere te'e ruiñe yo'ojën, bojoreba bojojën ba'icua re'huajë'n." Re'huaguëna, mësacua yua ai yo'ojën ba'ito'ga, gare ya'jaye beoye ba'ijën, Riusu yo'o coñe gare jo'caye beoye bojojën, yo'o yo'ojën ba'ijë'n. ¹²Ja'nca ba'ijën, ëñere'ga ro'tajën, mai Taita Riusuni uajën, baguëni surupa cajën ba'ijë'n. Maina ñaca canu jo'cabi Riusu: "Yë'ë bainreba jubë naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, yë'ë naconi gare carajeiye beoye ba'ijën, yë'ë guënamë re'oto mia re'otoreba ja'anruna ti'anni, si'arën ba'ijë'n" canu jo'cabi. ¹³⁻¹⁴Ja'nca canu jo'caguëbi, zupai huatibi maini zemoni bani, ba zijei re'otona re'huani, gu'a juchare yo'o güesequëna, Riusubi maini ëñani, maini ai oireba oiguë conbi. Gare ñu'ñuñe beoye ba'ija'bë caguë, baguë Zin ai yësi'quë Jesucristore raoni, baguëni junni ton güesequëna, maibi baguë naconi gare carajeiye beoye ba'iyë poreyë. Riusubi maire tëani bani, mai gu'a juchare gare se'e ro'taye beoye ba'iji.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵Mai Èjaguë Jesucristo, Riusu Zin Raosi'quëreba, baguë ba'iyete cato, Taita Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iji. Maibi Taita Riusuni ëñañe porema'icuata'an, baguë Zin ba'iyete masiye poreyë mai. Baguë ba'iyete cato, si'a Riusu re'huani jo'case'e beorure baji baguë, Riusu naconi ru'rureba ba'isi'quë sëani. ¹⁶Riusubi si'ayete re'huani jo'ca bi'raguë, baguë Zin baja'yete ro'taguë, si'aye re'huani, baguëna jo'cabi. Yija re'oto ba'iyë, guënamë re'oto ba'iyë, si'ayete re'huani, baguëna jo'cabi. Mai ëñañe poreyë, mai ëñañe porema'iñere'ga, si'ayete re'huani jo'cabi. Si'a re'otoña ba'i hua'nare'ga re'huani jo'cabi. Guënamë re'oto ba'i hua'na, yequëcua, ma'tëmë re'oto ba'i hua'na, yequëcua, baguë guënamë re'oto yo'ore con hua'na, yequëcua, zupai huati, baguë huati concua naconi, si'a hua'nare re'huani, Yë'ë Zinbi bacuare bani guanseja'guë caguë, si'a hua'nare re'huani jo'cabi Riusu. ¹⁷Riusubi yuta re'huani jo'cama'iguëna, baguë Zinbi baguë naconi si'arën ba'iguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi baguë Taita re'huani jo'case'e si'aye beorure bani, ba yo'o yo'oja'ye si'aye cuencuebi. ¹⁸Ja'nca cuencueguë, yua si'a Riusu bainreba jubë, baguë yo'ore conjën ba'icua, si'acuare bani, bacua quë'rë ta'yejeiyereba Èjaguë'bi ba'iji. Ru'rureba junni go'ya raisi'quëre sëani, si'a bain baguëni

si'a recoyo ro'tacuabi, ja'nrebi junni huesejenna, bacuani go'ya rai güeseji baguë. Ja'nca go'ya raisi'quëbi si'a re'otoña ba'iyete bani, quë'rë ta'yejeiyereba Ëjaguë'bi ba'iji. ¹⁹Ja'nca ba'iguë sëani, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyeru te'ereba ba'iguëna, Riusubi baguë ba'iyete ëñani, baguë naconi te'e ba'iguë bojoi. ²⁰Ja'nca ba'iguë, ja'ansi'quëbi cabi: “Si'a re'oto bain, yija re'oto guënamë re'oto ba'icua, si'acuabi yë'ëni je'o bama'inë” caguë, baguë Zinre maina raoni, crusu sa'cahuëna junni ton güesebi. Mai gu'a jucha ro'ire junni tonguëna, si'acua baguëni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuare baguë bainrebare re'huanu baji. Ja'nca baguëna, bacua yua gare se'e je'o baye beoye ba'icua'ë.

²¹Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Gu'aye yo'ojën ba'isi'cua sëani, Riusu bain ba'iyete gare poremajën ba'nhuë. Riusure je'o bajën senjoja'cua se'ga ba'ijën ba'nhuë. Ja'nca ba'isi'cuata'an, yurera Riusu bain ba'iyete poreyë mësacua. ²²Yë'ë se'gabi si'a gu'a bain je'o bajën senjoja'fiete coza caguë, mësacua gu'a jucha ro'ire rani, bainguë runni, ja'nrebi crusu sa'cahuëna junni tonbi baguë. Junni tonni, ja'nrebi mësacua ba'iyete Riusuni ëñoni, Riusuni caji: “Ëñajë'ën. Ëncua yua gu'a jucha tënosi'cua ba'iyë. Ja'nca sëani, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'taye beoye bañuni. Mai bainrebare re'huasi'cua ba'ijëna, yequëcuabi bacuare gu'aye caye gare porema'inë” Riusuni caji mai Ëjaguë. ²³Ja'nca mame re'huasi'cua ba'iyete yëtoca, Jesucristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, baguë yëyete yo'oye gare ya'jaye beoye ba'ijë'ën. Mësacua si'arën ba'ija'yete si'a jëja recoyo ro'tajën, Riusu masi güesese'ere te'e ruiñe masini, gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Mësacua yua Riusu cocarebare achani, ja'an si'aye masiyë. Ja'nca achani masijëna, ën yija bain si'acuarebabi ja'an cocare achahuë. Riusubi yë'ëre cuencueguëna, ja'an cocarebare quëani achoguë ba'iyë yë'ë.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴Ja'nca ba'iguëbi, mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu bainrebare re'huasi'cua ba'ijëna, ai bojoreba bojoguë ba'iyë yë'ë. Riusu cocarebare quëani achoguëna, quë'rë jai jubë bainbi achani, Riusu bain ruinjëna, yë'ë ai yo'oyete ro'tama'iguëbi ai bojoreba bojoyë yë'ë. Cristobi baguë bainre tëani baza caguë, ai yo'oguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë'ga baguë cocarebare quëani achoguë, Cristoni si'a recoyo ro'tani quë'rë jai jubë ba'ija'bë caguë, yë'ë'ga baguë bainreba jubë ro'ire ai yo'oyë. ²⁵Ja'nca sëani, Riusubi yë'ëre cuencueni, baguë yo'ore guanseguëna, baguë cocarebare si'a bainni quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ²⁶Yure tëca Cristo raoja'yete gare quëamaji'i Riusu. Ja'nca quëama'iguë, yurera baguë bain Jesucristoni si'a recoyo ro'taja'cua, ja'ancuani Cristo tëani baja'yete masi güeseji Riusu. ²⁷Judío bain, judío bain jubë ba'ima'icua'ega, si'acuani Cristo tëani baja'yete masi güeseji Riusu. Si'a bainni ñaca quëani acho güeseji. Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, baguë bainrebare mësacuare re'huanu, baguë naconi guënamë re'otore ba'ijën, gare carajeiye beoye ba'iyë. Ja'an ba'ija'yete mësacuabi masijën, Cristobi mësacuani recoyo te'e zi'inni ba'iguë sëani, baguë guënamë re'oto insija'yete con bañu cajën, gare jo'caye beoye ëñajën, ja'anre ëjojën ba'iyë.

²⁸Ja'nca sëani, yëquënabi si'a bainni Cristo ba'iyete quëani achojën ba'iyë. Si'acuani yëquëna masiyete ye'yojën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën cajën, si'acuani yihuojën ba'iyë. Ja'nca ye'yoni yihuojën, Cristo bainreba ba'iyete, te'e ruiñereba yo'ojën ba'iyete, ja'anre masi güesejën ba'iyë yëquëna. ²⁹Ja'anna si'a jëja yo'o yo'oguë, Cristobi ta'yejeiyereba yë'ëni yo'o güesequëna, gare jo'caye beoye Cristo yo'ore conguë ba'iyë yë'ë.

2 ¹Yureca, yë'ëbi ñaca caguëna, mësacua achajë'ën. Mësacua, Colosas bain, Cristo bain Laodicea huë'e jobo ba'icua'ga si'a bain yë'ëre ëñama'isi'cua'ga si'a jubëre oijën ro'tajën,

Riusuni senreba senjën ba'iyë yëquëna. ²Riusubi mësacuani quë'rë ai ba'iyete sa'ñeña recoyo te'e zi'inni ba'iguëseja'guë caguë, sa'ñeña ai yëreba yë güeseja'guë caguëna, mësacua yua quë'rë jëja ba recoñoa re'huanu ba'ijë'ën. Riusubi mësacuani quë'rë ta'yejeiye ai re'oye yo'o güesequëna, bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo, baguë raosi'quëre mësacuani quë'rë ai ba'iyete masi güeseji Riusu. Ja'anrë baguë bainni ja'nca masi güesemaji'i. ³Cristoni ja'nca masitoca, mësacua yo'ojën ba'iyete cato, te'e ruiñereba yo'ojën ba'iyete masiyë. Se'e masiye yëma'inë mësacua. ⁴Ja'anre mësacuani yihuoguë cayë yë'ë. Yequëcuabi mësacuani re'oye achoye cajën, ro coquema'inë caguë, mësacuani ja'an cocare yihuoyë yë'ë. ⁵Yë'ë yua mësacua naconi ba'ija'ma caguëta'an, mësacua naconi ba'iyete porema'inë yë'ë. Ja'nca porema'iguëna, mësacua yua yë'ë coca yure toyase'ere te'e ruiñe ro'tani, yë'ë te'e ba'iguë yihuoyere'ru achani, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacua naconi te'e ba'itoca, mësacua yo'ojën ba'iyete ëñani, ai bojoguë ba'ire'ahuë yë'ë. Mësacua yua Cristoni ta'yejeiye ai recoyo ro'tajën, baguëni ai re'oye yo'o conjën bañuni cajëna, mësacuani ëñani, ai bojoguë ba'iyete yëyë yë'ë.

La nueva vida en Cristo

⁶Ja'nca si'a recoyo ro'tajën ba'icua sëani, mai Ëjaguë Jesucristo yëye'ru gare jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. ⁷Baguë naconi recoyo te'e zi'inreba zi'inni ba'ijë'ën. Baguë yo'o cuencuese'ere gare ya'jaye beoye yo'o conjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icua'bi baguë ba'iyete quë'rë se'e masijën, baguë ba'iyeru quë'rë re'oye ba'iyë mësacua. Baguëni ja'nca si'a recoyo ro'tajën, mësacua yua quë'rë se'e jëja recoyo re'huanu ba'ijën, quë'rë se'e Riusuni surupa cajën, baguëni bojojën, Epafras yihuose'ru güina'ru jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën.

⁸Yureca, yequëcuabi huacha yihuojëna, mësacua ëñare bajën, bacua cocare achamajën, gare ro'tamajën ba'ijë'ën. Ro'tatoca, Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjoñë mësacua. Bacuabi ai re'o cocare ye'yeni masijë'ën cajën, ro coquye se'gare cayë. Zupai huatibi bacuani yihuoguëna, ën yija bain ro'tajën yo'ojën ba'iyete'ru güina'ru yo'ojën, mai ro'taye'ru Riusuni gugurini rëanni bañuni cajën, ro bacua yëye se'gare yo'ojën, Cristoni coñe beoye ba'iyë bacua.

⁹Cristo ba'iyete cato, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete'ru te'e ba'iguëna, baguë ba'iyete te'e ruiñe masiyete poreyë mai. ¹⁰Mësacua yua baguë naconi te'e zi'inni ba'icua sëani, baguë masi güeseyere'ru te'e ruiñe masini, baguë ba'iyete se'ga'ru ba'iyete ro'tajë'ën. Baguë yua si'a re'otoña quë'rë ta'yejeiyereba Ëjaguë sëani, yequëcua ye'yoni yihuoyete achamajën ba'ijë'ën. ¹¹Mësacua yua Riusu bainreba re'huase'ere cato, judío bain go neño ga'nire tëyose'ebi Riusu bain gare ruina'ë'ë mësacua. Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere jo'cani senjoni, Cristoni si'a recoyo ro'tajëna, ja'anre yo'ojëna, Cristobi mësacuare tëani, mame recoyo re'huanu, mësacuani bani, baguë ba'iyete'ru mësacuani te'e ba'i güeseji. ¹²Ja'nrebi, mësacuabi bautiza güesejën, mësacua Cristo ba'iyete'ru ba'iyete bainni masi güesehuë. Cristobi yë'ë gu'a jucha ro'ina junni tonni, yë'ë juchare gare senjoguëna, yë'ë ja'anrë yo'oguë ba'ise'ere'ru gare se'e yo'oma'iguë ba'iyë yë'ë cajën, mësacua ba'iyete bainni masi güesehuë. Riusubi Jesucristo junni tonsi'quëni go'ya rai güesequëna, mësacuabi baguë ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tani, mësacua mame re'huanu ba'iyete, baguë ba'iyete'ru ba'i güeseyere'ga si'a recoyo ro'tahuë. ¹³Mësacuabi Cristoni yuta huesejën ba'ijëna, Riusubi mësacuani gare ëñama'iguë ba'iguë ba'nji. Ro mësacua gu'a ëase'e se'gare yo'ojën ba'nhuë.

Judío bainbi mäsacua ye'yeye ënsecua sëani, Riusu guanseni jo'case'ere achani yo'oye gare poremajën ba'nhuë. Ja'nre'bi jë'te, Cristoni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi mäsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë bajl'i. Ja'nca ba'iguëbi mäsacuare baguë naconi te'e zi'inni ba'i güeseni, baguë bainrebare mäsacuare re'huani babi. ¹⁴Mäsacua yua Riusu ira guanseni jo'casi cocare, Moisesna jo'casi cocare gare achamajën, te'e ruiñe yo'oye beoye ba'ijënna, yurera Riusubi mäsacuani si'nsema'iji. Yurera Jesucristobi junni tonni, mäsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguëna, ja'anre si'a recoyo ro'tani, Riusu bainre re'huasi'cua ba'iyë mäsacua. ¹⁵Yureca, Cristobi mäsacua jucha ro'ina junni tonni, ja'nre'bi go'ya rani, ai ba'iyë ai ta'yejeiyereba pore Ëjaguë'bi ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, Zupai huati yequëcua huati ëjacua naconi, bacuabi mäsacua ba'iyete ëñani, gu'aye ca ëaye ba'icua'eta'an, Cristobi bacuare ënsebi. Yë'ë bainrebani baye gare porema'inë mäsacua caguë, bacuare ënseni, bacuare saoni senjobi, si'a re'oto ba'icuabi ëñajënna.

Busquen las cosas del cielo

¹⁶Mäsacua yua Cristoni ja'nca te'e zi'inni ba'icua sëani, ba judío bain guanseyete gare achaye beoye ba'ijë'ën. Bacua aon ainma'i coca, bacua gono uncuma'i coca, ja'an cocare achamajën ba'ijë'ën. Bacua fiesta yo'oni Riusuni bojoñu cajënna, bacua yo'oye'ru yo'omajën ba'ijë'ën. Si'a tëcahuëan fiesta yo'ojënna, carajeisi ñañaguë ba'iguëna, yo'o yo'oma'i umuguse sábado umuguse ba'iguëna, ja'anna choijënna, bacuani coñe beoye ba'ijë'ën. ¹⁷Judío bain yo'ojën ba'iyete mäsacuani yo'oye guanseyënna, mäsacua yo'omajën ba'ijë'ën. Ro yo'ojën ba'iyë bacua. Riusubi ba ira guansee cocare bacuana jo'caguë, Cristo raiye tëca yo'ojën ba'ijë'ën caguë jo'cabi Riusu. Ja'nca jo'caguëna, yurera Cristobi raiguëna, baguë masi güeseyë se'gare ro'tani yo'ojën ba'ijë'ën caji. ¹⁸Yequëcuabi bacua yo'jereba ba'iyë'ru ba'iyë guanseyënna, mäsacua achamajën ba'ijë'ën. Bacua yua ro gugurini rëanjën, anje hua'nani ujañu cajënna, mäsacua achamajën ba'ijë'ën. Mäsacua yua Riusu naconi te'e ba'ija'cua sëani, bacuare achamajën, mäsacua baja'yete jo'cani senjomajën ba'ijë'ën. Bacuabi yihuojën, Guënamë toyana ëñasi'cua sëani, te'e ruiñe cayë yë'ë cacuata'an, bacuare achamajën ba'ijë'ën. Yëquëna se'gabi masiyë cacuata'an, ro ro'tajën, ro ën yija bain ro'tani yihuoye'ru yihuojën ba'iyë bacua. ¹⁹Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Jesucristoni gare zi'inë beoye ba'iyë. Mai Ëjaguë coñete cato, yëquëna hua'na, baguë bainreba ba'icuani sa'ñeña ai yëreba yë güeseji. Maini sa'ñeña yo'o con güeseji. Baguë yo'ore quë'rë re'oye yo'o concuare maire re'huani baji. Ja'nca baguëbi ba Cristo ba'iyë'ru ba'icua quë'rë re'oye ba'icuaire maire re'huaji Riusu.

²⁰Yureca, Cristobi mäsacua jucha ro'ire junni tonni, mäsacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjo güeseguëna, ro ën yija bain Cristoni huesëcua, bacua caní achoyete yo'omajën ba'ijë'ën. Ja'nca mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, çmäsacua guere yo'ojën, bacua caní achoyete yo'oye'ne? Ro yo'ojën ba'iyë. ²¹Bacuabi caní achojën: “Gu'ana sëani, ja'an aonre ainma'ijë'ën. Ja'an gonore uncuma'ijë'ën. Ja'an macare pa'roma'ijë'ën” cajën, ²²ro ën yija bain ro'tani guanseyë se'ga ba'iyë. Ja'an macañare cato, bainbi bajënna, carajeiji. ²³Ro ën yija bain Cristoni huesëcuabi ro'tato, “Ja'an guansee cocare te'e ruiñe yo'otoca, re'oye ba'iji maire. Maibi ja'nca yo'otoca, quë'rë masiyë ye'yeyë mai. Riusuni quë'rë re'oye gugurini rëañe poreyë mai. Quë'rë re'oye yo'oye ye'yeyë mai. Quë'rë yo'jereba ba'i hua'na ruiñë mai. Mai ga'nihuë quë'rë jëja ba hua'na ruiñë mai.” Ja'anre ro'tani yo'ojën, ro yo'ojën ba'iyë

bacua. Ja'nca yo'ocuata'an, bacua gu'a ga'nihuë ëase'ere jo'caye porema'inë bacua.

3 ¹Yureca, mäsacua yua Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'ijën, baguë yëyete te'e ruiñe yo'ojën, Cristo bainreba mame re'huasi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, baguë guënamë re'oto insija'yete ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anruna ti'anni, Cristo naconi si'arën ba'iyë. Cristo ba'iyete cato, Riusu jëja ca'ncore ñu'iguë, baguë naconi ta'yejeiyereba Ëjaguë te'e ba'iji. ²Cristo insija'yete se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. Ro ën yija gu'ayete ëa ëñañe beoye ba'ijë'ën. ³Mäsacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjosi'cua sëani, Jesucristo naconi gare te'e zi'inni, baguë bain re'huasi'cua ba'iyë. Baguë'ga yua Taita Riusuni te'e zi'inni ba'iguëna, Riusu yua maire huajë hua'nare re'huani baji. ⁴Ja'nca te'e zi'inni ba'ijënna, maire in raija'guë'bi baguë. In raiguëna, baguë naconi gare carajeiyë beoye ba'ijën, baguë ba'iyë'ru ba'ijën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete ëñajën bojojën ba'ija'cua'ë mai.

La vida antigua y la vida nueva

⁵Ja'nca ba'ija'cua sëani, ro ën yija bain Cristoni huesëcua, bacua ëa ëñañe'ru gare ëa ëñañe beoye ba'ijë'ën. Ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bani a'ta yo'ojën ba'iyë gare jo'cani ba'ijë'ën. Sa'ñeña gu'a ëayete gare ro'taye beoye ba'ijën, si'a gu'a jucha yo'oyete gare jo'cajë'ën. Bonsere ba ëaye gare jo'cajë'ën. Ja'an bonsere ba ëaye ro'tato, Riusubi, Gu'aye yo'oyë më'ë caji. Huacha riusuña, imageña, ja'anna gugurini rëañe'ru yo'oyë caji Riusu. ⁶Ja'nca yo'ojën ba'icuabi Riusu cocare ro achajën, baguë yëyete yo'oma'ijënna, Riusubi bacuani ai bënni senjoja'guë'bi. ⁷Cristobi yuta mäsacuani mame re'huama'iguëna, mäsacua'ga ja'nca gu'aye yo'ojën ba'nhuë. ⁸Ja'nca ba'isi'cuaca yureca, ja'an yo'oyete gare jo'cani senjojën ba'ijë'ën. Yequëcuani je'o baye beoye ba'ijë'ën. Je'o ba cocare huëoye beoye ba'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete ro gu'a coca gare bëyoni caye beoye ba'ijën, si'a gu'a cocare caye gare jo'cajë'ën. ⁹Sa'ñeña gare coquemajën ba'ijë'ën. Mäsacua yua mäsacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjosi'cua sëani, te'e ruiñe se'gare sa'ñeña cajën ba'ijë'ën. ¹⁰Mäsacua yureca mame recoyo re'huasi'cuabi Cristo yëyë se'gare yo'ojën ba'ijën, baguë ba'iyë'ru ba'iyë ti'an bi'rajën, baguëte masiyereba masijën ba'iyë, baguëni recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani. ¹¹Ja'nca ba'icuabi bain ba'iyete ëñajën, Cristoni huesëcua ëñañe'ru bain ba'iyete ëñañe beoye ba'iyë mai. Cristo ëñañe'ru bain ba'iyete ëñañe mai. Si'a jubëanre ëñani, judío bain, griego bain, yua te'e ba'iyë. Cuya bain, airu bain, ja'ancuare gare gu'aye caye beoye ba'iyë. Yo'o concua, bacua ëjacua, bacua ba'iyete cato, te'e ba'iyë. Si'a jubëan bain ba'icuabi Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'ijën, baguëni te'e yo'o conjën ba'ijënna, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Cristobi si'a jubëte ëñani, si'a jubëbi te'e ba'iyë caji.

¹²Ja'nca sëani, Riusubi mäsacuare cuencueni, mäsacuani ai yëreba yëguë, mäsacua gu'a juchare senjoni mame re'huani, baguë bainrebare mäsacuare re'huani baji. Ja'nca baguëna, baguë yëyë se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. Sa'ñeña ai oijën conjën ba'ijë'ën. Sa'ñeña re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Yequëcuani ëñajën, yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiyë ba'iyë cajën, bacua ba'iyete, bacua carayete ru'ru ro'tani cuirajën ba'ijë'ën. Yequëcuabi gu'aye yo'o bi'ratoca, bacuani bëinma'ijë'ën. ¹³Bëinmajën, bacuani bojoye se'ga ba'ijë'ën. Yequëbi mäsacuani gu'aye yo'otoca, baguë gu'aye yo'ose'ere huanë yeye cajë'ën. Mai Ëjaguëbi mäsacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'iguë sëani, mäsacua'ga yequë bainni bacua gu'aye yo'ose'ere huanë yeye cajë'ën. ¹⁴Yequëcuani ja'nca re'oye yo'ojën, ëñere'ga quë'rë ai ba'iyë yo'ojën ba'ijë'ën. Sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Ja'nca

ba'ijjën, mäsacua si'acuabi recoyoreba te'e zi'inni ba'ijjën, sa'ñeña bojojënna, Riusu'ga mäsacuani ëñani bojosi. ¹⁵Baguë bainreba jubë te'e zi'inni ba'icua sëani, Cristobi bojoreba bojo recoyo bacuare mäsacua re'huaye masiji. Ja'nca masiguëna, ja'an mame re'huayete baguëni senjë'ën. Senni, re'hua güeseni, gare se'e sa'ntiye beoye ba'ijjë'ën. Yequëcuare gare se'e je'o baye beoye ba'ijjë'ën. Bojose se'ga ba'ijjën, Riusu mame re'huase'ere ro'tajën, baguëni surupa cajën ba'ijjë'ën.

¹⁶Ja'nca ba'ijjën, Cristo cocarebare jo'caye beoye achani, si'a recoyo ro'tani, Cristo cani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'ijjë'ën. Riusubi ja'an cocare mäsacuani quë'rë re'oye masi güeseguëna, mäsacua yua yequëcuare'ga ba cocare güina'ru ye'yojën yihuojën ba'ijjë'ën. Gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijjë'ën, bacuani cajën ba'ijjë'ën. Ja'nca cajën, bacuani bojo recoyo re'hua güesejë'ën. Sa'ñeña ganta cocare cajën, si'aye bojojën gantajën, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete si'a jëja cani achojën, baguëni caraye beoye surupa cajën ba'ijjë'ën. ¹⁷Mäsacua yo'ojën ba'iyete, mäsacua coca cajën ba'iyete, ja'anre yo'oto, mai Ëjaguë Jesucristo yëye se'gare yo'ojën ba'ijjë'ën. Mäsacua yua baguë bainreba sëani, ja'nca yo'ojën ba'ijjë'ën. Mäsacua yua Riusu insise'ere ro'tani, baguëni surupa cato, ñaca ro'tajën ba'ijjë'ën. Jesucristobi mäsacua naconi te'e ba'iguë sëani, mäsacua yua Riusuna ti'anni, baguë naconi coca caye poreyë.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸Yureca, mäsacua romicia, ën cocare achajë'ën. Mäsacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñajën, baguë coca cayete achani Jaë'ë cajën, güina'ru yo'ojën ba'ijjë'ën. Mäsacua yua mai Ëjaguë bainreba sëani, ja'nca yo'ojën ba'ijjë'ën. ¹⁹Mäsacua ëmëcua, ën cocare achajë'ën. Mäsacua rënjonni ai oijën conjën, bagoni ai yëyereba yëjën ba'ijjë'ën. Bagoni bëiñe caye beoye ba'ijjë'ën. ²⁰Mäsacua zin hua'na, ën cocare achajë'ën. Mäsacua pë'caguë sanhuëbi coca cajënna, mäsacua achani, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijjë'ën. Ja'nca yo'otoca, mai Ëjaguëbi ëñani, mäsacuani ai bojosi. ²¹Mäsacua pë'caguë sanhuë, ën cocare achajë'ën. Mäsacua zin hua'nani hui'ya bëinjën bama'ijjë'ën. Ja'nca bëintoca, zin hua'nabi ai sa'nti recoyo re'huani, ro achani yo'oma'icua ruiñë. ²²Mäsacua yua bain ëjacuani yo'o contoca, bacuabi yo'o guansejënna, si'aye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijjë'ën. Bacuabi ëñajënna, ja'anrën se'ga re'oye yo'otoca, gu'aye yo'oyë mäsacua. Baimni re'oye ro'ta güeseye se'gare coquejën ro'tayë mäsacua. Cristoni yo'o coñe'ru ba'iyete ro'tajën, gare jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijjë'ën, baguëbi ëñani masiguë sëani. ²³Mäsacua yua si'a yo'o yo'ojën, mäsacua porese'le'ru si'a jëja te'e ruiñe yo'ojën ba'ijjë'ën. Bain ëjacuabi yë'ëni ëñani, yë'ëre re'oye ro'taja'bë caye beoye ba'ijjë'ën. Mäsacua yua mai Ëjaguëre yo'o concua cuencuesi'cua sëani, baguë ëñani bojose se'gare ro'tajën, baguëni re'oye yo'o conjën ba'ijjë'ën. ²⁴Baguë guënamë re'oto bayete ro'tajë'ën. Mäsacuana si'aye ro insireba insiye ro'taguëna, mai Ëjaguë Jesucristo cuencuesi yo'ore te'e ruiñe yo'o conjën, bain ëjacua guanseyete re'oye yo'ojën ba'ijjë'ën. ²⁵Mai Ëjaguë yëye'ru re'oye yo'oma'itoca, Riusubi mäsacuani si'nseja'guë'bi. Mäsacuabi gu'aye yo'ojën, Yë'ëre si'nsema'iji Riusu, ro'tatoca, gare jëaye beoye ba'ija'guë'bi mäsacua. Riusubi si'a bainre ëñani, te'e ba'iyë caji.

4 ¹Mäsacua ëja bain, ën cocare achajë'ën. Mäsacua yo'o concuani re'oye yo'ojën, bacuani te'ereba cuirajën ba'ijjë'ën. Ëñare bajën, mäsacua Ëjaguë guënamë re'oto ba'iguëte ro'tajë'ën. Mäsacua yo'oye si'ayete ëñani masiji baguë.

²Mäsacua si'acua gare ñame ëaye beoye ba'ijjën, Riusuni jo'caye beoye uajjën ba'ijjë'ën. Mäsacua uajjën ba'iyete

achani yo'oguëna, baguëni surupa cajën bojojën ba'ijjë'ën. ³Yëquëna're'ga ënjo'on ba'icua're'ga ro'tajën, Riusuni senjën ba'ijjë'ën. Baguë cocareba, Cristo junni tonsi cocare, ja'anre si'aruan baimni quëani achoñu cajënna, ja'an yo'oye poreyete Riusuni senjën ba'ijjë'ën. Ja'an cocarebare te'e ruiñe quëani achoguëna, ëja bainbi yë'ëre preso zeanni, ya'o huë'ena guaohuë. ⁴Ja'an cocare baimni te'e ruiñe masi güeseye poreyete Riusuni senjën ba'ijjë'ën. Ja'an se'gare yo'oye yëyë yë'ë.

⁵Cristoni recoyo ro'tama'icua ba'itoca, mäsacua ëñare bajën, ai masiye re'oye yo'ojën ba'ijjë'ën. Mäsacua porese'le'ru Cristo ba'iyete jo'caye beoye bacuani masi güesejën ba'ijjë'ën. ⁶Bacuani coca cajën, re'oye ro'tani, bacuani re'oye achoye te'e ruiñe cajën ba'ijjë'ën. Bacuabi coca senni achajënna, bacuani ai masiye sehuojën ba'ijjë'ën.

Saludos finales

⁷Yureca, yë'ë te'e bainguë Tíquico hue'eguëte mäsacuana saoguëna, yë'ë yo'oguë ba'iyete mäsacuani quëaja'guë'bi. Cristo bainguëbi yëquënanani ai re'oye yo'o conguë ba'iji. Cristo yo'o cuencuese'le sëani, baguë yua si'a jëja yo'o conguë ba'iji. ⁸Yëquëna yo'ojën ba'iyete mäsacuani quëani, mäsacuani bojo recoyo ba güeseye ro'taji. Ja'anna baguëte saoyë yë'ë. ⁹Onésimo'ga, mäsacua jubë bainguë, baguë'ga conguë saiji. Cristoni si'a recoyo ro'taguëbi ai re'oguë'bi ba'iji. Ba sanhuëbi si'a ënjo'on ba'iyete mäsacuani quëaja'cua'ë.

¹⁰Aristarco hue'eguë, yë'ë naconi ya'o huë'ena guaosi'quë, yë'ëre te'e conni ñu'iguëbi, ja'anguëbi mäsacuani saludaji. Marcos hue'eguë, Bernabé ba bainguë, ja'anguë'ga mäsacuani saludaye caji. Yequëcuabi baguë ba'iyete mäsacuani yuara quëamate. Mäsacua jubëna ti'anguëna, baguëni mäsacua huë'ena guaoni, re'oye bojojën cojë'ën. ¹¹Jesús Justo hue'eguë'ga mäsacuani saludaji. Ja'an samutecua yë'ë naconi ba'ijjën, Riusu yo'ore te'e conjën, judío bain ënjo'on ba'icua Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, gañacua'ë. Bacuabi yë'ë naconi yo'o conjënna, ai bojo recoyo re'huani ba'iyë yë'ë. ¹²Epafras hue'eguë'ga mäsacuani saludaji. Mäsacua jubëbi raisi'quëbi Cristo yo'ore ai re'oye yo'o conguë ba'iji. Baguë yua mäsacua ba'iyete ro'taguë, gare jo'caye beoye si'a jëja Riusuni senguë ba'iji: "Riusu, më'ë yëyete te'e ruiñe masiye yo'ojën ba'ija'bë. Më'ë ba'iyete'ru ba'iyete quë'rë re'oye ti'anni ba'ija'bë." Ja'anre ujaguë, mäsacua senguë ba'iji baguë. ¹³Yë'ë'ga baguë yo'o yo'oyete mäsacuani te'e ruiñe quëayë. Mäsacua ba'iyete, Cristo bain Laodicea huë'e jobo ba'icua, Hierápolis huë'e jobo ba'icua, ja'an jubëan Cristo bainre ro'taguë, mäsacuani conza caguë, si'a jëja yo'o yo'oguë ba'iji baguë. ¹⁴Lucas hue'eguë, ëco uañe masiguë, mai ai yësi'quë, ja'anguë, Demas hue'eguë naconi mäsacuani saludaye cahuë.

¹⁵Cristo bainreba Laodicea huë'e jobo ba'icua're'ga saludacajjë'ën. Ninfas hue'eguëre'ga saludacajjë'ën. Baguë huë'ena ti'anjën Cristoni ujacua, ja'ancua're'ga te'e saludajjë'ën. ¹⁶Ja'nrebi, mäsacuabi ën coca toyase'ere ëñani, achani tējini, ja'nrebi Cristo bain Laodicea ba'icuanani ñe'coni, ën cocare acho güesejë'ën. Yeque yë'ë coca, Laodicea bainna toyani saose'ere'ga mäsacua ëñani achani masijë'ën. ¹⁷Arquipo caguëni ñaca quëajjë'ën: "Riusubi më'ëni ja'anru yo'o caguëna, si'aye te'e ruiñereba yo'oguë, baru baimni re'oye conni cuiraguë ba'ijjë'ën." Ja'an cocare baguëni quëajjë'ën.

¹⁸Yureca, yë'ë, Pablo hue'eguëbi ja'ansi'quë yua mäsacuani saluda cocare toyani saoyë yë'ë. Yë'ë yua preso zeansi'quë, guënameñabi huensi'quë ba'iguëna, yë'ëre ro'tajën, Riusuni senjën ba'ijjë'ën. Yureca, Riusubi mäsacuani ai ta'yejeiye re'oye conni cuiraja'guë, cayë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amën.

San Pablobi

TESALONICA

Bainni utire toyaguë, ru'ru ba'i cocare

Toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo, yë'ë gajecua Silvano, Timoteo, bacua naconi, yëquënabi utire toyani saoyë mësacuare, Riusu bainreba Tesalónica huë'e jobo ba'icuaire. Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacuani bajën, mësacuare ëñajën cuirajënna, mësacua recoyo bojo huanofie ba'ijë'ën, cayë.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

²Yëquënabi Riusu naconi ujjajën, mësacua ba'iyete bojojën, Riusuni mësacuare senni achajën, jo'caye beoye cayë yëquëna. ³Mai Taita Riusu naconi coca cajën, mësacua yo'oyete ro'tajën ba'iyë. Mësacuabi Riusu cocarebare achani, recoyo ro'tajën, si'aye yo'oyë. Yequëcuani ai oire bajën, bacuani bojo güesejën, mësacuabi ai jëja yo'o yo'ojën ba'iyë. Mai Ëjaguë Jesucristo se'e raija'yete jo'caye beoye ëñajën ëjoyë mësacua. ⁴Yo'je sanhuë, Riusubi mësacuani ai bojoguë, baguë bainrebare mësacuare re'huaguëna, yëquënabi masiyë. ⁵Yëquënabi Riusu cocarebare mësacuana quëajën saë'ë. Quëajën saisi'cuabi ro yëquëna coca se'gare ro'tamajën quëahuë. Riusu cocareba sëani, Riusubi ai ta'yëjeiye yo'ogüë, baguë, baguë Espiritubi yëquëna jëja recoyo re'huaguëna, te'e ruiñereba cajën, coqueye beoye mësacuani quëahuë yëquëna. Ja'nca quëajën, mësacua naconi re'oye yo'ojën, mësacua ba'iyë se'gare ro'tajën, mësacuare conjën ba'ijënna, mësacua masiyë.

⁶Yëquëna hua'nabi ja'nca ba'ijënna, mësacuabi yëquëna yo'ojën ba'ise'e, Ëjaguë Jesucristo yo'ogüë ba'ise'e, ja'anre ëñajën, mësacuabi güina'ru yo'ojën baë'ë. Riusu cocarebare bojojën achajën, mësacua recoyona ro'tajënna, yequëcuabi mësacuani ai gu'aye yo'ohuë. Gu'aye yo'ocuaireta'an, mësacuabi bojoye se'ga baë'ë, Riusu Espiritubi bojo güesequë sëani. ⁷Ja'nca bojojënna, Macedonia yija bain, Acaya yija bain Jesucristoni recoyo ro'tacua si'acuabi mësacua yo'oye'ru güina'ru yo'oye yëjën baë'ë. ⁸Ba'ijënna, mësacuabi baruan bain hua'nani mai Ëjaguë cocarebare caraye beoye quëani achojënna, quë'rë so'oña ba'i re'oto bain'ga mësacua recoyo ro'tayete achahuë. Ja'nca achajënna, yëquëna hua'nabi se'e quëaye gare beoyë. ⁹Mësacua ba'iyete ëñacuabi yëquënana rani, mësacua yo'o yo'ojën ba'iyete yëquënani quëayë. Yëquënabi mësacuana ëñajën saijënna, mësacua jobona bojojën cohuë, cayë ba hua'na. Mësacua ro imageña te'ntose'ena gugurini rëansi'cuabi ja'an yo'oye gare jo'cani senjohuë, cayë. Riusurebare ro'tajën, te'e ruiñe ba'i Riusuni bojojën conñu cajën, mësacua ja'nca yo'ohuë cayë. ¹⁰Riusu Zinbi guënamë re'otobi raiyete mësacua ëjojën ba'iyë cayë. Riusubi yua

Jesucristo hue'eguë, ju'insi'quëre go'ya rai güesequëna, maini oiguë, bënni senjoñe beoye ba'ija'bë caguë, maire tëani saji, Riusu bënni senjoja'rën ti'anguëna.

El trabajo de Pablo en Tesalónica

2 ¹Yo'je hua'na, yëquënabi mësacuana ëñajën saijën, ro guaja saimajën baë'ë. Mësacuabi ja'anre masiyë. ²Ru'ru, Filipos huë'e jobore ba'ijënna, baru ba'icuabi yëquënani ai gu'aye yo'ojën, ro je'o bajënna, mësacua masiyë. Yëquënani ai je'o bacuata'an, mai Riusubi ai re'oye conni, jëja recoñoa re'hua güesequëna, mësacuana sani, huaji yëye beoye Riusu cocarebare quëani achohuë, yequëcuabi ro ënse ëaye yo'ojënna. ³Mësacuani quëani achojën, ro huacha ye'yoma'iñë yëquëna. Ro yëquëna yëse'e se'ga mësacuani ye'yoma'iñë. Ro coqueye beoye ba'ijën, ⁴Riusu yëye se'gare'ru güinareba'ru baguë cocarebare quëani achoyë yëquëna. Riusubi yëquënate te'e ruiñe ëñaguë sëani, baguë cocareba bainre quëani achocuare maire re'huabi Riusu. Ja'nca sëani, ro bain yëye'ru quëani achoma'iñë. Riusu ro'taye'ru quëani achoyë yëquëna. Baguë ñacobi ëñani, yëquëna recoyo ro'tayete masiji. ⁵Ja'nca sëani, yëquëna hua'nabi mësacuana sani, mësacuani re'o coca coqueye beoye cahuë. Mësacua bonse bayete tëani bañu, cayë beoye baë'ë yëquëna. Riusubi ja'anre masiji. ⁶Yëquëna re'oye yo'o yo'ojën, ro bainbi yëquëna yo'ore re'oye caja'bë, gare cayë beoye baë'ë yëquëna. Mësacua te'e ruiñe ëñañe, yequëcuabi te'e ruiñe ëñañe, ja'anre ro'taye beoye baë'ë yëquëna. Cristo raosi'cua ba'ijën, mësacuani jëja guanseye porecuata'an, ja'anre yo'omaë'ë. ⁷Mësacua jubëte ba'ijën, mësacuani jëja guanseye beoye baë'ë. Pë'cagobi bago zin hua'nani bojora'rë ëñago cuiraye'ru mësacuani bojora'rë ëñajën cuirajën baë'ë yëquëna. ⁸Mësacuani ai bojojën, Riusu cocarebare quëani jo'cajën, yëquëna si'a jëja mësacuani oijën, mësacuani conjën baë'ë. Yua yëquëna ai yësi'cua ruën'ë mësacua. ⁹Yëquëna ai jëja yo'o yo'ojën ba'ise'ere ro'tayë mësacua, yo'je sanhuë. Yëquënani cuiraye mësacuani senma'iñe cajën, yëquënabi yo'o yo'ojën na'ijaë'ë. Ja'nca yo'ojën, Riusu bojo cocarebare mësacuani cani achojën baë'ë.

¹⁰Mësacuabi Riusu naconi ëñajënna, yëquëna recoyo ro'tase'e, mësacua naconi ganijën ba'ise'e, ja'anre cato, gare jucha beo hua'nabi gare te'e ruiñe yo'o hua'na se'ga baë'ë. Yequëcuabi yëquënate gu'aye cayë poremaë'ë. ¹¹Yëquëna yihuojën case'ere mësacua masiyë. Pë'caguë yua baguë zin hua'nani bojora'rë yihuoye'ru mësacuani bojora'rë yihuojën baë'ë yëquëna. ¹²Jëja recoyo re'huaye, huaji yëye beoye ba'iyë, ja'anre cajën, mësacuani bojora'rë yihuojën baë'ë yëquëna.

Gu'aye yo'oye beoye ba'ijën, Riusu yëye'ru jo'caye beoye yo'ojë'n, cajën yihuojën ba'ë'ë yëquëna. Riusu cuencuesi'cua sëani, Riusu ba'i jobo, baguë go'sijei re'otona sani ba'ija'cua'ë mësucua.

¹³Yëquëna hua'nabi mësucua jubëna sani, Riusu cocarebare quëani achojëna, mësucuabi te'e ruiñe achajën, mësucua recoyona re'huahuë. Ro bain ro'taye se'ga banbi. Riusu cocareba ba'iji cajën, mësucuabi achajën, recoyona re'huahuë. Ja'nca re'huajëna, Riusubi baguë yo'ore mësucua jubëna yo'oni ëñoji. Ja'nca sëani, yëquëna ai bojojën, Riusuni surupa cajën, si'arën ba'iyë. ¹⁴Mësucua yua Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ijëna, mësucua yija bainbi mësucuanu je'lo bajën, ro huajën, gu'aye yo'ohuë, yo'je sanhuë. Riusu bain jubëan Jesucristoni recoyo ro'tacua Judea yijare ba'icua, bacua'ga judío bain si'nsesi'cua ba'ijëna, yurera güina'ru baji'i mësucua. ¹⁵Judío bain yua Riusu ira bain raosi'cua, Ëjaguë Jesús, ja'ancuare huani senjosi'cua ba'ijën, yëquëna'ga je'lo bajën, ro gu'aye hua'ë'ë. Ja'nca huajën, Riusuni bojo güeseye beoye ba'ijën, si'a bainni gu'a güejën ba'iyë bacua. ¹⁶Yëquëna judío bain jubë ba'imal'icua sana, Riusu ba'i jobona tëani sayete, ja'an cocarebare bacuanu quëani achojëna, judío bainbi yëquëna'ë ense ëaye yo'ohuë. Ja'nca yo'ojën, bacua gu'a jucha si'arën yo'oni re'huase'e, ja'an naconi yua ai jucha bëyonu quë'rë ta'yejeiye jucha yo'ohuë. Yo'ojëna, Riusubi bacuanu bënguë, baguë bënni senjoja'ñete yurera bacuana quëñoñe beoye jo'cabi.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷Ja'nrëbi, yo'je sanhuë, yëquëna mësucua jo'cani, zoe saima'iñe cajën, jo'cani sa'ë'ë. Sani, ai recoyo oijën, ai cu'e ëabi. Mësucua se'le go'ija'ma cajën, jo'caye beoye mësucua ro'tahuë yëquëna. ¹⁸Mësucua goñu cajëna, yë'l'ga, Pablo hue'eguë, ai se'le go'iyë yëhuë. Go'iyë yëcuareta'an, zupai huatibi yëquëna tëhuobi. ¹⁹Mësucuanu ai ba'iyë ai bojoye huanoji yëquëna. Mai Ëjaguë Jesús in rairën ti'anguëna, mësucua naconi te'e ñë'cani bojoyë. Aito. Mësucua mai Ëjaguëni ëñoni, mësucua aireba bojojën ba'iyë. Ja'anrën yo'oja'ye ai ëjoyë yëquëna. ²⁰Mësucua ba'iyete ro'tajën, Riusuni ëñajën, baguë naconi te'e bojojën ba'ija'cua'ë mai, ro'tajën, ai bojoyë yëquëna, Riusubi maire te'e ruiñereba ëñaja'guëre sëani.

3 ¹Ja'nrëbi, mësucua go'iyë porema'icua yua Atenas hu'ë'ë jobona te'e hua'na bëaye ro'tajën, Guere yo'oye'ne mai cajën, ²Timoteore mësucua saohuë. Yëquëna naconi Riusu yo'lo conguëreba ba'iji baguë. Riusu cocareba Cristo ba'iyete quëani achoye masiji. Ja'nca masiguëna, baguëte mësucua saohuë. Mësucua quë'rë ai ba'iyë Jesucristoni recoyo ro'tajë'n cajën, mësucua quë'rë jëja recoñoa re'huajë'n cajën, quë'rë bojo hua'na ruinjë'n cajën, Timoteore mësucua yihuoni re'huaguëte saohuë. ³Yequëcuabi mësucua ai gu'aye yo'ojëna, mësucua jubë ba'icua te'ecuabi yequë'rë jëja beojën, gu'a ma'ana go'imal'iñe cajën, baguëte saohuë. Yequëcuabi yëquëna gu'aye yo'ocuata'an, Riusubi ja'anna ai yo'lo güeseyi. ⁴Yëquëna mësucua naconi yuta ba'ijën, yëquëna ai yo'ojën ba'ija'yete quëajën ba'nhuë. Quëajëna, ja'nrëbi, yequëcuabi yëquëna quëase'ru yëquëna gu'aye yo'ojën ba'nhuë. Ja'anre mësucua masiyë. ⁵Ja'nrëbi, mësucua yuta Jesucristoni recoyo ro'taye'ne caguë, Timoteore mësucua saohuë. Yequë'rë zupai huatibi mësucua coqueni tëama'iguë caguë, yë'l'ga huaji yëguë, mësucua saoni senni achahuë. Coqueni tëatoca, yëquëna quëani achose'ere mësucuanu ro guaja yo'ore'ahuë, ro'tahuë yëquëna.

⁶Ja'nca ro'tani, Timoteore saojëna, mësucua saisi'quëbi yua raji'i. Rani, mësucua bojojën ba'iyete quëaguëna, bojohuë yëquëna. Mësucua yua Jesucristoni te'e ruiñe recoyo ro'taye, mësucua yequëcuani ai oire baye, ja'anre quëabi. Yëquëna jo'caye beoye ro'tani, yëquëna cu'e ëaye ba'ijëna, baguëbi yëquëna quëabi. Yëquëna yua mësucuanu cu'e ëaye ba'iyë'ru mësucua güina'ru cu'e ëaji, cabi. ⁷Ja'nca rani quëaguëna, yëquëna mësucua bojojën ba'iyë, yo'je sanhuë. Yëquëna hua'nabi yequëcua je'lo base'le ro'ire ai yo'ojën, mësucua ro'tani, jëja recoñoa re'huayë, Jesucristoni jo'caye beoye ro'tacua sëani. ⁸Mësucua mai Ëjaguëni ai ba'iyë bojojën, baguë yo'lo coñe se'ga yo'ojëna, yëquëna yua mësucuanu bojojën ro'tayë. ⁹Riusuni uajën, mësucua quëajën, mësucuanu aireba bojojën ba'iyete cajën, yëquëna recoyo bojo huanone ba'iyë beorure quëaye ti'añe porema'iñë. ¹⁰Mësucua yua quë'rë se'le ai jëja recoñoa baja'bë cajën, Riusuni jo'caye beoye uajën, yequë'rë mësucua yua Cristoni recoyo ro'taye carajën ba'itoca, mësucua recoyo ro'tayete coñu cajën, mësucua sani ëñaja'ñete Riusuni señë yëquëna.

¹¹Mai Taita Riusu, yua baguë Zin, mai Ëjaguë Jesús naconi, bacuabi yëquëna saiyete re'huaja'bë cayë, mësucuanu ëñaja'ñete. ¹²Yurera mësucua coñete Riusuni senni achayë yëquëna. Yequëcuare oire bani si'a bainni yëreba yëye, mësucuanu yo'lo güeseyë se'le se'le. Mësucua recoyo ro'taye quë'rë jëja bayete re'huajë'n se'le. ¹³Ja'nca re'huaguëna, mai Ëjaguë Jesús inguë raija'rën ti'anguëna, mësucua yua jucha gare tënosi hua'nabi jëja recoyo te'e ruiñereba re'huani tëjisi'cuabi yua mai Taita Riusu ba'iruna nëcaye poreyë mësucua. Baguë bainreba si'acua naconi raiguëna, ja'nca ba'iyë.

La vida que agrada a Dios

4 ¹Yureca, mësucuanu jëja yihuoni, mai Ëjaguë Jesús guansese'ru te'e quëajën, mësucuanu coca yihuoyë yëquëna, yo'je sanhuë. Yëquëna ye'yose'ru güina'ru re'lo ma'ana ganijën ba'ijë'n. Riusubi ëñani bojoja'guë cajën, quë'rë se'le re'oye yo'ojën, re'oye ganijën ba'ijë'n.

²Yëquëna hua'nabi mësucua yihuoco care cajën, mai Ëjaguë Jesús caye'ru yihuojëna, mësucua masiyë. ³Jëja recoyo te'e ruiñereba re'huasi'cua ba'ijë'n cajën, gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'n, Riusu yëye'ru ba'iyë. Yequëcua naconi ro a'ta yo'oyete gare senjoni huanë yeni bajën, ja'anre gare yo'oye beoye ba'ijë'n. ⁴Ëmëcua si'acua, romi cu'ecuabi te'e ruiñe yo'ojën, Riusu yëye'ru bagoni re'oye huejani bajë'n. ⁵Bagoni ro ëa ëñañe beoye ba'ijë'n. Gu'a bain yo'oye'ru romigoni baye yo'oma'ijë'n. ⁶Ja'nca gu'aye yo'otoca, mësucua bain ba'icua gu'aye yo'oyë. Ja'anre yo'oye beoye ba'ijë'n. Riusubi ja'anre yo'ocuanu ai jëja bënni senjoñe ba'iji. Yëquëna ja'anrë yihuose'ere ro'tajën, ëñajën ba'ijën, re'oye yo'ojë'n. ⁷Riusubi maire cuencueguë, a'ta yo'oyete jo'caye, gare ro'taye beoye baji'i. Gu'aye yo'oye beoye ba'icua maire cuencueni re'huabi Riusu. ⁸Ja'nca sëani, bainbi yëquëna ye'yose'ere ro achajën, Ro bain ye'yose'ë sëani güeyë yë'ë catoca, Riusu coca ye'yose'ere ro achanu senjoñë.

⁹Riusu bain jubë ba'icua ai yëreba yëjën ba'ijë'n. Bacuare conjën ba'ijë'n, caye ro'taguëta'an, ja'an cocare mësucuanu yihuoye banre'ahuë yëquëna. Mësucua yua Riusu ye'yosi'cuarebare sëani, mësucua jubë ba'icua ai yëreba yëjën ba'ijëna, ja'anre masiyë. ¹⁰Si'a Riusu bain Macedonia yija ba'icua'ga ai yëreba yëjën ba'ijën, bacuare ai ba'iyë jo'caye beoye coñë mësucua. Ja'nca yo'ojëna, yëquëna hua'nabi mësucuanu se'le yihuoyë. Quë'rë ai ba'iyë si'a hua'nani quë'rë ta'yejeiye ai yëjën ba'ijën, bacuare conjën ba'ijë'n cayë. ¹¹Yequëcua yo'lo yo'oyete ëñajën, ro'taye beoye ba'ijën,

mėsacua yo'o se'gare yo'ojən, bojojən ba'ijj'ən. Yëquëna yihuojən ba'ise'e'ru mėsacua yo'o ma'carëanre jo'caye beoye yo'ojən ba'ijj'ən. ¹²Ja'nca yo'otoca, yequëcua Cristoni ro'tamajən ba'icuabi mėsacuani te'e ruiñe ëñajëna, yequëcua ro insiyete coye ro'tama'iñe mėsacua.

El regreso del Señor

¹³Yo'je sanhuë, bain ju'insi'cua, gare cainsi'cua'ru ba'iyë, bacua ba'iyete te'e ruiñe quëayë yëquëna. Yequëcua Cristoni huesëjën ba'icua, bacua ota oijën ba'iyë'ru mėsacua oima'ijj'ën. Bacua yua Cristo ba'iyete huesëcua, se'e go'ya raiye ro'tama'icuabi bacua ju'insi'cuare ai sa'ntijën ai ota oiyë. ¹⁴Mai hua'nata'an, Jesús junni tonni se'e go'ya raiguëna, maibi ja'anre recoyo ro'tajën, Jesusni bojoyë. Ja'nca sëani, Jesusni recoyo ro'tajën gare cainsi'cua'ru ba'ijj'ëna, Riusubi bacuare Jesús naconi huajë hua'nare go'ya rai güeseja'guë'bi.

¹⁵Ja'nca sëani, yëquëna mai E'jaguë ñaca yihuoye'ru mėsacuani yihuojën quëayë. Mai E'jaguë in rai umuguse ti'anguëna, mai hua'na huajë hua'na ba'icuabi yua ju'insi'cuabi Cristona mëni ti'añe, ru'ru ti'anma'iñe. ¹⁶Ru'ru, guënamë re'otobi guanseye ai jëja achoguëna, anje jubë ëjaguëbi caguëna, Riusu coneta juiye achoguëna, mai E'jaguëbi te'e jëana gaje meguëna, maibi ëñañë. Ru'ru, Cristoni recoyo ro'tajën gare cainsi'cuare huajëcuare mëni baji baguë. ¹⁷Ja'nrëbi yo'je, mai hua'na huajëjën ba'icuabi guënamë re'otona mëijën saiyë. Bacua naconi ñë'cani, mai E'jaguëni pico re'otona tëhuoni, baguëni bojojën, pico re'otore huahuajën, baguë naconi si'arën ba'iyë. ¹⁸Ja'nca sëani, mėsacua ja'an coca yihuose'ere ro'tajën, sa'ñeña ñaca cajën ba'ijj'ën: Jëja recoñoa re'huani ba'ijj'ën, cajën ba'ijj'ën.

5 ¹Yua mai E'jaguë in raiye, baguë tëcahuë raiye, baguë umuguse raiye, ¿quejeito raiguë'ne? catoca, ja'anre si'a hua'nabi huesëcua sëani, mėsacuani yihuoni toyaye se'e yo'oma'iñe yëquëna, yo'je sanhuë. ²Mai E'jaguë rai umuguse, yua bain ro'ta ëama'iñe ba'iguëna, yuareba te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Jiancua ñamibi ti'añe'ru te'e jëanareba ëñoñe ba'iji. ³Bain hua'nabi sa'ñeña: "Re'oye ba'iji maire. Huaji yëye beoye ba'ina'a" cajëna, yua ja'ansirën Riusubi bacuare huesoni si'ayete bacuana jo'caye ba'iji. Romigo zin t'ëya rairën guëtábë ja'si ju'iñe'ru ba'iguëna, gare jëaye beoye ba'iji bacuare. ⁴Ja'nca ba'icua'eta'an, mėsacua yua zije re'oto gani'acu'ë, yo'je sanhuë. Mai E'jaguë in rai umuguse ëñajën ëjocuabi ba umuguse ti'añete quëquëye beoye ba'iyë. Jiancua ñami ti'añe'ru mėsacuana te'e jëana ti'anma'iji ba umuguse, yo'je sanhuë. ⁵Mėsacua si'acuabi mia re'otona ganijën, Cristo ba'iyë insise'ere ye'yeni bayë. Mai hua'nabi zije re'otona ganiñe beoye ba'iyë. Cristo ba'iyete huesëye beoye ba'iyë mai. ⁶Yequëcua ro cainsi hua'na'ru ba'iyë, ro ro'tajën ba'icua'ru ba'iyë, mai hua'nabi ja'ancua'ru ba'iyë beoye, te'e ruiñe ëñajën ëjojën ba'iñu, cayë. ⁷Bainbi yua ñami se'ga caiñë. Bainbi jo'chana güebeye yëtoca, ñami se'ga güebeyë. ⁸Ja'nca ba'icuata'an, mai hua'nabi ñatani saoye'ru ye'yesi'cua sëani, te'e ruiñe yo'ojën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën bañuni. Ja'nca sëani, Jesucristoni recoyo ro'tajën, yequëcuani yëreba yëjën, gare caraye beoye te'e ruiñe yo'ojën, bañuni. Jesucristo naconi carajeiye beoye ba'ijj'ën, baguëni bojojën ba'ija'cua sëani, baguë in raija'yete jo'caye beoye ëjojën bañuni.

⁹Riusubi maire cuencueni, maini bënni senjoñe ro'tama'iji. Mai E'jaguë Jesucristobi maire cuencueguëna, Riusu ba'i jobona

tëani saji maire. ¹⁰Jesucristobi yë'ë bainrebare tëani baza caguë, maire ro'taguë, yua junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, maibi baguë naconi huajë hua'na ba'ija'cua'ë. Baguë in rai umuguse ti'anguëna, mai hua'nabi ju'insi hua'na ba'itoca, o huajë hua'na ba'itoca, huajë rani, baguëna ñë'cani ba'ija'cua'ë mai. ¹¹Ja'nca sëani, mėsacuabi sa'ñeña yihuojën, sa'ñeña jëja recoñoa re'hua güesejën ba'ijj'ën. Mėsacua yure yo'oye'ru sa'ñeña yo'ojën ba'ijj'ën.

Pablo aconseja a los hermanos

¹²Ja'nrëbi, mėsacuani yeque cocare yihuojën cayë yëquëna. Mėsacua naconi ba'icua, mai E'jaguë yo'o case'ere yo'ocua, mėsacuani yihuojën concua, bacuare te'e ruinreba ëñajën ba'ijj'ën, yo'je sanhuë. ¹³Bacuare re'oye conjën, bacuani bojojën, te'e ruiñe sehuojën ba'ijj'ën, mėsacua yihuojën concuare sëani. Ja'nca ba'ijj'ën, mėsacua'ga sa'ñeña bojojën ba'ijj'ën.

¹⁴Ja'nrëbi, yo'o yo'oye güecuabi mėsacua jubëre ba'itoca, bacuani jëja cani achojë'ën. Yequëcuabi ñame ëaye ba'icua ba'itoca, bacuani te'e ruiñe cani achojë'ën. Ja'nji recoyo ba hua'na ba'itoca, bacuare jëja recoyo ba güesejë'ën. Si'acua mėsacua jubë ba'icua'are bojora'rë yihuojën, bacua jëja recoñoa re'huaye tëca jo'caye beoye conjën ba'ijj'ën.

¹⁵Yequëbi mėsacua jubë ba'icua te'eguëni gu'aye yo'otoca, baguë yo'ose'e'ru se'e go'yaye beoye gu'aye yo'oma'ijj'ën. Re'oye yo'oye se'ga ro'tajën, ja'an se'gare mėsacua naconi ba'icuani, si'a bainni jo'caye beoye yo'ojën ba'ijj'ën.

¹⁶Si'arën bojo hua'na se'ga ba'ijj'ën. ¹⁷Riusuni senni achajën, jo'caye beoye uajjën ba'ijj'ën. ¹⁸Mėsacua ba'iyë, mėsacua ma'a ganiñebi yua guaja ganiñe ba'ito'ga, Riusuni bojojën, Surupa cajën ba'ijj'ën. Riusu yëse'e sëani, mėsacua Jesucristo bainreba ba'icuabi ja'nca bojojën ba'ijj'ën.

¹⁹Riusu Espiritubi yo'o yo'oye raotoca, güeye beoye ba'ijj'ën. ²⁰Riusu cocareba raose'e ba'itoca, ja'anre gu'aye cama'ijj'ën. ²¹Si'a coca case'ere achajën, te'e ruiñe ba'iyete masiñu cajën, re'oye ro'tajën ba'ijj'ën. Re'oye case'e ba'itoca, bojojën ba'ijj'ën, recoñoa re'huani bajë'ën. ²²Gu'aye ba'itoca, beoru quëñoni senjojën, achaye beoye ba'ijj'ën.

²³Riusu yua si'a baguë bain bojocuare re'huaguë, mėsacua ba'iyë, si'a yacahuëte, si'a recoyete, si'a ga'nihuëte, si'aye beoru baguë yëse'e'ru mame re'huaja'guë. Mėsacua jucha si'aye quëñoni senjoguë, mai E'jaguë Jesucristo se'e raiye tëca, mėsacuani bojoguë, jucha beo hua'nare re'huani baja'guë, cayë yequëna. ²⁴Mėsacuare choisi'quëbi yua baguë cani jo'case'e'ru güina'ru yo'oja'guë'bi, tin yo'oye ro'tama'iguë sëani.

Saludos y bendición final

²⁵Yëquëna hua'nare'ga uajjën, Riusuni senni achajën ba'ijj'ën, yo'je sanhuë.

²⁶Si'a jubë bainre'ga saludacajj'ën. Riusuni bojojën, bacuare su'ncajën ba'ijj'ën.

²⁷Si'a jubë bainre ñë'coni, yëquëna coca yure toyani saose'ere ëñani, bacuare quëani achojë'ën. Mai E'jaguë masi güesesi coca sëani, ja'nca mėsacuani guanseni jo'cayë yëquëna.

²⁸Mai E'jaguë Jesucristobi mėsacuani bojoguë, baguë ba'iyete mėsacuani caraye beoye ëñoñereba ëñoja'guë, cayë yëquëna. Ja'nca raë'ë.

San Pablobi

TESALONICA

Bainni utire toyaguë, samu ba'i cocare

Toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo, yë'ë gajecua Silvano, Timoteo, bacua naconi, yëquënabi utire toyani saoyë mësacuare, Riusu bainreba Tesalónica huë'e jobo ba'icuaire. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacuani bajën, ²mësacuare ëñajën cuirajënna, mësacua recoyo bojo huanofë ba'ijë'ën, cayë.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

³Yo'je sanhuë, mësacuare ro'tajën, Riusuni jo'caye beoye surupa cajën bojoñuni, cayë yëquëna. Mësacuabi Riusu bain quë'rë te'e ruiñe ruincuare sëani, ja'nca cayë yëquëna. Mësacuabi Jesucristoni quë'rë ai ba'ie recoyo ro'tajën, sa'ñeña quë'rë ai yëreba yëyë mësacua. ⁴Yëquënabi ja'anre ro'tajën, yequëcua Cristo bain jubëan ba'icuaana sani, mësacua ba'iyete ai bojojën quëayë yëquëna. Mësacuabi Jesucristoni recoyo ai ro'tajën, jëja recoñoa si'arën bayë, quëayë yëquëna. Yequëcua je'o bajën, mësacuani ai si'a jëja huacuata'an, mësacuabi yua quë'rë jëja recoñoa re'huajën, Jesucristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tayë. ⁵Mësacuabi ja'nca yo'ojën ba'ijënna, gu'a bainbi mësacua ba'iyete ëñani, Riusu bënni senjoñete te'e ruiñe masiyë. Ai gu'aye yo'ojënna, Riusubi mësacuani te'e ruiñe ëñani, baguë ta'yejeiye jëja ba'iyete mësacuani ëñoji.

⁶Aito. Riusubi ai re'oye yo'oye ro'taji. Mësacuare gu'aye yo'ocuaani ai yo'o güeseye ro'taji. ⁷Ja'nca ro'taguëbi yua mësacua gu'aye huasi'cuare sëani, mësacua ai yo'oyete quëñoni, mësacua bojo huanofëte re'huaji. Yëquëna're'ga güina'ru re'huaye ro'taji Riusu. Mai Ëjaguë Jesús in rai umuguse ti'anguëna, ja'anre yo'oji maire. Jesucristobi si'a baguë anje jubë ta'yejeiye ba'icua naconi guënamë re'otobi toa re'otobi gaje rajja'guë'bi. ⁸Rani, Riusure huesëcua, Jesucristo bojo güese coca quëani achose'ere gu'a güecua, ja'ancuaani ai ba'ie ai bënni senjoni jo'caji. ⁹Ja'nca jo'caguëna, bacuabi si'arën ai yo'ojën carajeyë. Mai Ëjaguë ta'yejeiye ba'ie, baguë go'sijeiyete ëñajën, ba Ëjaguë naconi ba'ija'ma cajën ro'tajënna, Riusubi bacuare saoni senjoji. ¹⁰Mai Ëjaguëbi ja'an umugusera rani, baguë bainrebani ëñoguëna, bacuabi, yua baguëni si'a recoyo ro'tacua sëani, baguëni ai ruiñe ëñajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete bojoreba bojojën ro'tayë. Mësacua'ga bacua naconi ba'ija'cua'ë, yëquëna cocareba quëase'ere si'a recoyo ro'tasi'cua sëani.

¹¹Ba'ijënna, yëquënabi Riusuni uajjën, mësacuare caraye beoye senni achayë. Mësacuare te'e ruiñe ba'icuaire re'huajë'ën, mësacua cuencuesi ma'a ganicuare, Riusuni ujayë.

Mësacua'ga, Ai re'oye yo'oñu cajën, Cristoni te'e ruiñereba recoyo ro'tajën, Mai yo'o yo'oñu cajën ba'ijënna, Riusubi mësacuare ai ta'yejeiye conreba congruë ba'ija'guë, cayë yëquëna. ¹²Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi Ëjaguë Jesucristo ba'iyete, baguë go'sijeiyete yequëcuani te'e ruiñe masi güeseyë. Masi güeseyënna, baguë'ga mësacuare te'e ruiñe ba'icuaire yequëcuani ëñoji. Ëñoguëna, mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi ja'nca maire aireba conjën, maire bojo recoyo re'huajën, bacua ba'iyete ai insireba insijën ba'iyë.

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

2 ¹Yureca, yo'je sanhuë, mai Ëjaguë Jesucristo gaje rai umuguse, maire baguë naconi ñe'ca umuguse, ja'anre mësacuani yihuoguë, quëani achoyë yë'ë. ²Yequëcua mësacuani huacha quëajën, Mai Ëjaguë in rai umuguse ti'anbi cajën, Baguë bainre ñe'coni tējibi, cayë. Yequëre bacuabi Riusu ëñose'e'ë. Pablo sanhuëbi utire toyani quëahuë cajën, Riusu cocareba ba'ie'ru ro coquejën quëani achojënna, mësacua huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Bacua quëayete te'e jëana ro'tama'ijë'ën. ³Yequëcua coquejën cacua banica, gare achaye beoye ba'ijë'ën bacuare. Jesús in rai umuguse yuta ti'anma'ijji. Ru'ru, gu'aye yo'ocuaani Riusuni ai je'o bajën ba'ija'cua'ë. Ba gu'aguëreba ba'ie jëjaguë'ga, rëi toa gojena huesëni si'aja'guë, ja'anguëbi rani, ⁴Riusu ba'iyete, si'a bain bojojën guguriyete, ja'anre beoru ai gu'ayeraba gu'aye caji. Si'a bain ta'yejeiye ëjaguë'ë yë'ë caguë, Riusu huë'ena cacani, Riusu jëja guëna seihuëna bëaye'ru bëani, Riusureba'ë yë'ë caguë, si'a jëja quëaguë ba'ija'guë'bi baguë.

⁵Yë'ëbi mësacua naconi ba'iguë, ja'anre quëahuë yë'ë. ¿Ja'anre ro'tama'iñe mësacua? ⁶Gu'a ëjaguë yuta rani ëñoñe porema'ijji. Riusu cuencuesirën ti'anguëna, ja'nre'bi, gu'a ëjaguëbi ëñoñe poreji. Mësacua yua baguëte yure ënsese'ere masiyë. ⁷Gu'ayebi yua yahuera'rë ai ta'yejeiye ai huëiji yureña. Ja'nca huëiguëna, ba gu'aguëreba ënseni quëñorën ti'añe tëca ta'yejeiye gu'aye yo'oye porema'ija'guë'bi. ⁸Gu'aye ënseguëte quëñorena, ja'nre'bi, ba gu'a ëjaguëbi ëñoji. Ëñoguëna, mai Ëjaguë Jesucristobi rani, baguë saie sëcoyebi gu'a ëjaguëna huani senjoji. Baguë go'sijeiyete huesoni si'aji. ⁹Gu'a ëjaguëbi ti'anni, zupai huatibi congruëna, ai ba'ie ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguë, bain gare ëñama'ise'ere ëñoguë, ai ba'ie ai coque ëayete yo'oji. ¹⁰Yo'oni, ba huesëni carajeyëcuaani ai coqueyereba ai gu'aye coqueji. Coqueguëna, bacuabi huesëni carajeyë. Te'e ruiñe ba'i cocare achani bojoye gu'a güecua sëani, jëaye beoye ba'ijji bacuare. ¹¹Riusubi yua coqueye se'gare ro'tajën ba'ija'bë caguë, coque huatina jo'caji bacuare. ¹²Si'a hua'na'ga Riusu

te'e ruiñereba ba'i cocare achaye güeni, gu'aye se'gana bojo äaye ba'ijëna, Riusubi bacuani bënni senjoguë ba'ija'guë'bi.

Escogidos para ser salvados

¹³Mësacuare cato, Riusuni surupa cajën, mësacuare jo'caye beoye bojoye bayë yëquëna, yo'je sanhuë. Mai Ëjaguëbi mësacuani ai yëreba yëguë, ru'rureba ba'isirënbi mësacuare tëani baye ro'tabi. Baguë Espiritute raoni, mësacua carajeima'iñe caguë, mësacuare tëani baji, mësacuabi baguë te'e ruiñereba ba'i cocare si'a recoyo ro'tajëna. ¹⁴Yëquëna hua'nabi Riusu cocarebare mësacuani quëani achojëna, Riusubi baguë ba'iyete mësacuani ëñoni, mësacuani choini, mai Ëjaguë Jesucristo go'sijeiyete mësacuana insireba insiji.

¹⁵Ja'nca sëani, yo'je sanhuë, yëquëna te'e ruiñe ye'yose'e, mësacua naconi ba'ijën yihuose'e, yëquëna uti toyani saose'e, ja'anre ro'tajën, jëja recoñoa re'huani, jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁶Mai Ëjaguëreba Jesucristo, mai Taita Riusu, ja'ancuabi maini ai yëjën, maire ai conreba conjën, maini si'arën jëja ba recoñoare re'huajëna, maibi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, ro guaja yo'oye beoye ba'iyë, maini te'e ruiñe yihuoni achosi'cua sëani. ¹⁷Mësacuare'ga güina'ru jëja recoñoa re'huani jo'caye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca jëja recoñoa bani, mësacua yo'o yo'oye, mësacua coca caye, re'oye se'ga ba'ijë'ën.

Oren por nosotros

3 ¹Yureca, yo'je sanhuë, yëquëna te'ë ujajën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë cocarebare besa quëani achoñu cayë. Mësacua achani bojose'e'ru, Riusu ba'iyete te'e ruiñe ëñose'e'ru, yequëcua joboanbi achani güina'ru ba'ija'bë cayë. Ja'anre ujajën ba'ijë'ën. ²Gu'a bain si'si yo'ocua'ga yëquënani je'lo bajëna, yëquëna jëayete Riusuni ujajën ba'ijë'ën, ai jai jubë bainbi Riusu cocarebare ro'tama'icua sëani. ³Ja'nca ba'icuata'an, mai Ëjaguëbi te'e ruiñe yo'oye masiji. Mësacuani yua jëja recoñoare re'huani, gu'a ëjaguë hui'ya huaiyete mësacua jëaye conre baji. ⁴Conni, yëquënabi mësacua ba'iyete ro'tajëna, mai Ëjaguëbi yëquënani huaji yëye beoye ro'ta güeseji. Aito. Mësacuabi yëquëna yihuoni jo'case'e'ru güinareba'ru jo'caye beoye yo'oyë. ⁵Ja'nca yo'ojëna, Riusubi baguë yëreba yëyete quë'rë ta'yejeiye mësacuani masi güesequë ba'ija'guë, caguë ujayë yë'ë. Cristo jëja baye'ru bañu cajën, jëja recoñoa re'huani ba'ijë'ën, cayë.

El deber de trabajar

⁶Ja'nrebi, yëquënabi se'e mai Ëjaguë Jesucristo yihuoye'ru mësacuani yihuojën ba'iyë, yo'je sanhuë. Yequëcua Cristo bain cacuabi ñame hua'na ba'itoca, bacua naconi zi'inni ba'lma'ijë'ën. Yëquëna yihuojën case'ere yo'oma'iñë bacua. ⁷Yëquëna hua'na'ga mësacua naconi ba'isirënbi yua yo'o yo'oye güemaë'ë. Ja'anre mësacuabi masiyë. Ja'nca masijën, yëquëna yo'ojën ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. ⁸Mësacuabi yëquëna aon insijëna, yëquënabi ro'ijën ba'nhuë. Mësacuani ai guaja yo'o güesema'iñe cajën, yëquënabi yo'o yo'ojën na'ijajjën ba'nhuë. ⁹Mësacuani aon señe poresi'cuata'an, mësacuani senmaë'ë yëquëna. Mësacua yua yëquëna yo'oye'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën cajën, yëquëna hua'nabi yo'o yo'ojën ba'ë'ë. ¹⁰Mësacua naconi ba'isirënbi yeque cocare'ga mësacuani cahuë yëquëna: Ñame hua'na ba'itoca, aon insiye beoye ba'ijë'ën, cahuë. ¹¹Mësacua jubë ba'icua te'ecuabi ñame hua'na'ë yëquënani quëase'e baji'i. Bacuabi yo'o yo'omajën, yequëcua ba'iyete ro hui'ya senni achani ganoñë. Ja'nca quëase'e sëani, mësacuani coca yihuoni saoyë yëquëna. ¹²Mai Ëjaguë Jesucristo yihuoye'ru yihuojën, yo'o yo'oye güecua banica, bacuani ai jëja yihuoni guanseyë yëquëna. Mësacua caye beoye ba'ijën, mësacua yo'o yo'ojën, aon ro'iyete con bajë'ën, cayë yëquëna.

¹³Re'oye yo'oye cato, mësacua ya'jaye beoye, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën, yo'je sanhuë. ¹⁴Mësacua jubë ba'icuabi yëquëna yure yihuoni saoyete achaye güecua ba'itoca, bacuare masini, bacuare quë'ñeni jo'cajë'ën. Quë'ñeni jo'catoca, yequëre bacua gu'a juchare ro'tani, Se'e yo'oma'ina'a cayë. ¹⁵Je'o ëñañe'ru bacuani ëñaama'ijë'ën. Mësacua te'e bain ba'icua'ru ëñajën, bacuani ai oire bajën, coca yihuojën ba'ijë'ën.

Bendición final

¹⁶Yureca, mai Ëjaguëreba ja'ansi'quëbi bojo recoñoa huanofete mësacuani si'arën jo'caye beoye insireba insija'guë, si'a banni bojo güeseye masiguë sëani. Mai Ëjaguëbi mësacua si'a jubë naconi ba'ija'guë.

¹⁷Yë'ë, Pablo, yua yë'ë se'gabi mësacuani uti toyani, saludaguë saoyë. Si'a utire ja'nca cuencueni toyani jo'cayë yë'ë. ¹⁸Mai Ëjaguë Jesucristobi mësacua si'acuani ai conreba conja'guë, caguë toyahuë yë'ë. Ja'nca raë'ë.

San Pablo

TIMOTEONI

Ru'ru ba'i cocare toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo, Jesucristo raoni jo'casi'quë'ë yë'ë. Mai Taita Riusu maire tëani baguëbi, mai Ëjaguë Jesucristo maire recoyo bojo güeseguëbi, bacuabi yua yë'ëre cuencueni, yë'ëre raoni jo'cahuë. ²Raoni jo'cajënna, më'ë, Timoteo hue'eguëna, utire toyani saoyë yë'ë. Më'ëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguë Espiritute më'ëna insini, yë'ë mamaquëre më'ëre re'huabi. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Cristo Jesús, bacuabi më'ëni caraye beoye conreba conja'bë. Më'ëni ai ba'iyë ai yëreba yëjën ba'ija'bë. Më'ëni recoyo re'o huanonete jo'caja'bë cayë yë'ë.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³Yurera Efeso huë'e jobona bëani ba'ijë'ën. Yë'ëbi Macedonia yijana saiguë ba'isiren yihuose'e'ru, yure'ga güina'ru më'ëni yihuoyë. Yequëcua baru ba'icubabi Riusu coca quëani jo'case'e'ru tin ye'yojënna, bacuare ensejë'ën. ⁴Bacuabi yua bacua ira bain ba'isi'cua coca quëani jo'case'ere ëñajën, bacua ira taita huati sanhuë ai jai jubë ba'isi'cua bacua mamifiare cuencueni re'huajën, ja'anre quëani ahojënna, ja'anre yo'oma'iñe guansejë'ën. Ja'nca quëani ahojën, ro guaja ye'yojën ba'iyë bacua. Bainni sa'ñeña bëiñe senni acha güeseyë. Riusu quëani jo'case'ere, Riusuni si'a recoyo ro'tayete, ja'anre ye'yojën ba'ija'bë.

⁵Bacuani ja'an cocare guansejë'ën. Guanseguëna, te'e ruiñe recoyo ro'tajën, sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ija'bë cayë yë'ë. Gu'aye ro'taye beoye ba'ijën, te'e ruiñe Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën bojoja'bë cayë. ⁶Yequëcubabi tin ro'tajën, bain naconi ro guaja senni achajën, ro ro'tajën, yi'o coca se'ga cani ahojën ba'iyë. ⁷Bacuabi Riusu ira coca jo'case'ere ye'yoye yëcuata'an, bacua coca ye'yoyete huesë hua'na ba'iyë. Bacuabi ro jëja quëani ahojën, ro huesëjën cayë.

⁸Bainbi Riusu ira coca jo'case'ere te'e ruiñe quëani achonica, re'oye ba'iji ba coca. Ja'anre masiyë mai. ⁹Ja'nca ba'iyeta'an, si'a coca guansení jo'case'ebi re'o bainni enseye beoye ba'iji. Gu'a bain se'gani enseye caji. Ëja bainbi guansejënna, gu'a bainbi tin yo'ocua'ë. Ro bacua yëse'e'ru ai hui'ya huaiyë. Riusu yëye'ru yo'oye güejën, baguë ba'iyete senjojën ba'iyë bacua. Bacuabi bacua pë'caguë sanhuëni, yequë bacua bainni huani senjoñë bacua. ¹⁰Romi huëani, ëmë huëani, sa'ñeña yahue bacua ba'iyë. Gaje ëmëcubabi sa'ñeña ro a'ta yo'ojën ba'iyë. Bainre zeanni, jianni sajën ba'iyë. Ro coquejën cacua ba'iyë. Yequëcua yo'ose'ere ëñajën, ro coquejën yi'o coca cayë. Te'e ruiñe ye'yoni jo'case'e'ru, ai ba'iyë ai tin yo'ocua ba'iyë bacua.

Ja'an yo'oye ba'iguëna, Riusu ira coca jo'case'ebi enseye ba'iji. ¹¹Te'e ruiñe ye'yoni jo'case'ere cato, Riusu cocareba quëani jo'case'e ba'iji. Ja'an coca, mai Ta'yejeiye Ëjaguë bojo güese coca, ja'an cocarebare yë'ëna jo'cabi Riusu, bainni quëani achoyete.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹²Yë'ë'ga mai Ëjaguë Jesucristoni ai bojoguë, baguëni surupa cayë yë'ë. Yë'ëre re'oye ëñani, baguë caye'ru te'e ruiñe yo'oguëte yë'ëre yua baguë yo'o conguëre cuencueni re'huaguëna, ai bojoyë yë'ë. ¹³Yë'ë hua'guë ja'anrë ba'isi'quëbi Cristoni gu'aye cani, baguëni je'o basi'quëreta'an, Riusubi yë'ëni ai yëreba yëguë baji'i, Cristoni ro'tama'iguë ro huesëguë yo'osi'quëre. ¹⁴Ja'nca ba'isi'quëreta'an, Riusubi yë'ëni ai ta'yejeiye ai caraye beoye conreba conbi. Ja'nca conguëbi yë'ëni Jesucristote si'a recoyo ro'ta güesebi. Bainni ai yëguëte yë'ëre re'huabi. Jesucristona ñë'cani zi'intoca, ja'nca maire yo'oji Riusu.

¹⁵Ën coca te'e ruiñe ba'i coca'ë. Si'a bainbi ro'tani ba'ire'ahuë: Cristo Jesusbi ën yijana raiguë, gu'a bain si'si recoñoa bacuare mame re'huani baye ro'tabi. Si'a gu'a bainre ëñato, yë'ëbi quë'rë gu'aguëreba ba'iyë. ¹⁶Ja'nca ba'iguëreta'an, Riusubi yë'ëni ai oiguë conreba conbi. Ro gu'a recoyo basi'quëreta'an, yë'ëre mame recoyo re'huani, baguë bojora'rë ëjoni re'huayete masi güesebi. Yequëcua baguë naconi si'arën ba'ija'cua, ja'ancuabi yë'ë ba'iyete ëñani, baguë te'e ruiñe yo'ose'ere masini, Jesucristoni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, ja'nca yë'ëre mame re'huabi Riusu. ¹⁷Yureca mai Ta'yejeiyereba Ëjaguë carajeima'iguë, bain ñacobi gare ëñama'iñe ba'iguë, gaña hua'guë, ja'an Riusuni si'arën jo'caye beoye te'e ruiñe ëñajën bañuni. Si'a bainbi baguë ta'yejeiye ba'iyete masija'bë. Ja'nca ra'ë'ë.

¹⁸Yë'ë mami Timoteo, yë'ëbi coca guansení, më'ëna jo'cayë. Cristo bainbi më'ëre ëñajën, Riusuni conja'ñete masijën, më'ëre quëani jo'cahuë. Bacua quëani jo'case'e'ru güina'ru më'ëni yure quëani jo'cayë yë'ë. Ja'an coca quëani jo'case'ere ro'tani, jëja recoyo re'huani, Cristoni jo'caye beoye te'e ruiñe conguë ba'ijë'ën. Jesucristobi më'ë recoyo mame re'huaguëna, më'ë recoyo ro'tayete gare jo'cama'ijë'ën. Te'e ruiñe yo'oguë, huacha yo'oye beoguë ba'ijë'ën, më'ëni cani yihuoyë yë'ë. ¹⁹Yequëcubabi Jesucristoni recoyo ro'tani, ja'nrebi, Riusu ba'iyete güejën, ro huacha yo'ojën, Riusu ba'iyë go'iyë ro'tani ro jo'cani senjohuë. ²⁰Ja'ancuare cato, Himeneo, Alejandro, ja'an hue'ecuabi ja'nca yo'ojën, Riusu ba'iyete ro jo'cani senjohuë. Riusu ba'iyete gu'aye cama'iñe ye'yeja'bë caguë, bacuare zupai huatina jo'cahuë yë'ë.

Instrucciones sobre la oración

2 ¹Yureca, ru'ru, Riusuni senni achaye, Riusuni ujade cato, si'a bainre ro'taguë, jo'caye beoye ujaduë, bacuare Riusuni surupa cajë'ën. ²Bain ta'yejeiye ëja hua'nare'ga, si'a ëja bainre ro'taguë, si'a jëja Riusuni ujadën ba'ijë'ën. Ja'nca ujadën, caraye beoye bojojën, recoyo re'o huanone ba'iyë mai. Riusu guanseni jo'case'e'ru te'e ruiñereba yo'ojën ba'iyë mai, ja'nca ujadën ba'itoca. ³Mai Riusu maire tëani baguëbi mai te'e ruiñe yo'oyete ëñani, maini bojaji. ⁴Baguë yua si'a bainre ro'taguë, bacuani tëani baye ai yëji. Te'e ruiñe ba'i cocare recoyo masija'bë caji. ⁵Mai Taita Riusu yua gañaguë'bi Riusu ba'iji. Maibi gu'aye yo'ojënna, Jesucristo Raosi'quë se'gabi Taita Riusuna ti'anni, baguëni senni achacaiye poreji maire. ⁶Si'a bain gu'a jucha zemosi'cua yua guënamë re'otona tëani ba'ija'bë caguë, mai jucha ro'ire junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, Riusu yësiren ti'anguëna, Riusubi si'a bainre guënamë re'otona tëani baza caguë, Jesucristote maini ëñobi. ⁷Ja'nca ëñoguë, Riusubi yë'ëre cuencueni, baguë cocareba quëani achoguëte yë'ëre re'huabi. "Judío bain jubë ba'ima'icua sana, yë'ë te'e ruiñe ba'i cocare ye'yojaijë'ën" caguë, yë'ëre bacuana raobi Riusu, bacua recoñoa ro'taye masi güeseguëte. Ro coquemal'inë yë'ë. Te'e ruiñe cayë.

⁸Ja'nca sëani, Riusuni te'e ruiñe recoñoa ro'tacua, si'aruan ba'icua yua sa'ñeña bëiñe beoye Riusuni ujadën ba'ija'bë cayë yë'ë. ⁹Romi hua'nare'ga yihuoguë cayë yë'ë. Bacua cañare re'oye ëñoñe ju'ijën, ai ro'i cañare ju'imajën ba'ija'bë cayë. Raña ye'ani, ai ro'i pë'npëbëan yo'oma'ija'bë. Me'najei sinjobëan ye'ani tonja'bë. Ganjo reye, guëna yi'yo ñejën ba'iyë, ja'anre ai ro'iyë beoye zoa curibi perlara'carëan, ja'anbi re'huaye beoye ba'ija'bë. Ai ro'iyë ba'i cañare ju'imajën ba'ija'bë. ¹⁰Re'oye yo'oye, bainre coñe, ja'an se'gare ro'tajën ba'ija'bë, Riusu bain casi'cua ba'itoca. ¹¹Romi hua'na'ga ye'yo cocare achani Jaë'ë cajën ba'ija'bë. Gue caye beoye ye'yeni ba'ija'bë cayë. ¹²Romi hua'nabi bainni ye'yoye yëtoca, ëmëcuani guanseye yëtoca, bacuare ënsejë'ën. Caye beoye ba'ija'bë cayë. ¹³Riusubi bainre re'huani jo'caguë, ru'ru Adanre re'huaguëña. Ja'nrebi yo'je, Evate re'huaguëña. ¹⁴Zupai huatibi coqueguëna, Adanbi gu'aye yo'omaquëna, Eva se'gabi coque güesego bacoña. Riusu guanseni jo'case'ere achama'igobi gu'a juchana zemosi'co bacoña. ¹⁵Ba'isi'coreta'an, romigobi zin hua'nare të'ya rani, Riusuni congo ba'igona, Riusubi bagoni tëani baja'guë'bi. Jesucristoni si'a recoyo ro'taye, bainni ai yëye, te'e ruiñe ro'taye, gu'aye yo'oye beoye ba'iyë, ja'nca'ru jëja recoyo caraye beoye yo'otoca, Riusubi bagoni tëani baja'guë'bi.

Cómo deben ser los dirigentes

3 ¹Ën coca te'e ruin coca ba'iji: Bainguëbi Cristo bainreba jubë ëjaduë ba'iyë yëtoca, ai re'oye ro'taguë ba'iji baguë. ²Cristo bainreba jubë ëjaduëbi yua gu'aye yo'oye beoye ba'ija'guë. Te'e rënjo hua'goni huejasi'quë ba'ija'guë. Te'e ruiñe ba'i ma'a se'gana ganija'guë. Te'e ruiñe ro'taguëbi gu'anare pa'roma'ija'guë. Te'e ruiñereba yo'ore yo'oguë ba'ija'guë. Baguë huë'ena raicuan ai bojoguë saludani, ai re'oye cuiraguë ba'ija'guë. Yihuo coca ye'yoye poreguë ba'ija'guë. ³Jo'cha güebemaquë ba'ija'guë. Bain be'rumaquë ba'ija'guë. Bojora'rë yihuoguë, bainni bojo güeseguë se'ga ba'ija'guë. Curi ba ëayete ro'tamaquë ba'ija'guë. ⁴Baguë te'e bainre te'e ruiñe cuiraguë ba'ija'guë. Baguë zin hua'nani guanseto, Jaë'ë cani te'e ruiñe yo'o yo'ojën ba'ija'bë. ⁵Baguë te'e bainre te'e ruiñe cuiraye huesëguë ba'itoca, ¿queaca Riusu bain cuiraye poreguë'ne? ⁶Rëño ñë'serë se'ga

mame recoyo re'huasi'quë ba'ima'ija'guë. Yequërë baguë se'gare'ru huanoguëna, zupai huati bënni senjoja'ñe'ru baguëni bënni senjaji Riusu. Ja'nca sëani, zoe ba'iyë mame recoyo re'huasi'quë ba'ija'guë. ⁷Yequëcua Cristo bain jubë ba'ima'icua'bi baguëni re'o bainguëre'ru ëñajën ba'itoca, re'oji. Ja'nca ba'itoca, baguëte Gu'a bainguë ba'iyë cama'inë. Zupai huatibi coqueguëna, baguëte gu'a bainguë'bi caye porema'inë.

Cómo deben ser los diáconos

⁸Cristo bain jubë concuare cato, te'e ruiñe yo'ocua ba'ijën, coqueye beoye ba'ija'bë. Jo'cha güebemajën ba'ija'bë. Yequëcua bayete ëa ëñañe beoye ba'ija'bë. ⁹Riusu te'e ruiñe ba'i cocare quëani achojën, jo'caye beoye te'e ruiñe recoyo ro'tajën ba'ija'bë. ¹⁰Ru'ru, bacua yo'o yo'oyete bojora'rë ëñani masijë'ën. Re'oye yo'otoca, re'oji. Cristo bain jubëre concua ba'ija'bë. ¹¹Bacua rënjo sanhuëre cato, te'e ruiñe recoyo ro'tajën ba'ija'bë. Ro yi'o cocare quëani achomajën ba'ija'bë. Re'oye sehuoni te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bë. Te'e ruiñe yo'ocua si'arën ba'ija'bë bacua rënjo sanhuë. ¹²Cristo bain jubëre conguëbi te'e rënjo se'gani huejasi'quë ba'ija'guë. Baguë te'e bainre te'e ruiñe ro'taguë cuiraja'guë. Baguë zin hua'nani guanseto, Jaë'ë cani te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bë. ¹³Re'oye yo'o yo'ocua'bi quë'rë ëja bain ruinjënna, yequëcuabi bacuare ai ruiñe ëñañe. Ëñajënna, si'a jëja Jesucristoni si'a recoyo ro'tayete yua huaji yëye beoye caye poreyë.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴Yureca, mami, më'ëni utire toyani saoguëta'an, besa më'ëni ëñaguë saiye ro'tayë yë'ë. ¹⁵Ja'nca ro'taguëbi yua besa saima'itoca, yure yihuoni toyase'ere ëñani, mai ba'iyë, Riusu bainreba jubë naconi yo'ojën ba'iyë, ja'anre masini yo'ojë'ën. Mai Taita Riusu te'e bain, ba jubëte cayë yë'ë. Riusubi bacuare re'huani jo'caguë, baguë te'e ruiñe ba'i coca quëani achoja'cuare cuencueni re'huabi. Gare huacha cocare sa'ñeñe caye beoye ba'ija'bë caguë, baguë bainreba ba'i jubëte re'huani jo'cabi. ¹⁶Mai hua'nabi Riusu te'e bain ba'ijën, baguë ta'yejeiyereba yo'oni jo'case'ere si'a recoyo ro'tajënna, yequëcuabi gu'aye caye porema'inë. Ja'an yo'oni jo'case'e ñaca ba'iji:

Riusubi yua bain ga'nihuë baguëbi maini ëñobi.

Ëñoguëna, Riusu Espiritubi baguë te'e ruiñe ba'iyete quëani achobi.

Quëani achoguëna, guënamë re'oto yo'o concuabi baguë, Cristo hue'eguëni ëñahuë.

Ëñajënna, Riusu cuencueni raosi'cuabi si'a bain joboanna sani, baguë ba'iyete quëani achohuë.

Quëani achojënna, si'a yija ba'icua'bi baguëni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi yua guënamë re'otona baguëte mëani baji.

Los que se apartarán de la fe

4 ¹Riusu Espiritubi ën cocarebare maini te'e ruiñe yihuoni jo'cabi. Jë'te, yequëcua Cristoni si'a recoyo ro'tasi'cuabi yua zupai huatini yo'o conjën ba'ija'cua'ë. Coquecua, gu'a huati hua'i, ja'ancuabi rani, coqueye ye'yojënna, bacuabi achani, bacuani be'teni conjën saiyë. ²Coque huati sëani, bain coquecuabi ye'yoyë. Bacua yua re'oye yo'oye gare huesëcua'ë. Gu'a jucha yo'oye gare huanone beoye ba'iyë bacua recoñoare. ³Ja'nca ba'ijën, bainbi huejaye yëjënna, ënseyë. Te'e aon macaña aiñe gu'aji cayë. Cacua'ta'an, Riusubi si'a aon aiñete re'huani jo'cabi. Baguë bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua te'e ruiñe ba'i coca ye'yesi'cua, bacuabi ru'ru surupa cajën bojojën, ja'nrebi, aon re'huani jo'case'ere aiñe bayë.

4⁵Si'aye Riusu re'huani jo'case'e sèani, aiñe re'oye ba'iji. Gu'aye cama'iñe ba'iji. Riusu coca cani jo'case'ere ñato, aiñe re'oji caji. Ja'nca sèani, Riusu bainbi Riusuni surupa cajënna, aiñe re'oye ba'iji.

Un buen siervo de Jesucristo

6Mè'è yua te'e ruiñe ba'i coca se'gare ro'taguè ba'iyè. Riusu coca cani jo'case'ere ñaguè, te'e ruiñe ye'yesi'què ba'iyè mè'è. Ja'nca ye'yesi'quèbi yua Cristo bain ba'icua, mai yo'je sanhuè caguè, ja'ancuani yè'è coca yihuose'ere quèani achotoca, mai Èjaguè Cristo Jesusni ai ruiñe conguè ba'iyè mè'è. 7Ja'nca yo'oni, ro bain ira cocare quèani achojënna, achaye beoye ba'ijè'ën. Riusu ba'iyè'ru ba'iguè, si'a jèja jo'caye beoye Riusu yihuoguè ba'ise'ere yo'ojèn ba'ijè'ën. 8Mai yo'o yo'oyebi jèja ga'nihuè re'huajënna, re'oye ba'iji. Ba'iguèta'an, Riusu naconi jo'caye beoye coñe, ja'an yo'oyebi jèja recoyo re'huajënna, què'rè ai ba'iyè ai re'oye ba'iji maire. Ja'nca ba'itoca, yurera ba'iyè, Riusu ba'i jobo insija'ye, ja'anbi yua maire caraye beoye ba'iji. 9Te'e ruiñera case'e ba'iji. Si'acuabi achani, si'a recoyo ro'tajèn ba'ija'bè. 10Te'e ruiñe case'e ba'iguèna, jo'caye beoye jèja yo'o yo'ojèn, Riusuni conjèn ba'iyè. Mai Taita Riusubi huajèguè ba'iguèna, baguèni si'a jèja recoyo ro'tajèn, baguè naconi si'arèn ba'ija'yete jo'caye beoye èjojèn ba'iyè mai. Si'a bainbi gu'a juchana zemosi'cua ba'ijënna, Riusubi baguè ba'i jobona tèani baye yèji. Baguèni si'a recoyo ro'tatoca, bainre ai bojoguè, bacuare tèani baji.

11Ja'an coca yihuose'ere yequècuani ye'yoye guansejè'ën. 12Mè'è yua bonsèguè se'gabi yihuoguèna, yequècuabi mè'èni te'e ruiñe ro'tajèn èñama'iñe. Ja'nca èñama'ijënna, bacuani èja bainguè sehuoye'ru re'oye sehuojè'ën. Mè'è coca caye, mè'è re'o ma'a ganiñe, yequècuani ai yèreba yèye, mè'è recoyo ro'taye, mè'è te'e ruiñe ba'iyè, ja'anre si'a Cristo bainni èñoguè ba'ijè'ën. Bacuabi èñani, mè'è ba'iyè'ru guina'ru ba'ija'bè cayè yè'è. 13Riusu cocareba toyase'ere èñani, bain jubèanni cani achoguè ba'ijè'ën. Riusu cocarebare bainni yihuoni, bainni ye'yoyuè ba'ijè'ën. Yè'è ti'añe tèca ja'nca yo'oguè ba'ijè'ën. 14Mè'è yo'o yo'oye, Cristo bain èjaguè ba'iyè, ja'anna Riusubi mè'è masiye yo'oguète te'e ruiñe re'huabi. Baguète coca quèacuabi ja'anre mè'èni quèani masi guèsejënna, Cristo bain ira èjacuabi bacua èntè sarañate mè'èna pa'roni uajajënna, Riusubi mè'ère cuencueni re'huabi. Ja'nca re'huasi'què sèani, gare te'e ruiñe yo'oye se'ga ba'ijè'ën. 15Mè'è cuencuesi yo'ore yua si'a jèja jo'caye beoye yo'oguè ba'ijè'ën. Ja'nca yo'oguèna, si'acuabi mè'èni èñani, mè'è re'oye yo'oguè ba'iyete masiye. 16Mè'è ba'iyete, mè'è re'o ma'a ganiñete re'oye èñaguè ba'ijè'ën. Mè'è coca ye'yoye'ga re'oye èñaguè ba'ijè'ën. Ja'nca yo'otoca, Riusubi mè'ère, mè'è bain achacuare baguè ba'i jobona tèani baji.

Cómo portarse con los creyentes

5 1Iracuare bèinjèn cama'iguè ba'ijè'ën. Mè'è pè'caguè sanhuè èñañe'ru ba'iguè, bacuani yihuo coca quèani achoguè ba'ijè'ën. Bonsècuare cato, mè'è yo'jecuare èñañe'ru ba'ijè'ën. 2Romi iracuare cato, mè'è mamá sanhuè'ru èñaguè ba'ijè'ën. Romi zin hua'nare cato, bacuare te'e ruiñe recoyo ro'taguè, mè'è yo'jecuare'ru èñaguè ba'ijè'ën.

3Hua'je romicuabi bonse beo hua'na ba'itoca, bacuare te'e ruiñe èñaguè conjè'ën. 4Hua'je hua'gobi yua zin hua'na o naje hua'na batoca, bacuabi yua bagoni cuiraye ru'ru ye'yeja'bè, Riusu case'ru ba'iyè. Bacua te'e bain, bacua pè'caguè sanhuè, bacua ahuro sanhuè, bacuare cuirajèn ba'ija'bè. Ja'nca yo'otoca, bacua pè'caguè sanhuè insijèn ba'ise'ere go'yayè. Go'yajënna, Riusubi ai re'oye èñani bojoi. 5Hua'jego

bonse beo hua'go, cuiracua beogo, ja'angobi Riusu cuiraye se'gare èjogo ba'igo. Riusu coñete jo'caye beoye senni achago ba'igo bago. 6Hua'je hua'gobi ro bago yèse'e se'gare èa èñani yo'otoca, Riusuni recoyo ro'taye huanofie beoye ba'iji bagore. 7Ja'ango ba'iyè'ru ba'icua ba'itoca, te'e ruiñe ba'i ma'a se'gana ganijèn ba'ija'bè caguè, bacuani coca yihuoguè quèajè'ën. 8Yequècua bacua bainre cuirama'icua ba'ito, bacua te'e bainre cuiraye guècua ba'ito, bacuabi yua bacua recoyo ro'tayete jo'cani senjocua ba'iyè. Cristoni si'a recoyo ro'tama'icua'ru què'rè gu'aye yo'ocua'ru ba'iyè.

9Cristo bain bonse insise'ebi hua'je hua'goni cuirani contoca, bago mamire bacua uti pèbèna toyani batoca, ru'ru sesenta tècahuèan baye ba'ija'go. Te'e ènjèni huejasi'co ba'ija'go. 10Re'oye yo'o yo'osi'co ba'ija'go. Bago zin hua'nare re'oye irosi'co ba'ija'go. Tincuabi rajjënna, bacuare re'oye cuirasi'co ba'ija'go. Riusu bain cuencuesi'cuare cuirani consi'co ba'ija'go. Ai yo'ojèn ba'icuan consi'co ba'ija'go. Ja'an yo'ogo ba'ise'e, yeque yo'ogo ba'ise'ere yo'osi'co ba'itoca, bagote re'oye èñani conjè'ën.

11Romi hua'je hua'na sesenta tècahuèan ti'anma'icua ba'itoca, Cristo bain curi insise'ebi cuiraye conma'ijè'ën. Yequèrè èmè huèani huejaza cajèn, Cristote jo'cani senjoma'iñe. 12Ja'nca yo'otoca, Cristo bain jubèni ru'ru cani jo'case'e, Se'e huejama'iñe cajèn ba'ise'e, ja'anre'ru tin yo'ojèn, gu'a juchana go'ijèn gu'ajaiyè. 13Gu'ajani, bain huè'eñana sani, ro hui'ya hue'seña nèca ganocua ruiñe. Ja'nca ruinjèn, què'rè gu'aye yo'ojèn, bain yo'oyete ro hui'ya quèani achojèn, caraye beoye yo'oyè. Bacua besa cocare quèani achoye beoye ba'ire'ahuè. 14Ja'nca sèani, romi hua'je hua'na irama'icua'bi se'e huejatoca, re'oye ba'iji. Zinre bajèn, bacua huè'eñare èñajèn cuirajèn ba'ija'bè. Ja'nca yo'otoca, maini je'o bacuabi maire gu'aye caye porema'iñe. 15Yequècua romi hua'je hua'nata'an, yua Cristo ma'a ganiñete ro jo'cani senjoni, yua zupai huatina be'teja'è.

16Yureca, Cristoni si'a recoyo ro'tacua, èmècua, romicua, bacua te'e bain romi hua'je hua'na batoca, bacuare cuirani conjèn ba'ija'bè. Cristo bain jubèni cuira guèsema'ija'bè cayè. Ja'nca cuirajèn contoca, Cristo bain jubèbi yequècua romi hua'je hua'na bonse beo hua'na ba'icua, cuiracua beo hua'na, ja'ancuani cuirani coñe poreyè.

17Cristo bain jubè ira èjacua, ai re'oye yihuojèn ba'icua, ja'ancuare què'rè te'e ruiñe èñani, bacuare què'rè re'oye cuirajèn, bacuani re'oye ro'ijèn ba'ijè'ën. Riusu cocarebare quèani achojèn, bainni te'e ruiñe yihuojèn, gu'ajeyiye beoye yo'ojèn ba'itoca, ja'nca conjèn cuirajèn ba'ijè'ën. 18Riusu coca toyani jo'case'ebi ñaca caji: "Toro hua'guèni aon yo'ore yo'o guèseguè, baguè y'i'obote gueonma'ijè'ën. Ja'an aonre ainja'guè" caji. Cani, se'e yeque què'ro toyani jo'case'e ba'iji: "Yo'o conguèbi yo'o yo'oguèna, baguèna ro'iyè bayè mai" caji. Ja'nca cani jo'case'e sèani, Cristo bain jubè èjacuare re'oye conjèn ba'ijè'ën.

19Yequèbi ira èjaguète gu'aye catoca, ru'ru, samucua o samutocua baguè gu'aye yo'ose'ere èñasi'cua, bacuabi baguè gu'aye yo'ose'ere quèani achaja'bè. Te'eguè se'gabi achotoca, ba gu'aye case'ere achama'ijè'ën. 20Gu'a jucha yo'ocua ba'itoca, bacua si'acuani, bain jubèbi achajënna, bèiñe yihuoni cajè'ën. Yequècuabi guina'ru yo'oma'iñe caguè, ja'nca cajè'ën. 21Yureca mè'èni se'e yihuoyè yè'è. Riusu, Cristo Jesús, guènamè re'oto yo'o concua, bacuabi achajënna, ai yihuoreba mè'èni yihuoyè yè'è: Yè'è yure cani toyase'e si'aye jo'caye beoye yo'oguè ba'ijè'ën. Yequècuare què'rè gu'aye èñaguè, yequècuare què'rè re'oye èñaguè, bacuare què'rè ta'yejeiye conni cuiraye yo'oma'ijè'ën. 22Bainguèbi Cristo bain èjaguère runza catoca,

baguëte Cristo bain ëjaguëte te'e jëana re'huama'ijë'ën. Më'ë ëntë sarañare baguëna te'e jëana pa'roni re'huama'ijë'ën. Baguë recoyote ëñani masijë'ën ru'ru. Te'e jëana re'huatoca, yequerë gu'a jucha yo'osi'quëre congüë ba'ima'iguë më'ë.

²³Më'ë guëtabë raure baguë sëani, oco se'gare uncuma'ijë'ën. Jo'cha re'co choa ma'carë uncuni huajëjë'ën.

²⁴Yequëcuabi gu'a recoñoare bajëna, bainbi guaja beoye ëñani masiyë. Riusubi bacua gu'a juchare ëñani, baguë bënni senjo umuguse tëca ëjoji. Yequëcuabi gu'a recoñoare bajëna, bainbi jë'te se'ga ëñani masiye poreyë. ²⁵Güina'ru, yequëcuabi re'oye yo'oye ba'ijëna, bainbi guaja beoye ëñani masiyë, te'e ruiñe masi güesese'e sëani. Yequëcuabi yahuera'rë re'oye yo'oyeta'an, jë'te masi güeseji. Riusu bainbi te'e ruiñe masiye poreyë.

6 ¹Yo'o conjën ba'icuabi bacua ëjacuani ai ruiñe ëñajën, bacua guanseyete güeye beoye yo'ojën ba'ija'bë. Yequëcuabi Riusu ba'iyete, mai coca ye'yoni yihuoyete, ja'anre gu'aye cama'ñe cajën, ja'nca yo'ojën ba'ija'bë. ²Bacua ëjacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, bacuani gu'aye ëñama'ija'bë, bacua te'e bain sëani. Quë'rë re'oye bacuani yo'o conjën ba'ija'bë. E'jacua'ga Cristo bainni ai yëreba yëjën, bacuani insiye conjëna, bacua yo'o conjën ba'icuabi bacuani quë'rë re'oye yo'o conjën ba'ija'bë. Ja'anre më'ëni yihuoguëna, më'ë'ga si'acuani ye'yoni, quëani achoguë ba'ijë'ën.

La verdadera riqueza

³Bainguëbi tin cocare coqueye ye'yoni, mai E'jaguë Jesucristo te'e ruiñe ba'i cocare, mai recoyo ro'tajën ye'yoyete ja'anre güeye catoca, ⁴ja'anguë yua ro baguë se'gare'ru aireba huanoguëna, ro huesë äyë ba'i hua'guëbi caji. Gu'a recoyo baguëbi ro bëin cocare cani achoye yëguë, yequëcuani je'o ba güeseji baguë. Ja'an cocare cani achoni tonguëna, baguëte achacuabi mai ba'iyete ro ëa ro'tajën ba'iyë. Gu'aye yo'oyete maire huacha ro'tajën ba'iyë. Maini ai hui'ya jayajën ba'iyë. Maire gu'a hua'nare'ru ëñañë. ⁵Ja'nca coqueye ye'yoyi baguë. Ye'yoguëna, yequëcua te'e ruiñe recoyo ro'taye beocua, ja'ancuabi yua bëin cocare jo'caye beoye quëani achoyë, ro ro'tajën ba'icua sëani. Ja'ancuabi mai recoyo ro'tayete ëñajën, maire gu'aye ro'tajën, jaya coca maire quëayë: Bonse baye se'gare recoyo ro'tajën ba'iyë, maire gu'aye cayë bacua. Ja'anre cacua ba'itoca, quëñëni saijë'ën. ⁶Ja'nca ro'tacuata'an, maibi recoyo ro'tajën, bojo recoyo huanofete bayë mai. Ja'nca bajën, ai ba'iyë ai bojoreba bojoyë mai. Maibi se'e bonsere bañu cama'itoca, ai bojojën ba'iyë mai. ⁷Ën yijana të'ya raisi'cua ba'ijën, ¿gue bonse naconi rate'ne mai? Bañë. ⁸Mai aon aiñe, mai caña ju'iyë, ja'an se'gare batoca, maibi bonsere se'e yëma'ñë. ⁹Ja'nca ba'iyeta'an, bainbi bonse, curi, ai ba'iyë ai bëyoni baza catoca, ro coquesi'cua ruiñë bacua. Bacuabi ro ro'tajën, ro ëa ëñajën ba'icua ruinjën, ro guaja ganijën, bacua gu'a juchana to'ñë. Ro huesëni carajeiyë. ¹⁰Ja'nca sëani, maibi curire ai yëtoca, quë'rë ai ba'iyë ai gu'a hua'na'ru ruiñë mai.

Yequëcuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, ja'nrebi, curire aireba yëni, ja'nrebi jë'te, bacua recoyo ro'tayete jo'cani senjohuë. Ja'nca senjojën, ai ja'si yo'oye ba'icua ruinjën, recoyo se'gare ai oireba oijën baë'ë.

La buena lucha de la fe

¹¹Ja'nca ba'ijëna, më'ë'ga, Riusu bainguë sëani, ja'anre baye ro'taye beoye quëñëjë'ën. Ñaca se'gare si'a recoyo senjën ba'ijë'ën: Te'e ruiñe ba'i recoyo ro'taye, Riusu ba'iyë'ru ba'iyë, Cristoni si'a recoyo ro'taye, si'acuani aireba yëye, jëja recoyo baye, bainre bojoguë coñe ja'anre yëguë, më'ë porese'e'ru recoyona re'huani bajë'ën. ¹²Si'a jëja Cristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'taguë ba'ijë'ën. Si'arën ba'iyë'ru re'huani conijë'ën. Riusubi më'ëre ja'anna choji'i. Më'ëbi Cristoni re'oye sehuoguëna, ai jai jubë bainbi më'ë recoyo ro'ta cocare achani masihuë. ¹³Ja'nca sëani, Riusu, si'aye re'huani huajë güesequë, Jesucristo, Ponce Pilatona re'oye sehuosi'quë, ja'ancuabi yë'ëre achajëna, më'ëni ñaca guanseni jo'cayë yë'ë. ¹⁴Riusu guanseni jo'case'ere caraye beoye achani yo'oguë ba'ijë'ën. Mai E'jaguë Jesucristo in rai umuguse, maini ëñojai umuguse ti'añe tëca, huacha yo'oye beoye te'e ruiñe yo'oguë ba'ijë'ën. ¹⁵Riusu cuencuesirën ti'anguëna, Jesucristobi maini se'e ëñoñe ba'iji. Mai Ta'yejeiye E'jaguë Riusuni ai bojojën, baguëte ai bojojën cayë. Mai quë'rë ta'yejeiyereba ba'iguëbi si'a ën yija ëjacua'ru quë'rë ta'yejeiye ba'iguë'bi ba'iji. ¹⁶Baguë se'gabi ju'ñe beoye ba'iji. Go'siyeiye ba'iguëbi ai ta'yejeiye miañe ëñoñuëna, ro bain ñacobi baguëni ëñañe ti'anmajën ba'iyë. Baguëni ëñañe porema'ñë. Ja'nca sëani, si'a bainbi baguëni ai ruiñe ro'tajën ba'ija'bë. Quë'rë ta'yejeiye E'jaguëbi si'arën ba'iji, jo'caye beoye cajën ba'ija'bë.

¹⁷Ja'nrebi, ën yija bonsere ai ba'iyë bacuani coca guanseyë'ën. Mësacua se'gare'ru huanofete beoye ba'ijë'ën. Mësacua bonse conijë'ë se'gare bojoye beoye ba'ijë'ën, te'e jëana ñu'ñu'jeija'ñete sëani. Riusu se'gani bojojën ba'ijë'ën. Baguë se'gabi maina si'aye insiyereba insiji. Maini ai bojo huanofete caraye beoye maina jo'caji. ¹⁸Ja'anre ai bonse bacuani guanseni jo'cajë'ën. Mësacua bayete yequëcuani güeye beoye huo'hueni insiye ro'tajë'ën. ¹⁹Ja'nca yo'ojën, mësacua si'arën ba'i re'oto conijë'ëre re'hua bi'rayë. Ñu'ñu'jeiñe beoye ba'iyete baja'cua'ë mësacua, cajë'ën bacuare.

Encargo final a Timoteo

²⁰Yë'ë mami Timoteo, Riusu insise'e, më'ëna insini jo'case'e, ja'anre huesoye beoye re'oye re'huani bajë'ën. Yequëcuabi ro bacua masiye ba'i cocare quëani achajëna, ja'anre ro'taye beoye quëñëjë'ën, huacha quëacuare sëani. Bacuabi ro ro'tajën, Riusuni huesëjën, baguë coca cani jo'case'e'ru tin cajën, ba cocare gu'aye cayë se'gare ro'tajën ganiñë. ²¹Te'e ruiñe masiyë cajën, Cristoni recoyo ro'tayete ro jo'cani senjojaë'ë.

Yureca, Riusubi më'ë, më'ë bain ba'icua, si'acuani ai ta'yejeiye conreba conja'guë.

San Pablo

TIMOTEONI

Samu ba'i cocare toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo, Riusu cuencueni raosi'quë, Jesucristo coca quëani achoguë, yë'ëbi si'a bainni ñaca quëani achoyë: Jesucristona te'e zi'inni, baguë go'ya raise'e'ru go'ya raiye ba'ijë'en cayë. ²Ja'nca ba'iguëbi, Timoteo yë'ë mami ai yësi'quëni coca toyani më'ëna saoyë. Mai Taita Riusu, mai Èjaguë Jesucristo, bacuabi më'ëni caraye beoye conreba conja'bë. Më'ëni ai ta'yejeiye yëreba yëjën ba'ija'bë. Më'ëni recoyo re'o huanofete jo'caja'bë cayë yë'ë.

Dar testimonio de Cristo

³Yë'ë Taita Riusuni ai bojoguë, caraye beoye baguëni surupa caguë ba'iyë yë'ë. Baguëni te'e ruiñe recoyo ro'taguë, yë'ë ira bain ba'isi'cua yo'o conjën ba'ise'e'ru Riusuni surupa caguë, na'ijani ñatajani më'ëre ujuguë ba'iyë yë'ë. ⁴Më'ëbi yë'ëni oiguë baguëna, më'ëre gare huanë yeye beoye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi më'ëni ëñaja'ma caguë, më'ë naconi bojo recoyo re'huani ba'i ëaye ro'tayë. ⁵Më'ëbi Riusuni te'e ruiñe recoyo ro'taguë ba'iguëna, gare huanë yema'inë yë'ë. Më'ë ahuera Loida, më'ë mamá Eunice, bacuabi Riusuni te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'na, më'ë'ga güina'ru Riusuni si'a recoyo ro'tayë. Ja'anre ëñani masihuë yë'ë.

⁶Ja'nca sëani, më'ëni cocare yihuoni, më'ëni ro'ta güeseyë yë'ë. Yë'ëbi yë'ë ëntë sarañabi më'ëna pa'róni Riusuni ujuguëna, Riusubi më'ë yo'ore cuencueni, ja'anna më'ë masiye yo'oguëte re'huani jo'cabi. Ja'anre ro'tani, jo'caye beoye quë'rë jëja recoyo re'huani yo'oguë ba'ijë'en. ⁷Mai Taita Riusubi maire re'huani jo'caguë, huaji yëye beocuare maire re'huabi. Si'a jëja recoñoa ba hua'na, te'e ruiñe Riusu ro'taye'ru ro'tajën ba'i hua'na, yequëcuani ai yëreba yëjën ba'i hua'na, ja'an hua'na ba'icuare maire re'huani jo'cabi Riusu. ⁸Ja'nca sëani, mai Èjaguë cocareba jo'case'ere, baguë ba'iyete, ja'anre ro'tani, bainni huaji yëye beoye quëani achoguë ba'ijë'en. Yë'ëre'ga, mai Èjaguëni yo'o conguë preso guaosi'quëre bainni huaji yëye beoye quëaguë ba'ijë'en. Më'ë'ga Cristo bojo güese cocarebare quëani achoguë, baguë ro'ina ai yo'oguë quëani achoguë ba'ijë'en, Riusubi më'ëre quë'rë jëja baguëre re'huaguëna. ⁹Ja'nca re'huaguëbi maire, juchana zemojën ba'icuare tëani, baguë bainreba gu'a jucha beojën ba'icuare re'huani bajì maire. Mai re'oye yo'ojën ba'ise'e se'gare ro'tama'iji Riusu. Baguë se'gabi baguë yëyete yo'oni, maire conni, baguë ba'iyete maina ro insini, maini ai yëreba yëji. Ai yëreba yëguëbi Jesucristote maina raoye ru'rureba ba'isirënbi ro'tani yureña yo'obi. ¹⁰Maini tëani baza caguë, Jesucristote maina raoni, baguë tëani bayete maina masi güesebi Riusu. Maibi ju'ñe beoye ba'ija'bë caguëna, Jesucristo ju'insi'quëbi go'ya rani,

mai junni huesëyete gare si'a jëja quëñoni senjoni, baguë bojo cocarebare maina quëani achoni jo'caguë, mai si'arën ba'iyete re'huayete baguë ñatani saoyete maina ëñobi.

¹¹Ja'an cocare cayë yë'ë. Riusubi cuencueni re'huaguëna, baguë cocarebare judío bain jubë ba'ima'icuanu quëani achoguë, bacuani ye'yoguë raosi'quë'ë yë'ë. ¹²Ja'nca raosi'quë sëani, yequëcuabi yë'ëre ai je'o bajën, yë'ëre huaijë'na, ai yo'oyë yë'ë. Jesucristoni masiyereba masiyë yë'ë. Ai yo'oguëta'an, baguëni masiyereba masiguëbi gare huaji yëye beoye quëani achoyë. Baguëni si'a recoyo ro'taguë, jëja recoyo re'huahuë yë'ë. Yë'ë ba'iyete Cristona insini jo'caguëna, baguë in rajiei umuguse ti'añe tëca baguëbi yë'ë ba'iyete re'oye re'huani bajì.

¹³Yureca, mami, yë'ëbi te'e ruiñe ba'i cocare më'ëni ye'yoguëna, jo'caye beoye recoyona re'huani bajë'en. Jesucristoni si'a recoyoreba ro'tajë'en. Si'acuani ai yëreba yëguë ba'ijë'en. Mai yua Jesucristo bain re'huasi'cuare sëani, ja'nca yo'oguë ba'ijë'en. ¹⁴Riusubi baguë te'e ruiñe ba'i cocare më'ëna jo'caguëna, ja'anre, Riusu Espiritubi ai jëja yo'oni conguëna, gare tin yo'oye beoye bajë'en.

¹⁵Yureca, Asia yija ba'icua yë'ë naconi ba'isi'cua, si'acuabi Figelo, Hermógenes, ja'ancuabi bacua naconi ba'ijën, yë'ëre jo'cani senjoni saë'ë. Ja'anre masiyë më'ë. ¹⁶Ja'nca senjosi'cua ba'ito'ga mai Èjaguëbi Onesiforo, baguë te'e bainni ai conreba conja'guë. Ja'anguëbi yë'ëna rani, yë'ëre ai ba'iyete bojo hua'guëre re'huabi. Yë'ëre preso zeanse'ere gu'aye ro'tamaji'i. ¹⁷Baguë yu Roma huë'e jobona ti'anni ja'ansirën yë'ëre tinjañe tëca yë'ëre cu'ejaji'i. ¹⁸Mai Èjaguëbi baguë in rai umugusebi baguëte ai conreba conja'guë. Mai Efeso huë'e jobo ba'isirën baguëbi maire ai re'oye conguëna, më'ëbi masiyë.

Un buen soldado de Jesucristo

2 ¹Ja'nrebi, yë'ë mami, Cristo Jesusbi ai ta'yejeiye insireba insiguëna, jëja recoyo re'huani bajë'en. Maibi baguë te'e bainre re'huasi'cuabi baguë insireba insise'ere ai ba'iyete ai coyë. ²Yë'ëbi Riusu cocarebare si'a bainni quëani achoguëna, më'ë'ga achahuë. Ja'nca achasi'quëbi yua yequëcua, bainre ye'yoye porecua, Riusuni te'e ruiñe conca, ja'ancuare cu'eni, bacuani te'e ruiñe yihuoni ye'yoyë'en.

³Re'o soldado hua'guë te'e ruiñe yo'oye'ru, Jesucristo yo'o cuencuese'ere te'e ruiñe yo'oguë ba'ijë'en. Më'ë ai yo'oguë ba'iyete ro'taye beoye ba'iguë, Cristo yo'o conguë ba'ijë'en. ⁴Soldadobi baguë ëjaguëni re'oye coñe yëtoca, yeque yo'o, soldado jubë ba'ima'icua yo'o, ja'anre yo'oma'iji. Yë'ë ëjaguë yë'ëre cuencuesi'quë se'gare conza caguë, baguë yo'o se'gare yo'oji. ⁵Güina'ru, carrera jëja huë'huëguëbi premiote ganañe yëtoca, te'e ruin hua'guëra huacha yo'oye beoye huë'huëye

baji. ⁶Güina'ru, aon zio yo'ogüebi ai jëja yo'o yo'otoca, aon tëase'ere ru'ru inni sani aife ba'iji. ⁷Yè'èbi cocare yihuoguëna, re'oye ro'taguë ba'ijë'ën. Mai Èjaguëbi conguëna, si'aye masiye poreyë mè'è.

⁸Yureca, Jesucristo, ira taita ba'isi'quë David bainguë, baguë yua junni tonsi'quëbi go'ya raiguëna, baguëte huanë yema'ijë'ën. Ja'nca ba'iguëte te'e ruiñe quëani achoguë ba'iyë yè'è. ⁹Ja'nca quëani achoguëbi ai yo'ogüë, gu'a bainguë'ru preso zeansi'quë ba'iyë yè'è. Yè'ère preso zeanni, Riusu coñete enseñu cajën yo'ocuata'an, Riusu cocarebare masi güeseyete enseye gare porema'icua'ë. ¹⁰Ja'nca sëani, Riusu bain cuencuesi'cuare ro'taguë, mai Èjaguë Cristo Jesús tëani basi'cua'ru ruinja'bë caguë, si'arën go'sijeyete coni baja'bë caguë, bacuani recoyo oiguë, ai ba'iyë ai yo'oyë yè'è.

¹¹Yua te'e ruiñe quëani jo'case'e ba'ito, ñaca ba'iji:

Maibi Cristo junni tonse'e'ru junni tontoca,
baguë go'ya raise'e'ru go'ya raiyë mai.

¹²Baguë naconi jo'caye beoye yo'o contoca,
baguë naconi ëja bain ruiñë mai.

Maibi baguëte güeye catoca, baguëbi
maire'ga güeye caji.

¹³Maibi baguëni recoyo ro'taye cue'yoni jo'catoca,
baguë te'e ruiñe cani jo'case'ere jo'cani
senjoñe beoye ba'iji.

Baguë ba'iyete güeye caye beoye ba'iji.

Un trabajador aprobado

¹⁴Ja'nca quëani jo'case'e ba'iguëna, si'acuare quëani achoguë ba'ijë'ën: Mëacuabi ro bëin cocare sa'neña cajën, gare se'e caye beoye ba'ijë'ën. Ja'an cocare bacuani si'a jëja yihuoguë ba'ijë'ën, Riusubi ëñaguëna. Bain cocare ro cajën ba'itoca, bainbi achani, gu'a recoñoa bacua ruiñë. ¹⁵Riusu yo'o conguë, baguë te'e ruiñe ba'i cocare huacha yo'oye beoye ye'yoguë ba'ijë'ën. Huañi yëye beoye ba'iguë, Riusu yëye'ru te'e yo'ogüë ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ogüëna, Riusubi mè'ëni ruiñe ëñani, mè'ëni bojoreba bojosi. ¹⁶Yequëcuabi sa'ñeña coca cajën, ro ya'ja güeseyete cajënna, achama'iguë ba'ijë'ën. Quëñëni saijë'ën. Ja'nca cocare cajënna, bainbi achani, què'rë gu'aye ro'tajën ba'icua ruiñë. ¹⁷Ja'an gu'a cocare ye'yojënna, bainbi achani, gu'a recoyo ba'icua ruin bi'rayë. Mai zijei ga'nihuë junjani ca'nini huesëye'ru ba'iji. Ja'anre ye'yojën ba'icua, Himeneo, Fileto, ja'an ba'icuabi ba'iyë. ¹⁸Bacuabi yua, "Cristo go'ya raise'e'ru se'e go'ya raima'inë mai" cajën, te'e ruiñe ba'i cocare jo'cani senjohuë. Jo'cani senjojënna, yequëcuabi si'a recoyo ro'tajën ba'isi'cuabi bacua coca ye'yose'ere achajën, Cristo ba'iyete ro'taye jo'cani senjohuë. ¹⁹Jo'cani senjocuata'an, Riusu cuencueni jo'case'e te'e ruiñereba re'huanu jo'case'ebi gare ñu'ñujeiñe beoye ba'iji. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñani, jëja recoñoa re'huaye poreyë mai. Ñaca toyani jo'cabi: "Mai Èjaguëbi baguë bainreba ba'ija'cuare masiji." Yequë cocare'ga toyani jo'cabi: "Si'acua, Cristo bain ruiñe yëtoca, gu'aye yo'oyete jo'cani, re'oye yo'oye se'gare jo'caye beoye yo'ojën ba'iyë" cani jo'cabi Riusu.

²⁰Èja bain huë'ena ëñato, guëna re'ahuaña, tasa ro'rohuëan si'aye ba'iji. Yequë, plata, zoa curi, ja'anbi re'huase'e ba'iji. Yequë, sunqui, soto, ja'anbi re'huase'e ba'iji. Yequëbi re'o yo'o yo'oye ba'iji. Yequëbi si'si yo'o yo'oye ba'iji. ²¹Maibi si'a gu'ayete güejën, jucha beo hua'na ba'itoca, Riusubi baguë re'o guëna re'ahua'ru maire re'huaji. Ja'nca re'huaguëna, maibi si'si beojën, mai Èjaguë re'o yo'ore si'aye yo'oye cuencuesi'cua ba'iyë.

²²Bonsëcuabi ro bacua yëse'e güina'ru gu'aye si'a jëja yo'ojënna, mè'è'ga yo'omaquë ba'ijë'ën. Te'e ruiñe ba'iyë

recoyo ro'taye, ai yëreba yëye, bojo recoyo huanoñe, ja'anre si'a jëja recoyo re'huanu ba'ijë'ën. Gu'a jucha quëñësi'cua, mai Èjaguë coñete choisi'cua, bacua naconi ñë'cani, si'a jëja re'o recoyo re'huanu ba'ijë'ën. ²³Yequëcuabi ro huesëjën, ro bëin güese cocare quëani achojënna, ja'anre achamajën ba'ijë'ën. Quëñëni saijë'ën. Ja'anre achatoca, maire bëiñe se'ga bayë. ²⁴Mai Èjaguëre yo'o concuabi bëiñe beoye ba'ija'bë. Si'a bainni bojojën, re'oye yo'ojën, masiye ye'yojën ba'ijë'ën. ²⁵Yequëcuabi ai gu'aye sehujöjënna, bëiñe beoye bojora'rë te'e ruiñe yihuojë'ën. Ja'nca yihuojënna, yequëre Riusubi ja'an bainni ëñoni, bacua gu'a jucha senjoñe, baguë te'e ruiñe ba'iyete masiye, ja'anre bacuani yo'o güesema'ija'guë. ²⁶Ja'nca yo'o güeseguëna, ja'nrebi, bacuabi te'e ruiñe ro'ta bi'rani, zupai huati zeanse'ere jo'cani jëaye poreyë. Zupai huati zeanse'ere ba'ijën, zupai yëye se'gare yo'ojënna, Riusubi bacua jëani ba'iyete masi güesëji.

Cómo será la gente en los tiempos últimos

3 ¹Yureca, ën cocare achani huanë yemaquë ba'ijë'ën. Carajei umuguseña ti'anguëna, bainbi ro guaja yo'ojën, ya'yaye tëca ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ²Yequëcuabi bacua se'gare'ru huanoñe ba'iyë. Yequëcua bayete ëa ëñajën ba'iyë. Bacua yo'ose'e se'gare bojojën, ro bacua ba'iyete ro'tajën, yequëcua ba'iyete gu'a güeyë. Riusuni gu'aye cajën ba'iyë. Pë'caguë sanhuëbi yihuojënna, bëinjën yo'oma'inë. Yequëcua coñete re'oye ro'tama'inë. Riusu guanseni jo'case'ere gu'a güejën senjoñë. ³Bacua bainrebani yëye beoye ba'ijën, Gu'aye yo'ohuë yè'è caye gu'a güejën, ro gu'aye cajën coquejën, re'oye yo'oye ro jo'cani senjojën, bëin coca se'ega cajën, re'oye yo'oye gu'a güejën ba'iyë. ⁴Coqueye se'ga ro'tajën, bacua yëse'e se'gare ro a'ta yo'ojën, bacua se'gare'ru huanoñe ba'iyë. Riusuni ro'taye beoye ba'ijën, ro bacua bojo ëaye se'gare yëjën ba'iyë. ⁵"Riusuni si'a recoyo ro'taguë'è yè'è" cacuata'an. Riusu ta'yejeiye yo'oni jo'case'ere gu'a güeye cayë bacua.

Ja'nca cajënna, bacuare achaye beoye ba'ijë'ën. ⁶Bacua jubë ba'icuabi bain huë'ëñana ëñajën ganajën, romi hua'na jëja recoyo beo hua'nare cu'eyë. Ja'an romi hua'nabi ai gu'a jucha bajën, ro bacua yëse'e se'gare caraye beoye yo'ojën, ⁷"Te'e ruiñete ye'yeni yo'oja'ma" ro'tajënna, ja'anre ye'yeye ai caraji bacuare. Ja'an romi hua'nare cu'eni, bacua ro'tajën ba'iyete tëteni bayë, ba ye'yocua. ⁸Ja'nca yo'ojën, Riusu te'e ruiñe ba'iyete caraye beoye gu'a güeye cayë. Ira yai bain ba'isi'cua Janes, Jambres, ja'an hue'ecuabi Moisés coca quëase'ere gu'a güeye cajënna, ja'an ye'yocua'ga güina'ru yureña te'e ruin cocare gu'a güeyë. Bacuabi ro ro'tajën, Cristoni si'a recoyo ro'tayete senjoni ba'iyë. ⁹Ja'nca ba'ijën, què'rë se'e huacha ye'yoye ti'anma'ija'cua'ë. Bacua ro ro'tajën ye'yoye, ba ira yai bain ba'isi'cua ye'yojën ba'ise'e'ru ba'iyë, ja'anre si'a bainbi masija'cua'ë. Masini, bacuare achama'ija'cua'ë.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰Më'ëca yè'è ye'yoguë ba'ise'ere achani te'e ruiñe yo'ogüë ba'è'è. Yè'è te'e ruiñe yo'oye, yè'è jëja recoyo ro'taye, Cristoni ro'taye, yè'è bojora'rë coñe, yè'è yëreba yëye, yè'è jëja baye, ja'anre mè'èbi te'e ruiñe ëñani ye'yehuë. ¹¹Yequëcuabi yè'ëni ai je'o bajënna, ai yo'ogüë ba'è'è yè'è. Ai yo'ogüëna, mè'èbi ëñani, Cristo ma'a ganiñete ye'yehuë. Yequëcua, Antioquia, Iconio, Listra, ja'an huë'e joboña ba'icuabi yè'ëni ai huaijënna, yè'ëbi ai yo'ogüë, mai Èjaguë yo'ore jo'caye beoye yo'ogüë ba'è'è. Mè'èbi ja'anre masiyë. Mai Èjaguëbi yè'ëni conguë, yè'ère jëa güesebi. ¹²Si'a bainbi Jesucristoni zi'nzjën, baguë yëye se'gare te'e ruin recoyobi yo'oye yëtoca, yequëcuabi bacuani gu'aye yo'ojën ba'iyë. ¹³Ja'nca yo'ojën ba'icuata'an,

gu'a bainbi, Yè'èbi te'e ruiñe cayè coquejèn, ja'anre ye'yoni, yequècuani coquejèn yihuoni, ja'ansi'cuani coque güeseni, caraye beoye què'rè gu'ayereba yo'ojèn ba'iyè.

¹⁴Mè'èca mè'è te'e ruiñe ye'yese'ere gare jo'cani senjoma'ijè'èn. Si'a jèja recoyo ro'tani re'huaguè ba'ijè'èn. Mè'ère ye'yojèn ba'isi'cuare ro'tajè'èn. ¹⁵Mè'è zinrèn ba'ise'ebi Riusu te'e ruiñe ba'i coca toyani jo'case'e, ja'anbi ye'yese'què ba'iyè mè'è. Ja'an ye'yese'ebi Cristo Jesusni si'a recoyo ro'taguèna, Riusubi mè'èni baguè ba'i jobona tèani bajì. ¹⁶Riusubi baguè cocarebare te'e ruiñe quèani acho güeseni, maina insini jo'cabi. Ja'anre ye'yeni, Riusu te'e ruiñe ba'iyete masini, yequècuani ye'yoye poreyè mai. Yequècuabi huacha ye'yojènna, ja'an cocabi te'e ruiñe yihuoye poreyè mai. Yequècuabi gu'aye yo'ojènna, ja'an cocabi te'e ruiñe ba'i ma'are èñoñe poreyè mai. Bainni te'e ruiñe ganijèn ba'iyete yihuoni masi güeseye poreyè mai. ¹⁷Ja'nca yihuoni masi güesejènna, Riusure yo'o concuabi què'rè se'e ye'yejèn, què'rè te'e ruiñe ba'ijèn, Riusu yo'o si'aye re'oye yo'oye porecua ruiñe.

4 ¹Yureca, Riusu, Jesucristo, bacuabi achajènna, mè'èni ai jèja yihuoyè yè'è. Jesucristobi si'a bain huajèjèn ba'icua, junni huesèsi'cua, si'acuani bacua yo'ojèn ba'ise'ere senni achaguèna, sehuojèn ba'ija'cua'è. Baguè in rai umugusebi baguè ba'i jobore si'a bainni èñoni, bacua gu'a juchare masini, bacuare bènni senjoja'ñete huohueji. Ja'nca sèani, mè'èni guansegüè cayè yè'è: ²Riusu cocarebare quèani achoguè ba'ijè'èn. Achaye yèma'icua'eta'an, si'acuani jo'caye beoye quèani achoguè ba'ijè'èn. Riusu quèani jo'case'ere bacuani te'e ruiñe masi güesejè'èn. Gu'aye yo'otoca, bacuani bojora'rè yihuoguè ba'ijè'èn. Re'oye yo'otoca, bacuani bojoguè conjè'èn. Si'a hua'nani caraye beoye bojora'rè ye'yoguè ba'ijè'èn. ³Te'e ruin coca ba'iyeta'an, rèño ñè'serè se'ga bain hua'nabi achaye güejèn ba'ija'cua'è. Ro bacua yèse'e achañu cajèn, ro gu'aye ye'yocuare cu'ejèn ba'ija'cua'è. ⁴Cu'ejèn ba'ijènna, te'e ruiñe ba'i cocare senjoni, ira bain ba'isi'cua ro ro'tani quèase'e se'gare achayè. ⁵Ja'nca achajènna, mè'èca te'e ruin recoyo re'huani jo'caye beoye ro'taguè ba'ijè'èn. Yequècuabi mè'èni ro je'o batoca, Riusu cocarebare quèani achoguè ba'ijè'èn. Ai yo'oguè bani'ga, Riusu yo'o conguèreba ba'iguèbi Riusu ye'yose'e si'ayete gare huanè yeye beoye yo'oguè ba'ijè'èn.

⁶Yureca, yè'è ju'insirèmbi ti'anja'ñeta'an ba'iji. Yurera yè'ère huani senjoñu cajènna, yè'è recoyore Riusuna insiyè. ⁷Yè'è'ga yua si'a jèja Riusu yo'o jo'case'ere yo'oni tøjihuè. Carrera huè'huèguèbi jèja huè'huèye'ru si'a Riusu èñosi ma'ana huè'huèni ti'anhuè yè'è. Cristoni si'a recoyo ro'taguè, baguèni senjoñe beoye yè'è recoyona re'huani bayè yè'è. ⁸Ja'nca

sèani, Riusu ta'yejeiye insiyete, ba te'e ruiñereba ba'iyete conì baja'guè'è yè'è. Mai Èjaguè te'e ruiñe justicia yo'oguèbi, baguè in rai umuguse ti'anguèna, guèna maro tèoye'ru baguè ta'yejeiye bayete yè'èna ro insiji. Insini, yequècuare'ga, si'a hua'na Cristoni yèreba yèjèn, baguè in raija'yete èjojèn ba'icua're'ga, bacuana baguè ta'yejeiye bayete insiji Riusu.

Instrucciones personales

⁹Mè'è porese'e'ru besa yè'èna raijè'èn. ¹⁰Demasbi yè'ère jo'cani senjobi. Èn yija ba'iyete ro èa èñani, Tesalónica huè'e jobona saquèña. Crescentebi Galatia yijana saji'i. Titobi Dalmaciana saji'i. ¹¹Lucas se'gabi yè'è naconi ba'iji. Marcore cu'ejani rajè'èn. Baguè yua yè'è yo'ore coñe poreji. ¹²Tíquicote Efeso huè'e jobona saohuè. ¹³Yè'è guayoni se canre, Troas huè'e jobore ba'iguè, Carpo hue'eguè naconi jo'cahuè. Jo'caguèna, ja'an canre injani racaijè'èn. Yè'è uti pèbèanre'ga injani racaijè'èn. Yè'è toyasi ja'orèanre què'rè yèyè yè'è.

¹⁴Alejandro hue'eguè, guèna ma'carèanre re'huaguèbi yè'èni ai yo'o güesebi. Ja'nca ai yo'o güesequèna, mai Èjaguèbi baguèni justiciate te'e ruiñe yo'oja'guè'bi. ¹⁵Mè'è'ga baguè je'o bayete èñani quèñèjè'èn. Maibi Riusu cocare quèani achojènna, baguèbi ai je'o bajì.

¹⁶Yè'è ru'ru ba'isirèn bain èjacuana nèceni, jèa coca sehuoguèna, yè'è bainbi yè'ère te'e conni nècamaè'è. Si'a hua'nabi gatini saè'è. Ja'nca satena, Riusubi huanè yeja'guè, cayè. ¹⁷Gatini saisi'cuata'an, yè'è Èjaguèbi yè'è naconi ba'iguè, jèja recoyo baguète yè'ère re'huabi. Ja'nca re'huaguèna, Riusu cocareba si'aye beoru bacuani quèani achoguèna, judío bain jubè ba'ima'icua si'acuabi achahuè. Yequècuabi yè'ère huani senjoñu casi'cuata'an, Riusubi yè'è recoyote re'o huano güesequè, yè'ère ai conreba conbi. ¹⁸Ja'nca conguèbi yè'ère caraye beoye tèani, baguè ba'i jobona yè'ère re'oye sani baja'guè'bi. Ja'nca sèani, baguèni caraye beoye go'sijei cocare bojojèn quèani achoñuni.

Saludos y bendición final

¹⁹Yureca, Prisca, Aquila, ja'nrebi Onesiforo te'e bain, bacuani saludacaijè'èn. ²⁰Erastobi yua Corintona bèabi. Trófimobi rauna ju'inguèna, baguète Miletona jo'cahuè yè'è. ²¹Mè'è'ga mè'è porese'e'ru, ocórèn ti'anmaquèna, ru'ru raijè'èn. Ja'anrèn ganiñe ai guaja'è. Eubulo, Prudente, Lino, Claudia, bacuabi si'a mai gajecua naconi, mè'èna saludajèn saoyè.

²²Mai Èjaguè Jesucristobi mè'è naconi caraye beoye ba'ija'guè. Mai Taita Riusubi mèsacua si'acuani ai ta'yejeiye conreba conja'guè. Ja'nca raè'è. Amèn.

San Pablobi

TITONI

Utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pablo, Riusure yo'o conguë ba'iyë. Jesucristo cuencueni raosi'quë ba'iyë yë'ë. Bacuabi yë'ëre cuencueni, Cristo bain ba'iruna yë'ëre raosi'quë ba'ë'ë. Bacuabi Cristoni si'a recoyo ro'taja'bë cajën, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare masija'bë cajën, ²si'arën ba'ija'yete ëñajën ëjojën ba'ija'bë cajën, yë'ëre cuencueni raohuë. Si'arën ba'ija'yete cato, mai Taita Riusu coqueye beoye ba'iguëbi ru'rureba ba'isirën ja'anre maini quëani jo'cabi. ³Yure baguë cuencuesi'rën ti'anguëna, Riusubi ja'anre se'e maini masi güeseye ro'taguë, baguë cocarebare maina quëani jo'cabi, maire tëani baye ro'taguë sëani. Ja'nca ro'taguëbi baguë cocarebare yë'ëna insini, ba cocare si'a jëja quëani achojaij'ë'n caguë, yë'ëre raobi. ⁴Yureca, Tito, yë'ë mamaquë, mai samucuabi Cristo te'e bain ba'ijën, baguëni si'a recoyo ro'tajëna, yë'ëbi utire toyani, mël'ëna saoni saludayë. Mai Taita Riusubi, mai E'jaguë Jesucristo maire tëani baguëbi, bacuabi mël'ëni ai ba'iyë ai conni, bojo recoyo huanofete mël'ëna insireba insija'guë cayë yë'ë.

El trabajo de Tito en Creta

⁵Yuta Creta yo'o yo'oja'ye caraguëna, mël'ëre baruna jo'cahuë yë'ë, ba yo'o yo'oguëte. Cristo bain jubëan si'a huë'e joboanre ba'ijëna, sani bacua ëjacuare jia'noni re'huani ba'iyë mël'ë. Ja'nca yo'oguë, yë'ë coca yihuoni jo'case'ere ro'tani, huanë yema'iguë ba'ij'ë'n. ⁶Cristo bain jubë ëjaguëre jia'noni re'huato, huacha yo'oye beoye ba'ija'guë. Te'e rënjo se'gani huejasi'quë ba'ija'guë. Baguë zincua'ga Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'ija'bë. Ro rënni ganoñe beoye ba'ija'bë. Iracuabi guansejënna, te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ija'bë. ⁷Baguë yua Riusu yo'o cuencuesi'quëre sëani, gu'aye yo'oye beoye ba'ija'guë. Yequëcuabi coca yihuojëna, ro achaguë ba'ima'ija'guë. Te'e jëana bënni tonguë ba'ima'ija'guë. Jo'chare uncuni güebeye beoye ba'ija'guë. Bainre huaiye beoye ba'ija'guë. Bonsere ja'ta ba ëaye ro'tama'iguë ba'ija'guë. ⁸Yequëcuabi baguë huë'ëna ti'anjënna, bacuani bojoguë saladani, bacuare re'oye cuiraja'guë. Re'oyete ro'tani, re'oye ëñoñe yo'oguë ba'ija'guë. Si'a jëja re'o recoyo baja'guë. Te'e ruiñereba ro'taguë ba'ija'guë. Riusu yëse'e'ru güina'ru yo'oguë ba'ija'guë. Gu'a juchana to'inma'iñe caguë, gu'aye ro'taye beoye ba'iguë ba'ija'guë. ⁹Riusu cocareba te'e ruiñereba ba'i coca, ja'anre achani, güinajeiñe yo'oguë ba'ija'guë. Riusu coca cani jo'case'e'ru tin ro'taye beoye ba'ija'guë. Ja'nca ba'iguëbi yequëcuare'ga te'e ruiñe ye'yoni, bacua recoyo ro'tayete coñe poreji. Yequëcuabi Riusu cocare gu'a güejëna, bacua huacha cayete te'e ruiñe cani achoye poreji.

¹⁰Ai jai jubë bain, judío bain'ga, bacuabi ro ro'tajën, ro coquejën, ro bacua cocare ye'yojën, maini ai je'o bayë. ¹¹Ja'nca sëani, bacuabi te'e huë'e bain, ai bainre coquejën, bacuani tin ro'ta güesejënna, bacua ye'yojën ba'iyete ënsej'ë'n. Curire con bañu cajën ye'yojën, ai gu'aye yo'oyë bacua.

¹²Ira Creta bainguë ba'isi'quë, masiyereba masiguë, ja'anguëbi baguë bain ba'iyete quëani jo'caguë ba'nji: "Creta bainbi ro coquejën, ro gu'aye yo'ojën, airu hua'i hua'na'ru ro ro'tajën, ro ñame hua'na se'gabi ro ta'yejeiye aon ainjën ba'iyë" cani jo'caguë ba'nji. ¹³Ja'nca cani jo'caguëbi te'e ruiñera quëaguë ba'nji. Ja'nca sëani, si'a jëja, bacuani bëinguë yihuoj'ë'n. Bacuabi jëja recoyo re'huani, Cristoni te'e ruiñe ro'tajën ba'ija'bë. ¹⁴Ira judío bain ba'isi'cuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare senjoni, bacuabi ro ro'tani, ro quëani jo'cajënna, ja'anre bacua recoñoa ro'taye beoye ba'ija'bë. Ro gu'a bain guansese'ere sëani, bacua recoñoare re'huaye beoye ba'ija'bë.

¹⁵Te'e ruiñe recoyo ro'tajën ba'itoca, si'aye te'e ruiñe se'ga ba'iji. Si'si recoyo ro'tajën ba'itoca, si'aye si'si se'ga ba'iji. Si'si recoñoa ro'tacuabi yua Cristoni ro'tamajën, re'oye yo'oye gare huesëjën ba'iyë, bacua recoñoa ja'nju huesëse'e sëani. ¹⁶Ja'nca'cuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare senjoni, bacuabi ro ro'tani, ro quëani jo'cajënna, ja'anre bacua recoñoa ro ba'icuabi "Riusuni masiyë" cacuata'an, bacuabi ro gu'aye yo'ojën, Riusure gu'a güejën ba'iyë. Yequëcuabi re'oye yihuojëna, bacuabi ro bëinjën, ro gu'a güeye sehuojën ba'iyë. Re'oye yo'oye gare ti'anma'iji bacuare.

La sana enseñanza

2 ¹Më'ë'ga Riusu te'e ruiñe ba'i coca quëani jo'case'e'ru güina'ru ye'yoguë ba'ij'ë'n. ²Iracua ëmëcuani ye'yoguë, bacuani ñaca yihuoguë ba'ij'ë'n: Te'e ruiñe yo'ojën, Riusu ëñañete masijën, ja'nji recoyo beoye ba'ij'ë'n. Cristoni si'a recoyo ro'taye, si'acuani ai yëreba yëye, jëja recoyo baye, ja'anna ye'yesi'cua ba'ij'ë'n, ja'an cocare bacuare yihuoj'ë'n. ³Güina'ru ira romi hua'nani re'oye yihuoj'ë'n. Re'o ma'are ganijën ba'ija'bë. Yequëcuani ro coqueye quëaye beoye ba'ija'bë. Jo'chare uncuni güebemajën ba'ija'bë. Te'e ruiñe ye'yojën, ⁴bacua romi yo'jecuani ñaca yihuojën ba'ija'bë. "Mësacua ënjë sanhuë, mësacua zin hua'na, ja'ancuani ai yëreba yëjën, re'oye cuirajën ba'ij'ë'n. ⁵Te'e ruiñe ro'tajën, gu'aye yo'oye yua ëñoñe beoye ba'ij'ë'n. Mësacua te'e jubë yo'o ba'iyë, re'oye yo'oni, yequëcuani bojojën conni, bacua ënjë sanhuëni te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ij'ë'n. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, yequëcuabi Riusu cocarebare gu'aye cayë porema'iñë" yihuojën ba'ija'bë.

⁶Bonsëcuare'ga yihuo cocare caguë ba'ij'ë'n, te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'yere. ⁷Ja'nca caguë, më'ë'ga te'e ruiñe re'o

yo'o yo'oguë, bacua yo'oye'ru yo'oni ëñojë'ën. Te'e ruiñereba coca ye'yoguë, huacha yo'oye beoye ba'ijë'ën. ⁸Yequëcuabi gu'aye caye porema'iñe caguë, si'si beoye yihuo cocare quëani achoguë ba'ijë'ën. Bacuabi yequërë gu'aye catoca, ro gu'a bain ëñoñë.

⁹Yo'o concuare'ga re'oye yihuoguë ba'ijë'ën. Bacua ëjacuabi guansejënna, re'oye achani yo'ojën ba'ija'bë. Bëiñe sehuoye beoye ba'ija'bë. ¹⁰Bacua bonsere jiañe beoye ba'ija'bë. Gu'aye yo'oye beojën ba'icuabi te'e ruiñe yo'ocua se'ga ëñoja'bë. Ja'nca ëñotoca, si'acuabi ëñajën, “Riusu cocareba ye'yësi'cuabi ai re'o bain ba'iyë” cajën ba'iyë. Riusure cato, maini tëani baguë ba'iji.

¹¹Yureca, Riusubi si'a bainre tëani baye yëguë, si'acuani ai conreba conjì. Ja'nca ba'iguë ëñoji Riusu. ¹²Ja'nca ënoğuëbi maini bojora'rë yihuoguë, Riusure gu'a güeyete, ro mai ëa ëñañete, ja'anre jo'cani senjojë'ën, maini caji. Caguë, yua jëja recoñoare re'huajën, ja'nji recoñoa baye beoye te'e ruiñereba yo'ojën ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacuani ëñajënna, ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën yureña, yihuoji maire. Ja'nca yihuoguëna, ja'nca yo'ojën bañuni. ¹³Mai E'jaguë Jesucristo, mai Ta'yejeiyereba Riusu ba'iguëbi maini tëani baja'guë sëani, baguë rani ëñoja'ñete ëjojën, bojoreba bojojën ëñañu cayë, ai go'sijeyereba ba'ija'ye sëani. ¹⁴Ja'anguë Jesucristobi maini ëñaguë, maibi ai gu'a juchare bajënna, maini tëani ba ëaye ro'taguë, mai gu'a jucha ro'ire junni tonbi. Ja'nca junni tonsi'quëbi baguë te'e bain yësi'cua te'e ruin recoñoa ba'icuarë maire re'huaye yëji baguë.

¹⁵Ja'an yihuose'e'ru si'acuani yihuoguë ba'ijë'ën. Yequëcuabi më'ëre gu'aye caye yëjënna, bacuare ënsegüë ba'ijë'ën.

Deberes de los creyentes

3 ¹Më'ë bainni yeque yihuo cocare'ga quëajë'ën: Bain ëjacua, güenaro hua'na, si'acuabi guansejënna, më'ë bainbi achani yo'o conjën ba'ija'bë. Re'o yo'o yo'oye caraye beoye si'aye yo'ojën ba'ija'bë. ²Yequëcuani gu'aye caye beoye ba'ija'bë. Si'a hua'nani bojojën ba'ijën, bacuani bojoye conjën ba'ijën, bacua recoñoa re'o huanone ba'i güeseja'bë.

³Mai hua'nare'ga cato, maibi gu'a jucha basi hua'na ba'ijën ba'nhuë. Maibi ro ro'tajën, Riusuni achaye beoye ba'ijën, ro gu'aye yo'ojën coquesi'cua ba'ijën ba'nhuë. Ro a'ta yo'ojën, ro mai yëse'e'ru yo'o ëaye ba'ijën, ja'an se'gare yo'ojën, zupai huatini yo'o conjën ba'nhuë mai. Yequëcuani je'o bajën, sa'ñeña je'o bajën ba'nhuë mai. ⁴Ja'nca ba'icuarëta'an, Riusubi maini tëani baye yëguë, maini re'oye conni, maini ai yëreba yëji. ⁵Ja'nca yo'oguëbi maini tëani baguë, ro mai te'e ruiñe yo'ojën ba'ise'ere ëñama'iji Riusu. Baguë se'gabi maini

ai ba'iyë ai oiguë congüë, baguë Espiritute maina raoni, mai recoyote mame tënani, mai ba'iyete beoru mamereba re'huani jo'cabi. ⁶Jesucristobi mai huacha yo'ose'e ro'ire junni tongüë, mai mame re'huaye, mai tëani baye, ja'anre maini masi güeseji Riusu. Baguë Espiritute maina raoni, mai recoyote mame re'huani, baguë bayete ai insireba insiji. ⁷Maini ai oiguë ëñani, “Te'e ruin recoñoa ba'i hua'na ba'ija'bë caguë, si'arën ba'iyë re'huayete ëjojën, ja'anre coni baja'bë” caguë, baguë oire bani coñete maini ai masiyereba masi güeseji Riusu.

⁸Yureca, te'e ruiñe quëayë yë'ë. Yë'ë yure yihuoni case'ere re'oye ro'tani, si'a hua'nani quëani achojë'ën. Riusuni si'a recoyo ro'tacuabi caraye beoye re'oye conjën re'oye yo'ojën ba'ija'bë caguë, bacuani yihuo coca si'a jëja quëajë'ën. Quëaguëna, si'a hua'nabi achani, si'a recoñoa bojojën re'huaye poreyë. ⁹Yeque coca ro bëiñe quëani achose'e, ira bain ba'isi'cua mamiña toyani cuencuse'e, bain sa'ñeña ro bëiñe case'e, Moisés coca toyani jo'case'ere bëinreba bëinjën yihuose'e, ja'anre gare achaye beoye ba'ijë'ën. Ja'anre quëani achocuabi ro ro'tajën, ro guaja yo'ojën coca cayë.

¹⁰Yequëcua Cristo bain jubë ba'icuabi bain quëñëni sai cocare bëiñe quëani achotoca, ja'ancuani samu ba'iyë ënsegüë yihuojë'ën. Ja'nca yihuoni, më'ëni achama'itoca, ja'nrebi, bacua ba'irute quëñëni saijë'ën. ¹¹Më'ëni achama'icua sëani, gu'a recoñoa se'e bajën, bacua gu'a juchare si'a bainni te'e ruiñe masi güesejë'ën. Bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi bacuare.

Instrucciones personales

¹²Yureca Artemasre më'ëna saoye ro'tayë yë'ë. Baguëte saoma'itoca, Tíquicote saoyë. Saoguëna, më'ë porese'e'ru yë'ëna, Nicópolis huë'e jobona saija'guëna, ti'anni ëñajë'ën. Ja'anrute oco tëcahuëte bëani ba'ijaza ro'taguë ba'iyë yë'ë. ¹³Ira ëja bain guanseni toyase'ere ye'yësi'quë, Zenas hue'eguë, yequë Apolos, bacuabi yequëruanna saiye ro'tajënna, më'ë porese'e'ru bacua bonse carayete bacuana ro insini conjë'ën. Bacua ma'a saijënna, bacuare besa bojoguë saojë'ën. ¹⁴Cristo bainbi re'oye yo'oye ye'yereba ye'yeja'bë. Yequëcuabi bonsere carajënna, bacuana ro insini conja'bë. Ja'nca conma'itoca, reoye yo'oma'icua ba'iyë.

Saludos y bendición

¹⁵Yureca, yë'ë naconi ba'icuabi më'ëna bojojën saludayë. Më'ë naconi ba'icua, Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, yëquëate yësi'cuare sëani, bacuani saludacajjë'ën. Riusubi mësacua si'acuani ai ta'yejeiye insini cuiraguë ba'ija'guë.

San Pablobi

FILEMONNI

Utire toyani saobi

Saludo

¹Yureca, yê'ë, Pablo hue'leguë, ya'lo huë'ena preso zeansi'quëta'an, Jesucristoni yo'o conguë ba'iyë yê'ë. Yê'ë, mai te'e bainguë ai yësi'quë Timoteo naconi, yëquëna te'e yo'o conguë ai yësi'quë Filemón hue'eguëni utire toyani saoyë. ²Toyani saojën, yëquëna te'e baingo ai yësi'co Apia hue'egoni ro'tajën, Arquipore, yëquëna naconi te'e conni ba'iguë, baguëre'ga ro'tajën, Cristo bainreba si'acua m'ë huë'ena ñë'cajën raicuare'ga, si'acuare recoyo ro'tajën, uti toyani saoyë yëquëna. ³Mai Taita Riusu, baguë Zin Jesucristo, bacuabi caraye beoye si'aye coni bajën, bojo recoyo re'huani ba'ijë'n cayë.

El amor y la fe de Filemón

⁴Më'ë ba'iyete ujato, yê'ë yua jo'caye beoye Riusuni surupa caguë ba'iyë më'ëre. ⁵Më'ëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguë, baguëni quë'r, yëquëna naconi te'e conni ba'iguë, baguëre'ga ro'tajën, ë ai ba'iyë ai yëreba yëguë, Cristo bainrebare ai oiguë conguë ba'iguëna, yê'ë'ga achani masihuë. ⁶Ja'nca sëani, Riusuni ujato, si'a bain më'ë ba'iyete ëñani, Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi mai jubëna re'oye zi'inni ba'ijën, Jesucristo bojo güeseyete quë'rë ai re'oye masini, recoyo bojojën ba'ija'bë cayë. ⁷Yureca, yê'ë bainguë ai yësi'quë, më'ë oiguë coñete ëñani, ai bojo recoyo re'huani ba'iyë yê'ë. Jesucristo bainrebabi më'ëna ti'anjënna, yua bacuani recoyo ai bojo huano güesehuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ë oiguë coñete ëñani ai bojoyë yê'ë.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸⁻⁹Ja'nca bojoguëbi më'ëni señë yê'ë. Më'ëbi porenica yê'ëre conjë'n señë. Cristo yo'o cuencuesi'quëbi më'ë yo'oyete guanseye poreguëta'an, më'ëni ai recoyo yëguëbi më'ë coñe se'gare señë yê'ë. Yê'ë yua Jesucristo bainguë cuencueni raosi'quëbi baguë ro'ina, preso zeansi'quë ba'iyë yê'ë. ¹⁰Ja'nca ba'iguëbi më'ëni senguë, yê'ë bainguë ai yësi'quë Onésimo hue'eguëte më'ëni señë yê'ë. Baguë yua yê'ëna preso zeansi'quë ba'iguëna, yê'ëna ti'anbi. Ti'anguëna, yê'ë yua Riusu cocare baguëni quëani achoguëna, Cristo bainguë runji'i baguë. ¹¹Baguë ja'anrë yo'oguë ba'ise'ere cato, më'ëre yo'o conguë gu'a hua'guë se'gaoñe se'gare señë yê'ë. Yê'ë yua Jesucristo bainguë cuencueni raosi'quëbi baguë ro'ina, preso zeansi'quë ba'iyë yê'ë bajji'i. Ja'nca ba'isi'quëta'an, yureca ai re'lo bainguë runji'i. Yê'ëni ai re'oye yo'o conguëbi më'ëre'ga ai re'oye yo'o coñe ba'ija'guë'bi. ¹²Ja'nca ba'iguëna, baguëte më'ëna go'yani saoyë yê'ë. Baguëte ai recoyo yëguëbi baguëte

më'ëna saoyë yê'ë. ¹³Yê'ë naconi quë'rë se'e bëani, yê'ëni conguë ba'itoca, ai bojoguë ba'ire'ahuë yê'ë. Yê'ë yua Cristore yo'o conguëna, baguë yua yê'ëni conguë ba'itoca, më'ë coñete ro'tani bojoguë ba'ire'ahuë yê'ë, preso zeansi'quë sëani. ¹⁴Ja'nca baguëni bëa güeseyë yëguë, më'ëbi yuta Jaë'ë cama'iguë sëani, baguëte më'ëna go'yani saoyë yê'ë. Baguëte ro tëani baye yëma'iñë yê'ë. Më'ë se'gabi baguëte yê'ëna jo'caye yëtoca, ai re'oye ba'ire'abi. ¹⁵Onésimobi më'ëre jo'cani senjoni, rëño ñësebë se'ga so'o ba'iguëna, yureca më'ëbi yequëre baguëni si'arën baye poreyë. ¹⁶Baguëni si'arën baguë, ro yo'o con hua'guë se'gare'ru baguëte se'e ëñama'iñë më'ë. Më'ë te'e bainguë ai yësi'quëre'ru baguëte ëñaguë ba'ija'guë'ë më'ë. Yê'ë yua baguëni recoyo ai yëguë sëani, më'ëbi baguëni quë'rëreba ai yëguë ba'ire'ahuë. Më'ë yo'o conguë se'gare gare se'e ro'tama'ijë'n. Më'ë te'e bainguë Cristo naconi te'ereba zi'insi'quëre ro'taguë bojojë'n.

¹⁷Ja'nca sëani, baguëte coni, baguëni bojoguë ba'ijë'n. Yê'ë yua më'ë naconi Cristoni te'e yo'o conguëna, yê'ëre coni bojoye'ru baguëte coni bojoguë ba'ijë'n. ¹⁸Baguë yua më'ëni gu'aye yo'osi'quë banica, më'ëni curi debeguë banica, yê'ëbi si'aye roza caguë ba'iyë yê'ë. ¹⁹En cocare toyaguë, më'ëni te'e ruiñe caguë quëayë yê'ë. Baguë debese'e si'ayete më'ëni ro'iyë yê'ë. Yê'ëbi më'ëni Cristo ba'iyete masi güesequëna, quë'rë ai ba'iyë ai coni bahuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ëbi yê'ëre debeguëna, më'ë ro'iyete senma'iñë yê'ë. ²⁰Ja'nca sëani, yê'ë bainguë ai yësi'quë, yê'ë sense'ere concaijë'n. Jesucristoni recoyo te'ereba ro'taguëbi Onésimote coni bani, baguëni bojoguë ba'ijë'n. Ja'nca coni batoca, ai bojo recoyo re'huani ba'iyë yê'ë.

²¹Më'ëbi te'e ruiñereba achani yo'oye ye'yësi'quë sëani, më'ëni ën cocare senguë toyayë yê'ë. Toyaguëna, më'ëbi yê'ë señë'ru quë'rë te'e ruiñereba yo'oyë. Ja'nca masiyë yê'ë. ²²Baguëte ja'nca coni bojoguë, yê'ë cain sonohuëte re'huacaijë'n. Mësacua si'acuabi yê'ë ba'iyete Riusuni senreba senjënna, Riusubi yurera yê'ëre ënjo'onbi etoguëna, mësacuana te'e jëana ëñaguë saiyë yê'ë.

Saludos y bendición final

²³Yureca, yê'ë bainguë Epafras hue'leguë, yê'ë naconi Cristo yo'ore te'e conguë, yê'ë naconi preso zeansi'quë, ja'anguëbi mësacuani saludaye caji. ²⁴Marcos, Aristarco, Demas, Lucas, bacua'ga yê'ë naconi te'e yo'o conjën, mësacuani saludaye cahuë.

²⁵Mai Eñaguë Jesucristobi mësacuani ai ba'iyë ai conreba conguë, mësacuani bojo güesequë ba'ija'guë, cayë yê'ë. Amén.

HEBREO

Bainni toyani jo'casi coca

Dios ha hablado por medio de su Hijo

1 ¹Ru'rureba, Riusubi mai ira bain ba'isi'cuani coca cani achoye yêto, baguë bain cuencueni raosi'cuani ai ba'iyete tin masi güesequë, bacuani coca masi güesequë ba'nji. ²Ja'nca masi güesequëbi yureta'an, yo'jereba ba'irên ba'iguëna, maini coca quëani achoye yëguë, baguë Zinre cuencueni, maire quëani acho güesebi. Baguë Zin ba'iyete cato, ai ta'yejeiyereba Ëjaguëre baguëte re'huabi. Re'huaguë cabi: "Si'a ën yija re'otore re'huani jo'cani, më'ëbi si'aye bajë'ën" cabi Riusu, baguë Zinni. ³Riusu ta'yejeiye go'siye'ru ai ta'yejeiye Ëjaguë ba'iji baguë Zin. Baguë ba'iyete ëñato, Riusu ba'iyereba ba'iji baguë. Baguë ta'yejeiye ba'i coca se'gare caguëna, si'aye ën yija re'otobi re'oye ba'iji. Mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere tënoni saoni tējini, ja'nrebi Riusu ëja guëna seihuë jëja ca'ncona bëani, baguë naconi guënamë re'otobi te'ereba guanseguë ba'iji.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴Riusu Zin ta'yejeiyereba ba'iyete cato, baguë guënamë re'oto yo'o concua'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iji, Riusu quë'rë re'oye cuencueni re'huasi'quë sëani. ⁵Riusu cani jo'casi cocare ëñato, baguë Zin se'gani ñaca cani achobi. Baguë anje hua'nani gare ja'nca caye beoye baji'i:

Më'ëbi yë'ë Zin ba'iguë'ë.

Yure umuguse më'ëni ja'nca cuencueni re'huahuë yë'ë.

Yeque cocare'ga baguë Zin ba'iyete caguë, baguë anje hua'nare gare caye beoye baji'i:

Baguë taita sëani, yë'ë Zinreba ba'iji baguë.

⁶Ja'nrebi baguë Zin gañaguëte ën re'otona raoguë, si'aye ëñoni, baguëni ñaca cani achobi:

Yë'ëre guënamë re'oto yo'o concua si'acuabi më'ëna gugurini rëañe bayë.

⁷Cani, ja'nrebi Riusubi baguëre guënamë re'oto yo'o con hua'nani cani achobi:

Yë'ëbi guanseguëna, yë'ë yo'o case'ere te'e jëana besa hua'na yo'ojën ba'ijë'ën.

Tutu saoye'ru yo'ojën, toa ëoni si'aye'ru yo'ojën ba'ijë'ën cani achobi Riusu.

⁸Baguëre guënamë re'oto yo'o con hua'nani ja'nca cani achoguë, baguë Zinni coca caguë, quë'rë ta'yejeiye coca cani achobi:

Më'ë ëja guëna seihuëna bëani, gare carajeiye beoye si'aye guanseguë ba'ijë'ën, Riusu.

Te'e ruiñereba guanseye se'ga ba'iguë'ë më'ë.

⁹Te'e ruiñe yo'oye se'gare bojoguë, gu'aye yo'oyete ai gu'a güeguë ba'iyë më'ë.

Ja'nca ba'iguë sëani, më'ë ta'yejeiye Riusubi më'ë gajecuanu bojo güeseyë'ru më'ëni quë'rë ai ba'iyete bojo güesequë ba'iji.

¹⁰Cani achoni, ja'nrebi se'le yeque cocare baguë Zinni cani achobi Riusu:

Ai ta'yejeiyereba Ëjaguë ba'iguë'ë më'ë.

Ru'rureba ba'isirën, ën yija re'otore re'huani jo'caguë, më'ë se'gabi guënamë re'oto si'ayete re'huani jo'cahuë. Ja'nca re'huani jo'caguëna, carajeiye se'ga ba'iji.

¹¹Carajeiguëta'an, më'ë yua gare carajeiye beoye ba'iguë'ë. Si'a ën re'otobi ira re'oto'ru ruiñi.

Ira caña carajeise'e senjoñe'ru si'a re'oto jo'cani senjoja'ñe ba'iji.

¹²Gare se'e sayaye beoye ba'iyereba re'huani jo'caguëre re'oto yo'o con hua'nare ja'nca gare cani achoye beoguë baji'i:

Yë'ë jëja ca'ncona bëani, yë'ë naconi ai ta'yejeiye guanseguë ba'ijë'ën.

Më'ëre je'o bacua carajei ñësebë tëca,

yë'ë naconi te'e guanseguë ba'ijë'ën, cani achobi.

¹³Ja'nca cani achoguëbi baguë Zinni ën cocare'ga cani achobi. Baguëre guënamë re'oto yo'o con hua'nare ja'nca gare cani achoye beoguë baji'i:

Yë'ë jëja ca'ncona bëani, yë'ë naconi ai ta'yejeiye guanseguë ba'ijë'ën.

Më'ëre je'o bacua carajei ñësebë tëca,

yë'ë naconi te'e guanseguë ba'ijë'ën, cani achobi.

¹⁴Ja'nca cani jo'casi'quë sëani, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na ba'iyete masiye poreyë mai. Riusure yo'o concua se'ga'ë. Baguëbi bacuare cuencueni, baguë bain baguë naconi te'e ba'ija'cuare conni cuiraye raobi.

No hay que descuidar la salvación

2 ¹Ja'nca sëani, mai Ëjaguëbi baguë cocarebare quëani achoguëna, maibi jo'cani senjoma'ñe cajën, baguë cocare quë'rë te'e ruiñereba achani yo'oñu cayë. ²Riusu ira coca cani jo'case'ere ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu anje hua'nabi cani jo'cajënna, Riusu bainbi te'e ruiñereba yo'oye bahuë. Yo'oma'itoca, Riusubi ga gu'aye yo'ose'ere ëñani, ba bainguë si'nseyete cuencueni jo'caguë ba'nji. ³Ja'nca si'nseguëna, maibi yureña Cristo tëani bayete güetoca, Riusu bënni senjoñete gare jëaye beoji. Mai Ëjaguë Jesucristobi ru'ru baguë tëani ba cocare quëani achoguëna, baguëte achasi'cuabi yo'je ba cocare maini masi güesehuë. ⁴Masi güesejënna, Riusubi bacua coca cayete te'e ruiñe ba'iyete masi güeseza caguë, baguë bain quëani achocuare conguë, ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñoguë, baguë Espiritute bacuana raobi. Raoguëna, bacuabi ta'yejeiye yo'o yo'oye porecua ruën'ë, Riusubi ga bainguë yo'o cuencueguëna. Riusubi baguë mame cocare ja'nca cani jo'caguëna, te'e ruiñereba achajën bañuni.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵Riusu ba'i re'oto ti'anja'ñete cato, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi gare guanseye beoye ba'ija'cua'ë, ën re'oto

guanse'e'ru. ⁶Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, baguë bainbi baguë ba'i re'otore guansejën ba'ija'cua'ë. Ñaca caji:

Riusu, m'ë'bi bain ba'iyete ëñaguë, ta'yejeiye beo hua'nareba ba'icuare'ta'an, ðm'ë'ë guere bacuare ai ta'yejeiye ro'taguë ëñaguë'ne?

ðM'ë'ë guere bacuani ta'yejeiye ba'i güese'guë'ne?

⁷Bainre re'huani jo'cani, guënamë re'oto yo'o con hua'na ba'iy'e'ru rëño ñësebë quë'rë yo'je ba'ijënna, ja'n'rëbi jë'te, bacuare ai ta'yejeiye ba'icuare re'huaye ro'tayë m'ë'ë.

Bacuare ai ruiñe ëñani bojoja'guë'ë m'ë'ë.

⁸Ja'nca ëñani bojoguë, bacuare si'a ën re'oto ba'iyete guansecuare re'huaja'guë'ë m'ë'ë, cani jo'case'e ba'iji.

Ja'nca cani jo'case'e sëani, baguë bainbi si'ayereba guansejën ba'ija'cua'ë. Guansejënna, si'a ba'i hua'nabi achani Ja'ë'ë cajën yo'o'jën ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ija'cuata'an, yureña baguë bainbi si'aye guanseye cato, yuta caraji bacuare. ⁹Ja'nca ba'icuata'an, maibi yureña Jesucristo ba'iyete masini, baguë ta'yejeiye ba'iyete ye'yeyë. Riusubi baguëte cuencueni, rëño ñësebë ba'iguëna, baguëte anje hua'na ba'iy'e'ru quë'rë yo'je ba'i hua'guëre re'huani, ja'n'rëbi baguëte ai ta'yejeiyereba Ëjaguëre re'huani jo'cabi. Riusubi si'a bainni ai yëguë, Jesucristote raoni, mai ro'ire junni tonguëre re'huani, maina raobi. Raoguëna, mai ro'ire ai yo'oni, ja'n'rëbi ai ba'iyete ai ta'yejeiye Ëjaguë ruinsi'quë'bi Riusu naconi te'e ba'iji.

¹⁰Ja'nca ai yo'oguëna, Riusubi te'e ruiñe ro'tani, Jesu're maina raobi. Si'a ën re'oto baguë yëse'e'ru re'huani jo'casi'quë'bi ai jai jubë bainre tëani baye ro'taguë, bacua jëayete ëñoguë'bi ai re'oye conja'guë caguë, baguëte ai yo'ojai hua'guëre re'huani raobi. ¹¹Raoguëna, baguë bain ba'ija'cuare recoyo tënoreba tënoji. Tënojuëna, maibi baguë naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, si'acuabi Riusuni Taita cajënna, baguë'ga maini Yë'ë bainreba'ë maire ai bojoreba bojoguë caji. ¹²Riusu coca cani jo'case'e'ru maire caji:

Riusu, m'ë'ë ta'yejeiyereba ba'iyete yë'ë bainreba ba'icuani masi güeseza.

Si'a m'ë'ë bainbi ñë'cajënna, m'ë'ë ba'iyete ai re'oye cani achoja'guë'ë yë'ë, caji Riusu.

¹³Yequëru'ga ëñato, ñaca caji:

Riusu, m'ë'ëni si'a recoyoreba ro'taza caji.

Yequëru'ga:

Riusu, yë'ë, yë'ë bainreba m'ë'ë cuencueni jo'casi'cua, si'acuabi m'ë'ë cayete achani yo'oye ëjojën ba'iyë, caji.

¹⁴Ja'an bainreba ba'iyete cato, ën yija ba'i hua'na se'ga ba'iyë. Anje hua'na ba'iy'e'ru beoyë. Ja'nca ba'icua sëani, Jesusbi ën yija bainre ëñani, yë'ë'ga güina'ru bainguë runni baza caguë yo'obi. Ja'nca yo'oguë, zupai huati, bainni junni huesë güese'guë, ja'anguëni huesoni si'aye ro'taguë, mai ro'ire junni tonbi baguë. ¹⁵Ja'nca junni tonguë, bain hua'na yua junni huesëyete gare se'e huaji yëye beoye ba'iyë. Zupai huati zoe zemosi'cua ba'ijënna, bacuare tëani etobi Jesús. ¹⁶Ja'nca yo'oguëna, ëñere te'e ruiñe masiyë mai. Anje hua'nani conni cuiraye ro'tamaji'i. Baguë bainreba, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, Taita Abraham mamacua casi'cua, ja'ancuani conni cuiraye ro'taguë raji'i. ¹⁷Ja'nca raiguë'bi baguë bainreba ba'iy'e'ru güina'ru te'e ba'iguë'ru runji'i. Ja'nca ruinguë'bi bacuani conni cuiraye te'e ruiñereba yo'oye poreguë baji'i. Bacua quë'rë ta'yejeiye pairi oiguë coñe'ru bacua recoyo tëno güeseni, te'e ruiñe conni cuiraguë raji'i. Riusu cuencueni raosi'quë sëani, bain gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere tëno güeseni saozu caguë, mai ro'ire junni tonguë raji'i. ¹⁸Ja'nca raiguë'bi zupai coqueguë choise'ere ai yo'oguë etajëisi'quë sëani, zupaibi maire'ga coqueguë choiguëna, mai'ga ai yo'o'jënna, maini te'e ruiñe conni etoye pore Ëjaguë'bi ba'iji.

Jesús es superior a Moisés

3 ¹Ja'nca yo'oye pore Ëjaguë ba'iguëna, mësacua yua yë'ë bainreba ai yësi'cua, Riusu ba'i re'otona choisi'cua sëani, yureca mai Ëjaguë Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete ro'tajën ba'ijë'ën. Riusubi baguëte cuencueni raoguëna, maire recoyo te'e conni tënojuë raji'i. Maini ta'yejeiye pairi oiguë coñe'ru maini conguë, mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iguëna, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë mai. ²Riusubi baguëte cuencueni raoguëna, Riusu yëse'e'ru te'e ruiñe yo'oguë baji'i. Mai ira bainguë ba'isi'quë Moisés hue'eguë ba'isi'quë're'ga ro'tajë'ën. Riusubi Israel bain ëjaguë ba'iyete guanseguë, baguë ba'i huë'ere yo'oye guanseguëna, Riusu yëse'e'ru te'e ruiñe yo'oguë baji'i. ³Ja'nca yo'oguë ba'isi'quë'ta'an, Jesusbi yua Moisés ba'ise'e'ru quë'rë ai ta'yejeiye Ëjaguë cuencuesi'quë ba'iji. Jesús yua Riusu bain jubë re'huaye guanse'quë sëani, Moisés ëjaguë ba'ise'e'ru quë'rë ta'yejeiye ba'iji. ⁴Bain hua'nabi huë'e yo'oye masicuata'an, Riusu yua ai ta'yejeiye ba'iguë'bi si'aye yo'oni jo'caye te'e ruiñe masiji. ⁵Moisés ba'iguë ba'ise'ere cato, Riusu yo'o coñe cuencuesi'quë'bi Riusu guanse'e'ere te'e ruiñe yo'oguë, Riusu ba'i huë'ere re'huani babi. Riusu jë'te caji'yete achani, bain hua'nani quë'ani achoguë baji'i. ⁶Ja'nca yo'o conguë ba'iguëna, Cristo yua Riusu Zin sëani, Moises'ru quë'rë ta'yejeiye ba'iguë'bi ba'iji. Moisesbi Riusu ba'i huë'ere yo'osi'quë'ta'an, maibi yureña Cristo naconi te'e ba'ijën, Riusu ba'iru ba'icua'ë mai. Baguë bainreba re'huasi'cua'ë. Ja'nca sëani, Cristo tëani baja'yete gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, baguë bainrebare maire re'huani baji.

Reposo del pueblo de Dios

⁷Cristo yua quë'rë ai ta'yejeiyereba Ëjaguëre sëani, Riusu Espiritubi maini ganreba yihuoguë, ñaca caji:

Riusubi mësacuani yihuoyete caguëna, ja'ansi'cua te'e ruiñe yo'o'jën ba'ijë'ën.

⁸Mësacua ira bain ba'isi'cua yo'o'jën ba'ise'e'ru yo'oye beoye ba'ijë'ën.

Riusubi bacuare beo re'otona sani, baguë ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëna, bacuabi ro cue'yoni, baguë yëse'e'ru yo'oye ro gu'a güejën bateña.

⁹Yë'ë yua cuarenta tëcahuëan ta'yejeiye yo'o yo'oni bacuani cuiraguë ba'iguëna, bacuabi yë'ë case'ere ro achajën, yo'oye gu'a güejën ba'nhuë.

¹⁰Ja'nca ba'ijënna, yë'ë yua ja'an bainre ëñaguë, bacuani ai bëinreba bën'ë.

Ro bacua gu'a ëase'e se'ga yo'oye ro'tajën ba'icua'ë cahuë. Yë'ë yëse'ere caguëna, bacua yua ro cue'yoni, tin yo'oye yëcua'ë, ro'taguë ëñahuë yë'ë.

¹¹Ja'nca yo'oye yëjënna, yë'ë'ga bacuani bëinguë, ganreba cahuë: Yë'ëna rani, yë'ë naconi bëani huajëye yëtoca, bacuare gare ënsegüë ba'ija'guë'ë yë'ë cahuë, cani jo'cabi Riusu Espiritu.

¹²Ja'nca cani jo'caguëna, yureca yë'ë bain ai yësi'cua, mësacua ëñajën ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua yequë'rë Riusu case'ere recoyo ro'tama'itoca, ëñajën ro'tare bajë'ën. Gue cue'yoye beoye ba'ijën, mai Taita Riusu yëse'e'ru gare tin yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹³Riusubi maini ja'nca ganreba yihuoguëna, mësacua jubë si'acua yua sa'ñeña yihuoreba yihuojën ba'ijë'ën. Riusu bëani huajë güeseyete tëca gare gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijë'ën. Gare coque güesema'ijë'ën. Riusu yëye'ru tin yo'oye ro'ta bi'ratoca, Riusure jo'cani senjoñë. ¹⁴Ja'nca sëani, Riusure gare jo'cani senjomajën, baguë cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tajën, baguë yëse'e'ru gare jo'caye

beoye yo'ojën ba'itoca, Cristo naconi te'e zil'inni ba'icua gare ba'iyë mai.

¹⁵Ja'nca sëani, Riusu coca cani yihuose'ere te'e ruiñe achajën ba'ijj'ën:

Riusubi yureña baguë yihuoyete caguëna,
ja'ansi'cua yo'ojën ba'ijj'ën.
Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusuni ro achajën,
baguë case'ere yo'oye gu'a güejënna,
mësacua yo'oye beoye ba'ijj'ën.

¹⁶Bacua yua Moisés guansese'ere achani, Egipto yijare gare jo'cani saisi'cuata'an, ja'ansi'cuabi cue'yoni, Riusu case'ere ro achajën, tin yo'ojën bateña. ¹⁷Ja'nca yo'ojën, cuarenta tēcahuëan gare jo'caye beoye Riusuni gu'aye yo'ojënna, ja'ancuani bënni senjobi Riusu. Riusubi bënni senjoguëna, bacua junni huesëreña. Junni huesësi'cuabi beo re'otona ro senjosi'cua unteña. ¹⁸Riusu yëse'ere yo'oye gu'a güecua sëani, Riusu naconi te'e bëani huajëye gare poremateña bacua. Ja'anre bacuani si'a jëja cani jo'caguëña Riusu.

¹⁹Bacua yua ja'nca ba'ijjënna, mësacua ro'tani ye'yej'ën. Riusuni recoyo ro'taye gu'a güecua sëani, Riusu ba'iruna ti'añe gare poremateña bacua.

4 ¹Yureca, Riusubi baguë naconi bëani huajë cocare maini cani jo'caguëna, mësacua achani, ja'anre ro'tare baj'ën. Yequërë gu'a recoyo re'huani Riusuni recoyo ro'taye jo'catoca, Riusute ti'añe porema'iñë. ²Riusubi baguë tēani ba cocare mai ira bain ba'isi'cuani quëani achoni, ja'nrëbi maire'ga baguë bojo güese cocare quëani acho güesebi. Ja'an ba'isi'cuabi Riusu cocare ro achani, baguëni recoyo ro'taye gu'a güecua sëani, Riusu insija'yete gare cove beoye ba'iyë. ³Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'icua Riusuna ti'anni, baguë naconi te'e bëani huajëye poreja'cua'ë.

Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani ye'yej'ën:

Yë'ë yua bacuani ai bëinreba bëinguë cani jo'cahuë.

Yë'ëna ti'anni bëani huajëye gare porema'ija'cua'ë mësacua,
caguë cahuë yë'ë, toyani jo'case'e ba'iji.

Ru'rureba ba'isirën, ën yija re'huani jo'casirën ba'iguëna, Riusubi bain bëani huajëyete re'huaguëña. Re'huasi'quëta'an, ja'ancuani bëinguë, baguë naconi te'e bëani huajëye gare ënseguëña. ⁴Riusu naconi te'e bëani huajëyete cato, baguë coca toyani jo'case'e yequëruna ëñato, ñaca caji:

Siete ba'i umuguse ti'anguëna, Riusubi baguë yo'ore yo'oni tējini, ja'an umuguse bëani huajëguëña.

⁵Bëani huajëyete cani, ja'nrëbi se'e yequëru'ga ñaca cani jo'cabi:

Ja'an bainbi yë'ë naconi te'e bëani huajëye
gare porema'ija'cua'ë.

⁶Riusubi baguë bain naconi te'e bëani huajëye ro'taguë, ja'ancua baguë tēani ba cocare recoyo ro'taye gu'a güejënna, baguëna ti'añe ënsebi. ⁷Ënseguë, yureña baguë bain ti'añete yuta ëjaji. Mai ira Taita ba'isi'quë Davidbi jë'te Riusu cocare maini quëani achoguëna, Riusu choiyete masiyë mai:

Yureña, Riusubi mësacuan yihuoyete caguëna, mësacua
gue cue'yoye beoye achani yo'ojën ba'ijj'ën.

⁸Baguë naconi bëani huajëyete cato, mai ira bainguë ba'isi'quë Josué choise'ere cama'iji Riusu. Josuebi Riusu bainni si'arën bëani huajë güesetoca, jë'te yeque bëani huajë cocare cama'ire'abi Riusu. ⁹Ja'nca cani jo'casi'quë sëani, Riusu bainrebabi baguëna ti'anni, baguë naconi te'e bëani huajëye poreja'cua'ë. ¹⁰Riusu bëani huajë umuguse, ja'an umugusebi ti'anguëna, Riusu naconi te'e bëani huajëye yëcuabi bacua yo'ore jo'cani, bëani huajëja'cua'ë. Riusubi ën yija re'otore re'huani tējini, ja'nrëbi bëani huajëguëna, baguë bainrebabi baguë bëani huajëse'ere bëani huajëye poreja'cua'ë. ¹¹Ja'nca

sëani, si'a jëja recoyo re'huani, Riusu case'ere jo'caye beoye yo'ojën bañuni. Gue cue'yoye beoye ba'ijjën, Riusu bënni senjoja'ñete jëajjën bañuni.

¹²Mai Ëjaguë Riusubi ai ta'yejeiye ba'iguëbi si'a mai ba'iyete te'e ruiñe masiguë'bi ba'iji. Baguë cocarebare maini masi güesequë, Riusubi maini ëñani, mai recoyo ro'tayete masi güeseji. Mai ba'iyë, mai recoyoreba yahue ro'taye, si'aye beorü ëñani masiji Riusu. Guerra hua hua'ti si'a ca'ncoña ai së'a hua'tibi mai je'o bacuani huani bacua gu'an, bacua gu'an ri'ngarëan tēca yëtöyë'ru, mai recoyo ro'taye si'aye masini, mai gu'a ëse'ere maini masi güeseji Riusu. ¹³Ja'nca sëani, Riusubi baguë ñacobi maini ëñato, gare gatini jëaye beoye ba'iyë. Si'a bain ba'iyë, bacua si'si recoyo ba'iyete masiyereba masiji Riusu. Ja'nca masiguëbi si'a mai gu'aye ro'tase'ere sehuoye senni achaja'guë'bi maire.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴Maire ja'nca masireba masiguë sëani, mai Ëjaguë Jesusni gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajjën bañuni. Baguë yua Riusu ba'i re'otore ba'iguëbi, Riusu Zin gañaguë ba'iguëbi mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji. ¹⁵Mai ira bain ba'isi'cua pairi ta'yejeiye ëjaguë oiguë conse'ëru maini quë'rë ta'yejeiye oiguë conji. Maibi jëja beojënna, maini conni cuiraye masiji. Zupai huatibi maini gu'aye yo'oye coqueguë choiguëna, Jesusna te'e zi'injënna, maini tēani baye masiji. Zupaibi baguëni quë'rë ai coqueguë choiguëna, baguëbi jëja recoyo re'huani, gu'a jucha yo'oye beoye baji'i. ¹⁶Ja'nca jëja baguëbi maini oiguë coñe pore Ëjaguëbi ba'iguëna, maibi huaji yëye beoye baguë jëja guëna seihuëna ti'anni, baguë ro insini coñete con bañuni. Maire caraguë ba'iyë si'aye maina ro insini coñe ai masiji baguë.

5 ¹Mai ira bain ba'isi'cua bacua ta'yejeiye pairi ëjaguëte cuencueni re'huase'ere ro'tani, Cristo ba'iyete ye'yej'ën. Bacuabi cuencueni re'huani, bacuani cajjën ba'iyë: Mai ba'iyete Riusuni ujacajj'ën. Maibi Riusuni gugurini rëanjënna, mai jo'yare huani Riusuna ëoni insiguë, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere se'e ro'tama'iñe senj'ën, cajjën ba'iyë. Ja'nca cajjënna, bacua ta'yejeiye pairi ëjaguëbi ja'nca yo'ocaiguë ba'iji. ²Baguë yua bainguë ba'iguëbi jëja beoguë sëani, ro huesë ëaye ba'icua, te'e ruiñe yo'oye porema'icua ja'ancuare bojora'rë yihuoye masiji. ³Ja'nca masiguëbi Riusu misabëna sani, bain jo'yare huani, Riusuna ëoni mëoguë, bain gu'a jucha, baguë gu'a juchare'ga, ja'anre se'e ro'tama'iñe Riusuni senji.

⁴Ja'nca yo'oguëbi ro baguë ro'taye se'gare yo'oma'iji. Riusubi baguëte cuencueni, ta'yejeiye pairi ëjaguëre re'huaguëna, bain ba'iyete Riusuni ujacaguë ba'iji. Mai ira pairi ëjaguë ba'isi'quë Aaron hue'eguë ba'isi'quë, baguë ba'ise'ere ba'iyë bain ta'yejeiye pairi ëjaguë re'huasi'quë ba'iguëna, ⁵Cristo'ga ja'nca ba'iji. Ro baguë ro'taye se'gare yo'omaji'i. Riusubi cuencueni re'huaguëna, mai ta'yejeiye pairi Ëjaguë'bi ba'iji. Mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji. Riusubi baguëte cuencueni re'huaguë, baguëni cabi:

Më'ë yua yë'ë Zinrebabi ba'iyë.

Yure umuguse më'ë Taita ba'iguëbi më'ëni
cuencueni, bainna saoyë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

⁶Cani jo'cani, ja'nrëbi se'e yeque coca baguëni cabi:
Bain pairi ta'yejeiye Ëjaguëre më'ëre re'huaguëna,
gare carajeiye beoye bain ba'iyete yë'ëni
ujacaguë ba'iyë më'ë.

Melquisedecre cuencueni re'huase'ere më'ëre'ga
cuencueni re'huahuë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

⁷Ja'nca cani jo'caguëna, Jesús yua bainguë runni, ën yijare ba'iguëbi Riusu yëse'ere te'e ruiñereba yo'oguë, si'a jëja oiguë

güiguë, Riusuni senreba senguë baji'i: Taita, yè'è junni toñe ti'anguëna, mël'ëbi yè'ère tèani baye poreyë, senguë cabi. Caguëna, Riusubi baguë sense'ere achani conbi. ⁸Jesucristo yua Riusu Zin ba'iguëta'an, baguë yua Riusu case'ere achani te'e ruiñe yo'oguë, ai yo'oye babi. ⁹Ja'nca ai yo'oguëna, Riusubi què'rè ta'yejeiye Èjaguëre baguëte re'huabi. Ja'nca re'huaguëna, si'a bain Cristo cocare te'e ruiñe achani yo'ocua, ja'ancuare carajeiye beoye tèani baye poreguëbi ba'iji Cristo. ¹⁰Riusu ta'yejeiye pairi Èjaguëre re'huasi'quë sèani, maire tèani baye poreji. Melquisedec re'huaguë ba'ise'e'ru re'huasi'quë'bi Cristo.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹Melquisedec re'huaguë ba'ise'e'ru ta'yejeiye pairi Èjaguëre re'huase'ere cato, mësacuanu yuta ye'oye caraji. Mësacua yuta ro'achajën te'e ruiñe ye'yeye porema'icua ba'ijënna, yureña ja'an ba'ise'ere ye'yoma'iñë yëquëna. ¹²Mësacua yua Cristo bain zoe ruinsi'cuabi yureña Cristo ba'iyete ai re'oye masijën ba'ire'ahuë. Yequëcuani Cristo ba'iyete te'e ruiñe ye'yojën ba'ire'ahuë mësacua. Ja'nca ye'yoma'icua yuta Cristo ru'ru ye'yose'ere ye'yeye caraji mësacuare. Ja'nca huesë hua'na sèani, zin hua'na chuchu hua'na'ru ba'iyë. Jëja beocua sèani, hua'ire aiñe yuta porema'iñë. Mësacua'ga jëja beo hua'na güina'ru ruinsi'cua ba'iyë. ¹³Zin hua'na chuchu hua'na jëja beo hua'na sèani, yuta te'e ruiñe yo'oye porema'i hua'na ba'iyë. Mësacua'ga güina'ru recoyo jëja beocuabi Cristo ba'iyete te'e ruiñe masimajën, re'oye yo'oye yuta huesëcua'ë mësacua. ¹⁴Hua'ire aiñe porecua yua jëja bacua ba'ijënna, mësacua yua Cristo ba'iyete, baguë yëye te'e ruiñe yo'oye, ja'anre jo'caye beoye yo'otoca, jëja recoyo bacua ruiñë mësacua. Re'oye yo'oye, gu'aye yo'oye, te'e ruiñe masiye ti'añë mësacua.

6 ¹Ja'nca sèani, Cristo ba'iyete què'rè te'e ruiñe ye'yejën bañuni. Ja'nca ye'yeni, recoyo què'rè jëja bacua runni bañuni. Cristo ru'ru ye'yosi cocare ye'yeni tējisi'cua sèani, ja'an se'gare què'rè se'e achañu caye beoye ba'ijë'ën. Mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere jo'cani senjoñe, Riusuni si'a recoyo ro'taye, ²bautiza güeseye, Riusu Espiritu gaje meni ton güeseye, ju'insi'cua go'ya raiye, Riusu bënni senjoja'ñe, ja'an coca se'gare què'rè se'e achañu caye beoye ba'ijë'ën. ³Riusubi yëtoca, ja'an cocare ye'yeni tējisi'cua sèani, Cristo ba'iyete què'rè re'oye ye'yejën, recoyo què'rè jëja bacua runni bañuni, cayë.

⁴Ja'nca ruinma'itoca, yequërë Riusuni zi'iñe gare jo'cama'iñe. Gare jo'catoca, Riusuni se'e recoyo zi'iñe porema'iñë. Mësacuabi Riusu tèani bayete ye'yeni, Cristo naconi te'e ba'ija'yete masini, Riusu Espiritute conibani, ⁵Riusu cocareba te'e ruiñe canu jo'case'ere bojonu, Cristo ta'yejeiye yo'o yo'oni conse'ere masini, ⁶ja'an si'aye ye'yeni ja'nre'bi Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjotoca, se'e Cristona ti'anni baguëna recoyo te'e zi'iñe gare porema'iñë. Ja'nca jo'cani senjocuabi Riusu Zin crusu se'nquehuëna quensi'cua'ru te'e ba'iyë. Gu'a jucha yo'ocua'ru ba'ijën, Cristoni jayajën, baguëte gu'aye cajën ba'iyë. ⁷Mai zio tanse'ere ro'tani ye'yejë'ën. Aonra'carëan re'ora'carëan ba yijana tanjënna, ja'nre'bi re'oye ocoyuë ba'iguëna, ja'an yijana re'o aon quëintoca, Riusubi ëñani, Ai re'o yija'ë caguë bojoji. ⁸Miu, susi, ja'an se'ga huitoca, Gu'a yija'ë caji Riusu. Jo'cani senjoni ëoni si'añu caji Riusu.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹Ja'nca si'a jëja yihuojën cacuata'an, mësacua yua Cristo bain tèani basi'cua ba'iyete te'e ruiñe masiyë yëquëna. ¹⁰Riusu yua gu'aye yo'oye beoye ba'iguëbi mësacua recoyo ro'tajën re'oye yo'ojën ba'ise'e, mësacua yua Riusu bainbare oijën

conse'e, mësacua yua Riusu ro'ire re'oye yo'o conjën ba'ise'e, ja'an si'aye ëñani, baguë insija'yete mësacuana jo'caye ai ro'taji Riusu. ¹¹Yëquëna'ga mësacua si'acuare ro'tajën, mësacuanu coca yihuojën, Cristo in raiye tëca gare jo'caye beoye Riusu coca canu jo'case'ere te'e ruiñereba si'a recoyo ro'tajën, baguëni te'e ruiñe yo'o conjën ba'ijë'ën. ¹²Gare ñame ëaye beoye ba'ijë'ën. Riusu bainreba baguë cocareba si'a recoyo ro'tajën, baguë insija'yete gare jo'caye beoye ëjojën ba'icua, ja'ancua ba'iyete'ru güina'ru ba'ijën, Riusu yo'o case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën.

¹³Riusu bainreba baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, bacua ba'iyete masiye yëtoca, Abraham yo'ose'ere ro'tani ye'yejë'ën. Riusubi baguëni jaijei cocare canu jo'caguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete masi güeseguë, ¹⁴baguëni te'e ruiñe cayete canu jo'caguëna: "Mël'ëni ai ta'yejeiye conguëbi mël'ë bain raija'cuare re'oye yo'oni, bacuare jaijei güeseyë yë'ë" canu jo'caguëna. ¹⁵Ja'nca canu jo'caguëna, Abraham yua Riusu case'ere ba'ija'ye tëca gare ya'jaye beoye ëjoguë baquëña. Ja'nca ëjoguë ba'iguëna, Abrahamna insiguëña, baguë canu jo'case'e'ru. ¹⁶Bain hua'na yua sa'ñeña ro'ija'ye cajën, bacua te'e ruiñe cayete masi güeseyë yëtoca, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete canu ahojën ba'iyë, bacua yo'oye poreyete'ru què'rë ta'yejeiye yo'oye poreguë sèani. ¹⁷Riusu'ga baguë bainrebani baguë insijai cocare canu jo'cato, baguë te'e ruiñe yo'oja'yete bacuanu masi güeseyë yëguë, baguë ta'yejeiyereba yo'oye poreyete bacuanu masi güeseguë baji'i. ¹⁸Ja'nca canu jo'cani, ja'nre'bi baguë ta'yejeiyereba yo'oja'yete masi güeseguëna, Riusu te'e ruiñe cayete re'oye masiyë mai, Riusubi gare coqueye beoye ba'iguëre sèani. Ja'nca coquem'iguëna, Riusuna huaji yëye beoye ti'añe poreyë mai. Maire etoni saoma'iguë sèani, baguë cuirani conni insija'yete te'e ruiñe conu baja'cua'ë mai. Aito. Te'e ruiñereba canu jo'caguëbi maire tèani baja'guë'bi. ¹⁹⁻²⁰Ja'nca maire tèani baja'guë sèani, maire gare jo'cani senjoñe beoye ba'iji. Maire tèani baja'yete te'e ruiñereba masiyë mai. Jesusbi Riusu ba'irurebana ti'ansi'quëbi mai ba'iyete sencaiguë ba'iguëna, mai'ga Riusu ba'irurebana ti'añe poreyë. Mai ira bain ba'isi'cuabi bacua ta'yejeiyereba pairi ëjaguëte cuencuejënna, baguëbi yua Riusu ba'irureba ba can huë'e sa'nahuërebana cacani, Riusu bain ba'iyete sencaiguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Jesus'ga Melquisedec ba'ise'e'ru mai ta'yejeiye pairi Èjaguë runni, mai ba'iyete Riusuni jo'caye beoye sencaiguë ba'iji.

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

7 ¹Ba Melquisedec ba'iyete ro'tani, Jesús ba'iyere'ga masiye poreyë mai. Mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusubi Melquisedec cuencueni raoguëna, Riusu pairi ëjaguë ta'yejeiye Èjaguë runquëña. Riusu bain ba'iyete Riusuni sencaiguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, mai ira Taita ba'isi'quë Abraham hue'eguë ba'isi'quëbi tin bain ëjacua je'o bajën ba'isi'cuani guerra huani senjoguë saisi'quëbi baguë huë'ena go'iguë baquëña. Go'iguëna, Melquisedecbi baguëni tēhuoni, Riusubi mē'ëni re'oye conni insija'guë, canu jo'caguëna. ²Ja'nca canu jo'caguëna, Abrahambi bojoguë achani, ja'nre'bi baguë bonse je'ocuanu tèani base'e si'ayete cuencueni, décima parte ba'iyete inni, Melquisedecna ro'insiguëna. Melquisedec mamire ro'tato, què'rè te'e ruiñe yo'o ëjaguë'bi caji. Baguë'ga Salem huë'e jobo, bojo güese jobo, ja'an jobo ba'iguëbi bainni sa'ñeña bojo güese ëjaguë'bi baquëña. ³Pë'caguë sanhuëre cu'eto, gare beoguë baquëña. Gare tē'ya raima'isi'quë baquëña. Gare junni huesëye beoye baquëña. Gare carajeima'iguë sèani, Riusu Zin ba'iyete'ru baquëña. Riusu bain ba'iyete gare jo'caye beoye Riusuni sencaiguë baquëña.

⁴Ja'nca ai ta'yejeiyereba pairi ějaguĕ ba'iguĕna, mĕsacua ro'tajĕn ba'ijĕ'ĕn. Mai ira ějaguĕ Abrahambi Melquisedecni ĕĕnaguĕ, Yĕ'ĕ'ru quĕ'rĕ ai ta'yejeiye ějaguĕ'bi ba'iji caguĕ, baguĕ bonse, je'o bacuani tĕase'e dĕcima parte cuencueni baguĕna ro insiguĕna. ⁵Ro insiguĕna, Abraham bain jĕ'te raisi'cua, Leví jubĕ ba'isi'cuabi Riusu pairi hua'na cuencuesi'cua bateña. Ba'ijĕnna, Riusu coca cani jo'caguĕna, bacua bain yequĕ jubĕan ba'icuabi Leví jubĕna bonse ro insijĕn cuirareña. Bacua bonsere cuencueni dĕcima parte ba'iyete inni, Leví jubĕna ro insijĕn bateña, Riusu guansese'e sĕani. Ja'nca ro insijĕn ba'isi'cuabi bacua bain Abraham mamacua yo'je raisi'cua bateña. ⁶Melquisedec ba'iyete cato, Abraham bainguĕ beoguĕ baquĕña. Ja'nca ba'iguĕreta'an, Abrahambi baguĕ bonse dĕcima parte ba'iyete baguĕna ro insiguĕna. Ro insiguĕna, Abraham ba'iyete ai re'oye cani jo'caguĕ, Riusubi mĕ'ĕni re'oye conni insija'guĕ cani jo'caguĕna Melquisedec, Abraham yua ai ba'iyete Riusu coca cani jo'case'ere achasi'quĕta'an. ⁷Riusu cocare ĕĕato, ĕaca caji: "Ta'yejeiye ějacuabi yo'je ba'icua se'gani re'oye coca cani jo'cayĕ." Ja'anre mai si'acuabi masiyĕ. ⁸Leví jubĕ ba'icuare cato, ro bain hua'na carajeiĕn ba'icuabi bacua bain bonsere ro insise'ere cojĕn bateña. Melquisedec ba'iyete cato, gare carajeiye beoguĕbi Abraham bonse ro insise'ere conni baguĕna. ⁹⁻¹⁰Ja'nca sĕani, Melquisedecbi Abraham ba'iyete'ru quĕ'rĕ ai ta'yejeiye ějaguĕ ba'iguĕ, Abraham bain yo'je raisi'cua ba'iyete'ru quĕ'rĕ ai ta'yejeiye ějaguĕ baquĕña. Abraham yua baguĕ bonsere cuencueni, dĕcima parte inni, Melquisedecna ro insiguĕbi baguĕ bain yo'je raisi'cua ro'ire'ga ro insiguĕna.

¹¹Yureca, Leví jubĕ ba'icuabi Riusu pairi hua'na cuencuesi'cua ba'icuata'an, carajeiye se'ga ba'iyĕ bacua. Bacua uja huĕ'e yo'o coĕne'ga carajeiye baquĕña. Bacua'ga Riusu ira coca cani jo'case'ere bain hua'nani masi gĕesejĕnna, bain hua'nabi te'e ruiĕe yo'ojĕn, re'ojeiĕu cacuata'an, gare re'ojeiye poremateña. Ja'nca poretoaca, yequĕ pairi ta'yejeiye ějaguĕ Melquisedec bain yo'je rajja'cua cato, carajeiye beoguĕte gare cu'ema'ire'ahuĕ. Leví bainguĕ Aarón, baguĕ bain yo'je raisi'cuabi mai ba'iyete Riusuni sencaiyĕ porere'ahuĕ. ¹²Ja'nca sĕani, Riusubi Leví jubĕ bain pairi hua'na ba'ise'ere jo'cani senjobi. Ja'nca jo'cani senjoguĕ, Moisés coca guanseni jo'case'ere te'e ruiĕe yo'oni re'ojeiye, ja'anre'ga jo'cani senjobi Riusu. ¹³Jo'cani senjoni, mai ějaguĕ Jesucristore cuencueguĕna, maire Riusuni sencaiguĕ runji'i. Ja'nca ruinsi'quĕbi Leví bain jubĕ tin jubĕbi raisi'quĕbi ba'iji. Ja'an jubĕ bainbi Riusu huĕ'e misabĕ yo'ore gare yo'oni coĕne beoye bateña. ¹⁴Mai ějaguĕ Jesucristobi Judá jubĕbi raisi'quĕ ba'iguĕna, mai si'acuabi masiyĕ. Moisesbi baguĕ ira coca cani jo'caguĕ, Judá bain pairi cuencueja'cuare quĕamaquĕña.

¹⁵Ja'nca quĕama'iguĕna, Riusubi maini re'ojei gĕeseye ro'taguĕ, yequĕ pairi ta'yejeiye ějaguĕte cuencueni, maina raoguĕna, quĕ'rĕ te'e ruiĕe masiyĕ mai. Jesucristote raoguĕna, Melquisedec ba'iyete'ru carajeiye beoye ba'iguĕbi maire Riusuni sencaiguĕ ba'iji. ¹⁶Moisés ira coca cani jo'case'ere Riusu Cristore cuencuemaji'i Riusu, Leví bain carajeiya'cua ba'isi'cuare sĕani. Riusubi Cristore cuencueni raoguĕna, ai ta'yejeiyereba ba'iguĕbi ti'anni, gare carajeiye beoye ba'iji baguĕ. ¹⁷Baguĕ ba'iyete cato, Riusu coca cani jo'case'ere ĕĕajĕ'ĕn. ĕaca caji:

Bain pairi ta'yejeiye ějaguĕre mĕ'ĕre re'huaguĕna,
gare carajeiye beoye bain ba'iyete yĕ'ĕni
ujacaguĕ ba'iyĕ mĕ'ĕ.

Melquisedecre cuencueni re'huase'le'ru mĕ'ĕre'ga
cuencueni re'huahuĕ yĕ'ĕ, cani jo'cabi Riusu.

¹⁸Ja'nca cani jo'caguĕbi Moisés ira coca yo'oni re'ojeiyete ĕĕani, "Bainbi ja'an cocare te'e ruiĕe yo'oni re'o bain ruinjĕiĕe

gare porema'ĕĕe" cabi. Bainbi ja'an guanseni jo'case'ere te'e ruiĕe yo'oni ti'anma'ĕĕe. Riusu bain ruiĕe gare porema'ĕĕe, cabi Riusu. ¹⁹Ba cocare te'e ruiĕe yo'oye yĕcuata'an, bain gu'a jucha yo'ojĕn ba'ise'ere recoyo tĕnoni saoye porema'ĕĕe. Ja'nca poremajĕnna, Riusubi mai ějaguĕ Jesucristore cuencueni raoguĕna, baguĕ ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tani, Riusu ba'iruna ti'anni, baguĕni recoyo te'e ruiĕe zi'inni bojoye poreyĕ mai.

²⁰Ja'nca baguĕte cuencueni raoguĕ, Riusubi baguĕ ta'yejeiyereba yo'oye poreyete ai cani achoguĕ, baguĕte cuencueni raobi. ²¹Leví bain ba'isi'cuare cuencueni re'huato, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete cani achomaji'i. Jesucristoca ta'yejeiye pairi ějaguĕ ruinguĕna, Riusubi baguĕ ba'iyete ai ta'yejeiye poreyete cani achoguĕ, ĕaca cani jo'cabi:

Mai ějaguĕ Riusubi ta'yejeiye yo'oye poreyete
casi'quĕbi gare tin yo'oye beoye ba'iji.

Mĕ'ĕre yua yĕ'ĕ ta'yejeiye pairi ějaguĕre re'huaguĕna,
gare carajeiye beoye ba'iguĕ'ĕ mĕ'ĕ,
cani jo'cabi Riusu.

²²Ja'nca cani jo'casi'quĕbi maire tĕani ba cocare quĕ'rĕ ai re'oye cani achobi, Jesús yua maini oiguĕ conguĕre re'huasi'quĕ sĕani. ²³Leví jubĕ bain yua pairi hua'na re'huasi'cua ba'ijĕn, ai jai jubĕ bateña. Bain sĕani, carajani, pairi ba'iyete jo'cajĕnna, yequĕcua bacua bainbi mame bĕani, pairi hua'na ruiĕe bahuĕ. ²⁴Ja'nca carajeiya'cua'an, Jesusbi gare carajeiye beoye ba'iguĕ, Riusu bain ba'iyete jo'caye beoye Riusuni sencaiguĕ ba'iji. ²⁵Ja'nca ba'iguĕna, baguĕni si'a recoyo ro'tacuabi Riusu ba'iruna ti'anni, Riusuni recoyo te'e zi'inni ba'ijĕnna, Jesusbi bacuani tĕani bani, bacua ba'iyete Riusuni jo'caye beoye sencaiguĕ ba'iguĕna, bacuabi gare carajeiye beoye ba'iyĕ.

²⁶Riusubi baguĕte baguĕ ta'yejeiye pairi ějaguĕre re'huani raoguĕna, ai re'oye ba'iji maire. Riusu ba'iyete'ru te'e ba'iguĕbi gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'iji. Te'e ruiĕe ba'iguĕbi gu'a bainna te'e zi'ĕne beoye ba'iguĕna, Riusubi baguĕ ba'iru ba'icuare quĕ'rĕ ai ta'yejeiyereba ějaguĕre baguĕte re'huani ĕĕobi. ²⁷Leví jubĕ bain ta'yejeiye ějacua ba'iyete cato, si'a umuguseña Riusu huĕ'e misabĕna ti'anni, jo'yare huani ĕoni, pico mĕoĕne bahuĕ. Ru'ru, bacua gu'a jucha ro'ire, ja'nrebi bacua bain gu'a jucha ro'ire sencaijĕn bateña. Jesucristoca ja'nca si'a umuguseña yo'oye beobi. Baguĕ yua te'e viaje se'ga yo'oni, baguĕ se'gabi junni tonni, si'a bain gu'a juchare te'e jĕana tĕnoni senjobi. ²⁸Moisés ira coca cani jo'case'ere ĕĕato, bain carajeiya'cua yua ta'yejeiye pairi ějacuare re'huasi'cua bateña. Ba'ijĕnna, Riusuca jĕ'te mame coca cani jo'caguĕ, baguĕ ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a jĕja caguĕ, baguĕ Zinre cuencueni maina raoguĕna, gare carajeiye beoye Riusu ba'iyete'ru ba'iji.

Jesús, mediador de un nuevo pacto

8 ¹Yureca, yĕquĕna yure case'ere ro'tani, ĕaca quĕ'rĕ re'oye ye'yejĕ'ĕn: Mai ta'yejeiye pairi ějaguĕreba ba'iyete cato, mai ta'yejeiyereba ějaguĕ Riusu jĕja ca'ncona bĕani, baguĕ naconi te'e guanseguĕ ba'iji, guĕnamĕ re'oto jĕja guĕna sei huĕre. ²⁻³Ja'an Cristo ba'iguĕbi Riusu cuencueni re'huasi'quĕbi Riusu ba'irurebana te'e ruiĕe ti'anni, baguĕ yo'o case'ere re'oyereba yo'oni conguĕ ba'iji. Bain ta'yejeiye pairi ějacua ba'iyete'ru beoji. Bain hua'na se'gabi cuencueni re'huajĕnna, bain ta'yejeiye pairi ějacuabi Riusu huĕ'e ĕn yija ba'i huĕ'ena cacani, jo'ya hua'nare huani, mai jucha ro'ire Riusuna insiĕu cajĕn, ba misabĕna ĕoni picore mĕojĕn ba'iyĕ. Ja'nca ba'ijĕnna, Cristoca mai jucha ro'ire junni tonni, baguĕ recoyote Riusuna insibi. ⁴Cristo yua ĕn yija bain pairi hua'na

naconi ba'iyé gare porema'iji. Moisés coca caní jo'case'e'ru Riusuna èoni insijèn, ⁵ro èn yija misabè yo'o conjèn ba'icua'è. Riusu ba'irureba'è cajèn, Moisés guanseni jo'case'e'ru yo'ojèn ba'icua'è. Ja'nca yo'ojèn ba'icua'è Riusu mame re'huani jo'caja'yete èñojèna, maibi masijèn ba'iyè. Riusubi baguè yo'ore Moisesni caguè, “Yè'è èn yija ba'i huè'ere yo'ocajj'èn. Mè'è naconi cubète ba'iguè case'e'ru giinareba'ru ba huè'ere yo'ocajj'èn” caní jo'caguèna Riusu. ⁶Ja'nca caní jo'caguè, Riusu ira coca caní jo'caguè baji'i. Ja'nca ba'iguèbi yurera maini mame cocare caní jo'caji. Cristote cuencueni raoguèna, Riusu yo'o case'ere què'rè ai re'oye yo'oguè, mai ba'iyete Riusuni sencaiguè ba'iji. Riusu huè'e èn yija ba'i huè'e yo'o ma'carèan yo'oye'ru yo'oma'iji Cristo. Yo'oma'iguèbi guènamè re'oto Riusu ba'irurebana ti'anni, Riusu te'e ruiñereba yo'o congüè ba'iji. Riusubi maini què'rè re'oye caní jo'casi'què sèani, Cristobi mame yo'o congüè, maini què'rè ai re'oye conni cuiraji baguè.

⁷Baguè ira coca caní jo'case'ere masi güesequèna, bainbi ja'an coca guansese'ere te'e ruiñe yo'oye poremajèn ba'è'è. Riusu bènni senjoja'ñete jèaye gare poremajèn ba'è'è. Poretoca, Riusubi baguè mame cocare caní jo'cama'ire'abi. ⁸Baguè ira coca caní jo'case'ere jo'cani senjoni, mame cocare caní jo'caza caguèna, èn cocare èñani masij'è'n:

Mai Èjaguè Riusubi coca caguèna, achaj'è'n.

Yè'è cuencuesi umuguseñabi ti'anguèna,

Israel bain, Judá bain, si'a jubète ñè'coni,
mame cocare bacuana caní jo'caja'guè'è yè'è.

⁹Bacua ira bain ba'isi'cuani caní jo'case'e'ru caní jo'cama'ija'guè'è.

Bacuabi Egipto yija bainre yo'o concua zemosi'cua ba'ijjèna, bacuare tèani sani, bacuare conni cuiraguè, yè'è yo'ojai cocare bacuana caní jo'caguè ba'nhuè yè'è. Caní jo'casi'quèta'an, bacuabi yè'è coca case'e'ru yo'oye jo'cani, tin yo'ojèn ba'ijjèn ba'nhuè.

Ja'nca ba'ijjèna, bacuare èñama'iguè ba'è'è.

Bacuani conni cuiraye jo'cahuè yè'è.

¹⁰Yureca, yè'è bainreba Israel hue'ecuarè choini, mame cocare bacuani ñaca caní jo'caguè ba'ija'guè'è yè'è: Ja'an umuguseña ti'anguèna, yè'è yo'oye yèyete bacuani te'e ruiñe masi güeseja'guè'è.

Masi güesequèna, bacuabi si'a recoyoreba ro'tani, Riusu yèyete te'e ruiñe yo'ojèn bañuni cajèn ba'ija'cua'è. Ja'nca ba'ijjèna, yè'è yua bacua Riusureba ba'iguèbi bacuare conreba congüè, yè'è bainrebare bacuare re'huani baja'guè'è yè'è.

¹¹Mame cocare ja'nca caní jo'caguèna, yè'è bainbi yè'è ba'iyete te'e ruiñe masiye poreja'cua'è.

Yè'è bain hua'nabi sa'ñeña cajèn, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masij'è'n, yihuoye beoye ba'ija'cua'è.

Si'a jubè ba'icua, ta'yejeiye ba'icua, ta'yejeiye beocua, si'acuabi yè'è ba'iyete èñani te'e ruiñe masija'cua'è.

¹²Ja'nca masijjèna, yè'è yua bacua gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'ere tènoni senjoni, gare se'e ro'tama'iguè ba'ija'guè'è yè'è, caní jo'cabi Riusu.

¹³Ja'an cocare mame caní jo'caguè, baguè ja'anrè caní jo'case'ere se'e ro'tama'iguè ba'iji, bain yo'o yo'oni re'ojiye porema'icua sèani.

El santuario terrenal y el santuario celestial

9 ¹Ja'nca ba'ijjèna, Riusu mame coca caní jo'case'ere què'rè re'oye masiye yètoca, baguè ira coca caní jo'case'ere ro'tani ye'yej'è'n. Riusubi baguè ira coca guanseni jo'cato, baguè èn yija huè'e ba'iyete, bain gugurini rëañete guanseguè

cabi. ²Guanseguèna, Moisesbi Riusu ba'i huè'ere yo'oni, ru'ru ba'i sonohuè Riusu ba'i sonohuète re'huaguèña. Ja'an sonohuèna èñato, maja se'nquehuè baquèña. Riusuna insisi jo'jo aonbèan'ga mesa tontona tuñase'e baquèña. ³Ja'nrebí, yequè sonohuè, Riusu ba'irureba casi sonohuè baquèña. Ja'an reosi canre anconi cacayè. ⁴Ja'an sonohuèna cacani èñato, zoa curi misabè baquèña. Ma'ña sèñere toa zèonni tèose'e baquèña. Si'a ca'ncoñabi zoa curi re'huasi'cu baquèña. Sa'nahuèna èñato, ru'ru maná aon Riusu bainna insisi aon zoa curi guènarote ayase'e baquèña. Ja'nrebí, mai ira bainguè ba'isi'què Aarón hue'eguè ba'isi'què Riusu cuencueni re'huasi'què sèani, baguè jorosi tècabè baquèña. Ja'nrebí, gata tontoña Riusu coca toyani jo'casi tontoña baquèña. ⁵Ba gajongu èmèje'ena èñato, ta'yejeiye anje hua'na samucua te'ntoni re'huasi'cuabi tuijèn, bacua ganhua cabèanre ba ganjogu tapa èmèje'enre saroni saosi'cua bateña. Ja'anru ba'iyete cato, bain gu'a jucha tènoni senjoru'è. Ja'an yua Riusu èn yija ba'i huè'ere ba'iguèna, yureña ja'anre se'e quèama'íñe yèquèna.

⁶Riusu èn yija huè'e yua ja'nca ba'iguèna, pairi hua'nabi ru'ru ba'i sonohuèna cacajèn, Riusu yo'o ma'carèan guanseni jo'case'ere yo'ojèn bateña. ⁷Què'rè sa'nahuè ba'i sonohuète cato, ta'yejeiye pairi èjaguè se'gabi cacaye poreguè baquèña. Baguèbi cacato, te'e tècahuère cuencueni, te'e viaje se'ga cacaguè baquèña. Jo'ya hua'nare huani, bacua ziere sa'nahuèrebana saye baguèña, baguè gu'a jucha, bain gu'a jucha, ja'an ro'ire Riusuna insiyete. ⁸Ja'an yo'oguè ba'ise'ere ro'tato, Riusu Espiritubi maini ñaca ye'yoji. Riusu huè'e èn yija ba'i huè'ebi yuta carajeima'isi huè'e ba'iguèna, bainbi Riusu ba'iruna ti'añe yuta poremajèn bateña. ⁹Ja'an huè'ere ro'tato, Riusu mame coca caní jo'casirère ye'yeye poreyè mai. Ru'ru, ba pairi hua'nabi bain jucha yo'ojèn ba'ise'e ro'ire Riusuna insicajjèna, bain recoyo tènoni senjoñe gare beoguèña. ¹⁰Ro èmèje'en ba'iyete tènoñe se'ga baquèña. Moisés ira coca guanseni jo'case'e'ru yo'ojèn, bain aon aiñe poreye, gono uncuye poreye, bain èntè abuye, bain ga'nihuè re'huaye, ja'an se'ga yo'ojèna, Riusu mame coca caní jo'cajairèn ti'anguèna, ja'an ira coca caní jo'case'ere se'e yo'oma'íñe baquèña.

¹¹Ja'nrebí yo'je, Riusubi baguè ta'yejeiye pairi Èjaguète Cristote re'huani raoguèna, maini re'oye conni cuiraguè raji'i. Ja'nca raiguè, Riusu huè'e guènamè ba'i huè'ena ti'anni, bain ro'ire Riusuna insini sencaza cabi. Ja'an guènamè ba'i huè'ere cato, bainbi yo'oma'è'è. Riusu yo'osi huè'e què'rè re'o huè'e ba'iji. ¹²Ja'an huè'e Riusu ba'i huè'ena cacaguè, te'e viaje se'ga cacani, baguè zie se'gare mai ro'ire jañuni tonni, mai tèani baja'yete re'huaguè, se'e yequè tècahuè yo'oye beoye ba'iji. Gare se'e gu'a juchana zemoñe beoye ba'iyè mai. Baguè zie se'gare jañuni tonguè, jo'ya hua'na ziere Riusuna samaji'i, ira bain pairi èjaguè yo'ose'e'ru. ¹³Ja'an pairi èjaguèbi jo'ya hua'nare huani, bacua ziere sani, gu'a jucha bacuana cha'juani, bacua èmèje'en ba'iyete se'gare tènoguè baquèña. ¹⁴Ja'nca tènoguèna, Cristobi maina rani, què'rè ai ba'iyete mai recoyorebare tènoni, mai gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'ere gare tènoni senjoguèbi ba'iji. Riusu Espiritu carajeima'iguèbi yo'o güesequèna, Cristobi gu'a jucha yo'oye gare beoguèbi baguè ziere jañuni tonni, mai recoyore mame re'huaguèna, mai Èjaguè Riusu carajeima'iguèni yo'o conjèn ba'iyete poreyè mai.

¹⁵Ja'nca junni tonni, mai recoyore mame re'huaguè sèani, mai ba'iyete Riusuni sencaiguè ba'iguèna, Riusubi baguè mame coca caní jo'case'e'ru baguè bainrebare maire re'huani baji. Ja'nca baguèna, baguè insija'ye caní jo'case'ere coní, si'arèn bani, bojojèn ba'iyè mai. Riusu ira coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni, Riusu bain ruiñe gare poremajèn bateña. Gu'a jucha gare tènoñe poremajèn bateña. Ja'nca

poremajëna, Cristobi mai ro'ire junni tonguëna, Riusu mame coca cani jo'case'le'ru recoyo tënosi'cuabi baguë insija'yete coní baye poreyë mai. ¹⁶⁻¹⁷Ën yija bain yo'ojën ba'iyete ro'tani, Riusu yo'ose'ere ye'yëj'ën. Èja bainguëbi baguë bonsere yequëcuana jo'caye yëto, ru'ru ba bonse coja'guëtë cuencueni, utina toyani jo'caji. Jo'caguëna, ba bonse coja'guëbi èja bainguë junni huesëye tèca bonse coye gare porema'iji. Èja bainguëbi junni huesëguëna, ja'n'rëbi ba bonsere coní baye poreji. ¹⁸⁻¹⁹Ja'nca ba'iguëna, Riusu coca cani jo'case'ere quë'rë re'oye masiye poreyë mai. Baguë ira cocare Moisesna cani jo'caguëna, Moisesbi jo'ya hua'nare huani, bacua ziere cha'juani tonguë baquëña. Riusu coca cani jo'case'ere ja'nca te'e ruiñe masi güeseguë baquëña. Si'a ba coca guanseni jo'case'ere bain ñë'casí'cuani quëani achoni, ja'n'rëbi toro bonsëguë, chivo bonsëguë, ja'an jo'yare huani, bacua ziere jañuse'ere inni, oco naconi ja'meni, ja'n'rëbi oveja raña majei rañare hisopobi cabëna gueonni, ba ziena saënni, ja'n'rëbi ziere cha'jua bi'raguëña. Ru'ru, Riusu coca toyani jo'casi pëbëna cha'juani, ja'n'rëbi si'a bain hua'nana ziere cha'juaguë caguëña: ²⁰“Ën ziere jañuni tonse'ere ëñani, Riusu coca mësacuani te'e ruiñe cani jo'case'ere masini bajë'ën” caguëña. ²¹Ja'nca caguë, güina'ru yo'oguë, ba Riusu huë'e, si'a baru ba'i ma'carëanna ziere cha'juaguëña. ²²Riusu ira coca cani jo'case'le'ru güina'ru yo'oguë baquëña. Bain hua'nabi Riusu ba'iruna ti'anni, Baguëni bojoza cajën, si'acuabi tëno güesejën bateña. Ja'nca tëno güeseto, ba ziere jañuse'ebi tëno güesejën bateña. Ziere jañuma'itoca, bacua gu'a juchare tënoni senjoñe gare poremajën bateña.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³Ja'nca yo'ojën ba'icuabi ro'ën yija ba'i ma'carëanne tëno güesejën bateña. Ja'nca tënojën, guënamë re'oto ba'iyete masi güesejën bateña. Èmëje'en se'ga tënojëna, yurera Cristobi mai ira bain ba'isi'cua tënojën ba'ise'le'ru quë'rë ai re'oye tënoni senjoni babi. ²⁴Ba'ën yija huë'e Riusu ba'i huë'e bain yo'osi huë'e, ja'anruna cacamaji'i Cristo, te'e ruiñe ba'i huë'e beoguë sëani. Riusu te'e ruiñe ba'iru, guënamë re'oto, ja'anruna ti'anni, Riusuna mai ba'iyete sencaiguë ba'iji. ²⁵Ira bain pairi èjaguëbi jo'ya hua'na ziere inni, Riusu ba'irureba sonohuëna cacani, si'a tëcahuëan bain juchare sencaiguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, Cristobi ja'nca yo'omaji'i. ²⁶Yo'otoca, ën yija re'huani jo'casirëni jo'caye beoye ai yo'oguë ba'ire'abi. Ja'nca yo'oye'ru yo'oma'iguëbi ën yija carajeirën ti'an bi'raguëna, te'e viaje se'ga Riusu ba'irurebana ti'anni ba'iji. Bain gu'a juchare gare tënoni senjoza caguë, baguë ba'iyete Riusuna jo'cani, mai ro'ire junni tonni, baguë ziere se'gare jañuni tonbi. ²⁷Ja'nca yo'oguëna, bain hua'na'ga te'e viaje se'ga junni toñe ba'iyë. Junni tonni, ja'n'rëbi Riusu ba'iruna nëcani, bacua yo'ojën ba'ise'ere Riusuni sehuojën ba'iyë. ²⁸Cristo'ga te'e viaje se'ga junni tonni, ai jai jubë bain gu'a jucha ro'ire ai yo'oguë huani senjosi'quë bají'i. Ja'nca ba'iguëbi se'e ënoguë rajja'guë'bi. Ja'nca raiguë, bain gu'a juchare se'e tënoma'ija'guë'bi. Baguëre ëñajën èjojën ba'icua, baguëni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuare inguë rajja'guë'bi. Bacuare inni, baguë carajeima'iruna sani baja'guë'bi.

10 ¹Moisés ira coca guanseni jo'case'ere ëñato, Cristo naconi bojojën ba'ija'yete te'e ruiñe masiye gare poremajën ba'iyë mai. Ro'ëmëje'en se'gare masiye poreyë mai. Ja'an coca guanseni jo'case'le'ru jo'ya hua'na ziere Riusuna insitoca, si'a tëcahuëan jo'caye beoye insitoca, gare re'ojeiye porema'inë mai. Riusu ba'iruna ti'anni, jo'ya hua'na ziere insise'ebi recoyo tëno güeseza cacuata'an, gare re'o bain ba'iyë porema'inë mai. ²Gare re'ojeiye poretoaca, ¿guere

ro'tajën si'a tëcahuëan jo'yare huani insiye'ne? Riusuni ja'nca gugurini rëanni, ba jo'ya hua'na ziere insini, te'e jëana recoyo tëno güeseza cacuata'an, ¿queaca yo'oguë, yuta gu'a jucha yo'ose'ere recoyo huanoguë'ne? ³Riusuni ja'nca gugurini rëanni, baguëna insijën, maibi si'a tëcahuëan mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'tani masiyë. ⁴Ja'an jo'ya hua'na ziere, toro ziere, chivo ziere, ja'an ziere jañuse'ebi mai gu'a jucha tëno güeseyë gare porema'inë sëani, jucha beo recoyo gare huanoma'iji maire.

⁵Ja'nca sëani, Cristobi bainguë runni, ën yijana ti'anni, Riusuna cabi:

Bain hua'nabi jo'yare huani, ba ziere jañuse'ere mël'ëna ro'insijëna, mël'ëbi yëma'inë.

Ja'nca yëma'iguëbi yël'ëre rao bi'raguë, bain ga'nihuë baguëre yël'ëre re'huani raohuë mël'ë.

⁶Bain hua'nabi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere senjoni saozca cajën, bacua jo'yare huani, mël'ë misabëna tëoni, ëo güeseyë.

Ja'nca ëo güesejëna, mël'ëbi gare bojoma'inë.

⁷Ja'nca bojoma'iguëna, yël'ë yua mël'ë uti pëbë toyani jo'case'ere ëñani, ñaca caji: “Yureca, Riusu, mël'ë yëye'ru yo'oguë raisi'quë'l'ë yël'ë.

Ja'an coca toyani jo'case'ere ëñani, güina'ru yo'oguë raisi'quë'l'ë yël'ë” cahuë yël'ë, Riusuni cabi Cristo.

⁸Ja'nca caguë, Moisés ira coca toyani jo'case'le'ru yo'oyete ro'taguë, “Bain gu'a jucha senjoñete ro'tajën, bacua jo'yare huani Riusuna ro'insiye cato, mël'ëbi bojoma'inë” cabi. ⁹Ja'nca cani, ja'n'rëbi ñaca cabi: “Mël'ë yëyete yo'oguë raisi'quë'l'ë yël'ë” cabi. Ja'nca caguëbi bain ja'anrë yo'ojën ba'ise'e, jo'ya hua'na ziere Riusuna insijën ba'ise'e, ja'anre gare se'e yo'omajën ba'ijë'ën, maini cani jo'cabi. Ja'nca cani jo'casi'quëbi Riusu mame tënoja'ñete maini yure masi güeseji. ¹⁰Riusu yëyete yo'oguë raisi'quë'l'ë caguë, bainguë runni, mai gu'a jucha ro'ire junni tonbi. Te'e junni tonse'e se'gabi baguë ga'nihuëte Riusuna insini, maini recoyo tënoni jo'cabi. Gare se'e mame tënoñe beoji.

¹¹Yureca, judío bain pairi hua'nabi Moisés ira coca, ja'anrë guanseni jo'casi coca caye'ru yo'ojën, Riusu huë'e misabëte nëcajën, bain jo'ya rase'ere huani, misabëna tëoni, Riusuna ro'insini baguëni bojo güeseñu cajën, ja'anre si'a umuguseña güina'ru yo'ojën, ro'yo'oyë bacua. Bain gu'a juchare senjoni, bacua recoyo tëno güeseñu cacuata'an, bacua recoyo tëno güeseyë gare porema'inë. ¹²Poremajëna, Cristobi ti'anni, Yël'ë ga'nihuëte Riusuna insiza caguë, mai jucha ro'ire junni tonbi. Gare se'e junni toñe beoguëbi yureca Riusu jëja ca'ncona bëani, mai ta'yejeiye Èjaguëre re'huasi'quë bají'i. ¹³Ja'nca ba'iguëbi baguëre je'o bacua ñu'ñojeija'ñete yureca èjoguë ba'iji. ¹⁴Maire ja'nca mame tënosi'cuare re'huani jo'cabi baguë. Te'e junni tonse'e se'gabi si'a baguë bainreba, si'arëan ba'ija'cua, si'acuare recoyo mame tënoreba tëno güeseji.

¹⁵Ja'nca tëno güeseñu, Riusu Espiritubi maini ja'anre te'e ruiñe masi güeseji. Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

¹⁶Yureca, ja'an umuguseña ba'ija'ye ti'anguëna, ën cocarebare yël'ë bainna cani jo'caja'guë'l'ë yël'ë, caji Riusu.

Yël'ë yëye si'ayete bacuani masi güeseja'guë'l'ë yël'ë. Ja'anre bacuani si'a recoyoreba ro'ta güeseja'guë'l'ë yël'ë, caji Riusu.

¹⁷Ja'n'rëbi, se'e yequëruna ëñato, ñaca'ga caji:

Bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë ba'ija'guë'l'ë yël'ë, cani jo'cabi Riusu.

¹⁸Ja'nca cani jo'casi'quëbi mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare huanë yeye casi'quë sëani, maibi jo'ya hua'nare huani, misabëna tëoni Riusuna insiye, ja'anre gare se'e yo'oye beoye ba'licua'ë, mai gu'a jucha tëno güeseyete.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹Yureca, yë'ë bain hua'na, Jesús zie jañuni tonse'ebi recoyoreba tënosi'cua sëani, Riusu ba'irurebana gare huaji yëye beoye ti'añe porecua ba'iyë mai. ²⁰⁻²¹Riusu huë'e ën yija ba'i huë'ere cama'iñë yë'ë. Ja'an sa'nahuëreba ba'i sonohuëte cama'iñë. Pairi ëjaguë se'gabi ba reosi canbi cacani, Riusu ba'irureba casiruna ti'añe, ja'anre cama'iñë. Jesús junni tonse'ebi ti'añe, ja'an ti'añete cayë. Riusubi yurera mame re'huaguëna, mai Ëjaguë Jesucristo, mai ta'yejeiyereba pairi Ëjaguë casi'quë, ja'anguë naconi Riusu ba'irurebana ti'añe poreyë mai. Ti'anni, huajëreba huajë hua'na ba'ijënna, mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji baguë. ²²Ja'nca ba'iguëna, Riusu ba'irurebana ti'anni bañuni. Jesucristoni si'a recoyoreba jo'caye beoye ro'tajën, ti'anni bañuni. Mai gu'a jucha senjosi'cua ba'ijën, recoyo tënoreba tënosi'cua ba'ijën, bain huajë oco naconi mame zoasi'cua ba'ijën, Riusu ba'irurebana ti'anni bañuni. Bain pairi ëjacuabi bacua ga'nihuë zoani, tënosi'cua ruinjënna, bacua tënose'le'ru quë'rë ai re'oye recoyo tënosi'cua ba'iyë mai. ²³Ja'nca ba'ijën, mai Ëjaguë inguë rai cocare cani jo'caguëna, jëja recoyo re'huani, baguë cani jo'case'ere gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, yequëcuani Cristo ba'iyete quëani achojën bañuni. Cristo yo'oja'yete cani jo'casi'quë sëani, gare caraye beoye yo'oja'guë'bi baguë. ²⁴Ja'nca quëani achojën, sa'ñeña si'a jëja yihuojën bañuni. Yequëcuan oijën conjën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën, te'e ruiñe yihuojën bañuni. ²⁵Mai ñë'cani Riusuni bojo umuguseñare gare huanë yeye beoye bañuni. Yequëcua Cristo bain huanë yeye'ru huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Te'eruna ñë'cani, Riusu cocarebare sa'ñeña yihuojën, jëja recoyo re'huajën ba'ijë'ën. Cristo ëñojai umuguse yuara ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, quë'rë se'e ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁶Ja'nca yo'oma'itoca, yequë'rë gu'a juchana se'e bonëni yo'oma'iñë. Cristo te'e ruiñe ba'i cocare ye'yeni, ja'nre'bi se'e gu'a juchana bonëni yo'otoca, Jesucristo junni tonse'ebi se'e recoyo tëno güeseye gare porema'iñë. ²⁷Riusu bënni senjoja'cua se'ga ba'iyë. Cristote ja'nca jo'cani senjotoca, Riusubi maini ai bënreba bënni, baguëre je'o bacua naconi ja'an toabona jo'cani senjoja'guë'bi. ²⁸Moisés coca cani jo'case'ere ro'tani ye'yejë'ën. Ba coca guanseni jo'case'e'ru tin yo'oguëna, samucua o samutecuabi baguë gu'aye yo'ose'ere ëñani, bain jubëni quëajënna, bacuabi baguëni oiye beoye ba'ijën, baguëni huani senjoñe bareña. ²⁹Ja'nca huani senjorena, yureca Riusu Zinni gu'aye yo'oni, baguëre jo'cani senjotoca, baguë bënni senjoja'ñete ro'tajë'ën. Quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'quë ba'ija'guë'bi. Jesucristo junni tonni, baguë ziere jañuni tonni, maire recoyo tënoni, baguë bainrebare mame re'huani baguëna, ja'anguëbi Cristo yo'ose'ere ro gu'aye ro'tani, Cristote ro jo'cani senjoni, Riusu Espiritu ai ba'iyë ro insise'ere gu'a güeni, ja'nca yo'otoca, Riusubi baguëni ai ba'iyë ai bënreba bënguë ba'ija'guë'bi. ³⁰Mai hua'na Riusuni ye'yesi'cua sëani, baguë coca cani jo'case'ere ro'taye poreyë mai. “Yë'ë se'gabi bain gu'aye yo'ocuan bënni senjoñë” caguë yihuobi Riusu. Ja'nca cani jo'casi'quëbi yequëruna toyani jo'ca güesebi: “Mai Ëjaguëbi baguë bain gu'a juchare ëñani, baguë bënni senjoñete bacuana huo'hueja'guë'bi” cani jo'case'e ba'iji. ³¹Ja'nca ba'iguëna, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi bain gu'a juchare ëñani, bënni senjoreba senjoñe masiguëna, baguë bënni senjoja'ñete ro'tani ai huaji yëjën, gare bënni senjo güeseye beoye bañuni.

³²Mësacua yua Cristoni quë'rë ru'ru ye'yese'ere ro'tajë'ën. Cristo bainreba runni, ja'nre'bi yequëcuabi je'o bajënna, mësacuabi gare ya'jaye beoye ai ba'iyë ai yo'ojën baë'ë. ³³Bain hua'nabi ëñajënna, mësacuan ai gu'aye cajën, mësacuan ai jëja huajënna, mësacuabi ai yo'ohuë. Mësacua bainre'ga güina'ru gu'aye yo'ojënna, mësacua'ga bacua naconi te'e oijën, bacuare conjën ai yo'ohuë. ³⁴Mësacua bainre preso zeanni bajënna, mësacuabi bacuani ai oijën conjën, bacuani ëñajën saë'ë. Mësacuare je'o bacuabi mësacua bonse, mësacua yijaña, si'ayete ro tëani base'eta'an, mësacua yua ai bojo recoyo re'huahuë. Mësacua carajeiye beoye baja'yete ro'tani, Quë'rë ai re'oye coní baja'guë'ë yë'ë cajën, bacua bonse tëase'ere ëñani, ai bojo recoyo re'huahuë mësacua. ³⁵Ja'nca coní baja'cua sëani, Jesucristote jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën. Baguëni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Riusubi baguë bayete mësacuana ai ba'iyë ro insireba insija'guë'bi. ³⁶Ja'nca ba'ija'cua sëani, quë'rë jëja recoyo bayete Riusuni senjë'ën. Ai yo'ojën ba'itoca, Riusu yëye se'gare yo'ozca cajën, güina'ru ya'jaye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. Si'aye yo'oni tējini, ja'nre'bi Riusu ba'i re'otona ti'anni, baguë bayete te'e coní baja'cua'ë. Baguë coca cani jo'case'ere ro'tani, jëja recoyo re'huani bajë'ën:

³⁷Rëno ñësebë se'ga ëjojën ba'ijë'ën.

Yë'ë Zin cuencuesi'quëbi te'e jëana mësacuana ti'anja'ñeta'an ba'iji.

³⁸Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua yë'ë re'o bainreba cuencuesi'cua sëani, yë'ë Zinni si'a recoyo ro'tajën ba'ija'cua'ë.

Baguëni si'a recoyo ro'taye ya'jatoca, mësacuare bojoma'iguëbi gare se'e re'oye ëñama'iñë yë'ë.

³⁹Ja'an cocare cani jo'caguëna, mai ba'iyete ro'tajë'ën. Riusu bain ba'iyete gare ya'jaye beoye ba'iyë mai. Yequëcuabi ya'jani, Cristote jo'cani senjoñëna, Riusubi bacuani bënni senjoja'guë'bi. Riusubi baguë yo'oja'yete cani jo'caguëna, mai'ga baguë yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, Riusu naconi carajeiye beoye ba'ijën, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ija'cua'ë mai.

La fe

11 ¹Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taye masiye yënica, ën cocare achani ye'yejë'ën. Riusu yo'ojai cocare si'a recoyo ro'tajën banica, baguë cani jo'case'ere'ru güina'ru yo'oja'yete masireba masiyë mai. Mai ñaco se'gabi ëñani masiye porema'icuat'an, mai recoyobi ro'tani, baguë yo'oja'yete masireba masiyë mai. ²Mai ira bain ba'isi'cuabi Riusu yo'ojai cocare si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi bacuani re'oye ëñani, bacuani bojobi.

³Ja'nca si'a recoyo ro'tajën banica, Riusu ën re'oto re'huani jo'case'ere te'e ruiñe masiyë mai. Riusu se'gabi coca caguë guanseguëna, si'a ën yija re'oto saji'i. Ja'anre te'e ruiñe masiyë mai. ¿Guebi re'huani jo'caguë'ne? cato'ga, baguë re'huani jo'casi re'otore ëñani, Riusu yo'ose'ereba'ë cajën, si'a recoyo ro'tani masiyë mai.

⁴Ja'nca sëani, mai ira bain ba'isi'cuabi Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'ën. Abel hue'eguë ba'isi'quëbi Riusuni si'a recoyo ro'taguë sëani, baguë bayete Riusuna insini jo'caguë, Cain insise'le'ru quë'rë re'oye Riusuna insini jo'caguëna baguë. Ja'nca insini jo'caguëna, Riusubi Abelnë ëñani bojobuë, baguë insini jo'case'ere coní baguëna. Ja'nca coní baguëna, Riusu re'oye ëñani bojose'e, Abel yua re'o bainguë ba'ise'le, ja'anre masiyë mai. Abel yua junni tonsi'quëta'an, baguë si'a recoyo ro'tani yo'ose'ere ëñani, Riusu re'oye yo'oja'yete masiyë mai.

⁵Enoc'ga Riusuni si'a recoyo ro'taguère sèani, Riusubi baguëni bojoguë ãñani, Junni huesëye beoye ba'ija'guë caguë, baguëte ro huajë tèani saguëña Riusu. Saguëna, bainbi baguëte tinjañe gare poremateña. Yureca, Riusu coca canì jo'case'ere ãñato, Enoc re'oye yo'ose'ere masiyë mai. Si'a Enoc ba'isi umuguseñabi Riusuni bojo güeseguë baquëña. ⁶Mai hua'na'ga Riusuni bojo güeseye yënica, Riusuni si'a recoyo ro'taye bayë. Ro'tama'itoca, Riusuni bojo güeseye gare porema'iñë mai. Riusuna ti'anni bojoye yënica, Riusu ba'iyete si'a recoyo ro'taye bayë. Ja'nca si'a recoyo ro'tajën, Riusure cu'ereba cu'enica, baguë ba'iyete maini ãñoni, maini ai bojo güeseji baguë.

⁷Noe'ga Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguë re'o bainguë ba'iyete ãñani bojoguëña. Riusubi ën re'otore ñu'ñojeija'ñete Noeni quëani, yogute yo'oye guanseguëna, Noebi ro baguë ñacobi ãñani, Riusu yo'oja'yete masiye gare porema'iguëta'an, Riusu guansese'ere achani, te'e ruiñe yo'oni, ba yogute re'huani, baguë te'e bainre huajë hua'na ba'i güeseguëña. Ja'nca si'a recoyo ro'tasi'quëre sèani, Riusu re'o bainguëre re'huasi'quë baquëña. Si'a gu'a bainbi baguë recoyo ro'tani yo'oguë ba'ise'ere ãñani, bacua bënni senjoja'ñete masiye porereña.

⁸Abraham'ga Riusuni si'a recoyo ro'taguë, Riusu guansese'ere achani, Jaë'ë canì yo'oguëña. Më'ë yija conì baja'ye, ja'an yijana saijë'ën caguë guanseguëna, Abrahami sai bi'raguëña. Baguë saija'rute huesëguëta'an, huëni saquëña. ⁹Sani, baguë conì bajai yijana ti'anni, tin bain ba'iruta'an, bëani baquëña. Ja'nca ba'iguëbi Riusu insija'yete si'a recoyo ro'taguë, ro jo'ya ga'nihuëan huensi huë'e carajei huë'e se'gare baquëña. Baguë mamacua Isaac, Jacob, ja'ancua naconi te'e ba'iguë, si'acuabi Riusu insija'yete ãñajën ëjojën bateña. ¹⁰Riusu huë'e jobo gare carajeima'i jobo, ja'anruna bëani bazaniñë caguë ëjoguë baquëña Abraham.

¹¹Sara'ga Riusu yo'ojai cocare si'a recoyo ro'tago bacoña. Ai ira hua'go ba'igota'an, Riusu canì jo'case'e'ru zin hua'guëre t'ëya rani bazaniñë cago ëjogoña. Baguë canì jo'case'ere'ru güina'ru yo'oja'guë'bi cagona, Riusubi ta'yejeiyereba yo'oni, bagoni zin ba güeseguëña. ¹²Ja'nca sèani, ja'an hua'guë Abraham hue'eguë, ai ira hua'guë zin cu'eye gare porema'isi'quëta'an, zin hua'guëni baguëna, baguë bain yo'je raisi'cuabi ai ba'iyë ai jai jubë jaijeijateña. Ma'choco hua'i, ziaia yërhua mejara'carëan, ja'anre cuencueye poretoaca, Abraham bain raisi'cua yua quë'rë jai jubë bateña.

¹³Ja'ancuabi Riusu insija'yete yuta comajën, Riusuni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, ën yijare jo'cani senjoni junteña. Bacua recoyobi Riusu insija'yete so'obi ãñani bojoreña. Ja'nca bojojën careña: “Riusu bayete conì baja'cua sèani, ro ën yija ba'iyete gare jo'cani senjoñu” careña, ën yijare rëño ñësebë se'ga ba'ija'cua sèani. ¹⁴Ja'nca cacuare achato, ëñere masiyë mai. Bacua si'arën ba'ijai yijare cu'eyë bacua. ¹⁵Bacua etani jo'casi yijare cu'eye ro'tamateña. Ja'anrute ro'tanica, ja'anruna go'iye porere'ahuë. ¹⁶Ja'anruna go'ima'icua sèani, quë'rë ai re'o yija guënamë ba'i yija, ja'anruna sani bañu cajën, ëjojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi baguë huë'e jobore bacuare re'huacaji'i. Re'huacaguëna, bacuabi baruna ti'añe ëjojën, Yë'ë Taita Riusu cajënna, Riusu'ga bacuani ai bojoreba bojosi.

¹⁷Ja'nrebi jë'te, Riusubi Abraham te'e ruiñe recoyo ro'tayete masiza caguë, Abrahamni coca guanseguëña. “Më'ë zin Isaacre misabëna t'ëni, baguëte boni, yë'ëna insijë'ën” caguë guanseguëña. Ja'nca guanseguëna, Abraham yua Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi Riusu guansese'ere yo'o bi'raguëña. Baguë zin gaña hua'guë, Riusu canì jo'case'e'ru baguëna insisi'quëreta'an, baguëte Riusuna go'ya bi'raguëña.

¹⁸Isaac ba'iyete cato, Riusu coca canì jo'case'ere ãñani masiyë: “Isaac se'gabi zin cu'eguëna, më'ë bain yo'je raija'cuabi ai jai jubë jaijeija'cua'ë” canì jo'caguëña Riusu. ¹⁹Ja'nca canì jo'caguëna, Abrahami Riusu guansese'ere achani, ja'ansi'quë caguëña: “Baguëte Riusuna insitoca, junni huesëtoca, Riusubi baguëte huajë hua'guëre se'e re'huaye masiji” caguëña. Ja'nca canì, ja'nrebi Riusuna insi bi'raguëna, Riusubi baguëte huajë hua'guëre go'yaguëña. Riusu raoja'guë junni tonni huajë raija'yete masi güeseguëña.

²⁰Ja'nrebi jë'te, Isaacbi Riusuni si'a recoyo ro'taguë, baguë mamacua Jacob, Esaú hue'ecuani Riusu re'oye yo'ojai cocare canì jo'caguëña. ²¹Ja'nrebi Jacob yua ai ira hua'guë ju'in bi'raguëbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguë, baguë ro'oguë sai tubëna rëanni rohuoni, Riusuni recoyo bojoguë, baguë naje hua'na, José mamacua, ga ba'i hua'guëni Riusu re'oye yo'ojai cocare canì jo'caguëña. ²²Ja'nrebi jë'te, José junni huesë umuguseña ti'anguëna, José yua Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi baguë bainna canì achoguëña: “Israel bainbi Egipto yijabi gare saijënna, yë'ë gu'anre sani, Riusu insijai yijana sani tanjë'ën” canì achoguëña.

²³Ja'nrebi Moisesre t'ëya rani, baguë pë'caguë sanhuëbi baguëte ãñani, Ai re'o hua'guë ba'iji cajën, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, baguëte samute ñañaguë hua'i yahueni bareña. Bain ëjaguëbi zin huaiye guansesi'quëta'an, gare huaji yëye beoye baguëte yahueni bareña. ²⁴Ja'nrebi Moisesbi ira hua'guë runni, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi bain ta'yejeiye ëjaguë Faraón mamacote jo'cani senjoguëña. Bago mamaquë ba'iyë yëma'iñë yë'ë caguë, ²⁵yë'ë gaje bain naconi te'e baza caguëña. Faraón huë'ere ba'iguë, gu'a jucha yo'oni rëño ñësebë se'ga bojoguë ba'iyë yëmaquëña. Baguë te'e bain naconi ba je'o bacua ro'ire ai yo'oye ru'ru yëguë baquëña. ²⁶Ai yo'oguë ba'iguëta'an, Riusu Raoja'guëreba ai yo'oja'yete ro'tani, Riusu insija'yete ai bojoguë ro'taguëña. Egipto yija bonse se'gare conì baye yëma'iguëbi Riusu ta'yejeiyereba insija'yete quë'rë bojoguë coza caguëña. ²⁷Ja'nca canì, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi Egipto yijare jo'cani senjoguëña. Bain ëjaguë Faraonbi ai bëinguëta'an, baguëni huaji yëmaquëña. Riusu ba'iyete bain ñacobi ëñañe porema'iguëta'an, baguë recoyobi ãñani masiguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi ai jëja bani, Faraonni huaji yëmaquë baquëña Moisés.

²⁸Riusubi guanseguëna, Moisés yua Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi Pascua yo'oza caguë, ba oveja bonsëguëte huani, baguë ziere inni, Ba ru'ru t'ëya raisi'quëre huani senjoja'guëbi maire huesoma'ija'guë caguë, ba ziere bain huë'e anto sa'ro ca'ncoñana cha'juani jo'caye guanseguëña.

²⁹Ja'nrebi, Israel bainbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, Ma Zitarate je'enjën sateña. Yija ma'aja'an saiye'ru jobo zitara saijën jenteña. Je'enjënna, Egipto bain hua'nabi, Bacuana tuni huaiñu cajën be'tereña. Be'teni huaiye ro'tacuata'an, zitarana rucani huesëreña.

³⁰Ja'nrebi jë'te, Riusu bainbi baguë yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajënna, Jericó huë'e jobo gata tu'ahuëbi ñañani tanguëña. Siete umuguseña t'ë'iyeiye ganijënna, ñañani tanguëña.

³¹Tainguëna, Rahab hue'ego, ba huë'e jobo baingo, ëmë yësi'cota'an, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tago sèani, bago bain Riusuni achama'icua naconi huesëmacoña. Riusu bain yahue ëñajën raijënna, bagobi bojogo, bacuani caca güeseni congoña. Ja'nca re'oye yo'osi'co sèani, huesëni carajeimacoña.

³²Yequëcua'ga Riusu bain hua'na yo'ojën ba'ise'ere quëaye caraji yë'ëre. Gedeón, Barac, Sansón, Jefte, David, Samuel, yequëcua Riusu bain raosi'cua, bacua yo'ojën ba'ise'ere quëaye caraji yë'ëre. ³³Bacuabi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën,

yequécua ai jai jubëan bainni guerra huani zeanreña. Yequécua ai gu'a bainni justicia yo'oreña. Yequécua ai Riusu insija'yete ya'jaye beoye ëjoni coreña. Yequécua ai airu yai ainja'ñete ëñani, airu hua'nani quë'rë jëja bajën ënsereña. ³⁴Yequécua ai, ai jai toa uni si'aguëna, yayoreña. Yequécua ai bain huani senjocua rajjënna, jëajën gatini sateña. Yequécua jëja beo hua'na ba'icuata'an, ta'yejeiye yo'oni, jëja bacuare saoni senjoreña. Yequécua ai guerra huajën saisi'cuabi ta'yejeiye yo'oni, bacuare je'o bacua si'acuani zeanreña. Yequécua ai, tin yija soldado jubëan rajjënna, bacuani bi'rani saoreña. ³⁵Yequécua ai romi hua'na'ga Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajënna, bacua bain junni huesëcuabi go'ya rani bacuana ti'anni bateña.

Yequécua ai Riusu bain hua'na'ga ai yo'oreña. Gu'a bainbi ai jëja huajën si'nsejën, Yëquëna yo'ojën ba'iyeru te'le yo'ojën ba'itoca, mëacuare huajë hua'nare etoyë careña. Cajënna, Riusu bainbi sehuoreña: “Bañë. Mëacuabi yë're huani senjotoca, Riusu naconi ba'iguë quë'rë re'oye bojoguë ba'ija'guë'ë yë'ë” cajën sehuoreña. ³⁶Sehuojënna, yequécua ai gu'a bainbi yequécua ai Riusu bainre ai hui'ya jayareña. Yequécua ai ga'ni za'zabobi ai jëja si'nseña. Yequécua ai preso zeanni guënameñabi huenni ya'o huë'ena guaoni jo'careña. ³⁷⁻³⁸Yequécua ai guerra hua hua'tibi huani senjoreña. Yequécua ai gu'aye yo'oreña. Beo re'otona saoni senjojënna, Riusu bainbi oveja ga'ni, chivo ga'ni, ja'anbi sayani beo re'otore ba'ijën, aonre cu'e ganojën, ai yo'oreña. Aon gu'ana ju'injën, oco ëayena ju'injën, ja'si neni ai yo'ojën, beo re'oto, cu re'oto, si'a re'otore ba'ijën, aonre cu'e ganojën, yija gojeñana cainjën ai yo'oreña. Ai yo'ojënna, gu'a bainbi careña: “Mëacuabi Riusure jo'cani senjotoca, mëacuare huajë hua'nare etoyë yëquëna” cajënna, bacuabi yëma'iñe sehuoreña. Ja'nca sehuojën, ën yija bainbi bacuani ai gu'aye yo'ojënna, ën yijare gare ba'iyeru ro'tamajën bateña. Quë'rë re' hua'na sëani, quë'rë re'orute ba'iyeru ro'tajën ëjoreña. ³⁹Ja'nca ëjojën, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, Riusu re'o bain casi'cua ba'icuata'an, Riusu ta'yejeiyereba insija'ye, ja'an cani jo'case'ere yuta comajën, junni tonreña. ⁴⁰Riusu ta'yejeiye yo'oja'ye, Cristote raoye yuta caraguëna, Riusu ta'yejeiye insija'yete ëjoye bareña. E'joni, ja'nrebi jë'te, mai naconi Cristoni te'le zi'inni ba'ijën, si'a jubëbi Cristo re'o bainreba runni ba'iyeru bareña.

Fijemos la mirada en Jesús

12 ¹Yureca, mai ira bain ba'isi'cua ai jai jubëbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, mai yure yo'oja'yete ëñajën ëjoye'ru ba'ijënna, mai'ga Riusu yëyete si'a jëja yo'ojën bañuni. Si'a gu'a jucha guaja beoye yo'ojën ba'iyete gare jo'cani senjoni, gare gu'a recoyo re'huaye beoye bañuni. ²Jesús ba'iyeru se'gare ro'tajën, baguëni si'a recoyo ro'tajën, Riusu yëyete si'a recoyo ro'tajën bañuni. Jesucristo si'a jëja yo'ogüë ba'ise'ere ro'tani, Riusu bojo güeseja'yete ëjoguë ba'ise'ere baj'i. Ga bainbi baguëni ai gu'aye yo'ojën, gu'a bainre huani senjoñe'ru yo'ojën, crusu sa'cahuëna baguëte quenjën, baguëte huani senjojënna, baguëbi jëaye gare ro'tama'iguë baj'i. Yë'ë Taita naconi bojoreba bojoguë baza caguë, junni tonbi baguë. Junni tonni, ja'nrebi se'e go'ya rani, Riusu jëja ca'ncona bëani, ai ta'yejeiyereba E'jaguëre re'huasi'quë baj'i Jesús.

³Mëacuabi jëja beo recoyo re'huama'iñe cajën, baguë ai yo'ogüë ba'ise'ere ro'tani, gare guajaye beoye Riusu yëyete si'a jëja yo'ojën ba'ijë'ën. Gu'a bainbi baguëni je'o bani, baguëni gu'ayereba gu'aye yo'ojënna, mëacuabi ai yo'oyete oimajën ba'ijë'ën. ⁴Mëacuabi gu'a jucha gare yo'oma'iñe cajën, ai yo'ojën ba'icuata'an, Jesús ai yo'ogüë ba'ise'ere ai yo'oye

caraji mëacuare. Jucha yo'oye beoye ba'iyeru cajën, yuta junni tonmaë'ë mëacuabi. ⁵Ja'nca junni tonma'icuabi Riusu yihuo coca cani jo'case'ere huanë yeye'ru ëñoñë mëacuabi. Riusubi baguë mamacuani bojora'rë huaiguëna, baguë yëyete yo'oye yo'yëjën ba'ijë'ën. Eñ cocare achani ro'tajë'ën:

Riusubi më'ëni bojora'rë huaiguëna,
Riusure gu'aye ro'tama'ijë'ën, mami.
Ja'nca huaiguëna, baguë yo'ore
ya'jama'ijë'ën.

⁶Si'a baguë bain re'huasi'cua, baguë mamacuabi caguë, ja'ancuani ai yëreba yëguë sëani, bacua si'acuani bojora'rë huaiguë, bacuani re'oye ye'yoji baguë.

⁷Ja'an cocare achani, Riusu bojora'rë huaiyete ye'yeni masijë'ën. Mëacuabi ja'nca huaitoca, baguë mamacuabi yo'oye'ru mëacuabi bojora'rë huaiguë ye'yoji. Pë'caguë sanhuë bojora'rë huaiyete ro'tani ye'yëjë'ën. Bacua zin hua'nani ai yëtoca, bacuani bojora'rë huajën ye'yoyë. ⁸Riusu'ga si'a baguë bainni ai yëguë sëani, si'acuani bojora'rë huaiguë ye'yoji. Mëacuabi bojora'rë huaima'itoca, mëacuabi yëma'iji. Ro huacha zin hua'na ba'icuare'ru mëacuabi ëñaji. ⁹Mai pë'caguë sanhuë'ga maini bojora'rë huajënna, bacuani ai re'oye ëñajën, Jaë'ë cajën ba'nhuë mai. Ja'nca cajën ba'isi'cuabi mai Taita Riusu carajeima'iguëni quë'rë ai re'oye ëñajën Jaë'ë cajën ba'itoca, baguë naconi gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë. ¹⁰Mai pë'caguë sanhuëbi maini bojora'rë huaito, ro bacua yëye se'gare yo'ojën, rëno nësebë se'ga maire huajën ba'nhuë. Mai Taita Riusu'ga maire huaito, maini re'oye ye'yoye se'gare ro'tani, baguë jucha yo'oye beoye ba'iyeru gare jucha beocuare maire re'huani, maini baj'i. ¹¹Maire ja'nca huaiguëna, maibi yurera ai yo'oyë. Gare bojoma'iñe huanoji. Ai ja'siye ai yo'ogüeta'an, Riusu ba'iyete bojora'rë ye'yëjën, recoyo re'o huanoñe ba'icua ruinjën, Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'iyë mai.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹²Ja'nca sëani, Riusu bojora'rë huaise'ebi ai yo'otoca, gu'aye ro'taye beoye ba'ijë'ën. Ro guajaye beoye ya'jamajën ba'ijë'ën. Recoyo pa'npo ëaye beoye ba'ijën, jëja recoyo re'huani, ¹³Riusu yëyete te'le ruinë yo'ojën ba'ijë'ën. Mëacuabi jubë bain ba'icua yequécua Riusu yëyete te'le ruinë yo'oye ti'anma'itoca, bacuare ro jo'cani senjoma'ijë'ën. Bacuare oijën conjën, bojora'rë yo'ojënna, recoyo jëja bacuare re'huasi'cua ba'ija'cua'ë.

¹⁴Mëacuabi porese'ere yo'ojën, si'acuani recoyo bojo güesejën ba'ijë'ën. Sa'ñeña coca huamajën ba'ijë'ën. Mai E'jaguë Riusu jucha beoyete ro'tajën, baguë ba'iyeru ba'iyeru ro'tajën, mëacuabi porese'ere baguë yëyete yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, Riusu naconi te'le ba'iyeru gare porema'iñë.

¹⁵Mëacuabi te'le jubë bainre ëñajën, si'acuare Cristoni recoyo bojoye conjë'ën. Yequécua ai Cristore bojoma'itoca, yequëre sa'nti recoyo re'huani, bacua bainni gu'aye ro'ta güeseyë. Gu'aye ro'ta güesetoca, ai jai jubë bainbi güina'ru gu'aye ro'tani, Riusu senjosi'cua ruinë. ¹⁶Yequécua ai sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oma'iñe cajën, si'a mëacuabi te'le jubë bainre ëñajën conjën ba'ijë'ën. Yequécua'ga mai E'jaguë yëyete yo'oye jo'cani senjoma'iñe cajën, si'a jubë bainre ëñajën conjën ba'ijë'ën. Mai ira bainguë ba'isi'quë Esaú hue'eguë ba'isi'quë, baguë yo'ose'ere ro'tani ye'yëjë'ën. E'ja mami hue'eguë sëani, baguë taita bayete si'aye coní baja'guë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi baguë yo'jegüë aon coní a'ñe ro'ire baguë ëja mamire baguëna insiguëña. ¹⁷Insini, ja'nrebi jë'te, baguë taita bayete coza caguëna, baguë taitabi ënseguëña. Baguëna insiye

poremaquëña. Esaúbi ai ota oiguë senguëreta'an, baguë taitabi tin yo'oye gare beoguëña. Mësacua'ga Esaú yo'ose'ere ro'tani, Cristo yëyete yo'oye gare jo'cani senjomajën ba'ijë'ën.

¹⁸Mësacua yua Riusu ba'iruna ti'anni baguëni bojoto, Israel bain ai ba'irën ba'isi'cua ti'añe'ru ti'anma'icua'ë. Bacua'ga Riusu cubëna ti'anni ëñato, ai huaji yëye huanoguëña bacuare. Ai jai toa zënguëña. Zizei re'oto cato, ai na'isibë baquëña. Ai jëja tutuguëna, ¹⁹ja'nrebi Riusu coneta juiye achoguëña. Ja'nrebi ai jëja coca caye achoguëña. Ja'nca achoguëna, bain hua'nabi achani, Se'e ja'an coca caye beoye ba'ijë'ën, Riusuni senteña. Ja'nca caguëna, bacuabi ai huaji yëjën, achaye poremateña. ²⁰Riusubi coca guansegüë, “Yë'ë ba'i cubëte pa'roma'ijë'ën. Bain hua'na, jo'ya hua'na'ga pa'rotoca, gatabi, hui perebi huani senjojë'ën” caguë guansegüëna, bacuabi ai huaji yëjën, Riusu guansee cocare quë'rë se'e achaye ti'anmateña. ²¹Moises'ga Riusu cubëte ëñaguë caguëña: “Ai huaji yaye'ë. Ai huaji yëguë to'ntoyë yë'ë” caguëña.

²²Mësacuata'an yua Riusu ba'iruna ti'anto, ën yija Jerusalén huë'e jobona ti'anmaë'ë mësacua. Riusu guënamë re'oto, baguë bainreba në'cajairu, baguë ta'yejeiye huë'e jobo mame re'huasiru, ja'anruna ti'anni, mai ta'yejeiye Riusuni ëñañe poreyë mësacua. Ja'anruna ti'anni ëñato, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na ai jai jubëbi bojoreba bojojën nëcayë. ²³Cristo bainreba ai jai jubë mame recoyo re'huasi'cua bacua ëja mami hue'ejën ba'icua, ja'ancuabi te'erute në'casi'cua ba'iyë. Mai ta'yejeiyereba Riusu yua baguëre je'o bacuani bënni senjoni tējisi'quëbi yua ja'anrute ba'iji. Riusu re'o bain casi'cua, baguë yëyete ya'jaye beoye yo'ojën ba'isi'cua, ja'an re'o bain ba'iyë'ru re'huasi'cuabi ba'iyë. ²⁴Mai ta'yejeiyereba Jesús hue'eguë'ga ba'iji. Mai ba'iyete Riusuni sencaiguëbi mai ro'ire mame coca canı jo'ca güeseza caguë, baguë zie jañuni tonse'ebi maire recoyo mame re'hua güesebi. Abel ziere jañuni tonse'ë'ru tin ba'iji. Abel ziere ro'tato, Cainre bënni senjose'e se'gare ro'tayë. Jesús ziere ro'tato, mai jucha saoni senjose'e se'gare ro'tayë. Mai mame re'huase'ere ro'tajën bojoyë.

²⁵Riusubi yurera mësacuanı coca caguëna, mësacua ëñare bajën, baguë cocare te'e ruiñe achajën, baguëte güeyë beoye ba'ijë'ën. Israel bain ru'ru ba'isi'cuabi, Riusubi ën yijare baguë guansee coca canı jo'caguëna, ro achajën, baguëte gu'a güereña. Güerena, Riusubi bënni senjoguëna, gare jëaye beoye bateña. Ja'nca batena, mësacua quë'rë ai ta'yejeiye ëñare bajën, Riusu coca guënamëbi canı jo'caguëna, te'e ruiñe achajën, baguëte güeyë beoye gare ba'ijë'ën. Baguëte güetoca, quë'rë ta'yejeiye ai bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë mai. ²⁶Riusubi Israel bain ru'ru ba'isi'cuani guansee coca canı jo'caguëna, yijabi ai ñu'cuyë baquëña. Baguëna, yurera baguë mame coca canı jo'case'ere achajë'ën: “Yë'ë se'e ñu'cue güeseyë yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ën yija re'oto, guënamë re'oto'ga, mai ëñañe poreyete gare ñu'cue güeseni tējijyë” canı jo'cabi Riusu. ²⁷Baguë coca “Gare ñu'cue güeseni tējijyë” ja'an cocare ro'tato, baguë ën re'oto re'huani jo'case'e, mai ëñañe poreyete, ja'anre ñu'cue güeseguëna, si'aye beoru ñañani tainguëna, saoni senjoja'guë'bi baguë. Ja'nca saoni senjoguëna, baguë ba'i re'otobi gare ñañani tainma'iguë sëani, gare si'arën bëani ba'ija'guë'bi ba'iji. ²⁸Ja'nca ba'iguëna, Riusu carajeima'i re'otore ro'tajën, Riusuni surupa cajën bojojën bañuni. Maibi ja'an re'oto ba'iyete conı baja'cua sëani, Riusuni si'a recoyoreba ai yëjën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojojën, baguëni gugurini rëinjën, ²⁹mai Riusubi toa uni si'aye'ru gu'a bainre bënni senjoguë sëani, baguë ta'yejeiye yëye se'gare te'e ruiñe yo'ojën bañuni.

Como agradar a Dios

13 ¹Yureca, mësacua te'e huë'e bainni oijën coñe'ru Cristo bainre'ga ai oijën conjën ba'ijë'ën. ²Mësacuabi bacuare huesëjën ba'itoca, mësacua huë'ena bacuare choini, bacuare bojojën cuirajën ba'ijë'ën. Gare güeyë beoye bacuare cuirajën ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca cuirajën, Riusu raosi'cua ba'ijë'ënna, huesëhuë. Bacuare cuirajë'na, Riusubi ba bainni quë'rë ai ba'iyë re'oye yo'obi.

³Riusu bain preso zeansi'cuare'ga oijën conjën cuirajën ba'ijë'ën. Bacuare huanë yema'ijë'ën. Bacua ai yo'ojën ba'iyete ro'tajën, bacuani recoyo ai ba'iyë ai oijën conjën ba'ijë'ën. Yequëcua, Riusu yo'o coñe ro'ire si'nse'icua, ja'ancuare'ga oijën conjën ba'ijë'ën. Mësacua bainreba te'e zi'inni ba'icua sëani, bacuabi ai yo'ojë'na, oijën conjën ba'ijë'ën.

⁴Mësacua si'acuabi huejasi'cua banica, mësacua sa'ñeña bayete te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Yequëcuani yahue baye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca yahue bani a'ta yo'ocua ba'ijë'na, Riusubi bacuare ai bënni senjoja'guë'bi.

⁵Curire ba ëyë beoye gare ba'ijë'ën. Mësacua baye se'gare ro'tajën, Riusu insise'ere bojojën ba'ijë'ën. Riusu canı jo'case'ere ro'tajën, baguë conı cuirayete masijë'ën: “Mësacua bonse carayete masiyë yë'ë. Mësacuanı gare jo'canı senjoma'iguëbi mësacuanı re'oye conı cuiraja'guë'ë yë'ë” maini canı jo'cabi Riusu. ⁶Ja'nca cuiraguë sëani, maibi jëja recoyo re'huani, bainni bojojën caye poreyë:

Mai E'jaguë Riusubi yë'ëni conı cuiraye masiji.

Ja'nca masiguëna, bainbi yë'ëni gu'aye yo'oye ro'tatoca, gare huaji yëye beoye ba'iyë yë'ë.

Ja'an cocare cajën, Riusuni bojojën bañuni.

⁷Cristo bain ëjacuabi Riusu cocarebare mësacuanı quëani achojë'na, bacua yo'ojën ba'ise'ere, bacua si'a recoyo ro'tajën ba'ise'ere, bacua ën yija ba'isi umuguseñare, ja'anre ro'tani, bacua yo'ojën ba'ise'ë'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën.

⁸Bacuabi beojë'na, Jesucristoca gare carajeiye beoye mai naconı si'arën ba'iji. Baguë coca canı jo'case'ë'ru gare tin yo'oye beoye ba'iji. ⁹Ja'nca sëani, yequëcuabi tin cocare ye'yojën rajë'na, gare coque güesema'ijë'ën. Riusubi maire jo'caye beoye conı cuiraguë sëani, baguë coñe se'gare ro'tani, jëja recoyo re'huani ba'ijë'ën. Judío ëjacuabi ti'anni, Ja'an aonre ainma'itoca, jëja recoyo re'huani huajëyë, ja'an cocare guansee bi'ratoca, bacuanı achama'ijë'ën. Ja'an guansee'ere achani yo'ocua'ca re'oye ba'ima'iniñë.

¹⁰Mai ba'iyete cato, Cristobi mai ro'ire junni tonguëna, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oguëna, baguë bain ruën'ë mai. Ruinjë'na, judío bainbi, Riusu bain ruiñu cajën, Moisés ira coca guansee jo'case'ere achani te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë. Ja'nca yo'ojën ba'icua'bi mai naconı Riusu bain ba'iyë gare porema'iniñë. ¹¹Ja'nca ba'iyë porema'iniñete masiyë yëtoca, Moisés ira coca canı jo'case'ere ëñani ye'yejë'ën. Pairsi ta'yejeiye ëjaguëbi jo'ya hua'nare huani, bacua ziere inni, Riusu Ba'irureba casiruna cacani, bain gu'a juchare saoni senjojë'ën caguë, Riusuna insigüë baquëña. Insinı, ja'nrebi jo'ya hua'na ga'nihuë'anre huë'e jobo ca'ncona sani ëoguë baquëña. Ja'nca canı jo'case'ë'ru yo'ojën bateña. ¹²Ja'nrebi yo'je, Jesusbi mai gu'a jucha ro'ire crusu sa'cahuëna junni tonguë, baguë ziere jañuni tonguë, ja'nca yo'oguëbi judío bain huë'e jobo ca'nco reosi'quë baji'i. ¹³Ja'nca sëani, maibi Jesusni si'a recoyo ro'tani, baguë bain ruinto, judío bain yo'ojën ba'iyete gare jo'canı senjoñe bayë mai. Ja'nca jo'canı senjojën, Jesús ai yo'oguë ba'ise'ë'ru güina'ru ai yo'oye bayë mai, je'o bacuabi maire gu'aye yo'ojë'na. ¹⁴Ën yija bain yo'ojën ba'iyë'ru yo'ojën ba'itoca, Riusu bainreba ba'iyë ti'anma'iniñë

mai, bacua huë'e jobo yua carajeija'ye sèani. Cristo'ga maire tēani baguë sèani, baguë naconi si'arën ba'ijën ba'ija'cua'ë mai. ¹⁵Ja'nca sèani, judío bain yo'ojën ba'iyeru jo'ya hua'na ziere Riusuna insiye beoye bañuni. Riusuni bojoto, Jesucristo zie jañuse'ere ro'tani, Riusuni bojoreba bojojën, baguë ta'yejeiye ba'iyete si'a jēja cani ahojën bañuni. ¹⁶Ja'nrëbi, Riusuni bojojën, yequëcuani re'oyereba yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'an yo'oye huanë yemajën ba'ijë'ën. Mësacua bonsere bonse beocuaana ro insini huo'huejënna, Riusubi ëñani ai bojoji.

¹⁷Mësacua jubë ëja bainbi guansejënna, Jaë'ë cajën, bacua caye'ru yo'ojë'ën. Bacua'ga Riusu guansenı jo'case'e'ru mësacua ba'iyete ëñajën, Zupaibi tēteni bama'iñe cajën, mësacuani coca guanseyë. Bacua guanseyete te'e ruiñe yo'otoca, Riusuni bojojën sehuoye poreyë. Mësacuabi te'e ruiñe yo'oma'itoca, bacuabi mësacuare bënni senjoñete ëñani, Riusu bëiñete sa'ntijën ba'ija'cua'ë. Ja'nca sèani, bacuare achani, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën.

¹⁸Yureca, yë'ë, yë'ë gajecua, yëquënare ujjajën, Riusuni sencaijën ba'ijë'ën. Gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijën, te'e ruiñe yo'oye se'gare ro'tajënna, ja'nca sencaijën ba'ijë'ën. ¹⁹Ja'nca si'a jēja yo'ojën ba'itoca, Riusubi yë'ëre conguë, yë'ëre quë'rë besa mësacuana ti'an güeseja'guë'bi.

Bendición y saludos finales

²⁰Ja'nca yë'ëre sencaijënna, yë'ë'ga mësacuare Riusuni sencaiguë ba'iyë. Mai ta'yejeiyereba Riusubi maire bojo

recoyo bacuare re'huaye masiguëbi mai Ejjaguë Jesús zie jañuni tonse'ere ëñani, yë'ë coca cani jo'case'e'ru te'e ruiñe yo'ozu caguë, baguë Zin Jesusre go'ya rai güeseni, oveja jo'ya hua'na conni cuiraye'ru mai ta'yejeiyereba conni cuiraguëte baguëte re'huabi. ²¹Ja'nca re'huaguëna, mësacua ba'iyete sencaiguë ba'iyë yëquëna. Mësacua se'gabi baguë yëyete yo'oye ti'ammajënna, baguë ta'yejeiyereba yo'oni conja'guë cayë. Baguë yëyete ai re'oye yo'oye porecuare mësacuare re'huaja'guë cayë. Ja'nca re'huaguëbi yëquënare'ga ja'nca re'huaguëna, baguë yëye se'gare ro'tajën, Jesucristobi conguëna, baguëni bojo güeseye yo'oye yëyë yëquëna. Ja'nca yëcuabi Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete gare caraye beoye bojojën, cani ahojën bañuni.

²²Yureca, yë'ë bain sanhuë, yë'ë yihuo coca toyani jo'case'e' yua ai coca toyani jo'cama'isi'quë sèani, ya'jaye beoye achajën ye'yajën ba'ijë'ën. ²³Mai te'e bainguë Timoteore'ga quëayë yë'ë. Preso zeansi'quë ba'iguëna, baguëte etoreña. Ja'nca etasi'quëbi yë'ëna yureña raitoca, baguëbi conguëna, mësacuana ëñaguë saiyë yë'ë.

²⁴Mësacua ëja bain, mësacua gaje bain, si'acua Cristo bain jubëreba ba'icuaani saludacijë'ën. Cristo bain Italia yijabi raisi'cua'ga mësacuani saludaye cahuë.

²⁵Mësacua jubë si'acuabi Cristo ta'yejeiye insise'ere conı bani, recoyo bojojën ba'ijë'ën, cayë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

SANTIAGOBI

Utire toyani saobi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Santiago hue'eguë, Riusure yo'o conguë, mai Ëjaguë Jesucristore yo'o con hua'guë, ja'anguëbi ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi utire toyani, mësacua Israel bain Cristoni te'e zi'inni ba'icua, yequëcuabi je'o bajëna, si'aruanna gatini saisi'cua ba'ijëna, mësacuani saludaguë saoyë yë'ë.

La sabiduría que viene de Dios

²Yë'ë bain ai yësi'cua, mësacuabi ai yo'ojën ba'itoca, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. ³Cristoni si'a recoyo ro'taye gare jo'caye beoye bañuni cajën, ai yo'ojën ba'icuata'an, quë'rë jëja recoyo re'huani, Cristoni quë'rë te'e ruiñe'ru recoyo ro'tajën ba'iyë mësacua. Ja'anre te'e ruiñe ye'yejën ba'ijë'ën. ⁴Quë'rë jëja recoyo re'huañu cajën, Cristo ba'iyë bojora'rë ruiñe, ja'anre jo'caye beoye ro'tani, mësacua ai yo'ojën ba'iyete güeyete beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, mësacuabi Cristo ba'iyete re'oye ye'yësi'cua ruinjën, baguë naconi te'e zi'inni, gare jo'caye beoye ba'ijë'ën.

⁵Mësacuabi ye'yeye caratoca, Riusu coñete senjël'ën. Ja'nca senjënna, Riusubi gare ëseye beoye baguë masiye yo'oyete mësacuani masi güeseji. Si'a bain baguëni senjën ba'itoca, baguë masiye yo'oyete caraye beoye masi güeseji. Gare bëiñe beoye ja'nca te'e ruiñe masi güeseji maire. ⁶Baguë masi güeseyete sentoca, baguëni si'a recoyo te'e ruiñe ro'tajën senjël'ën. Yequë'rë yë'ëni masi güesema'iguë, ja'anre catoca, Riusubi gare coñe beoye maini masi güesema'iji. Ja'nca cajën ba'icua, Riusuni recoyo ro'taye caracua sëani, yua jai ziaya t'ë'a tutu saoni senjose'ru ba'iyë. Riusu ye'yose'ere yo'ozu cacuata'an, ro tin ro'ta bi'rajën, ro huesëjën ba'iyë. ⁷⁻⁸Yurebi, Riusuni gue ëase'ere sento, ja'nrebi ro'tama'i cocare caguë, Yequë'rë yë'ëre sehuoma'iguë, ja'anre cama'ijë'ën. Ja'nca cacuabi Riusuna coye ro'tatoca, gare insiye beoye sehuoma'iji Riusu.

⁹Riusu bain bonse beo hua'na, ta'yejeiye beoni'ga, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, bojojën ba'ijë'ën. Riusubi mësacuare ëñaguë, Ta'yejeiye ba'icua ba'iyë mësacua, caji. ¹⁰Yequëcua Riusu bain ai bonsere batoca, ta'yejeiye beo hua'guë runza cajën bojojën ba'ijë'ën. Bonse bacua yua jo'ya coro carajeiye'ru besa carajeijën ba'iyë. ¹¹Ënsëguëbi etani, ja'nrebi ai ja'suye së'iguëna, jo'ya corobi ja'ansirën güeanni si'aji. Re'o coro ba'ise'ebi ro besa carajeiji. Bonse ëjacua'ga ja'nca carajeiye'ru güina'ru, Quë'rë bonsere coni baza cacuata'an, gare carajeijën ba'iyë.

Pruebas y tentaciones

¹²Riusu ma'aja'an gare jo'caye beoye ganijën ba'icua, ai yo'ojën ganitoca, ja'ancuabi ai bojo hua'na ruiñë. Ai yo'ojën ba'isi hua'na ba'ijëna, Riusubi bacua coja'yete bacuana ro

insiye. Huajëyereba huajëcuare bacuare re'huani, bacuani si'arën baji. Riusuni ai yësi'cua ba'ijëna, ja'an insija'ye bacuani zoe quëani jo'cabi Riusu. ¹³Yequëbi Riusu ma'aja'an ai yo'oguë ganini, ja'nrebi quëñëni, gu'a juchana guruajitoca, ja'anguëbi, Yequë'rë Riusubi yë'ëni guruajai güesebi cama'iguë. Ja'nca catoca, gu'aye ro'taji baguë. Riusu yua gu'a juchana gare guruajima'iguëbi bainni gu'aye yo'oye gare choima'iji. ¹⁴Bain se'gabi ro gu'aye yo'o ëaye ba'ijën, Yë'ë yëse'ere yo'ozu cajën ba'iyë. ¹⁵Ja'nca yëcuabi ro ro'tajën, gu'a juchare yo'oyë. Ja'nca yo'ojën, yua quë'rë gu'ajeijën, gare junni carajeicua ruiñë.

¹⁶Yë'ë gaje bain hua'na, yë'ë ai yësi'cua, mësacua gare huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷Riusubi maini ro insini conguë, re'oye se'gare maini yo'oguë ba'iji. Mai Taita Riusubi si'a guënamë re'oto miañe re'huani jo'casi'quë sëani, baguë ba'iyete maini masi güeseji. ¹⁸Ja'nca ba'iguëbi maire mame re'huaye yëguë, Yë'ë bainbare re'huani baza caguë, baguë te'e ruiñe ba'i cocarebare guanseni, maibi achani si'a recoyo ro'tajëna, yequëcua'ru quë'rë ta'yejeiye ba'icuaire maire re'huani, maini quë'rë bojoguë ba'iji Riusu.

La verdadera religión

¹⁹Ja'nca sëani, yë'ë gaje bain hua'na ai yësi'cua, mësacua yua Riusu cocarebare re'oye achajën, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca achajën, yequëcuabi coca guansejënna, te'e jëana go'iyë sehuoma'ijë'ën. Te'e jëana bëinjën cama'ijë'ën. ²⁰Bainbi bëinjën catoca, Riusu yëye'ru re'oye yo'oma'inë.

²¹Ja'nca sëani, mësacua gu'a jucha yo'oreba yo'ose'ere jo'cani senjojë'ën. Senjoni, Riusu cocareba masi güeseni jo'case'ere te'e ruiñe achani, Riusu case'ere güina'ru yo'oñu cajën ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tajën ba'itoca, mësacua recoyo mame re'huasi'cua ba'iyë.

²²Ja'nca ba'ijën, Riusu cocareba cani jo'case'ere güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Ro achani yo'omajën, Re'o bainguë'ë yë'ë catoca, mësacuabi ai huacha ro'tajën ba'iyë. ²³Bainbi Riusu cocarebare ro achani yo'omanica, ëña re'ahuana ro ëñacu'ru ba'iyë. ²⁴Bacua ba'iyete ro ëñani, ja'nrebi ëña re'ahuate jo'cani saijën, bacua gu'a juchare senjomajën, ja'nrebi bacua ba'iyete huanë yeyë. ²⁵Riusu cocareba, maini huajëyereba huajë güese coca, ja'anre te'e ruiñe achani, jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, ai ta'yejeiye bojo hua'na ruiñë. Riusu cocare ro achani huanë yetoca, bañë. Riusu cocare te'e ruiñe achani yo'ocua se'gabi bojo hua'na ruiñë.

²⁶Yequëcuabi Riusu bain ba'iyë yë'ë ro'tajën, ja'nrebi bainni gu'aye catoca, Riusu bain beoyë. Ro huacha ro'tajën ba'iyë. Riusu bain ba'iyë ro cayë. Riusubi bacuani re'oye ëñama'iji.

²⁷Mai Taita Riusubi baguë bainre cato, ñaca yo'ocua se'ga ba'iyë: Yëhui hua'na, romi hua'je hua'na, si'a bain sa'nticuabi ai yo'ojën ai oijëna, bacuani oire bajën conjën ba'iyë. Ro ën

yija ba'iyete gare yëmajën, gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'iyë. Ja'ancuabi Riusu bainreba ba'iyë.

Advertencia contra la discriminación

2 ¹Yë'ë gaje bain hua'na, mësacuabi mai Ëjaguë Jesucristo, Ta'yejeiye ba'iguëte si'a recoyo ro'tajën, si'a bainre te'e bainre ëñajën, yequëcuani quë'rë re'oye ëñañe beoye ba'ijë'ën. ²Samu baincuabi mësacua jubëna ti'an raiyete ro'tani ye'yejë'ën. Yequëbi bonse ëjaguë, zoa curi sutijei ga'huaña jëosi'quë, ai re'o caña ju'iguë, ja'anguëbi ti'an raiguëna, ja'nrebi yequë, bonse beo hua'guëbi ira caña ju'iguë'ga ti'an rajji. ³Ja'nca ti'an rajjënna, çmësacua jaroguëni quë'rë re'oye ëñañe'ne? Yequëre bonse ëjaguëni quë'rë re'oye ëñajën, re'o ñu'i seihuëte baguëni bëa güeseni, ja'nrebi bonse beo hua'guëni re'oye ëñamajën, ya'riba se'gare baguëni bëa güesema'ñe mësacua. ⁴Bainre ja'nca ëñatoca, mësacuabi ro gu'aye yo'ojën, ro mësacua ëa ëñañe se'gare ro'tajën, bain ba'iyete ro huacha ro'tayë. ⁵Yë'ë bain ai yësi'cua, yë'ë cocare achaní ye'yejë'ën. Riusubi baguë bayete bainna insiye ro'taguë, bonse beo hua'na jubë ba'icua cuencueni, baguë baye coja'cuare bacuare re'huani baji. Baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguëni ai yëreba yëjënna, bacuare ja'nca re'huani baji, baguë cani jo'case'ru ba'iyë. ⁶Mësacuaca bonse beo hua'nani gu'aye ëñatoca, ai gu'aye yo'oyë. Bonse ëja bain yo'ojën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Bacua yua mësacuani je'lo bajën, ëja bain guansewana rërëni nëconi, mësacuare si'nse güeseyete señë bacua. ⁷Ja'ancuabi yua mai ta'yejeiye Ëjaguë Jesucristote gu'aye cajën ba'iyë.

⁸Yequëre, mësacuabi Riusu cocareba toyani jo'case'e: "Më'ë ja'ansi'quë ba'iyë yëguë ba'iyë'ru si'a bainni güina'ru ai yëguë ba'ijë'ën" ja'an cocarebare ro'tajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'itoca, re'oye ba'iji mësacuare. ⁹Ëja bainguëni quë'rë re'oye ëñatoca, ro gu'aye yo'ojën ba'iyë mësacua. Ja'nca gu'aye yo'ojënna, Riusubi mësacuare bënni senjoja'ñete caguë, Yë'ë cocareba guansese'e si'ayete ro achaní tin yo'ocua'ru ba'iyë mësacua caguë, mësacuani bënni senjoñe caji. ¹⁰Bainbi Riusu cocareba guansese'e si'aye te'e ruiñe yo'oni, ja'nrebi te'e cocarë se'gare ro achaní tin yo'otoca, Riusubi bacuare ëñani, Si'a cocareba ro achaní tin yo'ocuare'ru ba'ijën, bacuare bënni senjoñe caji. ¹¹Riusu yua "Ëmëcua, romicua, sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oye, ja'anre gare yo'oye beoye ba'ijë'ën" casi'quë yua ën cocare'ga: "Bainni huani senjoma'ijë'ën" guanseni jo'cabi. Mësacua yua yeconi yahue baye yo'oma'icua yua bainni huani senjotoca, mësacua yua Riusu cocareba guanseni jo'case'e si'ayete ro achajën, gu'aye yo'ojën ba'iyë. ¹²Yureca, Riusubi baguë cocareba, ba huajëreba huajë güese cocarebare bainni masi güeseguë, bacua achaní yo'oyete masiza caguë, bacuabi re'oye yo'oma'itoca, bacuare bënni senjoja'ñete caji. Ja'nca sëani, mësacua yua Riusu coca cani jo'case'e'ru coca cajën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹³Yequëcuani oijën coñe güetoca, Riusubi mësacuani oiye beoye bënni senjoji. Yequëcuani oire bajën contoca, Riusu bënni senjoja'ñete jëaye poreyë.

Hechos y no palabras

¹⁴Yë'ë gaje bain sanhuë, yequëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tayë yë'ë cato'ga, baguë yua bainni re'oye yo'oma'iguë, ja'anguëbi yua ro ro'taguë caji. Baguë recoyo ro'taye se'ga ba'iguë, re'oye yo'oma'iguëna, Riusubi baguëni tëani baye güeji. ¹⁵Yequëre mësacua gaje bainguë o gaje baingobi yua caña ju'iyë, aon aiñe, ja'anre caraye ba'itoca, çmësacua guere yo'oye'ne? ¹⁶Yequëre ja'an caña, ja'an aon carayete ro insimajën, gaje bainni sehuojën, "Më'ë yua ëñaguë saijë'ën. Re'lo caña sayani, aon anni bojoguë saijë'ën" cani saotoca, ro

yo'oyë mësacua. ¹⁷Ja'nca sëani, Jesucristo recoyo ro'taye se'ga ba'ijën, bainni re'oye yo'oma'itoca, mësacuare gu'aye ba'iji. Ro mësacua yëye se'gare ro'tajën, ro yo'ojën ba'iyë mësacua.

¹⁸Yequëre yequëbi yë'ëni ñaca cama'iguë: "Më'ëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguëna, yë'ëbi re'oye yo'oyë" cama'iguë. Ja'nca catoca, baguëni sehuoguë cayë yë'ë: "Yë'ëbi yua re'oye yo'oguë sëani, yë'ë si'a recoyo ro'tayere'ga më'ëni masi güeseyë yë'ë" sehuoyë yë'ë. ¹⁹Sehuoni ja'nrebi, ja'anguëni se'e yihuoguë cayë yë'ë: "Më'ëbi mai Ëjaguë Riusu ba'iyete ro'taguë, Yequë riusu beoji catoca, re'oye cayë më'ë. Ja'an se'gare catoca, ai caraji më'ëre. Huati hua'iga güina'ru ro'tajën, Riusuni ai huaji yëjën ba'iyë. ²⁰Yureca, Riusuni ro'taye huesë ëaji më'ëre. Riusu ba'iyete ro'taye se'ga ba'iguëbi bainni re'oye yo'oma'itoca, gu'aye ba'iji më'ëre. Ro më'ë yëse'e se'gare ro'taguë, ro yo'oyë më'ë" ja'anguëni cayë yë'ë. ²¹Yureca, mai ira taita ba'isi'quë Abraham hue'eguëte ro'tani ye'yejë'ën. Riusubi guanseguëna, Abrahambi baguë zin Isaac sani, misabëna baguëte tëoni, Riusuna insijaza caguëna, Riusubi Abraham yo'ose'ere ëñani, Ai re'o bainguëbi ba'iji cabi. ²²Yureca, Abrahambi re'oye yo'oguëna, baguë re'oye yo'ose'ere ye'yejë'ën. Riusuni si'a recoyo ro'taguëbi Riusu guansese'ere re'oye yo'oguëna. Baguë re'oye yo'ose'ebi baguë recoyo ro'tayete masi güeseguëna. ²³Ja'nca masi güeseguë, Riusu cocareba guanseni jo'case'ru güina'ru yo'oguëna. Riusu coca toyani jo'case'ru baquëna: "Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëte re'oye ëñaguë, Re'lo bainguë'bi ba'iji, caguëna Riusu" toyani jo'case'e ba'iji. Riusu te'e gajeguë ba'iguë baji'i, Abrahamre cajën ba'iyë bain hua'na.

²⁴Ja'nca sëani, mësacua ñaca achaní ye'yejë'ën. Riusuni recoyo ro'taye se'ga ba'itoca, mësacuare re'o bain ba'iyë cama'iji Riusu. Re'oye yo'ojën, Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Riusubi mësacuani ëñani, Yë'ë re'o bain ba'iyë, caji. ²⁵Yeco, ira baingo ba'isi'co, Rahab hue'ego, bago yo'ogo ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'ën. Ëmë yësi'cota'an, bago re'oye yo'ogoña. Josué bain raosi'cuani bojogo cuiragobi, Preso zean güesema'ijë'ën cago, bacuare tin ma'abi yahue saogoña. Ja'nca saogona, Riusubi bago yo'ose'ere ëñani, Re'lo baingo'go cabi. ²⁶Yureca, bainguë ga'nihuë yua recoyo beotoca, ju'insi'quë'bi ba'iji. Güina'ru, bainguëbi Riusu ba'iyete ro'taye se'ga ba'iguë, re'oye yo'oye beoye ba'itoca, baguëbi recoyo ro'tayere'ru güina'ru yo'oma'iguë ba'iji. Ro baguë yëse'e se'gare ro'taguë, ro yo'oguë ba'iji.

La lengua

3 ¹Yë'ë gaje bain hua'na, mësacua jubë ba'icua yequëcuabi bainni ye'yoye yëjën, bain ye'yocuare bacuare gare te'e jëana re'huama'ijë'ën. Riusu bënni senjo umuguse ti'anguëna, Riusubi mësacuani quë'rë jëja senguë, mësacua ye'yojën ba'ise'ere ro'ta güeseni sehuoye senja'guë'bi. ²Si'a bainbi mai yi'obobi ai huacha cayë mai. Huacha caye beoye ba'itoca, ai re'o bain ba'iyë. Mai yi'obobi ja'nca huacha cama'ñe poreto, mai yo'o yo'oye si'aye gare huacha yo'oye beoye ba'iyë. ³Caballo hua'nani tayoyete ro'tani ye'yejë'ën. Maibi yua guënañote caballo yi'obona jëoni, ja'ño se'gabi si'a caballote tayoyë mai. Mai saiye yëye'ru tayojënna, caballobi ja'anruna saji. ⁴Jai ziaya yoguan tayoye'ga ro'tani ye'yejë'ën. Ai jëja tutuguëna, jai yogubi ai jëja saito'ga, yogu tayoguëbi ai rëño tayo hua'tirë se'gabi ba yogute tayoji. Baguë saiye yëye'ru tayoguëna, ba yogubi ja'anruna saji. ⁵Mai yi'obo'ga rëño yi'obo ba'iyeta'an, ja'anbo se'gabi mai ai ba'iyë yo'ojën ba'ise'ere si'a bainna quëani achoye poreyë. Toa zi'nga ai rëño zi'ngarë bani'ga, si'a sunqui re'oto cuenesere ëoni saoye poreji. ⁶Mai yi'obo'ga, ja'anbobi jai toa zëñe'ru ai gu'aye

huesoni si'aye poreyë mai. Mai yi'obobi ai gu'aye coca cajën, ai ba'iyë ai gu'ajeyë mai. Si'a bain'ga mai gu'a cocare achani, bacuabi ai ba'iyë ai gu'ajeyë. Zupai huatire concuabi bacua gu'a toare bain yi'obona zëonse'e'ru ba'ijëna, ai gu'aye cajën, sa'ñeña je'o bajën ba'icua ruiñë. ⁷Si'a hua'i hua'na, aña hua'na, bai yete ro'tajë'n. Airu hua'i hua'na, ca hua'i hua'na, aña hua'na, jai ziaya hua'i hua'na, si'a hua'nabi huanë hua'na ba'icua'reta'an, bainbi si'acuare zeanni, jo'ya ye'yoni baye poreyë. ⁸Ja'nca porecuata'an, maibi mai yi'obobi gu'a coca caye yëtoca, gare re'oye ye'yoye porema'iñë. Ja'anbobi gu'aye caye jo'camajën, eo raoye'ru aña hua'na raoye'ru mai yi'obobi gu'aye cajën ja'si yo'ojën ba'iyë. ⁹Mai Taita Riusuni re'oye caye yëtoca, mai yi'obobi baguëni re'oye cayë. Bain hua'na'ga Riusu ba'iyë'ru re'huani jo'casi'cuareta'an, mai yi'obobi bacuani gu'aye cajën ba'iyë. ¹⁰Ru'ru re'oye cajën, ja'nre'bi gu'aye cajën, ja'ansi yi'obobi cayë mai. Yë'ë gaje bain hua'na, mësacuabi ja'nca catoca, gu'aye se'ga ba'iyë. ¹¹Oco yua yija gojebi etaguë, re'o oco, gu'a oco, yua ja'ansi gojebi gare etama'iji. ¹²Higo sunquiñëbi olivo uncuere gare quëiñë beoye ba'iji. Bisi ëyemobi higo uncuere gare quëiñë beoye ba'iji. Onhua ziaya ba'itoca, re'o ocore eaye gare porema'iñë. Güina'ru, mai yi'obobi re'o coca, gu'a coca, te'e caye beoye bañuni. Re'o coca se'ga cajën bañuni.

La verdadera sabiduría

¹³Bain masiye yihuocuan mësacua jubëte cu'eto, ¿jarocuare cu'eye'ne? Bainre masiye yihuoye ro'tatoca, ta'yejeiye beo hua'na ruinjën, re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'n. Ja'nca ba'itoca, mësacua masiyete te'e ruiñë masi güeseyë. ¹⁴Yequëcuabi re'o ëjacua ba'ijëna, mësacuabi bëiñë. Yequëcu'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë runza catoca, mësacuabi yequëcuani masiye yihuoye gare porema'iñë. Masiye yihuogü'e'ë yë'ë catoca, ro coqueyë. ¹⁵Ja'nca ba'itoca, Riusu masiye yihuoye'ru tin masiyë. Zupai huati yihuoye se'gare masini, ro ën yija ba'iyete yëcua yihuoye'ru gu'aye yihuoyë. ¹⁶Bainbi yequëcuare gu'aye ro'tajën, bacua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë runza cajën ba'itoca, sa'ñeña je'o bajën, ro huesë ëaye yo'ojën, gu'aye se'gare yo'ojën ba'iyë. ¹⁷Riusubi baguë masiyete maini ye'yotoca, ru'ru, mai gu'a juchare senjoni, mai recoyore tënoji. Tënoyuëna, ja'nre'bi, maibi yua je'o beoyë. Yequëcuabi coca yihuojëna, re'oye achani re'oye sehuojën ba'iyë. Yequëcuani ai oijën conjën ba'iyë. Bacuani gu'aye ro'taye beoye re'oye yo'ojën, ro coqueyë beoye ba'iyë. ¹⁸Yequëcuani je'o beojën ba'itoca, maibi bacuani re'oye se'ga yo'ojën ba'ijën, maibi te'e ruiñë yo'ocua ruiñë.

La amistad con el mundo

4 ¹¿Mësacua jubë ba'icua yequëcua queaca ro'tajën sa'ñeña je'o bajën, sa'ñeña huaye'ne? Ro mësacua gu'a ëase'e se'gare huëojën, mësacua recoyo bëinjën, sa'ñeña huaye ro'tayë. ²Mësacua gu'a ëase'ere huëojën, gue ëase'ere baza cajën, yequëni huani senjoñë. Mësacua yëse'ere ro'tajën, coye poremajën, sa'ñeña gu'aye cajën, je'o bayë. Mësacua yëse'ere Riusuni senma'icua sëani, coye porema'iñë. ³Ja'nre'bi, Riusuni sentoca, gu'aye ro'tajën sencuare sëani, Riusubi insima'iji. ⁴Mësacua yua Riusure ro jo'cani senjocua ba'iyë! Naca ro'tani ye'yejë'n. Mësacuabi ro ën yija ba'iyete zi'inni ba'iyë yënica, Riusuni je'o bacua se'ga ba'iyë. Ro ën yija ba'iyete zi'inni ba'iyë yënica, Riusure ro jo'cani senjoñë mësacua. ⁵Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusu cocareba toyani jo'case'ere ro ro'tajën ba'iyë mësacua. Naca toyani jo'cabi Riusu: "Mësacua yua gu'aye yo'oma'iñë caguë, yë'ë Espiritute mësacua recoyona jo'cahuë yë'ë" cani jo'cabi. Ja'an cocare ro'tani ye'yejë'n.

⁶Ja'nre'bi, Riusubi maini quë'rë ai re'oye conni cuiraguë, yeque cocare maina toyani jo'cabi: "Yë'ë se'gabi ta'yejeiye ëjaguë runza catoca, Riusubi gu'a güeji. Ta'yejeiye beoye ba'iguë runza catoca, Riusubi ai re'oye conni cuiraji" toyani jo'cabi. ⁷Ja'nca toyani jo'case'e sëani, mësacua yua ta'yejeiye beo hua'na ruinjën, Riusuni Jaë'ë cajën, baguë yëye'ru yo'ojën ba'ijë'n. Zupai huatibi mësacuare choitoca, baguëni güeyë sehuojë'n. Ja'nca sehuotoca, zupaibi mësacuani huaji yëguë quëñëji. ⁸Yureca, Riusuni zi'inni bojojën, baguë naconi te'e ba'ijë'n. Ja'nca zi'inni ba'itoca, Riusubi mësacuani ai bojoguë, mësacuani zi'inni baji. Mësacua yua gu'a jucha bacua sëani, mësacua gu'a juchare gare jo'cani senjojë'n. Mësacua yua gu'a bainna te'e zi'inni ba'iyë yëcua sëani, Riusuna te'e zi'inë porema'iñë. Mësacua recoyo gu'aye ba'ise'ere gare tëno güeseni, Riusu se'gana te'e zi'inni ba'ijë'n. ⁹Ja'nca ba'ijën, mësacua gu'a juchare ai sa'ntijën, Ai gu'aye yo'ohuë yë'ë cajën, jo'caye beoye oijën ba'ijë'n. Mësacua ja'anrë bojojën ba'ise'ere gu'a güejën, recoyo oi hua'na'ru sa'ntijën ba'ijë'n. ¹⁰Ja'nca ba'ijën, Riusuna ti'anni, ta'yejeiye beo hua'na'ru ëñojën, Ai gu'aye yo'ohuë yë'ë cajën, recoyo oijën ba'ijë'n. Ba'ijëna, ja'nre'bi Riusubi mësacuare baguë ta'yejeiye concuare re'huani baji.

No juzgar al hermano

¹¹Yureca, yë'ë gaje bain hua'na, mësacua yua sa'ñeña gu'aye canni toñë beoye ba'ijë'n. Mësacua bainre gu'aye canni tontoca, bacuani si'nseye catoca, mësacuabi yua Riusu cocareba guanseni jo'case'ere ro gu'a güecua ëñoñë. Ja'nca ëñotoca, Riusu cocarebare ro achani, ro yo'oyë. Bainre bënni senjoñë se'gare ro'tajën cayë mësacua. ¹²Te'eguë se'gabi bainni bënni senjoñë ba'iji. Ja'anguë se'gabi baguë bainre tëani baye ro'taguë, yequëcuani huesoni si'aye cuencuesi'quë'bi. Ja'nca sëani, ¿mësacua queaca ro'tajën, mësacua bainre bënni senjoñë caye'ne? Riusu bënni senjoja'ñete caye porema'iñë mësacua.

Inseguridad del día de mañana

¹³Yureca, mësacua ën cocare cacua, achani ye'yejë'n: "Yure umuguse, miato, yua ja'an huë'e jobona sañu. Sani, te'e tëcahuë ba'ijën, bonsere cojën, bonsere insijën, curire bëyoni bañu" ja'anre catoca, yë'ë coca yihuoguëna, achani ye'yejë'n. ¹⁴Mësacua miato ba'ija'yete gare huesëyë. Ja'nca sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën ba'ijë'n. Mësacua ba'iyë yua picora'bërë se'ga'ru ba'iyë. Picora'bërë yuara huëni, ja'nre'bi te'e jëana querëna sani huesëji. ¹⁵Ja'anra'bërë'ru ba'icua sëani, ñaca cajën bañuni: "Riusubi contoca, maibi huajë hua'na ba'ijën, mai yo'ore yo'oye poreyë" cajën bañuni mai. ¹⁶Mësacua se'gare'ru huanofë ba'icua'bi yua ro mësacua ta'yejeiye ba'iyete ro'tajën, mësacua bëyoni baja'yete bojojën cayë. Ja'nca catoca, ai gu'aye se'ga ba'iyë. ¹⁷Re'oye yo'oye ye'yes'icua'bi re'oye yo'oma'itoca, ja'ancuabi gu'a jucha bayë.

Advertencias a los ricos

5 ¹Yureca, mësacua bonse ëjacua, yë'ë coca yihuoguëna, achani ye'yejë'n! Mësacua yua ai ja'siye ai bënni senjoja'ñete ro'tajën, ai sa'nti hua'na ruinjën, ai jëja recoyo oijën ba'ijë'n. ²Mësacua bonse ro a'ta bonsere bëyoni bajëna, yua gu'a bonse se'ga ruinjë. Pu'ncani si'ase'e se'ga ruinjë. Mësacua re'o caña yua bu'juni si'aye se'ga ba'iji. ³Mësacua zoa curi, mësacua plata curi, yua roquë neni si'ase'e se'ga'ru ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, mësacua bonse ro ëa ëñani base'ere ro'tani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere masiyë. Riusubi ja'anre masi güeseguëna, mësacua toana uja'yete masijën ba'iyë. Yurera mësacuabi ro yo'ohuë. Mësacua bonsere

ro bëyoni bajënna, ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, huesoni si'aye se'ga ba'iji. Mësacua'ga Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. ⁴Yureca, mësacuare yo'o concua recoyo oiyete achajë'ën. Bacuabi mësacua zioñare tēacajjënna, mësacuabi ro coquejën, bacuani te'e ruiñe ro'imaë'ë. Ja'nca ro'imatenamë bacuabi recoyo oijjënna, mai ta'yejeiye Ëjaguë Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi achani, mësacua gu'aye yo'ojën coquese'ere masiji. ⁵Yureca, si'a mësacua ën yija ba'i umuguseñabi mësacua me'najei bonsere carajeiye beoye bajën, mësacua gu'a äayete ro bojoreba bojojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijjën, toro hua'na aon anni jujuyë'ru ba'iyë. Jujuni tējini, huaiye se'ga ba'iji bacuare. Riusu bënni senjoja'ñiete cayë yë'ë. ⁶Mësacua yua re'oye yo'ojën ba'icuaire si'nseye cajën, bacuare huani senjoñe guanseyën, ai gu'aye yo'ohuë mësacua. Ja'nca gu'aye yo'ojjënna, bacuabi mësacuani gu'aye sehuoye poremaë'ë.

La paciencia y la oración

⁷Yureca, yë'ë gaje bain hua'na, mai Ëjaguë in raija'yete ro'tajjën, jo'caye beoye ëñajjën ëjojën ba'ijjë'ën. Aon tēarën ti'añete ëjoye'ru ëñajjën ëjojën ba'ijjë'ën. Ocorën si'aguëna, aonre tēani bojoñu cajën, jo'caye beoye ëjocua'ru ba'ijjë'ën. ⁸Mësacua yua ja'nca ëjoye'ru mai Ëjaguë in rai umugusere jo'caye beoye ëñajjën ëjojën ba'ijjë'ën. Ja'an umuguse yuara te'e jëana ti'anja'ñieta'an ba'iguëna, mësacua jëja recoyo re'huani, gu'aye ro'taye beoye ëñajjën ëjojën ba'ijjë'ën. ⁹Yë'ë gaje bain hua'na, sa'ñeña gu'aye cayë beoye ba'ijjë'ën. Sa'ñeña gu'aye catoca, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi mësacuare. Ja'an Riusubi yurera maini ëñoja'ñieta'an ba'iguëna, mësacua sa'ñeña gu'aye cayete jo'cajë'ën. ¹⁰Yë'ë gaje bain hua'na, yequëcuabi a'ta huaitoca, mai Ëjaguëni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajjën, baguëni conjjën ba'ijjë'ën. Ja'nca ba'iyë ye'yeyë yëtoca, Riusu ira bain raosi'cua yo'ojjën ba'ise'ere ro'tajjë'ën. Bacua yua Riusu cocarebare quëani achojjën, bainbi bacuani je'o bajjënna, ai ja'siye ai yo'ojjën baë'ë. ¹¹Ai yo'ojjën ba'icuata'an, Riusuni jo'caye beoye conza cajjën, quë'rë bojojjën, quë'rë jëja recoyo re'huahuë. Ja'nca re'huajjënna, maibi bacua bojoreba bojojjën ba'iyete cayë. Riusu ira congüë ba'isi'quë Job hue'eguëbi ja'nca'ru baquëña. Ja'nca ba'iguëna, Riusubi Jobni re'oye yo'oye ro'taguë, ai ja'siye ai yo'oye cuencuesi'quëta'an, Jobni ai yëreba yëguë, baguëni ai ta'yejeiye oiguë congüëña.

¹²Yureca, yë'ë bain hua'na, ën cocare quë'rë ta'yejeiye achani ye'yejë'ën. Mësacua coca quëayete yua te'e ruiñe

masi güeseyë yënica, Riusure gare cuencuemajjën, coca masi güeseyjën cajjë'ën. Guënamë re'oto, yija re'oto, si'a re'oto, ja'anre'ga gare cuencuemajjën, mësacua cocare quëajjën ba'ijjë'ën. Ja'nca cuencuetoca, ai gu'aye cayë mësacua. Riusubi bënni senjoma'ija'guë cajjën, Jaë'ë cayë yënica, Jaë'ë cayë se'ga ba'ijjë'ën. Bañë cayë yënica, Bañë cayë se'ga ba'ijjë'ën. Ro coqueyë beoye te'e ruiñe cajjë'ën. Ja'nca cajjën, mësacua coca quëani achojjën ba'ijjë'ën.

¹³Yequë'rë mësacua jubë ba'icua yequëcuabi ai sa'ntijjën ai yo'oma'iñe. Ai yo'ojjën ba'itoca, Riusuni ujaja'bë. Yequëcuabi recoyo bojojjën ba'itoca, Riusuni bojojjën gantaja'bë. ¹⁴Yequëcuabi yequë'rë rauna ju'injën ba'itoca, mësacua jubë ëjacua, Riusu bainreba ëjacuare choija'bë. Chojjënna, bacuabi sani, bacuare ujacajjën, Mai Ëjaguëbi conja'guë cajjën, hui'yabe re'corëbi ju'inguëte so'onjën, ju'inguëte huachoyë senjën ba'ija'bë. ¹⁵Ja'nca senjën ba'icuaibi Jesucristobi te'e ruiñe huachoyë masiji cajjën, Jesusni si'a recoyo ro'tajjën ba'itoca, Jesusbi ju'inguëte huachoji. Huachoguëna, huajjë rani, gu'a jucha yo'osi'quë ba'itoca, Riusubi huanë yeni, se'e ro'tama'iji. ¹⁶Ja'nca sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojjën ba'ise'ere sa'ñeña quëajjën, Gu'aye yo'ohuë yë'ë cajjën ba'ijjë'ën. Riusubi huachoni mame re'huajjë'ën cajjën, sa'ñeña sencaijjën ba'ijjë'ën. Riusu bainreba te'e ruin recoyo bacuabi Riusuni ujajjënna, Riusubi ta'yejeiye ëñoguë sehuoguë conjj. ¹⁷Riusu ira raosi'quë Elías hue'eguë, baguë ujaguë ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'ën. Mai'ru ba'iyë te'e bainguë se'ga ba'iguëbi Riusuni si'a jëja ujaguë, Ocoyë beoyë ba'ija'guë caguë, Riusuni senquëña. Ja'nca senguëna, samute tēcahuëan jobo gare ocoyë beoyë baquëña. ¹⁸Ja'nre'bi, Riusuni se'e senguëna, se'e oco ca'niñe raoguëña Riusu. Raoguëna, se'e ocoyëna, bain aonbi iraguëna, si'a hua'nabi tēani bareña.

¹⁹Yureca, yë'ë gaje bain hua'na, mësacua jubë ba'icua yequëbi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare jo'cani, gu'a ma'ana saitoca, baguëte tinjajani rajjë'ën. Riusu te'e ruiñe ba'i cocare baguëni se'e quëani achoni conjjë'ën. ²⁰Ja'nca quëani achoni conjjënna, baguëbi gu'a jucha yo'oyë gare jo'catoca, Riusu yua baguëni gare bënni senjoma'iguëbi baguë re'o bainre re'huani baja'guë'bi. Si'a baguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere senjoñe concua ruiñë mësacua. Ja'anre ro'tajjën, mësacua bainre ëñajjën conjjën ba'ijjë'ën.

SAN PEDROBI

Ru'ru ba'i cocare toyani jo'cabi

Saludo

1 ¹Yë'ë, Pedro hue'leguë, Jesucristore ta'yejeiye yo'o cuencuesi'quëbi mäsacua si'acua Riusu bainreba tinruanna saoni senjosi'cuana toyani, utire saoyë yë'ë. Mäsacua Riusu huë'e jobona ti'anja'cuata'an, mäsacua yua rëño ñësebë se'ga ën yijare ba'ijën, Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia, ja'an yijañare ba'ijën, Riusure yo'o conjën ba'icua'ë. ²Taita Riusubi mäsacuare cuencueni, baguë bainrebare re'huani, baguë Espiritute insini, baguë yëyete yo'o güesebi. Ja'nca yo'o güeseaguëna, Jesucristo cayete achani, Jaë'ë cani, baguë bain ruën'ë mäsacua. Baguë yua mäsacua gu'a jucha ro'ire junni, baguë ziere jañuni tonni, mäsacua recoyote mame tënöni, mäsacuare tëani baguë sëani, baguë bain ruën'ë mäsacua. Ja'nca ruinsi'cua sëani, Riusubi mäsacuanani ai ta'yejeiye re'oye conni cuirani, mäsacuanani ai bojo recoyo bacua ba'i güeseja'guë, cayë yë'ë.

Una vida de esperanza

³Yureca, mai Ja'quë Riusu, mai Eñaguë Jesucristo Taita, ja'anguëbi ai ta'yejeiyereba Eñaguëre sëani, ai ba'iyë ai bojo coca cajën bañuni. Riusubi maini ai oire baguë, baguë bainrebare maire re'huani, mame recoyo bacuare re'huani baji. Jesucristobi mai ro'ina junni tonni go'ya raisi'quë sëani, maire baguë naconi si'arën ba'ija'cuare re'huani baji. ⁴Baguë naconi si'arën ba'ija'yete cato, ai re'oyereba ba'ija'cua'ë mai. Baguë yua mai ba'ija'rute re'huacaisi'quëbi mai ti'anja'ñete ëjoguëna, gare gu'aye beoye ba'i re'oto'ë. Gare ñu'ñujeiñe beoye ba'i re'oto'ë. Gu'a re'oto'ru gare ruiñe beoye ba'ija'guë'bi. ⁵Mäsacua yua Jesucristoni si'a recoyo ro'tani ba'icua sëani, Riusubi ai ta'yejeiye yo'ogüë, mäsacua ti'anja'ñete re'oye re'huaguë, ën yija ñu'ñujeirën tëca gare ënseye beoye mäsacuanani baguë re'huacaisi jobona ti'an güeseja'guë'bi. Ja'anrën ti'anguëna, mäsacua ta'yejeiye ba'ija'yete te'e ruiñe ëñöni ti'an güeseja'guë'bi.

⁶Ja'an ba'ija'yete bojo hua'na ro'tajën ba'icuaata'an, rëño ñësebë se'ga ën yijare ba'ijën, yequerë ai ja'siye ai yo'ojën ba'icuama'iñe. ⁷Ai yo'ojën ba'ijënna, Riusubi mäsacua recoyo ro'tayete masiguë, quë'rë jëja recoyo ba hua'nare mäsacuare re'huani baji. Zoa curi ëoyete ro'tani ye'yej'ë. Ai re'oye ba'i curire rutaye yëtoca, ba zoa curi gatara ai ja'suye ëoye bayë. Riusu'ga mäsacua recoyo ro'tayete ëñani, zoa curi ai ro'iyë'ru quë'rë ai re'oye ba'iyë mäsacua, caji. Ja'nca sëani, mäsacuabi ai ja'siye ai yo'ojënna, mäsacuare quë'rë jëja recoyo ro'tajën bojoacuare mäsacuare re'huani baji. Ja'nca re'huani baguë, Jesucristo ëñojei umuguse ti'anguëna, mäsacua ta'yejeiye ba'iyete bojoguë, si'aruanna quëani achoja'guë'bi: Yë'ë re'o bainrebare ëñani, yë'ë naconi te'e bojojën ba'ijë'ën, cani achoja'ye ba'iji.

⁸Mäsacua yua Jesucristoni gare ëñamajën ba'isi'cuata'an, baguëni ai bojojën, ai yëreba yëyë. Baguëni yure ëñama'icua'ga

ba'ijën, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi mäsacuabi ai ëama'iñereba recoyo bojoreba bojojën ba'icua'ë. Mai gare ro'tama'iñe tëca quë'rë ai recoyo bojo hua'na ruinsi'cua ba'iyë mäsacua. ⁹Riusubi mäsacua recoyo ro'tayete ëñani, mäsacuanani ai bojoguë tëani baja'guë'bi. Ja'an ba'ija'yete ro'tajën, ai bojoreba bojo recoyo ba'iyë mäsacua.

¹⁰Riusubi ru'rureba mäsacuare tëani baja'yete cani acho bi'raguë, baguë coca quëacuani choa ma'carë quëabi. Quëaguëna, bacuabi ja'an tëani baja'yete quë'rë re'oye masiye yëjën, Queaca'ne bacua gu'a juchare ro tënöni senjoñe ro'taguë'ne cajën baë'ë. ¹¹Riusu Espiritubi bacuani masi güeseaguëna, Riusu cuencueni raoja'guëreba ba'iyete ro'tajën, baguë junni tonja'ñe, baguë ta'yejeiye go'ya rajia'yete ro'tajën, Ba Cristo rajia'guë, queaca'ne ba'ija'guëguë'ne, ro'tajën baë'ë bacua. ¹²Ja'nca ro'tajën ba'ijënna, Riusubi bacuani, ru'rureba ba'isi'cuani ñaca masi güesebi. Mäsacuabi Cristo rajia'yete quëani achojënna, mäsacuare baguë bainre re'huaye se'gare ro'tama'iji. Yë'ë bain yo'je ba'ija'cua bacuare re'huaja'ye, ja'anre'ga yo'oye ro'taguë ti'anja'guë'bi quëabi. Mäsacua yureña ba'icuare quëabi Riusu. Ja'nca quëani jo'casi'quëbi yureña baguë bainre cuencueni, baguë Espiritute insini, mäsacuanani ai bojo güese cocare quëani achocuare bacuare re'huani raobi. Yë'ë cuencueni raoja'guëte re'huani, mäsacuanani tëani bajë'ën caguë, mäsacuanani raobi Riusu. Ja'nca ai ta'yejeiye bojo güese cocare maini cani jo'caguëna, baguëre guënamë re'oto yo'o con hua'na'ga, Ja'an bojoja'yete quë'rë re'oye masija'ma cajën ba'iyë.

Dios nos llama a una vida santa

¹³Baguë tëani ba cocare mäsacuanani quëani achosi'quë sëani, ja'an se'gare ro'tajën, mäsacua ëñare bajën, Riusu yëyë'ru tin yo'oye beoye gare ba'ijë'ën. Jesucristo yua ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, Riusubi baguë re'o bainrebare mäsacuare caraye beoye re'huani, baguë ba'i jobona ti'an güeseja'guë'bi. Ja'an ba'ija'yete si'a recoyo ro'tajën, gare jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. ¹⁴Ja'nca ba'ijën, baguë cocare yureña te'e ruiñe achajën, zin hua'na Jaë'ë cajën yo'oye'ru yo'ojën, mäsacua ja'anrë gu'aye yo'ojën ba'ise'e, ja'anre gare se'e yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusuni gare huesëjën ba'isi'cua sëani, ja'nca yo'ojën ba'nhuë mäsacua. ¹⁵Ja'nca yo'oye beoye ba'ijën, baguë choise'ere ro'tajë'ën. Gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'iguëbi mäsacuare cuencueni choiguëna, mäsacua'ga Riusu cuencuesi'cua ba'ijën, gare gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijë'ën. Si'a mäsacua ba'i umuguseña baguë yëyë se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁶Baguë coca toyani jo'case'ere ro'tani masijë'ën: "Yë'ë yua jucha beoguë sëani, mäsacua'ga gare jucha beo hua'na ba'ijë'ën" toyani jo'case'e ba'iji.

¹⁷Mäsacua yua baguë bain ba'icuabi baguëni uajën, "Yë'ë Taita" cajën, baguë bënni senjoja'ñete ro'tajën ba'ijë'ën. Mäsacuabi gu'aye yo'otoca, Riusubi bënni senjoji. Si'a bainre te'e ëñaguëbi

mésacua gu'a juchare sehuoye senni achaja'gué'bi. Ga bangué yo'ogué ba'ise'ere éñani, baguète ro'lja'yete te'e ruiñe caji. Ja'nca séani, mésacua yo'ojén ba'yete te'e ruiñe éñare bajén, Riusu yéye se'gare te'e ruiñe yo'ojén, baguèni re'oye ro'tajén ba'ijé'én, mésacua yua baguè re'oto ti'anja'ñete éjojén ba'i umuguseña. ¹⁸Riusubi mésacuare téani, baguè bainre re'huase'ere te'e ruiñe ro'tajén ba'ijé'én. Mésacua ira bain ba'isi'cua ro ro'tajén ye'yese'e'ru ro ro'tajén gu'aye yo'ojénna, Riusubi ai yo'ogué, mésacuare téani babi. Ja'an curi carajeiye naconi ro'lma'igué, ai yo'obi. ¹⁹Baguè Cristo zie jañuni tonse'ebi téani, maire re'huani baji. Mai ira bain ba'isi'cuabi re'o jo'ya hua'gué si'si beoguète inni, bacua gu'a jucha ro'ire insijénna, Riusu'ga mai gu'a jucha ro'ire Cristo ziere jañuni ton güesebi. Baguè ai yo'ogué téani bayete ro'tato, maibi cuencueye gare porema'iñé. ²⁰Riusu én re'oto re'huani jo'casirén què'rè ja'anré Cristote cuencueni raoye jo'case'e baji'i. Ja'nca ba'iguébi yureña se'ga Cristo raiyete méscuani masi güesebi. Én yija carajeirén yureca ti'an bi'raguèna, méscuani yua què'abi, mésacua si'a recoyo ro'taye poreyete. ²¹Què'aguèna, méscuabi Jesucristore masijén, Riusuni si'a recoyo ro'tani ba'iyé. Jesucristobi junni tonguèna, Riusubi baguèni go'ya rai güesebi. Ja'nca go'ya raisi'quèbi se'e guènamé re'otona go'ini gare carajeiye beoye si'arén ta'yejeiye ba'iyé huajégué ba'iji. Ba'iguèna, mésacua'ga baguèni si'a recoyo ro'tajén, baguè naconi carajeiye beoye ba'ija'yete ai masireba masijén, ja'anre éñajén éjojén ba'iyé mésacua.

²²Mésacuabi baguè te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ocuare séani, Riusubi mésacua recoyore mame ténoni re'huabi. Ja'nca mame re'huasi'cuabi Riusu bainreba si'acuani ai bojojén conjén ba'iyé. Ja'nca conjén ba'icuabi bacuani què'rè ai ba'iyé te'e ruiñe recoyo ai yéreba yéye ro'tajén ba'ijé'én. ²³Ja'nca ro'tajén ba'ijén, mésacua mame recoyo ténoni re'huase'ere te'e ruiñe ro'tajén ba'ijé'én. Gare carajeiye beoye ba'icua re'huasi'cua ba'iyé mésacua. Baguè naconi si'arén ba'icuare méscuare re'huani baji baguè. Baguè cocarebare méscuani què'ani achoguèna, méscuabi si'a recoyo ro'tahué. Ja'nca ro'tacuabi gare carajeiye beoye si'arén ba'ija'cua'è. Baguè ta'yejeiye ba'i coca'ga gare carajeiye beoye ba'iji. ²⁴Én coca cani jo'case'ere ro'tajé'én:

Si'a én yija bainbi, Ai ta'yejeiye ba'icua ruñu cajén
ba'icuata'an, te'e jéana carajeija'cua se'ga ba'iyé.
Jo'ya coro sahua carajeiye'ru ba'iyé.
Re'lo corobi jorini, ja'anse'e énsé güeanni junni reaji.
Ba sahua'ga ja'anse'e carajeiji.
Bain hua'na'ga güina'ru ba'iyé carajeiyé.

²⁵Carajeicuata'an, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare ro'tato,
què'rè ta'yejeiye ba'iji.

Gare carajeiye beoye ba'iji, cani jo'case'e ba'iji.

Ja'an cocare éñato, Riusu bainbare téani baja'gué'bi caji.
Ja'ansi cocarebare méscuana què'ani acho güesebi Riusu.

2 ¹Riusubi méscuare ja'nca téani baguèna, yequécuanu yequécuanu gare coquemajén ba'ijé'én. Yequécua ba'yete éa achaye beoye ba'ijé'én. Mésacua'ru què'rè re'oye ba'iyé éñotoca, bacuare béinma'ijé'én. ²Ja'nca béinma'icubi Riusu yéyete si'a jéja ye'yején ba'ijé'én. Baguè yo'ore caguèna, ya'ljaye beoye si'a jéja yo'ojén, Cristoni què'rè si'a jéja recoyo ro'tajén ba'ijé'én. Baguè bain què'rè re'o bain ruñu cajén, baguè cocarebare masiyereba masiye ye'yején ba'ijé'én, zin hua'gué chuchu éaye'ru. ³Cristobi méscuani recoyo ai re'oye huano güesequèna, ja'nca yo'ojén ba'ijé'én.

Cristo, la piedra viva

⁴⁻⁵Ja'nca ba'ijén, Cristo naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijé'én.
Baguè yéye'ru méscuani recoyo huajé hua'na ba'i güeseji.

Baguè ba'iyé'ru jéja recoyo bacua runni ba'ijé'én. Baguè ba'yete ye'yeni ja'nrebi yequécuanu Cristo yéyete masi güeseni, baguè ba'iyé'ru ba'iyé ye'yojé'én. Baguè yo'ore conjén baguèni uajén, baguè yua ai ta'yejeiye ba'iguère séani, baguè re'oye éñajén baguè ta'yejeiye ba'yete yequécuanu masi güeseni, Mésacua yua baguèni recoyo te'e zi'inni ba'ijén, sa'ñeña recoyo zi'inni, baguèni ai bojojén ba'ijé'én. Cristobi maire ja'nca re'huani baye yéguèreta'an, yequécuanu baguète gu'a güeni jo'cajén, Riusubi baguè re'omajili cajén ba'iyé. Ja'nca cajén ba'icuata'an, Riusubi baguète te'e ruiñe cuencueni, maina raoguè, baguète cabi: Yé'è ta'yejeiyereba ba'iguète ai yéreba yéguè, baguète méscuana saohué yé'è, cabi Riusu. ⁶Baguè cocare ja'nca cani jo'case'e ba'iji:

Yureca yé'è bain judío jubé ba'icuare mame
re'huani baza caji.

Yé'è ta'yejeiyereba ba'iguète, yé'è ai yési'quère
cuencueni, bacua Éjaguère re'huahué yé'è caji.

Re'huani jo'caguèna, baguèni si'a recoyo ro'tacua,
ja'ancuabi yé'è bënni senjoja'ñete jéani,
yé'è bainreba ba'ijén, gare carajeiye beoye
ba'ija'cua'è, cani jo'case'e ba'iji.

⁷Ja'nca séani, mésacua yua baguèni si'a recoyo ro'tajén,
mésacua ta'yejeiyereba Éjaguè ai yési'quèni bajén bojoyé.
Yequécuanu baguèni recoyo ro'taye gu'a güejénna, Riusubi
bacuare ro'taguè, ñaca toyani jo'ca güesebi:

Judío bain éjacua Riusu bainre ye'yojén ba'icuabi
Riusu cuencueni raoja'guère gu'a güeni
jo'caja'cuata'an, Riusubi baguè bain què'rè ta'yejeiye
Éjaguère re'huaja'gué'bi, toyani jo'case'e ba'iji.

⁸Yequèru'ga ñaca què'ani achoji:

Riusu cuencuesi Éjaguère éñani,
baguère güején jo'caja'cua'è.

Ja'nca jo'cajénna, Riusubi baguè bain ba'iyé
bacuare éñeseja'gué'bi, cani jo'case'e ba'iji.

Bacua cuencuese'e'ru yo'ojén, Riusu cocare ro achajén
cuel'yocuare séani, Riusubi baguè yo'oja'ye cuencuese'e'ru
baguè bain ba'iyé bacuare éñeseji.

⁹Bacuare éñese'ru méscuare gare éñesema'iji Riusu.
Baguè bainreba ai yési'cuare méscuare cuencueni re'huabi.
Gu'aye yo'oye ba'icuare re'huamajili. Baguè yéye'ru yo'ojén
ba'icuare re'huani baji. Baguè bain recoyo ténosi'cua ba'ijén,
baguè naconi ta'yejeiye ba'icua te'e ba'ijén, baguè ujayete
cuencuesi'cua ba'iyé. Ja'nca ba'icuabi baguè ta'yejeiye yo'ore,
mame recoyo re'huase'ere, ja'are què'ani achoye bayé mésacua.
Mésacua yua zizei re'otore ro ro'tajén, rénni ganojén, gu'aye
yo'ojénna, baguè mia re'otona méscuani ti'an güesebi Riusu.
Ti'an güeseni, baguè bënni senjoja'ñete jéajénna, baguè
bainbare re'huani, baguè naconi carajeiye beoye ba'i güesebi
Riusu. Ja'anre què'ani achoye bayé mésacua. ¹⁰Mésacua ja'anré
ba'ise'ere cato, gu'a bain se'ga ba'ijén, güején senjosi'cua
ba'ijén ba'nhué. Ba'isi'cuareta'an, yuara Riusu bainreba
re'huasi'cua ba'iyé. Mésacua ja'anré ba'ise'ere cato, bainbi
méscuani oire baye beoye ba'isi'cuata'an, yureca Riusubi
méscuani oire baguè conjí.

Vivan para servir a Dios

¹¹Yureca, yé'è bain ai yési'cua, méscuani si'a jéja yihuogué
què'ayé yé'è. Mésacua yua Riusu bainrebabi én yijare réño
ñésebé se'ga ba'ijén, ro én yija bain éa éñajén yo'oye'ru gare
gu'aye yo'oye beoye ba'ijé'én. Zupai huatibi jo'caye beoye
ja'anna choigué, Riusu bain ba'iyé éñeseza caguè, si'a gu'ayete
méscuani ro'ta güeseyé yéji. ¹²Ja'nca yéguèna, Riusuni
huesécuanu méscuare éñajénna, yequécuanu jo'caye beoye

re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'ojèn ba'ijè'ènna, gu'a bainbi mèsacua re'oye yo'ojèn ba'iyete èñani, mèsacuani gu'aye catoca, yequèrè mame recoyo re'hua güeseni, Riusu èñojei umuguse ti'anguèna, Riusu ta'yejeiye ba'iyete bojojèn, yequèrè re'oye cani achojèn ba'ima'iñe.

¹³Mèsacua yureca mai Èjaguèni yo'o conjèn, re'oye yo'ocua ba'ijèn, bain èjacua si'acuanì Jaè'è cajèn, bacua cayete te'e ruiñe achani yo'ojèn ba'ijè'èn. Bain ta'yejeiyereba èjaguèbi guansegüèna, ¹⁴baguè yo'je cuencuesi èjacua'ga guansegüèna, mèsacua te'e ruiñe achani, bacua cayete re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. Baguè yo'je èjacuare cuencueguè, Gu'aye yo'ocuanì bènni senjojèn, re'oye yo'ocua re'oye cajèn ba'ijè'èn caguè cuencueji baguè. ¹⁵Ja'nca cuencuesi'cuani achani, te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'ojèn, Riusu yèye'ru yo'ojèna, yequècuabi gu'aye yo'ojèn, mèsacua ba'iyete ro gu'aye caye yètoca, mèsacua gu'ayete ro'tani caye gare porema'iñe bacua.

¹⁶Ja'nca re'oye yo'ojèn, bojojèn ba'ijèn, Riusu etojeisi'cua sèani, mèsacua yèye se'ga yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca ba'icuabi bainni coqueye beoye gare gu'aye yo'omajèn ba'ijè'èn. Riusu yèye se'gare yo'ojèn, baguè yo'ore re'oye yo'o conjèn ba'ijè'èn. ¹⁷Si'a bainre re'oye èñajèn bojojèn ba'ijè'èn. Riusu bainreba naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijèn, bacuani ai yèjèn ba'ijè'èn. Riusuni si'a recoyo gugurini rèinjèn, re'oye èñajèn ba'ijè'èn. Bain ta'yejeiye èjaguère'ga re'oye èñajèn bojojèn ba'ijè'èn.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸Mèsacuabi yequècuani bacua huè'e yo'o conjèn ba'ijèn, mèsacua èjacuabi yo'o guansegüèna, re'oye achajèn, re'oyereba yo'ojèn ba'ijè'èn. Re'o bain èjacua se'gare re'oye contoca, gu'laji. Gu'a èjacua, mèsacuani ai je'o bajèn guansecua, ja'ancuare'ga re'oye yo'o conjèn ba'ijè'èn. ¹⁹Gu'aye yo'ocuanì mèsacua re'oye yo'ocuanì ai ja'siye huaijèn ba'icuata'an, Riusu èñañete ro'tajèn ba'ijè'èn. Mèsacua ai yo'oyete masiguèbi mèsacuani ai re'oye èñaji. ²⁰Mèsacua èjaguèbi mèsacua gu'aye yo'ose'e ro'ire huaitoca, Riusubi mèsacuare bojomaji. Mèsacua èjaguèbi mèsacua re'oye yo'ocuanì huaitoca, mèsacuabi jèja bajèn huai güesejèn ba'itoca, Riusubi mèsacuare ai ba'iyete ai bojoji. ²¹Riusu cuencuese'ere ro'tajè'èn. Yequècuabi mèsacua re'oye yo'ocuanì je'o bajèna, mèsacua ai ja'siye ai yo'oye cuencuesi'cua'è. Cristobi mèsacua ro'ire ai ja'siye ai yo'oguè ba'isi'què sèani, baguè ai yo'oguè ba'ise'ere ro'tani, jèja bajèn, ai ja'siye ai yo'ojèn ba'ijè'èn. ²²Mai Èjaguèbi gare gu'aye yo'oye beoguè'bi baji'i. Gare coqueye beoye ba'iguèbi baji'i. ²³Yequècuabi baguète ai gu'aye cacuareta'an, baguèbi go'iye gu'aye camaji'i. Yequècuabi baguèni si'nsecuareta'an, baguèbi si'nsejei cocare caye beoye baji'i. Ja'nca yo'oma'iguèbi Taita Riusuni si'a recoyo ro'taguè, Taita Riusu yèye se'gare yo'oye ro'tabi. Riusu se'gabi bainni bènni senjoñe masiguèbi yè'ère'ga re'oye coñe poreji caguè baji'i Cristo. ²⁴Baguè yo'oguè ba'ise'ere cato, mai gu'a jucha ro'ire crusu sa'cahuèna huani senjo güesebi. Yè'è se'gabi bain bènni senjoja'ñe ro'ire si'nse güesequè ba'ija'guè'è yè'è caguè, gu'a bainguè ju'iñe'ru junni tonbi baguè. Ja'nca junni tonguèna, maibi yureca gu'a jucha yo'oye gare jo'cani, Riusu yèye'ru re'oye yo'ojèn ba'icua ruiñe poreyè. Baguè ai ja'siye ai yo'osi'quère sèani, si'a recoyo ro'tajèn, mame recoyo re'huasi'cua ba'ijè'èn. Riusubi mèsacuani gare bènni senjoñe beoye ba'ija'guè'bi. ²⁵Mèsacuabi ja'anrè yo'ojèn ba'ise'ere ro'tato, mèsacuabi Riusu yèyete yo'omajèn, baguète ro jo'cani senjojèn ba'nhuè. Oveja zin cue'yoni oveja jubète jo'cani senjoñe'ru yo'ojèn ba'nhuè mèsacua. Ja'nca yo'ojèn ba'isi'cuata'an, yureca mèsacua gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'ere gare jo'cani, Cristona bonèni, baguèni recoyo te'e zi'inni

ba'iyè. Zi'inni ba'ijè'ènna, baguèbi mèsacua recoyo ba'iyete cuirani, jo'ya èjaguè cuiraye'ru cuirani conreba conguè ba'iji mèsacuare.

Cómo deben vivir los casados

3¹⁻²Yureca, mèsacua romi hua'na, mèsacua ènjèbi guansegüèna, te'e ruiñe achani Jaè'è cajèn, re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'otoca, baguè yua Cristoni recoyo ro'taza cama'iguè ba'itoca, bago re'oye yo'ogo, Cristoni si'a recoyo yo'o congo ba'igona, baguè yequèrè bago re'oye ba'iyete èñani, Cristoni si'a recoyo ro'taza cama'iguè. Baguèni Cristo cocare cama'igo ba'igoreta'an, bago ujayete, bago Riusuni recoyo bojoyete èñani, bago gu'aye yo'oma'iñete masini, baguè'ga yequèrè Cristoni si'a recoyo ro'tani ba'ima'iguè. ³Mèsacua romi hua'na ja'nca yo'ojèn ba'icua sèani, Re'o hua'go'ru èñoza cajèn, ro èmèje'en se'ga re'oye re'huaye ro'tama'ijè'èn. Rañabare re'oye ye'ani re'oye gueoñe, zoa curi go'sijeji ma'carèanre reoye, re'o mare ñeoni ñeñe, ai ro'i cañare ju'iye, ja'anbi re'o hua'na èñoñe ro'tama'ijè'èn, besa carajeija'ye sèani. ⁴Re'o hua'na èñoñe yènica, re'o recoyo ba'i hua'na re'huani, Riusu yèye se'gare re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'ojèn ba'itoca, Riusubi mèsacuani ai re'oye èñani, mèsacuani ai bojoguè caji: Èmèje'en se'ga go'sijejiye ba'igo'ru què'rè ai ba'iyete ai re'o hua'go ba'iyè mè'è, caji. ⁵Mai ira romi hua'na Riusuni Jaè'è cajèn ba'isi'cua'ga ja'nca yo'ojèn bateña. Ai re'o recoyo re'huasi'cuabi bacua ènjèni re'oye èñajèn, baguè guansese'ere achani te'e ruiñe yo'ojèn bateña. ⁶Mai ira baingo ba'isi'co Sara hue'ego ba'isi'cobi ja'nca yo'ogoña. Bago ènjè Abrahamni sheuoto, baguèni “Yè'è èjaguè” cago bacoña. Mèsacua'ga yureña bago ba'ise'e'ru Riusu bain ba'icua'è, bago yo'ogo ba'ise'e'ru re'oye yo'ojèn ba'itoca. Ja'nca ba'ijèn, ai recoyo huaji yèjèn ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn.

⁷Mèsacua èmècua'ga rènjo hua'gore re'oye èñajèn, bago ba'iyete re'oye ro'tajèn ba'ijè'èn. Mèsacua rènjo hua'go naconi Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'icua sèani, mèsacua jèja baye'ru ta'yejeiye jèja bama'igote ro'tajè'èn. Riusubi mame recoyo re'huaguè, mèsacua rènjo hua'go naconi te'e re'huasi'què sèani, baguè carajeiye beoye insija'yete bago naconi te'e conì baja'cua ba'iyè. Ja'nca sèani, mèsacua rènjo hua'go naconi Riusuni te'e bojojèn uajèn ba'ija'bè caguè, mèsacua rènjo hua'go naconi ya'ljaye beoye re'oye conjèn ba'ijè'èn.

Los que sufren por hacer el bien

⁸Yureca, mèsacua si'acua yè'è yihuo cocare te'e ruiñe achajè'èn. Mèsacuabi Riusuni recoyo te'e conjèn, recoyo te'e zi'inni ba'ijèn, te'e yo'o conjèn, sa'ñeña ai oire bajèn, sa'ñeña ai yèjèn, yequècua ba'iyete'ru què'rè yo'je ba hua'na'ru èñojèn, re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. ⁹Yequècuabi mèsacuani gu'aye yo'otoca, bacuani güinajeiñe gu'aye yo'oma'ijè'èn. Mèsacuare gu'aye catoca, bacuare güinajeiñe gu'aye cama'ijè'èn. Ja'nca yo'oma'icuanì bacuare re'oye cajèn, Riusu re'oye yo'oyete bacuare uajè'èn. Mèsacua yua Riusu carajeiye beoye insija'yete conì baja'cua sèani, bacuani re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn. ¹⁰Riusu coca toyani jo'case'e'ru caguèna, ja'nca re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn.

Si'a mèsacua ba'i umuguseña bojojèn, huajè hua'na ba'iyete yètoca, gu'a cocare coqueye beoye ba'ijèn, ja'anre yequècuani gare caye beoye ba'ijè'èn.

¹¹Gu'aye yo'oyete gare jo'cani senjojèn, re'oye se'gare yo'ojèn ba'ijè'èn.

Si'a jèja recoyo re'huaye ro'tajèn, yequècua naconi bojojèn ba'iyete se'gare ro'tajèn ba'ijè'èn caji.

¹²Ēn cocare!ga mēsacua masiyē:

Riusubi si'a bain re'oye yo'ocuare ēñaguē,
baguē yēyete yo'ojēna,
bacuare re'oye conni cuiraye ro'taji.

Bacuabi ujañēna, bacuani te'e ruiñe
sehuoye ro'taji.

Gu'aye yo'ocuare!ga ēñaguē, baguē bēnni
senjoja'ñete re'huaye ro'taji, caji Riusu coca.

¹³Ja'nca sēani, mēsacua yua Riusu yēye'ru re'oye yo'oye ro'tajēn ba'itoca, mēsacuani gu'aye yo'oye yēcuabi mēsacuani ñu'ñujei güeseye gare porema'iñē. ¹⁴Mēsacua Cristo bain re'oye yo'ocua ba'ijēna, yequēcuabi ja'an ro'ina mēsacuani ai yo'o güesetoca, bojo recoyo se'ga ba'ijē'ñ. Riusubi mēsacuani ai re'oye conja'guē'bi. Ja'nca sēani, bacuabi mēsacuani je'o batoca, gare huaji yēye beoye ba'ijēn, sa'nti recoyo re'huamajēn ba'ijē'ñ. ¹⁵Ja'nca ba'icubi Cristo naconi recoyo te'e z'i'inni ba'ijēn, baguēni “Yē'ē Ējaguēreba'ē mē'ē” cajēn ba'ijē'ñ. Ja'nca ba'ijēna, yequēcuabi mēsacua Cristo bain ba'iyete senni achajēn, Te'e ruiñe sehuojē'ñ guansetoca, mēsacua yua te'e ruiñe ye'yesi'cua ba'ijēn, si'aye re'oye canni achojē'ñ. Ja'nca canni achojēn, bacuani re'oye ēñajēn, bacua ta'yejeiye ba'iyete re'oye ro'tajēn canni achojē'ñ. ¹⁶Ja'nca canni achojēn, mēsacua ba'iyete ro'tajēn, Gu'aye yo'osi'quē ba'ima'iguē'ē yē'ē cajēn, te'e ruiñe ro'tajēn ba'ijē'ñ. Gu'aye yo'oma'icua ba'ijēna, yequēcuabi mēsacuani gu'aye yo'otoca, mēsacua Cristo bain ba'iyete gu'aye catoca, ja'ansi'cuabi yua bacua gu'aye ro'tajēn ba'iyete masini, ro yo'ojēn, ro gatini sai ēaye ba'iyē. ¹⁷Ñaca'ga ro'tajēn ba'ijē'ñ. Yequēcuabi mēsacua gu'aye yo'ose'e ro'ina si'nsetoca, Riusubi mēsacua gu'aye yo'ose'ere ēñani bojoma'iji. Yequēcuabi mēsacua re'oye yo'ose'e ro'ina si'nsetoca, Riusubi ja'anre yētoaca, Riusubi mēsacua re'oye yo'ose'ere ēñani bojoji.

¹⁸Cristo ai yo'oguē ba'ise'ere bojoguē sēani, mēsacua ai yo'oye'ga bojoji Riusu. Si'a mai gu'a jucha yo'ojēn ba'ise'e ro'ina junni tonbi. Re'o hua'guē ba'iguēta'an, mai hua'na gu'a hua'na ba'icua Riusu re'o bainre re'huaye ro'taguē, mai ro'ina junni tonbi. Bainguē runni, ja'nre'bi baguēte huani senjojēna, Riusu Espiritubi ta'yejeiye congüena, go'ya raji'i baguē. ¹⁹Ja'nca go'ya raisi'quēbi gu'a bain ba'isi'cua bacuare re'huaruna sani, zizei re'oto zemosi'cua ba'ijēna, baguē ta'yejeiye go'ya raise'ere canni achobi Jesús. ²⁰Gu'a bain ba'isi'cua bacua recoñoa ba'ē. Riusu cocare ro'taye gu'a güecua ba'ē. Taita Noebi ja'an yogute yo'oguē, Riusu cocare quēani achoguēna, achaye güereña. Riusubi bacua achani yo'oyete ai zoe ba'irēn ējoni jēhuaguēna, Riusu ēn yija ñu'ñujeija'ñete achaye güereña. Ja'nca achaye güejēna, ocho baincua Noé bain se'gabi Riusu ñu'ñujeija'ñete si'a recoyo ro'tajēna, Riusubi bacuare tēani, yogu sa'nahuēna guani, huajē hua'nare huahuoguēna. ²¹Mēsacuare!ga güina'ru tēani baji Riusu. Tēani baguēna, mēsacua yua oconca bautiza güesejēn, Noé bain tēani base'e'ru Riusubi yē'ere'ga güina'ru tēani baji cajēn, yureña bainni masi güeseyē. Gare carajeiye beocua ba'ijēn, ro emēje'en se'gare ocobi tēno güesema'iñē mēsacua. Riusuni senni achajēn, Yē'ē gu'a juchare saoni senjoguē mame recoyo ba'iguēte re'huajē'ñ cajēn, Riusuni señē mēsacua. Ja'nca senni achajēna, mēsacua gu'a juchare saoni senjoni, Mēsacuare tēani baza caguē, junni tonni go'ya raji'i. ²²Ja'nca go'ya raisi'quēbi Riusu ba'i re'otona ti'anni, baguē jēja ca'nconca ti'anni bēani ba'iji. Ja'nca ba'iguēbi guēnamē re'oto yo'o con hua'na, si'a guēnamē re'oto ējacua, huati hua'i si'acua, ja'ancua ba'iyē'ru quē'rē ta'yejeiye Ējaguēbi guansequēna, bacuabi Ja'ē'ē cajēn, baguēna gugurini rēanjēn ba'iyē.

Sirvir según los dones recibidos de Dios

4 ¹Yureca Cristobi bainguē runni ai yo'osi'quē sēani, mēsacua!ga Riusu yēyete yo'ojēn ba'itoca, junni cajēn, baguē ai yo'oguē ba'ise'e'ru ai yo'ojēn ba'itoca, ja'anre ro'jocani gatima'ijē'ñ. Mēsacuabi ai yo'ojēn ba'itoca, quē'rē jēja recoyo re'huani gu'a jucha yo'oma'isi'cua ruiñē mēsacua. ²Ja'nca ruinjēn, mēsacua ēn yija ba'i umuguseñabi gare gu'aye yo'o ēaye beoye ba'ijēn, Riusu yēye se'gare yo'ojēn ba'iyē. ³Ja'nca ba'ijēn, mēsacua ja'anrē yo'ojēn ba'ise'e, Riusure huesēcua yo'oye'ru yo'ojēn ba'ise'ere gare jo'cani senjojē'ñ. Bacua gu'aye yo'oyete cato, ro a'ta gu'aye yo'ojēn, bacua gu'a ga'nihuē naconi sa'ñeña yahue bani a'ta yo'ojēn, jo'caye beoye güebejēn, bacua gu'a gajecua naconi gue güihuara bojojēn ro rēnni ganojēn, bacua huacha riusu hua'ire bojoñu cajēn, ro bacua yēse'ere gu'aye yo'o ēaye ro'tayē. Ja'nca yo'ojēna, Riusubi ēñani bēinji. ⁴Mēsacuaca ja'anre yo'oye gare jo'cani senjosi'cua ba'ijēn, bacuabi Gue ēase'e yo'oye conjē'ñ, mēsacuani choijēna, mēsacuabi conma'iñē. Mēsacuabi conma'iñe sehuojēna, bacuabi gue ro'taye beoye achajēn, mēsacuare gu'aye ca bi'rayē. ⁵Ja'nca yureña cajēn ba'icuata'an, Riusu ēñojei umuguse te'e jēana ti'anja'ñe ba'iguēna, bacuabi ai yo'ojēn ba'ija'cua'ē. Riusubi bacua gu'aye yo'ojēn ba'ise'e si'ayete bacuani ro'ta güeseni, bacuare bēnni senjoja'ñete canni jo'caja'guē'bi. Huajē hua'na, ju'insi hua'na, si'a hua'nani güina'ru canni jo'caja'guē'bi. ⁶Yureña ju'insi hua'na yua bacua huajējēn ba'isireñbi Riusu cocarebare achani masihuē. Ja'nca masijēn, si'a bain junni huesēye cuencuesi'cua ba'icuata'an, Riusu naconi si'arēn ba'iyete ro'taye porejēn ba'nhuē.

⁷Yureca ēn yija carajeirēn te'e jēana ti'anja'ñeta'an ba'iyē sēani, mēsacua yua te'e ruiñe ro'tajēn, Riusu yēyete si'a jēja yo'ojēn, Riusuni ujañēn ba'ijē'ñ. ⁸Ru'rureba, sa'ñeña ai oire bajēn, sa'ñeña conjēn ba'ijē'ñ. Ja'nca ba'itoca, yequēcuabi gu'aye yo'ojēn ba'iyete ta'yejeiye ro'tamajēn ba'iyē. ⁹Yequēcuabi yua tinrubi rajēna, bacuani gare güeye beoye mēsacua huē'ena choini cuirajēn ba'ijē'ñ. ¹⁰Riusubi mēsacua jubē ba'icua ēñani, ga bainguēni baguē ta'yejeiye yo'ore tin yo'o güeseguēna, mēsacua ta'yejeiye yo'ore te'e ruiñe yo'ojēn, sa'ñeña conjēn, Riusuni yo'o concuare quē'rē re'oye re'huajēn ba'ijē'ñ. Ja'nca re'huajēn ba'icubi Riusu ta'yejeiye yo'ore tin yo'ore conjēn, baguē bainni bojo güeseyē, re'oye conjēn ba'iyē. ¹¹Ja'nca tin yo'o conjēn, yequēcuabi Riusu cocarebare te'e ruiñe canni achojēn, baguē yēye'ru re'oye yihuojēn, masi güesejēn ba'iyē. Yequēcuabi Riusu bain jubē ba'icuan re'oye yo'o conjēn, Riusubi coñe porecuare maire re'huaguēna, maibi bainre ta'yejeiye conjēn ba'iyē. Ja'nca tin yo'o conjēn, Riusu ta'yejeiye yo'ore yo'ojēn, mai ta'yejeiyereba Ējaguē Jesucristo yo'o güeseyete concua sēani, baguē ta'yejeiye Ējaguē ba'iyete canni achojēn, baguēni caraye beoye bojojēn bañuni. Amēn.

Sufrir como cristianos

¹²Yureca, yē'ē bain ai yēsi'cua, mēsacuabi ai ja'siye ai yo'ojēn banica, gare huaji yēye beoye ba'ijē'ñ. Gare sa'ntiye beoye ba'ijē'ñ. Riusu re'huani jo'case'e sēani, Riusubi Yē'ē bainre quē'rē re'o concuare re'huaza caguē, maini ai yo'o güeseyē. Zoa curi rutayete ro'tani ye'yejē'ñ. Rutaye yētoaca, gatate ai ja'suye ēoni, go'chani, hui'ya sēohuēanre senjoni ēñato ai re'o zoa curi se'ga bēaji. Re'o zoa curibi ai ro'iguēna, Riusubi mēsacua ba'iyete ēñani caji: Zoa curi re'oye'ru yē'ē bainbi quē'rē ta'yejeiye ai re'o hua'na'ē caguē, mēsacuani ai yo'o güeseyē. ¹³Ja'nca ai yo'o güesetoca, sa'ntiye beoye ba'ijēn, Cristo ai yo'oguē ba'ise'ere ro'tajēn, bojo recoyo re'huani, baguē in raija'yete ro'tajē'ñ. Cristo ai yo'oguē ba'ise'e'ru ai

yo'ojën ba'icuabi baguë naconi guënamë re'otona carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mai cajën, ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën. ¹⁴Yequëcuabi Cristo bain ba'iyete mësacuare ëñajën, gu'a cocare mësacuare jayajën catoca, Riusu re'oye ëñaguë coñete masijë'ën. Ja'nca re'oye conguëbi baguë Espiritute mësacuana insiguë, baguë naconi ta'yejeiye bojojën ba'iyete maini masi güeseji Riusu, mai hua'na yua baguë bainreba cuencuesi'cuare sëani. Maini gu'aye cacuabi Cristore'ga gu'aye cajënna, mai hua'na yua Cristore re'oye ro'tajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete quëani achojën ba'ijë'ën. ¹⁵Ja'nca ai yo'ojën banica, gu'a bainre bënni senjoñe'ru bënni senjo güesema'ijë'ën. Bainre huani senjoñe, bonsere jiañe, yequëcuani gu'aye yo'oye, ro hui'ya guanseye, gu'a bainbi ja'anre yo'ojënna, ëja bainbi bënni senjoñe. Mësacua'ga ja'nca bënni senjo güesema'ijë'ën. ¹⁶Ja'nca ai yo'oye beoye ba'ijën, Cristo bain ba'iyete ja'an ro'ina ai yo'ojën bani'ga, sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacuani je'o baye yo'otoca, gare gati ëaye yo'omajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuabi si'a jëja cani achojë'ën: Aito. Yë'ë yua Cristo bainguë'ë. Yë'ë ta'yejeiyereba E'jaguë'bi ba'iji. Riusubi baguëte raoguëna, yë'ëre tëani baji, cani achojën ba'ijë'ën.

¹⁷Ja'nca ba'ijën, gu'a bainre bënni senjoja'ñe te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ti'anguëna, Riusubi ru'ru baguë bainni ai yo'o güeseguë, mai gu'a juchare maini masi güeseji. Maibi ja'nca ai yo'ojën ba'itoca, gu'a bain Cristoni recoyo ro'taye güecuabi quë'rë ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ¹⁸Baguë coca toyani jo'case'ere ëñani masijë'ën: Riusu bainrebabi baguë naconi si'arën ba'ito, ru'ru ai yo'oye bayë. Ja'nca ai yo'oye bacuata'an, Riusuni je'o bacuabi quë'rë ai ba'iyete ai yo'ojën ba'ija'cua'ë, Riusubi bënni senjoguëna. Ja'an coca toyani jo'case'e ba'iji. ¹⁹Ja'nca ba'ija'ye sëani, Riusubi mësacua baguë bainni ai yo'o güeseto, baguë yëyete te'e ruiñe yo'ojën, maire re'huani jo'casi'quëni jo'caye beoye ujajën ba'ijë'ën. Yë'ëre re'o recoyo ba hua'guëre re'huani bajë'ën, cajën senni achajënna, baguë yua baguë cani jo'case'le'ru te'e ruiñe conguë, maini caraye beoye re'huani baji baguë.

Consejos para los creyentes

5 ¹Yureca, mësacua Cristo bain ëjacua, mësacuani yihuo coca caguëna, achajë'ën. Yë'ë'ga Cristo bain jubë ëjaguë ba'iguëbi, Cristobi ai yo'oguëna, ëñahuë yë'ë. Ja'nca ëñaguë, Cristobi baguë ta'yejeiye ba'iyete se'le ëñoguë raiguëna, baguëni se'le ëñaja'guë'ë yë'ë. ²Riusubi baguë bain jubë ba'icuare mësacuana jo'caguëna, bacuare re'oye ëñajën yihuojën conjë'ën. Ja'nca conjën, jo'ya hua'na ëjaguëbi baguë jo'ya hua'nare cuiraye'ru ja'nca ëñajën conjën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën, sa'ntiye beoye ba'ijën, bojo recoyo re'huani, Riusu yëye'ru si'a jëja conjën, bacuare re'oye conjën, ëñajën ba'ijë'ën. Curire ba ëaye ro'taye beoye ba'ijën, Riusu bainre ëñajën ba'ijë'ën. ³Bain ëjacua guanseye'ru bacuare bënjën guansema'ijë'ën. Yë'ë gaje hua'nabi Riusu yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bë cajën, mësacua'ga te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën, bacuabi ëñajënna. ⁴Ja'nca yo'ojën ba'itoca, mai ta'yejeiyereba E'jaguë Cristobi maire in raiguë, mai yo'o conse'ere ëñani, maini bojoguë caju'guë'bi, “Yë'ëre ai re'oye yo'o consi'cua

sëani, rajjë'ën. Carajeiye beoye te'e bojojën bañuni” maini caju'guë'bi.

⁵Mësacua ta'yejeiye beoye ba'icua'ga, yë'ë yihuo cocare achajë'ën. Cristo bain jubë ëjacuare re'oye ëñajën, bacua ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe ro'tajën, bacuani Jaë'ë cajën, re'oye yo'o conjën ba'ijë'ën. Si'a hua'na yua sa'ñeña te'e ruiñe ëñajën, bacua'ru quë'rë yo'je ba'icua'ru ëñojën ba'ijë'ën, Riusu coca cani jo'case'le'ru ba'iyete:

Yequëcuabi cajën, Yë'ë yua ai ta'yejeiye masi ëjaguë ba'iyë cani achojënna, Riusubi bacuare saoni senjoji.

Yequëcuabi cajën, Yequëcuare te'e ruiñe ëñaguë, bacua'ru quë'rë yo'je ba'iguë'ru ëñoñe yëyë yë'ë cajënna, Riusubi ai caraye beoye bacuare ëñaguë conjji, cani jo'case'le'ba'iji.

⁶Ja'nca cani jo'case'e sëani, Riusubi mai ta'yejeiyereba pore E'jaguë ba'iguëna, baguëna gugurini ruinjën, baguëni te'e ruiñereba ëñajën, baguë yëye se'gare yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijënna, Riusu cuencuerën ti'anguëna, mësacua yua ai ta'yejeiye ba'icua ruinjaja'cua'ë. ⁷Mësacuabi ai guaja sa'ntijën bani'ga, baguëna ti'anni, mësacua sa'ntiyete si'aye quëani achojë'ën, mësacuare coñe masiguëre sëani.

⁸Yureca, mësacuabi Riusu yëyete yo'ojën, te'e ruiñe ëñajën ujajën ba'ijë'ën. Maini je'o baguë, ja'an zupai huati, baguë gu'aye yo'oyete ro'tajën ujajën ba'ijë'ën. Baguë yua airu yai cu'e ganoguë güiye'ru Riusu bainre zeanni ñu'ñujei güeseza caguë güi ganoji. ⁹Ja'nca sëani, mësacua yua Cristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, huaji yëye beoye ba'ijën, zupai huatire si'a jëja gu'a güejën senjojë'ën. Cristo bainreba si'a ën yija re'oto ba'icuabi zupai huati ro'ire ai ta'yejeiye ai yo'ojënna, mësacua'ga bacua naconi te'e oijën, ai yo'oye ba'icua cuencuesi'cua'ë. ¹⁰Rëño ñësebë se'ga ai yo'ojënna, mai Taita Riusu, maini ai yëreba yëguëbi yequëcua ëñaguë coñe'ru maini quë'rë ta'yejeiye ai caraye beoye ëñaguë conjji. Cristo junni tonse'e ro'ire maire baguë carajeiye beoye ba'irurebana choisi'quë sëani, baguë yua maire mame recoyo jëja recoyo bacuare re'huaguëna, mësacuabi Cristoni gare ya'jaye beoye zi'inni ba'ija'cua'ë. ¹¹Ja'nca sëani, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojojën, Mai E'jaguëni carajeiye beoye si'arën ba'ijë'ën, baguëni ai cani achojën bañuni. Amén.

Saludos finales

¹²Yë'ë bainguë Silvano hue'eguëbi yë'ëre re'oye conguëna, Yë'ë yo'jeguë cayë baguëre. Baguëbi conguëna, ën coca mësacuani choa ma'carë yihuoguë, toyani tëjihue yë'ë. Riusu te'e ruiñe ba'i cocare sëani, achani, Riusu caraye beoye coñete masini, gare jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Gare coqueye beoye ba'iguëbi mësacuani ja'nca yihuoguë toyani, Silvano naconi saoyë yë'ë. ¹³Yureca Cristo bain jubë ën huë'le jobo Babilonia casi jobore ba'icua, mësacua ba'iyete'ru Cristo bain cuencuesi'cuabi mësacuani saludaye cahuë. Marcocore'ga, Mami baguëre cayë yë'ë. Baguëbi mësacuani saludaji. ¹⁴Sa'ñeña saludajën, Riusu yëye'ru sa'ñeña su'ncajën, bojojën ba'ijë'ën.

Mësacua Cristo bain si'acua sa'ñeña te'e bojojën, recoyo re'o huanoñe ba'ijë'ën.

SAN PEDROBI

Samu ba'i cocare toyani jo'cabi

Saludo

1 ¹Yè'è, Simón Pedro hue'eguè, yua Jesucristo ta'yejeiye yo'o cuencuesi'quèbi baguèni Jaè'è caguè, baguè yo'ore congüè ba'iyè. Ja'nca ba'iguèbi, mèsacua Jesucristoni si'a recoyo ro'tajèn ba'ijènna, mèsacuani utire toyani saoyè yè'è. Mèsacuabi yèquèna cuencuese'le'ru Riusu re'o bainreba cuencuesi'cua ba'ijènna, Taita Riusu, mai Èjaguè Jesucristo, bacuabi mèsacuare'ga èñajèn, Ai re'oyereba ba'i hua'na'è cajèn bojojèn ba'iyè, Cristobi tèani bacuare sèani. ²Mèsacuabi mai Taita Riusu ba'iyè, mai Èjaguè Jesús ba'iyè, ja'anre què'rè re'oye ye'yeni masijèn, baguè caraye beoye conni cuiraye, mèsacua bojo recoyo re'o huanofè, ja'anre què'rè ai ba'iyè masijèn ba'ijè'èn.

Cualidades del cristiano

³Riusubi maire choiguè, baguè ta'yejeiye ba'iyete maini què'rè ai ba'iyè masi güeseguèna, baguè yèye'ru què'rè re'oye ba'ijèn, baguè ba'iyè'ru te'le ba'ijèn, baguè naconi jo'caye beoye te'le bojojèn ba'iyè poreyè mai. ⁴Ja'nca porecuabi baguè re'oyereba yo'oja'ye cani jo'case'ere te'le ruiñe masijèn, baguè caraye beoye insiyete coní, bojo recoyo re'huani, baguè yèyete què'rè masi hua'na ruinjèn ba'ijè'èn. Ja'nca ba'itoca, èn yija bain gu'a èyè ro'ire carajèija'cua ba'ijènna, maibi jèani, Riusu ba'iyè'ru te'le ba'iyè poreyè. ⁵Ja'nca porecua sèani, mèsacua yure Cristoni si'a recoyo ro'tacua ba'ijèn, Riusu yèyete te'le ruiñereba yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca ba'ijèn, què'rè se'le Riusu yèyete masireba yo'ojèn ba'ijè'èn. ⁶Ja'nca masiye yo'ojèn, ro mèsacua yèse'e se'gare yo'oye beoye ba'ijèn, Riusu yèye se'gare yo'ojèn, baguèni bojo güeseye se'gare ro'tajèn ba'ijè'èn. ⁷Ja'nca bojo güeseye ro'tajèn, mèsacua bainre ai oire bajèn, bacuare conjèn ba'ijè'èn.

⁸Ja'an se'gare'ru re'oye ba'ijèn, què'rè se'le recoyo re'ojèijèn ba'itoca, mai Èjaguè Jesucristoni què'rè se'le ai ba'iyè masini, baguère re'o yo'o concua què'rè se'le ruinjèn ba'ija'cua'è mèsacua. Gare gu'aye yo'oye beoye ba'icua ruinjèn ba'ija'cua'è. ⁹Ja'nca ba'ima'itoca, Riusu yèyete ro huesè èyè ba'icua ba'iyè. Riusuni yo'o coñete gare ro'tama'icua ba'iyè. Bacua gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'e, ja'anrè tènoni senjose'ere gare huanè yesi'cua ba'iyè. ¹⁰Ja'nca sèani, yè'è bain hua'na, Riusu cuencuese'e, mèsacua mame recoyo re'huase'e, ja'anre què'rè se'le ro'tareba ro'tajèn, mèsacua Cristo bainreba ba'iyè què'rè se'le masireba masijèn ba'ijè'èn. Ja'nca masijèn ba'itoca, Riusubi mèsacuare gare senjoni saoye beoye ba'ija'guè'bi. ¹¹Ja'nca ba'iguèbi mèsacuani baguè bayete ai ta'yejeiye caraye beoye insireba insija'guè'bi. Mai Èjaguè Jesucristo maire tèani baguèbi baguè carajèiye beoye ba'i jobona ti'an güesaja'guè'bi.

¹²Ja'nca ba'iguèna, mèsacua yua ja'an si'aye masini, yèquèna te'le ruiñe cani achose'ere re'oye ye'yesi'cuata'an, yè'è yua jo'caye beoye mèsacuani ja'anre ro'ta güeseye yèyè. ¹³⁻¹⁴Yureca

mai Èjaguè Jesucristobi yè'è junni tonja'ñe yurera ti'anja'ñete yè'èni masi güesesi'què sèani, si'a mèsacua naconi ba'i umuguseña mèsacuani ja'an cocare cani achoguè, mèsacuani ro'ta güeseye yèguèna, Riusubi re'oye èñaji. ¹⁵Ja'nca ro'ta güeseguèna, yè'è ju'insirèn ti'anguèna, mèsacuabi yè'è coca quèani achose'ere jo'caye beoye ro'tani, gare huanè yema'ija'cua ba'iyè. Ja'nca ba'i güeseye ro'tayè yè'è, yureña.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶Mèsacuani coca cani achose'ere ro'tato, gare coqueye beoye te'le ruiñe quèahuè yèquèna. Mai Èjaguè Jesucristobi ai ta'yejeiyereba ti'an rajaja'guèta'an ba'iji cajèn, yèquèna se'gabi ja'an cocare ro'tamajèn baè'è. Yèquènabi mai Èjaguè ta'yejeiyereba ba'iyete èñani masihuè. ¹⁷⁻¹⁸Yèquènabi baguè naconi ja'an cubè Riusu ba'i cubèna mèni, Riusubi ai ta'yejeiyereba cani achoguèna, achahuè yèquèna. Mai Ja'què Riusubi Jesucristo Èjaguèreba ba'iyete ai ba'iyè ai cani achobi. “Ènquè yua yè'è Zinreba ai yèsi'què ba'iji. Baguèni ai bojoguè èñañè yè'è” cani achoguè, si'a guènamè re'otora achoreba achoguèna, achahuè yèquèna.

¹⁹Ja'nca achani masijèn, si'a baguè ja'anrè cani achosi cocare ro'tajèn, Riusu coca quèani achojèn ba'isi'cuabi toyani jo'cajènna, Ja'an coca si'aye què'rè te'le ruiñe ba'i cocareba'è cajèn ba'iyè yèquèna. Ja'nca te'le ruiñe ba'i coca ba'iguèna, mèsacuabi què'rè ai ta'yejeiye achani yo'ojèn ba'itoca, ai re'oye yo'oyè mèsacua. Baguè cocareba cani jo'case'ere re'oye achani yo'ojèn ba'itoca, èn yija bain gu'aye yo'oyete què'rè te'le ruiñe masijèn, gu'a recoyo ba'icua gare ruiñe beoye ba'iyè mèsacua. Ja'an coca ba'iyete cato, majahuè zèonni zijèiruna mia güesèjèn, baru si'si ba'iyete te'le ruiñe èñañe poreyè. Ja'nca sèani, Cristo in raiye tèca ja'an cocarebare re'oye ro'tani yo'ojèn ba'itoca, baguè ta'yejeiyereba ba'iruna mèsacuani ti'an güeseguèna, baguè coca cani jo'case'le'ru ai bojo recoyo re'o huanoguè ba'ija'guè'bi mèsacuare. ²⁰Yureca, mèsacuabi ja'an cocarebare ye'yeni re'oye masijèn, què'rè ai ba'iyè ñaca ro'tajèn ba'ijè'èn. Riusu cocareba cani jo'ca güesesi'què sèani, ro bain ro'taye'ru ro'tamajèn, ja'an cocare gare sa'ñeñe beoye ba'ijè'èn. ²¹Ja'an cocare cato, bain ro'tani cani jo'camaè'è. Riusu se'gabi ja'an cocare maina cani jo'ca güesebi. Baguè bainre cuencueni raoguèna, Riusu Espiritubi Riusu cocare bacuani ro'ta güeseguèna, bacuabi Riusu cocare cani achohuè.

Los que enseñan mentiras

2 ¹Riusubi baguè coca cani achocuare cuencueni raoguèna, yèquècua'ga ro coquejèn, Riusu cocarebare quèani achoguè'è yè'è cajèn, Riusu bainni ro coqueye se'gare ro'tajèn bateña. Ja'nca coquejèn batena, yureña'ga yèquècua'bi mèsacua jubèna ti'anni ro coquejèn caja'cua'è. Riusu cocarebare te'le ruiñe ye'yoguè'è yè'è cajèn, gu'aye se'gare yihuojèn caja'cua'è. Ja'nca caja'cua ba'ijèn, mai Èjaguè ba'iyete ro gu'a

güejën caja'cua'ë. ²Riusubi bacua gu'a juchare senjoni saoye yëguëna, ro cue'yoni, baguë yëyete yo'oye gu'a güejën, te'e jëana bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. Ro gu'a ëaye yo'ojënna, yequëcua'ga Riusu yëyete ro jo'cani senjoni, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare gu'aye cajën ba'ija'cua'ë. ³Ja'nca ba'icuabi Quë'rë ta'yejeiye ëjacua ruinjën, bonsere bëyoni bañu cajën, mësucuanu yahuera'rë coquejën yihuoja'cua'ë. Re'oye achoye cajën, Yë'ëna te'e conguë raijë'ën cajën yihuojënna, mësucuanu coque ëaye yo'o bi'rajën ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi baguë bënni senjoja'ñe zoe cuencuese'ere bacuana ti'an güeseja'guë'bi. Ja'an bënni senjoja'ñete gare huanë yeye beoye ba'iji Riusu.

⁴Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na yo'ojën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Bacua yua re'o hua'na re'huasi'cuata'an, yequëcua yua Riusuni gu'aye yo'ojënna, Riusubi bacuare zeanni, baguë bënni senjoairuna jo'cabi. Ai ta'yejeiye zije re'otoreba, ba rëi gojeña, ja'anruna senjoni, baguë gare bënni senjoñe tëca bacuare zemosi'cuare re'huaji. ⁵Taita Noé ba'isiren ba'icua'ga ro'tajë'ën. Noebi Riusu yëye'ru re'oye yo'oyete cani achoguëna, ja'an gu'a bainbi ro cue'yoni achaye güejënna, Riusubi Noé, baguë te'e bain naconi, ochocua se'gare huajë hua'nare tëani re'huaguë, si'a gu'a bainre co'jeyabi ñu'ñujani senjobi. ⁶Sodoma, Gomorra, ja'an huë'e joboña ba'isi'cuare'ga ro'tajë'ën. Riusubi bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'e ro'ire toabi ëoni, bacuare ñu'ñujani senjobi. Ja'nca senjoni, bacua carajeisirute jo'cani, gu'aye yo'oye ro'tajën raija'cuabi ëñani yë'ë bënni senjoñete masija'bë cani jo'cabi. ⁷⁻⁸Baguë re'o bainguë Lot hue'eguë ba'isi'quë baguëre tëani base'ere'ga ro'tajë'ën. Ja'anguëbi Sodoma, Gomorra ja'an bain naconi ba'iguë, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere, bacua a'ta yo'ojën ba'ise'ere si'a umuguseña quë'rë sa'ntiye achani ëñaguë, quë'rë se'e recoyo oi hua'guë ruinguë ai yo'oguëna, Riusubi bacua huë'e joboñare ëoni si'a bi'raguë, Lotre tëani etoni babi. ⁹Ja'an cocare ro'tajën, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete masijë'ën. Mai E'jaguëbi, baguë bainreba ai yo'ojënna, bacuare tëani baye masiji. Gu'a bain'ga ai gu'aye yo'ojënna, bacua bënni senjoñe ti'añe tëca bacuare preso zemosi'cuare re'huaye masiji Riusu.

¹⁰Ja'nca sëani, Riusu coca guansese'ere ro gu'aye cajën, ro bacua gu'a ëayete yo'ojën, ro rënni ganojën cue'yojënna, Riusubi bacuare gare bënni senjoja'guë'bi ba'iji. Ja'ancua yua ro bacua yëse'e se'gare yo'oni bojoye ro'tajën, yequëcua ba'iyete oiye beoye ba'iyë. Riusu ta'yejeiye yo'je ëjacua re'huani jo'casi'cuareta'an, re'huani jo'case'e ba'iyeta'an, bacuabi gare huaji yëye beoye gu'aye cajën ba'iyë. ¹¹Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na'ga ba gu'a bain'ru quë'rë ta'yejeiye ba'icuata'an, guënamë re'oto yo'o con hua'nabi bacua gu'aye yo'ojën ba'iyete gu'aye caye beoye ba'iyë, Riusubi achaguëna. ¹²Ja'an gu'a bain ba'iyete cato, airu hua'i hua'na bain tuni juiye se'ga ba'i hua'na'ru ba'iyë. Ro ro'tajën, ro huesë hua'na ba'icuabi ro gu'aye cajën, bacua gu'aye yo'ojën ba'iyete ro'ire carajeijën ba'ija'cua'ë. ¹³Gu'aye yo'ojën ja'si yo'ojën ba'icua'ere sëani, bacuare'ga güina'ru ja'si yo'o güesese'e ba'ija'guë'bi. Gatiye beoye ba'ijën, bacua gu'a ëase'ere si'a umuguse'ga yo'ojën ba'iyë. Mësucua naconi te'e ñë'cajën, mësucua aonre ainjën, Riusuni bojojën bañuni cajën ba'icuareta'an, Riusubi ëñani, Gu'a recoyo ba hua'na se'ga'ë, bacuare caji.

¹⁴Yequë bain rënjore ëa ëñani, Bagoni yahue baza cajën, gu'aye yo'oye gare jo'camajën ba'iyë. Yequëcua jëja recoyo beo hua'nare'ga choijën, Yëquëna yo'oyete conjë'ën cayë. Gu'aye yo'oye ai ye'yesi'cua sëani, bacua gu'a ëase'ere ai masiye yo'ojën ba'iyë. Riusubi bacuani ëñaguë, bacua bënni senjoja'ñete yurera cuencueji. ¹⁵Baguë yëyete re'oye yo'oye

bacuani masi güesequëna, bacuabi yo'oye güejën, Riusu yëyete gare jo'cani senjojën, Balaam hue'eguë ba'isi'quë, Beor mamaquë ba'isi'quë ja'anguë gu'aye yo'ose'e'ru güina'ru gu'aye yo'ojën ba'iyë. Curi ba ëaye se'gare ro'taguë ba'isi'quëbi gu'aye yo'oguë baquëña. ¹⁶Ja'nca baquëna, Riusubi baguë gu'aye baguëni masi güesequë, baguëte bëinguë ëensebi. Baguë burrote tuiguë saiguëna, Riusubi baguë burroni bain coca ca güesebi. Ja'nca coca ca güesequëna, Balaam, Riusu coca quëani achoguë casi'quëbi achani quëquëni, gue ro'taye beoye ba'iguë, baguë yo'oja'ye loco hua'guë yo'oye'ru yo'oja'yete yo'omaquëña.

¹⁷Ja'nca gu'aye yo'oye ro'tacuabi mësucuaana ti'anni, Te'e ruiñe ba'i cocare mësucuanu yihuo'yë yëquëna cajën ba'icuata'an, ro cajën, mësucuanu ro guaja yo'ojën, te'e ruiñe ye'yoye gare porema'inë. Ja'nca poremajënna, Riusubi bacua ai yo'ojën ba'ija'rute re'huaji. Ai rëi goje zijeiyereba ba'irute bacuare re'huacaiji. ¹⁸⁻¹⁹Bacuabi mësucuaana ti'anni, si'a jëja cani achojën ba'iyë: "Raijë'ën. Yëquëna bojojën yo'oye'ru yo'ojën ba'itoca, mësucua yëye si'aye yo'oye poreyë mëscua" cajën choijënna, te'e ruiñe yo'oye ye'yema'isi'cuabi bacua gu'a ëaye yo'ojën ba'ise'ere se'e ro'tani, se'e a'ta yo'o bi'rayë. Si'aye yo'oye poreyë cajën ba'icuata'an, gu'aye yo'oye se'ga ye'yesi'cua'ë, zupai huati zemosi'cua sëani. Bain ye'yese'e se'ga yo'oye porecua sëani, tin yo'oye gare porema'inë. ²⁰Bain hua'nabi mai E'jaguë Jesucristona ti'anni, mame recoyo re'huaye senni, ja'nrebi se'e bonëni, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere'ru se'e yo'o bi'ratoca, bacua yua quë'rë ai ba'iyë gu'a recoyo bacua ruiñë. ²¹Cristo mame recoyo re'huayete gare huesëtoca, Riusubi bacuare ta'yejeiye bënni senjoma'ire'abi. Yureca Cristoni masini, ja'nrebi baguë naconi re'oye ba'iyete gu'a güeni senjocua sëani, quë'rë ta'yejeiye bënni senjoja'ñe ba'iji bacuare. Riusu re'o coca cani jo'case'e si'ayete gare jo'cani senjojënna, Riusubi bacuani ai ba'iyë bënni senjoguë ba'ija'guë'bi. ²²Bacua güeni senjose'ere ro'tato, mai ira bain ba'isi'cua cani jo'case'e'ru ba'iji. "Yai hua'guëbi baguë gu'a aon ainese'ere sisoni, ja'nrebi se'e bonëni, baguë gu'a sisose'ere ainji. Cuchi hua'goni abutoca, se'e banabëna tunugo saigo." Ja'nca'ru ye'yesi'cuare sëani, bacuare re'o bainre re'huaye porema'inë.

El regreso del Señor

3 ¹Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, mësucuanu ja'anrë toyani saoguë, yure ën ja'ore toyani saoguë, mësucua re'oye yo'ojën ba'iyete jo'caye beoye yihuoquë toyahuë yë'ë. Mësucua te'e ruiñe yo'oye ro'tajën ba'icuareta'an, ²Riusu coca masi güeseni jo'case'ere quë'rë se'e cani achoye yëyë yë'ë. Mësucua ira bain ba'isi'cua Riusu cuencuesi'cuabi Riusu cocare toyani jo'cajënna, mai E'jaguë Jesucristobi mame recoyo re'hua cocare'ga baguëre ta'yejeiye yo'o concua naconi jo'caguëna, ja'an coca cani jo'case'e'ru ba'ija'yete gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën.

³Ru'ru ën coca ba'ija'yete te'e ruiñe ro'tani masijë'ën. Riusu bënni senjorën ti'an bi'raguëna, Riusuni ai jayaye cacuabi ru'ru ti'anni, ro bacua gu'a ëase'ere yo'ojën ba'ija'cua'ë. ⁴Ja'nca ba'icuabi ti'anni, ñaca'ru jayaye cajën ba'ija'cua'ë: "Riusu cani jo'case'e, Cristo gaje raija'yete cani jo'caguëna, ¿guere yo'oguë raima'iguë'ne baguë? Te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji cani jo'caguëna, mësucua taita sanhuëbi ro ëjoni jëhuacuareta'an, ti'anma'iji. Bacuabi junni huesëjënna, ru'rureba re'huani jo'casirën ba'iyere'ru güina'ru maire ba'iguë sëani, Riusubi ro coqueji maire" cajën jayaja'cua'ë. ⁵Ja'nca cajën, Riusu te'e ruiñe yo'oguë ba'ise'ere ro'taye gu'a güecua ba'iyë. Riusubi ën yija re'otore re'huani jo'ca bi'raguë, coca guanseye se'ga

caguëna, guënamë re'oto, yija re'oto ja'anse'e saji'i. Yija re'otobi saiguë, ziaya se'gabi ja'anse'e etani saji'i. ⁶Ja'nre'bi jë'te, Riusubi ën yija gu'a bainre ñu'ñujei bi'raguë, ja'ansi ziyare col'jeyare re'huani, bacuare ta'pini huesoni senjobi. ⁷Baguë guanse coca se'gabi si'a re'otore re'huani jo'caye masiguë sëani, ën yija re'oto guënamë re'oto, si'ayete ñu'ñujani senjoñe ro'taguë, toabi zëonni ëoni si'aye guanseguëna, si'a gu'a bain Riusuni gu'a güecuabi ai yo'ojën bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

⁸Mai zoe ëjyere'ga ya'ljaye ro'tamajën ba'ijë'ën, yë'ë bain ai yësi'cua. Riusu cuencueni jo'cayete ye'yeni masijë'ën. Maibi te'e umugusere cuencueni, ja'nre'bi mil tëcahuëanre cuencuejënna, Riusubi tin cuencueji. Si'aye yua te'e ba'iji, baguëbi cuencueto. ⁹Ja'nca cuencueguëna, bain hua'nabi Riusu cani jo'case'e yo'oja'yete ro'tajën, Gare zoe ba'iguëna, Riusu cani jo'case'e'ru yo'oma'iji Riusu cajën, ai huacha ro'tajën cayë bacua. Mësacua si'a recoyo ro'taja'yete ro'taguë, mësacuare bojora'rë ëjoguë ba'iji. Bainni huesoni si'ama'iñe caguë, si'a bain gu'a jucha jo'cani senjoñete ëjoji Riusu. Bacuabi baguëni si'a recoyo ro'tatoca, bacuani bënni senjoma'iji. ¹⁰Ja'nca ëjoguëbi, yua baguë ëñojai umuguse ti'anguëna, te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Huë'ena cacani jiangüë ti'añe'ru ba'ija'guë'bi. Bainbi baguë ti'añete ro'tama'ijënna, te'e jëana ti'an rajja'guë'bi. Cristobi ti'an raiguëna, si'a guënamë re'otobi ai jëja achoye juejueni, toabi zënni uni si'aja'guëbi. Ën yija'ga si'a ënjo'on ba'iyete bain yo'ojën ba'ise'e si'aye yua toa zënni uni carajeija'guë'bi. ¹¹Ja'nca te'e ruiñe carajeija'ye sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën, Riusu yëye se'gare ro'tajën, baguë coca masi güesese'e'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. ¹²Riusu ëñojai umuguse ti'añete jo'caye beoye ëñajën ëjojën, Te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji cajën ba'ijë'ën. Ti'anguëna, si'a guënamë re'oto si'a ën yija re'oto toa zënni, ai ta'yejeiye ja'sureba ja'suguëna, si'aye yua go'chani carajeija'guë'bi. ¹³Ja'nca carajeija'guë ba'iguëna, ja'anre ro'taye beoye ba'ijë'ën.

Riusu coca cani jo'case'e sëani, mame guënamë re'oto yija re'oto, ja'anre ai mame re'huani jo'caja'guë'bi Riusu. Re'huani jo'caguëna, baguë re'o bain se'gabi ba'iyete poreyë. Ja'anre bojojën, ëñajën ëjojën ba'iyë mai.

¹⁴Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, ja'an ba'ija'yete ëñajën ëjocua sëani, mësacua yure ba'i umuguseñabi si'a gu'ayete gare jo'cani senjoni, recoyo tënosi'cua se'ga ba'ijë'ën. Ba'itoca, Riusu yëye se'ga yo'ojënna, baguëbi mësacua ba'iyete ëñani, baguë bainrebare mësacuani baguë bojoji. ¹⁵Mësacuabi ja'nca ëñajën ëjojën, Riusu bojora'rë ëjoguë ba'iyete ro'tajë'ën. Si'a bain mame recoyo re'huaja'yete bojora'rë ëjoji Riusu. Mai te'e bainguë ai yësi'quë Pablo hue'eguë'ga güinajei cocare mësacuani toyani jo'cabi, Riusubi baguëni masi güeseguëna. ¹⁶Si'a baguë uti ja'ore toyani saoguë, ja'an cocare caguë yihuoji. Caguë yihuoguëna, yequëcuabi si'aye te'e ruiñe masiye poremajën, ro huesë ëaye ëñajën, ro bacua yëse'e'ru ro'tajën, Pablo yihuose'e'ru tin yihuojën coqueyë bacua. Bacuabi si'a Riusu coca toyani jo'case'ere'ga güina'ru ëñajën, tin yihuojën coquejënna, Riusubi bacuani ai bënni senjoja'guë'bi.

¹⁷Ja'nca ba'iguëna, yë'ë bain ai yësi'cua, coquecuabi yuta raimajënna, mësacuani ja'anrë yihuoreba yihuoguë quëayë yë'ë. Ja'an bain, Riusu yëye'ru yo'oye gu'a güecua, bacua coquejën yihuoyete bacua gu'a coca ye'yoyete ëñajën yo'omajën ba'ijë'ën. Gare achamajën, coque güesemajën ba'ijë'ën. Bare achatoca, Riusubi mësacuare baguë bainreba ba'iyete ëñeji. ¹⁸Mai Ëjaguë Jesucristo ba'iyete se'gare ro'tajën, quë'rë re'oye ye'yejën, baguë yëye'ru quë'rë te'e ruiñe masiye yo'ojën ba'ijë'ën. Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë, mai gu'a juchare saoni senjoni, baguë ba'iyete maini ta'yejeiye masi güeseguë sëani, baguë ta'yejeiye pore Ëjaguëreba ba'iyete gare jo'caye beoye cani achojën bojojën bañuni. Mai yureña ba'i umuguseña baguë naconi si'arën ba'iyete'ga baguëni gare carajeiye beoye bojojën bañuni. Ja'nca raë'ë. Amén.

SAN JUANBI

Ru'ru ba'i cocare toyani saobi

La palabra de vida

1 ¹Recoyo huajë cocareba quëani achosi'quë, ru'rureba ba'isirën ba'isi'quë, Jesucristo hue'eguëte quëayë yëquëna. Ja'nca quëani achosi'quë ba'iguëna, yëquënabi achasi'cua'ë. Yëquënarebabi baguëte ëñani masicua'ë. ²Ja'nca masijëna, mai recoyo huajë güeseguë, ba cocare raoni yëquënani quëani achoguëna, yëquënabi achahuë. Ja'nca achasi'cuabi mësacuani quëani achoyë. Recoyo huajë cocareba quëani achose'e'ë. Maibi achani, ba cocare ye'yeni, recoyo huajë güeseguëni masiyë mai. Taita Riusu naconi si'arën ba'iguëna, yëquënani ënose'e baji'i. ³Ja'nca sëani, yëquëna ëñajën ba'ise'e, yëquëna achajën ba'ise'e, ja'anre mësacuani güina'ru quëani achoyë. Yëquëna jubë naconi ñë'cani, yëquëna naconi ñë'cani, yëquëna naconi recoyo te'e zi'inni bojojën ba'ijë'ën cajën, ja'anre mësacuani quëani achoyë. Yëquënabi Taita Riusu, baguë Zin Jesucristo, bacua naconi te'e zi'inni ba'icua sëani, maibi sa'ñeña te'e bojojën, recoyo te'e ro'tajën bañuni cayë. ⁴Mësacuabi bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Yëquënabi mësacuana ñaca toyani jo'cani bojoyë.

Dios es luz

⁵Jesucristobi quëani achoguëna, yëquënabi achani, mësacuani güina'ru ñaca quëani achoyë: Riusubi miañe se'ga ëñoji. Zije re'otobi gare beoji baguëre. ⁶Ja'nca sëani, maibi zije re'oto ganicuabi "Riusu naconi bojojën, te'e ro'tacua'e" catoca, ro coquejën ba'iyë. ⁷Maibi mia re'otobi ganijën ba'iyë. Maibi baguë miañebi ganiñe'ru ganitoca, maibi sa'ñeña bojojën, recoyo te'e ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'itoca, baguë Zin Jesucristo zie meose'ere ro'tajëna, mai gu'a recoyote tënoreba tënoni, maire mame re'huaji Riusu. ⁸Yureca maibi gu'a jucha beoyë catoca, maibi ja'ansi'cuabi ro coquejën ba'iyë. Ja'nca catoca, te'e ruiñe ro'taye gare beojën ba'iyë. ⁹Maibi mai gu'a juchare cuencueni, si'ayete quëareba quëatoca, baguë yua caraye beoye te'e ruiñe yo'oguëbi mai gu'a juchare se'e ro'tama'iguë, mai gu'a recoyote tënoni, maire mame re'huani jo'caji. ¹⁰Maibi gu'a jucha beoyë catoca, Riusure coque huatire'ru ëñoñë. Ja'nca catoca, baguë cocareba yua mai recoyo re'huase'e gare beoji maire.

Cristo, nuestro abogado

2 ¹Ja'nca ba'iguëna, mami sanhuë, gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijë'ën caguë, mësacuani ñaca toyani jo'cayë yë'ë: Gu'a jucha yo'otoca, Taita Riusuni maire senni achacaiguë ba'iji. Jesucristo hue'eji. Te'e ruiñe yo'oguë ba'iguë'bi ba'iji. Më'ë bain juchare se'e ro'tamajën ba'ijë'ën. Riusuni sencaiji maire. ²Baguëbi junni tonguëna, mai gu'a jucha yua huanë yese'e ba'iji. Mai gu'a juchare, yua si'a bain gu'a juchare'ga ja'an ro'ire junni tonse'e ba'iji. ³Maibi Riusu guanseni jo'case'ere achani güina'ru yo'otoca, baguëni recoyo masiye te'e ruiñe

masiyë mai. ⁴Yequëbi "Cristoni ye'yeni'quë'ë yë'ë" cani, ja'nre'bi, baguë guanseni jo'case'ere ro achatoca, ja'anguëbi ro coque huati ba'iji. Te'e ruin recoyo gare beoji baguë. ⁵Beoguëna, maica Riusu cocarebare te'e ruiñe achani, güina'ru yo'otoca, te'e ruiñereba huacha yo'oye beoye Riusuni ai yëreba yëyë mai. Riusu recoyo ba'iyë'ru güina'ru ba'iyë masiye yëtoaca, ñaca ro'tani masijë'ën: ⁶Riusu recoyo ba'iyë'ru güina'ru te'e ba'iyë caguëbi yua Jesucristo te'e ruiñe yo'oguë ba'ise'e'ru güinareba'ru yo'oguë ba'ija'guë.

El nuevo mandamiento

⁷Yë'ë bain yësi'cua, mësacuani guanse cocare toyani jo'caguë, mame cocare cama'inë yë'ë. Ira jo'casi coca, ru'rureba ba'isirën guanseni jo'case'e, mësacua yua achani masise'e, ja'anre mësacuani toyani jo'cayë yë'ë. ⁸Ja'nca ba'iguëna, yë'ë guanse coca toyani jo'case'e yua mame coca'ru mësacuabi achayë. Ja'an coca guansese'e te'e ruiñe cani jo'case'e, yua Jesucristo ënose'e baji'i. Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi achani, recoyo ro'tani re'huahuë. Baguë miañebi yuara maina te'e ruiñe'ru ëñoji.

⁹Yequëbi, "Riusu miañete ganiguë ba'iyë yë'ë" caguë, yua yequëcuanu je'o batoca, baguë yua yurera zije re'otore ganiñe se'ga ba'iji. ¹⁰Yequëcuanu ai yëreba yëcua se'gabi Riusu miañete ganiñë. Ja'nca ganicuabi gu'a juchana gare gurujaiye beoye ba'iyë. ¹¹Yequëni je'o batoca, zije re'oto se'gare ba'iyë. Ja'nca ganicuabi bacua saija'ru hoesyë. Zije re'oto ganicuabi yua ñaco ëñama'icua'ru ba'iyë.

¹²Mami sanhuë, Jesucristobi ro'iguëna, Riusubi mësacua gu'a juchare gare tënoni se'e ro'tama'iguë ba'iji. Ja'nca sëani, mësacuani cocare toyani jo'cayë yë'ë. ¹³Pë'caguë sanhuë, ru'rureba ba'isirën ba'isi'quëni masicua sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë. Bonsëcua, mësacuabi gu'a huatire ta'yejeiye saoni senjosi'cua sëani, mësacuani ën coca toyani jo'cayë yë'ë.

Mami sanhuë, Taita Riusuni masicua sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë. ¹⁴Pë'caguë sanhuë, ru'rureba ba'isirën ba'isi'quëni masicua sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë. Bonsëcua, Riusu cocarebabi mësacua recoñoare re'huase'e ba'iguëna, mësacuabi jëja bajën, gu'a huatire ta'yejeiye saoni senjosi'cuare sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë.

¹⁵Ro bain ro'taye, bacua ro ëa ëñañe, ja'anre gare ro'taye beoye ba'ijë'ën. Ja'anre ro'tatoca, Taita Riusuni gu'a güeyë se'ga ba'iji, mësacua recoñoare. ¹⁶Ro bain ro'taye, si'ayete cuencueto, bain gu'aye yëse'e, bain ëa ëñañe, bain se'gare'ru huanofne, ja'anre Taita Riusubi maini ëñomaji'i. Ro bain se'gabi maini ëñoñuë. ¹⁷Ro bacua ro'tani ënose'e, ro bacua gu'a ëase'e, ja'an ba'iguëna, carajeiye se'ga ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, Riusu yëye'ru yo'ocuabi yua carajeiye beoye si'arën ba'iyë.

La verdad y la mentira

¹⁸Mami sanhuë, ën yija carajeirëmbi yuara ti'anja'ñeta'an rëinji. Ja'nca sëani, mësacua achase'e'ru, Cristoni ta'yejeiye

güeguëbi rajji. Cristore je'o bacua ai jai jubëbi ru'ru raisi'cua sëani, ën yija carajeiyebi ti'anji. Ja'anre masiyë mai. ¹⁹Baguëre je'o bacuabi mai jubë naconi nê'cajën ba'isi'cuata'an, mai te'e bain beohuë bacua. Bacuabi mai te'e bain re'o bain banica, mai naconi bëani ba'ire'ahuë bacua. Mai te'e bain beocua sëani, mai jubëte quëñëni sani senjohuë. Ja'nca senjojën, tincua ruiñe ënohuë.

²⁰Mësacuaca Riusu Espiritute coní bacua sëani, mësacua si'acuabi te'e ruiñe ba'iyete masiyë. ²¹Ja'nca masicuare sëani, mësacua te'e ruiñe ba'iyete huesëma'icuaní coca toyani jo'cayë yë'ë. Te'e ruiñe ba'iyete masicuare sëani, mësacuaní coca yihuoni toyayë yë'ë. Si'a coquejën ba'icuabi yua te'e ruiñe ba'iyë'ru tin ba'iyë. Ja'anre'ga mësacuabi masiyë.

²²Coque huatibi yua “Jesubi ba Cristo ba'ima'iji” caji. Ja'an caguëbi coque huati ba'iji, Riusu Zinni je'o baguë sëani. Ja'nca je'o baguëbi Taita Riusure'ga je'o baji. ²³Si'acua Riusu Zinni gu'a güecuabi Taita Riusure'ga gu'a güeni senjoñë. Si'acua Riusu Zinre zi'nzicuabi Taita Riusure zi'nzijen ba'iyë.

²⁴Mësacua ja'anrë achasi cocare mësacua recoñoana re'huani bajë'ën. Ja'an cocareba achase'ere te'e ruiñe recoyo re'huani batoca, mësacuabi Taita Riusu, baguë Zin, bacua recoyo ro'tajën ba'iyë'ru recoyo te'e ro'tajën ba'iyë. ²⁵Jesucristo yua ja'ansi'quëbi maini re'o cocare caní jo'cabi. Carajeiye beoye si'arën ba'iyë mësacua, maini caní jo'cabi baguë.

²⁶Yequëcuaní mësacuaní coque ëaye ba'ijëna, bacua ba'iyete quëaguë, mësacuaní coca toyani jo'cayë yë'ë: ²⁷Mësacuaca Riusu Espiritute coní bacua sëani, baguë Espiritu insise'ebi mësacua recoñoare carajeiye beoye mësacua naconi ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi mësacuaní si'aye ye'yoni masi güeseji. Riusu Espiritu masi güeseaguëna, mësacuabi yequëcua ye'yoni masi güesequare cu'eye beoye ba'iyë. Espiritu ye'yoni masi güesequete achato, si'aye beoru te'e ruiñe se'ga ba'iji. Coqueye beoye ye'yoji maire. Ja'nca sëani, Espiritu ye'yose'ere jo'cayë beoye yo'ojën, Cristo naconi recoyo te'e ro'tajën ba'ijë'ën.

²⁸Yureca, mami sanhuë, Cristo naconi recoyo te'e ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuabi, Cristo ënohuë rajja'rën ti'anguëna, maibi huaji yëye beoye jëja recoyo bajën, gatini saiye beocuabi baguëni bojojën ëñañe poreyë. ²⁹Jesucristo yua te'e ruiñereba ba'iguëna, ja'anre masiyë üeseyete achato, si'aye beoru te'e ruiñe se'ga ba'iji. Coqueymësacua. Güina'ru, si'acua te'e ruiñe yo'ocuabi Riusu mamacua ruinsi'cua ba'iyë. Ja'anre'ga masiyë mësacua.

Hijos de Dios

3 ¹Aito. Mai Taita Riusubi maini ai ta'yejeiye ai yëreba yëji. Ja'nca yëguëbi baguë mamacuare maire caji. Baguë mamacuare maire re'huani baji. Ro bain ba'icua'eta'an banji. Riusuni huesëjën ba'icuabi maire'ga huesëyë cayë. ²Yë'ë bain ai yësi'cua, maibi yuara Riusu mamacua ba'iyë. Ba'ijëna, mai ba'ija'yete yuta maini ënomaji'i baguë. Eñoma'iñeta'an, ñaca masiyë mai: Cristo ënojei umuguse ti'anguëna, Cristo ba'iyë'ru te'e ruiñereba ëñajën, baguë ba'iyë'ru güina'ru ba'ija'cua'ë mai'ga. ³Si'acuabi Cristo ba'ija'yete ëñajën ëjojën ba'itoca, te'e ruin recoyo bacua ruiñë. Baguë te'e ruin recoyo ba'iyë'ru güina'ru ba'ija'cua'ë mai.

⁴Si'acua gu'a jucha yo'ojën ba'icuabi yua Riusu guansení jo'case'ere gu'a güejën ba'iyë. ⁵Cristo yua gu'aye yo'oye beoguëbi bain gu'a juchare quëñoni senjoguë raisi'quë baji'i. Ja'anre mësacua masiyë. ⁶Si'acua Cristo naconi recoyo te'e ro'tajën ba'icuabi yua gu'a ma'ana ganiñe beoye ba'iyë. Gu'a jucha yo'ojën ba'icuabi Cristoní ëñamajën ba'iyë. Baguëte gare

huesëjën ba'iyë bacua. ⁷Mami sanhuë, coque güeseyë beoye ba'ijë'ën. Te'e ruiñe yo'ocua se'gabi re'o bain ba'iyë, Cristo re'oye ba'iyë'ru. ⁸Gu'a jucha yo'ocuabi zupai huatire concua ba'iyë. Zupaibi ru'rureba ba'isirëmbi gu'a jucha yo'ogüë ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, Riusu Zinbi zupai huati yo'oyete huesoní si'a güeseaguë, ja'anna raisi'quë baji'i. ⁹Riusu mamacua re'huasi'cuabi gu'a ma'ana ganiñe beoye ba'iyë. Riusubi baguë ba'iyete bacua recoñoana re'huani jo'caguëna, gu'a juchare yo'oye porema'iñë. Riusu mamacua re'huasi'cua sëani, gu'a juchare gare yo'oma'iñë bacua. ¹⁰Ja'nca sëani, Riusu mamacua, zupai huati mamacua, bacuare ëñani, bacua tin ba'iyete te'e ruiñe masiyë poreyë mai. Te'e ruiñe yo'oma'itoca, yequëcuaní ai yëreba yëma'itoca, Riusu mamacua beoyë.

Amémonos unos a otros

¹¹Riusubi ru'rureba ba'isirëmbi maini guanse cocare caní jo'caguëna, maibi achahuë. Sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën, caní jo'cabi maire. ¹²Cañ ba'ise'e'ru ba'ima'ijë'ën. Zupai mamaquë ba'isi'quëbi baguë yo'jeguëni huani senjopi. ¿Guere ro'taguë, baguëte huani senjoguë'ne? Baguë yo'jeguë yo'ogüë ba'ise'ebi re'oye ba'iguëna, baguë yo'ogüë ba'ise'ebi gu'aye baji'i. Ja'nca sëani, baguëni huani senjopi.

¹³Yo'je sanhuë, ro ën yija bainbi mësacuaní gu'a güejëna, huaji yëye beoye ba'ijë'ën. ¹⁴Maibi recoyo ju'insi'cua'ru ba'isi'cuata'an, yua huajëjën ba'i recoyo ba'icua ruën'ë mai. Yequëcuaní ai yëreba yëcua sëani, mai recoyo mame re'huase'ere masiyë mai. Yequëcuaní yëma'icua, bacuabi yuta recoyo ju'insi'cua'ru ba'iyë. ¹⁵Bain huani senjocuabi yua si'arën ba'ija'yete gare huesëyë. Yequëcuaní jo'ocua, bacuabi Riusu naconi si'arën ba'iyete gare beoyë. Ja'anre masiyë mai. ¹⁶Yequëcuaní ai yëreba yëye masitoca, Jesucristo yo'ogüë ba'ise'ere ëñani ye'yeñu. Baguëbi maini ai yëreba yëguë, Maini baza caguë, mai jucha ro'ire junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, Riusubi guansetoca, maibi ja'ansi hua'na yëjën ba'iyë'ru yequëcuaní güina'ru ai yëreba yëjën bañuni. ¹⁷Yequëre ën yija bonsere baguëbi, baguë baingüë carayete ëñani, ja'nrebi, ro oiye beoye baguëna insima'itoca, baguë yua Riusu yëreba yëyete gare huesëji. Baguë recoyobi oiye beoye ba'iji baguë. ¹⁸Ja'nca sëani, mami sanhuë, bainni ai yëreba yëye yëtoca, ro coca quëaye se'gare cama'ijë'ën. Te'e ruiñe ro'tajën, bainni conjën bañuni.

Confianza delante de Dios

¹⁹Ja'nca conjën ba'icuabi Riusu te'e ruiñe re'huasi'cua ba'iyete masiyë poreyë mai. Ja'nca masijën, mai recoyo bojo huanoñe ba'iyete maina insini jo'caji baguë. ²⁰Insini jo'caguëna, maibi recoyo gu'a jucha huanoñe beoye ba'iyë. Recoyo gu'a jucha huano ëaye ba'itoca, Riusuni quëaye huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Riusubi si'aye masi Eñaguëbi mai recoñoa bojo huanoñete mame re'huaye masiji. ²¹Ja'nca sëani, yë'ë bain yësi'cua, mai recoyo gu'a jucha huanoñe beoye banica, Riusu naconi ba'ijën, jëja recoyo bañuni. ²²Ja'nca bajën, mai yëse'e'ru Riusuni seña poreyë. Ja'nca senni achajëna, Riusubi maina ënseye beoye insireba insiji. Maibi baguë yëye'ru yo'ojën, baguë guansese'ere achani, güina'ru yo'ojën ba'iyë. Ja'nca sëani, maibi senjënna, si'aye maina insiji Riusu. ²³Baguë guansese'ere cato, ñaca ba'iji: Baguë Zin Jesucristoní si'a recoyo ro'tajë'ën. Sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Ja'nca guansení jo'case'ere ba'iguëna, ja'nca yo'ojën bañuni. ²⁴Riusu guansení jo'case'ere achani yo'ocua si'acuabi Riusu recoyo ba'iyë'ru ba'iyë. Ba'ijëna, güina'ru Riusubi bacua recoñoa ba'iyë'ru ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi baguë Espiritute maina insiguëna, mai recoñoare baguë ba'iyë huanoji maire.

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

4 ¹Ja'nca sèani, yè'è bain yèsi'cua, yequècuabi Riusu Espíritute baye quèacua, si'acuani te'e jèana ro'tama'ijè'èn. Ru'ru, bacua espíritute masijè'èn. Yequèrè tin espíritute baye'ne cajèn ba'ijè'èn. Ai jai jubè bainbi ro coquejèn, Riusu cocare quèani achoguè'è yè'è, cajèn, si'aruan ganiñè. ²Bacua espíritute masiye yètoca, bacua ye'yo cocare achani masijè'èn. Riusu Espíritute banica, “Jesucristobi bainguè'ru rani, mai naconi bajil'i” quèayè. ³Ja'anre te'e ruiñe quèani achoma'itoca, Riusu Espíritute beoyè bacua. Cristoni gu'a güejèn raisi'cua ba'iyè bacua. Aito. Cristoni gu'a güe huati hua'i raiyete achahuè mèsacua. Achajèna, yuara si'a re'otona ti'ansi'cua ba'iyè ba hua'i.

⁴Ja'nca ba'iyeta'an, mèsacua yua Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyè, mami sanhuè. Ja'nca ba'ijèna, Cristoni gu'a güe huati hua'ibi mèsacua recoñoa ro'tayete tèteñu cacuata'an, mèsacua yua què'rè ta'yejeiye bacuabi bacuani ènseni senjohuè. Riusu Espíritute mèsacua recoñoare ba'iguèbi yua èn yija espíritute, coque huati raosi'què, ja'anguè're què'rè jèja baji. ⁵Bacua yua gu'a huati raosi'cuabi ro bain ro'tajèn ba'iyè'ru quèani achojèna, ro bain se'gabi achani yo'ojèn ba'iyè. ⁶Maica yua Riusu bainreba ruini'cua'è. Ja'nca ba'icuabi cocare quèani achojèna, yequècua Riusuni ye'yèsi'cua banica, bacuabi maini achani bojoyè. Riusuni huesècua banica, bacuabi maini achaye güeyè. Ja'nca ba'iguèna, te'e ruiñe recoyo ro'tacua're masiye poreyè mai. Güina'ru, recoyo coquejèn quèacuare'ga masiye poreyè mai.

Dios es amor

⁷Yè'è bain yèsi'cua, sa'ñeña ai yèjèn bañuni, Riusubi maini ai yèreba yè güeseguè sèani. Si'acua bain yèreba yècuabi Riusu mamacua ba'ijèn, Riusuni masiyè. ⁸Yequècua, bainre yèma'icuabi yua Riusuni huesèjèn ba'iyè. Riusu se'gabi bain yèreba yè güeseguè sèani, ja'ancuabi baguèni huesèjèn ba'iyè. ⁹Riusubi maini ai yèreba yèyete maini masi güesebi. Baguè Zin gaña hua'guè're èn yijana raobi, maini huajèreba huajè güeseguè'te. ¹⁰Ja'nca raoguèbi baguè yèreba yèyete maini masi güesebi. Mai hua'na se'gabi Riusuni ai yèreba yèye ro'tatoca, ro'tani ti'anma'iñè mai. Riusu se'gabi maini ai yèreba yèguè, baguè Zinre maina raobi. Ja'nca raoguèna, mai gu'a juchare quèñoni senjoza caguè, baguè junni tonbi.

¹¹Yè'è bain yèsi'cua, Riusubi ja'nca'ru maini ai yèreba yèguèna, mai hua'nabi sa'ñeña güina'ru ai yèreba yèjèn bañuni. ¹²Ro bain ñacobi Riusuni èñañe beoye ba'ijèn, bain recoyo huanofè se'gabi Riusuni masiye poreyè mai. Maibi sa'ñeña ai yèreba yètoca, Riusubi mai recoñoa cacani bèani ba'iji. Ja'nca bèani ba'iguèbi baguè te'e ruiñe yèreba yèyete mai recoñoa caraye beoye re'huani jo'caji. ¹³Baguèbi yua mai recoyote ba'iguèna, mai'ga baguè naconi te'e ba'iyè. Baguè Espíritute maina insiguèna, baguè Espíritute bayè mai. Ja'nca sèani, Espíritubi mai recoyo huanoguèna, baguè ba'iyete masiyè mai. ¹⁴Yèquèna'ga Jesucristoni èñasi'cua sèani, yèquènabi bainni ñaca quèani achojèn ba'iyè: Taita Riusubi bainre tèani baza caguè, baguè Zinre èn yija bainna raobi. ¹⁵Ja'nca sèani, “Riusu Zinreba ba'iji Jesús” ja'anre quèani achocua banica, Riusubi bacua recoyote te'e zi'inni ba'iji. Ba'iguèna, bacua'ga Riusu naconi te'e zi'inni ba'iyè. ¹⁶Ja'nca ba'ijèn, maibi Riusu ai yèreba yèyete ye'yeni masihuè. Ja'anna recoyo ro'tajèn ba'iyè mai. Riusubi masi güeseguèna, ja'anre bayè mai. Riusubi bainni ai yèreba yè güeseguèna, si'acua Riusu yèreba yèyete bacuabi yua Riusu naconi te'e zi'inni ba'iyè. Ba'ijèna, Riusubi bacua recoyote ba'iji. ¹⁷Ja'nca sèani, Riusubi baguè te'e ruiñe

yèreba yèyete mai recoñoa caraye beoye ba'iyete re'huani jo'caji. Re'huani jo'caguèna, Riusu bènni senjojei umuguse ti'anguèna, maibi huaji yèye beoye ba'ijèn, jèja recoñoa bajèn, Riusu ba'irute nècaye poreyè mai. Mai Èjaguè Jesucristo èn yijare ganiguè ba'isi'quèbi Riusu naconi recoyo te'e ro'taguè ba'iguèna, mai'ga güina'ru èn yijare ganijèn, Riusu naconi te'e ro'tajèn ba'iyè. ¹⁸Maibi ai yèreba yèjèn ba'itoca, huaji yèye gare beoji maire. Riusu masi güesese'e'ru yèreba yèjèn ba'itoca, Riusubi si'a huaji yèyete quèñoni saoni senjojei. Ja'nca sèani, yequècuabi huaji yèjèn ba'itoca, Riusu te'e ruiñe yèreba yèye yua re'huaye caraji bacuare. Huaji yèjèn banica, Riusu bènni senjoñe se'gare ro'tajèn, ai yo'oyè.

¹⁹Riusubi ru'ru maini ai yèreba yèguè sèani, maibi baguèni ai yèreba yèjèn ba'iyè. ²⁰Yua bain hua'guèbi baguè gaje bain hua'guè're èñañe porecuata'an recoyo yèma'itoca, ¿queaca Riusuni recoyo yèye'ne, baguèni èñañe porema'icua sèani? Ja'nca sèani, Riusuni ai yèreba yèyè yè'è caguè, ja'nrebi yequèni je'o batoca, ro coque huati ba'iji baguè. ²¹Ja'nca sèani, Riusubi cocare guansequèna, ñaca achani masiyè mai: “Riusuni ai yèreba yècua si'acuabi bacua gaje bainre'ga ai yèreba yèjèn ba'ijè'èn” guansequè cabi.

Nuestra victoria sobre el mundo

5 ¹Mèsacua yua recoyo ñaca ro'tajèn ba'ijè'èn: “Jesús yua Cristo Raosi'quèreba ba'iji, Riusu Raosi'quèrebare sèani” ja'anre si'a recoyo ro'tajèn ba'itoca, Riusu mamacuara ba'iyè mai. Ja'nca ba'ijèn, Taita Riusuni ai yèreba yètoca, baguè mamacuare'ga ai yèreba yèyè, baguèni recoyo ro'tajèn ba'icuare. ²Ja'nca sèani, Riusu mamacuani ai yèreba yèyete masiyè mai. Riusuni ai yèreba yèjèn, baguè coca guanseni jo'case'ere achani yo'otoca, baguè mamacuare'ga ai yèreba yèyè mai. ³Riusuni ai yèreba yèye yètoca, baguè coca guanseni jo'case'ere achani yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'ojèn, gare guaja beoji maire. ⁴Ja'nca ba'iguèna, Riusu mamacua si'acuabi ro bain ro'tajèn ba'iyete masini, què'rè ta'yejeiye jèja bajèn, bacuani ènseni senjoñe poreyè. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajèn ba'itoca, si'a gu'a bain ro'tayete masini, què'rè ta'yejeiye jèja bajèn, bacuani ènseni senjoñe poreyè mai. ⁵“Jesús yua Riusu Zin ba'iji” ja'an coca cacua si'acuabi ja'anre te'e ruiñe recoñoa ro'tajèn ba'itoca, bacua se'gabi ro bain ro'tayete masini, què'rè ta'yejeiye jèja bajèn, bacuani ènseni senjoñe poreyè.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶Jesucristo hue'eguèbi maina raisi'què bajil'i. Ja'nca raiguè, oco bautizaye, zie meoni junni toñe, ja'anbi baguè ba'iyete èñoni masi güeseguè rajil'i. Oco bautizaye se'gabi èñomajil'i. Oco bautizayebi, zie meoni junni toñebi, ja'anbi èñoguè rajil'i. Riusu Espíritubi ja'anre te'e ruiñe maini masi güeseji, te'e ruiñe ba'iguè sèani. ⁷⁻⁸Riusubi Espíritute, oco, zie meoni junni toñe, ja'anre maina èñoguèna, Jesucristo ba'iyete masiyè mai. Ja'an samute èñose'e ba'iyeta'an, te'e èñose'e ba'iji. Ja'anre masiyè mai. ⁹Riusu Zin ba'iyete maini te'e ruiñereba masi güesebi. Ja'nca sèani, bainbi baguè ba'iyete quèani achojèna, baguèni si'a recoyo ro'tayè mai. Riusubi quèani achoguèna, què'rè te'e ruiñe'ru baguèni si'a recoyo ro'taye bayè, Riusu yua què'rè ta'yejeiye quèani achoguè sèani. ¹⁰Ja'nca quèani achoguèna, Riusu Zinni si'a recoyo ro'taguèbi yua ja'an èñose'ere baguè recoyorebana re'huani baji. Riusu èñose'ere ro'tama'iguèbi yua ro coque huatire'ru ba'iji, Riusure caguè èñoji, Riusu Zin èñoguè ba'ise'ere ro'tama'iguè sèani. ¹¹Yureca Riusu èñoguè ba'ise'e yua ñaca ba'iji: Riusubi yua gare carajeiye beoye ba'i hua'nare maire re'huabi. Re'huaguè, baguè Zin se'gabi maire carajeiye beoye ba'i güeseji. ¹²Ja'nca ba'i güeseguèna, baguè Zinre bacuabi baguè naconi ba'ija'cua'è. Riusu Zin beocuabi gare carajèjèn ba'ija'cua'è.

Conclusión y consejos finales

¹³Yureca, mäsacua Riusu Zin ba'iyete recoyo ro'tacuani ñaca yihuoni toyahuë yë'ë. Mäsacua si'arën ba'iyete masijë'ën caguë, ñaca toyani jo'cahuë yë'ë.

¹⁴Ja'nca ba'iguëna, maibi Riusu naconi ba'ijën, jëja recoyo re'huasi'cua ba'iyë. Maibi huaji yëye beoye Riusuni ujajën señe poreyë. Baguë yëye'ru sentoca, baguë yua mai señete caraye beoye achaji. ¹⁵Ja'nca achaguëbi mai senni achajën ba'iyë si'ayete güina'ru maire yo'ocaiji baguë. Ja'anre masiyë mai.

¹⁶Më'ë gaje bainguëbi gu'a jucha recoyo carajei güesema'iñete yo'oguëna, më'ëbi ëñatoca, Riusuni sencaijë'ën baguëre. Senguëna, Riusubi baguëni si'arën ba'i güeseji. Baguë gu'a juchabi recoyo carajei güesema'itoca, Riusuni senjë'ën. Yequë gu'a jucha ba'iji. Bain recoyo carajei güeseji. Ja'anre cama'iñë yë'ë. ¹⁷Gu'aye yo'oyete cato, si'aye gu'a jucha ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, si'ayebi bain recoyo carajei güesema'iji.

¹⁸Ñaca masiyë mai. Riusu mamacua te'e ruiñe ba'icuabi gu'a jucha yo'oye beoye ba'iyë. Riusu Zinbi bacuani bani cuiraguëna, gu'a huati ëjaguëbi bacuani gu'aye yo'oja'ma caguë, bacuani pa'roye porema'iji.

¹⁹Maibi Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ijënna, ën yija ba'iyete ro'tacua si'acuabi yua gu'a huati ëjaguë zeansi'cua ba'iyë. Ja'anre masiyë mai.

²⁰Ja'nca ba'iguëna, Riusu Zin yua raisi'quë ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi mai Riusu te'e ruiñereba ba'iguëte maini masiyereba masi güeseji. Masi güeseguëna, te'e ruiñe ba'i Riusuni masijën, baguë naconi te'e zi'inni ba'iyë mai. Baguë Zin Jesucristore'ga baguë naconi te'e zi'inni ba'iyë mai. Ja'anre masiyë mai. Ja'anguëbi yua mai Riusu te'e ruiñereba ba'iguë'bi. Ja'anguëni bajën, gare carajeiye beoye si'arën ba'ija'cua'ë mai. ²¹Mami sanhuë, tin riusu hua'i, ro bain masi güesejënna, gare gugurini réañe beoye ba'ijën, gare pa'roye beoye ba'ijë'ën, gu'ana sëani. Ja'nca raë'ë. Amén.

SAN JUANBI

Samu ba'i cocare toyani saobi

La verdad y el amor

¹Yè'è, Cristo bain ira èjaguè ba'iguèbi mè'èni, Riusu cuencuesi'co ba'igona, coca toyani saoyè yè'è. Mè'è mamacuare'ga toyani saludayè. Si'a jubèni te'e ruiñe ro'taguè, si'acuani ai yèreba yèyè yè'è. Yequècua'ga Riusu te'e ruiñe ba'iyete masicuabi, si'acuabi mè'èni ai yèreba yèyè. ²Riusu te'e ruiñe recoyo re'huasi'cuabi yua caraye beoye si'arèn ja'nca ba'ijèn, mèsacuani ai yèreba yèyè. ³Ja'nca sèani, mai Taita Riusu, baguè Zin mai Èjaguè Jesucristo, bacuabi te'e ruiñe maini ai yèreba yèjèn, maire ai insini cuirajèn, maini oire bani conjèn, maire bojo recoyo huanofè ba'i güeseyè. Ja'anre jo'caye beoye maire ai re'oye yo'ojèn ba'ija'bè.

⁴Yureca, yè'è mamacuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ojènna, ai bojoguè èñahuè yè'è, mai Taita Riusu guanseni jo'case'ere ro'ojènna. ⁵Ja'nca sèani, yè'è baingo, mè'èni senni achaguè cayè yè'è. Riusubi ru'rureba ba'isirèn guanseni jo'caguèna, mame cocare guanseni toyama'iñè yè'è. Si'a hua'na sa'ñeña ai yèjèn bañuni cayè. ⁶Ja'nca ai yèye ro'tatoca, Riusu guanseni jo'case'ere achani, güina'ru yo'ojèn bañuni. Ja'nca yo'ojèn ba'ijèn, sa'ñeña ai yèreba yèjèn ba'iyè, ru'rureba ba'isirèn maire guanseni jo'case'e sèani.

Los engañadores

⁷Yureca, coquejèn quèani achocua ai jai jubèbi si'a èn yijare ba'ijèn, si'a bainni coquejèn cayè. “Jesucristobi

raiguè, bainguè'ru raji'i” ja'anre quèamajèn, ro coqueyè bacua. Ja'nca coquejèn, Cristoni je'o bajèn ganiñè. ⁸Ja'nca ba'ijènna, mèsacua èñare bajè'èn. Mèsacua yua Riusu yo'o conjèn base'ere huesoma'ijè'èn caguè, mèsacua conì baja'yete gare caraye beoye conì bajè'èn caguè, bacua ro coquejèn ye'yoyete gare achamajèn bajè'èn, yihuoguè cayè yè'è.

⁹Yequècuabi Cristo ye'yoni jo'case'ere ro jo'cani, mame coca tin cocare achani ye'yojèn, bacua yua Riusu naconi ba'iyete gare huesèjèn ba'iyè. Cristo ye'yoni jo'case'ere te'e ruiñe achani, güina'ru ye'yocua, bacuabi yua mai Taita Riusu, baguè Zin, ba samucuni bayè. ¹⁰Ja'nca sèani, yequècuabi mèsacuana ti'anni, ba te'e ruiñe ba'i cocare ye'yoma'icuabi tin ye'yotoca, bacuani mèsacua huè'ena caca güesema'ijè'èn. Bacuani saludaye beoye ba'ijè'èn. ¹¹Bacuani saludatoca, bacua gu'a yo'o yo'oyete conjèn ba'iyè.

Palabras finales

¹²Yureca, mèsacuani ai yihuo èyaye rèinguèna, utire toyaye yèma'iñè. Mèsacuani èñaguè saiye què'rè yèyè. Ja'nca èñaguè saiguè, mèsacua naconi coca canì yihuotoca, què'rè ai ta'yejeiye sa'ñeña bojojèn bañuni cayè.

¹³Ja'nrèbi, yè'è baingo, mè'è yo'jego, Riusu cuencuesi'co'ga ba'igo, bago mamacua'ga mè'èni saludayè.

SAN JUANBI

Samute ba'i cocare toyani saobi

Alabanzas a Cayo

¹Yè'è, Cristo bain ira ëjaguë ba'iguëbi më'ëna utire toyani saoyë, yè'è bainguë ai yësi'quë Cayo hue'eguëni. Te'e ruiñe ba'ie si'a recoyobi më'ëni ai yëreba yëyë yè'è.

²Yè'è bainguë, më'è ba'iyete ro'taguë, Riusubi më'ëni ai ta'yejeiye conreba conja'guë caguë, yua huajëguë ba'ijë'ën, më'ëre cayë yè'è. Më'è recoyo huajëguë ba'ie'ru, si'a ga'nihuë huajëguë ba'ijë'ën. ³Yequëcua Cristo bainbi yè'ëna rani, më'è ba'iyete quëahuë. Më'ëbi Riusu te'e ruiñe ba'iyete caraye beoye recoyo ro'tani yo'oguëna, quëani achohuë bacua. Më'è si'arën yo'oguë ba'ise'e'ru më'è recoyo ro'tayete quëani achojëna, ai bojoguë achahuë yè'è. ⁴Yè'è mamacuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ojëna, yè'ëbi ja'anre achaguë, aireba bojoguë ba'iyë.

⁵Yè'è bainguë ai yësi'quë, Cristo bainre conguë, ai re'oye yo'oguë coñë më'è, tin bain ba'icuata'an. ⁶Ja'nca conguëna, bacuabi Cristo bain ënjo'on ba'i jubëna rani, më'è ai yëreba yëyete quëani achoyë bacua. Ja'nca quëani achojëna, Jesús coca quëani achocua, so'o ganijën sai hua'nabi bacua bonse caratoca, bacuana insini cuirajë'ën. Riusu yëyë'ru insini cuirajë'ën. ⁷Bacuabi yua Cristo yo'ore coñu cajën, Cristo cuencuesiruanna ganijaë'ë. Cristoni si'a recoyo ro'tama'icua, ja'ancuani bacua carase'ere seña beoye ba'iyë. ⁸Ja'nca ba'ijëna, mai hua'na Cristo bain sëani, ja'ancuare conjën bañuni. Bacua carasi ma'carëanre ro insiñu cayë. Riusu te'e ruiñe ba'i coca quëani achoyete bacuare coñë mai.

La mala conducta de Diótfrefes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹Cristo bain jubë baru ba'icuanu yihuo cocare toyani saohuë yè'è. Saoguëna, Diótfrefes hue'eguë, bacua ta'yejeiye ëjaguë ba'ie ai yëguëbi yëquëna cocare achaye güebi.

¹⁰Ja'nca güeguëna, yè'è baruna sani ti'anni, baguë yo'oguë ba'ise'e beorure si'a hua'nani quëani achoyë yè'è. Coqueye se'gare yëquënanu ai gu'aye huëoguë, yëquëna bain Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi baru ba'i jubëna në'caye yëjëna, bacuare ënsebi baguë. Baru ba'icua'ga, bacuani coye yëjëna, bacuare ënseguë, baru ba'i jubëbi etoni saoni senjoji.

¹¹Yè'è bainguë ai yësi'quë, yequëcua'bi gu'aye yo'ojëna, bacua yo'oye'ru yo'oma'iguë ba'ijë'ën. Re'oye yo'ocua yo'ojën ba'ie'ru yo'oguë ba'ijë'ën. Re'oye yo'oguëbi yua Riusu bainguë cuencuesi'quë ba'iji. Gu'aye yo'oguëbi yua Riusuni ëñañe beoye ba'iguë, yua Riusuni huesëji.

¹²Huesëguëna, Demetrio ba'iyete cato, si'acuabi baguëte re'oye cajëna, Riusu te'e ruiñe ba'iyete masi güeseguë'bi ba'iji. Yëquëna'ga baguë ba'iyete masijën, baguë re'oye yo'oguë ba'iyete ëñahuë. Yëquënabi te'e ruiñe cajëna, mësacuabi masiyë.

Palabras finales

¹³Yè'ëbi më'ëni ai cocare yihuo ëaye rëinguëna, utire toyani saoye yëma'iñë. ¹⁴Jè'te, më'ëna ëñaguë saiye quë'rë yëyë. Ja'nre'bi, maibi sa'ñeña coca cañuni.

¹⁵Ai bojo recoyo huanoñe ba'ijë'ën. Më'è bain gajecua ënjo'on ba'icua'bi më'ëna saludacaijë'ën, cahuë. Yëquëna gaje bain baru ba'icua'ga saluda cocare quëacaijë'ën.

SAN JUDASBI

Utire toyani saobi

Saludo

¹Yë'ë, Judas, Jesucristore yo'o conguë, Santiago yo'jeguë, ja'an ba'iguëbi utire toyani, mäsacua, Taita Riusu bain cuencuesi'cuana saoyë yë'ë. Riusubi baguë bainreba ai yësi'cuare mäsacua re'huani baguëna, Jesucristo naconi carajeiye beoye ñë'casi'cua ba'iyë mäsacua. ²Ja'nca ba'ijën, Riusu oire bani coñe, bojo recoyo huanofne, ai yëreba yëye, ja'anre caraye beoye ye'yeni ba'ijë'ën.

Los que enseñan mentiras

³Yë'ë bain yësi'cua, Riusu coca, maire tëani ba coca, ja'anre mäsacuani quëaza caguëna, mäsacuani utire toya ëabi yë'ëre. Ja'nca ëaguëna, yureca, Jesucristoni si'a recoyo ro'taye, Riusu bainrebana te'erën se'ga insini jo'case'e, ja'anre ro'taguë, Mäsacua jëja reconoia re'huani, coqueye ye'yocuanu si'a jëja bëinjën sehuojë'ën. Ja'anre ru'ru mäsacuani toyaye bayë. ⁴Bacua yua Riusuni gu'a güejën ba'icuabi mai jubëna yahuera'rë ñë'cani, Riusu bain ba'icua'ru ënojën, bainni ro coquejën, gu'aye se'gare ye'yojën ba'iyë. Ja'nca ye'yojën, “Riusubi maina ai insireba insiji” cajën, ro ro'tajën, ro bain ro'tajën ba'iyë se'gare'ru ba'iyë bacua. Ja'nca ba'ijën, mai Ta'yejeiye Ëjaguë Jesucristo gaña ba'iguëte gu'a güejën, baguëni je'o bajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñato, bacuare bënni senjoja'ñe yua canu jo'case'ere ba'iji.

⁵Mäsacua yua mai Ëjaguë ai ba'irën yo'oguë ba'ise'ere ai achareba achacua'reta'an, ja'anre se'e mäsacuani quëani achoyë yë'ë. Mai Ëjaguëbi Israel bain jubë, bacuare Egipto yijabi tëani sasi'quëta'an, ja'nrebi yo'je, baguëte recoyo ro'tama'icuanu huesoni si'abi baguë. ⁶Yequëcua Riusu guënamë re'oto yo'o conjën ba'isi'cuare ro'tajë'ën. Riusubi bacua ba'iruanre cuencueni ënoguëna, ro quëñëni jo'cani senjoni saë'ë. Saijënna, Riusubi bacuare preso zeanni, baguë guënameñabi huenni, zijeiyereba ba'iruna guaoni, baguë ëñojai umuguse ti'anguëna, bacuare bënni senjoja'ñete bacuana jo'caja'guë'bi. ⁷Sodoma, Gomorra, baru ba'i huë'e joboña, ja'an bain ba'isi'cuare'ga ro'tajë'ën. Bacuabi yua güinajeiñe gu'aye yo'oni sa'ñeña ai a'ta yo'oreba yo'ojënna, Riusubi, Si'a bainbi ëñani ye'yejë'ën caguë, ba toa yayaye beoye ba'iruna jo'cani senjobi bacuare.

⁸Ja'nca ba'iguëna, mai jubë coqueye ye'yocua'ga, bacuabi güina'ru gu'aye yo'ojën ba'iyë. Ro bacua ëo cainse'ere ëñajën, bacua ga'nihuëanbi ro a'ta yo'ojën, mai Ëjaguë guansese'ere gu'a güeni senjojën, Riusu ta'yejeiye ëjacua guënamë re'otona re'huani jo'case'ere ro jayajën, ro bëinjën cayë bacua. ⁹Riusu ira anje jubë ëjaguë Miguel hue'eguë, baguë yua gu'aye jayamaji'i. Zupai huatibi Moisés ga'nihuëte baza caguëna, Miguelbi bëinguë, baguëte ënse ëaye yo'oguë, gu'a cocare zupaini caye beoye baji'i baguë. “Riusubi më'ëni bëiñe sehuoja'guë” ja'an se'gare zupaini cabi. ¹⁰Mai jubë ba'icuata'an,

ba'cuabi te'e ruiñe ba'iyete huesëjën, ro gu'aye jayajën cayë. Airu hua'i hua'na'ru ro ro'tajën, ro bacua ëa ëñajën ba'iyete yëjën, gue ëase'le yo'ojën, ja'anna ro huesëni carajeiye.

¹¹Ai ba'iyë ai bënni senjoñe se'ga ba'iji bacuare! Caín yo'oguë ba'ise'ere guüna'ru yo'ojën ba'iyë. Balaam yo'oguë ba'ise'ere ro coquejën ye'yojën, Curi ëaji cajën, ro gu'a ma'ana ganijaë'ë. Bacua ëjacua guanseyete yo'omajën, Coré bëinguë sehuose'ere ro bëinjën sehuoyë bacua. Ja'nca sehuojën, Coreni bënni senjose'ere huesëni carajeija'cua'ë bacua. ¹²Mäsacuabi Riusuni bojojën, sa'ñeña yëreba yëjën ñë'cajënna, bacuabi ro be'teni, ro a'ta aon ainjën, gu'aye yo'ojën, mäsacua re'o bain jubëte ba'ijën, si'si hua'na'ru ëñoñë. Ro bacuara'ru huanofne ba'iyë. Bacuabi ro coquejën, ro ba'iyë. Oco picobi tutu naconi ro huahuaguë saiguë, oco ca'niñete ëñoma'iji. Sunquiñëa ju'insiñëa rutani senjosinëabi ro ba'iguë, uncuere quëinma'iji. Bacuabi ja'nca'ru ro coquejën, ro ba'iyë. Gare gu'a recoyo bacua'ru ëñoñë bacua. ¹³Jai ziyabi të'a saoni, chiri huëoguëna, bacuabi ja'nca'ru gu'aye yo'oye se'gare ëñoñë. Ma'choco hua'i ro ganiñe'ru gu'ana ganijën ba'iyë bacua. Riusubi zijeiyereba ba'iruna bacuare jo'cani senjoguëna, bacuabi si'arën ba'ija'cua'ë barure.

¹⁴Ira banguë ba'isi'quë Enoc hue'eguë, siete ba'iguëbi Adán yo'jena raisi'quë, Riusubi baguë cocare ëñaguëna, ba coquejën ye'yocua're caguë, bacua bënni senjoja'ñete quëani achobi: “Ëñajë'ën. Mai Ëjaguëbi baguë ta'yejeiye ba'i jubë guënamë re'oto yo'o con hua'na, mai cuencueye porema'iñe ba'icua, bacua naconi raiji. ¹⁵Si'acua gu'aye yo'ojën ba'icua're ñë'coni, bacua bënni senjoñete huo'hueni insiji. Bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere cuencueni, Riusuni gu'a güe coca ro gu'aye jayajën case'ere ro'ta güeseni, bacua gu'a juchare ëñoni, bacuani bëinreba bënni senjoja'guë'bi” canu jo'cabi Enoc. ¹⁶Bacuabi ro bëin coca se'gare cajën, yequëcuanu gu'aye cajën ba'iyë. Ro bacua yëse'ere, ro gu'aye yo'ojën ganiñë. Ro bacua se'gare'ru huanoguëna, ro bacua yo'o yo'oyete ai ta'yejeiye ai quëani achoyë. Yë'ë yëse'ere conu baza cajën, yequëcuanu re'o cocare cajën coqueyë.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷Yureca, yë'ë bain yësi'cua, mai Ëjaguë Jesucristo, baguë bain raoni jo'casi'cuabi ja'anrë coca quëani achorena, mäsacua ro'tajën ba'ijë'ën. ¹⁸Bacuabi ñaca quëahuë: “Ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, yequëcuanu ro bacua yëse'ere gu'aye yo'ojën, Riusuni gu'a güej Ro bacua se'gare'ru huanoguëna, ro bacua yo'o yo'oyete ai ta'yën, mäsacua're ai gu'aye jayayë” quëahuë. ¹⁹Ja'nca sëani, ba coquejën ba'icuabi ro bacua yëse'ere se'gare yo'ojën, bainni sa'ñeña bëin güeseyë. Ro bain ro'taye'ru ro'tajën ba'iyë. Riusu Espiritu beo hua'na ba'iyë.

²⁰Yë'ë bain yësi'cua, mäsacuaca ja'ansi'cua yua quë'rë se'e Jesucristo naconi jucha beoye ba'ijën, quë'rë jëja reconoabi baguëni ro'tajën bañuni cajën, Riusu Espiritu naconi te'e

ujajën, Riusuni coca cajën ba'ijë'ën. ²¹Mësacuabi Riusu naconi ba'ijën, baguë yëreba yëye'ru si'a bainni ai yëreba yëjën, gare senjoñe beoye ba'ijë'ën. Mai Ējaguë Jesucristobi maini ai oire baguë congüë, si'arën ba'iyete maina insiguëna, ja'anre bojojën ëñajën ëjojën ba'ijë'ën.

²²Yequëcua Jesucristoni recoyo ro'taye caracua, bacuani ai oire bajën conjën, bojora'rë ye'yojën ba'ijë'ën. ²³Bacuabi ba toana uni si'ama'ija'bë cajën, bacuare tëani bajë'ën. Yequëcua recoyo ro'taye caracua, bacuani huaji yëyera'ru ëñajën conjën ba'ijë'ën. Ja'nca conjën ba'ijën, bacua gu'a juchare ai güereba güejën ba'ijë'ën. Mësacua yua gu'a ca'nmi rau baguë canre sayaye güeyë'ru, bacua gu'a juchare ai güejën ba'ijë'ën. Bacua gu'a jucha güina'ru yo'oma'iñe cajën, mësacua ëñare bajën, bacuare conjën ba'ijë'ën.

Alabanza final

²⁴Yureca, mai Taita Riusubi mësacuani tëani baguëna, gu'a juchare ro'tani gurujaiye beoye ganiñë mësacua. Ja'nca tëani baguëbi mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e beoru quëñoni senjoguë, mësacuare bojoreba bojo huanofe ba'icuaire re'huanu, baguë ba'iru go'sijeyereba ba'iruna mësacua jucha tënosi'cuare nëconi baji. ²⁵Mai Riusu gañaguë ba'iguëbi si'aye masiye caraye beoye ba'iguëbi maini tëani baza caguë, mai Ējaguë Jesucristote maina raobi. Ja'nca raoguëbi baguë go'sijeyey, baguë jai Ējaguë ba'iye, baguë masiye guanseye, baguë si'a jëja poreye, ja'an ta'yejeyey ba'iguëbi gare ñu'ñujeiñe beoye ba'ija'guë cayë. Yureña ba'iguë'ru si'arën güina'ru ba'ija'guë cayë. Ja'nca raë'ë. Amén.

SAN JUAN

Guënamë toya ëñaguë ba'ise'e

La revelación de Jesucristo

1 ¹Riusubi yurera ba'ija'yete yë'ë bainreba concuani masi güeseza caguë, Jesucristoni masi güeseni jo'cabi, baguë bainreba concuani masi güeseyete. Baguë guënamë re'oto yo'o con hua'guëre choini, yë'ë bainguë Juan hue'eguëni ëñojajë'ën caguë, baguëte yë'ëna raoni, yë'ëni Espiritu toya ëñobi. ²Ëñoguëna, si'aye ëñahuë yë'ë. Riusu cocarebare achaguë, Jesuscristobi te'e ruiñe quëani achoguëna, Jesucristo ba'iyete ëñasi'quëbi yurera mësacuani quëareba quëani achoyë yë'ë. ³Ja'nca quëani achoguëna, Riusu cocareba yure ba'ija'yete quëani jo'case'e sëani, si'a bain ëñani achocuabi recoyo bojoreba bojojën ba'ija'bë. Si'a bain achacua'ga recoyo ai bojoreba bojojën ba'ija'bë. Si'a bain ba cocarebare güina'ru achani yo'ojën ba'icua'ga recoyo ai bojoreba bojojën ba'ija'bë. Ba coca ba'ija'ye yureca te'e jëana ti'anja'nëta'an rëinji.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴Yë'ë, Juan hue'eguëbi yua Riusu bain jubëan te'e ëntë sara samubëan Asia yijare ba'ijëna, utire toyani mësacuana saoyë. Riusu bayete mësacuana ai ba'iyë ai insireba insija'guë cayë. Mësacua recoñoa ai bojo huanoñe ba'icua'e mësacua re'huaja'guë cayë. Ja'an Riusu yua ru'rureba ba'isirëmbi si'arën baji'i. Yureña si'arën ba'iji. Gare carajeiye beoye ba'iguëbi yurera maini ëñoguë rajji. Riusu Espiritu sanhuë baguë jëja guëna seiñuë t'ëjijeyi nëcacua, bacua'ga mësacuani güina'ru recoyona bojocuare re'huaja'bë. ⁵Jesucristo'ga mësacuani güina'ru recoñoa bojocuare re'huaja'guë. Baguë yua Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiguëbi maini gare coqueye beoye te'e ruiñe quëani achoji. Baguëbi junni tonsi'quëbi quë'rë ta'yejeyereba go'ya rajji. Si'a ën yija bain ta'yejeyi ëjacuani guansegüëna, bacuabi Jaë'ë cani yo'ojën ba'iyë. Ja'an Cristobi yua maini ai yëguë ba'iguë, mai ro'ire junni tonguë, mai gu'a juchana zemosi'cuare etobi. ⁶Ja'anguëbi baguë yo'je ëjacua, baguë pairi sanhuë, ja'ancuani maire re'huani maire jo'cabi, baguë Taita Riusu yo'o conjën ba'icua'e. Ja'nca maire re'huani jo'caguëna, baguëni caraye beoye bojojën, baguë ta'yejeyereba ba'iyete si'a bainni caraye beoye masi güeseñu cayë. Ja'nca yo'ojën bañuni.

⁷Ja'anguëbi yureca pico re'otobi gaje meguëna, si'a bainbi baguëni ëñajën ba'ija'cua'ë.

Baguëni hui pereñabi totasi'cuabi baguë gaje meñete ëñaja'cua'ë.

Si'a re'oto bain jubëanbi baguëni ëñajën, baguëni ai quëquëjën, ai sa'ntijën oija'cua'ë.

Aito. Ja'nca ba'ija'guë'bi.

⁸Ja'nca rajja'guëbi ba'iji mai Eñaguë Riusu. Quë'rë ta'yejeyi Eñaguë sëani, carajeiye beoye ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi ñaca quëabi: "Ru'rureba ba'isirëmbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë. Yureña ba'irëmbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë. Gare carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë" cabi mai Eñaguë.

Una vision del Cristo glorioso

⁹Yë'ë, Juan hue'eguëbi yua mësacua'e te'e bainguë'ë. Je'lo bacuabi mësacuani ai gu'aye huajëna, yë'ë'ga mësacua naconi ai yo'oguë ba'iyë. Maibi ai yo'ojën, Riusu ba'iyë ëñoja'rëne ëjojën, Jesucristoni senjoñe beoye si'a recoyo ro'tajën bañuni cayë. Yë'ëbi yua Riusu cocareba Jesucristo masi güesese'ere quëani achoguëna, yequëcuabi yë'ëni preso zeanni, Patmos casi jubona jo'cahuë. ¹⁰Jo'carena, ja'nrëbi, mai Eñaguë ta'yejeyi ba'i umuguse ba'iguëna, Riusu Espiritu naconi recoyo te'e ba'ë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë yo'je ca'ncobi ai jëja coca cani achose'e baji'i. Coneta juise'e'ru achoguë, ¹¹yë'ëni cabi:

—Yë'ë yua gare carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë. Më'ë yure ëñaja'nëte utina toyani, ba yë'ë bain jubëan te'e ëntë sara samubëanna saojë'ën. Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, ja'anruan ba'i jubëan Asia yijare ba'ijëna, toyani saojë'ën, cani achobi.

¹²Cani achoguëna, ¿Nebi caguë'ne? cahuë yë'ë. Cani, yua bonëni ëñato, majahuë se'nquehuëan, zoa curi majahuëan te'e ëntë sara samuhuëan naconi baji'i. ¹³Majahuë se'nquehuëan ba'iruna ëñato, Jesucristo, Bainguë'ru Raosi'quëreba, ja'anguëbi nëcabi. Baguë ju'i can yua zoa corohuë ju'ise'e, baguë guëon na'mi tëca ti'anbi. Zoa curi tëinme yua baguë coribate tëansi'quë baji'i. ¹⁴Baguë rañare cato, yua oveja raña'ru ai pojeiyereba baji'i, po gao mareba baye'ru. Baguë ñaco yua toa ma'ñoñe'ru re'huasi'quë baji'i. ¹⁵Baguë guëña'ga yua bronce guëna toana boni jue'nejeiñe'ru go'sijei guëña'ga re'huasi'quë baji'i. Baguë coca caguë, yua ai sao ziyara achose'ru achobi. ¹⁶Baguë jëja ëntë sarana ëñato, ma'chocoan te'e ëntë sara samucoanre ze'enguë baji'i. Guerra hua hua'ti si'a ca'ncoña re'oye guë'tosi hua'ti yua baguë yi'obobi huiguë raobi. Baguë ziare ëñato, ënsëguë jëja miañe'ru ma'ñoguë baji'i.

¹⁷Ja'nca ba'iguëna, baguëni ëñahuë yë'ë. Eñani, yua baguë guëon na'mina tanni, ju'insi'quë'ru uën'ë yë'ë. Uinguëna, baguë jëja ëntë sarare yë'ëna pa'róni, yë'ëni cabi:

—Huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Ru'rureba ba'isirëmbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë. Carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁸Huajëreba huajëguë'ë yë'ë. Junni tonsi'quëta'an, go'ya rani, gare se'e junni toñe beoye ba'iguë'ë yë'ë. Zupai huati, bainre huani baguë toabona senjoñe poreye'ru, quë'rë ta'yejeyi Eñaguë ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁹Ja'nca ba'iguëbi yureca m'ë'ëni guënamë toyare ëñoñë yë'ë. Yure ba'iyë, jë'te ba'ija'ye, ja'anre ëñoguëna, më'ë ëñañe'ru güina'ru utina toyani jo'cajë'ën. ²⁰Yureca ma'chocoan te'e ëntë sara samucoan yë'ë jëja ëntë sarana zeanse'ere ëñahuë më'ë. Majahuë se'nquehuë zoa curi majahuëan te'e ëntë sara samuhuëan naconi ba'ise'ere'ga ëñahuë më'ë. Eñaguëna, ja'an ba'iyete bain huesë ëyë ëñato'ga, më'ëni quëani masi güeseyë yë'ë. Ba ma'chocoan te'e ëntë sara samucoan yua yë'ë bain jubëan te'e ëntë sara

samubëan, bacua jubëanni yè'è coca quëaja'cua'ru ba'iyë. Ba'ijëna, majahuë se'nquehuëan te'e ëntë sara samuhuëan yua yè'è bain jubëan te'e ëntë sara samubëan'ru ba'iyë.

Mensajes a las siete iglesias: El mensaje a Efeso

2 ¹Ja'nca ba'ijëna, ru'ru ën cocare toyani Efeso jubëre quëaja'guëna saojë'ën: “Yè'è yua ba ma'chocoan te'e ëntë sara samucoanre yè'è jëja ëntë sarare bayë. Ba majahuë se'nquehuë, zoa curi majahuëan te'e ëntë sara samuhuëan, ja'an naconi ba'iguë ganiñë yè'è. Ja'nca ba'iguë sëani, mël'ëni coca yihuoza caguë raël'ë yè'è. ²Mël'ë yo'o yo'oye, mël'ë jo'caye beoye jëja recoyo baye, ja'anre ëñani, si'aye masiyë yè'è. Gu'a bainre ai gu'a güeguë ba'iyë mël'ë. Yequëcua, Riusu raosi'cua'ë yëquëna, coquejën casi'cua, ja'ancuabi mësacua jobona ti'anjënna, bacua coquejën ba'ise'ere masini, bacuare saoni senjohuë mësacua. ³Mësacua yua yè'è ta'yejeiye ba'iyete ro'tajën, gare jo'caye beoye jëja recoyo bacuabi yè'è yo'o cuencuese'ere guajaye beoye yo'ojën ba'iyë mësacua. Ja'anre masiyë yè'è. ⁴Ën coca se'gare mësacuanu gu'aye cayë yè'è: Mësacuabi ru'rureba yè'ëni ai yëjën ba'ë'ë. Ba'icuata'an, yurera yè'ëni ta'yejeiye yëma'iñë mësacua. ⁵Ja'an juchana to'insi'cua'ë mësacua. Ja'anre ro'tani, mësacua gu'a juchare senjoni, mësacua ru'rureba yo'o yo'ose'le'ru se'e güina'ru yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacua gu'a juchare jo'cani, mame recoyo re'huajë'ën. Mësacua re'huama'itoca, mësacua majahuë se'nquehuëte quëñoni senjoñë yè'è. Yè'è bain ba'iyë mësacuare quëñonë yè'è. ⁶Yeque cocare mësacuanu bojoguë cayë yè'è: Mësacuabi ba Nicolaíta bain yo'o yua gu'a yo'o'ë cajën, mësacua güeyë. Yè'è güeye'ru güina'ru güeyë mësacua. ⁷Riusu Espíritubi guanseguëna, ën cocare yua baguë bain jubëanna saoyë yè'è. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica, achani te'e ruiñë ye'yëjë'ën. Yequëcuabi je'o bajënna, què'rë ta'yejeiye recoyo jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, bain huajë sunquiñë, Riusu jo'ya re'ohuë ba'iguëna, ba uncuere tëani uncue güeseyë yè'è.” Ja'an cocare Efeso jubë quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Esmirna

⁸Yureca, yeque cocare toyani, Esmirna bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: “Yè'ëbi ru'ru ba'isirëni si'arën ba'iguë'ë. Carajeiye beoye ba'iguë'ë yè'è. Junni tonsi'quëbi go'ya raël'ë yè'è. Ja'nca ba'iguëbi mësacuanu coca yihuoza caguë raël'ë yè'è. ⁹Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yè'è. Yequëcuabi ai je'o bajënna, mël'ëbi ai ja'siye ai yo'oguë, bonse carajeiguë, ja'an ba'iyete masiyë yè'è. Bonse carajeito'ga, Riusubi baguë bayete mësacuana ai ba'iyë ai insireba insiguë ba'iji. Yequëcua judío bain cacuabi mësacuanu ai gu'aye cajënna, yè'ëbi masiyë. Judío bain beoyë bacua. Ro zupai huati concua se'ga ba'iyë. ¹⁰Mësacua ai yo'oja'yete ro'tani, huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Yureca, zupai huatibi mësacua jubë ba'icua yequëcuare zeanni, ya'o huë'ena guao güeseye ro'taji. Ja'nca guao güeseguëna, mësacuabi ai ja'siye ai yo'oye ye'yeyë. Si'a sara ba'i umuguseñabi ai yo'oyë mësacua. Ja'nca ba'iguëna, mësacua junni toncuata'an yè'ëni si'a recoyo ro'tajën, yè'ëre gare senjoñë beoye ba'ijë'ën. Ja'nca si'a recoyo ro'tatoca, yè'ë naconi huajëreba huajë güeseyë yè'è. ¹¹Riusu Espíritubi congüëna, ën cocare yua baguë bain jubëanna quëani saoyë yè'è. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica, achani te'e ruiñë ye'yëjë'ën. Yequëcuabi je'o bajënna, què'rë ta'yejeiye recoyo jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, mësacua toa zitarana huesëye beoyë ba'iyë.” Ja'an cocare Esmirna bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Pérgamo

¹²Ja'nrebi, yeque cocare toyani, Pérgamo bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: “Yè'ëbi yua guerra hua hua'ti si'a

ca'ncoña re'oye guë'tosi hua'tire bayë. Ja'nca baguëbi mësacuanu coca yihuoza caguë raël'ë yè'è. ¹³Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yè'è. Mësacua ba'i jobo yua zupai huati guanseguë ba'i jobo ba'iguëna, yè'ëbi masiyë. Ja'nca ba'iguëta'an, mël'ëbi yè'è ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñë ro'taguë, yè'ëni si'a recoyo ro'taye gare jo'caye beoye ba'iyë. Zupai huatibi mësacua jobore ba'iguëna, yè'è bainguë Antipas hue'eguëbi yè'ëni si'a recoyo ro'taguë, yè'è yo'ore congüë ba'iguëni, ja'an ro'ire huani senjohuë. Ja'nca ba'iyeta'an, mësacua huaji yëye beoye yè'ëni si'a recoyo ro'taye jo'camaë'ë. ¹⁴Jo'cama'icuata'an, ën cocare mësacuanu gu'aye cayë yè'è: Pérgamo ba'i jubë ba'icua yequëcuabi ira bainguë ba'isi'quë Balaam ye'yose'le'ru ye'yoyën ba'iyë. Balaam yua Balacni gu'aye yihuoguë ba'nji. Israel bainni gu'aye yo'o güesejë'ën caguë ba'nji. Imageña te'ntoni necose'e ja'an ro'ire jo'yare huani ain güesejë'ën. Yeco naconi yahue bani, gu'aye yo'o güesejë'ën caguë ba'nji Balaam. ¹⁵Yequëcua'ga Nicolaíta bain ye'yoye'ru ye'yoyën ba'iyë. Ja'an ye'yoyete ai güeyë yè'è. ¹⁶Ja'nca ye'yoyën ba'ijëna, mësacua gu'a juchare jo'cani senjohë'ën. Mame ye'yoye re'oye ye'yoyë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, mësacua ba'i jobona yuara sani, yè'è guerra hua hua'ti yè'è yi'obore ba'i hua'ti, ja'anbi bacuani ai jëja huaiyë yè'è. ¹⁷Riusu Espíritubi congüëna, ën cocare baguë bain jubëanna quëani saoyë yè'è. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani, te'e ruiñë ye'yëjë'ën. Yequëcuabi je'o bajënna, què'rë ta'yejeiye recoyo jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, Riusu maná aon baguë ba'i jobo yahue baye, ja'an aonre bacuani aonë yè'è. Ja'nrebi, ga bainguë mame mami hue'yose'ere pojeibë gatabëna toyani, baguëna insiyë yè'è. Insiguëna, ba coguë se'gabi ba mamire masiye poreji. Yequëcuaa masiye porema'iñë.” Ja'an cocare Pérgamo bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Tiatira

¹⁸Ja'nrebi, yeque cocare toyani, Tiatira bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën: “Yè'è yua Riusu Zin ba'iguë, yè'è ñaco yua toa ma'ñoñë'ru re'huasi'quë ba'iguëbi, yè'è guëña yua bronce guëna jue'nejeiñë'ru go'siye guëña'reba re'huasi'quë ba'iguë, ja'an ba'iguëbi mësacuanu coca yihuoza caguë raël'ë yè'è. ¹⁹Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yè'è. Mësacuabi si'acuanu ai yëjën ba'iyë. Yè'ëni si'a recoyo ai re'oye ro'taye. Yè'ëni ai re'oye yo'o coñë. Jëja recoyo bacuabi yè'ëre jo'cani senjoñë beoye ba'iyë. Mësacua ru'rureba yo'ojën ba'ise'le'ru yureña yè'ëni què'rë ta'yejeiye yo'o conjën ba'iyë mësacua. ²⁰Ja'nca ba'icuata'an, ën cocare mësacuanu gu'aye cayë yè'è. Ba gu'a romigo Jezabel hue'egobi mësacua jobo ba'igona, mësacuabi etoni saoma'iñë. Bagobi yè'è bainna sani, Riusu cocare quëago raisi'co'ë yè'è cago, yè'è bainni ai coquego ye'yogo ba'igo: Yeco naconi yahue bani a'ta yo'ojën ba'ijë'ën cago. Imageña te'ntoni necose'e ja'an ro'ire hua'i huani ainjë'ën cago. ²¹Ja'nca cagona, bago gu'a jucha senjoñete ëjohuë yè'è. Èjoguëna, bago a'ta yo'oye jo'caye gare güego. ²²Ja'nca güegona, yè'ëbi bagoni ai jëja raure jo'cayë. Yequëcuabi bagoni yahue bajën, bago naconi a'ta yo'ojënna, bacuani ai ba'iyë ai jëja huani, ai ja'siye ai yo'o hua'nare jo'cayë yè'è, bacua gu'a juchare senjoma'itoca. ²³Bago macuare'ga ai jëja huani senjoñë yè'è. Ja'nca yo'oguëna, yè'è bain jubëan ba'icuabi yè'è ba'iyete ëñani masiye poreyë. Bain masiye, bain recoyo ro'taye, ja'anre te'e ruiñë masiyë yè'è. Ja'nca masiguëbi ga bainguë yo'oguë ba'iyete cuencueni, baguë si'nseyete huo'hueni insiyë yè'è. ²⁴Yequëcuaca Tiatira bain jubë ba'icuabi ja'an baingo ye'yoyete achama'ijën, zupai huati recoyo ro'taye'ru ro'tama'iñë mësacua. Ja'nca

ro'tama'ijëna, mäsacuani se'e yeque yo'o yo'oye senma'iñë yë'ë. ²⁵Yë'ë ënojai umuguse ti'añe tëca, mäsacua yure yo'o yo'oyete gare jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. ²⁶Yequëcuabi je'o bajëna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, yë'ë yo'o cuencuese'ere gare jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, si'a re'oto bain ëjacuani mäsacuare re'huayë yë'ë. ²⁷Re'huaguëna, mäsacuabi guënañobi huaiye'ru, ba re'oto bainni ai jëja si'nsejën guanseyën ba'iyë. Sotoroan hua'huaye'ru bacuani ai jëja huaijën guanseyë. Yë'ë Taitabi yë'ëre E'jaguëre re'huaguëna, yë'ë'ga güina'ru yë'ë bain concuare yë'ë ëjacuare re'huaye poreyë. ²⁸Yë'ë go'sijeiye'ru güina'ru go'sijeiën ba'ija'cua'ë. Ba zijerën ma'choco miañe'ru quë'rë go'sijeiën ba'ija'cua'ë. ²⁹Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bain jubëanna quëani saoyë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani, te'e ruiñe ye'yejë'ën cayë." Ja'an cocare Tiatira bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Sardis

3 ¹Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Sardis bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Riusu Espiritu sanhuë, te'e ëntë sara samucua, ba te'e ëntë sara samu ma'chocoan, ja'anre baguëbi yë'ë cocare mäsacuani quëani achoyë yë'ë. Mäsacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Yequëcuabi mäsacua jubë yua huajëjën ba'i jubë ba'iyë ro'tacuata'an, recoyo ju'insi'cua'ru se'ga ba'iyë mäsacua. ²Ja'nca sëani, sëta rani huajë hua'na ruinjë'ën. Jëja recoyo re'huani, recoyo ju'inse'e'ru ba'iyete mame re'huani, huajë hua'na ruinjë'ën. Yequëcuabi, Mäsacua yua ai re'oye yo'o yo'ojën ba'iyë ro'tacuata'an, yë'ë Taita Riusuca ja'an ro'tama'iji. Mäsacua ja'an yo'ojën ba'iyete ëñani masiyë yë'ë. ³Ja'nca ba'iguëna, mäsacua yua ru'rureba coca achani recoyo ro'tajën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Ja'an cocare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Mäsacua gu'a jucha yo'ose'ere jo'cani, mame recoyo re'huani ba'ijë'ën. Mäsacua gu'a juchare senjoma'itoca, mame sëtama'itoca, jian hua'guë ñami jiangüë raiye'ru mäsacuare te'e jëana si'nseguë raiyë yë'ë, mäsacua yua yë'ë si'nseguë raija'rën huesëcua sëani. ⁴Ja'nca ba'iyeta'an, mäsacua bain jubë Sardis huë'e jobo ba'icua, yequëcuabi jucha beocua ba'iyë. Bacua caña yua si'si beoye ba'iguëna, bacua yua yë'ë naconi pojei canre ju'ijën ganija'cua'ë. Ja'ancuani te'e ruiñe ëñaguë bojoyë yë'ë. ⁵Yequëcuabi je'o ëñajëna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, mäsacua ja'ansi'cua ja'nca'ru pojei canre ju'ijën ba'ija'cua'ë. Mäsacua mami yua Riusu uti pëbëna toyani jo'case'e ba'iguëna, gare tënoñe beoye ba'iyë, mäsacuabi si'arën ba'ija'cua sëani. Taita Riusu, baguë guënamë re'oto yo'o con jubë, bacuabi achajëna, mäsacua mamire ëñoni, Ai re'o bain'ë quëani achoja'guë'ë yë'ë. ⁶Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bain jubëna quëani saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani ye'yejë'ën." Ja'an cocare Sardis bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Filadelfia

⁷Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Filadelfia bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Yë'ë yua jucha beoguë, ba quë'rë te'e ruin recoyo baguë, ja'anguë'bi ba'iyë yë'ë. Ira Taita David ba'isi'quë'ru quë'rë ta'yejeiye E'jaguë ba'iyë yë'ë. Baguë huë'e jobo anto sa'roñate ancotoca, yequëcuabi ta'piye porema'iñë. Yë'ëbi ta'pitoca, yequëcuabi ancote porema'iñë. Ja'nca ba'iguëbi mäsacuani coca yihuoza caguë raë'ë yë'ë. ⁸Mäsacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Ja'nca masiguëbi yureca anto sa'rote mäsacuana ancoguëna, yequëcuabi ta'piye porema'iñë. Mäsacua yua jëja yo'o yo'oye poremajën, yë'ë ta'yejeiye

ba'iyete gu'a güeye caye beoye baë'ë. Yë'ë cocarebare achani recoñoa re'huaye, ja'anre yo'ojën baë'ë mäsacua. ⁹Ja'nca sëani, mäsacuani coca quëayë yë'ë. Zupai huati concua, Judío bain ba'iyë ro coquejën cacua, ja'ancuani mäsacua guëon na'mina gugurini rëan güeseyë yë'ë. Yë'ëbi mäsacuani ai yëreba yëguë ba'iguëna, ja'anre bacuani ëñoguë ye'yoyë yë'ë. ¹⁰Mäsacuabi yë'ë cocarebare achani, mäsacua recoñoa re'huani jo'caye beoye yo'ojën baë'ë. Ja'nca yo'ojën ba'icua sëani, si'a bain ai ja'siye ai yo'oja'ye'ru mäsacuani ai yo'o güesema'iñë yë'ë. Bacua recoyo ro'tayete masiza caguë, si'a ën yija bainni ai yo'o güeseyë yë'ë. ¹¹Yurera ëñoguë raija'guë'ë yë'ë. Yequëcuabi mäsacua premio coja'yete tëani bama'iñe cajën, yë'ë cocareba ye'yese'ere si'a jëja recoñoa re'huajën, ja'anre gare bajën ba'ijë'ën. ¹²Yequëcuabi ai je'o ëñajëna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'ën. Jëja batoca, yë'ë ëja bainre mäsacuare re'huani, yë'ë Riusu ba'i jobona bayë yë'ë. Riusu huë'e tubëan nëcose'e'ru mäsacuabi ba'ijën, gare ñu'ñujeiñe beoye ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, yë'ë Taita Riusu mamire mäsacuana toyani së'queyë. Baguë huë'e jobo, mame re'huasi jobo Jerusalén hue'eguë, guënamë re'otobi gaje raija'guë, ja'an mamire mäsacuana toyani së'queyë. Yë'ë mami yua mame hue'ëja'ye ja'anre'ga mäsacuana toyani së'queyë. ¹³Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bain jubëanna quëani saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani ye'yejë'ën." Ja'an cocare Filadelfia bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Laodicea

¹⁴Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Laodicea bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Yë'ë yua Riusu ba'iyete ëñani masiguërebabi bainni te'e ruiñe jo'caye beoye quëani achoguë ba'iyë. Ru'ru ba'isirën Riusu naconi te'e ba'iguë, si'a re'otore re'huani jo'caye conhuë yë'ë. ¹⁵Mäsacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Sësë re'co ba'iyë'ru ba'ima'iñë mäsacua. Ja'su re'co ba'iyë'ru ba'ima'iñë mäsacua. iSësë re'co o ja'su re'co, ja'anre uncutoca, re'oye'ë cayë! Sësë re'co, ja'su re'co ja'an ba'iyë'ru mäsacua ba'ijë'ën. ¹⁶Mäsacuaca yua ro guëojei hua'na se'ga ba'ijën, yua gu'aye ba'icua sëani, yë'ë yi'obobi mäsacuare cuisani senjoñë. ¹⁷Mäsacuabi ro bojojën ñaca cayë: Yëquëna yua bonse ëjaguëbi ta'yejeiye bonse coreba coguë sëani, çgue bonsere caraguë'ne yëquëñare? cayë mäsacua. Ja'nca cacuata'an, Riusubi mäsacuani ëñaguë, ai yo'o hua'na, bonse beo hua'na, ñaco ëñama'i hua'na, can beohuë ba'i hua'na, ja'nca ba'iyë mäsacua, çaji. Caguëna, mäsacua ba'iyete ro huesëjën ba'iyë. ¹⁸Ja'nca ba'icua sëani, mäsacuani coca yihuoza caguë raë'ë yë'ë. Ai ba'iyë ai baja'ye cajën, yë'ë zoa curi toana go'chani ai re'oye re'huase'e, ja'anre yë'ëna con bajë'ën. Bainbi mäsacua can beohuë ba'iyete ëñama'iñe cajën, yë'ë pojei canre yë'ëni con sayajë'ën. Naco ëñaja'ñe cajën, yë'ë ñaco ëcore yë'ëna con, mäsacua ñacona ro'queni, ñaco ëñajë'ën. ¹⁹Yë'ë bain ai yësi'cua, ja'ancuani si'a jëja yihuoni si'nseyë yë'ë. Ja'nca sëani, mäsacua yua jëja recoyo re'huani, mäsacua gu'a juchare tënoni, yë'ëna bonë raijë'ën. ²⁰Yureca, bain anto sa'rona nëcani, bacuana je'njuni achoyë yë'ë. Je'njuni achoni, yë'ëre achani yë'ëna ancocua ja'ancuana cacayë yë'ë. Cacani, bacua naconi te'e bojoguë, bacua naconi aon ainguë, te'e ba'iyë yë'ë. Bacua'ga yë'ë naconi aon ainjën, yë'ë naconi te'e bojojën ba'iyë. ²¹Yequëcuabi je'o ëñajëna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, yë'ëbi bacuare choini, yë'ë naconi yë'ë jëja guëna seihuëna te'e bëani ba'ijë'ën mäsacuani cayë. Yë'ë'ga güina'ru recoyo ta'yejeiye jëja bani, yë'ë Taita naconi baguë jëja guëna seihuëna te'e bëahuë yë'ë. Ja'nca te'e bëaguëna, mäsacua yua yë'ë naconi

yè'è jèja guèna seihuèna te'e bëajèn ba'ija'cua'è. ²²Riusu Espíritubi conguèna, èn cocare baguè bainreba jubèanna quèani saoyè yè'è. Ja'nca saoguèna, si'a bainbi ganjo banica achani ye'yejè'èn." Ja'an cocare Laodicea bain jubère quèaja'guèna toyani saojè'èn, yè'ère caguè guansebi Jesucristo.

La adoración en el cielo

4 ¹Ja'nrèbi, guènamè re'otona èñato, anto sa'ro anconi saose'e'ru baji'i. Ba'iguèna, coneta juiye'ru achoguè, yè'è ja'anrè achasi'què, ja'anguèbi yè'èni coca cabi:

—Ènjo'onna mèijè'èn. Jè'te ba'ija'yete mè'èni èñoza, cabi.

²Caguèna, Riusu Espíritubi yè'èni guènamè re'otona mèabi. Mèaguèna, ja'nrèbi, queruna èñato, Riusu jèja guèna seihuè baji'i. Ba'iguèna, Riusubi ja'anrute ñuji'i. ³Ja'nca ñu'iguèbi ai ba'ie ai go'sijeiguè baji'i. Jaspe, cornalina, ja'an gata go'sijeie'ru ai go'sijeiguèra baji'i. Ra'ña mequè'ga esmeralda gata go'sijeie gan ga'hua'ru Riusu jèja guèna seihuè quèhuijei ga'hua'ra go'sijeiguè baji'i. ⁴Yequè jèja guèna seihuèan, veinticuatro guèna seihuèan yua Riusu guèna seihuè tè'ijeie baji'i. Ba'iguèna, veinticuatro ira èja bain, pojei can ju'icua, zoa curi maroan tuicua, bacuabi ba jèja guèna seihuèanre ñuè'è. ⁵Riusu guèna seihuèna èñato, mèjo cueye'ru saji'i. Mèjo guruyebi ai jèja achoguè baji'i. Coca caye'ru achoguè baji'i. Majahuèan, te'e èntè sara samuhuèanbi Riusu guèna seihuè ca'ncorète zèinse'e baji'i. Ja'anhuèan yua Riusu Espiritu sanhuè te'e èntè sara samucua ba'iyè. ⁶Riusu guèna seihuè ja'anrèna èñato, guèna zitara baji'i. Cristalino guèna go'sijeie'ru ai go'sijeira baji'i.

Ja'nrèbi, Riusu guèna seihuè gajese'ga ca'ncoñana èñato, ta'yejeie ba'i hua'na gajese'gacua baè'è. Ja'nca ba'icuabi ja'anrè ca'nco, yo'je ca'nco si'a ca'ncoña, yua aireba ñaco bahuè. ⁷Ru'ru ba'iguèbi airu yai ba'ie'ru baji'i. Yequèbi toro ba'ie'ru baji'i. Yequèbi bain zia baguèbi baji'i. Yequèbi bain huihue ganhuaguè ba'ie'ru baji'i. ⁸Ga ba'i hua'guè yua ganhua cabèan te'e èntè sara te'ebèanre bahuè. Ai ba'ie ai ñaco bacuabi si'a ca'ncoña èñajèn baè'è. Hue'se ca'nco, sa'nahuè ca'nco ñaco bahuè. Bacua yua jo'caye beoye gantajèn na'ijajèn ñataja'è:

Riusu, Riusu, Riusu

Mai Ta'yejeiyereba Èjaguè Riusu, yua carajeie beoye si'arèn ba'iyè mè'è.

Ru'rureba ba'isirèni si'arèn ba'iyè mè'è.

Maire in raija'guèbi si'arèn ba'iyè mè'è, gantajèn baè'è.

⁹Ja'nca ba'icuabi, Riusu carajeie beoye ba'iguèbi yua baguè jèja guèna seihuète ñu'iguèna, bacua yua baguèni ai ruiñe èñajèn, baguè ta'yejeiyete go'sijeie cocabi gantajèn, baguèni bojojèn, surupa cajèn baè'è. ¹⁰Ba'ijèna, ga gantajèn ba'iebi ba ira èja bain veinticuatrocuabi Èjaguè Riusuna gugurini rèanhuè. Baguè jèja guèna seihuète ñu'iguè, carajeie beoye si'arèn ba'iguèna, ja'nca gugurini rèanni, bacua maroanre rutani, Riusu guèna seihuè ja'anrèna uanni, baguèni gantahuè:

¹¹Mai Èjaguè Riusu, mè'è se'gabi ta'yejeie Èjaguè ba'iyè.

Mè'è yèse'e se'gare si'aye re'huani jo'caguèna, si'aye ba'iji. Mè'èni te'e ruiñe èñajèn ba'uni.

Mè'èni go'sijeie cocare gantajèn, mè'è ta'yejeie poreyete ca'uni, gantajèn cahuè bacua.

El rollo escrito y el Cordero

5 ¹Ja'nrèbi, Riusubi baguè jèja guèna seihuète ñu'iguèna, uti pèbè yua baguè jèja èntè sarare ba'iguèna, èñahuè yè'è. Sa'nahuè ca'nco, hue'se ca'nco coca toyase'e baji'i. Te'e èntè sara samu sè'quesiruanbi ta'yese'e baji'i. ²Ja'nrèbi, guènamè re'oto yo'o con hua'guè ai jèja ba hua'guèbi nècaguèna, èñahuè yè'è. Ai jèja coca cani achoguè baji'i baguè:

—¿Jaroguèbi ba uti pèbè sè'quesiruanre ancoye poreguè'ne? Ai ta'yejeie ba'iguèbi ja'anre yo'oye poreji, cabi.

³Caguèna, guènamè re'oto, yija re'oto, yija sa'nahuè re'oto, si'aruanna cu'eto, ta'yejeie ba'iguè, ba uti pèbè sè'quesiruanre anconi èñañe poreguèbi beoji. ⁴Ja'nca beoguèna, ai oè'è yè'è. ¿Jaroguèbi ba uti pèbè sè'quesiruanre anconi èñañe poreguè'ne? caguè oè'è yè'è. ⁵Oiguèna, ira èja bainguèbi yè'èni cabi:

—Oima'ijè'èn. Judá bainguè, airu yai'ru què'rè ta'yejeie jèja baguè, baguè ira taita ba'isi'què David'ru què'rè ta'yejeie Èjaguè, ja'anguèbi baguè je'o èñacuare senjosi'què sèani, ba uti pèbè sè'quesiruanre ancoye poreji, cabi.

⁶Caguèna, ja'nrèbi, Riusu jèja guèna seihuè ca'ncorè, gajese'ga ba'i hua'na ba'iru, ira èja bain ba'iru, bacua jobona èñato, Riusu Mamaquè, Oveja hua'guè misabèna huani insisi'què'ru ba'iguè baji'i. Te'e èntè sara samu cachoñèa, te'e èntè sara samu ñacogaña, ja'anre babi. Riusu Espiritu sanhuè si'a bainna saosi'cua te'e èntè sara samucua, ja'ancia yua ba cachoñèa, ba ñacogaña baè'è. ⁷Ja'anguè, Oveja hua'guè huani insisi'quèbi Riusu guèna seihuèna sani, ba uti pèbè Riusu jèja èntè sarare ba'iguèna, cobi. ⁸Coguèna, ja'nrèbi, ba gajese'ga ba'i hua'na, ba veinticuatro ira èja bain, bacuabi Riusu Zin guèon na'mina gugurini rèanhuè. Ja'nca rèanjèn, ga ba'iguèbi arpate huajèn, ma'ña guènje re'co zoa curi ro'rohuèanna bu'ie bahuè. Ja'an ma'ña guènje re'co yua Riusu bainreba ujajèn ba'ise'e baji'i. ⁹Ja'anre bajèn, bacuabi mame gantaye gantajèn baè'è:

Mè'è yua Ta'yejeie Èjaguè sèani, mè'èbi ba uti pèbè conì, ba sè'quesiruanre ancoye poreyè.

Mè'è yua huani senjosi'quèbi bain jucha ro'ire junni tonni, Riusu bainre bacuare mame re'huahuè.

Si'a bain jubèan, si'a bain coca cacua, si'a bain te'e ba'icua, si'a re'oto bain ba'icua, si'acuare cu'eguè, mè'è yèsi'cuare cuencueni Riusu bainre bacuare re'huahuè mè'è.

¹⁰Riusu pairi sanhuè baguète concua, ai ba'i jubè ba'icua bacuare re'huani bahuè mè'è.

Ja'ancuabi si'a bain yija ba'icua guansejèn ba'ija'cua'è, gantajèn cahuè.

¹¹Gantajèn cajèna, ja'nrèbi, Riusu jèja guèna seihuè, ta'yejeie ba'i hua'na ba'iru, ira èja bain ba'iru, ja'anrua èñani achato, guènamè re'oto yo'o con hua'na ai ba'i jubè, què'rè millón ba'icuabi ¹²èn cocare si'a jèja achojèn, te'e cahuè:

Riusu Zin, Oveja huani misabèna insisi'què'ru ba'iguèbi, ja'anguèbi mai ta'yejeie Èjaguè'bi ba'iji.

Ja'anguèbi Riusu ta'yejeie ba'ie'ru ba'ie poreji.

Si'aye masiguè ba'ija'guè.

Què'rè ta'yejeie recoyo jèja baguè ba'ija'guè.

Si'acuabi baguèni jo'caye beoye te'e ruiñe èñaja'bè.

Què'rè ai ba'ie ai go'sijeie ba'ija'guè.

Si'acuabi baguèni recoyo cajèn bojoja'bè, cahuè.

¹³Ja'nrèbi, se'e achato, si'a guènamè re'oto ba'icua si'a yija re'oto ba'icua, si'a yija sa'nahuè re'oto ba'icua, si'acuabi èn cocare te'e cajèn baè'è:

Mai Èjaguè Riusu baguè jèja guèna seihuète ñu'iguè, baguè Zin naconi, bacuani re'oye cajèn bojojèn ba'uni.

Bacuani te'e ruiñe èñajèn ba'uni.

Bacua go'sijeie, bacua recoyo jèja baye, ja'anre ai ba'ie ai quèani achojèn, caraye beoye si'arèn ca'uni, cahuè.

¹⁴Cajèna, ba ta'yejeie ba'i hua'na gajese'gacuabi:

—iJa'nca yo'oñu! cahuè.

Cajèna, ba ira èja bain veinticuatrocuabi gugurini rèanni, mai Èjaguè carajeie beoye ba'iguèna, baguèni ai bojojèn baè'è.

Los siete sellos

6 ¹Ja'nrēbi, Riusu Mamaquē, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'quēbi sē'queni tayosirute te'erute ancoguēna, ēñahuē yē'ē. Ancoguēna, ba gajese'ga ba'i hua'na te'eguēbi:

iRaijē'en! cabi.

²Caguēna, yē'ēbi sani ēñato, caballo hua'guē pojeiguē ba'iguēna, banguēbi tuiguē, chao peregēte ze'enguē raji'i. Rani, ēja bain marote baguēna insijēna, ai ta'yejeiye ba'iguēbi ba je'ore huaiguē saji'i.

³Saiguēna, ja'nrēbi, Riusu Mamaquēbi, samu ba'i sē'queni tayosirute ancoguēna, ja'anru ba'i hua'guē samu ba'iguēbi:

—iRaijē'en! caguēna, achahuē yē'ē.

⁴Achani, ja'nrēbi ēñato, yequē caballo hua'guē majeiñereba ba'iguēbi raji'i. Raiguēna, jai guerra hua hua'tire ba tuiguēna insihuē. Insijēn, Mē'ē yua si'a yija bainna sani bacua yua sa'ñeña huani senjoja'bē caguē, bacuani sa'ñeña je'o ba güesejē'en, cahuē.

⁵Cajēna, ja'nrēbi, Riusu Mamaquēbi samute ba'i sē'queni tayosirute ancoguēna, ja'anru ba'i hua'guē samute ba'iguēbi:

—iRaijē'en! caguēna, achahuē yē'ē.

Achani, ja'nrēbi, ēñato, yequē caballo hua'guē zijequē ba'iguēbi raji'i. Raiguēna, ba tuiguēbi aon reo macare ze'enguē baji'i. ⁶Ja'nca ze'enguēna, yequēbi yua gajese'ga ba'i hua'na jobo ba'iyē'ru coca cani achobi:

—Trigo aonre coye yētoça, te'e kilo yua te'e denario so'core ro'ijē'en. Cebada aonre coye yētoça, samute kilo te'e denario so'core ro'ijē'en. Hui'yabe, bisí ēye jo'cha, ja'anre huesoye beoye ba'ijē'en, cani achobi, aon gu'ana ju'iñe quēase'e sēani.

⁷Cani achoguēna, ja'nrēbi, Riusu Mamaquēbi gajese'ga ba'i sē'queni tayosirute ancoguēna, ja'anru ba'i hua'guē gajese'ga ba'iguēbi:

—iRaijē'en! caguēna, achahuē yē'ē.

⁸Achani, ja'nrēbi ēñato, yequē caballo hua'guē, mini huesēsi'quēbi raji'i. Raiguēna, ba tuiguēbi Junni Huesēsi'quē hue'ebi. Junni huesēsi'cuabi baguē yo'je be'tejēn raē'ē.

Raijēna, bacuani guansejēn cahuē:

—Mēsacua yua yija re'otona sani, bain hua'na, gajese'ga parte ba'i jubēni huani senjojē'en. Guerra hua hua'tibi, aon gu'ayebi, raubi, airu hua'i hua'na naconi, ja'anbi bacuani huani senjojē'en, guansejēn cahuē.

⁹Cajēna, ja'nrēbi, Riusu Mamaquēbi te'e ēntē sara ba'i sē'queni tayosirute ancoguēna, misabē yijacuana ēñato, Riusu bainreba huani senjosi'cua bacua recoñoa baē'ē. Riusu cocarebare, Riusu ba'iyete, ja'anre quēani achojēn ba'isi'cuare sēani, bainbi bacuani huani senjohuē. ¹⁰Ja'nca huani senjorena, bacuabi yua Riusuni si'a jēja senni achahuē:

—Ējaguē Riusu Ta'yejeiyereba ba'iguē, jucha beoguē, te'e ruiñe ba'iguē, mē'ēni coca señē. Ro bainbi yēquēnani huani senjorena, ¿mē'ē quejeito bacuani bēnni senjoguē'ne? ¿Quejei zoe yuta ējoguē'ne? senni achahuē.

¹¹Senni achajēna, pojei cañate bacuana insini, ēn cocare bacuani quēahuē:

—Yuta rēño ñesebē se'ga oiye beoye ējojēn ba'ijē'en.

Mēsacua yua huani senjosi'cua ba'ijēna, yequēcua mēsacua bain Riusuni te'e concua, bacuabi güina'ru huani senjosi'cua ba'ija'cua'ē. Bacua ju'inja'ñe yua Riusu cuencuese'e sēani, ja'anrēn tēca ējojēn ba'ijē'en, quēahuē.

¹²Quēajēna, Riusu Mamaquēbi te'e ēntē sara te'eyo sē'queni tayosirute ancoguēna, queruna ēñato, yija re'otobi ai jēja ñu'cuebi. Ēnsēguēbi na'i raoguē, zijeje can'ru runji'i. Ñañaguēbi zie can'ru ba'iyē majequē runji'i. ¹³Ma'chocoo'ga guēnamē

re'otore sē'ijēn, yijana tonni carajaē'ē. Juinja higo uncue jēja tutubi tonni senjoñe'ru, tonni carajaē'ē. ¹⁴Guēnamē re'oto si'a re'oto yua te'e jēana a'nqueni saoni carajaji'i. Si'a cubēan, si'a juboo, yua quē'ñeni senjose'e baji'i. ¹⁵Ja'nca ba'iguēna, si'a yija re'oto ēja bain, bain ta'yejeiye ējacua, soldado ta'yejeiye ējacua, bonse ējacua, jēja bacua, yo'o yo'oye zeansi'cua, preso etosi'cua, si'acuabi huaji yējēn, cu re'oto gata gojeñana cacani gatihue. ¹⁶Gatini, gata re'otona coca güijēn cahuē:

—Yēquēnana tonni ta'pijē'en. Riusu yua baguē jēja guēna seiuhuēte ñu'iguēbi yēquēnani ēñama'ija'guē cajēn, baguē Mamaquēbi yēquēnani bēnni senjoma'ija'guē cajēn, ja'nca tonni ta'pijē'en, senni achajēn ba'iyē bacua. ¹⁷Bacua si'a jēja bēnni senjojei umuguse yuara ti'anse'e sēani, ¿jarocuabi nēcani ēnseye poreye'ne? güijēn cahuē.

Los señalados de las tribus de Israel

7 ¹Ja'nrēbi, yija ca'ncoña, gajese'ga ca'ncoñaña ēñato, guēnamē re'oto yo'o con hua'na gajese'gacuabi nēcahuē. Gajese'ga ca'ncoñabi tutu ēaye ba'iguēna, guēnamē re'oto yo'o con hua'nabi tē'hueni ēnsehuē. Yija, jai ziaya, si'a sunqui, ja'anna tutuye beoye ba'ijē'en cajēn, tuture tē'hueni ēnsehuē. ²Ēnsejēna, yequē yo'o con hua'guēbi ēnsēguē etajei ca'ncobi mēiguēna, ēñahuē yē'ē. Mai ta'yejeiye Ējaguē sē'que maca, ja'anre babi. Ja'nca baguēbi yua ba yo'o con hua'na gajese'gacua, yijana, jai ziyana ja'si yo'oye porecua, ³ja'ancuani si'a jēja guansegüē cabi:

—Mēsacua yua yija, jai ziaya, si'a sunqui, ja'anre yuta ja'siye saoma'ijē'en. Ru'ru, mai Riusu bainreba baguēre concuani bacua tē'ribēanna sē'queye ba'iji, guansegüē cabi.

⁴Caguēna, ja'nrēbi, Israel bain jubēan si'a jubēan ba'icuabi cuencueni sē'quesi'cua ba'ijēna, bacua número cuencuese'ere achahuē yē'ē. Ciento cuarenta y cuatro mil yua sē'quesi'cua baē'ē. ⁵Judá jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Rubén jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Gad jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. ⁶Aser jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Neftalí jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Manasés jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. ⁷Simeón jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Leví jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Isacar jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. ⁸Zabulón jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. José jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē. Benjamín jubē sē'quesi'cua yua doce mil baē'ē.

La multitud vestida de blanco

⁹Ja'nca ba'ijēna, ja'nrēbi, queruna ēñato, yequēcua, ai ba'i jubē bain baē'ē. Bacua número ai ēama'iñereba cuencueye poremaē'ē. Si'a yija re'otoña ba'icua, si'a bain jubēan ba'icua, si'a re'oto bain tin coca cacua, si'a te'e huē'e bain ba'icua, ja'an baē'ē. Ja'nca ba'icuabi Riusu jēja guēna seiuhuē, baguē Mamaquē ba'iru, ja'anrute nēcajēn, pojei cañara ju'ijēn, ju'care bajēn, ¹⁰si'a jēja te'e cani achohuē:

Mai Ējaguē Riusu yua baguē jēja guēna seiuhuēte ñu'iguē, baguē Mamaquē, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'que'ga, bacua se'gabi bainre tēani baye poreyē, cani achohuē.

¹¹Cani achojēna, anje hua'na si'acuabi, Riusu jēja guēna seiuhuē tē'ijeie, ba ira ēja bain tē'ijeie, ba gajese'ga ba'i hua'na tē'ijeie nēcajēn, yua Riusu jēja guēna seiuhuē ja'anrēna gugurini rēanni, baguēni bojojēn, ¹²baguēni cahuē:

iJa'nca yo'oye poreyē!

Mai Ējaguē Riusuni re'oye cajēn bojoñu.

Baguē go'siyeie ba'iyē ai ba'iyē ai re'oye cañu.

Baguē masiyete ai ro'tajēn baguēni bojojēn bañu.

iJa'nca yo'oñuni! cahuē.

¹³Cajëna, ja'nrebi, ira ëja bain ba'icua te'eguëbi yë'ëni coca senni achabi:

—¿Ja'an bain pojei caña ju'icua, gue bain'ne? ¿Jarobi ti'anre'ne? senni achabi.

¹⁴Senni achaguëna, yë'ëbi:

—Më'ëbi masiyë, ëjaguë, sehuohuë yë'ë.

Sehuoguëna, baguë quëabi:

—Yua si'a re'oto carajeirën ba'iguëna, bainbi ai ba'iyë ai ja'siye ai yo'ojëna, Riusubi ja'ancuani tëani babi. Bacua caña yua si'si caña ba'iguëna, Riusu Mamaquë, baguë zie ja'nuni tonse'ena zoajëna, pojei caña re'oye zoasi cañara runji'i.

¹⁵Ja'nca ba'icuaabi Riusu jëja guëna seihuëna ti'ansi'cua ba'iyë.

Riusu huë'ere ba'ijën, Riusu yo'ore jo'caye beoye conjën, na'ljajjën ñatajajjën ba'iyë.

Ba'ijëna, ta'yejeiye Ëjaguë Riusubi bacua naconi jo'caye beoye si'arën ba'iguë, bacuani ai oiguë conguë ba'iji.

¹⁶Ja'nca conguëna, bacua yua se'e aon gu'ana ju'inma'ññë. Gare se'e oco ëana ju'inma'ññë.

Bacua yua gare se'e gue ënsë uye beoye ba'iyë. Gare se'e ja'su ju'ñne beoye ba'iyë.

¹⁷Riusu Mamaquëbi Riusu jëja guëna seihuë ba'irute ba'iguëbi yua oveja hua'nani conni cuiraye'ru bacuani re'oye conni cuiraji.

Ja'nca conguëbi bacuare saguë, bain huajëreba huajë oco gojeña, bacua uncuye ba'iruanre bacuani ëñoji.

Ëñoguëna, Riusu'ga bacua oijën zëse'e beoru zoani gare tënoji.

Ja'nca tënoguëna, gare se'e oiye beoye ba'iyë bacua, quëabi ba ira ëja bainguë.

El séptimo sello y el incensario de oro

8 ¹Ja'nrebi, Riusu Mamaquëbi ba te'e ëntë sara samu ba'i sël'queni tayosirute ancoguëna, Riusu ba'i jobo si'a jobobi jobo hora ba'iyë yua caye beoye baë'ë. ²Ba'ijëna, ja'nrebi, anje hua'na te'e ëntë sara samucuabi Riusu jëja guëna seihuë ja'anrëte ba'ijëna, conetahuëan te'e ëntë sara samuhuëanre bacuana insihuë. ³Ja'nrebi, yequë anje yua zoa curi ro'rohuëte baguëbi yua misabë ca'ncona nëcani baji'i. Ba'iguëna, ma'ña guënje re'co ai ba'iyete baguëna insihuë, si'a Riusu bainreba ujaye naconi ca'nquese'ere. Insijëna, anjebi bacua uajjën ba'iyë naconi ca'nqueni, ba misabë, zoa curi misabë Riusu jëja guëna seihuë ja'anrëte ba'iguëna, ja'anruna tëoni jumubi. ⁴Ja'nca jumuguë, ma'ña guënje re'co yua Riusu bainreba ujaye naconi ca'nquëguë, ba picore mëoguëna, Riusubi ëñani bojobi. ⁵Bojoguëna, ja'nrebi, anjebi ba misabë toare inni, ba ro'rohuëna bu'iyë ayani, yija re'otona senjoni tonbi. Tonguëna, mëjobi ai guruye ai jëja achobi. Mëjo jue'neñe'ga ai jëja achobi. Yija'ga ai jëja ñu'cuebi.

Las trompetas

⁶Ja'nrebi, te'e ëntë sara samu anje hua'na bacua te'e ëntë sara samu conetahuëanre bajjën, bahuëanre jui bi'rahuë.

⁷Te'e anje ru'ru juiguëbi baguë conetate juiguëna, ja'nrebi, oco garase'e, toa, zie, ja'an naconi ca'nquese'e yua oco to'ñne'ru tonji'i. To'inguëna, si'a yija samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru uni si'abi. Si'a sunquiñëa samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru uni si'abi. Si'a tayahuëan beoru uni si'abi.

⁸Ja'nrebi, yequë anje samu ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, ja'nrebi, ai ba'i cubë toa zëinse'e'ru ba'iyë yua jai ziayana senjoni rëose'e baji'i. ⁹Ja'nca ba'iguëna, si'a ziaya samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru yua zie'ru runji'i. Ziaya hua'i hua'na samute maca'ña ba'iyë te'e nësebë ba'icuaabi junni

huesëni carajaë'ë. Jai ziaya yoguan samute maca'ña ba'iyë te'e nësebë ba'iyë yua huesëni carajaji'i.

¹⁰Ja'nrebi, yequë anje samute ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, ja'nrebi, ma'choco ai ba'ico guënamë sël'icobi jai toa təcabë zëinse'e'ru yijana to'in mej'i. Ziayaña, oco gojeña, samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyëna to'in mej'i. ¹¹Ja'an ma'choco yua Bu'jusiñë hue'ebi. Ja'nca hue'leguëna, ziayaña, oco gojeña samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyë yua bu'ju re'co'ru runji'i. Ruinguëna, ai sënje re'co sëani, ai ba'i jubë bainbi uncuni junni huesëhuë.

¹²Ja'nrebi, yequë anje gajese'ga ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, ënsëguë yua samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyë yua te'e jëana na'i raobi. Ba miañe yua samute maca'ña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyë'ru ta'yejeiye miamaji'i. Umuguse, ñami, ja'an yua güina'ru ta'yejeiye miamaji'i.

¹³Ja'nrebi, guënamë re'otona ëñato, bain huihuebi jobo re'oto ganhuaguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi ai jëja achoguë cabi: —iYija ba'icuaare ai huani jo'caye ba'iji! iYequë anje sanhuë samutecuabi coneta juijëna, gu'aye se'ga, gu'aye se'ga ba'iji bainre! achoguë cabi.

9 ¹Ja'nrebi, yequë anje, te'e ëntë sara ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, yua yequë ma'choco guënamë re'otona sël'iguëbi yijana to'in mej'i. To'in meguëna, ba rëi goje anco ëjaguëre ba ma'chocote re'huahuë. ²Re'huajëna, baguë yua ba rëi gojere ancoguëna, ai ba'i picobëbi huëji'i. Jai toabo huëiye'ru huëni, ënsëguëte na'oni, si'a re'oto pico huëni, na'ini huesëbi. ³Ja'nca huesëguëna, ja'nrebi, bu'nsu hua'nabi ba picobi yijana toën'ë. Ja'nca to'inni ba'ijjën, buni hua'na totaye'ru bainni totaye porehuë. ⁴Porejëna, Riusu anje hua'nabi bacuani coca cajën guansehuë:

—Tayahuëan, juinja sahuaña, sunquiñëa, ja'anre gu'aye yo'oma'ijj'ëñ. Bain hua'na, Riusu sël'quema'isi'cua, të'ribëna sël'quema'isi'cua, ja'ancua se'gani ja'si yo'ojajj'ëñ, cajën guansehuë. ⁵Te'e ëntë sara ñañaguëanbi bainni ja'si yo'oye porehuë. Bainni huani senjomaë'ë. Bacua totayebi bainni ja'si yo'ojjën baë'ë. Buni totaye'ru totajjën, bainni ai ba'iyë ai ja'si yo'ohuë. ⁶Ja'nca totajëna, ja'anrën ti'anguëna, bainbi Junni huesëja'ma cacuata'an, junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. Bacua junni huesëyete cu'ecuata'an, junni huesëye gare porema'ija'cua'ë.

⁷Ba bu'nsu hua'nare cato, yua caballo hua'na guerra huaye re'huasi'cua ba'iyë'ru ëñohuë. Zoa curi maroan ba'iyë'ru yua bacua sinjobëanre tuji'i. Bacua zia yua bain zia ba'iyë'ru ëñohuë. ⁸Bacua raña yua romi hua'na rañaba ba'iyë'ru bahuë. Bacua gunjiñëa yua airu yai gunji'ru ba'iyë bahuë. ⁹Bacua hua'i so'co yua guëna so'co ba'iyë'ru bacua coribate bahuë. Bacua ganhua cabëanbi ganhuato, yua ai ba'i jubë caballo hua'na guerra hua yoguan ai besa saye'ru achohuë. ¹⁰Bacua incoñoare cato, buni incoñoa'ru ba'iyë bahuë. Bacua inco na'mibi bainre totato, te'e ëntë sara ñañaguëan bainni ja'si yo'oye porehuë. ¹¹Bacua ta'yejeiye ëjaguë yua ba anje hua'guë, ba rëi goje ëjaguë, ja'anguëbi ba'iji. Hebreo cocabi cato, Abadón hue'eji. Griego cocabi Apolión hue'eji.

¹²Yureca, ru'ru huani jo'case'e yua si'ase'e ba'iji. Yuta samu huani jo'caye caraji.

¹³Ja'nrebi, yequë anje te'e ëntë sara te'e ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, Riusu zoa curi misabëna achato, ba gajese'ga cachoñëa ba'irubi ¹⁴ba anje te'e ëntë sara te'e ba'iguë, coneta baguë, ja'anguëni coca cani achobi:

—Anje hua'na gajese'gacuabi ba jai ziaya Eufartes casiya, ja'an ziaya yëruhuate preso gueonsi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, bacuare jo'chini etojj'ëñ, cani achobi.

¹⁵Ja'nca cani achoguëna, ba anje hua'na yua bacua etojai umuguse, bacua etojai ñañaguë, bacua etojai təcahuë, ja'an

etojairëne ëjojën ba'icuaire sëani, yurera si'a bain samute macaña ba'ie te'e ru'ru huani senjojë'ën caguë, bacuare etobi. ¹⁶Etoguëna, bacua soldado hua'na caballo tuicuaire cuencuejënna, bacua número achahuë yë'ë. Samu cien millonbi guerra huajën saë'ë.

¹⁷Ja'nca saijënna, yë'ëbi guënamë toya ëñahuë. Ba caballo tuicua yua guëna canre bacua coribana ta'yesi'cua baë'ë. Bacua guëna canre cato, toa'ru majeiñe, azurujeiye, së'ñojeiñe, ja'an'ru baji'i. Caballo hua'na'ga bacua sinjobë yua airu yai sinjobë sa'ñesi'cua ba'ijën, toa, pico, ju'ju sëñe, ja'anre bacua yi'obobi sëcojën saojën saë'ë. ¹⁸Ja'nca sëcojën, toa, pico, ju'ju sëñe, ja'anbi samute raure bainna uanjën, samute macaña ba'ie te'e ru'ru bain ru'ru huani senjohuë. ¹⁹Bacua yi'obobi huani senjojën, bacua inco na'mi'ga ja'anbi bainni ai ja'si yo'ohuë. Bacua incoyore cato, aña hua'na ba'ie'ru baë'ë. Aña sinjo re'huani, bainni cuncujën, ja'si yo'ohuë. Ja'nca bainre huani senjohuë.

²⁰Huani senjojënna, bain hua'na huaima'isi'cua, ba rauna ju'inma'isi'cua, ja'ancuabi bacua gu'a juchare yo'oye gare jo'camaë'ë. Bacua gu'a huati hua'ini bojoye jo'camaë'ë. Bacua imageña te'ntose'e, zoa curi, plata, bronce, gata, sunqui, ja'anbi te'ntose'e, ñaco ëñañe, ganjo achaye, guëonbi ganiñe, ja'an porema'iñereta'an, bacuabi yuta bacua imageñana gugurini rëañe gare jo'camaë'ë. ²¹Bacua gu'a jucha yo'oye, bainre huani senjoñe, ëco toya ëñañe, yai bain yo'oye'ru yo'oye, ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oye, bonsere jiañe, ja'anre yo'oye gare jo'camaë'ë.

El ángel con el rollito escrito

10 ¹Ja'nrebi, guënamë re'otona ëñato, anje hua'guë ai ta'yejeiye jëja baguëbi picobëja'an gaje raji'i. Ra'ña mequë yua baguë sinjobë ëmëje'en rejli'i. Baguë zia yua ënsëguë ma'ñoñe'ru miabi. Baguë guëoña yua toa zëinsi guëoña baji'i. ²Ja'nca ba'iguëbi uti pëbë choa pëbë ancose'ere baguë, gajebi. Gajeni, baguë jëja guëonbi jai ziyana nëcaguë, baguë ari guëonbi yijana nëcabi. ³Nëcani ja'nrebi, airu yai giüye'ru ai jëja cani achobi. Cani achoguëna, ja'nrebi mëjo gurucua te'e ëntë sara samucuabi coca guruni achohuë. ⁴Ja'nca guruni achojënna, ba te'e ëntë sara samucua coca guruse'ere utina toya bi'rahuë yë'ë. Toya bi'raguëna, guënamë re'otobi yë'ëni coca cani achobi:

—Mëjo gurucua ba te'e ëntë sara samucua bacua coca guruse'ere toyama'ijë'ën. Ja'anre yahueñu, cani achobi.

⁵Cani achoguëna, ja'nrebi, ba anje hua'guë jai ziaya, yija nëcaguëbi baguë jëja ëntë sarare ëmëje'ena huëani, ⁶mai ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, carajeiye beoye ba'iguë, si'a yija, si'a ziaya, si'a baruan ba'i hua'na, si'ayete re'huani jo'casi'quë, ja'anguëni si'a jëja ujaguë cabi:

—Quë'rë zoe ëjoma'iñu. ⁷Anje hua'guë te'e ëntë sara samu ba'iguëbi baguë conetate juija'guë. Juiguëna, më'ë yahue masini cuencuese'e, më'ë ira conjën raosi'cuani ëñoni jo'case'e, carajeirën ba'ija'ye, ja'anre yurera yo'oni ëñojë'ën, Taita, ujaguë cabi. ⁸Caguëna, ja'nrebi, guënamë re'otobi yë'ëni se'e cani achobi:

—Ba anje hua'guë jai ziaya, yija nëcaguëna sani, baguë uti pëbë ancose'ere baguëna cojëlën, cani achobi.

⁹Cani achoguëna, yë'ë yua ba anjena sani, baguë uti pëbë insiye sen'ë. Senguëna, baguë yua yë'ëni coca cabi:

—Yë'ë pëbëte con iainjë'ën. O'a baya hua'i sëñe'ru hua'i sëñeta'an, më'ëbi rëonni tëjiguëna, ai sënjeñe ba'ija'guë'bi, caguë quëabi.

¹⁰Quëaguëna, ba uti pëbëte anjena con i aën'ë. Ainguëna, yë'ë yi'obote ba'iguë, o'a baya hua'i sëñe'ru ai hua'i sënbi. Ja'nrebi,

rëonni tëjini, ai sënje yacahuë baye'ru runji'i. ¹¹Ruinguëna, ja'nrebi, anje sanhuëbi yë'ëni ñaca yihuojën cahuë:

—Riusu cocarebare yua se'e bainni quëani achojaijë'ën. Bain jubëan ba'ie, tin bain ba'ie, si'a re'oto coca cacua ba'ie, rey ëjacua ba'ie, ja'ancua ba'iyete ai ba'ie bainni quëani achojaijë'ën, cahuë.

Los dos testigos

11 ¹Cani ja'nrebi, cuencue tëcabëte inni, yë'ëna insini cahuë:

—Huëni, Riusu huë'ena sani, ba huë'ere cuencuejë'ën. Si'a huë'ë, misabë, baru gugurini rëincua, ja'anre cuencuejë'ën. ²Huë'e hue'se ca'ncore cuencuema'ijë'ën, si'a gu'a bain ba'ija'ru sëani. Bacua yua si'a re'oto bainbi rani, Riusu huë'e jobo Jerusalén casi jobore ai gu'a hui'ya taonni huesoja'cua'ë. Cuarenta y dos ñañaguëanbi ba'ijën, ja'nca yo'oja'cua'ë. ³Yo'ojënna, yë'ë ëñoñete ëñani quëani achojai'cua, samucua, costal caña ju'cua, bacuare cuencueni saoyë. Mil doscientos sesenta umuguseñabi ja'nca ju'ijën, yë'ë cocare quëani achojën ba'ijaë'ë, cahuë.

⁴Ja'an samucua yua ba samu olivoñe, ba samu majahuë se'nquehuëan, ja'an ba'iyë. Mai Ëjaguë Riusu yijare re'huani jo'casi'quë, ja'anguë naconi ba'iyë. ⁵Je'o bacuabi bacuani ja'si yo'oye ro'tatoca, toare sëcojën, bacuani ëoni si'ayë. Bacuani ja'si yo'oye ro'tacua yua ja'nacara'ru huani senjosi'cua ba'iyë. ⁶Ja'an samucuabi yëtoca, mai quëani achojai umuguseñabi ocuye beoye ba'ija'guë cajën, oco ca'niñete tëhuoni ënseye poreyë. Ziayañare'ga ziere re'huaye poreyë. Si'a raure bacua yëse'ru bainni uañe poreyë bacua. ⁷Ja'nrebi, Riusu cocarebare quëani achoni tëjijënna, ba gu'aguëreba, ba rëi gojera ba'iguëbi yua ba gojebi eta mëni, ba samucuan j'e'o baguë, bacuani huani senjoji. ⁸Huani senjoguëna, ju'insi'cuabi ba jai huë'e jobo ma'are uën'ë. Recoyo cocabi cato, Sodoma, Egipto, ja'an casi jobo, mai Ëjaguë crusu sa'cahuëna reosiru, ja'an ba'iji. ⁹Ju'insi'cuabi uinjënna, si'a bain jubëan, si'a tin coca cacua si'a re'oto bain, ja'an ba'icuaabi samute umuguseña jobo, bacuani quëquësi ñacobi jia'nani ëñañe. Yequëcuabi bacuare tañe ro'tatoca, ënseyë. ¹⁰Ba samucuabi Riusu cocarebare quëani achojënna, si'a yija bainbi recoyo ai sa'ntijën ai oisi'cua baë'ë. Ja'nca sëani, bacua ju'inse'ere bojojën, fiesta yo'ojën, bonsere sa'ñeña ro insijën ba'iyë.

¹¹Ja'nrebi, samute umuguseña jobo ba'iguëna, Riusubi bacuana sëconi saoguëna, bacuabi go'ya rani nëcahuë. Ja'nca nëcajënna, si'a bain ëñacuabi ai quëquë huesësi'cua baë'ë. ¹²Ba'ijënna, guënamë re'otobi go'ya raisi'cuani ai jëja coca cani achobi:

—Ënjo'onna mëijë'ën, cani achobi.

Cani achoguëna, je'o bacuabi ëñajënna, ba samucuabi pico can naconi guënamë re'otona më'ë. ¹³Mëijënna, ja'ansirën yijabi ai jëja ñu'cuebi. Ñu'cuguëna, huë'e jobo décima parte ba'iyebi tantani si'abi. Bain hua'na siete mil ba'icuaabi, yija ñu'cuguëna, huajë junni carajaë'ë. Junni carajatena, bain ba'ijën ju'inma'isi'cuabi ai quëquë huesësi'cua, guënamë re'otona ëñani, Riusu ta'yejeiye ëjaguë ba'ie cahuë. ¹⁴Yureca, samu ba'ie huani jo'case'e yure si'ase'e ba'iji. Yuta te'e huani jo'caye caraji.

La séptima trompeta

¹⁵Ja'nrebi, anje hua'guë, te'e ëntë sara samu ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, guënamë re'oto ba'icuaabi ai jëja cani achohuë:

Yureca, mai Ëjaguë Riusubi, baguë Raosi'quëreba Ba'iguë, Cristo hue'eguë naconi, bacuabi yua si'a bain ëjacuare quë'ñeni, si'a yijare bajën, carajeiye beoye si'arën guansejën ba'iyë, cani achohuë.

¹⁶Cani achojëna, ira ëja bain venticuatrocuca, bacua jëja guëna seiheuëanre ñu'icubi yua Riusu guëon na'mina gugurini rëanni, baguëni bojojën, ¹⁷baguëni cahuë:

Mai quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, ru'rureba ba'isireñbi si'arën ba'iguë, gare carajeiye beoye ba'iguëna, më'ëni bojojën, më'ëni surupa cajën ba'iyë.

Yureca, më'ë ta'yejeiye poreguëbi si'a bainni guanse bi'raguëna, yëquëna bi bojojën, më'ëni surupa cayë.

¹⁸Si'a re'oto bainbi bëinjën, më'ëni je'lo bacuareta'an, më'ëbi bacuare bënni senjoguë raë'ë.

Bain gu'a juchare ëñaguë, ju'insi'cua ba'icuata'an, bacua bënni senjoñete hu'o'hueni tonguë raë'ë.

Më'ëre yo'lo concua, më'ë ira bain raosi'cua, më'ë bainreba si'acuana më'ë premio bayete hu'o'hueni insiguë raë'ë.

Ëja bain, yo'lo yo'oye zeansi'cua, si'acua më'ë ta'yejeiye ba'iyete si'a recoyo ro'tajën bojojën ba'itoca, yureca më'ë premio bayete bacuana hu'o'hueni insiyë më'ë, cahuë.

¹⁹Cajëna, ja'nrëbi, Riusu huë'e guënamë re'oto ba'li huë'e yua ancosi huë'e baji'i. Ba'iguëna, ja'nrëbi, sa'nahuërebana ëñato, Riusu coca jia'nose'e, baguë guanseni jo'casi coca baji'i. Ba'iguëna, ja'nrëbi, mëjo jue'neñe, mëjo guruye, ja'anbi ai jëja yo'oni ai ba'iyë ai achobi. Yija ñu'cuyey, oco garase'e ai jëja to'iñe, ja'an'ga baji'i.

La mujer y el dragón

12 ¹Ja'nrëbi, mëiñe ëñato, guënamë toya yua yë'ëni ëñose'e baji'i. Romigobi ënsëguë naconi ganosi'co'ru baco'ë. Ñañaguë yua bago tumusi'co baco'ë. Bago maro tuisse'e yua si'a sara samu ma'chocoo naconi re'huase'e baji'i. ²Zinbë ba'igo yua të'ya rai ëaye ba'igore ai ba'iyë ai ja'siguëna, ai yo'ogo ai oigo baco'ë. ³Ja'nrëbi, yequë guënamë toya ja'ansirën yë'ëni ëñobi. Aña pëquë majequë ai jaiguë'bi baji'i. Ba'iguëbi te'e ëntë sara samu sinjobëan, si'a sara cachoñëa, ja'anre babi. Te'e ëntë sara samu guëna maroan yua baguë sinjobëanre tuji'i. ⁴Baguë incobabi yoguë, ma'chocoo guënamë re'otore së'icoan, samute macaña ba'iyë te'e ru'ru yijana tonni senjobi. Ja'nca ba'iguëbi ba romigo ba'irute ba'iguë, Bago zinre të'ya raigona, baguëte anza caguë ëjobi. ⁵Ëjoguëna, ëmëguëte të'ya raco'ë. Si'a re'oto bainre ai ba'iyë ai bënni senjoguë guanseja'guë, ja'an ba'ija'guëte të'ya raco'ë. Të'ya raigona, Riusu yua baguë jëja guëna seiheuë ñu'iguëbi yua ja'ansirën baguëte tëani, mëani babi. ⁶Ja'nca baguëna, ba romigobi yua bain beo re'otona huë'huë sani, Riusu re'huacaisiruna gatijaco'ë. Mil doscientos sesenta umuguseñabi, Riusubi cuiraguëna, bago aonre coní aingo baco'ë.

⁷Ba'igona, ja'nrëbi, guënamë re'oto ba'icuabi guerra huaye huëohuë. Guënamë re'oto yo'lo concua jubë ëjaguë Miguel hue'eguë, baguë anje sanhuë concua naconi, bacuabi yua aña pëquëni je'lo bajën, baguëni guerra huahuë. Huajëna, aña pëquë, baguëre concua naconi, bacua'ga te'e huahuë.

⁸Huajëna, quë'rë jëja bajën, aña pëquë jubëni huani tonhuë. Tonjëna, guënamë re'oto ba'iru gare beobi aña pëquë. ⁹Ja'nca beoguë, ru'rureba ba'isireñbi ba'iguë, aña casi'quë, si'a bainre coquesi'quë, Zupai huati, Satanás, ja'an hue'eguëbi ba'iguëna, baguë, baguë coquejën concua naconi, bacuare yua yijana tonni senjohuë.

¹⁰Senjohëna, ja'nrëbi, guënamë re'otobi ai jëja cani achobi: Yureca, mai Ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, maini tëani baguëbi gare carajeiye beoye mai Ëjaguë'ru si'arën bëaguë ba'iji. Baguë Cristo Raosi'quëreba ba'iguë'ga baguë naconi Ëjaguë'ru te'e bëaguë ba'iji.

Ja'nca ba'ijëna, zupai huatibi Riusuna sani, mai ba'iyë, Riusu bainrebare gu'aye caguë, Gu'aye yo'oye se'ga

ba'iyë caguë, jo'caye beoye ro coqueguë quëaguëna, baguëte gare yijana tonni senjohuë.

¹¹Ja'nca senjohëna, maibi quë'rë ta'yejeiye recoyo jëja bayë. Riusu Mamaquë, mai gu'a jucha ro'ire

junni tonni, go'ya raisi'quëbi baguë ziere jañuni tonguëna, bacuabi baguëni si'a recoyo ro'tani, mai Ëjaguë naconi te'e junni tonñu cajën, baguë ba'iyete si'a bainni jo'caye beoye quëani achohuë.

Ja'nca ba'icuabi mai Ëjaguë naconi ta'yejeiye bajën te'e ba'iyë.

¹²Ja'nca sëani, guënamë re'oto ba'icua si'acuabi bojojën ba'ijë'ën.

Yija re'oto, jai ziaya re'oto, ja'an ba'icuata'an, mësacuani ai gu'aye cani jo'case'e ba'iji.

Zupai huatibi baguë yure carajeiyete masiguë sëani, yua ai bëinreba bëinguë, mësacuana ai je'lo baguë saiji, guënamë re'otobi cani achobi.

¹³Ja'nrëbi, aña pëquëbi baguëre yijana senjose'ere masini, ba romigo, ëmëguëte të'ya raisi'co, Ja'angoni zeanza caguë, bi'rabi. ¹⁴Bi'raguëna, yua jai huihue ganhua cabëanre romigona insini, bagoni cahuë:

—Bain beo re'otona ganhuago sani gatijë'ën. Aña pëquëbi zeanma'iguëna, Riusu aon insija'yete aingo, samute tëcahuëan jobo barute ba'ijë'ën, cahuë.

¹⁵Cajëna, aña pëquëbi, Bagote ziyana rëoni huesoza caguë, baguë yi'obobi ai oco cañate güisani saobi. Ai sao ziaya ba'iyë'ru saoguë, romigoni rëo ëaye yo'obi. ¹⁶Yo'oguëna, ba yija ja'anse'ëbi a'nqueni, aña pëquë ziaya saose'ere rëonni si'abi. Rëonni si'aguëna, ba ziyabi ro huesëbi. ¹⁷Huesëguëna, aña pëquëbi romigoni bëinguë, Yequëcua bago mamacuani guerra huaza caguë saiji'i. Riusu bainreba concua, baguë cocarebare achani yo'ocua, Jesús ba'iyete quëani achocua, ja'ancuani huaye ro'taguë, jai ziaya yëruhuana sani ëjoguë unji'i.

Los dos monstruos

13 ¹Uinguëna, ja'nrëbi ëñato, yequë gu'aguërebabi jai ziaya sa'nahuëbi eta mëji'i. Si'a sara cachoñëa, te'e ëntë sara samu sinjobëanre babi. Ëja bain maroan si'a sararoanbi baguë cachoñëare tuji'i. Gu'a mamiña toyase'ëbi baguë sinjobëanre baji'i. Riusuni gu'aye case'e baji'i. ²Ja'an ba'li hua'guëni ëñahuë yë'ë. Airu yai hua'guë'ru ba'iguëbi mie guëon ba'iyë'ru babi. Ma yai yi'obo baye'ru babi. Ja'nca ba'iguëna, aña pëquëbi baguë ta'yejeiye ëjaguëre baguëte re'huani, baguë jëja guëna seiheuëa bëaye cabi. ³Te'e sinjobë yua ja'si nesiru ba'iguëna, huachose'e baji'i. Huachomanica, junni huesëre'abi. Ja'nca huachose'e ba'iguëna, si'a yija bainbi ai ëñajën rëinjën, gu'aguërebani te'e conjën bañuni cajën, baguëni te'e z'i'nhuë. ⁴Zi'injën, aña pëquëre'ga bojojën, baguëni gugurini rëanhuë. Aña pëquëbi ba gu'a hua'guëre baguë ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë sëani, si'a bainbi gu'aguërebani gugurini rëanjën, baguëte bojojën coca cahuë: —Ja'an hua'guë yua mai ta'yejeiye ëjaguëbi ai jëja baji. ¿Jarocuabi baguëni huaye poreye'ne? cahuë.

⁵Cajëna, ja'nrëbi, gu'aguërebabi, Ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë sëani, ai jaiguë'bi ba'iyë yë'ë caguë, Riusuni gu'aye caye se'ga ba'iguëbi cuarenta y dos ñañaguëan ëjaguë'ru bëaye poreguë baji'i. ⁶Ja'nca yo'oguë baji'i. Riusu, baguë ta'yejeiye ba'iyë, guënamë re'oto ba'icua, baguë bainreba si'acuare gu'aye caza caguë, ja'anre yo'oni jëhuaguë baji'i. ⁷Ja'nca ba'iguëbi Riusu bainreba ba'icuani guerra huayebi huesoni senjoñe poreguë baji'i. Si'a bain jubëan, si'a bain tin coca cacua, si'a re'oto bainre guanseye poreguë

baji'i. ⁸Ba'iguëna, si'a yija bainbi baguëni gugurini rëanni bojohuë. Bacua mamiña yua ru'rureba ba'isiren, ja'anrë, ba Riusu Zin, baguë uti pëbë, si'arën ba'icua quëa pëbë, bacua mami yua ja'anruna toyani jo'cama'ise'e ba'itoca, bacuabi ba gu'aguërebani gugurini rëanni bojohuë.

⁹Ganjo bacuabi ën cocare achani ye'yeja'bë.

¹⁰Preso zeanja'ñe cuencuesi'cuabi preso zeansi'cua ba'ija'cua'ë.

Guerra hua hua'tibi huani senjoja'ñe cuencuesi'cuabi guerra hua hua'tibi huani senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

Ja'nca ba'ija'cua sëani, Riusu bainrebabi baguëni gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, baguë tëani baja'yete ëjoye bayë.

¹¹Ja'nrëbi, se'e ëñato, yequë gu'a hua'guëbi yija sa'nahuëbi eta mëji'i. Samu cachoñëa, oveja zin cachoñëa'ru ba'iyë baguë, aña pëquë tërëye'ru tërëguë cabi. ¹²Yequë gu'a hua'guëbi ba'iguëna, baguë ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë'ru si'a bainni güina'ru guansegüë baji'i. Ba hua'guë ja'si nesiru huachose'e sëani, mësacua yua baguëni gugurini rëanni bojojën ba'ijë'n caguëna, ja'nca yo'ohuë. ¹³Gu'a hua'guë yijabi eta mëisi'quëbi ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, bainbi ai ëñajën rën'ë. Toare guënamë re'otobi gachoni ëñoñe'ga yo'obi baguë. ¹⁴Ja'nca yo'oguë, yequë gu'a hua'guëbi ba'iguëna, yija ba'icuan ai coqueye guenseguë baji'i. Ja'an hua'guë yua guerra hua hua'tibi sinjobëna huaisi'quëta'an, go'ya raji'i. Ja'nca sëani, mësacua yua baguë ba'iyë'ru imagenre te'ntoni nëconi bajë'n, coqueguë guansebi. Guansegüëna, bacuabi baguë ba'iyë'ru imagenre te'ntoni nëcohuë. ¹⁵Nëcojënna, gu'a hua'guë yijabi eta mëisi'quëbi ba imagena sëcoguëna, imagen se'gabi yi'eni coca ca bi'rabi:

—Si'acua yua yë'ëni gugurini rëanni bojojën ba'ijë'n, guansegüë cabi.

Cani, bainbi gugurini rëanma'itoca, bacuare huani senjoñe guansebi. ¹⁶Ja'nrëbi, si'a bain, jëja bacua, jëja beocua, bonse bacua, bonse beo hua'na, preso zeansi'cua, preso zeanma'isi'cua, si'acuare choini, bacua jëja ëntë sara o bacua të'ribë, ja'anruna baguë toyayete së'queye guansebi. ¹⁷Guansegüëna, bainbi gu'a hua'guë mami o baguë número, ja'anre toyani së'quese'e beotoca, bonse coye, bonse insiye ja'anre yo'oye porema'iñë. ¹⁸Ja'an númerote masiye yëtoaca, ai ba'iyë ro'tani masiye bayë. Ja'an masicuabi ba gu'a hua'guë númerote cuencueni, baguë ba'iyete masija'bë cayë. Baguë número yua seiscientos sesenta y seis sëani, bainbi cuencueye poreyë.

El canto de los 144,000

14 ¹Ja'nrëbi, que cubë, Jerusalén ba'iyë, ja'an cubëna ëñato, Riusu Mamaquëbi huajëguë nëcabi. Baguë bainreba, 144,000 ba'icua, baguë mami, baguë Taita mami bacua të'ribëanna toyani së'quesi'cua, bacuabi baguë naconi te'e nëcahuë. ²Ja'nrëbi, guënamë re'otona achato, arpa huacuabi ai re'oye achoye arpa huaijën gantahuë. Ai sao ziaya achoye'ru ba'ijën, mëjo jëja cueye'ru achojën, bacua arpate huaijën, re'oye achoye gantajën ba'ë. ³Riusu jëjauë mami o baguë número, ja'a guëna seihuë, gajese'ga ba'i hua'na ba'iru, ira ëja bain ba'iru, ja'anrute ba'ijën, bacua mame coca gantajën ba'ë. Gantajën ba'ijënna, ba 144.000 ba'icua, yijabi tëani quë'neni mame re'huasi'cua sëani, ja'ancua se'gabi ba gantayete ye'yeye porehuë. ⁴Ja'ancua yua romi pa'roma'isi'cua, si'si recoyo beocua, gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'ë. Ja'nca ba'icuan Riusu Mamaquë sairuan, si'aruanna te'e conni saiye. Bacuabi Riusuni, baguë Mamaquëni, bacuani ru'rureba si'a recoyo ro'tajën ba'isi'cua sëani, Riusu ru'ru tëani basi'cua

ba'ë. ⁵Gare coqueye beoye ba'ijën, gare jucha yo'oye beoye ba'ijën, si'si ëñomajën ba'ë.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶Ja'nrëbi, guënamë re'otona ëñato, yequë anje hua'guëbi jobo ca'ncore ganhuaguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi Riusu cocareba carajeyiye beoye ba'iyete quëani achoguë, si'a bain yijare ba'icua, si'a re'oto bain, si'a bain tin coca cacua, ja'ancuabi te'e ruiñe achaja'bë caguë, ⁷si'a jëja coca quëani achobi:

—Riusuni ai ruiñe ëñajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete ai bojojën cani achojën ba'ijë'n, yurera baguë bënni senjorën ti'anse'e sëani. Baguë yua guënamë re'oto, yija re'oto, jai ziaya re'oto, si'a oco etaruan, ja'anre re'huani jo'casi'quëre sëani, baguëni gugurini, baguëni si'a recoyo bojojën ba'ijë'n, quëani achobi.

⁸Quëani achoguëna, ja'nrëbi, yequë anje hua'guë samu ba'iguëbi ganhua rani, coca quëani achobi:

—Ba jai huë'e jobo Babilonia casi jobo yua huesëni carajaji'i. Gare carajaji'i. Ba jobo bainbi bacua jo'cha yua si'a re'oto bainni uncuajën, bacuare güebojën, bacua naconi gu'a juchare a'ta yo'o güesehuë, quëani achobi.

⁹Quëani achoguëna, ja'nrëbi, yequë anje hua'guë, samute ba'iguëbi ganhua rani, coca quëani achobi:

—Si'a bain yua ba gu'a hua'guëni gugurini rëancua, baguë imagen te'ntose'ena gugurini rëancua, baguë mamire të'ribë, ëntë sara, ja'anruna së'que güesecua, ¹⁰ja'ancuabi Riusu jo'cha ro'rohuëte con uncuye bayë. Ja'an jo'cha ro'rohuë yua Riusu ta'yejeiye bënni senjoja'ñe sëani, bacuabi uncuajënna, Riusubi bacuani ai jëja bënni senjoji. Jai toabo, ju'ju sën toabobi zëinguëna, Riusubi bacuare ja'anruna senjoguëna, Riusu Mamaquë, Riusu anje sanhuë, bacuabi ëñajënna, ai ba'iyë ai ja'siye ai yo'ojën ba'iyë. ¹¹Caraye beoye ai yo'ojën, bëani huajëye gare beojënna, ba toa yua gare yayaye beoye pico huëoguëna, ai ja'siye ai uyë bacua. Gu'aguëreba, baguë imagen te'ntoni nëcose'e, ja'anna gugurini rëansi'cua sëani, gu'a hua'guë mami së'quesi'cua sëani, ai yo'oyë. ¹²Ja'nca ai yo'ojënna, Riusu bainreba, Riusu cocarebare achani yo'ocua, Jesusni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi Riusu tëani baja'yete bojora'rë ëjoye bayë. Gare jo'caye beoye baguëni ëjojën ba'ija'bë cayë, quëani achobi.

¹³Quëani achoguëna, ja'nrëbi, yequëbi guënamë re'otobi yë'ëni coca quëabi:

—Më'ë utina ñaca toyani bajë'n: “Yureñabi mai Èjaguë ro'ire junni tonsi'cuabi ai ba'iyë ai bojojën ba'iyë.” Riusu Espiritu'ga güina'ru caji: Aito. Ai ba'iyë ai bojojën ba'iyë. Re'oye yo'os'osi'cuabi junni tonjën, te'e ruiñe bëani huajëye poreyë, bacua re'oye yo'os'ose'e yua guënamë re'otona ëñose'e sëani, quëabi.

La cosecha de la tierra

¹⁴Quëaguëna, ja'nrëbi, pico re'otona ëñato, yequë, Bainguë'ru Raosi'quë ba'iguë'ru pojei pico re'ohuëte ñuji'i. Zo'a curi maro, ëja bain maro yua baguë sinjobëte tujji'i. Aon tëa hua'ti ga'hua, ai re'oye güë'tosi hua'tire babi. ¹⁵Ja'nca ba'iguëna, yequë anjebi Riusu huë'ebi etani, pico re'ohuë ñu'iguëni ai jëja coca cani achobi:

—Më'ë aon tëa hua'ti ga'huabi eoni, aon tëa tëcahuë sëani, ba aonre tëani bajë'n. Si'a yija aon yua re'oye ya'jibi, cani achobi.

¹⁶Cani achoguëna, pico re'ohuëte ñu'iguëbi baguë aon tëa hua'ti ga'huabi eoni, yija aonre tëani si'abi.

¹⁷Tëani si'aguëna, yequë anjebi Riusu huë'e guënamë re'oto ba'i huë'ebi etani, aon tëa hua'ti ga'hua re'oye güë'tosi hua'tire babi. ¹⁸Baguëna, yequë anje toa re'hua ëjaguë ba'iguëbi

misabé ca'ncobi etani, aon tēa hua'ti ga'hua baguēni ai jēja coca caní achobi:

—Mē'ē hua'tibi eoni, bisí ēye sí'a yijare ba'iguēna, bisí ēye ya'jirēn tí'anse'e sēani, sí'aye tēani bajjē'n caní achobi.

¹⁹Ja'nca caní achoguēna, ba anjebi baguē hua'ti ga'huabi yijana eoni, bisí ēye sí'ayete tēani, Riusu ēye tumu ro'rohuē jai ro'rohuēna senjoni ayabi. Ayaguēna, Riusubi bēinguē, ai jēja sí'nsejēn tumuñu caguē, ²⁰huē'e jobo ca'ncore ba'ijjēn, ai jēja tumujjēn, ēye gonore tumujjēn su'rijjēn sí'nsehuē. Ja'nca sí'nsejēna, ziebi yua ba tumu ro'rohuēbi etamaquē. Etani, ai rēiye saoguē, zie ziaya saoye'ru saobi. Caballo hua'na yí'obo gueonsiru tēca ba'iyē'ru rēiguē, samute cien kilómetro saoguē bajjī'i.

Los ángeles con las siete últimas calamidades

15 ¹Ja'n'rēbi, se'e mēiñe eñato, yequē guēname toya yua yē'ēni ēñose'e bajjī'i. Guēnamē re'oto yo'o con hua'na te'e éntē sara samucuabi ai ba'iyē ai go'sijeyē ēñojēna, ai ēñaguē rēn'ē yē'ē. Raure bainni jo'cajēn raē'ē. Ja'an rau, te'e éntē sara samu raure jo'cajēna, Riusu yua ja'anbi bainre ai yo'o güeseni tējiye ro'tabi. ²Ja'n'rēbi, guēna zitara ba'iyē'ru ēñobi. Toa zēnsira ba'iyē'ru ēñoguēna, Riusu bainreba, ba gu'aguērebani baguē imagen te'n-toni nēcose'ena ja'anna gugurini rēin güesi'cua, baguē número sē'que güesi'cua, bacuabi yua guēna zitara yēruhuete ba'ijjēn, Riusu arpa insisi ma'carēanre huaijēn nēcahuē. ³Ja'nca nēcajēn, Riusu ira bainguē consi'quē Moisés hue'eguē, Jesucristo go'ya raisi'quē, bacua ganta cocare gantahuē:

Yēquēna ta'yejeyereba Ējaguē Riusu, mē'ēbi ai ba'iyē ai re'oye yo'oguē, ai ta'yejeyē yo'oni yēquēnani ēñohuē mē'ē.

Mē'ē te'e ruiñe ba'i ma'are yēquēnani ēñoguēna, ja'an ma'aja'an ganiñe ai re'oye ba'ijjī, Ējaguē. Gare carajeyē beoye ai masiye guanseyē mē'ē, sí'a re'oto bain ējaguēreba sēani.

⁴Ja'nca guansequēna, sí'acuabi mē'ē ta'yejeyē ba'iyete quēani achojjēn, mē'ēni gugurini bojojēn ba'iyē.

Ja'an yo'oma'icua gare beoyē, Ējaguē, mē'ē se'gabi sí'si recoyo beoguē sēani.

Mē'ē sí'nseja'yete yua sí'a re'oto bain masi sí'ase'e sēani, sí'a bainbi mē'ēni gugurini rēanjjēn raiyē, gantajjēn nēcahuē.

⁵Gantajjēn nēcajēna, ja'n'rēbi, Riusu huē'e guēnamē re'otore ba'iguēna, ba sa'nahuēreba ba'i sonohuera, Riusu coca ba'i sonohuera yua anconi ēñoguēna, ēñahuē yē'ē. ⁶Ja'an sonohuerate ancoguēna, ba guēnamē re'oto yo'o con hua'na te'e éntē sara samucua raure jo'cani sí'aja'cua bacuabi etahuē. Go'sijei caña, sí'si beo cañare ju'ijjēn, zoa curi tēinmeare bacua coribate tēn'ē. ⁷Etajēna, ja'an ta'yejeyē ba'i hua'na gajese'ga ba'icua te'eguēbi zoa curi ro'rohuēan te'e éntē sara samu ro'rohuēan Riusu rau re'co bu'iyē ayase'ere inni, ba anje sanhuē te'e éntē sara samucuana insibi, bainni ai yo'o güesejēn ba'iyete. Riusu yua gare carajeyē beoye sí'arēn ba'iguēbi ja'an rau re'core re'huaguēna, anje sanhuēbi gu'a bainna jo'caye baē'ē. ⁸Riusu huē'ere cato, baguē ta'yejeyē yo'oye pore ējaguē sēani, sí'a huē'e yua toa pico ayani ta'pise'e bajjī'i. Ja'nca ba'iguēna, anje sanhuēbi bacua rau ro'rohuēan te'e éntē sara samuhuēanre jañuni tonni tējiye tēca, maibi Riusu huē'ena cacaye gare porema'iñē.

Las copas del castigo

16 ¹Ja'n'rēbi, Riusu huē'e sa'nahuēbi ai jēja coca caní, anje sanhuēni quēabi:

—Yuara mēsacua rau, Riusu rau re'co ba'i ro'rohuēan te'e éntē sara samuhuēanre yijana jañuni tonni, bainni ai yo'o güesejē'ēn, quēabi.

²Quēaguēna, anje hua'guē ru'ru ba'iguēbi sani, baguē ro'rohuēte yijana jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, ba gu'aguēreba, baguē imagen te'n-toni nēcose'e, ja'anna gugurini rēanjjēn ba'icua, gu'a hua'guē mami sē'que güesesi'cua, ja'an bainbi ai ca'mi rau ja'si nehuē. Ai gu'a ca'mi rau ai ja'siguēna, ai ba'iyē ai bain yahui sēne bajjī'i.

³Ba'iguēna, ja'n'rēbi, yequē anje samu ba'iguēbi sani, baguē ro'rohuēte jai ziayana jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, ju'insi'quē zie jañuni tonse'e'ru runjī'i. Ja'nca ruinguēna, baru ba'i hua'na, sí'acuabi junni carajaē'ē.

⁴Carajaten, ja'n'rēbi, yequē anje samute ba'iguēbi sani, baguē ro'rohuēte sí'a ziayaña, oco eto gojeña, ja'an beoruna jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, beoru zie'ru runjī'i. ⁵Ja'nca ruinguēna, Riusu anje ziaya re'oto cuiraguēbi coca caguēna, achahuē yē'ē:

Yureca, Ējaguē, bainni ai re'oye ai yo'o güesehuē mē'ē.

Ru'rureba ba'isirēnbi sí'arēn ba'iguē, sí'si recoyo gare beoguē sēani, ai re'oye yo'ohuē mē'ē, Ējaguē.

⁶Gu'a bainbi mē'ē bainreba, mē'ē cocareba quēani achocuare huani senjoni, bacua ziere jañuni tonjēna, mē'ēbi yua ziere bacuani bēinguē uncuayē.

Ja'nca uncuaguēna, ba ziere uncuja'bē, cabi.

⁷Caguēna, yequē misabēte ba'iguēbi coca caguēna, achahuē yē'ē:

—Aito, Ējaguē. Mē'ēbi ta'yejeyereba Ējaguē Riusu sēani, ai masiye ro'tani bainre bēinguē, ai yo'o güesequē ba'iyē mē'ē, cabi.

⁸Caguēna, ja'n'rēbi, yequē anje gajese'ga ba'iguēbi baguē ro'rohuēte ēnsēguēna jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, ēnsēguēbi ai jēja toarebare zēnni, bainre ēo bi'rabi. ⁹Ēo bi'raguēna, ai ta'yejeyē ai ja'suye huanoguēna, ba bainbi Riusu ba'iyete ai gu'aye cahuē. Ba raure jo'casi'quē ba'iguēna, Riusuni ai gu'aye cajjēn, bacua gu'a juchare senjoma'ijjēn, Riusu tēnoñete senma'ijjēn, baguē ba'iyete re'oye caye beoye gare baē'ē.

¹⁰Ba'ijjēna, ja'n'rēbi, yequē anje te'e éntē sara ba'iguēbi baguē ro'rohuēte ba gu'aguēreba jēja guēna seihuēna jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, baru ba'i re'oto yua zijei re'otora runjī'i. Ruinguēna, baru bainbi ai ja'siye ai yo'ojjēn, ja'ansicua zemeñoare cuncujjēn ai oē'ē. ¹¹Ojjēn, bacua ja'si nesiruanre ro'tajjēn, Ējaguē Riusu guēnamē re'otore ba'iguēna, baguēni ai gu'aye cajjēn, bacua gu'a jucha yo'ojjēn ba'ise'ere jo'cani senjoñe gare güehuē.

¹²Ja'n'rēbi, yequē anje te'e éntē sara te'e ba'iguēbi baguē ro'rohuēte ba jai ziaya Eufates casiyana jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, ziayabi hueani, cueneni carajajjī'i. Ja'nca carajeyēna, yequē ēja bainbi ēnsēguē eta rai ca'ncobi guerra huajjēn raiye porehuē.

¹³Ja'n'rēbi, aña pēquē, gu'aguēreba, Riusu coca coqueye casi'quē, ja'ancia ba'ijjēna, ai gu'a huati hua'i jojo hua'i ba'iyē'ru samutecuabi bacua yí'oboanbi etajēna, ēñahuē. ¹⁴Huati hua'i yua ai gu'ayereba gu'aye yo'ocua, zupai concuabi ai ta'yejeyē yo'oni ēñoñe porecua baē'ē. Sí'a yijana sani, sí'a bain ta'yejeyē ējacuare choini, Riusuni guerra huañu cajjēn, bacuare te'runa ñē'cohuē. Mai ta'yejeyereba Ējaguē Riusu ēñojai umuguse sēani, baguēbi coca cabi: ¹⁵“Yureca, bonse jian hua'guē tí'añe'ru te'e jēana bainni ēñoguē raija'guē'ē

yè'è. Èñoguè raiguèna, yè'è bain èñajèn èjocuabi ai bojojèn ba'ija'cua'è. Ja'ancuabi bacua cañate re'oye re'huajèn, can beohuèan ba'ima'lijèna, yequècuabi èñani masiye porema'iñè" cabi. ¹⁶Yureca, hebreo cocabi cato, bacua ñè'casiru yua Armagedón hue'ebi.

¹⁷Ja'nrèbi, yequè anje te'e èntè sara samu ba'iguèbi baguè ro'rohuète yija èmè re'otona jañuni tonbi. Jañuni tonguèna, Riusu jèja guèna seihuèbi Riusu huè'ere ba'iguèna, ja'anrubi ai jèja coca canì achobi:

—Yua'è. Rau re'core jañuni tonni tèjihue, canì achobi.

¹⁸Canì achoguèna, ja'nrèbi, ai jèja mèjo jue'neñereba jue'neñe baji'i. Ai ba'iyè ai ta'yejeiye ai achoguè, mèjo cueyereba cueye baji'i. Yija'ga ai jèja ñu'cueyereba ñu'cueye baji'i. Bain gare èñama'ise'e'ru ba'iyè ta'yejeiye ai yija ñu'cueye baji'i. ¹⁹Ba'iguèna, ba jai huè'e jobo si'a jobobi samute ba'iruan jose'e baji'i. Si'a re'oto bain huè'e joboñabi huesèni caraja'è'è. Riusubi ba ta'yejeiye ba'i jobo, Babilonia casi jobore ro'taguè, baru bainni ai ta'yejeiye ai yo'o güeseguè tonbi. Baguè re'co ai bëñe ca'nquese'ere ro'rohuèna queonì, bacuani bëinguè, uncuni si'aye guansebi. ²⁰Ja'nca yo'oguèna, si'a juboanbi huesèni carajaji'i. Cubèanre cu'eto, gue tinjañe beoye baji'i. ²¹Ja'nrèbi, oco garasibèan, ai ba'iyè oco to'iñe'ru guènamè re'otobi tonji'i. Ga garasibè yua te'e bulto rèquèye'ru rèquèguè, bainni èama'iñereba ja'si yo'oguèna, bainbi ai huaji yèye èñajèn, Riusure ai gu'aye cajèn baè'è, Riusu yua rau ba'iyè'ru ai yo'o güeseguè tonse'e sèani.

Condenación de la gran prostituta

17 ¹Ja'nrèbi, anje sanhuè te'e èntè sara samu ro'rohuèanre basi'cua, te'eguèbi yè'èna rani cabi:

—Yua rajjè'èn. Saiñu. Ba gu'a romigo a'ta yo'osi'co, ziaya re'otore ba'igo, bagote bënni senjoni toñete èñoñè yè'è. ²Si'a èn yija bain ta'yejeiye èjacuabi bago naconi yahue umejèn, a'ta yo'ojèn baè'è. Ja'nca ba'ijèna, bainbi bago gu'a jo'chana güebejèn baè'è, cabi.

³Canì, Riusu Espíritubi saguèna, anjebi yè'ère bain beo re'otona sani, ba gu'a romigote yè'èni èñobi. Èñoguèna, airu hua'i hua'guè gu'a hua'guè majequère tuco'è. Gu'a hua'guère cato, si'a gu'a mamiña Riusuni gu'aye case'e yua baguè ga'nihuète toyani sè'quese'e baji'i. Te'e èntè sara samu sinjobèan, si'a sara cachoñèa, ja'anre babi. ⁴Gu'a romigote cato, ai re'o caña, bajacu can, majei can, ja'anre sayasi'co baco'è. Zoa curi, go'sijeì gatara'carèan ai ro'ira'carèan, perlara'carèan, ja'anbi bago ñajei tècare ñeco'è. Zoa curi ro'rohuè gu'a jo'cha ro'rohuète bago baco'è. Bago gu'aye yo'ose'e, bago yahue umeni a'ta yo'oni jèhuase'e yua bago gu'a jo'cha naconi ja'mese'e baji'i. ⁵Bago tè'ribèna èñato, bago mami toyase'e, bain ye'yema'ise'e sè'quesi'co baco'è: “Ta'yejeiye huè'e jobo Babilonia hue'eyè yè'è. Si'a gu'a romicua, bacua èjagobi si'a èn yija a'ta yo'ogo, ai gu'aye èñogo ba'iyè yè'è” toyani jo'case'e baji'i. ⁶Ai gu'aye yo'ogote èñahuè yè'è. Riusu bainreba Jesús ro'ire junni tonsi'cuare jayago, bacua zie jañuni tonse'ena güebesì'co baco'è. Ba'igona, bagoni ai èñaguè rèn'è yè'è. ⁷Èñaguè rèinguèna, anjebi yè'èni coca quèabi:

—Bagoni èñaguè rèiñe beoye ba'ijè'èn. Bago ba'iyè, gu'a hua'guè ba'iyè, bainbi masiye porema'icuata'an, mè'èni quèayè yè'è. Gu'a hua'guèbi te'e èntè sara samu sinjobèanre, si'a sara cachoñèare baguè, ba gu'a romigobi tuigona, saji. ⁸Ja'nca ba'ijèna, mè'èbi èñahuè. Gu'a hua'guèbi ru'rureba ba'isìrèn baji'i. Yureña beoji. Jè'te, ba rèi gojerebabi huajèguè eta mèni, ja'nrèbi carajeiye beoye bënni senjosi'què ba'ija'guè'bi. Gu'a hua'guèbi ru'rureba ba'isìrèn ba'iguè, yureña beoguè, jè'te huajèguè raiguèna, gu'a bain hua'nabi ai èñajèn rèiñè. Bacua

mami yua yija re'oto re'huasìrèn què'rè ja'anrè Riusu bain gare carama'ija'cua uti pèbè, Riusu huajè pèbè, ja'anruna toyani re'huama'ise'e ba'iguèna, ai èñajèn rèiñè bacua.

⁹Yureca, gu'a hua'guè ba'iyete masiye yètoca, ye'yeye porecuabi masija'bè: Baguè te'e èntè sara samu sinjobèan yua te'e èntè sara samu cubèan ba'iji. Ba gu'a romigobi ja'anboanre tuigo baco'è. ¹⁰Ja'anbèan'ga yua te'e èntè sara samu ta'yejeiye bain èjacua ba'iyè. Te'e èntè saracuabi què'ñeni senjosi'cua ba'iyè. Te'eguèbi yure ba'iji. Te'eguèbi jè'te bëaguè rajji. Ja'nca raiguèbi rèño ñèserè se'gara bëaja'guè'bi. ¹¹Ja'nrèbi, gu'a hua'guè ru'ru ba'isìrènbi ba'iguè, yureña beoguè, ja'anguèbi ta'yejeiye bain èjaguè te'e èntè sara samute ba'iguè, yua ba sietecua naconi ba'isi'quèbi bëajani, ja'nrèbi carajeiye beoye bënni senjosi'què ba'ija'guè'bi.

¹²Yureca, gu'a hua'guè cachoñèa si'a sarahuèanre èñahuè mè'è. Ja'anhuèan yua yequè ta'yejeiye bain èjacua si'a saracua ba'iyè. Yuta bëama'iñè bacua. Gu'a hua'guèbi bëaguè raiguèna, bacuabi baguè naconi te'e bëajèn, te'e hora se'ga guanseye poreyè. ¹³Bacuabi te'e ro'tajèn, bacua ba'i joboanre gu'a hua'guèna jo'cajèna, bacua joboanre guansecajji. ¹⁴Ja'nca ba'iguèna, si'a jubèbi huèni, Riusu Mamaquè, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'què, ja'anguèni guerra huayè. Huajèna, Riusu Mamaquèbi bacua'ru què'rè ta'yejeiye jèja bani, bacuani ñu'ñu'jei güeseji. Baguè yua si'a bain ta'yejeiye èjacua'ru què'rè ai ba'iyè ai ta'yejeiye Èjaguèbi ba'iji. Yequècua què'rè jèja bacuabi beoyè. Baguète concua cuencuesi'cua yua baguè bainreba sèani, baguèni si'a recoyo ro'tajèn, baguèni jo'caye beoye conjèn ba'iyè, anjebi yè'ère quèabi.

¹⁵Quèani, ja'nrèbi yequè cocare yè'èni quèani achobi:

—Yureca, ba re'otore èñahuè mè'è. Ba gu'a romigobi ja'anrute tuigo ba'igo. Ba ziaya re'oto yua si'a re'oto bain jubèan, ai jai jubèan, si'a bain coca cacua ja'ancua ba'ijèna, gu'a romigobi bacuani guansego ba'igo. ¹⁶Ba cachoñèa si'a sara ta'yejeiye bain èjacua ba'ijèna, mè'èbi èñahuè. Bacua yua gu'a hua'guè naconi te'e guanseyèn, yua gu'a romigoni bëinjèn, ai je'o bayè. Bagote huesonì ñu'ñu güesejeiye. Bagote zeanni, bago caña beorura rutani, bago hua'ire anni, bago ga'nihuète toana senjoni èoyè. ¹⁷Riusubi ja'anre bacuani ro'ta güeseguèna, ja'nca yo'oyè. Riusu cuencuesè'e sèani, bacuabi te'e ro'tajèn, bacua joboanre gu'a hua'guèni guanseye güesehuè. Riusu canì jo'case'ru ba'ija'ye tèca, ja'nca yo'oyè. ¹⁸Yureca, ba gu'a romigote èñahuè mè'è. Ja'angobi yua ba què'rè ta'yejeiye huè'e jobo ba'igo. Si'a bain ta'yejeiye èjacua'ru què'rè ta'yejeiye èjago ba'igo, anjebi yè'ère quèabi.

La caída de Babilonia

18 ¹Ja'nrèbi, guènamè re'otona èñato, yequè anje, ai ta'yejeiye èjaguè'ru ba'iguèbi gaje rajji'i. Gaje raiguè, ai ba'iyè ai go'sijeiguèbi mia re'oto ñatani saoyè'ru miaguèna, yija re'oto si'a re'oto yua mia re'oto'ru runji'i. ²Ruinguèna, anjebi si'a jèja coca canì achobi:

Yua gare huesèni carajaji'i.

Gare huesèni carajaji'i.

Ba ta'yejeiye huè'e jobo Babilonia casi

jobobi gare huesèni carajaji'i.

Huati hua'i ba'iru se'ga'ru ruinguèna, si'a gu'a huati hua'i, si'a ca hua'i hua'na gu'a je'o ba hua'na,

ja'an hua'na se'gabi ba huè'e jobore èñajèn cuirayè.

Ja'an huè'e jobo yua ba gu'a romigo'ru ba'iyè baji'i.

³Bago gu'a jucha a'ta yo'ose'ebi bago jo'cha naconi ca'nquegona, si'a re'oto bain jubèanbi conì uncuni güebehuè.

Si'a ta'yejeiye bain ëjacuabi yua bago naconi ai a'ta yo'ohuë.
 A'ta bonsere baza cagona, bonse insicuabi bago yëse'ere bendieni, ai ta'yejeiye curi ëjacua ruën'ë, cani achobi.
 4 Cani achoguëna, ja'nrebi, yë'ëbi achaguëna, yequëbi guënamë re'otobi cani achobi:
 Yë'ë bainreba si'acua rajjë'n.
 Ba gu'a huë'e jobore gare jo'cani quëñjë'n.
 Ja'an huë'e jobo yua ba gu'a romigo'ru ba'iye baji'i.
 Bago gu'a juchare bago naconi te'e yo'oma'iñe cajën, rau naconi bagoni si'nseja'ye'ru si'nse güesema'iñe cajën, gare quëñëni, yë'ëna rajjë'n.
 5 Bago gu'a jucha yo'ose'ere jucha pëbëna toyani bëyotoca, guënamë re'oto tëca ti'anji.
 Riusubi ja'anre gare huanë yeye beoye ëñaji.
 6 Bagobi gu'aye yo'ogona, ja'anse'ebi bagoni samu viaje bënni senjojë'n.
 Bago gu'a jucha yo'ose'ere bago jo'cha re'co naconi ca'nqueni, bago uncuase'le'ru samu viaje bagoni ai yo'o güeseye uncuajë'n.
 7 Bago yua ta'yejeiye bonse ëjagobi a'ta bonsere ro coní bagona, bago bain junni huesëjënna, ota oija'go cajën, güina'ru bago ai ja'siye ai yo'oye tëca ai jëja si'nseyete bagona jo'cajë'n.
 Ja'ansi'co yua ro bagora'ru huanoguëna, ja'ansi'cobi cago: “Bain quë'rë ta'yejeiye ëjago sëani, hual'jago ba'iyete gare huanõne beoye ba'iji yë'ëre. Bojoye se'ga ba'iyë yë'ë” cago.
 8 Cagona, ja'ansi umugusebi bagote bënni senjoñe ba'iji. Rauna ju'iñe, yequë ju'insi'cuare ota oiye, aon gu'ana ju'iñe, toana uni si'aye, ja'an naconi bagoni ai jëja ai yo'o güeseji Riusu, mai quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë sëani, cani achobi.
 9 Si'a bain ta'yejeiye ëjacuabi bago naconi yahue umeni ai a'ta gu'aye yo'ojën, bago naconi re'o bonsere ro bajën, ja'ancuabi ëñani, bago uyebi toa pico huëiguëna, bagote ai ba'iyë ai jëja ota oijën ba'ija'cua'ë. 10 So'obi ëñajën, bago bënni senjoñete huaji yëye ëñajën, sa'ñeña coca caja'cua'ë:
 iChao hua'gore! iChao hua'gore!
 Babilonia casi jobo quë'rë ta'yejeiye ba'i jobo ba'isi'coreta'an, te'e hora se'gabi më'ëni bënni senjoni tonse'e baji'i, sa'ñeña ota güijën caja'cua'ë.
 11 Bonse insicua'ga bago carajeise'ere ëñajën, bagote ai ta'yejeiye ai jëja ota güija'cua'ë. ¿Yureca, mai bonsere nebi coye'ne? cajën, 12 bacua zoa curi, plata, go'sijei gatara'carëan, perlara'carëan, me'najei caña, bajacu caña, majei caña, seda caña, re'o sunqui tontoña, ai ma'ña sën tontoña, elefante gunjibi te'ntosi ma'carëan, ai ro'i sunquibi te'ntosi ma'carëan, guëna ma'carëan, bronce, hierro, mármol, ja'an guëna bonse, 13 canela, aon re'oye sëne, ma'ña sëne, incienso, mirra, bisí ëye jo'cha, hui'yabe re'co, harina re'oye toase'e, trigo aon, huaca hua'na, oveja hua'na, caballo hua'na, yija gani yo, bain yo'o yo'ojën ba'icua, bacua ba'iyë, ja'anre bajën, Bonsere bendieñu cacuata'an, yureca bacuana cocua gare beoja'cua'ë. 14 Ja'nca beoja'cua sëani, ai jëja ota güijën caja'cua'ë:
 Më'ë me'najei bonse, re'o aon bonse, ja'anre bani, bojogo ro'tagona, yureca gare carajaji'i.
 Ja'anre cu'etoca, gare tinjañe beoye ba'iji, caja'cua'ë.
 15 Ja'an bonse bendiecuca, bago cogo ba'ise'ena curi coreba cosi'cua, ja'ancuabi so'obi ëñajën, bago ai ja'siye ai oiyyete ro'tajën, bagote ai jëja achoye ota oijën 16 güija'cua'ë:
 iChao hua'gore! iChao hua'gore!
 iQuë'rë ta'yejeiye ba'i jobore!

Më'ë yua ëja romigo sëani, me'najei caña, bajacu caña, majei caña, ja'anre sa'yesi'co baco'ë.
 Zoa curi, go'sijei gatara'carëan, perlara'carëan, ja'nca ñesi'co baco'ë.
 17 Ja'nca ba'isi'cota'an, te'e hora se'gara ba'iguëna, më'ë bonse beoru gare carajaji'i, ota oijën güija'cua'ë.
 Ja'nrebi, yequëcua, jai ziaya yo ëjacua, bacuare yo'o concua, marinero hua'na, jai ziyabi bonse sani bendiecuca, si'acuabi so'obi nëcajën, 18 bago uyebi toa pico huëiguëna, ja'anre ëñajën, ai jëja achoye ota oijën güija'cua'ë:
 —Yequë huë'e jobo quë'rë ta'yejeiye ba'i jobobi beoji, ota güijën caja'cua'ë.
 19 Cani, bacua sinjobëanna ya'o pë'npjën, ai jëja ota güijën, coca caja'cua'ë:
 iChao hua'gore!
 iQuë'rë ta'yejeiye ba'i jobo ba'isi'core!
 Ziaya yo ëjacua si'acuabi bago bonsere sani bendiejën, curi ëjacua ruën'ë.
 Yureca, te'e hora se'gara ba'iguëna, gare huesëni carajeisi'co runco'ë, cajën ota güija'cua'ë.
 20 Yureca, Riusu ba'i jobo ba'icua, Riusu bainreba, Riusu bain raosi'cua, Riusu cocarebare quëani achocua, mësacua bojojën ba'ija'cua'ë.
 Mai Ëjaguë Riusubi mësacua ai yo'ojën ba'ise'ere, bago a'ta huaise'ere ro'taguë, yurera bagoni ai ba'iyë ai yo'o güeseji.
 Ja'nca sëani, bojojën ba'ija'cua'ë.
 21 Ja'nrebi, anje hua'guë ai jëja baguëbi, ai jai gatabë aon toabë ba'iyë'ru ba'iguëna, huëani, jai ziyana senjoni rëoni, coca quëani achobi:
 —Ba ta'yejeiye ba'i jobo Babilonia casi jobo yua güina'ru te'e jëana ai jëja senjoni tonni reose'e ba'ija'go'co. Ja'nca carajeigo ba'ija'go'co.
 22 Ba'igona, arpa huaiye, bain gantaye, jurihuë juiye, coneta juiye, ja'an yua gare se'e barute achoye beoye ba'ija'guë'bi.
 Bonse yo'ocua, aon toacua, bacuare baruna cu'etoca, gare se'e tinjañe beoye ba'iji.
 23 Majahuë miañe gare se'e barute ëñoñe beoye ba'iji. Huejajën ba'icua, bacua bojo coca cayete gare se'e barute achayë beoye ba'iji.
 Ba huë'e jobo bonse bendiecuca yua si'a yija quë'rë ta'yejeiye ëjacua ba'isi'cuata'an, yurera carajeija'cua'ë.
 Ba gu'a romigobi ëcore uncuni guënamë toyare ëñago, si'a re'oto bain jubëanre coquego ba'isi'cota'an, yurera carajeisi'co'go.
 24 Ba huë'e jobo bainbi Riusu bainreba, baguë cocarebare quëani achocua, ja'ancuare ro huani senjoni, bacua ziere ro jañuni tongo, Riusu anjebi quëabi.
19 1 Quëaguëna, ja'nrebi, yë'ëbi achaguëna, ai jai jubë bain, si'a guënamë re'oto ba'icuabi ai jëja achoye coca gantajën, te'e cahuë:
 iAléluya! iAi bojojën bañuni!
 iMai ta'yejeiye Ëjaguë Riusubi ai jaiquë'bi ba'iji!
 2 Maire tëani baguëbi si'a bain recoyo ro'tayete masini, bacuani ai yo'o güeseji.
 Ba gu'a romigo ta'yejeiye ba'igobi bago ëmëcuca naconi yahue umeni, ai a'ta yo'ogona, si'a re'oto bainbi ëñani, güina'ru bago'ru ruën'ë.
 Riusu bainreba baguëte concuani huani senjogona, Riusubi bagoni güina'ru jo'caye beoye ai bënni senjoji, gantajën cahuë.
 3 Cani, ja'nrebi, bacuabi se'e ai achoye cahuë:

iAleluya! iBojojën bañuni!
 Bagobi jo'caye beoye ai ugo.
 Bago uyebi ba toa picobi jo'caye beoye si'arën huëjji,
 cahuë.

⁴Cajënna, ja'n'rëbi, ba ira ëja bain veinticuatrocu, ba gajese'ga ta'yejeiye ba'i hua'nabi Riusu guëna seiuhuëna gugurini rëanni, baguëni recoyo bojojën cahuë:

—iAmén! iAleluya! iAi re'oye yo'ohuë mël'ë, Eǵaguë! cahuë.

⁵Cajënna, ja'n'rëbi, Riusu guëna seiuhuë yijacuabi coca ai jëja cani achobi:

Riusu bain baguëre yo'o concua, ta'yejeiye ba'licua,
 ta'yejeiye beocua, Riusuni ai ruiñe ëñajën, baguëni Jaë'ë
 cajën bojocua, mësacua yua baguëni bojoreba bojojën,
 baguëni re'o cocare ai jëja achoye cajë'ën, cani achobi.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶Cani achoguëna, ja'n'rëbi, ai jai jubë bain coca cajënna, achahuë yë'ë. Ai sao ziaya achoye, mëjo ai jëja cueni achoye, ja'an ba'iyere'ru achojën, coca cahuë:

iAleluya!
 Mai Quë'rë ta'yejeiyereba Eǵaguë Riusubi si'a
 bainni guansegüë ba'iji.

⁷Baguë ta'yejeiye ba'iyete bojojën bañuni.
 Baguëni ai re'o coca go'sijei coca cajën bojoñuni.
 Baguë Mamaquë, bain jucha ro'ire junni tonni
 go'ya raisi'quë, baguë hueja umuguse yuara ti'anbi.
 Baguë huejaja'co re'oye re'huasi'co ba'igo.

⁸Bago caña Riusu insise'e yua pojei caña gare si'si beo
 cañara re'o cañabi ai ba'iyë ai go'sijeiji, cahuë.
 Bago re'o cañare cajën, Riusu bainreba te'e ruiñe
 yo'ojën ba'ise'ere ro'tajën cahuë.

⁹Cajënna, ja'n'rëbi, Riusu anjebi yë'ëni cabi:
 —Ñaca toyani jo'cajë'ën: “Riusu Mamaquë, junni tonni
 go'ya raisi'quë, baguë hueja umuguse aon fiesta ja'an fiestana
 choisi'cua yua ai recoyo bojojën ba'iyë, cabi.

Cani ja'n'rëbi, se'e yë'ëni cabi:
 —Ja'an coca yure caguëna, Riusu te'e ruiñereba
 coca'ë cayë, cabi.

¹⁰Caguëna, ja'n'rëbi, yë'ëbi yua ba anjeni ai recoyo bojoza
 caguë, baguë guëon na'mina gugurini rëanhuë. Gugurini
 rëanguëna, baguë yua yë'ëni coca cabi:

—Yë'ëni gugurini rëañe yo'oma'ijë'ën. Yë'ë yua mël'ë, mël'ë
 te'e bain, Jesús te'e ruiñe ba'iyete quëani achocua naconi,
 mësacua ba'iyere'ru Riusuni te'e yo'o conguë ba'iyë yë'ë. Riusuni
 bojoguë, baguë se'gani gugurini rëanjë'ën, cabi.

Jesús te'e ruiñe ba'iyete ëñajën ba'icuabi baguë cocarebare
 quëani achoye poreyë.

El jinete del caballo blanco

¹¹Ja'n'rëbi, yë'ëbi ëñaguëna, guënamë re'otobi a'nqueni
 saoguëna, yua caballo hua'guë ai pojequë, baguë tuiguë
 naconi ëñahuë. Ja'an tuiguëbi Te'e Ruiñe Ba'iguë, Riusuni
 si'a recoyo ro'taguë, ja'an hue'ëji. Ja'nca hue'ëguëbi bain
 ba'iyete te'e ruiñe masiguë, bacua bënni senjoñete te'e ruiñe
 tonji. Te'e ruiñe ro'taguëbi baguë je'o bacuani guerra huaye
 masiji. ¹²Baguë ñaco yua toa zëinse'e'ru ba'iji. Eǵa bain ma,
 guëna mare ai ta'yejeiye tuiguë ba'iji. Baguë ta'yejeiye mami
 toyase'ere baguë, baguë se'ga masiji. Yequëcuabi ja'an mamire
 huesëyë. ¹³Baguë can yua zie ja'ñesi canre ju'iguë, baguë yua
 Riusu Cocarebare quëani achoguëbi, ja'an hue'ëji. ¹⁴Ja'n'rëbi,
 baguëre guerra huaye concua ai jai jubë si'a jubëbi guënamë
 re'otore ba'ijën, ai pojei can gare si'si beo canra, re'o canre
 ju'ijën, caballo hua'na pojei hua'nare tuijën, baguëte te'e

conjën raë'ë. ¹⁵Baguë guerra hua hua'ti re'oye guë'tosi hua'tire
 baguë yi'obobi huiguë raoji. Ja'an hua'tibi si'a re'oto bainni
 huaza caguë, baguë guënañobi bacuani huaiguë guanseji. Bisi
 ëye tumuni gono su'riye'ru bacuani ai ta'yejeiye ai bënni
 senjoguë huaji. Riusubi bacuani ai bënguë, baguë si'nseyete
 ba gono naconi ca'nqueguëna, bacuani bënni senjoguë uncuaji.
¹⁶Baguë mami yua baguë canre, baguë guënsohuate toyase'e
 baji'i: “Quë'rë ta'yejeiye Eǵaguë'ë yë'ë. Si'a bain Eǵaguë
 gañaguë'ë yë'ë” toyase'e baji'i.

¹⁷Ja'n'rëbi, yequë anjere ëñahuë yë'ë. Ènsëguëni nëcaguë
 baji'i. Ja'nca nëcaguëbi si'a ca hua'i hua'na guënamë re'otore
 ganhuacuani ai jëja cani achobi:

—Raijë'ën. Riusubi mësacua aon fiestate yo'oguëna, ñë'ca
 rani to'teni uncuejë'ën. ¹⁸Bain ta'yejeiye ëjacua, soldado
 ëjacua, jëja bacua, caballo hua'na bacua tuicua naconi, si'a
 bain ba'licua, yo'o yo'oye zeansi'cua naconi, ta'yejeiye ba'licua,
 ta'yejeiye beocua, si'a bain ba'icuabi junni huesëjënna, bacuani
 bënni senjoñe'ru to'tejën, bacua hua'ire uncuejë'ën, cani
 achobi.

¹⁹Ja'n'rëbi, ba gu'aguëreba, si'a bain ta'yejeiye ëjacua,
 bacuare guerra huaye concua, si'a jubëbi ñë'cani, ba pojei
 caballo tuiguë, baguëre concua, Bacuani guerra huañu cajën
 huëahuë. ²⁰Ja'nca huëajënna, ba gu'aguëbi preso zeansi'quë
 baji'i. Yequëre'ga, Riusu cocarebare te'e ruiñe quëani
 achoguë'ë yë'ë caguë, ro coqueguë quëaguë, baguë'ga preso
 zeansi'quë baji'i. Ja'anguë yua ai ta'yejeiye yo'oni, ba gu'aguë
 mami së'quesi'cua, baguë imagen te'ntoni nëcose'ena gugurini
 rëancua, ja'ancuani coqueguë, ai ta'yejeiye yo'oni ëñosi'quë
 baji'i. Ja'an samucuabi preso zeansi'cua, toa zitara, ju'ju toa
 zëinsira, ja'anruna huajëcuare bënni senjoni tonsi'cua baë'ë.
²¹Tonjënna, pojei caballo tuiguëbi baguë guerra hua hua'tibi
 yi'obobi huiguë raoguë, si'a jubëte huani senjobi. Huani
 senjoguëna, si'a ca hua'i hua'nabi bacua hua'ire to'tejën, ai
 yajiye uncuehuë.

Los mil años

20 ¹Ja'n'rëbi, yë'ëbi ëñaguëna, yequë anjebi guënamë
 re'otobi gaje raji'i. Ba rëi gojereba ta'pi ëjaguë baji'i.
 Jai guënamebi cadenamebi bani, ²ba aña pëquë ru'rureba
 ba'isirëni ba'iguë, Zupai Huati, Satanás ja'an hue'e hua'guëre
 zeanni, baguëte huenni, Mil tēcahuëan ba'iyë tēca huensi'quë
 ba'ijë'ën caguë, ³baguëte ba rëi gojerebana senjoni, ta'pini,
 re'oye pē'npëbi. Mil tēcahuëan ti'añe tēca ba'ijë'ën caguëna,
 si'a re'oto bain jubëanre se'e coqueye beoye baji'i. Mil
 tēcahuëan ba'iguëna, ja'n'rëbi, rëño ñësebë ba'iyë baguëte
 etoye bahuë.

⁴Ja'n'rëbi, yë'ëbi ëñaguëna, ëja bainbi bacua jëja guëna
 seihuëanre ñu'ijën, gu'a bainni bënni senjoñe caye bahuë. Re'o
 bainni premio ro'iyë caye bahuë. Yequëcuare'ga ëñahuë yë'ë.
 Jesús ba'iyete quëani achojën ba'isi'cua, Riusu cocarebare
 quëani achojën ba'isi'cua, yequëcuabi ja'an ro'ire bacua
 sinjobëanre tē'yëjënna, bacua recoñoare barute ëñahuë yë'ë.
 Ba gu'aguëreba, baguë imagen te'ntoni nëcose'e, ja'anna
 gare guguriye beoye baë'ë. Gu'aguëreba mamire yua bacua
 tē'ribëanna, bacua ëntë sarañana gare sē'que güeseye beoye
 baë'ë. Ja'nca ba'isi'cuabi go'ya rani, bacua Cristo Eǵaguë
 naconi mil tēcahuëanbi guansejën ba'iyë. ⁵Ja'ancua yua
 ru'ru go'ya raisi'cua ba'iyë. Yequëcua Riusu bainreba junni
 huesësi'cuabi yuta go'ya raima'iñë. Mil tēcahuëan ba'iyë tēca
 ëjoye bayë. ⁶Ru'ru go'ya raisi'cuabi ai ta'yejeiye bojojën ba'iyë.
 Bain gare junni huesëye ba'irën samu ba'irëni ti'anguëna,
 ru'ru go'ya raisi'cuabi gare junni huesëye beoye ba'iyë. Ja'nca
 ba'icuabi yua Riusu pairi sanhuë, Cristo pairi sanhuë, ja'nca

ba'icua'ru ba'ijën, Riusu huë'e yo'o ma'carëanre yo'o conjën, Cristo naconi mil tēcahuëanbi te'e guansejën ba'iyë.

Derrota del diablo

⁷Ja'n'rëbi, mil tēcahuëan ba'iguëna, Zupai Huati preso zeansi'quëre etoye bayë. ⁸Etoguëna, baguë yua si'a yija bain, si'a re'oto bain jubëanre coqueguë saiji. Gog, Magog, ja'an hue'ecua si'acuare ñë'coni, Riusu bainni guerra huañu caguëna, ai ta'yejeiye jubë ba'iyë. Jai ziaya yëruhua mejara'carëanre cuencueye poretoca, quë'rë ai jai jubë bain ba'iyë. ⁹Ja'an ba'icua'ru jubë ganijani, Riusu bainreba ba'iru, Riusu huë'e joboreba, baguë jobo ai yëni baye, ja'anruanre tē'ijeiye tē'huejën raiyë. Ja'nca rajjënna, toabi guënamë re'otobi gaje tonni, bacuare ëoni huesoni si'aji. ¹⁰Huesoni si'aguëna, Zupai Huati bacuare coquesi'quëni zeanni, toa zitara ju'ju toa naconi zëinguëna, ja'anrana senjoni toñë. Ba gu'aguëreba, yequë, Riusu cocarebare te'e ruiñe quëani achoguë'ë yë'ë caguë coquesi'quë, bacua'ga toa zitarate te'e ba'iyë. Bacua naconi, ba samutecua'ru gare jo'caye beoye ai ta'yejeiye ai ja'siye ai yo'ojën na'ijajjën ñatajajjën ba'iyë.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹Ja'n'rëbi, yë'ëbi ënaguëna, mai quë'rë ta'yejeiye E'jaguëbi baguë jëja guëna seihuë, jai seihuë, ai pojei seihuëte ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, yija re'otobi, guënamë re'otobi huesëni si'abi. Se'e ëñoñe beoye baji'i. ¹²Ja'n'rëbi, si'a bain junni huesësi'cuare ëñahuë yë'ë. Ta'yejeiye ba'icua, ta'yejeiye beocua, si'acuabi ba jëja guëna seihuë ja'anrute nēcajënna, si'a uti pëbëanre anconi ëñohuë. Yequë uti pëbëre'ga, huajëreba huajjën ba'icua mamiña toyasiru, ja'an pëbëre'ga anconi ëñohuë. Si'a uti pëbëanre anconi ëñoni, ba junni huesësi'cuare yo'ojën ba'ise'ere ëñoni, yequëcua'ru ro bënni senjohuë. Yequëcua'ru bacua premio ro'ija'yete ro insihuë. ¹³Ja'an'rëbi, jai ziyana reosi'cuare, ja'an junni huesësi'cuabi jai ziyabi eta mëni nēcahuë. Ja'n'rëbi, yequëcua junni huesësi'cuabi yija sa'nahuëbi eta mëni nēcahuë. Si'acuabi eta mëni nēcajënna, bacua yo'ojën ba'ise'ere ëñoni, bacua bënni senjoñe o bacua premio ro'iyë hu'o'hueni insihuë. ¹⁴Ja'n'rëbi, huati hua'i yija sa'nahuëte ba'icua, bainni ju'in güesesi'cuare, ja'ancua'ru ba toa zitarana senjoni tonsi'cuare ba'ë'ë. Ja'an yua bain gare junni huesëya ba'irën samu ba'irën, si'arën ai yo'ojën ba'iyë ba'iji. ¹⁵Ja'n'rëbi ba huajjëreba huajjën ba'icua mami toyasi pëbëna ëñato, si'a bain mami toyama'isi'cuare ba'ijjënna, bacuare yua toa zitarana senjoni tonsi'cuare ba'ë'ë.

El cielo nuevo y la tierra nueva

21 ¹Ja'n'rëbi, mame guënamë, mame yija ba'iguëna, ëñahuë yë'ë. Ru'ru ba'isi guënamë, ru'ru ba'isi yija yua carajise'e baji'i. Jai ziaya'ga gare carajise'e baji'i. ²Mame guënamë re'otona ëñato, Riusu huë'e jobo, si'si beoye ba'i jobo, Jerusalén ba'iyë'ru mame re'huasi jobobi guënamë re'otobi gaje raji'i. Riusubi ba huë'e jobore mame re'huaguë, huejaja'go bago ënjëni tēhuogo raigo, ja'ango re'oye re'huase'ere mame re'huani, maina raobi. ³Raoguëna, yë'ëbi achaguëna, Riusu jëja guëna seihuëbi ai jëja cani achobi:

—Yureca, Riusu ba'i jobo yua bain recoñoa naconi ba'iji. Bain naconi te'e ba'iguë, baguë bainrebare bacuare re'huani baji. Ja'ansi'quëbi bacua naconi te'e ba'iguë, ⁴bacua sa'ntijën oni zëse'e beorure tēnoni quë'ñeni saoji. Bacua ñaco zëse'ere tēnoni si'aji. Gare se'e ju'ñe beoye ba'iyë bacua. Junni huesëse'ere se'e ota oiye beoye ba'iyë. Gare se'e ja'siye beoye ba'iyë, cani achobi.

⁵Cani achoguëna, Riusu yua baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguëbi:

—Yureca, si'ayete mame re'huani jo'cayë yë'ë, cabi. Cani, ja'n'rëbi, se'e cabi:

—Ën coca yua te'e ruiñereba ba'i cocare sëani, utina toyani jo'cayë'ën. Bainbi achani si'a recoyo ro'tajën ba'ija'bë, cabi.

⁶Cani, ën cocare yë'ëni caguëna, ñaca toyani jo'cahuë yë'ë:

—Yua'ë. Yë'ë yua Ru'rureba ba'isi'quë ba'iguëbi gare carajise'e beoye ba'iguë'ë yë'ë. Oco ëaye ba'icua'ru yë'ëna rajja'bë. Yë'ë oco eta gojebi eani, huajjëreba huajjë ocore caraye beoye bacuani ro uncuaza. ⁷Je'o bacuare ta'yejeiye senjosi'cuabi yë'ëna rajja'bë. Je'o bacuabi ai jëja huaijënna, bacuabi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo bacua re'huani ba'iyë. Ja'ancua'ru yë'ëna rajja'bë. Yë'ë baye si'aye bacuani caraye beoye ro insiza. Insini, bacua E'jaguë Riusureba ba'ija'guë'ë yë'ë. Güina'ru, bacuabi yë'ë mamacuareba ba'ija'cuare'ë.

⁸Yequëcua'ru, ro huaji yëjën gaticua, yë'ëni recoyo ro'tama'icua, ëmëcua, romicua sa'ñeña ro yahue bajën, ro a'ta yo'ocua, yaje uncua, imagen te'ntoni nēcose'ere gugurini rëancua, ro coquecua, ja'ancua si'acuabi yë'ëna raiye gare porema'ñë. Toa zitarata ju'ju sën zë'inrana, ja'anruna senjoni toñe se'ga ba'iji bacuare. Ja'an yua bain gare junni huesëya samu ba'iyë ba'iji. Si'arën ai yo'ojën ba'iyë ba'iji, yë'ëni cabi Riusu.

La nueva Jerusalén

⁹Caguëna, ja'n'rëbi, anje sanhuë te'e ëntë sara samucua, rau ro'rohuëan jañuni tonsi'cuare, bacua jubë ba'icua te'eguëbi yë'ëna rani coca cabi:

—Rajjë'ën. Riusu Zin, bain gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'quë, baguë huejaja'go, baguë rënjore më'ëni ëñoza, cabi.

¹⁰Cani, Riusu Espiritubi na'oni saguëna, ai ba'iyë ai ëmë cubë na'miñona yë'ëre nēconi, Riusu huë'e jobo, Jerusalén casi jobo mame re'huase'ere yë'ëni ëñobi. Ja'an huë'e jobo yua mai E'jaguë huejaja'go'co. Riusubi guënamë re'otobi raoguëna, ba si'si beo jobobi gaje raiguëna, ëñahuë yë'ë. ¹¹Riusu go'siye'ru ta'yejeiye ai go'siye'ru baji'i. Gatara'carë ai ro'ira'carë go'siye'ru quë'rë ai go'siye'ru baji'i. Jaspe gata go'siye'ru, cristal go'siye'ru quë'rë ta'yejeiye ai go'siye'ru baji'i. ¹²Ja'an huë'e jobo bonëjeiñe yua ai ëmë gata tu'ahuë si'a sara samu anto sa'roña naconi baji'i. Riusu anje sanhuë si'a sara samucua'ru ba anto sa'roñare nēcahuë. Israel bain jubëan si'a sara samubëan, bacua mamiña te'ntose'ebi yua ba anto sa'roñare sëji'i. ¹³Ënsëguë eta rai ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. Go'gohuë ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. Sëribë ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. Ënsëguë ruajai ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. ¹⁴Ba gata tu'ahuëte ëñato, yua ta'yejeiye ze'en gatabëan si'a sara samubëan baji'i. Ba gatabëanre ëñato, Riusu Zin cuencueni raosi'cuare si'a sara samucua'ru bacua mamiña te'ntose'ebi sëji'i. Ja'nca gaje raiguëna, ëñahuë yë'ë.

¹⁵Ënaguëna, ja'n'rëbi, Riusu anje yë'ëni coca caguëbi yua cuencie tēcabë zoa curi tēcabëte baji. Ja'an tēcabëbi sani, si'a huë'e jobo, ba anto sa'roña, ba tu'ahuë, beoru cuenciejaji'i. ¹⁶Cuenciejani ëñato, ba huë'e jobobi gajese'ga ca'ncoña te'e ba'i ca'ncoña baji. Ba jobo zoaye, ba jobo huaiñe, ba jobo ëmë ba'iyë, si'a ca'ncoña te'e baji'i. Ba cuencie tēcabëbi ba huë'e jobore cuencueni ëñato, dos mil doscientos kilómetro baji'i. Ba jobo zoaye, ba jobo huaiñe, ba jobo ëmë ba'iyë, si'a ca'ncoña te'e baji'i. ¹⁷Ba tu'ahuëre'ga cuencueni, bain cuencieye masiye'ru cuencueni ëñato, sesenta y cuatro metro baji'i.

¹⁸Ba tu'ahuë yua jaspe gatabi re'huase'ere baji'i. Ba'iguëna, si'a huë'e jobo yua zoa curi se'gabi re'huase'ere baji'i. Vidrio guëna go'siye'ru ai go'siye'ru baji'i. ¹⁹Ba huë'e jobo tu'ahuë ze'en gatabëanre ëñato, si'a go'siye'ru gatara'carë ai

ro'ira'carëbi sê'quese'e sêji'i. Ru'ru ba'i gatabëte jaspera'carëan sê'quese'e sêji'i. Samu ba'ibëte zafirora'carëan sê'quese'e sêji'i. Samute ba'ibëte ágatará'carëan sê'quese'e sêji'i. Gajese'ga ba'ibëte esmeraldara'carëan sê'quese'e sêji'i. ²⁰Te'e ëntë sara ba'ibëte ónicera'carëan sê'quese'e sêji'i. Te'e ëntë sara te'e ba'ibëte cornalinará'carëan sê'quese'e sêji'i. Te'e ëntë sara samu ba'ibëte crisólitora'carëan sê'quese'e sêji'i. Te'e ëntë sara samute ba'ibëte berilora'carëan sê'quese'e sêji'i. Te'e ëntë sara gajese'ga ba'ibëte topaciora'carëan sê'quese'e sêji'i. Si'a sara ba'ibëte crisoprasara'carëan sê'quese'e sêji'i. Si'a sara te'e ba'ibëte jacintora'carëan sê'quese'e sêji'i. Si'a sara samu ba'ibëte amatistara'carëan sê'quese'e sêji'i. ²¹Ba anto sa'roña si'a sara samuñare ëñato, perlabi re'huase'e baji'i. Ga anto sa'ro yua te'e perlabëbi re'huase'e baji'i. Huë'e jobo jai ma'are ëñato, zoa curi se'gabi re'huase'e baji'i. Vidrio guëna go'sijeiyeru ai go'sijeiyera baji'i.

²²Ja'nrëbi, huë'e jobo uja huë'ere cu'eto, gare ëñamaë'ë yë'ë. Beobi. Mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusu, baguë Mamaquë naconi, ja'ancua se'gani gugurini rëañe ba'iyë. ²³Ènsëguë, ñañaguë, ja'an miañebi ba huë'e jobona ti'anmaji'i. Riusu ta'yejeiye go'sijeiyebi miaguëna, ènsëguë, ñañaguë, ja'an miañe yëmaë'ë. ²⁴Riusu miañe, baguë Zin miañe, ja'ancuabi miañe ëñojënna, si'a re'oto bain jubëanbi ja'an miañebi ganiñe poreyë. Bain ta'yejeiye ëjacua yijare ba'icuabi ba mia re'otona ti'anni, bacua baye, bacua re'oto premiote, ja'anre uanni jo'cayë. ²⁵Ba anto sa'roñate cato, gare ta'piye beoye baji'i. Ñami gare beoguëna, si'a umuguse ancose'e se'ga ba'iji. ²⁶Si'a re'oto bain jubëan, bacua re'oto premiote ba huë'e jobona ti'anni uanni jo'cayë. Ai re'oye ëñajën ti'añë. ²⁷Yequëcuata'an, si'si recoñoa bacua, gu'a jucha ai yo'oni jëhuacua, ro coquejën ba'icua, ja'ancuabi baruna gare ti'añe porema'inë. Huajëreba huajëjën ba'ija'cua, bacua mamiña Riusu Zin huajë uti pëbëna toyase'e ba'itoca, ja'ancua se'gabi ba huë'e jobona ti'añe poreyë.

22 ¹Ja'nrëbi, anjebi ba huë'e jobo ziyate yë'ëni ëñobi. Ja'añana uncuto, huajëreba huajëjën, gare ju'ine beoye ba'iyë mai. Cristal gata go'sijeiyeru ai go'sijeiya baji'i. Riusu jëja guëna seihuë, baguë Zin jëja guëna seihuë, ja'anruanbi etani, ²ba huë'e jobo jai ma'a joborebabi saji'i. Ja'nca saiguëna, ba ziaya samu ca'ncoña t'ëntëbañare ëñato, bain huajë sunquiñëbi baji'i. Ba'iguëna, ba uncue yua si'a ñañaguëan ya'jiguë, yua si'a sara samu uncue tin uncue quëñji'i. Ba sunqui ja'obi t'ëani, si'a re'oto bain jubëan, bacua raure huachoye baji'i. ³Gu'aye yo'oye yua barute ëñoñe beoye baji'i. Riusu, baguë Zin, bacua jëja guëna seihuëanbi ba'iguëna, Riusu yo'oto concuabi baguëni bojojën, baguëni gugurini rëanjën ba'iyë. ⁴Riusuni ëñajën ba'ijënna, baguë mamire bacua t'ëribëna sê'quese'e ba'iji. ⁵Gare se'e na'ine beoye ba'iguëna, ñami beoji barute. Majahuë zëoñe, ènsëguë miañe, ja'anre gare se'e yëma'inë. Mai Èjaguë Riusubi baguë go'sijeiyebi maire miaguëna, baguë naconi carajeiye beoye ta'yejeiye ëjacua te'e guansejën, si'arën ba'iyë mai.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶Ja'nrëbi, Riusu anjebi yë'ëni coca cabi:

—Èn coca yua te'e ruiñereba ba'i cocare sëani, bainbi achani si'a recoyo ro'tajën ba'ija'bë. Mai Èjaguë Riusubi baguë bain cuencueni raosi'cuani baguë cocarebare ro'ta güeseguëbi, Yua yurerën ba'ija'yete yë'ë bain concuani ëñoza caguë, baguë anjere bacuana raobi, cabi.

⁷—iYureca, yë'ë ëñojairënbi yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji! caji Riusu.

Riusu cocareba, ën pëbëna toyani jo'case'ere achani si'a recoyo te'e ruiñe ro'tajën ba'icuabi ai bojojën ba'iyë.

⁸Yë'ë, Juan hue'eguëbi Riusu ëñose'e si'aye achani si'aye ëñani, yua ën pëbëna toyani jo'cahuë. Riusu anjebi si'aye yë'ëni ëñoguëna, ba anje guëon na'mina gugurini rëanhuë. ⁹Gugurini rëanguëna, anjebi yë'ëni cabi:

—Yë'ëni gugurini rëanma'ijë'ën. Më'ëru Riusu yo'oto congü'ëga ba'iyë. Më'ë, Riusu cocareba quëani achocua, ën coca toyani jo'case'ere achani te'e ruiñe yo'ocua, mësacua si'acua'ru te'e ba'iyë yë'ë. Riusu se'gani gugurini rëanjë'ën, cabi.

¹⁰Cani, ja'nrëbi, se'e yë'ëni cabi:

—Èn pëbëna toyase'ere yahue coca ba'iyeru re'huaye beoye ba'ijë'ën. Si'a re'oto bainni quëani achojën ba'ijë'ën. Ba toyase'ere ba'ija'ye yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. ¹¹Ja'nca ba'iguëna, gu'a jucha yo'ocua yua quë'rë se'e gu'aye yo'oni jëhuaja'bë. Si'si recoyo ba'icua yua quë'rë se'e si'si recoyo ba'icua ruinja'bë. Re'oye yo'ocua quë'rë se'e re'ojëjën ba'ija'bë. Riusu bain si'si beoye ba'icua yua gare si'si beoye ba'ija'bë.

¹²—Yureca, yë'ë ëñojairënbi yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji, caji Riusu. Si'a bain yo'ojën ba'ise'ere ëñani, yë'ë bënni senjoñe, bacua premiote ja'anre ro'taguë, bacuana hu'o'huëguë raiyë yë'ë, caji. ¹³Yë'ë yua ru'rureba ba'isirën ba'iguëbi carajeiye beoye ba'iyë. Ru'rureba ba'isirënbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë, caji Riusu, anjebi yë'ëni cabi.

¹⁴Si'a bain si'si beo recoyo bacua ruinsi'cua yua caña zoasi'cua'ru ba'icuabi ai bojojën ba'iyë. Ja'ancua se'gabi ba huajë sunquiñëna t'ëani uncueni huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. Ba jai huë'e jobona ti'anjën, ba anto sa'roñabi cacaye poreja'cua'ë. ¹⁵Huë'e jobo ca'ncona ëñato, gu'a bain ba'ija'cua'ë. Yaje uncucua, ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bajën ro a'ta yo'ocua, bainre huani senjocua, imagen te'ntoni n'ëcose'ena gugurini rëancua, ro coqueye yo'oye yëcua, ja'an si'acuabi huë'e jobo ca'ncore ba'ijën, ba huë'e jobona cacaye porema'ija'cua'ë.

¹⁶—Yë'ë, Jesús hue'eguëbi yë'ë cocarebare yë'ë bainreba ba'i jubëanna quëani achojajë'ën caguë, yë'ë anje quëcaguë naconi mësacuana saoyë yë'ë. Ira taita ba'isi'quë David'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ba'iyë yë'ë. Ba ma'choco zijeirën miañe'ru quë'rë ta'yejeiye ñatani saoye'ru miaguë ba'iguë'ë yë'ë, cabi Jesucristo.

¹⁷Riusu Espiritu, baguë Zinni huejaja'go, bacuabi:

—Mësacua rajjë'ën, cayë. Èn cocarebare achacuabi:

—Mësacua rajjë'ën, caja'bë.

Oco ëaye ba'icuabi rani, bacuabi yëtoca, ba bain huajë ocure ro coní uncuni huajëreba huajëjën ba'ija'bë.

¹⁸Mësacuabi Riusu cocareba ën pëbëna toyani jo'case'ere achajënna, mësacuaní ganreba yihuoguë quëayë yë'ë: Yequë cocare ën pëbëna toyatoca, Riusubi baguë rau tonja'ñe, ën pëbëna toyani jo'case'e, ja'anre mësacuaní tonni jo'caji. ¹⁹Mësacuabi ën coca toyani jo'case'e te'e coca se'ga t'ënoni senjotoca, Riusubi baguë jai huë'e jobona cacaye, ba bain huajë sunqui uncuerë t'ëaye, ën pëbëna toyani jo'case'e'ru ba'iyë, ja'an yo'oye mësacuaní gare ënseji.

²⁰Si'a bain ën cocare te'e ruiñe quëani achocua, ja'ancuabi:

—Jesusbi yurera ëñoguë ti'anji, cayë.

Ja'nca ra'ë. iYurera rajjë'ën, Èjaguë Jesús!

²¹Mai Èjaguë Jesusbi baguë bainreba si'acua mësacuaní coní cuirareba cuiraja'guë, cayë. Ja'nca ra'ë. Amén.